PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES

1963

(February-March-April Session)

Vol. I Nos. 8-15

(PART II)

Dated :

4th March, 1963

5th March, 1963

6th March, 1963

7th March, 1963

8th March, 1963

12th March, 1963

13th March, 1963

14th March, 1963.

Punjab Vidhan Sabha Debates

4th March, 1963

Vol. I No. 8

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Monday, the 4th March, 1963

Price : Rs. 9.00 nP.

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES VOL. I NO: 8
DATED THE 4TH MARCH, 1963

Read	*for*	*on page*	*line*
कोलैबोरेशन	को लैबोरेशन	(8)24	7th from below
Jagjit Singh Gogoani	Jagir Singh Gagoani	(8)32	2
20th June	20 h June	(8)34	10th from below
Ex officio	Ex fficio	(8)36	8
On any	Onany	(8)39	26
arrested	arres ed	(8)79	19
ਰੀਪੋਰਟ	ਰੀਪੇਰਟ	(8)79	27
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	ਅੰਮਿਤਸਰ	(8)101	23
ਰਕਮ	ਰਰਮ	(8)104	23
ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ	ਪ੍ਰੋਡਕੇਸ਼ਨ	(8)109	24
ਧੂਰੀ	ਧਗੀ	(8)109	24
ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ	ਡੋਮੋਕਰੈਸੀ	(8)122	24
प्वाइंट	पइंट	(8)125	3
behaviour	behavior	(8)125	8
ਸੈਡਸ	ਸੈਫਸ	(8)125	7th from below

ANNEXURE TO THE DEBATE

Read	*for*	*on page*	*line*
Kalsian	Kalsaian	iii	15
delete the word 'r' after the figure '2/3'		v	11th from below
Kalsian	Kalsia	vi	11th from below
Dehra Dun	Dehri Dun	xxv	last but one
Karnal	Karmal	xxxix	5th from below
Ramji Das	Ramj Das	liii	Serial No. 192
assessed	esseased	lv	line 1 of heading
delete the word 'Serial'		lix	in line 1 of heading of column 3

PUNJAB VIDHAN SABHA

Monday, the 4th March, 1963

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 2.00 p.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES ON STARRED QUESTION NO. 1120

Mr. Speaker : Chaudhri Hardwari Lal.

Minister for Irrigation and Power : Sir, the hon. Member Chaudhri Hardwari Lal is not in his seat.

Mr. Speaker : The hon. Minister, if he likes, can elucidate this answer.

Minister for Irrigation and Power : I may submit that the hon. Member, Chaudhri Hardwari Lal, referred the other day probably from the Government of India, Ministry of Law, the India Code, being a compilation of unrepealed Central Acts arranged under subject headings, Volume IV, Development Corporations to Hotels and Sarais, published by the Manager of Publications, Delhi and printed by the Government of India Press, Calcutta, India, 1956, while I referred in my reply the particular amended portion of the Section of the Electricity (Supply) Act, 1948 (Act No. 54 of 1948) as modified up to the 1st June, 1957 and printed in 1957.

Whatever I said was the latest information, while my hon. Friend referred to an outmoded information.

Mr. Speaker : There was no bad intention involved in it.

Voices : The hon. Member Chaudhri Hardwari Lal has come.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, in regard to the Administrative Member of the Electricity Board, there was some confusion about the division of time.

Mr. Speaker : The hon. Minister for Irrigation and Power says that whatever the hon. Member said the other day was outmoded and whatever he (Minister) states is the latest information

Chaudhri Hardwari Lal : Is a wholetime Member of the Board entitled to divide his time between the business concern and the Electricity Board ?

Minister for Irrigation and Power : Sir, it may be mentioned that under section 9 of the Electricity (Supply) Act, 1948, the interest of a Member in firms specified in sub-section I only is barred. These firms are generally those which may have business relations actually or potentially with the Board. The interest in other firms is specifically allowed by sub-section (2). The Act or the Rules do not thus prevent a Member from being the Proprietor, Partner or Managing Director of a firm.

Note.—Starred Question No. 1120 along with its reply etc. appears in the P.V.S. Debate, Vol. I, No. 5, dated 28th February, /1963 (morning sitting.)

[Minister for Irrigation and Power]

I am sorry that there was something wrong with the information which I placed before the House with regard to part (iii), namely, 'He is a Managing Director of M/s. Punjab Tractor, Private Ltd., Karnal, is wrong to some extent. The latest information is that the Administrative Member is no longer a Managing Director of that firm after October, 1962.

Chaudhri Hardwari Lal : Is the Member of the Board entitled to be a Managing Director of some private firm ?

Minister for Irrigation and Power : I have already said that there is no bar. But he is no longer a Managing Director. He remained Managing Director up to October, 1962.

Chaudhri Hardwari Lal : Has the Government made rules specifying the terms and conditions for the appointment of Members of the Electricity Board as is done in respect of Government servants ?

Minister for Irrigation and Power : Rules have already been framed. But there is nothing in the Rules to debar a permanent, Member, of, the Board from being a Proprietor, Partner or Managing Director of a firm.

Mr. Speaker : The question is whether a wholetime Member can indulge in private business ?

Minister for Irrigation and Power : Mr. Speaker, I suppose it is the wish of the Government that he should not. The Administrative Member has already accepted this position. He is no longer a Managing Director. Of course, nobody can be denied to be a sole proprietor or a partner in a firm. The only portion which was objectionable in my earlier reply was with regard to part (iii). As regards parts (i) and (ii), he is a sole proprietor of a firm and also a partner in another firm.

Mr. Speaker : The case of a politician is quite different from that of a Government servant. A government servant cannot run any business concern, while a publicman can.

Minister for Irrigation and Power : The Members of the Board are governed by the Act. The Act and the Rules made thereunder do not debar any Member from being a sole proprietor or a partner in a firm or even a Managing Director except of those firms which deal directly with the Board.

Chaudhri Hardwari Lal : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the exact nature of duties of part-time Members of the Board ?

Minister for Irrigation and Power : According to the rules framed by the State Government, a non-official part-time Member of the Board shall attend the meeting of the Board. He shall also take part in the deliberations of the meetings of the Board. He shall not be otherwise incharge of any particular duty. He may, however, be entrusted by the Board with some special duties from time to time.

Chaudhri Hardwari Lal : Does the hon. Minister for Irrigation and Power agree that the functions of a part-time Member are deliberative ?

Mr. Speaker : This supplementary question does not arise. There is no mention of a part-time Member in the main question.

Chaudhri Hardwari Lal: Sir, it becomes relevant. One of the qualifications of the Member was that he was a part-time Member of the Electricity Board. I would, therefore, like to know whether the functions of a part-time Member are deliberative or administrative ?

Minister for Irrigation and Power : I have already answered.

Comrade Ram Piara : Will the hon. Minister for Irrigation and Power be pleased to state the factual position, i.e., whether the wholetime Member of the Board is devoting some time to his private business ?

Mr. Speaker : The appointment of the Members of the Board is made strictly according to Rules.

Comrade Ram Piara : Sir, I would like to know the factual position. Does the wholetime Member devote some time to his private business ? I want the answer in 'yes' or 'no'.

Minister for Irrigation and Power : I have answered it.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि जो उन्होंने कहा है कि जो होल टाईम मैम्बर हो वह किसी प्राइवेट फर्म में काम नहीं कर सकता ....

Mr. Speaker : He did not say like that.

श्री बलरामजी दास टंडन : जो होल टाईम मैम्बर हो उसे प्राइवेट काम करने की इजाज़त है या नहीं ?

Mr. Speaker : The hon. Minister has already stated that there is no bar in this respect.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या कोई रूल्ज के अन्दर इस किस्म की एमैंडमैंट की गई है ?

मंत्री : जो ऐक्ट इस सिलसिले में बनाया है और जो संसद ने बनाया है, उसका रैफरैंस दिया है। यहां एक बात जरूरी है कि अगर वह ऐसी फ़र्म का सोल प्रोप्राइटर है जो बोर्ड के साथ डील करती है उसके अन्दर उसे खबर देनी पड़ती है, लेकिन इस के अन्दर वह चीज़ पैदा नहीं होती।

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, one of the qualifications of the Member was his association with certain firms. It, therefore, becomes necessary to know something about the standing of those firms. Will the hon. Minister be pleased........

Mr. Speaker : No, please. How do you expect the hon. Minister to go into all these details ?

Sardar Lakhi Singh Chaudhri : Which of the service rules the Administrative Member is subject to, i. e., whether he is governed by the rules which are applicable to Government servants or some other rules ?

Mr. Speaker : He is not governed by the rules which are applicable to Government employees, because Electricity Board is an autonomous body.

SUPPLEMENTARIES ON STARRED QUESTION No. 1501

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ 15 ਸਾਲ ਦੇ ਵੀ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि जो एडवाइज़र सरकार रखती है उसके लिए रिक्वीज़िट क्वालीफिकेशञ्ज़ क्या हैं ?

Note: Starred Question No. 1501 along with its reply appears in the PVS debate Vol. I, No. 5 dated 28th February, 1963. (Morning Sitting)

चीफ़ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : मैट्रिक होना चाहिए कम से कम । और जो पोलिटिकल सफरर्ज़ हैं उन को प्रैफरेंस दिया जाता है ।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या यह बात सही है कि कुछ सुपरवाइज़र ऐसे हैं, जो एक लफ्ज़ भी नहीं बोल सकते ?

Mr. Speaker : How does the hon. Member expect that the hon. Minister will be able to answer this question ?

Chief Minister : If the hon. Member will bring such cases to our notice, we will be thankful to him.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Chief Parliamentary Secretary be pleased to state whether the working of lady Supervisors in the Department is very much defective ?

Mr. Speaker : This supplementary question does not arise out of the main question.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Sir, there are many complaints about the working of lady Supervisors.

Mr. Speaker :There may be hundred and one complaints but this question does not arise out of the main question.

Comrade Ram Piara : Will the Chief Parliamentary Secretary be pleased to state whether at the time of recruitment of Supervisors a test in speech-making is held ?

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕ੍ਰਟਰੀ : ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਰਿਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁਣ ਬਾਕਾਇਦਾ Board ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਔਰ ਇਮਤਹਾਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि जो स्पीच देने में पास हो जाता है क्या उस को रख लिया जाता है ?

चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : जी हां, जितनी जगहें खाली होती हैं उतने ही आदमी लिये जाते हैं ।

VISITS BY CHIEF MINISTER IN KARNAL DISTRICT

***2023. Comrade Ram Piara** : Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) the number of times he visited district Karnal during the period from 15th December, 1962 to 15th January, 1963, together with the places visited by him and also the names of the Rest houses, etc., where he stayed during the said visits ;

(b) the purpose of each of the visits together with the places, if any, where he addressed public meetings;

(c) whether he called for any officers during each of the said visits ; if so, the names of such officers with their designations and the purpose for which each Officer was called and the date and place where called ;

(d) whether he inspected any site, place, office as a part of his programme of surprise visits ; if so, the details in each case ;

(e) whether he conducted any raid at any place in the said district during the above-mentioned period or he passed any orders ;

if so, the details thereof together with the action, if any,so fare taken in this connection ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Twice. Visited Thanesar (Kurukshetra) and Pehowa and stayed in the Rest-House at Jyotisar on the first visit. The second visit was a private one.

(b) The purpose of the first visit was to address the public meetings at Kurukshetra and Pehowa.

(c) Do not recollect.

(d) No.

(e) No.

कामरेड राम प्यारा : यह जो बताया गया है कि यह एक आफिश्यल टूर था क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जैसे मिनिस्टर साहिबान टूर परोग्राम इश्शू करते हैं कोई प्रोग्राम इश्शू किया गया था ?

मुख्य मन्त्री : इस वक्त याद नहीं, पूछ कर बताया जा सकता है ।

कामरेड राम प्यारा : जब उन्होंने करनाल में मीटिंग एड्रेस की तो उस इलाके का कोई लैजिस्लेटर भी वहां प्रेजेंट था ?

Mr Speaker. It does not arise, how can the Chief Minister give all this information ?

कामरेड राम प्यारा : टूर प्रोग्राम जो आफिश्यल होता है वह छापा जाता है ।

मुख्य मन्त्री : यह कोई जरूरी नहीं कि छपा हुआ प्रोग्राम आफिशल हो, यह नान-आफिश्यल भी हो सकता है ।

कामरेड राम प्यारा : वह जो उन्होंने फरमाया है कि रीकुलैक्ट नहीं कर सकते क्या वह अब रीकुलैक्ट करने के बाद कोई इनफरमेशन् दे सकते हैं ?

Mr. Speaker : This supplementary does not arise out of it, please

कामरेड राम प्यारा : यह जो उन्होंने बताया है कि यह उन का एक प्राइवेट टूर था, क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि आया इस प्राइवेट टूर में उन्होंने गवर्नमेंट आफिश्यलज़ को बुलाया ?

Mr Speaker : It does not arise.

कामरेड राम प्यारा : स्पीकर साहिब, मेरे सवाल के ए. बी. सी. डी. एण्ड ई. 5 पार्टस हैं । किसी का जवाब नहीं दिया गया , टालने की कोशिश की जा रही है । आप यह तो बता दें कि कौन कौन से अफसर को किस किस पर्पज़ के लिए बुलाया गया था ?

Mr. Speaker : How can he recol'ect all these things ? I cannot force him to recall such things.

कामरेड राम प्यारा : जनाब, यह इन्फर्मेशन टी. ए. बिल्ज़ में से आसानी से कुलैक्ट की जा सकती है ।

मुख्य मन्त्री : अगर आप ओफिशल्ज़ की डिटेल बता दें तो मैं पता कर लूंगा ।

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब यह बतायेंगे कि आया उन्होंने यह कहा था कि करनाल से जो चांदी इकट्ठी हो वह आपको दे दी जाये ।

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहिब, इस का कभी सपना भी नहीं आ सकता, कहने की बात तो जुदा हुई ।

Comrade Ram Piara : May I know whether it is a fact that the Block Development Officer was transferred when he failed to bring silver to be presented to Shrimati Indira Gandhi ?

Mr. Speaker : No, no, please. This question does not arise.

Comrade Ram Piara : Under whose orders was he transferred ? The exact ground of his transfer may be stated.

Mr. Speaker : It is not relevant. This supplementary does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜਿਓਤੀਸਰ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਥੇ 250 ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ ?

मुख्य मंत्री : यह मेरा प्राईवेट सिलसिला है ।

ALLOCATION FOR HOME GUARDS AND CIVIL DEFENCE

***2056. Shri Balramji Dass Tandon** : Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) the details of the amount allocated by Government districtwise for Home Guards and Civil Defence and the amount actually incurred monthwise, since the declaration, of emergency ;

(b) the amount so far spent on the purchase of material and on pay-bills of the establishment separately in Amritsar District ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : (a) No separate budget allotments have been sanctioned for the Home Guards or Civil Defence districtwise. However, for meeting petty and emergent expenditure in connection with Civil Defence and Home Guards activities sums ranging from Rs. 10,000 to Rs. 70,000 have been allocated to the Deputy Commissioners of the various districts. The expenditure incurred by the Deputy Commissioners is in small quantities and in some cases ranges even to less than Rs. 100 in a district as per information collected up to the end of January, 1963.

(b) (i) Equipment for Civil Defence is being arranged Centrally. So the figures for the purchase of material for Amritsar District cannot be supplied separately.

(ii) The total amount spent on pay-bills of the establishment in Amritsar District from 1st April, 1962 to 31st January, 1963 is Rs. 67,550.

श्री अध्यक्ष : होम गार्डज़ और सिवल डीफेंस की स्कीमें कब से शुरू हुईं । क्या यह 1-4-62 से शुरू हुईं । (When were schemes of Home Guards and Civil Defence started? Were these started on 1st April, 1962 ?)

Minister : No, it was much earlier. It was during the year 1960.

Mr. Speaker : It means it had nothing to do with the Chinese invasion.

Minister : This institution was established in the Punjab in the year 1960.

श्री बलरामजी दास टंडन : वज़ीर साहिब ने बताया है कि कई डिस्ट्रिक्टस में 10,000 रु० से 70,000 रु० तक खर्च के लिए दिए गए हैं । क्या वह इस के बारे में बतायेंगे कि यह रुपए किस बेसिज़ पर एलोकेट किए हैं ?

Minister : The needs of particular districts were taken into view in making certain allotments, and the expenditure was also incurred in accordance with their own needs.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि जैसा उन्होंने कहा कि सारा मैटिरियल सैंटर परचेज़ करता है और किसी डिस्ट्रिक्ट की बाबत बताना मुश्किल है तो क्या फिगर्ज़ यहां पर ही बताएंगे ?

मंत्री : अभी सारी परचेज़ नहीं हो सकी है और सप्लाई भी नहीं की गई है, हर एक डिस्ट्रिक्ट में एक जैसी अलाटमैंट नहीं होती और जिन की मार्फत मैटिरियल खरीदते हैं, जब हमारे पास माल आता है तो हम उतना भेज देते हैं जितना उन को ज़रूरत होती है। अभी तो हमारी सप्लाई इनकम्पलीट है इस लिए इस वक्त फिगर्ज़ नहीं दी जा सकती हैं।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि अमृतसर ज़िले के अन्दर सिवल डीफैंस के लिए कितना माल आजतक सप्लाई किया गया है और उस की कितनी कीमत है ?

मंत्री : जैसा कि मैं ने पहले कहा है कि अभी तक माल भेज रहे हैं। क्योंकि अभी बहुत सी ऐसी चीजें हैं जो हम मुहैया नहीं कर पाए हैं, इसलिए आज कुछ होगा और कुछ दिनों में कुछ और फिगर होगी। अगर माननीय सदस्य ज़रूरत समझते हों तो जिस डेट तक चाहें उस वक्त तक इनफर्मेशन दे दी जाएगी।

कामरेड राम प्यारा: क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि सिवल डीफैंस के खर्चे में रक्षा दल का खर्चा भी शामिल है ?

मंत्री : रुपया तो होम गार्डज़ की मद में से ही सैंकशन किया है अब गवर्नमैंट ने रक्षा दल को होम गार्डज़ में ही मर्ज करने का फैसला कर लिया है।

कामरेड राम प्यारा : वज़ीर साहिब ने बताया है कि हरेक ज़िले की need के मुताबिक रुपया दिया है। क्या मैं पूछ सकता हूं कि need का किस तरह अंदाज़ा लगाया जाता है ?

मन्त्री : हम ने तीन कैटेगरीज़ बनाई हुई हैं। वलनरेबल कैटगरीज़ बी तथा सी हैं और एयर रेड के प्वाइंट आफ व्यू से सिवल डीफैंस की नीड को जज किया जाता है और उसके मुताबिक ही शहर मुकर्रर किए जाते हैं।

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I know whether the merger of Raksha Dal with the Home Guards is not tantamount to abolition of Raksha Dal which has a separate entity ?

Minister : I think, it hardly arises out of this question, and it will need a little bit of elucidation. Information asked for cannot be given merely through a supplementary.

Sardar Gurnam Singh : Has the Government adopted any particular procedure for the merger of Raksha Dal with Home Guards ?

Minister : The matter is under consideration. A sub-committee has been appointed for that purpose. The sub-committee has already had a preliminary discussion with the Central Government. The Government of India are revising the constitutional set-up of the Home Guards. Another meeting is likely to be held shortly with them in this connection.

[Home Minister]

After we come to know of the revised constitutional set-up as laid by the Government of India, we will decide the question.

Sardar Gurnam Singh : Will the Government continue spending on the Raksha Dal till then ?

Minister : A particular amount has already been sanctioned for the purpose, but that has exhausted.

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि रक्षा दल के खिलाफ क्या एतराज़ था जो उसे मर्ज करने की ज़रूरत पड़ी है ?

मंत्री : मैं ने अर्ज़ किया है कि यह एक स्टैच्यूटरी बाडी नहीं है।

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जो रुपया उन्हों ने रक्षा दल के लिए अलाट किया हुआ है वह खर्च हो चुका है या अभी बकाया है ?

श्री अध्यक्ष : उन्होंने जवाब दिया है कि अभी खर्च नहीं हुआ। **He has replied that the money earmarked for this purpose has not yet been spent.)**

Sardar Gurnam Singh : Did the Government ever make any effort to find out retired army personnel as trainers ?

Minister : We are taking their help to the extent possible. As a matter of fact, they are the real assets which form the nucleus of the organisation.

Sardar Gurnam Singh : Has the Government given preference to Raksha Dal because of political bias in favour of a particular man ?

Minister : It is absolutely wrong.

PRESS ADVISORY COMMITTEE

***2058. Shri Balramji Dass Tandon :** Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) the date when the last Press Advisory Committee was dissolved ;

(b) whether any new Committee has since been formed ; if so, when ; if not, the reasons therefor ;

(c) whether any action has been taken against any paper since the dissolution of the Press Advisory Committee mentioned in part (a) above ; if so, the details thereof ;

Chief Parliamentary Secretary (Sardar Gulab Singh) : (a) Tenure of the last Press Advisory Committee expired in January, 1961.

(b) No. It has been considered unnecessary to revive this Committee.

(c) Yes. The details of the cases in which action has been taken since the expiry of the Press Advisory Committee up to 29th January, 1963 are placed on the Table of the House.

ck, 21st Octo-
0

, 27th Decem-
0

Desh, 1st
y/31st March,

, 2nd March,

s Guardian,
ay, 1961

i Awaz, 27th
1961

, 24th April,

hri Times, 1st
61

27th March, 1961

, 28th April,

n, 1st April,

an, 5th April,

gari, 19th May,

Bharat, 27th
961

gari, 4th August,

va, 16th June,

oor Gazette, 12th
961

st, 15th June,

Yog, 7th Sep-
1961

st, 12th June,

umaya Mazdoor,
, 1961

24th June, 1961,
, 1961

ian, 14th July,

an, 28th July,

wni, 30th Au-
961

19th August,

ep, 24th
ber, 1961

-ki-Awaz, 7th
ber, 1961

Rang, October/
ber, 1961

, 13th October,

wani, 22nd
ber, 1961

ian, 28th
ber, 1961

re Mazdoor,
ovember, 1961

r, 13th Novem-
61

re Mazdoor,
ovember, 1961

i Janta, 15th
1962,

3. Nawan Zamana, 19th July, 1960
4. Nawan Zamana, 14th May, 1960
5. Mahabli, 7th/15th October, 1960
6. Nigheban, 22nd April, 1960
7. Hind Samachar, 5th March, 1960
8. Nawan Zamana, 21st April, 1960
9. Nawan Zamana, 10th August, 1960.
10. Jathedar, 28th February, 1961
11. Muhafiz, 25th April, 1961
12. Shikwa, 14th July, 1961
13. Intkhab, 8th November, 1961
14. Upkar, 13th November, 1961
15. Upkar, 3rd July, 1961
16. Al Habib, 16th April, 1962
17. Nawan Zamana, 21st February, 1962
18. Pradeep, 21st June, 1962
19. Pradeep, 28th June, 1962
20. Pradeep, 6th August, 1962
21. Pradeep, 6th May, 1962
22. Hindu, 13th May, 1962
23. Hind Samachar, 27th July, 1962
24. Pradeep, 10th July, 1962
25. Naya Bharat, 26th July, 1962
26. Jathedar, 10th October, 1962

3. Nirala Jogi, December, 1960

4. Chetna:
- 3rd June, 1962
- 10th June, 1962
- 8th July, 1962
- 15th July, 1962
- 29th July, 1962
- 12th August, 1962
- 2nd September, 1962
- 9th September, 1962

5. Samrat:
- 22nd—29th April, 1961
- 6th, 13th, 20th, 27th May, 1961
- 4th, 11th, 18th, 25th June, 1961
- 2nd, 9th, 16th, 23rd, 30th July, 1961
- 13th August, 1961

6. Hani, August, 1961

3. Spokesman, 5th July, 1962/20th July, 1962
4. Punjab Flour Mills, 4th May, 1962
5. Bharat Darshan, 3rd December, 1962
6. Toofan, 15th November, 1962
7. Bal Lila, 8th August, 1962
8. Touch Stone, 16th January, 1963
9. Timber Gazette of India, 4th October, 1962
10. Young India, 24th July, 1962
11. Public Ki Sewa, 5th December, 1962
12. Purvi Punjab, 6th July, 1962
13. Chetna, 5th October, 1961
14. Roshni, 17th October, 1962
15. Bhola Insan, 6th July, 1962
16. Rajdhani, 7th August, 1962
17. Naya Kadam, 5th November, 1962
18. Mewat, 24th December, 1962
19. Manav Path, 29th June, 1962
20. Border Samachar, 3rd February, 1962
21. Din Bandhu, 20th September, 1962
22. Divya Shakti, 12th November, 1962
23. Farmer, 28th July, 1962
24. Harijan Pukar, 15th November, 1962
25. Gurusar, 18th November, 1961
26. Guru Vidya, 5th November, 1962
27. Gita Updesh, 14th September, 1962
28. Azadi-ki-lehar, 10th January, 1962
29. Tiag, 14th June, 1961
30. Jagta Insan, 17th October, 1962
31. Punjab Co-operation, 17th March, 1961
32. Purba, 22nd November, 1962
33. Aan, 10th March, 1961
34. Rishi Shiksha, 12th November, 1962
35. Sindhu Aghotri, 26th September, 1962

3. Ayurvedic Market, March/April, 1962
4. Pharmacy News, May, 1962
5. Ajit, 14th June, 1962
6. Ayurvedic Market Report, July, 1962
7. Nirala Jogi, December, 1962
8. Anmol Rattan, September, 1962
9. Raze Sehat, December, 1962

ruary, 1961 and 4th
1961, prohibiting
from printing
publishing any ma
whatsoever relating
(i) the returning of
mother-tongue in
Census Operations
5th March, 1961 ;

(ii) the Punjabi Sub
partition of the S
Punjab or Languag
troversy or fast by
persons in conne
with Punjabi Sub
tation, respectively

2. Orders were also
on 6th February, 1
der section 3(1) of th
jab Special Powers
Act, prohibiting th
into Punjab of the
papers known as th
tap" and "Vir Arju
lished at New Del
period of two mont
effect from 6th Fe
1961 with a view to
ting and combatin
propaganda carrie
the perpose of pu
members of differe
munities to ret
particular language
mother-tongue
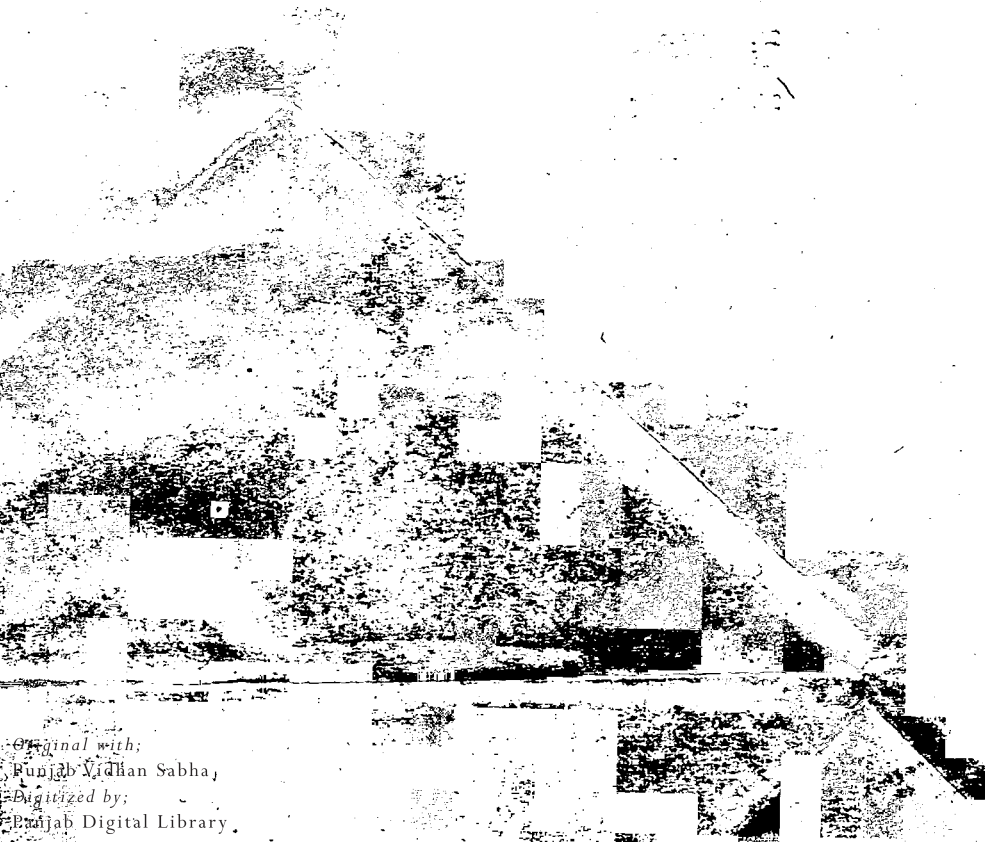
श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी साहिब फरमाएंगे कि वह क्या कारण थे जिन की वजह से सरकार ने प्रैस एडवाइज़री कमेटी को रीवाइव करना मुनासिब नहीं समझा ?

Minister : There are three main reasons :

(i) The working journalists raised an objection and did not favour continuance of this Committee ;

(ii) The Press Commission also did not favour its continuance ; and

(iii) This Committee did not prove to be effective for the purpose for which it was set up.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब को यह मालूम है कि पेरैंट बाडी के तौर पर सैंटर में प्रैस एडवाइजरी कमेटी बनाई हुई है और चल रही है ?

Minister : All I know is that the question of the life of the Press Commission is being examined by the Government of India. I do not know if any such Committee exists there or not.

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि वर्किंग जर्नलिस्टस ने प्रैस एडवाइजरी कमेटी को हटाना मंजूर कर के इस की बजाए कोई और कमेटी सब्स्टीच्यूट करने के लिए कहा है ?

Minister : The scope of this Press Advisory Committee was rather limited. Therefore, it has not been considered necessary even up-till now to reconstitute such a Committee.

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि आजकल अखबारों के खिलाफ जो ऐकशन लिया जाता है उस में अखबारनवीसों या जर्नलिस्ट्स की किसी आर्गेनाइज़ेशन की सलाह नहीं ली जाती ?

Minister : No, Sir.

Chaudhri Hardwari Lal : Will the Minister kindly state the purpose for which it was initially set up and in what why was it found ineffective to meet that purpose ?

Minister : It was meant to advise the Government for the prosecution of Press people for contravening various provisions of law, to become a sort of liaison between the Government and the Press and to see that highly objectionable articles were not written.

Comrade Ram Piara : May I know whether the Government have arrived at a final decision in the matter or it, is still under consideration?

Minister : The question of finality of decision does not arise. As I have already stated, the Government of India are examining the question of the life of the Press Commission. If, after their examination and communication of their views to us, it is thought necessary to revive this institution, we shall have to consider it.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या यह हकीकत है कि प्रैस ऐडवाइज़री कमेटी की मौजूदगी में तो अखबारों के खिलाफ बहुत कम एकशन लिया जाता था लेकिन उस की अदम मजूदगी में बहुत ज़्यादा ऐकशन लिया जाता है ?

Minister : That was primarily due to subsequent agitation and certain articles written during the course of that agitation which were thought to be actionable.

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : वज़ीर साहिब ने फरमाया है कि प्रैस ऐडवाइज़री कमेटी डिजालव कर दी गई है और उसके स्थान पर नई बाडी नहीं बनाई जा रही है। तो क्या वह बता सकते हैं कि उन्होंने प्रैस और गवर्नमेंट के दरम्यान ताल मेल रखने के लिए कोई और तरीका निकाला है ?

Minister : All other normal administrative channels of the Government, which work for this, are there. As I have already stated, the object of this Committee, by and large, was to advise to the Government about the prosecution of the Press people for contravention of the laws. Its continuance was not favoured by the Press Commission. Here, too, we have come to the conclusion that it has not proved to be effective for the purpose.

TRAINING CENTRES FOR RIFLE TRAINING IN AMRITSAR DISTRICT

***2128. Sardar Gurdial Singh Dhillon** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of training centres so far set up under the village and Civil Defence Schemes for training of people in rifle training and use of other weapons in district Amritsar;

(b) the total number of persons already trained ;

(c) whether the weapons used in such training were real or dummy ?

Shri Mohan Lal : (a) 20.

(b) 36,48 persons have been partially trained in the handling of arms so far. However, they have not yet completed their range firing practice.

(c) With regular arms.

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या कोई ऐसा प्लैन है कि रियल वैपन्ज़ की बजाए ट्रेनिंग के लिए डम्मी वैपन्ज़ दिए जाएं ?

मन्त्री : नहीं, ऐसी कोई तजवीज़ नहीं है। इस बारे में सोचा ज़रूर गया था कि चूंकि राइफल्ज़ की कमी है इस लिए डम्मी राइफल्ज़ को भी परोवाइड कर दिया जाए लेकिन उनकी कीमत ज़्यादा पड़ती थी इस लिए इतना पैसा खर्च करना मुनासिब नहीं समझा गया।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : यह जो ट्रेनिंग अभी तक थानों तक ही महदूद है तो क्या ऐसी स्कीम है कि आगे गांव में भी लोगों को ग्रुपवाइज़ ट्रेनिंग देने के लिए इन्स्ट्रक्टर्ज़ भेजे जाएं ?

मन्त्री : जी हां। रक्षा दल स्कीम का उद्देश्य भी यही है।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : जितने एबल बाडीड नौजवान हैं क्या उन सब को ट्रेनिंग देने के लिए कोई तजवीज़ है ताकि सब लोग ट्रेंड हो जाएं ?

मन्त्री : मैं ने पहले भी अर्ज़ किया है कि दो स्कीमें चल रही हैं। एक तो राइफल ट्रेनिंग है जो हम ने 282 पुलिस थानों में जारी की हुई हैं। दूसरे रक्षा दल के ज़रिए गावों में जारी की है। जैसा कि मेम्बर साहिब ने भी सुझाव दिया है गांव में इस चीज़ का जाना ज़रूरी है। इसीलिए हम ने रक्षा दल की एजन्सी को कायम किया ताकि गांव में इन्स्ट्रक्टरज जा कर जहां 20—30 आदमियों का ग्रुप मिल सके ट्रेनिंग दें।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या ऐसी स्कीम सरकार के ज़ेरे गौर है कि यह ट्रेनिंग लाज़मी करार दी जाए ?

मन्त्री : जी हां ।

श्री बलरामजी दास टंडन : यह जो 20 सैंटर्ज अमृतसर में बनाए हैं इन में से होम गार्डज़ की तरफ से कितने और रक्षा दल की तरफ से कितने में ट्रेनिंग दी जा रही है ?

Mr. Speaker : It does not arise.

P.C.S. PROMOTED AS I.A.S. IN THE STATE

***2195. Chaudhri Sunder Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state the number and names of officers belonging to P.C.S., Executive Branch, in the State promoted to the I. A. S. Cadre from Ist January, 1960 to date, with the number and names of those belonging to the Scheduled Castes amongst them ?

Sardar Partap Singh Kairon : A statement giving the required information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

The following 13 P. C. S. officers were promoted to the I. A. S. from 1st January, 1960 to date :—

1 Shri S. C. Chhabra.
2. Shri V. P. Mahlotra.
3. Shri I E. N. Chauhan.
4. Shri J. D. Sharma.
5. Shri P. C. Suri.
6. Shri S. S. Bedi.
7. Shri Kulwant Singh Ahluwalia.
8. Shri P. L. Chhabra.
9. Shri R. D. Malhotra.
10. Shri S. P. Jain.
11. Shri R. L. Mehta.
12. Shri S. N. Bhanot.
13. Shri P. L. Sondhi.

None of them belongs to the Scheduled Caste.

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ 1960 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਜਿਹੜੇ 13 ਆਦਮੀ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਵਿਚੋਂ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਵਿਚ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟਸ ਦਾ ਆਦਮੀ ਵੀ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ । (He has already replied that there is none.)

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਬਾਕੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਡੂਲਡ ਕਾਸਟਸ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੈਕਮੈਂਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਸੀਨੀਆਰੇਟੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੈਰੀਅਰ ਕੈਰੈਕਟਰ ਰੋਲਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਅਨਬਲੈਮਿਸ਼ਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਕੁਮੈਂਡ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫਾਈਲਜ਼ ਮੰਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਕਮੰਡ ਨਹੀਂ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ files ਵੀ ਮੰਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਡੇ ਵੀ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਅਫਸਰ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਬਾਕੀ ਜਿਹੜਾ ਫੈਸਲਾ ਯੂ. ਪੀ. ਐਸ. ਸੀ. ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਫਾਈਨਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I know whether seniority is the only consideration for promotion from P.C.S. Cadre to I.A.S. ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੈਰੈਕਟਰ ਰੋਲਜ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨਬਲੈਮਿਸ਼ਡ ਕੈਰੀਅਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੀਨੀਆਰੇਟੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਕੁਮੈਂਡ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਾਈਲਜ਼ ਮੰਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਫਾਈਨਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟਸ ਦੀ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਜ਼ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਦਸ ਚੁਕਿਆਂ ਹਾਂ । ਕਾਨਸਟੀਚੂਸ਼ਨਲੀ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ।

श्री बलराम जी दास टंडन : क्या मुख्य मन्त्री जी बताएंगे कि, जैसा कि उन्होंने फरमाया कि कुछ को सीनियारेटी के बेसिज़ पर और कुछ को अनबलेमिशड रिकार्ड देखकर......

श्री अध्यक्ष : No, no. उन्होंने कहा है कि सीनियारेटी एण्ड अन बलेमिशड रिकार्ड के बेसिज़ पर रिकमेंडेशन की जाती है ।

(No, no. He has stated that the recommendations are made on the basis of seniority and unblamished record.)

श्री बलरामजी दास टंडन : उन्होंने कहा है कि सीनियारेटी अगर छोड़ी जाती है तो ड्यू टू अनबलेमिशड रिकार्ड आफ अदर परसंज़ तो मैं पूछना चाहता हूं कि 13 में कितने ऐसे हैं.........

Mr. Speaker : It is quite the other way about, उन्होंने कहा है कि किसीको छोड़ा जाता है तो इस लिए कि उसका अनबलेमिशड रिकार्ड नहीं होता ।

(It is quite the other way about He has said that if anybody is ignored that is due to the reason that his record is not found to be unblamished.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਇਸ ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਨਵਰੀ, 1960 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਪੁਛੀ ਹੈ ਉਹ 1962 ਵਿਚ ਮਿਨਿਸਟਰ ਬਣੇ ਸਨ । ਕੀ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਤਸੱਲੀ ਤਾਂ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸਵਾਲ ਵੀ ਤਾਂ ਪੁਛਣੇ ਹੋਏ ।

श्री चांद राम : चीफ मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि परमोशन्ज के अन्दर इस तरह की रिजर्वेशन कंस्टीचूशनली डिबार्ड है । क्या वह किसी फैसले या किसी आर्टिकल को कोट कर सकते हैं जिसके तहत यह बार लगाई गई हो ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਹੀ ਡੀਸੀਜ਼ਨ ਹੈ । ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦਸਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

Shri Chand Ram : Sir, we have a decision of the Suprem Court against preferential treatment being given to the members of the backward classes in the matter of promotion but I think there is nothing in that judgement in regard to the reservation of certain number of posts for the members of the Scheduled Castes.

Mr. Speaker : The hon. Chief Minister and the hon. Member are acting on presumption. I think the hon. Member should discuss this matter with the hon. Chief Minister.

Comrade Ram Piara : Will the hon. Chief Minister be pleased to state whether in the case of Harijan officers any other concession is given ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਨਹੀਂ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਸੀਨੀਆਰਿਟੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨਾਮ ਆਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹਰੀਜਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸੀਨੀਆਰਿਟੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਮੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯੂ. ਪੀ. ਐਸ. ਸੀ. ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਫਾਈਨਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि इन 13 केसिज़ में से कितने सीनियारेटी के लिहाज़ से बने और कितने अनबलेमिशड रिकार्ड की वजह से ?

मुख्य मंत्री : यह कैसे पता हो सकता है ; पहले नोटिस दे देते तो बता देता ।

TRIBUNALS CONSTITUTED FOR TRYING CASES OF DEFENCE ACT RULES

***2208. Sardar Gian Singh Rarewala** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total number of Tribunals constituted recently for trying offences committed under the Defence of India Act and the rules made thereunder ;

(b) the number of such cases sent up for trial and also the number thereof finally decided ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : (a) 16.

(b) 38 and 21 respectively.

सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला : क्या यह ट्रिब्यूनल्ज़ इस काम के अलावा और कोई काम भी करते हैं ?

गृह मंत्री : ट्रिब्यूनल्ज़ तो इसी काम के लिए मुकर्रर हैं ।

LAND FOR SOLDIERS AND THEIR FAMILIES IN RAJASTHAN AND MADHYA PRADESH STATES

*2209. **Sardar Gian Singh Rarewala** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Chief Minister of Rajasthan and Madhya Pradesh have recently offered to reserve land for Punjab soldiers and their families in their respective States; if so, the total acreage so reserved in each State;

(b) whether the land so reserved in Rajasthan will be in addition to the land claimed by the Punjab State for allotting to the persons who will be displaced because of the construction of Pong Dam and the Rajasthan Canal ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes; the details will be known from the State Governments shortly.

(b) Yes.

Sardar Gian Singh Rarewala : May I understand that the land reserved for Punjab soldiers and their families in Rajasthan is in addition to the land claimed for allotting to persons who will be displaced because of the construction of Pong Dam and the Rajasthan Canal.

Chief Minister : Yes, absolutely.

CANCELLATION OF ALLOTMENT OF LAND OF POLITICAL SUFFERERS OF HISSAR DISTRICT

*2213. **Shri Satya Dev** (Put by Sardar Kulbir Singh) : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether the allotment of lands of any of the political sufferers in Hissar District was cancelled between Ist April, 1955 and 31st March, 1962; if so, their list with addresses ;

(b) the reasons for cancellation in each case;

(c) whether in any cases the restoration of the lands was made by the Government; if so, the date of each such restoration together with the reasons therefor in each case ?

Chief Parliamentary Secretary (Sardar Gulab Singh) : Statement containing the requisite information is laid on the Table.

List showing cancellation/restoration of allotment of land of political sufferers during the period of 1st April, 1955 to 31st March, 1962

Serial No.	Plot No.	Name of the Allottee whose plot was cancelled during 1st April, 1955 to 31st March, 1962	Date of cancellation	Reason for the cancellation of plot	Date of restoration	Reason for the restoration of the plot	REMARKS
1	2	3	4	5	6	7	8
1	117-C	Shri Romesh Mehta, son of Mool Chand, resident of Church Compound, New Delhi	19-8-60	He is not a bona-fide resident of Punjab	...	...	His case is to be placed before the State National Workers (R & R) Board for final decision
2	150-C	Shri Rup Lal Bhatia, son of Shri Daya Ram Bhatia, House No. 10115, Library Road, Delhi	11-6-59	The political sufferer had died leaving no direct descendant	...	...	
3	15-P	Shri Hans Raj son of Bal Mukand Bhatia, Kaumi Kitab Ghar, Raink Bazar, Jullundur City	15-12-61	Ditto	...	...	
4	16-P	Shri Gian Singh Bir, son of Shri Wasawa Singh, C/o Shri Partap Singh, Proprietor, Loharu Soda Water Factory, Fatehpuri, Delhi	19-8-60	He had undergone inadequate imprisonment	Stay orders issued on 27th January, 1961	...	This case is to be placed before the State National Workers (R&R) Board for final decision
5	127-D	Shri Atma Singh, son of Shri Maya Singh, political sufferer of village Bika, tehsil Nawan Shahar	27-8-59	As against S.No. 2	...	...	

Serial No.	Plot Number	Name of the Allottee whose plot was cancelled during Ist April, 1955 to 31st March, 1962	Date of cancellation	Reason for the cancellation of plot	Date of restoration	Reason for the restoration of the plot	REMARKS
1	2	3	4	5	6	7	8
6	120-B	Shri Puran Singh, son of Shri Nand Singh, caste Jat, resident of village and post office Khadur Sahib	25-1-61	The income of the allottee was more than Rs 75 per mensem	..	...	
7	45-B	Shri Udham Singh, son of Shri Budha Singh, caste Jat, resident of village and post office Mirgindpur, tehsil Patti, district Amritsar	17-9-56	The political sufferer had his own land measuring 41-1/2 acres	9-9-58	...	Restored by the State N.W. (R&R) Board as it found the claim to be genuine
8	9-AP	Shri Sita Ram, son of Shri Hira Nand Khatri, care of Kishan Lal, 1075, Kacha Niwas, Chandni Chawk, Delhi	16-4-57	He had undergone inadequate impriosnment	2-11-57	...	On further enquiries it was found that he had undergone 7 years imprisonment
9	5-B	Shri Rishi Kesh, son of Shri Amar Nath of village Qayyum Wala, Nasimabad, Kanpur (U.P.)	6-1-58	The income of the political sufferer was more than Rs 75 per mensem	...	..	
10	20-AP	Shri Chaman Lal, son of Shri Ram Ditta Mal, care of Parkash Watch Co., Moti Mahal, Jama Masjid, Delhi	16-4-57	He had undergone inadequate imprisonment	..	...	
11	56-AP	Shri Hari Singh Chakwalia, son of Bhagat Singh, Editor and Proprietor,	Do	Ditto	24-6-57	...	In addition to imprisonment of

imprisonment of

		Nav Jeewan Mazdoor, 1136, Birdavi Phatak Habash Khan, Delhi					1 year and 9 months and another short term of imprisonment in default of payment of fine, his confinement in Lahore fort and Central Jail Lahore for 2 years 11 months and 15 days was counted towards imprisonment as in other cases. This made up the deficiency in the required period of imprisonment
12	44-AP	Shri Ganga Singh, son of Shri Chet Singh of village Badal, tehsil Dasuya, district Hoshiarpur	9-3-57	Died leaving behind no direct descendant	..	..	
13	55-AP	Shri Brij Lal, son of Shri Dial Chand, Mohalla Birkhan Bal, House No. 65, Hissar	2-5-57	He had undergone inadequate imprisonment	..	..	
14	6-D	Shri Udham Singh, son of Shri Harnam Singh of village Kaluwara, post office Bazam Pur Jandiala, Hoshiarpur	20-4-57	He had undergone inadequate imprisonment	..	..	
15	65-AP	Shri Sant Singh, son of Shri Dharam Singh of village Hayatpur, district Hoshiarpur	4-9-57	At his own request, as he wanted the plot allotted to his mother	..	..	

Serial No.	Plot No.	Name of the Allottee whose plot was cancelled during 1st April, 1955 to 31st March, 1962	Date of cancellation	Reason for the cancellation of plot	Date of restoration	Reason for the restoration of the plot	REMARKS
1	2	3	4	5	6	7	8
16	66-AP	Shrimati Basant Kaur, wife of Shri Dharam Singh, of village Hayatpur, post office Dhamia, tehsil Garhshankar, district Hoshiarpur	25-7-57	Her son Shri Sant Singh who was the direct descendant of her husband has also been separately allotted land on account of the political sufferings of his father Dharam Singh	4-9-57	..	As her son Sant Singh, allottee of plot No. 65-AP, agreed to surrender his own plot for that of his mother
17	71-AP	Shri Harbans Singh, son of L. Tulsi Ram village Nangal Kotli, district Gurdaspur, resident of Gita Bhawan Road near Gita Bhawan, Gurdaspur	3-4-59	Died leaving behind no direct descendant	..	..	
18	4-B	Shri Shiv Narain, son of Shri Multani Ram, Chamar Building, Kishan Ganj, Delhi	3-9-58	His income was more than Rs 75 per mensem	11-12-59	..	Restored as a special case by the State N.W. (R&R) Board
19	10-B	Shri Lachhman Singh, son of Shri Khushal Singh, village and post office Khurtia Kalan, tehsil Ajnala, district Amritsar	28-7-59	Died leaving behind no direct descendant	..	..	
20	13-B	Shri Ram Saran Dass, son of Shri Bishan Dass, care of Shri Gopal Press, Old Post Office Street, Sadar Bazar, Delhi	16-4-57	He desired that he should be given pension to	24-5-57	..	He refused to accept the financial assistance

				the extent of Rs 30 per mensem as he may not be able to manage and due to old age			
21	82-B	Shri Harnam Singh, son of Shri Santa Singh, village Khojkipur, tehsil Tarntaran, district Amritsar	17-9-56	He owned his own land measuring 9 acres 4 kanals 12 marlas	7-3-57	..	On further enquiries it was found that he owned only7.9 acres of land
22	84-B	Dr. Parma Nand, son of Godha Ram, resident of Model Town, Panipat, district Karnal	3-3-59	Due to non-submission of the affidavit	..	..	
23	144-B	Shri Surjan Singh, son of Shri Jeevan Singh, village and post office Mohan Bhandarian, tehsil Ajnala, district Amritsar	27-8-59	Died issueless	9-3-62	..	Transferred in favour of his widow Shrimati Attar Kaur
24	41-C	Shri Charat Singh, son of Shri Nihal Singh, village Multanian, post office and district Bhatinda	16-4-57	He had undergone inadequate imprisonment	Stay orders issued on 23rd November, 1957	..	It was decided to place his case before the State N.W. (R&R) Board for reconsideration
25	47-C	Shri Pran Nath Chopra, son of Shri Shiv Nath, village Rai, post office Ladwa, tehsil Thanesar, district Karnal	13-9-56	His income was more than Rs 75 per mensem	..	..	
26	70-C	Shri Duni Chand Toofan, son of Shri Ram Ditta Mal, 43-A, Hudsn Line, Kingsway Camp, Delhi	16-4-57	He had undergone inadaquatee imprisonment	..	..	
27	132-C	Shri Gurmukh Singh, son of Shri Jawand Singh, Outram Line, Kingsway Camp, Delhi	16-4-57	His income was above Rs 75 per mensem	..	..	

Serial No.	Plot Number	Name of the Allottee whose plot was cancelled during the 1st April, 1955 to 31st March, 1962	Date of cancellation	Reason for the cancellation of plot	Date of restoration	Reason for the restoration of the plot	REMARKS
1	2	3	4	5	6	7	8
28	37-D	Baba Gurdit Singh of Garhshankar, district Hoshiarpur	15-2-56	Refused to accept the allotted plot	..	..	
29	128-D	Shri Ram Singh, Parcharak, son of Shri Jiwan Singh of village Rurki, tehsil Garhshankar, district Hoshiarpur	17-1-57	He had under-gone inadequate imprisonment	..	..	
30	8-P	Shri Ujagar Singh, son of Giani Rattan Singh of Mohalla Purdilpur, Lalji Quarters, district Gorakhpur	5-9-58	His income was more than Rs 75 per mensem	..	..	
31	17-P	Shri Karam Chand, son of Shri Shankar Dass, resident of Old Bus Stand, Gurdaspur	10-9-59	Died	18-1-60	..	Tenancy was transferred in the name of Shri Vinod Kumar adopted son of the deceased
32	45-P	S. Jawahar Singh, son of S. Sunder Singh, 2241, Gali Rosham Wali, Kucha Chellan, Daryaganj, Delhi	5-7-56	His income was more than Rs 75 per mensem	..	..	
33	120-C	Shri Kirpa Ram, son of Shri Rugha Ram, village Saharwa, tehsil and district Hissar	23-5-57	The political sufferer had his own land more than 8 acres	20-7-57	..	The land was restored in view of his old age and poverty and also in view of the fact that most of the land owned by him was uncultivable

34	120-D	Shri Kaka Singh, son of Shri Narain Singh, Khanna Mandi, district Ludhiana	2-8-56	His income was more than Rs 75 per mensem	Stay orders issued on 11th August, 1956	..	His case is to be placed before the State National Workers (R&R) Board
35	55-C	Shri Kapur Singh, son of Shri Kartar Singh of village Bahlolpur, district Karnal	22-7-57	He had his own land more than 8 acres	..	..	
36	..	Shri Brij Lal Bajaj, 13, Mohalla Colony, Post Office Gandhi Nagar, Delhi	5-5-58	He had undergone inadequate imprisonment	..	..	
37	53-D	Shri Surjan Singh, son of Shri Shiv Ram, of Amritsar	19/23-11-59	He had got one more plot allotted in the name of Surjan Singh, son of Shri Siri Ram	..	..	
38	96-B	Shri Iswar Singh, son of Shri Bhagat Singh	24-8-55	He had undergone inadequate imprisonment	..	..	

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਸਫ਼ਾ 2 ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਲਾਟ ਨੰ. 144 ਬੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਫਰਰ 27 ਅਗਸਤ, 1959 ਨੂੰ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਪਲਾਟ ਉਸ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਅਤਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਕੀ ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੈਰ ਸ਼ਾਦੀ ਸ਼ੁਦਾ ਸੀ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਅਲਹਿਦਾ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿਓ, ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ पारलीमैंट्री सेक्रेटरी साहिब बताएंगे कि यह पता किए बगैर ही कि वह आदमी शादी शुदा है या नहीं, आया उसकी बेवा है या नहीं उस औरत को ज़मीन दे दी गई है ।

चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी : डी.सी. इनकुआयरी करता है, उस नें इनकुआयरी की होगी ।

Mr. Speaker : Please, please. I would request the Chief Parliamentary Secretary not to answer the supplementary question on presumption. I would request him to make the enquiry again as the hon. Member has stated that the man is not alive and that he had no wife.

चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी : इन्होंने बताया है, अब पता कर लेंगे ।

श्री अध्यक्ष : आप इन्हें फैक्ट्स बता दें । (The hon. Member may please give the facts to the Chief Parliamentary Secretary.)

SETTING UP AIR RIFLE FACTORY IN THE STATE

***2242. Shri Ram Kishan :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of Government to set up Air Rifle Factory in the State ; if so, the details thereof ;

(b) whether any correspondence has recently been made or consultation held between the Union Government and the State Government regarding setting up another Ordnance Factory in the State ; if so, the details thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. The details are being worked out.

(b) No.

श्री राम किशन : इन्होंने पार्ट (ए) के जवाब में कहा है 'येस' । मैं पूछना चाहता हूं कि क्या इस में फोरन कोलैबोरेशन है ? इसमें स्टेट और प्राइवेट एंटरप्राइज़ कितना है ?

मुख्य मंत्री : यह डिटेल्ज़ वर्क आउट करनी है । इस में फ़ोरन कोलैबोरेशन है। इस फौरन को लैबोरेशन को गवर्नमेंट आफ इंडिया की शर्तें मंजूर हैं या नहीं, यह तय करना है ।

श्री राम किशन : यह पंजाब गवर्नमेंट की तरफ से है या गवर्नमेंट आफ इंडिया की तरफ से ?

मुख्य मंत्री : शर्तें गवर्नमेंट आफ इंडिया की हैं, काम हम करवाएंगे । मंजूरी उन की चाहिए जिन्होंने काम करना है, अगर वे मान जाएं । अगर उन्हें कोई शिकायत हो तो सैन्ट्रल गवर्नमेंट को अपरोच करेंगे कि वे मान लें ।

श्री राम किशन : यह अब किस स्टेज पर है ? कब तक काम शुरू हो जाएगा ?

मुख्य मन्त्री : लास्ट स्टेज पर है । उनको केबलग्राम जाते हैं और उन के भी जवाब आते हैं ।

श्री राम किशन : प्रश्न के पार्ट (बी) के जवाब में चीफ मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है 'नो' क्या यह फरमाएंगे कि डीफैंस मेटीरयल के सम्बन्ध में सारे इंडिया में प्रोडक्शन हो रही है । सब जगह बड़ी २ फैक्टरियां लगाई जा रही हैं । पंजाब के प्वाईंट आफ वियू से आया पंजाब गवर्नमेंट मुनासिब नहीं समझती थी कि यहां भी Ordnance Factories लगाई जाएं?

मुख्य मन्त्री : हम तो चाहते हैं कि शहर २ में गांव २ में और्डनैंस फैक्टरियां दे दी जाएं । लेकिन सैंटर वाले औडनैंन्स फैक्टरियां लगाते हैं ; वे स्टेट्स की रिकमेंडेशन पर नहीं जाते ।

श्री राम किशन : चीफ मिनिस्टर साहिब ने सवाल के (बी) पार्ट के जवाब में कहा है 'नो' मेरा सवाल यह था कि आया पंजाब गवर्नमेंट ने इस सम्बन्ध में सैन्ट्रल गवर्नमेंट के साथ नैगोशियेशन्ज़ की हैं या कोई इन की कारेसपोंडेंस चल रही है इस सम्बन्ध में या कि नहीं ?

मुख्य मन्त्री : ऐसी चीज़ों में हम कारेसपोन्डेंस की ज़रूरत नहीं समझते । हम वैसे ही पूछ लेते हैं कि आया हमारी स्टेट को कोई ऐसी चीज़ देंगे या नहीं देंगे । हम ने पूछा था और उन्होंने नहीं माना ।

FINANCIAL ASSISTANCE ETC., FOR THE FAMILIES OF PUNJABIS DIED/DISABLED WHILE FIGHTING THE CHINESE AGGRESSION

*2243. **Shri Ram Kishan** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether Government has recently taken any steps to provide security to the families of those persons from Punjab State who have fallen or have been disabled while fighting on Ladakh and N.E.F.A. front against Chinese aggression ; if so, the details thereof ;

(b) whether Government has decided to give *ex-gratia* grant as financial assistance to the families of Punjabi soldiers killed or missing during the current operations against Chinese aggression ;

(c) whether any land has been given to the families of Jawans mentioned above ; if so, the details thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. The State Government have decided to give pensions and other relief to the families of armed forces personnel killed/disabled during Chinese aggression.

For determining the details of quantum and mode of giving such relief, the Punjab Government have set up a State Level Committee, and District Level Committees for all districts to advise the Government on all matters connected with the grant of pension/financial assistance, etc.

(b) Yes. An *ex-gratia* grant of Rs 500 per family and Rs 60 per child to the families/minor and dependant children of the armed forces personnel killed/missing during Chinese aggression has been sanctioned and is being paid by the State Government.

(c) No.

श्री राम किशन : चीफ मिनिस्टर साहिब ने फर्माया है कि इस के लिए उन्होंने स्टेट कमेटी और डिस्ट्रिक्ट कमेटियां फार्म की हैं तो क्या वह यह बताएंगे कि आया स्टेट कमेटी

[श्री राम किशन]

की या डिस्ट्रिक्ट कमेटियों की कोई मीटिंग्ज़ हुई हैं और अगर हुई हैं तो किस हद तक रुपया उन कमेटियों ने दिया है ?

मुख्य मन्त्री : मीटिंग्ज़ तो हुई हैं लेकिन मेरे पास इस के मुताल्लिक डिटेल्ड इन्फर्मेशन इस वक्त नहीं है । पता कर के बता सकता हूं । कुछ रुपया उन्होंने दिया ज़रूर है ।

DEPUTATION OF GOLDSMITHS

*2244. **Shri Ram Kishan** : Will the Chief Minister be pleased to state whether he has recently received any representation or deputation on behalf of goldsmiths and other workers connected with gold and jewellery trade in the State in connection with the Gold Control Orders ; if so, the nature of their demands and the action taken thereon ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : Part I.—Yes.

Part II.—The deputationists stated that they had represented to the Union Finance Minister for following concessions :—

(i) Giving of grants ;

(ii) Exemption from tax ;

(iii) Free education to their children ;

(iv) Financial help and allotment of agricultural land to co-operative societies organized by goldsmiths ; and

(v) Exemption from Professions Tax.

No instructions on the subject have yet been received from the Government of India. The matter, however, will be considered if and when such instructions are received.

Under the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation Act, 1956, the Profession Tax is leviable on income above Rs 1,800 for the year 1962-63. The case of each goldsmith will be examined on merits by the assessing authorities. Where the goldsmiths have not followed the profession for the entire year in 1962-63, proportionate reduction, where this tax is leviable, will be effected.

मुख्य मंत्री : वह डैपूटेशन तो अभी मुझे मिला है और उस से पहले यह सवाल छप चुका था ।

श्री बलराम जी दास टंडन : उस से पहले क्या कोई रिप्रजैंटेशन भी गवर्नमेंट के पास नहीं आई ?

मुख्य मन्त्री : मुझे याद नहीं कि कोई रिप्रैजेन्टेशन उन की आई है कि नहीं और अगर आई है तो किस के पास आई है और वह कहां है ?

श्री बलरामजी दास टंडन : चीफ मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि इस सवाल के मिलने के बाद उन से गोल्ड समिथस का डैपूटेशन मिला। तो क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि गोल्ड समिथस ने मोटे तौर पर उन से क्या रिप्रेजेन्ट किया ?

मुख्य मन्त्री : हमें उन के साथ हमदर्दी है।

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं ने हमदर्दी नहीं पूछी। मैं ने तो पूछा है कि उन्होंने क्या कहा था ?

मुख्य मन्त्री : उन्होंने कहा था कि आप डिसाई साहिब से कहें कि वह गोल्ड कन्ट्रोल रूल्ज़ में कुछ ढील करें। चुनांचि मैं ने डिसाई साहिब से कह दिया था।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि क्या गोल्ड समिथस के डैपूटेशन ने उन्हें रिहैबलीटेट करने की कोई स्कीम पेश की थी ?

मुख्य मन्त्री : हां, उन्होंने यह भी ज़िक्र किया था। मैं यह चीज़ देख कर ही बतला सकता हूं। इस तरह बतलाना मुश्किल है।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतलाएंगे कि क्या यह चीज उन के नोटिस में आई है कि दूसरी स्टेट्स में गोल्ड समिथ्स को रिहैबलीटेट करने के लिए कुछ इकदाम किये गए हैं ?

मुख्य मन्त्री : मैं ने भी कहा है और डिसाई साहिब ने भी कहा है कि वह इस बारे में कोई स्कीम बनाएं हम उस को चलाने के लिए फंडज़ देंगे। मैं ने गोल्ड समिथस से कहा था कि प्रीसीजन टूल्ज़ का काम शुरू करो, ऐसी कोई फैक्टरी लगा लो, सरकार उन को ऐसे काम के लिए माली इमदाद देगी। या वे कोई और काम सीखना चाहें तो सरकार उस में भी उन की मदद करेगी क्योंकि सरकार जानती है कि अगर वे बेकार हो गए हैं तो उस में सूबे का नुकसान है क्योंकि उन की कारीगरी वेस्ट जाएगी।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि क्या उन के नोटिस में यह बात आई है कि दूसरी स्टेट्स ने गोल्ड समिथस को रिहैबलीटेट करने के लिए कोई कन्क्रीट स्टैप्स उठाए हैं ?

मुख्य मन्त्री : अभी अभी तो गोल्ड समिथस का मामला शुरू हुआ है और अभी सब इन्फर्मेशन इकट्ठी की जा रही है। अभी तो पता करना है कि क्या स्टैप्स सरकार ले सकती है।

Mr. Speaker : The question is whether any steps have been taken in other States ?

Home Minister : Sir, this is a fact that certain other States have taken certain steps in this direction.

श्री राम किशन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि उनके पास डैपूटेशन ही आया था या कोई रिप्रैजेन्टेशन आई है, तो कोई इन्फर्मेशन या कोई स्टेटमैंट या कोई स्टैप्स वग़ैरा नहीं लिए गए ?

मुख्य मन्त्री : यही बात तो देखनी थी। जहां तक एजूकेशन का सिलसिला है हमने पहले ही फ्री कर रखी है। गुजरात स्टेट में ऐसा नहीं था। फिर जिसकी आमदनी 100 रुपए माहवार से कम है उससे नौवीं जमात से फीस नहीं लगती। तो हमने पहले ही कनसैशन दिए हुए हैं

[मुख्य मन्त्री]

ग्रौर इस के बारे में इन्फर्मेशन इकट्ठी की जा रही है। इस का गुजरात के साथ मुकाबला करना ठीक नहीं। वह पंजाब से ग्रक्सैल नहीं करते इस सारे काम में।

श्री राम किशन : क्या गवर्नमेंट के नोटिस में है कि यह एक सीरियस प्रोबलम है ग्रौर इसके बारे में डिटेल्ड स्कीम तैयार की जानी चाहिए ग्रौर क्या वह स्कीम तैयार करके हाउस के सामने पेश की जाएगी ?

मुख्य मन्त्री : मैं हाउस के सामने इसे पेश करने से गुरेज़ नहीं करूंगा लेकिन इस चीज़ को देखना ज़रूरी है कि कितने भाई इस में काम करते थे। चांदी के काम में कितने हैं। मोती ग्रौर जवाहरात के काम में कितने लगे हुए हैं। हमें कोई इलम नहीं, इस बात को एगज़ामिन कर रहे हैं ग्रौर जो कोई भी बेकार हो जाए स्टेट का काम है कि उसके लिए कोई रास्ता निकाले।

श्री राम किशन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब कैटागोरेकली बताने को तैयार हैं कि स्टेटमैन्ट वह हाउस में देंगे कि सारी डिटेल्ज़ क्या हैं ग्रौर क्या स्कीम है ?

मुख्य मन्त्री : मैं ने कहा है कि वह ग्राप स्कीम बनाएंगे तो हम उन्हें इमदाद देंगे, कर्ज़ा देंगे ग्रौर ग्रगर हम न दे सके तो डिसाई साहिब ने एलान किया था कि स्टेट्स ग्रगर न दे सकी तो वह देंगे। हम सही इन्फर्मेशन इकट्ठी कर रहे हैं।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਲਾਊਡਸਪੀਕਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਹੈ, ਮੈਂ ਜੋ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ। ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਸੁਨਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਮੁਤਾਲਬਾਤ ਹਨ ਤਾਂ ਘਟੋ ਘਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮੁਤਾਲਬਾ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਹੱਲ ਸੋਚ ਕੇ ਦਸਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੋਚ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ?

ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸੁਨਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁਹਾਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ? (ਹਾਸਾ)

ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ : ਜੇਕਰ ਉਹ ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਕਈ ਵੇਰ ਕਿਸਮਤ ਹੀ ਪਲਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

श्री बलरामजी दास टंडन : जैसा कि होम मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि दूसरी स्टेट्स में स्टैंप्स लिए गए हैं तो यहां पर कितनी देर के बाद यह फैसला किया जाएगा ग्रौर स्टैंप्स लिए जाएंगे।

मुख्य मन्त्री : यह तो उनके ग्रपने ऊपर है कि वह स्कीम बना कर दें कि किस तरह की इमदाद सरकार से चाहते हैं।

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि सरकार ने कोई डैटा कुलैक्ट करना शुरू किया है कि कितने सुनार बेकार हो गए हैं ?

मुख्य मन्त्री : एक दिन में कैसे पता लग सकता है कि श्री डिसाई साहिब को इन्होंने कहा कि सारे देश में $1\frac{1}{4}$ करोड़ गोल्ड समिथस हैं वह कहने लगे कि कुल ग्राबादी के पीछे इतने गोल्ड समिथस नहीं हो सकते। उन्होंने कहा कि $3\frac{3}{4}$ लाख ग्राबादी 1957 में थी ग्रौर 1961 में 5 लाख हो गई होगी इससे ऊपर नहीं। तो ऐसी बातें हैं जिन्हें वर्क ग्राऊट करने की ज़रूरत है।

कामरेड राम प्यारा : क्या कोई लिस्ट बनानी शुरू की गई है या नहीं ?

मुख्य मन्त्री : जी अभी नहीं ।

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SETTING UP RURAL INDUSTRIAL ESTATES AT MORINDA AND NALAGARH

527. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Chief Minister be pleased to state whether any steps have so far been taken by the Industries Department for setting up Rural Industrial Estates at Morinda and Nalagarh in Ambala District ; if so, the details thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes. Rural Industrial Estates will be set up at these places during the year 1963-64. Sites have already been selected and other preliminaries regarding the preparation of rough cost estimates etc., have been started.

COMPLAINT AGAINST BLOCK LEVEL EXTENSION OFFICER (INDUSTRY)

528. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Chief Minister be pleased to state whether the District Industries Officer, Ambala District, has recently received any complaint against the conduct of the Block Level Extension Officer (Industry) in the month of August and September, 1962; if so, the nature of the complaint so received and the action taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : No. But an anonymous complaint against a Block Level Extension Officer in Ambala District was received by the Chief Minister, which is still under investigation.

COMPLAINT AGAINST LADY DOCTOR POSTED AT HEALTH CENTRE, SAMALKHA,

561. Chaudhri Inder Singh Malik : Will the Minister for Finance be pleased to state whether Government have recently received any complaint against the lady doctor posted at Health Centre, Samalkha ; if so, the details thereof and the action taken thereon ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : Yes, Sir. From May to November, 1962, four complaints against the lady doctor posted at Health Centre, Samalkha were received. The main allegations were that her behaviour towards the patients and the public was not good and she accepted illegal gratifications from the patients. But none of the complainants came forward to substaintiate the allegations. Nevertheless, the complaints were enquired into. It was felt that the lady doctor lacked tact in dealing with the patients and the public. She also had strained relations with the other doctor posted at Samalkha. She was advised to overcome her drawbacks and since then there has been no complaint from any quarter. The proposal to transfer her from Samalkha is also under the consideration of Government.

CASES FILED IN COURTS AT PANIPAT

562. Chaudhri Inder Singh Malik : Will the Chief Minister be pleased to state the total number of cases filed in the courts of Tehsildar, Resident Magistrate and S.D.M., Panipat, from April, 1962 to date ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : 19,692 and 206 cases respectively.

Replies to unstarred question received late from Government are printed as annexure at the end of this Debate.

AUDIT OF ACCOUNTS OF GRAM PANCHAYATS IN TEHSIL JAGRAON, DISTRICT LUDHIANA

586. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state—

(a) whether the accounts of any Gram Panchayts in tehsil Jagraon, district Ludhiana, were audited during the period from 1st April, 1962 to date ; if so, their names and the date of audit in each case ;

(b) whether any cases of embezzlement or mis-appropriation of amounts in any of the said Panchayats were reported by the auditors in the audit reports ; if so, the names of such panchayts together with the total amount misappropriated or embezzled in each case and the details of action, if any, taken against the defaulters ?

Sardar Darbara Singh : (a) Audit ot accounts of Gram Panchayats in Jagraon Tehsil was last conducted in August, 1961. The Panchayats in this tehsil have not been audited during the period from 1st April, 1962, to date.

(b) In view of (a) above, the question of Auditor's report regarding embezzlement or misappropriation of amounts by any of the Panchayats in this tehsil does not arise.

PURCHASE OF LAND BY HARIJAN WELFARE DEPARTMENT IN DISTRICT LUDHIANA

587. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state—

(a) the total area of land purchased by the Harijan Welfare Department in Ludhiana District from 1st January, 1957 to-date ;

(b) the names of persons from whom the said lands were purchased together with the amount, if any, paid or yet to be paid to them in each case ;

(c) the dates on which the land Selection Committee of the said district recommended the purchase of the said lands ;

(d) the names of persons to whom the said lands have been allotted under the Harijan Welfare Scheme during the period referred to in part (a) above ?

Sardar Gurbanta Singh (Agriculture and Welfare Minister) : (a) 384 acres 4 kanals 8 marlas.

(b) and (c) The information is given in Annexure 'A'.

(d) The information is given in Annexure 'B'.

ANNEXURE 'A'

Serial No.	Name of person from whom land purchased	Amount paid	Amount yet to be paid	Date on which Land Selection Committee recommended the purchase
1	2	3	4	5
		Rs	Rs	
1	Major Avtar Singh Shri Kahan Singh } ..	44,000	55,000	20-1-58
2	Bhai Avtar Singh ..	68,012	Nil	21-2-59
3	Shri Balgher Singh ..	64,800		27-1-59
4	Shrimati Punna Devi, widow of Shri Salig Ram ..	14,000	17,500	6-4-61
5	Evacuee land ..	29,825	Nil	16-12-61

ANNEXURE 'B'

List of persons actually settled on land from 1st January, 1957 *to* 15*th January,* 1963 *in District Ludhiana*

Serial No.	Name	Serial No.	Name
1	Lachman Singh	36	Mohinder Singh
2	Gurbachan Singh	37	Mohan Singh
3	Hazura Singh	38	Raunak Singh
4	Nahar Singh	39	Nachhatar Singh
5	Rulia Ram	40	Rulia Ram
6	Ram Singh	41	Chanan Singh
7	Karam Singh	42	Puran Chand
8	Gurbachan Singh	43	Mehar Singh
9	Partap Singh	44	Bagga Singh
10	Mangal Singh	45	Hari Singh
11	Milkha Singh	46	Dalip Chand
12	Daya Singh	47	Dal Singh
13	Surain Singh	48	Prabh Dayal
14	Parkash Singh	49	Arjan Singh
15	Sarwan Singh	50	Santa Singh
16	Kartar Singh	51	Amar Nath
17	Kirpa Singh	52	Lal Singh
18	Partap Singh	53	Nand Singh
19	Kirpa Singh	54	Natha Singh
20	Gehna Singh	55	Bachan Singh
21	Tara Singh	56	Chand Singh
22	Tirlok Singh	57	Ajaib Singh
23	Hazara Singh	58	Gujjar Singh
24	Makha Singh	59	Karam Singh
25	Mukhtiar Singh	60	Bhagwan Singh
26	Isher Singh	61	Sant Ram
27	Sucha Singh	62	Hari Singh
28	Kartar Singh	63	Gulzara Singh
29	Sant Singh	64	Ishar Singh
30	Piran Ditta	65	Waryam Singh
31	Jagir Singh	66	Bela Singh
32	Tulsi		
33	Mukhtiar Singh		
34	Kulu		
35	Kartar Singh		

CRIMINAL CASES REGISTERED IN FEROZEPUR DISTRICT

623. Sardar Jagir Singh Gagoani: Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of murder cases registered in district Ferozepore from 1st January, 1962 to 31st December, 1962 together with the causes leading to these murders in each case ;

(b) the number of theft cases registered in Zira Tehsil of the said district during the period referred to in part (a) above and the number of cases in which the lost property was recovered ;

(c) the number of cases registered under section 109, Cr. P.C., by the Police in Zira Tehsil during the said period alongwith the addresses of persons so challaned and the action, if any, so far taken in each case ?

Shri Mohan Lal : (a), (b) and (c). A statement is enclosed.

(a) 86 murder cases were registered.. The motives in these cases were as under :—

1.	Petty quarrels	..	28
2.	Sex relations	..	14
3.	Land dispute	..	14
4.	Litigation	..	11
5.	Personal Enmity	..	5
6.	Domestic Dispute	..	3
7.	Water Dispute	..	2
8.	Unknown	..	9
	Total	..	86

(b) 50 cases. Stolen property was recovered in 17 cases.

(c) 28 cases were registered in respect of 34 persons. The addresses of the respondents and the result of action taken against them were as below :—

Serial No.	Names and addresses of the respondents	Action taken in each case
1	Banta, son of Bhadar, caste Sansi, resident of Waru, police station Khalra, district Amritsar	Placed on security by court
2	Kesar Nath, son of Thakar Nath, Jogi, resident of Mangala, police station Sadar Sirsa, district Hissar	Discharged by court
3	Gulzar Nath, son of Thakar Nath, Jogi, resident of Mangala, police station Sadar Sirsa, district Hissar	Ditto
4	Jain Nath, son of Bhola Nath, Jogi, resident of Mangala police station Sadar Sirsa, district Hissar	Ditto
5	Bhan Singh, son of Jhanda, Mazhbi, resident of Kothi No. 8, Adarsh Talkies, Amritsar	Placed on security by court
6	Puran Singh, son of Makhan Singh, Jat, resident of Basti Jagraon, police station Sadar Ferozepore	Ditto
7	Tara Singh, son of Vir Singh, Mazhbi, resident of Barkandi, police station Muktsar	Ditto

Serial No.	Names and Addresses of the respondents	Action taken in each case
8	Maluki, son of Dara, Mazhbi, resident of Basti Gujar Singh, police station Dharamkot	Placed on security by court
9	Vira, son of Kirpal Singh, Jat, resident of Chahal, police station Sadar Faridkot ..	Ditto
10	Sandhura Singh, son of Lakha Singh, Mazhbi, resident of Bhana, police station Sadar Faridkot ..	Ditto
11	Sardar Singh, son of Palla Singh, Jat, resident of village Bambia Bhai, police station Baghapurana	Discharged by court
12	Vir Singh, son of Kishan Singh, Jat, resident of village Bambia Bhai, police station Baghapurana	Ditto
13	Zora Singh, son of Mehar Singh, Jat of Bhokheri Rai pur, district Bhatinda	Ditto
14	Joga Singh, son of Chuhar Singh, Rai Sikh, resident of Tiwana, police station Jallalabad ...	Ditto
15	Harbans Singh alias Bhansa, son of Chater Singh, Mazhbi, resident of Ghurak Wind, police station Bhiki Wind(Amritsar)	Ditto
16	Jagat Singh, son of Mal Singh, Mazhbi, resident of of Patti, district Amritsar	Ditto
17	Sadhu Singh, son of Banta Singh, Mehra, resident of Patti , district Amritsar	Placed on security by court
18	Joginder Singh, son of Munshi, Khatri, resident of House No. 150, Jullundur	Ditto
19	Teja Singh, son of Shangara Singh, resident of Talwandi Suba Singh, police station Patti, district Amritsar	Ditto
20	Piara Singh, son of Sher Singh, Jat, resident of Jandiala, district Amritsar	Pending in court
21	Puran Singh, son of Ram Singh, Ramgharia, resident Ruk, police station Patti, district Amritsar	Ditto
22	Dial Singh, son of Avtar Singh, Jat, resident of Amir Shah, police station Makhu	Ditto
23	Gurnam Singh, son of Gurdip Singh, Jat, resident of Barkhandi, police station Zira	Ditto
24	Piara Singh, son of Gurdip Singh, Jat, resident of Barkhandi, police station Zira	Ditto
25	Jagtar Singh, son of Sulakhan Singh, Jat, resident of Thakar Kaura, police station Patti	Ditto
26	Nazar Singh, son of Sunder Singh, Mazhbi, resident of Sohana, police station Sarhali, district Amritsar	Ditto
27	Hali alias Hillu, son of Nathu Ram, Harijan, resident of Sarhali, police station Sarhali, district Amritsar	Ditto
28	Dalip Singh, son of Rattan Singh, Jat, resident of Gandi Wind, police station Jhabal, district Amritsar	Ditto

[Home Minister]

serial No.	Names and addresses of the respondents	action taken in each case
29.	Gurmej Singh son of Dalip Singh, Jat. resident of Malsian police station Zira	Pending in Court,
30	Karam Chand, son of Sant Ram, Brahman, resident of Malsian, police station Zira	Ditto
31	Major Singh, son of Girja Singh, resident of Harike, police station Sarhali, district Amritsar	Discharged by court
32	Sarwan Singh, son of Girja Singh, resident of Harike, police station Sarhali, district Amritsar	Ditto
33	Dara Singh, son of Arjan Singh, Jat, resident of Thathe, police station Patti, district Amritsar	Ditto
34	Milkha Singh. son of Shahbeg Singh, resident of Jue ke, police station Sarhali, district Amritsar	Ditto

ENQUIRY IN TO THE LAND PURCHASED BY GOVERNMENT FOR HARIJANS IN VILLAGE JALALAN VIRAN TEHSIL KARNAL

636. **Comrade Ram Piara** : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state with reference to the reply to unstarred question No. 316, printed in the list of questions for 5th November, 1962, whether the report has been received by Government from the Vigilance Department. In respect of lands purchased by Government in village Jalalan Viran, tehsil Karnal, for Harijan beneficiaries ; if so, when received and the action, if any, taken thereon ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) Copy of the report of the enquiry Officer and a copy of the show-cause notice of dismissal have been sent to the Director, Welfare of Scheduled Castes and Backward Classes, Punjab, by the Vigilance Department for service on the official concerned.

PANJOTRA FOR HARIJAN LAMBARDARS

637. **Comrade Ram Piara** : Will the Minister for Revenue be pleased to state with reference to the reply to unstarred question No. 241, printed in list of questions for 5th November, 1962, whether the decision taken by the Council of Ministers in their meeting dated the 20 h June, 1962, to treat the Harijan Lambardars at par with other Lambardars has been implemented ; if so, since when ; if not, the approximate date when it is likely to be implemented ?

Sardar Ajmer Singh : The decision taken by the Council of Ministers in their meeting dated the 20th June, 8962, to treat the Harijan Lambardars at par with other Lambardars has not yet been implemented due to certain practical difficulties in its implementation.

No date can, however, be given when this decision will be implemented ; as the case has been kept pending due to thc present emergency.

IMPROVEMENT TRUSTS

651. **Comrade Makhan Singh Tarsikka :** Will the Home Minister be pleased to state —

(a) the names of Improvement Trusts functioning in the State at present ;

(b) the names of the Chairmen of each of the said Trusts together with the dates of their appointments and the amount of salaries inclusive of all allowances being drawn by each;

(c) whether Shri Sardara Singh Bhindar, Chairman, Improvement Trust, Amritsar, has recently been removed, if so,the reasons thereof;

(d) whether any charge sheet was given to Shri Sardara Singh Bhindar before his dismissal; if so, details thereof ?

Shri Mohan Lal : (a) & (b) The information is given in the enclosed list.

(c) (i) Yes; he was removed in July, 1961.

(ii) His continuance in office was not considered desirable.

(d) No charge sheet was necessary under section 5 of the Punjab Town Improvement Act, 1922.

Name of the Improvement Trusts functioning in the State	Name of the Chairman	Date of appointment	Salary
Amritsar ..	Shri Shashpal Singh ..	12-9-61	Rs 1,000 plus D.A. at Government rates plus conveyance allowance of Rs 75 per mensem
Chheharta ...	Do	13-10-61	Ditto
Jullundur ...	Shri Durga Dutt ..	July, 1962	Ditto
Ludhiana ..	Shri Mubarak Singh ...	9-6-62	Ditto
Yamunanagar	Shri Pooran Chand ...	4-8-61	Conveyance allowance of Rs 100 per mensem only
Jagadhri ...	Shri Darbari Lal Gupta ...	5-6-61	Honorary Chairman
Karnal and Panipat	Dr. Nand Lal Verma ...	5-6-61	Rs 600 plus D.A. at Government rates plus conveyance allowance of Rs 30 per mensem
Bhiwani ...	Major S.K. Mehta ...	13-12-61	Rs 730 plus D.A. at Government rates plus conveyance allowance of Rs 150 per mensem
Ambala City ..	Shri Joginder Singh ...	2-11-62	Honorary Chairman
Sonepat ...	S.D.O. (C), Sonepat } Exoffico Chairman	13-3-62	
Jagraon ...	S.D.O. (C), Jagraon } Exoffico Chairman	Do	

[Home Minister]

Name of the Improvement trusts functioning in the State	Name of the Chairman		Date of appointment	Salary
Pathankot ..	S.D.O. (C), Pathankot	Ex fficio Chairman	13-3-62	
Batala ..	S.D.O. (C), Batala		Do	
Gurgaon ..	D.C., Gurgaon		Do	
Faridabad Industrial Township	S.D.O. (C), Palwal		13-9-62	
Moga ..	Vacant		..	

LOANS ADVANCED FOR SMALL-SCALE INDUSTRIES

652. **Comrade Makhan Singh Tarsikka** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the names of persons or firms who were advanced loans for setting up small industries in the State, district-wise, since 1957 to date together with the amount of loan advanced and the kind of the industries for which advanced;

(b) whether Government have taken any decisions on the suggestions given by the Lakshmanaswamy Mudaliar Committee appointed by the Central Government on Cottage Industries, if so, what ?

Sardar Partap Singh Kairon (Chief Minister) : (a) It is not in public interest to disclose the names of the loanees.

(b) No report has been received in the Industries Department.

COMPENSATION FOR THE LAND ACQUIRED ON BOTH SIDES OF TALWANDI FARIDKOT AND ZIRA FEROZEPUR ROADS

657. **Sardar Jagjit Singh Gogoani** : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state :—

(a) the area of land belonging to the Zamindars acquired on both sides of Talwandi-Faridkot and Zira-Ferozepur roads giving the details thereof, village-wise;

(b) whether any compensation has so far been paid to the owners of the said acquired land; if not, the time by which Government propose to give compensation to the people of the said area?

Sardar Darbara Singh: (a) The information is mentioned in the appendix.

(b) In the case of Talwandi-Mudki Faridkot road the awards of all the five villages have been announced and compensation is expected to be paid to the landowners in the month of April, 1963.

As regards Ferozepur-Zira Road the awards of 18 villages out of 20 have since been announced and compensation viz. Rs 22,410.92 has been paid to the landowners concerned. The awards of two villages, namely , Chuchak Wind and Bharana, have also been fixed for announcement and payment of compensation will be made in March, 1963.

APPENDIX

Serial No.	Name of village		Area acquired
	I. TALWANDI-MUDKI FARIDKOT ROAD		
			Acres
1	Talwandi Bhai	..	2.02
2	Ko-Koror Kalan	..	16.62
3	Phida	..	0.48
4	Mudki	..	34.97
5	Jandwala	..	5.26
	Total	..	59.35
	II. FEROZEPUR-ZIRA ROAD		
1	Vallur	..	3.91
2	Sanda Hasham	..	17.44
3	Sur Singhwala	..	2.88
4	Pherokei	..	3.90
5	Gadri Wala	..	1.98
6	Chak Pahar Singh wala	..	0.62
7	Sati Wala	..	1.59
8	Gadoda	..	0.39
9	Sherkhan Wala	..	6.61
10	Mehar Singh Wala	..	2.37
11	Naju Shah Misri	..	6.41
12	Zira	..	0.32
13	Kulgarhi	..	0.11
14	Lohgarh	..	11.53
15	Dastul Sahib	..	7.18
16	Khasa Dal Singh Wala	..	0.53
17	Mir Khai	..	5.24
18	Mohkaw Khan Wala	..	3.77
19	Bharna	..	3.11
20	Chuchak Wind	..	4.47

CASES REGISTERED UNDER SECTION 107/151 in HISSAR DISTRICT

673. Shri Amar Singh : Will the Home Minister be pleased to state—
(a) the total number of cases registered under section 107/151 Cr. P.C., in Hissar District during the year 1962 together-with the total number of persons challaned as a result thereof;
(b) the total number of cases, out of those referred to in part (a) above, which related to disputes regarding land ?

Shri Mohan Lal : The requisite information is given below :—
(a) 1,695 cases. 3,934 persons.
(b) 648.

DELAY IN PUTTING UP CERTAIN CASES IN COURTS IN DISTRICT HISSAR

722. Shri Amar Singh : Will the Home Minister be pleased to state—
(a) the number of cases registered in each of the Police Stations of Narnaund, Hansi and Bhiwani in Hissar District which have not been put up before the courts for a period of more than (i) six months and (ii) three months separately, together with the reasons for the delay ;
(b) whether any action has been taken or is proposed to be taken against the officials, if any, found responsible for the delay in putting up the said cases in the courts ?

Shri Mohan Lal : A statement is given below :—

Delay in putting up certain cases in the courts in District Hissar

Name of Police Station		Pending investigation for over three months	Pending investigation for over six months
Narnaund	..	..	1
Hansi	..	1	1
Bhiwani	..	..	..
Total	..	1	2

The cases were of a nature, which needed time for finalising.
(b) Does not arise.

PAYMENT OF BONUS IN GOVERNMENT UNDERTAKINGS

745. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Home Minister be pleased to state whether Government is considering any proposal to pay bonus to their employees in the State Undertakings, if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : No such proposal is under consideration of Government. The workers are generally allowed benefits provided under Labour Laws and/or their service conditions are governed by the Civil Services Rules.

The employees of some of the Government undertakings enjoy the benefits of cash rewards which are paid on the basis of efficiency and good work.

COVERING OF SEWING MACHINES, IRON AND STEEL ROLLING MILLS INDUSTRIES AND HOTELS UNDER THE MINIMUM WAGES ACT, 1948

746. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Home Minister be pleased to state :—

(a) whether Labour Department recently received any representations regarding the coverage of Sewing Machine, Iron and Steel Rolling Mills Industries and Hotels under the Minimum Wages Act, 1948;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the action so far taken in the matter ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) Does not arise.

MUAFIS AND JAGIRS GRANTED DISTRICTWISE IN THE STATE

767. Pandit Mohan Lal Datta : Will the Minister for Revenue be pleased to state the number and names of persons who are enjoying the benefits of muafis and jagirs, districtwise, in the State other than those granted to them for rendering military service or for religious purposes ?

Sardar Ajmer Singh : All the Jagirs including muafis, excepting the military jagirs and grants attached to religious or charitable institutions. have been resumed under the Punjab Resumption of Jagirs Act, 1957, with effect from 14th November, 1957.

STOPPAGE OF BUS TRAFFIC ON CERTAIN ROADS IN AMRITSAR DISTRICT

768. Sardar Kulbir Singh : Will the Chief Minister be pleased to State :—

(a) whether motor bus traffic was stopped onany of the roads, between 1st September, 1962 and 31st October, 1962 in district Amritsar, if so, the list of such roads; if so,the reasons therefor in each case;

(b) the dates on which bus traffic was closed on each of the said roads ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) & (b) The requisite information is given below :—

Statement showing the dates on which traffic on certain roads in Amritsar District had remained closed due to floods

Serial No.	Name of route	Dates when remained closed	Reasons
1	Amritsar-Chandigarh	22nd September, 1962 to 30th September, 1962	On account of floods
2	Amritsar-Verowal	22nd September, 1962 to 7th October, 1962	Ditto

[Chief Minister]

Serial No.	Name of route	Dates when remained closed	Reasons
3	Amritsar-Bhikhiwind-Khalra ..	23rd September, 1962 to 29th September, 1962	On account of floods
4	Amritsar-Khem Karan ..	23rd September, 1962 to 30th September, 1962	Ditto
5	Amritsar-Kapurthala ..	22nd September, 1962 to 6th October, 1962	Ditto
6	Amritsar-Tarn Taran-Chola Sahib ..	22nd September, 1962 to 21st October, 1962	Ditto
7	Amritsar-Majitha-Wachoa ..	..	
8	Amritsar-Lopoke-Kakar ..	22nd September, 1962 to 28th September, 1962	
9	Amritsar-Lopoke-Sarangra ..	22nd September to 28th September, 1962	
10	Tarn Taran-Jandiala ..	30th September, 1962 to 9th October, 1962	
11	Amritsar-Chandigarh via Moga ..	22nd September, 1962 to 2nd December, 1962	
12	Tarn Taran-Patti-Ghariala ..	23rd September, 1962 to 26th September, 1962	
13	Amritsar-Ferozepore ..	22nd September, 1962 to 8th October, 1962	
14	Tarn Taran-Gandiwind ..	22nd September, 1962 to 30th September, 1962	
15	Amritsar-Sangatpura-Fetehgarh Churian	22nd September, 1962 to 14th October, 1962	
16	Amritsar-Gurdaspur *via* Dera Baba Nanak	22nd September, 1962 to 23rd September, 1962	
17	Amritsar-Faridkot ..	22nd September, 1962 to 19th October, 1962	
18	Amritsar-Naushera Dhalla ..	22nd September, 1962 to 31st October, 1962	
19	Tarn Taran-Sabraha ..	23rd September, 1962 to 29th September, 1962	
20	Tarn Taran-Kot Budha ..	23rd September, 1962 to 30th September, 1962	

Serial No.	Name of route		Dates when remained closed	Reasons
21	Tarn Taran-Verowal	..	22nd September, 1962 to 17th October, 1962	
22	Tarn Taran-Dehra Sahib	..	21st September, 1962 to 4th October, 1962	
23	Amritsar-Mehta	..	23rd September, 1962 to 30th September, 1962	
24	Amritsar-Goindwal	..	22nd September, 1962 to 30th September, 1962	
25	Amritsar-Bhatinda	..	22nd September, 1962 to 18th October, 1962	
26	Amritsar-Bachiwind	..	21st September, 1962 to 26th October, 1962	
27	Amritsar-Preetnagar	..	Ditto	
28	Amritsar-Dhad Kasai	..	1st October, 1962 to 30th October, 1962	
29	Amritsar-Sarai Amanat Khan	..	1st September, 1962 to 31st October, 1962	
30	Khalra-Patti-Harike	..	22nd September, 1962 to 29th September, 1962	
31	Amritsar-Balarwal via Ajnala	..	21st September, 1962 to 26th September, 1962	
32	Ajnala-Bhindi Saidan	..	21st September, 1962 to 13th October, 1962	
33	Amritsar-Surian via Chogwan	..	21s t September, 1962 to 13th October, 1962	
34	Amritsar-Jalalabad	..	22nd September, 1962 to 26th September, 1962	
35	Anuitsar-Dalhousie	..	21st September, 1962 to 26th September, 1962	
36	Amritsar-Harika via Bhikhiwind, Khalra		23rd September, 1962 to 29th September, 1962	
37	Amritsar-Guru Ka Bagh-Jhander		22nd September, 1962 to 18th October, 1962	
38	Tarn Taran-Fatehabad	..	21st September, 1962 to 3rd October, 1962	

BUS STAND BETWEEN TARN TARAN AND HARIKE

760. Sardar Kulbir Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the list of various bus-stands between Tarn Taran and Harike in the district of Amritsar;

[Sardar Kulbir Singh]

(b) the distance of each of these bus stands in miles from Tarn Taran;

(c) the bus fare being charged per passenger including passenger fare tax from Tarn Taran to each of the said bus-stands ?

Sardar Partap Singh Kairon : A Statement containing the requisite information is given below :—

STATEMENT

(a)		(b)	(c)
Bus stages or bus-stands between Tarn Taran and Harike		Distance of each bus-stand in miles from Tarn Taran	Bus fare per passenger including passenger tax from Tarn Taran to each of the said stands
		Miles	nP.
Tarn Taran	..	..	..
Seron	..	4.7	23
Naushera	..	8.3	37
Thathian	..	10.3	44
Sirhali	..	12.3	53
Khara	..	14.3	60
Nathupur	..	16.3	67
Marhana/Joneke	..	18.0	74
Harike	..	20.3	90

FLOOD RELIEF GIVEN IN TEHSIL AMRITSAR DURING 1962 FLOODS

772. Sardar Kartar Singh Dhillon : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the estimated damage done to crops and houses by the floods and rains in September, 1962, in tehsil Amritsar;

(b) whether any amount in the shape of grants and taccavi loans has been given as a relief measure to the affected persons in the said tehsil; if so, their names and the names of the villages to which they belong;

(c) the names of villages in the said tehsil where loss of crops was 75 per cent or above, 50 per cent or above, 25 per cent or above;

(d) whether any land revenue in the villages mentioned in part (c) above has been remitted; if so, the total amount so remitted, and if not, the reasons therefor ?

Sardar Ajmer Singh :

	Affected area in acres	Maundage	Value (in Rs)
(a) (i) Damage to crops in Amritsar Tehsil	169,776	814,021	1,43,56,880

	Number of houses damaged	Value (in Rs)
(ii) Damage to houses in Amritsar Tehsil	21,294	3,04,769

(b) A sum of Rs 2,10,000 as house repair grants and Rs 1,91,000 as taccavi loans were disbursed amongst the flood sufferers in Amritsar Tehsil. It is not possible to supply village-wise lists of the grantees of the aforementioned two types of relief as the same run into several thousand pages and would virtually mean copying out of the entire record of Amritsar Tehsil. It would kindly be appreciated that this is likely to entail considerable time and labour. The relevant record, can, however, be made available for inspection at the Tehsil Headquarters.

(c) The villages were grouped together in two categories on the basis of the percentage of damage caused to the crops, from 25 per cent to 49 per cent and 50 per cent or above. The lists of villages according to the above two percentages of damage tocrops are given below.

(d) The total amount of remission of land revenue allowed in the villages mentioned in the lists enclosed in reply to part "c" of the question is as under:—

		Rs
Khalsa	..	2,91,277
Jagir	..	22,449
Nazrana	..	39

List showing the Remission of Land Revenue due to Floods/ Heavy Rains, September, 1962—Tehsil Amritsar

CATEGORY A-50 *per cent and above*

Serial No.	Name of village	H.B. No.	Mal	Jagir	Total	REMARKS
			Rs	Rs	Rs	
1	Tong ..	18	650.00	..	650.00	
2	Loharka ..	28	124.00	..	124.00	
3	Kaker Ghuman	29	800.00	50.00	850.00	

[Revenue Minister]

1	2	3	4	5	6	7
			Rs	Rs	Rs	
4	Mehsampura Khurd	74	368 00	..	368.00	
5	Mesampura Kalan	75	875.00	..	875.00	
6	Jaspal	76	763.00	..	768.00	
7	Dhulka	79	591.00	..	591. 00	
8	Tharu Nangal	80	354.00	..	354.00	
9	Ramana Chak	81	508.00	50.0	558.00	
10	Rattangarh	84	649.00	..	649.00	
11	Bhorshi Brahmana	85	636.00	..	636.00	
12	Bhorshi Rajputan	86	3,266.00	20.00	3,286.00	
13	Thathian	88	616.00	..	616.00	
14	Muchhal	91	2,198.00	..	2198.00	
15	Sarja	93	483.00	..	483.00	
16	Jodha Nagri	94	832.00	45.00	877.00	
17	Dehriwala	95	1,477.00	..	1,477.00	
18	Singhpura	96	201.00	..	201.00	
19	Kot Hayat	97	362.00	..	362.00	
20	Sandpura	98	662.00	..	662.00	
21	Bhatike	99	633.00	..	633.00	
22	Binjarwal	100	208.00	71.00	279.00	
23	Dharma Chak	101	543.00	12.00	555.00	
24	Jalal	102	684.00	..	684.00	
25	Usman	103	432 .00	55.00	487.00	
26	Kohatwind Hinduan		..	104	529.00	
27	Kohatwind Muslimmana		..	105	370.00	
28	Malak Nangal		..	106	465.00	
29	Udho Nangal		..	107	1,321.00	
30	Suro Padda		..	108	264.00	
31	Ghansham Pura		..	111	298.00	
32	Jand		..	112	852.00	
33	Bulara		..	114	400.00	

1	2		3	4	5
				Rs	
34	Tarsika	..	116	2,750.00	
35	Rasulpur Khurd	..	117	449.00	
36	Sangrai	..	118	220.00	
37	Shah pur	..	119	249.00	
38	Talwind	..	120	375.00	
39	Maluwal	..	121	1,050.00	
40	Rana Kala	..	112	447.00	
41	Jabowal	..	123	1,632.00	
42	Narain Garh	..	124	283.00	
43	Bathugarh	..	125	487.00	
44	Tangara	..	126	910.00	
45	Chhajalwadi	..	127	1,883.00	
46	Biliamanjpur	..	128	800.00	
47	Malian	..	130	1,280.00	
48	Khela	..	131	390.00	
49	Timowal	..	132	1,622.00	
50	Taragarh	..	133	1,395.00	
51	Kunowal	..	134	600.00	
52	Bundala	..	138	6,851.00	
53	Shafipur	..	139	700.00	
54	But	..	140	145.00	
55	Rakh Jhita	..	142	1,800.00	
56	Bashamberpura	..	143	313.00	
57	Mehrbanpura	..	146	491.00	
58	Wadali Dogran	..	147	443.00	
59	Malakpur	..	152	362.00	
60	Wadala Johal	..	153	1,688.00	
61	Rakh Devidass Pura	..	154	397.00	
62	Devidass Pura	..	155	894.00	
63	Dhirekot	..	156	424.00	

[Revenue Minister]

1	2		3	4	5
				Rs	
64	Gheri	..	157	684.00	
65	Bhoma	..	158	325.00	
66	Bhangwan	..	159	767.00	
67	Gadli	..	160	771.00	
68	Khelra	..	161	325.00	
69	Lola	..	162	1,836.00	
70	Kot Khera	..	163	675.00	
71	Sedo Lel	..	164	868.00	
72	Kohala	..	165	490.00	
73	Akalgarh	..	167	926.00	
74	Rai Pur Kalan	..	171	737.00	
75	Bhular Hans	..	176	500.00	
76	Panuan	..	180	374.00	
77	Tarphan	..	181	149·00	
78	Chogawan	..	182	545·00	
79	Sadhpura	..	183	371·00	
80	Bhoe	..	184	346·00	
81	Bhoparai	..	185	383·00	
82	Matewal	..	187	1,458·00	
83	Khidowali	..	189	425·00	
84	Gadorajada	..	190	450·00	
85	Babowal	..	191	941·00	
86	Darike	..	192	607·00	
87	Fatuwal	..	195	957·00	
88	Sarhali	..	196	274·00	
89	Rupowali Brahmana	..	199	479·00	
90	Bhoewal	..	201	1,190·00	
91	Kalerwalpain	..	202	763·00	
92	Athwal	..	203	312·00	
93	Bagga	..	207	1,328·00	

1	2		3	4	5
				Rs	
94	Kadrabad	..	211	750·00	
95	Kotli Malian	..	212	483·00	
96	Marri Khurd	..	221	742·00	
97	Kerion Nangal	..	232	515·00	
98	Kotla Khurd	..	242	373·00	
99	Maluwal	..	247	412·00	
100	Mehnian Kaharan	..	249	968·00	
101	Makhanwindi	..	251	2,086·00	
102	Fatehpur Rajputan	..	254	210·00	
103	Chhapa	..	255	1,447·00	
104	Othian	..	256	625·00	
105	Qila Jiwan Singh	..	257	995·00	
106	Meohka	..	258	428·00	
107	Mana Wala	..	259	1,271·00	
108	Jhita Khurd	..	261	425·00	
109	Jhita Kalan	..	262	2,675·00	
110	Mehman	..	263	850·00	
111	Pandori	..	264	900·00	
112	Banchari	..	265	1,150·00	
113	Verpal	..	266	4,684·00	
114	Chaba	..	267	2,200·00	
115	Mandiala	..	268	2,600·00	
116	Kotli Naseerkahan	..	271	1,036·00	
117	Khapar Kheri	..	272	1,711·00	
118	Iban Khurd	..	274	450·00	
119	Iban Kalan	..	275	1,706·00	
120	Nangli	..	283	870·00	
121	Noshehra	..	284	1,085·00	
122	Pandori Baretch	..	285	507·00	
123	Ajaibwali	..	293	1,103·00	

[Revenue Minister]

1	2		3	4	5
				Rs	
124	Harian	..	294	9·00	
125	Dialpur	..	295	425·00	
126	Kotla Pittu	..	297	263·00	
127	Kotla Sultan Singh	..	300	875·00	
128	Majitha	..	332	4,102·00	
139	Nag	..	334	3,776·00	
130	Sohina Kalan	..	335	4,503·00	
131	Muradpura	..	342	1,550·00	
132	Dhoul Kalan	..	350	197·00	
133	Dhoul Khurd	..	352	..	
134	Wadala Bhitewad	..	354	6·00	
135	Gumanpura	..	357	1,190·00	
136	Baserke	..	358	817·00	
137	Kotli Mihan Khan	..	359	187·00	
138	Dhatal	..	360	425·00	
139	Ram Pura	..	362	335·00	
140	Wadali Guru	..	366	1,390·00	
141	Kot Khalsa	..	367	1,700·00	
142	Tung Wala	..	371	600·00	
143	Bhariwal	..	374	1,292·00	
144	Mule Chak	..	376	2,400·00	
145	Fatah Pur	..	377	2,251·00	
146	Wadali Guru	..	380	2,850·00	
147	Ting Wala	..	384	5,114·00	
148	Tung Pain	..	385	2,350·00	
149	Baserke Gillan	..	31	1,537·00	
150	Bhariwal (Arban)	..	378	1,700·00	
	Total	..		1,54,195·00	

CATEGORY B—25 *per cent and above*

1	2		3	4	5
				Rs	
1	Lidhar	..	15	606·00	
2	Jalupur Khera	..	16	643·00	
3	Bhinder	..	17	1,280·00	
4	Nijar	..	19	349·00	
5	Rayya	..	24	693·00	
6	Niranjanpur Fatuwal	..	26	889·00	
7	Loh Garh	..	28	628·00	
8	Dhianpur	..	30	1,179·00	
9	Danial	..	38	344·00	
10	Sadhar	..	39	1,079·00	
11	Wadala Khurd	..	40	274·00	
12	Wadala Kalan	..	41	1,564·00	
13	Jalanpur	..	55	82·00	
14	Bhutar Swia	..	63	2,393·00	
15	Taka pur	..	64	356·00	
16	Khaba Rajputan	..	65	1,353·00	
17	Saidoke	..	66	383·00	
18	Nangli	..	69	1,030·00	
19	Dhardev	..	70	2,229·00	
20	Dadud	..	71	309·00	
21	Bhaliapur	..	72	939·00	
22	Rajdhan	..	73	997·00	
23	Kaleke	..	77	821·00	
24	Butari	..	82	523·00	
25	Khalchian	..	83	626·00	
26	Bheni Badeshan	..	87	464·00	
27	Madheh pur	..	89	131·00	
28	Janian	..	90	340·00	

[Revenue Minister]

1	2		3	4	5
				Rs	
29	Rai pur Khurd	..	92	246·00	
30	Argan Manga	..	109	616·00	
31	Chananke	..	110	1,113·00	
32	Taharpura	..	115	488·00	
33	Chohan	..	128	778·00	
34	Jandiala	..	135	3,191·00	
35	Janian	..	136	694·00	
36	Nangal Guru	..	137	563·00	
37	...	..	141	338·00	
38	Nijarpura	..	144	300·00	
39	Nawan Kot	..	145	235·00	
40	Sarai	..	115	206·00	
41	Talwandi Dogran	..	148	544·00	
42	Rakh Mana Wala	..	149	71·00	
43	Jand	..	150	406·00	
44	Nangal Dial Singh	..	151	244·00	
45	Jiwan Pandher	..	166	220·00	
46	Rasulpur Kalan	..	169	1,427·00	
47	Nawan Pind	..	170	734·00	
48	Miran Chak	..	173	155·00	
49	Manga Sarai	..	174	374·00	
50	Mian Pandher	..	177	281·00	
51	Mukand pura	..	178	244·00	
52	Bhilowal	..	179	898·00	
53	Balowali	..	186	194·00	
54	Nibarwind	..	188	389·00	
55	Khasa	..	193	328·00	
56	Bala Chak	..	194	300·00	
57	Jhamke	..	204	225·00	
58	Uchoke Khurd	..	205	705·00	
59	Uchoke Kalan	..	206	969·00	

1	2		3	4	5
60	Kaji Kot	..	207	168·00	
61	Koth Dhoke Shah	..	213	692·00	
62	Pakher Pura	..	214	938·00	
63	Jainti Pura	..	215	375·00	
64	Manga Sarai	..	218	206·00	
65	Rangil pura	..	219	24·00	
66	Thiria wal	..	220	409·00	
67	Marri Kalan	..	222	563·00	
68	Sham Nagar	..	223	630·00	
69	Wiryam Nangal	..	224	1,012·00	
70	Alkre	..	225	281·00	
71	Jhandi	..	226	291.00	
72	Sehnewali	...	227	69 2.00	
73	Bhoe Fatehgarh	...	228	244.00	
74	Ahdal	...	229	1,575.00	
75	Luharka	...	230	544.00	
76	Sehjada	...	231	975.00	
77	Kuralian	...	233	203.00	
78	Chaunda Devi	...	2354	1,082.00	
79	Dhade	...	235	571.00	
80	Kot Hirde Ram	...	236	234.00	
81	Dhudhala	...	238	496.00	
82	Chogawan Rupowali	...	239	200.00	
83	Man	...	240	544.00	
84	Kathu Nangal	...	241	1,004.00	
85	Kotla Saidan	...	243	384.00	
86	Majwind	...	244	337.00	
87	Gumanpura	...	245	295.00	
88	Jaithu wal	...	246	1,308.00	
89	Jagatpur Bajaj	...	248	1,050.00	
90	Lalwnader Dasaundha Singh	...	250	1,175.00	
91	Fatehgarh Sukar Chak	...	252	2,232.00	

[Revenue Minister]

1	2	3	4	5
			Rs	
92	Nijam pura ..	253	1,125.00	
93	Bhagtu pura ..	260	560.00	
94	Bharu ..	269	938.00	
95	Sanghna ..	270	1,612.00	
96	Thanda ..	273	788.00	
97	Bodh ..	276	225.00	
98	Galwali ..	277	1,275.00	
99	Chatiwind ..	278	1,513.00	
100	Khankot ..	279	1,044.00	
101	Bala ..	280	2,221.00	
102	Verka ..	281	3,292.00	
103	Rakh Shikargarh ..	282	841.00	
104	Mudhal ..	286	1,045.00	
105	Jhangir ..	287	1,000.00	
106	Sohian Khurd ..	288	818.00	
107	Dadian ..	291	315.00	
108	Kaler Mangat ..	292	5.00	
109	Begewal ..	296	799.00	
110	Jalalpur ..	298	825.00	
111	Targarh Rampura ..	299	244.00	
112	Bhangali ..	302	2,073.00	
113	Tarpai ..	303	1,195.00	
114	Jajiatri ..	304	497.00	
115	Ramana Chak ..	305	457.00	
116	Burj Naubad ..	306	132.00	
117	Kotla Maja Singh ..	307	262.00	
118	Dhing Nangal ..	308	3.00	
119	Chande ..	309	338.00	
120	Kotla Angarhan ..	310	131.00	
121	Supari wind ..	311	370.00	
122	Bheri Lidhran ..	312	235.00	

1	2		3	4	5
123	Athwal	..	313	506.00	
124	Hamja	...	314	525.00	
125	Bhoman	...	315	1,309.00	
126	Gonsal Zimidaran	...	316	338.00	
127	Gonsal Afghana	...	317	263.00	
128	Burewal Ajgana	...	318	309.00	
129	Umarpura	...	319	196.00	
130	Buda Teh	...	320	125.00	
131	Wadala Wiram	...	321	2,030.00	
132	Johal	...	322	224.00	
133	Pandher	...	323	564.00	
134	Mahedipur	...	324	600.00	
135	Kotal Guzran	...	325	787.00	
136	Bhangwan	...	326	1,312.00	
137	Anait Pura	...	327	300.00	
138	Dadu Pura	..	329	468.00	
139	Jaithu Nangal	...	330	750.00	
140	Galowali	...	331	1,539.00	
141	Nangla Purana	...	333	652.00	
142	Luhanka Kalan	..	337	1,270.00	
143	Lukar ka Khurd	..	338	413.00	
144	Bal Khurd	...	339	918.00	
145	Bal Kalan	..	340	1,401.00	
146	Bheri Gillan	...	341	413.00	
147	Miran Kot Kalan	..	344	1,572.00	
148	Bal	...	345	206.00	
149	Her	...	347	991.00	
150	Kambo	...	348	638.00	
151	Khiranbad	...	349	197.00	
152	Katla Dal Singh	...	351	136.00	
153	Gonsabad	..	353	103.00	

[Revenue Minister]

1	2	3	4	5
154	Hamidpura	..	355	2.00
155	Kiralian	..	356	1.00
156	Mulan Behram	..	361	242.00
157	Khumanian	..	364	337.00
158	Khasa	..	365	277.00
159	Kalaghampur	..	368	427.00
160	Pahal	..	369	459.00
161	Gumtala	..	370	2,963.00
162	Jung pain	..	372	2,303.00
163	Sultanwind	..	373	7,569.00
164	Amritsar	..	375	..
165	Kot Khasla (Arban)	..	379	3,500.00
166	Gumtala (Arban)	..	385	1,253.00
167	Sultanwind (Arban)	..	386	8,374.00
168	Amritsar (Arban)	..	389	..
169	Taju Chak	..	11	338.00
	Total	..		1,33,848.00

GHAGGAR DAM

774. Sardar Prem Singh Prem : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether the construction of Ghaggar Dam has been approved in the Third Five-Year Plan; if so, the approximate time by which Government intends to start its construction ;

(b) the total area likely to be irrigated by this Dam ;

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Yes. It was approved to take up in the last year of Third Five-Year Plan, i.e., 1965-66. However, due to the, rapid development of Chandigarh town and its adjoining new towns, Government intend to start its construction after the monsoon of 1963-64.

(b) About 23,000 acres C.C.A. (new area) will get restricted perennial irrigation in addition to 29,000 acres which is being served at present by Kuhls and Banur Canal.

WASHING AWAY OF CERTAIN VILLAGES SITUATED ON THE BANK OF GHAGGAR RIVER

775. Sardar Prem Singh Prem : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether Government are aware of the fact that

villages Pir Chhudana, Tiwana, Hansala and Manoli situated on the bank of the Ghaggar river are being washed away by the floods in Ghaggar river every year ; if so, the action proposed to be taken by the Government to save these villages ?

Chaudhri Ranbir Singh : Yes. Necessary flood protection measures are being undertaken.

DAMAGE TO HOUSES IN URBAN AND RURAL AREAS OF DISTRICT AMRITSAR DURING 1962 FLOODS

778. **Sardar Kartar Singh Dhillon :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the number of houses totally damaged in rural and urban areas separately in district Amritsar due to heavy rains and floods in September, 1962 ;

(b) the total amount distributed to the affected persons as subsidy in tehsil Amritsar, together with the names of the persons village-wise, to whom it was given ?

Sardar Ajmer Singh : (a) Number of houses totally damaged in—

(i) Rural area	..	58,847
(ii) Urban area	..	880
Total	..	59,727

(b) A sum of Rs 2,10,000 was disbursed as house repair grants amongst the sufferers of floods in whose cases not even a single habitable kotha had been left in tehsil Amritsar. It is not possible to supply the names of grantees village-wise as the relevant record is too voluminous and copying out thereof will involve considerable time and labour. The same can, however, be made available at the Tahsil Headquarters.

BRICK-KILNS

783. **Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the districtwise list showing the names of the brick-kiln licence-holders in the State at present, together with their places of functioning ;

(b) whether there are any brick-kilns which did not prepare bricks for any period during the year 1961, 1962; if so, their names and the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : (a) and (b) The information required is voluminous as the number of brick-kiln licensees in the State is over 2,000 and there are numerous cases where some of the licensees did not prepare bricks for varying periods during the years 1961 and 1962 for various reasons. The time, labour and energy spent in collecting and supplying this information will not be commensurate with any possible benefit to be derived therefrom.

IRON/STEEL QUOTA-HOLDERS IN FEROZEPORE DISTRICT

784. **Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the names of the persons in receipt of quotas for iron/steel in Ferozepore District at present, the industries for which quota is being given and the quantity thereof allotted to each one of them ;

[Comrade Gurbaksh Singh Dhaliwal]

(b) the names of the persons in the said district who received the said quota during the last three years, the industry for which quota was given, with the quantity thereof received by each ;

(c) whether in any case the issuing of quota was stopped during the period referred to above ; if so, the reasons thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon (Chief Minister) : The time and labour involved in collecting the requisite information is not commensurate with the benefit sought to be derived therefrom.

T.A./D.A. DRAWN BY REGISTRAR AND JOINT REGISTRARS, CO-OPERATIVE SOCIETIES, PUNJAB

563. Chaudhri Inder Singh Malik : Will the Chief Minister be pleased to state the amount of T. A. and D. A. drawn by the Registrar and Joint Registrar, Co-operative Societies, Punjab, from April, 1962 to date, date-wise separately ?

Sardar Partap Singh Kairon : A statement containing the required information is given below ?

Statement showing details of T.A. and D. A. drawn by the Registrars and Joint Registrars of the Co-operative Department

Shri M. L. Batra, I. A. S., Registrar, Co-operative Societies

Name of the month	Date		T.A.	D.A.	Total	REMARKS
			Rs A. P.	Rs A. P.	Rs A. P.	
April, 1962	1st	..	..	7 8 0	7 8 0	Only D. A. has been claimed on all dates when journeys were performed by Government Vehicle
	2nd	...	...	7 8 0	7 8 0	
	3rd	...	...	7 8 0	7 8 0	
	4th	..	...	7 8 0	7 8 0	
	5th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	15th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	16th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	17th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	19th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	20th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	21st and 22nd		...	15 0 0	15 0 0	
	23rd	..	...	7 8 0	7 8 0	
	23rd	...	...	...	...	
	28th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	29th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	30th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	Total	..	..	127 8 0	127 8 0	

Name of the month	Date		T. A.			D. A.			Total			REMARKS
Shri M. L. Batra, I. A. S., Registrar, Co-operative Societies, Punjab—contd												
			Rs	A.	P.	Rs	A.	P.	Rs	A.	P.	
May, 1962	4th	..	..			7	8	0	7	8	0	
	5th	..	..			7	8	0	7	8	0	
	7th	..	29	13	9	3	12	0	33	9	9	
	8th	..	5	2	6	..			5	2	6	
	8th	..	38	7	5	3	12	0	42	3	5	
	11th	..	Nil			7	8	0	7	8	0	
	12th	..				7	8	0	7	8	0	
	13th	..				7	8	0	7	8	0	
	21st					7	8	0	7	8	0	
	23rd	..				7	8	0	7	8	0	
	25th	..				7	8	0	7	8	0	
	26th					7	8	0	7	8	0	
	27th					7	8	0	7	8	0	
	Total	..	73	7	8	82	8	0	155	15	8	
June, 1962	9th	..	38	9	5	5	12	0	44	5	5	The Journeys were performed by Air from Jullundur to Bombay and back
	10th	..	501	0	0	7	0	0	508	0	0	
	11th and 12th		..			28	0	0	28	0	0	
	13th	..	30	0	0	..			30	0	0	
	13th	..	38	9	5	3	12	0	42	5	5	
	Total	..	608	2	10	44	8	0	652	10	10	
Part of May and June, 1962												
May, 1962	31st	..	..			7	8	0	7	8	0	
June, 1962	1st	..	..			7	8	0	7	8	0	
	5th	..	..			7	8	0	7	8	0	

[Chief Minister]

Name of the Month	Date		T. A.	D. A.	Total	REMARKS
Shri M. L. Batra, I. A. S. ,Registrar, Co-operative Societies, Punjab—contd						
			Rs A. P.	Rs A. P.	Rs A. P.	
June, 1962	6th	...	..	7 8 0	7 8 0	
	7th	...	...	7 8 0	8 8 0	
	8th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	18th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	19th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	20th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	21st	...	...	7 8 0	7 8 0	
	25th/26th	..	38 7 4	3 12 0	42 3 4	
	26th	...	3 4 0	..	3 4 0	
	26th/27th	..	38 7 4	7 8 0	45 15 4	
	29th	...	..	7 8 0	7 8 0	
	Total	...	80 2 8	93 12 0	173 14 8	
July, 1962	5th	...	..	7 8 0	7 8 0	
	6th	..	...	7 8 0	7 8 0	
	7th	...	..	7 8 0	7 8 0	
	16th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	18th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	19th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	20th	...	14 13 0	3 12 0	18 9 0	
	24th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	25th	..	...	7 8 0	7 8 0	
	27th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	28th	..	...	7 8 0	7 8 0	
	29th	...	...	7 8 0	7 8 0	
	30th	..	...	7 8 0	7 8 0	
	30th	..	...	7 8 0	7 8 0	
	31st	..	..	7 8 0	7 8 0	

Name of the month	Date	T. A.	D. A.	Total	REMARKS
Shri M. L. Batra, I. A. S., Registrar, Co-operative Societies, Punjab—concld					
		Rs A. P.	Rs A. P.	Rs A. P.	
August, 1962	1st ..	..	7 8 0	7 8 0	
	2nd ..	..	7 8 0	7 8 0	
	3rd ..	..	7 8 0	7 8 0	
	4th ..	..	3 12 0	3 12 0	
July, 1962	17th ..	..	7 8 0	7 8 0	
	Total ..	14 13 0	135 0 0	149 13 0	
	GRAND TOTAL	776 10 2	483 4 0	1,259 14 2	

Total T. A. claimed of Shri M.L. Batra, I.A.S. from 1st April, 1962 to 4th August, 1962 .. Rs 1,259.89 nP.

Name of the month	Date	T. A.	D. A.	Total	REMARKS
Shri V. P. Johar, I. A. S., Joint Registrar, Co-operative Societies, Punjab, Jullundur					
August, 1962	6th ...	..	3 12 0	3 12 0	
	8th/9th ..	50 4 0	3 12 0	54 0 0	
	9th/10th ..	42 1 0	7 8 0	49 9 0	
	13th ..	0 9 8	3 12 0	4 5 8	
	..	0 4 0	..	0 1 0	
	17th ..	..	7 8 0	7 8 0	
	18th ..	..	7 8 0	7 8 0	
	20th ..	..	7 8 0	7 8 0	
	20th ..	..	7 8 0	7 8 0	
	30th ..	..	7 8 0	7 8 0	
	31st —	..	7 8 0	7 8 0	
	Total ..	93 2 3	63 12 0	156 14 8	
September, 1962	6th ..	..	3 12 0	3 12 0	
	10th ..	...	7 8 0	7 8 0	
	11th ...	...	7 8 0	7 8 0	

[Chief Minister]

Name of the month	Date	T.A.			D.A.			Total			REMARKS
September, 1962—*concld*	*Shri V. P. Johar, I. A. S. joint Registrar, Co-operative Societies, Punjab, Jullundur*—contd										
		Rs	A.	P.	Rs	A.	P.	Rs	A.	P.	
	12th ..	..			7	8	0	9	8	0	
	13th/14th ..	42	1	0	3	12	0	45	13	0	
	14th/15th ..	4	0	0	5	8	0	7	8	0	
	15th ..	42	7	0	3	12	0	46	3	0	
	19th/20th ..	27	12	0	3	12	0	31	8	0	
	20th ..	..			7	8	0	7	8	0	
	21st/22nd ..	38	4	10	3	12	0	42	0	10	
	22nd ..	3	7	0	3	12	0	7	3	0	
	23rd ..	8	3	0	3	12	0	11	15	0	
	23rd ..	42	7	0	3	12	0	46	3	0	
	23rd ..	8	3	0	..			8	3	0	
	Total ..	210	12	10	65	8	0	282	4	10	
October, 1962	4th ..	42	7	0	3	12	0	46	3	0	
	5th ..	8	5	0	3	12	0	12	1	0	
	6th ..	..			7	8	0	7	8	0	
	8th ..	42	7	0	3	12	0	46	3	0	
	20th ..	32	6	0	3	12	0	36	2	0	
	21st/22nd ..	32	6	0	7	8	0	39	14	0	
	26th ..	..			7	8	0	7	8	0	
	30th/31st ..	42	1	0	3	12	0	45	13	0	
	31st ..	5	0	0	..			5	0	0	
	31st/November	42	1	0	7	8	0	49	9	0	
	Total ..	247	1	0	48	12	0	295	13	0	
	Grand Total	557	0	6	178	0	0	735	0	6	

Total T. A. claimed by Shri V. P. Johar, I.A.S., as Registrar, Co-operative Societies from 6th August, 1962 to 1st November, 1962 ... Rs 735.03 nP.

Name of the month	Date	T.A.	D.A.	Total	REMARKS

Shri V. P. Johar, I.A.S., Joint Registrar, Co-operative Societies, Punjab, Jullundur—contd

Name of the month	Date	T.A. Rs A. P.	D.A. Rs A. P.	Total Rs A. P.	REMARKS
April, 1962	11th/12th ..	38 7 0	3 12 0	42 3 4	
	12th ..	4 0 0	..	4 0 0	
	12th/13th ..	38 7 4	7 8 0	45 15 4	
	20th ..	29 9 0	3 12 0	35 5 0	
	21st ..	29 9 0	3 12 0	33 5 0	
	26th ..	..	7 8 0	7 8 0	
	27th ..	21 7 6	3 12 0	25 3 6	
	28th ..	29 9 0	3 12 0	33 5 0	
	29th ..	..	3 12 0	3 12 0	
	Total ..	191 1 2	37 8 0	228 9 2	
May, 1962	5th ..	18 8 0	3 12 0	22 4 0	
	9th ..	..	3 12 0	3 12 0	
	24th ..	18 8 0	3 12 0	22 4 0	
	Total ..	37 0 0	11 4 0	48 4 0	
June, 1962	8th/10th ..	40 4 0	3 12 0	44 0 0	
	10th ..	11 0 0	4 11 0	15 11 0	
	11th to 9th	..	81 8 0	81 8 0	
	July, 1962	11 0 0	4 11 0	15 11 0	
	10th/11th ..	40 4 0	3 12 0	44 0 0	
	Total ..	102 8 0	98 6 0	200 14 0	
July, 1962	12th/13th ..	27 12 0	3 12 0	31 8 0	
	13th ..	1 8 0	..	1 8 0	
	13th ..	14 9 2	3 12 0	18 5 2	
	20th ..	22 5 3	..	22 5 3	

[Chief Minister]

Name of the month	Date		T.A.			D.A.			Total		
Shri V. P. Johar, I. A. S. joint Registrar, Co-operative Societies, Punjab, Jullundur—concld											
			Rs	A.	P.	Rs	A.	P.	Rs	A.	P.
July, 1962—*concld*	20th	..	10	9	0	5	8	0	16	1	0
	20th	..	2	8	0	..			2	8	0
	21st	..	..			11	0	0	11	0	0
	22nd	..	5	7	0	..			5	7	0
	22nd	..	0	8	0	..			0	8	0
	22nd	..	32	6	0	3	12	0	36	2	0
	24th	..	..			1	14	0	1	14	0
	25th	..	..			1	14	0	1	14	0
	26th	..	42	1	0	9	4	0	52	5	0
	27th	..	3	0	0	..			3	0	0
	28th	..	..			11	0	0	11	0	0
	29th	..	42	7	0	3	12	0	46	3	0
	Total	..	206	8	5	55	8	0	262	0	5
	Grand Total		537	1	7	202	10	0	739	11	7

Total of Shri V.P. Johar, I.A.S., as J. R. Hqrs. from April, 1962 to 29th July, 1962 .. Rs 739.72 nP.

Name of the month	Date		T.A.			D.A.			Total		
Shri Kulwant Singh, I.A.S., Joint Registrar, Headquarters											
			Rs	A.	P.	Rs	A.	P.	Rs	A.	P.
July and August, 1962	11th	..	22	15	4	3	2	0	3	2	0
	18th	..	22	15	4	3	2	0	26	1	4
	28th	..	22	15	4	3	2	0	26	1	4
	5th	..	37	8	0	5	4	0	42	4	8
	6th	..	..			10	8	0	10	8	0
	7th	..	9	2	2	3	2	0	12	4	2
	8th/9th	..	37	15	4	6	4	0	44	3	4
	11th	..	..			3	2	0	3	2	0

Name of the month	Date	T.A.	D.A.	Total	REMARKS
Shri Kulwant Singh I. A. S., Joint Registrar Headquarters—contd					
August, 1962—contd		Rs A. P.	Rs A. P.	Rs A. P.	
	15th ..	37 4 8	5 4 0	42 8 8	
	16th ..	..	10 8 0	10 8 0	
	17th ..	1 10 9	3 2 0	4 12 9	
	18th/19th ..	54 7 4	6 4 0	60 11 4	
	20th ..	..	3 2 0	3 2 0	
	22nd ..	..	3 2 0	3 2 0	
	24th ..	..	3 2 0	3 2 0	
	25th ..	..	6 4 0	6 4 0	
	26th ..	..	6 4 0	6 4 0	
	30th ..	17 10 0	3 2 0	20 12 0	
	31st ..	..	6 4 0	6 4 0	
	1st September, 1962	32 2 0	6 4 0	38 6 0	
	Total ..	273 3 7	163 6 0	376 9 7	
September, 1962	3rd ..	..	6 4 0	6 4 0	
	4th ..	..	6 4 0	6 4 0	
	7th/8th ..	32 2 0	3 2 0	35 4 0	
	9th ..	3 4 8	3 2 0	6 6 8	
	10th ..	6 2 8	3 2 0	9 4 8	
	11th ..	39 6 8	3 2 0	42 8 4	
	14th ..	28 11 4	3 2 0	31 13 4	
	15th ..	28 11 4	6 4 0	34 15 4	
	25th ..	..	3 2 0	3 2 0	
	28th ..	..	3 2 0	3 2 0	
	29th ..	..	3 2 0	3 2 0	
	30th ..	28 11 4	3 2 0	31 13 4	
	Total ..	167 2 0	46 14 0	214 0 0	
	Grand Total	440 5 7	150 4 0	590 9 7	
Total of Shri Kulwant Singh, I.A.S., as Joint Registrar, Headquarters, from 11th July, 1962 to 30th September, 1962		Rs 590.60 nP.			

[Chief Minister]

Date		T.A.			D.A.			Total		
Shri Sohan Singh, Joint Registrar, Farming Co-operative Societies, Punjab										
		Rs	A	P	Rs	A.	P.	Rs	A.	P.
April, and A Part of May, 1962—										
9th April, 1962	..	..			6	4	0	6	4	0
10th April, 1962	..	..			6	4	0	6	4	0
20th April, 1962	..	..			3	2	0	3	2	9
22nd April, 1962	..	..			6	4	0	6	4	0
23rd April, 1962/24th April, 1962	..	9	11	11	3	2	0	12	13	11
24th April, 1962	..	6	2	8	..			6	2	8
27th April, 1962	..	..			6	4	0	6	4	0
28th April, 1962	..	..			6	4	0	6	4	0
30th April, 1962	..	..			6	4	0	6	4	0
1st May, 1962	..	..			6	4	0	6	4	0
2nd May, 1962	..	9	12	5	3	2	0	12	14	5
Total	..	25	11	0	59	6	0	85	1	0
					or Rs 85.06 nP.					
May, 1962—										
12th May, 1962	..	5	12	6	3	2	0	8	14	6
20th May, 1962	..	..			6	4	0	6	4	0
21st May, 1962	..	..			6	4	0	6	4	0
24th May, 1962	..	23	1	0	3	2	0	26	3	0
25th May, 1962	..	15	14	8	3	2	0	19	8	0
Total	..	44	12	2	21	14	0	66	10	2
June, 1962—										
4th June, 1962	..	..			3	2	0	3	2	0
6th June, 1962	..	8	5	0	3	2	0	11	7	0
6th June, 1962	..	17	10	0	..			17	10	0

Date	T.A.	D.A.	Total	REMARKS
Shri Sohan Singh, Joint Registrar, Farming Co-operative Societies, Punjab—contd.				
June, 1962—Contd.				
	Rs A. P.	Rs A. P.	Rs A. P.	
7th June, 1962 ..	4 1 8	3 2 0	7 3 8	
10th June, 1962 ..	..	6 4 0	6 4 0	
11th June, 1962 ..	..	6 4 0	6 4 0	
13th June, 1962 ..	..	7 13 0	7 13 0	
14th June, 1962 ..	..	7 13 0	7 13 0	
15th June, 1962 ..	..	7 13 0	7 13 0	
16th June, 1962 ..	..	6 4 0	6 4 0	
24th June, 1962 ..	..	3 2 0	3 2 0	
27th June, 1962 ..	..	3 2 0	3 2 0	
28th June, 1962 ..	..	10 8 0	10 8 0	
29th June, 1962 ..	..	6 4 0	6 4 0	
30th June, 1962 ..	..	6 4 0	6 4 0	
Total ..	30 0 8	80 13 0	110 13 8	
			or Rs 110.85 nP.	
July, 1962 and Part of August, 1962—				
4th July, 1962 ..	..	3 2 0	3 2 0	
8th July, 1962 ..	15 0 0	3 2 0	18 2 0	
15th July, 1962 ..	..	6 4 0	6 4 0	
16th July, 1962 ..	..	6 4 0	6 4 0	
17th July, 1962 ..	..	6 4 0	6 4 0	
19th July, 1962 ..	..	6 4 0	6 4 0	
27th July, 1962 ..	18 4 0	3 2 0	21 6 0	
31st July, 1962 ..	24 10 8	3 2 0	27 12 8	
1st August, 1962 ..	24 10 8	40 10 0	123 3 4	
Total ..	82 9 4	40 10 0	123 3 4	
Deducted Rs 10-8-0 as are out of excess claim made on 8th July, 1962 ..		123 3 4 10 8 0		
..		112 1 4		
or Rs		112.71 nP.		

[Chief Minister]

Date		T.A.			D.A.			Total		
		Rs	A.	P.	Rs	A.	P.	Rs	A.	P.
August, 1962—										
9th August, 1962	..	..			3	2	0	3	2	0
10th August, 1962	...	..			3	2	0	3	2	0
14th August, 1962	...	...			..			..		
16th August, 1962	..	25	6	0	3	2	0	28	8	0
17th August, 1962	..	...			6	4	0	6	4	0
18th August, 1962	..	32	14	0	3	2	0	36	0	0
Total	...	58	4	0	25	0	0	83	4	0
		Or Rs 83.25 nP.								
September, 1962—										
4th September, 1962	...	37	4	8	3	2	0	40	6	8
5th September, 1962	...	6	12	4	3	2	0	9	14	4
6th September, 1962	...	37	4	8	3	2	0	40	6	8
10th September, 1962	..	...			6	4	0	6	4	0
11th September, 1962	...	...			6	4	0	6	4	0
17th September, 1962	...	..			6	4	0	6	4	0
18th September, 1962	...	...			6	4	0	6	4	0
19th September, 1962	..	19	13	4	3	2	0	22	15	4
23rd September, 1962 / 25th September, 1962	..	138	13	4	9	2	6	147	15	10
26th to 29th September, 1962	...	138	13	4	7	0	6	145	13	10
Total	...	378	13	8	53	11	0	432	8	8
		or Rs 432.54 nP.								

Date	T.A.			D.A.			Total		
	Rs	A.	P.	Rs	A.	P.	Rs	A.	P.
October, 1962—									
4th October, 1962 ..	16	0	8	3	2	0	19	2	8
10th October, 1962 ..	53	6	8	3	14	6	57	5	2
11th to 31st October, 1962 ..	..			42	15	6	42	15	6
Total ..	69	7	4	50	0	0	119	7	4
Grand Total ..	689	10	2	331	6	0	1,021	0	2
Less excess claim ..	..			..			10	8	0
							1,010	8	2
Total of Shri Sohan Singh, Joint Registrar, Farming, from 9th April, 1962 to 31st October, 1962 ..				1,010.51 nP.					

OFFICER ON SPECIAL DUTY FOR CO-OPERATIVE SUGAR MILLS IN THE STATE

564. Chaudhri Inder Singh Malik : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the name of the Officer on Special Duty appointed by Government for Co-operative Sugar Mills in the State together with the details of duties entrusted to him ;

(b) the names of places visited by the said officer from April, 1962 to date while on tour and the amount of T. A. and D. A. drawn by him date-wise, together with the purpose of these visits ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Shri S. D. Khanna up to September, 1962, and now Shri Harmohinder Singh. The statement of duties entrusted to the Officer on Speical Duty is given below .

(b) Statement giving the requisite information is given below.

STATEMENT

Detail of duties entrusted to the Officer on Special Duty, Sugar Mills

(i) He checks the daily/weekly/fortnightly and monthly reports received from the Mills regarding the cane crushed and Profit and Loss account of the Mills.

(ii) He is a co-ordinating authority between the Mills and the Punjab Government/ Government of India.

(iii) He attends the meetings of the various Sub-Committees of the Mills of which he is an official nominee.

(iv) He looks into the various complaints and conducts enquiries at the spot as and when desired by the Minister incharge.

[Chief Minister]

(v) He watches the interest of the Government, in the Co-operative Sugar Mills, who have large financial stake in these Mills and keeps informed the Minister incharge of day-to-day dealings and progress of these Mills.

(vi) He acts as personal representative of Minister between the Board of Directors of the various Mills and the Minister for Co-operation, keeping the Minister informed of any happening that come to his notice while serving as a member or otherwise on the various Committees, to which he is nominated. In this respect, his duties are quite distinct and separate from the Co-operative Department, which deals with the Administrative matters mainly.

2. *Places visited by Shri S. D. Khanna and amount of T.A. and D.A. drawn—*

Serial No.	Date	Place of visit	T.A. and D.A. charged			Purpose of visit
			Rs	A.	P.	
1	16th April, 1962 ..	Jagadhri	30	6	0	Discussion with the General Manager, Indian Sugar and Engineering Corporation Ltd.
2	21st April, 1962 ..	Panipat	6	4	0	To attend the meeting of Panipat Co-operative Sugar Mills.
3	6th May, 1962 ..	Morinda	24	2	0	To make arrangements for the supply of bricks and other matters, relating to Morinda Mills
4	7th July, 1962 ..	Panipat	41	6	0	To attend meeting of the Board of Directors of Panipat Mills
5	24th July, 1962 ..	Morinda	24	2	0	To attend the meeting of the *Ad hoc* Committee of the Morinda Sugar Mills
6	30th/31st July, 1962 ..	Jullundur	55	14	0	To attend the meeting of the Joint Purchase Committee of the Co-operative Sugar Mills
7	2nd/4th August, 1962	Delhi	83	10	0	Meeting with Railway authorities regarding siding for Morinda Mills
8	14th August, 1962 ..	Jullundur	56	15	0	Meeting of the State Federation of Co-operative Sugar Mills
9	1st/2nd September, 1962	Rohtak	152	4	0	Enquiry into the affairs of the Haryana Co-operative Sugar Mills, Rohtak
10	6th September,, 1962	Jullundur	56	15	0	Discussion with Registrar, Co-operative Societies, regarding Haryana Sugar Mills, Rohtak
11	30th September, 1962	Morinda	19	2	0	To attend the meeting of the appointment of Sub-Committee of the Morinda Sugar Mills.

(ii) *Places visited by Shri Harmohinder Singh and amount of T. A. and D. A. drawn—*

Serial No.	Date	Place of visit	T. A. and D. A. drawn	Purpose of visit
			Rs A. P.	
1	7th December, 1962 ..	Morinda	Nil	To attend the meeting of the Board of Directors and the meeting of the appointment Sub-Committee
2	15th December, 1962	Panipat	..	To attend the meeting of the Board of Directors
3	17th December, 1962	Rohtak	..	Discussion with the Board of Directors of Rohtak Mills under orders of C. D. M.
4	18th December, 1962	Panipat	..	Enquiry in the case of Shri Chuni Lal Chhabra (Head Cashier)
5	29th December, 1962	Morinda	..	To attend the meeting of the Board of Directors and meeting of the appointment Sub-Committee
6	15th January, 1963	Do	..	Ditto
7	15th February, 1963	Do	..	Ditto

FITTERS AND ASSISTANT FITTERS IN THE PUNJAB ROADWAYS, AMRITSAR

589. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Minister for Public Works be pleased to state —

(a) the number and names with their home addresses of Fitters and Assistant Fitters working at present in Punjab Roadways, Amritsar, in order of their seniority, separately, together with the names of those among them belonging to Scheduled Castes/Backward Classes giving the dates of their appointments in each case ;

(b) whether percentage fixed for Scheduled Castes/Backward Classes against the said posts is adhered to while filling up the said posts ;

(c) the number of posts of Fitters, if any, lying vacant during the period from 20th October, 1962 to date ?

Sardar Partap Singh Kairon (Chief Minister) : The time and labour involved in collecting this information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained. Information will, however, be supplied with respect to any specific case, if sought.

WARM UNIFORMS FOR CLASS IV EMPLOYEES

638. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Finance be pleased to state —

(a) with reference to reply to unstarred question No. 363, printed in the list of questions for 6th November, 1962, whether the decision in regard to the proposal to provide short buttoned up coats and trousers with pagris or caps to all the Class IV employees has been finalized ; if so, when ; if not, the reasons therefor ;

(b) whether the proposal has so far been considered by the Council of Ministers ; if so, when and with what result together with the time by which the proposal is expected to be finalized ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) and (b) The matter has since been considered by Government but in view of the National Emergency it has been decided that the *status quo* should be maintained.

AUDIT OF ACCOUNTS OF BRICK-KILN CO-OPERATIVE SOCIETIES OF VILLAGES JAURA AND KAIRON, DISTRICT AMRITSAR

653. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) whether the accounts of Brick-kiln Co-operative Societies of villages Jaura and Kairon, tehsil Tarn Taran, district Amritsar, for the years 1958-59, 1959-60, 1960-61 have so far been audited, if so, when ;

(b) copies of the audit reports, if any, in respect of the Kilns referred to in part (a) above, be laid on the Table ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) There is no Brick-kiln Co-operative Society in village Jaura. As regards Brick-kiln Society Kairon, its accounts have already been audited as below :—

(i) 1958-59 .. On 26th June, 1960
(ii) 1959-60 .. On 21st June, 1961
(iii) 1960-61 .. On 28th May, 1962

(b) Copies of the audit reports for the above period are enclosed herewith.

PUNJAB RAKSHA DAL ORGANISATION

680. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) whether the Punjab Raksha Dal has been organised by the State Government ; if so, the copy of the rules and regulations governing and controlling its activities, be laid on the Table of House ;

(b) whether it is also a fact that the target for recruitment to the said Dal was fixed at twenty lakhs trained men ;

(c) the expenditure so far incurred on the formation, training on arms, allowances and salaries of officers and all other kind of expenditure in connection therewith ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes, under approved scheme of Government which cannot be laid on the Table of the House on account of security reasons.

(b) Yes.

(c) Rs 3,02,252 up to 31st January, 1963.

Note:—Audit report kept in the Library.

LAND DECLARED SURPLUS IN HISSAR DISTRICT

723. **Shri Amar Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state —

(a) whether it is a fact that area exceeding 30 standard acres leased out under the provisions of the East Punjab Utilization of Lands Act, 1949, has since been declared surplus in Hissar District according to the provisions of the Punjab Security of Land Tenures Act 1953; if so, the date when it was declared as surplus giving the date when the work of declaring such lands as surplus was taken in hand and the quantum of work so far done in this respect ;

(b) whether any target date for the completion of the assessment of the said surplus land has been fixed ?

Sardar Ajmer Singh: (a) In no case area exceeding 30 Standard Acres has been leased out under the provisions of the East Punjab Utilization of lands Act, 1949, in Hissar District and starting of cases for declaration of surplus area against these lessees as such, does not arise.

(b) Does not arise.

———

LAND PURCHASED BY GOVERNMENT FOR SETTLING HARIJANS IN HISSAR DISTRICT

724. **Shri Amar Singh :** Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state —

(a) the total area of land in acres, purchased by the Harijans Welfare Department for the Harijan beneficiaries in Hissar District during the period from 1961-62 to 1962-63 ;

(b) the total number of those Harijan beneficiaries together with their addresses who have already been allotted land during the period from 1961 to 1963 in Hissar District ;

(c) the total amount paid for the land mentioned in part (a) above ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) No land purchased.

(b) and (c) Does not arise.

———

RAMJI DASS HARBANS LAL SEWING MACHINE WORKS, BASSI PATHANAN

747. **Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Home Minister be pleased to state the number of workers employed in Ramji Dass Harbans Lal Sewing Machine Works, Bassi Pathanan, yearwise, from 1947 to 1962 ?

Shri Mohan Lal : The average number of workers employed each year by M/s Ramji Dass-Harbans Lal Sewing Machine Works, Bassi Pathanan, from 1947 to 1962, is given below :—

Year	*No. of workers employed*
1947	.. 106
1948	.. 104
1949	.. 70
1950	.. 105
1951	.. 119
1952	.. 135
1953	.. 150
1954	.. 165
1955	.. 180
1956	.. 181
1957	.. 172
1958	.. 165
1959	.. 165
1960	.. 160
1961	.. 157
1962	.. 145

PLOTS IN FACTORY AREA, PATIALA

748. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) whether some plots are lying vacant in the Factory Area, Patiala ;

(b) if the reply to part (a) above is in the affirmative, the steps so far taken by Government to dispose them of ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No.

(b) Does not arise.

AMRITSAR-MAJHA FRONTIER TRANSPORT CO-OPERATIVE SOCIETY AMRITSAR

770. Sardar Kulbir Singh : Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) whether any octroi tax was paid by the Amritsar Majha Frontier Transport Co-operative Society, Amritsar, to the Patti Municipal Committee on account of the entrance fee of its motor buses during the year, 1962, if so, the amount of tax so paid during each month ;

(b) the rate of tax per entrance of the vehicle entering the municipal limits of Patti ;

(c) the number of motor vehicles of the Society which were to enter or pass through the municipal limits of Patti Municipality during each of the months in the year 1962 according to the schedule sanctioned by the Government ;

(d) the number of the motor vehicles of the said Society which actually passed through the Municipal limits referred to above during each of the months in the year 1962 ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. A statement showing month-wise details of the amount paid as octroi tax during the year 1962 is given below.

(b) Rate of tax for vehicle entering the Municipal limits of Patti is 0.25 nP.

(c) The detail showing the number of motor vehicles of the Society which were to enter or pass through the municipal limits, according to the schedule sanctioned by the Government, is given below.

(d) The detail showing the number of motor vehicles which actually passed through the Municipal limits is also given below:—

(a) Month wise detail of Octroi Tax paid during the year 1962:

January	*February*	*March*	*April*	*May*	*June*
Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs
186.00	168.00	186.00	180.00	186.00	181.50

July	*August*	*September*	*October*	*November*	*December*
Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs
201.50	201.50	195.00	201.50	195.00	186.00

(b) Number of Vehicles which were to enter or pass through the Municipal limits during the year 1962 :

January	*February*	*March*	*April*	*May*	*June*
744	672	744	720	744	725
July	*August*	*September*	*October*	*November*	*December*
806	806	780	806	780	744

(c) Number of Vehicles which actually passed through the Municipal limits

January	*February*	*March*	*April*	*May*	*June*
744	672	744	720	744	726
July	*August*	*September*	*October*	*November*	*December*
806	806	780	806	780	744

CO-OPERATIVE BRICK-KILN SOCIETY IN VILLAGE KAIRON, DISTRICT AMRITSAR

771. Sardar Kulbir Singh : Will the Chief Minister be pleased to state the date on which the Co-operative Brick-kiln Society of village Kairon, district Amritsar, was registered ?

Sardar Partap Singh Kairon : On 8th May, 1957.

DAMAGE CAUSED BY 25 DARA TINKANSU BUND IN RAJPURA TEHSIL

776. Sardar Prem Singh Prem : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether Government are aware of the fact that the 25 Dara Tinkansu Bund situated in Rajpura Tehsil had been the cause of grave damage to the nearby villages in the last floods because of the overflow of the water ; if so, whether Government propose to raise and strengthen these bunds ?

Chaudhri Ranbir Singh : (i) Yes.

(ii) Yes. These bunds are being adequately raised and strengthened and the work has since been started.

DAMAGE BY OVERFLOW OF BANUR CANAL

777. Sardar Prem Singh Prem : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) whether Government have recently received any complaints about the overflow of Banur Canal ;

(b) whether there is any proposal under the consideration of Government to adopt measures with a view to checking the recurrence of these floods, if so, the details thereof ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Yes.

[Minister for Irrigation and Power]

(b) Yes. The following measures are contemplated and as far as possible these will be completed by the next monsoons:—

(i) Constructing a level crossing at the site of crossing of the Banur Canal with Sukhna Choe.

(ii) Raising banks of Banur Canal in the reach R. D. 0—8000.

CASES UNDER SECTION 107, CR. P. C., CHALLANED IN TEHSIL UNA

785. Pandit Mohan Lal Datta : Will the Home Minister be pleased to state —

(a) the number of cases registered under section 107, Cr. P. C., in tehsil Una, district Hoshiarpur, in respect of which challan was made by the police during the year 1962-63 ;

(b) the number of such cases pending in the courts and the number of those which have since been decided ;

(c) the number of such cases where the accused were bound down under section 107, Criminal Procedure Code ?

Pandit Mohan Lal : A statement showing the requisite information is given below:—

(a) The number of cases registered under section 107, Cr. P. C., in tehsil Una, district Hoshiarpur, in respect of which challan was made by the police during the year 1962-63	(b) The number of such cases pending in the courts and the number of those which have since been decided	(c) The number of such cases where the accused were bound down under section 107, Criminal Procedure Code
167 cases ..	50 cases. decided 117 cases were pending	3 cases

ENQURIY AGAINST SARPANCH OF VILLAGE KURIALA IN AMB BLOCK, DISTRICT HOSHIARPUR

786. Pandit Mohan Lal Datta : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state —

(a) whether it is a fact that the Sarpanch of village Kuriala in Amb Block of district Hoshiarpur was suspended on charges of embezzlement ;

(b) whether any enquiry was held against him ; if so, the result thereof ;

(c) whether it is a fact that after the first enquiry he was reinstated and was thereafter again suspended on a new charge ;

(d) whether it is a fact that a new enquiry has again been ordered against him ; if so, the details of the allegations levelled against him together with the result of the new enquiry, if made , so far ?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes.

(b) Yes ; the Sarpanch was reinstated with a warning.

(c) Yes, but he was not suspended again.

(d) Yes. The allegations were about not crediting Rs 50 on account of leasing of grass on Shamilat land in the accounts of the Gram Panchayat and regarding non-recovery of Rs 100 from Shri Rattan Singh, Secretary, Multipurpose Co-operative Society, Una, on account of advance money for supplying some furniture. The report of the enquiry officer is under consideration.

INDUSTRIAL SURVEY OF THE STATE

794. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) whether any Industrial Survey of the State has so far been conducted by Government; if so, the details of the salient features of its recommendations thereon ;

(b) whether any recommendation has been made with regard to the Industrial Development of the area comprising the Rupar Constituency ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) An Industrial Survey of the State was conducted in the year 1955-56. A copy of the report is given below.

*

(b) It has been indicated in the Survey Report that there is scope for saw mill, rice husking and ox-driven 'Kohlus' for crushing of oilseeds. A recent enquiry made regarding the industrial potential of the Rupar area has, however, revealed that there is scope for the development of Small-scale and Cottage Industries of various kinds like poultry-farming, soap-making, food preservation, 'Katha'-making, leather tanning, sericulture, stone-crushing, lime-making, etc.

Note:—Copy of the survey report kept in the library.

DRAINAGE SCHEMES IN RUPAR SUB-DIVISION

795. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the details of the Drainage Schemes to be undertaken by Government in Rupar Sub-Division in 1963-64, to prevent the occurrence of floods ?

Chaudhri Ranbir Singh : The following drainage Schemes are proposed to be carried out during 1963-64 to prevent the occurrence of floods in Rupar Sub-Division :—

(1) Diverting Patiala Ki Rao and Janta Devi Ka Rao to river Sutlej through Siswan Nadi.

(2) Schemes for disposal of accumulated rain water, from villages Lakhomipura, Choti, Gagon, Rangilpur and Patnar Majra, etc., tehsil Rupar, district Ambala.

ADJOURNMENT MOTIONS

Mr. Speaker : I have received some notices of Adjournment Motions.

3.00 p.m.

Shri Balramji Dass Tandon : Sir, my adjournment motion No. 1 reads as under :—

"to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the misuse of the Defence of India Rules by the Deputy Commissioner to make Congress rally a success at Amritsar on 3rd March, 1963."

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। (This matter is over.)

ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਖਤਮ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੇ ਜਿਹੜੇ ਆਫਟਰ ਈਫੈਕਟਸ ਹੋਣੇ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਵੇਖਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਇਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਜ ਸੀ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਲੀਡਰ ਆਫ਼ ਦੀ ਹਾਊਸ ਦੇ ਜ਼ੇਰੇ ਇਹਤਮਾਮ ਇਕ ਜਲਸਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਥੇ ਇਕ ਬੜੀ

[ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ]

ਭਾਰੀ ਰੈਲੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦਰਜ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਤੇ ਚਸਪਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਰਕੂਲਰ ਵੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਰੇ ਆਫੀਸ਼ਲਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ਼ੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰੈਲੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਜੋ ਹਿਸਾ ਨਹੀਂ ਲਏਗਾ ਉਸ ਦੇ ਖਿਆਲ ਡੀਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆਂ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜੇਕਰ ਡੀਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆਂ ਰੂਲਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਜਲਸਾ ਸਕਸੈਸਫੁਲ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨਾਲ। ਇਹ ਜਲਸਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਡੀਫੈਂਸ ਐਕਟ ਵਰਗੀ ਪਵਿੱਤਰ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਲਸੇ ਨੂੰ ਕਾਮਿਆਬ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ......

Mr. Speaker : So far as adjournment motions are concerned, these are not allowed during the Budget session. The hon. Member will have ample opportunities to discuss these matters during the discussion of the Budget and the various demands for grants.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਫੜੇ ਜਾਣਗੇ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਛ ਪੜਤਾਲ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਫੜੇ ਜਾਣੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਪੁਛ ਪੜਤਾਲ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁਣ, ਦੇ ਦੇਣ। The hon. Member will have an opportunity to refer to these matters during the course of his speech on the Budget and the various demands for grants. (The hon. Member may rest assured that neither any body is going to be arrested nor will any enquiry be made. Let the Home Minister give reply if he wants to do so. The hon. Member will have an opportunity to refer to these matters during the course of his speech on the Budget and the various demands for grants.)

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਆਪਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਦੱਸਣ ਗੇ ?

Home Minister : Sir, I would like to say that this is an indiscreet action on the part of a particular employee. We are looking into that.

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਕੀ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਿਸ ਵਕਤ ਬਜਟ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ, ਜਨਰਲ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣਗੇ, ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਜੇ ਇਨਕੁਆਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਜਵਾਬ ਦੇਣਗੇ। I think he would like to touch all these matters. ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਦਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਜਿਨੀਆਂ ਵੀ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ these will not be entertained, these will not be discussed. ਇਹ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵੀ ਹੈ ਔਰ ਰੂਲਜ਼ ਕੇ ਮੁਤਾਬਕ ਵੀ ਹੈ। During the Budget Session no adjournment motion will be permitted. I declare these adjournment motions out of order. (The hon. Home Minister will surely reply if the report regarding the enquiry is complete before he replies to the discussion on the Demand for General Administration. I think he would surely like to touch all these matters. I may inform the House that all these adjournment motions will not be entertained or discussed. There is a convention about it and this is in accordance with the rules also. So, as already stated, during the Budget Session no adjournment motions will be permitted. I declare these adjournment motions out of order.)

Mr. Speaker : There is yet another Adjournment Motion standing in the names of Sarvshri Kartar Singh and Balramji Dass Tandon........

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਮੈਂ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤੇ ਹਨ ਔਰ ਇਹ ਇਕ ਅਹਿਮ ਮਤਾ ਹੈ . . .

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਮੁਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਕੋ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਰੀਪੀਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਅੰਡਰ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਲਿਆਉਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਅਧੇ ਘੰਟੇ ਦਾ ਡਿਸ਼ਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਉ। (The hon. Member should not say like that. When all the adjournment motions are identical then what is the use of repetition. If the hon. Member wants this matter to be discussed, then he may give a notice for half an hour discussion).

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਇਸ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਹ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ—

> "............to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the misuse of thousands of trucks for carrying persons by Government servants to make the Amritsar Rally successful".

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਦੀ ਹੋਰ ਰੀਕੁਐਸਟ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : Please don't do like that. ਜੇਕਰ ਹਰ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ Half an hour discussion ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰੋ। (Please dont do like that., If the

[Mr. Speaker]

hon. Member has to speak on every adjournment motion he would be well advised to give notice of half an hour discussion.)

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਗੁਜ਼ਾਰਸ਼ ਤੇ ਸੁਣੋ . . .

Mr. Speaker : Order please. I will permit half an hour discussion and then you can discuss this matter.

I was also in Amritsar and saw many trucks being used for this purpose. This was a noble cause and I think the Opposition should not be so much touchy about it. In case, the trucks were used for personal purposes or under pressure then the hon. Members could object. But if the people have offered their trucks and buses voluntarily then there should be no objection to their being used as such. The hon. Member should not be touchy to bring this matter on the floor of this House.

I have myself seen a number of times, trucks and buses being similarly, used for religious functions like Dewan of Gurdwaras, etc.

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ Lakhs of rupees have been wasted by Government Departments in different districts, just to bring persons to Amritsar from various places in the hour of emergency demanding austerity.

श्री अध्यक्ष : वैसे मैं कहता हूं कि जो माईनर लैप्स हुआ होगा तो उस से अमृतसर की शोभा भी तो बढ़ी है। We should not press these things too much. (However, I will say that whatever be this minor lapse, this has resulted in glory for Amritsar. We should not press these things too much.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਟੱਰਕਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਏਥੇ ਜੀਪਾਂ ਅਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੈਗਨਜ਼ ਤੇ ਲੋਕੀ ਪਹੁੰਚਣੋਂ ਦਰੇਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰੈਲੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਤਾਂ ਲਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਔਸਟੈਰਿਟੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪਰੋਪੇਗੰਡਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ, ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਐਡਜ਼ਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਊਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕੀ ਉਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਫੇਰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ? ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਠੋਸ ਗੱਲ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਹਾਊਸ ਦਾ ਵਕਤ ਮਿਸਯੂਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਨਾਬ ਦਾ ਇਸ ਤੇ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਜੋ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਜਨਾਬ ਨੇ ਆਊਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਅਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

Mr. Speaker: There can be no discussion on an adjournment motion **which has not been allowed by** me. So far as reading of it is concerned, I **permitted him to** do so. But for all times to come we should observe

the conventions and rules that no adjournment motion will be permitted during the Budget Session.

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਰੁਪਿਆ ਵੇਸਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਔਸਟੈਰਿਟੀ ਹੋਵੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਕਿਸੇ ਜਲੂਸ ਦੀ ਰੌਣਕ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

Mr. Speaker : No please. It is very unfair. I am giving so much latitude. The hon. Member has read out his adjournment motion and has drawn the attention of the Government to this matter. That should suffice.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਏਸੇ ਵਕਤ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਇਕ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਮਤੇ *ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਚ, 1963 ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਅਮਨ ਪਸੰਦ ਮੁਜ਼ਾਹਾਰੀਨ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਲੰਧਰ ਲਾਠੀ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਰਾਰ ਜੀ ਡੀਸਾਈ, ਸੈਂਟਰਲ ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਫੌਰਨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

Mr. Speaker : As in the previous cases, this adjournment motion, too, cannot be discussed.

QUESTION OF PRIVILEGE

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਹੁਣ ਬੜੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਹਾਊਸ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਇਕ ਹੋਰ ਆਈਟਮ ਵੱਲ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਿ ਹੈ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ਵੱਲੋਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬੜੀ ਦੇਰ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ **I was arres ed on the 25th of October, 1962 but the emergency was proclaimed o1 the 26th of October,** *1962*ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਪਰਸਨਲ ਵਿੰਡਿਕਟਿਵਨੈਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਖੁਫੀਆ ਪੁਲਿਸ ਲਗਾਈ ਗਈ। ਮੈਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸਟਰਾਂਗਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ ਸਚਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਮੁਆਮਲਾ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਰਕੂਲਰ ਵੀ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਦੇ ਰਾਈਟ ਨੂੰ ਸੇਫ਼ ਗਾਰਡ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਟੇਟੱਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਰੈਫਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰੀਪੋਰਟ 25 ਮਾਰਚ, 1963 ਤਕ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ। ਜੇਕਰ ਮੈਂਬਰਾਨ ਦੇ ਹਕ ਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਾਪਾ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜਿਤਨੀ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ।

(It is with a heavy heart that I invite the attention of the House to another item. It is about a letter from Com. Makhan Singh Tarsikka, which has been received quite late. It is stated therein, "I was arrested on the 25th of October, 1962, but the emergency was proclaimed on the 26th of October, 1962." He has also stated therein that the C.I.D. has been set after him due to personal vindictiveness. I have strong feelings in this respect and would like the Home Minister to throw some light on the matter.

---

*Sardar Jangir Singh Joga M.L.A, to ask for leave a make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent Public importance, namely, a lathi-charge on peaceful demonstrators at Jullundur City on 2rd March, 1963 at the arrival of Central Finance Minister, Shri Morarji Desai.

[Mr. Speaker]

This matter has been referred to the Privileges Committee. A circular to safeguard the rights and maintain the status of the Hon'ble Members has already been issued. Such matters can be referred to the Privileges Committee. This Committee has been asked to present its report by the 25th of March, 1963. If any effort is made to curtail the rights of the Hon'ble Members then I will resist it with all the force at my command.)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਡੀਟੇਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਪੀਰੀਅਡ ਲਈ ਪੈਰੋਲ ਤੇ ਛਡਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਸਕਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਈਲੈਕਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

CALL ATTENTION NOTICE

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਬੀਬੀਪੁਰ ਲੇਕ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਾਲਿੰਗ ਅਟੈਨਸ਼ਨ *ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿਉ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਰਾਖਵਾਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੋਲੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਐਸੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। (There was a news item in a newspaper that enquiry was being held against a Minister in connection with a breach in the Bibipur Lake. But the Government has informed me that no such enquiry was ever held against any Minister.)

MESSAGE FROM THE GOVERNOR

Mr. Speaker : I have received D. O. letter No. 1112, dated the 1st/4th March, 1963, from Shri Pattom A. Thanu Pillai, Governor, Punjab which reads as follows :—

> "Thank you for your D. O. letter No. 23-LA-63/14169, dated the 28th February, 1963, with which you have forwarded a copy of the Motion of Thanks passed by the Punjab Vidhan Sabha on the 28th February, 1963, for the Address I have delivered to both the Houses on the 18th February.
>
> I am grateful to the Punjab Vidhan Sabha for their Motion of Thanks."

ANNOUNCEMENT BY THE SECRETARY REGARDING A BILL

Mr. Speaker : Now, the Secretary will make some announcement.

Secretary : Sir, under rule 2 of the Punjab State Legislature (Communications) Rules, 1959, I have to inform the House that the Punjab Excise (Amendment) Bill of 1963, passed by the Punjab Legislative Council on the 28th of February, 1963, has been received. I also lay a copy of the said Bill on the Table of the House.

---

1. Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal, M.L.A.
2. Comrade Babu Singh Master, M.L.A.

} to call the attention of a Minister to an urgent matter of public importance namely, formation of a committee to institute an enquiry against some former Ministers who tried to protect some guilty officials of the Irrigation Department by not letting a particular file reach the Chief Minister relating to embankment of Bibipur Lake as appeared in the Daily Tribune of 20-2-63.

PRESENTATION OF REPORTS OF COMMITTEES

1. SEVENTEENTH REPORT OF THE PUBLIC ACCOUNTS COMMITTEE.
2. REPORT OF THE ESTIMATES COMMITTEE ON BUDGET ESTIMATES FOR 1962-63

Comrade Ram Chandra (Chairman, Public Accounts Committee): Sir, I beg to present the Seventeenth Report of the Public Accounts Committee for the year, 1962-63.

Dr. Balkrishan (Chairman, Committee on Estimates) : Sir, I beg to present the Report of the Committee on Estimates on the Budget Estimates for the year 1962-63.

SUPPLEMENTARY ESTIMATES (SECOND INSTALMENT), 1962-63

1. DISCUSSION ON THE CHARGED ITEMS

Mr. Speaker : Charged items should not be mixed up with the voted items and may be discussed separately by the hon. Members, if they want.

(*No Member rose to speak.*)

2. VOTING OF DEMANDS FOR SUPPLEMENTARY GRANTS

Mr. Speaker : As has been the convention, the hon. Members can discuss all the Demands for Supplementary Grants together with the cut motions given notice of by Members which will be deemed to have been read and moved. The Members while speaking will please indicate the Demand on which they are raising discussion.

I shall put the Demands one by one to the vote of the House.

DEMANDS FOR SUPPLEMENTARY GRANTS

DEMAND NO. 1

That a Supplementary sum not exceeding Rs 6,04,100 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 13—Other Taxes and Duties.

DEMAND NO. 2

That a Supplementary sum not exceeding Rs 96,08,840 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 23—Police.

DEMAND NO. 3

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 31—Agriculture.

DEMAND NO. 4

That a Supplementary sum not exceeding Rs 88,440 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 33—Animal Husbandry.

DEMAND NO. 5

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 37—Community Development Projects, N.E.S. and Local Development Works.

[Mr. Speaker]

DEMAND NO. 6

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 42—Multipurpose River Schemes.

DEMAND NO. 7

That a Supplementary sum not exceeding Rs 14,94,930 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 57—Road and Water Transport Schemes.

DEMAND NO. 8

That a Supplementary sum not exceeding Rs 24,35,270 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 65—Pensions and Other Retirement Benefits.

DEMAND NO. 9

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 71—Miscellaneous.

DEMAND NO. 10

That a Supplementary sum not exceeding Rs 21,70,190 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 78—Expenditure connected with National Emergency, 1962.

DEMAND NO. 11

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 96—Capital Outlay on Industrial Development.

DEMAND NO. 12

That a Supplementary sum not exceeding Rs 2,22,88,020 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 99—Capital Outlay on Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works.

DEMAND NO. 13

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 103—Capital Outlay on Public Works.

DEMAND NO. 14

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 35—Industries.

DEMAND NO. 15

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 39—Miscellaneous, Social and Development Organisations.

DEMAND NO. 16

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 50—Public Works.

DEMAND NO. 17

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of Loans to Local Funds Private Parties, etc.

CUT MOTIONS

DEMAND NO. 9

(*71—Miscellaneous*)

1. Shri Ajit Kumar :

That the item of Rs 24,78,800 on account of *ex-gratia* grant to the Sugar Mills in the Punjab for the crushing seasons 1960-61 and 1961-62 on account of low sugar recovery be reduced by Re. 1.

DEMAND NO. 14

(35—*Industries*)

2. Shri Ajit Kumar :

That the item of Rs 30,860 on account of A-5—Industrial Development—(5) Miscellaneous (102) Development of Small Industries in Rural Industrial Projects, Palampur and Malerkotla (Plan Scheme) be reduced by Re 1.

DEMAND NO. 4

(33—*Animal Husbandry*)

3. Pandit Mohan Lal Datta :

That the demand be reduced by Rs 10.

DEMAND NO. 12

(99—*Capital Outlay on construction of Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works*)

4. Pandit Mohan Lal Datta :

That the demand be reduced by Rs 10.

DEMAND NO. 14

(35—*Industries*)

5. Pandit Mohan Lal Datta :

That the demand be reduced by Rs 10.

DEMAND NO. 9

(71—*Miscellaneous*)

6. Shri Roop Lal Mehta :

That the item of Rs 24,78,800 on account of *ex-gratia* grant to Sugar Mills in the Punjab for the crushing seasons 1960-61 and 1961-62 on account of low sugar recovery be omitted.

DEMAND NO. 3

(31—*Agriculture*)

7. Comrade Babu Singh :

8. Comrade Didar Singh :

9. Comrade Bhan Singh Bhaura :

10. Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal:

11. Comrade Jangir Singh Joga:

That the demand be reduced by Re 1.

DEMAND NO. 9

(71—*Miscellaneous*)

12. **Comrade Babu Singh :**
13. **Comrade Didar Singh :**
14. **Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal :**
15. **Comrade Bhan Singh Bhaura :**
16. **Comrade Jangir Singh Joga :**

That the demand be reduced by Re 1.

DEMAND NO. 1

(13—*Other Taxes and Duties*)

17. **Comrade Babu Singh :**
18. **Comrade Didar Singh :**
19. **Comrade Bhan Singh Bhaura :**
20. **Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal:**
21. **Comrade Jangir Singh Joga :**

That the demand be reduced by Rs 10.

DEMAND NO. 2

(23—*Police*)

22. **Comrade Babu Singh :**
23. **Comrade Didar Singh :**
24. **Comrade Bhan Singh Bhaura :**
25. **Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal:**
26. **Comrade Jangir Singh Joga :**

That the demand be reduced by Rs 10.

श्री बलरामजी दास टंडन (अमृतसर शहर, पश्चिम) : स्पीकर साहिब, जो यह सप्लीमेंट्री ऐस्टीमेट्स इस हाउस के सामने पेश किये गए हैं मुझे उन के बारे में यह कहना है कि कई बार हाउस के अन्दर यह बात डिसकस हुई है कि सरकार को करोड़ों रुपए का इतना बड़ा खर्च सप्लीमैंटरी ऐस्टीमेट्स के जरिए पास नहीं करवाना चाहिए। इस वक्त जब कि इस के ऊपर बहस शुरू होने लगी है उस के मुताबिक लगभग 14 करोड़ रुपये का खर्च एप्रोप्रिएशन का हमारे सामने पेश है। स्पीकर साहब, अगर स्टेट के टोटल रेवैन्यू के दोनों हिस्से 1/6 और 1/5 जिन के ऐस्टीमेट्स बजट के बाद पेश हो चुके हैं उन को इकट्ठा किया जाए तो यह एस्टीमेट्स पांचवें हिस्से से भी ज्यादा बनेंगे। जो करेंट ईयर है उस का रेवैन्यू की दृष्टि से बजट 90 करोड़ से कुछ कम हाउस के अन्दर पेश किया गया था और नवम्बर सैशन के अन्दर भी सप्लीमेंट्री ऐस्टीमेट्स हमारे सामने पेश किये गये और उस के बाद जो सैकंड इंस्टालमेंट हमारे सामने आया था उस के मुताबिक एप्रोप्रिएशन के लिये दोनों इंस्टालमेंटों का 20 करोड़ के करीब हमारे सामने पेश होता है। तो मैं यह कहना चाहता हूं कि इतना बड़ा अमाउंट सप्लीमेंट्री ऐस्टीमेट्स की शक्ल के अन्दर हाउस के सामने पेश किया जाए और पास करवाने की कोशिश की जाए, मैं समझता हूं कि इस हाउस के मुताबिक नहीं है। चेयर की तरफ से इस सरकार को कई बार यह कहा गया

है कि सिर्फ वही आइटम्ज़ सप्लीमेंट्री ऐस्टीमेट्स में देनी चाहियें जो कि डिक्रीटल हों या एमरजेंट हों या किसी लैप्सिज़ के कारण बजट के अन्दर न आ सके हों। लेकिन अफसोस से कहना पड़ता है कि इन दोनों मदों को छोड़ कर कई बातें ऐसी हैं जो यहां नहीं आनी चाहिएं। लेकिन वे सब चीजें सप्लीमेंट्री ऐस्टीमेट्स की शक्ल के अन्दर पेश की गई हैं। जहां तक पुलिस हैड्स का ताल्लुक है इस के नीचे लगभग 40 लाख रुपया सिविल डिफेंस का होमगार्डज़ के लिये मांगा है। मैं यह मानता हूं कि जहां तक एमरजेंसी का ताल्लुक है, इस में कोई दो राएं नहीं हो सकतीं कि देश की रक्षा के लिये हमें जो भी काम करने हैं, उन्हें तरजीह देनी चाहिए। लेकिन सरकार का यह पहला फर्ज़ है कि वह पब्लिक को इस बात के लिए तैयार करे कि वह स्वयं यह समझे कि देश के ऊपर संकट है। लेकिन 40/50 लाख का यह अमाउंट जो इस हाउस से सैंक्शन कराने के लिए पेश किया गया है, उस के मुताबिक यह दिखाई देता है कि....

(At this stage Sardar Gurnam Singh, a Member of the Panel of Chairmen occupied the Chair.)

जहां तक सिविल डिफेंस और होमगार्डज़ का ताल्लुक है मैं समझता हूं कि इस की बहुत ज़रूरत थी लेकिन इस के साथ ज़रूरत यह है कि जनता को ट्रेन्ड किया जाए, लेकिन हुआ क्या? सिर्फ इस के लिये 40 लाख रुपये रखे हैं, अगर सही मायनों में ट्रेनिंग दी जाए तो हम 4 करोड़ रुपए भी देने के लिये तैयार हैं, लेकिन इन्होंने किया कुछ नहीं लाखों रुपए होमगार्डज़ और सिविल डिफेंस के नाम पर बर्बाद किये हैं।

चेयरमैन साहिब, एक सवाल के अन्दर आज सिविल डिफेंस और होमगार्डज़ के बारे में बताया है कि रक्षा दल पर ही सारे का सारा रुपया खर्च किया है, इस सवाल के अन्दर 2 पहलू हैं, सरकार तो उन्हें जानबूझ कर इगनोर करना चाहती है, चीफ मिनिस्टर साहब और होम मिनिस्टर, ने गवर्नर साहिब के एड्रेस पर, इस हाउस के माननीय सदस्यों ने जो नुक्ताचीनी की थी, उसे टच करने की बिलकुल कोशिश नहीं की। इन्होंने जानबूझ कर टच करने की कोशिश नहीं की है। रक्षा दल पर जो रुपये खर्च किए हैं वह किस कंस्टीटयूशनल परोपराईटी के अधीन खर्च किए हैं?

चेयरमैन साहिब, गवर्नमेंट द्वारा हज़ारों की तादाद में ट्रक्कों में बिठा कर लोगों को रैली के लिये लाया गया, इस काम के लिए पुलिस को भी लगाया गया। जहां पर होमगार्डज़ के लोग आए, सिविल डिफेंस के लोग आए उस के साथ ही रक्षा दल के भी लोग लाए गए, जो रक्षा दल बनाई गई है वह एक प्राइवेट आर्मी है, इस के लोगों को ट्रक्कों में बिठा कर लाया गया। रक्षा दल तो इस लिये बनाया गया है कि किसी तरह चीफ मिनिस्टर साहब को सलामी दी जाए, देश के प्राईम मिनिस्टर साहब को किसी तरह सलामी दी जाए। कन्सट्रक्टिव काम बिलकुल नहीं होता, अगर यह कन्सट्रक्टिव काम करें तो मैं नहीं, इस हाउस का कोई भी सदस्य इस बात पर एतराज नहीं करेगा कि 40 लाख रुपये क्यों खर्च हो रहे हैं बल्कि इस पर 4 करोड़ रुपये या 5 करोड़ रुपये खर्च करो, यह हाउस खुशी के साथ इस बात की इजाज़त देने के लिये तैयार है, लेकिन अफसोस इस बात का है कि यह

[श्री बलरामजी दास टंडन]

रुपये किस तरह से खर्च होते हैं किस आदमी पर खर्च होते हैं और किस ढंग से खर्च होते हैं, सिविल डिफेंस की क्या ट्रेनिंग हुई ? मैं अमृतसर के अन्दर जनसंघ में वार्डन था, वहां पर ट्रेनिंग के लिये सुबह 5 बजे उठते थे और दो-दो, तीन तीन घंटों तक लोगों को ट्रेनिंग दी जाती थी लेकिन इस स्कीम में इस किस्म का काम नहीं होता है, इस स्कीम में बड़े 2 अफसर लगाए हैं, उन लोगों के आराम के लिए उन को जीपस दी हुई हैं, और अफसर जीप्स में बैठ कर घूमते फिरते हैं, लेकिन किसी भी बड़े अफसर या मिनिस्टर ने जाकर यह देखने की कोशिश नहीं की कि वहां पर जिन लोगों को उस काम के लिये लगाया गया है और जिन को सरकार पे करती है, वह काम करते भी हैं या कि नहीं। फिर सरकार की सोचने की मनोवृति इस बात से देखी जा सकती है। वहाँ पर मिनिस्टर साहब गए जिन का होम डिफेंस और सिविल डिफेंस के साथ सम्बन्ध है, चीफ मिनिस्टर साहब भी कई बार अमृतसर गए लेकिन किसी भी मिनिस्टर और चीफ मिनिस्टर ने इस बात की कोशिश नहीं की कि जिन आदमियों को इस ज़िम्मेदारी पर लगाया है उन की चैकिंग करने की कोशिश की जाए। इन्होंने कभी पता करने की कोशिश नहीं की कि किस तरह से काम चल रहा है। कई आदमी तो आफिस बना कर बैठे हैं और सारे रुपये बर्बाद कर रहे हैं, काम ठीक ढंग से नहीं चल रहा है। चेयरमैन साहिब, मैं सरकार को प्रार्थना करता हूं कि उन पर देख भाल रखनी चाहिए, आखिर वहां पर स्टेट का रुपया खर्च होता है।

3 मार्च, 1963 को हमारे प्राइम मिनिस्टर आए उन की सलामी के लिये प्रबन्ध किए गए इस के बारे में वहां पर 10 दिन पहले रक्षा दल के कुछ व्यक्ति आए, उन्होंने कहा कि हम कुल 2,000 आदमियों को ट्रेनिंग देने के लिये आ रहे हैं उन का प्रबन्ध किया जाए, और उन के प्रबन्ध के लिये रुपए खर्च किए गए। लेकिन वह यहां पर ट्रेनिंग 2, 4 दिन ही देने के लिये आए, और वहां पर ट्रेनिंग देकर फिर रोहतक चले गए क्योंकि 9 तारीख को हमारे प्राईम मिनिस्टर रोहतक तशरीफ ला रहे हैं, वहां पर भी इसी तरह का शो होना है, मैं कहता हूं कि किसी को लड़ाई की ट्रेनिंग नहीं दी जाती बल्कि उन को तो सलामी देने की ही ट्रेनिंग दी जाती है यह तो सिर्फ दिखावा है और मंत्री साहिब अपने बड़ों की खुशनूदी हासिल करने के लिये करते हैं। इसी तरह रक्षादल में जो लोग भर्ती किये गए हैं उन के बारे में मैं ज़िक्र करना चाहता हूं। चेयरमैन साहिब, इस रक्षा दल में जो भर्ती हुए हैं उन में बहुत से वह व्यक्ति हैं जिन की उम्र 55 से कम नहीं है, इस रक्षा दल में 10 प्रतिशत ही जवान भर्ती किए गए हैं बाकी मिल्ट्री के रिटायर्ड आदमी हैं और कुछ पुलिस के रिटायर्ड आदमी भर्ती किये गये हैं, इस में कुछ जनरल मोहन सिंह के साथ काम करने वाले हैं, सरकार ने उन को, 90 रुपए या 100 रुपये माहवार देने का प्रबन्ध किया है, उन को तो सिर्फ रैली के बारे में ही ट्रेनिंग दी जाती है लड़ाई के बारे में उन को कुछ नहीं बताया जाता। इस के साथ म्युनिसिपल कमेटी अमृतसर के इम्पलाईज़ को ट्रेनिंग देने के लिये इन्स्ट्रक्टर्ज़ आए उन्होंने सिर्फ एक दिन ही ट्रेनिंग दी लेकिन वहां पर 4 दिन ठहरे। इस तरह से लोगों का टाइम ज़ाया होता है, गवर्नमेंट का और कमेटी का पैसा ज़ाया होता है, इस तरह जो ट्रेनिंग की क्लासिज़ लगी हैं वह भी एक दो दिन ही लगीं। इस तरह से

रुपया बर्बाद किया गया है। चेयरमैन साहिब, सही मायनों में लोगों को ट्रेनिंग नहीं दी जाती है। उन को सिर्फ लाल पगड़ियां और लाल टोपियां दे कर प्राइम मिनिस्टर के स्वागत के लिए और प्राइम मिनिस्टर को सलामी देने के लिये रेली में ले आए हैं, सरकार ने अमृतसर ज़िला के लोगों को ही नहीं बल्कि सारे पंजाब के लोगों को कहा कि 3 मार्च को हमारे प्रधान मंत्री अमृतसर आ रहे हैं उन के स्वागत के लिये जितने ज्यादा से ज्यादा लोग पहुंचें, उतना ही अच्छा है, इस के लिये पब्लिक रीलेशनज़ डिपार्टमैंट कई दिन एनाऊंस करता रहा है कि लोग गांवों से, शहरों से ट्रक्कों के अन्दर बैठ कर पंडित जवाहर लाल नेहरू के स्वागत के लिये आएं। सरकार ने अपने एम्पलाईज़ को ही नहीं बल्कि म्युनिसिपल कमेटी के स्टाफ को भी आदेश दिए कि इस रेली में हिस्सा लें इन्होंने डंडे के ज़रिए कारखानों की लेबर को भी बुलाया। कारखानों के मालिकों को भी कहा कि 3 मार्च को सारी की सारी लेबर वहां पर पहुंचे। इस के साथ सरकार के आफिसरों, म्यूनिसिपल कमेटी के कर्मचारियों को भी रेली के लिये बुलाया गया, अगर कोई नहीं आया तो उस के बरखिलाफ डिफैंस आफ इंडिया रूल्ज़ के तहत एक्शन लिये जाने की धमकी दी। चेयरमैन साहिब, यह कितना अन्याय है। चेयरमैन साहिब, वहां पर हज़ारों की संख्या में लोग बाहिर से ट्रक्कों पर बिठा कर लाए गए, इस तरह से लाखों रुपए बर्बाद किए हैं, इस तरह से दूसरे आदमियों को धोखा दिया है, ऐसी बात नहीं होनी चाहिए।

उन्होंने सब लोगों के सिर पर एक रंग की पगड़ी दिखादी, एक रंग की टोपी दिखा दी। इस फाल्स कन्सोलेशन को ले कर पंजाब सरकार वहां पर काम करे और भारत के प्राईम मिनिस्टर, जिन की इतनी बड़ी रेसपोंसिबिलिटी है, को धोका देने की कोशिश करें तो इस से बड़ी दुख की बात इस प्रान्त में क्या हो सकती है, This is a deception with the nation and with the entire system. हम अपने आप को धोका देने की कोशिश करते हैं। वहां पर चीफ मिनिस्टर खड़े हो कर कहते हैं कि यहां से तमाम फौजें हटा लो। बेशक हमें कोई हथियार न दो, हम बग़ैर हथियारों और बग़ैर फौजों के लड़ेंगे। (विघ्न) वहां पर उन्होंने तकरीर की और प्राईम मिनिस्टर से कहा कि यहां से फौजें हटा कर ले जाओ, हथियार नहीं दे सकते तो न दो, हम बिना फौजों के और हथियारों के लड़ेंगे। और फिर इतनी मज़हकाखेज़ बात उन्होंने कही कि अगर वे दिन के वक्त हमला करेंगे तो हम रात के वक्त कर देंगे। मैं नहीं समझता कि इस तरह की तकरीर करने के बाद और प्राईम मिनिस्टर के सामने इस किस्म की बातें कहने के बाद जिन्होंने पंजाब स्टेट की सिक्योरिटी को इतना नुकसान पहुंचाया हो कौन सी ताकत है जो कि उन के खिलाफ एक्शन लेने की कोशिश करेगी। बेशक लाखों आदमी मारे जाएं, करोड़ों रुपये की सम्पत्ति ज़ाया हो जाए लेकिन ये कहते हैं कि अगर वे दिन के वक्त हमला करेंगे तो हम रात के वक्त कर देंगे। मैं तो हैरान हूं कि न फौज होगी, न हथियार होंगे और ना मालूम कि यह रात के वक्त किस तरह से हमला कर देंगे। जनता को धोका देने की कोशिश की जा रही है। सिविल डिफैंस के लिये जो लोगों के अन्दर उत्साह और भावना पैदा हुई थी कि हम देश के हर व्यक्ति को तैयार करें उन की ट्रेनिंग का क्या बना? वे सब के सब लोग ट्रक्कों

[श्री बलराम जी दास टंडन]

में बैठ कर रोहतक चले गए और वहां पर कोई इन्स्ट्रक्टर नहीं रहा। अब उन की ट्रेनिंग का क्या बनेगा ? फिर चीफ मिनिस्टर साहिब कहते हैं कि हम ने सब लोगों की कोआप्रेशन लेने की कोशिश की है। इन को जो व्यक्ति कोआप्रेशन के लिये मिले हैं वे कितने बड़े हैं। एक इन को जेनरल मोहन सिंह मिला, दूसरे कैपटन रतन सिंह मिला और तीसरे इन को दिलसुखमान मिला। (विघ्न) ट्रेन्ड फौज खड़ी कर ली, अपने ही आदमी उस के अन्दर रख लिये, यह ली है इन्होंने कोआप्रेशन। (विघ्न) पच्चास हज़ार की रैली हो तो लुधियाना के अन्दर प्राईम मिनिस्टर जा कर एड्रेस करें, होमगार्ड की दस हज़ार की रैली हो तो जा कर एड्रेस करें... (विघ्न) इस से ज़्यादा बोगस बात क्या हो सकती है ? हमें इन की बातों पर रोना आता है । लोगों के अन्दर यह ख्याल पैदा हो गया है कि न तो यह सिविल डिफेंस के लिये तैयार हैं न होम गार्डज़ के लिये तैयार हैं। ये तो कदम कदम पर शो करते हैं और शो कर के घरों को वापस चले जाते हैं। लोगों को राइफल उठानी नहीं आती, राइफल चलाना वे जानते नहीं हैं लेकिन यह कम्पलेसेन्सी ले कर चलते हैं कि हम ने लोगों को ट्रेन्ड कर दिया है। मैं हैरान हूं कि इन बातों के बावजूद अपने कामों को जस्टीफाई करने की कोशिश की जा रही है। मुझे मालूम है कि मेरी बात का न तो होम मिनिस्टर साहिब जवाब देंगे और न ही चीफ मिनिस्टर साहिब जवाब देंगे। मैं ने एक सवाल में भी पूछा था। आज यहां पर ट्रक्कों की बात चल रही है। कल अमृतसर में भी ट्रक ही ट्रक नज़र आ रहे थे, ट्रक्कों वाले रो रहे थे। उन को एक पैसा भी नहीं दिया गया । वे बेचारे रोहतक और हिसार से लड़कियों और आदमियों से अपने ट्रक्कों को भर कर लाये हैं। होम मिनिस्टर साहिब भोलेपन से कह देंगे कि उन को सटेच्यूट का पता नहीं है। उन को यह मालूम नहीं है कि ट्रक्कों के अन्दर सिर्फ माल ढोया जा सकता है आदमी नहीं ढोये जा सकते हैं। माल के साथ अगर मालिके माल के अलावा चार छः आदमी बैठ जाएं तो पुलिस या ट्रांसपोर्ट महकमे के आदमी उस का चालान कर देते हैं लेकिन अफसोस का मुकाम है कि ट्रक्कों पर आदमी ढोये जाते हैं, उन को एक पैसा नहीं दिया जाता लेकिन इस के बारे में होम मिनिस्टर साहिब को कानून का पता नहीं है। इतनी सी बात उस दिन पूछी थी, (विघ्न) रोना तो इस बात का है कि हमारी बातों की तरफ ध्यान ही कोई नहीं देता। मैं ने उस दिन पूछा था कि क्या आप सुपरिनटैन्डेंट आफ पुलिस को हिदायत देंगे कि जब कभी इस तरह की बात हो, पुलिस की सहायता इस बात को रोकने के लिये मांगी जाए तो क्या पुलिस सहायता करेगी। लेकिन होम मिनिस्टर साहिब ने ज़वाब में एक शब्द कहना भी मुनासिब नहीं समझा कि हां हम ऐसी हिदायत जारी करेंगे। मैं पूछता हूं कि हज़ारों की तादाद में ट्रक पकड़ कर लाए गए हैं लेकिन कितने आदमियों के खिलाफ ऐक्शन लिया गया ? अगर वे ऐक्शन नहीं लेते तो मैं नहीं समझता कि वज़ीर साहिबान इन कुर्सियों पर बैठने के मुस्तहक हैं। कोई पकड़ता नहीं, कोई चालान नहीं करता... ...... (विघ्न) ।

आवाज़ें : कोई और बात भी करो ।

श्री बलराम जी दास टंडन : यह बात इतनी बड़ी लाकानूनी की बात है और आप कह रहे हैं कि कोई बड़ी बात नहीं कोई और बात करो। मैं और बात भी करूंगा। पहले

यह तो सुन लो। आप समझते हैं कि आप की मैजारिटी है इस मैजारिटी के बल पर आप सब कुछ पास करवा लेंगे, हमें किसी कानून की ज़रूरत नहीं है। हमारे पास डंडा है। लोगों पर चलाने के लिये दोनों डंडे हमारे पास हैं बाहर कोई बोलेगा तो पुलिस का डंडा हमारे पास है। अंदर कोई बोलेगा तो मैजारिटी का डंडा हमारे पास है। बुरी-भली बात सब मैजारिटी के ज़ोर से पास करवा लेंगे। जमहूरियत के अन्दर ऐसी बातें नहीं चलतीं। रीज़निंग से काम करना होता है, कानून से करना होता है लेकिन आज कानून को बालाए ताक रख कर यह सरकार चलती है। कितने शर्म की बात है। इस सरकार को तो चुल्लू भर पानी में डूब कर मर जाना चाहिये। हैरानी होती है। (विघ्न) बातें तो बहुत सी हैं। मैं इसी बात को पिन डाउन करना चाहता हूं कि होम मिनिस्टर साहिब जवाब दें, इस को टालने की कोशिश न करें ताकि पंजाब के लोगों को पता लग जाए कि वाकई सरकार किसी कम्पलेसन्सी में नहीं रहना चाहती और हर प्रकार की एग्रैशन के लिये तैयार है चाहे वह चीन की तरफ से हो चाहे वह पाकिस्तान की तरफ से हो। हर वह चीज़ जो कि लोगों को निरुत्साहित कर सकती है उस को दूर किया जाए। और ऐसी बात न करें कि जिस से लोग सोचें कि बिल्कुल फ़ज़ूल काम है, पार्टीबाज़ी का काम है, शो का काम है, कोई होम-डिफेंस नहीं, कोई सिविल डिफेंस नहीं। मैं समझता हूं कि लोगों के अन्दर इस बात का यकीन दिलाया जाना चाहिए कि State के खज़ाने का एक एक पैसा ठीक तरीके से प्रयोग में लाया जा रहा है। इस लिये मैं हाउस से दरखास्त करूंगा कि इन डिमांड्ज़ को हर हालात में रिजैक्ट किया जाए ताकि सरकार सही कामों पर, अहम कामों पर ठीक ढंग से पैसा खर्च करने के बारे में अपना मन बनाने पर मजबूर हो सके। धन्यवाद।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ ਉੱਤਰ) : ਜਨਾਬ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਰਕਮ 24 ਲਖ 78 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੋ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਦਲੀਲ ਇਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 1961-62 ਵਿੱਚ ਜਿੰਨਾ ਗੰਨਾ ਮਿਲਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਮਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ 24 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਉਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰਕਮ ਮਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਡੀਮਾਂਡ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੁਨਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਕਾਰ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਜੋ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੋ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਫਰਮਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੜੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਨਾਰ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜਿਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਧੂ ਬਨਾਣ ਵਿਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹਨ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੂਬੇ ਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਬੁਧੂ ਬਨਾਣ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅਕਲਮੰਦ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਘੜੀਆਂ ਬਨਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤਕ ਕੇਵਲ 10 ਅਤੇ 20 ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਲੜਕੀਆਂ ਬਾਹਰ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਲੈਣ ਲਈ ਭੇਜੀਆਂ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਵੀ ਭੇਜੋ ਤਾਂ 12 ਦੀ ਥਾਂ 24 ਭੇਜ ਦਿਉਗੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੁਨਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 20,000 ਹੈ ਅਤੇ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਉਹ ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਘੜੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਕਿੰਨੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ ਗਲ ਹੈ ਕਿ—

ਤਾ ਤਰਯਾਕ ਅਜ਼ ਇਰਾਕ ਆਵੁਰਦਾ ਸ਼ਵੱਦ ਮਾਰਗੁਜ਼ੀਦਾ ਮੁਰਦਾ ਬਵੱਦ ।

ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਰਾਕ ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤਰਯਾਕ ਆਵੇਗਾ ਮਾਰਗੁਜ਼ੀਦਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਗਲ ਕਰਨੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੜੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਦਿਆਂਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਧੂ ਬਨਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਲਾਂ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਸ ਡੀਮਾਂਡ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਅਸਲੂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਐਕਸ ਗਰੇਸ਼ੀਆ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਫਿਰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਲੋ ਰਿਕਵਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕ੍ਰਿਪਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਮਫਲੂਜ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਈ ਮਿਲਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਨਾ ਪੀੜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਅਜਬ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਗਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 56,000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1960-61 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਨਾ ਪੀੜਿਆ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਇਆ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਫਾ ਕਮਾਣ ਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਵਧ ਕਮਾਏ ਤਾਂ ਵੀ ਗਰਾਂਟ ਤੇ ਜੇਕਰ ਘਟ ਕਮਾਏ ਤਾਂ ਵੀ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਇਨਸਾਫ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਜੇਕਰ ਘਾਟਾ ਪਾਉਣ ਤਾਂ ਵੀ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਨਫਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਸਬੰਧੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਗੌਰ ਫਰਮਾਉ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਸੀਮੈਂਟ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਗਈ, ਕੁਝ ਫੌਜੀ ਲੋੜਾਂ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਲਈ ਲੋੜ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ, ਮਿਲ ਸਕਿਆ। ਸੈਂਕੜੇ ਰਾਜ ਮਜ਼ਦੂਰ ਤੇ ਤਰਖਾਣ ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੇਕਾਰੀ ਅਲਾਊਂਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੀ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਗ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਲਈ ਹੋਰ ਵੱਟੇ ਹਨ ਤੇ ਗਰੀਬ ਲਈ ਹੋਰ ਵਟੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਕਰਵਾ ਰਹੀ ਹੈ। Sugar ਮਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜੋ ਕੋ-ਆਪਰੇਟਿਵ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਧਨਾਢਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨਫਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਨਫਾ ਅਜ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਇਹ ਨਫੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਪਿਛਲੇ ਬਜਟ ਵੇਲੇ ਵੀ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਮੰਗੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੋ-ਆਪਰੇਟਿਵ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਹਨ, ਲੋ ਰਿਕਵਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਲਈ ਰਕਮ ਮੰਗੀ ਗਈ। ਸੇਠਾਂ ਤੇ ਧਨੀਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਨੰਗ ਮਲੰਗ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਜਜ਼ੀਆ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਝੋਲੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੇ ਥੈਲੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਨੱਥੂ ਖੈਰੇ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ

ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦੀ 1,800 ਰੁਪਏ ਆਮਦਨ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਵੀ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਗੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ, ਪਾਨ ਫਰੋਸ਼ ਤੇ ਚਾਹ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੋਚੀ, ਭੰਗੀ ਹਰ ਇਕ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੇਲਜ਼-ਟੈਕਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਇਕਠੇ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਸੂਲ ਵੀ ਕਰਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨੰਗਿਆਂ ਤੇ ਭੁਖਿਆਂ ਪਾਸੋਂ। ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੇਠਾਂ ਤੇ ਸਾਹੂਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀ ਤਰੀਕਾ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸ ਗ੍ਰੇਸ਼ੀਆ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਡਰ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਜਾਨ ਤਕ ਤੇ ਖੇਲ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਧਨਾਢਾਂ ਤੇ ਮਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ।

ਇਥੇ ਹੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਬਸ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਪੰਚਸ਼ਿਲਾ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਪਾਨੀਪਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 2 ਲਖ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਡੀਬੈਂਚਰਜ਼ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਖਰੀਦੇ ਜਾਣ, ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਚਸ਼ਿਲਾ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਕੀ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਗੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇਵੇਗੀ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਨਾਲ ਉਹ ਗੁਲਛਰੇ ਉਡ਼ਾਣ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਸ਼ਿਲਾ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ 2 ਲਖ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਡੀਬੈਂਚਰਜ਼ ਖਰੀਦ ਕੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਲਭਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾ ਲੈਂਦੀ। ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਲੀ ਭਗਤ ਹੈ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਉਠ ਕੇ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਰੁਪਏ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਤੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪਏ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। (**ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ** : ਇਹ ਤਾਂ ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਡਾਰ ਦੀ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀ ਹੈ।) ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਗਲ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੈਂ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ। (ਵਿਘਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਤਅੱਲੁਕ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਦਸਣ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਦੇ ਹਿਸੇਦਾਰ ਹਨ।

ਮੈਂ ਇਹ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀ ਦੇ ਹਿਸੇਦਾਰ ਨਹੀਂ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਹਿਸੇਦਾਰ ਸਨ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਉਹ ਪੀਲੀ ਭੀਤ ਵੇਲੇ ਇਸ ਇਨਡਸਟਰੀ ਦੇ ਹਿਸੇਦਾਰ ਸਨ। (ਹਾਸਾ)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਂ ਥਾਂ ਕਿਥੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੇ ਜਾਉਗੇ।

Mr. Chairman : I would request Sardar Harchand **Singh** to occupy his own seat if he wants to speak.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਮਨਾ ਨਗਰ ਵਿੱਚ 225 ਵਿਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਆਪ ਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਹਮਦਰਦੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ 1950 ਵਿੱਚ ਉਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੰਪੈਨਸੇਸ਼ਨ 1962 ਤੱਕ ਵੀ ਦੇ ਸਕੇ। ਯਾਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ 12 ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਕੰਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਸੈਸ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ 1950 ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਸਰਪਲਸ ਏਰੀਆ ਵੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ 30 ਏਕੜ ਫੇਰ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ 12 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਰੌਲੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਈ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨੰਗਲ ਵਿੱਚ 1,000 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦੀ ਪਰ ਗਰੀਬ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮਿੰਨਤ ਸਮਾਜਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੁਹਾਡੀ ਲੋੜ ਦੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਰਿਫਿਊਜੀ ਕਾਲੋਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਦੇ ਦਿਓ ਪਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ ਵਾਸਤੇ 1950 ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਕੰਦ ਲਾਲ ਤੋਂ ਲਈ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਚੁਸਤ ਰਫਤਾਰੀ ਵਿਖਾਈ ਕਿ 1961 ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਯਾਨੀ 12 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੰਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਚਿਰੰਜੀ ਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ : ਬੈਟਰ ਲੇਟ ਦੈਨ ਨੈਵਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਬਿਲਕੁਲ ਜੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ 12 ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਖੇਹ ਛਾਣਨ ਵਾਸਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਾਧਾਰਨ ਆਦਮੀ ਦਾ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਦੋ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਤਨੀ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਕੰਸਟੇਬਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੜਾ ਹੀ ਮਿਸਬੀਹੇਵ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਵਕੀਲ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਭੈੜਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਪਰਿਨਟੈਂਡੈਂਟ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਿਸਮਿਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਨਾਕਾਬਲੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬ ਦੀ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਕੌਣ ਹੈ। ਸਿਵਾਏ ਇਸਦੇ ਕਿ ਉਹ ਕੁਰਲਾਵੇ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਦੁਖ ਫਰੋਲਣ ਦਾ। ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ। ਜਦੋਂ ਕੇਸ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਰਟ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਲੀਗਲ ਰੀਮੈਂਬਰੈਂਸਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਉਂ ਹੈ:

> "The second appeal was, however not filed in view of the L.R.'so pinion that the Government's case was very weak and no useful purpose would be served by moving the High Court."

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਲੀਗਲ ਰਿਮੈਂਬਰੈਂਸਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਹੀ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ, ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੇਸ ਜਿਤਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਜੱਜ ਨੇ ਇਹਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੀਗਲ ਰਿਮੈਂਬਰੈਂਸਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ............

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਹਾਈਕੋਰਟ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਡਿਫਰੈਂਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਡਿਫਰੈਂਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੋ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਡਿਫਰੈਂਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਜਾ ਇੰਟਰਫੀਅਰੈਂਸ ਨਹੀਂ ਔਰ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਹੁੰਦੀ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਚਲਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਪੁਆਇੰਟਸ ਔਰ ਫੈਕਟਸ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਅੱਜ ਇਕ ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਥਾਂ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਔਰ ਇਹ ਆਪਣੀ ਮਨ ਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਹੀ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਇਕ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੀਗਲ ਰਿਮੈਂਬਰੈਂਸਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਨੇਕ ਰਾਏ ਦੇਵੇ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਲੰਬੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਹਿਣ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ਫਲਤ ਦੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ 3,300 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਕੰਸਟੇਬਲ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਸੀਂ ਰੂਲ ਆਫ ਲਾਅ ਚਲਾਉਣ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ? ਇਹੋ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਬਣਿਆ ਹੈ ਉਹਦਾ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਹਾਂ, ਆਦਮੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਆਮ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੂਲਜ਼ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਰੂਲਜ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਰੂਲਜ਼ ਬਣਾਏ ਕਿਸ ਨੇ ਹਨ, ਜੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਬਣਾ ਲਓ। ਇਹੋ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦੇ ਰੂਲਜ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਦਲਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਕਰੱਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਹੋਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਨਸਾਫ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਲੈਂਡ ਕੰਸੌਲੀਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ, ਰੈਵਿਨਿਊ ਮਿਨਿਸਟਰ ਹਰ ਦਫਾ ਲੈਂਡ ਕੰਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਤਰਮੀਮ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ......

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਏਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆਏ, ਬਾਬੂ ਜੀ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ, ਅੱਗੇ ਤੁਸੀਂ 18 ਮਈ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਟੈਕਸ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਤੇ ਐਤਕੀ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਟੈਕਸ ਲਾ ਦੇਣਾ।

Mr. Chairman : Will you please finish it ten minutes ?

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਦਬ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਆਮ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਏਥੇ ਕੋਈ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਲੀਡਰ ਆਉਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਪੋਲਿਸ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਤੇਨੂੰ ਏਥੇ ਵੜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਔਰ ਜੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਫੜਿਆ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ " **it is the Punjab State** "। ਉਹ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਐਸੇ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਲਾਅ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹੇ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਕੁਝ ਟ੍ਰੈਡੀਸ਼ਨਜ਼ ਔਰ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੀਅਸ ਸਰਕਲ ਕਿਤੇ ਕ੍ਰਿਏਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਐਸੇ ਵਿਸ਼ੀਅਸ ਸਰਕਲ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਰੇ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਹਿੰਮਤੀ ਹਨ। ਜੇ ਲੋਕ ਹਿੰਮਤੀ ਹਨ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਹਿੰਮਤੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੁਡੀਸ਼ਅਸ ਮਾਈਂਡ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬੜੀ ਪੂਅਰ ਓਪੀਨੀਅਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਇਮਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਏਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾ ਹੋਵੇ ਔਰ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਫਾਲੋ ਕਰਨ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਰੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਵਿਚ 2 ਕਰੋੜ 22 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਡਰੇਨਜ਼ ਲਈ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਡਰੇਨੇਜ ਦੇ ਉਤੇ ਰੁਪਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਇਹ ਕੰਮ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਉਸ ਰੁਪਏ ਦਾ ਠੀਕ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ 1955 ਤੋਂ ਲੈਕੇ 1961-62 ਤਕ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਵੇਲੇ ਏਥੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹਨ ਮਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਅੱਛਾ ਜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਵਾਏ ਚੰਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਸੀ ਔਰ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਨੈਗਲੈਕਟ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਵੈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਲੋਨੀਆਂ ਵਸਾਈਆਂ ਸਨ। 1950 ਦੇ ਵਿਚ ਸੱਚਰ ਗੁਡ-ਵਿੱਲ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਔਰ ਲਾਇਲਪੁਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਲਗੇ ਹੋਏ ਸੀ " Road bumpy drive slowly" ਸਾਡੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਉਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਰਬੜ ਦੀਆਂ' ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਚਲਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਜ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਨੋਟਿਸ ਬੋਰਡ ਲਾਉਣ ਦੀ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕੀ ਹੈ? ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਪੋਰਸ਼ਨੇਟਲੀ ਜਿਤਨਾ ਪਾਣੀ ਫਲੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਔਰ ਜਿਤਨਾ ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੈਲੈਂਸ ਡਿਸਟਰਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਸਬ-ਸੌਇਲ ਵਾਟਰ ਲੈਵਲ ਉਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਔਰ ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦਾ ਬੈਲੈਂਸ ਕਾਇਮ ਕਰਨ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਬੈਲੈਂਸ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਸਬ-ਸੌਇਲ ਵਾਟਰ ਟੇਬਲ ਉਚਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਔਰ ਫਲੱਡਜ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਗਰਾਉਂ, ਮੋਗਾ ਔਰ ਬਰਨਾਲੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਅਜ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਡਰੇਨੇਜ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਹੈਪ-ਹੈਜ਼ਰਡ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਇਕ ਕੌਮੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਪੀਚ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਵਕਤ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ 1955 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਜਿਹੜੀ 2,250 ਮੀਲ ਲੰਬੀ ਡਰੇਨੇਜ਼ ਬਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਮੀਲ ਵੀ ਕੰਪਲੀਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਕ ਬੁੱਕ-ਲੈਟ "ਪੰਜਾਬ ਆਨ ਦੀ ਮਾਰਚ" ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਈਲਾਟ ਡਰੇਨੇਜ਼ ਹੀ ਹਨ। ਅਗਰ ਸਤ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ pilot ਡਰੇਨਜ਼ ਹੀ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕੰਪਲੀਟ ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਡੰਗ ਟਪਾਊ ਹੀ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਡੰਗ ਟਪਾਊ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਬਾਬੂ ਜੀ ਹਿਦੁੰਸਤਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਅੱਛਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਕੋਈ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਾਂਝੇ ਮਸਲੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਰੁਪਿਆ ਜਿਹੜਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਸਕਾਰਥੇ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਰੈਵਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਸਮਰਾਲੇ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੁਰਾਣੇ ਵਕਤ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਉਥੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਫਲਡੱਜ਼ ਆਏ ਹਨ ਔਰ ਜਗਰਾਉਂ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਵਿਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਫਲਡੱਜ਼ ਆਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਫਲੱਡਜ਼ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਹੈ ਮਰਜ਼ ਬੜ੍ਹਤਾ ਗਿਆ ਜੂੰ ਜੂੰ ਦਵਾ ਕੀ। ਏਸ ਵੇਲੇ ਦਰਿਆ, ਨਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਸੂਇਆਂ ਦਾ ਹਜਾਰਾਂ ਕਿਊਂ ਸੈਕ ਪਾਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਜਜ਼ਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸਦੇ ਨਿਕਲਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਚਾਰ ਫੁੱਟ ਦੀ ਕੋਈ ਡਰੇਨ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਉਤਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਡਰੇਨ ਆਊਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਉਹ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰੇਨਆਊਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਮੇਹ ਸ਼ਕੀਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੇ ਕੌਂਸਲ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜੁਆਇੰਟ ਕਮੇਟੀ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਤੇ ਐਕਸਪਰਟ ਦੀ ਰਾਏ ਲਵੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਨ ਜੇਕਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਹੇਪਹੈਜ਼ਰਡ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਖਰਚ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ ਪਰ ਫਾਇਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

Mr. Chairman: Please wind up now.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਤੋਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹੋ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਕੋਈ ਕੰਮ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਕਤ ਦੀ ਮਸਹਿਲਤ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਨਾਂ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਟਰਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਗਾਰ ਵਿਚ ਪਕੜਨ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਦੀ ਤਰਗੀਬ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇਹ duty ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਲਾਅ ਐਬਾਈਡਿੰਗ ਸਿਟੀਜ਼ਨਜ਼ ਬਣਨ । ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਲਾਅ ਐਬਾਈਡਿੰਗ ਨਾ ਹੋਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਲੋਕ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਗਾਰਾਂ ਲੈਕੇ ਵਕਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤਾਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸਦੇ ਚੰਗੇ ਨਤਾਇਜ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇਕ ਐਸੀ ਰਵਾਇਤ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਵੇ-ਗੀ ਜੋ ਅਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਚਲੇਗੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੋ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਉਣਗੀਆਂ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਤਿਆਨਾਸ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਗਲਤ ਰਵਾਇਤਾਂ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਤਹੱਈਆ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਕਮ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਰੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਰੇਕ ਕਰਨ ਦੀ ਤਰਗੀਬ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਮੀਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਗ਼ਰੀਬ ਨੂੰ ਵਧ ਮਦਦ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਰਵਾਇਤ ਕਾਇਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤਾਕਤਵਰ ਆਦਮੀ ਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਿਆਇਤਾਂ ਲੈਣਗੇ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਪਿਸਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ ਬਲਕਿ ਅਨਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਨਿਜ਼ਾਮ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਇਕ ਪੈਸਾ ਅਮਾਨਤ ਸਮਝ ਕੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰੇਨਾਂ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਜਨਤਾ ਦਾ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਪੈਸਾ ਅਮਾਨਤ ਸਮਝ ਕੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲੈ ਜਾ ਸਕਾਂਗੇ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਦਾ ਤੱਲਕ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਹੋ ਇਤਰਾਜ਼ ਹਨ ਜੋ ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਬਜਟ ਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਸ ਕਰਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਬਾਰ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਲੈਕੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਜਟ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਕਸਦ ਫੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬਜਟ ਦੇ ਤਖਮੀਨੇ ਇਤਨੇ ਸੁਚੱਜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰੇ ਕਿ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਕਮਿਆਂ ਦੇ ਤਖਮੀਨੇ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਨਕਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ 10 ਕਰੋੜ ਦਾ ਬਜਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ 5 ਕਰੋੜ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਢਕੌਂਸਲੇਬਾਜ਼ੀ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਇਥੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਜੋ ਬਹਿਸ ਚੱਲੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਬਕਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਰੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਬਕਣ ਦਿਉ। ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਟ੍ਰੈਡੀਸ਼ਨਜ਼ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : (ਤਰਨ ਤਾਰਨ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਰਚਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਬਹੁਤ ਮਹਿਦੂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਕ ਹੀ ਇਕਤਫਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਜ਼ਾਨਾਂ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਿਨਿਸਟਰ ਦੇ ਫਰਾਇਜ਼ ਸਰਅੰਜਾਮ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਖਾਹਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰਾਇਜ਼ ਸਰਅੰਜਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣ (ਹਾਸਾ)। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਡਾਕਟਰ

ਸਾਹਿਬ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿਣ ਬਲਕਿ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਫਰਾਇਜ਼ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਸਰਅੰਜਾਮ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣ। ਫਾਈਨੈਂਨਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਵੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਜਨ ਵੀ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਬਿਲਕੁਲ ਲਾਵਾਰਸ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਫਾਈਨਾਨਸਿਜ਼ ਦਾ ਮਿਆਰ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਫਾਈਨੈਂਨਸ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਫਰਾਇਜ਼ ਸਰਅੰਜਾਮ ਦੇਣੇ ਪੈਣ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹੋ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਇਥੇ ਆਈ ਹੈ ਉਹ ਆਫੀਸ਼ਲ ਪਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਹੀ ਹਨ। ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਐਸਟੀਮੇਟਸ ਕੈਬੀਨਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹੋਣ ਲੇਕਿਨ ਫਾਈਨੈਂਨਸ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਪਰਸਨਲ ਟਚ ਨਾ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਖੈਰ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਛਡਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਸਟੀਮੇਟਸ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨੀ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਡੀਕ੍ਰੀਟਲ ਐਮਾਊਂਟਸ ਦੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਵਰਕੇ ਉਲਟ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਹਰ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਡੀਕ੍ਰੀਟਲ ਅਮਾਊਂਟ ਹੈ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕੋਈ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮਹਿਕਮਾ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਲੈਵਲ ਤੇ ਠੀਕ ਕਰ ਲਉ ਬਜਾਏ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਤੇ ਅੜੇ ਰਹੋ ਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਡਿਗਰੀਆਂ ਕਰਾਉ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕਪੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਅੜੇ ਹੋਏ ਹੋ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪਿੱਛਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛਡ ਰਹੇ ਹੋ (ਹਾਸਾ)। ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਡੀਕ੍ਰੀਟਲ ਐਮਾਊਂਟ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਉਗੇ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਾਇਦ ਲਖਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟਸ ਆਉਣਗੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਬਜਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣੀ ਪਰਸਨਲ ਪ੍ਰੈਸਟੀਜ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਨੁਇਨ ਤੌਰ ਤੇ ਜੇਕਰ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟਸ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਆ ਜਾਣ ਪਰ ਹਠਧਰਮੀ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਇਕ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਫਲਡਜ਼ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਫਸਲਾਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਮਕਾਨ ਢਹਿ ਗਏ ਉਥੇ ਜਿਤਨੇ ਖੂਹ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਉਹ ਵੀ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮੋਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ, ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਉਥੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਇਕ ਖੂਹ ਨਹੀਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਐਸੇ ਖੂਹ ਹਨ ਜੋ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮੁਤਾਲਬਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਜ਼ੇਰੇ ਆਬ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਮਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਜਿਹੜੇ ਖੂਹ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਡਹਾਕ ਐਸਟੀਮੇਟ ਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 1,000 ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਹਨ, ਜ਼ਿਲੇਵਾਰ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਡ ਹਾਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੈਟੀਮੇਟ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰੰਮਤ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਇਕ ਖੂਹ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ 75 ਰੁਪਏ ਰਖ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 1,000 ਨਾਲ ਜ਼ਰਬ ਦੇ ਕੇ 75,000 ਰੁਪਿਆ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਅਛੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਯਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹੋਰ ਜ਼ਰਾਏ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਟਾਂ ਤੇ ਸੀਮਿੰਟ ਸਸਤੇ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ]

ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਾਤੀ ਇਲਮ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 65 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 75 ਰੁਪਏ ਫੀ ਹਜ਼ਾਰ ਤਕ, ਜੇ ਕੋਈ ਪੋਸ਼ੀਦਾ ਯਾ ਬਲੈਕ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਲਵੇ, ਇੱਟਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ । ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਖਿਆਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ 75 ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਦੇ ਕੇ ਖੂਹ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨਾ ਮਜ਼ਾਕ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ। ਖੈਰ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਛ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਗੱਲ ਫੇਰ ਕਰਾਂਗੇ ਜਦ ਮੇਨ ਬਜਟ ਆਏਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਐਡ ਹਾਕ ਤੇ ਰਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਖੂਹ ਲਈ 75 ਰੁਪਏ ਰਖੇ ਹਨ ਇਹ ਕਾਫੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਕੇਜ ਪਰੋਗਰਾਮ ਸੰਬੰਧੀ ਵਾਟਰ ਯੂਜ਼ ਐਂਡ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਵਾਟਰ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਬਾਰੇ ਬੜਾ ਫਿਕਰ ਹੈ। 75 ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਵਾਟਰ ਯੂਜ਼ ਐਂਡ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਡਰੇਨੇਜ਼ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਅਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ਡਰੇਨੇਜ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਬਰਸਾਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਦੀ ਬਰਸਾਤ ਤਕ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਮਸਲਨ ਹੁਡਿਆਰਾ ਡਰੇਨ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਨਾਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪਰੇ ਸਰਹੱਦ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਡੀਫੈਂਸ ਲਈ ਇਹ ਬੜੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਉਰਲੇ ਪਾਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਇਕ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ। ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੇ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਕ ਪੁੱਲ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਦੇ ਪਏ ਹਾਂ। ਉਸ ਪੁੱਲ ਰੁੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ 4 ਪੁਲ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਪੁਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪਕੀ ਸੜਕ ਤੇ ਵਾਕਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਬੜੇ ਗੌਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਤਾਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕੁਛ ਰਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਡਰੇਨੇਜ਼ ਸਿਸਟਮ ਬਾਰੇ ਕੀ ਰਖਿਆ ਹੈ ? ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਰੀਪ੍ਰੀਜ਼ੈਂਟੇਟਿਵ ਬਾਡੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹਾਲਾਤ ਇਲਾਕੇ ਵਾਰ ਦਸੇ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫੌਰੀ ਹੱਲ ਹੋਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਗਰੋ ਮੋਰ ਫੂਡ' ਖੁਰਾਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਗਾਓ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੈ, ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਾਤ ਹਨ। ਜੇ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਨਾਲ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਲਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੰਗਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਉਰਲੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋ ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਕਹਿ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਯੂਟੀਲਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲੈਂਡ ਯੂਟੀਲਾਈਜੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੈ ਲਏਗੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਓਥੇ ਕੋਈ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਉਗੀ, ਓਥੇ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਰਮਿਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਫੌਰੀ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪੈਸੇ ਘਟ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਕੋਲ ਮਾਈਲੋਮੀਟਰਜ਼ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 50,000 ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 1,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਇਕ ਮੀਟਰ ਆਉਂਦਾ

ਹੈ ਤੇ 50 ਮੀਟਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਸੀ ਪੰਜ ਚਾਰ ਸਾਲ ਹੋਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ। ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਤਕਲੀਫ ਹੈ ਕੁੱਛ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਕਟ ਲੈਂਦੇ। ਸਰਕਾਰ ਐਨੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਖਰਚ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ? ਮਾਈਲੋਮੀਟਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਖਾਸ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਸਲੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਟੈਕਸੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਵਧ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਟੈਕਸੀ ਯੂਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਅਜਿਹੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿ ਟੈਕਸੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗਰੋ-ਮੋਰ-ਫੂਡ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। 50,000 ਰੁਪਿਆ ਟੈਕਸੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੀਟਰ ਲਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਖਰਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਕ ਹੋਰ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਸ਼ੀਪ ਬਰੀਡਿੰਗ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਹੈ। ਪੋਲਟਰੀ ਹਿੱਲੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਚੰਦ ਇਕ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਾਹਿਬੇ ਦੌਲਤ ਹਨ, ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚੋਂ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਇੰਡਸਟਰੀ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਕਿ ਖਦਸ਼ਾਤ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਐਸੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅਨਸਰ ਜ਼ੋਰ ਪਕੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਸਰਪਰਤੀ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ। ਅਜ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਸਮਗਲਿੰਗ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਅਛੀ ਪਿਕਚਰ ਦਸੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਰਮ ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਐਸੇ ਜਰਨਲਿਸਟ ਵਲੋਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਇਮਪਾਰਸ਼ਲ ਵਿਊਜ਼ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਜ਼ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੈਲਦੀ ਤੇ ਚੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀਕ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਹੈਲਦੀ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਓਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਿਆਰੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏ, ਪਬਲਿਕ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਅਛਾ ਹੋਏ। ਸਰਕਾਰ ਐਸਾ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਐਕਨਾਮਿਕ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਬਾਰਡਰ ਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਦੋ ਚਾਰ ਆਦਮੀ ਓਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਐਸੇ ਹਨ । ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਿੱਲ ਸਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਤੇ ਰਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਆਬੋ ਹਵਾ ਨਾਲ ਜਾਂ ਉਚੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। **Men also matter.** ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਵੈਲਕਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਐਕਸਪੈਰੀਮੈਂਟਸ ਕਰਨੇ ਸਨ ਤਾਂ ਪਲੇਨਜ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਲੋਕ ਵੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਡਿਸਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਪੋਲਟਰੀ, ਜਰਸੀ ਕਾਊਜ਼ ਆਦਿ ਪਲੇਨਜ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਪਲੇਨਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਇੰਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੰਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਵਿਚ ਰਖਣੀਆਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੰਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰ ਲਓਗੇ, ਪਰ ਹਰ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਬਜਟ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਐਸਟੀ-

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ]

ਮੋਟਸ ਨੂੰ ਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਲਾਰਜ ਸਕੇਲ ਤੇ ਖਰਚ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਣ, ਕੇਵਲ ਮਾਈਨਰ ਰਹਿ ਜਾਣ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸੇਵਿੰਗ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਖਰਚ ਕੇਵਲ ਉਥੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੰਨਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ (ਸਿਧਵਾਂ ਬੇਟ ਐਸ.ਸੀ.) : ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਆਈਟਮਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਉਹ ਆਈਟਮਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਐਸਟੀਮੇਟ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਬਾਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੈਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਐਸਟੀਮੇਟ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਐਮਰਜੰਸੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪ੍ਰੋਵੀਯਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਤੇ ਹੋਮ ਗਾਰਡਜ਼ ਲਈ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚੀਨ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਮਰਜੰਸੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਹੋਕੇ ਲੜਾਂਗੇ ਅਤੇ ਚੀਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਆਂਗੇ। ਫਿਰ ਰਾਈਫਲ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਲਈ ਲੋਕ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਲੋਕ ਇਸ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਕੋਰਸ ਨੂੰ ਜਾਇਨ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਵੀ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਡੇਢ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਇਸ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਲੈਣ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਪਰ ਆਪ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਕਿ ਦੋ ਦਫਾ ਤੋਂ ਵਧ ਅਸਲੀ ਰਾਈਫਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਈ ਗਈ, ਨਾ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈਂਡਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਜਾਇਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧੇ। ਪਰ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਰੁਪਿਆ ਵੇਸਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੁਲਕ ਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੱਲ੍ਹ ਜੋ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕੀ ਪਿਆ ਹੈ ? ਅਜ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੇ ਕਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੈ ਵੀ ਠੀਕ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੇ ਆਂਸੂ ਬਹਾ ਰਹੇ ਸਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕ ਹਫਤਾ ਸੋਗ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਤੇ ਜਰਨਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਭਾਰੀ ਜਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਿੰਨੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਫਸੋਸ ਦਾ ਇਹਤਰਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਹਤਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਡਰਾਮਾ ਰਚਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਇਕ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦੇ ਸੋਗ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ : ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆਉ। (The hon. Member may not bring in the name of the Prime Minister.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰਾਮਾ ਰਚ ਕੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਧੂੜ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਹਫਤਾ ਸੋਗ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹੋਈਏ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਸਨ ਕਰੀਏ ਤੇ ਨਾਹਰੇ ਲਗਵਾਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਵਿਖਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਖਸ਼ਾ ਜੇਕਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਬਾਡੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਕਈ ਦਿਨ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਉਥੇ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਵੀ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਤੇ ਫਿਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਨਸਵਾਰੀ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਕੀ ਸੀ ? ਇਹ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਰਨੈਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੈ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਅਡੰਬਰ ਰਚਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਹ ਨਸਵਾਰੀ ਰੰਗ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ, ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੌਮੀ ਰੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਰੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਹੈ ਕੀ ? ਨੱਸਵਾਰੀ ਰੰਗ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਰੰਗ ਦੀ ਪਗੜੀ ਜਰਨੈਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਜਰਨੈਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਚੂੰਗੜੇ ਹਨ। (ਹਾਸਾ) ਕਿੰਨੇ ਦੁਖ ਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਸੰਢਾ ਸੀ ਭੁਖਾ ਤੇ ਤੂੜੀ ਸੀ ਬੁੱਸੀ ਹੋਈ। ਸੰਢੇ ਦੀ ਭੁਖ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਤੂੜੀ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਜੀ. ਓ. ਸੀ. ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਗਾਣ ਦਾ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਫੌਜੀ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਇਹ ਆਪਣੀ ਭੁੱਖ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੀ. ਓ. ਸੀ. ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਰਦੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਕੋਈ ਦਸ ਵੇਰ ਤਾਂ ਠੇਕਾ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸ ਚੇਂਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਸਟਰਕਟਰਜ਼ ਦੀ ਯੂਨੀਫਾਰਮ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਆਰਡਰ ਅਮਿਤਸਰ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਦੂਜੇ ਨੂੰ, ਫਿਰ ਤੀਜੇ ਨੂੰ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿੱਚ ਆਰਡਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਘਟ ਟੈਂਡਰ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਉਨਾਂ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਹਾਲ ਇਕ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦਾ ਹੈ। ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਹਾਉਸ ਵਿਚੋਂ ਭਜ ਗਏ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਦੇ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਕਿਸੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾ ਜੋ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਣ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਕੈਂਡਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਰਜ਼ੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਪਿਆ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਤੇ ਟ੍ਰੇਈਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਰੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਧਰਮਾਤਮਾ ਹਨ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਹਨ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਭੈੜੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਫੈਕਟਸ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਹੱਕ ਬਜਾਨਬ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੈਂਡਲਾਂ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਅਜ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ? ਇਕ ਪਾਸੇ ਚੀਨ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਡਰ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਥੇ ਸਿਵਾਏ ਸਕੈਂਡਲਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਸਲਾਮਤ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ

[ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ]

ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ (ਵਿਘਨ)। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਵੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਟ੍ਰੈਈਅਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿ ਇਹ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਇਸ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੌਰੂਆਂ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਕਿੰਨ੍ਹੇ ਵਡੇ ਅਤੇ ਸਚੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰੋਣਾ ਚਾਰੀਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਦੁਯੋਧਨ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਮਕ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਦਰਯੋਧਨ ਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਨ।

Mr. Chairman : No. aspersion please.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੈਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਰਨਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇੰਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦਰਯੋਦਨ ਨਾਲ ਰਹਿਕੇ ਕਲਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੂੜ ਮਤ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਮਰਵਾ ਲਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਇਨਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) (ਹਾਸਾ)।

Mr. Chairman : Only half an hour is left for the hon. Members to participate in the discussion because thereafter the hon. Minister will reply. I would request the hon. Members to be brief.

Besides, half an hour discussion has also to take place.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਫਿਰ ਇਥੇ ਐਕਸ ਗਰੇਸ਼ੀਆਂ ਗਰਾਂਟ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਰਕਮ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਰਕਾਰ 3 ਫੀ ਸਦੀ ਸੈਸ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਰਡਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤੁਹਫਾ ਇਸ ਗਰਾਂਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਗੰਨੇ ਦੀ ਲੋਂ ਰੀਕਵਰੀ ਹੈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਜ਼ਰਾਇਤ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਜਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੈਸ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਇਹ 19 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ 9 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਹੈ। ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਸੇਠਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਦੇ ਸੇਠਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਮਿਲ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਇਹ ਤੁਹਫਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਹੋਈ ਜਿੰਨੀ ਲੋੜ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਦੀ। ਇਹ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਮਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਦੇ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ 24 ਲੱਖ 78 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਰਖ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਮਿਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਸ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮੰਗ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਆਈਟਮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਵੇ। ਗਰੀਬ ਦਾ ਖੂਨ ਚੂਸ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਐਸਟੀਮੇਟ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਇਕ ਦੋ ਦੋ ਰੁਪਏ ਇਕਠੇ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਮਰਜੰਸੀ ਵਿੱਚ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਭੀੜ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ; ਇਹ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 24 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਤੁਹਫਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਸੇਠਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਫਾਦ ਨੂੰ

ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਕੇ ਦੇ ਦੇਵੇਗੀ। ਕੀ ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋ ਰੀਕਵਰੀ ਕਿਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ ? ਇਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

"The Committee were surprised at the concession given to Sugar Mills on account of low sugar recovery in the form of *ex-gratia* grants............"

ਜਦੋਂ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਹ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੇ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਲੋ ਰੀਕਵਰੀ ਦਾ ਵਾਵੇਲਾ ਮਚਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੇਨ ਗਰੋਅਰ ਜਿਹੜਾ ਇਤਨੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਮਾਲ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਦੇਣੀ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਓ ਜਿਹੜੇ ਕੇਨ ਗਰੋਅਰਜ਼ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਚਾਰੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਇਹ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉ ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਪੈਸਾ ਰੀਸਰਚ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਲਾਉ ਤਾਂ ਜੋ ਜਿਹੜੀ ਰੀਕਵਰੀ ਲੋ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਦੁਹਰਾਂਦੇ ਹੋ। ਅੱਜ ਨਵਾਂ ਯੁਗ ਹੈ, ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਤੇ ਇਹ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਰੀਕਵਰੀ ਲੋ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਗ ਪਗ 27 ਆਈਟਮ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਨਵੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਿ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਨਵੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ ਇਹ ਜਨਰਲ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਜਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੀ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕਰਾ ਲਈ ਜਾਵੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਜੇ 20 ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਇਹ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਅਜੇ ਕੋਈ ਕਾਹਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਦਸਤਖਤ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕਲਰਕ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰ ਤੋਂ ਦਸਤਖਤ ਕਰਾ ਲਵੇ।

ਇਕ ਹੋਰ ਆਖਰੀ ਪੁਆਇੰਟ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਡੀਮਾਂਡ ਨੰਬਰ 14 ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਮੇਜਰ ਹੈਡ 35 ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਪੋਸਟ ਮੰਗੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਪੋਸਟ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਦੋਂ ਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਕੋਲ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਆਇਆ ਹੈ ਏਥੇ ਵੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਕੈਂਡਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਪੋਸਟ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਲਾਉਣਾ ਸੀ ਤੇ ਪੋਸਟ ਕ੍ਰੀਏਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਪੋਸਟ ਇਕ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਕੇਡਰ ਦੀ ਹੈ, ਐਲ. ਆਰ. ਮਾਗੋ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਲੱਗਾ ਸੀ ਲਿਆ ਕਿ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਪੋਸਟ ਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਫੇਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀ ਵਿਚ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਫੇਰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਰੂਰਲ ਏਰੀਆਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਇਕ ਇੰਡਸਟਰੀ ਚਮੜਾ ਰੰਗਣ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਾਲੰਧਰ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਵਿਚ...............

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਮੜੀ ਲਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। (ਹਾਸਾ)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਇਹ ਤਾਂ ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਹਾਸਾ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚਮੜਾ ਰੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਲੰਧਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਇਕ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਅ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ flourish ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਰਾਅ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਪਰ ਚੰਦ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿਥੇ ਅੱਗੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਉਥੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਪੋਸਟ ਵੀ ਇਸੇ ਲਈ ਨਵੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਰੀਟ੍ਰੈਂਚ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਕੱਟ ਕੇ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਘਟ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦੇ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਕ੍ਰੀਏਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਦੋ ਸਕੀਮਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਐਸਟੀਮੇਟਸ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ (ਮਲੋਟ): ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਇਹ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਡਿਮਾਂਡਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਡਿਮਾਂਡ ਤੇ ਵੀ ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਹੋਏ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਤਾਲਬਾਤ ਐਸੇ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਡਿਮਾਂਡ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਕਰਨਾ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਰਮੀ ਦੇ ਲਈ ਜਾਂ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਲਈ ਪੈਸਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਟਿਸਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਕੋਈ ਹੈਲਦੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲਈ। ਪਰ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਮੰਗ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਐਸੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਮੰਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਗਰਾਂਟਸ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਭਾਰੀ ਰਰਮ ਦੋ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। 24 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਕੋਈ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਮਿਲਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਮਿਲਾਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਠੀਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ 25—30 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮੁਨਾਫਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਹੁਣ ਇਹ ਲੱਖ ਦੋ ਲੱਖ ਘਟ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਇਨ੍ਹਾਂ Sugar Mills ਤੇ ਲਾ ਦੇਣੀ, ਬਤੌਰ ਕੰਮਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦੇਣੀ ਕਿਉਂਕਿ ਖੰਡ ਦੀ ਲੋ ਰਿਕਵਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਡਿਸਕ੍ਰਿਮੀਨੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅੱਧੀ ਫਸਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਸ ਲੱਖਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਰਾਕੁ ਘੱਟ ਮੁਨਾਫਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਦ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬਸਿਡੀ ਜਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ, ਉਸਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਾਓ ਨਹੀਂ ਸੋਚੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਪੀਰੀਆ-ਲਿਸਟ ਮਿੱਲਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ 24 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਤਨੀ ਵੱਡੀ ਤੇ ਹਿਊਜ ਰਕਮ

ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬੋਰਡ ਆਫ ਇਕੋਨੋਮਿਕ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਦੇ ਸਟੈਟਿਕਟਿਕਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਕ, ਪਿਛਲੇ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕਾਸਟ ਆਫ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ 15.54 ਨ.ਪੈ. ਹੋਈ ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਉ 14 ਰੁਪਏ ਮਣ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ 1.54 ਨ. ਪੈ. ਦਾ ਘਾਟਾ ਪਾਕੇ, ਉਸ ਦੀ ਉਪਜ ਦਾ ਮੁਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਘਾਟਾ ਉਸ ਸ਼ਖਸ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾਵਾਰ ਬੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੁਖ ਨਾਲ ਮਰ ਰਹੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਘਾਟਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਮਾਲ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੁਛਿਆ ਤਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਜਮਨਾ ਨਗਰ ਮਿਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਸੁਰਸਵਤੀ ਮਿਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਜੇ ਲੱਖ ਦੋ ਲੱਖ ਦਾ ਘਾਟਾ ਆ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਮਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਅਨਪ੍ਰੈਸੀਡੈਂਟਡ ਗੱਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਿਥੇ ਗੰਨੇ ਦਾ ਸੈਸ 10 ਨ.ਪੈ. ਸਨ ਸਾਡੇ 9 ਵਿਚੋਂ ਵੀ 3 ਪੈਸੇ ਯਾ ਛੇ ਪੈਸੇ ਸੈਸ ਵਿਚੋਂ ਮੁਆਫ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਗਰਾਂਟ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਨਵੀਂ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਡਿਮਾਂਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ 24 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਇਕ ਗਰਾਂਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਦੇ ਹਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਛਾਬੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਪੈਸਾ ਇੱਕਠਾ ਕੀਤਾ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੁਰਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ 24 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਵਰਨਾ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠੇਗੀ। ਬਸ ਇਤਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ (ਫੂਲ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟਸ ਤੇ ਕਾਫੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਡੈਕ੍ਰੀਟਲ ਐਮਾਊਂਟਸ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਿਛਲਾ ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮੁਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਡੀ ਐਸਟੀਮੇਟਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡੀਕ੍ਰੀਟਲ ਐਮਾਊਂਟਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਟੇਟ ਐਕਸਚੈਕਰ ਤੇ ਭਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ Under Section 80 C.P.C. ਦੇ ਤਹਿਤ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਫਸਰ ਉਸ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਫੇਰ ਡੈਕ੍ਰੀਟਲ ਅਮਾਊਂਟ ਵਜੋਂ ਮੰਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਸੇ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਅਫਸਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੰਬੀਹ ਕਰੇ ਕਿ ਅਗਾਂਹਾਂ ਲਈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੈਪੀਟੀਸ਼ਨ ਨਾ ਕਰਨ।

At this stage, Shrimati Dr. Parkash Kaur, a member of the Panel of Chairmen, occupied the Chair)

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਏਥੇ ਬੜੇ ਦਮਗਜ਼ੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਕਲੀਨ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੰਮ ਹੋਣਗੇ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜਲਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਏਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ

[ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ]

ਪਿੰਡ ਜ਼ਖਾਲੀ, ਤਹਿਸੀਲ ਪਾਨੀਪਤ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰੋਹਤਕ, ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਇਕ ਬਿਲਡਿੰਗ ਕਰਾਏ ਉਤੇ ਲਈ ਗਈ, ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੀ ਕੰਡੀਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। 6 ਜੂਨ, 1959 ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਵਲੋਂ ਕਰਾਇਆ ਵਸੂਲਣ ਲਈ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 9 ਜਨ, 1961 ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਫਿਰ ਭੀ ਗਰੀਬ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਜੇ ਉਸ ਸਕੂਲ ਦੀ ਛੱਤ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਕਈ ਬੱਚਿਆ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ। ਮਗਰ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਨਾ ਹੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰਾਇਆ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਖ਼ੁਦ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲੈਣ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਰੈੱਡਟੈਪੀਜ਼ਮ ਹੈ। 9 ਜੂਨ, 1961 ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਜ ਜਦੋਂ ਜਨਰਲ ਬਜਟ ਭੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ 130 ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਮਾਉਂਟ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ 32.25 ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਦੇ ਪਏ ਹਨ ਔਰ ਹੋਰ ਜਿਹੜਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਲਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਖੇਚਲ ਵਖਰੀ ਗਿਣ ਲਉ। ਇਹ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਬਸ ਸਰਵਿਸ ਲਈ 14 ਲੱਖ, 95 ਹੱਜ਼ਾਰ 320 ਰੁਪਏ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਡਿਮਾਂਡ ਰਾਹੀਂ ਮੰਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਾਈਨੈਨਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਬਹੁਤ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਐਕਸ-ਗ੍ਰੇਸ਼ੀਆ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਗਰੀਬਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਮਿੱਲ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇੰਮਪੀਰੀਆਲਿਸਟ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਤੁਲ ਗਈ ਹੈ। 24 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਬਤੌਰ ਐਕਸ-ਗ੍ਰੇਸ਼ੀਆ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦੇ ਇਸ ਲਈ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਖ਼ੁਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਡਿਫੈਂਸ ਫੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਦਦ ਗਰੀਬਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਔਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘਟ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਇਹ 24 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਰਕਮ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਮਗਰ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਪੋਸਟ ਕ੍ਰੀਏਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਅਜ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਮਗਰ ਉਹ ਆਦਮੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਲਾਸ III ਅਤੇ ਕਲਾਸ IV ਦੇ 5,486 ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਰੀਟ੍ਰੈਂਚ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਖਰਚ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਹੀ ਖ਼ੂਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਗਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਔਰ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਗੱਲ ਘੁਟਣ ਦੀ ਅਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਫਲਡਜ਼ ਦਾ ਪੁਆਇੰਟ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਫਲੱਡ ਕੰਟਰੋਲ ਲਈ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਭਗਤੇ ਵਿਚ 18'/18' ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਚੰਦ ਭਾਨ ਡਰੇਨ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ੀ ਤੌਰ ਤੇ ਟੌਪ ਪ੍ਰੀਆਰਿਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਤਕ ਉਸ ਦੀ

ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਾਡਾ ਫੱਲਡਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦਫਾ 40, 50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਫਲੱਡਜ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਡੀਫੈਂਸ ਨੂੰ ਸਟਰੌਂਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਪੈਦਾਵਾਰ ਤਾਂ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਫਲੱਡਜ਼ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਚੰਦ ਭਾਨ ਡਰੇਨ ਔਰ ਲਸਾੜਾ ਡਰੇਨ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਕੁਲ ਨੁਕਸਾਨ 40/50 ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋਇਆ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਡਰੇਨਾਂ ਨੇ 25/30 ਕਰੋੜ ਰੁਪਦੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਫੇਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ 24 ਲੱਖ, 78 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਐਕਸ ਗ੍ਰੇਸ਼ੀਆ ਗਰਾਂਟ ਵਜੋਂ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਰਕਮ ਜੇਕਰ ਗੰਨਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ।

प्रिंसिपल रला राम (मुकेरियां) : सभापति महोदय, में डिमांड नम्बर 12 पर बोलना चाहता हूं। यह रुपया ऐम्बैंकमैंट और बाढ़ के रोकने के लिये रखा गया है। इसमें ही ड्रेनेज वगैरह भी शामिल हैं। यह बहुत ही अहम मामला है क्योंकि आए साल इस से पंजाब को बड़ा भारी नुकसान होता है। इस बात को ध्यान में रखते हुए, प्रत्येक व्यक्ति इस बात को अनुभव करता है कि इस बारे में सरकार को बहुत जल्दी कदम उठाने चाहियें। सब से पहले मैं यह बात सरकार से कहना चाहता हूं कि इस बारे में एक मुनासिब सर्वे होनी चाहिए जो कि अभी तक अच्छे ढंग से नहीं हुई। (आपोजीशन की तरफ से तालियां) मैं इसकी एक मिसाल देता हूं। मेरे हल्के मुकेरियां में ब्यास के दोनों किनारों पर हर साल बाढ़ आती है और तबाही हो रही है। यह बात आप को मालूम ही है कि सतलुज के मुकाबले में ब्यास में फ्लड पीक तकरीबन दुगनी हो जाती है। फ्लड सीज़न में सतलुज की निसबत ब्यास में करीब दुगना फलड आता है। इस की वजह से ब्यास दरिया के किनारे पर आबाद गांव जोकि एक बड़े ही ज़रखेज़ और धान पैदा करने वाले इलाके में हैं, तबाह हो रहे हैं। मगर मुझे दुःख है कि इस बारे अभी तक कोई प्रापर सर्वे नहीं कराई गई कि उन को कितना बड़ा खतरा है। कोई 6 महीने हुए कि मैं वज़ीर सिंचाई को उस इलाके में ले गया था। उन्होंने भी महसूस किया कि वाकई बहुत भारी खतरा है, मगर इसके बावजूद अभी तक कोई कदम नहीं उठाया गया। पीछे जो डिमांड आई थी उस में एक लाख रुपया इस खतरे को मीट करने के लिये रखा गया था मगर वह भी अब तक काम में नहीं लाया गया। पठानकोट लाइन पर मीरथल ब्रिज से ले कर धनाए तक कोई गांव नहीं रहा। सन 1955 से ले कर सन 1962 तक कई दर्जन गांव तबाह हो गये हैं। बहुत से बिल्कुल बह गए हैं, कई तीन चौथाई बह चुके हैं और बाकी को भी खतरा है। अगर इस बार बाढ आई तो इनमें से कोई बच नहीं सकता। वहां उप्पल साहिब गये तो उन्होंने रिपोर्ट की मगर उस पर भी कोई असरदार कार्यवाही नहीं की गई। वहां के सारे लोग परेशान हैं। सब से बड़ी घबराहट की यह बात है कि प्लैनिंग ठीक नहीं हुई। यह ठीक है कि ब्यास दोनों किनारों पर तबाही करता है, गुरदासपुर साइड पर भी और मुकेरियां साइड पर भी। मगर गुरदासपुर

[प्रिंसिपल रला राम]

साइड पर धुस्सी बन्ध तकरीबन तैयार हो गया है। इस का नतीजा यह होगा कि दरिया का जो रुख पहले ही मुकेरियां की तरफ था वह और भी इस तरफ को आयगा और वह सारे गांव बह जायेंगे। इस बात का ज़िक्र मैं सदन में पहले भी कर चुका हूं और अब फिर दोहराता हूं क्योंकि मैं समझता हूं कि इस तरफ ध्यान नहीं दिया गया। यह ठीक है कि बड़े 2 इंजीनियर साहिबान की राय वज़न रखती है और हम इस को नज़र अंदाज़ नहीं कर सकते मगर जो लोग वहां के रहने वाले हैं उन को भी वहां का प्रैक्टीकल तजरुबा होता है जिस को कि नज़र अंदाज़ करने से गलती हो जाती है और बान्धों का फायदा की बजाए नुकसान हो जाता है। चक्की नाले का पानी मीरथल के सामने ब्यास में गिरता है। माधोपुर ब्यास लिंक बन गया है और इस से रावी का कुछ पानी भी ब्यास में आ जाता है। मैं मानता हूं कि वह कन्ट्रोल्ड डाइवर्शन है लेकिन चक्की दरिया का बहाव उस तरफ ज्यादा होने की वजह से और जो ऐम्बैंकमैंटस बने हैं उन की वजह से ब्यास का रुख मुकेरियां साइड की तरफ हो गया है जिस के नतीजे के तौर पर वह सारा इलाका तबाह हो गया है। तीन चौथाई हिस्सा तो तबाह हो ही गया है और कुछ गांव बस किनारे से लटकते से रह गये हैं। उनके पास कुछ रहा नहीं। यह खुशी की बात है कि इस सपलीमैंट्री ऐस्टीमेट् में 2 करोड़ 22 लाख रुपया ऐसे कामों के लिये मांगा गया है और मुझे उम्मीद है कि सदन इसको खुशी से मन्ज़ूर करेगा। मगर सब से पहले इस बारे में प्रापर सर्वे की जानी चाहिए ताकि यह रुपया ठीक तरह से इस्तेमाल किया जा सके और जिन लोगों को भारी खतरे का सामना करना पड़ता है उन को बचाने के लिये इस को काम में लाया जा सके। मैं समझता हूं कि अगर इस रुपये से इन बहुत ही ज़रखेज़ और धान पैदा करने वाले 15, 16 गांवों को बचाया जा सके तो यह बहुत ही अच्छा काम होगा। आप का धन्यवाद।

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ (ਮਾਸਟਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, 2,3 ਪੁਆਇੰਟ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਜਣ ਵਲੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੋ 24 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 1960-61 ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕਰੱਸ਼ਿੰਗ ਸੀਜ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਮਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਮਿੱਲ 5 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਕਰੱਸ਼ਿੰਗ ਸੀਜ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੇਨ ਸੈਸ ਯਾ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਡੀਊਟੀ ਵਿੱਚ ਰਿਆਇਤ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਕਤ 6 ਮਿੱਲਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। 3 ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਭੋਗਪੁਰ, ਪਾਣੀਪਤ ਤੇ ਰੋਹਤਕ ਵਿੱਚ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ 3 ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲਾਂ ਜਮਨਾਨਗਰ, ਧੂਰੀ ਤੇ ਫਗਵਾੜਾ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲਾਂ ਹਨ। ਉਥੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਕੋਈ ਮਿਲ ਚਾਲੂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 5 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਉਸਤੇ ਕੋਈ ਕੇਨ ਸੈਸ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਧੂਰੀ ਮਿੱਲ ਚਾਲੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਪੈਪਸੂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 5 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਇਸ ਤੇ ਕੇਨ ਸੈਸ ਨਹੀਂ ਲਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਸਾਡੇ 3 ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲਾਂ ਹਨ ਇਹ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਗਰੀਬ ਹਨ ਉਹੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਵਿਚ 10/12 ਹਜ਼ਾਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਲੋਕ ਗੰਨਾ ਵੇਚਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 5 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ.................

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਰੋਹਤਕ, ਪਾਨੀਪਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਹੀ ਤੋੜ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਬੋਰਡ ਤਾਂ ਤੋੜੇ ਹਨ ਪਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਤਾਂ ਉਹੋ ਲੋਕ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ 20/20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 3 ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਵਿਚ 20, 20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਖਰੀਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ ਪੈਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਨੇ ਉਧਾਰ, ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਾਮਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 60, 60 ਲੱਖ ਯਾ 65, 65 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਕਰਜ਼ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਾਮਨ ਹੈ। ਜੇ ਮਿਲ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਤੇ ਇੰਟ੍ਰਸਟ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ 5 ਸਾਲ ਕੋਈ ਸੈਸ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 15 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਮਿਲਾਂ—ਫਗਵਾੜਾ ਤੇ ਯਮਨਾ ਨਗਰ—ਨੇ ਕਰੱਸ਼ਿੰਗ ਸੀਜ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲਾਂ ਐਨਟਾਈਟਲ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਨੇ 15 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੱਸ਼ਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਖੰਡ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਕੀਤੀ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਕ 15 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਖੰਡ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 9 ਫੀ ਸਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਦੀ ਬਜਾਏ 15 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 6 ਫੀ ਸਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਨੇ ਖੰਡ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਘਾਟਾ ਪਾਇਆ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਨ ਸੈਸ ਦੇ ਪੈਸੇ ਵਿਚ ਰਿਐਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘਟ ਰੀਕਵਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮਿਲਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮਿਲਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਹਨ। ਧੂਰੀ ਮਿਲ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਛਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਸੀਂ ਧੂਰੀ ਵਾਲੀ ਮਿਲ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਸੈਸ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਪੈਪਸੂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਐਨੇ ਚਿਰ ਤਕ ਧਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੇਨ ਸੈਸ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਲਾਂ ਨੇ ਰੀਪ੍ਰੀਜ਼ੈਂਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਘਾਟਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਰੀਕਵਰੀ ਘਟ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਹ ਹਾਲਤ ਰਹੀ ਤਾਂ ਮਿਲਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ 3 ਮਿਲਾਂ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 30,000 ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਕੇਨ ਗਰੋਅਰਜ਼ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਪੈਸੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਧੂਰੀ ਦੀ ਮਿਲ ਕੋਲੋਂ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੁਛ ਬਾਕੀ ਦੋ ਮਿਲਾਂ ਤੋਂ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜਸਟੀਫਾਈਡ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਇਕ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਕੇਨ ਸੈਸ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ, ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਗਰਾਂਟ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸੈਸ ਹੈ ਕੀ ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਦਾ ਰੇਵਿਨਿਊ ਨਹੀਂ ? ਜਿਹੜਾ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਇਆ ਉਹ

[ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ]

ਬਜਟ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ? ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਸੈਸ ਇਜ਼ ਏ ਪਾਰਟ ਆਫ ਰੈਵੇਨਿਊ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਬਿਲਕੁਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ।

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਿਲਾਂ ਨੂੰ ਕੇਨ ਸੈਸ ਲਾਇਆ ਸੀ ਉਹ ਰੈਵਿਨਿਊ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਸੈਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਗੰਨੇ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਰਵਾਈਏ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਗੰਨੇ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਉਹ ਰੈਵਿਨਿਊ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰੈਵਿਨਊ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਵਾਸਤੇ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਜੇ ਮਿਲਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੰਨੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮਿਲਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਨਾ ਕਰੱਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਇਸ ਨਾਲ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਮਿਲਾਂ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੇਨ ਗਰੋਅਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਮਿਲਾਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਰਸਨਜ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। 3 ਮਿਲਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਲਾਂ ਹਨ, ਗੰਨਾ ਬੀਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਿਲਾਂ ਹਨ ।

ਮੇਰੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਚਮੜਾ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ, ਚਮੜੇ ਦਾ ਵਪਾਰ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਜੀ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇ ਕਿ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿਚ ਜੁਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੰਡੀ ਹੈ। ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚਮੜਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਓਥੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਸਟੀਫਾਈਡ ਹਾਂ। ਓਥੇ ਚਮੜੇ ਦਾ ਵਪਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਖਰਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ।

गृह मन्त्री : चेयरमैन साहिबा, सप्लीमैंट्री ऐस्टीमेट्स के सम्बन्ध में जो एतराज़ किया गया है जहां तक असूल का सवाल है मैं उसे जायज़ मानता हूं । लेकिन इस सिलसिले में मैं मैम्बर साहिबान की तवज्जुह इस तरफ दिलाना चाहता हूं कि जो बड़े बड़े आइट्म्ज़ हैं वह सिर्फ 4 या 5 ही ऐसे हैं जिन की बिना पर इतना रुपया मजमूई तौर पर डिमांड्ज़ की शक्ल में यहां पर रखा गया है । सब से पहले इंट्रेस्ट आन डैट के मुताल्लिक है जो सप्लीमैंट्री ऐस्टीमेट्स की कापी में सफा 3 पर है जिसकी रकम है 91,38,950 रु.। इस की तफसील में मैं नहीं जाना चाहता लेकिन अगर मैम्बर साहिबान देखें तो यह सही है कि पब्लिक लोन्ज़, परमानेंट लोन्ज़, और दूसरे कई फ्लोटिंग लोन्ज़ वगैरह हैं जिन की अदायगी करने पर यह 91 लाख की रकम है जो इस में शामिल की गई है और जिस पर कोई एतराज़ नहीं किया जा सकता । इंट्रेस्ट जो ड्यू है वह हमें अदा करना है। इसी तरह दूसरी रकम जो है वह डिमांड नंबर 2 में सफा 4 पर दी गई है जो कि पुलिस के मुताल्लिक है, होमगार्ड्ज़ और सिविल डिफैंस के मुताल्लिक है। इस की रकम है 1,00,56,910 जो इस का कुल टोटल है । मैं समझता हूं कि मैम्बर साहिबान ने इस की तफसील पढ़ ली

होगी कि क्यों पुलिस बढ़ानी पड़ी, क्यों हमने इस को सप्लीमैंट्री डिमांड्ज़ में शामिल किया। इस में मैंबर साहिबान ने यह ज़रूरी तौर पर नोट किया होगा कि इस में बहुत सा हिस्सा ऐसा है जो पी० ए० पी० की बटालियन रेज़ करने के लिये हमें खर्च करना पड़ा। इस में कुछ खर्च गवर्नमेंट आफ़ इंडिया ने देना है और कुछ हम ने करना है। इस का ढांचा भी हम ने बदला है।

जहां तक पी. ए. पी. बटालियन का ताल्लुक है, इस के बारे में गवर्नमैंट आफ इंडिया की ख्वाहिश के मुताबिक एक बेसिज़ पर फैसला किया है, और इस को एक्सपैंड करने के लिये हम को कुछ खर्च करना पड़ा है और रीआर्गेनाईज़ेशन आफ़ पी. ए. पी. बटालियन पर 10.78 लाख रुपये खर्च करने पड़े हैं और यह रुपये गवर्नमैंट आफ़ इंडिया से रीइम्बर्स हो जाएंगे। ऐमरजैंसी फोर्स पर 48 लाख रूपए खर्च कर रहे हैं। इस बारे में ज्यादा डिटेल्ज़ में जाने की ज़रूरत नहीं है क्योंकि मैंम्बर साहिब समझते हैं कि इस वक्त पुलिस फोर्स को और एक्सपैंड करने की ज़रूरत है। इस लिये 48 लाख रुपए खर्च हुए हैं। इस के मुतल्लिक मैं नहीं समझता कि इस से ज्यादा जस्टीफिकेशन देने की ज़रूरत है। सिविल डिफैंस के मुतअल्लिक 41 लाख रुपए से ज्यादा खर्च हुआ है। इस की अहमीयत मैंम्बर साहिबान तसलीम करते हैं। इस के मुताल्लिक मैं बहुत नहीं कहना चाहता लेकिन अभी २ जो एतराज़ात कुछ मैंम्बरों ने किये हैं जो कि सिविल डिफ़ैंस और होम डिफ़ैंस के बारे में हैं उन का जवाब दूंगा। इस के अलावा बड़ी बड़ी रकमें हैं, उन में नैशनल ऐमर-जैंसी डिमांड नम्बर 10 है। नैशनल ऐमरजैंसी के मुतल्लिक सफा 27 में बहुत कुछ लिखा हुआ है, इस के बाद डिमांड नम्बर 12 में 2,22,88,020 रुपये फ्लड कन्ट्रोल, ड्रेनेज, और ऐंटी-वाटरलौगिंग वर्कस के लिये रखे हैं, इन मद्दों के बारे में मेम्बर साहिबान को एतराज़ है। मैं उन की जानकारी के लिये पढ़ देता हूं, इस की जस्टीफिकेशन हम ने दी हुई है :

"Due to unprecedented heavy floods in the State during the current year and consequential loss, it has been decided that necessary works may be undertaken forthwith to check the flood menace for which increased funds are required to meet the expenditure under works, tools and plant and suspense.

Provision for these works could not be made in the original budget as the works could not be anticipated earlier and have been necessitated after the floods during the monsoon period of the current year. These works are very emergent and are to be executed forthwith to control flooding trouble in future, these cannot be postponed till next year. Hence a supplementary demand is presented."

अब मैं इस की ज्यादा जस्टीफिकेशन देने की ज़रूरत नहीं समझता। मैं मैंम्बर साहिबान की वाकफ़ियत के लिये इतनी अर्ज़ करना चाहता हूं कि गवर्नमैंट इकौनोमी मैयर के मुतल्लिक बहुत ध्यान दे रही है और रुपये बचाने का फैसला किया है। ऐंटी वाटर लौगिंग, फ्लड्ज़ और ड्रेनेज के बारे में सरकार ने खास तौर पर फैसला किया है कि हम जो पहले प्रोवीज़न कर चुके हैं बल्कि उस से भी ज्यादा रुपये और जितने हमारा फाईनांस एफोर्ड कर सकता है उतना प्रोवाईड करेंगे। इस बारे में इस साल एक्स्ट्रा रकम रखी गई है, इस बारे में मेम्बर साहिबान समझ सकते हैं कि सरकार इस में कितनी कीननैस शो कर रही है ताकि फिर नुक्सान न हो। पिछले साल फ्लड्ज़ आए, और बहुत ज्यादा

[गृह मंत्री]

नुकसान हुआ, मैं जानता हूं कि हर मेम्बर साहिब के दिल में ऐसी ख्वाहिश है कि इस मद् पर ज्यादा से ज्यादा रुपये खर्च किये जाएं किन्तु इस साल के बजट में आप ने देखा है कि हम ने इन डिफ़ीकल्टीज़ और ऐमरजैंसी के बावजूद ज्यादा रकमें रखी हैं। इस सिलसिले में प्रायरटी देने का हाउस का मंशा है और सरकार ऐसा ही कर रही है। इस मद् में 2,22,88,020 रुपए रखे हैं। मैं समझता हूं कि मैम्बर साहिबान को कोई एतराज़ नहीं होगा। सब से बड़ी रकम जो चार्ज्ड है, सफा 34 पर दर्ज है, यह रकम 9 करोड़ से ज्यादा है। इस मद् की जस्टीफिकेशन सफा 35 पर दी हुई है। यह सब से बड़ी रकम है, मैम्बर साहिबान की वाकफियत के लिये मैं इस की जस्टीफिकेशन पढ़ देता हूं :

> "The Ways and Means Advances from the Reserve Bank of India aggregating Rs 9.83 lakhs are essentially in the nature of banking transactions representing the cummulative effect of the advances taken from the Bank from time to time irrespective of the fact that the previous advances have been repaid and adjusted as soon as the State balances permitted. The Demand is presented in accordance with the accounting procedure involved for exhibiting such transactions under the major head 'Public Debt (Discharged)'."

इस लिए मैम्बर साहिबान ने यह देखा कि यह तो एक एकाउंटिंग प्रोसीजर है, इस के लिये एतराज किया जाना ज़रूरी नहीं था। इस के बारे में मेम्बर साहिबान के सामने आंकड़े रखे हैं, इन को जमा करें तो ऐग्रीगेट बन जाता है। बकाया जो सप्लीमैंट्री डिमांड्ज हैं वह थोड़ी रह जाती हैं। मैं इस सिद्धांत को मानता हूं कि सप्लीमैंट्री डिमांड्ज़ में बड़ी फिगरज़ नहीं होनी चाहिएं लेकिन यह कुछ एकाउंटिंग प्रोसीजर की बात है। इस के मुताल्लिक यह नहीं कहा जा सकता है कि यह बहुत एबनार्मल फिगर्ज़ हैं जो कि ऐवौइड की जा सकती थीं। होम गार्ड्ज़ और सिविल डिफैंस के बारे में आप जानते हैं, मैं ने कुछ दिन हुए, इस हाउस में आंकड़े रखे थे। यह आंकड़े गवर्नर साहिब के भाषण पर बोलते हुए बताए थे। मैं ने उस वक्त बताया था कि हम इस बारे में जो कुछ करना चाहते हैं, वह सब मुकम्मल नहीं हुआ है। मैंने सरकार की दिक्कतें बयान की थीं, लेकिन मैं मैम्बर साहिब की वाकफियत के लिए अर्ज़ करना चाहता हूं कि हमारे पास उतनी राईफल्ज़ नहीं हैं जितनी कि हम को चाहिएं। मैं यह भी मानता हूं कि हमारे पास फायर फाइटिंग और दूसरे फर्स्ट एड का उतना सामान नहीं है जितनी कि हम को ज़रूरत है। इस में हमारी मजबूरी है। वह सामान जो इस वक्त मिल नहीं सकता, वह सारा सामान गवर्नमैंट आफ इंडिया की मार्फत खरीदना पड़ता है। यह सारा सामान गवर्नमैंट आफ इंडिया स्वयं सप्लाई और डिस्ट्रीब्यूट करती है। गवर्नमैंट आफ इंडिया ने सारे देश की हालत को देखना होता है। इस लिए गवर्नमैंट आफ इंडिया खुद देखती है कि किस स्टेट को कितनी जरूरत है। उतना ही डिस्ट्रीब्यूट करती है। उन का कंट्रोल होने की वजह से जितना वह सप्लाई करते हैं उतना ही सामान डिस्ट्रिक्ट की ज़रूरियात के मुताबिक डिस्ट्रीब्यूट कर दिया जाता है। ऐसी बात नहीं कि हम इस की अहमीयत को नहीं जानते हैं, हम बार बार गवर्नमैंट आफ इंडिया को प्रैस करते हैं। जैसे जैसे गवर्नमैंट आफ इंडिया से सामान मिलता है, वैसे वैसे हम डिस्ट्रीब्यूट करते जा रहे हैं, हम कोशिश कर रहे हैं कि हम यह सामान पंजाब में खुद बना

सकें हम कुछ फायर फाईटिंग का सामान यहां पर बनाने के मुताल्लिक सोच रहे हैं और प्रबन्ध भी कर रहे हैं क्योंकि गवर्नमैंट ग्राफ़ इंडिया हमारी ज़रूरत के मुताबिक सप्लाई नहीं कर रही है। हमारा विचार है कि यह सामान फायर फाईटिंग एंड साइरन हूटरज़ अपनी वर्कशाप नंगल में बनाएं। हमारा ख्याल है कि हम इतना सामान बनाएं जिस से हमारी ज़रूरतें भी पूरी हो जाएं और गवर्नमैंट ग्राफ इंडिया को भी माल सप्लाई कर सकें।

इस के अलावा आज फिर रक्षा दल के मुतअल्लिक यह बात कही गई कि कौन सा कानून है जिस के मातहत हम ने इसे बनाया। हम मानते हैं कि कोई ऐसी स्टेच्यूटरी बाडी नहीं थी। इस लिये हम ने यह फैसला किया कि हम उन को कानूनी शक्ल देने की गर्ज़ से अपने होम गार्ड्ज़ में शामिल करें। लेकिन यह बात मैं कहने में झिझक महसूस नहीं करता—यहां पर मैम्बर साहिबान कानून का हवाला पूछते हैं कि कौन-सा कानून था—कि लड़ाई में अपनी रक्षा करना या हिफाज़त करना, रक्षा का प्रबन्ध करना, इस के लिये कानून नहीं देखा जाता। अगर कल को यहां पर कोई आफत आ जाती और हम को अपने आप को बचाना पड़ता, किसी स्ट्रगल में दाखिल होना पड़ता क्या उस वक्त हम यह देखते कि कानून इस की इजाज़त देता है या कि नहीं देता कि हम लोगों को राइफल ट्रेनिंग दें और उन को मुकाबले के लिये तैयार करें। (विघ्न) कानून यहां पर लैजिस्लेचर में डिसकस हो सकता है और किसी जगह भी डिसकस किया जा सकता है लेकिन दुश्मन का हमला हो तो कानून आप को बचा नहीं सकता। अपनी तैयारी और अपनी फोर्सिज़ बचा सकती हैं। इस लिये अगर हम ने उस वक्त ऐसा इन्तज़ाम किया तो हमें रत्ती भर अफसोस नहीं है कि उस वक्त कानून था या नहीं था। सचमुच हम कह सकते हैं कि हम ने यह जो रक्षा दल की स्कीम का कदम उठाया था वह पंजाब की बेहतरी के लिये उठाया था, हमें इस बात का फ़रव है। पंजाब की तैयारी में इज़ाफा हुआ था।

कुछ मैम्बर साहिबान ने कल की रैली के मुतअल्लिक एतराजात उठाए हैं।

आवाज़ें : एतराज़ात ठीक हैं।

गृह मन्त्री : आप के कहने के मुताबिक ठीक हैं। लेकिन आप उन लोगों से पूछिये जो कि तीन लाख की गिनती में वहां पर इकट्ठे हुए थे। वहां पर एक लाख से ज्यादा रक्षा दल के वालण्टीयर्ज़ इकट्ठे हुए थे। जिन लोगों ने वह रैली देखी है उन लोगों से पूछिए। आप की नुक्ताचीनी से उस का असर ज़ायल नहीं हो सकता। मैं जानता हूं कि आप दिल से मानते हैं कि जो कुछ हुआ, अच्छा हुआ। (विघ्न) (आवाज़ें) आप ने कुछ कहना है तो उठ कर कह लें। यह तो दरअसल मायूसी की आवाज़ निकल रही है। पंजाब में इतना काम हुआ, इस बात को सुनने की बरदाश्त नहीं है। इस बात की बरदाश्त नहीं है कि पंजाब को इस कदर क्यों आर्गेनाइज़ कर लिया गया। इस वक्त तक रक्षा दल के मातहत 1.44 लाख लोगों को इब्तदाई ट्रेनिंग दी है। बजाये इस के कि आप इस बात की श्लाघा करें आप में सुनने की भी ताब नहीं है। आप में इतनी हिम्मत नहीं है कि अगर कोई काम तारीफ के काबिल किया गया है तो उस की तारीफ करें। इस वक्त का पालिटिक्स, इस वक्त की आप की नुक्ताचीनी आप को शोभा नहीं देती। मुझे अफसोस है कि आज यहां पर फिर जनरल मोहन सिंह, कैप्टन रत्न सिंह और कर्नल दिलसुख मान का नाम ले कर उन का मज़ाक उड़ाने की कोशिश की गई। (विघ्न) उन लोगों में काम करने

[गृह मंत्री]

का जज्बा है। वे देश के लिये मरने मारने के लिये तैयार हुए, अपनी जान कुर्बान करने को तैयार हुए। उन के पीछे बैकग्रांउड है, हिस्ट्री है। वह हिस्ट्री आप को जाननी चाहिये। जनरल मोहन सिंह और उनके जो साथी हैं उन के लिये पंडित जवारह लाल जी को 30, 40 साल के बाद वकालत करने के लिये बैरिस्टरी का चोग़ा पहन कर ट्रिब्यूनल के सामने जाना पड़ा था। वह हैं जनरल मोहन सिंह। इस से ज्यादा ग़ैर ज़िम्मेदारी की कोई बात नहीं हो सकती कि आज जनरल मोहन सिंह और उन के साथियों के मुतअल्लिक कुछ ऐसी बातें कर के उन की नीयत पर शक करें। (विघ्न) यह बात मैं फिर दोहरा कर कहना चाहता हूं कि जो सर्कुलर ज़िला अमृतसर से डी. सी. के नाम पर इशू हुआ मैं मानता हूं कि वह गलत सर्कूलर था। मैं मानता हूं कि उस के उस हिस्से में इनडिसक्रीशन थी जिस के बारे में मैं ने कहा कि मैं तहकीकात कर रहा हूं। जो भी ज़िम्मेदार होगा उस के खिलाफ मुनासिब कार्यवाही जो होगी वह की जाएगी। बाबू बचन सिंह जी ने, पंचशील कोआप्रेटिव सोसाइटी के डीबैन्चरज़ खरीदने के बारे में जो फैसला गवर्नमेंट ने किया है और उस सम्बन्ध में जो रकम सप्लीमैंट्री डिमांड्ज़ के तौर पर रखी है, उस पर एतराज किया है। मैं इस बात का अन्दाज़ा लगा सकता हूं कि बाबू बचन सिंह के पास सारे वाक्यात नहीं पेश हो सके, इसी लिये उन्होंने नुक्ताचीनी की है। वरना वे बहुत सुलझे हुए हैं, सारे वाक्यात उन के पास होते तो वे नुक्ताचीनी न करते? इस कोआप्रेटिव सोसाइटी को शुरू करने वालों में दीवान चमन लाल, मौलवी अब्दुल ग़नी, फीरोज़ चंद और जोगिन्दर सिंह मान जैसे बहुत से सज्जन थे जो चोटी के पब्लिकमैन और समझदार हैं। वे इस के चलाने वाले हैं। हम ने पहले भी इन की मदद की, डीबैन्चरज़ खरीदे। मैं तफसील में नहीं जाना चाहता, जितना हो सकता था हम ने मदद करने की कोशिश की। खुद दीवान चमन लाल, मौल्वी ग़नी और फीरोज़ चन्द 10, 12 बार मेरे पास आये। जो हो सकता था हम ने उन की मदद की। अनफारच्यूनेटली वह सोसाइटी नहीं चल सकी। इस लिये गवर्नमेंट ने उस का एडमिनिस्ट्रेटर मुकर्रर कर दिया हुआ है। मुझे लेटस्ट इन्फर्मेशन नहीं है लेकिन मैं जानता हूं कि उन की मशीनरी तक आ चुकी थी, एस्टैबलिश हो चुकी है कि नहीं, मैं नहीं जानता। यह एक यूनीक इन्डस्ट्री थी, उस से फायदा होने वाला था। एक नई किस्म की इन्डस्ट्री थी लेकिन बदकिस्मती से चल नहीं सकी। इस में हमारा क्या दोष है? हमने एडमिनिस्ट्रेटर मुकर्रर कर दिया हुआ है। उस को चलाने के लिये ज़रूरी था। डीबैन्चरज़ भी खरीदे, अगर ऐसा न करते तो कोओप्रेटिव सोसाइटी फेल हो जाती। इस बात को बाबू जी खुद सोच सकते हैं।

इस के बाद सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों ने डिक्रीटेल एमाउंट्स के मुतअल्लिक कुछ एतराज़ किये थे। मैं मानता हूं कि इतना ज्यादा डिक्रीटेल एमाउंट सप्लीमैंट्री एस्टीमेट्स में डिमांड्ज़ की शक्ल में मुनासिब बात नहीं है। यह छोटी छोटी रकूमात हैं लेकिन तादाद में ज़्यादा हैं। इस में हमारी मुश्किल है और वह यह कि जहां पर कोई भी डिसप्यूट है, वहां पब्लिक मनी देने के लिये हमें बहुत जांच पड़ताल करनी पड़ती है। किसी को किसी ढंग से ऐसी एमाउंट न दी जाए जिसका वह मुस्तहिक न हो। इस लिये जहां हमारा ला डिपार्टमैंट या एडमिनिस्ट्रेटिव डिपार्टमैन्ट्स यह समझें कि किसी सरकारी

मुलाज़म का या दूसरे लोगों का हक नहीं बनता वहां हमें कोर्ट का वर्डिक्ट लेना पड़ता है। इस में तो चन्द एक ही ऐसी डिक्रीज़ आईं लेकिन इस से ज़्यादा और कितनी तादाद में हैं जहां कि फैसला सरकार के हक में होता है। बेशक कुछ में फैसला सरकार के खिलाफ भी होता है लेकिन अगर हम बगैर कन्टैस्ट किए, बगैर कोर्टस वर्डिक्ट हासिल किए पेमैन्टस करते जाएं तो मैं समझता हूं कि यहां और यहां से बाहर हम पर एतराज़ात उठाए जाएंगे, डिपार्टमैन्ट या कनसर्न्ड आफिसरज़ की नीयत पर शक किया जाएगा और कहा जाएगा कि उन की ईमानदारी डाउटफुल है। इस लिये गवर्नमेंट का फर्ज़ बन जाता है कि ऐसे केसिज़ में कोर्ट्स का वर्डिक्ट हासिल किया जाए। सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों इस वक्त यहां पर बैठे हुए नहीं हैं लेकिन फिर भी मैं उन्हें यकीन दिलाता हूं कि गवर्नमेंट की यह तै शुदा पालिसी है। हमने यह फैसला किया हुआ है कि जहां पर ऐसी लिटीगेशन हो वहां पर हम एप्रोप्रियेट लैवल पर एगज़ामिन करके देख लें और अगर किसी ढंग से कम्प्रोमाईज़ किया जा सकता हो या लिटीगेशन को खत्म किया जा सकता हो तो बगैर अपने राईट्स को कम्प्रोमाईज़ किए उसे एमीकेबली सैटल किया जाए।

इस के अलावा, चेयरमैन साहिबा, ट्रक्स की बात को मेम्बर साहिबान की तरफ से बार बार दोहराया गया। कहा गया कि जलसों में ट्रक्स का इस्तेमाल किया गया। कल की मीटिंग में भी किया गया और पहले भी, यह कहा गया। मैं इस बात को तसलीम करता हूं कि ट्रक्स इस्तेमाल होते हैं लेकिन मैम्बर साहिबान यह भी तसलीम करेंगे कि ट्रक्स किसी एक ग्रुप, किसी एक पार्टी, किसी एक संस्था की तरफ से ही इस्तेमाल नहीं होते ये हर पार्टी की बड़ी बड़ी कनवैनशन्ज़ में इस्तेमाल होते हैं।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਸਰ, ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਕਦੋਂ ਟਰੱਕਸ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ?

गृह मन्त्री : Is it a point of order ? खैर, अगर मैम्बर साहिब इन्फर्मेशन लेने के इतने मुश्ताक होंगे तो वह भी देने को तैयार हूं लेकिन मैं कह सकता हूं............

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਇਕ ਅਧੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬਾਬਤ ਇਥੇ ਹੀ ਦਸ ਦਿਉ।

गृह मंत्री : आप के साथ ज़बानी झगड़ा नहीं करना चाहता लेकिन मैं इस बात को जानता हूं कि सभी पार्टीज़ ट्रक्स का इस्तेमाल करती हैं।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ ਆਇੰਦਾ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਅਗਰ ਟਰੱਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਾਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

Home Minister : This is no point of order. (*Interruptions*). I do not give way.

(*Interruptions*).

Chairman : The hon. Minister is not giving way.

बाबू बचन सिंह : ग्रान ए प्वाइंट ग्राफ ग्रार्डर। मैं यह जानना चाहता हूं कि क्या सरकार को इस बात का हक्क है कि कानून तोड़ सके ?

गृह मंत्री : मैं ने अभी अपनी बात खत्म नहीं की, बाबू जी। बात दर असल यह है कि सरकार को, जो कि कानून और रूलज़ को बनाती है, रीलेक्सेशन देने का भी हक है। इसलिए अगर किसी इम्पोर्टेन्ट नैशनल काज़ पर सरकार रीलेक्सेशन दे देती है तो उस में अन्धेर की बात नहीं आ जाती ; यह बात मैं साफ तौर पर कह देना चाहता हूं।

श्री बलरामजी दास टंडन : ग्रान ए प्वाइंट ग्राफ ग्रार्डर, मैडम। मन्त्री महोदय ने बताया है कि कानून और रूल्ज़ के अन्दर गवर्नमेंट की तरफ से रीलेक्सेशन की जा सकती है। मैं पूछना चाहता हूं कि ला या रूल्ज़ को अमेंड किए बगैर वह कौन सी पावरज हैं जिनके तहत सरकार यह रीलेक्सेशन दे सकती हो ?

गृह मंत्री : यह भी कोई बात है प्वाईंट ग्राफ ग्रार्डर रेज़ करने वाली ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਦਿਉ ਉਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

गृह मंत्री : मैं दोहरा कर कहता हूं कि यह मीटिंग इतनी अहम थी —नैशनल और पब्लिक इम्पार्टेन्स की थी कि इस मौके पर सरकार ने अगर कानून में ढील दी तो वह परफैक्टली जस्टीफाईड थी। वहां पर प्राइम मिनिस्टर साहिब तशरीफ लाए। एक लाख वालन्टीयर्ज़ की वहां पर रैली हुई..........

(At this stage guillotine was applied)

Chairman : The time is over. Guillotine will be applied now. I will put the Demands one by one to the vote of the House.

Chairman : Question is—

That a Supplementary sum not exceeding Rs. 6,04,100 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 13 —Other Taxes and Duties.

The motion was carried.

Chairman : Question is —

That a Supplementary sum not exceeding Rs. 96,08,840 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 23—Police.

The motion was carried.

Chairman : Question is —

That a Supplementary sum not exceeding Rs. 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 31—Agriculture.

The motion was carried.

Chairman : Question is —

That a Supplementary sum not exceeding Rs 88,440 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 33—Animal Husbandry.

The motion was carried.

Chairman : Question is —

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 37—Community Development Projects, N.E.S. and Local Development Works.

The motion was carried.

Chairman : Question is —

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 42—Multipurpose River Schemes.

The motion was carried.

Chairman : Question is—

That a Supplementary sum not exceeding Rs 14,94,930 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 57—Road and Water Transport Schemes.

The motion was carried.

Chairman : Question is—

That a Supplementary sum not exceeding Rs 24,35,270 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 65—Pensions and other Retirement Benefits.

The motion was carried.

Chairman : Question is—

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 71—Miscellaneous.

(*At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair*)

The House then divided :

Ayes .. 67

Noes .. 40

The motion was declared carried.

AYES

1. Abdul Ghaffar Khan, Khan.
2. Ajmer Singh, Sardar.
3. Babu Dayal, Shri.
4. Bal Krishan, Shri.
5. Balwant Singh, Sardar.
6. Benarsi Das Gupta, Shri.
7. Bhagirath Lal, Shri.
8. Bhag Singh, Sardar.
9. Bhagwat Dayal, Shri.
10. Chandi Ram, Shri.
11. Chandrawati, Shrimati.
12. Dalip Singh, Sardar.
13. Dasondhi Ram, Shri.
14. Dev Raj Anand, Shri.
15. Dilbagh Singh, Sardar.
16. Gian Singh Rarewala, Sardar.
17. Gulab Singh, Sardar.
18. Gurmit Singh 'Mit', Sardar.
19. Guran Dass Hans, Bhagat.
20. Gurbanta Singh, Sardar.
21. Gurdarshan Singh, Sardar.
22. Gurmail, Shri.
23. Gurdial Singh Dhillon, Sardar.
24. Harbans Lal, Shri.
25. Harchand Singh, Sardar.
26. Hardwari Lal, Shri

[Deputy Speaker]

27. Hari Singh, Sardar.
28. Hira Lal, Shri.
29. Jagat Ram, Shri.
30. Jai Inder Singh, Sardar.
31. Jaswant Singh, Sardar.
32. Kanhiya Lal, Shri
33. Karam Singh 'Kirti', Sardar.
34. Khurshed Ahmed, Shri.
35. Manphul Singh, Shri.
36. Mehar Singh, Shri.
37. Mohan Lal, Shri
38. Nihal Singh, Shri (Mahindergarh).
39. Nihal Singh, Shri.
40. Om Prabha Jain, Shrimati.
41. Parkash Kaur Dr., Shrimati.
42. Parsani Devi, Shrimati.
43. Partap Singh Kairon, Sardar.
44. Partap Singh, Bakshi.
45. Piara Singh, Shri.
46. Prem Singh 'Prem' Sardar.
47. Pritam Singh Sahoke, Sardar.
48. Rala Ram, Principal.
49. Ram Chandra, Comrade.
50. Ram Dhari Gaur, Shri (Gohana).
51. Ram Kishan, Shri.
52. Ram Pal Singh, Shri.
53. Ram Partap Garg, Shri.
54. Ram Prakash, Shri.
55. Ram Rattan, Shri.
56. Ram Saran Chand Mittal, Shri.
57. Ranbir Singh, Shri.
58. Roop Lal, Shri.
59. Rup Singh 'Phul', Shri.
60. Sunder Singh, Chaudhri.
61. Surinder Nath, Shri.
62. Tirlochan Singh, Sardar.
63. Tayyub Hussain Khan, Shri.
64. Ujagar Singh, Sardar.
65. Yash Paul, Shri.
66. Yusuf Zaman Begum, Her Highness
67. Zail Singh, Sardar.

NOES

1. Ajaib Singh, Sardar.
2. Ajit Kumar, Shri.
3. Amar Singh, Shri.
4. Babu Singh, Sardar.
5. Bachan Singh, Babu.
6. Baldev Prakash, Dr.
7. Balramji Dass Tandon, Shri.
8. Banwari Lal, Shri.
9. Bhan Singh, Shri.
10. Chiranji Lal, Shri.
11. Didar Singh, Sardar.
12. Devi lal, Chaudhri.
13. Fakiria, Shri.
14. Fateh Chand, Shri.
15. Gurmej Singh, Sardar (Fatehgarh).
16. Gurbakhsh Singh Dhiliwal, Sardar (Dhurkot).
17. Gurbakhsh Singh, Sardar (Dhariwal).
18. Gurcharan Singh, Sardar.
19. Gurnam Singh Sardar.
20. Hardit Singh, Sardar.
21. Har Kishan, Shri.
22. Inder Singh, Shri.
23. Jagan Nath, Shri.

24. Jagjit Singh, Sardar (Naraingarh).
25. Jagjit Singh, Sardar (Zira).
26. Jangir Singh, Sardar.
27. Kartar Singh, Sardar.
28. Kultar Singh, Sardar.
29. Lachhman Singh Gill, Sardar.
30. Makhan Singh, Sardar (Haruwal).
31. Mukhtiar Singh, Shri.
32. Net Ram, Shri.
33. Om Parkash Shri.
34. Ram Sarup Shri.
35. Ram Singh, Shri.
36. Tara Singh, Sardar.
37. Teja Singh, Shri.
38. Tek Ram, Shri.
39. Bansi Ram, Lala.
40. Lal Chand Prarthi, Shri.

Deputy Speaker : Question is —

That a Supplementary sum not exceeding Rs. 21,70,190 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 78A—Expenditure connected with National Emergency, 1962.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 96—Capital Outlay on Industrial Development.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 2,22,88,020 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 99—Capital Outlay on Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 103—Capital Outlay on Public Works.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 35—Industries.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of 39—Miscellaneous, Social and Development, Organisations.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31stMarch, 1963, in respect of 50—Public Works.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1963, in respect of loans to local Funds—Private Parties etc.

The motions were carried.

HALF-AN-HOUR DISCUSSION UNDER RULE 75

Deputy Speaker : Chaudhri Hardwari Lal.

Chaudhri Hardwari Lal (Bahadurgarh) : Madam, there was Question No. 2055 which was put and answered the other day on the Floor of the House. The answer to this Question as also the answers to supplementary questions which were given on the Floor of the House were not satisfactory. (*Interruptions.*)

उपाध्यक्षा : वह किस मामले से ताल्लुक रखता है ? (which matter does it relate to ?)

Chaudhri Hardwari Lal : Madam, I am sorry, I do not have the question with me. It was about the use of goods carriers for the carriage of passengers.

(**Voices :** We are not hearing anything.)

Chaudhri Hardwari Lal : I am sorry, the mike system is not satisfactory.

उपाध्यक्षा : आप जरा किसी सामने वाली सीट पर आ कर बोल लें ।
(Please come to some seat on that front row and have your say.)

(*At this stage Chaudhri Hardwari Lal came to one of the nearer seats.*)

Chaudhri Hardwari Lal : Madam, I was saying that question No. 2055 was answered the other day. It was about the use of goods carriers for carriage of passengers. The answer to the question and answers to the supplementary questions were not satisfactory. I and a few other hon. Friends sought that we should have half-an-hour discussion. The Speaker has been kind enough to allow this discussion. The question is—'if goods carriers can be used as vehicles for passengers'. The Home Minister while replying to the question the other day, 'if goods carriers could be used for the transport of passengers' said that he was not sure about the legal position in the matter. I felt a little surprised because we all know that legally trucks which are meant only for carrying goods cannot be used for the transport of passengers. But my surprise was much smaller than the surprise which he sprung on us to-day by affirming —

(1) that the law on the subject can be relaxed if all the political parties decide to relax by common consent ; and

(2) that Government can relax the law on the ground that it has enacted the law.

When he came to the Cabinet, he was a lawyer of some standing (*Interruptions.*) I have great respect for his legal knowledge. I am really surprised, Madam at the stand taken by the Home Minister. To say that all political parties can get together to relax the law or to say that Government can relax the law in an informal manner is to take up a position which is really horrible. As a lawyer, he should be knowing the process of law-making. Political parties do not come together in an informal way and make the law. Neither does the Government enact the laws in an informal manner and nor can the Government abrogate the law in an informal way. There is a definite process for making the law. There is a definite process for the amendment of the law. I am quite certain that law cannot be relaxed in an informal way in which, as the Home Minister thinks, the Government has been relaxing. If they have been relaxing it, proper enquiry should be made as to who was the Officer who took upon himself to relax the law or to issue instructions for the use of goods carriers as vehicles. I am not concerned with the fact that the political parties have been using goods carriers as vehicles. They may have been used by the congress party. They may have been used by the Jan Sangh. They may have been used by the Akalis. In fact, the Home Minister was trying to make out that all the political parties have been guilty of the breach of law. If any political party has used goods carriers as vehicles, I am not concerned with that at all. What I am concerned with is the respect in which the law is held or in which they are prepared to hold it. I repeat, Madam, that I feel horrified at the stand taken by the Home Minister. There is only half-an-hour for this discussion and

I will not take any more time of the House because there might be some other hon. Friends who are keen to speak on the point.

उपाध्यक्षा : कायदा तो यह है कि जो साहिबान नोटिस देते हैं वही बोल सकते हैं । मगर अभी चूंकि टाइम है—आठ मिनट और हैं वजीर साहिब को जवाब देने के लिए 15 मिनट निकाल कर, तो आप में से अगर एक साहिब बोलना चाहें या अगर दो बोलना चाहें तो वही साहिब बोलें जो वक्त का पूरा ध्यान रख सकें । घंटी के होते ही वह बैठ जाएं । (The rule is that only those members can speak who give notice of such a motion. However, there being 8 minutes even after allowing the Minister 15 minutes to give a reply, I Will permit one or two members to speak but they must not exceed the time limit and must resume the seat as soon I ring the bell.)

डा० बलदेव प्रकाश (अमृतसर शहर, पूर्व) : आज डिप्टी स्पीकर साहिबा, होम मिनिस्टर साहिब ने जो बात कही है कि ट्रकों पर लोगों को जलसे में इकट्ठा करने का काम सभी पार्टियां करती रही हैं । पहले तो यह मानते ही नहीं थे और जब जनता का प्रैशर पड़ा तो इन्होंने माना लेकिन दूसरी पार्टियों को भी साथ घसीट लिया । मैं समझता हूं कि इस तरह से कहना मिनिस्टर साहिब के लिए ठीक नहीं है । क्योंकि किसी पार्टी के ऐसे मीन्ज़ नहीं हैं जो लोगों को ट्रकों में भरवा कर बुलवा सकें लेकिन अगर इस को यह मान लिया जाए कि ठीक है तो मैं यह पूछना चाहता हूं कि क्या सरकार को यह उचित महसूस होता है कि अगर दूसरी पार्टी कोई कानून तोड़ती है तो सरकार भी तोड़ने लगे ? वजीर साहिब का यह कहना इसी तरह से है कि अगर हम सरकार के खिलाफ यह इल्ज़ाम लगाएं कि सरकार के फलां आदमी ने चोरी की तो यह सुन कर मिनिस्टर साहिब यह कहने लगे कि चोरी तो बहुत से लोग करते हैं, इसलिए सरकार का आदमी भी कर सकता है । मैं समझता हूं कि यह कोई जवाब नहीं है और न यह कोई दलील ही है । मैं एक यह बात मानता हूं कि एमरजैंसी के सिलसिले में कोई रूल रिलैक्स करना सरकार के लिए बुरी बात नहीं है । और एमरजैंसी में भाग दौड़ अथवा स्थान बदलने के लिए ट्रकों को इस्तेमाल करना पड़े तो कोई बुरी बात नहीं है और अगर ऐसे विषय को ले कर आपोजीशन बात का बतंगड़ बनाए तो ठीक नहीं है (थम्पिंग फ्राम ट्रैज़री बैंचिज़) लेकिन, मंडलोई साहब के आने पर, सरदार प्रताप सिंह के आने पर, बख्शी गुलाम मुहम्मद के आने पर गर्ज़ हर समय ट्रकों को लोगों के ढोने के लिए इस्तेमाल किया जाए तो यह बिल्कुल ठीक नहीं है अगर डैमोक्रेसी में यह ज़रूरी समझा जाए कि अपनी पार्टी के जलसों को कामयाब बनाने के लिए पावर इस्तेमाल की जाए तो मैं समझता हूं कि यह पार्टी इन पावर की गलती है । यहां मिनिस्टर साहिब ने यह भी फरमाया है कि ट्रक वालों से ज़बर-दस्ती नहीं की जाती बल्कि लोग अपने आप खुशी से सर्विस देते हैं । लेकिन मैं बतलाना चाहता हूं कि मेरे मकान के पास कुछ ट्रक वालों के घर हैं लेकिन उनकी मर्जी के

[डा० बलदेव प्रकाश]

बगैर एक रात जब वह सोए हुए थे तो उन्हें लाठियां मार मार कर उठाया गया। यह एक हक़ीक़त है और होम मिनिस्टर साहिब को ऐक्सेप्ट करना चाहिए, उसी तरह से जैसे कि उन्होंने बोल्डली डिप्टी कमिश्नर की ग़लती को ग़लत कहा है। मैं समझता हूं कि उन्होंने डैमोक्रेसी को ऊपर उठाने का सही कदम उठाया है। इसी तरह से अगर इस मामले में भी सरकार की कोई ग़लती हुई है तो उसको मान लेना चाहिए।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਜਗਰਾਓਂ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਟਰੱਕ ਲੋਡ ਵਾਸਤੇ ਹੋਣ ਉਹ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਦ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਚਾਰ ਜਾਂ ਪੰਜ ਕੁਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਕੁਲੀ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਰੇਤਾ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਇਟਾਂ ਲਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਕੁਲੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਸ ਟਰੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕੁਲੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਬੀਮਾਰ ਹੈ ਉਹ ਜੇਕਰ ਟਰੱਕ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਿਆ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸਜ਼ਾ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ। 100 ਰੁਪਏ ਤਕ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪਰਮਿਟ ਵੀ ਕੈਂਸਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਲਾ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਥਰਡ ਮੈਨ ਇੰਸ਼ਿਉਰਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਬੋਝ ਲਦਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਸਫਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਟੇਟ ਤੇ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਟਰੱਕਾਂ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਥੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੈਰਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕਿਸੇ ਗੁਲਾਮ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਥੇ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਕ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਜੀ ਚਾਹਵੇ ਰੂਲਜ਼ ਨੂੰ ਰੀਲੈਕਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਕਤ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਚੈਕ ਅਪ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਸੀ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਕਾਰਬੰਦ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਹ ਬਦਨੁਮਾ ਧੱਬਾ ਸਦਾ ਲਈ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਰਹਮਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਮੁਹੱਬਤ ਨਹੀਂ, ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਖੋਲਣ ਦੀ ਜੁੱਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਟਰੱਕਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਸਬੰਧੀ, ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੋਏ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਆਪ ਉਥੇ ਸੀ ਕਿਸੇ ਟਰੱਕ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਟਰੱਕ ਵਾਲੇ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਕੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਚਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਤਨੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਲੂਸ ਵਿਚ ਬਸ ਦੀ ਛਤ ਤੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਬਿਠਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਇਕ ਟਰੈਕਟਰ ਤੇ ਇਕ ਨੇ ਦਾਣੇ ਲਦ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਚਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਟਰੱਕ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਾਣੇ ਪਿਸਾਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਦਾ ਧੱਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ 70—70, 100—100 ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਕਾਲੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਹੋਈ ਜਗਰਾਉਂ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟਰੱਕ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜਲੂਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਾਠੀ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਰਮਿਟ ਕੈਂਸਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕੀ ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਜਲਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਰੱਕਾਂ ਤੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਲਦੱਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ ਸਿਵਾਏ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਕੈਂਸਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਡਰ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫੋਰਸੀਬਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪ ਇਸ ਹਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀਆਂ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਮਾਗਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਟਰੱਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਜ਼ਿਕਰ ਇਥੇ ਮੰਡਲੋਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਰੱਕ ਨਹੀਂ ਆਏ ਜਦੋਂ ਮੈਨਿਨ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਟਰੱਕ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ (ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker: No interruption please.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਠੀਕ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀਆਂ ਲਿਆਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀ ਗਲ ਆਖਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਜਲਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀ ਰੈਲੀ ਸੀ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਆਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੂਲ ਰੀਲੈਕਸ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਗੇ ਵੀ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਕਤ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰੂਲ ਰੀਲੈਕਸ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸ਼ੋ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਵਿਘਨ)।

ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ: ਇਹ ਕਿਸ ਦੀ ਤਰਫ ਸੀ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਕੋਈ ਇਖਤਿਆਰਾਤ ਦਾ ਗਲਤ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਜਲੂਸ ਕਢਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਤਾਰਾਂ ਦਿਲੀ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਜਲਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੈਨਿਨ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੰਡਲੋਈ ਵੇਲੇ ਵੀ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੈਲੀ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀ ਸੀ ਇਹ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਜਲਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਜਲਸਾ ਸੀ ? (ਵਿਘਨ)।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਜੀ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸੀ।

मैं अर्ज़ कर रहा था कि रक्षा दल के लिये या जितना भी हो सकेगा हम कोशिश करेंगे कि ट्रक्कों को रैली के लिए, होम गार्ड के लिए न इस्तेमाल किया जाए। इस के बारे में दो तीन बातें साफ होनी चाहिएं। एक तो वह कि ट्रक वालों को मजबूर नहीं करना चाहिए जैसा कि उन्होंने कहा कि मेरे घर के सामने रहने

[मुख्य मंत्री]

वाले ट्रक वालों को मजबूर करके ले गए ; इस बारे में मैं होम मिनिस्टर साहिब को कहूंगा कि उस की पूरी इन्क्वायरी की जाए (विघ्न) ग़लती में नहीं रहना चाहिए। हम देश की रक्षा के लिए हर चीज करने को तैयार हैं । जो वालन्टियरों के तौर पर ग्रौफर करे उस को इस्तेमाल कर लिया जाएगा । ग्रगर उन से ज़बरदस्ती ट्रक लिए जाएं तो सरकार को किराया देना पड़ेगा । ग्रगर वह किराया न लें तो वालन्टेरिली समझना चाहिए । रक्षा दल, होम गार्ड पुलिस की सहायता के लिए बने हैं रक्षादल, होम गार्ड रैली के लिए नहीं बनाई गई हैं । दूसरी बात यह है कि कोई ग्रादमी किराया देता है या किराया नहीं देता है तो वह इस की ज़द में नहीं ग्राता ग्रौर उसे पैसेंजर नहीं कहा जा सकता । (विघ्न)

श्री बलरामजी दास टंडन: ग्राप पुलिस को कहें कि डंडे न मारें ।

मुख्य मंत्री : लिस्न प्लीज़, मैं ग्रर्ज़ कर रहा था (विघ्न)

सरदार गुरनाम सिंह : ग्राप ला भी कोट करें ।

मुख्य मन्त्री : ला कोट करने की ज़रूरत नहीं क्योंकि होम गार्ड पुलिस के लिए है ग्रौर रक्षादल होम गार्ड के लिए है मैं ग्रर्ज़ कर रहा था कि ऐसे दो मौके ग्राए । यह दूसरा मौका है जब हम टोलरेट कर रहे हैं । पहला मौका वह था जब पंजाब की पार्टीशन हुई थी ग्रौर रिफ्यूजीज़ ग्राए थे रिफ्यूजियों को इस तरफ लाना था ।

Sardar Gurnam Singh : That was realy emergency.

मुख्य मन्त्री : मैं उस वक्त ट्रांसपोर्ट मिनिस्टर था; मैं ने खुली छुट्टी दे रखी हुई थी कि ट्रक वाले रिफ्यूजियों से पैसा न लें, बल्कि ट्रकों को रोका जाता था ग्रौर रिफ्यूजियों से पूछा जाता था कि ग्राप ने ट्रक वालों को पैसे तो नहीं दिए । जब रिफ्यूजी कह देते थे कि हम ने पैसे नहीं दिए तो ट्रकों को जाने दिया जाता था साथ ही रिफ्यूजियों को कह दिया जाता था कि ट्रक वाले को पैसे बिल्कुल न दें । ग्रगर उनके दिलों में देश के प्रति प्रेम हो ग्रौर वे देश की रक्षा करना चाहते हों, तो ट्रक वाले किराया न लें तो मैं समझता हूं कि यह कोई एतराज़ की बात नहीं है लेकिन मैं साथ ही यह भी कहना चाहता हूं कि सियासी पार्टियों के लिए ट्रक इस्तेमाल करने की इजाज़त नहीं होनी चाहिए ।

Sardar Gurnam Singh : Will you issue a circular restraining all the parties from using the trucks in this manner ?

Chief Minister : Yes certainly. मैं तो यह कई बार कह चुका हूं कि किसी पुलिटीकल पार्टी को ग्रपने जलसों के लिए इस तरह ट्रकों का इस्तेमाल करने की इजाज़त नहीं दी जा सकती है ।

(Interruption by Sardar Lachhman Singh Gill)

मुख्य मन्त्री : जब मैं बोल रहा हूं तो आप को इंटरप्ट करते हुए शर्म आनी चाहिए । (शोर, विघ्न)

सरदार लछमन सिंह गिल : आन ए प्वाइंट आफ आर्डर, मेडम चीफ मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि मुझे शर्म आनी चाहिए । क्या यह ठीक है ? क्या चीफ मिनिस्टर साहिब हाउस के दूसरे मैम्बर्ज़ को इस तरह कह सकते हैं ? (विघ्न) (शोर)

उपाध्यक्षा : कोई तहज़ीब होनी चाहिए, कोई तमद्दन होना चाहिए, ऐसी बात नहीं होनी चाहिए । (There should be some order and civilized behavior. No such things should be said here)

(Interruptions by Sardar Jai Inder Singh.)

उपाध्यक्षा : आप इन्टरप्ट न करें यह लैजिस्लेटर्ज़ का हाउस है आप इस आगस्ट हाऊस में बैठे हैं यह बहुत गैर मुनासिब है कि आप इन्टरप्ट कर रहे हैं । (विघ्न, शोर) (This is a House of Legislators. The hon. Member is sitting in this august House. It is not proper for him to Interrupt like this.)

चौधरी देवी लाल : आन ए प्वाइंट आफ आर्डर, मैडम । लीडर आफ दी हाउस ने यह बात कही है कि सरदार लच्छमन सिंह गिल को शर्म आनी चाहिए, आप उन से कहें कि यह लफ्ज़ वापिस लें (विघ्न, शोर)

Deputy Speaker : No interruption please.

मुख्य मंत्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप से अर्ज़ करना चाहता हूं कि हाउस में शोर नहीं मचना चाहिए । (विघ्न, शोर)

Deputy Speaker : Order please.

मुख्य मंत्री : मैंने कहा है कि शर्म आनी चाहिए जबकि मैं तकरीर कर रहा हूं। मैं यह लफ्ज वापिस लेता हूं तो इस के बदले में बेहया और निर्लज्ज का शब्द बोल देता हुं । (बिघ्न शोर)

उपाध्यक्षा : आप मेरी जगह पर आ जाए मैं चेयर से उठ जाती हूं । (बिघ्न) (The hon. Members may occupy my chair. I leave it.) (बिघ्न)

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वाइंट आफ आर्डर, मैंदम, क्या कोई मैंम्बर दूसरे मैम्बर को कह सकता है कि शर्म आनी चाहिए ?

उपाध्यक्षा : मैं ने पहले ही कहा है कि मुझे लीडर आफ दि हाउस को पूछने दें । अगर उन्होंने यह लफ्ज कहें हैं तो वह लफ्ज वापिस ले लेंगे । (I have already said, let me enquire from the leader of the House. If he has spoken these words, he will withdraw them.)

बाबू बचन सिंह : लीडर आफ दि हाउस ने तसलीम कर लिया है । आप उन्हें कहें कि यह लफ्ज़ वापिस लें ।

मुख्य मंत्री : अगर मैं ने यह लफ्ज़ वापिस लेने हैं तो मैं बेहया और लज्जा के लफ्ज़ कह देता हूं ।

Sardar Tara Singh . On a point of order madam.

उपाध्यक्षा : No point of order. आप को कुछ पता नहीं आप बैठ जाएं , जो कुछ आप को सरदार लच्छमण सिंह गिल कह देता है वह आप कह देते हैं । (विघ्न. शोर) सरदार गुरनाम सिंह जी, मैं आप की मदद चाहती हूं । No. point of order. The hon. Member does not know any thing. He may take his seat. Whatever Sardar Lachhman Singh Gill tells him he says. I would seek the co-operation of Sardar Gurnam Singh (*Interruptions*).

सरदार गुरनाम सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, हम भी यही चाहते हैं कि हाउस की डिगनिटी कायम रखनी चाहिए..........

मुख्य मंत्री : मैं ने उसे विदड्रा कर लिया है ।

सरदार गुरनाम सिंह : आप ने वह विदड्रा कर लिया है । बहुत अच्छा किया है । (*Cheers from the opposition*)

गृह मंत्री (श्री मोहन लाल): डिप्टी स्पीकर साहिबा, सवाल यह था—

"Will the Home Minister be pleased to state whether Government have recently received any complaint from the truck-owners in the State stating therein that their trucks are mis-used by the Police in bringing public men from the villages, whenever any big rally is arranged by the Congress at any District Headquarter, if so, the action, if any, taken by the Government in the matter ?"

सवाल बिलकुल महदूद था कि पुलिस के मुताल्लिक कोई ऐसी शिकायत गवर्नमैंट के पास आई है कि वह लोगों को लाने के लिए ट्रक्कों को जबरदस्ती इस्तेमाल में लाती है । मैं ने जवाब दिया था कि गवर्नमैंट के पास ऐसी कोई शिकायत नहीं आई । मैं आज भी कहता हूं कि गवर्नमैंट के पास आज तक कोई रिटन कम्पलेंट ट्रकस के इस्तेमाल के बारे में नहीं आई............

सरदार गुरनाम सिंह : मोगा वालों ने शिकायत कर के देख लिया है ।

गृह मंत्री : अगर कोई किसी भी बिना पर शिकायत नहीं करता , हमारे पास शिकायत आती नहीं (आवाज़ें) मैं तो कहता हूं कि अगर कोई मेम्बर साहिब लिख कर शिकायत करेगा तो मैं बाकायदा उस की जांच और तहकीकात करवाऊंगा और अगर किसी तरह की जबरदस्ती किसी की साबत होगी तो मैं एक्शन लेने के लिए तैयार हूं। मुझे लिख कर दीजिए ।

मेम्बर साहिबान ने कुछ बातें कहीं कि कानूनी पोज़ीशन क्या है और वह इस मामला में रीलैंक्स हो सकती है कि नहीं ? दर असल सवारियों को ले जाना या न ले जाना, यह जो सवाल है वह पंजाब मोटर वेहीकल रुल्ज़ से गवर्न होता है । यह ठीक है कि आम हालात में सवारियों को कोई ट्रक नहीं ले जा सकता, सिवाये उन आदमियों के जो कि ट्रक के साथ काम करते हों, या छः सवारियां हों उस से ज्यादा नहीं । कानूनी पोज़ीशन यही सही है । यह बात कोई हैरानगी वाली नहीं है । मुझे उस दिन पता नहीं था कि क्या पोज़ीशन है । मेम्बर साहिबान को सुनी सुनाई बात का तो पता हो सकता है, मुझे पता नहीं था कि कौनसा कानून है । मैं ने उस दिन कहा था कि सारा कानून अपने सिर पर मैं नहीं लिये फिरता हूं । मोटर वेहीकल रुल्ज़ के मुताबिक सवारियां नहीं ले जा सकता लेकिन जैसे कि चीफ मिनिस्टर साहिब ने अभी कहा कि अगर इम्पौर्टेन्ट नैशनल फंकशन्ज़ के लिए उन रुल्ज़ की रीलेक्सेशन कर दी जाती है तो कोई अनहोनी बात नहीं है ।

उपाध्यक्षा : हाउस कल नौ बजे मीट करेगा । (The House will meet at 9 A. M. tomorrow).

(*The Sabha then adjourned till 9 a. m. on Tuesday, the 5th March, 1963*).

21232/PVS—16-9-63—C., P. & S., Pb., Chandigarh.

ANNEXURE

[Please see Foot-note at Page (8) 29 of this debate.]

HARIJAN TENANTS IN VILLAGE KALSIAN KALAN, DISTRICT AMRITSAR

588. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total number with names of Harijan and Non-Harijan tenants in the village Kalsian Kalan, tehsil Patti, district Amritsar, who have been in possession of any land during the last ten years or more together with the area of such land in the possession of each tenant and also the names of the landlords whom the said land belongs to ;

(b) the number of khasras at present with the said tenants separately ?

Sardar Ajmer Singh : (a) Annexure 'A' enclosed.

(b) Annexure 'B' enclosed.

ANNEXURE 'A'

Total number of tenants	Names of the tenants who have been in possession of any land in village Kalsian Kalan during the last ten years or more	Area with each tenant at present		Name of the landlord to whom the land belongs
1	2	3		4
		Kanals	Marlas	
87	1. Shri Bahal Singh, son of Dula Singh ..	60	8	Sarvshri Jank Sher Singh, Karn Sher Singh, Shiv Sher Singh, and Raghu Sher Singh, sons of Shri Raj Ravi Sher Singh of Kalsian State
	2. Shri Teja Singh, son of Hira Singh	30	6	Ditto
	3. Shri Fula Singh, son of Ala Singh	54	4	Ditto
	4. Shri Jiwan Singh, Suba Singh, sons of Sunder Singh	16	5	Ditto
	5. Shri Dhara Singh, son of Ala Singh	98	4	Ditto
	6. Shri Dara Singh, son of Jasa Singh	13	0	Ditto
	7. Shri Dhara Singh, son of Jwand Singh	10	8	Ditto
	8. Shri Fauja Singh, son of Ujagar Singh	1	10	Ditto
	9. Shri Gurmukh Singh, Suba Singh, sons of Nehal Singh	89	12	Ditto
	10. Shri Fauja Singh, son of Ujagar Singh	51	17	Ditto
	11. Shri Kartar Singh, son of Jasa Singh	12	18	Ditto
	12. Shri Karm Singh, son of Lal Singh	7	12	Ditto
	13. Shri Lachman Singh, son of Sunder Singh	29	13	Ditto
	14 Shri Lakha Singh, son of Dhara Singh	160	1	Ditto
	15. Shri Lakha Singh, son of Lal Singh Shri Harnam Singh, son of Ujagar Singh	15	8	Ditto
	16. Shri Mangle Singh, son of Budh Singh	32	16	Ditto
	17. Shri Moti, son of Jemle, son of Fata	24	2	Ditto
	18. Shri Mohinder Singh, son of Bishan Singh	227	1	Ditto
	19. Shri Mohinder Singh, son of Buta Singh	22	8	Ditto

Total number of tenants	Names of the tenants who have been in possession of any land in village Kalsian Kalan during the last ten years or more	Area with each tenant at present		Name of the land-lord to whom the land belongs
1	2	3		4
		Karnals	Marlas	
87—*contd*	20. Shri Mohinder Singh, son of Labh Singh	87	14	Ditto
	21. Shri Meja Singh, son of Daya Singh	106	18	Sarvshri Jank ; Sher Singh, Karn Sher Singh, Shiv Sher Singh, and Raghu Sher Singh, son of Shri Raj Ravi Sher Singh of Kalsaian State
	22. Shri Mahain Singh, son of Rulia Singh	12	13	Ditto
	23. Shri Meja Singh, son of Milkha Singh Shri Dial Singh, Sudagar Singh, sons of Sunder Singh	58	2	Ditto
	24. Shri Narain Singh, son of Jsar Singh	14	4	Ditto
	25. Shri Hardip Singh, son of Sohan Singh	5	10	Ditto
	26. Shri Harnam Singh, son of Jasa Singh	23	18	Ditto
	27. Shri Harnam Singh, son of Hakam Singh	1	0	Ditto
	28. Shri Hari Singh, son of Ram Singh	15	7	Ditto
	29. Shri Hazara Singh, son of Ram Singh	2	11	Ditto
	30. Shri Hazara Singh, son of Ujagar Singh Shri Malook Singh, son of Sohel Singh	93	1	Ditto
	31. Shri Dalip Singh, son of Mala Singh	37	5	Ditto
	32. Shri Hans Raj, son of Surjan Singh	71	14	Ditto
	33. Shri Dalip Singh, son of Jagat Singh	67	6	Ditto
	34. Shri Dalip Singh, son of Lal Singh	12	2	Ditto
	35. Shri Dhara Singh, son of Gajan Singh	95	4	Ditto
	36. Shri Santa Singh, son of Kala Singh	4	16	Ditto
	37. Shri Dipa, son of Bhuri	42	5	Ditto
	38. Shri Sanga Singh, son of Pala Singh	143	14	Ditto
	39. Shri Sohan Singh, son of Bagga Singh	115	16	Ditto
	40. Shri Sohan Singh-Hazara Singh, son of Kala Singh	15	11	Ditto
	41. Shri Suba Singh, son of Jagat Singh	16	0	Ditto
	42. Shri Kartar Singh, son of Jagat Singh	22	8	Ditto

Total number of tenants	Names of the tenants who have been in possession of any land in village Kalsian Kalan during the last ten years or more	Area with each tenant at present		Name of the land-lord to whom the land belongs
1	2	3		4
87—*Contd*	43. Shri Karam Singh, son of Sher Singh	58	4	Sarvshri Jank Sher Singh, Karn Sher Singh, Shiv Sher Singh, and Raghu Sher Singh, son of Shri Raj Ravisher Singh, of Kalsian State
	44. Shri Karnail Singh, son of Lachman Singh	4	9	Ditto
	45. Shri Karnail Singh, son of Dhara Singh	82	12	Ditto
	46. Shri Kehar Singh, son of Wadhawa Singh	91	12	Ditto
	47. Shri Kehar Singh, 1/3, Lachman Singh, 2/3, son of Sundar Singh	23	4	Ditto
	48. Smt. Harnamo, w/o Buta Singh	25	15	Ditto
	49 Shri Naurang Jagir Singh, son of Santa Singh	52	5	Ditto
	50. Shri Banta Singh, son of Kharak Singh	60	6	Ditto
	51. Shri Labha Singh, son of Chuagat Singh	58	8	Ditto
	52. Shri Arur Singh, son of Jawand Singh	80	10	Ditto
	53. Shri Sadhoo Singh, son of Thakar Singh	49	4	Ditto
	54. Shri Sohel Singh, son of Attar Singh	70	16	Ditto
	55. Shri Kehar Singh, son of Wadhawa Singh	83	5	Ditto
	56. Shri Teja Singh, son of Indar Singh	39	2	Ditto
	57. Shri Karam Singh, Teja Singh, Angrais Singh, sons of Lal Singh	211	4	Ditto
	58. Sarvshri Meja Singh, son of Mela Singh, Lachhman Singh, Bachan Singh, Sajjan Singh, Gajan Singh, Bagicha Singh, son of Teja Singh	184	8	Ditto
	59. Atma Singh, son of Chanda Singh ..	3	3	Ditto

Total number of tenants	Names of the tenants who have been in possession of any land in village Kalsian Kalan during the last ten years or more	Area with each tenant at present		Name of the land-lord to whom the land belongs
1	2	3		4
		Kanals	Marlas	
87—Contd	60. Sarvshri Atma Singh, Gian Singh, Sultan Singh, son of Chanda Singh		8	Sarvshri Jank Sher Singh, Karn Sher Singh, Shiv Sher Singh, Raghu Sher Singh, sons of Shri Raj Ravi Sher Singh of Kalsian State
	61. Ala Singh, son of Wasava Singh	24	14	Ditto
	62. Arjan Singh, son of Bahadar Singh	40	14	Ditto
	63. Amar Singh, Jind Singh, son of Dewa Singh	9	7	Ditto
	64. Shri Anokh Singh, son of Ghula Singh	37	18	Ditto
	65. Shri Ujagar Singh, son of Mangal Singh, son of Vir Singh	73	8	Ditto
	66. Shri Baghel Singh, son of Phula Singh	77	1	Ditto
	67. Shri Banta Singh, son of Ujagar Singh	75	4	Ditto
	68. Shri Banta Singh, son of Bogh Singh	1	14	Ditto
	69. Shri Buta Singh, son of Jagat Singh	1	18	Ditto
	70. Shri Bahal Singh, son of Sham Singh Suchet Singh, son of Iser Singh	89	3	Ditto
	71. Shri Bhan Singh, son of Jawala Singh 1/3, Gurbax Singh, son of Janga Singh 2/3r	22	18	Ditto
	72. Teja Singh, son of Banta Singh	40	1	Ditto
	73. Shri Chanan Singh, son of Tara Singh	17	11	Ditto
	74. Shri Joti Ram, son of Jawala Ram	114	15	Ditto
	75. Shri Khushi Ram, son of Harnam Dass	8	0	Ditto
	76. Shri Dal Singh, son of Sadhu Singh	118	12	Ditto
	77. Shri Buta Singh, son of Vir Singh	116	16	Ditto
	78. Shri Kehar Singh, son of Rulia Singh	116	5	Ditto
	79. Shri Sohan Singh, son of Gehal Singh	81	15	Ditto
	80. Shri Sohan Singh, son of Gehal Singh, Bagha Singh, son of Jagat Singh	90	8	Ditto

Total number of tenants	Names of the tenants who have been in possession of any land in village Kalsian Kalan during the last ten years or more	Area with each tenant at present		Name of the land-lord to whom the land belongs
1	2	3		4
87—Concld		Kanal	Marla	
	81. Shri Chanan Singh, son of Ralia Singh	28	15	Sarvshri Jank Sher Singh, Karn Sher Singh, Shiv Sher Singh, Raghu Sher Singh, sons of Raj Ravi Sher Singh of Kalsia State
	82. Shri Sadhu Singh, son of Ralia Singh	41	0	Ditto
	83. Shri Asa Singh-Kahan Singh, Kundan Singh and Dhara Singh, son of Santa Singh	42	4	Ditto
	84. Shri Kartar Singh, Hazara Singh, Sardara Singh, son of Kehar Singh	33	4	Ditto
	85. Shri Chanchal Singh, son of Mian Singh	10	6	Ditto
	86. Shri Surat Singh, son of Surain Singh	26	4	Ditto
	87. Shri Naranjan Singh-Gujar Singh, sons of Ram Singh	12	12	Ditto

Annexure 'B'

Serial No.	Name of Tenant	Khasra No.
1	2	3
1	Shri Bahal Singh, son of Dula Singh	181 —— 1 10 82 —— 4 —— 2 5 6 7 14 15
2	Shri Teja Singh, son of Hira Singh	173 —— 1 2 10 174 —— 6
3	Shri Fula Singh, son of Ala Singh	200 —— 5 —— 2 6 7 14 15 16 17 24
4	Shri Jiwan Singh, Suba Singh, sons of Sundar Singh	206 —— 1 —— 2 2 3 —— 1
5	Shri Dhara Singh, son of Ala Singh	101 —— 24 25 —— 1 125 —— 1
5—Concld		2 3 —— 1 9 —— 2 10 4 —— 1 126 —— 2 —— 2 3 6 7 8 9 10 14 15 —— 1
6	Shri Dara Singh, son of Jasa Singh	198 —— 21 199 —— 15 —— 2 16 —— 1
7	Dhara Singh, son of Jwand Singh	208 —— 6 —— 1 7
8	Shri Fauja Singh, son of Ujjagar Singh	177 —— 1 —— 2

Serail No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
9	Shri Gurmukh Singh, Suba Singh, sons of Nehal Singh	208 —— 14 15 16 17 209 —— 3 —— 1 9 10 —— 2 11 12 19 20 22 —— 1 210 —— 26
10	Shri Fauja Singh, son of Ujagar Singh	190 —— 14 —— 2.... 17 —— 2 24 23 —— 2 193 —— 2 3 4 9
11	Shri Kartar Singh son of Jasa Singh	183 —— 15 —— 2 16
12	Shri Karm Singh, son of Lal Singh	187 —— 24

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
13	Shri Lachman Singh son of Sundar Singh	50 —— 12 13 —— 1 8 —— 2 19 20
14	Shri Lakha Singh, son of Dhara Singh	159 —— 11 12 13 14 —— 2 17 18 19 20 21 22 23 182 —— 3 8 158 —— 14 15 16 17 18 —— 2 23 24 25
15	Shri Lakha Singh, son of Lal Singh, 3/5, Harnam Singh, son of Ujagar Singh, 2/5	197 —— 3 —— 2 17 —— 2 18
16	Shri Mangle Singh, son of Budh Singh	76 —— 13

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
16—Concld		14 16 17 18 19 ——— 1
17	Shri Moti, son of Jemle, son of Fata	120 ——— 2 ——— 2 3 ——— 3 4 ——— 2 5 ——— 2 6 ——— 2 7 ——— 2 8 9 ——— 1 12 ——— 2 13 ——— 1
18	Shri Mohinder Singh, son of Bishan Singh	26 ——— 6 ——— 2 14 17 ——— 2 18 19 20 21 44 ——— 8 ——— 2
18—Concld		11 12 13 14 ——— 1 17 18 19 45 ——— 1 2 3 4 6 ——— 2 7 8 9 10 45 ——— 13 ——— 2 14 ——— 1 15 16 25 ——— 1 52 ——— 4 ——— 2 5 ——— 1 6 53 ——— 10 11 ——— 1
19	Shri Mohinder Singh, son of Boota Singh	199 ——— 21 ——— 2 ———

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
19—Concld		208 — 5 — 2 6 — 2 209 — 1 2 — 1 10 —
20	Shri Mohinder Singh, son of Labh Singh	1 167 — 17 18 — 1 23 — 2 24 173 — 3 4 7 8 9 12 13 14 17 18 — 1 23
21	Shri Meja Singh, son of Daya Singh	45 — 14 — 2 70 — 19 22 72 — 5 15 16 73 — 2
21—Concld		9 10 11 12 19 20 21 22
22	Shri Mahain Singh, son of Rulia Singh	39 — 8 13 —
23	Shri Meja Singh, son of Milkha Singh, Dial Singh, Sudagar Singh, son of Sundar Singh	1 12 — 4 5 — 1 6 — 2 7 14 18 — 4 19 — 2 — 4 23 — 2 20 — 11 20
24	Shri Narain Singh, son of Jsar Singh	199 — 22 209 — 2 — 2
25	Shri Hardip Singh, son of Sohan Singh	187 — 23 — 2

S. No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
25—*concld*		200 —— 3 —— 3 5 —— 2
26	Shri Harnam Singh, son of Jasa Singh	159 —— 25 —— 2 60 —— 21 22 180 —— 2 —— 1
27	Shri Harnam Singh, son of Hakam Singh	15 —— 24 —— 3
28	Shri Hari Singh, son of Ram Singh	181 —— 11 12
29	Shri Hazara Sinth, son of Ram Singh	39 —— 13 —— 2
30	Shri Hazara Singh, son of Ujagar Singh, Malook Singh, son of Sohel Singh	175 —— 22 24 —— 1 23 25 1 190 —— 1 2 3 —— 1 3 —— 2
30—*concld*		4 5 6 7 14 —— 1 15 17 —— 1 191 —— 1 —— 2 10
31	Shri Dalip Singh, son of Mala Singh	199 —— 12 18 19 20 21 —— 1
32	Shri Hans Raj, son of Surjan Singh	49 —— 24 25 50 —— 13 —— 3 17 —— 2 18 21 22 23 67 —— 1 —— 1 68 —— 4 5
33	Shri Dalip Singh, son of Jagat Singh	19 —— 12 13 —— 1

S. No.	Name of tenant	Khasra No
1	2	3
33—*concld*		18 19 21 22 30 — 2 — 1 56 — 1 10 — 1 20
34	Shri Dalip Singh, son of Lal Singh	40 — 15 — 2 1 — 6 — 1
35	Shri Dhara Singh son of Gajan Singh	44 — 20 21 22 45 — 25 — 2 50 — 5 51 — 1 2 3 — 1 8 9 10 12 13
36	Shri Santa Singh, son of Kala Singh	30 — 9 — 2

S. No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
37	Shri Dipa, son of Bhuri ..	44 — 2 3 — 3 8 — 1 9 10 45 — 5 6 — 1
38	Shri Sanga Singh, son of Pala Singh	48 — 12 13 — 1 17 18 19 20 21 22 23 24 68 — 2 3 — 1 69 — 1 2 3 4 69 — 5 6 7 8 9 10 13 14 15 16
39	Shri Sohan Singh, son of Bagga Singh	30 — 14 — 1

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
39—*concld*		14 —— 2 15 31 —— 11 12 91 —— 16 —— 2 17 18 —— 1 24 25 —— 1 106 —— 1 2 3 4 —— 1 7 —— 2 8 9 10 —— 1 12 13 —— 1 14 —— 1
40	Shri Sohan Singh, Hazara Singh, sons of Kala Singh	31 —— 14 17
41	Shri Suba Singh, son of Jagat Singh	64 —— 9 10
42	Shri Kartar Singh, son of Jagat Singh	64 —— 18 19 —— 1
42—*concld*		23 —— 2 24
43	Shri Karm Singh, son of Sher Singh	62 —— 18 —— 2 21 22 23 63 —— 25 —— 3 81 —— 2 —— 1 1 9 10 11 —— 1
44	Shri Karnail Singh, son of Lachman Singh	27 —— 23 —— 2 44 —— 3 —— 2
45	Shri Karnail Singh, son of Dhara Singh	177 —— 1 —— 1 178 —— 3 4 5 7 8 9 10 —— 1

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
45—*concld*		11 12 14 —— 1 20 179 —— 10 —— 1 14 13
46	Shri Kehar Singh, son of Wadhawa Singh	159 —— 24 181 —— 2 3 4 5 6 7 8 9 13 14 15
47	Shri Kehar Singh, 1/3, Lachman Singh 2/3, son of Sundar Singh	49 —— 15 50 —— 9 11
48	Shrimati Harnamo, w/o Buta Singh	50 —— 6 2 14 51 —— 21 —— 1
49	Shri Naurang Jagir Singh, son of Santa Singh	180 —— 23 —— 2 23 —— 3 185 —— 2

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
49—*concld*		3 4 5 6 —— 1 7 8min
50	Shri Banta Singh, son of Kharak Singh	179 —— 20 —— 2 21 180 —— 18 —— 2 21 23 —— 1 25 185 —— 9 13 14 —— 1 186 —— 1 162 —— 15 —— 2 52
51	Shri Labha Singh, son of Chuagat Singh	162 —— 19 —— 2 22 23 179 —— 5 6 7 8 —— 1

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
51—*concld*		15 —— 1 323 344 351 522 523
52	Shri Arur Singh, son of Jawand Singh	131 —— 17 —— 1 181 —— 25 —— 2 184 —— 5 6 7 8 10 —— 2 12 15 —— 2 185 —— 1 10 11 520
53	Sadhoo Singh, son of Thakar Singh	185 —— 18 —— 2 19 20 21 22 —— 1 203 —— 1 —— 2 2 3 341
54	Shri Sohel Singh, son of Attar Singh	179 —— 23 —— 2 185 —— 25 186 —— 17 —— 2 18 19 20 21 22 23 24 201 —— 1 —— 206 —— 51 —— 1
55	Shri Kehar Singh, son of Wadhawa Singh	131 —— 20 179 —— 1 2 3 9 10 11 12 19 20 —— 1 22 23 —— 1 186 —— 2 —— 1 325 535
56	Shri Teja Singh, son of Inder Singh	160 —— 6

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
56—*concld*		7 8 9 12
57	Shri Karam Singh, Teja Singh, Angrais Singh, sons of Lal Singh	122 —— 16 —— 2 17 18 19 —— 1 19 —— 2 19 —— 3 22 —— 1 22 —— 2 23 24 25 121 —— 13 104 —— 16 —— 2 17 18 19 22 23 24 25 12 —— 1 105 —— 21 —— 2 120 —— 21 —— 1 136 —— 1
57—*concld*		2 3 4 8 9 12 —— 1 13 —— 1 19 —— 2 121 —— 3 —— 1 7 —— 2 8 14 15 —— 1 16 17 24 25 152 —— 1 —— 3 1 —— 4 518
58	Shri Meja Singh, son of Mela Singh, Lachhman Singh, Bachan Singh, Sajan Singh, Gajan Singh, Bagicha Singh, sons of Teja Singh,	30 —— 16 17 —— 1 18 —— 1 23 —— 2 24 25 31 —— 18

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
58—*concld*		
		19 20 22 23
		165
		16 25 166
		11 12 13 19
		1 20 21 22 274
		1 2 3 8
		1 174
		8
		1 9
		1 10 11
		1 175
		5
59	Shri Atma Singh, son of Chanda Singh	68
		3
		3
60	Shri Atma Singh-Gian Singh, Sultan Singh, sons of Chanda Singh	92
		23
		2
61	Ala Singh, son of Wasawa Singh	53
		2
		2

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
61—*concld*		
		3 4 5
62	Shri Arjan Singh, son of Bahadar Singh	190
		3
		1 8 9 10
		1 12 13
		2 18 19 13
		1
63	Shri Amar Singh, Jind Singh, sons of Dewa Singh	37
		1
		3 9
		2
64	Shri Anokh Singh, son of Ghula Singh	163
		7
		2 8
		2 9 12
		3 13 14
		1 17 18
65	Shri Ujagar Singh, son of Mangal Singh, son of Vir Singh	74 1
		17 18 19
		1

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
65—concld		22
		2 23 24 96
		3
		13
		2 4 7 8
		2 9
		2 14
66	Shri Baghel Singh, son of Phula Singh	13 29
		6
		1 30
		2
		2 3 4 5
		2 6 7
		1 7
		2 8 9
		1 10 31
67	Shri Banta Singh, son of Ujager Singh	9 10 29
		3 6
		2

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
67—concld		7
		2 8 11 12 13 14 15 16 25
68	Shri Banta Singh, son of Bogh Singh	163
		12
		2
69	Shri Buta Singh, son of Jagat Singh	30
		5
		1
70	Shri Bahal Singh, son of Sham Singh-Suchet Singh, son of Iser Singh	78
		6
		2 15 16 17
		2 25 79
		1 2 9 10 11 12 19 21 22
71	Shri Bhan Singh, son of Jawala Singh, 1/3, Gurbux Singh, son of Janga Singh, 2/3	104
		15
		1 16
		1 105
		11

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
71—concld		20 21 ——— 1 197 ——— 17 ——— 1
72	Shri Teja Singh, son of Banta Singh	162 ——— 16 ——— 2 24 ——— 2 25 163 ——— 19 ——— 2 20 21 22
73	Shri Chanan Singh, son of Tara Singh	43 ——— 11 ——— 2 20 44 ——— 16
74	Shri Joti Ram, son of Jawala Ram	46 ——— 21 22 49 ——— 1 2 9 10 11 12 13 17 16 20 21 ——— 2 22 23

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
74—concld		68 ——— 3 ———
75	Shri Khushi Ram, son of Harnam Dass	2 26 ——— 9
76	Shri Dal Singh, son of Sadhu Singh	175 ——— 4 5 ——— 1 6 ——— 1 6 ——— 2 7 8 ——— 1 8 ——— 2 9 ——— 1 10 ——— 3 11 ——— 2 11 ——— 3 12 ——— 1 12 ——— 2 13 14 15 16 17 ——— 1 17 ——— 2 18 ——— 1 18 2

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
	76—concld	19
		1 19
		2 19
		3 20
		1 22 23
		1 24
		2 25
		2
77	Shri Buta Singh, son of Vir Singh	105
		24
		3 106
		19 18
		2 21 22 23
		1 120
		1 2
		1 3
		1 9
		2 10 11 12
		1 12
		3

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
	77—concld	13
		2 14
		1 19
		2 20
		1 20
		2 121
		2 5 6 7
		1 15
		2
78	Shri Kehar Singh, son of Ralia Singh	89
		21
		2 91
		21 22 23
		2 92
		25
		2 106
		3/2 14
		2 15 107
		4 5 6
		1

Serial No.	Name of tenant	Khasra No.
1	2	3
78—concld		7 8 9
		1 11 12 13 14
		1 20
		1 108
		1
		1 2
		1
79	Shri Sohan Singh, son of Gehal Singh	105
		3 4 5 6 2
		2 15 16 24
		2 25 106
		3
		2 11 20
80	Shri Sohan Singh, son of Gehal Singh, Baga Singh, son of Jagat Singh	104
		13
		1 14 15
		1 106
		16
80—concld		17 18
		1 23
		2 24 25 107
		18
		2 19 20
		2 21 22
		1 119
		1
		1 120
		3
		2 4
		1 5
		1
81	Shri Chanan Singh, son of Ralia Singh	159
		15
		2 16 25
		1 160
		11
		2 20
82	Shri Sadhu Singh, son of Ralia Singh	91
		2

Serial No.	Name of tenant	Khasra No
1	2	3
82—concld		9 12 13 — 1 18 — 2 19 23 — 1
83	Shri Asa Singh. Kahan Singh, Kundan Singh and Dhara Singh, sons of Santa Singh	73 — 18 — 2 23 24 97 — 2 — 2 3 4 — 1
84	Kartar Singh, Hazara Singh, Sardara Singh, sons of Kehar Singh	73 — 4 — 1 15 — 2 74 — 10 — 2 11 12 — 1 75 — 16 15 — 2

Serial No.	Name of tenant	Khasra No
1	2	3
84—concld		17 — 1
85	Shri Chanchal Singh, son of Mian Singh	83 — 16 — 1 7 — 2 4 14 — 1 15 — 2 6 — 2
86	Shri Surat Singh, son of Surain Singh	25 — 6 — 2 14 — 1 15 24 — 3 24 — 1 25 — 1
87	Shri Naranjan Singh, Gujar Singh, sons of Ram Singh	97 — 22 23 — 1

PROFESSIONAL TAX

728. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the names of persons against whom Professional Tax amounting to Rs 250 or more was in arrears as on the 13th September, 1962, in Karnal and Amritsar Districts together with the amount due from each at present ;

(b) the names of persons from whom the Professional Tax of more than Rs 250 or 250 has been recovered on or after 13th September, 1962 ;

(c) the names of those persons who have been assessed Rs 250 or more as professional tax after 13th September, 1962 in the districts as referred to in part (a) above together with the number of years for which assessed ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) List is enclosed (Annexure I)..

(b) List is enclosed (Annexure II).

(c) List is enclosed (Annexure III).

ANNEXURE 1

KARNAL DISTRICT

Serial No.	Name of the assessee	Arrears of Rs 250 or more as on 13th September, 1962	Amount due at present
		Rs	Rs
1	Shri Jagbir Sawhney, General Manager, Panipat Co-operative Sugar Mill, Panipat	1,010.00	Nil
2	Shri Shugan Chand, son of Shri Khushi Ram, Brick Kiln-owner, M. T., Panipat	370.00	Nil
3	Shri Romesh Datt, care of Romesh Carding and Safe Works, Panipat	500.00	Nil
4	Shri Balraj Vij, care of Shri Ram Lal Vij, Railway Road, Panipat	862.09	862.09
5	Shri Sham Lal Sunda, care of M/s Bharat Coal Agents, 18—Netaji Subhash Road, Calcutta	1,362.09	1,362.09
6	Shri Satish Chander, care of M/s Mehar Chand-Jagdish Chand, Panipat	250.00	250.00
7	M/s Roop Chand-Amar Nath, Panipat ..	250.00	Nil
8	Shri Gita Ram, care of United Engineering Works, Panipat	250.00	Nil
9	Shri Radha Kishan, son of Shri Chamba Ram, care of H. Lal and Bros., New Delhi	250.00	Nil
10	M/s Kasturi Lal and Sons, Karnal ..	360.00	240.00
11	Dr. Sumer Chand Gupta, Karnal ..	450.00	Nil
12	Shri Jai Narain Gadel, care of Haryana Woollen and General Mills, Panipat	250.00	Nil
13	Shri H.C. Kapoor, Punjab National Bank, Smalkha ..	330.00	100.00
14	M/s Shazad Rai-Harphool Singh, Smalkha ..	1,000.00	Nil
15	Shri H. C. Rajan, New Amar Talkies, Nilokheri ..	250.00	Case transferred to T. O., Mohendergarh
16	M/s Northern India Chemical Works, Meerut ..	500.00	Nil
17	M/s Indian Transport Co., Karnal ..	250.00	Nil
18	Shri Hukam Chand, care of Novelty Talkies, Karnal ..	250.00	250.00
19	Shri Girdhar Gopal, A/769, S.B., Karnal ..	400.00	400.00
20	Shri Phool Chand, care of Dhanpat Rai & Sons, Karnal ..	250.00	250.00

Serial No.	Name of the assessee	Arrears of Rs 250 or more as on 13th September. 1962	Amount due at present
		Rs	Rs
21	Shri Shugan Chand, 350-R.M.T, Panipat ..	250.00	Nil
22	Shri Romesh Datt, care of Romesh Carding & Safe Works, Panipat	250.00	Nil
23	Shri Teju Ram, son of Manga Ram, Karnal ..	270.00	Nil
24	Shri Gobind Ram, care of M/s Gobind Ram-Jagan Nath, Panipat	270.00	Nil
25	Shri Jagan Nath, care of above ..	270.00	Nil
26	M/s Jia Lal & Sons, Gharaunda ..	360.00	Nil
27	M/s Bajaj Electricals Ltd., New Delhi ..	500.00	Recovery withheld by the order of High Court
28	Shri Mauji Ram Jain, 36-Hanuman Road, New Delhi ..	500.00	500.00
29	Shri Badri Parshad, care of Panipat Goods Transport Co., Panipat	250.00	Nil
30	Shri Ram Sarup, care of Swadeshi Woolen Mills, Panipat	250.00	Nil
31	M/s Dharam Pal-Ved Pal, Kunjpura ..	250.00	Nil
32	Shri Kirpal Singh, care of S. Paul & Co., Delhi ..	250.00	Nil
33	Shri Gita Ram, care of United Engineering Works, Panipat	250.00	Nil
34	Shri Wishwa Nath, care of National Industrial Co-operation, Panipat	250.00	Nil
35	Shri Rama Nand Arya, care of Steel Crafts, P.P.T. ..	250.00	Nil
36	Shri Iqbal Singh, Desi Wine Contractor, P.P.T. ..	250.00	Nil
37	Shri Jai Dayal, care of M/s Dyal Weaving Factory, Panipat	270.00	Nil
38	M/s Tikka Ram-Tara Chand (Panipat), village Rohkalan ..	250.00	250.00
39	Shri Prem Lal, Proprietor, Modern Construction, Delhi ..	750.00	750.00
40	Shri Mohan Lal, Reliable Scientific Suppliers, Delhi ..	250.00	50.00
41	Shri Iqbal Singh, Desi Wine Contractor, Panipat ..	650.00	400.00
42	Shri Shanti Sarup Ahrti, Lakar Bazar, Dehri Dun ..	250.00	250.00
43	Shri Khan Chand, care of Atreja Medical Hall, Karnal ..	250.00	Nil

Serial No.	Name of the assessee	Arrears of Rs 250 or more as on 13th September, 1962	Amount due at present
		Rs	Rs
44	The Indian Motor Transport Co., Karnal ..	250.00	250.00
45	Shri Hukam Chand, Novelty Talkies, Karnal ..	250.00	250.00
46	Shri Hari Ram, care of Hari Ram-Paras Ram, Karnal ..	250.00	Nil
47	Shri Heta Ram, care of Heta Ram and Sons, Panipat ..	250.00	50.00
48	Shri Hans Raj Pahuja, Manager, Punjab. National Bank, Karnal	250.00	100.00
49	Shri Hukam Chand, care of Novelty Talkies Karnal ..	250.00	250.00
50	Pfizer (P) Ltd., Delhi ..	500.00	Nil
51	Northern India Chemical Works, Meerut ...	250.00	Nil
52	Shri Nawal Kishore, care of Soni Construction, Delhi ..	1,000.00	1,000.00
53	Sakim Sunder Lal, Karnal ..	250.00	250.00
54	Shri Raj Kumar, care of Liberty Foot wear, Karnal ..	250.00	Nil
55	Shri Gian Chand, care of Dhanpat Rai and Sons, Kaithal	250.00	Nil
56	Shri Puran Chand, care of above ..	250.00	Nil
57	Shri Babu Ram, care of above ..	250.00	Nil
58	Shri Dharam Vir, care of above ..	250.00	Nil
59	Shri Amar Nath, care of above ..	250.00	Nil
60	Shri Prem Chand, care of above ..	250.00	Nil
61	Shri Krishan Gopal, care of above ..	250.00	Nil
62	Shri Ishwar Chand, care of above ...	250.00	Nil
63	Shri Om Parkash, care of above ...	250.00	Nil
64	Smt. Savitri Devi, care of above ..	250.00	Nil
65	Shri Sardari Lal, Sadar Bazar, Karnal ..	250.00	250.00
66	Shri Dharam Pal, care of Paul Boot House, Karnal ..	250.00	Nil
67	Smt. Kamal Seroj, care of Swastic Woollen Mills, Panipat	250.00	Nil
68	Shri A. L. Batra, National Textile and General Mill, Panipat	250.00	Nil
69	Shri S.S. Seti, L.I.C., Panipat ..	250.00	250.00
70	Shri Balbir Dewan, care of Dewan Cold Storage, Karnal ..	250.00	Nil
71	Shri Tara Chand, Goel Boot House, Kaithal ..	250.00	250.00
72	Shri Raghu Nath,care of above ..	250.00	250.00

Serial No.	Name of the assessee	Arrears of Rs 250 or more as on 13th September, 1962	Amount due at present
		Rs	Rs
	KARNAL DISTRICT—CONTD		
73	Shri Amar Nath, care of Nanu Mal, Amar Nath, Panipat..	250.00	Nil
74	Shri Kailash Chand, car e of above ..	250.00	Nil
75	Shri Datt Ram, care of above ..	250.00	Nil
76	Shri Atma Ram, care of Bali Mal, Nawal Kishore, Panipat	250.00	Nil
77	Shri Lal Chand, care of above ..	250.00	Nil
78	Shri Devki Nandan, care of Bali Mal-Nawal Kishore, Panipat	250.00	Nil
79	Shri Jagan Nath, care of above ..	250.00	Nil
80	M/s Chaman Lal-Sunder Lal ..	250.00	Nil
81	Shri R. D. Gupta, care of Hind Talkies ..	250.00	Nil
82	Shri Puran Chand, care of above ..	250.00	250.00
83	Shri Puran Chand, son of Shri Ganga Ram, Dina Nath Puran Chand, Kaithal	250.00	250.00
84	Shri Dharam Parkash, care of Joti Parshad-Dharam Parkash, Kaithal	250.00	Nil
85	Shri Bir Bhan-Brij Bhushan, care of Joti Parshad-Dharam Parkash, Kaithal	250.00	Nil
86	M/s Joti Parshad-Pawan Kumar, care of above ..	250.00	Nil
87	M/s Raj Kumar-Satish Kumar, care of above ..	250.00	Nil
88	Shri Khushi Ram, son of Shri Lekh Raj, care of Kesho Ram-Har Sarup, Shahbad	250.00	Nil
89	M/s Refrigeration and Allied Industries (P) Ltd. (New Delhi), Karnal	250.00	250.00
90	Shri Dewan Chand, Advocate, Karnal ..	250.00	Nil
91	Shri Ajit Singh, care of Inder Singh-Ajit Singh, Karnal ..	250.00	Nil
92	M/s Bhanna Mal and Co. (P) Ltd., Chaura Bazar, Delhi ..	250.00	Nil
93	Shri Madan Mohan, care of Kailash Chand-Madan Mohan, Panipat	250.00	Nil
94	Shri Kailash Chand, care of above ..	250.00	Nil
95	M/s Hargo Lal-Om Parkash, Karnal ..	250.00	Nil
96	Shri Madan Gopal, care of Kaithal Electric Supply Co...	250.00	Nil

Serial No.	Name of the assessee	Arrears of Rs 250 or more as on 13th September, 1962	Amount due at present
		Rs	Rs
97	Shri Narsingh Dass, care of Bhagwan Dass-Om Parkash, Smalkha	750.00	750.00
98	Shri Banwari Lal, care of Prabh Dyal-Banwari Lal, Ladwa	250.00	Nil
99	Shri Chaman Lal, care of Bharat Motor Mechanical Works, Karnal	250.00	Nil
100	Shri Dharam Pal-Ved Pal, Kunjpura ..	250.00	250.00
101	Shri Ram Sarup, Swadeshi Woolen Mills, Panipat ..	250.00	250.00
102	Shri Wishwa Nath, care of National Industrial Corporation, Panipat	250.00	Nil
103	Shri Khosla Goods Carrier (P) Ltd., Delhi ..	250.00	Nil
104	Shri Laxmi Beopar Co. (P) Ltd., Kaithal ..	250.00	Nil
105	Shri S. S. Khosla, care of Steel Crafts, Panipat ..	250.00	Nil
106	Shri D. Bankhetla, care of Steel Fal and Co., Panipat ..	250.00	Nil
107	Shri S. N. Khosla, care of above ..	250.00	250.00
108	Shri Rama Nand Arya, care of Steel Crafts, Panipat ..	250.00	Nil
109	Shri Jai Bhagwan, care of Mam Raj Mal-Dalip Singh, Panipat	250.00	Nil
110	Shri Aditya Parkash, care of above ..	250.00	Nil
111	Shri Tirlochan Lal, care of above ..	250.00	Nil
112	Shri Laxmi Chand, care of above ..	250.00	Nil
113	Shri Dalip Singh, care of above ..	250.00	Nil
114	Shri Harbans Singh, 716, Model Town, Karnal ..	250.00	250.00
115	Shri Om Parkash, National Industrial Corporation, Karnal	250.00	250.00
116	Shri Lachman son of Shri Dharam Singh, ..	250.00	125.00
117	M/s. Bhanna Mal Gulzari Lal Chaura Bazar, Delhi..	250.00	Nil
118	Dr. Ganesh Dass Karnal ..	250.00	Nil

Serial No.	Name of the assessee		Amount recoverable, on 13th September, 1962	Amount due at present
	AMRITSAR DISTRICT			
			Rs	Rs
1	M/s Narayan Cold Storage, Amritsar	..	250	250
2	Shri Ishar Singh	..	250	250
3	Shri Darshan Singh	..	250	250
4	M/s Bharat Steel Industries	..	250	250
5	M/s Bharat Commercial Exchange	..	250	250
6	M/s Talkies Corporation	..	375	375
7	M/s Manak Chand-Des Raj	..	250	250
8	Siri Gopal	..	250	250
9	Ghanshyam Das	..	250	250
10	Jagdish Chand	..	250	250
11	M/s Bharat Commercial Exchange	..	250	250
12	M/s Randhawa Transport Co.	..	250	250
13	Nand Kishore	..	250	250
14	Harpal Singh	..	250	250
15	Amar Nath	..	250	250
16	Panchi Ram	..	250	250
17	Mohinder Kaur	..	250	250
18	Mohinder Singh	..	375	375
19	Bihari Lal	..	250	250
20	Tara Chand	..	250	250
21	Hans Raj	..	250	250
22	Surinder Singh	..	625	625
23	Satpal Singh	..	375	735
24	Ved Parkash	..	375	375
25	Madan Mohan	..	375	375
26	M/s Jai Bharat Silk Mills	..	500	500
27	M/s Modern Textile Mills	..	250	250
28	M/s Bharat Steel Industries	..	250	250

Serial No.	Name of the assessee		Amount recoverable on 13th September, 1962	Amount due at present
			Rs	Rs
29	Randhawa Transport Co.	..	250	250
30	Dewan Shamsher Chand	..	250	250
31	Shri Rajinder Khanna	..	250	250
32	M/s Hindustan Exchange, Ltd.	..	250	250
33	Surmukh Singh and Co.	..	250	250
34	B.N. Gandhi, Advocate	..	250	250
35	Shamsher Singh	..	250	250
36	M/s Ram Lal-Partap Singh	..	250	250
37	A. C. Kher, Income-tax Practitioner	..	250	250
38	B. N. Gandhi	..	250	250
39	Amar Nath	..	500	500
40	The Amritsar Textile Mills	..	500	500
41	Bhagwan Dass	..	250	250
42	Bal Krishan, C/o M. S. Balki Ram-Bal kishan	..	500	500
43	M. S. Inder Singh and Co.	..	300	300
44	Kirpal Singh	..	250	250
45	Kirpal Singh	..	250	250
46	Mangat Singh	..	250	250
47	Tirlok Singh	..	450	450
48	Tirlok Singh	..	350	350
49	Madan Lal	..	350	350
50	Madan Mohan	..	350	350
51	Amar Nath	..	270	270
52	The Hindustan Exchange, Ltd.	..	500	500
53	Avtar Singh	..	270	270
54	Ishar Singh	..	500	500
55	Balwant Kaur	..	250	250
56	Bharat Steel Industries	..	250	250

Serial No.	Name of the assessee		Amount recoverable on 13th September, 1962	Amount due at present
			Rs	Rs
57	Bhajan Lal	..	750	750
58	M/s Dev Raj-Inder Pal	..	250	250
59	Dharam Pal	..	250	250
60	Shri Krishna Pharmacy	..	250	250
61	Randhawa Transport Co.	..	250	250
62	Gopi Nath Khanna	..	250	250
63	Gokal Chand Gulati	..	250	250
64	Gurdas Narang	..	250	250
65	Hari Krishan	..	250	250
66	M/s Hari Ram-Sudarshan Kumar	..	250	250
67	Hans Raj	..	250	250
68	M/s Kewal Printing Works	..	250	250
69	Kailash Colour Co.	..	500	500
70	Khan Chand	..	250	250
71	Kewal Krishan	..	250	250
72	Kishan Singh	..	250	250
73	K. B. Engineering Co.	..	250	Nil
74	Madan Lal	..	550	550
75	Joginder Singh	..	300	150
76	Kala Mal	..	250	Nil
77	Kali Charan	..	270	270
78	Mukand Lal	..	300	Nil
79	Munshi Ram	..	350	250
80	Mohinder Lal	..	400	400
81	Shmt. Madan Kanta	..	300	300
82	Kishan Chand	..	250	250
83	Mohan Singh	..	250	250
84	Mathra Dass	..	250	250
85	Madan Kaur	..	250	Nil

Serial No.	Name of the assessee		Amount recoverable on 13th September, 1962	Amount due at present
86	Professor M. R. Anand	..	250	250
87	Malik Chand	..	250	250
88	Lal Chand	..	250	250
89	M/s Mansukh Mal-Kishore Chand	..	250	Nil
90	Munshi Ram	..	250	Nil
91	Mool Chand-Ramji Dass	..	250	Nil
92	Amolak Raj Mehra	..	250	Nil
93	Shmt. Kaushalaya Devi	..	270	270
94	Vishwa Mitter	..	390	390
95	Bhagwan Dass	..	250	Nil
96	Sham Sunder	..	250	Nil
97	Madan Mohan	..	320	320
98	Northern India Steel Works	..	350	350
99	Shmt. Nand Rani	..	250	250
100	Mohan Lal	..	500	500
101	The Punjab Distilling Indust.	..	400	400
102	Ram Kishore	..	250	250
103	Vidya Sagar	..	250	250
104	Bhagwan Dass	..	250	250
105	Tara Chand	..	400	400
106	Santokh Singh	..	400	400
107	Ram Saran Dass	..	540	540
108	New Pyar Bus Service	..	250	250
109	Shmt Krishana Kanta	..	350	350
110	Shri Krishan	..	450	450
111	Sohan Lal	..	600	600
112	Ram Rakha Mal	..	270	270
113	Vishwa Narain	..	350	350
114	Narotam Dass	..	250	Nil

Serial No.	Name of the assessee		Amount recoverable on 13th September, 1962	Amount due at present
			Rs	Rs
115	Amolak Ram	..	270	Nil
116	Ram Parkash	..	270	Nil
117	M/s Mehar Singh-Sohan Singh	..	500	500
118	Tara Chand	..	500	500
119	Mohinder Partap	..	500	500
120	M/s Madho Ram-Bhagwan Dass	..	250	250
121	Nand Kishore	..	250	250
122	Pyara Lal	..	250	250
123	Shmt. Puran Devi	..	750	Nil
124	Narinder Singh	..	250	250
125	Narinder Singh	..	250	250
126	Om Parkash	..	250	250
127	Partap Steel Rolling Mills	..	1,000	Nil
128	Navin Chander and Co.	..	500	Nil
129	Pyare Lal	..	250	250
130	Ram Singh	..	250	250
131	Parshotam Das	..	250	250
132	Ram Gopal	..	250	250
133	Raj Pal	..	250	Nil
134	Ram Nath	..	250	250
135	Ram Parkash	..	250	250
136	Ram Parkash	..	500	250
137	Sohan Lal	..	250	250
138	Jai Ram Das	..	250	Nil
139	Jugal Kishore	..	250	Nil
140	Labhu Ram	..	250	Nil
141	Sujan Singh	..	500	500
142	Sudarshan & Co.	..	500	500
143	Sardari Lal	..	500	500

Serial No.	Name of the assessee		Amount recover-- able on 13th September, 1962	Amount due at present
144	M/s Satya Pal Weaving Factory	..	250	250
145	Shanti Sarup	..	500	500
146	Sawaraj Singh	..	500	500
147	Sarup Singh	..	500	500
148	Radha Kishan	..	250	250
149	Ram Parkash	..	250	250
150	Ravinder Nath	..	500	500
151	Raj Pal	..	500	500
152	Sant Singh	..	250	250
153	Vishwa Nath	..	500	500
154	Vishwa Nath	..	250	250
155	Vishwa Nath	..	750	250
156	Dwarka Das	..	250	Nil
157	M/s Kunj Lal-Ram Parkash	..	150	150
158	Brij Mohan	..	250	250
159	Amin Chand	..	250	250
160	Brij Mohan	..	250	250
161	Shiv Kumar	..	500	500
162	Sudarshan Verma	..	500	500
163	Parshotam Das	..	250	250
164	Ram Saran Das	..	500	500
165	Bhisham Kumar	..	250	250
166	Brij Bhushan	..	250	250
167	Co-operative Insurance Co	..	250	250
168	Bhagwan Singh	..	250	250
169	M/s Balkishan-Vidyadhar	..	250	250
170	M/s Hari Nath & Co.	..	250	250
171	Hans Nayyar & Co.	..	250	250
172	Jagan Nath	..	250	250

Serial No.	Name of the assessee		Amount recoverable on 13th September, 1962	Amount due at present
			Rs	Rs
173	Sunder Singh	..	350	350
174	Chaman Lal	..	320	320
175	Panna Lal	..	350	350
176	Gopi Nath	..	350	350
177	Sohan Singh	..	250	Nil
178	Rameshwar Lal	..	250	250
179	Norat Ram	..	250	250
180	Dharam Vir	..	250	250
181	Sham Sunder	..	250	250
182	Lila Dhar	..	250	Nil
183	Labhu Ram	..	250	250
184	Sadha Singh	..	250	250
185	Shmt. Lakshmi Gullery	..	250	250
186	Madan Mohan	..	450	450
187	Raj Kumar	..	500	500
188	The Northern India Steel Works	..	250	250
189	Manmohan Lal	..	250	Nil
190	Labhu Ram	..	250	250
191	M/s Karachi Electric Co.	..	250	Nil
192	M/s Ahluwalia Cycle Works	..	250	Nil
193	Ashoka Shoe Store	..	250	250
194	M/s Dev Raj Inder Pal	..	250	Nil
195	M/s Lal Chand Tilak Raj	..	250	Nil
196	Murari Lal	..	360	120
197	Amar Nath	..	250	Nil
198	Om Parkash	..	500	Nil
199	Balmukand	..	250	Nil
200	Murari Lal	..	300	Nil

Serial No.	Name of the assessee		Amount recoverable on 13th September, 1962	Amount due at present
			Rs	Rs
201	The Punjab Mechanical Works and Rolling Mills	..	250	Nil
202	Norotam Lal,	..	250	250
203	Madan Lal	..	250	250
204	Harbans Singh	..	400	400
205	Banarsi Das	..	250	250
206	Amar Nath	..	250	Nil
207	Lal Chand	..	250	Nil
208	Gurbas Singh	..	350	350
209	Basanti Ram	..	250	250
210	Madan Lal	..	500	Nil
211	Manohar Lal	..	250	Nil
212	Gopal Das	..	250	Nil
213	Dharam Chand	..	250	250
214	Amar Nath	..	250	Nil
215	Makhan Singh	..	250	Nil
216	Mukh Raj	..	300	Nil
217	Raghupat Rai	..	250	250
218	Hira Lal	..	250	Nil
219	Madan Lal	..	250	Nil
220	Munshi Ram	..	250	Nil
221	Pyara Lal	..	250	250
222	Shmt. Radha Rani	..	250	Nil
223	Lakshmi Narain	..	250	Nil
224	Bhagwant Singh	..	250	Nil
225	Harnam Das	..	250	250
226	M/s Isher Das Chaman Lal	..	250	Nil
227	Lekh Raj	..	750	750
228	Lal Singh	..	500	500

Serial No.	Name of the assessee		Amount recoverable on 13th September, 1962	Amount due at present
			Rs	Rs
229	M/s Lal Chand,-Ram Parkash	..	250	250
230	Lal Singh	..	500	500
231	M/s Ram Chand-Sant Ram	..	250	250
232	Amolak Ram	..	250	Nil
233	Aya Singh	..	250	Nil
234	Amar Nath	..	500	500
235	Amir Chand	..	250	250
236	A. C. Khera	..	250	250
237	Brij Mohan	..	250	250
238	Amar Nath	..	250	250
239	Mehar Chand	..	250	250
240	Bhagwan Singh	..	250	250
241	Bhupinder Singh		250	250
242	Raghunath	..	400	400
243	Norotam Ram	..	250	250
244	Ram Saran	..	270	270
245	Madan Lal	..	250	250
246	Mohinder Singh	..	250	Nil
247	Amar Singh	..	250	Nil
248	Balkishan	..	250	Nil
249	Roshan Lal	..	390	390
250	Ram Nath	..	370	370
251	M/s Gopi Chand Hari Chand	..	250	250
252	Dyal Singh	..	360	113
253	Arjan Das	..	250	Nil
254	Dwarka Das	..	250	Nil
255	Devi Das	..	250	Nil
256	Shorey Lal	..	350	Nil

Serial No.	Name of the assessee		Amount recoverable on 18th September, 1962	Amount due at present
			Rs	Rs
257	Gopal Chand	..	400	Nil
258	Chain Singh	..	250	Nil
259	The Punjab Co-operative Bank	..	500	500
260	Manohar Lal	..	250	250
261	Manjit Singh	..	250	250
262	Nanak Singh	..	250	250
263	Mansa Ram	..	250	Nil
264	Bhajan Lal	..	250	Nil
265	Inder Singh	..	250	Nil
266	Nand Lal	..	490	Nil
267	Bhagat Ram	..	500	500
268	Lalat Kishore	..	250	250
269	Attar Singh	..	250	250
270	Goverdhan Das	..	250	250
271	Baij Nath	..	250	Nil
272	M/s Ram Mal-Radha Kishan	..	250	250
273	Nand Lal	..	250	Nil
274	Muni Lal	..	250	Nil
275	Mohan Lal	..	250	250
276	Baldev Kisore	..	250	Nil
277	Bharat Kihosre	..	250	Nil
278	Nand Kishore	..	250	Nil
279	Madan Kishore	..	250	Nil
280	Durga Das	..	250	Nil
281	Harnam Das	..	250	250
282	Harbant Singh	..	420	Nil
283	Sudarshan Kumar	..	250	Nil
284	Produce Exchange Corporation	..	250	250
285	Mulkh Raj	..	400	400

ANNEXURE II

KARNAL DISTRICT

Serial No.	Name of assessee	Amount of Rs. 250/- or more recovered on or after 13th September, 1962
1	Shri Jasmer Singh, C/o Markanda Cold Storage, Karnal ..	250·00
2	M/s Parshada Mal Ram Srup, Thanesar ..	250·00
3	M/s Fateh Chand Jai Ram Dass, Kaithal ..	250·00
4	Shri Sada Ram, C/o Steel Fab & Co., Panipat ..	250·00
5	Shri Som Nath, Advocate, Panipat ..	250·00
6	Ditto ..	250·00
7	Shri Gian Chand Dahwan, Railway Road, Karnal ..	250·00
8	M/s Karnal Cloth House, Karnal ..	250·00
9	Shri Harbans Lal, C/o Ashoka Industries, Panipat ..	250·00
10	Shri Lala Dhar, C/o Gorver Bros., Karnal ..	250·00
11	Shri Kishan Chand, C/o Gorver Bros., Karnal ..	250·00
12	Shri Gurdial, C/o Gorver Bros., Karnal ..	250·00
13	Shri Sita Ram Khushal Chand, Panipat ..	250·00
14	Shri Mittar Sain, C/o Chhaju Ram Mittar Sain, Kunjpur ..	250·00
15	Shri Puran Chand, C/o Salig Ram Puran Chand, Karnal ..	250·00
16	Shri Madoo Mal Rikhi Ram, Ladwa ..	250·00
17	Shri Som Parkash Chaudhry, Kaithal ..	250·00
18	Shri Tek Chand Pawan Kumar, Kaithal ..	250·00
19	Shri Nanak Chand, C/o Inder Sen Nanak Chand, Gharaunda	250·00
20	Shri Des Raj Verma, Contractor, Shahbad ..	250·00
21	Shri Tek Chand, C/o Rameshwar Dyal Ram Pal, Smalkha ..	250·00
22	Shri Rameshwar Dyal, C/o M/s Rameshwar Dyal Ram Pal, Smalkha ..	250·00
23	Shri Har Narain, C/o M/s Rameshwar Dyal Ram Pal, Smalkha ..	250·00
24	Shri Kaithal Electric Co., Kaithal ..	250·00
25	Shri Jasbir Singh, C/o New National Tractor Workshop, Karnal ..	250·00
26	Shri Harbans Lal, C/o New National Tractor Workshop, Karnal ..	250·00
27	Shri Mool Chand, C/o New National Tractor Workshop, Karnal ..	250·00
28	M/s Mandu Lal Rikhi Ram, Ladwa ..	250·00
29	Shri Gobind Bal, C/o Taluja Iron & Steel Work, Panipat ..	250·00
30	M/s Rameshwar Dass Mohan Dass, Ladwa ..	250·00
31	Shri Jagdish Chand, C/o Zamindara Cold Storage, Karnal ..	250·00
32	Shri Arjan Singh, C/o Arjan Singh Sodhi & Sons, Panipat ..	250·00
33	Shri Som Nath, Advocate, Panipat ..	25.000
34	M/s Pyara Lal-Sadhu Ram, Anaj Mandi, Kaithal ..	250·00
35	Shri Prem Chand, C/o Raja Ram, Ladwa ..	250·00
36	Shri Babu Ram, C/o Raja Ram Babu Ram Ladwa ..	250·00
37	Shri Ram Lal, C/o Raja Ram Babu Ram, Ladwa. Kaithal Transport Co., Karnal ..	250·00
38	Ditto ..	250·00
39	Shri Ganga Ram, C/o Baij Nath Ganga Ram, Panipat ..	250·00
40	Shri R. L. Rekhi, C/o Dyal Singh College, Karnal ..	250·00
41	Shri Amar Nath, C/o Karam Chand Chuni Lal, Kaithal ..	250·00
42	Shri Ghuni Lal, C/o Karam Chand Chuni Lal, Kaithal ..	250·00
43	Shri Om Parkash, C/o Siri Krishan Darshan Kumar, Smalkha ..	250.00
44	M/s Moon Light Radios, Karnal ..	250.00
45	M/s Khosla Radios, Karmal ..	250.00
46	M/s Bhagat Radios, Karnal ..	250.00
47	Shri Des Raj, C/o Amrit Lal Brij Mohan Lal, Kaithal ..	250.00
48	Shri Amar Nath, C/o Shri Anant Ram, C/o Amar Nath Anant Ram, Panipat ..	250.00

Serial No.	Name of the assessee		Amount of Rs. 250/- or more recovered on or after 13th September, 1962
1	2		3
49	Shri Kimti Lal, C/o New Amar Talkies, Nilokheri	..	250·00
50	Shri Wishwa Nath, C/o Raj Woollen Industries, Panipat	..	250·00
51	Shri Ram Lal, C/o Bharat Coal Agents, Karnal	..	250·00
52	Shri Charan Lal, C/o Gopal Dass Charan Lal, Taraori	..	250·00
53	Shri Rajeshwar Nath, C/o Raj Woollen Industries, Panipat	..	250·00
54	Shri Phool Chand, C/o Ram Kishan Dharam Paul, Smalkha	..	250·00
55	Shri Takka Ram Jagdish Parshad, Panipat	..	250·00
56	Shri Fateh Chand Vij, Panipat	..	250·00
57	Ditto	..	250·00
58	Shri Kanshi Ram Jai Kumar, C/o Kali Ram Jai Kumar, Pipli	..	250·00
59	Shri Kali Ram, C/o Kali Ram Jai Kumar, Pipli	..	250·00
60	Shri Janki Dass, C/o Paras Ram Janki Dass, Thanesar	..	250·00
61	Shri Mangher Lal, C/o Gopal Rice General Mills, Thanesar	..	250·00
62	M/s Ram Saroop Raghu Nath Sahai, Kaithal	..	250·00
63	Shri Kishan Singh, Contractor, Karnal	..	250·00
64	Shri H. D Bansal, 49-DM, Model Town, Karnal	..	250·00
65	Shri Rattan Lal Laxmi Chand, Karnal	..	250·00
66	Shri Hukam Chand, C/o Mastan Chand Hukam Chand, Kaithal	..	250·00
67	Shri Fateh Chand, 394, Model Town, Panipat	..	250·00
68	Shri B. D. Singla, C/o Indian Conduit Industris, Kaithal	..	250·00
69	Shri O. P. Singla, C/o Indian Conduit Industries, Kaithal	..	250·00
70	M/s Munna Lal Kalu Mal, Kaithal	..	250·00
71	Shri Ramji Das Om Parkash, Kaithal,	..	250·00
72	M/s Haryana Woollen & General Mills (P) Ltd., Panipat	..	250·00
73	M/s Deya Medicines Stores, Delhi	..	250·00
74	Shri Tola Ram, C/o Grover Bros., Kaithal	..	250·00
	AMRITSAR DISTRICT		
1	Shri Gopal	..	250
2	Shrimati Balwant Kaur	..	500
3	M/s Amrit Wool & Co.	..	600
4	M/s Parmeshwari Das Khanna	..	470
5	M/s Amrit Wool & Co.	..	600
6	Shri Hira Lal	..	250
7	Shri A. C. Kehar	..	250
8	Shri Dwarka Das	..	750
9	Shri Dev Raj	..	750
10	Shri Kulwant Rai	..	250
11	M/s Kumar Textile Mills	..	750
12	Shri Kishan Chand	..	250
13	Shri Parkash Chand		500
14	Shri Raj Kumar	..	250
15	Shri Ram Das	..	250
16	Shri Roshan Lal	..	250
17	Shri Sat Pal	..	250
18	Shri Surjit Pal	..	400
19	Siri Kishen Khanna	..	250
20	Ditto	..	500
21	Shri Shashi Pati Lal	..	600
22	Shri Moti Lal	..	250
23	Shri Prem Nath	..	250
24	Shri Nika Mal	..	500
25	Shri Panna Lal	..	750

Serial No.	Name of the assessee		Amount of Rs 250/- or more recovered on or after 13th September, 1962
26	Shri Sudershan Kumar	..	500
27	Shri Surinder Singh Khanna	..	500
28	Shri Amrit Lal	..	250
29	Shri Avtar Singh	..	250
30	M/s Brar Lion Button	..	250
31	Shri Devki Nandan	..	400
32	M/s Dewan Chand Aggarwal	..	550
33	Shri Jaswant Singh	..	250
34	Shri Chaman Lal	..	300
35	M/s Kishore Foundry Work shop	..	250
36	Shri Muni Lal	..	500
37	Shri Ved Parkash	..	300
38	Shrimati Raj Kumari	..	500
39	M/s Thakar Singh Surjit Singh	..	360
40	Shri Isher Singh	..	320
41	Shri S. Bindra	..	420
42	Shri Harcharandas	..	450
43	Shri Amin Chand	..	350
44	Chander Bhan	..	250
45	Murari Lal	..	250
46	Shri Amar Nath	..	250
47	Shri Lal Chand	..	250
48	Shri Lekh Raj	..	250
49	M/s Lachman Das Lila Ram	..	250
50	Shri Mangat Ram	..	250
51	The Punjab and Sind Bank	..	250
52	Shri Pyara Lal	..	250
53	Shri R. P. Oberio	..	250
54	Shri Rajkishen	..	500
55	Shri Parkash Chandra	..	250
56	Shri Mulkh Raj	..	370
57	Shri Rala Ram	..	250
58	Shri Lalit Chand	..	250
59	Shri Labh Chand	..	250
60	M/s Ram Narayan Satya Pal	..	250
61	Shri Lal Chand	..	250
62	Shri Lal Chand	..	250
63	Shri Lekh Raj	..	250
64	Shri Lal Chand	..	250
65	M/s Aggarwal Glass Works	..	250
66	Shri Bhagwan Dass	..	250
67	M/s Madho Ram, Pathri Works	..	250
68	The New United Transport Co.	..	500
69	Shri Om Parkash	..	250
70	M/s Ram Lal Kapur & Sons	..	250
71	Shrimati Laj Wanti	..	500
72	Shri Bhupinder Nath	..	250
73	Shri Badri Nath	..	250
74	Shri Brij Nath	..	250
75	M/s Baksnish Singh-Avtar Singh	..	250
76	Shri Lachman Das	..	400
77	Shri Om Parkash	..	250
78	Shri Panna Lal	..	250
79	M/s Ramsukh Krishan Kumar	..	400
80	Shri Munshi Ram Singh	..	250
81	Shri Manohar Lal	..	250
82	Shri Hari Chand	..	250
83	Shri Om Parkash	..	250
84	Shri Ajit Singh	..	250

Serial No.	Name of the assessee		Amount of Rs. 250 or more recovered on or after 13th September, 1962
85	M/s Amritsar Printing Press	..	250
86	Shri Baldev Das	..	250
87	Narayan Cold Storage	..	250
88	Shri Des Raj	..	250
89	Shri Narup Raj	..	250
90	Shri Roshan Lal	..	250
91	Dharam Chand	..	250
92	Shri Dwarka Nath	..	250
93	Shri Khushi Ram	..	250
94	Girdhar & Co.	..	250
95	Shri S. P. Vermani	..	250
96	Shri Parma Nand	..	250
97	Shri Harbans Lal	..	250
98	The Hindustan Embroidery Mills	..	250
99	Allahabad Bank	..	250
100	Shri Hardit Singh	..	250
101	Shri Avtar Singh	..	250
102	Shri Pyar Singh	..	250
103	Shri Manak Chand	..	250
104	Shri Sham Sunder	..	250
105	Shri Mohinder Kumar	..	250
106	Shri Manmohan	..	250
107	Shri Gurcharan Singh & Bros.	..	250
108	Shri Nihal Chand	..	250
109	Shri Narinjan Singh	..	250
110	Shri Dayal Singh	..	250
111	Shamsher Singh	..	250
112	Shri Hans Raj	..	250
113	Shri Harjas Rai	..	250
114	Shri Barkat Singh	..	250
115	United Commercial Bank	..	250
116	Shri Sahib Dyal	..	500
117	M/s Parmanand-Hans Raj	..	300
118	M/s Ram Saran Das-Som Parkash	..	270
119	Shri Rattan Bhushan	..	250
120	Shri Romesh Chand	..	250
121	Shri Satya Pal	..	390
122	Shri Rup Lal	..	250
123	Shrimati Triveni Devi	..	250
124	Shri Kunj Lal	..	250
125	Shrimati Basant Kaur	..	250
126	Shri Partap Singh	..	250
127	Shri Satya Dev	..	250
128	Shri Ranjit Singh	..	270
129	Shri Sat Pal Singh	..	300
130	Shri Jugal Kishore	..	250
131	Shri Jagdeep Singh	..	250
132	Shri R. B. Karam Chand	..	250
133	Shri Kishori Lal	..	250
134	Shri Kidar Nath	..	250
135	Shri Chuni Lal	..	250
136	Shri Madan Lal	..	250
137	Shri Mela Ram	..	250
138	Shri Satish Parkash	..	500
139	Shri Durga Das	..	250
140	Shri Gurcharan Singh	..	250
141	Shri Gurbax Singh	..	250
142	Shri Dalip Singh	..	250

Serial No.	Name of the assessee	Amount of Rs. 250 or more recovered on or after 13th September, 1962
143	Shri Banwari Lal	250
144	Shri Amrik Singh	250
145	Shri Gian Chand	250
146	Shri Daljit Singh	250
147	Shri Shiv Parkash	500
148	Shri Ganda Mal	500
149	Shri Dhani Ram	250
150	Shri Atma Singh	250
151	Shri Ram Lubhaya	370
152	Northern Indian Satsang Stores	520
153	Shri Jai Gopal	360
154	Shri Ram Parkash	500
155	Shri Joginder Singh	250
156	Shri Pritpal Singh	250
157	Shri Ram Saran	250
158	Shri Prithvi Raj	250
159	Shri Rajinder Singh	250
160	Shri Gurdeep Singh	250
161	Shri Gopi Chand	250
162	Shri Ram Nath	250
163	Shri Lal Chand Changotra	250
164	Shri Bhan Singh	250
165	Shri Buta Singh	250
166	Shri Budh Ram	370
167	Shri Gian Chand	500
168	Shri Puran Chand	250
169	Shri Gopi Chand	250
170	Shri Dev Raj	300
171	Shri Behari Lal	300
172	Shri Sohan Lal-OmParkash	250
173	Shri Jagat Ram	250
174	Shri Sumiti Parshad	250
175	Shri Chaman Lal	250
176	Shri Chaman Lal	250
177	Shri Chaman Lal	250
178	Shri Chaman Lal	250
179	Shri Chattar Sen Aggarwal & Sons	250
180	Shri Chaman Lal	250
181	Shri Rup Chand Ram Parkash	250
182	Shri Dwarka Das	250
183	Shri Dwarka Das	250
184	M/s Tara Chand-Shiv Kumar	250
185	Shri Dewan Chand	250
186	Shri Daya Kishen	250
187	Shri Dewan Chand Bhim Sen	250
188	Shri Dharam Pal	250
189	Shri Dwarka Das	500
190	Shri Ram Partap	500
191	Shri Dwarka Das	500
192	Shri Ram Rakha Mal	500
193	Shri Ram Parkash	500
194	Shri Raja Ram	500
195	Shri Daulat Singh	500
196	Shri Ram Gopal	500
197	Shri Dwarka Das	500
198	Shri Des Raj	250
199	Shri Dwarka Das	250

Serial No.	Name of the assessee		Amount of Rs. 250 or more recovered on or after 13th September, 1962
200	Shri Surinder Singh	..	250
201	Shri Radha Kishen	..	250
202	Shri Ravinder Nath	..	250
203	Shri Gurcharan Singh	..	360
204	Shri Baldev Kishen	..	250
205	Shri Jagat Ram	..	250
206	Shri Mohan Singh	..	250
207	Shri Mangat Ram	..	250
208	Shri Gopal Das	..	250
209	Shri Ganga Ram	..	500
210	Shri Sunder Singh	..	250
211	Shri Satya Pal	..	250
212	Shri Harbans Singh	..	250
213	Shri Rajinder Singh	..	250
214	Shri Daljit Singh	..	250
215	Shri Chaman Lal	..	250
216	Shri Bhajan Singh	..	250
217	Shri Devi Das	..	500
218	Shri Rattan Chand Harjas Rai	..	500
219	Shri Dewan Singh	..	360
220	Shri Vidya Bhushan	..	500
221	Shiv Charan Das	..	250
222	Shri Tulsi Das	..	250
223	M/s Ram Sahi-Gurbax Bai	..	250
224	Shri Mann Singh	..	250
225	Shri Inder Singh	..	250
226	Shri Mehar Chand	..	250
227	Shri Parshotam Lal Sud	..	500
228	The Surgical Dressing Mag. Co.	..	500
229	Shri Roshan Lal	..	250
230	Shri Sham Das	..	250
231	Shri Kali Charan Kapur	..	250
232	Shri Kahan Chand	..	500
233	Shri Goverdhan Das	..	500
234	Shrimati Aruna Rani	..	750
235	Shri Chaman Lal	..	250
236	Shri Bhupal Singh	..	1,000
237	Shri Chaman Lal	..	250
238	Shri Harbhajan Singh	..	250
239	Shri Kulbhushan	..	250
240	Shri Kewal Krishan	..	250
241	Shri Kura Ram	..	250
242	Shri Krishan Gopal	..	250
243	Central Bank of India	..	250
244	Hindustan Rayon & Woollen Textile Mills	..	250
245	Shri Joginder Singh	..	250
246	Shri Gian Chand & Co.	..	750
247	Punjab Kashir Store	..	250
248	Shri Romesh Kumar	..	250
249	Shri Tilak Chand	..	250
250	Shri Kanhya Lal	..	250
251	Shri Jagtar Singh	..	250
252	Shri Jugal Kishore	..	250
253	Shri Kanshi Ram	..	450
254	Shri Roshan Lal	..	450
255	Shri Parduman Singh	..	250
256	The Peshtani Trade Co.	..	400

Serial No.	Name of the assessee		Amount of Rs. 250 or more recovered on or after 13th September, 1962
257	Shri Prem Nath	..	500
258	Punjab Distilling Industries	..	250
259	Shri Parshotam Das	..	250
260	Shri Om Parkash	..	500
261	Punjab Ayurvedic Pharmacy	..	250
262	Shri Prem Kumar	..	250
263	Shrimati Phul Kaur	..	250
264	Shri Pyara Lal	..	250
265	R. B. Gurcharan Singh	..	250
266	Shri Rajinder Singh	..	250
267	Shri Rama Nand	..	250
268	Shrimati Pushpal Kaur	..	500
269	Shri Rup Lal	..	250
270	Shri Ravinder Nath	..	250
271	Shri Khem Chand	..	250
272	Shri Sushil Kumar	..	250
273	Shri Tilak Raj	..	250
274	Shri Shiv Das	..	250
275	Shri Mulkh Raj	..	250
276	Shri Gopi	..	250
277	Shri Harnam Singh	..	250
278	Shri Nathu Mal	..	250
279	Shri Tilak Raj	..	250
280	Shri Ram Pyara Kishen Lal	..	250
281	Shrimati Harcharan Kaur	..	250
282	Shri Ram Parkash Lachmi Narayan	..	250
283	Shri Rajinder Kumar	..	250
284	Shri Ralia Ram Kishore Chand	..	250
285	Shri Rajinder Lal	..	250
286	Shri Jugal Kishore	..	250
287	Shri Ram Gopal	...	500
288	Shri Ram Parshad Moonga	..	500
289	Shri Goverdhan Das	..	250
290	Shri Dharam Pal	..	250
291	Shri Ganga Ram	..	250
292	Shri Hans Raj	..	250
293	Shri Jagan Nath	..	350
294	M/s Nihal Chand-Amir Chand	..	250
295	Shri Chaman Lal	..	250
296	Shri Hira Lal	..	250
297	Shri Narinder Nath	..	250
298	New Suraj Transport Co.	..	250
299	Shri Dharam Vir Varmani	..	250
300	M/s Northland Textile Mills	..	250
301	Shri Faquir Chand	..	250
302	Shri Nand Kishore	..	250
303	Shri Harbans Singh	..	360
304	Shri Shiv Narayan	..	250
305	Shri Surinder Kumar	..	250
306	Shri Shadi Lal	..	250
307	Shri Surinder Kumar	..	250
308	Shri Sham Singh	..	500
309	Shri Sohan Lal	..	500
310	Shri Harbans Lal	..	250
311	Shri Amar Nath	..	500
312	Shri Brij Lal	..	500
313	Shri Swaya Singh	..	250
314	Shri Sham Lal	..	250

Serial No.	Name of the assessee		Amount of Rs. 250 or more recovered on or after 13th September, 1962
315	Shri Shadi Lal	..	250
316	Shri Surinder Kumar	..	250
317	Shri S. R. Bansal	..	250
318	Shri Sohan Lal	..	250
319	Shri Chaman Lal	..	250
320	Shri Hans Raj	..	300
321	Shri Shanti Sarup	..	500
322	Shri Sadhu Singh	..	250
323	Surinder & Co.	..	600
324	Shri Om Parkash Ajudhia Nath	..	250
325	M/s Ram Parkash-Lakshmi Narayan	..	250
326	Shri Lachman Das	..	250
327	Shri Sharn Lal	..	500
328	Shri Mohan Lal & Sons	..	250
329	Shri Mohan Lal	..	250
330	Shri Mansa Ram	..	250
331	Shri Mela Singh	..	250
332	Shri Tilak Raj	..	500
333	Shri Thankar Singh	..	250
334	Shri Pran Nath , Headmaster	..	500
335	Shri Vaishno Das Lachmi Chand	..	500
336	Shri Gulzar Singh	..	250
337	Shri Kishen Chand	..	500
338	Shri Kundan Singh	..	250
339	Shri Gurcharan Singh	..	250
340	General Mechanical Foundry Works	..	250
341	Punjab Distilling Industry	..	250
342	Shri Hari Chand	..	270
343	Shri Raja Ram	..	250
344	Shri Harbhajan Singh	..	250
345	R. B. Sir Gujar Mal	..	500
346	M/s Jetha Nand Khilanda Ram	..	500
347	Shri Jugal Kishore	..	500
348	Shri Jagdish Lal	..	250
349	Shri Joginder Singh	..	250
350	Shri Hanuman Parshad	..	250
351	Shri I. H. Suffrain	..	750
352	Shri Jaswant Singh & Co.	..	250
353	Shri Kewal Krishan	..	250
354	Shri Kishen Chand	..	250
355	Shri Shadi Lal	..	250
356	Shri Bhim Sen	..	250

ANNEXURE III

KARNAL DISTRICT

Serial No.	Name of the persons who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962		No. of year
1	Shri Jasmer Singh, c/o Markanda Cold Storage, Shahbar	..	1
2	M/s Parshada Mal -Ram Sarup, Thanesar	..	1
3	Shri Om Parkash, c/o Ram Ditta Mal-Ganga Ram, Karnal	..	1
4	M/s Fateh Chand-Jai Ram Dass, Kaithal	..	1
5	M/s Neel Kanth and Sons Pipli	..	1
6	Shri Amrit Lal Bawa, c/o Doctor Brothers, 6178, Bara Hindu Rao, Delhi	..	1
7	Shri Sewa Ram, c/o Steel Fab and Company, Panipat	..	1
8	Dhti Ram Lal Contractor, C/o Sita Ram-Ram Lal, Panipat	..	1
9	Shri Som Nath, Advocate, Panipat	..	1
10	Ditto	..	1
11	Shri Gian Chand Dahwan, Railway Road, Karnal	..	1
12	M/s Karnal Cloth House, Karnal	..	1
13	Shri Harbans Lal c/o Ashoka Industries, Panipat	..	1
14	Shri Lila Dhar, c/o Grover Brothers, Karnal	..	1
15	Shri Kishen Chand, c/o above	..	1
16	Shri Gurdial c/o above	..	1
17	M/s Sita Ram-Khushal Chand, Panipat	..	1
18	Shri Tola Ram, c/o Grover Brothers, Karnal	..	1
19	Shri Hori Lal, c/o Sain Ditta Mal -Lachhman Dass, Kaithal	..	1
20	Shri Sain Ditta Mal, c/o above	..	1
21	Shri Dina Nath, c/o above	..	1
22	Shri Ram Nath, c/o above	..	1
23	Shri Om Parkash, c/o above	..	1
24	Shri Puran Chand, c/o Salig Ram-Puran Chand, Kaithal	..	1
25	Shri Mitter Sain, c/o Chhaju Ram-Mitter Sain, Kunjpura	..	1
26	Shri Satwant Singh, c/o Arjan Singh Sodhi and Sons, Panipat	..	1
27	Shri Rabinder Singh, c/o above	..	1
28	Shri Bishan Sarup Kapoor and Sons, C/o Gopi Nath and Sons Karnal		1
29	Shri R. S. Kapoor, c/o above	..	1
30	Shri Mandoo Mal-Rikhi Ram, Ladwa	..	1
31	Shri Som Parkash Choudhry Kaithal	..	1
32	Shri Tek Chand-Pawan Kumar, Kaithal	..	1
33	Shri Nanak Chand, c/o Inder Sen-Nank Chand Gharaunda	..	1
34	Shri Radhey Shyam, c/o Bi han Sarup-Radhey Shyam, Panipat	..	1
35	Shri V P. Mittal, 9-C/3/WEA, Karol Bagh, Delhi	..	1
36	Shri Des Raj Verma, Contractor, Shahabad	..	1
37	Shri Tek Chand, c/o Rameshwar Dyal-Ram Pat, Smalkha	..	1
38	Shri Rameshwar Dyal, c/o M/s Rameshwar Dyal-Ram Pat, Smalkha		1
39	Shri Har Narain, c/o above	..	1
40	Shri Dya Ram Garg, Taraori	..	1
41	M/s Kaithal Electric Company, Kaithal	..	1
42	Shri L. R. Malik Xen, P.S, E. B., Karnal	..	1
43	Shri Phool Chand, c/o M/s Dhanpat Rai and Sons, Karnal	..	1
44	Shri Hazara Ram Malik, Punjab Hotel, Kurukeshtra	..	1
45	Shri Jagan Nath, c/o M/s Gobind Ram-Jagan Nath, 27—Jawahar Market, P. P. T.	..	1
46	Shri Gobind Ram, c/o above	..	1
47	Shri Jasbir Singh, c/o New National Tractor Worksshop, Karnal	..	1
48	Shri Harbans Lal, c/o above	..	1
49	Shri Mool Chand, c/o above	..	1
50	Shri G. L. Sachdeva, Chief Engineer, Panipat Co-operative Sugar Mills, Panipat	..	1
51	Shri Pran Nath Aggarwal, Chaura Bazar, Karnal	..	1
52	Shri Gulzari Lal Bhatnagar, c/o Imperial Hotel, Karnal	..	1
53	M/s Jai Dyal -Ram Saroop, Smalkha	..	3

Serial No.	Name of the persons, who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962	Number of year
54	Shri Jagbir Sawhney, c/o Panipat Co-operative Sugar Mills Panipat ..	1
55	M/s Mandu Mal-Rikhi Ram, Ladwa ..	1
56	Shri Kashmiri Lal, c/o Punjab Medical Stores, Panipat ..	1
57	Shri Gobind Bal, c/o Talija Iron and Steel Works, Panipat ..	1
58	M/s Rameshwar Dass-Mohan Dass, Ladwa ..	1
59	Shri Jagdish Chand, c/o Zamindara Cold Storage, Karnal ..	1
60	Shri Argan Singh, c/o Arjan Singh Sodhi and Sons, Panipat ..	1
61	Shri Som Nath Advocate, Panipat ..	1
62	Shri Gian Singh, c/o Universal Automobile, Karnal ..	1
63	Shri Ujagar Singh Tinna, c/o Kakim Singh and Sons, Karnal ..	1
64	Shri Ujagar Singh Pasricha, c/o above ..	1
65	Shri J. L. Relan, c/o Relan Rice Mills, Kaithal ..	1
66	Shri Pran Nath, c/o above ..	1
67	Shri Ramesh Datt, c/o Romesh Carding and Safe Works, Panipat ..	1
68	Shri Amrit Lal, c/o Jaisi Ram -Khazanchi Lal, Kaithal ..	1
69	M/s Pyare Lal-Sadhu Ram, Anaj Mandi, Kaithal ..	1
70	Shri Bhagwan Dass-Om Parkash, Smalkha ..	1
71	Shri Sajjan Singh, c/o Sham Ice Mills, P.P.T. ..	1
72	Shri Prem Chand, c/o Raja Ram-Babu Ram, Ladwa ..	1
73	Shri Babu Ram, c/o above ..	1
75	Shri Ram Lal, c/o Kaithal Transport Company, Karnal ..	1
75	Ditto ..	1
76	Shri Madan Lal, c/o Mehar Chand-Jagdish Chand, Panipat ..	1
77	Shri Ganga Ram, c/o Baij Nath-Ganga Ram, Panipat ..	1
78	Shri R. L. Rekhi, c/o Dyal Singh College, Karnal ..	1
79	Shri R. C. Abrol and Company, (P) Ltd., E. Block, Delhi ..	1
80	Shri Mai Dyal, c/o Daulat Ram-Mai Dyal, Karnal ..	1
81	Shri Amar Nath, c/o Karam Chand ..	1
82	Shri Chuni Lal, c/o above ..	1
83	Shri Gita Ram, c/o United Engineering Works, Panipat ..	1
84	Shri Om Parkash, c/o Siri Krishan-Darshan Kumar, Smalkha ..	1
85	Shri Lachhman Dass, c/o Ram Lal-Lachhman Dass, Karnal ..	1
86	M/s Grown Radios, Railway Road, Karnal ..	1
87	M/s Moonlight Radios, Karnal ..	1
88	M/s Gulcha Radios, Karnal ..	1
89	M/s Airgame Radios, Karnal ..	1
90	M/s Khosla Radios, Karnal ..	1
91	M/s Bhagat Radios, Karnal ..	1
92	Shri Des Raj, c/o Amrit Lal-Brij Mohan Lal, Kaithal ..	1
93	Shri Amar Nath, son of Shri Anant Ram, c/o Amat Nath -Anant Ram, Ram, Panipat ..	2
94	Shri Kimti Lal, c/o New Amar Talkies, Nilokheri ..	1
95	Shri Wishwa Nath, c/o Raj Woollen Industries, Panipat ..	1
96	Shri Ram Lal, c/o Bharat Coal Agents, Karnal ..	1
97	Shri Siri Ram, c/o Shri Godar Mal-Siri Ram, Kaithal ..	1
98	Shri Godar Mal, c/o above ..	1
99	Shri Chain Lal, c/o Gopal Dass-Chain Lal, Taraori ..	1
100	Shri Naresh Kumar, 877—Eastpark Road, New Delhi ..	1
101	Bawa Rattan Singh, c/o Gurunanak Transport Company, Karnal ..	1
102	Shri Suresh Kumar, New Delhi ..	1
103	Shri Rajeshwar Nath, c/o Raj Woollen Industries, Panipat ..	1
104	Shri Phool Chand, c/o Ram Kishan-Dharam Paul, Smalkha ..	1
105	M/s Kasturi Lal and Sons, Karnal ..	1
106	Shri Hari Singh, Lorry Owner, Smalkha ..	1
107	Shri Kishan Lal Dewan, c/o Central Bank, Kaithal ..	1
108	M/s Banwari Lal-Badri Parsad, Kaithal ..	1
109	Shri Saroop Chand, c/o Saroop Chand-Ramesh Chand, Kaithal ..	1
110	Shri Bhagwan Singh, c/o Bhagwan Singh-Siri Ram, Kaithal ..	1
111	Shri Tikka Ram-Jagdish Parshad, P. P. T. ..	1
112	Shri Narinder Nath, c/o Narinder Nath and Company, Panipat ..	1
113	Shri Ram Saroop, c/o above ..	1

Serial No.	Name of the persons, who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962	Number of year
114	Shri Ram Piara, c/o Narinder Nath and Company, Panipat ..	1
115	Shri Surinder Pal Sharma ..	1
116	Shri Fateh Chand Vij, Panipat ..	1
117	Ditto ..	1
118	Shri Mauji Ram, 36—Hanuman Road, New Delhi ..	1
119	Shri Badri Parshad, c/o Panipat Goods Transport Company, Panipat	1
120	Shri Uttam Singh, c/o Swastic Woollen Mills, Panipat ..	1
121	Shri Parkash Lal, Mohalla Kasira, Kaithal ..	1
122	Shri Arhant Kumar, c/o Arhant Kumar and Brothers, Panipat ..	1
123	Setish Chander, c/o Mehar Chand-Jagdish Chand, Panipat ..	1
124	Shri Kanshi Ram-Jai Kumar, c/o Kali Ram-Jai Kumar, Pipli ..	1
125	Shri Kali Ram, c/o above ..	1
126	Shri Janki Dass, c/o Paras Ram-Janki Dass, Thanesar ..	1
127	Shri Manghar Lal, c/o Gopal Rice and General Mills, Thanesar ..	1
128	Shri Pyare Lal, c/o Pyare Lal-Girdhari Lal, Kaithal ..	1
129	Shugan Chand, 350-MT, Panipat ..	1
130	M/s Ram Saroop Raghunath Sahai, Kaithal ..	1
131	Shri Kishan Singh Contractor, Model Town, Karnal ..	1
132	Shri Jai Narain, c/o Joti Parshad-Jai Narain, Panipat ..	1
133	Shri Sadhu Ram, c/o above ..	1
134	Shri H. D. Bansal, 49-D, Model Town, Karnal ..	1
135	M/s Rattan Lal Laxmi Chand, Smalkha ..	1
136	Shri Madho Ram, c/o Madho Ram-Om Parkash, Kaithal ..	1
137	Shri Rattan Lal Mehta, c/o Raghunath Rai-Tattan Lal, Shahbad ..	1
138	Shri Hukam Chand, c/o Mastan Chand-Hukam Chand, Kaithal ..	1
139	M/s Sohan Lal-Shiv Dyal, Smalkha ..	1
140	Shri Sohan Lal, c/o Lal Chand-Sohan Lal, Shahabad ..	1
141	Shri Lal Chand, c/o above ..	1
142	Shri Fateh Chand, 394-Model Town, Panipat ..	1
143	Shri B. D. Shingla, c/o India Conduit Industries, Panipat ..	1
144	Shri O.P. Shingla, c/o above ..	1
145	Shri Atma Singh, c/o New Karnal Trading Co., Karnal ..	1
146	Shri Jaswant Lal, c/o Harbhagwan-Harbhajan Lal, Karnal ..	1
147	Shri G.M. Vohra, C/o Harbhagwan-Harbhajan Lal, Karnal ..	1
148	Shri Harbhagwan c/o above ..	1
149	Shri Mangal Sain, c/o above ..	1
150	Shri Dewan, c/o above ..	1
151	Shri Harbhajan Lal, C/o above ..	1
152	Shri Ram Lal, c/o above ..	1
153	M/s. Munna Lal Kalu Mal, Karnal ..	1
154	Shri Ramji Dass-Om Parkash, Kaithal ..	1
155	Shri Ram Lal Contractor, Panipat ..	1
156	Shri Kartar Singh, Day Light Laundry, Karnal ..	1
157	Shri Surjit Singh, c/o Karnal Cold Storage, Karnal ..	1
158	Shri Tejinder Singh, c/o above ..	1
159	Shri P.L. Basin, c/o above ..	1
160	Smt. Janki Devi, c/o above ..	1
161	Shri Narsingh Dass, c/o Ashoka Talkies, Kaithal ..	1
162	M/s. HaryanaWoollen & General Mills (P) Ltd., Panipat ..	1
163	Shri Ram Sarup Gupta, Gur Mandi, Panipat ..	1
164	Shri Rattan Lal-Pawan Kumar, Kaithal ..	1
165	Shri Suraj Bhan, c/o M/s. Suraj Bhan & Sons, Panipat ..	1
166	M/s. Dey's Medicine Stores, Delhi ..	1
167	Shri Kalyan Chand, c/o Maru Mal Kalyan Chand, Panipat ..	1
168	Shri Sham Lal, c/o Dharam Pal-Sham Lal, Ladwa ..	1
169	M/s. Capital Radios, Karnal ..	1
170	Shri Amrit Lal, c/o Bharat Trading Co., Kaithal ..	1
171	Shri Harnam Singh Khurana, Karnal ..	1
172	M/s. Kashmiri Lal-Sat Pal, Taraori ..	1
173	Shri Kanta Parshad, c/o Chemical & Pharmaceutical, Delhi ..	1
174	M/s. Raghunath Dass-Telu Ram, Taraori ..	1
175	Shri Himmat Rai, c/o Swastru Woollen, Panipat ..	1

Serial No.	Name of the persons who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962	Number of year
	AMRITSAR DISTRICT	
1	Avtar Singh ..	1
2	Pyar Singh ..	1
3	Manak Chand ..	1
4	Produce Exchange Corporation ..	1
5	Mulkh Raj ..	1
6	Sham Sunder ..	1
7	Babu Lal ..	1
8	M/s Bhagwan Das Di Hatti ..	1
9	Mohinder Kumar ..	1
10	Muni Lal ..	1
11	Manohar Lal ..	1
12	Ram Rakha Mal ..	1
13	Maya Ram ..	1
14	Mela Ram ..	1
15	Madan Chand ..	1
16	Moti Ram ..	2
17	Malak Chand ..	2
18	Manohar Lal ..	1
19	Mohinder Singh ..	2
20	Madan Mohan ..	2
21	Gurcharan Singh & Bros. ..	1
22	Nihal Chand ..	1
23	Niranjan Singh ..	1
24	Panja Mal ..	2
25	Ram Lal ..	1
26	Dya Singh ..	1
27	Jhabar Mal ..	1
28	Hans Raj ..	1
29	Harjas Rai ..	2
30	Prem Nath ..	1
31	Barkat Singh ..	1
32	M/s Mohan Lal-Ram Parkash ..	1
33	United Commercial Bank ..	1
34	Nand Lal ..	1
35	Sahiv Dyal ..	2
36	Kishori Lal ..	1
37	Jugal Kishore ..	1
38	Ram Rattan ..	1
39	Shmt Treveni Devi ..	1
40	Shmt. Basant Kaur ..	1
41	Partap Singh ..	1
42,	Satya Dev ..	1
43	Ranjit Singh ..	1
44	Jugal Kishore ..	2
45	Jagdev Singh ..	1
46	R.B. Karam Chand Puri & Sons ..	1
47	Kishori Lal ..	1
48	Kisar Nath ..	1
49	Hira Lal ..	2
50	Gia Ram ..	1
51	Chuni Lal ..	1
52	Buta Ram ..	1
53	Madan Lal Jain ..	1
54	Moti Lal ..	1
55	Muni Lal ..	1
55	Madan Lal ..	1
56	Amar Nath ..	1
57	Mela Ram ..	1
58	Malak Chand ..	1
59	Satish Parkash ..	2
60	Durga Das ..	1

Serial No.	Name of the persons who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962		Number of year
61	Gurcharan Singh	..	1
62	Gurbax Singh	..	1
63	Dalip Singh	..	1
64	Banwari Lal	..	1
65	Amrik Singh	..	1
66	Gian Chand	..	1
67	Satya Dev Pru	..	1
68	Daljit Singh	..	1
69	Shiv Parkash	..	2
70	Thakr Das	..	1
71	Lakhbir Singh	..	2
72	Manohar Singh	..	1
73	Ganda Mal	..	2
74	Mohan Lal	..	1
75	Dhani Ram	..	1
76	Atma Singh	..	1
77	Brij Kumar	..	1
78	Ram Lubhaya	..	1
79	Narinder Singh	..	1
80	Ram Parkash	..	2
81	Joginder Singh	..	1
82	Prithpal Singh	..	1
83	Ram Saran	..	1
84	Prithvi Raj	..	1
85	Rajinder Singh	..	1
86	Gurdeep	..	1
87	Gopi Chand	..	1
88	Ram Parkash	..	1
89	Ram Nath	..	1
90	Lal Chand Changotra	..	1
91	Bhan Singh	..	1
92	Roshan Lal	..	1
93	Buta Singh	..	1
94	Harji Mal-Pyara Lal	..	1
95	M/s. Gobind Ram-Girdhari Lal	..	1
96	Budh Ram	..	1
97	Parmehswari Lal	..	1
98	Shanti Sarup	..	2
99	Gian Chand	..	2
100	Nika Mal	..	1
101	Puran Chand	..	1
102	Gopi Chand	..	1
103	Dev Raj Aggarwal	..	1
104	Bashi Mal	..	1
105	Ram Parkash Grover	..	2
106	Shmt. Pushpa Grover		4
107	M/s. Partap Ayurvedic Pharmacy	..	1
108	Amin Chand	..	1
109	Diljagj Singh	..	1
110	Keshab Chand	..	2
111	Sujan Singh	..	1
112	Sohan Singh	..	1
113	Madan Lal	..	1
114	Muni Lal	..	2
115	Mohan Singh	..	2
116	Manohar Lal	..	3
117	Ram Das	..	1
118	Mohan Lal-Om Parkash	..	1
119	Madan Kaur	..	1
120	Ram Parkash		1
121	Jagat Ram	..	1

Serial No.	Names of the Persons who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962	Number of year
1	2	3
122	Sumiti Parshad ..	1
123	Manohar Lal ..	1
124	Jugal Kishore ..	1
125	Chaman Lal ..	1
126	Chaman Lal ..	1
127	Chet Ram ..	2
128	Chaman Lal ..	2
129	Chaman Lal ..	1
130	Charanjit Kapur ..	2
131	Chaman Lal ..	1
132	Chaman Lal ..	2
133	Dhuni Lal ..	1
134	Chaman Lal ..	2
135	Chaman Lal ..	1
136	Dr. C. L. Tandon ..	1
137	Chaman Lal ..	2
138	Ram Saran ..	1
139	Chuni Lal ..	2
140	Chaman Lal ..	1
141	Chaman Lal ..	2
142	Balraj Kapur ..	2
143	Satpal Mehra ..	2
144	Charanjit Singh ..	1
145	Chuni Lal ..	2
146	Chaman Lal ..	1
147	Chaman Lal ..	1
148	Chattar Sen ..	1
149	Chaman Lal ..	1
150	Chaman Lal ..	1
151	Chaman Lal ..	1
152	Chadha Motor Transport Co. ..	2
153	Charan Das ..	1
154	Charanjit Rai ..	1
155	Devki Nandan ..	1
156	Des Raj ..	2
157	Dwarka Das ..	1
158	Dwarka Das ..	1
159	Dwarka Das ..	1
160	Dharam Chand ..	1
161	Dharam Chand ..	1
162	Dwarka Das ..	1
163	Devi Das ..	2
164	Dwarka Das ..	3
165	Dyal Singh ..	1
166	Dhanna Singh-Atma Singh ..	1
167	Diwan Chand ..	1
168	Durga Das ..	1
169	Dhani Ram ..	1
170	Dharam Vir ..	1
171	Dwarka Das ..	1
172	M/s. Rup Chand-Ram Parkash ..	1
173	Chand Gian Chand ..	2
174	Diwarka Dass ..	1
175	Ram Parkash ..	1
176	Devi Dass ..	2
177	Dharam Singh ..	2
178	Dahnes Chander ..	1
179	Dwarka Das ..	2
180	Rattan Chand ..	1
181	Raghubir Saran ..	1
182	Dwarka Das ..	1
183	Tara Chand-Shiv Kumar ..	1

Serial No.	Names of the Persons who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962.	No. of year
1	2	3
184	Ram Parkash ..	1
185	Ralla Ram ..	1
186	Davinder Nath ..	1
187	Dewan Chand ..	1
188	Daulat Ram ..	2
189	Darshan Kumar ..	2
190	M/s. Das Mal-Baij Nath ..	2
191	Dwarka Das ..	1
192	Ramj Das ..	2
193	D.R. Suri ..	1
194	Dharam Pal ..	1
195	Dharam Pal ..	1
196	Dina Nath ..	1
197	Shmt. Devi Bai ..	2
198	Dai Kishan ..	3
199	Devi Das ..	1
200	Des Raj ..	2
201	M/s. Dewan Chand-Bhim Sen ..	2
202	Devi Das ..	1
203	Damodar Das-Janak Raj ..	1
204	M/s. Devi Chand ..	1
205	Dharam Pal ..	2
206	Dewan Chand ..	2
207	Dwarka Das ..	2
208	Durga Das ..	4
209	Dwarka Das ..	2
210	Dwarka Das ..	2
211	Daulat Ram ..	1
212	Ram Lal ..	1
213	Dwarka Das ..	2
214	Devki Nandan ..	1
215	Ram Partap ..	1
216	Ram Rakha Mal ..	2
217	Dev Raj ..	2
218	Shri Radha Mohan ..	1
219	Ram Parkash ..	2
220	Raja Ram ..	2
221	Daulat Ram ..	2
222	Ram Nath ..	1
223	Radhe Rani ..	1
224	Daulat Singh ..	2
225	Dhayan Singh ..	2
226	Darshan Singh ..	1
227	Ram Saran ..	1
228	Ram Gopal ..	2
229	Dwarka Das ..	1
230	Dharam Chand ..	1
231	Des Raj ..	1
232	Roshan Lal ..	1
233	Ram Chand ..	1
234	Dwarka Das ..	1
235	Devi Ditta ..	1
236	Ram Saran Das ..	2
237	Ranjit Singh ..	2
238	Ram Parkash ..	1
239	Devkinandan ..	1
240	Surinder Singh ..	1
241	Chaman Lal ..	1
242	Krishen Kumar ..	1
243	Hargobind ..	1
244	Balwant Rai ..	1
245	Balwant Rai ..	1

Serial No.	Names of the persons, who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962		No. of year
1	2		3
246	Daljit Singh	..	1
247	Baldev Kishan	..	1
248	Dalip Singh	..	1
249	Pyara Lal	..	1
250	Keshab Chander	..	1
251	Sham Sunder	..	2
252	Sukhdev and Company	..	1
253	Sant Ram-Hans Raj	..	1
254	Partap Stationery Mart	..	1
255	Jagat Ram	..	1
256	Mohan Singh	..	1
257	Mangat Ram	..	1
258	W. Mason	..	2
259	Raghunath	..	1
260	G.A. William	..	1
261	Mani Ram	..	1
262	Panna Lal	..	2
263	Gopal Das	..	1
264	Gian Dev	..	1
265	Ganga Ram	..	2
266	Hardwari Lal	..	1
267	Sachdev Engineering Works	..	1
268	Sunder Singh	..	1
269	Satya Pal	..	1
270	Prem Nath	..	1
270	Som Parkash	..	2
271	Gokal Chand	..	2
272	Gurbax Rai -Gian Chand	..	1
273	Gopala Woollen Mills	..	1
274	Grover Printing Press	..	1
275	Gurbachan Singh	..	1
276	Gurcharan Singh	..	1
277	Gurmukh Singh	..	1
278	M/s. Rello Mal-Kahan Chand	..	1
279	Harbans Singh	..	1
280	Rajinder Singh	..	1
281	Daljit Singh	..	1
282	Chaman Lal	..	1
283	Suresh Bahdhu	..	1
284	Bhajan Singh	..	1
285	Rama Nand	..	1
286	Dharam Dev	..	1
287	Dharam Dev	..	1
288	Devi Das	..	2
289	Devi Das	..	2
290	Brij Mohan	..	1
291	Mukkh Raj	..	1
292	Raghunath Das	..	1
293	M/s. Harjas Rai-Rattan Chand	..	2
294	Vidya Bhushan	..	2
295	Kishan Narayan	..	2
296	Shivcharan Das	..	1
297	Tulsi Das	..	1
298	M/s. Rai Sahai-Gurbux Rai	..	1
299	Man Singh	..	1
300	Lal Chand	..	1
301	Ram Saran	..	1
302	Inder Singh	..	1
303	Raghubir Chand	..	1
304	Ram Lubhaya	..	1
305	Suder Shan Singh	...	1

Serial No.	Names of the persons, who have been essessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962	No. of year
1	2	3
306	Mehar Chand ..	2
307	Parshotam Lal Sood ..	2
308	Jai Ram ..	2
309	Chaman Lal ..	1
310	Jugal Kishore ..	2
311	Ved Parkash ..	1
312	Shrimati Tej Kaur ..	2
313	Ram Dulari ..	2
314	Ravti Raman ..	1
315	Surgical Dressing Manufacturing Company ..	2
316	Ram Lal ..	1
320	Vijay Kumar ..	1
321	Raman Lal ..	1
322	Sobha Ram ..	1
323	Pritam Singh ..	3
324	Sham Das ..	1
325	Jagjit Raj ..	2
326	Janak Raj ..	1
327	Kishan Chand ..	2
328	Didar Singh ..	1
329	Kala Mal ..	1
330	Kali Charan ..	1
331	Baldev Raj ..	1
332	Chaman Lal ..	1
333	Kahan Chand ..	2
334	Harbans Lal ..	1
335	Tirath Ram and Sons ..	1
336	Krishan Kishore ..	1
337	Goverdhan Das ..	1
338	Jugal Kishore ..	1
339	Gurcharan Singh and Brothers ..	1
340	Aruna Rani ..	3
341	Kishen Dev ..	1
342	Chaman Lal ..	1
343	Kartar Singh ..	1
344	Kanshi Ram ..	4
345	Bhupal Singh ..	2
346	Balkishen ..	4
347	Amar Singh ..	2
348	Chaman Lal ..	1
349	Jagan Nath ..	1
350	Harnam Das ..	1
351	Harbhanjan Singh ..	1
352	Kulbhushan ..	1
353	Kewal Krishan ..	1
354	Kura Ram ..	1
355	Jagat Bhushan ..	1
356	Shiv Parkash ..	1
357	Krishan Gopal ..	1
358	Kushi Ram - Jagdish Rai ..	1
359	Central Bank of India ..	1
360	Hindustan Rayon and Woollen Textile Mills ..	1
361	Joginder Singh ..	1
362	Ram Lubhaya ..	1
363	Lajya Ram-Satya Pal ..	1
364	Vishva Nath ..	1
365	Sardul Singh ..	1
366	Saran Das ..	2
367	Harcharan Singh ..	1
368	M/s. Gian Chand and Company ..	1
369	Gurbachan Lal ..	3
370	Lal Chand ..	1

Serial No.	Names of the persons, who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962	No. of year
1	2	3
371	Ganga Ram	1
372	Shiv Ram	1
373	Roshan Lal ..	1
374	Shri Kishan ..	1
375	Satya Pal ..	1
377	Shamir Singh ..	1
378	Uttam Singh ..	1
379	Mohan Lal ..	1
380	Punjab Kashmir Store ..	1
381	Pritam Singh ..	1
382	Lal Chand ..	1
383	Raj Kumar ..	1
384	Romesh Kumar ..	1
385	Madan Lal ..	1
386	Tilak Chand ..	1
387	Kishan Chand ..	1
388	Kishan Lal ..	1
389	Harbans Singh ..	1
390	Kanhya Lal ..	1
391	Kishan Chander ..	1
392	Jagan Nath ..	1
393	Jugal Kishore ..	1
394	Jagjit Raj ..	1
395	Roshan Lal ..	2
396	Kanshi Ram ..	1
397	Vishwa Nath ..	2
398	Jetha Nand ..	1
399	Ralia Ram-Dharam Pal ..	1
400	Prem Parkash ..	1
401	Parshotam Lal ..	2
402	Panna Lal ..	2
403	M/s. Punjab Watch Company ..	1
404	Parduman Singh ..	1
405	M/s. Punjab Cycle Agency ..	2
406	The Pastoni Trade Company ..	2
407	Prithvi Raj ..	1
408	Om Parkash ..	2
409	Prem Nath ..	2
410	Parkash Chand ..	2
411	Panna Lal ..	1
413	Prithvi Pal Singh ..	1
414	Puran Devi ..	1
415	M/s. Prem Singh-Kartar Singh ..	1
417	Pyare Lal ..	1
418	Punjab Distilling Industries ..	1
419	Prem Nath ..	1
420	Panna Lal and Company ..	1
421	Pran Nath ..	2
422	M/s. Partap Steel Rolling Mills ..	1
423	O.N. Thakur ..	1
424	Parshotam Das ..	1
425	Om Parkash ..	2
426	Punjab Ayurvedic Pharmacy ..	1
427	Onkar Datt ..	1
428	Panna Lal ..	2
429	Om Parkash ..	1
430	Om Parkash ..	2
431	Prem Kumar ..	1
432	Om Parkash ..	2
433	Pran Nath ..	2
434	Partap Singh ..	1
435	M/s. Parmeshwari Lal-Guranditta Mal ..	2

Serial No.	Names of the persons, who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962		No. of year
1	2		3
436	P.C. Pal and Sons	..	1
437	Om Parkash	..	3
438	M/s. Prem Singh-Sachdeva and Sons	..	3
439	Puran Chand	..	1
440	Om Parkash	..	2
441	P.C. Mehra	..	2
442	Om Parkash	..	2
443	Om Parkash	..	1
444	Phul Kaur	..	2
445	Pyara Lal	..	2
446	Parmeshwari Das Khanna	..	2
447	Pritam Devi	..	2
448	Om Parkash-Ram Nath	..	2
449	Omi Lal	..	1
450	Prithi Raj	..	1
451	Pyara Lal	..	1
452	Ram Rakha Sharma	..	1
453	Raj Kaur	..	1
454	Pyare Lal	..	1
455	Parkash Chand	..	1
456	Raj Kumar	..	2
457	P. L. Jain & sons	..	2
458	Partap Singh	..	2
459	Ram Lubhaya Sharma	..	2
460	Ralia Ram	..	1
461	Rama Mal-Labhy Mal	..	2
462	Ram Narayan	..	1
463	R.A. Boga	..	2
464	Ram Singh-Gurdit Singh	..	1
465	Ram Gopal	..	2
466	Ram Chand-Sant Ram	..	1
467	Ravinder Nath	..	1
468	Randhawa Transport Company	..	2
469	Rajinder Khanna	..	2
470	Panna Lal	..	1
471	Parshotam Lal	..	1
472	Raj Pal	..	1
473	Rameshwar Das	..	1
474	Prem Nath	..	1
475	Ram Singh-Prem Singh	..	2
476	Roshan Lal	..	1
477	R.S. Gurcharan Singh	..	1
478	Harjinder Pal	..	2
479	Ram Parkash	..	2
480	Ram Parkash	..	2
481	Rama Nand	..	1
482	Pars Ram	..	1
483	Rikhi Ram	..	1
484	Prem Singh	..	1
485	Parkash Chand	..	1
486	Pritam Singh	..	1
487	Pushpal Kaur	..	2
488	Ranbir Singh	..	2
489	Ram Kishan	..	2
490	Ramesh Kumar	..	1
491	Salig Ram	..	2
492	Raj Pal	..	2
493	Ram Ditta Mal	..	2
494	Rup Lal	..	2
495	Ram Lubhaya	..	1
496	Ram Gopal	..	1

Serial No.	Names of the Persons who have been assessed Rs 250, or more as professional tax after 13th November, 1962	No. of year
1	2	3
497	Ram Das ..	1
498	Rekhav Das ..	1
499	Radha Kishen ..	1
500	Ram Chand ..	2
501	Ravinder Nath ..	1
502	Ram Saran ..	1
503	Ram Saran Das ..	1
504	Radhe Kishan ..	2
505	H.B. Aggarwal and Brothers ..	2
506	Kidar Nath ..	2
507	Khem Chand ...	1
508	Karam Singh ...	1
509	Sushil Kumar ...	1
510	Tilak Raj ..	1
511	Shiv Das ..	1
512	Sher Singh ..	1
513	Mulkh Raj ..	1
514	Thakar Singh ..	1
515	Shri Gopal ..	1
516	M/s. Hukam Chand Hans Raj ..	1
517	Harnam Singh ..	1
518	Nathu Mal ..	1
519	Tilak Raj ..	1
520	Ralia Ram	1
521	Raj Kumar ..	1
522	Ram Saran ..	1
523	Ram Gopal ..	1
524	Ram Parkash ..	3
525	Ram Nath ..	1
526	Raj Kumar ..	2
527	Raj KumarB ..	1
528	M/s. Ram Pyare Kishen lal ..	1
529	R. K. Seth ..	2
530	Makhan Singh ..	1
531	M/s. Ram Parkash Lakshman Narayan ..	1
532	Radhe Kishen ..	1
533	Hans Raj ..	1
534	Rajinder Kumar ..	1
535	M/s. Ralia Kishore Chand ..	1
536	Rup Lal ..	1
537	Rattan Singh ..	1
538	Raj Pal ..	2
539	Raj Kumar ..	2
540	Rajinder Singh ..	1
541	Raghunath Parshad ...	2
542	Raj Kumar ..	2
543	Roshan Lal ..	1
544	Roshan Lal ..	1
545	Ram Lal ..	1
546	Ram Lubhaya ..	1
547	Raj Wati ..	1
548	Radhesham ..	1
549	Rajindet Lal ..	1
550	Ram Gopal ..	2
551	Raj Kumar ..	1
552	Ram Singh ..	1
553	Ram Rattan ..	1
554	Ram Gopal ..	1
555	Roshan Lal ..	1
556	Ram Rattan ..	2

Serial No.	Names of the persons, who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962	Serial Number of year
1	2	3
557	Raghbir Chand ..	2
558	Om Jagdish ..	2
559	Om Parkash ..	2
560	Ram Gopal ..	2
561	Jugal Kishore ..	1
561a	Inder Singh ..	2
562	Raghubir Chand ..	1
563	Arur Singh ..	1
564	Om Parkash ..	1
565	Goverdhan Das ..	1
566	Ram Parshad ..	2
567	Dharam Pal ..	1
568	Sham Sunder ..	1
569	Ganga Ram ..	1
570	Hans Raj ..	1
571	M/s. Joginder Pal and Co. ..	1
572	Shmt. Balwant Kaur ..	1
573	Chattar Singh ..	1
574	Jia Lal ..	1
575	Roshan Lal ..	1
576	Romesh Chander ..	3
577	Waryam Singh ..	1
578	Ram Parkash ..	2
579	Ram Parkash ..	1
580	Battan Rai ..	1
581	Ram Chand Khanna and Sons	4
582	Santokh Singh ..	4
583	Narayan Kaur ..	4
584	Hari Ram ..	1
585	M/s. Raj Kumar & Bros ..	2
586	Rajinder Singh ..	1
587	Nihal Chand Amir Chand ..	1
588	Chaman Lal ..	1
589	Hira Lal ..	1
590	Inderjit Singh ..	1
591	Harbhajan Singh ..	1
592	Chaman Lal ..	2
593	Nand Kishore ..	1
594	Narayan Das ..	1
595	New Parbhat Mfg. Co. ..	1
596	Narinder Nath ..	2
597	M/s. New Suraj Transport ..	1
598	M/s. Nath & Ram Tin Factory	1
599	Kundan Lal ..	2
600	Sham Sunder ..	1
601	Kanwal Kishore ..	1
602	Dharam Vir ..	1
603	Hakumat Rai ..	1
603	Vishan Das Brij Mohan ..	1
605	Narinder Singh ..	1
606	Nand Kishore ..	1
607	M/s. North Land Textile Mills ..	1
608	Narinjan Das ..	1
609	Faquir Chand ..	1
610	Nand Kishore ..	1
611	Satnam ..	1
612	Mohinder Singh ..	2
613	Sant Ram ..	1
614	Hari Singh Puran Singh ..	1
615	Dwarka Das ..	2
616	Roshan Lal ..	1

Serial No.	Names of the Persons who have been assessed Rs. 250 or more as professional tax after 13th September, 1962		Number of year
1	2		3
617	M/s Sain Das Chaman Lal		2
618	M/s. National Stores	..	1
619	Shrinder Arora	..	1
620	Santokh Singh	..	1
621	Sat Pal	..	1
622	Narayan Singh	..	2
623	Navin Chander & Co.	..	1
624	Som Lal	..	1
625	M/s. Narang Transport Co.	..	2
626	Sardari Lal	..	1
627	Sat Pal	..	1
628	Narayan Singh	..	2
629	Nand Rani	..	1
630	Nand Lal	..	1
631	Shiv Narayan	..	2
632	Sardari Lal	..	
632a	Sohan Lal		1
633	Nand Lal	..	1
634	Narinjan Das	..	1
635	New Pyar Bus Service	..	1
636	Nihal Chand & Sons	..	2
637	Shori Lal	..	1
638	Shori Lal	..	2
639	Surinder Kumar	..	1
640	Shanti Lal	..	2
641	Sham Das	..	2
642	Surjit Pal	..	1
643	Shadi Lal	..	2
644	Surinder Nath	..	2
645	Nika Mal	..	2
646	Nand Kishore	..	1
647	Narinder Lal	..	1
648	Narinder Singh	..	1
649	Nihal Singh Lal Singh	..	1
650	Salig Ram	..	1
651	Satya Pal	..	2
652	Shri Krishan	..	2
653	M/s. Milka Tranding Co.	..	2
654	Satya Pal	..	1
655	Sham Singh	..	2
656	S.S. Taneja	..	2
657	Sujan Singh	..	2
658	Surinder Chand Khanna	..	2
659	Sudershan Kumar	..	1
660	Kishan Kumar	..	1
661	Sunder Das	..	1
662	Shiv Kumar	..	1
663	S arup Singh	..	2
664	Shiv Chand	..	2
665	Sudershan Verma	..	2
666	Sunder Singh		2
667	Nanak Chand	..	3
668	Shiv Rattan Dev Singh	..	2
669	Surinder Brothers	..	1
670	Shri Krishen	..	2
671	Sohan Lal	..	2
672	M/s. Sudershan & Co.	..	2
673	Harbans Lal	..	2
674	Amar Nath	..	3
675	Brij Lal	..	2

Serial No.	Name of the persons, who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962		No. of year
1	2		3
676	Sant Kumar Sudershan Kumar	..	2
677	Sardari Lal	..	2
678	Sawai Singh	..	2
679	Som Raj Kupur	..	1
680	Sham Lal	..	2
681	Shresh Pal	..	2
682	Sohan Lal	..	3
683	Sita Ram	..	4
684	Sandar Chand	..	1
685	S.S. Hari Mohan	..	4
686	Harbans Lal	..	3
687	Sant Ram	..	1
688	Sham Sunder	..	1
689	Shiv Kumar	..	1
690	Shadi Lal	..	1
691	M/s. Sudershan Kumar & Bros	..	1
692	Sushil Pal	..	3
693	Shanti Lal	..	1
694	Shamsher Pal	..	1
695	Sakhdev Abroi	..	2
696	M/s. Suraj Goods Caries	..	4
697	Sham Lal	..	2
698	Sardar Singh	..	1
699	Sudershan Singh	..	2
700	Sohan Singh	..	2
701	Shadi Lal Jain	..	2
702	Surinder Kumar	..	1
703	Shamsher Chand	..	1
704	Sant Singh Hakam Singh	..	2
705	Sunder Das	..	2
706	Surinder Singh		2
707	Shila Devi	..	1
708	Satya Sarup	..	2
709	Sohan Lal	..	4
710	Sham Singh Balbir Singh	..	2
711	Shiv Narayan	..	2
712	S.R. Bansal	..	1
713	Sham Lal	..	3
714	Sham Sunder	..	1
715	Surinder Kumar	..	1
716	Sudershan Kumar	..	3
717	Shiv Narayan	..	2
718	Sukhdev	..	1
719	Sudershan Seth	..	1
720	Sudershan Kumari	..	1
721	Sham Das	..	2
722	M/s Sant Singh-Kartar Singh	..	2
723	Sohan Lal	..	1
724	Sohan Singh	..	2
725	Chuni Lal	..	1
726	Charan Das	..	1
727	Chuni Lal	..	1
728	M/s Charan Das-Amar Chand	..	1
729	Chuni Lal	..	1
730	Chaman Lal	..	1
731	Chaman Lal	..	1
732	Hans Raj	..	1
733	M/s Sobha Singh-Harbhajan Singh	..	3
734	Surinder Kumar	..	2

Serial No.	Name of the Persons who have been assessed Rs. 250. or more as professional tax after 13th Septmber 1962	Number of year
1	2	3
735	Chander Sheikher Weaving Works	2
736	Chaman Lal ..	1
737	Chaman Lal ..	1
738	Chaman Lal ..	1
739	Dharam Pal ..	3
740	Duni Chand ..	1
741	Dharshan Singh ..	3
742	Dharam Pal ..	1
743	Sukhdev ..	1
744	Jagdish Parshad ..	1
745	Devinder Kumar ..	1
746	Kishan Chand ..	1
747	Kartar Singh ..	4
748	Shanti Sarup ..	2
749	Bankshi Ram ..	4
750	Sadhu Singh ..	1
751	Ram Nath ..	1
752	Surinder and Company ..	1
753	Lachman Das ..	1
754	Om Parkash -Ajudhia Nath ..	1
755	Ram Singh ..	1
756	Sahib Ditta Mal ..	2
757	Charanjit Lal ..	1
758	Surinder Kumar ..	1
759	Chaman Lal ..	1
760	Ram Jat ..	2
761	Sant Singh ..	1
762	Sidhu Ram ..	1
763	Shiv Charan Das ..	1
764	Sham Lal ..	2
765	M/s Ram Parkash -Lakshmin Narayan ..	1
766	Sarmukh Singh ..	1
767	Sain and Company ..	1
768	M/s Shiv Dayal-Fateh Chand ..	2
769	Inderjit ..	2
770	Jai Ram Das ..	1
771	Sarvjit Singh ..	2
772	Lachman Das ..	1
773	Sudershan Lal ..	1
774	Sain Das ..	1
775	Sohan Lal ..	2
776	Satya Dev ..	2
777	Sukhdayal ..	2
778	Sidhu Lal ..	1
779	S. Bindra ..	1
780	Shanti Sarup ..	2
781	Sunder Das ..	1
782	Sain Das ..	1
783	Sunder Lal ..	1
784	Sewa Singh ..	1
785	Sardari Lal ..	2
786	Suraj Kanta	1
787	Madan Lal ..	1
788	Kishan Chand Mehra ..	1
789	M/s. Mehar Singh Pritam Singh ..	1
790	Mohan Singh Rajinder Singh	2
791	Kishen Singh Advocate ..	2
792	Kidar Nath ..	1
793	Mukand Lal ..	2
794	Mohan Lal & Sons ..	1

Serial No.	Names of the Persons who have been assessed Rs 250 or more as Professional tax after 13th September		No. of year
1	2		3
795	Satya Pal Aggarwal	..	1
796	Sewa Singh	..	1
797	Mulkh Raj	..	1
798	Madho Das	..	1
799	Mohinder Nath	..	1
800	Mohinder Partap	..	2
801	Amar Singh	..	1
802	Mohinder Singh	..	2
803	Mohan Lal	..	2
804	Madan Lal	..	1
805	Manohar Lal	..	1
806	Mool Chand	..	2
807	Mohinder Singh	..	1
808	Mansa Ram	..	1
809	Mela Singh	..	1
810	Madan Mohan	..	1
811	Mela Mal Sulakhan Mal	..	1
812	Mulkha Raj	..	1
813	Madho Ram Bhagwan Das		2
814	M/s. Mohan Textile Mills	..	3
815	Mohan Lal	..	1
816	Swaran Singh	..	1
817	Muni Lal	..	2
818	M.S.Kumar	..	1
819	Madan Lal	..	1
820	Munshi Ram	..	1
821	Madan Lal Khanna	..	1
822	Model Textile Mechanical Engineering	..	1
823	Shiv Narayan	..	1
824	Narinder Chand	..	1
825	Northern India Steel Works	..	1
826	Sardari Lal	..	1
827	Ram Chand	..	1
828	Sudershen Singh	..	1
829	Nihal Singh Lal Singh		1
830	Sohan Singh	..	1
831	Raghunandan	..	1
832	Sohan Singh Sood	..	1
833	Nanak Chand	..	1
834	Tara, Chand	..	1
835	M/s. T. R. Parsram Rochaldas	..	2
836	Tara Chand	..	2
837	Tilak Raj	..	2
838	Tarlok Nath	..	1
839	Tara Chand	..	2
840	Tehal Singh	..	1
841	Tej Bhan	..	2
842	Tarlok Singh	..	2
843	Thakar Das	..	2
844	Tara Singh	..	1
845	Thani Devi	..	2
846	Tarlochan Singh	..	2
847	Tara Singh	..	2
848	Thakar Singh	..	1
849	Tara Chand	..	1
850	Tara Chand	..	2
851	Puran Chand	..	1
852	Prem Nath	..	1
853	Prem Parkash	..	1
854	Partap Singh	..	2
855	Pritpal Singh	..	1

Serial No.	Names of the Persons who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962		No. of year
1	2		3
856	Pran Nath	..	1
857	Tarlok Singh	..	2
858	Pritam Singh	..	1
859	Pran Nath	..	2
860	M/s. Prabha Cycle Riksha Co.	..	1
861	Pyara Lal	..	1
862	Parma Nand	..	2
863	Pyare Lal	..	2
864	M/s Tilak Raj and Co.	..	1
865	Tilak Raj	..	2
866	Ved Parkash	..	1
867	Vidya Sagar	..	1
868	Vijay Kumar	..	2
869	Vishwa Mittar	..	2
870	Virsa Singh	..	1
871	M/s Vaishno Das-Raj Kumar	..	1
872	M/s Vasoo Mal-Mulkh Raj	..	2
873	Tilak Raj	..	4
874	Vir Bhan	..	1
875	Vidya Sagar	..	2
876	Vishwa Nath	..	1
877	Vaishno Das-Lakshmi Chand	..	2
878	Vidya Wati	..	1
979	Vidya Parkash	..	2
980	Varinder Chand	..	1
981	Universal Electric Co.	..	2
982	Vidhva Nath	..	2
983	Uma Seth	..	1
984	Vinod Kumar	..	1
985	Vishno Narain	..	1
986	Tejwant Singh	..	1
987	Vidya Parkash	..	1
988	Tilak Chand	..	2
989	Tilak Raj	..	1
990	M/s Upper India Metal works	..	3
991	Uttam Chand	..	1
992	Vishwa Nath	..	2
993	Bipra Bandhu	..	1
994	Globe Cycle Industry	..	2
995	Gulzar Singh	..	1
996	M/s. Ganga Parshad Kishen Lal	..	2
997	Ishri Devi	..	2
998	Gurmükh Singh	..	1
999	Isher Das	..	1
1000	Gurcharan Das	..	2
1001	Kishen Chand	..	1
1002	M/s. Gian Chand Kapur and Sons	..	1
1003	Gurditta Shah	..	1
1004	Gurcharan Parshad	..	
1005	Inder Partap	..	2
1006	Gian Chand	..	1
1007	Tarlok Chand	..	1
1008	The General Mechanical Foundry Works	..	1
1009	M/s. Punjab Distilling Industries	..	1
1010	M/s. Bashebar Nath-Siri Ram	..	2
1011	Goverdhan Das	..	1
1012	Goverdhan Das	..	2
1013	Goverdhan Das	..	1
1014	Gurdnditta Mal	..	1
1015	Walaiti Ram	..	1
1016	Gian Chand	..	1
1017	Ghanshyam Das	..	2

Serial No.	Name of the Persons who have been assessed Rs 250 or more as Profession Tax after 13th September, 1962	No. of year
1	2	3
1018	Inder Singh and Co. ..	1
1019	Goverdhan Das ..	1
1020	Gurparshad ..	2
1021	Girdhari Lal ..	2
1022	Ganeh Padnekar ..	1
1023	Girdhari Lal ..	1
1024	M/s. Ghia Mal-Faqir Chand ..	1
1025	Gurdeep Singh ..	1
1026	Gurbax Rai ..	1
1027	Girdhari Lal ..	2
1028	M/s. Guru Ram Das Roller Flour Mills ..	3
1029	Raja Ram ..	1
1030	Ganga Ram ..	1
1031	Gopalson Dry Cleaners ..	1
1032	M/s. Hari Ram-Sudershan Kumar ..	2
1033	Kishan Singh ..	3
1034	Hari Singh and Sons ..	4
1035	Harbhjan Singh ..	1
1036	Hardit Singh ..	1
1037	Kartar Singh ..	3
1038	Dr. Het Ram ..	1
1039	Haveli Ram ..	1
1040	Harbans Singh ..	2
1041	Harbans Lal ..	1
1042	Harkishan Das-Madan Lal ..	1
1043	Hukam Chand ..	1
1044	Narpinder Parkash ..	4
1045	Gurdial Singh ..	3
1046	Girdhari Lal ..	3
1047	Gian Chand ..	3
1048	Gulzari Lal ..	3
1049	Gulab Singh ..	1
1050	Gian Chand ..	1
1051	Gopi Nath ..	1
1052	Ganpat Rai ..	2
1053	Ram Lubhaya ..	1
1054	Hira Lal ..	1
1055	Hari Ram ..	1
1056	Hardiap ..	1
1057	Gurcharan Singh ..	1
1058	Harkishan Das ..	1
1059	Ghanshyam Das ..	1
1060	Hans Raj ..	1
1061	Hira Chand ..	1
1062	H. S. Chawla ..	1
1063	Gurditt Singh ..	
1064	Girdhari Lal ..	1
1065	Gopala Woolen Mills ..	1
1066	Ghugi Mal ..	1
1067	R. B. Sir Gujjar Mal ..	2
1068	M/s. Gopi Nath Arora and Sons ..	1
1069	Bawa Gurbaksh Singh ..	1
1070	Gurcharan Singh ..	1
1071	Girdhari Lal ..	3
1072	Gopi Nath ..	1
1073	Gur Jaswant Singh ..	1
1074	Gopal Das ..	1
1075	M/s. Guranditta Mal-Sita Ram ..	2
1076	M/s. Kewal Printing Press ..	1
1077	Kishore Chand ..	1
1078	Gajinder Kaur ..	1
1079	Jagdish Parshad ..	1

Serial No.	Names of the Persons who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962		No. of year
1	2		3
1080	Jasjit Singh	..	1
1081	Harkishen	..	1
1082	Jia Lal	..	1
1083	Kishore Chand	..	1
1084	Jetha Nath-Khalinda Ram	..	2
1085	Karam Chand	..	1
1086	Jagjit Singh	..	1
1087	Jagdish Chand	..	1
1088	M/s. Jai Kishan Das-Parmanand	..	2
1089	Jagan Nath	..	1
1090	Tarlok Nath	..	1
1091	Joginder Pal	..	1
1092	Joti Ram	..	1
1093	Jagdish Chand	..	1
1094	Jugal Kishore	..	2
1095	Jai Gopal Mehra	..	2
1096	Jaura Engineering Works	..	2
1097	Jagdish Textile Mill	..	1
1098	Joginder Singh	..	1
1099	Jawahar Lal	..	1
1100	Jai Dyal Sohan Lal Textile Mill	..	1
1101	Jia Lal	..	2
1102	Jagdish Lal	..	1
1103	Jaswant Embroidry Works	..	1
1104	Jia Ram	..	1
1105	Janki Nath	..	1
1106	Kamal Textile Mills	..	1
1107	Kishen Chand	..	1
1108	Kidar Nath	..	1
1109	K. C. Gupta and Co.	..	1
1110	Kalyan Singh-Kirpal Singh	..	1
1111	Kirpa Ram	..	1
1112	Khushi Ram	..	1
1113	Kidar Nath	..	2
1114	Kartar Singh	..	1
1115	Kishen Chand	..	1
1116	Kewal Kumar	..	1
1117	Kishen Chand	..	1
1118	Kishori Lal	..	1
1119	Kalwant Singh	..	1
1120	Karam Chand	..	2
1121	The Khanna Silk Mill	..	1
1122	Kishen Chand	..	1
1123	Kasturi Lal	..	1
1124	Karnail Singh-Darshan Singh	..	1
1125	Kishen Singh	..	1
1126	Kundan Singh	..	1
1127	Kala Mal	..	1
1128	Kishen Chand	..	2
1129	Kishan Chand	..	2
1130	Kewal Krishen	..	2
1131	Kesari Devi	..	2
1132	Kahan Chand	..	1
1133	Kishen Chand	..	1
1134	Jagan Nath	..	2
1135	Kewal Krishen	..	2
1136	Kartar Chand	..	2
1137	Jugal Kishore	..	1
1138	Jangi Lal	..	2
1139	Jagan Nath Panna Lal	..	3
1140	Jagan Nath	..	1

Serial No.	Names of the Persons who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962	No. of year
1	2	3
1141	Joginder Pal and Co.	1
1142	Jagdish Chand	1
1143	Jagdish Chand	2
1144	Jagan Nath	2
1145	Jaswant Singh	1
1146	Jagan Nath	2
1147	Kapur Chand	1
1148	Gopal Singh	1
1149	Kapur Chand	2
1150	Krishan Pharmacy	1
1151	Kewal Krishen	1
1152	Bawa Bari Singh	1
1153	Kishori Lal	1
1154	Jiwan Singh	1
1155	Joginder Singh	2
1156	Joginder Singh	1
1157	Jauhri Mal-Ganesh Lal	1
1158	Yash Bhai F. Batel	1
1159	Inder Kumar	1
1160	Hari Singh and Sons	1
1161	Harbans Lal	2
1162	Yog Raj Hem Raj	2
1163	Hari Kishan	2
1164	Hira Lal	1
1165	Hanuman Parshad	1
1166	Hamdard Engineering Works	2
1167	Harcharan Das	1
1168	Hari Kishen Mehra	3
1169	Hari Saran	1
1170	Hari Bans Lal	1
1171	Harish Textile Mill	1
1172	Harnam Singh	1
1173	Hans Raj	3
1174	Harbans Singh	1
1175	Harbans Singh	1
1176	Hindustan Rayon and Woolen Textile Mills	1
1177	Hari Om Aggarwal	2
1178	Harbans Singh	1
1179	H. L. Aggarwal	1
1180	Harjas Rai	1
1181	H. L. Kapur	1
1182	Hindustan Exchange	1
1183	Hans Raj	2
1184	Hari Nath and Co.	1
1185	Jaspal Singh	1
1186	I. H. Safrain	3
1187	Jaswant Singh	1
1188	Harbans Lal	1
1189	Jaswant Singh	1
1190	Jaigopal	1
1191	Manmohan	1
1192	Jagat Pal	1
1193	Jagdish Lal	2
1194	Jawahar Lal	2
1195	Karta Ram	1
1196	Khazan Chand	1
1197	Kapur and Co.	2
1198	Karam Chand	1
1199	Khem Singh and Sons	2

Serial No.	Names of the Persons who have been assessed Rs 250 or more as Professional Tax after 13th September 1962	No. of year
1	2	3
1200	Kahan Chand ..	2
1201	Kewal Krishen ..	2
1202	Kishen Singh ..	2
1203	Kanwal Krishen ..	2
1204	Krishen Chand ..	2
1205	Kirpa Ram and Sons ..	1
1206	K. N. Moria ..	2
1207	Kali Charan ..	1
1208	Kalyan Singh ..	2
1209	Kumar Textile Mill ..	1
1210	Kalwant Rai ..	2
1211	Kishen Chand ..	1
1212	Kanaya Lal ..	1
1213	Kapur Dying Works ..	2
1214	Kartar Singh ..	1
1215	Manohar Lal ..	1
1216	Partap Singh ..	1
1217	Kewal Krishen ..	1
1218	Kesho Das ..	2
1219	Kishen Chand ..	2
1220	Kunj Lal ..	2
1221	Kushalya Devi ..	2
1222	Khazan Chand ..	1
1223	K. L. Mehta ..	1
1224	Kundan Lal ..	1
1225	Kidar Nath ..	1
1226	Kishen Chand-Tara Chand ..	1
1227	Kishen Chand ..	3
1228	Kharaiti Ram ..	1
1229	Kishen Want Singh ..	1
1230	Kishen Chand ..	2
1231	Kanhya Lal ..	2
1232	Janak Raj ..	1
1233	Brij Mohan ..	1
1234	Kishen Gopal ..	1
1235	East India Carpet Co. ..	1
1236	Ram Saran ..	2
1237	Gian Parshad ..	1
1238	Sat Pal ..	1
1239	Bimal Chand ..	1
1240	Nand Kishore ..	1
1241	Om Parkash ..	2
1242	Kailash Colour Co. ..	1
1243	Janak Raj ..	1
1244	Shiv Charan Das ..	2
1245	Tilak Raj and Co. ..	1
1246	Tilak Raj ..	1
1247	Shadi Lal ..	1
1284	Mool Singh ..	1
1249	Karachi Electric Co. ..	1
1250	Jagdish Lal ..	1
1251	Joginder Pal ..	1
1252	Bhim Sen ..	1
1253	Kundan Lal Nanda and Co. ..	1
1254	Raj Kumar ..	1
1255	Nathu Mal ..	1
1256	Shrey Lal ..	1
1257	Sohan Singh ..	1
1258	Jaswant Singh ..	1
1259	Jia Lal ..	1

Serial No.	Names of the Persons who have been assessed Rs. 250 or more as Professional Tax after 13th September, 1962		No of year
1	2		3
1260	Isher Singh	..	2
1261	Shiv Lal	..	1
1262	Partap Steel, Rolling Mill	..	1
1263	Inder Singh, Co.	..	2
1264	Faquir Chand	..	2
1265	Shiv Chand	..	1
1166	Sat Pal	..	1
1267	Sohan Lal	..	1
1268	Duni Chand	..	1
1269	Kishen Chand	..	1
1270	M/s. Lakshmi Metal and Cycle Parts Works	..	1

Punjab Vidhan Sabha Debates

5th March, 1963

Vol. I No. 9

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Tuesday, the 5th March, 1963

Price : Rs. 4.70 nP.

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES, VOL. I, NO. 9,

DATED THE 5TH MARCH, 1963

Read	*for*	*on page*	*line*
Member	Mem	(9)7	12th from below
permit	perm t	(9)9	1
कामरेड	कामरड	(9)15 (9)20	2nd & 6th from below 22
non-implementation	non-implmentation	(9)15	3rd from below
ਅਜੇ	ਅਜ	(9)21	2
ਵੇਲੇ	ਵਲ	(9)21	2
ਕੱਲ੍ਹ	ਕਹ	(9)21	8
postponed	postoponed	(9)24	19
ਸਰਦਾਰ	ਸਸਦਾਰ	(9)26	18
Mr. Speaker	Mr. Sheaker	(9)26	20
ਸਰਦਾਰ	ਸਦਾਰ	(9)26	21
employees	cmployees	(9)28	30
printed	priuted	(9)28	last
9(31)	(9)3	(9)31	Heading (Page) No.
Shri Krishan Kumar Anand	Shri Krishan Kumar Anand	(9)32	Serial No. 16
Chief Minister	Chief Miniter	(9)36	1
Sardar Lachhman Singh Gill	Sardar Lachman Singh Gill	(9)38	15
Annexure 'C' Statement indicating the details of the Manufactured articles sold to Government Departments (including Jail Department) and Private individuals for the years 1960, 1961 and 1962 Jailwise and yearwise.	Annexure Annexure C Statement indicating the details of the Manufactured articles sold to Government Depart- Statements indicating Jail Department ad Private individuals for the years 1960, 1961 and 1962 Jailwise and yearwise.	(9)42-43	Heading
Singh	Flingh	(9)59	9th from below
my-	myst	(9)60	19th do
rethinking	re hinking	(9)61	16
convey	conv y	(9)61	18
proposal	pr posal	(9)61	20

Read	*for*	*on page*	*line*
good	god	(9)61	20
general	general	(9)61	21
Budget	Budge	(9)61	21
takes	takens	(9)61	4th from below
wasted	wosted	(9)62	2
Delete "since"		(9)63	11
Delete 'be'		(9)63	19
Delete कि		(9)66	18
ਵੱਡੀ	ਵਢੀ	(9)68	11th from below
ਧਰ	ਧੂਰ	(9)72	11th from below
ਹੂੰ	ਹੂ	(9)72	do
ਸਿੰਘ	ਸਿਘ	(9)74	1
behove	behave	(9)74	8
जाए	गाए	(9)78	14
लिए	किए	(9)79	14th from below
compensation	compesnation	(9)82	5
produced	prduced	(9)82	20
पड़ी तो यह	पढ़ी यह तो	(9)84	last
इंटरप्ट	इंटरस्ट	(9)86	21
interruptions	interruptons	(9)102	Last
रूल्ज़	रूैल्ज	(9)104	1
balance	ballance	(9)110	3rd from below
ਦਿੱਤੀ	ਦਿੱਤ	(9)111	15th from below
On a point of order Madam.	जब तक तो गया है अब वक्त हो गबा है	(9)112	5
retaining	retailning	ii of Annexure	6th & 7th from below
damage	demage	do	5th from below

N*ote* : Starred Questions No. 1035, 1056 and 1055 standing in the name of Comrade Harnam Singh Chamak at pages (9)16, (9) 24 and (9)27 respectively and starred Question No. 1499 standing in the name of Comrade Shamsher Singh Josh at page (9)22 were actually put by Comrade Babu Singh Master.

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday, the 5th March, 1963

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 9.00 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUSPENSION OF POLICE PERSONNEL OF SECURITY POLICE

***2214. Shri Satya Dev :** Will the Home Minister be pleased to state —

(a) whether any police personnel of Security Police were suspended in the State during the last quarter of 1962 ; if so, their names and the detail of charges levelled against them ;

(b) whether any enquiry was held against any of the said officials, if so, the result thereof ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. Inspector Jagdip Singh, Assistant Sub-Inspector Asa Nand and Head Constable Dina Nath of the District Security Intelligence Staff, Ferozepur were suspended on the charge of serious dereliction of duty.

(b) Yes. All the above three officers were departmentally proceeded against. Inspector Jagdip Singh and Head Constable Dina Nath were exonerated of the main charge and re-instated. However, Inspector Jagdip Singh was censured on another charge in the same departmental case relating to in-action on several important references received from the higher authorities. The departmental enquiry against Assistant Sub-Inspector Asa Nand has been completed but final orders on it are yet to be passed.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ charges ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ suspend ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : Charges ਦਾ ਦਸਣਾ public interest ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਔਰ ਗਲਤ report ਕਰਨ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ suspend ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਸਾਰੇ charges ਦੀ ਬਾਬਤ ਦਸਣਾ public interest ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇਤਨੀ ਗਲ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ S.S.P. ਦੇ ਕੁਝ orders ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ obey ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ।

कामरेड राम प्यारा : Home Minister साहिब ने फरमाया है कि charges का बताना public interest के खिलाफ है। क्या वह charges ऐसे हैं जो State की security के मुताल्लिक हैं या सिर्फ individual के मुताल्लिक हैं ?

मंत्री : वह तो staff ही Security का है। Security के सम्बन्ध में ही उन की जिम्मेदारी लगाई थी जिस को मुनासिब ढंग से नहीं निभाया गया। बाकी इस से ज्यादा details बताना public interest के हक में नहीं होगा।

CONSTRUCTION OF SCIENCE LABORATORY ROOMS IN GOVERNMENT HIGH SCHOOL, SHERPUR, TEHSIL PATAUDI, DISTRICT GURGAON

***2271. Shri Babu Dayal Sharma :** Will the Minister for Planning and Development be pleased to state whether it is a fact that a sum of Rs 53,500 was sanctioned three years ago for the construction of two Science Laboratory rooms for Government High School, Sherpur, tehsil Pataudi, district Gurgaon; if so, whether the construction of the said rooms has been taken in hand ; if not, the reasons therefor ?

Sardar Darbara Singh : (a) No. Only a sum of Rs 53,200 was sanctioned for school this last year i.e., 1961-62.

(b) No.

(c) Tenders were invited seven times but no suitable tender was received. Then it was decided to start the work departmentally due to non-availability of bricks it could not be started. In November, 1962 the work was dropped due to National Emergency.

पंडित बाबू दयाल शर्मा : क्या यह बात सरकार के नोटिस में लाई गई है कि अगर ठेकेदार नहीं मिलता तो दूसरे बनाने के लिये तैयार हैं ? क्या सरकार ने इस पर गौर किया ?

गृह मन्त्री : सरकार कोई नया system रायज नहीं कर सकती । गवर्नमेंट का system tenders invite करने का होता है । अगर private negotiations से बात की जाए तो वह regular नहीं होती । Tenders suitable नहीं आए इस लिये काम न हो सका ।

पंडित बाबू दयाल शर्मा : क्या गवर्नमेंट अब कोई ऐसा कदम उठाएगी कि यह इमारत मुकम्मल हो जाए ?

श्री अध्यक्ष : वह तो कहते हैं कि plan ही emergency की वजह से drop कर दिया गया है । (He says that plan has been dropped due to emergency)

NON-FUNCTIONING OF CERTAIN WATER WORKS IN HISSAR DISTRICT

***2176. Shri Amar Singh :** Will the Minister for Planning and Development be pleased to state whether Government are aware of the fact that the water works provided at **Data, Ugalan, Mirzapur** and **Kharkara Bhatol**, tehsil Hansi, district Hissar **are not functioning** at present; if so, the steps, if any, proposed to be taken in this connection ?

Shri Mohan Lal : Yes. The works are in progress. Necessary steps are being taken to complete these as early as possible.

कामरेड राम प्यारा : क्या कोई target date fix की गई है जब यह complete हो जाएगा ?

मन्त्री : वह तो इस में साफ तौर पर बता दिया गया है कि जितनी जल्दी हो सकेगा वह complete हो जाएगा। Date मुकर्रर करना मुश्किल है ?

OCCUPATION OF SHAMLAT LAND BY PRIVATE PERSONS AT BHATINDA

***2215. Sardar Trilochan Singh 'Riasti'** : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether it is a fact that a portion of Shamlat Land (Common Land) at Bhatinda is occupied by some private persons at present ; if so, the details of action, if any, taken or proposed to be taken in the matter ?

Shri Mohan Lal : Yes, as some land has been sold by some of the co-sharers of Patti Mehna. No action has been taken, or is proposed to be taken at present, since there is no law in force under which such transfers could be prevented.

OCCUPATION OF SHAMLAT LAND AT BHATINDA BY A RELIGIOUS SOCIETY

***2216. Sardar Trilochan Singh 'Riasti'** : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether it is a fact that a part of Shamlat land near New Bus Stand at Bhatinda is occupied at present by a religous society ; if so, the action so far taken by Government against the said society ; if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : Yes. A piece of land near Bus Stand has been sold to the 'Mahabir Dal' by some of the co-sharers of Patti Mehna. No action has been taken as there is no law in force under which such a transfer could be stopped.

COMPLAINT BY LADY SOCIAL WORKER, KARNAL

***1214. Comrade Ram Piara** : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state with reference to reply to starred question No. 730 printed in the list of starred questions for 8th May, 1962 whether the enquiries by the police have been completed ; if so, the details of the enquiry together with the action, if any, taken thereon ;

(b) the designation of the enquiry officer who conducted the said enquiries and a copy of his report be placed on the Table of the House ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) and (b) The enquiry in this case has been dropped by Government with the approval of the Governor.

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि कौनसी वजूहात थीं जिनकी वजह से गवर्नमेंट को यह enquiry बन्द करनी पड़ी ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहब बतलायेंगे कि जब इस में कुछ नहीं था तो फिर गवर्नर साहब की approval लेने की क्या जरूरत थी ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਵਰਨਰ ਦੀ approval ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

Comrade Ram Piara : May I know whether it is a fact that the enquiries were conducted by the Police which reported that the allegations had been substantiated ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਨਹੀਂ ਜੀ ।

श्री अध्यक्ष : मास्टर जी कौन सी ऐसी चीज़ होती है जिस में गवर्नर साहब की sanction लेने की ज़रूरत होती है ?

I do not think that the Constitution provides any consultation with the Governor. Government is the final authority.

इस में क्या खास चीज़ थी जो गवर्नर की approval के लिये यह case भेजा गया था। इस को clear करना चाहिए।

(Addressing the hon. Minister) (What is that particular matter which requires the sanction of the Governor ? I donot think that the Constitution provides any consultation with the Governor. Government is the final authority. What particular thing was there in this case for which it was referred to the Governor for his approval. This may be clarified.)

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ।

श्री अध्यक्ष : आप ने सवाल के जवाब में कहा है कि कई चीज़ों में गवर्नर की sanction की ज़रूरत होती है ।

So far as I know the Constitution, the Government is the final authority and the Governor is only a Constitutional Head.

(The hon. Minister has stated in his reply that there are certain matters which require the sanction of the Governor. So far as I know the Constitution the Government is the final authority and Governor is only a constitutional Head)

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜਨਾਬ, ਇਸ complaint ਵਿੱਚ ਇਕ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਨਾਂ ਆਂਦਾ ਸੀ ਇਸ ਦੀ ਜਿਸ ਵੇਲੇ enquiry ਕਰਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ enquiry drop ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ file ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ।

Mr. Speaker : It is not understood why it has been stated in the reply that the enquiry in this case has been dropped by Government with the approval of the Governor, because Governor is only a Constitutional Head.

मुख्य मन्त्री : यह बड़ी साधारण सी बात है। हम इस का फैसला खुद कर सकते हैं। इस में final authority गवर्नमेंट ही है लेकिन इस case में चूंकि गवर्नर साहिब ने interest लिया था इस वजह से उन्हें यह file दिखा ली गई थी ।

Mr. Speaker : It has been stated in the reply.

"With the approval of the Governor". The emphasis is on the word "approval". This should not have come on record. It will put the Government in an embarrassing position.

Chief Minister : It should not have been there. I think, the reply has been wrongly worded.

कामरेड राम प्यारा : मिनिस्टर साहब ने फरमाया है कि इस case में कोई मिनिस्टर involved था तो क्या वह उस मिनिस्टर का नाम बताने की कृपा करेंगे ?

श्री अध्यक्ष : नहीं जी । (No, no this cannot be allowed.)

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहब बताएंगे कि वह कौन से points थे जिन की वजह से यह case गवर्नर साहब को भेजना पड़ा था ?

Mr. Speaker : Government is the final authority. It has been stated that the Governor took interest in the matter. Ultimately, the Government arrived at a decision with which the Governor agreed.

Comrade Ram Piara : Did the Government arrive at the decision on their own or on the advice of the Governor ?

Chief Minister : Government did on their own.

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहब बतलाएंगे कि क्या यह ठीक है कि पुलिस के सात आठ अफसरों ने उन सातों लड़कियों को बुला कर उन की statements लीं और उन पुलिस अफसरों ने अपनी report में यह लिखा है कि जो allegations लगाई गई थीं वे तमाम establish होती हैं ?

Chief Minister : I am not aware of it. I cannot say anything till I see the papers. The Hon. Member may give a separate notice.

सरदार लच्छमन सिंह गिल : क्या मिनिस्टर साहिब बतलाएंगे कि क्या यह complaint किसी लड़की की तरफ से की गई थी और क्या उस ने गवर्नमेंट को threat किया था कि अगर इस case की ठीक तरह से enquiry करवा कर action न लिया गया तो वह भूखहड़ताल रख कर मर जाएगी ?

Chief Minister : I am not aware of it. If the Hon. Member wants to know this, he may put a separate question.

सरदार लच्छमन सिंह गिल : क्या चीफ मिनिस्टर साहब बतलाएंगे कि इस case में गवर्नर साहब ने क्यों interest लिया ?

Chief Minister : I am sorry, I cannot recollect all this.

Mr. Speaker : The Hon. Member should not bring in such matters. He is advised to discuss the matter personally with the Chief Minister.

Sardar Gurnam Singh : Who made the initial enquiries ?

Agriculture and Welfare Minister : The Director, Welfare Department.

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहब बताएंगे कि जिन पुलिस अफसरों ने enquiry की थीं क्या उन्होंने यही कहा था कि जो allegation इस case में लगाई गई थीं वह तमाम establish हो गई हैं ?

Chief Minister : I do not recollect all this. The Hon. Member may give a separate notice for the information he wants.

Comrade Ram Piara : Let the Chief Minister say 'yes' or 'No.'. It is a fact that the enquiry was conducted and the ladies came to him.

Mr. Speaker : You cannot force the Chief Minister or a Minister to give the reply. You should not try to put anything into their mouth.

Comrade Ram Piara : I want to know, Sir, from the Chief Minister whether the complainants appeared before him and made their complaints, and the enquiry was thereafter entrusted to certain police officers. हर एक Police Officer ने अलहदा २ कमरे में उनकी statements लीं, enquiry हुई, allegations establish हुईं. Let the Chief Minister deny it. ਅਗਰ ਮੈਂ ਗਲਤ ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ I am prepared to face it.

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਕ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। I think he was only shouting and not speaking.

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਲੜਕੀਆਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੋਲ ਆਈਆਂ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ different ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ statement ਲਈ। ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਈ। Allegations establish ਹੋਈਆਂ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਾਈਲ ਮੰਗੀ ਸੀ but the file was not sent to the Governor. ਮੈਂ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ but the file has not been sent.

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗਲ ਕੁਛ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਅਫਸਰ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਤੇ ਪੜਤਾਲ ਹੋਈ। ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। His reply was very convincing. ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਗ਼ਲਤ ਸੀ।

Comrade Ram Piara : I am making the statement in the House with full responsibility and request that the report of the enquiry officer be placed on the Table of the House. If, what I say, is proved to be wrong, I am prepared to suffer any punishment which the Chief Minister may desire.

Mr. Speaker : I cannot force the Government to place the report on the Table of the House. But, may I know from the Chief Minister whether the findings of the police officers were made without reference to the Deputy Minister who was involved in the case ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : Yes, Sir. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਉਸਦੇ basis ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਕਹੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਲੜਕੀਆਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ,' what is your reply'. His reply was quite convincing. But, the other side was exaggerating the matter. Hence the enquiry was dropped.

कामरेड राम प्यारा : Inquiry की report यह नहीं है कि allegations substantiate नहीं हुईं। Chief Minister ने गवर्नर साहिब को यह explanation दी है कि मेरे पास file नहीं है। Allegations साबत हो चुकी हैं।

Chief Minister : I think, he is doing injustice to me.

श्री अध्यक्ष : आप इसके मुतािल्लक Chief Minister को मिल लें। सरदार लच्छमन सिंह गिल, टंडन जी और डाक्टर बलदेव प्रकाश भी इस के मुतािल्लक Chief Minister को मिल लें। I expect that dignity of the House will be maintained and good

standards set up. अगर कोई ऐसी बात है तो उन को मिल कर बताएं बजाए इस के कि House में गड़बड़ी मचा दें, यह अच्छा नहीं है। If you sit together and convince each other, you might be able to find a way out. (The hon. Member may please see the Chief Minister in this behalf. The hon. Members Sardar Lachhman Singh Gill, Tandon Ji and Dr. Baldev Parkash may also meet the Chief Minister in this connection. I expect that dignity of the House will be maintained and good standards set up. If there is anything serious, this should be brought to the notice of the Chief Minister by meeting him instead of raising it in the House with vehemence which is not proper. If they sit together and convince each other, they might be able to find a way out.)

Comrade Ram Piara : I sent a registered letter to the hon. Chief Minister and I was asked to send more material in this regard which was also furnished. If desired I can lay all these papers on the Table of the House.

श्री अध्यक्ष : रजिस्टर्ड खत तो आप मुझे भी लिखते हैं मगर इस का यह तो मतलब नहीं है कि जो कुछ उस में लिखा है वह ठीक ही होगा। आप इस बात को डिबेट में बिना किसी का नाम लिये clarify करा लें। यह इन्हीं दिनों में जवाब भी दे देंगे। (He has been sending registered letters to me also but that does not mean that the contents are correct. He can raise this matter without naming any body in the debate and get the matter clarified by the hon. Minister who would reply to it in one of these days).

कामरेड राम प्यारा : मैं ने लिख दिया था....

श्री अध्यक्ष : Order please। आप inside और outside the House यह कहते हैं कि आप को मौका नहीं मिलता। अगर अब भी आप यह कहें कि आप को इजाज़त नहीं मिलती तो यह ठीक नहीं है। आप इन से हाउस के बाहर मिल लें। (Order please. The hon. Mem says inside and outside the House that he does not get opportunity to meet the Chief Minister. Even now if he repeats this, then it is not fair. He may see him outside the House.)

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों : मैं सवाल तो कर नहीं रहा, राम प्यारा जी ने काफी कुछ कह दिया है। खैर, बात क्या हो गई आखिर कमज़ोरी तो हर इनसान में होती है। लड़की में भी हो सकती है, डिप्टी मिनिस्टर में भी होगी। छोड़िये, मास्टर गुरबन्ता सिंह जी ने भी कह दिया है। ऐसी क्या बात है।

Chief Minister : It is not a fair way of putting things.

Mr. Speaker : Government does not accept the explanation given by the hon. Member on their behalf.

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि उन को करनाल के ऐम.ऐल.ए. की तरफ से एक चिट्ठी मिली थी जिस में लिखा कि यह इलजाम established है ?

मुख्य मन्त्री : मुझे याद नहीं है ।

कामरेड राम प्यारा : मैं पूछना चाहता हूं........

Mr. Speaker : Does the hon. Member want to monopolise the whole time of the House ? I cannot allow this because other hon. Members also want to ask supplementary questions. The hon. Member can refer to this matter during the course of discussion on the Budget.

Sardar Gurnam Singh : Will the hon. Minister tell us whether the case was first enquired into by the Police or by the Director of the Social Welfare Department ?

Chief Minister : I only know about the enquiry conducted by the Police and I do not know about the enquiry conducted by the Director.

Mr. Speaker : I would like to draw the attention of the hon. Chief Minister to the fact that whether a Minister or a Deputy Minister answers, it is the Government that is answering that question and therefore, shelter cannot be taken on the plea that an hon. Minister knows this part of the enquiry or that part of the enquiry.

Chief Minister : Sir, there is no question of taking shelter. It is only a question of stating the facts. After all, it is a departmental thing and the Chief Minister cannot know all these things off hand. I can only recollect what passed through me.

Mr. Speaker : But the hon. Chief Minister can ask the hon. Minister concerned to answer the supplementary question.

Sardar Gurnam Singh : Sir, since the hon. Chief Minister does not know the whole position, let the hon. Minister for Agriculture and Welfare to whom the question was addressed, answer my question.

Mr. Speaker : I would suggest that instead of asking any more supplementary questions, the hon. Members, who are interested in it, should meet the hon. Chief Minister and discuss this matter.

सरदार लच्छमन सिंह गिल : सुना नहीं, जनाब ।

श्री अध्यक्ष : मैं ने यह अर्ज किया है कि group leaders चीफ मिनिस्टर साहिब से मिल लें और इस मामले को उन के साथ पूरी तरह discuss कर लें। (I have said that the Group Leaders may fully discuss this matter with the Chief Minister, outside the House).

सरदार लच्छमन सिंह गिल : मैं इस बारे में उन को मिल नहीं सकता । यह हाउस में ही पूछा जाना चाहिए। क्या हम हाउस में किसी की इज्जत भी नहीं बचा सकते ?

Mr. Speaker : If the hon. Member has a closed mind, it is a different matter. अच्छा तो यही होगा कि House में गन्दगी न उछाली जाए । (If the hon. Member has a closed mind, then it is a different matter. But it would be better not to wash dirty linen it the House.)

Shri Balramji Dass Tandon : Sir, we are prepared to accept your suggestion and discuss this matter with the hon. Chief Minister and if we are satisfied then it would be all right. But if the Members are not satis-

fied then, of course, we would like the Chair to permit us to take up this matter in the Assembly itself.

Mr. Speaker : This will have to be examined. (*interruptions*)

ਸਰਦਾਰ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਜੇਕਰ ਇਹ ਹੁਣ ਸਾਰੀ information ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਤਾਂ half an hour discussion allow ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

Mr. Speaker : I cannot say anything now.

Sardar Gurnam Singh : Sir, I certainly respect the wishes of the Chair and would only like to know the date when the case was enquired into by the Police and the date when it was enquired into by the Director, Social Welfare. Will the hon. Minister please tell these dates ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰੇ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਲੜਕੀ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜਾਕੇ ਆਪ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ। ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਮੌਕੇ ਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਆਕੇ ਆਪਣੀ finding ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਹ finding ਭੇਜੀ ਗਈ ਤਾਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨੇ ਉਸ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ involve ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੇ ਰੋਹਬ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਲਿਖ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਪਾਸੋਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਹਾਉਸ ਵਿੱਚ ਦਸ ਹੀ ਚੁਕੇ ਹਨ।

Sardar Gurnam Singh : Do I under stand from the hon. Minister that the case was handed over to the police after the Director had conducted the enquiry ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ : ਜੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੀ, ਫਿਰ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੀ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਝੂਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲੜਕੀ ਦੀ service terminate ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

Sardar Gurnam Singh : Does it mean that the Government was not satisfied with the enquiry conducted by the Director, Social Welfare, when the case was handed over to the Police ?

Chief Minister : The case was not handed over to the Police because of this reason. The fact is that the girls concerned approached me directly and I of my own wanted to know the truth. Therefore, I got the enquiry conducted by the Police.

Sardar Gurnam Singh : Did the Police make any report in this connection ?

Chief Minister : The Police made a report to me. The findings of the report were later on rebutted by the Deputy Minister. I came to the conclusion that the reply given by the Deputy Minister was correct and, therefore, the matter was dropped.

(*At this stage some hon. Members rose to ask supplementary questions*).

Mr. Speaker : I have allowed the maximum number of supplementary questions on this question, which are allowed on any one question in the Lok Sabha.

मैं समझता हूं कि कुछ information आप के पास है और कुछ information Chief Minister के पास है, अगर आप उन के chamber में चले जाएं तो he will try to satisfy you और इस सारे मसले को solve कर लेंगे । इस तरह मुझे उम्मीद है कि सारी बातें consolidate हो जाएंगी और position भी clear हो जाएगी । (I understand that some information is in possession of the hon. Members and some is with the Chief Minister. I would suggest that the Members should meet the Chief Minister in his Chamber and he will try to satisfy them. In this way, the whole matter would be thrashed and the facts consolidated. It would also help clear the position.)

Further I don't think it is the intention of the Government to shield any guilty person. It would also not be in keeping with the dignity of the House to discuss matters in which ladies are involved. So, I would suggest the hon. Members, who are interested in it, to discuss the matter with the Chief Minister and arrive at a conclusion.

कामरेड राम प्यारा : स्पीकर साहिब, देखने वाली बात यह है कि यह कह देने से कि enquiry police को entrust की गई पोजीशन clear नहीं होती । सवाल तो यह था 'whether the enquiries by the police have been completed?' तो गवर्नमैंट ने खुद जवाब दिया कि पुलिस को entrust कर दिया ।

श्री स्पीकर : कामरेड साहब, अब तो उन्होंने जवाब दे दिया है । (The hon. Member may please note that the reply has already been given.)

Sardar Gurnam Singh : What was the Report made by the Police to the hon. Chief Minister in this case ?

Chief Minister : This would not be proper to give out all the things. We cannot blame a man unless the charge is proved against him. The enquiry was ordered by me directly as I wanted to take action if the allegations were found to be true. The Police submitted a report without hearing the Deputy Minister. I asked the Deputy Minister to explain his position. His explanation was satisfactory and the complaint was a cooked up affair.

Mr. Speaker : I think the Police should have consulted the Deputy Minister i.e., the Police should have seen and examined the evidence of both sides before making a report, rather it was unfair to base their report after hearing one side alone.

ਸਰਦਾਰ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਮਿਸਟਰ ਪੁਰੀ, ਸੁਪਰਿਨਟੈਂਡੈਂਟ ਕਰਨਾਲ ਨੇ comprehensive case ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਜੋ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਉਹ correct ਹਨ ?

Chief Minister : So far as I recollect, the enquiry was conducted by the C.I.D. Police.

RAISING LIVING STANDARD/INCOME OF AGRICULTURAL LABOURERS AND LANDLESS CULTIVATORS

***2010. Pandit Mohan Lal Datta** : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state :—

(a) the measures adopted or proposed to be adopted by Government to raise the level of income and living standard of Agricultural labourers and landless cultivators in the State ;

(b) whether Government have ascertained the number of landless cultivators and agricultural labourers in the State; if so, the number of such persons districtwise?

Sardar Gurbanta Singh : (a) The Labour Department have revised and fixed minimum rates of wages in respect of employment in Agriculture in the Punjab State vide their notification No. 563-3-Lab-II-60/2746, dated the 1st February, 1960, on the recommendation of the Committee constituted under Section 5 of the Minimum Wages Act, 1948 (Central Act XI of 1948). A copy of notification is laid on the Table of the House (Annexure II).

(b) The number of Agricultural labourers in each District of the State is given in Annexure I. These figures have been supplied by the Revenue Department. The number of landless cultivators is not available as they have not been tabulated by the Census Department.

ANNEXURE I

Statement showing Agricultural Labourers (workers) in Punjab (1961 Census)

District		Male	Female
1. Hissar	..	33,561	8,067
2. Rohtak	..	29,686	17,678
3. Gurgaon	..	15,534	7,129
4. Karnal	..	44,077	5,388
5. Ambala	..	26,526	635
6. Simla	..	424	74
7. Kangra	..	5,611	2,421
8. Lahaul and Spiti	..	199	272

[Agriculture and Welfare Minister]

District		Male	Female
9. Hoshiarpur	..	13,914	574
10. Jullundur	..	26,284	414
11. Ludhiana	..	22,830	188
12. Ferozepur	..	66,254	6,789
13. Amritsar	..	42,274	1,249
14. Gurdaspur	..	22,365	724
15. Kapurthala	..	4,765	72
16. Bhatinda	..	40,482	3,606
17. Sangrur	..	50,189	3,441
18. Patiala	..	34,918	898
19. Mahendragarh	..	3,120	1,163
Punjab	..	4,83,013	60,782

ANNEXURE II

(Extract from *Punjab Government Gazette*, dated 12th February, 1960)

LABOUR AND EMPLOYMENT DEPARTMENTS

NOTIFICATION

The 1st February, 1960

No. **563-3Lab-II-60/2746.**—In exercise of the powers conferred by Sub-section(2) of section 5 of the Minimum Wages Act, 1948 (Central Act XI of 1948), the Governor of Punjab, after considering the advice of the Committee, appointed under clause (a) of sub-section (I) of the said section, is pleased to revise and fix the following minimum rates of wages in respect of the employment in Agriculture in the Punjab State as originally fixed under erstwhile Punjab Government notification No. 7777-LP-51/868, dated the 12th March, 1951, and erstwhile Pepsu Government notification No. LS/I/(9)53-14, dated the 6th February, 1953, respectively :—

Serial No.	Categories of employees	All inclusive minimum wages rates	
		Plains	*Hills*
1	Attached Labour (whole-time servant)	Rs 400·00 a year with meals, or food grains of equivalent value with meals	Rs 300·00 a year with meals, or food grains of equivalent value with meals
2	Ploughing, embanking, sowing and manuring	Rs 2·50 naya paisa or Rs 2·00 per day with meals	Rs 2·00 per day or Rs 1·50 naya Paisa per day with meals

Serial No.	Categories of employees	All inclusive minimum wages rates	
		Plains	*Hills*
3	Transplanting ..	Rs 1 ·50 naya Paisa Kanal	Rs 1 ·00 per Kanal with meals
4	Weeding ..	Rs 2 ·00 per day or Rs 1 ·50 naya Paisa per day with meals	Rs 1 ·25 naya Paisa per day
5	Irrigation ..	Rs 2 ·00 per day or Rs 1 ·50 naya Paisa per day with meals	Rs 1 ·50 naya Paisa or Rs 1 ·00 per day with meals
6	Harvesting of Wheat ..	One Bhari of unthrashed wheat plants per day or its cash equivalent or 1/20th of harvested wheat	One Bhari of unthrashed wheat plants per day or its cash equivalent or 1/20th of harvested wheat
7	Thrashing of wheat ..	Rs 2 ·25 naya Paisa per day or Rs 1 ·75 naya Paisa per day with meals or 6 seers of wheat per day	Rs 1 ·75 naya Paisa or Rs 1 ·25 naya Paisa per day with meals or 4 seers of wheat per day
8	Winnowing including carriage of grains and stacking of Bhusa	2 seers of grains per maund of winnowed grains	1½ seers of grains per maund of winnowed grains
9	To the Jhoka (or stoker employed on gur making) or gur maker	1 seers 4 chhattanks of gur per maund of gur produced or its cash equivalent	1 seer 4 chhattanks of gur per maund of gur produced or its cash equivalent
10	Picking of cotton ..	1/16th of the Kapas picked or 0 ·50 naya Paisa per seer of Kapas	1/16th of the Kapas picked or 0·50 naya Paisa per seer of Kapas picked
11	Picking of chillies ..	1/10th of the chillies picked	1/10th of the chillies picked
12	Thrashing of paddy ..	3 seers of paddy per maund of paddy thrashed	3 seers of paddy per maund paddy thrashed
13	(a) Blacksmiths/Carpenters who are employed in operations, incidental to in conjunction with farming	Rs 3 ·50 naya Paisa per day or Rs 3 ·00 per day with meals	Rs 3 ·00 per day or Rs 2 ·50 naya Paisa per day with meals
	(b) Other operations ..	Rs 2 ·00 per day or Rs 1 ·50 naya Paisa per day with meals	Rs 1 ·50 naya Paisa per day or Rs 1 ·00 per day with meals
14	Tractor Drivers ..	Rs 110 ·00 per month	Rs 110 ·00 per month

Note.—For the purpose of above classification the hilly area shall comprise of the following :—

1. District Kangra.
2. District Simla.

[Agriculture and Welfare Minister]

3. Morni Sub-tahsil of Ambala District.
4. Nalagarh and Kandagath Sub-Division.
5. Una Tahsil of Hoshiarpur District.
6. Dalhousie Tahsil of Gurdaspur District.

The minimum rates of wages hereby notified shall come into force on the expiry of three months from the date of issue of this notification in the official Gazette.

HARDEV SINGH CHHINA,
Secretary to Government, Punjab,
Labour and Employment Departments.

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या वज़ीर साहब यह बतलाएंगे कि इन की बेहतरी के लिए वह क्या steps ले रहे हैं ?

मन्त्री : जो surplus area है, वह उन labourers को दिया जाता है जिन के पास ज़मीन नहीं है ।

पंडित मोहन लाल दत्त : माननीय मंत्री जी क्या यह बतलाने की तकलीफ करेंगे कि अब तक कितने labourers को ज़मीन पर बैठाया है ?

मन्त्री : पहिले 30 standard acres से कम ज़मीन वाले मालिकों को दी जाएगी फिर जब बचेगी तो मज़दूरों वगैरह को दी जाएगी ।

पण्डित मोहन लाल दत्त : क्या मंत्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि यह जो Committee बैठाई गई है आया इस में agriculture और labour के नुमायंदे भी लिये गये हैं ?

गृह मन्त्री : Off hand कुछ नहीं कहा जा सकता; हां पूछ कर बताया जा सकता है ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਹ ਜੋ statement ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ notification ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ :

"The minimum rates of wages hereby notified shall come into force on the expiry of three months from the date of issue of this notification in the official Gazette."

ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ Notification ਇਕ ਫਰਵਰੀ, 1960 ਨੂੰ issue ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਆਇਆ ਇਸ ਨੂੰ implement ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਦੁਬਾਰਾ instructions issue ਹੋਈਆਂ ਹਨ ; ਜੇ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ, ਤਾਂ ਕਿਉਂ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : Labour ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ rates ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਹੜੀ labour ਨੂੰ ਪੂਰੇ rates ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਉਹਦੀ application ਆਉਣ ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਉਣ ਤੇ ਗੌਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या Minimum Wages Act के तहत कोई rates वगैरह को watch करने के लिये Labour Inspector मुकरर किये गये हैं ?

मन्त्री : Minimum Wages Act के मातहत गिरदावर, कानूंगो और पटवारी को powers दे दी गई हैं कि वह अपनी duty के साथ साथ Minimum Wages Inspector के काम को भी watch करते रहें।

पंडित मोहन लाल दत्त : जब सरकार ने हर महकमे का काम चलाने के लिये Inspectors मुकर्रर किये हुए हैं तो Labour Department ने अपने Inspectors क्यों नहीं लगाये, पटवारी या कानूंगो को क्यों ऐसे अख़त्यारात दिये गये हैं ?

मन्त्री : जहां तक landless labour या tenants का सम्बन्ध है इस के लिये हर detail उन से ही available होती है चूंकि यह लोग गांव में रहते हैं, इस लिये यह अखत्यारात उन को ही दे दिये गये हैं।

पण्डित चरंजी लाल शर्मा : जैसा कि Minister साहिब ने फरमाया है कि tenants के मुताल्लिक गांव में पटवारियों के पास सारी infoımation होती है तो क्या वज़ीर साहिब को यह मालूम है कि पटवारी की एक कलम की नोक से पुराने मुज़ारों के हक जायल किये जाते हैं ?

Mr. Speaker. This is no supplementary.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਜਦੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ Committee ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹਨ ਆਇਆ ਉਸ ਵਿੱਚ labour ਔਰ agriculture ਦੇ ਵੀ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੇਰ ਦੱਸਾਂਗੇ। ਅਗਰ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ landless ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਾਉਂ revise ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

Mr **Speaker** : This is no supplementary please.

कामरेड राम प्यारा : जैसा कि वज़ीर साहिब ने कहा है कि landless labour के मुताल्लिक पटवारी बखूबी information रख सकते हैं मैं यह पूछना चाहता हूं कि आया आज तक पटवारी ने किसी labourer की शिकायत के मुताल्लिक Government के notice में कोई बात लाई भी है या नहीं ?

मन्त्री : इस के मुताल्लिक फौरन जवाब नहीं दिया जा सकता पहले notice चाहिये।

कामरेड भान सिंह भौरा : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि आया minimum wages के लिये उन्होंने कोई criteria भी रखा है ?

मन्त्री : Minimum wages के मुकर्रर करने के लिये एक committee कायम की गई थी उस ने इस बारे में जो सिफारिशात कीं उन्हें मुख रखते हुए wages मुकर्रर की गई हैं।

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि minimum wages कोई enquiry वगैरह कर के मुकर्रर किये गये थे और क्या उन की implementation की गई है ?

मन्त्री: हमारे पास non-implmentation की कोई शिकायत नहीं आयी है।

कामरेड राम प्यारा : स्पीकर साहिब, मैं साबित कर सकता हूं कि वह implement नहीं हुई हैं, अगर मिनिस्टर साहिब चाहें तो मैं सबूत भी दे सकता हूं।

मन्त्री : मैं ने पहले अर्ज़ की है कि हमारे पास non-implementation की शिकायत नहीं आई, अगर हमारे पास शिकायतें आईं तो हम जरूर enquiry कराएंगे।

कामरेड राम चन्द्र : क्या वज़ीर साहब बताने की कृपा करेंगे कि जो पटवारी मुज़ारों को evict करने में landlords की मदद करते रहे हैं क्या उन्होंने मुज़ारों की हिफाज़त के लिये कम उजरत दिये जाने की एक बार भी शिकायत की है ?

मन्त्री : मेरे पास यह information नहीं है अगर कोई complaint आएगी तो enquiry की जाएगी।

कामरेड राम चन्द्र : स्पीकर साहिब, मैं ने खुद Government को शिकायत की और कहा था कि तहकीकात कराएं लेकिन इस में पटवारियों ने कोई मदद नहीं की थी।

FLOOD CAUSED BY HEAVY RAINS

***1035. Comrade Harnam Singh Chamak :** Will the Minister for Revenue be pleased to state :—

(a) the parts of the State recently affected by heavy rains and floods with the extent of damage done to crops and property as a result thereof in each area ;

(b) the nature of relief, if any, so far provided by Government to the affected people and steps taken to ward off floods in the State ?

Sardar Ajmer Singh : (a) A statement is laid on the Table of the House.

(b) A statement is laid on the Table of the House.

Statement showing the grants and loans distributed amongst flood affected people by the Government

Serial No.	Name of District		Gratuitous relief distributed for food, shelter and house repairs (in Rs)	Taccavi Loans distributed (in Rs)
1	Amritsar	..	7,26,413	6,90,000
2	Gurdaspur	..	8,650	..
3	Kapurthala	..	1,00,638·34	1 35,000
4	Hoshiarpur	..	7,555	..
5	Kangra	..	12,050	..
6	Jullundur	..	19,308·61	2,95,000
7	Ferozepore	..	1,34,121·84	1,87,960
8	Ludhiana	..	39,063	3,20,000
9	Lahaula and Spiti	..	..	..

Serial No.	Name of District		Gratuitous relief distributed for food, shelter and house repairs (in Rs)	Taccavi Loans distributed (in Rs)
10	Ambala	..	1,51,371·73	1,10,000
11	Simla	..	..	..
12	Karnal	..	3,57,007·39	3,90,000
13	Gurgaon	..	10,000	..
14	Hisar		3,11,948·31	2,05,800
15	Rohtak	..	2,000	..
16	Patiala	..	9,03,048·94	2,12,500
17	Bhatinda	..	3,85,000	2,09,500
18	Sangrur	..	3,33,254	4,38,700
19	Mohindergarh	..	..	..

Government had sanctioned gratuitous relief very liberally, but these amounts were surrendered by most of the Deputy Commissioners, because people in most of the areas did not accept any relief due to National Emergency caused by the Chinese aggression.

Steps taken to ward off floods in the State

Detailed proposals regarding flood protection and drainages were framed by the Irrigation Department in consultation with the Commissioners and Deputy Commissioners immediately after the flood season. These were discussed in the meeting of the Emergency Committee of the Council of Ministers held on the 30th and 31st October, 1962. Most of the schemes have been approved and their proiority has been fixed. With the completion of these schemes the floods in the State will be warded off to a great extent.

[Revenue Mininster]

Statement showing damage caused to crops, houses, cattle heads

Serial	Name of District	No. of Villages/ Towns affected	Total area affected in sq. miles	Population affected (No.)	Human lives lost (No.)	Cattle heads lost No.	Cattle heads lost Value (in Rs)
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Amritsar ..	1,202	1,891	1,235,725	30	450	73,955
2	Gurdaspur	893	460	437,335	6	45	8,990
3	Kapurthala ..	398	67	95,164	..	..	..
4	Hoshiarpur ..	286	16	16,475	1	4	1,200
5	Kangra	379	..	5,541	..	..	..
6	Jullundur ..	895	713	257,785	11	6	2,140
7	Ferozepur	835	592	495,583	19	692	1,10,913
8	Ludhiana ..	831	672	660,417	10	479	60,550
9	Lahual and Spiti	..	..	..	..	..	..
10	Ambala ..	1,164	302	204,488	6	245	24,428
11	Simla ..	..	..	..	..	..	..
12	Karnal ..	716	547	579,776	3	176	54,800
13	Gurgaon ..	48	15	15,440	..	..	..
14	Hissar ..	191	423	159,494	4	28	10,000
15	Rohtak ..	29	21	2,757	..	..	..
16	Patiala ..	1,257	1,347	709,156	6	227	51,430
17	Bhatinda ..	289	316	133,486	11	72	11,920
18	Sangrur ..	407	699	398,624	2	92	27,600
19	Narnaul ..	..	..	..	..	..	..
	Total ..	9,820	8,081	5,407,246	109	2,516	4,43,926

etc. by heavy summer rains and floods of 1962.

DAMANE CAUSED TO HOUSES		DAMAGE CAUSED TO CROPS			Damage caused to property of the local Bodies Zila Parishad (in Rs.)
No.	Value (in Rs)	Area affected (in acres)	Maundage	Value (in Rs)	
9	10	11	12	13	14
59,727	1,98,43,500	4,47,648	27,58,376	5,01,78,485	..
13,305	20,75,595	2,16,843	3,17,155	49,39,355	..
8,411	15,46,797	39,072	1,18,403	20,86,674	300
3,119	2,95,990	7,719	39,490	5,93,234	..
2,217	3,30,840	10	162	1,650	1,000
11,410	45,32,400	1,38,442	3,74,080	67,66,090	..
80,259	1,19,09,745	3,78,654	18,24,205	4,04,47,203	91,115
31,423	25,89,350	3,14,192	19,22,321	4,09,21,552	6,80,647
..	..	..	..	..	..
28,049	98,97,543	35,357	1,93,220	39,63,570	21,400
..	..	..	..	..	..
19,965	73,08,935	3,00,281	62,89,388	3,16,25,301	..
223	44,600	2,680	13,546	1,62,552	4,500
4,121	40,79,700	75,932	13,61,922	1,24,75,037	50,675
22	7,000	11,104	33,437	3,66,334	..
14,283	23,37,154	4,03,042	16,17,678	4,82,36,266	600
18,731	96,65,849	1,33,816	8,12,593	1,59,87,392	31,011
12,000	1,20,00,000	4,38,119	20,56,706	4,66,19,326	20,000
3,07,295	8,84,50,998	30,22,911	1,97,32,680	30,53,72,421	9,01,248

बाबू अजीत कुमार : क्या वजीर साहिब बताएंगे कि affected persons को सही मायनों में relief मिला है या पंचायतों के द्वारा resolution पास कराए गए हैं ?

ਮੰਤਰੀ : ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ relief ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ emergency ਦੀ ਵਜਹ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ relief ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਾਇਤ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ

[ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ]
ਨੂੰ ਵੀ relief ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਵੱਲੋਂ resolution ਪਾਸ ਕਰਾਏ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ relief ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ?

Minister : Not to my knowledge.

चौधरी देवी लाल : क्या वजीर साहिब बताएंगे कि जो गांव floods से बिल्कुल तबाह हो गए हैं, उन की सहायता के लिये Government ने कोई तजवीज बनाई है ? क्या इस को रोकने के लिये Government ने वहां पर इंजीनियर भी भेजे हैं ?

Minister : I require a separate notice to answer this question.

श्री जगन नाथ : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि जहां पर पानी के कारण बाढ़ आई है वहां पर relief दिया जाता है लेकिन जहां पर रेत की वजह से बाढ़ आती है क्या वहां पर भी relief दिया जाता है ?

गृह मन्त्री : इस का इंतज़ाम कर रहे हैं। इधर का फालतू पानी उधर भेज दिया जाएगा ताकि रेत की बाढ़ रोकी जा सके। (हंसी)

श्री जगन्नाथ : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि यह कब तक प्रबन्ध किए जाएंगे ?

मन्त्री : इस के बारे में इंतजाम बहुत जल्दी कर देंगे।

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि जो flood-affected area है उस area को relief किस basis पर दिया जाता है और उस के बारे में क्या criteria बनाया है ?

ਮੰਤਰੀ : **ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ** 25% ਤੋਂ 50% **ਤਕ** affected area **ਨੂੰ ਇਤਨੇ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ**। 50% ਤੋਂ 75% **ਤਕ ਇਤਨੇ ਰੁਪਏ** relief **ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ** ।

कामरेड राम प्यारा : मेरा सवाल यह था कि अगर 200 एकड़ area affected हो उस को भी उतना ही relief मिलेगा जितना कि 400 एकड़ जमीन को मिलेगा ?

मंत्री : Measure मुकर्रर है उस के मुताबिक दिया जाता है।

कामरेड राम प्यारा : क्या वजीर साहिब बताएंगे कि करनाल में floods से 230 मरब्बा एकड़ affected area हुआ जब कि अमृतसर में 290 एकड़ affected area है लेकिन करनाल में $2\frac{1}{2}$ लाख टन गेहूं relief के तौर पर दिया है और अमृतसर में $6\frac{1}{2}$ लाख टन गेहूं बांटा गया इस लिये इतना फर्क क्यों है ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : **ਜੋ ਮੁਨਾਸਬ** relief **ਉਸ** area **ਲਈ** sanction **ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ** ।

*Supplementaries to starred Question No. 2244**

श्री बलराम जी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि अभी तक पंजाब सरकार ने goldsmiths को rehabilitate करने के लिये कौन से steps लिए हैं ?

*Starred question No. 2244 along with its reply appears in the PVS debate vol. I, No. 8, dated 4th March, 1963.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਕਲ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਨਾਬ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : Supplementaries ਅਜ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਵਲ Question Hour ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ । ਜੇ ਕੋਈ specific steps ਲੈ ਰਹੇ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਦਸ ਦਿਓ (Further supplementaries were postponed because the Question Hour was over. The Chief Minister may inform the House if any specific steps are being taken by the Government in this connection.)

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜੋ ਕੁਝ ਕਰ ਦਸਿਆ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

श्री राम किशन : क्या मुख्य मन्त्री जी फरमाएंगे कि इस सम्बन्ध में यानी goldsmith को rehabilitate करने के लिये गवर्नमेंट जो steps ले रही है उन के पेशे नज़र goldsmith के representatives को confidence में लेकर सरकार कोई जामे स्कीम तैयार करने की बाबत सोच रही है ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : It is too much to commit ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ confidence ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਬਾਕੀ position ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੀਆਂ States ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਬਾਕੀ States ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਹਦ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਥੋਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰੇਗੀ ।

श्री राम किशन : क्या मुख्य मन्त्री जी बताएंगे कि किसी Industries Department के Special Officer को लगा कर इस सम्बन्ध में avenues explore करने के लिए सरकार तैयार है ?

Mr. Speaker : It is a suggestion. The Government, however, want to rehabilitate them. Necessary steps may be taken by them at their own initiative or in consultation with the Members of the House, etc. That is a question of details and the Government are prepared to do anything that is in their power.

श्री राम किशन : कल ही राजस्थान के चीफ मिनिस्टर ने असैम्बली में एलान किया था कि इस सम्बन्ध में वहां एक कमेटी बनाई जाएगी । चूंकि यह एक बड़ा अहम मामला है इस लिये मैं पूछना चाहता हूं कि क्या आप Industries Department के किसी Special Officer को depute करने को तैयार हैं ताकि इस सवाल को सभी पहलुओं से देखा जा सके ?

मुख्य मन्त्री : सारे का सारा Industries Department लगा हुआ है एक ही अफसर की duty लगाने की क्या ज़रूरत है ?

NEWSPRINT FACTORY

*1384. **Comrade Babu Singh Master** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether Government have recently received any intimation as to the decision of the Central Government to locate a second Newsprint Factory in the State, if so, the site, if any, proposed for the Newsprint Factory ;

(b) whether the said factory is to be started in private sector, if so, the details of the quantum of State assistance, facilities, and concessions, etc., if any, offered or likely to be offered to the firm ;

(c) the total number of workmen the said factory is likely to employ and the estimated production capacity of the same ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No.

(b & c) Do not arise.

SALE DEED OF PROPERTIES OWNED BY ROSHAN INDUSTRY IN INDUSTRIAL AREA OF YAMUNA NAGAR

*1499. **Comrade Shamsher Singh Josh** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the price at which the sale deed of properties owned by Roshan Industry in the Industrial area at Yamuna Nagar was registered ;

(b) the name of the person who assessed the value of the said property along with his qualifications ;

(c) in case the registration deed was for less amount as compared to the sale value, the exact amount of loss sustained by Government on account of registration stamps duty ;

(d) whether Government have so far received any complaint with regard to under-valued registration of the sale deed ; if so, what action has been taken in the matter.

Sardar Ajmer Singh : (a) Rs 1,25,000.

(b) Shri Tejbhan Chaudhry, A. M.I.S.E., A.M. Inst., B.E., A.I.A.S. (London), Engineer, Improvement Trust, Yamunanagar.

(c) The value of the property was, according to the report of the local officers, assessed correctly and the stamp duty charged accordingly. The question of loss to Government on account of registration fee or stamp duty as the matters stand at present, therefore, does not arise.

(d) Yes. An enquiry is being made, which is still incomplete.

INDUSTRIES STARTED IN THE STATE

*2017. **Pandit Mohan Lal Datta** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of small scale, medium or big industries started in the State during the first three years of the 3rd Plan and of those proposed to be started during the next two years ;

(b) the details of such industries started or proposed to be started in the hilly backward area of tehsil Una ;

(c) whether Government have recently made any industrial survey of the area referred to in part (b) above and assessed its potential for starting small scale and medium industries ; if so, the details thereof ;

(d) whether Government have recently received any representation from the people of tehsil Una to start a Card Board Factory, a Factory for fruit preservation and Pottery; if so, the steps taken or proposed to be taken by Government in this connection ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a)—*Small Scale Industries*—

(i) The number of such units started during the first two years of the Third Plan is not available, but the total number of industrial units in the State is estimated at 25,000.

(ii) *Medium and Large Scale Industries.*—125 licenses were granted by the Government of India during the period April, 1961, January, 1963. Out of these 52 units have taken effective steps to establish their factories.

(b) No medium or large scale industry is being established in the hilly backward area of Tehsil Una. The details of the small scale industries are not available.

(c) A survey to ascertain the industrial potential of the area was conducted in 1962. As a result of this survey, it was found that the area had bamboo, oleo-resin, hides and skins, mulberry and Kheir trees and babhar grass and industries based on these raw-materials could be started there.

(d) No.

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या मुख्य मन्त्री साहिब बताएंगे कि जब वहां पर बगड़ घास का raw material है तो वहां पर card board factory या paper factory लगाने की सम्भावना नहीं है ?

मुख्य मन्त्री : अगर कोई application दे तो हम गौर कर सकते हैं। वैसे मेरा impression यह है कि वहां का सारा बगड़ घास paper mills के लिए बाहिर चला जाता है। अगर कोई local आदमी हिम्मत करे तो हम देखेंगे कि क्या कर सकते हैं ।

पंडित मोहन लाल दत्त : सरकार उस इलाके के पिछड़ेपन को मद्देनज़र रखते हुए क्या कोई ऐसा कदम उठाने के लिये तैयार है कि वहां पर कोई co-operative बनाए ?

मुख्य मन्त्री : अगर hon. Member वहां के लोगों की भलाई चाहते हैं तो वह वहां लोगों की co-operative society बनाएं, हम जो मदद कर सकेंगे ज़रूर करेंगे । हम हमेशा पिछड़े हुए इलाकों की मदद करना चाहते हैं ।

ACTION TAKEN AGAINST CERTAIN OFFICIALS OF INDUSTRIES DEPARTMENT

***2057. Shri Balramji Dass Tandon :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any action has recently been taken by the Government against certain officials of the Industries Department ; if so, their names together with their designations ;

(b) the nature of charges levelled against them and the action taken against each ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) and (b) Government recently decided to take disciplinary action against ten officers of the Industries Department. As the decision is still in the processing stage it will not be in public interest to give details.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ officers ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਤਨੇ ਸਖਤ charges ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ important stations ਤੇ ਫੇਰ ਕਿਉਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਕੀ ਦੇਵਾਂ। Decision ਤਾਂ ਅਜੇ processing stage ਤੇ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਵੇਖ ਲਈਏ ਕਿ ਕੀ ਗਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਹੈ।

REPRESENTATION FROM PEPSU UNTRAINED TEACHERS' UNION

***1056. Comrade Harnam Singh Chamak :** Will the Chief Minister be pleased to state whether any representation has been received by the Education Department from the Pepsu Untrained Teachers' Union, for the grant of minimum salary of Rs 60 per mensem to the untrained teachers oi erstwhile Pepsu with effect from 1st October, 1957 instead of from 30th March, 1959 if so, the action, if any taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes. The matter has been considered and the untrained teachers of erstwhile Pepsu have been allowed the minimum start of Rs 60 p.m. with effect from 15th July, 1958.

POSTPONEMENT OF UPGRADING OF SCHOOLS

***1939 Shri Rup Singh Phul :** Will the Chief Minister, be pleased to state whether it is a fact that upgrading of various schools in the State has been ordered to be postoponed; if so, for how long ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes; during the current national emergency only.

STARTING OF AN ARTS AND SCIENCE COLLEGE AT MUKERIAN

***2103. Principal Rala Ram :** Will the Chief Minister be pleased to state whether Government have recently received any representations from the residents of Mukerian Sub-Tehsil for starting an Arts and Science College at Mukerian, if so, the action, if any taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : No.

UPGRADING OF MIDDLE SCHOOL, JAMALPUR, TEHSIL AND DISTRICT GURGAON

***2270. Shri Babu Dayal Sharma :** Will the Chief Minister be pleased to state whether any representations were received from the inhabitants of village Jamalpur, tehsil and district Gurgaon for upgrading the Middle School at Jamalpur; if so, the action, if any, taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes. It will be considered when the scheme of upgrading is implemented next.

CONTRIBUTION MADE BY CO-OPERATIVE SOCIETIES/BANKS TOWARDS NATIONAL DEFENCE FUNDS

***2126. Sardar Gurdial Singh Dhillon :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total amount contributed by the Co-operative Societies and Co-operative Banks in the State out of their reserve or other Funds, towards the National Defence Fund ;

(b) whether any amount was collected by these Societies and the Banks from the people for the purpose ;

(c) whether Government proposes to refund such funds after the present State of Emergency is over ;

(d) whether any action was taken against the Societies and Banks which refused to part with such funds for the said purpose ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Rupees forty six lacs.

(b) No.

(c) No.

(d) No, contribution being purely voluntary.

ISSUE AND WITHDRAWAL OF PUBLIC CARRIER TRANSPORT PERMITS IN DISTRICT BHATINDA

*1483. **Comrade Babu Singh Master :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of public carriers transport permits issued from 1st September, 1961 to 31st August, 1962 in the district of Bhatinda running from September, 1961, tehsilwise, with the names of the permit-holders ;

(b) the number of public carriers transport permits withdrawn in the said district tehsilwise, during the said period and from whom with the reasons of withdrawal in each case ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary : Time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained. Information will be furnished on any specific point, if sought.

बाबू अजीत कुमार : स्पीकर साहिब, सवाल ज्यादा लम्बा नहीं है । इस में ज्यादा लेबर दरकार नहीं है ।

Mr. Speaker : I don't think much labour will be involved in collecting this information. If possible, this question may be treated as unstarred.

Note.—Treated as Unstarred Question.

BUS FARE ON CERTAIN ROADS

*1980. **Sardar Kulbir Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether there are any roads other than Patti-Amritsar road in Jullundur Division which run parallel to the railway roads, if so, their list ;

(b) whether buses of the Punjab Roadways are being plied on these roads ;

(c) the charges, per mile per head being charged by the Punjab Roadways authorities on these roads as fare from the passengers;

(d) whether there is any difference in the rates of charges, per mile, per head, between the said roads and Patti-Amritsar road referred to in reply to unstarred question No. 278 included in the list of questions for 5th November, 1962; if so, to what extent ;

(e) whether there are any roads in Ambala Division which run parallel to the railway roads, if so; their list ;

(f) the rates of charges, per head, per mile being charged by the Punjab Roadways Authorities from the passengers as fare over these roads ;

(g) whether there is any difference in the rates of fare between the roads mentioned in part (e) above and that of Amritsar-Patti road; if so, to what extent, the reasons for the difference

[Sardar Kulbir Singh]

and the provision of law under which difference in rates has been allowed ;

(h) whether there are any roads in Patiala Division which run parallel to the railway roads; if so, their lists ;

(i) the rate of fare charged, per head, per mile from the passengers by the Punjab Roadways Authorities over these roads at present ;

(j) whether there is any difference in the rates of fare charged per head per mile by the Punjab Roadways Authorities over these roads and that of Amritsar-Patti road; if so, to what extent, the reasons for the same and the provision of law under which the difference has been allowed ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : Time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained. Information will be furnished on any specific point, if sought.

ਸਸਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਬੜਾ ਨਾਮਾਕੂਲ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ time and labour involved...........

Mr. Sheaker: Please avoid the use of word 'Namaqul'

ਸਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੇਰੀ ਗਲ ਸੁਣ ਲੌਂਗੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਹੋ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋਗੇ। ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ session ਵਿੱਚ ਮੈਂ question No. 278 ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ Question No. 910 ਦਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਜਵਾਬ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਬਹੁਤ ridicule ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਇਹ ਜਵਾਬ ਠੀਕ ਕਰਕੇ ਦਿੰਦੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ time and labour involved commensurate ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਥੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੂੰਕਿ rail ਨਾਲ competition ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕਿਰਾਇਆ ਘਟ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਕਥੂਨੰਗਲ, ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਾਲੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਰੇਲ ਹੈ ਉਥੇ ਕਿਰਾਇਆ ਘਟ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦਾ ਫਾਸਲਾ 14 ਮੀਲ ਹੈ ਪਰ ਕਿਰਾਇਆ 60 ਪੈਸੇ ਹੁਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰੇਲ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਅਜੇ ਵੀ 40 ਪੈਸੇ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੱਟੀ ਕੈਰੋਂ ਰੋਡ ਤੇ 4 ਪਾਈ ਫੀ ਮੀਲ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋਰ ਸੜਕ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਫਾਸਲਾ ਉਤਨਾ ਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕਿਰਾਇਆ ਜੋ ਹੈ..............

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਦੋਂ Transport ਦਾ ਹੈਡ under discussion ਆਵੇਗਾ ਉਸ ਵਕਤ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ specific ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੁਛੋ ਕਿ ਇਸ ਰੋਡ ਤੇ fare ਇਤਨਾ ਵਧ ਕਿਉਂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਰੋਡ ਤੇ ਇਤਨਾ ਕਿਉਂ ਹੈ। (The hon. Member may mention all these things when the Department for Transport comes under discussion. At this stage he can only put a specific question as to why the bus fare on a particular road is excessive as compared with the one on the other.)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਸਵਾਲ ਇਤਨਾ clear ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਇਕ item ਪੁਛਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.........

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਲੰਬਾ ਬਹੁਤ ਹੈ।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : क्या अमृतसर-कैरों-पटी रोड पर सरकार free passengers ले जाने का भी इन्तज़ाम करने वाली है ? (हंसी)

(No reply)

PRINTING OF TEXT-BOOKS

***1282. Sardar Lakhi Singh Chaudhri :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether tenders were invited for printing of text books in the year 1959-60, but the work was allotted to certain publishers by negotiation ; if so, the reasons therefor ; the names of the said publishers and the value of work allotted to each ;

(b) whether any complaints came to the notice of Government alleging that the number of books actually printed was in excess of that for which royalty was payable to Government ; if so the action, if any, taken against the publishers concerned ;

(c) whether the entire amount of royalty in respect of the actual number of books printed has been realised by Government ; if not, the amount outstanding and the reasons for non-realisation thereof ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) Tenders were invited for the printing of text books in 1959-60 from private presses, and no book was allotted to publishers by negotiations during that year ;

(b) Question does not arise.

(c) Question does not aise.

GRANT-IN-AID GIVEN BY THE LANGUAGES DEPARTMENT TO VARIOUS SOCIETIES

***1055. Comrade Harnam Singh Chamak :** Will the Minister for Finance be pleased to state the details of grant-in-aid made by the Punjab Language Department to the various societies in the State during the year 1962-63 ?

Shri Mohan Lal : Rupees 1,200 to the Kendari Punjabi Lekhak Sabha (Regd.) Jullundur.

PROPOSAL FOR WINDING UP SEPARATE ORGANISATION FOR CAPITAL PROJECT

***1962. Sardar Lakhi Singh Chaudhri :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether Government have recently received any suggestion from the Chief Accounts Officer, Capital Project, regarding the winding up of separate organisation for the Capital Project; if so, the contents thereof and the action taken thereon ?

Shri Mohan Lal : Yes Sir. A proposal for examining the propriety or otherwise of continuing the set up of the Capital Project was received from the Chief Accounts Officer. Later he also suggested that the entire organization may be merged with the Chief Engineer, B. and R,

[Home Minister]

The staff of Capital Project is sanctioned on the basis of the approved work load norms and is increased or decreased on the basis of the work load required to be handled during a particular year. On account of the reduced outlay one of the Public Health Division has been reduced recently.

A proposal for the merger of the Capital Project Organization with the B. and R. and Public Health Organization is under consideration of the Government.

Sardar Lakhi Singh Chaudhri : How long will the Government take to complete this work ?

Home Minister : It is difficult for me to fix any time schedule.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

ARMS LICENCES GIVEN IN KARNAL AND SANGRUR DISTRICTS

565. Chaudhri Inder Singh Malik : Will the Home Minister be pleased to state the names of persons in Karnal and Sangrur Districts who were granted licences for guns, pistols and revolvers during the period from June, 1962 todate ?

Shri Mohan Lal : It is not in public interest to disclose the information asked for. However any specific case/s brought to the notice of Government will be duly looked into.

STAFF IN THE OFFICE OF REGISTRAR CO-OPERATIVE SOCIETIES PUNJAB JULLUNDUR

566. Chaudhri Inder Singh Malik : Will the Chief Minister be pleased to state the names of each of the employees working at present in the office of the Registrar, Co-operative Societies, Punjab, at Jullundur togetherwith their designations and qualifications in each case andthe pay being drawn by each separately ?

Sardar Partap Singh Kairon : The requisite information is enclosed herewith.

Statement showing the name of each of the employees together with Designation, Qualification and the Pay being drawn by each at present working in the Office of the Registrar, Co-operative Societies, Punjab at Jullundur

Serial No.	Name of the Employee	Designation	Qualification	Pay being drawn by each at present
1	2	3	4	5
				Rs
1	Shri V.P. Johar, I.A.S.	Registrar, Co-operative Societies	M.Sc. (Journalism) M.A. (Economics) I.A.S.	1,280
2	Shri Kulwant Singh, I.A.S.	Joint Registrar (H)	B.Sc., L.L.B., I.A.S.	900
3	Shri K.J. Khosla ..	Chief Auditor	B.A., LL. B.	1,300

NOTE—Reply to Unstarred Question No. 760 having been received late from the Govt. is priuted at the end of the debate as an Annexure.

Serial No.	Name of the Employee	Designation	Qualification	Pay being drawn by each at prosent
1	2	3	4	5
				Rs
4	Shri Sohan Singh ..	Joint Registrar (F)	B.A., LL.B.	1,000
5	Shri M.K. Puri	Joint Registrar (M)	M.Sc. (Tech.)	900
6	Shri L.R. Kapur ..	Deputy Registrar (P)	B.A.	795
7	Shri J.C. Kanwar ..	Assistant Registrar BKg.	B.A.	385
8	Shri O.P. Sethi ..	Officer on Special Duty	B.A.	445
9	Shri Manmohan Singh	Statistical Officer	M.A.	325
10	Shri Surinder Singh	Information Officer	M.A., LL. B.	315
11	Shri Durga Dass ..	Establishment Officer	Matric	495
12	Shri Rajeshwar Nath Mathur	Accounts Officer	Matric	495
13	Shri Mohinder Singh Sadhrao	Deputy Registrar	B.A., LL. B.	820
14	Shri Rajinder Mohan Thapar	Industrial Assistant Registrar, Chandigarh	B.Sc. LL. B.	385
15	Muktul Singh ..	Tanning and Leather Expert, Chandigarh	B.A.	520
16	Shri Satnam Singh ..	Joint Registar, Sugar Mills	M.A.	900
17	Shri Shiv Lal ..	Deputy Registrar, (Industrial) Chandigarh	B.A. (Hons.) LL.B.	755

Stenographer/Junior Scale Stenographer—Steno-typist

				Rs
1	Shri Jit Kumar Jain	Steno to Officer on Special Duty (Fertilizers)	Matric	115.00
2	Shri Banwari Lal	Steno to Registrar, Co-operative Societies, Punjab, Jullundur	B.A.	188.00
3	Shri Tilak Raj Sharma	Steno to Joint Registrar (Headquarters)	Matric	155.00
4	Shri Kapur Singh ..	Steno to Joint Registrar (Farming)	Matric	165.00
5	Shri Prem Nath Chopra	Steno to Accounts Officer	F.A. (English only Adib Fazil)	155.00
6	Shri Jagdish Chander Arora	Steno to Information Officer	Matric	135.00

[Chief Minister]

Serial No.	Name ef the Employee	Designation	Qualification	Pay being drawn by each at present
				Rs
7	Shri Tilak Raj Vij	Steno to Deputy Registrar (Planning)	F.A. English Parbhakar	155.00
8	Shri Jagdev Singh	Steno to Statistical Officer	Matric	170.00
9	Shri Balbir Krishan Pathak	Steno to Assistant Registrar (Banking)	Matric	135.00
10	Shri Attar Singh ..	Steno to Joint Registrar (Marketing)	F.A.	155.00
11	Shri Romesh Chand Sharma	Steno to Industrial Assistant Registrar, Chandigarh	Matric	155.00
12	Shri Satya Pal Amrit	Steno to Deputy Registrar (Industrial) Chandigarh	B.A.	176.25
13	Shri Shiam Charan	Steno to Chief Auditor now officiating as Assistant	B.A.	170.00

Statistical Assistant, Inspectors and Sub-Inspectors

Serial No.	Name of the employee	Qualifications	Designation	Pay being drawn by each employee
				Rs
1	Shri Sohan Lal ..	Matric	S.I. Partition ..	108
2	Shri Surjit Singh ..	Matric	S.I. Statistical ..	116
3	Shri Narinder Singh	M.A., B. Com.	Statistical Assistant ...	210
4	Shri Rajinder Singh	B.A.	Ditto	210
5	Shri Gurdip Singh ..	M.A.	Ditto	210
6	Shri Gurcharan Singh Dadwal	B.A.	S.I. Statistical ..	116
7	Shri Shamsher Singh	B.A.	Inspector (Raiding Party Fertilizer)	200
8	Shri Ram Labhaya ..	Matric	S.I. (Raiding Party Fertilizer)	116
9	Shri Lachhman Singh	Matric	S.I.	130

Auditor

1	Shri Murari Lal Gupta	B. Com. L L. B.	Senior Auditor ..	220

Junior Auditor/Audit Assistant

1	Shri Joginder Mohan Mehta	Matric	Junior Auditor	160
2	Shri Ishar Singh ..	Do	Audit Assistant ..	108

Draftsman

1	Shri Romesh Chander Seth	Matric, Diploma Draftsman	Draftsman	172

Drivers

1	Shri Bir Singh ..	Up to Primary	Driver	106
2	Shri Nand Lal	Ditto	Do	106

Serial No.	Name of the Employee	Designation	Qualifications	Pay being drawn by each at present
1	Shri Suraj Bhan ..	Assistant	Matric (Post-Matric)	196.00
2	Shri Amar Nath (on leave	Do	Matric	180.00
3	Shri Parshotam Lal ..	Do	Matric	172.00
4	Shri Bua Ditta	Do	Matric	172.00
5	Shri Charan Dass ..	Do	Matric	204.00
6	Shri Piara Singh Parmar	Do	Matric	204.00
7	Shri Uggar Sain ..	Do	Matric, F.A. (English) Parbhakar	188.00
8	Shri Harbans Lal Khurna	Do	Matric	196.00
9	Shri Ganesh Dass (on leave)	Do	B. A.	225.00
10	Shri Krishan Kumar Kalia	Do	Matric	180.00
11	Shri Krishan Chand Gussarji	Do	Matric	204.00

[Chief Minister]

Serial No.	Name of the Employee	Designation	Qualification	Pay being drawn by each at present
				Rs
12	Shri Krishan Dev ..	Assistant	Matric	172.00
13	Shri Nath Bhalla ..	Do	Matric	180.00
14	Shri Tek Chand ..	Do	Matric	196.00
15	Shri Rohsan Lal ..	Do	Matric	172.00
16	Shri Krishan Kiumar Anand	Do	B.A., B.T.	180.00
17	Shri Ganesha Ram ..	Do	Matric	172.00
18	Shri Gurcharan Dass	Do	Matric	172.00
19	Shri Sham Charan ..	Do	Matric	172.00
20	Shri Attar Singh ..	Do	F.A. and B.A. (English only) Honour in Punjabi (Persian script)	188.00
21	Shri Krishan Dev Bhadresh	Do	Matric	188.00
22	Shri Rajpal Nayyar ..	Do	F.A.	188.00
23	Shri Manjit Singh	Do	Matric	180.00
24	Shri Gopal Singh ..	Do	F.A.	180.00
25	Shri Mohan Lal Gupta	Do	F.A.	172.00
26	Shri Randhir Singh ..	Do	Matric	196.00
27	Shri Hira Lal ..	Do	Matric	233.00
28	Shri Harbans Lal Bhatia	Do	Matric	172.00
29	Shri Jagjit Singh ..	Do	Matric	188.00
20	Shri Surinder Singh	Do	B.A. Enlgish only, Gyani	180.00
31	Shri Prem Datt Sharma	Do	Matric (Hon. in Punjabi High Proficiency in Punjabi (Vidwan-Gurmukhi)	188.00
32	Shri Kishori Lal ..	Do	Matric	172.00
33	Shri Bhim Sain ..	Do	Matric	204.00
34	Shri Balwant Rai ..	Do	Matric	172.00
35	Shri Malook Singh ..	Do	F.A.	204.00

Serial No.	Name of the Employee	Designation	Qualification	Pay being drawn by each at present
				Rs
36	Shri Shamboo Nath Khanna	Assistant	B.A.	196.00
37	Shri Daljit Singh Aujha	Do	F.Sc.	196.00
38	Shri Nand Lal Batra	Do	F.A.	217.00
39	Shri Sunder Lal ..	Do	Matric	180.00
40	Shri Ajit Singh ..	Do	F.A. Adib Fazil	172.00
41	Shri Abnash Singh ..	Do	B.A.	172.00
42	Shri Sunder Sham Malhotra	Do	Matric	180.00
43	Shri Ram Ji Dass ..	Do	Matric	196.00
44	Shri Ram Parkash Sharma	Do	B.A.	180.00
45	Shri Suram Singh ..	Do	Matric	172·00
46	Shri Jagtar Singh Industrial Branch at Chandigarh	Do	Matric	172.00
47	Shri Parkash Chand	Do	Matric	180.00
48	Shri Gurbax Singh ..	Do	Matric	189.00
49	Shri Nand Lal Sharma	Do	Matric	239.31
50	Shri Surjan Singh ..	Do	F.A.	216.00
51	Shri Amrik Singh ..	Do	B.A.	279.56
52	Shri Amar Singh ..	Do	Matric	189.00
53	Shri Jagat Ram ..	Do	Matric	241.00
54	Shri Gurbaksh Singh ..	Do	F.A. (English only) and Honours in Punjabi	204.00
	Clerks			
1	Shri Surinder Singh	Clerk	Matric	100·00
2	Shri Jagdish Rai ..	Do	B.A.	125·00
3	Shri Gurbachan Singh Kohli	Do	F.A.	125·00
4	Shri Mukhtar Chand	Do	Matric	120·00
5	Shri Avtar Singh Sahota	Do	Matric	120·00

[Chief Minister]

Serial No.	Name of the Employee	Designation	Qualification	Pay being drawn by each at present
				Rs
6	Shri Madho Ram ..	Clerk	F.A.	100·00
7	Shri Kewal Kishore ..	Do	F.A.	116·00
8	Shri Hem Raj	Do	Matric	100·00
9	Shri Kidar Singh ..	Do	Matric	116·00
10	Shri Om Parkash ..	Do	Matric	112·00
11	Shri Nagar Mal ..	Do	F.A.	125·00
12	Shri Sat Pal Khosla	Do	Matric	112·00
13	Shri Sureshwar Datt Kalia	Do	Matric	116·00
14	Shri Piara Singh Berrecha	Do	Matric	160·00
15	Shri Bishan Dass Saini	Do	Matric	116·00
16	Shri Darshan Singh	Do	Maric	112·00
17	Shri Karam Chand ..	Do	Matric	155·00
18	Shri Vidya Rattan ..	Do	Matric	155·00
19	Shri Fateh Singh ..	Do	F.A.	116·00
20	Shri Banarsi Lal ..	Do	Matric	112·00
21	Shri Baldev Raj Maini	Do	Matric	116·00
22	Shri Karnail Chand ..	Do	Matric	112·00
23	Shri Mangoo Ram (on leave)	Do	Matric	105·00
24	Shri Kulwant Singh	Do	Matric	125·00
25	Shri Jagdish Ram Chadla	Do	Matric	112·00
26	Shri Hazari Lal ..	Do	Matric	100·00
27	Shri Manohar Singh ..	Do	B.A. and M.A. Part I in Punjabi	125·00
28	Shri Som Nath ..	Do	Matric	125·00
29	Shri Inder Singh ..	Do	Matric	155·00
30	Shri Bhagwant Singh	Do	Matric, Giani and F.A. English only)	125·00

Serial No.	Name of the Employee	Designation	Qualification	Pay being drawn by each at present
				Rs
31	Shri Om Datt Loriya	Clerk	F.A.	125 ·00
32	Shri Roop Lal Bajaj	Do	Matric	125 ·00
33	Shri Darshan Lal Kapur	Do	Matric	125·00
34	Shri Kewal Krishan Miglani	Do	F.A.	120·00
35	Shri Kuldip Singh ..	Do	F.A. Giani	108·00
36	Shri Bansi Lal Sud	Do	Matric	120·00
37	Shri Amir Chand Sharma	Do	Matric	116 ·00
38	Shri Karnail Singh ..	Do	B.A. (English only) Giani	116 ·00
39	Shri Kans Raj ..	Do	F.A.	100 ·00
40	Shri Satish Chandar	Do	Matric	100 ·00
41	Shri Tarsem Lal ..	Do	Matric	112 ·00
42	Shri Madan Lal ..	Do	Matric	112 ·00
43	Shri Amrit Lal Kapur	Do	Matric	104 ·00
44	Shri Ram Parkash Vohra	Do	F.A.	108 ·00
45	Shri Manohar Lal Dhingra	Do	Matric	100 ·00
46	Shri Surinder Paul Puri	Do	Matric	120 ·00
47	Shri Krishan Lal Sharma	Do	Matric	100 ·00
48	Shri Ram Krishan ..	Do	Matric	100 ·00
49	Shri Narinder Nath Verma	Do	F.A. (English only) and Prabhakar	104 ·00
50	Shri Guru Dass Sethi	Do	Matric	104 ·00
51	Shri Sat Brat Mohan	Do	B.A.	120 ·00
52	Shri Chander Mohan	Do	B.A.	116 ·00
53	Shri Prem Nath Sharma	Do	F.A. (English only) Prabhakar	112 ·00
54	Shri Brij Mohan ..	Do	Matric	108 ·00
55	Shri Shiv Dev Singh	Do	F.Sc. (Non-medical)	120 ·00

[Chief Miniter]

Serial No.	Name of the Employee	Designation	Qualification	Pay being drawn by each at present
				Rs
56	Shri Dev Kumar ..	Camp Clerk to Inspector Raiding Party (Fertilizer)	Matric	125·00
57	Shri Anup Singh ..	Clerk (Industrial Branch)	F.A.	155·00
58	Shri Prem Chand Premi	Ditto	Matric	123·50
59	Shri Tara Chand ..	Ditto	Matric	110·00
60	Shri Karam Singh	Ditto	Matric	132·50
61	Shri Amar Nath Jaggi	Ditto	Matric	149·37
62	Shri Dharam Paul ..	Clerk (Industrial Branch, Chandigarh)	Matric	128·50
63	Shri Madho Ram ..	Ditto	Matric	128·00
	Restorers, Jamadar Daftri, peons, Sweepers, Chowkidar and Mali			
1	Shri Mantru Ram ..	Peon	Matric	66.00
2	Shri Santokh Singh ..	Do	Middle	65.00
3	Shri Kashmir Singh	Restorer	Matric	75.00
4	Shri Swami Dyal ..	Peon	Under Matric	66.00
5	Shri Lal Bahadur	Peon	Upto 6th class Hindi	66.00
6	Shri Piara Ram ..	Peon	Matric	60.00
7	Shri Pirthi Singh ..	Daftri	Under Primary	70.00
8	Shri Kishan Singh ..	Do	Primary	70.00
9	Shri Piara Lal (on leave)	Do	Do	80.00
10	Shri Gurbacha n Ram	Do	Do	70.00
11	Shri Gurdas Ram	Jamadar to R.C.S.	Illiterate	70.00
12	Shri Surjit Singh ..	Peon	Do	70.00
13	Shri Mehta Ram ..	Do	Do	67.50
14	Shri Kaur Chand ..	Do	Do	68.00
15	Shri Chet Ram I	Peon	Primary	67.00

Serial No.	Name of the Employee		Designation	qualification	Pay being drawn by the each at present
16	Shri Mangal Ram		Peon	Middle	68.50
17	Shri Hari Ram	..	Do	Illiterate	69.00
18	Shri Ram Chander		Do	Do	60.00
19	Shri Ram Chand	..	Do	Primary	67.50
20	Shri Bhagirthi		Do	Illiterate	67.50
21	Shri Chet Ram	..	Do	Under Matric	65.50
22	Shri Jai Chand	..	Peon	Middle	67.50
23	Shri Kartar Singh	..	Do	Middle	67.50
24	Shri Swambu	..	Mali	Illiterate	67.50
25	Shri Madan Lal	..	Sweeper	Primary	70.00
26	Shri Bhaga	..	Do	illiterate	70.00
27	Shri Muni Lal	..	Do	Primary	70.00
28	Shri Lal Singh		Chawkidar	Primary Hindi	65.50
29	Shri Joginder Singh		Peon	Lower Middle	65.50
30	Shri Sadhu Ram	..	Do	Primary	67.00
31	Shri Kartar Singh		Do	Upto Primary	60.00
32	Shri Jagat Singh	..	Do	Primary	65.50
33	Shri Bansi Lal		Do	Middle	66.00
34	Shri Hukam Chand		Restorer	Matric	77.00
35	Shri Darshan Lal	..	Peon	Primary	68.00
36	Shri Ram Dass (on leave)		Do	Do	66.50
37	Shri Dev Raj	..	Do	Do	60.0
38	Shri Charan Dass	..	Do	Do	67.00
39	Shri Shankar Dass	..	Do	Middle	67.50
40	Shri Piara Lal	..	Peon (Industrial Branch, Chandigarh)	Primary	75.53
41	Shri Sardar Masih	..	Peon to D.R. (industrial) Chandigarh	Illiterate	68.42
42	Shri Vishnoo Datt	..	Peon to I.A.R., Chandigarh	Primary	65.50

[Chief Minister]

Serial No.	Name of the employee	Designation	qualification	Pay being drawn by each at present
43	Shri Surjit Singh ..	Peon to Tanning leather Expert, Chandigarh	Primary	66.18
44	Shri Ajit Singh ..	Peon to I.A.R., Chandigarh	Primary	76.75
45	Shri Darshan Singh out sider in leave arrangement	Peon	Primary	60.00

VACANCIES IN THE EDUCATION DEPARTMENT

590. Sardar Lachman Singh Gill : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether Government has issued any circular letter on 15th October, 1962 to all Heads of Departments in the State to recommend suitable candidates for filling up some posts of Assistants, Head Clerks and Superintendents in the Education Department ; if so, the total number of vacancies in each of the said category ;

(b) whether any of the said vacancies have been reserved for the Scheduled Castes candidates ; if so, their names, in each category ;

(c) the names of applicants belonging to Scheduled Castes with their addresses who have applied for the said posts ;

(d) the time by which the selection for the said posts is likely to be made ?

Shri Partap Singh Kairon : (a) The circular was issued by the Director of Public Instruction, Punjab. Only seventeen posts of Superintendents are required to be filled.

(b) No.

(c) Shri Hans Raj Bhagat, District Revenue Accountant, Office of the Deputy Commissioner, Amritsar.

(d) About two months.

UPGRADING OF PRIMARY AND MIDDLE SCHOOLS IN DISTRICT LUDHIANA

591. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Chief Minister be pleased to state the names of Primary and Middle Schools, tehsilwise in Ludhiana District which have been upgraded since 1st April, 1962, together with the names of those which are proposed to be upgraded up to the 31st March, 1963 ?

Sardar Partap Singh Kairon : Schools upgraded since 1st April, 1962—

Government Middle School, Baroondi (tehsil Ludhiana).

Government Middle School, Jandiali (tehsil Ludhiana).

Government Primary School, Deotwal (tehsil Ludhiana).
Schools proposed to be upgraded up to 31st March, 1963—
MiddleSchools
Nil
Primary Schools

APPOINTMENT OF TWO D.I.GS. IN THE JAIL; DEPARTMENT

681. **Comrade Makhan Singh Tarsikka,:** Will the Home Minister be pleased to state :—

(a) whether the posts of Deputy Inspector General of Prisons for Gardens and of Deputy Inspector General of Prisons for Jail Industries have been created ; if so, the reasons therefor ;

(b) the details of duties of the said Deputy Inspector Generals with the monthly salaries and allowances being drawn by each of them ;

(c) the details of the establishment attached to each of the said Deputy Inspector Generals with their salaries and other expenditure ;

(d) the details of work done or reports submitted by the above mentioned officers during the last three years be laid on the Table of the House ?

Shri Mohan Lal: (a) No.

(b) to (d) Does not arise.

AGRICULTURAL PRODUCTS AND MANUFACTURED ARTICLES IN THE JAIL DEPARTMENT

682. **Comrade Makhan Singh Tarsikka:** Will the Home Minister be pleased to state :—

(a) the total quantity of the income derived from the Agricultural produce and the manufactured articles in the Jail Department under the guidance of D.I.G. for gardens and D.I.G. for Industries respectively, in the last three years, jailwise and yearwise ;

(b) the details of the said Agricultural produce and manufactured articles bought by Government departments and sold in the private market during the said period, separately, jailwise and yearwise ?

Shri Mohan Lal: (a) and (b) There are no posts of D.I.G. for gardens and D.I.G. for Industries in the Prisons Department. There are, however, posts of Assistant Inspector General (Industries) and Officer on Special Duty (Agriculture) in the Prisons Department.

Three statements (Annexures 'A', 'B' and 'C') giving the requisite information are enclosed.

ANNEXURE 'A'

The Agricultural production as well as sale of surplus Agricultural produce at Punjab Jails during the last three years i.e. 1960, 1961 and 1962 is given below jailwise

Serial No.	Name of Jail		Total Agricultural Production			Sale of Agricultural Produce in the Market		
			1960	1961	1962	1960	1961	1962
1	2		3	4	5	6	7	8
			Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs
1	C. J. Ambala	..	30,728 ·00	38,524 ·75	1,20,657 ·07	..	6,293 ·60	25,942 ·46
2	C. J. Patiala	..	25,457 ·00	50,055 ·79	81,344 ·72	365 ·00	8,800 ·26	13,764 ·42
3	D. J. Amritsar	..	23,817 ·00	23,474 ·08	57,454 ·15	1,323 ·12	4,306 ·33	11,595 ·53
4	B. I. and J. Faridkot	..	13,985 ·50	28,677 ·95	56,787 ·19	688 ·79	3,389 ·98	11,234 ·20
5	D. J. Hissar (D)	..	10, 249 ·25	52,842 ·89	92,785 ·07	1,101 ·73	29,698 ·98	54,545 ·70
6	C. J. Ferozepur	..	71,905 ·75	64,020 ·62	94,301 ·96	8,780 ·68	13,488 ·46	23,331 ·92
7	D. J. Gurdaspur	..	12,111 ·00	24,288 ·08	35,440 ·95	560 ·00	3,587 ·39	6,180 ·66
8	D. J. Bhatinda	..	769 ·00	11,676 ·85	25,874 ·97	..	3,381 ·54	8,417 ·25
9	D. J. Jullundur	..	8,754 ·75	20,595 ·40	30,079 ·56	1,218 ·28	8,543 ·05	18,273 ·24
10	D. J. Ludhiana	..	34,871 ·50	41,170 ·03	52,277 ·46	9,441 ·97	20,789 ·25	27,313 ·42
11	S. J. Mohindergarh	..	481 ·00	487 ·74	965 ·78	..	104 ·58	520 ·29
12	S. J. Karnal	..	9,684 ·00	13,376 ·00	12,449 ·55	1,500 ·71	4,634 ·50	5,404 ·58
13	S. J. Hoshiarpur	..	5,038 ·75	7,400 ·22	15,598 ·50	111 ·53	1,756 ·81	8,450 ·72
14	D. J. Rohtak	..	5,569 ·00	10,532 ·96	12,257 ·69	159 ·10	3,213 ·00	5,497 ·21
15	Special Jail, Hissar	..	19,670 ·80	3,671 ·36	5,662 ·51	1,970 ·85	1,600 ·00	3,353 ·04
16	Reformatory School, Hissar	..	..	909 ·03	671 ·70	..	46 ·53	..
17	S. J. Moga	..	..	289 ·77	1,091 ·42	..	69 ·77	164 ·41
18	D. J. Nabha	..	15,641 ·00	17,415 ·40	22,819 ·61	2,774 ·67	6,539 ·29	7,199 ·91
19	S. J. Gurgaon	..	2,361 ·00	5,457 ·69	6,889 ·28	18 ·00	1,101 ·08	2,658 ·00
20	S. J. Muktsar	..	522 ·00	2,426 ·70	6,828 ·88	..	1,032 ·72	4,177 ·13
21	S. J. Kapurthala	..	1,825 ·00	3,744 ·73	3,028 ·96	108 ·28	768 ·14	516 ·03
22	D. J. Sangrur	..	4,489 ·00	15,107 ·20	14,273 ·16	..	7,475 ·81	5,625 ·61
23	S. J. Phagwara	..	..	..	137 ·90	..	..	..
24	S. J. Patti	..	..	..	266 ·13	..	..	266 ·13
25	S. J. Dharamsala	..	1,173 ·00	672 ·22	1,011 ·51	36 ·15	..	145 ·99
26	S. J. Bhiwani	..	..	..	141 ·64	..	..	84 ·10
	Total	..	2,99,103 ·30	4,43,817 ·46	7,51,098 ·32	30,158 ·86	1 30,821 ·07	2,44,661 ·95

ANNEXURE 'B'

Statement indicating the industrial production of the Jail Department for the years, 1960, 1961 and 1962 Jail-wise and yearwise

Serial No.	Name of Jail	Production in the year 1960	1961	1962
		Rs	Rs	Rs
1	C. J. Patiala ..	4,16,531·00	5,85,469·63	7,95,088·00
2	C. J. Ambala ..	1,30,351·61	4,80,286·71	7,33,152·40
3	C. J. Ferozepur ..	3,61,240·34	4,90,659·96	6,15,835·74
4	D. J. Ludhiana ..	1,88,166·67	3,00,982·20	3,75,632·49
5	D. J. Hissar ..	3,141·72	1,26,793·62	3,57,435·69
6	D. J. Amritsar ..	30,898·77	1,18,274·67	1,78,256·00
7	D. J. Bhatinda ..	30,238·44	47,479·97	83,496·78
8	D. J. Jullundur ..	23,924·45	1,15,262·03	1,46,452·09
9	D. J. Nabha ..	25,933·00	79,117·59	93,652·11
10	D. J. Rohtak ..	5,073·63	29,205·49	88,954·69
11	D. J. Gurdaspur ..	6,197·00	18,034·84	53,115·27
12	D. J. Sangrur ..	2,009·10	16,652·55	67,037·72
13	B. I. and J. Jail, Faridkot ..	37,066·19	1,43,002·17	3,34,842·34
	Total ..	12,60,771·92	25,51,221·43	39,22,951·32

(Home Minister)

ANNEXURE

Statement indicating the details of the manufactured articles sold to Government Detpar.-

Serial No.	Name of the Jail		1960		
			Value of articles sold to		
			Government Department	Private Individual	Total
			Rs	Rs	Rs
1	C. J. Patiala	..	3,39,286·00	7,011·00	3,46,297·00
2	C. J. Ambala	..	1,75,528·11	3,947·99	1,79,476·10
3	C. J. Ferozepur	..	2,68,526·72	3,558·82	2,72,085·54
4	D. J. Ludhiana	..	1,63,921·17	878·57	1,64,799,74
5	D. J. Hissar	..	39,150·00	728·75	39,878·75
6	D. J. Amritsar	..	28,107·35	284·38	28,391·73
7	D. J. Bhatinda	..	..	..	..
8	D. J. Jullundur	..	42,738·00	263·00	43,001·00
9	D. J. Nabha	..	21,497·16	398·92	21,896·08
10	D. J. Rohtak	..	8,954·21	50·70	9,004·91
11	D. J. Gurdaspur	..	5,079·23	61·66	5,140·89
12	D. J. Sangrur	..	1,261·72	124·78	1,386·50
13	B. I. Faridkot	..	63,593·33	2,951·43	66,544·76
	Total	..	11,57,643·00	20,260·00	11,77,903·00

ANNEXURE 'C'

Statements Indicating Jail Department a d Private individuals for the years 1960, 1961 and 1962 Jail-wise and yearwise

1961			1962		
Value of articles sold to			*Value of articles sold to*		
Government Departments	Private Individual	Total	Government Departments	Private Individual	Total
Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs
4,05,926·00	12,789·00	4,18,715·00	6,12,237·00	9,764·00	6,22,001·00
2,80,747·49	3,896·13	2,84,643·62	6,18,868·41	6,554·93	6,25,423·34
3,04,232·34	26,050·47	3,30,282·81	5,53,677·07	10,383·98	5,64,061·05
1,82,228·63	3,697·32	1,85,925·95	2,76,188·98	5,509·20	2,81,698·18
1,19,969·60	20,286·63	1,40,256·23	2,71,919·24	703·18	2,72,622·42
86,143·68	236·01	86,379·69	1,36,875·83	1,341·78	1,38,217·61
28,234·62	654·11	28,888·73	49,906·87	6,156·43	56,063·30
93,619·36	257·39	93,876·75	1,64,680·56	200·54	1,64,881·10
46,103·01	785·89	46,888·90	77,924·15	1,352·97	79,277.12
21,504·03	28·90	21,532·93	59,940·42	306·99	60,247·41
17,920·71	114·32	18,035·03	43,129·39	1,242·98	44,372·37
11,613·56	99·16	11,712·72	47,888·06	150·89	48,038·95
30,100·01	20,797·03	50,897·04	2,27,744·20	1,106·45	2,28,850·65
16,28,343·04	89,692·36	17,18,035·40	1,40,980·18	44,774·32	31,85,754·50

LOANS AND SUBSIDY ADVANCED TO SCHEDULED CASTES PERSONS IN HISSAR, ROHTAK AND SANGRUR DISTRICTS

725. Shri Amar Singh : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state the names of Scheduled Castes beneficiaries in Hissar, Rohtak and Sangrur Districts with their addresses to whom loans and subsidies for the purchase of agricultural land were given during the period from 1960-61 to 1962-63 with the amount of the said loans and subsidies advanced to each of them ?

Shri Gurbanta Singh : The requisite information is given in the enclosed statement.

DISTRICT HISSAR

Serial No.	Name	Address	Amount of Subsidy: For land	for house/well	Amount of loan
		(1960-61)	Rs	Rs	Rs
1	Hari Singh, son of Kaire Ram	Village and tehsil Hansi	2,000	500	2,500
2	Diwan Singh, son of Sadhu Ram	Village Pali, tehsil Hansi	2,000	500	..
3	Kishna, son of Mam Raj	Village Kirwar, tehsil Hansi	2,000	500	..
4	Jowala, son of Santu	Village Lohari, tehsil Hansi	2,000	500	..
5	Ratia Ram, son of Rulia	Village Majra, tehsil Hansi	2,000	500	2,500
6	Daya Ram, son of Sukh Ram	Village Kabral, tehsil Hissar	2,000	500	2,500
7	Bhulla Ram, son of Khuba	Village Daulat, Pur, tehsil Hissar	2,000	500	..
8	Bir Singh, son of Bhonra	Village Mayyar, tehsil Hissar	2,000	500	..
9	Mejar Chand, son of Umda	Village Dhani Mirdad, tehsil Hissar	2,000	500	2,500
10	Surja Ram, son of Hukama Ram	Village Balsamand, tehsil Hissar	2,000	500	2,500
11	Sadhu Singh, son of Kharak Singh	Village Dabwali, tehsil Sirsa	2,000	500	..
12	Munshi Singh, son of Mal Singh	Village Saktakhera, tehsil Sirsa	2,000	500	..
13	Jagna Ram, son of Sheo	Village Ehlanbad, tehsil Sirsa	2,000	500	..
14	Sukh Ram, son of Dinja Ram	Village Rabhuwana Bara, tehsil Sirsa	2,000	500	..

DISTRICT HISSAR

Serial No.	Name	Address	AMOUNT FOR SUBSIDY For land	for house/well	Amount of loan
				Rs	Rs
15	Puran Singh, son of Jassa Singh	Village Jalalana, tehsil Sirsà	—	2,000	500
16	Pala Ram, son of Pokher	Village Bhiwani, tehsil Bhiwani	—	2,000	500
17	Lal Chand, son of Jhandu Ram	Village Bidhusi, tehsil Bhiwani	—	2,000	500
18	Om Parkash, son of Matu Ram	Village Lohani, tehsil Bhiwani	—	2,000	500
19	Jugla, son of Shanker	Village Bhiwani, tehsil Bhiwani	—	2,000	500
20	Har Phul, son of Mangli Ram	Village Dinaoud, tehsil Bhiwani	—	2,000	500
21	Surja, son of Jalla Ram	Village Kirdan, tehsil Fatehbad	—	2,000	500
22	Ram Singh, son of Munshi Singh	Village Nakhatia, tehsil Fatehbad	—	2,000	500
23	Ganpat, son of Gokal	Village Mayyar, tehsil Hissar	—	2,000	500
24	Birbal, son of Sheo Ram	Village Churi Baghan, tehsil Fatehbad	—	2,000	500
25	Jai Karan, son of Udmi	Village Durjanpur, tehsil Hansi	—	2,000	500
26	Mool Chand, son of Indraj	Village Jui Kalan, tehsil Bhiwani	—	2,000	500
27	Chandgi, son of Bhima	Village Kumbha, tehsil Hansi	—	2,000	500
28	Chander Bhan, son of Kara	Village Dhani Kambaran, tehsil Hansi	—	2,000	500
29	Harji Ram, son of Nathu	Village Shsayan, tehsil Hissar	—	2,000	500
30	Mai Ram, son of Ramji Dass	Village Bobindpur, tehsil Bhiwani	—	2,000	500
31	Ganga Ram, son of Kanshi	Village Jamori, tehsil Hansi	—	2,000	500

32	Hari Singh, son of Surjit Singh	.. Village Majara, tehsil Hansi	...	2,000	500	...

District Hissar (1961-62)

1	Sheo Dayal, son of Kalu	.. Village Palwas, tehsil Bhiwani	...	2,000	500	...
2	Ramji Lal, son of Sirdhari	.. Village Bhiwani, tehsil Bhiwani	...	2,000	500	..
3	Sanwal, son of Kurra Ram	... Village Gujrahi, tehsil Bhiwani	..	2,000	500	..
4	Kishna Ram, son of Kurra Ram	... Village Chub Bagrian, tehsil Fatehbad	...	2,000	500	..
5	Jog Ram, son of Biram	.. Village Palsar, district Fatehbad	...	2,000	500	...
6	Challu, son of Matu	... Village Gorakhpur, tehsil Fatehbad	...	2,000	500	..
7	Mangla, son of Dewa Ram	.. Village Bhodan, tehsil Fatehbad	...	2,000	500	..
8	Sukh Ram, son of Kurra Ram	.. Village Nayan Graon, tehsil Hansi	...	2,000	500	..
9	Nihala, son of Isher	.. Village Dhanana, tehsil Hansi	...	2,000	500	..
10	Mai Ram, son of Jagar	.. Village Kharbala, tehsil Hansi	...	2,000	500	...
11	Resala, son of Munshi	... Village Shakpura, tehsil Hansi	...	2,000	500	...
12	Gur Lal, son of Chhottu	.. Village Singhwa, tehsil Hansi	...	2,000	500	..
13	Budh Ram, son of Jai Ram	.. Village Dabra, tehsil Hissar	...	2,000	500	..
14	Lal Chand, son of Mangla Ram	... Village Hissar, district Hissar	..	2,000	500	..
15	Hari Singh, son of Sheo Chand	... Village and district Hissar	...	2,000	500	..
16	Bakhashi Ram, son of Bajira	... Village Ram, tehsil Hissar	...	2,000	500	...
17	Ramji Lal, son of Ganesha Ram	... Village Ehlanbad, tehsil Sirsa	...	2,000	500	...
18	Jowala, son of Harnam Singh	.. Village Masitan, tehsil Sirsa	...	2,000	500	...
19	Dewsi Ram, son of Mangal	... Village Odhan, tehsil Sirsa	...	2,000	500	...

Serial No.	Name	Address	AMOUNT OF SUBSIDY For land	for house/well	Amount of loan
		DISTRICT HISSAR			
20	Dewan Chand, son of Matu Ram	Village Puran Pur, tehsil Sirsa	2,000	500	..
21	Mani Ram, son of Ram Lal	Village Durjanpur, tehsil Bhiwani	2,000	500	..
		District Hissar (1962-63)			
1	Shankar, son of Chandan	Village Khadar, tehsil Hissar	2,000	500	..
2	Jug Lal, son of Lok Ram	Village Hissar, district Hissar	2,000	500	..
3	Chandgi Ram, son of Roop Chand	Village Ladwa, district Hissar	2,000	500	..
4	Danu, son of Hansa	Village Mangili, district Hissar	2,000	500	...
5	Siri Chand, son of Durga	Village Hissar, district Hissar	2,000	500	..
6	Phool Singh, son of Chhotu	Village Kheri, tehsil Hansi	2,000	500	...
7	Roop Chand, son of Jhandoo	Village Sorkhi, tehsil Hansi	2,000	500	...
8	Sudhan, son of Sartoo	Village Khanda Kheri, tehsil Hansi	2,000	500	...
9	Nihal Singh, son of Molu Ram	Village Sisai, tehsil Hansi	2,000	500	...
10	Amar Singh, son of Chhajoo	Village Narnand, tehsil Hansi	2,000	500	...
11	Ramji Lal, son of Chata	Village Chhapar, tehsil Bhiwani	2,000	500	...
12	Lilu Ram, son of Neki Ram	Village Jogain, tehsil Bhiwani	2,000	500	...
13	Sheo Ram, son of Ganishi Ram	Village Bhiwani, tehsil Bhiwani	2,000	500	...
14	Tida Rama, son of Lalu	Village Israwal, tehsil Bhiwani	2,000	500	...

15	Faqir Chand, son of Khaki Ram	Village Bjowamo, tehsil Bhiwani	2,000	500	..
16	Chandu, son of Gurmukh	Village Pabra, tehsil Bhiwani	2,000	500	..
17	Jogi Ram, son of Bhupa	Village Pabra, tehsil Bhiwani	2,000	500	..
18	Sheo ji, son of Chhittar	Village Bajuna, tehsil Bhiwani	2,000	500	..
19	Jaisi, son of Rulia Ram	Village Dangra, tehsil Bhiwani	2,000	500	..
20	Ganpat, son of Mana	Village Koharwala, tehsil Sirsa	2,000	500	..
21	Sarup Singh-Mai Ditta	Village Bhamboo, tehsil Sirsa	2,000	500	..
22	Gurmukh, son of Mastara Singh	Village Hawana, tehsil Sirsa			

DISTRICT ROHTAK

1960-61

1	Shri Bhagwana, son of Chhango	Village Barai, tehsil Jhajjar	2,000	500	..
2	Shri Bhikhu Ram, son of Ramji Lal	Village Bhansru, tehsil Gohana	2,000	500	..
3	Shri Bhartoo, son of Nahnu	Village Bahu Akbarpur, tehsil Rohtak	2,000	500	..
4	Shri Sher Singh, son of Mahia	Villge Gaddi Kheri, tehsil Rohtak	2,000	500	2,500
5	Shri Hardeva, son of Zeru	Village Anwala, tehsil Rohtak	2,000	500	...
6	Shri Munshi Ram, son of Giani Ram	Village Garhi Sisana, tehsil Rohtak	2,000	500	...
7	Shri Fateh Singh, son of Longa Ram	Village Makroli Kalan, tehsil Rohtak	2,000	500	...
8	Shri Tek Chand, son of Pokhar	Village Kheri Jassauth, tehsil Rohtak	2,000	500	..
9	Shri Jai Chand, son of Sukhdev	Village Adadpur Khera, tehsil Jhajjar	2,000	500	..
10	Shri Mansa, son of Ratna	Village Badli, tehsil Jhajjar	2,000	500	...
11	Shri Tokh Ram, son of Ramji Lal	Village Badhani, tehsil Jhajjar	2,000	500	...

DISTRICT ROHTAK—*concld*

Serial No.	Name	Address	AMOUNT OF SUBSIDY For land	AMOUNT OF SUBSIDY For house/ well	Amount of loan
1	2	3	4	5	6
		1961-62—*concld*			
12	Shri Bharwana, son of Udmi ..	Village Kharanda, tehsil Jhajjar ..	2,000	500	..
13	Shri Sis Ram, son of Mansukh ..	Village Sondhi, tehsil Jhajjar ..	2,000	500	..
14	Shri Hukma, son of Mange Ram ..	Village Mondpur, tehsil Gohana ..	2,000	500	..
15	Shri Chandel Singh, son of Jamana ..	Village Ajaib, tehsil Gohana ..	2,000	500	..
16	Shri Sohan, son of Mam Chand ..	Village Meham, tehsil Gohana ..	2,000	500	..
17	Shri Hari Singh, son of Mam Chand ..	Villahge Bainsi, tehsil Gohana ..	2,000	500	..
18	Shri Partap Singh, son of Kalu Ram ..	Village Puthi, tehsil Gohana ..	2,000	500	..
19	Shri Phakkrao Ram, son of Narwa Ram ..	Village Garhi Khasera, tehsil Sonepat ..	2,000	500	..
20	Shri Richla Ram, son of Mam Chand ..	Village Kheri Daya, tehsil Sonepat ..	2,000	500	..
21	Shri Jai Singh, son of Sis Ram ..	Village Lulhera, tehsil Sonepat ..	2,000	500	..
22	Shri Ram Singh, son of Sobha Ram ..	Village Garhi Gulama, tehsil Sonepat ..	2,000	500	..
23	Shri Daya Singh, son of Nanoo ..	Village Garhi Rajlu, tehsil Sonepat ..	2,000	500	2,500
24	Shri Sis Ram, son of Bhagwana Ram ..	Village Kalupur, tehsil Sonepat ..	2,000	500	..
	District Rohtak	**1961-62**			
25	Shri Budh Singh, son of Sada Ram ..	Village Gahs, tehsil Sonepat ..	2,000	500	..
26	Shri Behari Lal, son of Jai Ram ..	ditto ..	2,000	500	..

27	Shri Sheo Chand, son of Moola Ram ..	Village Kherora, tehsil Sonepat ..	2,000	500	..
28	Shri Manga Ram, son of Mehar Chand ..	Village Jhundpur, tehsil Sonepat ..	2,000	500	..
29	Shri Sanwalia, son of Dil Sukh ..	Village Garhi Kalan, tehsil Sonepat ..	2,000	500	2,500
30	Shri Gogan Ram, son of Daulat Ram ..	Village Batana, tehsil Gohana ..	2,000	500	..
31	Shri Manaraj, son of Jaga Ram ..	Village Gumana, tehsil Gohana ..	2,000	500	2,500
32	Shri Deep Chand, son of Ghurhia ..	Village Ahmadpur, tehsil Gohana ..	2,000	500	2,500
33	Shri Hari Singh, son of Chhotu ..	Village Moi, tehsil Gohana ..	2,000	500	2,500
34	Shri Parbhu, son of Billu ..	Village Begha, tehsil Sonepat ..	2,000	500	2,500
35	Shri Khema, son of Kalji ..	Village Jassia, tehsil Rohtak ..	2,000	500	2,500
36	Shri Jodha Ram, son of Siri Chand ..	Village Boliana, tehsil Rohtak ..	2,000	500	2,500
37	Shri Harke Ram, son of Bhaj Ram ..	Village Kheri Sampla, tehsil Rohtak ..	2,000	500	2,500
38	Shri Siri Lal, son of Ram Nath ..	Village Kansala, tehsil Rohtak ..	2,000	500	2,500
39	Shri Prithi Singh, son of Ghasi Ram ..	Village Asan, tehsil Rohtak ..	2,000	500	2,500
40	Shri Jug Lal, son of Bhagat Ram ..	Village Daula, tehsil Jhajjar ..	2,000	500	..
41	Shri Mam Chand, son of Gopal ..	Village Sadat Nagar, tehsil Jhajjar ..	2,000	500	..
42	Shri Mohan, son of Singh Ram ..	Village Bahu, tehsil Jhajjar ..	2,000	500	..
43	Shri Jai Lal, son of Indraj ..	Village Gudda, tehsil Jhajjar ..	2,000	500	..
44	Shri Sohan, son of Sheo Ram ..	Village Kheri, tehsil Jhajjar ..	2,000	500	..
	District Rohtak	**1962-63**			
45	Shri Ram Sarup, son of Har Lal ..	Village Kultana, tehsil Jhajjar ..	2,000	500	..
46	Shri Balu Ram, son of Samera ..	Village Ladpur, tehsil Jhajjar ..	2,000	500	..

DISTRICT ROHTAK

Serial No.	Name	Address	Amount of subsidy — For land	Amount of subsidy — For house/well	Amount of loan
1	2	3	4	5	6
47	Shri Ram Sarup, son of Tirkhan	Village Digal, tehsil Jhajjar	2,000	500	..
48	Shri Mohir Singh, son of Jawahar Singh	Village Goria, tehsil Jhajjar	2,000	500	..
49	Shri Ram Dhan, son of Chandgi	Village Sawana, tehsil Jhajjar	2,000	500	..
50	Shri Pada, son of Daveo Singh	Village Bahu Jholry, tehsil Jhajjar	2,000	500	..
51	Shri Mange Ram, son of Sanerak Ram	Village Kalanaur Kalan, tehsil Rohtak	2,000	500	..
52	Shri Badlu Ram, son of Neki Ram	Village Singhpura, tehsil Rohtak	2,000	500	..
53	Shri Ram Chand, son of Rulia Ram	Village Kahhnaur, tehsil Rohtak	2,000	500	..
54	Shri Hari Ram, son of Kaheri	Village Basantpur, tehsil Rohtak	2,000	500	..
55	Shri Barke Ram, son of Matu	Village Gohana, tehsil Gohana	2,000	500	..
56	Shri Chattar Singh, son of Udmi	Village Ahulana, tehsil Gohana	2,000	500	..
57	Shri Sardar, son of Chhotu	Village Damkan Kheri, tehsil Gohana	2,000	500	..
58	Shri Mange Ram, son of Udmi	Village Mirzapur Kher, tehsil Gohana	2,000	500	..
59	Shri Babu Ram, son of Baneu	Village Sonepat, tehsil Gohana	2,000	500	..
60	Shri Tek Chand, son of Udmi Ram	Village Kherora, tehsil Sonepat	2,000	500	..
61	Shri Bayya Ram, son of Dholu Ram	Village Naina Tatarpur, tehsil Sonepat	2,000	500	..

62	Shri Tek Chand, son of Madya Ram ..	Village Bahmbar, tehsil Sonepat ..	2,000	500	..
63	Shri Kishan Lal, son of Bhollar ..	Village Jamalpur Khurd, tehsil Sonepat ..	2,000	500	..
64	Shri Parbhu, son of Ramji Dass ..	Village Naya Bas, tehsil Rohtak ..	2,000	500	..
65	Shri Amar Singh, son of Himat ..	Village Puthi, tehsil Gohana ..	2,000	500	2,500
66	Shri Ram Sarup, son of Pema ..	Village Rurki, tehsil Rohtak ..	2,000	500	2,500
		DISTRICT SANGRUR 1960—61			
1	Pala Singh, son of Buti Singh ..	Village Bakhora Khurd, tehsil Suramy ..	2,000	..	2,500
2	Sarwan Singh, son of Diwan Singh ..	Village Dirba Khurd, tehsil Suramy ..	2,000		..
3	Mohinder Singh, son of Kehar Singh ..	Village Dialgarh, tehsil Sangrur ..	2,000	..	..
4	Molu, son of Jhandu ..	Village Ramgarh Dhani, tehsil Jind ..	2,000	..	2,500
5	Utamm Singh, son of Sur Singh ..	Village Kishanpur Saupur, tehsil Sangrur ..	2,000	..	..
6	Partap Singh, son of Budh Singh ..	Village Fatehgarh Chanan, tehsil Sangrur ..	2,000	..	..
7	Chhotu Ram, son of Bedu Ram ..	Village Manoharpur, tehsil Sangrur ..	2,000	..	2,500
8	Bachan Singh, son of Tota Singh ..	Village Suggan, tehsil Sangrur ..	2,000	..	—
9	Eko Ram, son of Kula Ram ..	Village Jalanwala, tehsil Barnala ..	2,000	..	2,500
10	Piara Singh, son of Arjan Singh ..	Village Pakhoke, tehsil Barnala ..	2,000	..	2500
11	Jangir Singh, son of Phuman Singh ..	Village Maur, tehsil Sunam ..	2,000	..	..
12	Pritam Singh, son of Pakhar Singh ..	Village Langrian Amargarh, tehsil Malerkotla	2,000	..	..
13	Chanan Singh, son of Attar Singh ..	Village Ellwal Gaggarpur, tehsil Sangrur ..	2,000	..	..
14	Arjan Singh, son of Nand Singh ..	Village Badla Gora, tehsil Malerkotla ..	2,000	..	..

Serial No.	Name	Address	Amount of subsidy		Amount of loan
			For land	For house well	
1	2	3	4	5	6
		1960-61	Rs	Rs	Rs
15	Ram Kishan, son of Nohna Ram ..	Village Manak Majra, tehsil Malerkotla ..	2,000	..	..
16	Sarwan Singh, son of Santa Singh ..	Village Nangal Awangarh, tehsil Malerkotla ..	2,000	..	2,500
17	Siri Chand, son of Ghuman ..	Village Pandara, tehsil Jind ..	2,000	..	2,500
18	Neki, son of Ghasi ..	Village Bhogigra, tehsil Narwana ..	2,000	..	2,500
19	Nagai, son of Jhandu ..	Village Khoklam, tehsil Jind ..	2,000	..	2,500
20	Nika Ram, son of Jawahar ..	Village Nirjan, tehsil Jind ..	2,000	..	2,500
21	Mam Chand, son of Ram Nath ..	Village Jalalpur Khurd, tehsil Jind ..	2,000	..	2,500
22	Siri Chand, son of Shadi ..	Village Pauli Julana, tehsil Jind ..	2,000	..	2,500
		1961-62			
23	Hazura, son of Narain Singh ..	Village Bulian, tehsil Sangrur ..	2,000	..	..
24	Puran Singh, son of Anoku Singh ..	Village Manjkwal, tehsil Sangrur ..	2,000	..	..
25	Budh Singh, son of Raunak Singh ..	Village Batsana, tehsil Sangrur ..	2,000	..	..
26	Surjan Singh, son of Datha Singh ..	Village Munshiwala, tehsil Chano ..	2,000	..	..
27	Gajjan, son of Suwa Singh ..	Village Gujran, tehsil Sunam ..	2,000	..	..

28	Moman Ram, son of Mithu Singh ..	Village Mandhir, tehsil Sunam ..	2,000	..	..
29	Jit Singh, son of Sadhu Singh ..	Village Maur, tehsil Sunam ..	2,000	..	2,500
30	Baru, son of Khhatu ..	Village Harigarh, tehsil Sunam ..	2,000	..	2,500
31	Bhagwan Singh, son of Mukand Singh ..	Village Mallian, tehsil Barnala ..	2,000	..	..
32	Teja Singh, son of Chanan Singh ..	Village Amlasinghwala, tehsil Barnala ..	2,000	..	..
33	Gurcharan Singh, son of Bakhsis Singh ..	Village Pakho Kalan, tehsil Barnala ..	2,000	..	..
34	Sadhu Singh, son of Santa Singh ..	Village Dhaula, tehsil Barnala ..	2,000	..	..
35	Darshan Singh, son of Bir Singh ..	Village Bhili, tehsil Barnala ..	2,000	..	..
36	Nand Singh, son of Asa Singh ..	Village Lohar Majra, tehsil Malerkotla ..	2,000	..	..
37	Bhajan Singh, son of Santa Singh ..	Village Khanpur, tehsil Malerkotla ..	2,000	..	..
38	Chhotu Singh, son of Sainsi ..	Village Gagapur, tehsil Sangrur ..	2,000	..	..
39	Chanan Singh, son of Pritam Singh ..	Village Akalgarh, tehsil Sunam ..	2,000	..	..
40	Uggar Singh, son of Manga ..	Village Shahpur, tehsil Jind ..	2,000	..	..
41	Ganeshi Lal, son of Mukh Ram ..	Village Khokhshi, tehsil Jind ..	2,000	..	2,500
42	Ram Singh, son of Kalu ..	Village Gunkali, tehsil Jind ..	2,000	..	..
43	Sada Ram, son of Molar ..	Village Ramgarh, Dhani, tehsil Jind ..	2,000	..	2,500
44	Kak Singh, son of Nika Singh ..	Village Harigarh, tehsil Sunam ..	2,000	..	..
45	Kalu Ram, son of Tulrian ..	Village Suidha, tehsil Narwana ..	2,000	..	2,500
46	Fatta, son of Maya ..	Village Badanpur, tehsil Narwana ..	2,000	..	25.00
47	Buru, son of Reoti ..	Village Dharanoli, tehsil Narwana ..	2,000	..	2,500
48	Ranwa, son of Mangal ..	Village Bhadurpur, tehsil Jind ..	2,000	..	..

District Sangrur

Serial No.	Name	Address	Amount of subsidy: For land	Amount of subsidy: For house/well	Amount of loan
1	2	3	4	5	6
		1962-63			
49	Uttam Singh, son of Raunki ..	Village Batian, tehsil Sangrur ..	2,000	500	..
50	Sadhoo Singh, son of Raunak Singh ..	Village Batriana, tehsil Sangrur ..	2,00	500	..
51	Harnek Singh, son of Mastan Singh ..	Village Balwar, tehsil Sangrur ..	2,000	500	..
52	Chana Singh, son of Partap Singh ..	Village Chhanan, tehsil Sangrur ..	2,000	5,000	..
53	Moola Ram, son of Dina Ram ..	Village Sangrur, tehsil Sangrur ..	2,000	500	..
54	Gurbax Singh, son of Malu Singh ..	Village Jlewal, tehsil Sangrur ..	2,000	500	..
55	Jarnail Singh, son of Ussam Singh ..	Village Akalgarh, tehsil Sunam ..	2,000	500	..
56	Lakhsi Chand, son of Teja Ram ..	Village Dhandoli Khurd, tehsil Sunam ..	2,000	500	..
57	Jiwan Singh, son of Waryam Singh ..	Village Toga Heri, tehsil Malerkotla ..	2,000	500	..
58	Jaggar Singh, son of Puran Singh ..	Village Laugrian, tehsil Malerkotla ..	2,000	500	..
59	Harnek Singh, son of Inder Singh ..	Village Kupalan, tehsil Malerkotla ..	2,000	500	..
60	Bhag Singh, son of Hiroo Singh ..	Village Bardwal, tehsil Malerkotla ..	2,000	500	..
61	Surjan Singh, son of Budh Singh ..	Village Mandevi, tehsil Malerkotla ..	2,000	500	..
62	Amar Singh, son of Ram Rakha ..	Village Ghaunda, tehsil Malerkotla ..	2,000	500	..

63	Kheru, son of Manak ..	Village Lajwana, tehsil Jind ..	2,000	500	..
64	Tek Ram, son of Dharma ..	Village Akalgarh, tehsil Jind ..	2,000	500	..
65	Banwari, son of Chani ..	Village Ramgarh Dhani, tehsil Jind ..	2,000	500	..
66	Chandgi, son of Devkia ..	Village Maurcharpur, tehsil Jind ..	2,000	5,000	..
67	Manga, son of Hari Ram ..	Village Chuiana, tehsil Jind ..	2,000	500	..
68	Nai Chand, son of Kabal ..	Village Khurah, tehsil Jind ..	2,000	500	..
69	Ram Sarup, son of Raje ..	Village Khurah, tehsil Jind ..	2,000	500	..
70	Bhana, son of Sudhan ..	Village Ramgarh, Dhani, tehsil Jind ..	2,000	500	..
71	Makandi, son of Jawala ..	Baloo, tehsil Narwana ..	2,000	500	..
72	Gohdu, son of Talu Ram ..	Village Sacha Khera, tehsil Narwana ..	2,000	500	..
73	Sohan, son of Jassa ..	Village Dhamtan Sahib, tehsil Narwana ..	2,000	500	..
74	Chhote, son of Matu Ram ..	Ditto ..	2,000	500	..
75	Mangta Ram, son of Mangal ..	Village Chaner, tehsil Barnala ..	2,000	500	..
76	Bhalla Singh, son of Manga Singh ..	Village Dhaner, tehsil Barnala ..	2,000	500	..
77	Chanan Singh, son of Santa Singh ..	Ditto ..	2,000	500	..
78	Bhadur Singh, son of Sham Singh ..	Village Chak Baika, tehsil Barnala ..	2,000	500	..

LOANS PAYABLE TO THE UNION GOVERNMENT

726. Shri Amar Singh : Will the Minister for Finance be pleased to state the total amount of loans payable by the State Government to the Union Government as on 31st January, 1963 ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : Rs 2,77,79,13,250.99 nP.

CASHIER IN THE AYURVEDIC DEPARTMENT

733. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether the person performing the duties of the Cashier in the Ayurvedic Department, Punjab has not passed any examination of Accountancy ;

(b) whether it is a fact that some Assistants in the said Department passed the Subordinate Services Selection Board's Examination which includes one paper of Accounts ;

(c) if the reply to part (a) and (b) above be in the affirmative the reasons for appointing a Clerk to perform the duties of a Cashier ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) He has not passed the Examination

(b) Yes, Sir.

(c) In accordance with the draft Recruitment Rules of the Department a Clerk having more than two years experience in Accounts work is eligible for appointment as an Accountant. At present a Clerk who has more than five years experience in Accounts work and who has been provisionally promoted as an Assistant, is performing the duties of the Cashier.

POSTER BROUGHT OUT AGAINST REGISTRAR AND DIRECTOR OF AYURVEDA, PUNJAB

734. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether any poster brought out by Shri Maman Chand, Jind against the Registrar and Director of Ayurveda, Punjab and other authorities has come to the notice of the Government ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the contents of the poster and the action taken thereon ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Government is not aware of any poster by Shri Maman Chand against the Director of Ayurveda, the Registrar and other authorities. However a poster published by Shri Maman Chand of Jind in 1960 against the Registrar only was brought to the notice of Government.

(b) It was alleged in the poster mentioned above that the Registrar wilfully wrongly registered Shri Shyam Lal and Avdesh Kumar and in return they arranged for him his certificates of Ayurveda Bhaskar and Ayurveda Ratan examination. The explanation of the Registrar was called and it was tentatively found that he was not to blame, but the matter required further looking into by the Board along with the case of the recognition of S.D.P.G. Ayurvedic College, Jind with which it was connected. This is still under examination.

PATIALA-KI-RAO JAINTI-KI-RAO DRAIN

796. Comrade Shamsher Singh Josh, : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether any compensation has so far been paid to the landowners for the lands acquired for constructing the

Patiala Ki-Rao-Jainti-Ki-Rao Drain in Rupar-Kharar Sub-Division, if not the reasons therefore and the time by which it is likely to be paid?

Chaudhri Ranbir Singh : Yes. The compensation has been paid except the areas of the villages of Dadoo Majra, Mansa, Manano, Bara, Chaunta, Chhota, Chounta Mazlipur and Mouzidinpur and the same is likely to be paid during this month.

UPGRADATION OF GOVERNMENT SCHOOLS IN AMBALA DISTRICT

797. Comrade Shamsher Singh Josh: Will the Chief Minister be pleased to state the total number and names of Government Primary, Middle and High Schools in Ambala District, which are proposed to be upgraded to Middle, High and Higher Secondary standard, respectively in 1963-64 and the names of such schools so far upgraded in 1962-63 ?

Sardar Partap Singh Kairon : No schools are to be upgraded during 1963-64.

Schools upgraded during 1962-63 :—

(i) From Primary to Middle .. 14

1. Dhin, tehsil Jagadhri.
2. Saran, tehsil Jagadhri.
3. Madhuana, tehsil Jagadhri.
4. Pansara, tehsil Jagadhri.
5. Khizrabad East, tehsil Jagadhri.
6. Backnaur, tehsil Ambala.
7. Shahpur, tehsil Ambala.
8. Marauli Kalan, tehsil Rupar.
9. Kishan Pur, tehsil Rupar.
10. Barroona, tehsil Nalagarh.
11. Majhauli, tehsil Nalagarh.
12. Sector 27, Chandigarh.

*13. Nanakpur, tehsil Kandaghat.
*14. Syri, tehsil Kandaghat.

(ii) From Middle to Higher Secondary .. 4

1. Khadri, tehsil Jagadhri.
2. Shahpur, tehsil Naraingarh.
3. Morni, tehsil Naraingarh.
4. Chandigarh , Sector 20.

(iii) From High to Higher Secondary ... 3

*1. Kandaghat
2. Rupar.
3. Nalagarh.

The Schools marked are located in District Simla which have been tagged with Ambala District for education Administration.

LEAVE OF ABSENCE

Mr. Speaker : I have received a letter from Comrade Makhan Singh Tarsikka requesting for leave of absence from attending the meetings of the Assembly for the period he is unable to attend. I hope the sense of the House is that leave be granted to the hon. Member, as asked for.

10 a.m.

Sardar Gurnam Singh and

Some other hon. Members: Yes, leave may be granted to the hon. Member.

The leave was granted.

THE PUNJAB APPROPRIATION BILL, 1963

Home Minister (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab Appropriation Bill.

Home Minister : Sir, I beg to move—

That the Punjab Appropriation Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Appropriation Bill be taken into consideration at once.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहिब, इस से पहले कि बहस शुरु हो मैं एक बात की तरफ आप का ध्यान दिलाना चाहता हूं । कल से बजट की जनरल डिस्कशन शुरू होनी है लेकिन अभी तक गवर्नमैंट की तरफ से taxation proposal नहीं आई । पांच दिन की जनरल डिस्कशन से पहिले टैक्सेशन प्रोपोज़ल्ज़ न आएं तो इस बात को आप भी मानेंगे कि डिस्कशन अधूरी रह जाएगी । दस करोड़ का deficit बजट में दिखाया गया है लेकिन उस को cover करने के लिये क्या measures adopt किये जाएंगे इन की अनुपस्थिति में हम बजट पर जनरल डिस्कशन कैसे पूरी तरह से कर पायेंगे । इस तरह से तो पिछले बजट सैशन वाली बात हो जाएगी कि उधर सैशन खत्म होगा और साथ ही सरकार टैक्सेशन बिल ले आएगी । मैं समझता हूं कि यह बिल्कुल ग़ैर मुनासिब बात है और आप से दरखास्त करूंगा कि आप इन से कहें कि कल बजट पर डिस्कशन शुरु होने से पहले हमारे सामने टैक्सेशन प्रोपोज़ल्ज़ आ जानी चाहिएं ताकि न सिर्फ हम उन पर अपने विचार गवर्नमैंट के सामने रख सकें बल्कि गवर्नमैंट भी उन का जवाब देने के लिये तैयार हो ।

Mr. Speaker : There is a great deal of weight in what the hon. Member Dr. Baldev Parkash has said. There will be duplication of discussion and the debate will also be incomplete in the absence of taxation proposals. The hon. Members will not be in a position to criticise what they will like to criticise in the absence of Taxation proposals. But under the existing provisions, I am afraid, I am unable to help in this connection. I myst self feel that the hon. Member who want to discuss the Budget Estimate will be at a disadvantage to do so without the taxation measures which the Government intend to bring during the current Session. What has the hon. Home Minister to say in this connection ?

Home Minister : I will consult my colleague , the hon. Finance Minister. So far as I know the Taxation Bills were under preparation. But I am not aware of the latest position in regard to those Bills. I will be able to give full information to the House to-morrow.

Mr. Speaker : The hon. Members will be at a disadvantage to discuss the Budget in the absence of Taxation proposals.

Home Minister : Sir, the position is that whatever the proposals are they shall be in the form of bills or Amending Bills. The hon. Members shall have full opportunity to discuss them. I shall, as I have already submitted, consult the hon. Finance Minister and request him that these Bills may be placed before the House at the earliest.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : बिल तो हमेशा की तरह इस बार भी पेश किये जायेंगे। लेकिन उन के बारे में कोई संकेत होना चाहिए ताकि हम जनरल डिस्कशन में उन पर बहस कर सकें ।

श्री अध्यक्ष : इस बजट में मैं सिर्फ State की financial position का जिक्र है । Opening balance और expenditure और deficit वगैरह पर आप कितना कुछ बोल लेंगे । इस लिये मैं आप को सलाह दूंगा कि आप बजट की जनरल डिस्कशन में से दो या तीन दिन कम कर दें और इस तरह से जो दो या तीन दिन आप को मिलेंगे वह वक्त उन bills की consideration के वक्त ज्यादा लगाया जाए । (This budget speech contains only the financial position of the State. How much would the hon. Member be able to say about the opening balances expenditure and the resultant deficit ? I would, therefore, suggest to the House to curtail the period of general discussion of the Budget by two or three days and devote the same to the Consideration of Taxation Bill in addition to the time allocated therefor.)

Home Minister : Sir, my submission is that on account of the taxation proposals announced by the Central Government, we have had to do a little bit of re-thinking. Otherwise, these Bills would have been before the House by now. I am sorry, I am not aware of the latest position in the matter. I will, however, convey the desire of the Speaker as also the hon. Members of the House to the hon. Finance Minister.

Chief Minister : Mr. Speaker, I think your proposal is good. The time which has been allocated for the general discussion of the Budget may be reduced from five days and the time thus saved will be utilized by the hon. Members for the discussion of Taxation Bills.

Voices : No.

श्री अध्यक्ष : बड़ी हैरानी की बात है कि जो भी बात इधर से या उधर से आती है आप बगैर उस के merit में गए "न' कर देते हैं। अब आप देखें कि अगर आप पूरे पांच दिन, बिना टैक्स की porposal के, बजट पर बहस करते हैं तो उस पर आप क्या कुछ बोल लेंगे सिवाय इस के कि टाईम ही जाया होगा इसी लिये मैं ने कहा था कि आप बजट डिस्कशन के दिनों को कुछ कम कर दें। इतने में वह टैक्सेशन की proposals ले आएंगे, उन्होंने वादा भी किया है कि जल्दी से जल्दी आएंगे और इस तरह से जितना टाइम आप बजट की जनरल डिस्कशन पर कम लेंगे उतना ही ज्यादा वक्त बिल्ज़ की बहस के वक्त लगा लिया जाएगा। अगर आप इस 12 सफों की बजट स्पीच पर ज्यादा से ज्यादा भी बोलना चाहेंगे तो दो चार मिनट से ज्यादा नहीं बोल सकेंगे, I do not think youwill be doing justice even with your own speeches in the absence of taxation proposals. इस लिये जो मैं ने प्रोपोज़ल दी वह quite reasonable है । (It is very strange that the suggestions offered by the members of either side are dismissed by those on the other side without going into the merits thereof. Now if the House takens full five days for the general discussion of the Budget, what effective contribution will the hon. Members be able to make in the deliberations in the absence of information

[Mr. Speaker]

in respect of the taxation proposals, except that much time will be wosted that is why I have suggested to the House that the period of General discussion on the Budget be cut down by a few days. Meanwhile, just as the Government have promised, they will bring forward the taxation proposals at the earliest and the time thus saved from the general discussion of the Budget will be utilised on the discussion of taxation Bills. Even if the hon. Members may like to speak at a great length on the 12 page Budget Speech they will hardly be able to speak for more than a few minutes each. I do not think that they will be doing justice even with their own speeches in the absence of taxation proposals. Therefore, my suggestion is quite reasonable).

डाक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहिब, convention यही है कि जब फाईनैंस मिनिस्टर की तरफ से बजट पेश किया जाता है तो बजट स्पीच के अन्दर आने वाले टैक्सों का संकेत होता है। टैक्सेशन के बिल हमेशा बाद में ही पेश किये जाते हैं लेकिन बजट स्पीच में उन टैक्सों का जिक्र होने से हम बजट पर जनरल डिस्कशन करते वक्त अपने विचार पेश कर सकते हैं। इस लिये अगर आप के कहने के अनुसार हम बजट की जनरल डिस्कशन का टाईम कुछ कम भी कर दें तो भी मैं समझता हूं कि जब टैक्सेशन बिल आएंगे तो उन पर discussion का scope बहुत limited हो जाएगा।

मुख्य मन्त्री : तीन दिन इधर से कम करके उधर ज़्यादा कर दें। मुझे इस में कोई एतराज़ नहीं होगा।

श्री अध्यक्ष: मैं ने भी यही कहा है कि जितना टाईम इधर से छोड़ेंगे वह उन टैक्सेशन बिल्ज़ पर लगाए जाने वाले वक्त के अलावा रखा जाए।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : अगर in addition to that time करना है तो कर लीजिए। (*Interruptions*)

श्री अध्यक्ष : मैं आप को फिर clear कर दूं। मैं ने यह प्रोपोज़ल दी है कि अगर उन बिल्ज़ पर दो, तीन या चार दिन देने हैं तो उन के अलावा जितना टाईम आप बजट डिस्कशन से कम करेंगे वह टाईम bills पर और बढ़ा दिया जाएगा ताकि आप उन पर ज़्यादा details में बोल सकें। मैं आप से इस बात पर मुतफिक हूं कि अगर बजट स्पीच के अन्दर ही टैक्सेशन प्रोपोजल्ज़ आ जातीं तो काम आसान हो जाता लेकिन गवर्नमैंट को सैंट्रल गवर्नमैंट की टैक्सेशन प्रोपोजल्ज़ के पेशेनज़र अपनी प्रोपोज़ल्ज़ में कुछ तबदीलियां करनी पड़ीं और उस के लिये उन्हें re-thinking करनी है। इस लिये इस position को meet करने के लिये मुनासिब होगा कि बजट की general discussion के period को curtail किया जाए और Taxation Bills पर ज़्यादा time allot किया जाए। लेकिन at the same time I would request the Government to bring forward the taxation proposal well before the conclusion of the Session ताकि Members इस mood में हों कि उन पर thorough discussion कर सकें

and they may not be in a hurry to go back. अगर बजट proposals पर taxation measures की absence में ही आप तमाम दिन बोलते रहेंगे तो इसका मतलब यही होगा कि आप बोलने की खातिर ही बोलेंगे। There will be nothing substantial to say about the Budget without the taxation proposals. (I would like to make it clear once again. My proposal is that if two, three or four days are to be allocated to the discussion on the Bills containing taxation measures then the time saved from the general discussion of the Budget will also be added to the time for discussion of those bills, so that the hon. Members may have more time to discuss them in greater details. I agree with the Hon. Members that it would have facilitated matters if the Budget Speech had contained the taxation proposals, but since in view of the Central Taxation proposals, the State Government had to do some re-thinking in order to effect changes in their own taxation proposals. In order to meet this situation, it would be in the fitness of thing s if the period of general discussion of the Budget is curtailed and correspondingly more time allotted for discussion of the taxation bills. But, at the same time, I would request the Government to bring forward the taxation proposals well before the conclusion of the Session so that the Members may be in a mood to discuss them thoroughly and are not be in a hurry to go back. If the hon. Members will continue speaking on the Budget all these days in the absence of any taxation measures, then they will be speaking only for the sake of speaking. There will be nothing substantial to say about the budget without the taxation proposals).

चौधरी राम स्वरूप : On a point of order, Sir. क्या यह convention नहीं है कि Finance Minister की speech में deficit को पूरा करने के लिए taxation proposals की बाबत indication दी जाए वरना Finance Minister की speech के कोई मायने नहीं रहते ? उन्होंने अपनी speech में यह नहीं बताया कि public पर कौन से taxes लगाए जाएंगे ।

श्री अध्यक्ष : I have understood your point. आप के इस point को उठाने से पहले ही मैं ने यह कहा है कि Budget speech पर Taxation proposals की absence में, discussion के कोई मायने नहीं । लेकिन गवर्नमेंट ने यह नज़रिया पेश किया है कि Central Government की proposals और उन की proposals में clash आ गया और वह इस सिलसिले में दुबारा सोच रहे हैं। वरना जब बजट स्पीच को उस दिन यहां Table पर रखा गया था तो मैं ने ऐसा करने के लिये इसी ख्याल से इजाज़त दी थी कि कहीं ऐसा न करने से taxation proposals की leakage न हो जाए। (I have followed your point. I have already stated, even before the hon. Member raised his point of order, that the discussion of the budget in the absence of any indication about taxation proposals, will be quite meaningless. But the Government's point of view is that their proposals have run counter to those announced by the Central Government and consequently, they are

[Mr. Speaker]
having a re-thinking on them. Otherwise on that day when I permitted the laying of the Budget speech on the Table of the House, it was done simply for the fact that the taxation proposals, supposed to be contained therein, might not get leaked out.)

बाबू बचन सिंह : मेरी अर्ज़ यह है कि Finance Minister की जो तकरीर गवर्नमैंट की तरफ से यहां पर रखी गई उस में यह कहा गया था कि हम taxes की proposals लाएंगे । अब हमें यह बताया जाना चाहिए कि deficit के gap को पूरा करने के लिये कौन कौन से taxation measures लाएं जायेंगे । इस वक्त गवर्नमैंट की duty है कि वह हमें taxes की proposal वाज़ेह तौर पर बताएं कि किस तरह से उस gap को पूरा किया जाएगा । अगर, जिस तरह से आप ने फरमाया, दो या तीन दिन बजट की general discussion में कम कर के उधर बढ़ा दिये जाएं तो मैं समझता हूं कि इस तरह से बजट की बहस अधूरी रह जाएगी और इस का मकसद ही फ़ौत हो जाएगा। इस लिये जरूरी है कि इस सिलसिले में गवर्नमैंट House को कोई indication दे, इशारा दे ताकि हम उन पर बहस कर सकें । बहस हर हालत में पूरी होनी चाहिए ।

श्री अध्यक्ष : आप इस मौजूदा बजट स्पीच पर क्या कुछ बोल लेंगे ? (To what extent will the hon. Members be able to speak on the Budget speech in its present form ?)

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहिब, मुझे अभी नहीं मालूम कि वह बिल अब किस level पर हैं। मेरा ख्याल है कि मैं अभी उन के बारे दरियाफत कर लूं । वैसे तो मेरा दिल करता है, Budget discussion से पहले हाउस के सामने सारी taxation proposals आ जाएं । मैं इस बारे में अभी आप को पता कर के बता दूंगा। इतना मैं कह सकता हूं कि हमारी जो पहले taxation की proposals थीं उन में से दो तीन चीज़ों को Central Government के Finance Commission के कहने पर हमें drop करना पड़ा है । इस लिये इन तमाम चीजों पर हम re-thinking कर रहे हैं । अभी थोड़ी देर तक मैं उन के बारे में पता करूंगा और जो position हुई वह आप को बता दूंगा । इस लिये यह बेहतर होगा कि taxation proposals के आने से पहले 2 दो या 2½ दिन बजट पर general discussion कर ली जाए और जब Taxation बिल हाउस के सामने आएं तो उस वक्त बाकी वक्त उन पर बहस के लिये दे दिया जाए.... (*Voices* No, no.)

Babu Bachan Singh : I do not agree.

श्री अध्यक्ष : बाबू बचन सिंह जी, यह कहना कि आप agree नहीं करते that is a different matter. लेकिन मैं कहता हूं कि इस में कोई ग़लत बात नहीं है कि बजट पर बोलने की ज्यादा गुंजाइश तब ही होती है जब हाउस के सामने बजट के साथ taxation proposals भी आ जाएं क्योंकि नए

taxes लगाए जाने हैं। इस लिये आप कल general discussion on the Budget कर लें। परसों फिर non-official day है फिर एक दिन और बजट पर general discussion कर लें। उस के बाद के तीन दिन जो इस मतलब के लिये रखे हुए हैं वह cut कर दें और जब हाउस के सामने Taxation Bills आएं तो उस पर ज्यादा वक्त लगा लें। क्योंकि मैं समझता हूं कि without taxation proposals बजट पर discussion अधूरी होगी। अब तो यही होगा कि आप जो मर्जी आए बोलते जाएं और मैं चुप बैठा रहूं।

(If Babu Bachan Singh says that he does not agree with this proposal then that is a different matter. I feel that there are no two opinions about the fact that the Budget offers wider scope for general discussion only if it is accompanied by taxation proposals because new taxes are going to be levied. Therefore, the House may hold general discussion to-morrow and also for one day more after the non-official day on day after to-morrow. The following three days now earmarked for general discussion of the Budget may be curtailed and instead the time thus saved be utilised for giving additional time for discussion of the Taxation Bills. I am of view that now general discussion of Budget without the Taxation proposals will not be completed. That would indirectly mean that the hon. Members would continue speaking at random and I would remain a silent spectator.)

बाबू बचन सिंह : On a point of order, Sir. अगर हम ने यहां कोई programme रखा हो और उस में कोई alteration करनी हो तो क्या हम Business Advisory Committee की रज़ामन्दी के बगैर ऐसा कर सकते हैं ?

श्री अध्यक्ष : वैसे तो Speaker को inherent right हासल है कि वह हाउस के business को अपनी मर्जी के मुताबिक change कर ले लेकिन मैं कोई unilateral position नहीं ले रहा। फिर Business Advisory कमेटी भी तो हाउस का एक हिस्सा ही है और मैं तो यह चीज़ सारे हाउस की राए ले कर तय करना चाहता हूं। कुछ हालात ऐसे होने की वजह से गवर्नमेंट अपनी taxation proposals बजट के साथ हाउस के सामने नहीं ला सकी।

(I am not taking any unilateral decision in this respect even though the Chair has got the inherent right to adjust Business of the House as it may feel necessary. Further, the Business Advisory Committee is also a part of this House and I wish that this change may be effected only when the whole House has approved of it. This necessity has arisen because due to certain circumstances the Government has not been able toput forth its Taxation proposals before the House along with the Budget).

डाक्टर बलदेव प्रकाश: स्पीकर साहिब, हम गवर्नमेंट की incompetency की वजह से आए दिन programme बदलने की इजाज़त नहीं दे सकते। चीफ मिनिस्टर साहब का यह कहना ग़लत है कि Taxation proposals इस लिये नहीं ला सके क्योंकि इन्हें डर था कि कहीं duplication न हो जाए क्योंकि Central Government की taxation का sphere कुछ और है और State Government का sphere और है। इस लिये मैं समझता हूं

[डाक्टर बलदेव प्रकाश]

कि यह गवर्नमेंट की incompetency और inefficiency है जो इन्होंने वक्त पर काम नहीं किया जिस की वजह से हाउस का कीमती वक्त खराब हो रहा है ।

Chief Minister : No, some items of taxation are common. Therefore, it is unfair for the hon. Member to say like that.

चौधरी देवी लाल : स्पीकर साहिब, यह बड़ा अहम मामला है । जब तक हमारे सामने taxation proposals न आएं उस वक्त तक बजट पर कोई discussion नहीं हो सकती । इस लिये मैं समझता हूं कि यह मामला Business Advisory Committee के सामने रखा जाए । जब तक taxation proposals हमारे सामने न आएं बजट पर अधूरी discussion होगी । Taxation के बिलों पर तो हमें बोलने का उस तरह खुला मौका नहीं मिल सकेगा जैसा के general discussion of the Budget पर मिल सकता है ।

गृह मन्त्री : मुझे इस बात पर कोई एतराज़ नहीं कि यह मामला Business Advisory Committee के पास भेजा जाए । इस बात पर मैं Leader of the Opposition से पूरी तरह से सहमत हूं । मैं ने information call for कर ली है ।

श्री अध्यक्ष : मैं एक बात का हमेशा गवर्नमेंट से गिला करता हूं कि और कहता हूं कि जो बात भी Opposition की तरफ से आए उसे मानने से सिर्फ इस लिये इनकार नहीं करना चाहिए कि वह Opposition की तरफ से आई है । यही बात Opposition वालों को नहीं करनी चाहिए । फिर यह proposal तो मेरी ही है और चौधरी देवी लाल जी ने वही कहा है जो मैं ने कहा है । मैं ने भी यही कहा था कि without taxation proposals बजट पर ज्यादा बोलने की गुंजाइश नहीं रहती । इस लिये मैं ने कहा था कि general discussion of the Budget सिर्फ दो या तीन दिन कर लीजिए और जब हाउस के सामने taxation बिल आएं उन पर ज्यादा वक्त बोल लें । बाकी Business Advisory Committee के फैसले को ignore करने का सवाल नहीं । मैं तो सारे हाउस को confidence में ले कर यह चीज़ करना चाहता हूं ।

पंडित जी कितनी देर में यह information आप मंगवा लेंगे ।

(It has been my general complaint against the Government and I again say that they should not spurn any proposal simply because it emanated from the Opposition. Similarly, I would request the Opposition not to adopt this attitude. Moreover, this proposal has originally been made by me and Chaudhri Devi Lal has simply supported my views in this respect. I had also told the House that without the taxation proposals the Budget did not offer much scope for discussion. That is why. I had suggested that the general discussion on the Budget be cut short to 2 or 3 days and time thus saved be utilised in giving additional time for discussion of the Taxation Bills. There is no question of ignoring the decision of the Business Advi-

sory Committee because I am taking the whole House into confidence in this respect. (Addressing Home Minister) by what time would the Hon. Home Minister be able to get the required information ?).

Home Minister : I will be able to give this information before we rise today. I will be able to place this information before the Business Advisory Committee what these bills are likely to be.

Mr. Speaker : The best course would be that a meeting of the Business Advisory Committee be held at 12·30 p.m. in my Office Room to-day. It is in the interest of the State and the hon. Members will be able to make better contribution to the debate.

Home Minister : Within an hour, I will be getting full information.

Mr. Speaker : The Business Advisory Committee will meet at 12·30 p.m. to-day. Meanwhile, a discussion on the motion that the Punjab Appropriation Bill, 1963, be taken into consideration at once, will start.

Sardar Gurnam Singh : I will not be available at 12·30 p.m. to-day. मैं यह कहना चाहता हूं कि बजट पर general discussion में बोलने का और scope होता है और बिलों पर बोलने का और scope होता है । यानी बिलों पर बोलने का scope बड़ा limited होता है लेकिन बजट की general discussion पर हम गवर्नमेंट की policies पर भी discussion कर सकते हैं । अगर हम यह चीज़ मान जाएं तो जब बिलों पर discussion होगी तो उस वक्त झगड़ा रहेगा और सरकार की तरफ से यह कहा जाएगा कि यह बात कही जा सकती है और यह नहीं कही जा सकती । इस लिये मेरी राए यही है कि general discussion पांचों दिन हो । हमारे पास बहुत material है जो हम हाउस के सामने लाना चाहते हैं और जिस को यह avoid करना चाहते हैं. . . .

Chief Minister : No. no. That is not the thing.

सरदार गुरनाम सिंह : General Discussion of the Budget जरूर पांच दिन चलनी चाहिए । यह criticism को avoid करना चाहते हैं ।

Chief Minister : We have no objection to that.

Mr. Speaker : It is most uncharitable. The proposal was entirely mine. ज्यों ही डाक्टर बलदेव प्रकाश ने अपना point raise किया था, मैं उसी वक्त उठा और मैं ने अपनी suggestion हाउस के सामने रखी । मैं समझता हू कि hon. मैम्बर साहिबान ठीक तरह से Budget की discussion नहीं कर सकते जब तक कि उन के सामने जो taxes लगाए जाने हैं वह न आ जाएं । खैर, हम इस मामले पर 12-30 बजे बाद दोपहर Business Advisory Committee में सोच विचार कर लेंगे । (Addressing Sardar Gurnam Singh) Will you be available from 11.45 a.m. to 12.00 noon to-day?

(It is most uncharitable. The proposal was entirely mine. I rose in my seat and placed my suggestion before the House soon after Dr. Baldev Parkash had raised his objection in this respect. I am of view that the Hon. Members cannot do full justice to the discussion of the Budget till the taxation proposals are also placed before them. Anyhow, this matter will be placed before the Business Advisory Committee at 12·30 p.m. today) (Addressing Sardar Gurnam Singh Will he be available from 11·45 a.m. to 12.00 noon ?)

सरदार गुरनाम सिंह : नहीं स्पीकर साहब, मैं तो अभी जा रहा हूं। मैं ने किसी और meeting में जाना है।

श्री अध्यक्ष : तो 12.30 बजे बाद दोपहर Business Advisory Committee की meeting मेरे Chamber में होगी। (Anyhow, the Business Advisory Committee will meet in my Chamber at 12.30 p.m. to-day).

Sardar Gurnam Singh : With your permission, Sir, may I depute somebody from my group to attend the meeting of the Business Advisory Committee ?

Mr. Speaker : Yes.

राओ निहाल सिंह : स्पीकर साहब, इस बारे में मेरी अर्ज़ यह है कि बजट पर जो पांच दिन discussion होने का पहला programme है वह उसी तरह रहने देना चाहिए और दिनों में कमी नहीं करनी चाहिए क्योंकि मेम्बर साहिबान ने अपने अपने हल्कों के बारे में बहुत कुछ कहना होता है। फिर कई मेम्बरों को तो गवर्नर के Address पर भी बोलने का मौका नहीं मिला, उन्हें अब ज़रूर बोलने का वक्त मिलना चाहिए। इस लिये बजट पर general discussion के लिये पांच दिन ही रहने देने चाहिएं।

Mr. Speaker : We meet at 12·30 p.m. to-day to discuss this matter.

ਸਰਦਾਰ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ Appropriation Bill ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਰਾਹੀਂ 14,78,80,200 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਮੇਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ already Budget session ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ Supplementary Demands ਦੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ ਬਲਕਿ ਇਥੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਰਚ ਵੀ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ State ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਬਗ਼ੈਰ ਹਾਊਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਹਾਇਤ ਨਾਵਾਜਬ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਹੈ ਇਹAppropriation Bill ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਕ Mis-Appropriation Bill ਹੈ।

Police ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਜਿਹੜੀ grant No. 23 ਹੈ, ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਵਡੀ ਰਕਮ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਇਤਨਾ ਭਾਰੀ ਖਰਚ State ਦੀ Administration ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।...... .

अध्यक्ष : एक बात मैं और अर्ज़ कर दूं कि Advisory Committee **की मीटिंग आज साढ़े 12 बजे की बजाये अब साढ़े 11 बजे होगी। मेम्बर साहिबान यह चीज** note **कर लें।** (Hon'ble Members may please note that meeting of the Business Advisory Committee is to be held at 11-30 a.m. instead of 12.30 noon to-day).

ਸਰਦਾਰ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ grant ਜਿਹੜੀ ਮੰਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, Supplementary Grant ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ police department ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ 31 ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਖਾਦੀ ਪੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਖਰਚ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ police ਦਾ ਜੋ ਕੰਮ ਹੈ ਉਹ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਅਮਨ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰਾਵੇ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ। ਇਹਦੀ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸੈਂਬਲੀ ਰਾਹੀਂ ਪਾਸ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ side by side ਇਸ ਖਤਰੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੇ। ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਦਾ Law ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ emergency ਨੂੰ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਦਾ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ Home Guards ਦੇ system ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ 40 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਰਚਾ ਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ Home Guard ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਕਹਿ ਸਕਣ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰਖਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਖਸ਼ਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ, ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਕੋਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਮਿਆਬ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਕਿਉਂ ਕਿ ਜੋ ਕੰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੇਹਤਰ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ 40 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀਆਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ majority ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਫਾਕਾ-ਕਸ਼ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜੋ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਪੈਸਾ ਹੈ ਵੀ ਉਹ ਜੰਗੀ ਕੰਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਬਲਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਅਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿਸ ਹਿਤ ਨਾਲ ਲੋਕੀਂ ਪੈਸਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਬੁਰਕੀਆਂ ਕਢ ਕਢ, ਉਤਨਾ ਕੰਮ ਹੋ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। Home Guard ਦੇ ਜੋ ਫਰਜ਼ ਹਨ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਏ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ। ਇਹੋ ਹਾਲ police system ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਇਕ I.G. police ਤੱਕ ਐਸੀ ਕੋਈ ਵੀ change ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਜਿਸ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਇਕ foreign country ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ country ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹਕ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਇਕ ਪੁਲਿਸ constable ਔਰ sub-Inspector ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਜਿਹੜਾ ਫਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ sub-Inspector ਦਾ ਇਕ S. P. ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਜੋ ਫਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਜੋ ਇਕ S.P. ਦਾ I. G. Police ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਜੋ ਫਰਕ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਜਾਂ pay ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ, ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਵਾਸਤੇ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਭੱਦਾ ਮਾਲੂਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੀ ਤਵੱਜਾ ਪੁਲਿਸ constable ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਲ ਦਿਲਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਿਤਮਜ਼ਰੀਫੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ constable ਨਾਲ ਅੱਛਾ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਆਪਣੇ department ਦੇ officers ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਉਸ ਵੀਰ constable ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ sub-Inspector, S. P. ਅਤੇ I.G. Police ਤੱਕ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਬਲਕਿ harass ਕੀਤਾ। ਆਖਿਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ ਨਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ section 80 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣਾ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ]

case, High Court ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਣਾ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ Government ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਦੂਸਰੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਜੀਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀਏ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ constable ਤੇ Head constable ਆਪਣਾ ਰੁਹਬ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ Head constable ਤੇ sub-Inspector ਆਪਣਾ ਦਬਾਉ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ Inspector, S. P. ਅਤੇ D.I.G. ਅਤੇ I. G. Police ਸਭ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਡੰਡਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਇਹ Democracy ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਦੁਖ, ਤਕਲੀਫ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਉਪਜ ਦਾ ਦਾਰੋਮਦਾਰ ਹੈ, ਸਹੀ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਦਿਹਾਤੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੇਂਡੂਆਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਖ ਤਕਲੀਫ ਵਿੱਚ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਠੀਕ guidance ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਇਹ ਸਲਾਹ ਲਈ ਕਿ appeal ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾ ਨਾਂ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ Legal Remembrancer ਨੇ ਇਹੋ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰੋ। ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ department ਨੇ ਕਦੇ ਨਿਪਟਾਉਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ Court ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਲੋਹੇ ਦੀ ਛੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਸਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫੇਰ Legal Remembrancer ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਪੁਛਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ case ਬੜਾ weak ਸੀ, ਇਹ ਗੱਲ Legal Remembrancer ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਔਰ ਫੇਰ Government ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਡਿਗਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਤੇ ਪਏਗਾ ਕੀ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ ?

ਪੂਰਨ ਚੰਦ constable ਦੀ 130 ਰੁਪਏ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹੈ, ਜਾਗੀਰ ਸਿਘ constable ਦੀ 3,370 ਰੁਪਏ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹੈ Head Constable Sadhu Singh ਦੀ 190 ਰੁਪਏ ਦੀ decree ਹੈ Balkrishen, D.S.P. ਦੀ 750 ਰੁਪਏ ਦੀ decree ਹੈ। Bhagwan Singh S.I. ਦੀ 7,140 ਰੁਪਏ ਦੀ decree ਹੈ। Constable Gurnam Singh ਦੀ 600 ਰੁਪਏ ਦੀ decree ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ constable 10 ਜੂਨ, 1957 ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ Secretary, congress committee ਮਿਲਿਆ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ dismiss ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ constable ਦੇ ਖਿਲਾਫ enquiry ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਨੂੰ 8 ਮਾਰਚ, 1958 ਨੂੰ show cause notice ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਇਲਤਜਾ ਕੀਤੀ ਲੇਕਿਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ Report ਕਿਸੇ Prince ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਫੇਰ 13th April ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ 4 ਸਤੰਬਰ, 1959 ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ notice ਦਿੱਤਾ, 26 October, 1960 ਨੂੰ decree ਮਿਲੀ, ਫੇਰ 6 ਜੁਲਾਈ, 1961 ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ Additional District Magistrate ਦੇ appeal ਕੀਤੀ, 12 ਅਪਰੈਲ,

1962 ਨੂੰ ਉਹ dismiss ਹੋ ਗਈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ constable ਜਿਹੜਾ ਇਤਨੇ ਸਾਲ ਮੁਕਦਮਾ ਲੜਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਨੇ ਮੁਕਦਮੇ ਲੜਨ ਲਈ ਕਿਥੋਂ ਪੈਸੇ ਲਏ ਹੋਣਗੇ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਬੁਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਬਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ Legal Remembrancer ਦੀ ਇਹ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਇਹ case ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੇ fit ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ Legal Remembrancer ਦੀ ਰਾਏ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ constable ਦੀ ਗਰਦਨ ਤੇ ਕਿਉਂ ਛੁਰੀ ਚਲਾਈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤਅੱਲੁਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ Amritsar ਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਿਕਮਾਨਾ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਔਰ 7 ਸਾਲ ਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਇਕ prince ਦੇ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵਜਾਹ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ Medical college ਪਾਸ ਹੋਵੇ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵੀ ਹੋਣ ਉਥੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਾਬਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਗ਼ਰੀਬ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਉਸ prince ਨੇ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਔਰ ਉਸ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਆਪਣੀ duty ਸਰਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਫੇਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ constable ਨੇ misbehave ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਗੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ court ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕੋਈ misbehave ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਕਿਸੇ constable ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਔਰ ਉਹ constable ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਹ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ misbehave ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਾਡਾ ਖੁਦਾ ਹੀ ਹਾਫਿਜ਼ ਹੈ। ਮੈਂ House ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਪੜਾਸੀ ਹਨ, ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ constable ਜਾਂ Head Constable ਬਤੌਰ Reader ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਐਸੇ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ duties ਦੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ constable ਨੇ ਸਤ ਸਾਲ ਮੁਕਦਮਾ ਲੜ ਕੇ 3,370 ਰੁਪਏ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਕਰਵਾਈ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ misbehaviour ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ officer ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ case ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ dismiss ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚੰਦ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਲ ਹੈ U. K. ਦਾ ਇਕ Minister ਜਿਸ ਦੀ income 3500 ਪਾਉਂਡ ਹੈ, ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰ ਨੂੰ use ਕੀਤਾ। Minister ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ car private ਕੰਮ ਲਈ use ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ Ministry ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ character ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਔਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣ ਲਈ U. K. ਦੇ ਵਿੱਚ elections ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਗਰ excise Minister ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ liquor shop ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਬੋਤਲ ਖਰੀਦ ਲਏ ਤਾਂ ਵੀ Minister resign ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਉਦੋਂ ਉਚਾ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ

ਹੁਣੇ ਹੀ **petition** ਲੜੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ **constable** ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ 7 ਸਾਲ ਮੁਕਦਮਾ ਲੜਨਾ ਪਿਆ। ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਦਮੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਚੰਗੇ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਜਿਸ ਗ਼ਰੀਬ ਦੇ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਨਾ ਹੋਣ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, Police Officers ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ constables ਨਾਲ ਸਲੂਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਸ਼ਾਇਆਂ ਨਹੀਂ। ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਕ constable ਔਰ I.G.P. ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਹੈ ਇਹ ਹਟ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਫ ਮਿਲਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖਾਹ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਜੋ ਆਈਨੀ ਹਕ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਗਰ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। Police Department ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੁਕੇਤਾ ਨਿਗਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਦੇਖਦੇ ਸਾਂ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਗੁਲਾਮ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਗਰ ਇਹ ਇਹਤਰਾਮ ਕਰਨ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਹ ਆਦਮੀ **independent** ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰਖਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਕਲ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਤਰਗੀਬ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਲਾਮ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਇਹ ਗਲਾਂ ਤਾਂ ਗੁਲਾਮ ਕੌਮਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਹੋਵੇ, ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਤਨਾ ਵਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ ਉਸਦੀ ਗਰਦਨ ਜ਼ਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਕਲ ਜੋ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰਦਨ ਜ਼ਨੀ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ **right** ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਰਾਸਰ ਤੌਹੀਨ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲ ਹਾਉਸ ਵਿੱਚ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਮੈਂ ਯੂਹ ਕਹਾ ਚਾਹਤਾ ਹੂ ਔਰ ਮੈਂ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਕੋ ਤੋੜਾ ਚਾਹਤਾ ਹੂ" ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਵਡੇ ਆਦਮੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰਨਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੋਵੇਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ **Constitution** ਇਹ ਹਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸ਼ਖਸ ਹੋਵੇ ਉਸਦੀ ਗਰਦਨ ਜ਼ਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਨਾ ਕਰੋ। ਜੋ ਕੁਝ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸਦੀ ਵਜਹ ਹੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਦੀ ਤਰਗੀਬ ਉਪਰੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਰੱਕ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁਛ ਲਉ ਕਿ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੀ ਮਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਬਹ ਤੋਂ

ਰਖਾਂ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟਰੈਫਿਕ ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁਛ ਲਉ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੱਲ ਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੱਲ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਕਿ ਉਹ 5 ਜਾਂ 6 ਆਦਮੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪਲੀਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹਥਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ, ਉਹ ਖੁਦ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਖੱਲ ਲਾਹਣੀ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਕਤ ਸਰਦਾਰ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਰਾਈਟਰ ਦੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ ਕਿ ਗ਼ੁਲਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਤਨੀ ਜੁਰਰਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। **City Magistrate** ਰਾਏ ਬਹਾਦੁਰ ਨਥੂ ਰਾਮ ਦੇ ਘਰ ਪਾਰਟੀ ਸੀ। ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਦੌਰ ਵੀ ਚਲੇ। ਉਸ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਫ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨਥਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕੋਤਵਾਲ ਚਾਲਾਨ ਕਰੇ ਪਰ ਜੇ ਰਾਏ ਬਹਾਦੁਰ ਨਥੂ ਰਾਮ ਵਿਸਕੀ ਪੀਵੇ ਤਾਂ ਉਹ **drink** ਕਹਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ। ਜੇਕਰ ਪੁਲੀਸ ਸਿਰਫ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਗਲਾ ਦਬਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਜੋ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਦੀਗਰ ਮੰਤਰੀ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕਹਿ ਦੇਣ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮਝੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੁਲੀਸ ਹਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਤਨਾ ਵਡਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ, ਰੋਕ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਜੈ ਜੈ ਹੋਣੀ ਸੀ ਪਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਚੱਪੇ ਚੱਪੇ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਣ ਲਈ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੀ ਵਲ ਤਕ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗਏ ਅਤੇ ਇਕ 10 ਨੰਬਰ ਦੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ...............

Revenue Minister : This is wrong.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਜੇਕਰ ਮੇਰਾ ਇਕ ਲਫਜ਼ ਵੀ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਮੱਲਾ ਸਿੰਘ ਜੋ ਬੜਾ ਬਦਨਾਮ ਕਾਤਲ ਹੈ ਤੇ 10 ਨੰਬਰ ਦਾ ਬਦਮਾਸ਼ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਉਹ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਸਾਬਕ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਵੀ ਨਾਲ ਗਈ ਸੀ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੋ ਕਿ ਇਹ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ। ਇਹੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ.........

Mr. Speaker : Please be relevant, This is not relevant,

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਬਦਮਾਸ਼ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁਲੀਸ ਵੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ 10 ਨੰਬਰੀਏ ਨੂੰ ਮੇਰੀ **shelter** ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਬੜਾ ਰਸੂਖ ਹੈ (*Interruption*) ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਚਕਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸ ਬਦਮਾਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ ਪਨਾਹ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਉਸ ਬਦਮਾਸ਼ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਯਰਾਨਾ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਫੇਰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ। ਕੀ ਇਹ ਹਾਉਸ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਰਗੁਜ਼ਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸ਼ਤ ਪਨਾਹੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਅਫੀਮ **underhand means** ਨਾਲ ਵੇਚਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਖੁਲਮ ਖੁੱਲਾ ਵੇਚਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਾਇਦਾ ਤਾਂ ਬਦਮਾਸ਼ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿਘ ਗਿੱਲ]

ਕਿ ਉਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਹਰ ਮੁਸ਼ਾਹਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। (Interruption by Agriculture Minister) ਮੇਰੀ ਗੁਜ਼ਾਰਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਰਾਇਤ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਮਾਲ ਖਾ ਖਾਕੇ ਗਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਲ ਸਾਡਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ..................

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਕ ਗਰੁਪ ਲੀਡਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡਾ ਮਾਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। (As a Leader of the group it does not behave the hon. Member to say that he is enjoying at their cost.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਚੰਗਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਛਡ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਹੀ ਨਮੂਨਾ ਮੈਂ ਜਦੋਂ General Administration ਅਤੇ revenue ਦੀ ਮਦ ਜ਼ੇਰੇ ਬਹਿਸ ਆਵੇਗੀ ਇਥੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਤੋ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ..........

Minister for Revenue: Who does not know the hon. Member ?

Sardar Lachman Singh Gill : I know you better. Shut up.

Mr. Speaker : I will not permit this type of behaviour in the House.

Minister for Revenue : He is in the habit of doing so.

Home Minister : Sir, before we proceed further I would request that hon. Member be asked to withdraw the words 'shut up'.

Mr. Speaker : I did not hear these words. Did the hon. Member use these words ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ shut up ਦਾ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਤਕਲੀਫ ਉਸ ਵਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਸ਼ਤਰ ਲਗੇ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਨਸ਼ਤਰ ਲਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਤਨੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਸੱਲੀ ਰਖੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਵੀ ਦੱਸਾਂਗਾ ਜੋ ਕੁਛ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ Miscellaneous ਦੇ ਹੇਠ ਮੰਗੀ ਹੈ। Miscellaneous ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ 4 ਜਾਂ 5 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ 24 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ Miscellaneous ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ। ਇਹ 24 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਲੰਬੇ ਚੈਕ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਿਲੇ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਕੋਲ ਅਨੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੋਲ ਹੋਣ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ 24 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਹਨ...........

Mr. Speaker: Please wind up now.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ 24 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਦੌਲਤ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆੜੇ ਵਕਤ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ war effort ਲਈ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ floods ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਖੂਹ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਹਾਤਮ ਤਾਈ ਦੀ ਕਬਰ ਤੇ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਦੁਖ ਵੰਡਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 75 ਰੁਪਏ ਫੀ ਖੂਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਤਾਂ ਉਠਿਆ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗਲ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ ਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਲਈ ਦਰਦ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਇਕ ਖੂਹ ਵਾਸਤੇ 75 ਰੁਪਏ ਰਖੇ ਹਨ ਇਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਹਨ। ਸ਼ੂਗਰ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਮਝ ਲੈਣਗੇ ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦੇਣ ਤਾਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਵਸ ਜਾਣ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ Appropriation Bill ਨਹੀਂ, Misappropriation Bill ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

श्रीमती ओम प्रभा जैन (कैथल) : माननीय स्पीकर साहिब, आज Appropriation Bill के जरिये तकरीबन पौने पन्द्रह करोड़ रुपये की मांग हमारे सामने रखी गई है। यहां पर काफी गर्मागर्मी से बहस होती रही है। यहां तक कि इस Appropriation Bill को Misappropriation Bill भी कहा गया। कल कुछ मैम्बर साहिबान ने यह भी कहा कि यह तो unbalanced Budgetting है, bad Budgetting है। लेकिन अगर वे मैम्बर साहिबान ज़रा गहराई से इन सब demands को देखते और इन को गौर से पढ़ने की तकलीफ गवारा करते तो जाहिर हो जाता कि यह साल के आखिर में बजट के बनाने में यह बजट formalities को पूरा करने में जो थोड़ी बहुत कमी रह जाती है उस को adjust करने के लिये यह बिल यहां पर लाया जाता है। स्पीकर साहिब, अगर इस बिल को split up किया जाए तो मालूम होगा कि कई मांगें काफी बढ़ी हैं। एक डिमांड है 9 करोड़ 83 लाख रूपए की जो कि Public Debts की है। स्पीकर साहिब, कौन नहीं जानता कि जब बजट बनाया जाता है या जब सरकार को खर्च करना पड़ता है तो Public Debts बजट का एक बड़ा important ingredient होता है और साल के शुरू होने में या बीच में जब खज़ाने में कमी होती है तो सरकार को कुछ पैसा उधार भी लेना पड़ता है। सरकार को अपनी securities की basis पर Reserve Bank से या Government of India से रुपया उधार लेना पड़ता है जिस की बाद में payment करनी होती है। अगर इस से Public Exchequer पर कुछ बोझ पड़ता होता तो मैं मान सकती थी कि 9 करोड़ की डिमांड unjustified है लेकिन जैसा कि Supplementary Estimates में बतलाया गया है अक्तूबर के और दिसम्बर के महीनों में सरकार को 9,83 लाख रुपया Reserve Bank से अपनी securities की basis पर लेना पड़ा और जिस की payment उसी वक्त हुई। इन हालात में इस मांग को किसी तरह भी unreasonable नहीं कहा जा सकता। स्पीकर साहिब, मैं एक बात और भी कहना चाहती हूं कि पिछले साल, खास तौर पर जो दिसम्बर और फरवरी के महीने गुज़रे हैं, वह महीने बहुत strain के रहे हैं। मैं जानती हूं कि different Departments को State finances को कितना काटना पड़ा। यहां पर unprecedent floods आए। कौन नहीं जानता कि इन floods से पंजाब की economy बिलकुल shatter हो गई। करोड़ों रुपयों का नुकसान हमारे किसान भाइयों को उठाना पड़ा। उस के बाद Emergency के हालात चले। हमारे देश पर चीन का हमला हुआ और एक बार लोगों के मन में यह विचार घूम गया कि न मालूम देश किस ओर आए। ऐसे हालात को देखते हुए पंजाब

[श्रीमती ओम प्रभा जैन]
की सरकार को अपने बजट को संभालना पड़ा। कुछ Departments में कुछ कटौतियां भी हुई। जब Planning Commission का संदेश आया तो Departments को कटौतियां लगानी पड़ीं। मैं जानती हूं कि कितना strain Departments को उठाना पड़ा किस तरह से अपने बजट को उन्होंने adjust किया। मैं फिर भी पंजाब गवर्नमैंट को दाद देती हूं कि इतने strain के बावजूद भी उन्होंने बड़ी भारी Master Plan बनाई और फैसला किया कि 18, 20 करोड़ रुपया खर्च करके तीन साल के अंदर अंदर पंजाब में से flood menace को खत्म कर देना है। इस मतलब के लिये war level पर committees बुलाई गईं, Cabinet बैठाई गई। Minister of Irrigation and Power ने जगह जगह पर दौरे किये, Chief Engineers को बुलाया गया और इस तरीके से नकशे बनाए गए कि पंजाब में से इस menace को समाप्त किया जाए। इस महकमे की efficiency की मैं दाद देती हूं मुझे खुशी है कि इस से Irrigation Department की बड़ी भारी efficiency जाहिर होती है। उन्होंने इस थोड़े अर्से में दो करोड़ बाईस लाख रुपये की प्लान बना कर हमारे सामने रखी जिस के लिये आज हम से पैसे मांगे जा रहे हैं। (*At this stage Pandit Chiranji Lal Sharma, a Member of Panel of Chairmen, occupied the Chair*)

चेयरमैन साहिब, जिन दिनों floods आए उन दिनों पंजाब में पानी का अथाह समुद्र वह रहा था, पानी निकलने का कोई रास्ता दिखाई नहीं देता था। मालूम पड़ता था कि drains ने काम करना बन्द कर दिया है। जमुना में एक दिन में पानी ऐसे दर्जे तक पहुंच गया कि जिस से दुनिया में तबाही मच जाए। साथ ही चीन के हमले से लोगों की जो हालत थी मैं समझती हूं कि पंजाब के लोग इस बात के मुस्तहक हैं कि उन को इस बात की दाद मिले, पंजाब सरकार को इस बात की दाद मिले और पंजाब के अफसरों की तारीफ की जाए कि उन्होंने ऐसे मौके को बड़ी खुशअसलूबी से संभाला। आज पंजाब के Supplementary Estimates हमारे सामने पेश हैं। उन से साफ जाहिर है कि उन्होंने कितने बड़े नुक्सान का मुकाबला किया और हमारे सामने स्कीम बना कर रखी जिस से कि floods की समस्या हमेशा के लिये खत्म हो जाएगी। चेयरमैन साहिब, मैं एक बात और कहना चाहती हूं। Irrigation के खर्च में आठ लाख का खर्च दिखाया गया है। वह महज़ एक formality थी, भाकड़े के सम्बन्ध में Betterment Levy के पैसे को adjust करना था। हमारे Irrigation Minister साहिब खुद उन लोगों के पास गए। उन को अपने दफतर में बुलाया और अपने टेबल पर बैठ कर उन के साथ फैसला किया। ऐसे backward इलाके जिन पर आज तक किसी की निगाह नहीं गई थी जिन इलाकों में पानी की बूंद भी नहीं पहुंचती थी। वजीर साहिब उन इलाकों के लोगों से मिले और हमदर्दी से फैसला किया कि उन को पानी दिया जाएगा। मैं चूंकि उन इलाकों से सम्बन्ध रखती हूं मैं उन की तरफ से खुशी का इज़हार आप के सामने करना चाहती हूं। रेगस्तानी इलाके जिन्होंने आज तक पानी की बूंद नहीं देखी अब इस democratic Government के कारण वहां पर पानी दिया जाए गा और उस सम्बन्ध

में इन Supplementary Estimates में demand रखी गई है। ऐसा नहीं किया गया कि बात को टाल दिया जाए और अगले साल के बजट में इस को रख दिया जाता। सब से बड़ी मांग जो 1 करोड़ 24 लाख की रखी गई है वह पुलिस के सिलसिले में है। अगर इस expenditure को ध्यान से देखा जाए तो मालूम होगा कि दस बारह लाख रुपया जो कि P.A.P. Force को बढ़ाने पर खर्च किया जाना है वह entirely Government of India ने करना है। उस का बोझा पंजाब पर नहीं पड़ेगा। सब जानते हैं कि पंजाब सरहदी सूबा है और इस के अमृतसर, फिरोजपुर और गुरदासपुर के इज़ला पाकिस्तान से लगते हैं और ऐसे हालात में जब कि पाकिस्तान की निगाहें हमारी तरफ कोई अच्छी नहीं मालूम होतीं, यह जरूरी था कि पंजाब तैयारी करता। इस के अतिरिक्त 41 लाख रुपया उन्होंने Civil Defence और Home Guard के लिये रखा है। कल मेम्बर साहिबान ने इस बात को बड़ा criticise किया कि अमृतसर में परसों जो रक्षादल की rally हुई उस में महज show था, दिखावा था। चेयरमैन साहिब, मैं खुद परसों अमृतसर में मौजूद थी। जब एक लाख volunteers का हजूम जनता के सामने पहुंचा और लोगों ने उस हजूम को देखा तो आप अंदाजा लगाएं कि कितना जोश और हिम्मत लोगों की बढ़ी होगी। महेंद्रगढ़ और कांगड़े के लोग अपनी हिम्मत से हिन्दुस्तान के प्रधान मन्त्री को देखने के लिये वहां पहुंचे। लोगों में यह विश्वास पैदा हो गया कि हम चीन और पाकिस्तान का मुकाबला अपनी हिम्मत से करेंगे। आप सोच सकते हैं कि इस से कितनी moral support लोगों को मिली होगी। सब से बड़ी तारीफ की बात यह है कि वे लोग महेन्द्र गढ़ जैसे रेगस्तानी और कांगड़ा जैसे पहाड़ी इलाकों से voluntarily अमृतसर में पहुंचे, अपने खर्च पर पहुंचे। सरकार ने उन को कुछ pay नहीं किया। वे अपने खर्च पर वहां आए। वहां पर spontaneously लोगों ने अपने उत्साह का, देश प्रेम का प्रदर्शन किया था। एक लाख सिपाही वहां पर आए जिन्होंने देश पर मर मिटने के अपने संकल्प को प्रधान मन्त्री के सामने प्रकट किया इस को बाज़ भाई अगर यह कह कर खत्म कर दें कि यह महज़ show था, दिखावा था, मैं समझती हूं कि कोई प्रशंसनीय बात नहीं है। ऐसा कर के तो लोगों के जोश को हमेशा के लिये खत्म करने वाली बात है।

10.00 a.m.

एक Demand 24,35,270 रुपये की Pension के बारे में रखी गई है। मुझे खुशी होती है गवर्नमेंट की efficiency पर। जिन pension cases का फैसला नहीं हो पाया था गवर्नमेंट ने बड़ी efficiently उन cases को clear किया और 24,35,270 रुपये की रकम pension अदा करने के लिये provide की। इसी तरह से अगर आप Supplementary Estimates को देखें तो पता लगेगा कि किस तरह प्रदेश की तरक्की और development के लिये एक के बाद एक scheme चलाई जा रही है। इसी तरह Irrigation के सिलसिले में Productive irrigation और power projects के लिये, Central Government से जो loan हासिल किया उसकी payment के सम्बन्ध में भी ज़िक्र किया गया है। जो Government of India से loan लिए गए उन पर interest भी दिया गया है। मैं समझती हूँ कि पंजाब

[श्रीमती ओम प्रभा जैन]
गवर्नमैंट की यह एक बहुत बड़ी achievement है कि इसने बड़े बड़े projects के लिये गवर्नमैंट आफ इंडिया को loans के लिये तैयार किया और पैसा लिया। इसके लिये Interest on Debt and other obligations की demand के अन्तर्गत 91,38,950 रुपए की मांग की गई है। इसी मद में 65,44,660 रुपए की मांग इसलिये रखी गई कि सन् 1961-62 में जो Government of India से plan और non-plan schemes के लिये 22,18,06,510 रुपए का कर्जा लिया था उसके interest की payment करनी थी। यह loan क्योंकि पूरा नहीं मिल पाया था और इसका बहुत बड़ा हिस्सा different rates of interest and different terms and condition पर मार्च, 1962 में मिला। इसलिये इस मद को पहले नहीं लाया जा सका था। लाज़मी तौर पर इस item को Supplementary Estimates में शामिल करना पड़ा।

इस तरह से अगर सारे supplementary बजट को minutely study किया गाए तो आप देखेंगे कि flood control के लिये 2,22,88,020 रुपए की demand पुलिस के लिये 1,24,95,520 रुपए की demand, Irrigation के कामों के एक demand 7,84,000 रुपए की और दूसरी 8,85,980 रुपए की, interest on Debt and other obligations के लिए 91,38,950 रुपए की मद, pensions के लिए 24,35,270 रुपए और इसी तरह दूसरी public benefit और सूबे की developmental schemes के लिये provisions किए गए हैं। यह सब कुछ immediate problems को हल करने की दृष्टि से किया गया है और इन सभी सराहनीय कार्यों के लिए निस्सन्देह सरकार धन्यवाद की पात्र है। इन शब्दों के साथ मैं आप का शुक्रिया अदा करती हूँ कि आपने मुझे अपने विचार House के सामने रखने का अवसर दिया।

चौधरी इन्द्र सिंह मलकि (सफीदों) : चेयरमैन साहिब, आज जो Appropriation Bill हमारे सामने पास करने के लिए पेश किया गया है इसे अगर मैं Mis-appropriation Bill कहूँ तो बेजा न होगा। जैसा कि बहुत से माननीय सदस्यों ने कहा, मैं भी यही बात कहूँगा कि बहुत सी मदें गवर्नमैंट की तरफ से इस हाउस के अन्दर हर साल ऐसी पेश की जाती हैं जिन से साफ तौर पर गवर्नमैंट की कोताही नज़र आती है। इसी तरह इस बिल के अन्दर बहुत सा रुपया decretal amounts के तहत मांगा गया है जो कि मैं समझता हूँ कि administrative डिपार्टमैंट और Legal Remembrancer की ना अहलियत की वजह से फजूल में सरकारी खज़ाने में से देना पड़ा। मिसाल के तौर पर कांस्टेबल पूरन चंद को एस. पी. अमृतसर ने डिसमिस किया। उसने अपील दायर की, वह रिजैक्ट हुई। Mercy अपील दायर की वह भी reject कर दी गई। उसके बाद उसकी तरफ से नोटिस दिया गया, अदालत में मुकदमा चला और आखिर में उस सिलसिले में गवर्नमैंट के खिलाफ खर्चे समेत डिग्री हुई। इसी तरह से कांस्टेबल जागीर सिंह का केस था। वह केस सन् 1958 से लेकर सन 1961 तक चलता रहा। उसको सन् 1954 में dismiss किया

गया था। अपील हुई, अपील निगरानी हुई वह खारिज कर दी गई। उसकी तरफ से नोटिस दिया गया। मुकदमा चला और इस तरह से 3,370 रुपए की डिग्री मय खर्च के गवर्नमैंट के खिलाफ हुई जो कि गवर्नमैंट को देना पड़ा। मैं हैरान हूँ कि क्यों नहीं पंजाब गवर्नमैंट का Law डिपार्टमैंट पहले से ही ऐसे केसिज़ को अच्छी तरह से जांचपड़ताल करता, क्यों नहीं मुतअल्लिका अफसरान उन केसों को गौर से देखते? नतीजा यह होता है कि बेचारे गरीब लोगों को अदालत में जाना पड़ता है। जब उन को गवर्नमैंट के महकमों से इन्साफ नहीं मिलता तो उन्हें मजबूर होकर अदालत के दरवाज़े खटखटाने पड़ते हैं। वहां जब मुकदमों का फैसला उन के हक में होता है तो गवर्नमैंट बदनाम होती है और स्टेट का पैसा इस तरह से ज़ाया जाता है। इसी तरह से, चेयरमैन साहिब, साधु सिंह हैड़ कांस्टेबल को 190 रुपए की decretal amount देनी पड़ी। उसने भी अपील की, निगरानी की लेकिन उन सब को reject किया गया। इस अर्सा में वह ससपैंड़ रहा। उसने नोटिस दिया और सरकार के खिलाफ डिग्री हुई। इसी तरह से श्री बाल कृष्ण डी. एस. पी., सब इन्स्पैक्टर भगवान सिंह और कांस्टेबल गुरनाम सिंह ने सरकार के खिलाफ डिग्रियां हासिल कीं।

चेयरमैन साहिब, पुलिस में ही नहीं दूसरे महकमों की लापरवाही और नाअहलियत की वजह से भी गवर्नमैंट को लाखों रुपए का नुक्सान हुआ। मैसर्ज़ कहान चन्द ऐण्ड संज़ ने जींद बलाक को दवाईयां सपलाई कीं। दवाइयों के पैसे सरकार की तरफ से नहीं दिए गए। नतीजा यह हुआ कि उन्होंने 1,480 रुपए की डिग्री हासिल कर ली। इसी तरह से रोहतक के अन्दर एक लड़कियों का स्कूल था। उसकी हालत बहुत खस्ता थी बिल्डिंग बड़ी dilapidated condition में थी। कहा गया कि उसकी मुरम्मत नहीं करवाई गई थी। और किराया न देने की वजह से मालिक ने डिग्री हासिल की और सरकार को किराया और केस की cost अदा करनी पड़ी। मैं हैरान हूँ कि अगर वह बिल्डिंग इतनी खराब हालत में थी तो उसकी मुरम्मत करवाई जा सकती थी और पैसे किराए में से काट किए जाते। हो सकता था कि अगर मकान गिर जाता तो बच्चे वहीं पर दब जाते और मर जाते। बहर हाल इस बात से इनकार नहीं किया जा सकता कि गवर्नमैंट ने बहुत सी decretal amounts लोगों को दीं जो कि इस की नाअहलियत का सबूत है। मैं समझता हूँ कि इस तरह सिर्फ गवर्नमैंट की बदनामी ही नहीं होती बल्कि स्टेट का पैसा ज़ाया होता है और इस में हाउस की भी बदनामी है।

चेयरमैन साहिब, Supplementary Estimates के अन्दर एक और रकम Embankments, drainage works वगैरा के लिए मांगी गई है। यह 7.84,000 रुपए की रकम है। बेशक drains के लिए यह रकम मांगी गई है लेकिन हालत यह है कि किसी भी ड्रेन को पूरी तरह से मुकम्मल नहीं किया जाता और न ही उन की completion reports आती हैं। मैं गुज़ारिश करूँगा कि सफीदों के इलाके में नाई नाला drain है। उस के किनारों पर कोई मिट्टी नहीं डाली गई नतीजा यह होता है कि हर साल पानी किनारों के ऊपर से बह निकलता है जिस से सफीदों के बीसियों गांव बरबाद हो जाते हैं। हर साल इस की बाबत सरकार के नोटिस में लाया जाता है, पैसा भी मांग लिया जाता है लेकिन बड़े अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि पता नहीं कहां पर वह रुपया misuse हो जाता है और ड्रेन्ज़

(चौधरी इन्द्र सिंह मलिक)

की तरफ ध्यान नहीं दिया जाता और एक बहुत बड़ा इलाका पानी की ज़द में आकर तबाह और बरबाद हो जाता है।

इसी तरह से एक बहुत बड़ी 2,22,88,020 रुपए की रकम Capital Outlay on Irrigation etc. etc. के लिए मांगी गई है। मगर यहां भी हालत यह है कि औंटा साईफन को बन्द करके सफीदों और जींद के बहुत बड़े इलाके को तबाह कर दिया गया। इस की सारी ज़िम्मेदारी इरीगेशन के महकमा पर है। नाई नाला व पकाना डरेंज का पानी हांसी ब्रांच को काट कर नहर में स्फीदों के इलाका में छोड़ दिया गया जिस से भी वह इलाका बरबाद हुआ। मैं ज़्यादा न कहता हुआ यही निवेदन करूंगा कि यह जो रुपया लिया जा रहा है इस से पुरानी syphons को साफ किया जाए, किनारों को ऊँचा किया जाए, और जो साईफन बने हुए हैं उन को widen किया जाए ताकि पानी का निकास बाकायदा तौर पर जारी रहे और आस पास के इलाके बरबाद न हों।

इस के अलावा चेयरमैन साहिब, 24,78,000 रुपए की Ex-Gratia payment Mill owners को करने के लिये मांग की गई है। कहा गया कि चूंकि उन शूगर मिल्ज़ ने 15 नवम्बर, 1960, या इस से पहले गन्ने की crushing शुरु कर दी इसलिये उन को यह ग्रांट दी जा रही है। और माफी के तौर पर यह ग्रांट दी गई। मैं गुज़ारिश करूँगा कि यह रुपया capitalists को और ज्यादा capitalist बनाने के लिये दिया जा रहा है क्योंकि उन्होंने elections के वक्त इनकी मदद के लिये बड़े बड़े cheques दिए थे और जिस वक्त भी उन से demand की जाती है वह अपना सरमाया इनके आगे पेश कर देते हैं। अभी P.P.C.C. के President की election के सिलसिले में भी उन लोगों की कई मोटरें हर शहर में घूमती फिर रही हैं। यही रुपया उन को इसलिये दिया जा रहा है ताकि वह स्टेट के पैसे का नाजायज़ फायदा उठा सकें। हालांकि इस रुपए को approach roads के बनाने पर खर्च किया जा सकता था या इस से किसानों की भलाई के और काम किए जा सकते थे या growers को improved agricultural implements देने पर यह रुपया खर्च किया जा सकता था लेकिन हमारी समझ में नहीं आता कि मास्टर गुरबन्ता सिंह जी ने समझदार होते हुए भी यह रुपया capitalists को क्यों दिया और किसानों की बेहतरी का क्यों ख्याल नहीं किया। इस से गवर्नमैंट की ना अहलियत साबत होती है और यह बात ज़ाहर होती है कि गवर्नमैंट की policy सरमायादारों को और सरमायादार बनाने की है। Public Accounts Committee की report में यह कहा गया है—

> "The Committee strongly disapprove the tendency on the part of Government in giving financial assistance as allowances or as *ex-gratia* payments"........

इस report को भी इन्हों ने नज़र अन्दाज़ कर दिया है। चेयरमैन साहिब, इसी पर बस नहीं। Commissioner's report को नज़र अन्दाज़ कर दिया जाता है, Betterment Levy की committee की रिपोर्ट को ignore कर दिया गया है। इसी तरह Estimates Committee और Public Accounts Committee की reports की परवाह नहीं की जाती। यहां तक कि इन reports को यह पढ़ते तक नहीं और अपनी मन मर्ज़ी करते हैं। जो इन के मन में आता है वही करते हैं जिस से हमारे

सूबे की बदनामी होती है और इस हाउस की बदनामी होती है और जो कमियां इन reports में point out की जाती हैं उन को दूर करने की कोई कोशिश नहीं करता।

चेयरमैन साहिब, मैं गुज़ारिश कर रहा था कि जिस तरह से decretal amounts से इन्हों ने public funds की wastage की है इसी तरह से जो ज़मीनें इन्हों ने acquire की हैं उन की compensation के जो यह awards देते हैं वह भी इतने गलत देते हैं और कम लगाते हैं कि land owners को Courts में जाना पड़ता है और नतीजा यह होता है कि उस में गवर्नमैंट के खिलाफ decree हो जाती है। इसी तरह से मालकान अराज़ी factory area फगवाड़ा का हाल हुआ। उस ज़मीन का 2,88,281 रुपया award दिया गया लेकिन जब land owners ने appeal की तो सरकार के खिलाफ decree हुई और उसे 88,080 रुपए और देने पड़े। इस के अलावा उसे 6 per cent के हिसाब से सूद भी देना पड़ा।

इसी तरह से New Medical Enclave के लिये अमृतसर में ज़मीन acquire की गई थी और ज़िला अमृतसर के collector ने उस ज़मीन को कीमत कम assess की जिस के नतीजे के तौर पर land owners ने appeal की और Sub-Judge Amritsar ने 2,53,664 रुपए की decree और सरकार के खिलाफ दे दी। इसी तरह से यमुना नगर में इन्हों ने displaced persons को rehabilitate करने के लिये ज़मीन aquire की थी land और owners को compensation कम दी गई जिस पर land owners ने दावा दायर कर दिया और 2,18,000 रुपए की decree सरकार के खिलाफ हो गई। चेयरमैन साहिब, इस तरह से इस appropriation Bill में 76 लाख रुपया decretal amounts के तौर पर मांगा गया है। एक मिसाल इस सिलसिले में और पेश करना चाहता हूँ जिस का ज़िक्र Public Accounts Committee की report में किया गया है जो कल ही सदन के सामने रखी गई है। इस में Rehabilitation Department की मिसाल पेश है।

> "Land measuring 29·59 acres was acquired by Government in March, 1953, for setting up a mud hut colony at Gurgaon for the rehabilitation of displaced persons. The rate of compensation payable in respect of this land as assessed by the Land Acquisition Officer, viz., annas 4 per square yard....".

लेकिन इस के बाद land owners ने दरखास्त दी। Arbitrator मुकर्रर हुआ। उस ने जहां पहले उस ज़मीन की कीमत चार आने गज़ के हिसाब से assess की थी वहां arbitrator ने चार रुपए फी गज़ के हिसाब से कर दी। फिर गवर्नमैंट ने appeal की और appeal में वह कीमत तीन रुपए के हिसाब से assess हुई। गवर्नमैंट ने उस appeal के फैसले के खिलाफ फिर appeal की लेकिन उस की वह appeal reject हुई। इस में लिखा है—

> "The Letters Patent Appeal filed by Government in March, 1958, against this decision in the High Court was rejected as being time-barred. A special pettion for leave to appeal by Government tothe Supreme Court was also rejected in May, 1959, on the ground that the points raised were not fit enough for special leave."

तो मैं अर्ज़ कर रहा था कि उस ज़मीन की compensation जहां पहले चार आने के हिसाब से assess हुई थी तो 40,203 रुपए बनती थी वहां वह appeal में तीन रुपए के

[चौधरी इन्द्र सिंह मलिक]

हिसाब से 4,32,000 रुपए हो गई और फिर 4,32,000 रुपए पर interest भी गवर्नमैंट को देना पड़ा।

"Besides, an expenditure of more than 1·75 lakhs by way of interest on the enhanced compesnation and litigation charges was also incurred by Government".

1.75 लाख रुपए तो गवर्नमैंट को interest के तौर पर देने पड़े हैं। आप सोचें कि 4 लाख 32 हज़ार तो compensation का देना पड़ेगा और एक लाख और 75 हज़ार रुपए सूद के देने पड़े हैं। इस के अलावा तीन और cases भी हैं जिन के बारे में लिखा हुआ है।

"In three other similar cases of acquisition of 52·6 acres of land for mud-hut colonies/ Work Centres at Gurgaon, the compensation was enhanced by the Arbitrator from Rs 82,888 to Rs 6·99 lakhs".

Mr. Chairman : Please wind up.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : चेयरमैन साहिब, मैं सिर्फ दो मिनट और लूंगा क्योंकि मुझे पहले इस Session में अभी तक time नहीं मिला।

तो मैं गुज़ारिश कर रहा था कि उस case की enquiry हुई जिस के तहत पांच अफसरों के खिलाफ action लिए जाने को कहा गया था लेकिन कोई action नहीं लिया गया।

"According to the report submitted by the Enquiry Officer in May, 1960 the difference was found to be due to the improper conducting of the case on behalf of the State and due to insufficient evidence having been prduced on behalf of Government before the lower court. Five officials were held responsible by the Enquiry Officer for this lapse".

उस के बारे में मैं अर्ज़ कर रहा था कि वह पांचों अफसर छोड़ दिए गए और उन के खिलाफ कोई कार्यवाही नहीं की गई हालांकि पहले इन तमाम cases में 8 लाख रुपए का गवर्नमैंट का नुकसान हुआ फिर सात लाख का और नुकसान हुआ। इस तरह से 15 लाख रुपए का नुकसान हो जाता है और ज़िम्मेवार अफसरों के खिलाफ कोई action नहीं लिया गिया। अफसरों के खिलाफ action लेने की बजाए उन्हें shield किया जाता है।

इसी सिलसिले में मैं एक मिसाल और पेश करना चाहता हूँ। एक तो emergency की हालत में लोगों से defence के लिए रुपए लिए जा रहे हैं और दूसरी तरफ taxi driver को मिलो मीटरज़ लगाने के लिये 50 हज़ार रुपए की रकम दी जा रही है। मैं पूछता हूँ कि जब यहां emergency की हालत चल रही है तो ऐसी हालत में taxi drivers को 50 हज़ार रुपए देने की क्या ज़रूरत पड़ी थी। फिर Home Minister साहब ने कहा है कि 282 थानों में लोगों को rifle training दी जा रही है। लाखों रुपए इस training पर खर्च किए जा रहे हैं लेकिन मैं बताता हूँ कि यह training कैसी दी जा रही है। यह ठीक है कि शुरू 2 में जोश था लेकिन अब इस में लोगों को दिलचस्पी नहीं रही। मैं दावे के साथ कह सकता हूँ कि कोई training नहीं दी जा रही। न तो थानों में training देने के लिए rifles ही हैं और न ही instructors हैं। यह ठीक है कुछ आदमी पहले जो Farmers Forum में काम करते थे जो I.N.A. के आदमी थे और जनरल मोहन सिंह के आदमी थे उन्हीं में से दो हज़ार आदमियों को 90, 90 रुपए माहवार पर Instructors लगा लिया गया है। उन के पास rifle कोई नहीं और न ही कोई training

देने वाला है। यह तो सिर्फ अपने आदमियों को absorb किया जा रहा है और public का रुपया इस तरह से बरबाद किया जा रहा है।

Mr. Chairman : Is the hon. Member speaking on the Appropriation Bill or on the Supplementary Estimates ?

चौधरी इंद्र सिंह मलिक : फिर चेयरमैन साहब अपने आदमियों को फायदा पहुचाने के लिए कितनी नई post create की जा रही है। Estimate Committee की report जो अभी House के साहमने आई है उस में दिया हुआ है--

During the course of oral examination the departmental representative stated that there were at present nine-Assistant Directors in the Medical and Public Health Department namely :—

Assistant Directors—
(1) One Assistant Director, Headquarters.
(2) Two Assistant Directors for Maternity and Child Welfare.
(3) One Assistant Director for Health Education.
(4) One Assistant Director for Family Planning.
(5) One Assistant Director for Tuberculosis Control.
(6) One Assistant Director for Nursing.
(7) One Assistant Director for Employees State Insurance Work.
(8) One Assistant Director for Small-pox."

यह नौ डायरैक्टर्ज़ एक ही महकमे में हैं। इन के अलावा डिप्टी डायरैक्टर्ज़, जायंट डायरैक्टर्ज़, असिस्टैंट डायरैक्टर्ज़ और ऐडीशनल डायरैक्टर्ज़ भी हैं। और फिर कहते हैं कि ऐमरजैंसी है। जहां जरूरत होती है अपने आदमियों के लिये, पोस्ट निकाल ली जाती है। फिर चेयरमैन साहिब, सब-रजिस्ट्रार लगाए गए हैं हर तहसील में। पहले उन का काम तहसीलदार कर लिया करते थे मगर हारे हुए लोगों को जगह देनी थीं तो उन के लिए यह जगहें बना लीं, ऐडवाइज़र बना लिए और दूसरे ओहदे निकाल लिये। क्या यही है इन की क्लीन ऐडमिनिस्ट्रेशन का नमूना ? क्या इन्हों ने इन तरीकों से ही पंजाब की तरक्की करनी है। यह तो पंजाब का सत्यानाश कर रहे हैं। पंजाब का नामो निशान मिटाने की कोशिश हो रही है। चेयरमैन साहिब आप ने मुझे बोलने का वक्त दिया इस के लिए आप का शुक्रिया और इन (सरकार) से भी दरखास्त है कि अगर यह पंजाब का भला चाहते हैं तो यह गद्दियां छोड़ दें।

कामरेड राम प्यारा (करनाल) : चेयरमैन साहिब Supplementary Estimates के सफा 40 पर एक डिमांड है।

" Starting of Government shop at fort, Bahadurgarh".

जनाब, इस के लिए मैं इन को बधाई देता हूँ। इस चीज़ की जरूरत थी और इन्हों ने इस तरफ ध्यान दिया है। इस के अलावा जो काम इन्हों ने पुलिस के लिये किया है उस को भी मैं ने appreciate किया है। उन लोगों ने ला ऐंड आर्डर को कायम रखना है और उधर से जो interruptions होती हैं उन का भी ख्याल रखना है। मगर यह दुख की बात है कि सरकार की यह tendency होती जा रही है कि अमीर आदमी को फायदा पहुँचाना है। इस में हम ने देखा है कि मिलों के लिये 24 लाख रुपये ex-gratia grants के तौर पर रखा गया है। इस के अलावा आप को पता है कि यहां पर इस बात का ज़िक्र किया गया है

[कामरेड राम प्यारा]

कि यू0 पी0 में 19 पैसे सैस है जब कि पंजाब में 9 पैसे है हालांकि अगर वह ज्यादा दें तो उन को कोई फर्क नहीं पड़ता। मगर कुछ बातें हैं जिन की वजह से यह नहीं किया जा रहा। जनाब मेरा एक सवाल था। वह मैं पढ़ता हूँ :

"Will the Minister for Finance be pleased to state :—

(a) with reference to reply to unstarred question No. 363, printed in the list of questions for 6th November, 1962, whether the decision in regard to the proposal to provide short buttoned up coats and trousers with pagris or caps to all the class IV employees has been finalised ; if so, when ; if not, the reasons there for ;

The reply given to it is as follows :—

" The matter has since been considered by Government but in view of the National Emergency it has been decided that the status-quo should be maintained".

इस तरह से जहां पर ग़रीबों का ताल्लुक होता है सरकार सोचती है कि 'स्टेटस को' कायम रखना चाहिए मगर अमीरों को पैसा दिया जाता है। हम इस पालीसी को पसन्द नहीं करते। चेयरमैन साहिब, आप को याद होगा कि सरस्वती शूगर मिल के पास सैस का रुपया जमा था जो कि वह दे नहीं रहे थे। शोर मचाने पर उन से 21 लाख रुपया वसूल किया गया। मगर मेरा ख्याल है कि उन से सूद नहीं लिया गया होगा। अगर उन दो तीन सालों का जो उन लोगों ने यह रुपया अपने काम में लाया उस का सूद लिया गया है तो वजीर साहिब बतायें कि कितना लिया गया है। इसी तरह एक जगजीत मिल है। वह मालिक बड़े अमीर हैं। मेरी इत्तलाह के मुताबिक उन लोगों का काम पंजाब के बाहर भी है। पहले तो इन लोगों से सैस कम लिया जाता है और अब ग्रांट दी जा रही है। इस का ऐक्ट में कोई provision नहीं है और चोर दरवाज़े से यह काम किया जा रहा है। यह सूबे का वह रुपया है जो कि छावड़ी वालों और रेड़ीवालों से इकट्ठा किया गया है। और बड़े बड़े सरमायदारों को दिया जा रहा है। फिर कहते हैं कि हम तो सोशलिस्ट पैटर्न अपनाने वाले हैं। मुझे यह कहते हुए रत्ती भर भी झिझक नहीं है कि यह तो capitalists के एजेंट के तौर पर काम कर रहे हैं। (आपोज़ीशन की तरफ से तालियां) इसी टैंडैंसी का एक सबूत और अर्ज़ करना चाहता हूँ। जनाब फरीदाबाद में एक इन्डस्ट्रीयल ऐस्टेट है। वहां पर कुछ ज़मीन ऐक्वायर की गई है। वहां पहले बोर्ड था सुरेंद्रा ओवरसीज़ प्राईवेट लिमिटिड। उस के बाद वहां पर बोर्ड हो गया ओरियैंटल ऐंड स्पिनिंग ऐंड वीविंग कम्पनी प्राइवेट लिमिटिड, अमीं चन्द प्यारा लाल ऐंटरप्राइज़। उस ज़मीन की assessment थी 98 लाख। मगर चंडीगढ़ से कारें और टैलीफून जाने लगे। इस का अगर सबूत देने की ज़रूरत हुई तो वह मैं दूंगा। (आपोज़ीशन की तरफ से तालियां) नतीजा यह हुआ कि वह रकम 98 लाख से कम हो कर 18 लाख रह गई। यह भी वह जमा नहीं करा रहे। वह अब भी वज़ीर साहिब की कोठी पर बैठे हैं। हम यहां पर इस लिये तो काम नहीं करते कि अमीरों को पैसा दिलाया जाए। फिर आप जानते हैं कि जब सरकार किसी कम्पनी में हिस्से खरीद लेती है तो उस की कदर बढ़ जाती है। इस लिये सरकार ने बड़ी मेहरबानी करके उस फर्म के एक हज़ार रुपए के हिस्से खरीद लिये हैं। और इन अगले बैंचिज़ पर बैठने वालों में से किसी के ज़रूर उस में हिस्से हैं। (आपोज़ीशन की तरफ से तालियां) अगर ज़रूरत पढ़ी यह तो भी साबत करूँगा। फिर पंचशील कोआपरेटिव सोसाइटी है। उस का ज़िक्र सफा

28 पर है। उस के लिए 2.25 लाख रुपया मांगा गया है डिबैंचर खरीदने के लिये। उस पार्टी ने दो दफा वेरीफाइड क्लेम पेश किया और वह रिजैक्ट हुए कि बोगस हैं। Inquiry हुई और पता चला कि रा मैटीरियल ब्लैक मार्किट में बिकता रहा है। बिजली का बिल नहीं आया मगर माल बना। वह कैसे हो गया। मजदूरों की लिस्ट भी उन से नहीं मिली। अब बहुत ज़्यादा शोर मचाने के बाद वह फर्म सरकार ने ले ली है। मगर क्या पता कि यह फिर उन को दे दें ताकि जो घाटा रहे वह तो सरकार को रहे और जो नफा हो वह उन लोगों को रहे। एक और Meteorological Private Limited नाम की फर्म थी उस के लिये गवर्नमैंट ने भी ज़मीन ऐक्वायर की है। यह उस प्राइवेट फर्म को दी जाने वाली है। सौदे हो रहे हैं। और उन को इजाज़त देने वाले हैं कि वह अपने तौर पर उसे बेच लें। फिर और नफा कमा लें। अगर ऐसा किया गया तो हम मुखालिफत करेंगे। फिर जनाब New India Spinning and Weaving Mill, Ballabgarh में बन रही है। वहां ज़मीन चीफ मिनिस्टर साहिब के लड़के के लिये ऐक्वायर की गई है और यह ज़ोर लगाया जा रहा है कि ज़मीन की कीमत कम मुकर्रर की जाए। वहां पर जो ऐस0 डी0 ओ ऐक्वीज़ीशन अफसर का काम कर रहा है उस की जान मुसीबत में आई हुई है। तो मैं चाहता हूँ कि इस टैंडैंसी को हमें खत्म करना चाहिये। और यह तभी खत्म हो सकती है कि हम लालच करना छोड़ें। हमने जो एक्स ग्रैशिया ग्रांट दी है, उसे डिसऐप्रूव करना चाहिये। वह इसलिये कि इस हाउस ने ऐक ऐस्टीमेट्स कमेटी बनाई है और जो चेयरमैन है, वह इस ट्रैज़री बैंचिज़ का एक मैम्बर है, वह इसको unanimously डिसएप्रूव करते हैं। और किसी खास बेसिज़ पर ही इसे डिसएप्रूव करते हैं तो फिर हमें भी चाहिये कि हम भी करें। मैं एक बात और सरकार से पूछना चाहता हूँ कि अगर यही बात थी और यह ग्रांट देनी थी तो कपास के खेतों में, गंदम के खेतों में और दूसरे और खेतों में जब चार बार पानी की जरूरत होती है मगर उनको पानी दो बार नहीं दिया जाता है, ऐसी सूरत में उन खेतों की पैदावार कम हो जाती है, तो उन किसानों को क्यों इगनोर किया गया। यही नहीं, अगर वर्षा का पानी उनके खेतों को मिल जाता है, और वह नहर का पानी इस्तेमाल नहीं करते तो इनको चाहिये था कि उनकी बैटरमैंट लैवी कम करते लेकिन होता यह है कि उनसे बैटरमैंट लैवी बदस्तूर चार्ज की जाती है। और रुपया दिया जाता है उन लोगों को जिनकी लाखों करोड़ों की आमदन होती है। पानीपत की कोआपरेटिव शूगर मिल जिसमें बहुत सारे लोगों का रुपया लगा है, उसकी तरफ कोई ध्यान नहीं दिया गया। मैं यहां बताना चाहता हूँ कि--

> "During 1961-62 crushing season the sugar mills in the State recorded exceptionally low sugar recovery which caused heavy losses to them. The sugar Industry represented to the State Government for affording them relief on this account. Accordingly, the State Government considred the matter at length. The huge losses running into lacs of rupees, will criple the mills and thwart their economic development......"

आप एक आदमी को मालामाल करने के लिए कई आदमियों की डिवल्पमैंट thwart करेंगे। मुझे समझ नहीं आती कि जिन employees की रोटी नहीं चलती और जिनके पास कोट-पाजामा तक नहीं है, उनको कोट-पाजामा provide करने के लिये इनके पास पैसा नहीं है लेकिन बड़े बड़े आदमियों की जेबें भरने के लिये यह सब किया जा रहा है।

[कामरेड राम प्यारा]

अब इसमें जो 2 करोड़, 22 लाख, 88 हज़ार के करीब रुपया flood के लिये रखा गया है उसके लिये मैं मुबारिकबाद देता हूं लेकिन उसका एक झगड़ा है—

"Provision for these works could not be made in the Original Budget as the works could not be anticipated earlier".

मैं 6 साल से शोर मचा रहा हूँ और हज़ारों मिसालें दी हैं लेकिन उनकी तरफ कोई ग़ौर नहीं किया जा रहा है। गवर्नमैंट ने भाखड़ा डैम बनाया और जिससे 250 लाख एकड़ की सिंचाई हुई लेकिन 30 लाख से ज्यादा एकड़ ज़मीन water-logged हो गयी। मैं ने कई बार इस तरफ ध्यान दिलाया, सैंट्रल गवर्नमैंट से चिट्ठियां आईं, प्राइम मिनिस्टर ने चिट्ठी भेजी, लेकिन यह कहते हैं कि हम अभी अंदाज़ा नहीं लगा सकते। इससे ज्यादा इगनोरेंस के लफ़ज़ और क्या हो सकते हैं। मैं यह कहना चाहता हूँ कि यह ऐसे लफ़ज़ों से गुरेज़ किया करें जिससे बाहर वाले यह न समझें कि यहां पर जो आदमी बैठे हैं इनको कुछ पता नहीं।

श्री मंगलसेन : क्या एक मैम्बर ट्रेज़री बैंचिज़ पर बैठे हुए आदमियों को जाहिल कह सकता है?

कामरेड राम प्यारा : पहले, तो जनाब मैंने ऐसा कुछ कहा नहीं है अगर कुछ कहा गया है तो मैं अपने लफ़ज़ वापस लेता हूँ क्योंकि मेरा यह मतलब नहीं जो श्री मंगलसेन ने लगाया है। मैं गवर्नमैंट को यह कहना चाहता हूँ कि flood control के लिये जो रुपया रखा गया है वह बहुत अच्छा किया गया है, लेकिन इसको expedite करना चाहिये। एक वार्निंग भी मैं गवर्नमैंट को देना चाहता हूँ कि जी0 टी0 रोड के साथ साथ जो जमुना नदी गुज़रती है, 1955 में कुंजपुरा के साथ उस पर बना हुआ पुल वर्षा के कारण टूट गया था और सड़क डैमेज हो गई थी, ट्रैफिक इंटरस्ट हो गया था। आज इस बात का डर है जब कि emergency लगी हुई और हमने देश को तैयार करना है, अगर बारिश में पुल टूट गया और जी0 टी0 रोड खराब हो गई तो देश का बड़ा अहित होगा और हम emergency में जो काम करान चाहते हैं वह पूरा नहीं हो सका। इसलिये सरकार इस तरफ़ खास तौर पर ध्यान दे। तो जो यह स्कीम है बांध की उसे पक्का करवा के मज़बूत बनाया जाए और छोटे-छोटे प्राजैक्ट्स या स्कीमों को भले ही फिलहाल छोड़ दिया जाए लेकिन जो चीज़ें priority दी जाने वाली हैं उन्हें पहले take up किया जाए। और इस बात का ध्यान रखा जाए कि सिर्फ political pressure की बिना पर कोई ग़ैर ज़रूरी स्कीम में हाथ न डाला जाए बल्कि जो वर्कस हैं उनकी ज़रूरत को मद्देनज़र रख कर ही पूरा किया जाये और उनको priority दी जाए। मैं इतना ही कह अपनी जगह लेता हूँ कि जो बातें मैंने कही हैं अगर ठीक हैं तो उन्हें सरकार को मानना चाहिये।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ (ਪੂਰੀ, S. C.) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਲ supplementary demands ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ Appropriation ਬਿਲ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਦਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਫਾਦ ਲਈ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਾਇਦੇ ਉਠਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ 24 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੇ 50 ਜਾਂ 100 ਰੁਪਏ

ਤਕਾਵੀ ਦੇ ਦੇਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਪਾਹੀ ਹਥਕੜੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੁਪਏ ਦਿਉ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਰੁਪਿਆ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। Defence fund ਲਈ ਜਿਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। Prime Minister ਤੇ ਇਹ ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਖੁਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੇ ਹੀ ਵਧ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੋ ਰੁਪਏ ਫੀ ਜੀ fund ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰਾ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। S.D..M. ਨੇ ਖੁਦ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿੱਚ ਜਲਸੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਲੁਟਣ ਲਈ ਤਾਂ ਅਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ fund ਦੇਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ defence bonds ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਫੀ ਪਿੰਡ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਾਂਡ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਚੈਨੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਮੀਰਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਤੇ ਹੀ ਦਬਾਉ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਹਨ ਤੇ ਅਫਸਰ ਹਨ ਇਥੇ ਕੋਠੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਠੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਗ਼ਰੀਬ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਨੇਫਾ ਤੇ ਲਦਾਖ ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਅ ਮਗਰ 500 ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਲੁਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੀਫੈਂਸ ਦੇ ਹਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 24 ਲਖ ਤੋਂ ਵਧ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਦੀ ਇਕ ਚਾਲ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ। 50,000 ਰੁਪਿਆ ਸਿਰਫ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਟੈਕਸੀਆਂ ਲਈ ਮਿਲੋਮੀਟਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਗ਼ਰੀਬ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਟੈਕਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਨਾ। ਜਦੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਸੈਕਟਰ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਐਨੀ ਦੂਰ ਹੈ। ਇਕ ਟਾਈਮ ਟੇਬਲ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਲਿਸਟ ਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਵਧ ਕਰਾਇਆ ਚਾਰਜ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ 50,000 ਰੁਪਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ milometer ਲਾਏ ਜਾਣ। ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਜ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ।

ਹੜ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਨਾਲੀਆਂ ਕਢਣ ਵੇਲੇ power politics ਨੂੰ ਅਗੇ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮਾਹੋ ਰਾਣਾ ਡਰੇਨ ਹੈ। ਉਥੇ ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਗਏ। ਜਿਹੜੀ alignment ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਏਥੋਂ ਦੀ ਕਢ ਲਓ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇੰਜਨੀਅਰ ਗ਼ਲਤ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਹਨ। ਜੇ ਪਹਿਲੀ alignment ਗਲਤ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਐਨਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਨਾਲਾ ਪੁਟਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਇੰਜਨੀਅਰ ਨੂੰ ਫੜੋ ਜਿਸ ਨੇ ਗ਼ਲਤ ਖਰਚ ਕਰਵਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਮਨਿਸਟਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਨਾਲੀ ਪੁਟਣ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਓਵਰਸੀਅਰ ਵਗੈਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰ ਲਾਈਨ ਕਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਇਕ ਡੰਡਾ ਜਿਹਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੈਸੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲਾਈਨ ਦੁਬਾਰਾ ਕਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਕੈਰੋਂ ਡਰੇਨ ਹੈ। ਉਸ ਤੇ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਇਕ ਸੜਕ ਤੇ ਦੋ ਪੁਲ ਹਨ। ਕਲ ਪਰਸੋਂ ਦੀ ਇਹ ਗਲ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪੁਲ ਹੋਰ ਉਸ ਤੋਂ ਇਕ ਮੀਲ ਉਰਲੇ ਪਾਸੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਦੋ ਪੁਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਪੁਲ ਦਾ ਹੋਰ ਠੇਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਡਰੇਨ ਪੁਟੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਪੁਟੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ। (ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਗ਼ਲਤ alignment ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। X.E.N. ਤੇ S.D.O. ਉਥੇ ਗਏ। XEN ਨੇ S.D.O. ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਡਰੇਨ ਜਾਣੀ ਹੈ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਦੀ ਨਾ ਜਾਵੇ। S.D.O. ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। XEN ਤੇ S.D.O. ਵਿੱਚ ਝਗੜਾ ਹੈ। S.D.O. ਵਾਸਤੇ ਮਨਿਸਟਰ ਕੋਲੋਂ ਗਲ ਗਈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਪੁਲ ਟੁਟ ਗਿਆ। ਦੁਬਾਰਾ ਪੁਲ ਦਾ ਠੇਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਠੇਕੇ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗਲੋਟੀ ਦਾ ਪੁਲ ਬਣਿਆ। ਉਹ ਪੁਲ ਟੁਟ ਗਿਆ। ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਸ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਫੜਦੇ ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਠੇਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿਓ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਉਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਪੁਲ ਬਣਾਇਆ। ਥੋੜਾ ਸੀਮਿੰਟ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸੀਮਿੰਟ ਬਿਕ ਗਿਆ। ਇਕ XEN ਤੇ ਕੇਸ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਗੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੰਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪਿਆ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ Roadways ਵਾਸਤੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਬਸਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਸਫਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, T:A. ਦੇਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਇਕ night ਵਾਸਤੇ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਪੈਪਸੂ Roadways ਵਾਲੇ ਦੋ ਰੁਪਏ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ Roadways ਵਾਲੇ ਡੇਢ ਰੁਪਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਪਸੂ Roadways ਵਾਲੇ ਇਕ ਮਿੰਟ ਦਾ ਵੀ overtime ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ Roadways ਵਾਲੇ overtime ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਮੈਂ ਕੰਡਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਸਟਾਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮ ਵਰਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਆਲ ਠੰਢੀਆਂ ਵਰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਕਟਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਾਧੂ ਖਰਚਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਉਧਰ ਖਰਚ ਕਰੋ ਜਿਧਰ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਇਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਗਲਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵੋਟ ਓਧਰ ਪਾ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਗਲਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਫੇਰ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿੱਚ ਹਨ ਉਨੀ ਦੇਰ ਇਹ Appropriation Bill ਨਹੀਂ। ਇਸ ਨੂੰ Mis-appropriation Bill ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਹਿ ਕੇ ਪਾਸ ਕਰ ਲਓ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ): ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ Appropriation Bill ਪੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਅਤੇ ਕੁਛ ਇਸ ਸਾਈਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਜਿੰਨਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਲਈ ਰਖਿਆ ਹੈ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੁਛ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ, ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ flood Control ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ anticipate ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। Floods ਰੋਕਣ ਲਈ 2,22,00,000 ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ floods ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, war basis ਤੇ floods ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਪਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਇਸ financial year ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ

ਸਕੇ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿੱਚ 8 ਸਕੀਮਾਂ flood control ਤੇ embankments ਲਈ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਅਧੂਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੁਛ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਗ਼ੈਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੇ waterlogging ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, floods ਦੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਨੇ ਕਾਂਝਲੀ barrage ਬਣਾਇਆ ਜਿਸ ਲਈ ਬੇਈਂ ਵਿਚੋਂ 11 ਫੁਟ ਉਚਾ ਪਾਣੀ ਚੁਕਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਚਾਰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ waterlogging ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਗ਼ੈਰ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ waterlogging ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਗ਼ੈਰ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਫੱਟੇ ਚੁਕ ਦੇਣੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਣੀ 11 ਫੁਟ ਨੀਚੇ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਬੰਧੀ ਚੌਧਰੀ ਲਖੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਟੇ ਵਸ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਫਟੇ ਨਹੀਂ ਚੁਕੇ ਗਏ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ waterlogging ਖਤਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ serious ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। Home Guards, Civil Defence ਅਤੇ allied purposes ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿੱਚ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਨ ਨੇ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਉਚੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਈਆਂ। ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਸਕੀਮ ਨਹੀਂ, ਇਹ movement ਹੈ। ਇਹ ਮੂਵਮੈਂਟ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਚਾਲੂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੰਤ ਸਪਾਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਸਤਰ ਚਲਾਣੇ ਸਿਖਾਏ ਜਾਣ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰ ਧਾਰੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਗੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਜਾਗਰਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹਮਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਤਪਰ ਰਹਿ ਸਕਣ। (ਵਿਘਨ) (ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਰਛੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਖਣ ਦਿੰਦੇ) ਹੁਣ ਬਰਛਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਕ ਲਖ ਦੀ ਰੈਲੀ ਜੋ ਹੁਣੇ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿੰਦਰ-ਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਅਤੇ ਰੋਹਤਕ ਤੋਂ ਅਤੇ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਲੋਕੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਬਿਨਾਂ ਰੋਟੀ ਦੇ ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪ ਕਰਨ। ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਵੇਲੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਮੁਠ ਛੋਲਿਆਂ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਇਥੇ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਬਿਨਾ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਇਥੇ ਜਰਨੈਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਗਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਨੇ ਵਡੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਪਿਛੇ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੀਮਾਰਕਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਸ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਅਤੇ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਉਹ ਇਕ ਅਦੁਤੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਮਹਾਨ ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਨੇ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਥੋੜੀ ਹੈ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ)

ਕਈ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਇਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਸਵਾਰੀ ਪਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਨਹੀਂ (ਵਿਘਨ)

[ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ]

ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨੀਲੀਆਂ ਪਗਾਂ ਬਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ. ਤੇ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦਿਵਾਨ ਦੇ ਵਰਕਰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਲੈਫਟ ਰਾਈਟ ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ **communal** ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਝਗੜਾ ਪਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਲੁਟ ਮਾਰ ਕਰਨੀ ਤੇ **communal** ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਾ। ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ ੧੦ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ. ਦੇ ਵਰਕਰ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹਰ ਗਡੇ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਤੇ ਨਕਦੀ ਲੁਟ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਕੀ ਉਹ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਸੀ ਜਾਂ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਮੂਵਮੈਂਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ **communal** ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਅਤੇ ਪਜਾਬ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਇਸ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀ ਜੋ ਆਦਮੀ ਮੁਖਾਲਫ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਧਰੋਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ।

ਫਿਰ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਦੇ ਸੈਸ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਕੈਪੀਟਲਿਸਟਿਕ **step** ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ **socialistic pattern** ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਬਗੈਰ ਸੋਚਣ ਸਮਝਣ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਹਿ ਦੇਣੀਆਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੈਪੀਟਲਿਸਟਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸੋਭਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਤਾਂ ਮਿਲ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਵਾਲੇ ਗੰਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈ। ਸਕੀਮ ਇਹ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਦੀ **capacity** ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਗਡੇ ਤੇ ਗਡਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੱਕ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਪਰਚੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਤਾਂ ਪਰਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਲੈਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ **incentive** ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਮਿਲਾਂ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਗੰਨਾ ਚੁਕਣ ਅਤੇ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਗੰਨਾ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੜਾ ਨਾ ਸੜ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੰਨਾ ਵਧ ਚੁਕੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ **crushing season** ਛੇਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਇਸ ਤੇ ਮਿਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਸਟੇਜ ਵਿੱਚ ਗੰਨੇ ਵਿੱਚ **sugar contents** ਘਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ **crushing season** ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ **start** ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁਫਾਦ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੰਨਾ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਾ ਸੜ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ **crushing** 15 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਮਦਾਦ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 25 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੇਕੇ ਕਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ **capitalist tendency** ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਕਿ ਇਹ **socialistic step** ਹੈ ਕਿ ਗੰਨੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਸੈਸ ਤਾਂ ਗੰਨੇ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

(ਇਕ ਮੈਂਬਰ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋਗੇ ਕਿ ਕਪੂਰਥਲੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਕਿੰਨਾ ਰੁਪਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ D. C. ਨੇ ਫਗਵਾੜੇ ਮਿਲ ਤੋਂ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ?) (ਵਿਘਨ)

ਇਕ ਅਰਜ਼ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਡੇਢ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਸਾਡੇ ਜ਼ਰਾਇਤ ਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ bumper crop ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਜੇ ਬਾਰਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਕਿਸਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਰ ਆਦਮੀ ਅੱਜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਉਪਜ below normal ਹੈ ਯਾਨੀ 25 ਫੀ ਸਦੀ ਘਟ ਹੈ। ਅਜੇ ਤਕ normal, ਹੋਣ ਦੀ ਵੀ ਹਾਲਤ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਕਣਕ ਤੇ ਛੋਲੇ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬਰਾਨੀ ਜ਼ਮੀਨਾ ਤੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਬਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤੇ ਜੋ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਹੈ ਇਹ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ irresponsible ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟ੍ਰੇਡਰਜ਼ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਟੇਟ-ਮੈਂਟ ਤਾਂ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ false ਅੰਕੜੇ ਇਕਠੇ ਕਰਕੇ ਡੈਸਕ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਹੀ ਇਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਦਿਤੀ ਕਿ crop bumper ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਜ਼ਰਾਇਤ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾਂ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾਂ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜੋ ਇਸ ਗਲਤ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਲਈ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ statement ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਧਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟ੍ਰੇਡਰਜ਼ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਫਸਲ market ਵਿਚ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟਸ ਦੁਆ ਕੇ ਭਾ ਥਲੇ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਦਾਰ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾ ਫਿਰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਗਾ ਕਿ ਇਕ capitalist type of tendency ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਮੈਂ ਇਤਨਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

श्री फतेह चन्द विज (पानीपत) : चेयरमैन साहिब, यह जो करोड़ों रुपयों की demand Appropriation Bill के जरिये हमारे सामने मंजूरी के लिये रखी जा रही है इस के बारे में मैं तो अपने दोस्त भौरा साहिब की ताईद करता हूँ और इस बिल को Mis Appropriation Bill कहने पर मजबूर हूँ। मिसाल के तौर पर इस में यह जो 24 लाख रुपया शूगर मिल्लों के मालिकों को देने के लिये रखा गया है यह रुपया किसी तरह से भी जायज नहीं है। यह तो मालूम होता है कि गुज़श्ता चुनाव में इन मिलों के मालिकों ने कांग्रेस पार्टी को कुछ ऐसी इमदाद दी होगी कि जिस खाते को पूरा करने के लिये अब उन को इतनी बड़ी रकम दी जा रही है। (Cheers from the Opposition) इस चीज़ को देख कर मुझे तो एक पुरानी मिसाल याद आती है कि "चोरों के कपड़े और डांगों के गज़"। अगर यही रुपया उन इलाकों में खर्च किया जाता जहां पर नई नई मिलें बनी हैं और जहां सड़कें कच्ची हैं और जमींदार अपना गन्ना मिलों में 15-20 दिन तक भी नहीं पहुँचा सकते और तंग आ कर खेतों में जला देने पर ही मजबूर होते हैं और इस रुपए से उन सड़कों को पक्का किया जाता तो इस से किसानों को गन्ना मिलों में पहुँचाने में सहूलियत हो जाती और इस से चीनी का उत्पादन भी बढ़ जाता। यह तो केवल अपने आदमियों को पालने की खातिर ऐसा किया जा रहा है। मैं वज़ीर साहिब से दरखास्त करूँगा कि इस बिल को withdraw

[श्री फतेह चन्द विज]

करें और रुपये को बरबाद करने की स्कीमें बनाना बंद कर दें। इतना कह कर मैं आप का धन्यवाद करता हूँ कि आप ने मुझे बोलने का मौका दिया।

श्री रूप लाल मेहता (पलवल) : माननीय चेयरमैन साहिब, कल जो Supplementary Demands House के सामने पेश हुई थीं उनके बारे में Appropriation Bill आज ज़ेरे बहस है। इसमें कोई शक नहीं कि इसमें जो कोई करोड़ रुपए की मांग House की मंजूरी के लिए रखी गई है; इसमें बहुत सी ऐसी items हैं जो निहायत ज़रूरी थीं। खास तौर पर Home Guards की तन्ज़ीम, anti flood measures और इसी तरह की दूसरी items की मांग मौजूदा हालात में लाज़मी थी और सरकार ने जो अहम कदम उठाए हैं उनके लिये उसकी जितनी प्रशंसा की जाए, थोड़ी है। लेकिन इसके साथ ही कुछ ऐसी demands हैं, जो कि मौजूदा emergency की हालत में, लाई जानी मुनासिब नहीं। मिसाल के तौर पर 24,78,800 रुपए की *Ex-gratia* grant की एक मद इस में रखी गई है। यह उन मिल मालिकों को दी जाएगी जिन के मुताल्लिक कहा गया है कि 9 मई, 1961 के बाद खांड की कम recovery की वजह से घाटा हुआ। इस बात को मैं मानता हूँ कि बेशक सरकार को सूबे की तरक्की के लिये कई लोगों को माली मदद देनी पड़ती है और देनी भी चाहिये लेकिन चेयरमैन साहिब, उन मिल मालिकों को इस तरह से *Ex-gratia* ग्रांट देना जिन्होंने huge profits कमाए हों, किसी ने 24 लाख, किसी ने 30 लाख, और एकाध बार अगर घाटा भी हो जाए तो उनकी मदद के लिये आगे आना मेरी समझ में नहीं आ सका। बजाय इन बड़े बड़े मिल मालिकों के अगर यही रुपया cane growers की बेहतरी के लिये दिया होता, काश्तकारों को सुविधाएं बहम पहुंचाने के लिए सड़कों पर खर्च किया होता, गन्ने की yield को बढ़ाने के लिए लगाया होता तो ज्यादा मुफीद साबित होता लेकिन पंजाब के ग़रीब लोगों की गाढ़े पसीने की कमाई में से 24,25 लाख रुपए की इतनी बड़ी रकम उठाकर बड़े बड़े कैपिटेलिस्टों को, फर्म, मिलों के मालिकों को दे देना सरकार का सराहना योग्य कदम नहीं है। चाहे आपोजीशन के भाई मेरी इन बातों का कुछ भी मतलब निकालें मैं यह कहे बग़ैर नहीं रह सकता कि आज के नाज़ुक हालात में, emergency के हालात में जब कि एक एक पैसा बचाने के लिये हम अपने मुलाज़मीन की retrenchment कर रहे हैं, खर्च को कम करने की हर कोशिश कर रहे हैं, इतनी बड़ी रकम huge profits कमाने वालों को देकर हमारी सरकार ने कोई अच्छी मिसाल कायम नहीं की। इसकी बजाय अगर यही रुपया पसमान्दा इलाकों की तरक्की के लिये, डिवैल्पमैंट के लिये सर्फ करने की मांग की गई होती तो वहां के लोगों को तसकीन होती कि सरकार हमारी माली हालत को सुधारने के लिये कोशां है।

2—00 noon

इस के अलावा drainage और flood control के लिये काफी रुपए की मांग की गई है। ठीक है कि जितना ज्यादा रुपया इस सिलसिले में खर्च किया जा सकता हो किया जाना चाहिये ताकि किसानों को सहूलियात बहम पहुँचाई जाएं और उन को flood वग़ैरा की मुसीबत से बचाया जा सके। लेकिन मुझे बड़े अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि ज़िला गुड़गांव के उन गावों के सम्बन्ध में जिन्हें खादर का इलाका कहा जाता है, कोई कदम सरकार की तरफ से नहीं उठाए गए। इसके अलावा, चेयरमैन साहिब, मैं आप की विसातत से वज़ीर

मुतअल्लिका के नोटिस में यह बात फिर लाना चाहता हूँ कि सोलहा गांव को उठाकर तहसील पलवल के कनीना गांव में बसाने का फैसला हुआ था। इस के लिये पांच लाख रुपए की *ad-hoc* मंजूरी भी सरकार की तरफ से दी जा चुकी थी। इसको बाद में कम करके दो लाख किया गया, फिर एक लाख किया गया लेकिन आज तक एक रुपया भी उस गांव वालों को नहीं मिला। बल्कि कहा यह जाता है कि जब रुपया मिलेगा तब दिया जाएगा। यह पांच लाख रुपया बीस साल में वापिस किया जाना था लेकिन अभी तक कोई कार्यवाही नहीं की गई। मिस्टर धीर ने एक चिट्ठी लिख दी, जिसकी नकल मुझे भी भेजी गई। जिसमें सिर्फ यही लिखा था कि डिमांड नोट कर ली जाए, जब रुपया होगा दे दिया जाए। एक नहीं अनेकों मिसालें हैं जहां पर काम नहीं किया जाता लेकिन बावजूद वायदे करने के कहा यह जाता है कि जब पैसा दस्तयाब होगा, काम शुरु कर दिया जाएगा। इसी तरह मेरी पलवल कांस्टीचुएंसी में सड़कों की अशद जरूरत है। लेकिन जब डिमांड पेश की जाती है तो यही कहा जाता है कि emergency की वजह से अब इन सवालों को हाथ में नहीं लिया जा सकता। चेयरमैन साहिब, ठीक है कि हाऊस में जो बिल पास करने के लिए पेश हुआ है उसे हम पास करेंगे। उसके हक में वोट देंगे, पार्टी के डिसिपलन के तहत उसे जरूर पास करेंगे लेकिन मैं समझता हूं कि हमें हक है कि हम अपने इलाके के ख्यालात की तर्जमानी भी यहां पर कर सकें। एक तरफ तो हम गरीब लोगों की गाढ़े पसीने की कमाई से एक एक रुपया, दो दो रुपया टैक्स की सूरत में वसूल करके पंजाब में डिफैंस की कोशिशों को मजबूत करना चाहते हैं लेकिन दूसरी तरफ बड़े बड़े मिल मालिकों को लाखों रुपया की ग्रांट देना मैं समझता हूँ कि किसी तरह से भी हमारे सोशलिस्टिक समाज के नारे के मुताबिक नहीं है। सोशलिस्टिक समाज का मतलब यह है कि गरीबों को ऊपर उठाया जाए और अमीरों को कहा जाए कि तुम कुछ नीचे की तरफ आओ। लेकिन जिस समाज को बनाने के लिये हम रुपया तो ऐसे वर्ग के लोगों से लेते हैं जो गरीब हैं, जिन्होंने हिन्दुस्तान की जंगे आजादी के लिये अपना सर्वस्व लुटा दिया और देते हैं इन बड़े बड़े मिल वालों को तो ऐसी हालत में यह सरासर अन्याय करती है। जैसा कि मैंने पहिले कहा गो मैं उसी पार्टी से ताल्लुक रखता हूँ कि जिसने यह बिल पेश किया है, इसका समर्थन भी करना पड़ेगा लेकिन मैं बड़े अदब से कहना चाहता हूँ कि बजाय ऐसी मदों पर खर्च करने के आम लोगों की, किसानों के लिये, सड़कों की हालत बेहतर करने के लिये या growers की condition को बेहतर बनाने के लिये खर्च किया जाए तो ज्यादा अच्छा हो। छोटी छोटी स्कीमों को बन्द करने की बजाए यही रुपया उन पर लगाया जाए ताकि आम लोगों को फायदा हो। जैसे गुड़गांव में गुड़गांव कैनाल स्कीम चल रही थी। उसको बन्द कर दिया गया। बिजली स्कीम चल रही थी उसको बन्द करने का हुक्म कर दिया। अभी अभी ऐस. डी. ओ. श्री कपूर को बोर्ड के आर्डर चले गए कि 25 मार्च तक काम खत्म किया जाये ताकि यही मैटीरियल किसी दूसरी जगह पर भेजा जा सके। इसीलिये ज्यादा details मे न जाता हुआ मैं कहूँगा कि अगर इसी रकम को पसमान्दा इलाका की तरक्की के लिये खर्च किया जाता तो उन लोगों को तसकीन मिलती और वह लोग अपनी गवर्नमैंट के नेक इकदाम की सराहना करते।

इस के अलावा कुछ और demands हैं जिन के बगैर काम चल सकता था। जैसे प्राईवेट टैक्सी operators को milometers के लिये 50,000 रुपए की मदद दी गई है। यह किन लोगों को दी जाएगी? चंडीगढ़ के taxi drivers को और एक

[श्री रूप लाल महता]

एक को एक एक हज़ार रुपया देने का provision है। इस किस्म की मदों पर तो रुपया लगाया जा रहा है लेकिन गांव के अन्दर link roads provide करने के लिए कहा जाता है कि जब रुपया available होगा खर्च किया जाएगा। मैं महसूस करता हूँ कि इस किस्म के expenditure को भी किसानों और गांव की welfare के लिये divert किया जा सकता है। मैं फिर कहूँगा कि इस तरीक से रकूमात को खर्च करना, देश के मालियात को खुर्दबुर्द करना सरकार की शान के शायां नहीं। मैं आपकी विसातत से सरकार की खिदमत में अर्ज़ करना चाहता हूँ कि मौजूदा हालात में top priority पसमान्दा इज़ला की development को दी जानी चाहिये।

हरियाना के ज़िले पिछले सौ साल से अंग्रेज़ी राज के वक्त से दबे आ रहे हैं जिनकी आज तक भी तरक्की नहीं हो पाई। प्रांत के दूसरे ज़िलों को तरक्की याफ्ता देखकर हमें कोई दुख या नाराज़गी नहीं लेकिन मैं अर्ज करूँगा कि जिन लोगों ने अंग्रेज़ों के राज में, उस वक्त की हकूमत के खिलाफ जंगे आज़ादी के लिये बगावत का झँडा बुलन्द किया उन्हें आज़ादी मिलने के बाद भी पिछड़े और पसमान्दा रखना सरकार की शान के शायां नहीं। (*interruptions*)

जहां तक industries का ताल्लुक है ज़िला गुड़गांव इस में भी बुरी तरह से पिछड़ा हुआ है। इसी तरह से हमने इस बात पर भी काफी ज़ोर दिया कि जेहर नाला के लिये तीन चार लाख का provision किया जाए लेकिन इस तरफ कोई ध्यान नहीं दिया गया। अगर मैं यह कहूँ कि इस इलाके के साथ सौतेली मां जैसा सलूक किया जाता है तो बेजा न होगा। अब हालत यह है कि पानी का बहाव उलटा होकर पंजाब का हिस्सा U.P. में चला गया है। इसलिए रुपए को ठीक तरीके से खर्च करने की जरूरत है।

आखिर में, चेयरमैन साहिब, आप की विसातत से गवर्नमैंट से पुरज़ोर दरखास्त करूँगा कि Sugar Mills को grant देने के लिए जो 24 लाख रुपए की मद वज़ीर खज़ाना ने House के सामने पेश की है उस पर हम vote तो कर देंगे, मुखालिफत नहीं कर सकते, लेकिन अगर कोई legal constitutional बात न हो तो यह रकम withhold कर ली जाए और यही रुपया पसमान्दा इलाकों की development के लिए किसी और मद पर लगाई जाए। इससे तो यही कहना पड़ेगा कि पूंजीपतियों को और ज़्यादा ताकतवर बनाया जा रहा है।

चेयरमैन साहिब, इन शब्दों के साथ मैं आप का धन्यवाद करता हूँ। बैठने से पहले एक बात मैं फिर बड़े ज़ोर से कहूँगा कि इस 24 लाख रुपए की रकम का misuse नहीं करना चाहिये। अगर इस का misuse इसी तरह से किया गया तो हमारी नुक्ताचीनी की जाएगी। यही रुपया उन मिल मालिकों को देने की बजाए development के कामों पर खर्च किया जाता तो अच्छा होता। या इसी रुपए से सड़कें बनाई जातीं तो बेहतर होता। इस तरह तीन या चार मिलों को 24 लाख रुपए देने से हम कोई अच्छी मिसाल कायम नहीं कर सकेंगे। बेहतर होता कि बजाए उन मिलों को यह रुपया दिया जाए इसी रुपए से प्रान्त में नई मिलें लगाई जातीं जिस से यहां के बेरोज़गार लोगों को काम पर लगाया जा सकता। इन शब्दों के साथ मैं आप का धन्यवाद करता हूँ जो आप ने कृपा कर के मुझे Appropriation बिल पर बोलने का वक्त दिया है।

श्री अमर सिंह (नारनौंद, S. C.) : चेयरमैन साहिब, दो दिनों से यहां Supplementary Estimates और इस Appropriation Bill पर बहस जारी है और हमारे बहुत से मैम्बर साहिबान इस पर काफी रोशनी डाल चुके हैं बल्कि यहां तक बहस में Treasury Benches की तरफ से कहा गया है कि यह Appropriation Bill नहीं है यह तो mis-appropriation बिल है लेकिन इस के बावजूद भी यहां इस पर बहस की जा रही है। इन्हें तो पता है कि चाहे कोई कुछ कर ले यह बिल पास हो जाना है क्योंकि हाउस में majority इन की है और majority के बल पर democratic सरकार है। Majority is authority in democracy.

अब मैं demand No.9 के बारे में कुछ अर्ज़ करना चाहता हूँ। हमारे मंत्री महोदय हरिजन welfare के भी वज़ीर हैं वह जानते हैं कि आज हमारे सूबा में हरिजनों की हालत कैसी दर्दनाक है लेकिन ऐसी हालत में भी दो millowners को 24,78,701 रुपए ex-gratia दिए जा रहे हैं। इस के साथ ही हमारे मंत्री महोदय को पता है बल्कि पिछले दिनों मुख्य मंत्री ने इसी हाउस में बताया था कि हमारे देश में हरिजनों की हालत बहुत गिरी हुई है और उन्हों ने उन की हालत को सुधारने के लिए Temporary Taxation Bill भी पास करवाया। लेकिन मैं उन्हें बता देना चाहता हूँ कि उस tax के अभी तक नौ लाख रुपया ही इकट्ठा हुआ है लेकिन यहां यह 24 लाख रुपए दो मिल मालिकों को दिए जा रहे हैं।

हमारी तहसील हांसी में 1960 में बड़े floods आए थे और सारी तहसील में लोगों का लाखों रुपए का नुकसान हुआ। उन floods से हुए नुकसान से जो लोगों की बुरी दशा हुई थी उस को सुधारने के लिये सरकार ने तकरीबन सात, आठ लाख रुपए की तकावियां हरिजनों और वहां के ज़मींदारों को दी थीं लेकिन आज emergency का नाम लेकर उन तकावियों का रुपया वसूल करने के लिए हज़ारों आदमियों को हवालात में ठोका जा रहा है। यह इस लिये किया जा रहा है क्योंकि उन्हों ने वह तकावियों का रुपया सरकार को वापस नहीं किया और उस की दूसरी तरफ हालत यह है कि सरकार इतनी बड़ी रकम Mill owners को ex-gratia grant दे रही है। एक तरफ तो उन लोगों को हवालात में दिया जा रहा है जिन्हें सरकार को उस का रुपया वापस देने के लिये नसीब नहीं होता दूसरी तरफ जो लोग पहले भी सरमायदार हैं उन्हें सरकार grants दे रही है। एक दिन मैं हांसी की तहसील के दफतर में गया तो वहां उन लोगों की बुरी हालत को देख कर दिल को दुख हुआ। वे लोग कह रहे थे कि हमारे पास कोई रोज़गार नहीं है, हम सरकार को उस का रुपया देने के लिए तैयार हैं लेकिन फसल के आने तक इन्ज़ार कर लें। मैं ने तहसीलदार से कहा कि फसल के आने तक इन्तज़ार कर लीजिए इस में क्या हर्ज है। तो वह कहने लगे कि मैं इस में मजबूर हूँ क्योंकि Revenue मिनिस्टर साहिब का हुक्म है कि तकावियों का रुपया जल्द वसूल किया जाए। बड़े अफसोस की बात है कि एक तरफ तो अमीर लोगों को grants देकर उन के साथ सरकार हमदर्दी कर रही है लेकिन दूसरी तरफ ग़रीब लोगों से सख्ती कर के यह तकावियां वसूल कर रही है।

फिर चेयरमैन साहिब water logging और drainage schemes के तहत 2 करोड़ 28 लाख रुपए की रकम की demand इस बिल में मांगी गई है और उसे बड़ी

[श्री अमर सिंह]

जल्दी से पास कराने की कोशिश की जा रही है। इसी सिलसिले में मैं एक मिसाल पेश करना चाहता हूँ तकरीबन 75 मील लम्बी एक drain राजथल से हांसी निकाली गई है और उस पर तकरीबन 14 लाख 87 हज़ार रुपए खर्च किए गए हैं। यह स्कीम तीन चार साल से चल रही है और यह Anti waterlogging का जो department बनाया गया था उस के under चल रही है और यह तमाम रुपया एक S.D.O. के ज़रिये खर्च किया गया है। इस drain के बन जाने के बाद हालत यह हो गई है कि पहले जहां 16 गांवों की ज़मीन को पानी से नुक्सान पहुँचता था वहां अब 24 गांवों को नुकसान पहुँचने लग गया है और इस से अब 24 गावों की ज़मीन की फसल तबाह होने लगी है। जब 1962 में वहां floods आए थे तो वहां लोगों की फसलें बहुत तबाह हुई थीं जिस की वजह से वहां के लोगों को सरकार ने तकावियों के तौर पर दो लाख रुपए की रकम देने का फैसला किया। एक तो उन लोगों की फसलें तबाह हो गई थीं दूसरी बात यह हुई कि उन के मवेशियों के लिए उन के पास चारा नहीं रहा था फिर वहां का हरेक इनसान National Emergency की हालत में देश के लिए हर तरह की कुरबानी करने को तैयार है और इसी वजह से उन लोगों ने Deputy Commissioners को लिख कर दे दिया है कि वह State of Emergency में तकावियां लेने को तैयार नहीं हैं। दूसरी तरफ आप देखिए, इन्हीं दिनों सिंचाई मंत्री जी वहां एक गांव में तशरीफ ले गए थे वहां कहने लगे कि यह तो ठीक है कि तहसील हांसी Defence Fund में अपना हिस्सा पने में नम्बर एक पर रही है लेकिन मैं यह बरदाश्त नहीं कर सकता कि आप ने कांग्रेस के उम्मीदवार को हराया है। National Defence के सिलसिले में उन्हें हिस्सा डालने के लिये तो उन्हें encourage किया गया लेकिन दूसरी तरफ उन्हें यह कह कर discourage किया गया कि तुम्हें पानी नहीं दिया जा सकता। इस पर सारे गांव के लोगों ने मंत्री महोदय से कहा कि आप यह बात तो बिल्कुल नाजायज़ कह रहे हैं। यह ठीक है कि हम ने अपने जायज़ candidate को परचियां दी और हम इस बात की परवाह नहीं करते कि जो आप के हाथों में पानी है वह आप दें या न दें।

मैं अर्ज़ करता हूं कि उस तहसील के लोगों ने अपनी हैसियत से भी बढ़ चढ़ कर Defence Fund में चन्दा दिया है। एक सिसाए गांव है वहां के एक छोटे ज़मीदार के पास सौ रुपए थे। वहां हम ने Defence Fund इक्ट्ठा करने के लिए lecture किया कि देश के लिए मरना है और देश के लिए जीना है। उस छोटे ज़मीदार के पास दो बैल थे। उस ने कहा के मैं defence fund के लिए देने को तैयार हूं वह आप auction कर दें। चुनांचि वह auction किए गए और वह 9 सौ रुपए में किसी और ज़मीदार ने ले लिए और उस ज़मीदार ने जिस के वह बैल थे उस ने 100 रुपये अपने पास से और डाल कर एक हज़ार National Defence के लिए दे दिए। लेकिन ऐसे आदमियों के लिए हमारे मंत्री महोदय कहते हैं कि आप पानी लेने की आशा न करें क्योंकि आप ने वहां के एक ex-Deputy Minister को हराया है। सरकार का यह तरीका जनता के साथ इस समय दुखदाई है। चेयरमैन साहिब मेरे कहने का मतलब यह है कि एक तरफ तो हरिजनों की हालत सुधारने की कागज़ों में बातें की जाती है और दूसरी तरफ practically

उन्हें discourage करने की कोशिश की जाती है। मैंने इस बारे में practice में लाई गई मिसाल, आप के सामने पेश की है कि उन लोगों से किस तरह तकावियों के कर्जे वसूल किए जा रहे हैं। इस से साफ ज़ाहिर है कि हमारी सरकार की आदत अमीरों को पालने की है और गरीबों को ऊपर उठाने की नहीं है। मैं तो इसी नतीजा पर पहुंचा हूं। मैंने पिछले सैशन में भी यही देखा था और अब भी यही देख रहा हूं कि कुछ demands इस बिल में ऐसी लाई गई हैं जो सिर्फ चन्द अमीर आदमियों की मदद करने के लिए दी जा रही हैं जिस से साफ ज़ाहर होता है कि सरकार की नीयत बिल्कुल साफ है कि सिर्फ चन्द अमीर आदमी ही फायदा उठाते रहें। सरकार का इस प्रकार का रवैया tolerable नहीं है। उन अमीर आदमियों के मुकाबले में हरिजनों की population इस State में 42 लाख के करीब है और सरकार उन के rights को कुचल रही है. . . .

Mr. Chairman : Wind up please.

श्री अमर सिंह : चेयरमैन साहिब, यह तो ठीक है कि मैं हाउस का ज्यादा time ले रहा हूं लेकिन मैं यह कहना ज़रूरी समझता हूं कि हरिजनों को नज़र अन्दाज़ किया जा रहा है लेकिन मैं तो यह कहूंगा कि पंजाब में हरिजन इतना important part play कर रहे हैं कि वह पंजाब की economy को कायम रख रहे हैं और पंजाब का आज राज्य जिन्दा है तो हरिजनों के सिर पर ज़िन्दा है। और हमारे शेरे पंजाब पिछले दिनों Temporary Taxation Bill पर बोलते हुए कह रहे थे कि हरिजन बड़े पिछड़े हुए लोग हैं इन को ऊपर उठाना है। ऐसी बातें तो बहुत की जाती हैं मगर practically कुछ नहीं किया जाता। किया यह जाता है कि मिल मालिकों के लिए 24 लाख रुपये रखा जाता है। और Temporary Taxation Bill के तहत साढे नौ लाख रुपया ही इक्ट्ठा हुआ है। हरिजनों का कागज़ी भला किया जा रहा है। अब मैं आप को हरिजनों के मुताल्लिक जो हरिजन वैलफेयर डिपार्टमैंट का रवैया बन चुका है बताना चाहता हूं। जो हरिजन वैलफेयर डिपार्टमैंट है उस के तहत हर ज़िले में एक एक भलाई अफसर छोड़ा हुआ है। उन से हरिजनों की भलाई तो दूर रही वह अपनी अपनी भलाई में ही लगे हुए हैं और बड़े ज़ोरों से लगे हुए हैं। इस की दो तीन मिसालें देता हूं। हिसार ज़िले का जो भलाई अफसर है उस के खिलाफ inquiry चल रही है मगर एक साबका डिप्टी मिनिस्टर उस को बचाने की कोशिश कर रहे हैं कि उस ने तो थोड़ा सा ही गबन किया है। करनाल में भी ऐसा ही हुआ है। वह भी अपना ही welfare करना चाहते हैं। वज़ीर साहिब चले गए हैं। मैं ने उन से कई दफा कहा है कि इस महकमे में बहुत बड़ा गबन चल रहा है। फायदा उन लोगों का हो रहा है जिन के हाथ में political pressure है। हरिजनों पर रहम करें। इस तरह हेराफेरी से यह काम नहीं हो सकता। High Power Commission बैठाने से यह काम होगा कि हरिजनों की 16 साल की progress का पता चलेगा। अगर सरकार वाकई इस काम को अच्छी तरह से करना चाहती है तो Legislators की एक Joint Committee बनाई जानी चाहिए जो सरकार के सारे काम को देख कर रिपोर्ट करे और वह रिपोर्ट हाउस में पेश हो ताकि पता लगे कि हरिजनों की हालत में पहले से और आज कोई खास फर्क

[श्री अमर सिंह]

नहीं पड़ा चन्द ही लोगों को फायदा हुआ है। (घंटी) मैं यह बात और कहना चाहता हूं कि विमुक्त जातियों में 33 Communities हैं। कागज़ में तो वह मुक्त हो गई हैं, उन को अब थाने में हाजरी नहीं देनी पड़ती मगर पुलिस उन के पीछे पड़ी रहती है। उन को बुरी तरह से रगड़ा लगाती है। (घंटी) मेरी सरकार से अपील है कि पिछड़े हुए हरिजनों को रोज़गार दिया जाए और छोटी छोटी दस्तकारियां गांव गांव में खोली जाएं जो हरिजन पहले से ही माली हालत में आगे हैं उन्हीं लोगों की मदद सरकार कर रही है।

(At this stage Deputy Speaker occupied the Chair.)

श्री मंगल सेन (रोहतक) : उपाध्यक्षा महोदया, जो Appropriation Bill आज हाउस के सामने है इस में सरकार बड़ी बेरहमी से जनता के गाढ़े पसीने की कमाई को बरबाद कर रही है। इन Supplementary Estimates के अन्दर दरजनों ऐसे वाक्यात हैं कि जिन में लीगल रीमैम्बरेंसर कुछ कहता है और सरकार कुछ कहती है। मगर यह शायद सोचते हैं कि पैसा जो लगता है वह कौन सा इन की जेब से जाता है। जब हम अफसरों की नालायकी की वहज से जनता का रुपया नष्ट होता देखते हैं तो बड़ा कष्ट होता है।

उपाध्यक्षा : नालायकी की जगह कोई और शब्द इस्तेमाल कर लें तो ज्यादा अच्छा लगे। (It would be better if the hon. member avoids the word 'nalaiki' and uses some other word in its place.)

श्री मंगल सेन : बहुत अच्छा जी। मैं और शब्द इस्तेमाल कर लेता हूं। मैं कहे देता हूं कि उन की अयोग्यता के कारण यह रुपया नष्ट हुआ। तो मैं कह रहा हूं कि यहां पर रक्षा दल का ज़िक्र आया। और जनरल मोहन सिंह को बड़े ट्रिब्यूट्स पेश किए गए कि बड़े देश भक्त हैं, बर्मा के जंगलों में मारे मारे फिरते रहे हैं। हमें इस से कोई शिकायत नहीं है कि उन्होंने जो काम किया वह देश भक्ति से मुतास्सर हो कर किया। मगर जो बात यहां पर उन की प्राइवेट आर्मी के बारे में कही गई उस में कुछ था तभी तो अब उस को होमगार्ड में शामिल किया जा रहा है। प्रधान मन्त्री जी जब अमृतसर आए तो उस में इस्तेमाल किए गए ट्रकों का जिक्र यहां आया। मैं उस वक्त किसी कारणवश यहां न था। परन्तु आज एक सदस्य ने उस का ज़िक्र किया। वह कहने लगे कि कांगड़े से और दूसरी जगहों से लोग अपना पैसा खर्च कर के आए। जनाब, मैं रोहतक के सिलसिले में इन्कशाफ करना चाहता हूं कि मुझे भी डिप्टी कमिश्नर रोहतक ने गालबन 26 तारीख को पंडित श्री राम शर्मा और चौधरी सिरी चन्द जी के साथ बुलाया था। रोहतक में पंडित नेहरू आ रहे थे। और यह बात डिसकस हुई। मैं ने पूछा कि यह रक्षा दल क्या है और यह जो खर्च होगा वह पैसा कौन देगा? तो साफ तौर पर कहा गया कि सरकार बर्दी देती है, सारा खर्च भी वही करेगी, उन को ट्रकों में भेजा जायगा। हिसाब बाद में adjust कर लिया जायगा। जब यह सारी बातें हों तो क्या यह प्राइवेट आर्मी नहीं है? हमें भी ऐसी बातें कहते हुए कष्ट होता है मगर जो हकीकत है वह सामने तो आती ही है। मुख्य मन्त्री जी ने राज्यपाल के अभिभाषण की बहस के जवाब में कहा कि private armies तो और भी हैं

जैसे कि वीर दल, राष्ट्रीय स्वयं सेवक संघ इत्यादि। मगर इन को कुछ पता नहीं और वे इस बारे में नावाकिफ हैं। मसरूफ रहते हैं पार्टीबाजी में और इन को असलियत का कुछ पता नहीं रहता। वह तो एक कल्चरल आर्गेनाइज़ेशन है, लोगों में देश प्यार, देश भक्ति और चारित्र्य बल पैदा करने का काम करती है। और गुरू जी, परम पूजनीय श्री माधव राव सदाशिव राव, गोलवलकर के विषय में फरमाने लगे कि हम ने तो कहा था डा. बलदेव प्रकाश जी से कि वह एक सांझे जलसे में बोलें। मगर इन को मालूम नहीं कि वह तो सारे ही पंजाब के एक Organisational दौरे पर आए हुए थे। वह रोहतक, हिसार, करनाल वगैरह सारे पंजाब में वह 20 दिन रहे। वहां पर इन की सभा में बोलने के लिये नहीं गए थे। इन्होंने ऐसी बातें कहीं जो नहीं कहनी चाहिएं थीं। डिप्टी स्पीकर महोदया, मैं इस के विस्तार में नहीं जाना चाहता मगर इन्होंने तो अमरीकन टैकनीक सीख रखी है कि अपनी गलती छिपाने के लिये दूसरे पर ही इल्ज़ाम लगा दो। यह बहुत बुरी बात है। रक्षा दल को जल्दी से जल्दी होम गार्ड में मिला कर इस को regulate किया जाए।

उपाध्यक्षा : आप मंगल सेन जी, वाइंड अप किजिए। (Please wind up)

श्री मंगल सेन : मैं जनाब, वाइंड अप ही कर रहा हूं। यहां ट्रैज़री बैंचिज़ की तरफ से कहा जाता है कि हम सोशल निजाम ला रहे हैं, जो दरिद्र है, पीड़ित है, निर्धन हैं, जिनकी कमर टूटी हुई है उनको उठाना चाहते हैं लेकिन उठाया जा रहा है डी. डी. पुरी को जो किसी समय इस हाउस के एक मैम्बर थे। मेरी समझ में नहीं आता कि क्या बात है कि जहां पर सरकार का पैसा लगा हुआ है उन मिलों को तो पैसा नहीं दिया जा रहा और उन लोगों को जो सरमाएदार हैं उनको ही मालामाल किया जा रहा है। अगर यही इनका सोशलिज़्म है तो बड़ी अच्छी बात है हम भी इसकी इसी तरह से डैफीनिशन कर दिया करेंगे। यह कहते हैं हम ट्रांसपोर्ट को नैशनलाइज़ कर रहे हैं लेकिन ऐसा यह कर नहीं पाते क्योंकि चुनाव के वक्त इनकी जेबें गर्म कर दी जाती हैं उसकी वजह से यह चुप रह जाते हैं। इनकी बातें बड़ी अजीब होती हैं। सफा 14 पर यह कहा गया है कि चूंकि पंजाब दिल्ली के नज़दीक है इस लिए यहां पर पाल्ट्री फार्म खोलना चाहिए। ठीक है। लेकिन जनाब पाल्ट्री फार्म खोलने के लिए रुपया किन को दिया जाएगा? हरिजनों को। यह भी ठीक है। मगर उन लोगों को, उन हरिजननों को जो कांगड़ा वैली में रहते हैं, या पहाड़ों पर बसते हैं। अब बताइए कि पंजाब का दिल्ली के नज़दीक होने की दलील कहां तक ठीक है? यह एक हास्यास्पद सी चीज़ है कि मुर्गियां पाली जाएं पहाड़ों पर और सप्लाई हो दिल्ली में। इसके पीछे यही बात नहीं है बल्कि यह जनता का आहार बदलना चाहते हैं और आहार बदल कर इनका उद्देश्य है कि जनता पाशविक वृत्तियों को धारण करे और यहां लूट-पाट हो। यह कहते हैं कि हमने जनता को floods के havoc से बचाना है लेकिन कारनामे सुनिए। वह ऐसे हैं कि गुड़गांव में जो नहर बना रहे थे उसकी construction ही बंद कर दी है। एक बात कहूं। हर बात इनकी ऐसी है जो काबले गौर है। (घंटी) यह बी. डी. ओज. के पास से जीपें ले आए हैं। इस लिए कहते हैं कि यह लोग नाजायज़ काम करते हैं, ग्राम वासियों को बैठा कर घुमाते हैं (घंटी) चलो, मैं ग्राम सेविकाओं की बात छोड़ देता हूं लेकिन वह जीपें सैंकड़ों की तादाद में यहां खड़ी हैं। अब आप जानते

[श्री मंगल सेन]

ही हैं कि किसी भी मशीनरी को बन्द कर देने से या खड़ा कर देने से या इस्तेमाल न करने से उसमें जंग लग जाता है, वह खराब हो जाती है, (घंटी) अच्छी जी। मैं अंत में यही कहना चाहता हूं कि सरकार पंजाब को सही मायनों में मज़बूत बनाने की तरफ कदम उठाए।

गृह मन्त्री (श्री मोहन लाल) : जनाब, मैम्बर साहिबान की तरफ से कोई खास बात आज इस ऐप्रोप्रिएशन बिल पर नहीं कही गई। ज़्यादातर मैम्बर साहबिान ने अपनी तवज्जुह उन्हीं मामलात की तरफ दी है जिनका जिक्र कल हुआ था। चूंकि बहुत से मैम्बर साहिबान ने शूगर मिल्ज़ को ग्रांट-इन-एड देने के सम्बन्ध में आज भी बातें दुहराई हैं इससे पता चलता है कि मैम्बर साहिबान के सामने सारा केस सही तौर पर पेश नहीं हो सकता। कल मेरे colleague मास्टर गुरबंता सिंह जी ने तफसील के साथ सारी बात कहने की कोशिश की थी लेकिन ऐसा लगता है कि मैम्बर साहिबान के समझने में या उनके समझाने में कोई कमी रह गई है, यह मैं नहीं समझ सका। मैं सिर्फ इतना अर्ज़ किया चाहता हूं कि जो यहां पर मैम्बर साहिबान ने यह बात कही है कि किसी कैपिटलिस्ट को या किसी सरमाएदार को फायदा पहुंचाने के लिए कदम उठाया है, यह बिलकुल बेबुनियाद है। अगर मैम्बर साहिबान थोड़ा सा ध्यान इस तरफ देते तो इसके समझने में कुछ बात नहीं थी। शूगर मिल्ज़ का फायदा सब से ज़्यादा काश्तकार को होता है। उसका गन्ना मुनासिब भाव पर शूगर मिल्ज़ में सप्लाई होता है (इंटरप्शन)। तो मैं कह रहा हूं कि सबसे ज़्यादा शूगर मिल्ज़ का फायदा किसान को, cane-grower को होता है। दूसरा जो फायदा किसी को होता है वह है लेबरर को और मिल मालिक जिसका बार बार जिक्र आया है वह तीसरे दर्जे पर होता है। जहां तक गवर्नमेंट का सवाल है, उसके सामने सबसे ज़्यादा हित cane-grower का है, मज़दूर का है और फिर मिल ओनर का है इस लिए गवर्नमैंट बहुत ज्यादा कीन है कि मिलें चलती रहें, जैसा कि सप्लीमेंट्री ऐस्टीमेट्स के मेमोरंडम में खास तौर पर बताया गया है। गवर्नमैंट की यह खाहिश थी कि सबसे ज़्यादा केन मिलों में इस्तेमाल हो और अगर 15 नवम्बर से ज़्यादा तादाद में केन क्रश करेंगे तो उस पर हम ग्रांट-इन-एड या सबसिडी देंगे। यह एक इनसेंनटिव है। ऐसा इनसेंटिव हर इंडस्ट्री को दिया जाता है ताकि जो इंडस्ट्रियल यूनिट हैं वे कामयाबी से काम करते रहें। समय की कमी के सबब से मैं तमाम बातें नहीं बताना चाहता और न उनका नम्बर ही। कितनी ऐसी इंडस्ट्रीज़ हैं जहां हम एड देते हैं। जैसा कि कल बताया गया केन सैस जो लगाई जाती है वह केनग्रोअर के फायदे के लिए लगाई जाती है उसका उद्देश्य यही है कि ग्रोअर का हित हो और मिल चलती रहे। जैसा कि मास्टर जी ने बताया था उत्तर प्रदेश की सरकार ने 5 साल के लिए ऐसा किया है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं धूरी कोआप्रेटिव मिल के बारे में कहना चाहता हूं कि Pepsu Government ने उस Mill का cess मुआफ किया हुआ था ताकि sugar industry को incentive मिले और sugar की production बढ़े। यह फैसला बहुत मुनासिब और इंसाफ का फैसला था। बाकी जो Mills हैं उन को पहले ही benefit पहुंचा हुआ है। सरकार cane-cess को छोड़ नहीं सकती। कानून ऐसा है जिस से cane-cess की remission नहीं की जा सकती।

अगर cess की remission की जाती तो इस House में उस बारे में कई कई बातें होतीं और confusion पैदा होता कि सरकार ने cane-cess को remit किया। लेकिन सरकार ने cane-cess को remit नहीं किया। उन को *ex-gratia* grant दी गई है। इस का कारण मैं ने बताया है कि यह cess कानून और rules के मुताबिक remit नहीं की जा सकती। उस में यह अलहदा बात है कि कमी दूर हो या नहीं। चूंकि हमारी मजबूरी थी इस लिए यह ढंग निकाला गया है ताकि Mills को नुक्सान न पहुंचे। उनका काम चलता रहे उन के काम में रुकावट न पड़े; Mills बन्द न हों और ज्यादा से ज्यादा अर्से तक चलती रहें इस से cane-grower को फायदा होता है, मजदूरों का काम चलता रहें। इन सारी बातों का ध्यान रखते हुए Government ने फैसला किया उन को *Ex-gratia* grant दी जाए, मुझे समझ नहीं आता कि मैम्बर साहिब government को capitalists की मदद करने वाली government क्यों कहते हैं? मैम्बर साहिब कई बार सोचते नहीं और बेफायदा ही criticize करते हैं जिस से मैं कई दफा हैरान हो जाता हूं। मैं तो समझता हूं कि मैम्बर साहिबान असलीयत की तह तक नहीं जाते। मेरे पास *Ex-gratia* grant की break up आई है मैं उन को पढ़ कर सुना देता हूं:—

		रु.
(1)	Panipat Co-operative Sugar Mills ..	3,49,829
(2)	Janta Co-operative Sugar Mills ..	3,07,981
(3)	Hariana Co-operative Sugar Mills ..	3,72,422
(4)	Saraswati Sugar Mills ..	10 लाख से ज्यादा

अब इस में बात यह है cane-crushing के basis पर *ex-gratia* grants मिलती है, मैं तो समझता हूं कि सारी Sugar Mills को *ex-gratia* grants मिलनी चाहिए (*interruptions*)

बाबू बचन सिंह : Saraswati Sugar Mills Jamuna Nagar को सब से ज्यादा grant क्यों दी गई है?)

गृह मन्त्री : मैं समझता हूं कि उस ने सब से ज्यादा काम किया है। सब से ज्यादा काम करने वाले को *ex-gratia* grant भी ज्यादा मिलनी चाहिए। उन्होंने ज्यादा काम करने की हिम्मत की है इस के साथ आप अन्दाजा लगाएं कि किसानों को कितना नफा हुआ। मजदूरों को कितना नफा हुआ है। इस तरह मजदूरों को काम मिला। सरकार ने उस Mill को 10 लाख रुपए उन का काम चलाने के लिए *ex-gratia* grant दे दी तो इतना बड़ा तुफान खड़ा हो गया, मैं तो समझता हूं कि इस House में जितनी भी नुक्ताचीनी हुई है वह सब गलतफहमी के कारण हुई है।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, दूसरी बात जिस के बारे में मेम्बर साहिबान ने ज्यादा ज़ोर दिया है वह decree का मामला है। मैं ने कुछ decrees के बारे में कल जिक्र किया था। आप के सामने वह decrees आती हैं जो Government के बरखिलाफ

[गृह मन्त्री]

होती हैं। जिस से Government को पैसा देना पड़ता है जिन cases में Government के हक में फैसला होता है वह आप के सामने नहीं आती है मैं decrees के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं कि 100 फी सदी cases न Government के हक में होते हैं न दूसरों के हक में होते हैं कुछ cases का तो इस लिए सरकार के बर्खिलाफ फैसला हो जाता है कि उन की अच्छी तरह से पैरवी नहीं होती, शहादतें नहीं मिलतीं। इस लिए Government के बरखिलाफ फैसले हो जाते हैं इस House में कई मेम्बर Law को अच्छी तरह जानते हैं कि किस तरह से बहस होती है उन को civil suit के constitutional points का भी पता है। इस बारे में बहुत सी difficulties आती हैं।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि एक Constable ने Government के विरुद्ध civil suit किया और उस में Government के बरखिलाफ फैसला हुआ, इस बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं कि मेम्बर साहिब को पता होगा कि उस के बरखिलाफ charges क्या थे? वह यह थे कि वह अपनी duty छोड़ कर absent रहा। जब देखा तो उस वक्त शराब की हालत में था। उसने अपनी dismissal के बरखिलाफ D. I. G. और I. G. of Police को अपील की लेकिन वह अपील मन्जूर नहीं हुई। तब उस ने सरकार के बरखिलाफ civil court में मुकदमा कर दिया। इस के बारे में Legal Remembrancer से advice ली गई। उस ने advise किया कि यह fit case है। फिर Government ने फैसला किया कि उस की अपील की जाए। लेकिन वहां पर Government के बरखिलाफ फैसला हुआ फिर हम ने High Court में अपील करने का इरादा किया। इस के बारे में भी Legal Remembrancer से advice मांगी। तो उस ने बताया कि High Court में अपील करने के लिए हमारा case इतना strong नहीं है क्योंकि वहां पर question of fact को ज्यादा लिया जाता है। इस लिए 150 या 200 रुपए देने में कौन सी बड़ी बात है उस कान्स्टेबल ने शराब पी हुई थी जब पकड़ा था और Government ने action लिया इस के बारे में यहां पर सवाल उठा कि उस के विरुद्ध क्यों action लिया गया। जब action नहीं लेते तो फिर कहा जाता है कि शराबियों के बरखिलाफ action क्यों नहीं लिया जाता। इस लिए मैं समझता हूं कि इस तरह की नुक्ताचीनी कोई अच्छी बात नहीं है। दूसरा case भी ऐसा ही है। जिस में उसने पहले D.I.G. of Police को अपील की, वह नामन्जूर हुई, फिर I. G. of Police को भी अपील की, वहां पर भी उस की अपील नामंजूर हुई। इस बारे में भी Legal Remembrancer से advice मांगी, तो उस ने कहा कि यह *prima facie* case बनता है और अदालत ने फैसला करना था, लेकिन वह Government के हक में नहीं हुआ। सरकार का पैसा बड़ी एहतियाती से खर्च करना पड़ता है। हम अच्छी तरह से case की जांच पड़ताल करते हैं। उस से Legal advice लेते हैं। (*interruptons*).

(एक माननीय सदस्य : आप के advisers भी ऐसे हैं ।)

इस लिए जैसा मैं ने कहा है कि इस बात का ख्याल किया जाता है कि public money को waste नहीं करते बल्कि पूरी एहतियात से खर्च करते हैं ताकि impartial justice ले सके ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं कल सारी बात explain नहीं कर सका था क्योंकि उस समय मेरे पास वक्त कम था । आज वही मामला फिर उठाया गया यह case rally के लिए इस्तेमाल किए गए ट्रकों के बारे में है । मैं ने इस के बारे में कल बताया था कि रूट परमिट, मोटर Vehicle Rules के मुताबिक दिए जाते हैं और Motor Vehicle Act के मुताबिक जो permit issue करने वाली authority है उस को यह हक है कि religious मेलों के मौकों पर या दूसरी ऐसी rallies में rules में relaxation दे सकती है । अमृतसर की रैली के बारे में मैं बतलाता हूं कि ट्रक वालों ने applications दीं (*interruptions*) मुझे पता नहीं कि कितनी हुई या कितनी नहीं हुई । जो अमृतसर में रैली हुई थी उस में ट्रक वालों को लीगल तौर पर परमिट दे कर authorise किया गया कि वे सवारियां ला सकते हैं । Competent authority को ऐसा करने का इख्तयार है । मैं पढ़ कर बताता हूं कि किस कि जगह पर ऐसा हो सकता है :

"(a) for the conveyance of passengers on special occasions such as to and from fairs and religious gatherings ; or
(b) for the purposes of a seasonal business, or
(c) to meet a particular temporary need."

और seasonal business purposes के लिये यानी मैं ने आप को बतलाया है कि कोई particular temporary need भी हो तो competent authority कर सकती है ।

आवाजें : कोई applications ली गई ?

गृह मन्त्री : मैं कहता हूं कि applications ली गई, ट्रक वालों ने applications दीं और उन को allow किया गया ।

Chaudhri Devi Lal : On a point of information, please.
Home Minister : I am not giving way. I am on my legs please.
Deputy Speaker : I am sorry, the hon. Home Minister is not giving way

गृह मन्त्री : मैं अर्ज़ कर रहा था कि Law में और रूल्ज़ में provision है कि सवारियां लें जाई जा सकती हैं । अब Elections का काम है, पुलिस वहां पर जाती है, Election का सामान वहां ले जाती है । वहां पर स्वारियां ट्रक वाले ले जा सकते हैं । पुलिस जाए, Fire Brigade जाए, Ambulance जाए तो law में provision है, कानून इस बात की इजाजत देता है । कल से जो मेम्बर साहिबान को इतनी तश्वीश हुई, मैं समझता हूं कि वह नावाकफियत की वहज से थी । मैं ने जब यह बात कही थी कि मुझे कानून की तफसील का पता नहीं है तो इन को बहुत हैरानी हुई थी । लेकिन जिन मेम्बर साहिब ने सब से ज्यादा एतराज़ किये थे वह immediately उस के बाद मेरे पास आए और उन्होंने कहा कि मुझे अफसोस है कि मुझे पता नहीं था कि

[गृह मन्त्री]

Motor Vehicle Rules के मातहत ऐसा होता है अगर रूल्ज़ हैं तो गवर्नमैंट temporarily relax कर सकती है और इजाज़त दे सकती है। (*interruptions*) (R*epeated Interruptions*)

एक मेम्बर साहिब ने शुरू शुरू में यह बात कही थी कि पुलिस में आज बहुत तबदीली नहीं आई। Constable, Head constable, Sub-Inspector और S.P.Inspector General में सब में उन को समानता चाहिये, ऐसा उन का क्यास है। मैं उन से यह प्रार्थना करूंगा कि पुलिस वह force है जिस में dicipline रखने की ज़रूरत है और जिस के discipline का असर लोगों पर पड़ना ज़रूरी है ऐसी समानता बाहर से सोची जा सकती है लेकिन एक constable, Head constable और Sub-Inspector को अपनी duty अच्छी तरह से करने के लिये भी किसी ज़ब्ते और discipline का पाबंद होने की आवश्यकता है। इस लिये अगर वे यह चाहें कि जहां तक services का सम्बन्ध है वहां पर उन में मुकम्मल समानता हो, सिपाहियों मे और S.P. में तो मुझे अफसोस से कहना पड़ता है कि ऐसी बात नहीं लाई जा सकती। मेम्बर साहिबान जज़बात में आ कर बहुत कुछ कह गए। मैं उन को ज्यादा नहीं कहना चाहता कि इनसाफ होता है या बे इन्साफी होती है। आज भी अखबारों में उन की किसी मीटिंग का और कल की अखबारों में भी काफी चर्चा था। मैं ज्यादा तफसील में नहीं जाता। सिर्फ मेम्बर साहिब का ध्यान इस तरफ दिलाना चाहता हूं कि इन्साफ देना और दिलाना, इन्साफ मिलना और मिलाना और यह महसूस करना कि इन्साफ मिलता है या कि नहीं मिलता, यह काफी मुश्किल काम है। लेकिन इन्साफ होता है कि नहीं इस की judgement वे दे सकते हैं जो कि impartially इस बात को देखें कि इन्साफ मिलता है कि नहीं मिलता। उन के लिये impartial होना ज़रूरी है। जो लोग एक ही नज़रिये से हर बात को देखे, जैसे कि हमारे कुछ दोस्त देखते हैं, तो उन को पता नहीं चल सकता कि इन्साफ होता है कि नहीं होता।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, वक्त हो चुका है, मैं प्रार्थना करूंगा कि यह जो Appropriation Bill है इस को मुतफिक्का तौर पर पास किया जाए। ऐसी मैं हाउस से आशा रखता हूं।

Deputy Speaker: Now I will apply guillotine and put every question necessary to dispose of the Bill.

Deputy Speaker : Question is —

That the Punjab Appropriation Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Now the House will take up the Bill Clause by Clause.

CLAUSE 2

Deputy Speaker : Question is —

That Clause 2 stand part of the Bill.

The m otion was carried.

CLAUSE 3.

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE

Deputy Speaker : Question is—

That the Schedule stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 1

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Deputy Speaker : Question is—

That the Title be the title of the Bill.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Question is—

1.00 p.m.

That the Punjab Appropriation Bill be passed.

After ascertaining the votes of the Members present by voices, the Deputy Speaker gave an opinion. The opinion was challenged. The bells were sounded. The question was put again and carried by a voice vote.

The motion was declared carried.

HALF-AN-HOUR DISCUSSION ON STARRED QUESTION No. 2112

पंडित मोहन लाल दत्त (अम्ब) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुज़ारियान के सम्बन्ध में एक सवाल था कि सूबा के अन्दर मुज़ारयान की कुल तादाद कितनी है जिन को बेदखल किया गया, उन को बसाया गया है या नहीं इस सम्बन्ध में जवाब देते हुए मन्त्री महोदय हाउस की तसल्ली नहीं कर सके थे। प्रश्न चूंकि बड़ा अहम था इस लिए इस के लिए स्पीकर साहिब ने आधे घंटे की बहस करने की इजाज़त दे दी थी।

मैं निवेदन करूं कि भूमि सुधार की समस्या एक निहायत ही महत्वपूर्ण समस्या है। जमीन की पैदावार को बढ़ाने और देश में सामाजिक न्याय स्थापित करने की दृष्टि से भूमि सुधार का मसला बहुत महत्वपूर्ण मसला है। खास तौर से emergency की अवस्था में तो इसकी और भी ज्यादा अहमियत हो जाती है क्योंकि अगर मेहनतकश लोगों के जायज़ हकूक को दबाया जाए, उन के साथ इन्साफ न हो जिस से वह निराशा में रहें और बिरला-टाटाओं का राज चलता रहे, जागीरदारों का राज चलता रहे उन के साथ इन्साफ न हो तो कैसे उन को देश की रक्षा के लिए प्रेरित किया जा सकता है। हम महसूस करते हैं कि इस landlord निवाज़ हकूमत ने, जागीरदार निवाज़ हकूमत ने इस मसला को इस कदर नज़र अन्दाज़ किया कि इसे पूरी तरह से हल करने की ज़रा भी कोशिश नहीं की।

बाबू बचन सिंह : हल तो किया ही नहीं।

Note.—The Starred Question No. 2112 alongwith its reply and Supplementaries appears in the P.V.S. debate Vol. 1 No. 3 Dated 21st February, 1963.

पंडित मोहन लाल दत्त : ऐसी मिसाल कहीं नहीं मिलती जहां पर कि मुज़ारियान पर इस कदर अत्याचार किया गया हो, किया जा रहा हो। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं कोई बात ज़बानी अर्ज़ नहीं करूंगा। उन आदादोशुमार और statistics को पेश करूंगा जो कि उन्होंने हमें दिए हैं। प्लैनिंग कमिशन ने भूमि सुधार के सम्बन्ध में जो राए प्रकट की उस का हवाला दूंगा।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां पर मेरे साथी सदस्यों की तरफ से सवाल पूछे गए कि इस स्टेट के अन्दर surplus area कितना है, कितने पर tenants को बसाया जा चूका है, कितने मुजारों को बसाया जा चुका है, बसाने के बाद बाकी कितने रह गए हैं और उन को किस प्रकार से बसाया जाना है। पिछले इजलास में मैंने भी एक प्रश्न किया जिसका उत्तर सरकार की तरफ से दिया गया। उसमें जो आदादोशुमार पेश किए गए उन से साफ तौर पर जाहिर होता है कि surplus area की बाबत जो यहां पर व्याख्यान दिए जाते हैं वह केवल मात्र सब्ज़बाग हैं, बहलावा है। यह इतना कम है कि इस पर ejected tenants और landless labourers को किसी प्रकार से भी नहीं बसाया जा सकता। अब तक की assessment के मुताबिक यह बताया जाता है कि पौने चार या चार लाख एकड़ के करीब surplus area स्टेट के अन्दर निकलता है। मगर इस के साथ ही अगर आप मुजारों की गिनती को देखें तो हैरानगी होगी है। सन् 1953 में जब कि यह ऐक्ट बना था उस वक्त मुजारियान की गिनती तीन लाख 90 हज़ार के करीब बताई जाती थी। जो बेदखल हुए उन को बसाने के बाद भी आज उन की तादाद, 3,58,205 निकलती है। इस तादाद में वह शामिल नहीं हैं जो कि धक्केशाही से निकाले गए। इस स्टेट के अन्दर धक्केशाही भी बड़े कमाल की होती है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, माननीय सदस्य कामरेड राम प्यारा ने धानी गांव ज़िला संगरूर की बाबत बताया था कि किस तरह से वहां के landlords ने मुजारों के साथ धक्केशाही की। उन जागीरदारों ने की जो कि महाराजा से सम्बन्धित हैं, रिश्तेदार हैं। उन्होंने तमाम मुजारियान को जबरन बेदखल कर दिया, किसी की शुनवाई नहीं हुई। ऐसे मुजारों की तादाद हर ज़िला में मिल सकती है जिन को इस धक्केशाही का शिकार बनाया गया। मैं सरकार को चैलेंज करता हूं कि अगर इस सम्बन्ध में कोई impartial enquiry की जाए गैर जानबदाराना तहकीकात की जाए तो पता लगेगा कि किस कदर उन गरीब लोगों को तंग कर के जमीन से बाहर निकाला गया।

इस को भी छोड़िए। एक और ज़्यादती, जब्रदस्त ज़्यादती उन लोगों के साथ हो रही है। जो काश्तकार मुजारा है, जो ज़मीन पर काश्त करता है रिकार्ड में उसका नाम तक नहीं, खसरा गिरदावरी मालिकान के नाम पर है। मैं चैलेंज करता हूं कि अगर इस सम्बन्ध में भी जांच-पड़ताल करवाई जाए तो पता लगेगा कि हजारों की तादाद में ऐसे मुजारे हैं जो जमीन पर काश्त तो करते हैं लेकिन अन्दराज खसरा गिरदावरी मालिकान के नाम पर हैं। अगर उस चार लाख की ejected tenants की तादाद में ऐसे मुजारों को भी मिलाया जाए और उन को भी मिला लिया जाए जोकि धक्केशाही का शिकार हुए तो यह तादाद पता नहीं कहां तक पहुंच जाए। आज ही मेरे एक सवाल के जवाब में बताया गया कि इनकी तादाद

कोई पांच छः लाख के करीब बनती है। फिर गवर्नर साहिब के भाषण में यह भी बताया गया था कि landless labourers को भी इसी जमीन पर बैठाएंगे। इस तरह से डिप्टी स्पीकर साहिबा, पन्द्रह बीस लाख के करीब ऐसे मुजारे बनते हैं जो कैपीटलिस्टों द्वारा दबाए गए, जो हकूक से महरूम हैं जो मज़लूम हैं। क्या इतनी भारी तादाद के साथ अन्याय नहीं कि उन के मसले को बजाय हल करने के दिन ब दिन पेचीदा बनाया जा रहा है? मैं दावे से कह सकता हूं कि अगर उन की समस्या को भली प्रकार से न देखा गया और ठीक ढंग से हल न किया गया तो सूबा के अन्दर इन्तशार पैदा हो जाएगा, लड़ाई का आगाज़ होगा खाना जंगी पैदा होगी जिस से देश का नुक्सान होगा। इस लिए मैं निवेदन करूंगा कि आज की emergent हालत में हमें किसी प्रकार भी पार्टी के नुक्तानिगाह से नहीं सोचना चाहिए। इस मसले को कौमी नुक्ता निगाह से, national point of view के ज़रिए से सोचना चाहिए और जामे तौर पर हल निकालना चाहिए।

अब मैं इस चीज को कुछ details में लेता हूं। मैं ऊना की मिसाल देता हूं। इन्हीं की आदादोशुमार के मुताबिक वहां पर मुजारियान की तादाद 34730 है और वहां पर जो जमीन है वह 467 स्टैंडर्ड एकड़ है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं बड़े वसूक के साथ कह सकता हूं कि वह 467 एकड़ जमीन भी बंजर, पहाड़ी, रेतीली और नदीनालों की है। बताया गया कि 467 एकड़ पर 633 मुजारे बैठा दिए गए हैं। मैं चैलेंज करता हूं कि यह बिल्कुल गलत बात है। एक भी मुजारा नहीं बैंठाया गया। जमीन है ही नहीं तो मुजारा कहां पर बैठाया जाएगा। इसी तरह रोपड़ तहसील की बाबत बताया कि 29632 मुजारे हैं और 561 एकड़ जमीन है। आप ही अन्दाज़ा लगाएं कि कैसे उन को बसाया जाएगा। खरड़ के मुज़ारों की तादाद है 29545 और वहां ज़मीन 4 540 एकड़ है। कांगड़ा ज़िला के मुज़ारों की गिनती 14389 है लेकिन वहां surplus ज़मीन सिर्फ 72 कड़ है। इसी तरह से आप दूसरी जगहों पर देखेंगे मगर मैं अर्ज़ करता हूं कि उन इज़ला में भी मुज़ारों की तादाद ज्यादा है और ज़मीन उन्हें बसाने के लिए पूरी नहीं। अगर कई इज़ला में surplus ज़मीन ज्यादा भी हो तो मैं पूछता हूं कि किस तरह से ज़िला कागड़ा का मुज़ारा ज़िला हिसार या ज़िला फिरोजपुर में जाएगा। इस लिए मैं अर्ज़ करूंगा कि surplus area की बात है यह बिल्कुल सब्ज़बाग दिखाने वाली बात है और सिर्फ ढोंग है और सिर्फ दिल परचावा है। इस से कुछ भी मुज़ारों को हासल नहीं होता। इस लिए मैं सरकार से कहता हूं कि वह इस मसले पर बड़ी संजीदगी से विचार करें और दोबारा गौर करें। लेकिन हमारे मंत्री साहिबान यह समझते हैं कि हम opposition for opposition sake करते हैं। मैं तो इन्हें कहूंगा कि वह इस मसले पर विचार करे करने के लिए कामरेड राम प्यारा, चौधरी सुन्दर सिंह आदि जो लोग मुज़ारों का हित अपने दिल में रखते हैं और यहां बतलाते हैं कि इस मसले का सही तौर पर हल किया जाए, इन की एक कमेटी बना दी जाए और यह कह कर कि surplus area ने ज़मीन मुज़ारों को दिया जाएगा, इस मसले की गम्भीरता को भूलने की कोशिश न करें बल्कि संजीदगी से इस मसले को हल करने की कोशिश की जाए। Planning Commission ने इस बारे में जो अपनी राए का इज़हार किया है उस सम्बन्ध में उस का थोड़ा सा हवाला देना चाहता हूं। उस में लिखा है फिर

[पंडित मोहन लाल दत्त]

"On the whole, it would be correct to say that, in recent years, tranfers of lands have tended to defeat the aims of the legislation for ceilings and to reduce its impact on the rural economy".

उन्होंने यह भी लिखा है और जो बेदखलियां हुई हैं उन के सम्बन्ध में सफा नं० 224 पर साफ लिखा है

"On the whole, both legislation and administrative action has fallen short of these recommendations.

x x x
x x x

......"ejectments have taken place on a considerable scale under the plea of ' 'voluntary surrenders'.

इस में यह लिखा है कि considerable scale पर बेदखलियां धक्केशाही से हुई हैं। वह अपनी Planning Commission वाले लिखते हैं कि खास तौर पर पंजाब में धक्के शाही से बहुत ज्यादा बेदखलियां हुई हैं। एक बात और है कि जो भी कानून इस सम्बन्ध में बना है उस का evasion और collusion हुआ है। इस पर आगे अमल करने की जो बात आती है तो इस में इस बारे में Planning Commission वाले लिखते हैं—आप सफा न0 224 पर मुलाहज़ा फर्माइए

".. collusion and evasion have gone unchecked ".

इतना collusion हुआ कि surplus area को सही तौर पर निकाला हीं नहीं गया। इस लिए मैं आप के द्वारा मंत्री मण्डल से अर्ज़ करूंगा कि वह बड़ी संजीदगी से विचार करें।

इस के अलावा इन से मैं एक अर्ज़ करता हूं कि आप ने tenants को बसाना है, इस में सिर्फ tenants के बसाने का ही सवाल नहीं, आप ने तो जो छोटे मालिक हैं उन्हें भी मार दिया है क्योंकि उन के मुज़ारों को दूसरी जगह पर surplus ज़मीन मिलती ही नहीं तो वह ज़मीन छोटे मालिक को कैसे मिल सकती है। आप उन के मुज़ारों को बेदखल नहीं करते तो वह कैसे अपनी ज़मीनों पर बस सकते हैं। आप ने तो चन्द बड़े 2 लहू चूसने वाले ज़मीनदारों की मदद की है और छोटे मालिक भी मार दिए हैं और मुज़ारे भी खत्म कर दिए हैं।

(At this Stage Deputy Speaker asked the Revenue Minister to speak).

श्री चांद राम : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं भी इस मसले पर बोलना चाहता हूं।

उपाध्यक्षा : आप whip से पूछ लें। अगर वह आप को बोलने के लिए कह दें तो मैं माल मंत्री की बजाए आप को बोलने दूंगी। क्यों सरदार गुलाब सिंह जी आप का क्या कहना है ? (The hon. Member should get permission from his whip. If he permits him, I will have no objection. I will permit him instead of permitting the Minister for Revenue. What has the Chief Parliamentary Secretary to say in this respect ?)

सरदार गुलाब सिंह : अब तो मिनिस्टर साहब ही जवाब देंगे।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਮਸਲਾ ਜਿਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪੰਡਤ ਮੋਹਣ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਅਹਮ ਤੇ ਔਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ

ਲਈ ਇਹ ਨਿਹਾਇਤ ਫਿਕਰ ਵਾਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹੈ। ਇਸਦੀਆਂ ਵਜੂਹਾਤ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹਦੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਮਾਲਕ ਹਨ ਜਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ contradictory interests ਆਏ ਹਨ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਬਹਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਸਣ ਦਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ constructive ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਹਲ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮਸਲਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਤਵਜੁਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਗਈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਾਲ ਤਆਲੁਕ ਰਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਵੀ fact ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨਾ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਮਾਲਕ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਨ ਜੋ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਕਾਸਤ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਜੋ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ protection ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਜਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਹਫਜ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਗਲ ਚਾਲੂ ਹੋਈ। ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਪਾਸ ਖਾਸ ਮਿਕਦਾਰ ਤੋਂ ਵਧ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਵੀ ਜੋ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ protection ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਖਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਜਾਂ reserved area ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਵੇ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਕਟ 1955 ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤੁਹਫਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ 1950 ਤੋਂ ਹੀ ਚਾਲੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਬੇਸਕ ਐਕਟ 1951 ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਕਤ ਦੋ ਐਕਟ ਚਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ 30 standard ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਹਦ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ exemption ਵੀ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ garden colonies ਤੇ mechanised farms ਵਗੈਰਾ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਥੋੜੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ exemption ਦਿਤੀ ਗਈ। ਬਹਰਹਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ surplus area work out ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਤਨਾ area ਜੋ 30 standard ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਉਪਰ ਕਿ ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਤਹਤ ਜਾਂ small land owners ਵਲੋਂ ਜਿਹੜੇ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ provide ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਅਜੇ ਬੇਦਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਹਰਿਸਤ ਵੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸੈਕੰਡ ਸਟੇਜ ਤੇ provide ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ area ਬਚ ਗਿਆ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਤਨਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ surplus area ਹੈ ਉਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਬਹੁਤ ਵਧ ਹੈ। ਇਹ problem ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਕ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ distiicts ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਥੋੜੀ ਹੈ। ਬਾਹਰਹਾਲ ਇਸ problem ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਇਕੋ basis ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ work ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕਿਸੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗਿਰਦਾ-ਵਰੀਆਂ ਗਲਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। Matter of procedure ਹੈ, ਗਲਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਓ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਓ।

चौधरी नेत राम : On a point of order । मैं वजीर साहिब से पूछना चाहता हूं कि जो कनसौलीडेशन के बाद जो ज़मीन निकली है और जिस पर मुजारे बैठे हुए हैं उस की मुकर्रर कीमत को तीन दफा बढ़ा कर अभी सरकार संतुष्ट हुई कि नहीं ?

उपाध्यक्षा महोदय : यह Point of order तो है नहीं इसे आप प्वायंट आफ इनफरमेशन कह सकते हैं । आप सीधे इन से बात न करें । मेरे से पूछें । मैं इन से कहती हूं कि वह इस का आप को जवाब दें । (It is a point of information and not a point of order. The hon. Member should address to the Minister through the Chair and not direct. I will request the Minister to give a reply to your query.)

चौधरी नेत राम : मुझे अंग्रेज़ी नहीं आती । मैं आप के द्वारा इन से पूछना चाहता हूं कि हिसार जिले की भिवानी तहसील में जो रेगिस्तान ज़मीन है उस की पहले 42 रुपए फी एकड़ कीमत मुकर्रर हुई, उस के बाद 85 रुपए हुई और उस के भी बाद 116 रुपए हुई । मुजारों का यह हाल है कि वे रोटी से भी बेज़ार बैठे हैं । और सरकार नीलामी के बहाने से कांग्रेस के एजेंटों को दिला रही है ।

उपाध्यक्षा : आप का इस तरह से बाकायदा भाषण नहीं देना चाहिए । वह आप की बात का जवाब देंगे । (The hon. Member should not deliver a speech in this manner. He will give a reply.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟਾਇਮ ਬੜਾ limited ਹੈ। ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਅਗੇ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ place ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਟਾਈਮ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਟਾਈਮ ਨਾਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਏ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ 359,739 ਏਕੜ ਹੈ ਤੇ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ 48,729 ਏਕੜ ਹੈ ਇਹ total 4,08,459 ਏਕੜ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੀ utilise ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ejected tenants ਵਸਾਏ ਗਏ ਹਨ ਉਹ 70,642 ਏਕੜ ਹੈ । 1957 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ landless ਯਾ ਛੋਟੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਖਰੀਦ ਲਈਆਂ ਸਨ । ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏ । ਅਜਿਹੇ surplus ਏਰੀਏ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇਕ ਮਦ ਬਣੀ ਸੀਂ । 10 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਤਕ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਨੇ ਖਰੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲਈ, ਉਸ ਹਦ ਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਨਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਏ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ landless tenants settle ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 54,197 ਹੈ। ਬਾਕੀ total area ਜਿਹੜਾ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ 2,165 ਏਕੜ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ total area ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤਕ utilise ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 126,934 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਹੈ । ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਏਰੀਆ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਕ utilise ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ 13,942 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਹੈ । Total area ਜਿਹੜਾ ਅਜ ਤੱਕ utilise ਕੀਤਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਵਚ ਉਹ 1,40,876 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਹੈ । ਤੇ ਜਿਹੜੇ tenants ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ settle ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ 42,485 ਹਨ ਤੇ ballance ਜੋ ਐਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਹ 2,67,583 ਏਕੜ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਏਰੀਆ ਕਟਣਾ ਪਏਗਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ orchards ਵਿਚ ਹੈ ਯਾ small land owners ਨੇ purchase

ਕਰ ਲਆ। ਟੋਟਲ 128,415 ਏਕੜ ਹੈ ਤੇ balance available for settling landless tenants 139,168 ਏਕੜ ਹੈ। Number of tenants who are eligible for allotment of surplus area and who have not yet been re-settled 31-1-63 ਤਕ 119,463 ਹੈ। ਮਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਚੋਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਇਕ vital ਹਿਸਾ ਹਨ ਕਾਂਗੜਾ ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ tenants ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 90,974 ਹੈ ; ਇਹ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਏਰੀਆ erosion ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਹੋਇਆ। ਜਿਹੜਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਦੇਣਾ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦੂਜੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਕਿਵੇਂ ਭੇਜਾਂਗੇ। ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਜ਼ਮੀਨ ਹਿਸਾਰ ਤੇ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ settle ਹੋਣਾ ਹੈ ਫਿਰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਉਹ tenants ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣ। ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ 1953 ਤਕ ਦੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ (9) ਦੀ proviso ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਾਉਣੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੇ ਮੁਨਾਸਬ ਵਿਚਾਰ ਫਿਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਬਹਰਹਾਲ ਅਸੀਂ ਸਭ ਕੁਛ work out ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੱਤ : On a point of information. ਮੇਰੇ question ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ejectable tenants ਦੀ ਤਾਦਾਦ 3,58,000 ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 1 ਲੱਖ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ figure ਠੀਕ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। (The hon. Member should not address the hon. Minister directly.)

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੱਤ : ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਇਹ ਫਰਮਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ tenants ਦਾ balance figure ਇਕ ਲੱਖ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ information ਦਿੱਤ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ejectable tenants ਦੀ ਤਾਦਾਦ 3,58,25 ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ information ਠੀਕ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਪੰਡਤ ਜੀ ਅਤੇ ਨੇਤ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਓ। (Addressing the Revenue Minister) (The hon. Minister may please give proper replies to the questions asked by Pandit Mohan Lal Datta and Chaudhri Net Ram)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : Tenants ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਇਕ ਸਟੇਜ ਤੇ ਗਲਤੀ ਹੋਈ। ਸਾਰੇ tenants ਲਿਖੇ ਹਨ। ਮਗਰ ਅਸੀਂ ਇਕਲੇ 2 ਪਿੰਡ ਦੀ screening ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ screening ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਅਜੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ surplus ਦੇ case ਜੋ pending ਹਨ ਉਹ erstwhile ਪੰਜਾਬ ਦੇ 13,058 ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਦੇ 5,9 ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਯਾ ਹੋਰ ਕੋਰਟਾਂ ਵਿਚੋਂ stay ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ stay ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਅਗੇ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੇ। Area which is the subject matter of appeals in cases 122,415 acres ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ stay ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਸ available ਹਨ।

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨੇ tenants ਅਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਂ ejected tenants ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਾਂ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ provide ਕੀਤੀ ਹੈ। (Interruptions)

बाबू बचन सिंह ; जब तक तो गया है आप या तो हाउस को एडजर्न कर दें या वक्त बढ़ा दें ।

उपाध्यक्षा : यह तो प्वायंट आफ आर्डर नहीं है। (This is no point of order.)

बाबू बचन सिंह : मैं बिलकुल ठीक हूं कि जब वक्त हो चुका है तो टाइम ऐक्सटैंड किए बिना कार्यवाही चल नहीं सकती । उन को बोलने की इजाजत नहीं हो सकती ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਇਥੇ consolidation ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮਸਲਾ ਵਖਰਾ ਸੀ ਪਰ ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ tenants ਪਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਰਬੇਬੰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਮੀਨ ਪਹਿਲੇ ਕਾਬਜ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮਾਲੀਅਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਮੈਂਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲੀਅਤਦੀ ਗਲਕਰਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲੀਅਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਿਸਮ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਲਾਕ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਨਹਿਰੀ, ਬਰਾਨੀ ਤੇ ਚਾਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ value ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। Tenants ਦੀ ਕੋਈ ਵਖਰੀ ਮਾਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਜਿਨੀ ਮਾਲੀਅਤ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਰਕਬਾ ਮੁਰਬੇਬੰਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਉਨੀ ਹੀ ਮਾਲੀਅਤ ਦਾ ਰਕਬਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਂਗੜਾ ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਟੀਕੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਕਈ ਮੌਜ਼ੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ tenants ਦੇ rights ਨੂੰ protect ਕਰਨ ਲਈ ਟੀਕਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਬਲਾਕ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤੇ ਜੇਕਰ ੨ ਜਾਂ ੩ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹਿਸਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਝੁਗੀਆਂ ਹਨ ਉਨਾਂ ਨੇ ਪਾਸ ਹੀ ਉਸ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇੜੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਸਕਣ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ tenants ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਹੀ ਰਕਬਾ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ tenants ਹਨ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਰਕਬਾ ਨਿਕਲੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ utilise ਕਰਾਂਗੇ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੀਆਂ ਚਿਠੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕਈ ਆਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵਿਸਵਾਸ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਕੇਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਮਗ ਕਰੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਐਕਟ ਦੇ ਉਲਟ ਕਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਇਹ ਐਕਟ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਅਸੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

1.34 p.m.

(The Sabha then adjourned till 9 A.M. on Wednesday the 6th March, 1963)

20871/P.V.S.—387-17-6-63—C.,P.&S., Pb., Chandigarh.

ANNEXURE

[Please *see* foot note on page (9) 28 of this Debate, dated the 5th March, 1963]

REPAIRS TO THE ROADS DAMAGED BY FLOODS IN THE YEAR 1962.

760. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state :—

(a) The total mileage of the roads damaged due to heavy rains and floods during the year 1962, districtwise, in the state:--

(b) the total amount, if any allocated for the repairs of the said Damaged roads in the state district-wise, or division-wise;

(c) the total mileage of the roads so far repaired, districtwise, together with the approximate date by which the repairs to the remaining roads is likely to be completed ?

Sardar Darbara Singh: The required information is given in the enclosed statement.

STATEMENT

Name of District	Total mileage of the roads damaged or effected due to heavy rains and floods during the year 1962	Total amount if any allocated for the repairs district-wise	The total mileage of the roads so far repaired, district-wise	The date by which the repairs to the remaining roads are likely to be completed
1	2	3	4	5
	Miles	lacs	Miles	
1. Ambala ..	131	2·7	42	
2. Karnal ..	63	1·75	48·75	
3. Patiala ..	50	0·75	38·00	
4. Sangrur ..	68	2·50	23·50	
5. Bhatinda ..	92	1·75	17·00	
6. Hissar ..	38	1·70	Works of repairs is in progress	The approximate date of completion of repairs cannot be stated as position of funds is rather tight due to emergency and no funds have so far been allotted for the current financial year 1963-64)
7. Amritsar ..	95	1·00	95	
8. Gurdaspur ..	31	0·75	28	
9. Ferozepur ..	222	2·00	190	
10. Jullundur ..	100	0·78	100	
11. Kapurthala ..	50	0·62	50	
12. Ludhiana ..	55	0·80	9·92	
13. Hoshiarpur ..	145	1·20	79	
14. Kangra 15. Lahaul & Spiti	Damages occurred to road structures such as retailning walls etc., at scattered locations on the roads. Most of the demage has been repaired.			

Note:—The mileage included in column 2 includes all miles of roads, which were either seriously damaged such as complete Crumbling of road crust and also those affected miles, which got way or which settled down at places and needed path repair treatment.

Punjab Vidhan Sabha Debates

6th March, 1963

Vol. I—No. 10

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

PAGES

Wednesday, the 6th March, 1963

Price : Rs. 3.65 nP.

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES VOL. I, NO. 10, DATED THE 6TH MARCH, 1963.

Read	*for*	*on page*	*line*
Construction	construcion	(10)1	3rd and 16th from below
construction	contruction	(10)1	11th from below
ਝੂਠਾ	ਝੂਨਾ	(10)3	3rd from below
ਕਲਰਕ	ਕਰਲਕ	(10)10	7
Houses	House	(10)10	16
referendum	refrendum	(10)14	5th, 6th and 7th from below
my	by	(10)18	18
It has	has	(10)31	15
agriculture	agriculturel	(10)33	3rd from below
ਰਿਆਇਤ	ਰਿਅ. ਇਤ	(10)34	9
Tax Payer	Tax Paper	(10)34	11
ਕੋਈ	ਚੋਈ	(10)34	13
estimates	estimtcs	(10)34	3rd from below
as well	as we....	(10)35	7
ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ	ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿਘ	(10)40	8
ਦਿੰਦਾ	ਚਿੰਦਾ	(10)41	4th from below
ਇਕ	ੲਕ	(10)46	1
Delete "ਨੂੰ"	at the end of the line	(10)49	3
ਭਰਿਲ	ਭਠਿਲ	(10)49	12th from below
D elet e के		(10)50	18

Read	*for*	*on page*	*line*
जूतो पैज़ार	जूता बाज़ार	(10)51	11
there	the e	(10)54	31
ओहदे	देह	(10)57	4
Delete 'न'		(10)58	21
साबित	सबित	(10)59	7
उसे	उस	(10)60	9
रिलीफ	रिलीज़	(10)60	11
कह	कहा	(10)64	7
ਅੰਤ	ਅਤ	(10)72	19
defence	defenee	(10)76	19

Note.—Starred Questions No. 1070, 1071 & 1657 appearing on pages 1, 3 & 10 respectively and standing in the names of Comrade Harnam Singh Chamak and Com. Shamsher Singh Josh respectively were actually put by Com. Babu Singh Master.

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, the 6th March, 1963

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 9.00 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

Per Capita INCOME IN RURAL AREAS

***2177. Shri Amar Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether Government have collected information about *per capita* income per annum, in the rural areas of the State since the year 1960 ;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative the number of persons whose income per annum is Rs 500 and those whose income is less than Rs 250 separately ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : (a) No, Sir.

(b) Does not arise.

श्री अमर सिंह : स्पीकर साहिब, मैं ने इस सवाल में कोई ऐसी complicated बात नहीं पूछी । इस का जवाब जरूर मिलना चाहिए ।

श्री अध्यक्ष : मिनिस्टर साहिब ने तो जवाब दे दिया है, आप नहीं कह सकते कि जवाब नहीं दिया । (The hon. Minister has given the reply of the question. The hon. Member cannot say that the reply has not been given.)

श्री अमर सिंह : स्पीकर साहिब, मेरा कहने का मतलब यह है कि मैं ने इस बारे में list मांगी हैं और साथ ही सवाल के part (b) में पूछा कि—

"(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative the number of persons whose income per annum is Rs 500 and those whose income is less than Rs 250 separately ?"

लेकिन सरकार ने 'does not arrise' कह कर ही टाल दिया है ।

CONSTRUCION OF CULVERT BRIDGE ON BARNALA-MOGA ROAD NEAR TALLEWAL, TEHSIL BARNALA, DISTRICT SANGRUR

***1070. Comrade Harnam Singh Chamak :** Will the Minister for Planning and Development be pleased to state whether any representation has recently been received from the residents of village Tallewal, tehsil Barnala, district Sangrur for the contruction of a culvert bridge on Barnala-Moga Road near Tallewal, if so, the action, if any, taken thereon ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : *Part I.*—Yes.

Part II.—An estimate for the culvert has been prepared and is under consideration.

CONSTRUCTION OF BASSI-KHARAR AND NILON-DORAHA ROADS

***2212. Sardar Gian Singh Rarewala :** Will the Minister for Planning and Devclopment be pleased to state—

(a) whether construcion of the Bassi-Kharar road and Nilon-Doraha road has been sanctioned and included in the Schedule of roads to be constructed during the year 1962-63 ;

[Sardar Gian Singh Rarewala]

(b) if the reply to part (a) above be in affirmative the total amount sanctioned for the said roads ; separately and approximate time likely to be taken for their completion ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) :(a) Yes ; sanctioned, but not included in the Schedule for 1962-63.

(b) These roads have been administratively approved at a cost of Rs 11,26,800 and Rs 3,66,830 respectively but nothing definite can be said about their completion due to slashing of road programme in view of National Emergency.

सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि यह construction कब तक शुरू होगी ?

Mr. Speaker : Repeat करें। आप का question समझ नहीं आया है

(The hon. Member may please repeat his question. I have not followed it.)

सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला : मैं अर्ज़ कर रहा था कि मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि यह सड़कें 1962-63 के schedule में sanction हो चुकी हैं। मैं पूछना चाहता हूं कि यह construction कब तक शुरू होगी ?

मंत्री : यह सड़कें कब तक शुरू की जायेंगी, इस के मुताल्लिक इस वक्त कहना मुश्किल है क्योंकि road programme national emergency की वजह से काफी curtail कर दिया गया है इस लिये इस वक्त बताना मुश्किल है कि कब तक शुरू होंगी ?

सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे जैसा कि Public Relations Department ने announce किया है कि यह सड़कें इस साल में शुरू की जाएंगी तो यह कब तक शुरू होंगी।

मंत्री : मुझे तो पता नहीं कि Public Relations Department ने announce किया है लेकिन Government ने national emergency की वजह से बहुत सड़कें बनाने का programme curtail कर दिया है। इस बारे में मेरे पास information नहीं है।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि Government ने national emergency की वजह से road programme curtail करने का फैसला किया है तो इस कारण से कितनी मील सड़कें नहीं बन सकेंगी ?

Mr. Speaker : These details may not be available with the hon. Minister, but in case he has got, he may answer the supplementary question.

मंत्री : इस question में सिर्फ 2 roads के बारे में पूछा गया है। उन के बारे में information दे दी गई है। बाकी सड़कों के बारे में मेरे पास कोई information नहीं है।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੜਕਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵੀ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੜਕਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਤਕ take up ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

मंत्री : इस बारे में मेरे पास पूरी information नहीं है । आप कोई specific question पूछें ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਜਿਹੜੀ ਸੜਕ ਨਵੇਂ ਚੂਹੜ ਚਕ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਚੂਹੜ ਚਕ ਤਕ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ ਉਹ $2\frac{1}{2}$ ਮੀਲ ਦਾ ਟੁਕੜਾ.... ..

श्री अध्यक्ष : क्या मिनिस्टर साहिब सड़कों के मुताल्लिक directory हैं जो आप को off hand जवाब दे दें ? (The hon. Minister is not a directory of roads to give such replies off-hand.)

SUSPENSION OF PANCHES AND SARPANCHES

***1071. Comrade Harnam Singh Chamak :** Will the Minister for Community Development be pleased to state—

(a) the total number of Panches and Sarpanches suspended since 1960 districtwise in the State ;

(b) the period lapsed between the orders of suspension and issuing of charge sheets in each case ;

(c) the total number of cases in which charge sheets have either not been served or are awaiting service separately ?

Shri Mohan Lal :(a) A districtwise statement** is laid on the Table of the House.

(b) The charge sheet is served in the suspension order itself.

(c) Question does not arise in view of (b) above.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ charge sheet ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਐਸੇ ਕੀ charges ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ general question ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਪੁਛੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗਾ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਪਿੰਡ ਹਰੀਗੜ੍ਹ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ information ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤਾਂ hypothetical question ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਪਹਿਲਾਂ notice ਦਿਓ। (It is a hypothetical question. The hon. Member should first give notice for it.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਇਹ D. C., Sangrur ਦੀ ਆਪਣੀ personal ਰੰਜਸ਼ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਉਸ ਤੇ ਝੂਠਾ case ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਵਖਰਾ notice ਦਿਓ।

*Note***Not received from Government

CROPS INSURANCE SCHEME

***2246. Comrade Ram Kishan :** Will the Minster for Agriculture and Welfare be pleased to state—

(a) whether any scheme for providing of insurance of crops is under the consideration of Government ; if so, details thereof ;

(b) the time by which the said scheme is likely to be implemented ?

Shri Gurbanta Singh : (a) Yes ; details of the scheme have yet to be finalised.

(b) The scheme will be implmented in the State after the necessary legislation on the subject is passed by the Parliament.

कामरेड राम किशन : पिछले साल बजट सैशन के दौरान यह कहा गया था कि अगले साल से crop insurance की scheme लागू कर दी जायेगी मगर यह नहीं की गई। क्या Minister साहिब इस देरी की वजह बतायेंगे ?

मंत्री : हमारी तरफ से तो यह scheme तैयार है। मगर अभी इसे Centre में Parliament ने पास करना है। जब वहां से यह पास हो जायेगी तो हम इसे implement कर देंगे। हम ने तो staff भी इस के लिये मुकर्रर कर दिया है....

मुख्य मंत्री : दर असल यह subject Centre से relate करता है। हमारा ख्याल था कि यह हमारे मुताल्लिक है मगर बाद में यह पता लगा कि यह Centre का मुआमला है। हम इसे agriculture से सम्बन्ध रखने वाला समझ कर इसे खुद introduce करना चाहते थे मगर जब L.R. की राये ली तो यह case ambiguous मालूम दिया और clear करने से पता लगा कि यह Parliament से होकर आना चाहिये। जहां तक इस की implementation का सवाल है यह हमारी तरफ से कोई रुकावट नहीं मगर यह चल नहीं सकेगा जब तक कि उन की sanction न हो।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि आया इस बात का ऐलान करने से पहिले इस की legal controversy को settle करने की कोई कोशिश की गई थी ? मैं यह जानना चाहता हूं कि जब कोई scheme तैयार हुई तो क्या उस की सारी details को work out नहीं किया गया था।

श्री अध्यक्ष : उन्होंने शुरु तो reasonable grounds पर किया था मगर यह case general misunderstanding का है इस लिये रह गया।

(It was started on reasonable grounds but it is a case of general misunderstanding, hence it was overlooked.)

कामरेड राम किशन : जैसा कि Chief Minister साहिब ने फरमाया है पहले यह बिल Government of India ने मनज़ूर करना था। इस के बाद पंजाब कुछ कर सकता है। क्या पंजाब सरकार ने Centre से Correspondence करके आने वाली दिक्कतों को दूर करने की ओर पहले यह scheme Centre से approve कराने की कोशिश की थी ?

मन्त्री : पंजाब सरकार ने यह बिल बनाया, इस के बारे में कई meetings भी हुई। सैंटर वाले भी आते रहे। हम ने बिल बना कर सैंटर को भेज दिया। हम ने उनसे कहा कि जिस वक्त बिल बनाओ हमें इत्तलाह दो, हम अपना point of view

[Agriculture and Welfare Minister]

आप के सामने रखेंगे। दूसरी बात यह है कि यहां पर एक Director और छः Field Inspectors भी इस स्कीम के सम्बन्ध में appoint किये हुए हैं। वे लोग सरवे कर रहे हैं। हमें पूरा यकीन है कि जिस वक्त पालियामैंट ने बिल पास कर दिया उसी वक्त पंजाब स्टेट में यह स्कीम शुरू हो जाएगी।

श्री अध्यक्ष : आप ने दो मुतजाद बातें कही हैं। एक तो आप ने कहा कि बिल Parliament ने बनाना है और दूसरा कहा कि कानून बना कर आप ने Parliament को भेज दिया है। (The hon. Minister has stated two contradictory things. In the first instance he has stated that the Bill is to be prepared by the Parliament and on the other he says that the Bill has been sent to the Parliament.)

मुख्य मंत्री : हम समझते हैं कि हम इस चीज़ को initiate कर सकते हैं। इस लिये हम ने अपनी जगह पर तैयारी की हुई है। उन के आदमी discuss भी करते रहे हैं। Last time अड़चन पड़ गई थी। उन्होंने अपने legal आदमियों से पूछा भी था। रुकावट पड़ जाने से हमारी पेश नहीं गई।

श्री अध्यक्ष : मास्टर जी ने कहा है कि बिल बना कर हम ने Centre में भेज दिया है। (The hon. Minister for Agriculture has stated that the Bill has been prepared and sent to the Central Government),

मुख्य मंत्री : हम ने उन को बता दिया है कि हम ने यह चीज़ तैयार की है।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : उन्होंने फरमाया है कि बिल Centre वालों ने बनाना है क्योंकि यह उन का subject है तो फिर यह Director और छः Inspectors क्यों appoint किये हैं।। क्या इस से जनता का रुपया बरबाद नहीं होता ?

मुख्य मन्त्री : बिल पास होने के बाद भी तो साल डेढ़ साल survey करने में लग जाते हैं। आदमियों को training देने में भी तो समय लग जाता है। वह काम हम अभी से कर रहे हैं ताकि बाद में समय ज़ाया न हो। मैं तो कहता हूं कि छः ब्लाक नहीं बल्कि दस बारह ब्लाक अभी से तैयार कर छोड़ो। यह बहुत important मसला है इस से agriculture में इनकलाब आ जाएगा। (*Interruptions*) कोई आदमी हाई कोर्ट में जाकर null and void declare करवा दे तो और बात है।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : चीफ मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि सरवे कर रहे हैं। पिछले सैशन में उन्होंने कहा था कि छः बलाकों में स्कीम लागू कर दी गई है। कौनसी बात ठीक है

मुख्य मन्त्री : बिल पास हो जाने के बाद भी तो लागू करने से पहले सरवे करना पड़ता है। हम ने सोचा कि समय बचाने के लिए वह काम पहले ही कर लें। थोड़ा सा risk भी लेना चाहिये। मैं समझता हूं कि Central Government जरूर पास करेगी। मैं तो कहता हूं कि जल्दी होना चाहिये। This is a revolutionary step for the Agriculture.

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲੋਂ ; ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ 6 blocks ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਥੇ compulsory crop insurance scheme ਲਾਗੂ ਕਰਨੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ, ਅਸੀਂ 6 blocks ਚੁਣ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਇਹ scheme ਲਾਗੂ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ Blocks select ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਗਲ ਨੂੰ ਮਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਿਆਂ ਗਿਆ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਕ block ਚੁਣ ਲਈਏ ਲੇਕਿਨ ਚੂੰਕਿ ਅਜੇ ਇਹ scheme ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ 6 ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਛੇ blocks ਚੁਣੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ blocks ਦੇਰ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ ਔਰ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਭਾਰ ਸਹਿ ਸਕਦੇ ਸੀ ਉਥੇ ਅਸੀਂ scheme ਚਾਲੂ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤਾ risk ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਹ areas ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਚੁਣੇ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੜ੍ਹ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਲ ਫਸਲਾਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

श्री बलराम जी दास टण्डन : मिनिस्टर साहिब ने बताया है कि जहां लोगों में हिम्मत और उत्साह है वहां हम ने blocks छांटे हैं। क्या मैं जान सकता हूं कि इस के लिए लोगों की राए ली गई थी ?

मुख्य मंत्री : हम देहातियों के दिलों को जानते हैं। इस में राए लेने का सवाल नहीं।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਲ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : **ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੜ੍ਹ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ scheme ਚਾਲੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਫੇਰ ਜਿਥੇ ਹੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੀਮੇ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ?**

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : **ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤਾ** risk **ਨਹੀਂ ਲਿਆ।**

Pandit Chiranji Lal Sharma : It has just been stated that there is an element of compulsion in this scheme. How does the Government anticipate that there will be an element of compulsion when the legislation in this regard has not as yet been enacted by the Parliament ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੇ insurance compulsory ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। Japan ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ compulsory ਹੈ ਔਰ America ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਵੀ compulsory ਹੈ।

कामरेड राम किशन : क्या Chief Minister साहिब रोशनी डालेंगे कि Parliament के मौजूदा Session में इस तरह का Bill पास कर दिया जाएगा ?

मुख्य मंत्री : यह मैं नहीं कह सकता ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : What was the hurry for making these appointments when the Act has not been passed ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬਿਲ ਲਿਆ ਰਹੇ ਸੀ ਔਰ ਅਸੀਂ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਕਿ ਬਿਲ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕੀਏ ।

DAIRY FARM, HISSAR

***2284. Chaudhri Net Ram :** Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state —

(a) the total expenditure incurred on the building of the Dairy Farm, set up recently at Hissar under the Government Milk Supply Scheme ;

(b) the details of the machinery installed and the total amount spent there on ;

(c) the strength of the staff employed there and the expenditure being incurred thereon in the form of salary and allowances, etc. ;

(d) the number of cows and buffaloes kept on the said Dairy Farm together with the yield of milk and butter therefrom ;

(e) the total number of persons being benefited by the said Milk Supply Scheme together with the details of the proposals, if any under consideration of the Government to extend the said Scheme any further in the near future ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) Rs 2,10,418.

(b) A statement is laid on the Table of the House.

(c) 17. The expenditure up to November, 1962 is Rs 19,821.14 nP.

(d) Nil.

(e) The scheme has not yet started functioning.

Statement

(b) The machinery installed at the Modern Dairy, Hissar, consist of the following:—

(1) One 500 litres stainless steel milk receiving tank.
(2) One mild steel tipping wall.
(3) One stainless steel centrifugal milk pump having capacity of 1,000 litres per hour.
(4) One H.T.S. Pasteuriser.
(5) Two 3,000 litres vertical cylinderical insulated milk storage tank.
(6) One milk pump similar to item No. 3 above.
(7) One can filling unit.
(8) One hand operated bottle filling machine.
(9) One hand operated bottle washer.
(10) One bottle capping tool.
(11) Two cream separators.
(12) One wooden butter churn.
(13) One wooden button worker.
(14) One stainless steel steamjacketted ghee pan of 50 gallons capacity.
(15) Four galvanised mild steel wash troughs.
(16) One pipe washing and sterlising chest.
(17) Two can steaming blocks.
(18) Three steaming washing points with hose pipes.
(19) One set stainless steel piping with R.J.T. fittings.
(20) One set steam and water piping.
(21) Electrical installation like switch gears, conduits, wiring and accessories.
(22) One steam boiler.
(23) One refrigeration plant.
(24) Thermochol insulation and Air lock.
(25) Three insulated cold store doors.
(26) One weighing machine with portable platform.
(27) Milk bottles.
(28) Some other minor daily equipments.

All the above machinery represents component part of single milk plant installed at the dairy. The expenditure on machinery is Rs 2,09,874.

चौधरी नेत राम: क्या मन्त्री महोदय बतायेंगे कि यह बात सही नहीं है कि farms की cows and buffaloes की निसबत अफसरान की cows and buffaloes ज्यादा दूध देती हैं क्योंकि farms से उठाकर चारा वगैरा उनको डाल दिया जाता है ?

श्री अध्यक्ष : यह सवाल पैदा ही कैसे होता है जब उन्होंने बताया है कि अभी तक farm में कोई गाय या भैंस नहीं है। (How does this question arise out of it when he has replied that no cows or buffaloes have so far been kept in farms?)

चौधरी नेत राम : क्या मिनिस्टर साहिब फरमाएंगे कि जब फार्म में अभी तक कोई गाय भैंस रखी नहीं गई तो वहां मुलाज़मों पर अढ़ाई हज़ार रुपया माहवार खर्च करने के लिए उनके पास क्या justification है ?

Sardar Gurnam Singh : This is wasteful expenditure; nothing else.

ਮੰਤਰੀ : ਜਨਾਬ, ਉਥੇ building ਬਣ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ machinery ਵੀ fit ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ machinery ਹੈ ਜਿਹੜੀ foreign ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਉਣੀ ਹੈ ਅਜੇ ਆਈ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆ ਗਈ, ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ।

श्री मंगल सेन : क्या कृषि मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि जब वहां पर कोई पशु ही नहीं तो वहां staff वगैरा पर इतना रुपया क्यों खर्च किया जा रहा है ?

श्री अध्यक्ष : उन्होंने बताया है कि कुछ मशीनरी लग गई हुई है, थोड़ी सी मशीनरी आने वाली है। जब आ जाएगी तो उसकी fitting के बाद काम शुरू हो जाएगा। (He has informed that some machinery has already been installed and more is awaited. As soon as it is received it will be fitted there and the work will start.)

श्री मंगल सेन : जब वहां न ही मशीनरी पूरी तरह से लग पाई है और न गाय भैंस हैं तो हज़ारों रुपया staff पर खर्च करने का क्या मतलब है ?

Sardar Gurnam Singh : They are manufacturing cows soon (*Laughter*)

श्री अध्यक्ष : मास्टर जी, क्या इस बात की possibility है कि मशीनरी जल्दी आ जाएगी ? (Will the Minister for Agriculture and Welfare state whether there is any possibility of the machinery arriving soon.)

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। (*Interruptions*)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਫੇਰ examine ਕਰਵਾ ਲਉ। ਅਗਰ machinery ਦੇ ਜਲਦੀ ਆਉਣ ਦੀ possibility ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਵਰਨਾ it is not fair ਕਿ staff ਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਐਨਾ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। Try to have it

examined yourself. (Let the hon. Minister have it examined again. If there is any possibility of early arrival of the machinery then it is all right, otherwise it is not fair to spend so much money on the staff every month. The hon. Minister should try to have it examined himself.)

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਬਹੁਤ chances ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਕੀਮ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤਕ ਚਾਲੂ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਹ ਜੋ 19 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਰਖੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ list ਮੈਂ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸਰਵੇ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਬੂਥ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੁਧ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਬਣ ਚੁਕੇ ਹਨ ਤੇ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਹ ਸਕੀਮ ਚਾਲੂ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਸਾਰੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वजीर साहिब बताएंगे कि अकसर सरकार ऐसा करती है कि लोग select कर लिए जाते है लेकिन appointment की date उस वक्त दी जाती है जब स्कीम जारी होनी होती है। इस case में इतनी देर पहले appointment करने और 19 हज़ार रुपया खर्च करने की क्या ज़रूरत थी ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ 19 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਇਹ ਸਾਰਾ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। (This amount of Rs. 19,000 has not been spent in one month but this expenditure has been incurred upto November.)

श्री बलरामजी दास टंडन : सवाल यह है कि जब अक्सर ऐसा होता है कि selection हो जाती है लेकिन सरकार अपने ऊपर खर्च न डालने के लिए date of appointment उस दिन से देती है जिस दिन कोई काम चालू करना होता है। मगर इस case में अब तक 19 हज़ार खर्च हो चुका है हालांकि स्कीम अभी दो तीन महीने को चालू होनी है। इस की क्या वजूहात हैं ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਕੀਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਰਖੱਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਤੇ building ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਹੀ ਖੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਦਮੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਮਸ਼ੀਨਰੀ instal ਕਰਨ ਲਈ staff ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਮਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਗੈਰਾ ਲਈ ਆਦਮੀ ਰਖਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ ਕੰਮ ਬਗੈਰ staff ਤੋਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ?

Mr. Speaker : Are you satisfied now ?

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਨਹੀਂ ਜੀ, ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

चौधरी नेत राम : क्या वजीर साहिब बताएंगे कि जो मशीनरी और आनी हैं उसके नाम क्या हैं और कौन सी मशीनरी नई मंगाई जा रही है (हंसी) मैं कहता हूं कि मशीनरी सारी लग चुकी हैं यह गलत कहते हैं। वहां $2\frac{1}{4}$ लाख रुपए की मशीनरी मौजूद है और उस पर $\frac{1}{4}$ हज़ार रुपया महीने का खर्च हो रहा है। मुलाजमों से अगर बात करते हैं तो वह कहते हैं क्या करें सरकार ऐसा ही करती है।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜੋ staff ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਤੇ equipment fit ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਗਾਈਆਂ ਮਝਾਂ ਦਾ ਦੁਧ ਮਖਣ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਤਕਰਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ staff ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ। ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਮਸ਼ੀਨਰੀ instal ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਨਵੀਂ appointment ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੌਕੀਦਾਰ, ਕਰਲਕ ਤੇ ਅਕਾਊਂਟੈਂਟ ਵਗੈਰਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

कामरेड राम प्यारा : क्या मिनिस्टर साहिब बतलाएंगे कि इस controversy को खत्म करने के लिए उन की इस scheme के मुताबिक कब तक machinery आ जाएगी और जो staff engage किया हुआ है वह काम में लग जाएगा ?

श्री अध्यक्ष : He has told that staff तो सारा इस वक्त भी काम कर रहा है। (He has told that the whole staff employed under this scheme is already working.)

PLAN FOR CONSTRUCTION OF HOUSE FOR HARIJAN FAMILIES

***1657. Comrade Shamsher Singh Josh** : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state —

(a) whether any definite plan for the construction of houses for Harijan families out of funds to be collected under the Temporary Taxation Act, has been chalked out; if so, the details of the scheme and also the agency through which it is proposed to be executed and by what time ;

(b) the approximate number of Harijan families who will get benefit under the said scheme ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) and (b). The proposals are under consideration.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੋ proposal ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ under consideration ਹੈ ਉਹ ਕਦੋਂ ਤਕ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਨਾਬ, ਹਾਲੇ ਇਹ ਸਕੀਮ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ ਔਰ ਕੁਝ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣ ਵੀ ਗਈਆਂ ਹਨ ਔਰ ਇਹ ਬਣਾ ਕੇ ਫਿਰ Planning Commission ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ discussion ਕਰਨੀ ਹੈ ਔਰ ਉਸ discussion ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਗੀਆਂ।

श्री बनारसी लाल : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि इस बारे में criteria क्या है गवर्नमेंट ने जो proposal बनानी है वे कितने दिनों में बन जाएगी ?

ਮੰਤਰੀ : Proposals ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਮੁਖਤਲਿਫ departments ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ consideration ਲਈ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਭੇਜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ proposals ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਗੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ proposals ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਦੇ ਦੇਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਗੌਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।

Sardar Gurnam Singh Mr. Speaker, in reply to part (b) of the question i.e., the approximate number of Harijan families who will get benefit under the said scheme, the Hon. Minister has stated that the proposal is under consideration. Those proposals are in connection with pick and choose or what ? We want to be clear on this point ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਨਾਬ, ਅਜੇ ਤਕ ਇਹ ਸਕੀਮ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ scheme ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗੇ ਕਿ ਕਿਤਨੇ families ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਔਰ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

श्री जगननाथ : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि जब यह स्कीम मुकम्मल हो जाएगी तो उस वक्त हरिजनों के लिए कितने मकान बनाए जाएंगे ?

मुख्य मंत्री : अभी यह फैसला नहीं हुआ कि उन के लिए मकान बनाने भी हैं या कि नहीं। इस लिए पहले से इस बारे में कैसे बताया जा सकता है कि कितने मकान बनाने हैं।

(Interruption)

Mr. Speaker : I cannot go by what the hon. Member says. When the Government has said that the proposal is under consideration, how can I accept your version ?

Sardar Lachhman Singh Gill : Sir, I may be permitted to put one supplementary question. ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਜਗਰਾਂਉਂ ਮੰਡੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਕਾਲੋਨੀ ਵਾਸਤੇ ਲਈ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕੋਈ ਲਈ ਹੋਵੇ, ਯਾਦ ਨਹੀਂ । ਪਰ temporary taxation ਦੀ ਰਕਮ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਈ ।

Sardar Gurnam Singh : How long will this scheme remain under consideration ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਅਸੀਂ temporary taxation ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਬੜਾ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ quick results, ਜਲਦੀ ਆਮਦਨ ਕਿਵੇਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਕਈ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ may be large scale poultry, may be dairies, may be any other scheme. ਅਜੇ ਤਕ consider ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ temporary taxation ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ । ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਲਈ ਬਜਟ ਵਿਚੋਂ ਖਰਚ ਕਰਾਂਗੇ, ਉਸ ਵਿਚ provide ਕਰਾਂਗੇ । Temporary taxation ਦਾ ਰੁਪਿਆ quick results, immediate return ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਮੜੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ improve ਕਰਨਾ ਹੈ ਆਦਿ ।

Sardar Gurnam Singh : Sir, my quesion was about the duration for which this scheme will remain under consideration. The hon. Chief Minister has made a good speech about what he will do. I am not concerned with that at present.

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਪਹਿਲਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਬਜਟ ਵਿਚੋਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਜੇ ਇਹ ਸਕੀਮਾਂ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ temporary taxation ਦੇ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ ਖਰਚ ਕਰਾਂਗੇ । ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬਜਟ ਦਾ ਰੁਪਿਆ allot ਕਰਕੇ experiment ਨਾ ਕਰ ਲਈਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ temporary taxation ਦਾ sacred ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ।

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, I did not want to know the sacredness of the scheme. My question was different.

Mr. Speaker : The hon. Member wants to know the period by which the proposal is likely to be finalised

Chief Minister : We will not spend the money collected as a result of temporary taxation measure till we are satisfied that similar schemes which are to be financed from the general revenues of the State are successful.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਪਿਛਲੇ floods ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਢਹਿ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਗਲੀ ਬਰਸਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 2 ਨਵੇਂ ਘਰ ਬਣਾ ਦਿਆਂਗੇ ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਗਰਾਂਟ ਨਾ ਲਉ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਹਿ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਾਕੀਆਂ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਆਇਆ ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਪਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਕ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ emergency ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਦੇਣਾ ਛਡਣਾ ਪਿਆ। Ordinary ਸਕੀਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੌ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਫੀ ਘਰ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਕੀਮ on account of emergency postpone ਹੋ ਗਈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਸਟੇਟ ਕੋਲ ਇਸ Head ਵਿਚ total fund ਕਿੰਨਾ ਹੈ ?

Mr. Speaker : How can the hon. Member expect him to tell all these details off hand ?

श्री मंगल सेन : मैं आपके द्वारा पूछना चाहता हूं कि इस House में Members को supplementaries पूछने के लिए आप की मर्ज़ी के इलावा भी कोई procedure है ?

श्री अध्यक्ष : Rules बने हुए हैं। (There are rules on the subject.)

COMPLAINTS AGAINST DISTRICT WELFRE OFFICER, HISSAR

***2274. Shri Amar Singh :** Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state—

(a) whether any applications, complaints or representations were received by the Chief Minister, the Minister incharge of the Director, Welfare of Scheduled Castes, from the residents of district Hissar, against the District Welfare Officer, Hissar during the period from May, 1961 to 31st January, 1963 ; if so, their number together with the contents thereof ;

(b) whether any enquiry has so far been conducted into the complaints referred to in part (a) above ; if so when , by whom and with what result ?

Sardar Gurbanta Singh : The requisite information is laid on the Table of the House .

STATEMENT

(a) Shri Chand Ram, Ex-State Minister, Harijan Welfare and Panchayats received two complaints. one from Shri Tarlok Singh and others of village Lohari Raghu, Tehsil Hansi alleging that the possession of the land purchased for the beneficiaries had not been taken and registration of the land had not been completed despite the recovery of Rs 450 each from the beneficiaries ; the other, was from Shri Sish Pal Singh who alleged that the DWO had attempted to assault him to entangle him in a criminal case.

Giani Kartar Singh, Ex-Minister, Welfare Department, received a telegram in November, 1962, from Shri Sish Pal Singh. President, Mangali Dabra Harijan Society, District Hissar, for transfer of the District Welfare Officer and enquiry against him.

(b) With regard to the complaint of Shri Tarlok Singh, the explanation of the District Welfare Officer was obtained. The possession of the land has been taken by the beneficiaries, registration completed and payment has been made to the landlord.

With regard to the complaint of Shri Sish Pal Singh, he was asked to give specific allegations which could be enquired into. After the receipt of his allegations, the explanation of the District Welfare Officer is being obtained and the complaints being enquired into.

चौधरी अमर सिंह : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि जो इल्ज़ाम जवाब में बताए गए हैं क्या इन के अलावा audit की भी enquiry उस D. W. O. Hissar के खिलाफ चल रही है ?

मन्त्री : इस के लिए नोटिस दें ।

श्री जगन्नाथ : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि क्या यह ठीक नहीं है कि 28 जनवरी को मैं और कुछ दूसरे लोग आप से गांव बवानी खेड़ी में मिले थे और यह बात भी की थी और अब आप कहते हैं कि नोटिस चाहिए ।

मन्त्री : यह बात पूछी नहीं गई थी इस लिये जवाब नहीं दिया ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ District Welfare Officer ਦੇ ਖਿਲਾਫ representation ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ enquiry ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਹਾਲੇ ਉਥੇ ਹੀ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋ allegations ਸਨ। Enquiry ਕਰਨ ਤੇ ਇਕ ਝੂਠੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਜਿਸ ਨੇ ਲਾਈ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਗਲਾਂ ਪੁਛੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆਉਣ ਤੇ enquiry ਕਰਾਂਵਾਂਗੇ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਉਹ ਅਫਸਰ ਹਾਲੇ ਉਥੇ ਹੀ ਹੈ ....

Mr. Speaker : I have not allowed the hon. Member to put a supplementary question.

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਕਹਿ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ allegation ਤਾਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਵਾਇਆ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਬਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਧਮਕਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ case ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ। ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆਵੇਗਾ ਫਿਰ enquiry ਕਰਾਂਗੇ।

कामरेड राम प्यारा : क्या वजीर साहिब बताएंगे कि क्या कबजा complaint आने के बाद दिया गिया था या पहिले ?

मन्त्री : यह मुझे याद नहीं ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਇਸ ਲਈ complaint ਆਈ ਪਰ ਉਹ ਝੂਠੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ enquiry ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਕਬਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਠੀਕ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਬਜ਼ਾ complaint ਆਉਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ action ਲੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੋਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ: Complainant ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਜਵਾਬ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਬਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਰੀਖ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ।

SALE OF CHEAP HOUSES IN SECTOR 20, CHANDIGARH TO LIFE INSURANCE CORPORATION OF INDIA

***1414. Sardar Ajaib Singh Sandhu :** Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state—

(a) whether Government proposes to sell cheap houses (M Dome Type) in Sector 20, Chandigarh to the Life Insurance Corporation of India ; if so, at what price :

(b) The cost of construction of M-Dome Type quarters and the amount of rent so far recovered from such quarters ?

Shri Ram Saran Chand Mital : (a) Yes. Price is yet to be decided by Government.

(b) A sum of Rs 1,32,840 has been incurred on the construction The rent recovered upto August, 1962, amounted to Rs 7,132.16.

PROHIBITION

***2131. Sardar Gurdial Singh Dhillon :** Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state—

(a) whether Government proposes to continue its present policy of prohibition ;

(b) whether any steps have been or are proposed to be taken by Government to prevent disorderly public drinking in urban and rural areas of the State ; if so, what ;

(c) whether any referendum is proposed to be held by the Government to ascertain the wishes of the people on the question of prohibition; if so, when and the manner thereof ?

Shri Ram Saran Chand Mital : (a) Yes.

(b) Drinking and disorderly conduct is already an offence under section 34 of the Police Act (V) of 1861.

(c) Yes. The referendum was proposed to be held to elicit public opinion whether prohibition be introduced atonce or by a phased programme by the end of the Third Plan. Due to the emergency the refrendum has been postponed.

Chief Minister : I wish to clear the matter. The Punjab Government is bringing forward a Bill on Prohibition, but its enforcement will be left to the discretion of the Government. We are thinking about it seriously. If the States surrounding Punjab give us an assurance that within a certain mileage of their areas adjoining the Punjab State, there will be a complete ban on the carrying of liquor, we might take an early step. But as I have said it is in the mind of the Government to enforce prohibition totally. The time when it is to be done has not yet been fully decided upon as those States are also concerned in taking such a serious and good step (Interruptions).

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों : क्या Excise Minister साहिब बताएंगे कि पहले जिन बातों पर refrendum होना था वह अब नहीं किया जा रहा और refrendum के बगैर ही decisions लिए गए हैं ?

मुख्य मन्त्री : हमने refrendum December में करवाना था लेकिन emergency के आने से हम ने इसे करना ठीक न समझा । और यह भी एक decision था कि at the end of the Five Year Plan इसे करें । अब हालात को सामने रख कर यह मुनासिब समझा गया कि अब देर तक wait नहीं किया जा सकता और decision ले लिया गया कि

बिल लाया जाए । हमें इस के साथ ही इर्द गिर्द की रियास्तों पर भी depend करना पड़ता है कि वह इस सिलसिले में क्या कदम उठाएं ।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : तो यह जो decision आपने लिया है क्या यह Union Government के level पर लिया है या State level पर ।

मुख्य मन्त्री : यह decision हमने state level पर लिया है ।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : दूसरी में यह अर्ज़ कर रहा था कि prohibition के होते हुए illicit distillation बढ़ रही है और उम्मीद है आगे को भी बढ़ेगी और इसी वजह से हर एक गांव में, शहर में एक बहुत ही बुरा असर पैदा हो गया है । क्या सरकार इस सिलसिले में कोई special laws बनाना चाहती है ?

मुख्य मंत्री : आपने बिल्कुल दुरुस्त कहा है हम illicit distillation को पंजाब में check करने की कोशिश कर रहे हैं । बहुत सारे raids भी किए हैं । मुश्किल सा सवाल है । अगर आपको पता हो तो Amritsar और Kapurthala में दरिया के नज़दीक नज़दीक जो इलाका है उसमें whole-sale raids किए गए हैं और जहां जहां भी यह बीमारी है उसको रोका जा रहा है, खास तौर पर ऐसे इलाकों में raid किए जा रहे हैं । आपने ठीक कहा है कि अगर prohibition लाएंगे तो illicit distillation को भी रोकना होगा ।

सरदार गुरनाम सिंह : यह तो बढ़ेगी ।

मुख्य मंत्री : : इस डर से कि illicit distillation बढ़ेगी इसको Government enforce न करे और prohibition को आगे आगे डालती जाए यह ठीक नहीं । यह तो वाजह हो जाता है कि इसका इन्तज़ाम किया जाए । जो दुश्मनी और rowdyism आज कल बढ़ रहा है इसे रोकने के लिए prohibition ज़रूरी है और अगर हम चाहते हैं कि पंचायतें सुखी रहें और उन्हें स्वर्ग की झांकी, जैसा कि सरदार गुरनाम सिंह ने कहा है, दिखानी है तो illicit distillation को खत्म करना होगा ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਲੋਕੀ ਪੀਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਹਾਸਾ)

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਗਲ ਦਸ ਰਹੇ ਹੋ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਤਜਰਬੇ ਤਾਂ ਚੋਰੀ ਛਿਪੀ ਸਾਰੇ ਜਾਰੀ ਹੀ ਰਖਦੇ ਹਨ ਦਸਦੇ ਨਹੀਂ । (ਹਾਸਾ) ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ prohibition ਨਾਲ illicit distillation ਵਧ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ? ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ prohibition ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਵਧਦੀ ਹੀ ਗਈ ਹੈ । ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੀ ਸਰਕਾਰ prohibition ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

Home Minister : I may point out for the information of the hon, Members that if we have to enforce prohibition, we have to supplement the staff very adequately. One of the objects of prohibition will be to stop illicit distillation.

Sardar Gurdarshan Singh : Will the hon. Chief Minister be pleased to state the name of any country in the world where prohibition has been successfully brought about through Legislation.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਤਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚਾਰ ਅਜਿਹੇ ਸੂਬੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਅੰਕੜੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ prohibition ਦੇ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਦੀ ਹਾਲਤ improve ਕਰ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਤੇ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਉਥੇ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਲੋਕ consume ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ according to Sardar Gurnam Singh ਬਹਿਸ਼ਤ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ। लेकिन मैं समझता हूं कि वह 4 रुपए जो पब्लिक के इस पर खर्च हो जाते हैं उसको save करने के लिए अगर गवर्नमेंट को एक रुपया खर्च भी करना पड़ जाए और कुछ illicit को भी रोकने पर खर्च हो जाए तो भी देश के हित में है। *(interruption)*

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਤਨੀ cost ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟ ਤੇ ਵੇਚਦਾ ਹੈ ?

गृह मन्त्री : इन सारी बीमारियों का एक ही इलाज है कि तगड़े हो कर Prohibition लागू करो।

STARRED QUESTION NO. 1065

Mr. Speaker : This question has been postponed .

चौधरी रणबीर सिंह : अगर आप इजाज़त दें, तो जवाब मेरे पास है, मैं जवाब दे सकता हूं।

Mr. Speaker : I have not got the answer.

मन्त्री : मेरे ख्याल से तो आप को reply दिया गया है; लेकिन अगर कोई गल्ती हो गई है तो माफी दीजिए।

Mr. Speaker : I have already said that the reply has not reached my Office as yet. The replies to questions must reach my office well in time.

मन्त्री : मैंने तो भिजवा दिया था, अब पता नहीं कि कहां रह गया।

Mr. Speaker : I say the answer has not been received in my office. The hon. Minister may, however, answer the question.

CONSTRUCTION OF KUSSA MINOR FROM CHAKAR DISTRIBUTARY, SIRHIND CANAL, FEROZEPORE DIVISION

***1065. Comrade Gurbakhsh Singh, Dhaliwal :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to construct Kussa Minor from Chakar Distributary, Sirhind Canal, Ferozepore Division, if so, the time by which it is likely to be implemented ?

Chaudhri Ranbir Singh : The proposal of constructing Kussa minor is under scrutiny. It will be considered for approval after its technical suitability. Its financial justifications have been examined. In these

circumstances, it is not possible to indicate the time by which the proposal is likely to be implemented.

सरदार लछमण सिंह गिल : यह कब तक हो जाएगा, जनाब ?

मन्त्री : यह तो अभी देखा जा रहा है। जब हो जाएगा तो बतला दिया जाएगा।

STARRED QUESTION NO. 1945

Mr. Speaker : The question is postponed.

Chaudhri Ranbir Singh : No Sir, I have got the reply with me.

श्री अध्यक्ष : यह भी postponed question है।

मन्त्री : जी हां, पहले दरखास्त दी थी लेकिन मैंने उसके बाद आपके दफतर में जवाब भेजा है, अगर पहुंचने में कहीं कोई गलती हो गई है तो माफ करें।

Mr. Speaker : We have not received the reply. The hon. Minister may conduct the necessary enquiry on his side. How can the hon. Minister impose responsibility on this Secretariat ?

मन्त्री : स्पीकर साहिब, अगर आप चाहें तो मैं जवाब दे सकता हूं।

Mr. Speaker: You may reply but I have not received the reply of this question as well as some earlier questions.

Chief Minister : It is really very sad. I feel that the actual state of affairs be found out.

Mr. Speaker : The hon. Minister may reply Starred Question No. 1945.

JASSOWAL DRAIN IN TEHSIL JAGRAON

***1945. Sardar Lachhman Singh Gill, :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the total length of Jassowal Drain from village Chimna to village Kalar in tehsil Jagraon, district Ludhiana ;

(b) the total number of bridges proposed to be constructed on the said drain between the villages referred to in part (a) above ;

(c) the total estimated cost which is likely to be incurred on the construction/completion of the said bridges ;

(d) whether any contract has been given to construct the said bridges on the above mentioned drain ; if so, the names and addresses of the contractors to whom the said contracts have been given ;

(e) whether digging work in connection with the construction of the said bridges has been started ; if so, when and if not started, the reasons therefor ;

(f) the time by which the said bridges are likely to be completed ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) 11 miles.

(b) Additional waterway is proposed to be provided for three bridges which already exist, i.e., two pacca road and one kacha road.

(c) About Rs 2.50 lacs.

(d) Contract has been given in case of only one bridge allotted to Shri Shamsher Singh, Contractor of village Doburji, district Patiala.

(e) The digging work will be started as soon as the work on diversions are completed.

(f) Work for additional waterway for three existing bridges will be completed by Monsoons of 1963 and the work on the other Katcha road bridge will be taken up afterwards, when funds become available for the same.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜੋ village ਕੁਲਾਰ ਤੋਂ ਚੀਮਿਆਂ ਤੱਕ ਸੜਕ ਬਣਨੀ ਸੀ ਆਇਆ ਉਹ 11 ਮੀਲ ਦਾ ਟੁਕੜਾ complete ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

मन्त्री : आप ने तो approach roads के मुतातिलक पूछा था जिस का कि जवाब दे दिया गया है ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : मैं वजीर साहिब से यह जानना चाहता हूं कि जो 25 लाख रुपया के करीब breaches और syphons के लिये मनजूर किया गया था आया वह beginning of the monsoon तक खत्म कर दिया जायेगा

मन्त्री : मैं ने जो जवाब दिया है वह समझमें नहीं है । Village approach road की बिना पर पानी नहीं रुकता ।

सरदार लच्छमन सिंह गिल : यह approach roads गांव वालों को छकड़े वगैरा मंडी तक ले जाने में काम आती है । वजीर साहिब मेरी बात को उलझा रहे हैं ।

मन्त्री : उनकी बात को ध्यान में रखा जायेगा ।

STARRED QUESTION NO 1946

श्री अध्यक्ष : क्या I.P.M. के पास इस का जवाब है ? (Is the Irrigation and Powr Minister in possession of the reply to this question?)

Minister : Yes, Sir.

Mr. Speaker : The reply has not been received by by office.

Minister : Sir, the copy of the reply is with Sardar Lachhman Singh Gill.

Sardar Lachhman Singh Gill : No Sir; no copy has been given to me. The hon. Minister's statement is absolutely incorrect. (*laughter*)

Mr. Speaker : The hon. Minister may give the reply please.

WELLS COVERED BY JASSOWAL DRAIN IN TEHSIL JAGRAON

***1946. Sardar Lachhman Singh Gill, :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the total number of wells covered by Jassowal Drain in tehsil Jagraon, district Ludhiana ;

(b) whether any compensation has been paid to the owners of the said wells ; if so, how much and if not paid, the reasons therefor ;

(c) the names of the persons who have so far been given any compensation with the amount paid and the dates of payments in each case ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Nil.

(b), (c), (d) Does not arise.

BASSIAN DRAIN IN VILLAGE BHAGI KE, BLOCK NIHAL SINGH WALA, DISTRICT FEROZEPORE

***1973. Sardar Gurcharan Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether it is a fact that the original demarcation of Bassian Drain in village Bhagike, Block Nihal Singh Wala, district Ferozepore, has since been changed, if so, when and the reasons therefor ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) No.

(b) Does not arise.

SHORTAGE OF TEACHERS IN DISTRICT LUDHIANA

*592. **Sardar Lachhman Singh Gill :** Will the Chief Minister be pleased to state the total number of High, Middle and Primary Schools at present in rural areas of Ludhiana District, Tehsil-wise, where there is shortage of teaching staff, stating the reasons therefor in each case.

Sardar Partap Singh Kairon : Nil.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

JUNIOR BASIC TRAINING SCHOOLS IN LUDHIANA DISTRICT

593. **Sardar Lachhman Singh Gill :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of Junior Basic Training Schools in district Ludhiana together with the location of each such school ;

(b) the criteria kept in view for the selection of places for locating the said schools there ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Government—9

Private—5

A statement showing the location of each Junior Basic Training School in district Ludhiana is laid on the table of the House.

(b) The criteria for the allotment of Junior Basic Training Units are—

(i) Educational needs of the area ;

(ii) Availability of suitable accommodation ;

(iii) Availability of training facilities in the matter of practising school, equipment, etc.

JUNIOR BASIC TRAINING SCHOOLS IN DISTRICT LUDHIANA

GOVERMNENT

1. Government Basic Training School, Jagraon.
2. Government Girls High School, Ludhiana.
3. Government Girls High School, Narangwal.
4. Government High School, Qila Raipur.
5. Government High School, Gujjarwal.
6. Government Girls High School, Raikot.
7. Government Girls High School, Samrala.
8. Government Girls High School, Khanna.
9. Government Girls High School, Jagraon.

PRIVATE

1. C.H.G. Khalsa Basic Training School, Gurusar Sudhar.
2. Khalsa Training College for Women, Sidhwan Khurd.
3. Ajitsar Public High School, Raikot.
4. Malwa Training College, Ludhiana.
5. Adarsh Kanya Maha Vidyala, Jagraon.

SCALES OF PAY OF THE EMPLOYEES OF THE JAILS DEPARTMENT

683. **Comrade Makhan Singh Tarsikka :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the scales of pay and allowances of Jail Warders, Headwarders, Assistant Superintendent,Deputy Superintendent, and various other categories of posts in the Jails Department up to that of the Inspector General ;

(b) the details of the uniforms supplied to each category of officer/official mentioned in Part (a) above.

[Comrade Makhan Singh Tarsikka]

(c) whether Government are considering to apply all the recommendations of the Police Commission in the case of the employees of the Jails Department ;

(d) if the answer to part (c) above be in the affirmative the extent to which the same have been implemented ?

Shri Mohan Lal : (a) and (b) A statement giving the requisite information is enclosed.

(c) No.

(d) Question does not arise.

(a) STATEMENT INDICATING THE INFORMATION CALLED FOR IN PARTS (a) AND (b)

(a) No.	Name of the post	Pay-scale of the post and special pay attached thereto, if any
		Rs
1	Inspector General (I.A.S. Cadre Post)	900—50—1,000—60—1,600—50—1,800 *plus* Rs 100 special pay
2	Assistant Inspector-General (General)	500—25—600/25—800 *plus* Rs 50 as special pay
3	Assistant Inspector-General (Industries)	500—25—600/40—800/50—1,000
4	Officer on Special Duty (Agr.) ..	500—25—600/25—800
5	Chief Probation Officer ..	500—25—600/25—800
6	Accounts Officer ..	500—30—800
7	Superintendent, Central Jails ..	500—25—600/25—800 (for Departmental persons)
		350—25—600/25—800 *plus* Rs 50 as special pay (for direct recruits)
8	Superintendent, District Jails ..	500—25—600/25—800
		350—25—600/25—800 (for direct recruits)
9	Deputy Superintendent, Jails (1st Grade)	450—10—500/10—550
10	Deputy Superintendent, Jails (2nd grade)/Factory Supervisors	270—10—340/10—420
11	Senior Assistant Superintendent	100—10—200/10—300 *plus* Rs 25 as special pay
12	Assistant Superintendent/Lady Assistant Superintendent/Welfare Officers/Lady Welfare Officer	100—10—200/10—300
13	District Probation Officers ..	270—10—340/10—420
14	Probation Officers ..	150—10—250/10—370

No.	Name of the post	Pay scale of the post and special pay attached thereto, if any
		Rs
15	Assistant Probation Officers ..	60—4—80/5—120/5—175
16	Sub-Assistant Superintendents ..	90—5—180
17	Superintendent (H.O.) ..	350—20—450
18	Head Assistant ..	250—10—350
19	Assistant ..	116—8—180/10—250
20	Sales Organizer ..	100—10—250
21	Accountant (H.O.) ..	106—6—160/8—200
22	Steno to Inspector-General	116—8—180/10—250
23	Steno to Assistant Inspector-General (I)	100—5—150/10—200
24	Steno to Assistant Inspector General (G) and Chief Probation Officer	100—5—150/5—175
25	Steno Typist ..	60—4—80/5—120/5—175 (*plus* Rs 15 per mensem as special pay)
26	Accountant (Jails) ..	90—5—145/10—275
27	Head Clerks ..	150—10—200/10—300
28	Accounts Clerks, Clerks, Store-keepers	60—4—80/5—120/5—175
29	Teachers, Class I ..	140—10—220
	Teachers, Class II ..	120—7½—165/10—175
	Teachers, Class III ..	60—4—80/5—100/5—120
30	Head Master ..	110—8—190/10—250
31	Assistant Factory Supervisor ..	120—7½—180/7½—240
32	Weaving Master ..	80—5—140/6—200
33	Dyeing Master ..	80—5—140/6—200
34	Carpenter Master ..	80—5—140/6—200
35	Masons ..	80—5—140/6—200
36	Blacksmith ..	80—5—140/6—200
37	Leather Master ..	80—5—140/6—200
38	Tailor Master ..	80—5—140/6—200
39	Mistri Fitter ..	80—5—110
40	Chakki Attendant ..	80—5—110
41	Mistri ..	80—5—110

[Home Minister]

No.	Name of the post	Pay-scale of the post and special pay attached thereto, if any
42	Motor Man ..	80—5—110
43	Mechanic ..	80—5—110
44	Chalk Master ..	50—3—80/4—100
45	Embroidery Instructress ..	60—4—100
46	Tent Master ..	100—10—150
47	Kohlu Attendant ..	60—2—80/4—100
48	Band Master ..	100—10—200/10—300
49	Cane Master ..	90—5—120
50	Drill Instructor (Special Jail, Hissar)	110—8—190/10—250
51	Drill Instructor (B.I. & J. Jail, Faridkot)	150—10—220
52	Laboratory Assistant ..	60—4—100
53	Foreman ..	200—15—350/20—450/25—500
54	Tractor Driver ..	90—5—120
55	Nurse-cum Matron ..	100—5—150/7—185
56	Head Warder, 1st Grade ..	100 per mensem (fixed)
57	Head Warder, 2nd Grade ..	60—3—90
58	Selection Grade Warder ..	50—1—60/2—80
59	Ordinary Grade Warders ..	45—1—60
60	Gate Keeper ..	60—3—90
61	Armourer ..	55—2—65 *plus* Rs 15 per mensem as special pay
62	Gardeners ..	35—1—40
63	Garden Coollie, Peons, Sweepers, Orderly, Dak Peon, Bahishties, Chowkidar	30—½—35
64	Restorer ..	45—2—75
65	Daftri ..	35—1—50
66	Jamadar ..	32—1—37

Serial No.	Name of the post	Pay-scale of the post and special pay attached thereto, if any
		Rs
	Reformatory School, Hissar	
67	Tailor Master	80—5—140/6—200
68	Carpentry Instructor	80—5—140/6—200
69	Blacksmith	80—5—140/6—200
70	Leather Instructor	80—5—140/6—200
71	Cane Master	90—5—120
72	Drawing Master	80—5—140/6—200
73	P.T.I.	60—4—80/4—100/5—120
74	Head Master	110—8—190/10—250
75	J. V. Teacher	60—4—80/5—100/5—120
76	Chief Head Warder	60—3—90
77	Head Warders	50—1—60/2—80
78	Warders	45—1—60
79	Peons	30—½—35
80	Sweepers	30—½—35
	Medical Staff	
81	Medical Officer (Whole-time)	250—25—375/25—500/25—750
82	Medical Officer (Part-time)	Special pay of Rs 50 per mensem
83	Civil Assistant Surgeon, Class II (N.G.)	150—10—200/15—275/15—380 *plus* Rs 30 per mensem as Compensatory Allowance
84	Civil Assistant Surgeon, Class II (N.G.) Part time	Special pay Rs 15.00 per mensem
85	Dispensers	75—5—100/5—125 *plus* Rs 10 as Jail Allowance
86	Dispensers (Part-time)	Rs 10 per mensem as Jail Allowance

Note.—The above scales of pay are exclusive of dearness allowance sanctioned by the Government from time to time.

(b) The scale of the articles of uniforms supplied free of cost to the Warders/Head-warders of the Punjab Jails Department is laid down in para 358 of the Punjab Jail Manual (copy enclosed).

The Deputy Superintendent/Senior Assistant Superintendent/Assistant Superintendents are required to wear prescribed uniforms but at their own cost.

Other staff of the Jails Department is not required to wear uniforms.

[Home Minister]

Copy of para 358 of the Punjab Jail Manual

Articles of uniforms, etc., supplied to the Warders

358. Every warder shall be provided with uniform, etc. free of charge, according to his rank and grade. The articles so supplied, and the period which each article continues to be Government property from the date of its issue, are shown in the following table :—

Articles	Period for which each article continues to be Government property from date of issue	REMARKS
Male Warders		
1 drill suit ..	2 years	
2. drill short ..	2 years	
1 pugree ..	1 year	
1 Khaki twill shirt ..	1 year	
1 pair of shoes ..	1 year	
1 kullah or muslin 4 yards X eleven inches	2 years	
1 pair putties woollen ..	2 year	
1 tin polish ..	1 year	
Chevrons ..	2 years	
1 pair cotton pattis ..	2 years	
1 woollen jersey ..	3 years	
1 great coat ..	7 years	
1 set of buttons and letters ..	5 years	
Sword belt ..	10 years	
Waist belt ..	10 years	
Ammunition pouch ..	10 years	
Rifle sling ..	10 years	
1 whistle ..	Always	
1 sword ..	Always	
1 baton ..	Always	
Female Warders		
1 chaddar ..	1 year	
1 pair pyjamas ..	1 year	
1 cotton coat ..	1 year	
1 pair of shoes ..	1 year	
woollen jersey ..	3 years	
Both Sexes		
1 kit box ..	Always ..	To be uniformin size and colour
1 charpoy ..	Always ..	Ditto

Note 1.—Two drill suits, 2 pugrees, 2 pairs woollen putties, one shirt, one short, one great coat, one jersey, one pair of shoes and one pair of cotton putties will be issued to male warders and 2 kurtas and 2 pyjamas to female warders as a first issue, in addition to the other articles to which they are entitled.

Woollen jersy and great coats shall not be issued to warder enlisted between the 15th April and 1st September, until the end of the later month.

Note 2.—Every jail shall when necessary be supplied yearly with complete suits of uniform (except shoes) for the use of temporary warders, according to season and requirements, Shoes shall, however, be provided for the use of those temporary warders whose appointment is likely to last for a year or more. Articles not in use shall be kept in the custody of the Deputy Superintendent, and time expired or unserviceable articles of such uniforms shall not become the property of such warders. No temporary warder shall be allowed to enter a jail unless he is properly dressed in such uniform.

Note 3.—The period passed by a Warder or Head Warder on leave, other than casual leave, should not be calculated in estimating the period of due for a new issue of uniform.

Note 4.—Each jail will stock dubbin and metal polish according to the number of warders at the rate of P lb. dubbin and 4 oz. metal polish per head per annum. These articles will be kept with the Deputy Superintendent, and will be issued to warders when required for use only. Metal Polish will be prepared at the jail in the following manner :—

Kerosene oil	..	10 oz.
Methylated spirit	..	5 oz.
Turpentine oil	..	5 oz.

Note 5.—An extra pair of shoes will be issued to Warders and Headwarders posted at Dharamsala Sub-Jail after a stay in each case at Dharamsala for period of 6 months.

CONTRIBUTION TOWARDS NATIONAL DEFENCE FUND BY ZILA PARISHADS AND BLOCK SAMITIS, ETC. OF DISTRICT AMRITSAR

684. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the amount, todate, contributed towards the National Defence Fund and invested in purchase of Defence Bonds by Zila Parishads, Block Samitis (blockwise) and Gram Panchayats of Amritsar District ;

(b) the amount, todate contributed for National Defence Fund and amount invested in Defence Bonds by all the Co-operative Societies in Amritsar District ;

(c) the total amount contributed by the Co-operative Societies Gram Panchayats, Zila Parishads and Block Samitis towards the National Defence Fund and the amount invested in the purchase of National Defence Bonds districtwise in the State ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a)—

		Amount contributed to N.D.F.	*Amount invested in Defence Bonds*
		Rs	Rs
(i) Zila Parishads	..	20,000	Nil
(ii) Block Samitis	..	81,100	Nil
(iii) Gram Panchayats	..	4,80,621	Nil

[Chief Minister]

		Amount contributed to N.D.F.	Amount invested in Defence Bonds
		Rs.	Rs.
(iv) Block-wise contribution to N.D.F. by Block Samities.			
(1) Verka	..	10,000	
(2) Tarsikka	..	18,000	
(3) Jandiala		5,000	Nil
(4) Rayya	..	3,000	Nil
(5) Tarn Taran	..	5,000	
(6) Khadursahib	..	30,000	Nil
(7) Naushehra Parwan	..	3,000	
(8) Patti	..	1,100	Nil
(9) Valtoha	..	3,000	
(10) Bhikhiwind	..	3,000	Nil
Total	..	81,100	Nil
(b) Co-operative Societies	..	2,21,117	Nil

(c) Information is not ready and will be supplied to the Member later on.

RECOGNITION OF UNION BY P.R.T. CORPORATION, PATIALA

735. **Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Chief Minister be pleased to state whether it is a fact that the Pepsu Road Transport Corporation, Patiala, have laid down certain conditions for the recognition of the Union other than those mentioned in the Code of Discipline, if so, the reasons thereof and the action, if any, taken by Government in the matter ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes, the condition being that the Union shall not have any dismissed ex-employee as its office bearer.

2. This condition is considered essential so that dismissed employees do not use the Union as a forum to agitate for their reinstatement.

COMPLAINT RECEIVED BY DISTRICT INDUSTRIES OFFICER, PATIALA

736. **Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Chief Minister be pleased to state whether the District Industries Officer, Patiala has received any complaint dated 19th September, 1962 from the Trade Union Council, Patiala, if so, the action, if any taken thereon.

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. The date of the letter is given as 19th September, 1962, whereas this is actually 17th September, 1962.

(b) The factories were got inspected by the District Industries Officer, Patiala and were found working.

EVACUEE PROPERTY PURCHASED FOR CONSTRUCTION OF SCHOOL BUILDING AT KAITHAL

762. **Comrade Ram Piara :** Will the Minister for Planning and Development be pleased to state—

(a) whether any evacuee property was purchased by the Public Works Department for the construction of school building at Kaithal, district Karnal, during the period from January, 1960 to date :

(b) whether the said evacuee building has been dismantled ; if so, when, together with the approximate quantity of bricks and brick-bats secured as a result thereof ;

(c) whether the said brick-bats and bricks have been auctioned by the Public Works Department ; if so, when, together with the amount so collected ;

(d) whether it is a fact that some of the material secured as a result of the dismantling of the said evacuee building was used on the construction of some roads ; if so, the approximate quantity of the said material used and the cost thereof charged from the contractor/contractors concerned and the head of the accounts to which credited ?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes.

(b) No.

(c) No. Does not arise.

(d) Yes. Some brick-bats obtained from the Malba of the fallen Fort was used on roads around Kaithal for providing soling coat. Quantity is not available.

Nothing was charged from the contractor as cost of the material. since he was only paid loading, carriage, stacking etc. to the road side, including supplies arranged by him from other sources.

APPRAISAL OF PROGRESS IN DEVELOPMENT OF THE STATE

763. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state—

(a) whether the Financial Commissioner, Development issued any circular during the month of January, 1963 to all the Chairmen, Panchayat Samitis and Zila Parishad, Deputy Commissioners, Heads of Development Blocks on the subject of " appraisal of progress during the period from 1st January to 31st January, 1963" if so, a copy of the same be laid on the Table of the House ?

Sardar Darbara Singh : (a) No.

TEHSIL BUILDING AT HANSI, DISTRICT HISSAR

779. Shri Amar Singh : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state whether it is a fact that the Tehsil Building at Hansi has been declared unserviceable if so, when and what steps have so far been taken by the Government to construct a new Tehsil building ?

Sardar Darbara Singh : (i) Yes, in June, 1960.

(ii) Rough Cost Estimates amounting to 2,28,800 for New Tehsil Building has been prepared for getting Administrative approval of the Revenue Department.

WATER-LOGGING OF COLONIES IN HANSI IN HISSAR DISTRICT

780. Shri Amar Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether it is a fact that the water supply from outlets No. 121115/L, 126740/R, 118700/R, and 119900/R of Patwar Distributary has resulted in water-logging some colonies of Hansi in Hissar District, if so, the steps, if any, so far taken or proposed to be taken by Government in the matter ?

Chaudhri Ranbir Singh : No. Water-logging is not due to water-supply from above mentioned outlets.

BUILDING FOR THE GOVERNMENT HIGHER SECONDARY SCHOOL, RUPAR, DISTRICT AMBALA

798. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state the steps so far taken by Government to construct the building for the Government Higher Secondary School,

[Comrade Shamsher Singh Josh]
Rupar, district Ambala and the probable time by which it is likely to be completed ?

Sardar Partap Singh Kairon : A site for the building has been selected and necessary formalities are being completed to initiate acquisition proceedings under the Land Acquisition Act, 1894. But due to national emergency it may not be possible to undertake the construction work in the near future.

PRIMARY SCHOOLS IN RUPAR CONSTITUENCY

799. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Chief Minister be pleased to state the names of Government Primary Schools which are proposed to be started in 1963-64 in the area of Rupar Constituency and also the names of the Primary Schools started in 1962-63 ?

Sardar Partap Singh Kairon : There is no proposal at present to start Primary Schools in Rupar Constituency in 1963-64, nor was any Primary School started there in 1962-63. However, 13 Branch Primary Schools were opened in tehsil Rupar in 1962-63 at the places mentioned below :—

(1) Bhogalan.
(2) Laddal.
(3) Rattanpura.
(4) Lohbarh Phidday.
(5) Cokwala.
(6) Gobindpura.
(7) Majree Jattan.
(8) Ferozepore.
(9) Gopalpur.
(10) Ballan Kalan.
(11) Dholar Majra.
(12) Balrampur.
(13) Phussry.

NON PAYMENT OF WAGES BY M/S RAMJI DASS HARBANS LAL SEWING MACHINE WORKS, BASSI PATHANAN TO THEIR WORKERS

802. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state whether the Labour Department have received any complaint to the effect that M/s Ramji Dass Harbans Lal, Sewing Machine Works, Bassi Pathanan, fail to make payment of the wages to their employees on before the 7th day of each month ; if so, the action taken thereon ?

Shri Mohan Lal : Yes. Two complaints were received from the Sewing Machine Workers Union, Bassi Pathanan on the 10th November, 1961 and the 21st April, 1962. The Inspectorate staff was immediately asked to look into the complaints and the management had made payment to the workers. They are now making payments to their workers by the 7th of each month.

COMPLAINT AGAINST SARDAR TEJA SINGH AND SONS, CONTRACTOR, PATIALA

803. Comrade Babu Singh Master : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state whether the Executive Engineer, Patiala has recently received a number of letters against M/s Teja Singh and Sons, Contractors Patiala ; if so, when, and the action, if any, taken in the matter ?

Sardar Darbara Singh : Yes. A complaint through the Labour Officer, Patiala, was received by S.D.O., Construction Sub-Division No. I, Patiala,— *vide* his Memo No. 292, dated 29th January, 1963 against the contractors for non-payment of dues of the labour.

2. The Labour Officer was informed that the final bill of the contractors would be only settled on receipt of a clearance chit from his office to the effect that question of payment to the labour has been settled by the contractors.

SURVEY OF LINK DRAIN BHOLWAL TO TASEL IN TEHSIL AMRITSAR

833. **Sardar Kartar Singh Dhillon :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether the survey of the link drain from Bholwal to Tasel in tehsil Amritsar has since been completed ;

(b) whether the work of digging the said drain has been completed on the site ; if not, the time within which the said work is likely to be completed?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) No such scheme is under consideration or under investigation.

(b) Question does not arise.

10.00 a.m.

CALL ATTENTION NOTICES

Mr. Speaker : I have just received three Call Attention Notices. I have not been able to examine them just now. I will examine them later and give my decision thereon tomorrow.

Voices : You are not audible, Sir.

श्री बलराम जी दास टंडन : स्पीकर साहिब, House का sound system बहुत defective है, ठीक सुनाई नहीं देता इस लिए प्रार्थना है कि इस defect को दूर करवाया जाए ।

SECOND REPORT OF THE BUSINESS ADVISORY COMMITTEE

Mr. Speaker: Now, I will read out the Second Report of the Business Advisory Committee of the Punjab Vidhan Sabha :

The Committee met on the 5th March, 1963.

Besides the Speaker, the following attended the meeting—

(1) Shrimati Shanno Devi, Deputy Speaker.
(2) Shri Mohan Lal, Home Minister.
(3) Sardar Gulab Singh, Chief Parliamentary Secretary.
(4) Chaudhri Devi Lal.
(5) Master Babu Singh.
(6) Baboo Bachan Singh.
(7) Dr. Baldev Parkash.
(8) Sardar Gurcharan Singh.
(9) Sardar Lachhman Singh Gill.

The Committee made the following recommendations—

(1) Thursday, the 28th March, 1963, will be utilized for Government business and another day will instead be allotted for non-official business. If the Opposition is not satisfied with the two days (viz. 28th and 29th March which is already fixed for the transaction of Legislative business) to be allocated for the discussion of the Taxation Measures, a second sitting may be held on Wednesday, the 27th March, 1963, for the discussion of those measures.

[Mr. Speaker]

(2) The Demands relating to the following items will be discussed in the Vidhan Sabha for the period mentioned against each on the days set apart for Voting of Demands for Grants—

General Administration and Police	..	2 days
Flood, Drainage, Electricity and Irrigation (Excluding Bhakra Nangal)		2 days
Education and Transport	..	1 day (with extension of sitting by one hour)
Agriculture	..	1 day
Community Development and Panchayats	..	1 day

(3) Time may be found for the disposal of the Bills seeking to replace the remaining Ordinances, by holding an additional sitting at an early date so that the Bills are enacted before the Ordinances lapse.

(4) The suggestion made by about 25 Members in a letter to the Speaker that two sittings be held on Tuesdays, Wednesdays and Thursdays and one sitting on Mondays and that Fridays, Saturdays and Sundays should be off days is difficult to implement and, therefore, may not be accepted for the time being."

Home Minister (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That this House agrees with the recommendations contained in the Report of the Business Advisory Committee.

Mr. Speaker : Motion moved—

That this House agrees with the recommendations contained in the Report of the Business Advisory Committee.

Mr. Speaker : Question is—

That this House agrees with the recommendations contained in the Report of the Business Advisory Committee.

The Motion was carried.

STATEMENT REGARDING TAXATION MEASURES

Mr. Speaker : Before the General Discussion of the Budget starts, the Government may as promised give some inkling of the taxes that they propose to levy. I hope the Home Minister will make a statement indicating the measures that the Government propose to take to raise additional taxes.

Home Minister (Shri Mohan Lal) : Sir, as indicated in the Budget speech of the Finance Minister, there is an overall deficit of Rs 598 lakhs in the Budget Estimates for the year 1963-64. It is proposed to be covered by introducing the following taxation measures :—

		Estimated income in lakhs
(1) Enhancement on the rate of Entertainment Tax to 50 per cent in all cases	..	7
(2) Increase in the rate of Passenger Tax from 1/6th to 1/4th and the tax on Goods Carriers by 50 per cent	..	100
(3) Increase in the rate of Token Tax on motor vehicles by 25 per cent	..	15
(4) Increase in Sales Tax on Luxury Goods from 7 per cent to 10 per cent	..	25

(5) Increase in the rate of General Salex Tax from 5 to 6 naye paise	..	100
(6) Enhancement of Sales Tax on Foodgrains from 3/4 per cent to 1½ per cent	..	55
(7) Levy of tax on areas sown under cotton, sugarcane and chillies at Rs 5 per acre for canal-irrigated and Rs 3 per acre for other areas, kitchen gardens alone being exempted	..	90
(8) Increase of Electricity Duty from the existing slabs (10 per cent upto 30 units, 25 per cent beyond 30 units and 25 per cent for licencees (business connections) to 40 per cent on domestic and commercial supply)	..	67
Total	..	459

.ıhas also been decided to charge fees above the primary stage on the basis that 25 per cent of the students may not be charged any fee, 35 per cent may be charged half fee and 40 per cent may be charged full fee. The children of serving Defence personnel should, however, not be required to pay any fee and girls should pay half fee only. This would yield an income of Rs 73 lakhs.

2. The above measures are estimated to yield an income of Rs 532 lakhs leaving a gap of Rs 66 lakhs which is hoped to be covered by seconomies in expenditure on staff etc. and the additional income anticipated from State's share of Union Excise Duties as a result of the measures recently announced by the Union Finance Minister.

Voices from the Opposition : Shame, shame, shame.

Chief Minister : Down with those who have raised such slogans.

Mr. speaker : Raising of such slogans does not bring credit to anybody. That is, indeed, a very low type of expressing one's resentment. Members can criticise the taxation proposals in the strongest possible terms, but raising of such slogans by them does not add to the dignity of the House.

BILL (LEAVE TO INTRODUCE)
THE PUNJAB LAND REVENUE (AMENDMENT) BILL, 1963

Revenue Minister (Sardar Ajmer Singh) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Land Revenue (Amendment)Bill, 1963.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill.

The leave was granted

Revenue Minister : Sir, I introduce the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill.

GENERAL DISCUSSION OF THE BUDGET FOR THE YEAR 1963-64

Mr. Speaker: Before the General Discussion of the Budget starts, I would like to know whether the hon. Members wish to have some time limit of speeches to be fixed, so that every Member, who wants to speak, may have an opportunity to do so.

श्री बलराम जी दास टण्डन : स्पीकर साहिब, आप speeches के लिए time fix न करें, ऐसे ही चलने दें।

श्री अध्यक्ष : मैं Opposition के Members को 10-11 घंटे बोलने के लिए दूंगा। Leaders of the various groups may kindly give me a list of Members who want to speak. (I shall allot 10 to 11 hours for the Members of the Opposition to speak. Leaders of the various groups may kindly give me a list of Members who want to speak.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ, ਉੱਤਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਜਟ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ tax payer ਦੀ ਜੋ ਦੁਰਗਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲਹਾ ਸਾਲ ਜਿਤਨੇ taxes ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਵਧਾਂਦੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਅਜ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਉਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹੇ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਦਫਾ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 5 ਕਰੋੜ 32 ਲੱਖ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਾਮਿਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਜਟ 100 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਉਪਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ 100 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵਧ ਰੁਪਏ ਦਾ ਭਾਰ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਆਦਮੀ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਅਜ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਜ਼ਾਫਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ 1957 58 ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ 100 ਰੁਪਏ ਟੈਕਸ ਮੰਨੀਏ ਹੁਣ 240 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਕਿ ਜੋ 240 ਰੁਪਏ ਹਨ ਇਹ ਤਾਂ ਬਜਟ ਦਾ ਖਰਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ work out ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 1957-58 ਵਿਚ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਮਦਨੀ 25 ਕਰੋੜ 13 ਲੱਖ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਕਤ ਇਹ 45 ਜਾਂ 46 ਕਰੋੜ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ 5 ਜਾਂ 6 ਕਰੋੜ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਜੋ ਲਗਣੇ ਹਨ ਗਿਣੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ 51/52 ਕਰੋੜ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਜਨਤਾ ਉਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਲਦਿਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਹ 1957-58 ਵਿਚ 100 ਰੁਪਏ ਸੀ ਹੁਣ ਉਹ 208 ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਧੇ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਗਿਲਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵੀ ਵਧੀ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 1957-58 ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ agricultural production ਦਾ index ਜੇਕਰ 1952-53 ਨੂੰ base year ਮੰਨੀਏ 148.55 ਸੀ। ਉਹ index 1960-61 ਵਿਚ 176.55 ਹੋਇਆ ਹੈ। 1961-62 ਬਾਰੇ ਖੁਦ ਵਜ਼ੀਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਨੇ ਤਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਤਨਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ Economic Adviser ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਘਟਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 176.55 ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ 176.20 ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। 1962-63 ਦੇ ਮਤੱਲਕ ਵੀ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ

ਤੇ ਹੁਣ ਖੁਸ਼ਕਸਾਲੀ ਨਾਲ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਇਹ index ਹੋਰ ਥੱਲੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ 1960-61 ਵਿਚ ਜੋ index ਸੀ 1961-62 ਵਿਚ ਵੀ ਉਹੋ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ 7 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 19 ਫੀਸਦੀ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੈਦਾਵਾਰ ਤਾਂ 100 ਤੋਂ 119 ਹੋਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਟੈਕਸ 100 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 208 ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 100 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 240 ਰੁਪਏ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 19 ਫੀ ਸਦੀ ਵੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵੀ ਗ਼ੌਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵੀ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ? ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕਿੜਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜੋ ਸੈਂਸਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਹਨ ਇਹ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 25.8 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਧੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 7 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਗਿਣੀਏ ਤਾਂ ਤਕਰੀਬਨ 18 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜੋ per capita ਪੈਦਾਵਾਰ ਸਾਡੀ 1957-58 ਵਿਚ ਸੀ ਉਹੋ ਅਜ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਕਹੋ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਵਧੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਖੁਦ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਆਮਦਨੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਦੀ ਉਥੇ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ 100 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਇਸ ਅਰਸੇ ਵਿਚ 208 ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਜਟ 100 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 240 ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ industry ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜੋ ਲੋਕ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਤਾਦਾਦ 71 ਲਖ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ cultivators 39 ਲਖ 96 ਹਜ਼ਾਰ ਹਨ agricultural labourers 5 ਲਖ 47 ਹਜ਼ਾਰ 795 ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ allied agricultural activities ਵਿਚ ਲਗੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਗ਼ਬਾਨੀ ਤੇ ਹੋਰ ਡੰਗਰ ਚਾਰਨ ਵਗ਼ੈਰਾ ਦੇ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 66,150 ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕੁਲ 46 ਲਖ ਆਦਮੀ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 65 ਫੀ ਸਦੀ ਹਨ। ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 65 ਫੀ ਸਦੀ ਲੋਕ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 65 ਫੀ ਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਵਧੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 1958 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1962 ਤਕ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ ਹੜ੍ਹ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ $1\frac{1}{2}$ ਅਰਬ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ main ਨੁਕਸਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਵੰਬਰ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ 3 ਲਖ ਮਕਾਨ ਗਿਰ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ damage ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ, ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਘਟੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ floods, ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਤੇ ਹੋਰ ਕੁਦਰਤੀ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੀ ਵਜਾਹ ਕਰਕੇ ਜੋ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਦਿਹਾਤ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਇਸ ਜਨਤਾ ਦਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਘਟੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਰੋਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਵਧਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ ਕਿਸ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਨਾਲ agriculturel ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਯਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਯਾ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਯਾ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਕੰਮ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਕੰਮ ਨਾਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁਲਕ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਬਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਐਸੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਆਮਦਨੀ ਵਧੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਧੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਐਨੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਧਨਾਢ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ over-night millionaire ਬਣਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਅਜ਼ ਦਫਾ ਸਰਕਾਰ ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਅਇਤ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ acquire ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਅਜ਼ ਦਫਾ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਿਸੇ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। Tax paper ਦੇ ਟੈਕਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਬੇਸ਼ਕ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦਾ ਚੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ। ਐਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਸ਼ਵੀਸ਼ਨਾਕ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਜਟ ਦਾ balance close ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਿਛੇ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਜਟ estimates ਵਿਚ ਆਮਦਨੀ show ਕਰਨੀ ਤੇ ਖਰਚ show ਕਰਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਨਫਾ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਤੇ ਜਦੋਂ closing balance ਦਿਖਾਉਣਾ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਛੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੋਣਾ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ? ਸੰਨ 1961-62 ਦੇ ਜਿਹੜੇ revised accounts ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ closing balance 122 ਕਰੋੜ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਜਦ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ accounts ਆਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ 384 ਲੱਖ according to Books ਸੀ ਯਾਨੀ 3 ਕਰੋੜ 82 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਸੀਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ 1962-63 ਦੇBudget estimates ਆਏ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ closing balance 283 ਲੱਖ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ 1962-63 ਦੇ revised estimates ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ 177 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦਿਖਾਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਹੁਣ Budget estimates ਆਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ 789 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ 532 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਟੈਕਸ proposals ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਅਸੀਂ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਖਾਲੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। Supplementary Estimates ਵਿਚ ਬੜਾ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਕਿੱਸਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਐਨਾ ਰੁਪਿਆ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਯਾ ਫਲਾਣੇ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਲਿਆ, ਫਲਾਣੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਲਿਆ ਤੇ ਫਲਾਣੀ ਨੂੰ ਮੋੜਿਆ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਰੋਜ਼ ਮੱਰਰਾ ਦੇ ਖਰਚਾਂ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਸਾਖ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਬੜੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੈ 1961-62 ਦੇ accounts ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ 240 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ Treasury bills ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਖਾ ਗਈ, ਖਾ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ supplementary estimtes ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 1961-62 ਦੇ revised estimates ਵਿਚ 489 ਲੱਖ ਰੁਪਏ show ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ accounts ਵਿਚ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਓਥੇ ਸਿਰਫ 472 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ

ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਲੁਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛਡੀ, ਆਪਣੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਲੁਟਾ ਕੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛਡੀ । ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ।

ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ :—

"The most conspicuous feature of the economic conditions in the State has been that the upward trend in the wholesale prices noticed during the last few years continued during the year, 1962 as well . . . .

ਯਾਨੀ ਜਿਹੜਾ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪਿਛਲੇ ਚੰਦ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਨੁਮਾਇਆਂ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 1962 ਵਿਚ ਵੀ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਚਲਦਾ ਸੀ । ਇਹੋ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮ ਸ਼ਕਾਇਤ ਹੈ । ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਆਪ-ਣੀਆਂ ਗ਼ਲਤ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦੀ ਵਜਾਹ ਕਰਕੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਪੀਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੀ Finance Minister ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੁਮਾਇਆਂ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਦਾਨ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ wholesale price index ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਉਹ 1952-53 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ 1961 ਵਿਚ 125.7 ਸੀ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ 1962 ਦੇ ਪਹਿਲੇ 11 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਯਾਨੀ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਇਹ 127.6 ਸੀ । ਗੋਇਆ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਸਵਾਈ ਤੋਂ ਉਪਰ ਟਪ ਗਈ ਹੈ । ਹੁਣ ਤੀਜੇ ਹਿਸੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਯਾਨੀ $1\frac{1}{3}$ ਵਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਇਕ ਰੁਪਏ ਦੀ 4 ਸੇਰ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਹੁਣ 3 ਸੇਰ ਮਿਲੇਗੀ । ਇਹ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਮਦਨ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲੱਕ ਟੁਟਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਮਫਲੂਜ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, wholesale price ਦਾ index ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ agricultural produce ਦੀਆਂ prices 3.9 ਵਧੀਆਂ ਹਨ, ਗੋਇਆ 4 ਫੀ ਸਦੀ ਹੋਰ ਵਧੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੂਸਰੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਨੇ ਅਤੇ ਜੋ agricultural produce ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਫੀ ਸਦੀ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਜੋ consumer price index ਹੈ ਉਹ 50 ਫੀ ਸਦੀ ਦੇ basis ਤੇ ਹੈ । ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ 1961 ਵਿਚ 120.3 ਸੀ ਤੇ 1962 ਵਿਚ 123.8 ਹੋਇਆ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ percentage ਹਰ ਸਾਲ ਵਧਦੀ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ 4 ਫੀ ਸਦੀ ਦੇ ਕਰੀਬ ਮਹਿੰਗਾਈ ਹੈ ; ਲੇਕਿਨ ਇਤਨੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਘਟ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ relief ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਟੈਕਸ ਵਧਾਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਕਿ 'ਮਰੇ ਕੋ ਮਾਰੇ ਸ਼ਾਹ ਮਦਾਰ' । ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਾਹ ਮਦਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : I would request the hon. Member, Sardar Jai Inder Singh. to go to his seat if he wants to interrupt.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮਿਸਟਰ ਸਪੀਕਰ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਵੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਕਰੀਏਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਚਤ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬਚਾਵ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਮੁਲਕ ਦੇ ਡੀਫੈਂਸ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਪੈਸਾ ਵੀ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਕਰੂਟਿਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਕੀ ਇਸ ਖਰਚ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਅਸਾਮੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਅੱਜ 15-16 ਸਾਲ ਤਕ ਇਸ ਆਸਾਮੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਚਲ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਐਮਰਜੰਸੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਚਲ ਸਕਦਾ ਸੀ। (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਫਹਿਮੀ ਹੈ। This post was filled long before the emergency.

ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਚਰਚਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਹਾਲ ਬਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਦੋ ਆਦਮੀ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਪੋਸਟ ਤੇ ਆਦਮੀ ਰਖਣਾ ਪਿਆ।

(The hon. Member is Labouring under some misunderstanding. This post was filled up long before the emergency. We have not spent much on it. It was a long felt need to appoint a person to help the important visitors coming to see the newly built chamber almost daily.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਆਪ ਨਾਉਂ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਜੋ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ sacred ਹੈ। Sacredness ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ temporary taxes ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਇੰਨਾਂ sacred ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ sacred ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੈਸਾ ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਸਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਵਿਤਰ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ sacredness ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਉ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੰਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜੇ ਇਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ Central ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ 5-6 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਰੁਕ ਸਕਦੀ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਹੈ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤੀਜੇ ਜਾਂ ਚੌਥੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ. ਪਰ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਨ ਤੋੜ ਸਲੂਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਾਨ ਮਾਰ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਲਾਉਂਸ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਰੁਪਿਆ ਉਜਾੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ Rally ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਆਪਣੇ party propaganda ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਬੱਕਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸਾਦਰ ਫਰਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਲਾਊਂਸ ਅੱਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪਰੈਲ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਅਲਾਊਂਸ ਤੇ ਕੇਵਲ 19 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਖਰਚ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ 19 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਕਲਾਸ ਤਿੰਨ ਤੇ ਚਾਰ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ। ਜੇਕਰ ਵਡੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਲਾਊਂਸਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਣ ਦੇ ਨਾਲ corruption ਨੂੰ ਵਧਣ ਦਾ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਘ: ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ III class ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰਕੇ I class ਦਾ ਟੀ. ਏ. ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਤਾਂ ਛਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਬੜੀ ਮਹਿੰ ਸਾਰੇ ਵੱਗ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ: ਇਹ ਤਾਂ, ਬਾਬੂ ਜੀ, ਕੈਰੋਂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੜਵੱਈ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) (ਹਾਸਾ)।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ police constable ਦਾ ਗਰੇਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਅੱਗੇ 50—1—60 ਦੇ ਗਰੇਡ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, 125 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 150 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਬਾਬੂ ਜੀ, constable ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। (The hon. Member has got some misunderstanding about the pay of constable.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਵਾਕਈ ਠੀਕ ਹੈ ਜੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰੁਸਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ constable ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਗਰੇਡ ਜਿਥੇ 60—3—95 ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ 165—3—180 ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। A. S. I. ਦਾ 160 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 200 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ police ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਸਰਵਿਸ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ constables

ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ, trained ਅਤੇ ਬਾਇਖਲਾਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਲੰਡਨ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ respect ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ Police Commission ਨੇ ਮੁਖਤਲਿਫ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਲਈਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਆਮ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ corrupt ਹਨ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਦਲੀਲ ਇਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਲਈ corrupt ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ , ਇਸ ਲਈ ਉਹ corruption ਕਰਨ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਬਾਰ ਬਾਰ repeat ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਚਲ ਮਾਰੀ ਰਖੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹੀ, ਟਸ ਤੋਂ ਮਸ ਨਾ ਹੋਈ । ਅੱਜ emergency ਦੀ ਪਰਦਾ ਪੋਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਬੜਾ ਅੱਛਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਵੀ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਾਰੀਫ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਤਬਕੇ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ Hilly area ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਭੱਤੇ ਅਤੇ Hill Allowance ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹ austerity show ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਝਿਜਕਦੇ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਇਹ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਦਰਮਿਆਨੇ ਤਬਕੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ cut ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਬੱਚਤ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਕਿ 19 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਸਰਕਾਰ ਇਸ austerity ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਏਸੇ ਇਜਲਾਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ Compensatory Allowance ਅਤੇ Hilly areas ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ Hill Allowance ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਗੇ । ਅੱਜ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ 10,000 ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕਟੌਤੀ ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ family members ਨੂੰ ਜੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਅਲਾਊਂਸ ਦੇ ਬਹਾਲ ਹੋਣ ਤੇ 50,000 ਬੰਦਿਆਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਤਨੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਢਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੇ ਇਹ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਯਕੀਨ ਜਾਣੋ ਇਹ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਇਹ ਇਕ ਆਮ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ "ਮਜ਼ਦੂਰ ਖੁਸ਼ਦਿਲ ਕੁਨਦ ਬੇਸ਼ਕਾਰ"। ਜਦੋਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਹਰ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਰਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਮੁਲਕ ਲਈ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ sacrifice ਕਰਨ ਫੇਰ ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਵੀ ਘਾਟਾ ਪਵੇ । ਇਹ ਤਬਕਾ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦਾ public servant ਹੈ, ਇਸ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰਖਣਾ ਏਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਕਿਤਨਾ ਵਕਤ ਲਓਗੇ ? How much more time will the hon. member take ?)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਅੱਧਾ ਹੀ ਬੋਲਿਆ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker: The hon. member has already taken 35 minutes; any how, he can take another 15 minutes.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸ਼ੀ, ਕਿ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਇੱਕ ਖਾਸ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਇਹ ਕਿ drainage ਵਗੈਰਾ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਹੈ...........

ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ: ਤੁਹਾਡਾ ਖਿਆਲ ਫੇਰ ਪੀਲੀਭੀਤ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿਘ: ਬਕਵਾਸ ਨਾ ਕਰ, ਸ਼ਰਮ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿੱਚ interrupt ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ: ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੈਂਬਰ ਨੇ "ਬਕਵਾਸ" ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਕੀ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦਾ । ਖੈਰ, ਮੈਂ ਬਾਬੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ withdraw ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । (It was not proper for the hon. member Sardar Jai Inder Singh. to use such words. However, I ask Baboo Bachan Singh to withdraw the word "Bakwas", used by him.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਦਫਾ ਨਹੀਂ, ਦੋ ਦਫਾ ਨਹੀਂ, ਸੌ ਦਫਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ interrupt ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੇ ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਖਸ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਾਏ ਸਾਵੇਂ ਮੂੰਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਿਆਂ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲਓ। (Anyhow, the hon. Member should withdraw his words.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਥੇ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ drainage ਵਾਸਤੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ 8 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ 1955 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗਲਤ policy ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ, ਜੋ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਦਫਾ ਜੋ ਰੁਪਿਆ 1962 ਦੀ Supplementary Demands ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਿਚਕਚਾਹਟ ਨਹੀਂ । ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਦੇਣ ਦਾ ਤਦ ਹੀ ਕੋਈ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾ ਭਲਾ ਸੋਚਦੀ ਹੋਈ drainage ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰੇ । ਮੈਂ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਕਰੇ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ । ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ Plan ਵਿੱਚ ਘੱਗਰ ਬੰਧ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬੰਧ ਦੇ complete ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ drainage ਦਾ ਮਸਲਾ ਕਾਫੀ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਖੜਾ ਬੰਧ ਦੇ ਬਣਨ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਪਚਾਉਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਗਰ ਬੰਧ ਦੇ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਾਫੀ relief ਮਿਲੇਗਾ। ਘਗਰ ਦਾ ਪਾੜ ਭਾਵੇਂ ਕਾਫੀ ਚੌੜਾ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਥਾਈਂ ਇਹ ਇਕ ਐਸੀ ਸ਼ਕਲ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਿਰਫ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾਲ੍ਹਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰੇ ਅੱਛੇ ਨੂੰ ਅੱਛਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ,

ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਬੰਧ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ floods ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰੋਜ਼ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵੇਗਾ । ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਜੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਰੁਖ divert ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ; ਇਹ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਘੱਗਰ ਦਾ ਬੰਧ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਸਕੀਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ੇਰ ਗ਼ੌਰ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਆਖਰ ਬੰਧ ਤਾਂ ਲਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਜੇ ਇਹ ਜਲਦੀ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸੰਨ 1962 ਦੇ ਵਿਚ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਘੱਗਰ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਤਬਾਹੀ ਲਿਆਂਦੀ ਬਲਕਿ ਸੁਖਾਡੀਆ ਸਾਹਿਬ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਵੀ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਬੰਧ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਦਾ ਬੰਧ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਘੱਗਰ ਦਾ Dam ਬਣਾਉਣਾ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬੰਧ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ Dams ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

(At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair)

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਖਰਚੇ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੱਦਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਘਟਾਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ education ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਅਸੀਂ Industry ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ , ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਜੇ defence ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਸ਼ਾਂ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ education ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੀ Government ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਕੋਈ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਤੁਸੀਂ ਗ਼ੌਰ ਫਰਮਾਉ, ਸਾਡੇ Budget ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ 1960–61 ਵਿਚ 20 ਕਰੋੜ 66 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ Education, Medical, Public Health ਅਤੇ Famine Relief ਤੇ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ । ਹੁਣ 1963–64 ਦੇ ਵਿਚ 21 ਕਰੋੜ 75 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਗਏ ਹਨ । 1960-61 ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਲ Budget ਦਾ 35 ਫੀ ਸਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ 1961-62 ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਘਟ ਕੇ 32.3 ਫੀ ਸਦੀ ਰਹਿ ਗਿਆ । ਫੇਰ 1962-63 ਦੇ Revised Estimates ਦੇ ਵਿਚ 24 ਫੀ ਸਦੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਔਰ ਹੁਣ ਸਿਰਫ 20.6 ਫੀ ਸਦੀ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਗੋਂ ਪਿਛਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਸਾਡੇ Chief Minister ਸਾਹਿਬ technical education ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਉਹ technical education ਵਧਾ ਦਿੰਦੇ ਔਰ ਕੁਲ Budget ਦਾ 50 ਫੀ ਸਦੀ ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ beneficent Departments ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 34.9 ਫੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਇਹ ਖਰਚ ਘਟਾ ਕੇ ਜੋ 20.6 ਫੀ ਸਦੀ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕੌਮ advanced ਕਹਿਲਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਕੰਮ ਨਾਲ ਸੂਬਾ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਗਰ ਉਸ ਤੇ ਖਰਚੇ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਉਚਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੇ ਖਰਚ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ police ਦਾ ਖਰਚ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ police ਦੇ ਉਤੇ 9 ਕਰੋੜ 31 ਲੱਖ 33 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ Question Hour ਦੇ ਵਿਚ, Deputy Speaker ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ Chief Minister ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਗ illicit distillation ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ Police ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕ illicit distillation ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਗਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ Police ਔਰ illicit distillation ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। Deputy Speaker ਸਾਹਿਬਾ, 1960-61 ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ Police ਦੀ Force 30 ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਧਾ ਕੇ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਗਰ emergency ਕਰਕੇ Police ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ point ਨੂੰ touch ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ law and order ਦੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਿਥੇ 1960 ਦੇ ਵਿੱਚ 542 ਕਤਲ ਹੋਏ ਸਨ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ report ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਸਾਲ 560 ਕਤਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਚੀਜ਼ "Punjab on the March" ਦੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਦਸੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੋਰੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਝੂਠ ਦਾ ਪਲੰਦਾ ਕਿਤਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਛਾਪੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਛਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਅਗੇ Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ law and order ਦੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। "Punjab on the March" ਦੇ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ-ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਔਸਤ ਕਢ ਕੇ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁਰਮ ਘਟ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਵਾਕੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਕਰੀਬ G.T. Road ਤੇ ਸਾਹਨੇਵਾਲ ਦੇ ਇਕ ਥਾਣੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਕਾ Police ਤੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ blot ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਬਿਲਗੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਹੋਇਆ।

उपाध्यक्षा : इससे पहले कि किसी Member को बोलने का समय दूं मैं इस House से एक बात कहना चाहती हूं कि यह budget discussion के 4, 5 दिन ऐसे होते हैं जिस में हर मेम्बर बोलना चाहता है। इस लिए समय का ध्यान रखें। अगर आप समय का ध्यान नहीं रख सकते तो इस घंटी का ही ख्याल कर लिया करें। मैं समझती हूं कि House इस काम में मेरी मदद करेगा। (I would like to say some thing before I call upon any other hon. Member to speak. During these days of general discussion of the budget every hon. Member wants to speak. I would, therefore, request the hon. Members to please keep time factor in view. If this is not possible for them they should at least

11.00 a.m.

be careful about the ringing of the bell. I hope the hon. Members would co-operate with me in this connection.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਉਸ ਕਤਲ ਵਿਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸਨ । ਇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਉਸ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਮੁਹੱਰਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਮੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੋ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤਅੱਲੁਕ ਨਹੀਂ ਐਨੀ ਜੁੱਰਤ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਥਾਣੇ ਦੇ ਮੁਹੱਰਰ ਮੁਨੂੰ ਧਮਕਾ ਕੇ ਕਹੇ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਸਕੇ । ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਗੇ ਜੋ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਕਨ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਮੁਹੱਰਰ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮੁਲਜ਼ਮ ਮੇਰੀ ਤਹਿਵੀਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸਰਪੰਚ ਨੇ, ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਹਿ ਰਖਦਾ ਸੀ, ਮੁਹੱਰਰ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਦਿੱਤਾ । ਮੁਹੱਰਰ ਨੇ ਕੁੱਟ ਖਾ ਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਕਰਾਇਆ (*noise*) ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਐਸੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਪੁਲੀਸ ਕੋਲ ਵੀ ਹੈ । ਦਫ਼ਾ 506 ਤੇ ਹੋਰ ਦਫ਼ਾਤ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ duty ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਤੇ ਲਗ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਫ਼ਖਰ ਹਾਸਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਕੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ action ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ (*interruptions*) ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲੈਣਾ । (The hon. Member may talk with the Home Minister about the matter.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ । 'ਅਨ੍ਹੇ ਅੱਗੇ ਰੋਣਾ ਤੇ ਅਖੀਆਂ ਦਾ ਖੋਣਾ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ (ਘੰਟੀ) । ਬਸ, ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਜੋ ਕਿਤਾਬ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ "Punjab on the March" ਇਸ ਬਾਰੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਰਗੇ ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਸਫ਼ੇ ਤੇ ਗਲਤੀਆਂ ਹਨ । ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਫਰਮਾਂਦੇ ਹਨ :—

"The index of agricultural production in 1961-62 stood at almost the same level as in 1961, being 176 for both the years..............."

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹੇਗੀ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਦੀਦਾ ਦਲੇਰੀ ਵੇਖੋ ਕਿ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :—

"Agriculture in the Punjab has progressed by leaps and bounds".

ਇਤਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 66 ਲੱਖ 35 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਜਿਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ documents ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ reference ਦੇਣੇ ਹਨ, ਇਹ ਹਾਲ ਹੋਵੇ ਕਿ ਝੂਠ, ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉ ਕਿ ਬਾਕੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ :—

ਚੂੰ ਕੁਫ਼ਰ ਅਜ਼ ਕਾਅਬਾ ਖੇਜ਼ਦ
ਕੁਜਾ ਮਾਨਿਦ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ।

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]
ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੂਠਾਂ ਦੇ ਪਲੰਦੇ ਛਾਪੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹ ਕਾਫੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ !

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਝੂਠ ਨਾ ਕਹੋ। (The hon. Member, should avoid the use of the word 'jhuth'.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਚੰਗਾ ਜੀ, ਗ਼ਲਤਬਿਆਨੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ (ਘੰਟੀ)। ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੀਮਤਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਬਦਤਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟੈਕਸ 100 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 208 ਰੁਪਏ ਤੇ ਬਜਟ 100 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 240 ਰੁਪਏ 7 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ law and order ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਨੀਰੋ ਬੰਸਰੀ ਵਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਰੋਮ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਨੀਰੋ ਬੰਸਰੀ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਲੋਕ ਅਗੇ ਹੀ ਰੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਸਾਨਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਕਚੂਮਰ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਅੱਜ ਪਿਸ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਉਠਣਗੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ ਲਈ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ (ਬਠਿੰਡਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤਕਰੀਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਹ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਕੌਮੀ ਸੰਕਟ ਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਲੇਕਿਨ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ emergency ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਬੇਖਬਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਗੱਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਬਹੁਤ ਵਧਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਟੈਕਸ ਵਧਾ ਵਧਾ ਕੇ 100 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਨਹੀਂ ਵਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਜਟ ਦੇਸ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਕੌਮੀ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਬਜਟ ਵਧਾ ਕੇ 105 ਕਰੋੜ ਦਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਜਨ ਜੋ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਦਸਦੇ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਤੇ ਖਰਚ ਘਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਖਰਚ ਫਜ਼ੂਲ ਹੈ, ਫਲਾਂ department ਵਿਚੋਂ ਰੁਪਿਆ ਕਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਹਾਊਸ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹੋ ਬਜਟ balanced ਬਜਟ ਨਹੀਂ, ਇਹ realistic ਨਹੀਂ, ਇਹ wastage ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਟੈਕਸਾਂ ਤੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਹਨ। ਕਨਸਟੇਬਲ ਤੇ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਗਰੇਡ ਕਨਸਟੇਬਲ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਧਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਪੋਸਟਾਂ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਘਟ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ social services--ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤਾਲੀਮ ਤੇ ਖਰਚ ਘਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਹ ਸੁਝਾਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ 105 ਕਰੋੜ ਦਾ ਖਰਚ ਕਿਵੇਂ ਘਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਚੰਗੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤਾਲੀਮ ਤੇ ਸਿਹਤ ਤੇ ਹੋਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਸਤੇ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਬੋਲੋ। (The hon. Member is a good speaker. Let the hon. Minister reply such points. The hon. Member may please say something of his own.)

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜਾ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਪੱਖ ਦੀ background ਲੈ ਕੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਜਟ ਐਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ Administration ਉਤੇ ਅਤੇ ਬਜਟ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ ਕਾਫੀ strain ਸੀ, ਦੋ ਸੰਕਟ ਸਨ। 105 ਕਰੋੜ ਦੇ ਖਰਚ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 105 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਅੰਕੜੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਕਿ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪਾਵਰ ਤੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਉਸ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੈ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ ਯਾ ਉਸ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਵੀ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ, ਬਜਟ ਦਾ 49.1 ਖਰਚ ਹੋਵੇਗਾ। Social Services ਤੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤਾਲੀਮ ਨਾਲ ਹੈ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਉਠਾਉਣ ਨਾਲ ਹੈ, 21.9 ਖਰਚ ਆਵੇਗਾ। ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਅਤੇ Community Development ਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਨਿਰੋਲ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨਾਲ ਹੈ, 17.8 ਫੀ ਸਦੀ ਖਰਚ ਆਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨ departments ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਘਟ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਜਟ ਦੇ 105 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ 88.8 ਫੀ ਸਦੀ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ department ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਪਰ ਉਠਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਵੀ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਘੱਟ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਐਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ per cent ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਬਾਵਜੂਦ ਦੋਹਾਂ ਸੰਕਟਾਂ ਦੇ ਅਤੇ strain ਹੋਣ ਦੇ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੈਕਸ ਲਾਏ ਹਨ। ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 1962-63 ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਿ ਪਲੈਨ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰੁਪਿਆ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ 4 ਕਰੋੜ 41 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਬਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਜੋ ਪਲੈਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖਰਚ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ 6 ਕਰੋੜ 26 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਚਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੋ T.A. ਦਾ ਖਰਚ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਜਨਰਲ ਤੌਰ ਤੇ 10 ਫੀ ਸਦੀ ਕਟੌਤੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ। Contingency ਵਿਚ 15 ਫੀ ਸਦੀ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਲਾਈ ਗਈ। ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਜੋ ਇਹ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ ਸੰਕਟ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਮਸਲਾ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ 11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ

(ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ)

ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਖਰਚ ਘਟ ਕਰਕੇ ਬਚਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੀ ਅਵੇਸਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸੂਬੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੰਕਟ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਡਰੇਨੇਜ ਜਲਦੀ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਤਵੱਜੋਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਬਾਵਜੂਦ ਇਸਦੇ ਕਿ ਖਰਚ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਦਾਂ ਵੀ ਸਨ, anti-water logging ਅਤੇ ਡਰੇਨੇਜ ਵਾਸਤੇ 4 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ allocate ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਢੰਗ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਲਫ਼ਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 100 ਫੀ ਸਦੀ realistic budget ਹੈ। ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਉਹ ਬੱਚਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਜਿਥੇ ਰੁਪਿਆ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਥੇ ਲਾਇਆ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬਹੁਤ ਨੁਮਾਇਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

1961-62 ਵਿਚ anti-water logging, flood control ਅਤੇ drainage—ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰਫ ਢਾਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਲੇਕਿਨ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਹੜ੍ਹ ਵੀ ਵਧਦੇ ਗਏ, ਨੁਕਸਾਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਲਈ 1963-64 ਵਿਚ ਢਾਈ ਕਰੋੜ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਤਿਗਣੇ ਤੋਂ ਵਧ ਯਾਨੀ 7 ਕਰੋੜ 58 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । (*Thumping*)

Hon. Member ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਐਨੀ ਆਮਦਨ ਹੋਈ, ਐਨੀ production ਹੋਈ ਕਿ ਜੋ targets ਤੀਸਰੀ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ Plan ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਖੇ ਸਨ ਉਹ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਵਧੀ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੜ੍ਹ ਅਤੇ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ । ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ । ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ flood control measures, ਸੇਮ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਪੁੱਟਣ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਕੰਮ priority ਦੇ ਕੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਬਾਵਜੂਦ ਮੌਜੂਦਾ limitation ਦੇ, ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ allocation ਕਰਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧ ਹੋ ਸਕੇ। "ਜਿਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਤੇ ਘਟ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਘਟ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ । 1962-63 ਵਿਚ ਸੜਕਾਂ ਲਈ 1 ਕਰੋੜ 49 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਸੀ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਕਿ ਕੌਮ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਉਤੇ ਸੰਕਟ ਹੈ ਇਸ ਸਾਲ 1 ਕਰੋੜ 49 ਲੱਖ ਦੀ ਬਜਾਏ 59 ਲੱਖ 73 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਹੈ । ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਘੱਟ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਤੇ ਸੰਕਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰਫਤਾਰ ਘੱਟ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਨਵੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਫੇਰ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਅਗਾਂਹ ਪਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਯਾ defence measures ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ allocation ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

चौधरी अमर सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह facts and figures तो इन पोथों में भी लिखे हुए हैं फिर वे हम को क्या पढ़ कर सुना रहे हैं ?

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਜੇ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰਦਾ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ civil aviation ਵਕਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ , ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਰਖਸ਼ਾ ਨਾਲ ਵੀ ਹੈ । ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 15 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ provide ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਸਾਲ 27 ਲੱਖ 42 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ provide ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਥੇ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਘਟ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ 34 ਫੀ ਸਦੀ ਸੀ ਹੁਣ 20 ਫੀ ਸਦੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ social services ਵਿਚ ਕਟੌਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ 8.57 ਲੱਖ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ 8.61 ਲੱਖ ਅਸੀਂ ਸੋਸ਼ਿਲ ਸਰਵਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਵਾਈਡ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਘਟੀ ਹੈ ਨਾ speed ਘਟੀ ਹੈ । ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ । ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ ।

ਇਸ ਬਜਟ ਬਾਰੇ ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਟੈਕਸ ਵਧਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਵਧਾਂਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਮਾਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਜੇਕਰ ਸੂਬਾ ਅਗੇ ਵਧਣਾ ਹੈ, ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਐਕਟੇਵਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਵਿਘਨ)।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਿਥੇ ਖਰਚ ਘਟਾਏ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਉ ਤਾਂ ਇਹ ਘਟ ਬੋਲਣਗੇ । (The hon. Member may mention the items in which the expenditure has been reduced. Then they may interrupt him less.)

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ 11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਚਤ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬਣਾਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਦਿੱਕਤਾਂ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਕਈ ਵੇਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੂਪਹੋਲਜ਼ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਵਿਚ ਦਿੱਕਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਜਿੰਨਾ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਉਹ ਇਕਠਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ । ਕਈ ਵੇਰ ਜੋ Law ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ amendment ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਆਮ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਰੀਕਵਰੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪੂਰੀ ਰੀਕਵਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । (ਘੰਟੀ) Loopholes ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਜੇ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਕੁਝ ਤਾਮੀਰੀ ਸੁਝਾਓ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਅਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਟਯੂਬ ਵੈਲ

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ]
ਜਾਂ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 480 ਨਵੇਂ ਟਯੂਬ ਵੈਲ ਲਗਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਹੀ ਸੁਝਾਵ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਪਾਸੋਂ ਕਰਵਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮਿਲੇਗੀ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਿ ਟਯੂਬ ਵੈਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਟਯੂਬ ਵੈਲ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਬੋਰਡ ਵਾਲੇ ਬਿਜਲੀ ਨਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜਿੰਨਾ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਣ ਲਗਾ । ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਬਜਟ ਵਿਚ adequate ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਜੰਗਲੀ ਗਊਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਜੰਗਲੀ ਗਊਆਂ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਅਨਾਜ ਖਰਾਬ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲੀ ਗਊਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 4-5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਅਨਾਜ ਇਹ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਉ ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੈਚਿੰਗ ਪਾਰਟੀਜ਼ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਮੇਰਾ ਇਹ ਸੁਝਾਉ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰੀ ਜ਼ਹਿਮਤ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਕੈਚਿੰਗ ਪਾਰਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਫੈਕਟਿਵ ਸਟੈਪ ਲਏ ਜਾਣ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਕੋਈ ਹੱਲ ਵੀ ਦਸੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੰਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਚਾਰ ਜੰਗਲੀ ਗਊਆਂ ਸੰਭਾਲ ਦਿਉ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ 100 ਸੰਭਾਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । (ਹਾਸਾ)

Deputy Speaker : No aspersions please.

Sardar Gurnam Singh : I am sorry, Madam.

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਚੰਗੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਝਾਵ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਸਰਟਿਫਿਕੇਟਿਡ ਸੀਡ ਬੰਦ ਬੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਚੰਗਾ ਬੀਜ ਮਿਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਗੇਨਾਇਜ਼ੇਸ਼ਨਜ਼ ਜੋ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਬੀਜ ਵਿਚ ਐਡਲਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਸੀਡ ਕੰਟ੍ਰੋਲ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ ।

ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਣਵਾਹੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਵੇਸਟ ਲੈਂਡ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰਵੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਇਸ ਦਾ ਸਰਵੇ ਸਾਰੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਜੋ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਵੇਸਟ ਲੈਂਡ ਪਈ ਹੈ ਉਹ ਕਾਬਲੇ ਕਾਸ਼ਤ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਗੱਲ ਜਟਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨੀ ਸੀ। (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਜੋ ਨੇਸ਼ਨਲ ਵਾਟਰ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਾਟਰ ਵਰਕਸ ਬਨਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ

ਟਯੂਬ ਵੈਲ ਬਨਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਈ ਮਯੂਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਪਾਸ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਫੰਡਜ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਟਰ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਵਾਟਰ ਵਰਕਸ ਲਈ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਨਾਕਸ ਹੈ ਪਾਣੀ, ਪੀ ਕੇ ਲਤਾਂ ਪਤਲੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਵਾਂਗ ਟੇਹੜੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਵਾਟਰ ਵਰਕਸ ਲਈ ਗਰਾਂਟਾਂ ਉਥੇ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿੱਕਤ ਹੈ । ਪਰੈਫਰੈਂਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ diseased ਪਾਣੀ ਹੈ, ਅਨਹੈਲਦੀ ਪਾਣੀ ਹੈ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਮਕਾਨ ਬਨਾਣ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਰੀਬ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਸਿਰ ਲੁਕਾਣ ਲਈ ਥਾਂ ਬਨਾਣ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਇਹ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪ ਰਹਿਣ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਰੂਲ ਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਅਮਲ ਕਰਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਮਕਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਉਸ ਵਿਚ ਰਖਣ ।

ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਡੀਫੈਂਸ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਰਕਸ਼ਾ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ । ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਚਾ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਕਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਆਈਰਾਨੀਕਲ ਤੌਰ ਤੇ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਉਛਾਲਿਆ ਜਾਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਇਫਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ dummy ਰਾਇਫਲਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਜੋ ਅਜ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਠੀਕ ਸੀ ? ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਡਰਿਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਰਾਈਫਲਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ਅਤੇ situation ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਐਂਟੀ ਪੈਟਰੀਆਟਿਕ ਸਪੀਚ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਇਕ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਫੌਜ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਲਈ ਜੋ ਇਨਸਟ੍ਰਕਟਰ ਰਖੇ ਗਏ ਹੋਣ ਉਹ ਆਈ. ਐਨ. ਏ. ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਜਵਾਨ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਿਆ ਵਾਸਤੇ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਵਾਸਤੇ ਹੁਬਲੁਵਤਨੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ; ਸਰਕਾਰੀ ਰੁਪਿਆ ਲਗਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਲਈ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ । ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਰ, ਐਸ. ਐਸ. ਜਾਂ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਤਾਂ ਧਕਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਕੋਈ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ: ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਤਾਂ ਕੈਰੋਂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ (ਵਿਘਨ) ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਧੱਕਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਤੇ ਜੋ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਨਤਾ ਦਾ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ meetings ਤੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਚੀਨ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਮੂੰਹ ਤੋੜ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ defence ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਸਬੰਧ ਰਖਸ਼ਾ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਸਿਆਣਪ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ charges ਇਸ ਲਈ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ defence ਲਈ ਜੋ ਉਦਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਉਹ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

उपाध्यक्षा : पेशतर इस के कि मैं किसी hon. Member को बोलने के लिए call करूं मैं फिर अपनी दरखास्त repeat कर देना चाहती हूं कि आप को इस बात का ध्यान रखना चाहिए कि जो मैम्बरज़ के गवर्नर Address पर बोल चुके हैं वे कृपा कर के खड़े न हों क्योंकि मुनासिब यही है कि जिन को पहले गवर्नर के Address पर बोलने का मौका नहीं मिला बजट discussion पर उन्हीं को मौका दिया जाए। यह बात इन्साफ पर भी मबनी है। इसलिए मैं यह दरखास्त कर रही हूं कि वह मैम्बर खड़े होने की तकलीफ गवारा न करें जो पहले गवर्नर के Address पर बोल चुके हैं क्योंकि यह अच्छा नहीं लगेगा कि वह खड़े हों और मैं बोलने न दूं। उन्हें House की dignity का ख्याल रखना चाहिए। फिर जो मैम्बर बोल रहे हों वह घंटी का ख्याल रखें। जब मैं पहली घंटी बजाऊं तो वह wind up कर लें और दूसरी घंटी पर वे बैठ जाएं।

(Before I call upon any other hon. Member to speak I want to repeat my request again that the hon. Members should kindly keep this thing in view that the members who have spoken on the Governor's Address should not please rise, because it would be proper that the hon. Members who did not get an opportunity to speak on the Governor's Address should be given time to express their views during the discussion on the Budget. Justice also demands it. I would, therefore, request the hon. Members who have already spoken on the Governor's Address not to take the trouble of rising as it would not look proper for me to check them when they rise to speak. They should maintain the dignity of the House. Moreover, the hon. Members who are speaking should pay heed to the bell. At the first ringing of the bell they should wind up their speeches and on the second they should resume their seats).

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक (सोनीपत) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे Finance Minister साहिब ने हाउस के सामने जो बजट पेश किया है और उन की जो speech हमारे सामने आई है उस को देखने से यही पता चलता है कि सूबे के finances

की हालत दिन बदिन गिरती जा रही है। इन का बजट के पेश करने का तरीका भी निराला है और अजीबोग़रीब है। सीधे तरीके से यह कान को नहीं पकड़ते और बड़े तिरछे तरीके से पकड़ना चाहते हैं। जो true picture बजट की है वह सामने नहीं रखते और सही picture को सही हालात को छिपाने की कोशिश करते हैं और इसी वजह से अब की दफा Finance Minister साहिब ने finances को uncovered दिखाने की कोशिश की है लेकिन Opposition ने देख लिया है कि जो बजट है वह deficit बजट है और इस में तकरीबन 6 करोड़ रुपए का deficit है और इस को किसी न किसी तरीके से पूरा किया जाएगा और पिछले साल की तरह at the fag end of the Session यह हमारे सामने ऐसी taxes की proposals लाकर रख देंगे जिस से यह deficit पूरा हो और उस पर हम जब कुछ कहेंगे तो जूता बाज़ार होता रहेगा। डिप्टी स्पीकर साहिबा, हम ने कल स्पीकर साहब के ज़रिये गवर्नमेंट को इस चीज़ के लिये मजबूर किया कि हमें बता दिया जाए कि आया हमारे Finance Minister साहब ने जो एक फिकरा इस की बाबत लिख कर यह कह दिया कि इस में इतना deficit है और इस को cover करने के लिये जो measures होंगे वह in due course हाउस के सामने ले आयेंगे यही काफी है। यह फिकरा इन्होंने अपनी speech के सफा 8 पर लिख दिया है। लेकिन members ने कल स्पीकर साहब की मार्फत गवर्नमेंट को मजबूर किया कि बजट पर बहस होने से पहले हमें यह taxation proposals बतलाए जाएं और आज हमारे सामने इन नये taxes की एक लम्बी चौड़ी list रख दी गई है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, अफसोस होता है कि पंजाब की जिस जनता ने हकूमत की हर मरहले पर मदद करने की कोशिश की और उस ने बड़ी फराखदिली से इस को मदद दी है हालांकि हम इस बात को पहले से ही जानते थे और पंजाब के अवाम भी इस को भली भांति जानते थे कि हमारी हकूमत ने इस दफा बजट के वक्त पंजाब के अवाम पर एक बड़ी भारी मुसीबत नाज़ल करनी है यानी इस नें उन पर बड़े taxes लगाने हैं। हमारी हकूमत पंजाब की जनता में जो आखरी खून का कतरा है उस को भी यह उस के जिसम से निकालने के लिये तैयार हैं। डिप्टी स्पीकर साहिबा, पहले ही पंजाब की जनता पर इतने taxes लगे हुए हैं कि जिन की गिनती करना हर फर्देबशर की ताकत से बाहर है जैसे कि अभी बाबू बचन सिंह जी ने बताया है कि taxes कैसे सौ से ले कर $2\frac{1}{2}$ सौ तक पहुंच गए हैं लेकिन हकूमत की यह जो tax लगाऊ policy है इस से पंजाब के अवाम के सबर का प्याला लबरेज़ हो चुका है। अवाम चीख रहे हैं यहां हाउस में नहीं बाहर अगर आप देहात की झोंपड़ियों में जा कर देखें और शहरों की गलियों में जाकर देखें तो आप को पता चलेगा कि किस तरह से हाहाकार मचा हुआ है। वह आदमी जिस के घर में दाने नहीं, जिसे दो वक्त पेट भर कर रोटी नसीब नहीं होती जिस के लिये जरूरियाते ज़िन्दगी पूरा करना मुश्किल हो रहा है उस की तरफ भी हमारी गवर्नमेंट की कुफ़र भरी नज़रें लगी हुई हैं। मगर डिप्टी स्पीकर साहिबा, हैरानी होती है सरकारी बैंचों पर बैठे भाइयों को इस तरह से बोलते देख कर। अभी एक साहब यहां बोल रहे थे और कह रहे थे कि यह सरकार गरीबों की हामी है और किसानों की हामी है लेकिन इन नए taxes की list से पता चलता

[चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक]

है कि पंजाब के जो किसान हैं जो यहां की असल आबादी है और country की असल मानों में back bone हैं, उन्हें यह सरकार annihilate करना चाहती है और बरबाद करना चाहती है । यही इस Ministry की और हमारे चीफ मिनिस्टर साहब की policy है और इन्होंने तहय्या कर रखा है कि पंजाब के जमीदारों को खत्म कर दिया जाए और यह चीज़ इन टैक्सों से ज़ाहर होती है और यही कुछ इन्होंने पीछे किया है (*Interruptions*) ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे वज़ीर साहिबान तो जवाब में यही कह देते हैं कि Opposition वाले तो सिर्फ criticism करना जानते हैं और कोई constructive suggestions इन के सामने ला कर रखते नहीं । लेकिन हम constructive suggestions इन के सामने रखते हैं जिन्हें यह बैहरे कानों सुनते हैं और उन का जवाब तक नहीं दिया जाता है । चार दिनों तक यहां गवर्नरज़ Address पर बहस होती रही है । हम ने कुछ charges भी लगाए और कुछ suggestions भी इन के सामने रखे लेकिन चीफ मिनिस्टर साहब ने जो उन का जवाब दिया उस पर अफसोस आता है कि उन्होंने किसी की criticism को या किसी के suggestions को touch तक नहीं किया । उन पर अमल करना या इसलाहात करना तो दरकिनार उन का जवाब तक नहीं मिलता ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, पिछले सैशन में यहां इस हाउस को स्पीकर साहब ने appeal की थी कि खर्च में economy effect करो और उन्होंने कहा था कि उन्हें इस में Opposition की co-operation चाहिए। और उन्हें चारों तरफ से co-operation मिली है। पंजाब के अवाम ने अपने खून पसीने की कमाई दिल खोल कर दी । इस का नतीजा यह हुआ है कि हमारी जनता के खून पसीने की कमाई की वजह से जो उस ने दी, यह सूबा पंजाब, भारतवर्ष के अन्दर अव्वल नम्बर पर आया है। जहां तक कि defence fund का ताल्लुक था। मगर हकूमत की जो कुफर की नजर पंजाब के लोगों की तरफ है वह इस taxes की list से ज़ाहर है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, पंजाब की जनता ने खून पसीना एक करके रुपया इन के खजाने में जमा कराया है। और जिस बेरहमी से हमारी सरकार इस को ज़ाया कर रही है उस की दो चार मिसालें आप के सामने पेश करना चाहता हूं। हमारी तरफ चोथी कहते हैं उपले को और बिटोड़ा कहते हैं उपलों के ढेर को। तो एक वहां कहावत है। पता नहीं यह समझेंगे या नहीं। कहावत है कि मां तो चोथी करती मर गई मगर बेटा बिटोड़े उड़ाता रहा। (आपोजीशन की तरफ से तालियां) पैसा जो हमने खून पसीने से कमाया है वह इन के खजाने में जमा कराते रहते हैं और यह लुटाने से बाज नहीं आते। यू० के० में वहां के एक प्राइम मिनिस्टर मिस्टर ग्लैडस्टोन ने यह बड़ी अच्छी कनवैंनशन बनाई कि पबलिक एकाउंट्स कमेटी का जो चेयरमैन हो वह आपोजीशन का लीडर हो। अगर उसी पार्टी का ही चेयरमैन हो और उस कमेटी का जिस ने कि सरकार के हिसाब किताब को देखना है जिस की कि सरकार है तो वह किस तरह से ठीक तरह काम कर सकता है। खैर यहां वह बात तो है नहीं। इन की अपनी ही पार्टी का रूकन उस कमेटी का चेयरमैन है।

उस कमेटी ने जो रिपोर्ट पेश की है मैं उस में से दो चार बातें आप को पढ़ कर सुनाना चाहता हूं । अखबारों के अन्दर भी यह बात निकल चुकी है कि इन्होंने किस तरह से एक लाख रुपया एक रियासत की महारानी को दिया और कैसे 38,430 रु० उसके लड़के को दिया है । इस रिपोर्ट में लिखा है :

"........sanctioned an ex-gratia monthly grant of Rs 150 for the education of grandson of a lady who had been admitted to the palace of an ex-ruler of a princely State................"

यह है इन की सोशलिस्टिक पैटर्न आफ सोसाइटी । फिर इस बात का इस में जिक्र है कि सरकार किस तरह से जहां जी करता है posts निकाल लेती है और फिर किस तरह से नाजायज तरीके से उन को कभी 800 रु० और कभी 1000 रु० और फिर 1800 रु० तनख्वाह देती है । इन के अपने ही रुकन ने लिखा है :

"......The Committee feel that this gives the impression of favouritism and it is not a desirable precedent. "

फिर दिल्ली के अन्दर एक प्रैस लायजां अफसर जून 1957 में मुकर्रर किया जाता है और यह इतना बड़ा स्कैंडल है कि जिस की मिसाल नहीं मिलती । उस को एक फ्री लांस रिपोर्टर बताया गया है । हालांकि उस की आमदनी 300 रु० भी नहीं थी मगर उस ने लिख दी 700 रु० माहवार और वह सरकार से 1500 रु० माहवार तक पहुंच गया । फिर आप जरा देखें उस के बारे में कमेटी ने क्या लिखा है :

"The Committee are surprised to note how favour after favour has literally been showered upon this officer, who, according to the information given by the departmental representative, is an Intermediate in Arts, was a free lance journalist for two years and one month and staff correspondent of daily newspaper for one year, three months and nineteen days'.

In the opinion of the Committee this is one of the worst cases in which all canons of justice and propriety have been thrown to the winds in as much as—

(i) the post was taken out of the purview of the Public Service Commission without adequate reasons ;"

आप सभी जानते हैं कि यह साहिब कौन हैं । स्पीकर साहिब ने कहा है कि नाम न लें । तो लिखा है :

"The Committee further recommend that action should be taken in regard to the mis-statement made by this officer about his income in the light of the intimation received from the income-tax authorities."

वैसे उस के मुताल्लिक कहा गया है कि उस को 700 रु० मिलते थे । मगर उस पर इस हिसाब से तो इनकम टैक्स लगना चाहिए था । इनकम टैक्स वालों से पूछा गया तो पता चला कि वह तो ग़लतबयानी ही करता रहा है । यह भी पता नहीं कि वह इन्टरमीडियेट भी है कि नहीं । इस के बाद केस है डिप्टी चीफ इलैक्टोरल आफिसर का । उस के बारे में मैं एक ही फिकरा पढ़ कर सुना देता हूं ।

"Government should ensure that such cases which smack of favouritism do not occur in future."

डिप्टी स्पीकर साहिबा, बहुत ही मायूसकुन हालात हैं । Rehabilitation के सिलसिले में जिला गुड़गांव में जमींदारों से जमीन ली जाती है । सरकार के कर्मचारी चार आने फी मुरब्बा गज़ के हिसाब से उस की कीमत assess करते हैं मगर जब बात arbitrator के पास पहुंचती है तो चार आने की बजाए वह चार रुपए मुकर्रर करता है । और फिर High Court के पास जा कर भी यह तीन रुपये

[चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक]

रह ही जाते हैं। यह हालात हैं कि उस आदमी को 17,300 रु० इन में सूद का भी मिला कीमत अलग थी। यह हैं इन के कारनामे। ऐसी धांधली है इन के कामों में। इन का जो Industry का महकमा है जो उस की हालत है उस के बारे एक ही फिकरा पढ़ कर सुना देता हूं।

"....but they regret to point out that in certain aspects the Industries Department has surpassed all other departments in as much as it has completely brushed aside all the precautions that are necessary to ensure that the hard earned money of the people is fairly and properly spent and not a single pie is wasted.........."

डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस में यह भी दर्ज है कि अमृतसर जिले में 795 लोगों को कर्ज़ दिये गए। इस बारे में लिखा है :

"Of these, loans were mis-utilised in 292 cases, in 49 cases the whereabouts of the loanees were not known to the Department."

अपने ही आदमियों को कर्ज देते हैं। उन का इन को हसबो नसब जानने की भी जरूरत नहीं पड़ती। (विघ्न)

जहां तक महकमा तालीम का ताल्लुक है उस में तो इन्होंने हद ही करदी है। आप की इजाज़त से दो चार बातें यहां हाउस में रखना चाहूंगा।

उपाध्यक्षा : अब वाइंड अप करें। (The hon. Member may please wind up now.)

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : मैं तो आज पहली दफा ही बोला हूं। (विघ्न) मैं जल्दी ही खत्म कर दूंगा।

इस सारी रिपोर्ट को देखने से पता चलता है कि किस बेरहमी से सरकारी पैसे को खर्च किया जाता है। यह तो अपने दोस्तों, रिश्तेदारों के हक में फैमली प्लैनिंग की जा रही है। (आपोजीशन-तालियां) इन को क्या कहा जाए।

अब मैं थोड़ा सा Estimates Committee की report का भी हवाला देना चाहता हूं। उस से पता चलता है कि यह देहात के नाम पर बड़ी बड़ी बातें बनाने वाले, उन की भलाई का दम भरने वाले किस तरीके से उन की भलाई कर रहे हैं :—

"The Committee were informed that the total number of registered medical practitioners in the State as it stood on the 4th September, 1962 was 6,103 including private practitioners. This means that there is one doctor for about 3,325 persons. The Committee were also informed that there were 281 vacancies of doctors—250 for male doctors and 31 for lady doctors and that there were 121 rural and 12 urban dispensaries where there were no doctors. In one rural dispensary there had been no doctor since 1953..............."

डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह है हमारे देहात की हालत जिस का नकशा हमारे महबूब डाक्टर साहिब ने इस रिपोर्ट में खींचा है। देहात की तो यह हालत है मगर चंडीगढ़ के अन्दर एक सौ bed का हस्पताल है मगर डाक्टर तीन सौ हैं। यानी अगर वह सारे के सारे bed भर भी जाएं तो भी एक मरीज़ के पीछे तीन डाक्टर होंगे। दिहात की यह हालत है कि वहां पर कोई इलाज का प्रबन्ध नहीं है। इन की फज़ूल खर्ची की मैं एक दो और मिसालें आप के सामने रखता हूं।

पहले मैं रक्षा दल को लेता हूं, मेरी समझ में नहीं आता कि हमारे चीफ मिनिस्टर साहब इस चीज़ को कैसे justify करते हैं जब खुद मानते हैं कि कोई provision of law इस जमात की इजाज़त नहीं देता तो फिर क्यों लाखों रुपया rallies पर खर्च किया जा रहा है। क्या Government Exchequer की cost के ऊपर यह कांग्रेस पार्टी को ज़िन्दा रखने के लिये volunteers कायम करना चाहते हैं? आखिर क्या बात है? डिप्टी स्पीकर साहिबा, एक बात आप से अर्ज करना चाहता हूं। जिस पंजाब के

किसान ने अभाव के ज़माने में अनाज पैदा करके हिन्दुस्तान को खिलाया, लड़ाई के ज़माने में हिन्दुस्तान की सीमा पर लड़ा और भारत की इज्ज़त को बरकरार रखने के लिये वहां जाकर अपना खून बहाया उस की बाबत चौधरी सुन्दर सिंह के आपने, डिप्टी स्पीकर महोदया, तासरात सुने होंगे, यह उस किसान की बाबत कहते हैं कि या तो यह खेत में काम कर सकता है या लड़ाई में लड़ सकता इस के लिये और कोई काम नहीं है। अगर और कुछ करेगा तो वह जेल के अन्दर जाएगा। यह हैं remarks चौधरी साहिब के पंजाब के उस बहादुर किसान के बारे में जिसने हिन्दुस्तान की इज्ज़त कायम की हुई है। मैं तो यह कहूंगा कि अगर चौधरी सुन्दर सिंह मिनस्टरों के बारे में यह कहते तो बहुत ठीक रहता कि जो मिनस्टर हैं, वह या तो मिनिस्ट्री में रह सकते हैं, या फिर पागलखाने में रह सकते हैं और इन के लिये कोई तीसरी जगह नहीं है।

अब मैं एक मतलब की बात कहना चाहता हूं। वज़ीर ज़राग्रत फरमाते हैं कि अब की दफा 2 लाख टन गेहूं पंजाब के अन्दर पैदा होगा। लेकिन जब बारिश हुई नहीं, इन्होंने नहरों का पानी बन्द कर दिया तो फिर कहां से अनाज ज्यादा पैदा होगा, इसका मैं जवाब चाहता हूं। मैं तो यही अनुमान लगाता हूं कि अब की बार 2 लाख टन कम गेहूं पैदा होगा पंजाब में। यही नहीं इन्होंने जानबूझ कर 400 cusecs पानी दिल्ली को दे दिया। बड़ी अजीब बात है। लड़ाई में हमारे जवान मरते हैं, खेतों में हम मेहनत करते हैं, टैक्स हमारे ऊपर लगता है, बैटरमैंट लैवी हम देते हैं लेकिन पानी देने के लिये दिल्ली की बड़ी बड़ी कोठियां हैं। कितनी हैरानी की बात है डिप्टी स्पीकर महोदया! (घंटी) मैं बस जनाब आखिरी बात इस एडमिनिस्ट्रेशन की बाबत कह के बैठना चाहता हूं जिस के लिये यह कहते हैं कि बड़ी क्लीन है, बड़ी पायस है, और बड़ी प्योर है। अगर आप अदालतों के अन्दर जाएं, P. W. D. के अन्दर जाएं, इम्पलायमैंट ऐक्सचेंज में जाएं, और देखें कि कैसी हालत है तो आप कह उठेंगे कि बस ऐसी ऐडमिनिस्ट्रेशन का तो खुदा ही हाफिज़ है। और महकमा माल तो सब महकमों को मात कर गया है। यही नहीं एमरजैंसी में जब पुलिस की मांग की जा रही थी और हमारे जवान जब भर्ती होने के लिये जाते थे तो किसी को मैडीकल टैस्ट में किसी को कमज़ोर दिल होने की वजह से, किसी को कम दिखाई देने की वजह से, और किसी का सीना कम चौड़ा होने की वजह से रिजैक्ट कर दिया जाता था, लेकिन जब वही जवान लक्ष्मी की शरण लेता था और 100 रुपया जब रिक्रूटमैंट के लिये pay कर देता था तो हर तरह से फिट करार दे दिया जाता था। (Shame, shame, आपोज़ीशन की तरफ से)। (घंटी) मैं, जनाब, आखिर में यही अर्ज़ करना चाहता हूं कि जब पंजाब के अन्दर ऐसे हालात हों, करप्शन हो, demoralisation हो, terror की हकूमत हो, और हमारे गवर्नर साहब, या चीफ मिनिस्टर साहब इसको clean administration कहें तो फिर मुझे ग़ालिब का यह शेर याद आ जाता है कि—

उठा लो पानदान अपना हम बाज़ आए ऐसी मुहब्बत से

डिप्टी स्पीकर महोदया, हमें इनकी करतूतें देख कर बड़ी हैरानी होती है। एक नहीं अनेक ऐसी बातें हैं जो ताज्जुब में डालने वाली हैं। यह अपने मतलब के लिये सब कुछ करने के लिये तैयार हो जाते हैं। रातों रात कल के दुश्मन को दोस्त बना आते हैं। जनाब डिप्टी स्पीकर साहबा, रेवाड़ी के अन्दर जो भरत मिलाप हुआ उसे एक लाख आदमी देखने गया (घंटी)। अच्छा जनाब, अब आप नहीं सुनना चाहतीं यह सारा ड्रामा जो वहां पर खेला गया तो मैं अपनी speech आपका शुक्रिया अदा करते हुए बन्द करता हूं।

उपाध्यक्षा : मुझे बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि मेरी घंटी बजने के बाद और मेरे कहने के बाद भी लायक और सयाने मैम्बर साहिबान अपनी बात में परसिस्ट करते जाते हैं। मैं यह कहना चाहती हूं कि आप अपनी dignity को खुद समझें। मैं आनरेबल मैम्बर को कहूंगी अब वे बैठ जाएं। (I am sorry to point out that the learned Members persist and continue expressing their views even after my repeated requests to them not to proceed further. I would ask them to maintain their dignity themselves. I now request Chaudhri Mukhtiar Singh to resume his seat.)

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : मैं ने बन्द कर दी जी।

उपाध्यक्षा : पंडित भागीरथ लाल जी आप बोलिए। (I call upon Pandit Bhagirath Lal to speak.)

पंडित भागीरथ लाल (पठानकोट) : डिप्टी स्पीकर महोदया, यहां जो बजट पेश हुआ है उस पर ताईद और तरदीद दोनों तरह की बातें हो रही हैं। यह ठीक भी है क्योंकि democracy में यह बात जायज़ है कि कोई अपने views खुले तौर पर व्यक्त कर सके। यह व्यक्ति का मौलिक अधिकार है। लेकिन जब हंगामी हालात हों जिस के पेशेनज़र यह बजट पेश किया गया है तो हमें चाहिए था कि इस बजट पर कम से कम नुक्ता चीनी करते। और जो हालात emergency से पहले floods के यहां थे उन को ध्यान में रख कर इस बजट की सराहना करनी चाहिए। इस बजट के अन्दर drainage और दूसरी चीज़ों के लिये जो रुपये रखे हैं जब उस को देखते हैं तो यह बजट सराहनीय है। इस के साथ मैं यह कहना चाहता हूं कि भयानक floods के आने के एक महीने के बाद चीन ने भारत पर आक्रमण कर दिया जिस को मद्देनज़र रखते हुए हमें इस बजट पर संतोष प्रकट करना चाहिए। मैं तो समझता हूं कि हर एक को इस बजट की सराहना करनी चाहिए।

12.00 noon

डिप्टी स्पीकर साहिबा, पहली जो बात हमारे सामने आई है कि इस बजट में सरकारी खर्चों में इधर उधर से करोड़ों रुपये की कमी की है। हमें इस बचत की तरफ ध्यान देना चाहिए। लेकिन इस के बावजूद भी Opposition की तरफ से काफी नुक्ता चीनी की गई है।

उपाध्यक्षा आप अपनी Government के कामों की खूबियां बयान करें, आप उन की नुक्ताचीनियों का जवाब न दें, मिनिस्टर साहब उन का जवाब दे देंगे। (The hon. Member should enumerate the achievements of his Government instead of replying to the criticism made by the Opposition. The hon. Minister will reply to the points raised by them.)

पंडित भागीरथ लाल : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैंने आप की बात मान ली है लेकिन आप interrupt करने वालों को interrupt न करने दें। (*Interruptions*)

चौधरी नेत राम : On a point of Order, Madam. जहां पर hon. Member Sahib ने कहा है कि Opposition वाले नुक्ता चीनी करते हैं क्या सही नुक्ताचीनी नहीं करनी चाहिए ?

Deputy Speaker: This is no point of order. जब आपको बोलने का समय मिलेगा, उस वक्त जो कहना चाहते हैं, कह देना, पंडित भागीरथ लाल जी, मेहरबानी कर के आप interruptions को invite न करें। (This is no point of order. The hon. Member may have his say when he will get an opportunity to do so (Addressing Pandit Bhagirath Lal) He may kindly avoid inviting interruptions.)

चौधरी नेत राम : On a point of order, Madam. क्या इस House में सही नुक्ताचीनी करनी भी improper है ? दूसरी बात मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि डिप्टी स्पीकर को दूसरे प्रांतो में इतनी मान्यता दी गई है । यहां पर उन के देह की परवाह नहीं की जाती ।

Deputy Speaker : This is no point of order. पंडित भागीरथ लाल जी Chair को address करें। (This is no point of order. The hon. Member should address the Chair.)

पंडित भागीरथ लाल : जैसा कि मैं पहले अर्ज कर रहा था इन हालात के अन्दर जो बजट हमारे सामने पेश हुआ है उस के बारे में बाबू बचन सिंह जी ने इस चीज़ को माना है कि पुलिस की तरक्की और Police Constable के grades बढ़ाए गए हैं। यह सरकार द्वारा उन को उन्नत करने के लिए पग उठाया गया है और मैं इस काम के लिए सरकार की तारीफ किए वगैर नहीं रह सकता ।

दूसरा काम जो सरकार ने लोगों की भलाई के लिए किया है वह floods को control करने का है। सरकार drainage बनाने की स्कीमें तैयार कर रही है और इन स्कीमों के लिए सरकार ने इस बजट में रुपए को provision की है। इन चीजों को मद्देनजर रखते हुए सरकार की जरूर सराहना और प्रशंसा करनी चाहिए ।

इस बजट के अन्दर दो बड़ी अहम चीजें हैं जिन पर देश निर्भर है । सारा पंजाब इन दो चीज़ों की तरफ देख रहा है। पहली चीज जो मैं अर्ज करना चाहता हूं वह भयानक floods को रोकना है। पंजाब सरकार floods को रोकने की स्कीमें बनाने का प्रयत्न कर रही है । Drainage की स्कीमें भी तैयार कर रही है ताकि floods से लोगों को बचाया जा सके । दूसरी बात जिस की ओर मैं आप का ध्यान दिलाना चाहता हूं वह पाकिस्तान border के मुताल्लिक है । यहां पर Opposition की तरफ से नुकताचीनी की जाती है कि सरकार ने पुलिस की संख्या बढा दी है। मैं उन की नुक्ताचीनी को सुन कर बहुत हैरान हुआ । मैं उन की जानकारी के लिए कहना चाहता हूं कि यह बहुत जरूरी है कि border को मजबूत किया जाए। मैं समझता हूं कि पुलिस की वढ़ौतरी border को मज़बूत करने के लिए की गई है । यह Opposition का कहना कि पुलिस की संख्या इतनी बढ़ा दी गई है बिलकुल गलत है । आपने अखबारों में पढ़ा होगा और वैसे भी सुना होगा कि पाकिस्तान में बहुत जोशो खरोश दिखाई दे रहा है । मैं पाकिस्तान border पर रहता हूं और Gurdaspur जिले के border पर गोलियों की ठाह ठाह सुनाई पड़ती हैं (*interruptions*)

डिप्टी स्पीकर साहिब, आप को कभी उधर जाने का मौका मिला होगा और आप को वहां के हालात से पूरी जानकारी होगी । मैं समझता हूं कि इन हालात में police की force बढ़ाने की बहुत जरूरत है । जो रुपए पुलिस की demand पर रखे गए हैं वह ठीक है, (*Interruption*)

उपाध्यक्षा : आप तो मानते नहीं, आप facts and figures quote करें । (The hon. Member may please listen to me; he should quote facts and figures.)

पंडित भगीरथ लाल : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस House में बहुत सी तकरीरें हो चुकी है लेकिन किसी ने भी कोई constructive स्कीम पेश नहीं की कि किस तरह से रुपये बचाए जा सकते हैं। मैं तो चाहता हूं कि constructive नुक्ताचीनी की जाए और constructive suggestion दी जाए।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज करना चाहता हूं कि आज जो नए taxes इस House के अन्दर पेश किये गए हैं उन में कुछ त्रुटियां हैं, हम नहीं चाहते कि जनता पर टैक्स लगाए जाएं। यह भी ठीक है कि लोग टैक्सों से घबराते हैं, लेकिन टैक्सों के बिना काम भी नहीं चलता, जब टैक्स नहीं होंगे तो Defence और दूसरी चीजों के लिये सरकार कहां से खर्च करेगी। इस लिये मैं समझता हूं कि सरकार को जनता पर tax लगाने चाहिएं। (*interruptions*)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि सरकार 16 साल से हरिजनों के कल्याण के लिये आश्वासन देती रही है किन्तु बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि सरकार ने उन की भलाई के कोई प्रबन्ध नहीं किये। मैं चाहता हूं कि हरिजनों को बसाने के लिए छोटे २ घर बनाने की स्कीमें बनाएं ताकि वह खुशी से अपना जीवन व्यतीत कर सकें, मैं चाहता हूं कि बड़ी 2 फजूल खर्चियां बन्द कर दी जाएं ताकि वहां से बचाया गया रुपया गरीबों की भलाई के काम में लाया जा सके जिस से छोटे लोग राहत महसूस करें। सरकार को ऐसे काम करने चाहिएं जिस से गरीबों को लाभ हो उन की हालत ठीक हो सके लेकिन ऐसा होता नहीं है। यह कहा जाता है कि उन के रहन सहन का स्तर ऊंचा किया जाएगा लेकिन इस में पूरी कामयाबी नहीं हुई है। मैं Government का इस तरफ ध्यान दिलाना चाहता हूं। आप को कभी पहाड़ी तथा hilly area और पठानकोट जाने का मौका मिला होगा, आप ने वहां पर न देखा होगा कि एक एक मरला में 4, 4 घर बने हैं। (*interruptions*)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, वहां पर एक एक मरले के अंदर चार चार घर बसते हैं और उन के परिवार के सदस्यों के बैठने के लिये भी जगह नहीं है। यदि कोई मौत हो जाती है तो लाश को निकालने के लिये कोई रास्ता नहीं है। इस लिये मैं अर्ज़ करता हूं कि गवर्नमैंट को दूसरे खर्चे कम कर के, हरिजनों की सहायता करनी चाहिये। उदाहरण के तौर पर एक एक ज़िले में जो दो दो डिप्टी कमिश्नर रखे गए हैं, उन को कम किया जाए और जो इतने ज्यादा कमिश्नर रखे गये हैं उन को कम किया जाए तो रुपया बच सकता है। और भी कई तरीकों से रुपया बचा कर इन हंगामी हालात में उन को relief दिया जा सकता है। इन शब्दों के साथ मैं आप का धन्यवाद करता हूं।

(इस समय पंडित बाबू दयाल शर्मा बोलने के लिये खड़े हुए)

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप से अर्ज़ करना चाहता हूं कि इस तरफ के Benches वालों ने यह फैसला किया है कि पंडित जी और बाबू दयाल जी जितना वक्त लेना चाहें ले लें। वह वक्त हमारे वक्त में से काट लें। हम ने यह भी फैसला किया है कि जितना वक्त वे बोलते रहेंगे हम उतना वक्त Benches को thump करते रहेंगे। (हंसी)

चौधरी राम सरूप (साम्पला) : सदर साहिबा, अच्छे बजट को परखने की कसौटी यही होती है कि जिन लोगों से जितना रुपया लिया जाए उन पर उतना रुपया खर्च करने का ख्याल रखा जाए। जिस में बजट में इस बात का ध्यान रखा जाए वही बजट अच्छा

बजट कहला सकता है। यहां पर figures तो दिखाए जाते हैं कि हम देहात वालों के लिये बहुत कुछ खर्च कर रहे हैं लेकिन असलियत में उन को कुछ relief नहीं पहुंचता। तो आप ही अंदाजा लगाएं कि ऐसा बजट किस तरह से अच्छा कहा जा सकता है जब कि उन से रुपया वसूल तो बहुत ज्यादा किया जाता है लेकिन खर्च उन पर बहुत कम किया जाता है। जो नये टैक्स लगाए गए हैं उन की लिस्ट देखिये। Treasury Benches की तरफ से एक मैम्बर साहिब बोले, मुझे ठीक पता तो नहीं है लेकिन मेरा अंदाजा है कि वह वकील होंगे क्योंकि एक गलत केस को सही तो एक वकील ही सबित कर सकता है। कोई दूसरा आदमी नहीं ऐसा कर सकता। देहात के लिये बड़े बड़े दावे किये जाते हैं। पंडित नेहरू, हमारे प्राईम मिनिस्टर ने भी कहा कि जब तक हम देहात वालों का सुधार नहीं करेंगे उस वक्त तक हमारा देश तरक्की नहीं कर सकता। इस सम्बन्ध में अगर मैं एक लफज़ इस्तेमाल करूं तो शायद वह parliamentary न हो लेकिन कहना पड़ता है कि यह एक किस्म का धोका है।। करते तो कुछ हैं लेकिन मामला उस के बरअक्स होता है। आप नये टैक्सों की फहरिस्त का मुलाहिज़ा फरमाएं, वह टैक्स किन लोगों पर लगाए गए हैं? सब से पहले सात लाख के टैक्स लगाए गए हैं। जो मालदार और अमीर आदमी हैं उन पर जो टैक्स लगाया गया है वह है सात लाख। इस के मुकाबले में ज़मींदारों पर जो टैक्स लगाया गया है, जिन के बारे में कहते हैं कि वे Grow More Food के सम्बन्ध में बहुत मदद कर रहे हैं वह है 90 लाख। जो कि शूगरकेन पर आबयाने वगैरा की शक्ल में लिया जाएगा। इसी तरह से Sales Tax को देखिये वह है 100 लाख। वह भी सारे का सारा देहात वालों को देना पड़ेगा। कहते हैं कि जो लोग टैक्स दे सकते हैं उन पर हम टैक्स लगाते हैं। देखिये, जो टैक्स मालदार लोगों ने देना है वह तो सात लाख है और जो गरीब ज़मींदारों ने देना है वह है 90 लाख। इसी तरह से एक और सौ लाख का टैक्स भी उन लोगों पर ही पड़ेगा। आप देखें कि जनता पर इतना टैक्स लगाया जाए और उन की बहबूदी के लिये कुछ न सोचा जाए तो क्या यह बजट अच्छा बजट कहा जा सकता है? कहते हैं कि देहात के लिये सब कुछ करने को तैयार हैं आप जानते हैं कि देहात में जो भी काम करता है वह खेती का काम करता है। साल भर में सिरफ दो फसलें होती हैं। उन के लिये एक एक महीना काम करना पड़ता है। इस तरह से देहात की आबादी दो महीने काम करती है और दस महीने बेकार रहती है। मैं इस गवर्नमैंट से पूछता हूं कि क्या उस ने उन लोगों के लिये कोई काम तजवीज किया है जो कि साल भर में दो महीने तो काम करते हैं और दस महीने बेकार रहते हैं। उन को कोई काम मुहैया करने की तजवीज़ निकालो। दस महीने लोग बेकार रहते हैं, आबादी ज्यादा से ज्यादा है फिर अगर गवर्नमैंट उन को काम नहीं मुहैया करती तो क्या होगा। आप जानते हैं idle brain is Devil's workshop. आप के सूबे में जुर्म क्यों बढ़े हैं? खाली आदमी ऐसी ही बातें सोचता है उन के काम के जराए तो कोई हैं नहीं। गवर्नमेंट ने शराब बन्दी की। वे लोग खाली थे अपनी रोज़ी का कोई न कोई जरिया निकालना था उन्होंने शराब निकालनी शुरू कर दी। मुझे बताइए कि इस के जिम्मेदार कौन हैं, सरकार या वे लोग। बेकार आदमी क्या करेगा। आप उन को काम पर नहीं लगाते तो वह खुद कुछ करेगा, चोरी करेगा या शराब निकालेगा। यही वजह है कि देहात में जरायम की तादाद बढ़ती जा रही है। उन को किसी प्रकार का रिलीफ देने के लिए आप

[चौधरी राम सरूप]
तैयार नहीं होते, उन की बात सुनने के लिये तैयार नहीं होते। इस से ज्यादा अफसोस की बात और क्या हो सकती है। यहां पर हर आदमी हरिजनों की हमदर्दी जाहिर करता है। कहते हैं कि हरिजनों की मदद करनी चाहिए। इस से कोई इनकार नहीं कर सकता। लेकिन हमारी गवर्नमैंट का मदद करने का तरीका क्या है। आप सुन लीजिए। मास्टर जी भी कमेटी के मैम्बर हैं। पहले जो देहात में शामलात जमीन होती थी वह चरागाह के तौर पर इस्तेमाल होती थी। वहां पर हरिजन लोग अपनी गाएं भैंस चरा कर अपना गुज़ारा करते थे। उन के बच्चों को दूध भी मिल जाता था। उन की सेहत अच्छी रहती थी। लेकिन हमारी गवर्नमैंट की पालिसी यह है कि जो आदमी भी मजबूत है उस कमज़ोर किया जाए। इसी नीति को निगाह में रखते हुए उस ने शामलात उन से छीन ली और उल्टा हरिजनों को बदनाम कर दिया कि हम इन को रिलीज दे रहे हैं। लेकिन हकीकत में कुछ नहीं किया जा रहा। मैं क्या बयान करूं। ज्यादा वक्त नहीं है। कहते हैं कि हम सब कुछ देहात की खातिर कर रहे हैं वहां की आबादी 80 प्रतिशत है उन में हरिजन भी आ जाते हैं। असल में ऐसे ज़राय निकालते हैं कि जिन से उन को बरबाद किया जाए, हरिजनों और ज़मींदारों को अलग अलग किया जाए। हरिजनों को ज़मीन देने के लिए जो ज़मीन surplus निकाली गई है वह लाखों एकड़ ज़मीन गांव के ज़मींदारों ने दी है। गांव की पंचायतों ने मुहैया की है। और उधर tax भी 25 प्रतिशत Land Revenue पर। पहले तो तजवीज़ थी कि 50 प्रतिशत लगाया जाए लेकिन यह समझिए कि मेहरबानी की या यूं समझा कि इस में बहुत ज्यादा जुल्म होगा थोड़ा सा जुल्म कम कर दो, लिहाज़ा 25 प्रतिशत किया गया। मैं सरकार को इस बात की चेतावनी देना चाहता हूं कि वह चाहे जो कुछ करे सूबे की wealth नहीं बढ़ सकती जब तक कि देहात की तरक्की न की जाए। ज़रूरी है कि उस तरफ ज्यादा से ज्यादा ध्यान दिया जाए।

अब गवर्नमैंट benches की तरफ से बड़े फ़ख्र के साथ कहा जाता है कि हमने आज़ादी ले दी, स्वराज्य ले दिया और अब किसी और चीज़ की जरूरत नहीं रही। आप के जरिए मैं अर्ज़ करता हूं कि बेशक हरेक आदमी इस बात को मानता है कि आज़ादी की जिन्दगी गुलामी की जिन्दगी से बदरजहा अच्छी है लेकिन इस के साथ साथ इस बात का भी ध्यान रखना चाहिए कि अगर आजादी का गलत इस्तेमाल किया जाए तो वह गुलामी से बदरजहा ज्यादा मुसीबत साबत होती है। असलियत यह है कि Government की policy depend करती है Cabinet Ministers और खास तौर पर चीफ मिनिस्टर की policy पर। हालांकि पहले हमारा देश गुलाम था; अंग्रेज़ों का राज था, लेकिन, डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप को पता है कि उन दिनों जो Cabinet Ministers की selection होती थी वह best होती थी, काबलियत के लिहाज़ से, चोटी के आदमियों को लिया जाता था। Joint Punjab के वक्त, ख्याल कीजिए कि सिक्खों में से मिनिस्टर थे सरदार सुरजीत सिंह मजीठिया—best selection थी। Finance Minister थे सर मनोहर लाल, यह भी किस कदर best selection थी। ज़मींदारों के representative थे चौधरी छोटू राम। क्या कोई कह सकता है कि यह best selection नहीं थी? हालांकि

उन दिनों में अंग्रेजों की सरप्रस्ती में काम करना पड़ता था लेकिन जो जो काम उन्होंने किए बाहर जाकर हमारे चीफ मिनिस्टर तक उनकी तारीफ करते हैं । उन्हीं की अगर हम यहां House के अन्दर तारीफ़ करें तो ताने के तौर पर कहा जाता है कि ये तो उनके पुराने फरमांबरदार हैं। मैं कहता हूं कि अगर कोई अच्छे काम करने वाला आदमी हो और उसके साथ रहने वाला उसकी तारीफ करे तो क्या उसकी disqualification समझी जाए ? मुझे अफसोस से कहना पड़ता है कि जब हम यहां अपने बुजुर्ग साथियों की तारीफ करते हैं तो हमें ताने के तौर पर "उस पुराने वक्तों के फरमांबरदार" कह कर पुकारा जाता है ।

उपाध्यक्षा : क्या आप मिनिस्टरों के लिए कोई इम्तहान मुकर्रर करना चाहते हैं (Does the Hon. Member want some test to be prescribed for the Ministers ?)

चौधरी राम सरूप : अगर मेरे अख्तियार में हो तो बताऊँ लेकिन बहस के तौर पर चूंकि आपने इम्तहान की बाबत पूछा है तो आप ही ज़रा इस बात को सोचें कि क्या ये लोग मिनिस्टरी के मुस्तहक हैं ? क्या यह Ministers की सही selection है ? आखिर किसी किस्म का कोई तो मयार हो और अगर आपका ख्याल हो कि कुछ और नहीं तो उनके लिए इम्तहान ही रखना है तो वही रख लें । मैं उस पर भी खुश हूं । मैं ज्यादा कुछ नहीं चाहता लेकिन कोई point of view सामने रखें कोई मयार सामने रखें ; Ministers की selection तो सही हो ताकि लोगों के जितने अच्छे और काबिल नुमाइन्दे Cabinet में होंगे उतनी सूबे की, देश की बेहतरी और बहबूदी होगी । लेकिन माफ करें, सरदार प्रताप सिंह कैरों इस वक्त House में मौजूद नहीं, वह चीफ मिनिस्टर हैं । यह काम उनका है कि मौजूदा आदमियों में से किस तरह अपनी team की best selection हो सकती है । वह मेरे दोस्त भी हैं और मैंने कई बार कोशिश भी की कि इन सब बातों को private तौर पर उनके गोशगुज़ार करूँ लेकिन वह मिल ही नहीं पाते । मैं उनका सच्चा दोस्त हूँ और सच्चा दोस्त वही होता है जो अपने दोस्त की गलतियों को भी उस के मुंह पर बयान करे लेकिन मुझे बावजूद कोशिश करने के अब तक मौका ही नहीं मिला। आज बहस में हिस्सा लेते वक्त मुझे यह बातें कहनी पड़ी और मैं समझता हूं कि आज मैं अपनी सही duty अदा कर रहा हूँ जब मैं यह कहता हूँ कि पंजाब मिनिस्टरी की selection बिल्कुल गलत तरीके से हुई है। उनमें से एक आध की ठीक भी होगी लेकिन इस से कोई बात नहीं बनती ।

उपाध्यक्षा : जब आप यह कहते हैं कि चीफ़ मिनिस्टर आपके दोस्त हैं तो ये सारी बातें उन्हें मिलकर समझा दें (When the hon. Member claims that the Chief Minister happens to be his friend then it is better to bring these things home to him privately.)

चौधरी राम सरूप : मैंने अभी तक तो इस सिलसिले में कुछ कहा ही नहीं आगे चल कर काफी कुछ कहना पड़ेगा । इसलिए बजाए इसके कि मैं यहां पर कुछ कहूं आप की बड़ी मेहरबानी होगी अगर आप उनके साथ मेरी मुलाकात arrange करा दें । मैं तो यह महसूस करता हूँ कि अगर चीफ मिनिस्टर साहिब को कोई भी खुददार आदमी मिलने के लिए जाए तो मिल ही नहीं सकता ।

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣ ਮੰਤਰੀ : ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਇਧਰ ਆ ਜਾਉ ।

चौधरी राम सरूप : मास्टर साहिब, कुछ तो उधर आ गया हूँ जो आप लोगों की बात सुन लेता हूँ , आप के साथ co-operation करना चाहता हूँ लेकिन अभी इस कदर जलालत के दर्जा पर नहीं पहुंचा हूँ कि उधर जा बैठूं । आहिस्ता 2 आप लोगों का सत्संग होता जा रहा है लेकिन मैं कोशिश करूँगा कि आप के सत्संग का असर मेरे ऊपर न होने पावे ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे हरयाणा में एक कहावत है कि:—

"बनिया हाकिम ब्राह्मण शाह
जट मुहासल गजब खुदा"

यानी जहां पर बनिया हाकिम हो, ब्राह्मण खजाने का अफसर हो और Revenue Minister जिसको मुहासिल कहते हैं वह जाट हो तो खुदा का गज़ब हो जाता है । यही एक बात है समझदारी की, काबलियत की । जहां तक सियासत का ताल्लुक है मैं चीफ मिनिस्टर साहिब की लियाकत की दाद देता हूँ कि जो लोग उनके साथ रहते हैं उनके सभी काम करवाने के लिए बड़ी खुशी से हमेशा तैयार रहते हैं लेकिन जहां तक Ministers की selection का ताल्लुक है आप देखें कि हमारे मित्तल साहिब कितने शरीफ़ आदमी हैं हैं—लेकिन उनके स्पुर्द काम क्या कर दिया ? लोगों पर टैक्स लगाने का ।

उपाध्यक्षा : अब आप कितनी देर और बोलेंगे? (How much more time will the hon. Member take for his speech?)

चौधरी राम सरूप : जितनी देर तक आप इजाज़त देंगे । जब आप हुकम करेंगे, मैं बैठ जाऊँगा । मेरे पास घड़ी तो है नहीं, चाहे मेरी बात पूरी भी न हो जिस वक्त आप कहेंगे मैं उसी वक्त अपनी seat पर बैठ जाऊँगा । तो मैं कह रहा था कि मित्तल साहिब जैसे शरीफ आदमी को लोगों पर taxes लगाने के लिए बैठा दिया है । डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां तो इतने होशियार लोग हैं जो उनकी शराफत का नाजायज़ फायदा उठाएंगे वह लोग तकड़े आदमी हैं । और तकड़े आदमी क्या करते हैं ? तकड़े आदमी ज़िन्दों को मारते हैं लेकिन जो शरीफ आदमी हैं वह मरे हुओं को ही मार सकता है । जिनकी कमर आगे ही टैक्सों के बोझ से दबी पड़ी है उन पर कोई ज्यादा शरीफ आदमी ही मज़ीद टैक्स लगा सकता है । अब जो खज़ाने के मन्त्री हैं उनकी भी सुन लीजिए । वह पंडित हैं, इस वासते उनको इस काम पर लगाया । जैसे मैंने पहले बताया, "शाह" उसको कहते हैं जिसके पास पूंजी हो और वह खर्च कराए । बेशक डाक्टर साहिब की बहुत ज्यादा कौमी खिदमत हैं, बहुत अच्छे आदमी हैं । लेकिन मैं समझता हूं कि अगर उनको किसी और महकमे का मिनिस्टर बना दिया जाए और मित्तल साहिब को खज़ाने का incharge कर दिया जाए तो ठीक ढंग से काम चल सकेगा ।

Deputy Speaker : You are not relevant.

चौधरी राम सरूप : मैं बिल्कुल relevant हूँ सदरे मोहतरिमा ! मैं वज़ीरों के बरखिलाफ़ कुछ नहीं कह रहा । मैं इनके हक में हूँ लेकिन मैं यह बता रहा हूं कि इनके पास महकमों की तकसीम गलत ढंग से की गई है । जब तक तकसीम को ठीक नहीं किया जाएगा वह सूबे की अच्छे ढंग से सेवा नहीं कर पाएंगे । मैं irrelevant तो कुछ नहीं कह रहा अगर आप irrelevant समझती हैं तो मैं बैठ जाऊंगा ।

उपाध्यक्षा : मेरा मतलब है कि आप अपने इलाके की तकलीफों को बयान करें । (What I mean to say is that the hon. Member should point out the difficulties of his constituency.)

चौधरी राम सरूप : उन तकालीफ को बताने के लिए चौधरी मुख्तयार सिंह काफी हैं । लेकिन चूंकि आप ने याद करा दिया तो उस का भी कुछ ज़िक्र कर देता हूँ । आप को पता है कि रोहतक में Sugar Mills है । पीछे वह Sugar Mills fail हो गई थी । अब की दफा जमीदारों ने बड़ी मेहनत से पैसा कमा करके उसको फिर जारी किया। उस सम्बन्ध में एक ही मिसाले देता हूँ । खांड निकालने के बाद जो "लाल्हा" रह जाता है उसको पहले नीलाम किया गया । 65,000 रुपए की नीलामी हुई । अब Director नए बन गए । वहा आवाज़ उठाई गई कि 65,000 का नहीं होना चाहिए; नीलामी गलत की गई है । उसको दुबारा नीलाम किया गया और आप को ताज्जुब होगा कि एक महीने के बाद उसको 2 लाख और कुछ हजार रुपए पर नीलाम किया गया । अब आप अन्दाज़ा लगाएं कि क्या हालत है । लोगों के रुपए को किस तरह से लूटा जाए, यही scheme चलती हैं । यह एक ज़बरदस्त scandal है । नतीजा क्या हुआ ? कहने लगे कि कोई भला आदमी आ गया है इसलिए इस को तोड़ दो । उसके बाद सारे directors हटा दिए ताकि मन-मानी की जा सके । (Interruption by Minister for Agriculture.) सरदार साहब, आप भी मेरे दोस्त हैं इस लिए आप से दरख्वास्त करता हूं कि आप मुझे न छेड़ें । अगर आप मुझे छेड़ेंगे तो मुझे आप के बारे में भी कुछ कहना पड़ेगा । आप की बाबत मैं यही बात करना चाहता हूं कि आप Agriculture के मिनिस्टर हैं, आप भला बताएं कि आप ने कितनी खेती की है ? आप के पास ज़मीन नहीं है तो क्या आप कभी मुज़ारा भी रहे हैं । आप के न तो ज़मीन है और न ही आप ने कभी मुज़ारे का काम ही किया है । इसी तरह से आप के पास Marketing Committee's का महकमा है और market कमेटियों में दो चीज़ें होती हैं एक तो producers होते हैं और दूसरे dealers होते हैं और आप दोनों में से कभी एक भी नहीं रहे ।

जरायत मन्त्री : मेरे पास काफी ज़मीन है ।

चौधरी राम सरूप : होगी आप के पास ज़मीन, लेकिन आप को जरायत के काम का ज़रा भी तजरुबा हासल नहीं । आप की ईमानदारी पर मुझे ज़रा भी शुबा नहीं लेकिन मैं इतना ज़रूर कहना चाहता हूं कि आप को महकमा ज़रायत नहीं दिया जाना चाहिए था । चाहिए तो यह था कि आप को सरदार अजमेर सिंह से labour का महकमा लेकर दिया जाता जो हमारा गला घूंटते हैं और आप का portfolio उन्हें दिया जाता जिस की उन्हें वाकफीयत थी (Again interruption by Minister for Agriculture.) आप मुझे बार २ छोड़ कर मेरे से बातें कहलवा देते हैं इस लिए आप मुझे न छेड़ें ।

Deputy Speaker : Order please

श्रीमती सरला देवी : On a point of order, Madam. मैं आप से प्रार्थना करना चाहती हूं कि जिन २ सदस्यों को गवर्नर Address पर बोलने का

मौका मिल चुका है उन्हें अब दोबारा बोलने का मौका न दिया जाए और सिर्फ उन को अब बोलने दिया जाए जिन्हें पहले गवर्नर Address पर बोलने के लिए समय नहीं मिला था।

उपाध्यक्षा : यह point of order नहीं है। (This is no point of order.)

श्रीमती सरला देवी : मेरा यह point of order न सही, point of request है।

उपाध्यक्षा : Order, please. इस बारे में मैं ने पहले कहा दिया है कि जो गवर्नर Address पर बोल चुके हैं वे खड़े होने का कष्ट न करें। (Order please. I have already requested that those hon. Members who had spoken on the Governors Address need not rise in their places to catch my eye.)

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ (ਲਹਿਰਾ, ਐਸ. ਸੀ.) : ਮਾਨ ਯੋਗ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਅਜ ਅਸੀਂ ਇਥੇ Budget ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇਸ Budget ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ Government ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ Budget ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ Minister ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ Budget ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ Budget ਇਕ ਜਵਾਨ Budget ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ Budget ਜਵਾਨ ਹੈ ਔਰ ਬਜ਼ੁਰਗ Members ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਮੁਖਾਲਫਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ Budget ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਹੋਣ ਦੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ Opposition ਦੇ ਭਰਾ ਇਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਥਾਂ ਤਿਨ ਚਾਰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਇਕ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਭਾਈ ਸੂਰਮਾ ਸਿੰਘਾ ! ਤੂੰ ਹਾਥੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਉਸ ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਹਥ ਫੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਛਜ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਤੂੰ ਦਸ ਭਾਈ ਸੂਰਮਾ ਸਿੰਘਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਭਾਈ ਚਾਰ ਥੰਮਾ ਦੇ ਉਤੇ ਇਕ ਛਪਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਸਰੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਟਿੱਬੇ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਨ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੂਛ ਦੇਖੀ ਹੈ ਮਗਰ ਸਾਰਾ ਹਾਥੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ Budget ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਇਸ Budget ਦੇ ਵਿਚ ਤਿਨਚਾਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੈਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ Budget ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕ ਲਈ, ਸੇਮ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਲਈ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ border ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ Police ਬੈਠਾਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ Home Guard ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਪੈਸਾ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਕਾਰਾ ਫੌਜੀ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸਜਣ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੱਦਾਂ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗੁਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਸ਼ਾ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਰਖਸ਼ਾ ਦੀ ਗਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਿਜ਼ criticism ਦੀ ਖਾਤਰ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਜਟ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਤਰਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ paper production ਵਿਚ 33 ਫੀ ਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, cement ਵਿਚ 2 ਫੀ ਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੈ, cycle industry ਵਿਚ 2 ਫੀ ਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿਲਾਈ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚ 20 ਫੀ ਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ 231 ਫੀ ਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਵਿਚ 80 ਫੀ ਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਪਾਹ ਦੀਆਂ ਗੱਠਾਂ ਵਿਚ 17 ਫੀ ਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਕ ਮਾਨ ਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਸਿਨਮੇ ਤੇ cold storage ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਨਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ : ਕਈ ਭਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ cinema ਅਤੇ cold storage ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਨਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਨਾਂ ਹੀ cinema ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ cold storage ਬਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਬਣਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਆਲੂ ਬਹੁਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਲਡ ਸਟੋਰੇਜ ਬਣਾਏ ਜਾਣ। ਇਕ ਸਜਨ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ਾ ਕਸਿਆ ਕਿ corruption ਕਿਤਨੀ ਵਧੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਅਪੋਜ਼ੀ-ਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋਸਤ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੌਂਸਲ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ...
(*interruptions and noise*)

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਇਹੋ ਤਾਂ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ : ਕਈ ਸਜਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹੋ ਤਾਂ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਮੈਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਵੀ ਆਏ ਸਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਉ। ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਅਪਣੇ ਕਮਾਏ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਚ 20 ਲਖ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈ ਪਰ ਇਹ ਖੁਦ ਕੀਮਤਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਅਪਣੀ ਗੱਲ ਹੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੋ ਸਜਨ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਸ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਥੇ ਤਾਂ ਲੀਡਰੀ ਦਾ ਹੀ ਝਗੜਾ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਪੱਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਲੀਡਰ ਹਾਂ ਤੇ ਜਸਟਸ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਪੱਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਲੀਡਰ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਕਿ ਅਸਲੀ ਲੀਡਰ ਕੌਣ ਹੈ ਤੇ ਨਕਲੀ ਲੀਡਰ ਕੌਣ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਅਸਲੀ ਪੱਕਾ ਲੀਡਰ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਧਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ...

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਗਲਾਂ ਛਡੋ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੀ ਵੀ ਗਲ ਕਰ ਲਉ ਅਤੇ ਬੈਠ ਜਾਉ। The hon. member may leave this topic and say something about his constituency.)

ਸਰਦਾਰ **ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ** ਸਾਹੋਕੇ : ਚੰਗਾ ਜੀ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵਧ ਹੜ੍ਹ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ drains ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਡਰੇਨਾਂ ਵਧ ਪੁਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਅਧੂਰੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸੜਕਾਂ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਉਥੇ ਕਾਫੀ ਸੜਕਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਇਕ ਸੜਕ ਸੁਨਾਮ ਤੋਂ ਜਾਖਲ ਤਕ ਦੂਜੇ ਪਲੈਨ ਵਿਚ ਬਣ ਕੇ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਛਾਜਲੀ ਤਕ ਹੀ ਬਣ ਸਕੀ ਹੈ ਅੱਗੇ ਮਿੱਟੀ ਵੀ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਟਾਂ ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਉਥੇ ਪਈਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕਰਕੇ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਘੰਟੀ) ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਛਾਜਲੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੜਕ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ (ਘੰਟੀ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਹਰਾ ਤੋਂ ਬਦਲਾਡਾ ਤਕ ਅਤੇ ਲਹਿਰਾ ਤੋਂ ਪਾਤੜਾਂ ਤਕ ਸੜਕ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ।

ਸਰਦਾਰ ਲਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ (ਕਪੂਰਥਲਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬਜਟ ਦਾ ਇਕ ਵਡਾ ਅਸੂਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੀ income ਹੋਵੇ ਉਤਨੀ expenditure ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ 10.24 ਕਰੋੜ ਦਾ deficit ਹੈ ਲੇਕਿਨ 1962-63 ਲਈ ਸੋਧੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ revenue income 9.84 ਕਰੋੜ ਵਧ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਰੁਪਿਆ capitalise ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ deficit 5 ਕਰੋੜ 40 ਲਖ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ revenues ਦੀ position ਹੈ। ਇਹ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ capital ਨੂੰ ਕਰਜ਼ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਉ। ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਖਰ ਵਿਚ deficit 5.98 ਕਰੋੜ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਪਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ emergency ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ economy ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਤੇ ਪੋਸਟਾਂ ਘਟਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਬਜਟ ਵਿਚ ਜੋ statement ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ post ਨਹੀਂ ਘਟਾਈ ਗਈ ਬਲਕਿ ਕਈ ਪੋਸਟਾਂ ਜੋ 1962-63 ਵਿਚ ਸਨ ਉਹ ਵਧਾਇਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ post ਘਟਾਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਚਪੜਾਸੀਆਂ, ਕਲਰਕਾਂ, ਵਾਰਡਰਾਂ, ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਵਗੈਰਾ ਦੀਆਂ ਹੀ ਘਟਾਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਡੀ ਪੋਸਟ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਛੇੜੀ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਂ 8 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ Vigilance Department ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਘਟਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮਤਾਬਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਤੇ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਾਅਵੇ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਨ ਪਰ ਜੇਕਰ factual position ਵੇਖੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ economy ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ revenue income ਜਾਣ ਬੁਝਕੇ ਘਟ ਵਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ income ਪੂਰੀ ਵਖਾਂਦੇ ਤਾਂ ਇਹ deficit ਜੋ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ actually ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਸਫਾ 28 ਤੇ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੀ contribution ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਗਰਾ ਲਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ 79 ਲਖ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 31 ਲਖ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ amount fixed ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਘਟ show ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਕੋਈ reason ਨਹੀਂ

ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ fixed amount ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸਤਰਾਂ ਵਧਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਹਸਪਤਾਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪੈਸਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਜਹ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਫਾ 29 ਤੇ figures ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਫੀਸ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਤਾਂ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ income ਬਹੁਤ ਘਟ ਵਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ contribution 4 ਲਖ 5 ਹਜ਼ਾਰ 110 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 3 ਲਖ 49 ਹਜ਼ਾਰ 600 ਰੁਪਏ ਵਖਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ co-operative societies ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ audit fee ਵੀ ਵਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਘਟ ਵਖਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਫੇਰ water rates ਜੋ ਵਧਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸੀ ਘਟ ਵਿਖਾਏ ਗਏਹਨ। ਸ ਰਹੰਦ ਕੈਨਾਲ ਦਾ water rate 11 ਲਖ 31 ਹਜ਼ਾਰ 30 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 9 ਲਖ 22 ਹਜ਼ਾਰ 500 ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ owner rate 4 ਲਖ 19 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 2 ਲਖ 75 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ petition writers ਦੀ fee ਵੀ ਘਟ ਵਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ। Cattle pounds ਦੇ ਮੁਤਲੱਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਬੇਹਿਸਾਬ ਅਵਾਰਾ ਡੰਗਰ ਵਧ ਗਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ income 2 ਲਖ 55 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਘਟਾਕੇ 2 ਲਖ 43 ਹਜ਼ਾਰ ਵਖਾਈ ਹੈ। Local Bodies Inspectorate ਦੀ ਆਮਦਨੀ 95600 ਤੋਂ ਘਟਾਂ ਕੇ 80600 ਰੁਪਏ ਵਖਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ income ਘਟ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ deficit show ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਾਏ ਜਾਣ ਵਰਨਾ position ਇਹ ਹੈ ਕਿ deficit ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਸਰਕਾਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਲ ਦਾ ਅਖੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ A.G. ਕੋਲੋਂ figures ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਬਜਟ surplus ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬਜਟ ਦੀਆਂ income figures ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਟੈਕਸ ਲਾਏ ਜਾਣ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ ਅਪਰ ਬਾਰੀ ਦੁਆਬ ਦਾ water rate 60 ਲਖ 89 ਹਜ਼ਾਰ 283 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟਾਕੇ 50 ਲਖ 49 ਹਜ਼ਾਰ 260 ਰੁਪਏ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ owner rate ਵੀ 21 ਲੱਖ 53 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 21 ਲਖ 9 ਹਜ਼ਾਰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸਰਕਲ ਵਿਚ income 20 ਲਖ 28 ਹਜ਼ਾਰ 640 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 14 ਲਖ 32 ਹਜ਼ਾਰ 300 ਰੁਪਏ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ mileage ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ 19 ਗੁਣਾਂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ income ਜੋ ਅਗੇ 24 ਲਖ 41 ਹਜ਼ਾਰ 750 ਰੁਪਏ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ 25 ਲਖ ਹੀ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਫਾਇਨੈਂਸ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਵਿਚ ਕੋਈ reasons ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ incomes ਘਟਣ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ।ਅਗਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਘਟਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਬਟਜ surplus ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖਰਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ item Honorary Sub-Registrar ਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ 2,91,500 ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਾਇਬ ਤਹਸੀਲਦਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। Retrenchment ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿਸਟਮ revert ਹੋ ਜਾਏ। ਇਸ ਕੰਮ ਤੇ political ਖਿਦਮਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਲਾਏ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਤਾਂ ਆਨਰੇਰੀ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 500 ਜਾਂ 600 ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਇਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਮਗਰ ਮੇਰੀ ਇਤਲਾਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ payment ਨਹੀਂ ਹੋਈ। 5 ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ

[ਸਰਦਾਰ ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ]

ਹਨ । ਸਿਪਾਹੀ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਸਾਡੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵਧ ਗਈ ਹੈ, ਅਗੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ।

Industry ਵਿਚ loan ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 795. .

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੋਂ ਖਤਮ ਕਰੋਗੇ ?

(For how long will the hon. member quote these figures and when will he conclude his speech?)

ਸਰਦਾਰ ਲਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ: ਬਜਟ ਸਰਪਲਸ ਹੈ ਮੈਂ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਥੋਂ ੨ ਸੇਵਿੰਗ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ। ਤੇ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਲਾਂਭਾ ਨਾ ਦੇਣ। ਫਜ਼ੂਲ ਪੋਸਟਾਂ abolish ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ expert ਹਨ, ਇਹ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਲਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ special pays ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । Resources and Retrenchment ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ special pays,ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ । ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਫਸਰ T.A. ਕਿਵੇਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਇਕ tour ਗੜਗਾਉਂ ਦਾ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦਾ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਤੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ T.A. ਤੇ cut ਲਾਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ T.A. ਲੈ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ cut ਨਹੀਂ ਲਾਈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ contingencies ਤੇ 15 percent cut ਲਾਈ ਹੈ । ਪਰ T.A. ਤੇ contingencies ਵਿਚ ਕੋਈ saving ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । Government of India ਨੇ Dearness allowance pay ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ class IV ਦਾ Dearness Allowance pay ਵਿਚ ਪਾਵਾਂਗੇ ਜੋ Government of India ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਰ ਲਓ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਗਰੀਬ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ Dearness Allowance pay ਵਿਚ merge ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਵੀ merge ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਗਰੀਬ ਮੁਲਾਜਮਾਂ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ Compensatory allowance ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਤਾਂ Fair Price Shops ਖੋਲ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਕਾਂਗੜੇ ਅਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ Fair Price Shops ਨਹੀਂ ਖੋਲੀ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸਿਰਫ ਵਡੇ ੨ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਲਰਕ ਉਥੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਵਡੇ ੨ ਅਫਸਰ ਤਾਂ ਚਪੜਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਲਈ ਉਥੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੰਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ।

Accounts and Treasury Department ਵਾਸਤੇ 16,37,710 ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ A. G. ਕੋਲ ਸੀ । ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਇਹ ਨਵਾਂ ਮਹਿਕਮਾਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੈ । (ਘੰਟੀ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਖਤਮ ਕਰੋ ।

(The hon. member may please now wind up his speech.)

ਸਰਦਾਰ ਲਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : Divisional accounts ਦਾ ਕੰਮ A. G. ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਇਹ posts ਵਧ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਮਹਿਕਮੇਂ ਨਾਲ ਹੋਰ posts add ਹੋ ਗਈਆਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਵਧ ਗਈਆਂ। (ਘੰਟੀ)

ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ Education ਵਿਚ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੈ ਲਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। (ਘੰਟੀ)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ (ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਬਜਟ ਦਾ ਤੱਅਲਕ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵੇਲੇ ਐਸੇ ਜ਼ਰਾਏ ਲਭੇਗੀ ਜਿਨਾਂ ਨਾਲ ਬਜਟ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹ ਜ਼ਰੀਏ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਜਿਥੋਂ ਸਰਕਾਰ ਬਜਟ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 87 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਹ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਸਾਲ 105 ਕਰੋੜ 38 ਲੱਖ ਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਜਟ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਅਨੁਮਾਨ ਨੀਯਤ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਗਿਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 65 ਫੀ ਸਦੀ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ ਅਜੇ ਤਕ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਅਜੇ ਤਕ ਅਸੀਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਟੈਕਸ ਲੱਗੇ ਹਨ। 1955 ਵਿਚ ਇਥੇ floods ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। 7 ਸਾਲ ਦਾ ਅਰਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਸਾਨੀ ਲਗਾਤਾਰ floods ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ floods ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਇੰਤਜਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 1955 ਤੋਂ ਲੈਕੇ 1962 ਤਕ 7 ਸਾਲ ਵਿਚ 19 ਫੀ ਸਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਟੈਕਸ 2000 ਵਧ ਗਏ। ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦਿਹਾਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਤਬਕੇ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਬਾਵਸਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੈ। ਅਜ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਿੰਨਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ 2 ਕਰੋੜ 81 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਘਟ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ 5 ਸਾਲ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਉਠਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਫਲੱਡਜ਼ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਛਲੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 34 ਕਰੋੜ ਰਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ 50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਖਰਾਬ ਹੋਈ ਹੈ—ਸਰਕਾਰ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਘਟ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਲੱਡ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਹ ਸਿਰਫ 7 ਕਰੋੜ 58 ਲੱਖ ਰਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 34 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਫੌਜੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬਚਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਫਲੱਡਜ਼ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਲਈ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।

1.00 p.m.

ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਤਬਾਹੀ ਘਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਲਾਨ ਹੋਰ ਤਰਾਂ ਬਣਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਅਮਲ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਸਾਰੇ

[ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ]

ਬਠਿੰਡਾ ਜਿਲੇ ਵਿਚ ਛਡ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਸਮਸਿਆ ਨੂੰ ਫੌਜ਼ੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਜਿਠਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਤੇ ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਸਹੀ ਕਦਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਜੋ ਅੰਕੜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਢੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ 34 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਮਸਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਤਾਲੀਮ ਤੇ ਕਾਫੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਇਰਸੈਕੰਡਰੀ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਸਕੂਲ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਕੁਝ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਹਨ ਤੇ ਕੁਝ ਮੈਟਰਿਕ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫੀਸਾਂ ਮਾਫ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਦਮ ਗਜੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫੀਸਾਂ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਫੀਸ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਫਿਰ ਪੰਜਵੀਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਤੇ ਕਾਰਬੰਦ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਭੱਠਾ ਹੀ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਵੀਂ ਤੋਂ ਹੀ ਫੀਸ ਫੇਰ ਲਗਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਤਾਲੀਮ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਕਸ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਤਰੀਕੇ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਚੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਹੋਰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਘਟ ਕੇ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੱਖ ਵਿਚ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਤਾਲੀਮ ਮੁਫਤ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਕਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਿਹਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਇਕ ਡਾਕਟਰ ਸਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਕਿਉਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਜੋ ਚੰਗੇ ਤੇ ਲਾਇਕ ਡਾਕਟਰ ਸਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਥੇ ਮੰਗਵਾ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਏ ਹਨ ਇਥੇ ਨਾ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਆਕੇ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਥੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਲ ਉਕਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਬਾਕੀ **ਸਟੇਟ** ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿਆਂਣੇ-ਡਾ-ਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨਅਤ ਲਈ ਘਟ ਖਰਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਬਣਨਾ ਸੀ ਉਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਅੱਜ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਕਾਰਖਾਨੇ ਅਜ ਬੰਦ ਪਏ ਹਨ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਛਾਂਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ lock-out ਲਈ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇੰਤ-ਜ਼ਾਮੀਆ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ਅੰਕੜੇ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮੀਆ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਲ ਵਧੇਰੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਥੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ

ਵਲ ਬਿਲਕੁਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਲ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।

ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅਜੇ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਗੈਰ-ਮਰੂਸੀ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇੰਨੀ ਥੋੜੀ ਰਕਮ ਨਾਲ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰੀਜਨ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਜੋ ਉਖੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤਕ ਸੰਵਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਇਸ ਲਈ ਇੰਨੀ ਥੋੜੀ ਰਕਮ ਰੱਖ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਖੌਲ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ।

ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ਲਾਘਾ ਭਰਿਆ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਕਦਮ ਤੇ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਡੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਘਟਾਈ ਗਈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਐਨੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਕੜੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ 17 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਅਲਾਊਂਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਗੌਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜੋ ਇਨੇ ਅਲਾਊਂਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਜੇਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਮੂਲੀ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(**ਇਕ ਮੈਂਬਰ** : ਇਹ ਤਾਂ ਕਲਰਕ ਭਰਾ ਹਨ)

ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਾਡਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਾਂ 300 ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਚਲੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ **Hill Allowance** ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਲਾਊਂਸ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਬਜਟ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿਚ ਇਜ਼ਾਫਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਬੜਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਵੀ **privy purse** ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ 81,120 ਰੁਪਏ **vote** ਕਰਵਾ ਲੈਣੇ ਹਨ। ਇਕ ਰਕਮ ਅਲਾਊਂਸ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਹੈ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ। ਇਕ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੂੰ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਨੂੰ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ **privy purse** ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗ਼ਰੀਬ ਚਪੜਾਸੀਆਂ ਦਾ ਭੱਤਾ ਅਲਾਊਂਸ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਗਰੀਬ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਘਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਬਾਬੂ ਬਚਨ **ਸਿੰਘ** : ਇਹੀ ਤਾਂ **emergency** ਹੈ) (ਹਾਸਾ) (**ਘੰਟੀ**) ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਬਸ ਲਾਲ ਤੇ

[ਕਾਮਰੇਡ ਮੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ]
ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਜ਼ਰਾਏ ਲਭਣੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸੇ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਕੋਈ ਅਮਲ ਹੁਣ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਗੋਂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਲਈ ਰਕਮ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ privy purses ਤੇ ਜੋ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਹੋਰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

ਜਿਥੋਂ ਤਕ transport ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੂਟ ਆਪਣੇ ਹਥ ਵਿਚ ਲਏ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸਨਅਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ nationalise ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੱਤ ਅੱਠ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਨਮੇ ਦੀ industry ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ nationalise ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਚੱਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਨੇ ਨਵੇਂ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਜਾਂ ਸੀਮਿੰਟ ਦਾ, ਮੋਰਿੰਡੇ ਵਿਚ ਗੰਨੇ ਦੀ ਇਕ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਗੰਨੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਝਾਵ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਖੰਡ ਦੇ ਜਿਨੇ ਵੀ ਕਾਰਖਾਨੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ nationalise ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਤਾਂ ਖੰਡ ਸਸਤੀ ਵਿਕੇਗੀ, ਦੂਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਮੈਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਘਾਟੇ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਧੇ ਵਾਲਾ ਬਜਟ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

चौधरी राम प्रकाश (मोलाना S.C.) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह बजट हर साल पेश होता है, इस पर तकरीरें होती हैं, इस की support में भी होती हैं और खिलाफ भी होती हैं। लेकिन इस वर्ष हमारे सामने सब से ज्यादा important सवाल मुल्क की defence का है। हम ने विचार करना है कि इस में हमारी जनता का और हमारे सरकारी कर्मचारियों का और legislators का क्या role होना चाहिए। मुझे खुशी है कि पिछले दिनों हिन्दुस्तान की सब opposition parties ने इकट्ठी हो कर डट कर यह प्रण किया कि हम सब पार्टीज इकट्ठी हो कर दुश्मान का मुकाबला करेंगी और अपने देश की रक्षा करेंगी। लेकिन मुझे बहुत अफसोस है कि इस National Emergency के दौरान इस किस्म की तकरीरें की जाती हैं जो कि बिलकुल बेबुनियाद होती हैं। उन का फायदा दुश्मन को पहुंचता है। मैं ने पांच साल के लिये फौज की नौकरी भी की है। मैं ने लद्दाख नहीं देखा लेकिन नीफा के इलाके के आस पास रहा हूं। बरमा में काफी अरसा रहा हूं। इस लिये मैं कह सकता हूं कि मुझे पता है कि दुश्मन की intelligence कहां तक काम करती है और जब एक दुश्मन दूसरे पर हमला करता है तो उस की कमजोरियों से फायदा उठाने की कोशिश करता है। मुझे याद है कि 20, 21 नवम्बर को जब कि लड़ाई बड़े ज़ोरों पर थी तो हमारे वित्त मन्त्री डाक्टर गोपी चन्द जी अम्बाला

में Co-ordination Committee की मीटिंग attend करने के लिये गए शायद उस समय आप भी वहां पर होंगी । उन्होंने एक बात कही कि अगर हमारे एक सौ हिन्दौस्तानी निहत्थे सीमा पर चले जाएं और दुश्मन के सामने खड़े हो जाएं तो मैं समझता हूं कि दुश्मन हमला नहीं करेगा आप हैरान होंगे कि वही खबर शाम को पीकिंग रेडियो से आ गई कि पंजाब के वित्त मन्त्री ने मीटिंग में यह बात कही और साथ ही साथ उन्होंने अंदाजा लगाया कि हिन्दोस्तान के पास हथियार नहीं हैं और हमला कर दिया । मैं कहता हूं कि जब एक मीटिंग की बात दुश्मन के कानों तक पहुंच सकती है तो क्या आप अंदाज़ा लगाते हैं कि यहां पर जो तकरीरें होती हैं वह दुश्मनों तक नहीं पहुंचेंगी ? (*Interruptions*) लेकिन जहां तक देश की हिफाज़त का ताल्लुक है........

Deputy Speaker: Please avoid saying irrelevant things.

सरदार भान सिंह भौरा : क्या मैं उन से पूछ सकता हूं कि उस मीटिंग में और कौन कौन शामिल था ?

उपाध्यक्षा : आप उनसे कुछ नहीं पूछ सकते । मुझ से पूछिए । (The hon. Member cannot ask anything from any other hon. Member. He should address the Chair.)

चौधरी राम प्रकाश : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं ने आपोज़ीशन के खिलाफ कोई बात नहीं कही । मैं तो सीधी आप से बात कर रहा था कि किस तरह से इन हालात में हम अपने देश की हिफाज़त कर सकते हैं......

बाबू बचन सिंह : अपने लीडर से पूछिए ।

चौधरी राम प्रकाश : मैं लीडर के बारे में कुछ नहीं कहना चाहता लेकिन आप से इतना कहना चाहता हूं कि ठीक है कि आप कीचड़ उछाल रहे हैं लेकिन मैं समझता हूं कि........

उपाध्यक्षा : दो गलतियां मिल कर एक सही नहीं बनती । आप बजट पर बोलें । (Two wrongs do not make one right. The hon. Member should speak on the Budget.)

चौधरी राम प्रकाश : जहां तक हमारे पंजाब के मुख्य मन्त्री सरदार प्रताप सिंह कैरों का सवाल है यह ठीक है कि आपोज़ीशन वाले उन के पीछे पड़े हुए हैं लेकिन मैं कहता हूं कि उस ने पंजाब का नाम न सिर्फ हिन्दोस्तान में बल्कि सारी दुनिया के अंदर ऊंचा किया है । यहां पर बातें होती हैं कि लोगों से ज़बरदस्ती Civil Defence के लिये चंदे लिये गए । डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप ने देखा होगा कि अम्बाले के ज़िले में डी० सी० ने, S.D.O. ने या तहसीलदारों ने किसी आदमी से जबरदस्ती पैसे नहीं लिये । किसी को मजबूर नहीं किया ।

Deputy Speaker: Please do not bring me in.

चौधरी राम प्रकाश : जिन लोगों के पास रोटी खाने के लिये पैसे नहीं थे उन्होंने भी खुशी से चंदे दिये । ऐसी बातें आप लोग करते हैं जिन के दिल में देश के लिये कोई दर्द नहीं है (*Interruptions*) एक दूसरे की मुखालिफत करने की कोशिश करते हैं । मैं इस बात पर हैरान हूं । (Repeated interruptions)

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : सारे जहां का दर्द हमारे जिगर में है ।

चौधरी राम प्रकाश : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ कर रहा था कि इस समय जब कि हमारे चीफ मिनिस्टर ने पंजाब का नाम सारी दुनिया में ऊंचा किया है हमें मिल कर सोचना चाहिए कि जब कि charity begins at home दूसरे सूबों वाले तो इस बात की चर्चा करते हैं उन की शोभा करते हैं तो हमारे भाई जो आपोज़ीशन में बैठे हैं उन को भी चीफ मिनिस्टर साहिब की शोभा करनी चाहिये । मैं दावे के साथ कह सकता हूं कि अगर आपोज़ीशन वाले भी चीफ मिनिस्टर की शोभा करें तो अकेला पंजाब चीन के साथ निपट सकता है । (आवाज़ें) (*Interruptions*) (बहुत से मेम्बर बोलने के लिये उठे ।)

(इस समय उपाध्यक्ष ने श्री बनवारी लाल को बोलने की इजाज़त दी ।)

चौधरी राम प्रकाश : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे पांच मिनट और बोलने की इजाज़त दें मैं ने बहुत कुछ कहना है । (आवाज़ें) (विघ्न) ।

उपाध्यक्षा : आप ने मेरा कहा नहीं माना । मैं ने श्री बनवारी लाल को बोलने के लिए कहा है । आप इधर उधर की बातें करते रहे हैं । (The hon. Member has not agreed to my suggestion. He has been speaking irrelevant things. Therefore, I have called upon Shri Banwari Lal to speak.)

चौधरी राम प्रकाश : मैं as a protest walk out करता हूं ।
(इस समय माननीय सदस्य सदन से वाक आउट कर गए)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਅੱਗੇ ਵੀ Opposition ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ Opposition ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਆਖਰ Treasury Benches ਨੂੰ ਵੀ ਬੋਲਣ ਦਾ chance ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ 5-5 ਮਿੰਟ ਬੋਲਣ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਤੁਸੀ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਵੀ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇਗੀ । (All the hon. Members will be given time to speak for 5 minutes each. Hence the hon. Member should not worry about that. He will get his turn.)

श्री बनवारी लाल (कनीना S.C.) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज बजट पर general discussion हो रही है । जब इतना भारी बजट House में पेश हुआ तो उसको देखकर बड़ी खुशी हुई लेकिन जब होस्टल में बैठकर इसको गौर से देखा तो वही पाया जैसे कहते हैं—खोदा पहाड़ निकली चूहिया । बहर हाल, मैं दो चार ज़रूरी बातों की तरफ सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूँ । डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस बजट में मैंने सब से पहले Roads के Head को देखा । मुझे खुशी है कि कांगड़ा जैसे backward ज़िला की तरफ सरकार ने इस बार ध्यान दिया; लेकिन जब मैंने महेन्द्रगढ़ की बाबत इसमें ढूंडना चाहा तो एक सड़क का नाम भी मुझे दिखाई नहीं दिया । बड़े दुःख के साथ कहना पड़ता है कि जिस ज़िले की बाबत बहुत से मेम्बर साहिबान की तरफ से बताया गया हो कि वहां पर पानी की नहीं बल्कि रेत की बाढ़ आती

है; एक भी road नहीं मिली । न सिर्फ यही बल्कि जो सड़कें under construction थीं उनको भी छोड़ दिया गया--जिन पर earth work हो रहा था, जिन पर पहले ही पांच लाख रुपया खर्च हो चुका था, उनको भी बन्द कर दिया गया है । कितने अफसोस की बात है कि जो ज़िला इतना backward है वहां सड़कों का ज़रा भी ध्यान नहीं दिया गया । मैं आप के ज़रिए गवर्नमेंट से अपील करूँगा कि अगर कनीना अटेली road जोकि राजस्थान को भी connect करती है, complete न की गई तो दस लाख रुपए का नुकसान हो जाएगा । कैसे ? जो earth work किया है; टीलों की जो कटाई की गई है गर्मी के मौसम में रेतीले तूफानों में वह सब की सब ज़ाया हो जाएगी । इसलिए मैं उम्मीद करता हूँ कि सरकार इस तरफ फौरी तौर पर ध्यान देगी ।

अब मैं बिजली की बाबत कहूँगा । डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप इस बात से इत्तफाक करेंगी कि बिजली एक ऐसा साधन है जिसके ज़रिए किसी भी ज़िले की backwardness को काफी हद तक दूर किया जा सकता है । तरक्की की राह पर ऊपर उठाया जा सकता है । मुकाबिला तो नहीं करना चाहता लेकिन मजबूरन कहना पड़ता है कि कहीं पर तो पानी ठंडा करने के लिए बिजली मुहैया हो रही है; कहीं पर घरों में रौशनी करने के लिए बिजली मुहैया हो रही है लेकिन जिस महेन्द्रगढ़ जिले की development का दारोमदार ही बिजली पर है उस ज़िले में बिजली पहुँचाने की तरफ ज़रा भी ध्यान नहीं दिया जाता । डिप्टी स्पीकर साहिबा, दादरी के अन्दर बिजली के महकमे का एक Sub-division कायम किया गया था। उम्मीद की जाती थी कि Sub-divisions की तादाद को वहां और ज़्यादा बढ़ाया जाएगा लेकिन मुझे House के notice में यह बात लाते हुए दुःख होता है कि दादरी के sub-division को भी खत्म कर दिया गया है । Electricity Board जो पटियाला में बनाया गया है वह तो राजाओं और नवाबों की तरह बर्ताव करते हैं । कोई बात तक नहीं सुनता । अगर यह महकमा किसी मिनिस्टर या सरकारी डिपार्टमेंट की तरह होता तो किसी को कहा सुना भी जाता लेकिन वहां तो मनमानी हो रही है । अपनी मर्ज़ी के मुताबिक तोड़फोड़ कर रहे हैं । डिप्टी स्पीकर साहिबा, हम लोगों की मौजूदा मांग यह नहीं कि आप हमें घरों में लेम्प जलाने के लिए बिजली दो--वह बाद में देखा जाएगा। इस वक्त तो हम यही चाहते हैं कि हमें tube-wells के लिए बिजली दो, कुओं के लिए बिजली दो ताकि इस emergency के वक्त भी जब हमें अनाज के लिए अमेरिका और दूसरे मुल्कों के सामने झोली पसारनी पड़ रही है उसी अनाज को हम अपने ही मुल्क में ज़्यादा पैमाने पर पैदा कर सकें । (घंटी) डिप्टी स्पीकर साहिबा, अभी तो मैं सिर्फ दो ही point कह पाया हूँ ।

उपाध्यक्षा : आप एक दो मिनट में wind up करें । (Please wind up in a minute or two.)

श्री बनवारी लाल : तीसरी बात मैं transport के सिलसिले में कहना चाहता हूँ । जहां जहां buses के routes हैं उन की बाबत कोई time table वगैरा नहीं छापा गया । नतीजा यह होता है कि अगर एक जगह पर आदमी बैठता है तो उससे चार मील पीछे का टिकट चार्ज किया जाता है । सरकार को चाहिए कि buses को ज़्यादा

[श्री बनवारी लाल]

से ज़्यादा चलाएं । इस के अलावा महेन्द्रगढ़-रीवाड़ी routes पर अभी तक छे महीने से कोई बस नहीं चलाई गई । हालांकि इस से न सिर्फ लोगों को relief मिलेगा, उनकी तकलीफ दूर होगी बल्कि सरकारी खाज़ने में भी आमदनी का इज़ाफा होगा । इसलिए मैं उम्मीद करता हूँ कि सरकार इस बात पर भी फौरन गौर करेगी और कदम उठाएगी । (घंटी) डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं किसी को criticise नहीं कर रहा । मैं तो सिर्फ लोगों की कुछ एक तकालीफ को आप के ज़रिए सरकार के notice में ला रहा हूँ । सो मुझे उम्मीद है कि एक दो points जो मैंने कहने हैं उन के लिए आप मुझे ज़रूर वक्त देंगी ।

उपाध्यक्षा : अब आप wind up कर लीजिए । (Please wind up now)

श्री बनवारी लाल : अगली बात मैं Medical और Health के सिलसिले में करना चाहता हूँ । हमें खुशी है कि सरकार hilly और backward areas को develop करने का फैसला किए हुए है । लेकिन जब मैं जिला महेन्द्रगढ़ का जिला कांगड़ा के ही साथ मुकाबला करता हूं तो बड़े अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि जहां कांगड़ा में दस आयुर्वैदिक dispensaries दी हैं महेन्द्रगढ़ को एक भी नहीं । जैसा कि मैं पहले निवेदन कर चुका हूँ मेरा ज़िला एक ऐसा इलाका है जहां पर लोगों को आमदोरफत के साधन भी दस्तयाब नहीं, वहां दस दस मील तक कोई dispensary नज़र नहीं आती (घण्टी) जो ज़िला सैनिक भर्ती के लिए सब से ऊपर यानी top पर है, जिस ज़िले के लोगों ने national defenee के लिए सब से बढ़ चढ़ कर कुरबानियां दी हैं सरकार को इस बात का भी ध्यान रखना चाहिए कि सूबे की development schemes में उस ज़िला को क्या मिलना चाहिए और क्या मिला है । निहायत अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि सिर और धड़ की कुरबानी देने के लिए तो ज़िला महेन्द्रगढ़ और सरकारी खज़ाने का सब से बड़ा हिस्सा खाने के लिए ज़िला लुध्याना और अमृतसर ।

(*At this stage the Deputy Speaker asked the hon. Member to resume his seat.*)

Chaudhri Khurshid Ahmed (Nuh): Madam Deputy Speaker, I want to invite the attention of the House to the salient features of the Budget which, I hope, have not so far been touched upon by most of the speakers. It does not mean tha t I want to criticise anybody's remarks bu t I want to offer my own views on the Budget. Though the fear of emergency has loomed large over the people who have framed this Budget and because of this emergency there are certain things which ought to have been there but have not been incorporated in that. Still some of the good measures which the Government has been able to incorporate have been commended by some of my friends on this side of the House and some hon. Members from the other side have also agreed with them. For this I rise to congratulate the Government. Before I refer to other things, Madam, I would mention about Gurgaon district which I hail from. Most of the hon. Members representing that district

are in agreement with me that because of the emergency a large cut has been imposed on some of the projects of this district. The most important project for Gurgaon District was the 'Gurgaon Canal Project'. This project had been started by the Government and till today an expenditure of about Rs. 1½ crores has been incurred on it. But due to emergent situation.............

Deputy Sepeaker: The House stands adjourned till 9 a.m. tomorrow.

1-30 p.m.

(The Sabha then adjourned till 9 a.m. on Thursday the 7th March, 1963)
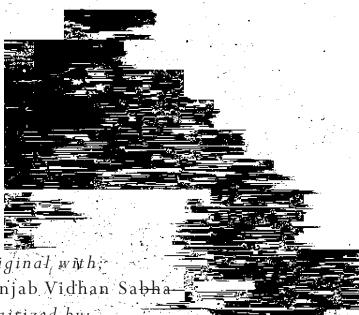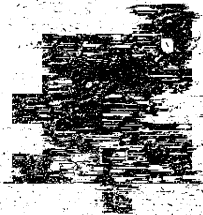
20994 PVS—387—19-6-63—C., P. & S., Pb., Chandigarh.

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES

7th March, 1963

Vol. I—No. 11

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Thursday, the 7th March, 1963

Price: Rs 4.51

ERRATA

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 11 dated the 7th March, 1963

Read	*For*	*On page*	*Line*
Mr. Speaker	Mr. Spekaer	(11) 24	1
चार्जिज	चर्जिज	(11) 25	6th from below
साहिब	पाहिब	(11) 27	17
galleries	gallaries	(11) 28	18, and third from below
Delete 'Alling' before 'Attention'		(11) 43	12th from below
illegally	illilgally	(11) 44	6th & 7th from below
ਸਰਦਾਰ ਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਸਰਦਾਰ ਜੋਇੰਦਰ ਸਿੰਘ	(11) 45	3
ਕੀਤੀ	ਕੀਤ	(11) 47	3rd from below
ਰਿਕਸ਼ਾ	ਰਤਸਾ	(11) 48	4th from below
1963	19ϛ	(11) 50	Heading (year)
ਦੀ	ਦਾ	(11) 50	9
ਵਾਲੇ	ਵਲੇ	(11) 53	3rd from below
ਚਾਹੇ	ਚਹੇ	(11) 54	2
ਸਾਂਝੇ	ਸਾਝੇ	(11) 58	11
ਢੰਗ	ਦਗ	(11) 58	19
दूंगी	दुंगी	(11) 60	18
majority	majorlty	(11) 74	14th from below
आन्दोलन	अन्दोलन	(11) 86	Last but one

PUNJAB VIDHAN SABHA

Thursday, the 7th March, 1963

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 9.00 a. m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

GRANT OF SEPARATE ELECTRIC CONNECTION TO OPERATE UPON A GRASS CUTTING MACHINE IN VILLAGE VEERAM, TEHSIL PATTI, DISTRICT AMRITSAR

***2039. Sardar Kulbir Singh** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether any applications were submitted to the electricity authorities in Amritsar district during 1961 or 1962 for the grant of a separate electricity connection for operating a grass cutting machine (*Tokka*) alongwith a tubewell electric connection working in village Veeram, tehsil Patti, district Amritsar; if so, copies of the said applications be placed on the Table of the House;

(b) the action, if any, taken by the electricity authorities on the said applications;

(c) whether any of the applications referred to in part (a) above were sanctioned for providing a separate electric connection for a fodder grass cutting machine, if not the reasons for the same ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) One application was received from Kashmira Singh. A copy of the application is placed on the Table of the House.

(b) The application has been rejected.

(c) No, as it tantamounts to the reduction of long service line rental of his father Shri Ujagar Singh at the cost of Board interest, however, he was advised to increase his load.

[Minister for Irrigation and Power]

PUNJAB STATE ELECTRICITY BOARD

APPLICATION
&
AGREEMENT

NOTICE

The applicant should hand in this application to the local office of the Board in the town in which the supply is required.	Application No. 1041 Date of Receipt 6.1.62. Connection No.

The Executive Engineer,
Punjab State Electricity Board,
Amritsar.

I/We hereby agree to take from the Punjab State Electricity Board (here in after referred to as the Supplier at the premises stated below, a supply of electrical energy not exceeding to connected load of my/our installation as below, and I/We hereby further agree to pay for the said supply in accordance with the relevant tariff and also to pay for all such other proper charges as may become due by me/us to the Supplier from time to time, at rates laid down in the Standard Schedules of Service and General Charges, prescribed by the Supplier, and I/We further agree that I/We will, if and when required by the Supplier to do so, lodge with the Local Officer of the Board a deposit calculated as prescribed in the Standard Conditions of Supply prescribed by the Supplier. And I/We hereby declare that the said conditions of supply including Schedules of Tariffs, Service Charges and General Charges have been perused by/read to me/and I/We agree to be bound by them.

Name of applicant....... ..Shri Kashmira Singh s/o Sh. Ujagar Singh Designation.... .....Zamindar. Description of premises Chuff Cutter. Rooms.......... House No........Road.........Locality............ ....Town Village Viram.

The Writing work will be carried out by (Name):—

(Address) Any approved Contractor.

2. Schedule of energy consuming apparatus to be connected.

LAMPS, FANS PLUGS			APPLIANCES. HEATERS, COOKERS, REFRIGERATORS, ETC.			MOTORS.		
Description.	Wattage each.		Description.	Wattage each.	Total Watts.	No.	B.H.P. each	Total k. Ws.
Lamp 2 Nos.	60	120				1	3	2.238
Plug 1 No.	30	30						
		150						2.238

*The plug points for lamps, fans, etc., to be shown under col. 1 and those for appliance under Col. 2.

ACKNOWLEDGMENT

Received the application of.....................on.......................
......................as per Serial No.. ....Which should be quoted in all further correspondence.

Signature and designation of the official receiving the application.

3. (a) Connected load above installation.

(i) For the purpose of assessment of tariff 2.388 K.W.

(ii) Total Load 2.338 K.W.

3. (b) Contract Demand Watts/Kilo Watts.

4. Voltage of which supply would be preferred 400/230 Volts.

5. Class of Application. "A"

Note: The particular sub-clause referring to this application is to be completed where necessary and the Sub-clauses which are inapplicable deleted.

(a) A new connection Yes.

Sd/—Kashmira Singh

(i) I am owner/landlord of the premises. Self.

Cancelled
Sd/-XEN X X X X X X

Signature of applicant Sd/—
Present Address. V. Viram Distt. Amritsar Teh. Patti

Signature and address of witness (Sd/—Ujagar Singh Teh. Patti District Amritsar.
Dated_______________ (

(FOR OFFICE USE ONLY)

Pressure of supply is volts
Accepted on behalf of the Punjab State Electricity Board, for Watts/KW by

Engineer,
Punjab State Electricity
Board

Dated

Attested to be true copy.

Superintendent (Sales)
Punjab State Electricity Board, Patiala.

सरदार कुलबीर सिंह : क्या वज़ीर साहिब बताएँगे कि जब एक आदमी को एक जगह कनैक्शन दिया जाता है तो अगर वह दूसरा लेना चाहे तो क्या एतराज़ हो सकता है ?

मन्त्री : वैसे तो कोई एतराज़ नहीं मगर इस सूरत में चूंकि लाइन लम्बी थी इस लिये यह समझा गया कि सुपुत्र अपने बाप के किराये को घटाने के लिये यह कर रहा है। इस लिये यह अर्ज़ी नामंज़ूर कर दी गई। हां अगर माननीय सदस्य उसे जैनुइन समझें यानी वह अपने बाप से वाकई अलग काम करता है तो इस पर दोबारा गौर किया जा सकता है।

सरदार कुलबीर सिंह : वह अपने बाप से अलग है।

मन्त्री : तो मैं ने अर्ज़ किया है कि इस पर दोबारा गौर किया जा सकता है। अगर उस का कारोबार अलग है तो उस की दरखास्त पर हमदर्दी से गौर किया जायेगा।

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि अर्ज़ी रिजैक्ट करने से पहले क्या महकमे ने यह बात वैरीफाई की थी कि वह अलग काम करता है या नहीं ?

मन्त्री : महकमे की राय है कि वह बाप से अलग नहीं है।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि अगर लड़का बाप से अलग न हो तो दूसरा कनैक्शन देने में सरकार को क्या आपत्ति है ?

मन्त्री : आम तौर पर तो कोई आपत्ति नहीं होती लेकिन अगर किसी का यह इरादा हो कि इस तरीके से बिजली बोर्ड की आमदनी कम की जाए तो ज़रा ज्यादा ध्यान से अर्ज़ी को देखा जाता है।

Mr. Speaker: We are having here some friends from Pakistan. I would request the hon. Members to avoid those supplementary questions which relate to Pakistan.

श्री बलरामजी दास टंडन : अगर लड़का फैमिली से अलग न होते हुए कनैक्शन लेता है तो सरकार को घाटा कैसे पड़ता है ?

मन्त्री : इस से यह होता है कि बोर्ड को रैंट कम मिलता है। लोग इस तरह से हेराफेरी करके बोर्ड को घाटा डालने की कोशिश करते हैं ?

श्री बलरामजी दास टंडन : यह कमी कैसे होती है ?

मुख्य मन्त्री : यह कमी इस तरह से होती है कि जो पहले लाइन लेता है तो किराया ज्यादा होता है। जब उस में दूसरा कनैक्शन होता है तो उस का किराया कम देना पड़ता है।

श्री बलरामजी दास टंडन : रेट पर यूनिट तो वही होता है।

मुख्य मन्त्री : जहां पहले लाइन लम्बी हो वहां पर दूसरा कनैक्शन मिलने पर किराया कम हो जाता है ।

सिंचाई तथा विद्युत् मन्त्री : इस केस में 22 रु० माहवार रैंट बनता है मगर दूसरा कनैक्शन लगने से बोर्ड को 10 रु० मिनीमम कंज़म्पशन गारंटी के तौर पर ही आमदनी होगी और रैंट माफ करना होगा । यह समझा गया कि यह 12 रु० घटाने के लिए अर्ज़ी दी गई है इस लिए इसे नामंज़ूर कर दिया गया ।

कामरेड राम प्यारा : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि लोअर सलैब पर रेट ज़्यादा होने की वजह से यह कमी पूरी न हो जायगी ?

मन्त्री : इस में लोअर और अपर सलैब का सवाल पैदा नहीं होता ।

COMPLAINTS AGAINST THE OFFICIALS OF THE CANAL DEPARTMENT OF THE UPPER BARI DOAB CANAL

***2040. Sardar Kulbir Singh** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether any complaints from the Sarpanch and other inhabitants of village Margindpura, tehsil Patti, district Amritsar were received by the Superintending Engineer, Upper Bari Doab Canal Circle, Amritsar, against certain officials of the Canal Department on or about Ist November, 1962 under a registered post A. D., if so, when and the contents thereof ;

(b) whether any enquiry was ordered in the matter ; if so, by whom was the enquiry conducted and to what extent the allegations made therein were found to be correct together with the action, if any, so far taken in that behalf ?

Chaudari Ranbir Singh :

(a) Yes. The complaint was received by the Superintending Engineer, Upper Bari Doab Canal Circle on 1st November, 1962. The complaint was against the excessive discharge run in Minhala Escape and the damage caused by the excessive discharge in the Minhala Escape.

(b) Yes. The enquiry was conducted by the Sub-Divisional Officer. The damage was done due to excessive discharge, during extraordinary heavy floods and it was not due to any neglect on the part of the Officials. Hence the question of taking any action does not arise.

सरदार कुलबीर सिंह : यह जो सरकार ने जान बूझ कर पानी छोड़ा और इस की वजह से जो नुकसान हुआ क्या सरकार इस की ज़िम्मेदारी को महसूस करती है ?

श्री अध्यक्ष : वह कहते हैं कि उन्होंने पानी नहीं छोड़ा । (The hon. Minister says that the Department did not release the water.)

सरदार कुलबीर सिंह : पानी तो सरकार ने ही छोड़ा था ।

मन्त्री : निवेदन यह है कि जहां तक नहर का ताल्लुक है वह तो बंद कर दी गई थी । मगर जब सितम्बर में बरसात ज्यादा हुई तो लोगों ने नहर को काटकर उस में पानी डाल दिया जिस की वजह से–हालांकि escape की कैपेसिटी सिर्फ 75 कयुसैक्स थी–टेल पर 400–500 क्युसैक्स पानी पहुंचा । नहर वालों ने ज्यादा नहीं छोड़ा बल्कि लोगों ने नहर काट कर उस में पानी उतार दिया ।

सरदार कुलबीर सिंह : जनाब उस में पानी नहर वालों ने ऐसकेप में से छोड़ा ।

श्री अध्यक्ष वज़ीर साहिब कहते हैं कि लोगों ने उस में पानी डाल दिया । (The hon. Minister says that the residents of the area had cut the canal and let the water escape into it.)

सरदार कुलबीर सिंह : जो पानी छोड़ा गया वह तो नहर वालों ने ही छोड़ा था ।

मन्त्री : ऐस्केप तो इस मतलब के लिये होते हैं कि अगर नहर में पानी ज्यादा हो जाए तो उन को खोल दिया जाता है ताकि नहर टूट न जाए ।

सरदार कुलबीर सिंह : मगर जिन लोगों का नुकसान हुआ है वह तो उन को मिलना चाहिए । सरकार को कोई कदम इस के लिए उठाना चाहिए ।

मन्त्री : नुकसान कुछ भाइयों दारा नहर को काट देने की वजह से हुआ, सरकार की किसी कार्यवाही की वजह से नहीं हुआ ।

Starred Question No. 2116

(*Principal Rala Ram was not in his seat when the Speaker called him to put his question.*)

Mr. Speaker: The hon. Minister, if he considers that the information which he has to give is in the public interest, he may lay the answer on the Table of the House provided there is no objection.

Irrigation and Power Minister: I have no objection.

(*He then read out his Answer*).

THEFT OF COPPER PLATES AT BEAS DAM SITE

***2116 Principal Rala Ram**: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the action so far taken against the officials and non-officials involved in the theft of the copper plates at Beas Dam Site ;

(b) the price of the said copper plates and their number;

(c) whether the foundations where the said plates were to be used have been reconstructed by inserting the copper plates at the proper places ?

Chaudhri Ranbir Singh: (a) (i) 4 Government Servants; 3 regular and one workcharged were involved in this case. All the regular employees have been punished by withholding their increments for one year with future effect and the total value of copper plates lost ordered to be proportionately recovered from them by instalments.

(ii) The workcharged employee was arrested by the Police and dismissed from Government service.

(iii) One non-official man was also arrested and challaned.

(b) Sixty one copper plates (2 ft. square) costing Rs. 15,47/.64 nP. were stolen.

(c) Work had been executed at site correctly according to specifications. The theft took place from the stores of the Sectional Officer concerned.

Comrade Ram Piara: Sir may I know whether this convention will apply to all such questions ?

Mr. Speaker: No.

Comrade Ram Piara: Then why this specific concession has been given ?

Mr. Speaker: It is within the discretion of the Speaker. If the Speaker thinks that the information is in the public interest, it can be laid on the Table of the House.

Sardar Gurnam Singh: The hon. Minister has informed us that the employees accused of theft were dealt with departmentally. Was it not proper or did the Government not think it proper to prosecute them and send them to the criminal court ?

Minister: I have answered that one of them has been challaned. The other three persons were guilty of negligence and, therefore, they have been dealt with departmentally.

श्री मंगल सैन : मन्त्री महोदय ने बताया है कि चोरी के इल्ज़ाम में जिन वर्कस मिस्तरियों को पकड़ा गया था उन में से एक को तो अरैस्ट किया गया और दूसरे को तरक्की दी गई । इस तरह से डिस्क्रीमीनेटरी सलूक क्यों किया गया ?

मन्त्री : चोरी से दो आदमियों का सीधा सम्बन्ध था । एक वर्क चार्ज़ ऐम्पलाई था । उस का चालान किया गया और उस को नौकरी से हटा दिया गया । जहां तक रेगुलर ऐम्पलाई का सम्बन्ध है उस का सिर्फ़ इतना कसूर था कि उस को ड्यूटी से नैगलीजैंट पाया गया ।

EXTENSION OF LICENCE FOR THE SUPPLY OF ELECTRICITY BY MODI ELECTRIC SUPPLY COMPANY, BHATINDA

***2218. Sardar Trilochan Singh 'Riasti'**: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether it is a fact that further extension of licence for the supply of electricity by the Modi

[Sardar Trilochan Singh 'Riasti']

Electric Supply Co., Bhatinda has been given to the said company; if so, the reasons therefor ?

Chaudhri Ranbir Singh: No extension has so far been given.

श्री मंगल सैन : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि Modi Electric Supply Co., Bhatinda को extension दी गई है या कि नहीं ?

श्री अध्यक्ष : मिनिस्टर साहिब ने कह दिया है कि extension नहीं दी गई । (The hon. Minister says that no extension has been given.)

श्री मंगल सैन : जनाब, मेरा सवाल तो यह है कि मैं Government की policy पूछना चाहता हूं कि आया इन बड़ी २ कम्पनियों को extension देने की Government की क्या कोई नीति है ?

श्री अध्यक्ष : मिनिस्टर साहिब ने कह तो दिया है कि Government extension नहीं देगी (The hon. Minister has stated that the Government would not give extension.)

COMPENSATION TO LAND OWNERS OF VILLAGE AKEHRI MADANPUR, DISTRICT ROHTAK

***2265. Chaudhri Hardwari Lal** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether he wrote a D. O. letter to the Land Acquisition Officer (Irrigation Department) Rohtak in summer last regarding the payment of compensation for the Land acquired from the land-owners of village Akehri Madanpur in Rohtak District for the Rewari Lift Irrigation Scheme; if so, the contents thereof ?

Chaudhri Ranbir Singh : No. However, a note dated 8th June, 1962 was sent to the Land Acquisition Officer, Rohtak to the effect that complaints have been received from the panchayat of village Akehri Madanpur, Tehsil Jhajjar, District Rohtak that the compensation of land acquired far Rewari Lift Irrigation Scheme which is a part of village Common land is not being paid to the Sarpanch of the Panchayat inspite of the fact that the existing panchayat and the outgoing panchayat have passed unanimous resolutions in this connection requesting the L. A. O. to pay the compensation to the panchayat for this area, and some other claimants of that very village have applied for payment of compensation for this area. Irrigation and Power Minister requested the Land Acquisition Officer, Rohtak to look into the case and see that the compensation is paid to the Sarpanch of the village Panchayat, if the land in question is part of the common pool as a result of the Consolidation Operations.

Chaudhri Hardwari Lal : Mr. Speaker, I have in my possession certain information which has been supplied by the Department concerned.

Mr. Speaker : The hon. Member can get informatian. He cannot supply information.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I will elicit information. Will the hon. Minister for Irrigation and Power deny that a letter No. 5307 dated 10th May, 1962 under his own signatures and letter No. 4594 dated 21st June, 1962 under the signatures of the Secretary were written to the Land Acquisition Officer ?

Minister : I have already said that I have not sent any letter to the Land Acquisition Officer.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, is the hon. Minister for Irrigation and Power aware that the Land Acquisition Officer was functioning as a Judicial or a quasi-Judicial Officer and the Irrigation and Power Minister has no authority under the Act ?

Minister : I am fully aware of the provisions of the Act. It is, however, for the Government and not for the Land Acquisition Officer to lay down a policy.

Mr. Speaker : The question is that the Land Acquisition Officer was functioning as a Judicial authority and whether it was proper for the Minister to write to him (Land Acquisition Officer)?

Minister : It was a question of policy whether the compensation regarding the area which formed a part of the common pool as a result of consolidation operations should be paid to the individual owners or it should be paid to the Panchayat. It was a policy matter. I am, therefore, sure that it was the discretion of the Government and not that of the Land Acquisition Officer.

Mr. Speaker : I would like the hon. Home Minister to make the position clear. I hope he has heard what the hon. Irrigation and Power Minister has said.

Home Minister : I am sorry, I have not heard what has been stated by the hon. Irrigation and Power Minister. I was busy looking up questions relating to me.

Mr. Speaker : The Land Acquisition Officer was trying the case as a Judicial Authority and it was not proper for the hon. Minister to write to him. The hon. Minister has stated that it is within the discretion of the Government to give guidance in regard to policy matters. The question is whether a Minister can write to the Judicial authority on the subject even if it was a matter of policy. The matter of policy could be decided by issuing a notification. The hon. Minister should not have written to the Land Acquisition Officer in regard to an individual case.

Minister : Mr. Speaker, Sir, I may inform the House that during the Second Five-Year Plan, the State Government advised that no compensation was to be paid for the lands to be acquired for drainage as we were short of funds. Similar is the position in this case. It is a question of main policy. The Minister should not in an ordinary way interfere in any work which is entrusted to the Land Acquisition Officer. But as I have already submitted it is a question of main policy and the State Government is considering at present whether we should pay the compensation for the lands which were acquired for drainage keeping in view the shortage of funds at our disposal.

(*At this stage, some hon. Members rose to put supplementary questions*).

Mr. Speaker: I am getting the position clarified for the hon. Members of the House. I think the Government can, in a general manner, issue a notification that the amounts are to be given to the Panchayats and not to the individuals. As regards this case, the Land Acquisition Officer has the judicial authority with him.

Minister · Mr. Speaker, as regards this particular letter, I have already written to the Land Acquisition Officer that it may be treated as null and void. As regards the policy, the State Government is considering the same.

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਕੋਈ ਸਪਲੀਮੇਂਟਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਐਲ. ਏ. ਓਜ਼. ਨੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲਜ਼ ਨੂੰ ਲੈਂਡ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਲੈਂਡ ਕਾਮਨ ਪੂਲ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਰੂਰ ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲਜ਼ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ that would have been still better. I believe that the whole thing has been unintentional.

Chaudhri Hardwari Lal : Does the hon. Minister for Irrigation and Power or the hon. Chief Minister maintain that the question as to who is entitled to the compensation is a question which the State Government will decide and not the Land Acquisition Officer or the Appellate Court?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ । ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਪਾਲਸੀ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੈਂਡ ਵੀ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਆਇਆ ਉਹ ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲ ਨੂੰ ਦੇਈਏ ਜਾਂ ਕਾਮਨ ਪੂਲ ਨੂੰ ਦੇਈਏ । ਡੀਜ਼ੀਯਨ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਕਾਮਲ ਪੂਲ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਣੀ ਹੈ ।

Mr. Speaker: The bone of contention is that instead of the Minister concerned writing to the Judicial Officer, it would have been better if a notification had been issued and instructions sent to all the Land Acquisition Officers informing them about the policy of the Government in the matter. If a Minister writes to the Judicial Officer, it means that the Minister is interested in the case.

Minister: Mr. Speaker, Sir, I have already informed the House that as soon as the fact came to my notice I wrote to the Land Acquisition Officer that my letter to him should be treated as null and void.

So far as the question of policy is concerned, I suppose it is the right decision of the State Government. As regards the payment of compensation, the former Panchayat passed a unanimous resolution for payment of compensation to the Panchayat. Their resolution is on record. The existing Panchayat also passed a resolution for payment of compensation to them......

Mr. Speaker: There is no use of going into the history of the case. The question is whether it is proper to issue such instructions to judicial officers explaining the policy of the Government.

Minister: I have withdrawn that letter, Sir.

Chaudhri Hardwari Lal: Will the Honourable Minister kindly state as to why he had withdrawn that letter ? He may also kindly state as to who is the immediate superior of the Land Acquisition Officer and whether the letter was sent to him direct or through the proper channel.

Minister: I require a notice for that.

ਸਰਦਾਰ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ: ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਣੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੈਕੰਡ ਪਲਾਨ ਪੀਰੀਅਡ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਸੈਟਲਡ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੰਮਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪੈਸੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਹਨ । ਕੀ ਇਹ ਸਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਡਰੇਨੇਜ ਵਾਸਤੇ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਪੇਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

Mr. Speaker: No please. This Supplementary does not arise. It is a question of policy.

Sardar Lachhman Singh Gill: Last year, the Chief Minister had assured the House on this account.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਨੋ, ਨੋ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੋਵੇਗੀ ।

GURGAON CANAL PROJECT

*2291. **Shri Babu Dayal Sharma**: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether it a fact that the digging work on Gurgaon Canal Project has since been stopped ; if so, the reasons therefor ?

Chaudhri Ranbir Singh: Yes, due to National Emergency.

श्री रूप लाल मेहता : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि यह नहर कब तक फिर शुरु हो जाएगी ?

मन्त्री : तीसरी पलान में 150 लाख का परोविज़न था । इस पर 45 लाख रुपया खर्च किया जा चुका है । जहां तक दुबारा काम शुरू करने का ताल्लुक है जब पैसा मिलेगा काम शुरू कर दिया जाएगा ।

कामरेड राम प्यारा : इरिगेशन मनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि इस प्रोजैक्ट पर नैशनल ऐमर्जैंसी के कारण काम बन्द कर दिया गया है । क्या वह बताएंगे कि कल सपलीमेंट्री ऐस्टीमेट्स के अन्दर शूगर मिलज़ को देने के लिए जो 24 लाख रुपये की एक्स ग्राशीया अमाऊंट रखी गई थी (विघ्न) उसके लिए ऐमरजैंसी के हालात लागू नहीं होते थे ?

Mr. Speaker : No, no please. Supplementary does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਇਸ ਸਟੇਜ ਤੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ 75 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਤਾਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਵਰਕਸ ਅਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ ਬਿਟਵੀਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਖਰਚ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਾਇਆ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

मन्त्री : इस बारे पूरा ख्याल रखा गया है कि कोई नुकसान न हो ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मन्त्री महोदय फरमाएंगे कि यह जो कैनाल खोदने का काम है यह सैंट्रल स्कीम है या स्टेट स्कीम ।

मन्त्री : वैसे जितनी पलान-स्कीमज़ होती हैं उनपर सैंट्रल वाटर ऐंड पावर कमिशन और इरीगेशन ऐंड पावर मनिस्ट्री से मंजूरी लेनी पड़ती है । इस स्कीम को भी हम ने गवर्नमैंट आफ़ इन्डिया के पास भेज दिया था लेकिन अभी तक मंजूरी नहीं आई थी । इस को हम ने मंजूरी के इन एंटीसीपेशन शुरू कर दिया था ।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : क्या मन्त्री महोदय फरमाएंगे कि ऐमरजैंसी की वजह से गांव की सभी डिवैल्पमेंट स्कीमज़ को ठप कर दिया गया है ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : No. ਸਿਰਫ਼ ਸਰਟਨ ਬਿਲਡਿੰਗਜ਼ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ ਔਰ ਨਵੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਖੋਦਣਾ ਜਾਂ ਪੁੱਟਣਾ ਹੀ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

श्री बाबू दयाल शर्मा : क्या मन्त्री जी फरमाएंगे कि जिस वक्त यह स्कीम यहाँ पहले चालू की गई उस वक्त इस बात का ख्याल नहीं रखा गया कि जितने रुपये का प्रोवीज़न रखा गया है वह नाकाफ़ी होगा ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਰੁਪਿਆ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਫਲੱਡਜ਼ ਔਰ ਡ੍ਰੇਨੇਜ਼ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਟੈਕਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਸਾ ਨਾ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ । ਜੇ ਇਹ ਗਲ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਹਤਿਆਤ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਫੈਕਟ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਕੈਨਾਲ ਕੰਪਲੀਟ ਨਹੀਂ, ਇਨਕੰਪਲੀਟ ਹੈ । ਜੇ ਫਲੱਡਜ਼ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਡੈਮਿਜ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੀ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਰ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਡੈਮੇਜ ਹੋਣਗੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

मन्त्री : उस नहर का मुंह किसी नहर के साथ नहीं जोड़ा गया । इसलिए जहां तक पानी बहने का ताल्लुक है, वह सवाल पैदा ही नहीं होता । हां, छोटी सी ड्रेन के तौर पर कुछ पानी बह सकता है ।

Chaudhri Hardwari Lal : Is it a fact that after his recent meeting with Rao Birendra Singh, the Chief Minister had stated that all the schemes of Gurgaon would be taken up for implementation ?

Chief Minister : It is wrong, Sir. The Honourable Member is in the habit of distorting things. What I said was that the question of implementation of schemes would be considered again when money was available.

Chaudhri Hardwari Lal : I do not distort things. I read about it in the Newspapers.

Chief Minister : The Honourable Member should not depend on Newspapers.

चौधरी देवी लाल : चीफ़ मनिस्टर साहिब ने कहा है कि it will be considered again. क्या राम्रो बीरेन्द्र सिंह की डिसमिस्ल के बाद यह स्कीम रद्द कर दी गई थी ?

Mr. Speaker : I will not permit any insinuations, please.

IMPROVING IRRIGATION FACILITIES FOR VILLAGES SITUATED AT THE FOOT OF HILLS IN GURGAON DISTRICT

***2292 Shri Babu Dayal Sharma** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether Government has taken any steps so far to improve the irrigation facilities for villages Chilla, Chharora, Pipaka etc. situated at the foot of the hills in Gurgaon District; if so, the details thereof ?

Chaudhri Ranbir Singh : No, does not arise.

RELIEF TO FLOOD AFFECTED PEOPLE IN VILLAGE HARIGARH, DISTRICT SANGRUR IN 1961.

***1072 Comrade Harnam Singh Chamak** : Will the Minister for Revenue be pleased to state —

(a) the criteria, if any, kept in view for affording relief to the people of flood affected areas in the State in 1961;

(b) whether the criteria mentioned in part (a) was adhered to when affording relief to the residents of village Harigarh, district Sangrur, during the said year ; if not, the reasons therefor ?

Sardar Ajmer Singh :

(a) *Free supply of wheat seed* :— In order to enable cultivators (land-owners, tenants and Siris) to sow the rabi crop everywhere possible wheat seed was supplied free by Government at the rate of 40 seers per acre of damaged area in cases where the loss in Kharif crop was 25 per cent and above.
Free supply of wheat for food :— Free wheat for food was given as follows ; in order to enable the people to tide over the period till the next harvest :—

(i) For individual cultivators (land-owners, tenants and Siris) where the loss due to heavy rains and floods was from 25 to 49 per cent.	Half a maund per member of the family

[Minister for Revenue]

(ii) For cultivators where the loss was 50 per cent or above.	One maund per member of the family.
(iii) For all Harijans, landless agricultural labourers and others depending on agriculture in areas where the extent of damage to crops was 25 per cent and above.	Half a maund of wheat per member of the family.

(b) There are four villages of the name of Harigarh in Sangrur District — One each in the tehsils of Barnala and Jind and two in sub-tehsil Sunam. Out of these four, only one Harigarh in sub-tehsil Sunam was affected both by heavy rains and floods, and criteria mentioned in part (a) was adhered to when affording relief to the residents of this village.

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या मन्त्री महोदय कृपा करके बताएंगे कि जहां नदियों में फ्लड्ज़ आने के कारण जमीन बह गई, वहां पर लोगों को क्या रीलीफ दी जाएगी; जैसे सवां नदी के case में आप को बताता हूं........

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਦਾ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਐਲੂਵੀਅਨ ਡਿਲੂਵੀਅਲ ਦੀ ਸਕੀਮ ਹੈ ।

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या उन को कुछ दिया जायेगा ।

मन्त्री : ऐसी कोई स्कीम नहीं है ।

सिंचाई तथा विद्युत् मन्त्री : इस बात को जानने के लिये तो नोटिस चाहिए मगर आम तौर पर जिन की मिट्टी बह जाती है उन के लिये इन्तज़ाम किया जाता है ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੋ ਇਮੀਜੀਏਟ ਰੀਲੀਫ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਬਲਾਕ ਵਾਈਜ਼ ਉਸ ਵਿਚ ਭੁਜੇ ਹੋਏ ਛੋਲੇ ਕਿੰਨੇ ਸਨ ?

Mr. Speaker: This question does not arise.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਗੜ੍ਹ ਸੁਨਾਮ ਤਸੀਲ ਵਿਚ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ । ਮਗਰ ਜੋ ਹਰੀ ਗੜ੍ਹ ਬਰਨਾਲੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਥੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਕੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਆਈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਖਾਸ ਉਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਪੁਛਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਪਤਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ ।

SETTLEMENT IN SIMLA DISTRICT

***1122. Chaudhri Hardwari Lal**: Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total expense incurred on establishment posted in connection with the last settlement of Simla District;

(b) the increase, if any, per annum, in the amount of Land Revenue of the said district as a result of reassessment thereof ?

Sardar Ajmer Singh: Part (a) Rs 1,20,668.

(b) Rs 247 per annum.

Chaudhri Hardwari Lal: Will the Minister kindly state as to why it was considered necessary to select Simla of all the Districts for this purpose ?

Minister: Settlement is not made simply for the purpose of increasing land revenue. The idea is also to prepare correct records after the lapse of certain period, to find out if the lands were properly measured, etc. In this case, property worth about Rs one lakh, ninety-two thousands and odd, was discovered to have been encroached upon. As a matter of fact, we had to start the work of settlement somewhere else but Simla was considered to be proper for the purpose. Later on, however, it was decided to exclude hill areas from this assessment. So far as the reassessment of Simla is concerned, we have prepared the records and there has been an increase in the land revenue.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि क्या गवर्नमैंट लैंड पर ऐनक्रोचमैंट के बारे कोई पड़ताल की गई थी और क्या किसी अफसर को ज़िम्मेदार ठहराया गया था ?

मन्त्री : किसी अफसर का इस से डायरैक्टली कोई ताल्लुक न था लोगों ने ऐनक्रोचमैंट की थी ।

Shri Balramji Dass Tandon: After all, there must be someone looking after the Government lands.

PAY SCALES OF REVENUE/CANAL PATWARIS

*1963. **Sardar Lachhman Singh Gill**: Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether there is any difference in the scales of pay of the Revenue Patwaris and Canal Patwaris ; if so, the extent thereof and the reasons therefor ;

(b) whether there is any proposal under the consideration of Government to give identical scales of pay to both the categories of Patwaris referred to in part (a) above ?

Sardar Ajmer Singh:

(a) *First Part.*—Yes. The pay-scale of Revenue Patwaris is Rs 60—4—80/5—120/5—175 and that of Canal Patwaris (Irrigation Booking Clerks) is Rs 50—1—60/2—80.

[Minister for Revenue]

Second Part—The reason for the difference is that with effect from the 1st April, 1962, the scale of the pay of Revenue Patwaris has been revised.

(b) Yes.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰੀਜ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਰੈਵੇਨਿਊ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਕੈਨਾਲ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਘਟ ਹੈ । ਅਗੇ 5, 7 ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਬਰਾਬਰ ਬਰਾਬਰ ਵਧੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰ ਕਿਉਂ ਫਰਕ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਕੇਡਰਜ਼ ਅਡ ਅਡ ਹਨ । ਰੈਵੇਨਿਊ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦਾ case ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੈਨਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅੰਡਰ ਕਨਸਿਡ੍ਰੇਸ਼ਨ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਤਾਂ ਬਰਾਬਰ ਬਰਾਬਰ ਵਧਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਪਰ 1962 ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦੋ ਦਫ਼ਾ ਵਧੀ ਹੈ ਹੁਣ ਇਹ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਰੇਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਮਗਰ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਕੇਡਰਜ਼ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਕੇਸ ਮੂਵ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਹੋ ਗਿਆ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਕੇਸ ਅੰਡਰ-ਕਨਸਡਰੇਸ਼ਨ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਸਰ, ਕੀ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਬਿਨਾਂ ਚੇਅਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

Mr. Speaker: Do not be so sensitive about such petty matter.

Sardar Gurdial Singh Dhillon: May I know whether there is any proposal under consideration to amalgamate the posts of Canal Patwari and Revenue Patwari ?

Chief Minister: Yer, Sir.

Sardar Gurdial Singh Dhillon How much time will it take?

Chief Minister: I cannot say that, but we are working on it.

कामरेड राम प्यारा : क्या वजीर साहिब बताएंगे कि क्या उन्होंने नहर के पटवारियों को यकीन दिलाया हुआ है कि उनकी तनखाह महकमा माल के पटवारियों के एट पार रखी जायगी ?

Chief Minister: No.

सरदार लछमन सिंह गिल : रैविन्यु के वज़ीर साहिब ने बताया है कि रैविन्यु मिनिस्टर साहिब के महकमे के पटवारियों की तनखाह ज़्यादा है ।

सिंचाई मन्त्री : नहर के महकमे के पटवारियों की तनखाह ज़्यादा थी ।

सरदार लछमन सिंह गिल : चौधरी साहिब ने बताया है कि इन के महकमे के पटवारियों की तनखाह ज्यादा थी । मैं पूछना चाहता हूं कि इन दोनों में से कौन सी बात सही है ?

श्री अध्यक्ष : दोनों सही हैं । (Both are correct).

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the hon. Revenue Minister agree that this increase in the scale of pay of revenue patwaris is due to the strike that took place a couple of years ago?

(No reply was given.)

श्री जगन्नाथ : वज़ीर साहिब ने बताया है कि रैविन्यु पटवारियों और कैनाल पटवारियों की पे के अन्दर फर्क है । क्या वह बताएंगे कि क्या रैविन्यु मिनिस्टर और इरीगेशन मिनिस्टर की तनखाह में भी फर्क है ? (हंसी)

श्री मंगल सैन : 1962 में माल के पटवारियों की तनखाह बढ़ा दी गई । वह तो इस से पहले भी लिख कर देते रहे हैं । क्या यह इस लिये उन दिनों बढ़ा दी गई कि कहीं वह इलैक्शन के दिनों में इनके खिलाफ काम न करें ?

सरदार लछमन सिंह गिल : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि माल के पटवारियों की तनखाह इस लिये बढ़ा दी गई कि कहीं वह गलती से इन की गद्दी किसी और के नाम न लिख दें ।

Mr. Speaker : No, no please. The question does not arise. I would request the hon. Ministers not to take notice of Questions which are not worthy of being answered.

REMISSION OF LAND REVENUE IN FLOOD AFFECTED AREAS OF TEHSIL PATTI, DISTRICT AMRITSAR

2041. Sardar Kulbir Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether local rate is assessed on the basis of land revenue in certain proportion; if so, what is the proportion so fixed;

(b) whether land revenue in certain flood affected areas of tehsil Patti, district Amritsar, has been remitted during 1962-63 on account of flood relief; if so, the total amount so remitted;

(c) whether any other local rate due from the people of areas referred to in part (b) above has also been remitted along with the land revenue, if so, details thereof and the total amount so remitted?

Sardar Ajmer Singh:

(a) Yes; 50% of the Land Revenue.

(b) Yes; Rs 1,04,889.

(c) No.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਦ ਮਾਲੀਆ ਘਟਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕਲ ਰੇਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਘਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?

ਮੰਤਰੀ: ਲੋਕਲ ਰੇਟ, ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੇਠ ਹੈ । ਸੋ ਜਦ ਤਕ ਉਹ ਬਾਡੀਜ਼ ਇਹ ਨਾ ਕਰਨ ਤਦ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਿਮਿਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਫਲੱਡਜ਼ ਦੀ ਕੰਡੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਲ ਰੇਟ ਇਸ ਕੰਡੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ?

ਮੰਤਰੀ: ਐਸੈਸਿੰਗ ਅਥਾਰਿਟੀ ਵਖ ਵਖ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਨੂੰ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਨਸਿਡਰ ਕਰੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ: ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ: On a point of order, Sir. ਕੀ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਦੂਸਰੀ seat ਤੋਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਦੂਜੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ?

श्री अध्यक्ष : बाबू अजीत कुमार ने पी. आई. पी. ग्रुप को ज्वायन कर लिया है । (Babu Ajit Kumar has joined the P.I.P. group.)

CLERKS OF THE OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER, AMRITSAR

***1227. Comrade Makhan Singh Tarsikka** (Put by **Comrade Babu Singh Master**) : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the scale of pay of clerks working in the offices of the Deputy Commissioners in the State;

(b) whether any Memorandum was submitted by the Association of Clerks of the office of the Deputy Commissioner, Amritsar in July, 1962 praying for the revision of their scale of pay; if so, the action taken thereon?

Sardar Ajmer Singh (Revenue Minister):

(a) Rs 60—4—80/5—120/5—175.

(b) Yes. The memorandum of the Clerks' Association was examined by the Commissioner, Jullundur Division, in consultation with the Deputy Commissioner, Amritsar and turned down.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि डिप्टी कमिशनर अमृतसर के दफ़तर के क्लर्कस के क्या पे स्केलज़ हैं उन्हों ने कितने पे स्केलज़ के लिए डीमांड की थी ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਆਫ਼ ਹੈਂਡ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੇ ਸਕੇਲ ਨੂੰ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਆਈ ਸੀ ਪਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੇਲਜ਼ ਵਧਾਇਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि डिप्टी कमिशनर, अमृतसर के दफतर के क्लर्कों और गर्वनमैंट के अन्य दफतरों के क्लर्कस के पे सकेल में क्या कोई फर्क है ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਆਫ਼ ਹੈਂਡ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ । ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मेरा सवाल कलीयर है, इस सवाल में लिखा हुआ है कि—

"Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the scale of pay of Clerks working in the offices of the Deputy Commissioners in the State;

(b) whether any Memorandum was submitted by the Assocciation of Clerks of the office of the Deputy Commissioner, Amritsar in July, 1962 praying for the revision of their scale of pay; if so, the action taken thereon ?"

श्री अध्यक्ष : इस का रिप्लाई तो आ गया है कि पे सकेल एक ही हैं ।

(The reply thereto has been given that their pay-scales are identical.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਜੁਲਾਈ, 1962 ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਆਉਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਦੋਂ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਆ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ।

WITHDRAWAL OF AGE CONCESSION FOR POLITICAL-SUFFERERS

*1412. **Sardar Ajaib Singh Sandhu** : Will the Chief Minister be pleased to state whether Government have recently withdrawn the concession so far given to the political-sufferers to join the Punjab Government service uptil 45 years; if so, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon: *Yes. The main idea of granting this concession was to enable those political-sufferers to join service who, though otherwise eligible, could not either avail of the chances of getting into service due to their political activities or were not given such

---

* Reply was given in Punjabi by the Chief Minister in the House.

[Chief Minister]

employment by Government for political reasons. The concession was not extended beyond the 31st December, 1960, as it was felt that all the eligible candidates had had an opportunity during this long period ranging from 1949 to 1960 during which this concession had been in force. Besides, this concession was originally given by the Punjab Government on the initiative of the Central Government who did not allow the concession beyond the 31st December, 1951, as they felt that all deserving and fit persons had been able to take advantage of the concession by that time. But the Punjab Government kept on extending this concession from year to year till the 31st December, 1960.

(ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਨੂੰ ਕੁਝ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ 45 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਜੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੇ ਐਪਲਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਨਸੈਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਵਰਨਮੈਂਟ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਰਿਆਇਤ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 1960 ਤੱਕ ਇਹ ਰਿਆਇਤ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ 1960 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਰਿਆਇਤ ਹਟਾ ਲਈ।)

श्रीमती सरला देवी : चीफ मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि कोई एपलीकेशन लेकर नहीं आया। मैं यह पूछना चाहती हूँ कि पोलीटीकल सफरर्ज़ को भी यह सरकुलेट किया कि उन को 45 साल तक की उमर तक नौकरी मिल सकती है ?

श्री अध्यक्ष : जी हां, यह सब सरकुलेट हुआ है। (Yes please, it had all been circulated.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਆਇਆ ਪੁਲੀਟੀਕਲੀ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

Chief Minister No, not the least.

Mr. Speaker: I would request the hon. Chief Minister not to reply such questions. They do not deserve any attention.

Sardar Lachhman Singh Gill : Kindly let me put the question in another way. Kindly don't take ill of what I said in the question.

Mr. Speaker : I do not take ill of whatever the hon. Member says outside the House and so far as my person is concerned I am not beaten about by any thing, whatever the hon. Member might say. But when he says certain things on the floor of the House, which do not add to the prestige of the House or which do not bring credit to this House and which are derogatory to the honour and dignity of the Members and the House, then they have to be objected to.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਤਅਲੁੱਕ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਘੋਲ ਲੜਿਆ ਹੈ, ਐਸੇ ਸਿਆਸੀ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਕੋ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖੇਗੀ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕੋ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਜੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਦੋ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਦੱਸ ਦੇਵੇ। (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਆਇਆ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਦੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਪੈਨਸ਼ਨਜ਼ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਕੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਤੁਅਲੱਕ ਸੀ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦਾ ਬਕਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ: ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਦੇਵੇ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ--ਕੌਮੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ--ਪੈਨਸ਼ਨਜ਼ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਜੇ ਹੁਣ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈਨਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਡਿਸਕਰੀਸ਼ਨ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਐਕਸਪੈਕਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੀਹੇਵੀਅਰ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਔਰ ਐਂਟੀ-ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਕਟੀਵਿਟੀਜ਼ ਵਿਚ, ਮੁਲਕ ਤੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰਕਾਦਾਰਾਨਾ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਲੈਣ। ਅਗਰ ਐਸਾ ਕਰਨ ਤਾਂ Government is competent to withhold their pensions.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ: ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਪੈਨਸ਼ਨਜ਼ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰੂਲਜ਼ ਵੀ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਇਸ ਇਸ ਵਕਤ ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿ ਸਕਣਗੀਆਂ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਰੂਲਜ਼ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਲਾਂਭੇ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਚਮੁਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਇਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਰੀਲੈਕਸੇਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

कामरेड रामचन्द्र : On a point of order, Sir. जनाब, सवाल तो रीलेट करता है सिर्फ 45 साल की उमर वाली कंडीशन को कि कब से यह कंसैशन

[कामरेड राम चन्द्र]
विदड्रा की है। तो मैं जानना चाहता हूँ कि बाकी के सवाल जो पूछे जा रहे हैं, कैसे रैलेवैंट हैं ?

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕਨਸੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੁਝ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਆਈਆਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਸਟੈਂਡ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਔਰ ਜੇ ਆਈਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਆਈਆਂ ਵੀ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਨਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ।

COLLECTING FUNDS THROUGH OFFICIAL AGENCIES

*1502. **Comrade Shamsher Singh Josh (Put by Comrade Babu Singh Master)** : Will the Chief Minister be pleased to state whether Government have received any complaint regarding the collection of funds through official agencies to arrange parties/functions in honour of certain Ministers in Yamunanagar; if so, what action has been taken against the defaulting officials ?

Sardar Partap Singh Kairon : The reply is in the negative.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the hon. Chief Minister be kind enough to state if any instructions have been issued by the Government recently for collecting funds for presentation to the hon. Prime Minister when he visits Rohtak ?

Chief Minister : No.

Mr. Speaker : No, please. The hon. Members should not bring in the name of the Prime Minister here. If the hon. Member so desires, he may bring specific cases to the notice of the Chief Minister.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Sir, I am making this statement on the floor of the House with full responsibility.

Mr. Speaker : I think the hon. Members should not bring in the name of the Prime Minister, here.

श्री बलरामजी दास टंडन : जहां यह सवाल इसमें से अराईज़ होते हैं। डिस्ट्रिक्ट या तहसील हैडक्वार्टरज़ पर कहीं भी कोई काम नहीं होता जब तक कि उन लोगों से ज़बरदस्ती पैसा लेकर जमा न करवा दिया जाए। यह एक बहुत सीरीअस रिवाज सा पड़ गया है।

ਸਰਦਾਰ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਮਨਿਸਟਰ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲੇ, ਜਿਤਨੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਚਾਹੁਣ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਬਗੈਰ ਜਬਰੀ ਕਨਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਲਏ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਇਹ ਇਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ।

Chief Minister: This is malicious and I say if they bring out a single case, they will see that severe action is taken against the person who is acting against the declared intention and the declared policy of the Government as well as against the instructions issued by the Government in this behalf.

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ: ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸਿਜ਼ ਦਸੋ । ਅਸੀਂ ਸੈਂਕੜੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਏ. ਡੀ. ਐਮ. ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਦਸਤਖਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਜਬਰਨ ਪੈਸੇ ਨਾ ਲਏ ਜਾਣ । ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਜਗਰਾਉਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਔਰ...... (ਵਿਘਨ)

चौधरी देवी लाल : क्या चीफ मनिस्टर साहिब हरेक मेम्बर को "गलत बयानी" का लफ़्ज़ कहते हुए 'हया' नहीं कर सकते ? (विघ्न)

Mr. Speaker : The hon. Leader of the Opposition should not use the word 'हया'.

Chief Minister : Sir, the levelling of charge in a general way is cowardice. Let them bring the specific cases to my notice and see how the heavy hand is laid.

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਸੀਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੈਲਿੰਜ ਕਬੂਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਭੇਜਣ । ਅਸੀਂ on the spot ਕੇਸਜ਼ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

(At this stage the hon. Speaker rose to make some observations but the Leader of the Opposition also stood up in his seat).

श्री अध्यक्ष : The Leader of the Opposition should not interrupt when I am on my legs. जब चीफ़ मनिस्टर साहिब ने मेम्बर साहिबान को यह पेशकश की है कि वह उनके नोटिस में ऐसे केसिज़ लाएं जहां कि कम्पलशन की गई हो, तो मैं नहीं समझता कि टैंपर लूज़ करने की क्या बात है । इस पर गुस्से होने, ऊंचा बोलने या टैंपर लूज़ करने के लिए कोई मौका ही नहीं बनता । उस दिन भी मैंने कहा था कि प्राईम मिनिस्टर का नाम इस में एसोशियेट करना मुनासिब नहीं लगता । हो सकता है कि जैसे और जगहों पर डीफैंस फन्ड के लिए कुलैक्शनज़ की गई है वहां भी कुलैक्शनज की जा रही हों । बहर हाल अगर आप को पता है तो आप चार, आठ, दस केसिज़ उनके नोटिस में लाएं जहां जबरदस्ती पैसा वसूल किया गया हो तो वह एक्शन ले लेंगे । लेकिन इस तरह से जेनरेलाईज न करें (The Leader

[Mr. Spekaer]

of the Opposition should not interrupt when I am on my legs. I do not think there is any reason to lose temper when the Chief Minister has invited the hon. Members to bring to his notice the specific cases where compulsion might have been used in making these collections. There is no occasion to feel angry, cry hoarse or lose temper. The other day also I pointed out that it was not desirable to associate the name of the Prime Minister with such allegations. In all probabilities, the collections over there are being made for defence fund as is being done at other places. However, if the hon. Members know of any specific cases where element of compulsion was introduced, they should bring them to his notice but they should not generalise it like that.)

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੋਂ : ਅਸੀਂ ਸੈਂਕੜੇ ਕੇਸਜ਼ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਪਰ ਕੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਐਸ਼ਉਰ ਕਰਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾਏਗਾ ?

चौधरी देवी लाल : स्पीकर साहिब, जहां officers की प्रोमोशनज़ का क्राईटीरिया ही यह हो कि जितनी ज़्यादा कम्पलेंटस आएंगी उतनी जल्दी प्रोमोशन मिलेगी वहां किसी के खिलाफ़ शिकायत करना........

Mr. Speaker : This is a far fetched idea.

कामरेड राम प्यारा : आन ए प्वाइंट आफ आर्डर, सर । स्पीकर साहिब, चीफ मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि "मैंनू पता है कि आनरेबल मैम्बर कितना सच बोलदे ने ।" (विघन)

Sir, I take very serious exceptian to the observation made by the hon. Chief Minister and would request you to request him to withdraw the same. (*Interruptions*)

Mr. Speaker : What is this all ? So many Members are speaking at a time. There is an offer from the Government to bring to their notice any such case and they will take necessary action against the man acting against their declared policy.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, आपने भी फरमाया कि उनके नोटिस में केसिज़ को लाया जाए । यह तो आन दी स्पाट देखने वाली बात है । वह लोग रीसीट तो इशू नहीं करते जिस को डौकूमेंट्री प्रूफ के तौर पर पेश किया जाए । तो क्या चीफ मनिस्टर साहिब इस बात की जिम्मेदारी लेने के लिए तैयार हैं कि वह आफीसर्ज़ को हितायत जारी करेंगे कि आफिसिज़ के अन्दर बैठकर किसी आदमी से इस बात के लिए न कहा जाए ? अगर कुलैक्शनज़ करनी हों तो घर घर में जाएं, बाज़ारों में जाएं लेकिन अपने आफिसज़ के अन्दर बैठ कर अपनी औफीशल कैपेसिटी को ऐब्यूज़ न करें ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਫ਼ਸੋਸ ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਅਫ਼ਸਰ ਜਬਰਨ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਗ ਸਕਦਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ, ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਤਾਂ it is wrong on the part of the hon. Members to level such charges.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ "ਸਚ" ਕਿਤਨੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ ? (ਵਿਗਨ)

(*Interruptions*)

Mr. Speaker : Please, please. The hon. Members expect certain things from the Government but they don't realize what their duties are.

Order please. No interruptions मैं नहीं कहता कि आप गलत कहते हैं। लेकिन जब चीफ मनिस्टर साहिब ने एक स्पोर्टसमैनलाईक आफर की है तो आप को चाहिए कि कनक्रीट केसिज़ सामने लाएं। इस तरह से अलज़ाम लगाने का कोई फ़ायदा नहीं। आइए ! आप आठ दस ऐसे आदमियों को मेरे पास ले आएं जो कि मुझे कनविंस करा दें कि कुलैक्शनज़ की वसूली पर को-अर्शन का इस्तेमाल किया गया है। मैं उनको चीफ मनिस्टर साहिब के पास ले चलूंगा। लेकिन इस हाऊस को इस तरह चार्जिज़ लगाने का प्लेटफार्म मत बनाइए (Order please. No interruptions. I do not say that the hon. Members are giving wrong information, but when the Chief Minister has made a sportsmanlike offer, they should also come forward with concrete cases. It is no use making such allegations. Let them bring some persons to me who should convince me of coercion having been exercised in making these collections and I will take them to the Chief Minister. But please do not make this House a platform for levelling charges like this.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਕੋਲੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਪੈਸੇ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

श्री अध्यक्ष : आप बताइए कि इस के सिवा और हो ही क्या सकता है ? जब आप ने चर्जिज़ लगाए और उन्हों ने कहा यह गलत हैं और अगर आप कहते कि यह ठीक हैं तो उन के नोटिस में कोई केस लाइए। You both stick to your points of view. I have no other via media. अगर आप समझते हैं कि कुछ नहीं बनेगा तो न लाएं। मै ने तो कहा है कि आप कोई ऐसे इनसटांसिज़ लाएं मैं उन के notice में लाऊंगा आप ला कर तो देखें। I undertake to place those cases before the Chief Minister and see

[Mr. Speaker]

that an enquiry is held. (The hon. Member may suggest if anything else can be done except this ? When they have made these allegations and the Chief Minister has denied them. So if their assertion is correct, they should bring some specific cases to his notice. You both stick to your points of view. I have no other via media. (If the hon. Members think that nothing will come out of it, then they may not do so. As for me, I have already offered that they should bring forward some specific instances and I shall put them up before the Chief Minister. Let them try and see the result. I undertake to place those cases before the Chief Minister and shall see that an enquiry is held.)

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मैं आप से ही पूछता हूं कि क्या यह बात आप के नालिज में है या नहीं है कि कोर्टस में लोगों से पैसे मांगे जाते हैं, कभी रैडक्रास के नाम पर मांगे जाते हैं, कभी समाल सेविंगज़ स्कीमज़ के नाम पर मांगे जाते हैं और कभी नैशनल डीफैंस फन्ड के नाम पर मांगें जाते हैं । आप ही बताइए कि यह बात आपके नालिज में कभी आई है या कि नहीं आई । अब तो को-अर्शन के साबत करने की भी बात नहीं रही जब उन्हों ने कह दिया है कि गवर्नमैंट ने इनसट्रक्शनज़ जारी कर दी हैं कि किसी कोर्ट या सरकारी दफतर में किसी किस्म का चन्दा लोगों से वसूल न किया जाए ।

श्री अध्यक्ष : आप जानते हैं कि स्पीकर के ओहदे पर काम करते हुए इस हाऊस से बाहर जो कुछ होता है उसे न मेरे कान सुनते हैं, न मेरी आखें देखती हैं और न मैं कुछ बोलता ही हूं । I neither see, nor hear nor say things. इसलिए मेरी पर्सनल नालिज का सवाल ही पैदा नहीं होता । I have not to use my personal knowledge. I have to accept what the Government says whatever my personal information may be. इस लिए मैं आप से कहूंगा कि जब उन्हों ने कैटेगोरीकली कहा है कि गवर्नमेंट ने अपने आफिसर्ज़ को इनसट्रक्शनज़ दी हुई हैं कि वह अपने दफतरों में बैठ कर कोई फन्ड इकट्ठा नहीं कर सकते और कहा है कि अगर कोई केस उनके नोटिस में लाया जाए तो वह जांच करा के उस अफसर को सजा देंगे जिस ने इन हदायतों के खिलाफ काम किया है । आप सैंकड़ों केसिज़ को छोड़िए, ऐसे चार पांच आदमी मुझे मिला दें जिन से चन्दा कोर्टस में किसी अफसर ने वसूल किया हो । मैं फिर मुख्य मन्त्री से कहूंगा कि वह उन के बारे में जांच करा लें । (The hon. Members are fully aware of the fact that as Speaker I neither hear nor see what happens outside this House nor say anything about it. The question of my personal knowledge therefore does not arise. I have not

to use my personal knowledge. Hence I have to accept what the Government says whatever my personal information may be.

The Chief Minister has categorically stated that the Government has already issued instructions to all its officers not to collect any kind of funds from the public in their offices and has assured that if any case, in which any officer has acted against these instructions is brought to his notice, he would make enquiries into it and would punish that officer, if he is found guilty. Under these circumstances, I would advise the hon. Member that instead of complaining about a hundreds of cases in general they should bring forward four or five specific cases in which a certain officer might have obtained some donations. I would, then request the Chief Minister to enquire into those cases).

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, चीफ मिनिस्टर साहिब ने जो कैटेगोरीकल स्टेटमैंट दी है कि इन की तरफ से तमाम अफसरों को हदायत है कि कोई भी अपने आफ़िस में बैठ कर किसी किस्म की कुलैक्शनज़ नहीं कर सकता, इस को हम कैसे मान सकते हैं जब कि हम रोज़मर्रा देखते हैं कि लोगों को को-अर्स कर के चन्दे लिए जाते हैं और उन्हें रसीदें तक नहीं दी जातीं और यह चीज़ किसी से छिपी हुई नहीं है । भला आप ही बताएं कि आया यह चीज़ आप की नालिज में है या कि नहीं है । आया वह चन्दे कोर्टस में इकट्ठे किए जाते हैं या नहीं किए जाते ?

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहब, मैं अर्ज़ करता हूं कि यह सारी गलतबयानी कर रहे हैं । हम ने कभी की हदायतें जारी की हुई हैं कि कोई भी अफसर अपने दफतर में बैठकर किसी से चन्दा नहीं ले सकता । मैं यह नहीं कहता कि कोई अफसर कोई चन्दा ले नहीं सकता, मैं ने यह कहा था कि कोई दफ़तर में बैठ कर नहीं ले सकता । अगर किसी अफसर ने दफतर में या कोर्ट में किसी से कोई चन्दा लिया है तो यह मेरे नोटिस में लाएँ मैं उस के खिलाफ ऐक्शन लूंगा ।

पण्डित चिरंजी लाल शर्मा : स्पीकर साहिब, मैं ने सिर्फ इतनी अर्ज़ करनी है कि I request you to kindly allow me to speak for a minute but you were not pleased to do so. और अगर दूसरे माननीय मैंबर ज़ोर से बोले जाते हैं तो आप उन्हें रोकते नहीं and they are accommodated.

Mr. Speaker : I do not submit to bullying. आप तो तमहीद बांधने की बात करते हैं। (I do not submit to bullying. The hon. Member is trying to preface his speech.)

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I request the Government to issue instructions to the Deputy Commissioners in the districts not to collect money in this way ?

Chief Minister : Instructions have already been issued. That is why I have asked the hon. Members to bring to my notice any case of breach of these instructions.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : स्पीकर साहिब, असलियत यह है कि आप किसी भी रजिस्ट्रार के दफतर में चले जाएं, आप वहां देखेंगे कि एक भी रजिस्टरी वहां नहीं की जाती जब तक एन. डी. एफ. के लिए चन्दा वसूल न किया जाए। अगर कोई न दे तो उसकी रजिस्टरी फैंक दी जाती है।

श्री अध्यक्ष : मैं ने कह दिया है कि मेरे नोटिस में ऐसे केस लाओ। (I have already asked the hon. Members to bring such cases to my notice.)

Chief Minister : Mr. Speaker, the hon. Members are merely exploiting the gallaries.

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : On a point of order, Sir. मैं चीफ मिनिस्टर साहिब से दरखास्त करना चाहता हूं कि अगर एक आदमी दस हज़ार रुपये की कोई रजिस्टरी करवाता है तो वह अगर सरकार को पांच रुपये बतौर दान दे देता है तो इस में क्या हर्ज है ?

मुख्य मन्त्री : दफतर में बैठकर कोई नहीं ले सकता।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहिब, मैं आप के द्वारा चीफ मिनिस्टर साहब से यह दरखास्त करना चाहता हूं कि जब लोगों की तरफ से इतने इलज़ाम सरकार पर लगाए गए हैं कि सरकार की हदायतें होते हुए भी सरकारी अफसर दफतर में बैठ कर कुलैक्शनज़ करते हैं तो क्या वह इस मामले में पड़ताल कराने की कोशिश करेंगे ?

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहिब, आज यह सारी बातें यहां कही जा रही हैं। किसी मैम्बर ने आज तक न मुझे कोई चिट्ठी इस बारे में लिखी है और न ही किसी ने मुझे मिल कर कहा है। मैं तो फिर इन से कहता हूं कि give me a specific case.

It is merely exploitation of the gallaries and nothing else.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : क्या अब चीफ मिनिस्टर साहब इस बात की तरफ ध्यान देंगे और कोई एजैंसी इस चीज़ की पड़ताल करने के लिए स्थापित करेंगे ?

Mr. Speaker : That is a different thing. Leave that thing now. He has assured you that he would enquire into any case, which is brought to his notice. So try to avail of that offer. Now the matter ends there.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

ACCOMMODATION FOR GOVERNMENT SCHOOLS IN DISTRICT LUDHIANA

594. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number at present of Government schools with Government owned buildings/rented buildings, respectively, in Ludhiana District, tehsilwise;

(b) whether Government is considering the desirability of providing suitable accommodation in schools, where inadequate accommodation has been provided in the said district ?

Sardar Partap Singh Kairon : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

ARMS LICENCES ISSUED IN DISTRICT LUDHIANA

595. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of Arms Licences granted in district Ludhiana since January, 1961 together with the names of persons to whom the said licences have been granted;

(b) the criteria adopted for the issue of licences referred to in part (a) above;

(c) whether any cases of murders having been committed by the said Licence-holders during the period referred to in part (a) above have come to the notice of Government; if so, the number thereof ?

Shri Mohan Lal : (a) It is not in public interest to disclose the information asked for. However, any specific case brought to the notice of Government will be duly looked into.

(b) Arms Licences are granted by licencing authorities to suitable persons under the provisions of the Arms Act, 1959.

(c) No.

CONTRIBUTION BY MARKET COMMITTEES TOWARDS NATIONAL DEFENCE FUND

685. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state the total amount todate contributed towards the National

[Comade Makhan Singh Tarsikka]

Defence Fund and invested in the purchase of Defence Bonds and Defence Certificates by the Market Committees in the State, districtwise ?

Sardar Gurbanta Singh : A statement giving the requisite information is attached.

STATEMENT

S. No.	Market Committees in District		Contribution towards National Defence Fund	Investment in National Defence Certificates/Bonds
			Rs.	Rs.
1.	Ambala	..	1,12,100·00	—
2.	Gurgaon	..	15,001·00	—
3.	Karnal	..	3,34,000·00	—
4.	Hissar	..	4,13,500·00	—
5.	Rohtak	..	1,00,000.00	—
6.	Amritsar	..	3,80,100·00	—
7.	Ferozepur	..	8,87,000·00	—
8.	Gurdaspur	..	1,59,000·00	5,000·00
9.	Jullundur	..	1,90,000·00	—
10.	Ludhiana	..	4,00,000·00	—
11.	Hoshiarpur	..	60,000·00	—
12.	Bhatinda	..	4,91,000·00	—
13.	Kapurthala	..	65,000·00	—
14.	Mohindergarh	..	55,000·00	—
15.	Patiala	..	3,30,100·00	—
16.	Sangrur	..	4,76,000.00	10,000·00
	Total	..	44,67,801·00	15,000·00

CONTRIBUTION BY THE MUNICIPAL COMMITTEES TOWARDS THE NATIONAL DEFENCE FUND

686. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the total amount contributed by the Municipal Committees in the State towards the National Defence Fund, Municipal Committee-wise and district-wise ;

(b) the total amount invested in the National Defence Bonds and National Defence Certificates, etc., by the said Municipal Committees in the State, district-wise ?

Shri Mohan Lal : (a) and (b) The statement containing the requisite information, except in respect of Municipal Committees Gohana, Sanaur, and Bassi is appended. The information in respect of these remaining Municipal Committees will be supplied later.

Statement showing the amount contributed by the Municipal Committees in the State towards the National Defence Fund, National Defence Bonds and National Defence Certificates

Names of the Municipal Committees/ Notified Area Committees		Amount contributed towards National Defence Fund	Amount invested in National Defence Bonds and National Defence Certificates etc.
		Rs.	Rs.
DISTRICT HISSAR			
1. Hissar	..	50,250.00	Nil
2. Bhiwani	..	50,000·00	11,000·00
3. Sirsa	..	25,000·00	Nil
4. Mandi Dabwali	..	21,000·00	—
5. Hansi	..	20,000·00	500·00
6. Tohana	..	20,000·00	—
7. Jakhal	..	2,100·00	—
8. Uklana Mandi	..	1,100·00	—
9. Loharu	..	1,000·00	—
10. Kalanwali	..	4,100·00	—
11. Fatehabad	..	10,000·00	—
Total	..	2,04,550·00	11,500·00
DISTRICT ROHTAK			
1. Rohtak	..	1,30,000.00	Nil
2. Jhajjar	..	10,000·00	Nil
3. Beri	..	1,100·00	Nil
4. Bahadurgarh	..	20,000·00	Nil
5. Sonipat	..	10,000·00	Nil
6. Mehm	..	21,100·00	Nil
7. Gohana	..	Not available	—
Total	..	1,92,200.00	Nil
DISTRICT GURGAON			
1. Gurgaon	..	2,500.00	—
2. Farruk Nagar	..	—	—
3. Sohna	..	2,002·00	—
4. Rewari	..	6,501·00	50,000·00
5. Bawal	..	500·00	—
6. Pataudi	..	Nil	—
7. Haily Mandi	..	2,000·00	—
8. Nuh	..	500·00	—
9. Ferozepur Jhirka	..	1,100·00	—
10. Hodal	..	Nil	—
11. Palwal	..	3,100·00	—
12. Ballabgarh	..	3,100·00	20,000·00
13. Faridabad	..	2,500·00	—
14. Notified Area Committee Faridabad	..	25,000.00	—
Total	..	48,803·00	70,000.00

[Home Minister]

Names of the Municipal Committees/ Notified Area Committees		Amount contributed towards National Defence Fund	Amount invested in National Defence Bonds and National Defence Certificates etc.
DISTRICT KARNAL		Rs.	Rs.
1 Karnal	..	35,000·00	Decided to invest Rs 25,000 towards National Defence Certificates
2. Panipat	..	25,251·00	20,000·00
3. Kaithal	..	75,000·00	10,000·00
4. Thanesar	..	5,000.00	Nil
5. Shahabad	..	Nil	Nil
6. Gharaunda	..	15,000·00	5,000·00
7. Pundri	..	Nil	Nil
8. Pehowa	..	5,000·00	5,000·00
9. Ladwa	..	5,000·00	Nil
10 Radaur	..	101·00	Nil
11. Nilokheri	..	2,000 00	—
Total	..	1,67,352·00	65,000·00
DISTRICT AMBALA			
1. Ambala City	..	11,000·00	50,000·00
2. Yamuna Nagar	..	1,25,000·00	Nil
3. Jagadhri	..	5,000·00	—
4. Rupar	..	17,100·00	—
5. Kalka	..	5,001·00	Nil
6. Chhachhrauli	..	2,100·00	—
7. Buria	..	Nil	Nil
8. Morinda	..	5,100·00	Nil
9. Kharar	..	10,000·00	Nil
10. Kurali	..	11,000·00	Nil
11. Sadhaura	..	5,000·00	Nil
12. Nalagarh	..	250·00	Nil
Total	..	1,96,551·00	50,000·00
DISTRICT SIMLA			
1. Simla	..	1,50,000·00	50,000·00
DISTRICT KANGRA			
1. Kangra	..	1,000·00	3,000·00
2. Dharamsala	..	1,500·00	15,250.00
3. Palampur	..	1,100·00	—
4. Nurpur	..	100·00	Nil
5. Sultanpur	..	5,000·00	Nil
Total	..	8,700·00	18,250·00

Names of the Municipal Committees/ Notified Area Committees		Amount contributed towards National Defence Fund	Amount invested in National Defence Bonds and National Defence Certificates, etc.
DISTRICT LUDHIANA		Rs.	Rs.
1. Ludhiana	..	3,00,000.00	Nil
2. Jagraon	..	20,000.00	Nil
3. Raikot	..	10,000.00	Nil
4. Khanna	..	1,00,000.00	5,000.00
5. Samrala	..	1,500.00	1,500.00
Total	..	4,31,500.00	6,500.00
DISTRICT HOSHIARPUR			
1. Hoshiarpur	..	25,000.00	Nil
2. Urmar Tanda	..	10,000.00	Nil
3. Shamchurasi	..	300.00	Nil
4. Gardhiwala	..	251.00	Nil
5. Hariana	..	500.00	9,400.00
6. Dasuya	..	1,000.00	Nil
7. Mukerian	..	10,000.00	5,000.00
8. Una	..	1,000.00	Nil
9. Anandpur Sahib	..	500.00	Nil
10. Garhshankar	..	1,000.00	Nil
11. Naya Nangal	..	Nil	Nil
12. Nangal Township	..	50,000.00	Nil
Total	..	99,551.00	14,400.00
DISTRICT JULLUNDUR			
1. Jullundur	..	2,00,000.00	80,000.00
2. Kartarpur	..	4,130.00	Nil
3. Nakodar	..	5,100.00	60.00
4. Phillaur	..	1,500.00	4,750.00
5. Nurmahal	..	5,100.00	Nil
6. Nawanshar	..	50,000.00	50,000.00
7. Banga	..	3,000.00	Nil
8. Alawalpur	..	101.00	Nil
9. Adampur	..	7,500.00	Nil
10. Rahon	..	500.00	Nil
Total	..	2,76,931.00	1,34,810.00

[Home Minister]

Names of the Municipal Committees/ Notified Area Committees		Amount contributed towards National Defence Fund	Amount invested in National Defence Bonds and National Defence Certificates, etc.
		Rs.	Rs.
DISTRICT FEROZEPUR			
1. Aaohar	..	2,01,000·00	Nil
2. Fazilka	..	30,000·00 20,000.00 (is being paid in montly instalments of Rs. 1,000 each)	Nil
3. Ferozepur	..	37,500·00	Nil
4. Muktsar	..	25,000.00	—
5. Zira	..	6,000·00	Nil
6. Moga	..	25,000·00	Nil
7. Tankanwali	..	2,600·00	Nil
8. Talwandi Bhai	..	7,100·00	Nil
9. Giddarbaha	..	11,000·00	Nil
10. Gurharsahai	..	6,250·00	Nil
11. Dharamkot	..	2,000·00	Nil
12. Jalalabad	..	5,000·00	Nil
13. Malaut	..	11,000·00	Nil
Total	..	3,89,450·00	Nil
DISTRICT GURDASPUR			
1. Gurdaspur	..	5,500·00	Nil
2. Dina Nagar	..	1,000·00	4,000·00 out of Provident Fund Account.
3. Batala	..	31,000·00	Nil
4. Qadian	..	2,000·00	2,500·00
5. Pathankot	..	30,000·00	Nil
6. Dalhousie	..	5,000·00	Nil
7. Dhariwal	..	2,501·00	Nil
8. Siri Hargobindpur	..	1,100·00	Nil
9. Fatehgarh Churian	..	Nil	Nil
10. Dehra Baba Nanak	..	500·00	Nil
11. Sujanpur	..	1,100·00	Nil
12. Narot Jaimal Singh	..	Nil	Nil
Total	..	79,701·00	6,500·00
DISTRICT AMRITSAR			
1. Amritsar	..	5,00,000·00	3,72,100·00
2. Jandiala	..	10,000·00	10,000·00
3. Chhehrata	..	1,000·00	Nil
4. Patti	..	5,000·00	Nil
5. Khemkaran	..	2,550·00	Nil
6. Tarn Taran	..	10,443·00	7,000·00
7. Majitha	..	501·00	Nil
8. Ram Dass	..	Nil	Nil
Total	..	5,29,494·00	3,89,100·0

Names of the Municipal Committees/ Notified Area Committees		Amount contributed towards National Defence Fund	Amount invested in National Defence Bonds and National Defence Certificates, etc.
DISTRICT PATIALA		Rs.	Rs.
1. Patiala	...	1,50,000·00	Nil
2. Nabha	...	10,000·00	20,000·00
3. Rajpura	...	5,000·00	Nil
4. Dera Bassi	...	1,001·00	Nil
5. Sanaur	...	Not available	—
6. Banur	...	2,000·00	Nil
7. Bassi	...	Not available	—
8. Samana	...	5,000·00	20,000·00
9. Sirhind	...	11,000·00	15,000·00
10. Payal	...	500·00	Nil
11. Doraha	...	2,500·00	Nil
12. Amloh	...	1,111·00	4,500·00 being invested
13. Gobindgarh	...	50,000·00	Nil
14. Rajpura Township	...	5,000·00	Nil
Total	...	2,43,112·00	95,500·00
DISTRICT SANGRUR			
1. Sangrur	...	6,500·00	Nil
2. Jind	...	40,300·00	Nil
3. Safidon	...	10,000·00	Nil
4. Malerkotla	...	11,000·00	Nil
5. Ahmedgarh	...	4,000·00	Nil
6. Barnala	...	15,000·00	Nil
7. Sunam	...	7,500·00	Nil
8. Longowal	...	1,500·00	Nil
9. Bhawanigarh	...	5,001·00	Nil
10. Julana	...	20,000·00	Nil
11. Bhadaur	...	2,000·00	Nil
12. Tapa	...	1,001·00	Nil
13- Dhanaula	...	1,500·00	Nil
14. Narwana	...	20,200·00	Nil
15. Uchana	...	9,100·00	Nil
16. Lehragaga	...	4,500·00	Nil
17. Dhuri	...	5,100·00	Nil
Total	...	1,64,202·00	Nil

[Home Minister]

Names of the Municipal Committees/ Notified Area Committees		Amount contributed towards National Defence Fund	Amount invested in National Defence Bonds and National Defence Certificates, etc.
		Rs.	Rs.
DISTRICT BHATINDA			
1. Bhatinda	...	52,100.00	15,000.00
2. Faridkot	...	10,000.00	Nil
3. Kotkapura	...	5,000.00	Nil
4. Rampura Phul	...	27,100.00	6,000.00
5. Mansa	...	1,05,000.00	Nil
6. Kot Fatta	...	500.00	Nil
7. Sangat	...	10,500.00	Nil
8. Maur	...	6,000.00	3,000.00
9. Jaitu	...	5,000.00	2,000.00
10. Budhlada	...	12,500.00	Nil
11. Baretta	...	3,001.00	4,300.00
12. Goniana	...	11,000.00	3,000.00
13 Raman	...	8,513.00	5,000.00
14. Buchomandi	...	25,000.00	6,000.00
Total	...	2,82,214.00	44,300.00
DISTRICT KAPURTHALA			
1. Kapurthala	...	20,000.00	Nil
2. Phagwara	...	31,000.00	Nil
3. Sultanpur	...	1,100.00	Nil
Total	...	52,100.00	Nil
DISTRICT MOHINDRAGARH			
1. Mohindragarh	...	5,100.00	Nil
2. Dardi	...	5,000.0C	Nil
3. Narnaul	...	15,000.00	Nil
4. Ateli	...	5,000.00	Nil
5. Kuniana	...	1,100.00	Nil
Total	...	31,200.00	Nil

REMAINING REPLY TO UNSTARRED QUESTION NO. 686

Shri Mohan Lal :

(a) & (b) The requisite information in respect of the remaining Municipal Committees, i.e., Gohana, Sanaur and Bassi is as under :—

Name of Municipal Committee	Amount contributed towards National Defence Fund	Amount invested in National Defence Bonds and National Defence Certificates, etc.
	Rs	Rs
1. Gohana	16,000.00	500.00
2. Sanaur	1,100.00	Nil
3. Bassi	5,146.07	Nil

The Municipal Committee, Rohtak has supplied modified figures as under :—

Rohtak ..	1,20,000.00	Nil

Note.—The information in respect of other Municipal Committees has since been supplied.

LETTER FROM LABOUR UNION, GOBINDGARH

737. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Home Minister be pleased to state whether the Secretary to Government, Punjab, Labour Department received any letter dated 3rd April, 1961 from the Labour Union, Gobindgarh; if so, the contents thereof and the action taken thereon ?

Shri Mohan Lal : Yes. It was originally addressed to the Labour Commissioner, Punjab, and a copy was endorsed to the Secretary to Government, Punjab, Labour Department, and related to closure of certain Mills at Mandi Gobindgarh. Enquiries made had revealed that the situation had arisen due to shortage of billets and other raw materials. The Secretary of the Union had been advised through the Labour Officer, Patiala to serve regular demand notices on the respective managements so that the matter could be examined on merits.

IMPERIAL ELECTRIC INDUSTRIES, PATIALA

738. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Chief Minister be pleased to state whether it is fact that the Imperial Electric Industries, Patiala, has been locked up, if so, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : Yes. But there had not been any declared "Lock-out" under the provisions of the Industrial Disputes Act. The enquiries have, however, revealed that the factory had been closed on 3rd May, 1960 due to some rift among the partners.

REPRESENTATIONS IN REGARD TO MIDDLE SCHOOL EXAMINATION

764. Comrade Ram Piara: Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) with reference to the reply to Unstarred Question No. 486 printed in the list of questions for 8th November, 1962, whether the Chief Minister received a letter from any Legislator of district Karnal during the month of January, 1963, regarding the case of the son of a widow in connection with the Middle School Examination; if so, a copy thereof be laid on the Table of the House with the details of the action, if any, taken thereon ;

(b) whether any target date has been fixed to finalise the matter referred to in part (c) of the reply to said Question; if so, what ;

(c) whether the Roll Number chits stated as not traceable have been traced out by now ; if so, when; if not, the reasons therefor ; and the action, if any, taken in the matter. ?

Sardar Partap Singh Kairon: (a) & (b) Yes. A copy of the letter is laid on the Table of the House. The D. I. S. Ambala, was directed on 20th February, 1963, to issue a certificate in favour of the son of the widow according to the candidate's correct particulars.

(c) No. The Inspector of Schools, Ambala Division, has been asked to fix responsibility for the loss of Roll Number chits and to recommend action to be taken against the person at fault.

Ram Piara Comrade, M. L. A.

Phone No. 172
L/309 Model Town,
Karnal 7-1-63

To

S. Partap Singh Ji Kairon,
Chief Minister-cum-Education
Minister, Chandigarh.

Dear Sir,

I WANT to draw your kind attention towards the reply to question unstarred No. 486, dated 8th November, 1962 admitted in the name of Com. Ram Piara, M.L.A. under Heading "Representations in regard to M. S. Examinations."

The contents of the reply do not represent any efficiency in the Education Department because a number of representations have no say in the Department of which you yourself is the incharge.

Besides so many, two communications were received by the Department as indicated in part (b) of the reply written by me and the copies had been supplied to me. The 1st is dated 18th May, 1962 which indicates that "Sufficient correspondence had already taken place". "The boy is the son of a widow". This Department has not been able to rectify its mistake and has not been able to redress the grievance though an M. L. A. like me (Ram Piara) has been pressing the matter since long.

Reluctantly I had to put an Assembly Question which appeared on the list dated 8th November, 1962.

About two months have further passed and yet there is no rectification.

May I know, what is the remedy ? So am I in a position to give any credit to the Department ? Will you try to imagine the fate of other departments under other Ministries ? Do you advise me not to listen the widow and the son of the widow ? Can we measure their anxiety ? I am happy that on 1st January, 1962 you correctly assessed in the party meeting, that there is corruption and corruption every where and we all have to join hands in eradicating the same. My services are already at the disposal of this sacred work but I am afraid that you sometimes do not take in good faith for the reasons best known to you. I seldom expected any thing except justice, the redress of grievances, curb on the incomes of both rich and others who are busy in grabbing money through fair and unfair means and also the disappearance of corruption, favouritism, nepotism, high-handedness and maladministration.

I have always pleaded for the moral values and have always condemned the development of double personality, one to profess, the other to practice.

I am voluntarily undergoing sufferings and you know much of that. You also fully know that parallel agencies are working in the Districts and many a time the administration accommodates the agency holders for wrong things and refuses the Legislators for right things. If you like I can quote as many examples as you need but for the present through this letter I want to stress upon you for the delivery of justice to the widow and her poor son who are crying since long. I myself am also crying since 18th May, 1962. Without any reservation, I can say that staff is increasing but efficiency is on the decrease. Only a few days back this Assembly Question No. 486, dated 8th November, 1962, was placed before Shrimati Om Prabha, the then Deputy Education Minister. How many times an M. L. A. can pursue one issue and for how long ? One feels exhausted but justice does not come to him. Now may I expect the justice at your earliest convenience ? May I expect any interim reply and acknowledgement of this letter also.

Thanking you.

Yours faithfully,

Sd/- Ram Piara, M. L. A., Karnal.

SUSPENSION OF WORK ON THE NARWANA BRANCH KARNAL LINK

Comrade Ram Piara : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether it is a fact that work on the Narwana Branch Karnal link (starting from Narwana and entering into the Western Jamuna Canal) has recently been suspended ; if so, the date thereof, together with the approximate amount so far spent thereon ;

(b) whether it is also a fact that some of the area acquired for the said canal has been returned to landowners ; if so, when and the area of land so returned ?

Chaudhri Ranbir Singh: (a) Yes, the work on the Western Jamuna canal Feeder Project was suspended on 30th November, 1962. The amount spent thereon is Rs 25 lacs approximately.

(b) No.

PENDING T. A. BILLS OF DOCTORS OF PRIMARY HEALTH CENTRES AND UNITS

781. Shri Amar Singh : Will the Minister for Finance be pleased to state whether it is a fact that certain T. A. bills of Doctors of Primary Health Centres and Units in Hissar District are pending payment for the last two years ; if so, the reasons therefor stating the number of said T. A. bills pending payment from January, 1961 to 31st January, 1963?

Dr. Gopi Chand Bhargava : Yes; two bills, one for October/November, 1961 and the other for December, 1961/January, 1962, for Rs 18 and Rs 15, respectively. The claimant is alleged to have shown some fictitious journeys in these bills and the matter is under investigation.

NAIB-TEHSILDARS, KANUNGOS AND PATWARIS IN HISSAR DISTRICT

782. Shri Amar Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total number of Patwaris, Kanungos and Naib-Tehsildars in the Revenue Department working in the Hissar District together with the number among them belonging to the scheduled castes ;

(b) the number of persons out of those mentioned in part (a) above who have recently been retrenched or are likely to be retrenched together with the reasons therefor ;

(c) whether there is any proposal under the consideration of Government to re-employ the said retrenched Patwaris; if not, the reasons therefor ?

Sardar Ajmer Singh :

(a)	*First part*—Patwaris	..	558
	Kanungos	..	37
	Naib-Tehsildars		17
	Second part—Patwaris	..	29
	Kanungos	..	2
	Naib-Tehsildars		2
(b)	*First part*—Patwaris	..	185

Second part—They have been retrenched being junior-mosts to make room for the senior hands who have been rendered surplus due to the reduction of staff made in the Consolidation Department in view of the present National Emergency.

(c) Out of retrenched Patwaris, 47 have since been reappointed as Patwaris. Those who are physically fit are encouraged to join Military and Police forces. Wherever possible they are being absorbed in other Departments. Accepted Patwari candidates will be absorbed in accordance with their seniority whenever vacancies occur due to the retirement of Patwaris or the creation of additional posts for miscellaneous duties.

BUS SERVICE ON CHANDIGARH SISWAN ROAD VIA KURALI ETC.

800. Comrade Shamsher Singh Josh: Will the Chief Minister be pleased to state whether any repesentation has recently been made to Government to start bus service on (1) Chandigarh-Siswan Road via Kurali, (2) Chandigarh-Mullanpur-Garibdass Road, (3) Rupar-Bela Road, and (4) Morinda-Rupar Road; if so, the action so far taken or proposed to be taken thereon ?

S. Partap Singh Kairon : Representations were received for opening of Chandigarh-Kurali *via* Mullanpur-Garibdass and Rupar-Bela-Behrampur-Kacha Machhiwara routes but no representation was received in respect of Chandigarh-Siswan via Kurali and Morinda-Rupar routes.

Chandigarh-Kurali route *via* Mullanpur-Garibdass has since been thrown open to motor traffic whereas the Rupar-Bela-Behrampur-Kacha Machhiwara route is being surveyed.

DISTRICT EMPLOYMENT ADVISORY COMMITTEE, PATIALA

804. Comrade Babu Singh Master: Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the names of the Workers' representatives on the District Employment Advisory Committee, Patiala;

(b) the names of those on whose recommendations, the said representatives were taken in the said Committee ?

Shri Mohan Lal : (a) (i) A representative of Horticulture Labour Union, Bara Dari, Patiala.

(ii) A representative of P.W.D. Workers Union (B & R) Patiala. The representatives are not nominated by name.

(b) The representatives of workers were recommended by the Director Employment, Punjab in consultation with the Labour Commissioner, Punjab and some labour leaders of Patiala.

TRADE UNIONS IN PATIALA DISTRICT

805. **Comrade Babu Singh Master** : Will the Home Minister be pleased to state the names of the Registered Trade Unions in Patiala District at present ?

Shri Mohan Lal: A list of the names of the Registered Trade Unions in Patiala District is as under :—

1. Central Bank of India Employees Union, Patiala.
2. Bhupindra State Press Workers Union, Patiala.
3. The P.W.D. Mechanical Class IV Workers Union, Patiala.
4. The Municipal Employees Union, Patiala.
5. The Flour Mills Workers Union, Patiala.
6. The Patiala Press Workers Union, Patiala.
7. The Hind Wire Workers Union, Patiala.
8. The B. T. C. Workers Union, Patiala.
9. Sewing Machine Workers Union, Bassi Pathana.
10. The Industrial Workers Union, Rajpura.
11. The Factory Area Labour Union, Patiala.
12. Imarti Mazdoor Union, Patiala.
13. Balmiki Union, Patiala.
14. The Shops Trade Employees Union, Patiala.
15. The Trade Employees Union, Patiala.
16. District Transport Workers Union, Patiala,
17. Motor Driver and Transport Workers Union, Patiala.
18. Pepsu Road Transport Corporation Union, Patiala.
19. The Punjab Truck Driver and Cleaners Union, Patiala.
20. The Rickshaw Drivers Union. Patiala.
21. The Line-man Staff Union, Doraha.
22. The Milk Food Factory Workers Union, Nabha.
23. The Municipal Employees Union, Banur.
24. The District Drivers Union, Patiala.
25. The Punjab State Electricity Board Association Engineering Association Flate No. 3, Standard Radio Building, The Mall, Patiala.
26. The Municipal Octroi Employees Union, Rajpura.
27. The Bahadurgarh Factory Workers Union, Patiala.
28. The Cantt. Board Employees Union, Subathu Cantt.
29. The Daggshai Cantt. Board Employees Union, Daggshai.
30. Kausauli Cantonment Board Employees Union, Kausauli.
31. The Punjab Animal Husbandry Class III Employees Union, Doraha.
32. The Cantonment Board Employees Union, Subathu Cantt.
33. The Municipal Employees Union, Nabha.
34. Lady Linlithgow Sanatorium Workers Union, Kausauli.
35. Bakery Workers Union, Patiala.
36. Simla Hills Building and Sarak Mazdoor Union, Dharampur.

37. Municipal Employees Union, Mandi Gobindgarh.
38. Goetze Workers Union, Bahadurgarh.
39. The Road Master Workers Union, Rajpura.
40. Industrial Workers Union, Sirhind.
41. Motor Transport Workers Union, Nabha.
42. The C. R. I. Workers Union, Kasuali.
43. Truck Operators Union, Mandi Gobindgarh.
44. National Institute of Sports Employees Union, Patiala.
45. Hotel Workers Union, Patiala.
46. Municipal Employees Union, Mandi Gobindgarh.
47. Tailor Workers Union, Patiala.
48. Thapar Institute of Engineering and Technology Employees Union, Patiala.

FOUR-WHEELED VEHICLE FOR PRIMARY HEALTH CENTRE, LONGOWAL DISTRICT SANGRUR

837. Sardar Pritam Singh Sahoke : Will the Minister for Finance be pleased to state whether it is a fact that Government have provided four-wheeled vehicles to each of the Primary Health Centres in district Sangrur; if so, whether any such vehicle has been provided to the Primary Health Centre, Longowal, district Sangrur ?

Dr. Gopi Chand Bhargava :

(a) No, Sir.

(b) No, Sir. The case for providing a vehicle to the Primary Health Centre, Longowal, by the UNICEF authorities is under correspondence with them.

CALLING ALLING ATENTION NOTICES

10.00 a. m.

Mr. Speaker : श्री बलराम जी दास टण्डन की Calling Attention motion about some factories in Faridkot है इस के बारे में एक शार्ट नौटिस क्वेसचन का नोटिस भी है । You can get the requisite information. This matter is not of a public importance as to form subject matter of a Calling Attention notice. (A Calling Attention Motion has been given Notice of by Shri Balramji Das Tandon regarding certain factories in Faridkot. There is a short notice question also regarding this matter. You can get the requisite information. This matter is not of such a public importance as to form subject-matter of a calling Attention Notice.)

Mr. Speaker : The Second Notice is—

"That a deputation of Goldsmiths was withheld by the Police forcibly from meeting the Prime Minister, Pandit Nehru at Amritsar on 3rd March, 1963. This illegal detention of persons wanting to wait upon the Prime Minister is quite serious."

If the Government want to clarify the position they can do so.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੁਛ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਅਸੀਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ । ਸਾਊਂਡ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਕੁਛ ਨੁਕਸ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਸਾਊਂਡ ਸਿਸਟਮ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ। ਕੈਪੀਟਲ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ । ਹੁਣ 10 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਇਹ ਫੇਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ । (The hon. Member has said that nothing is audible to that side. The persons concerned into the sound system may be asked to set it right. The Capital Minister was requested in this behalf. By his efforts the system was improved. Now after the lapse of 10 days it has again become defective. Efforts will be made to set it right.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਕੁਛ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹੀ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ ਨੇ ਇਕ ਕਾਲਿੰਗ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ 3 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਗੋਲਡਸਮਿਥਸ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਪਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਲ-ਲੀਗਲੀ ਡੀਟੇਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। (This thing has been heard by all. Shri Balramji Dass Tandon has given a Calling Attention Notice that a deputation of goldsmiths wanting to meet the Prime Minister on 3rd March was ill-ilgally detained and not allowed to wait upon the Prime Minister.)

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਲਲੀਗਲੀ ਕਿਵੇਂ ਡੀਟੇਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ? ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੋਂ ਵਕਤ ਲਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਅਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਇਹ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ ਸੀ । ਸਰਕਟ ਹਾਊਸ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਐਨਸਰਕਲ ਕਰ ਲਿਆ

ਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਜਦ ਤਕ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸਰਕਟ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਚਲੇ ਨਾ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਰਖਿਆ।

ਸਰਦਾਰ ਜੋਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਉਹ ਤਾਂ ਉਥੇ ਸਿਰਫ 5,6 ਘੰਟੇ ਹੀ ਠਹਿਰੇ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣ ਦਿਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਠਾਈ ਰਖਿਆ। ਇਹ ਬੜੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ।

Mr. Speaker: Sardar Jai Inder Singh ! the Government can explain the position. They do not need any advice from you.

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸੈਕਸ਼ਨ ਮਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਫਰਯਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਫਰਯਾਦ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰੇਂਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

Chief Minister: Mr. Speaker, the hon. Member is exploiting the gallery. You should not permit him to do so.

श्री अध्यक्ष : आप की एडजर्नमैंट मोशन हो या कालिंग अटैनशन मोशन उसी पर स्पीच शुरु कर देते हैं, इस की इजाजत नहीं है। वह कहते हैं कि न तो किसी ने मिलने का वक्त ही लिया था और न ही इजाज़त ली गई थी। How can the Prime Minister be available to every body without prior appointment. The Chief Minister has stated that the matter is not within his knowledge. No body has been detained. The matter ends there. (The hon. Member starts making a speech whether he gives notice of an adjournment or a calling attention motion. This is not permissible. The Chief Minister has said that no body had requested for an appointment or permission to see the Prime Minister. How can the Prime Minister be available to everybody without prior appointment ? The Chief Minister has stated that the matter is not within his knowledge. No body has been detained. The metter ends there.)

श्री बलराम जी दास टंडन : पुलिस उनके पहुंचने पर उन को बता सकती थी मगर उन को तो पहले ही डिटेन कर लिया गया।

श्री अध्यक्ष: उन्हों ने कह दिया है कि कोई आदमी डिटेन नहीं हुआ। (The hon. Chief Minister has stated that no body had been detained.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਕੱਲ, ਕਾਲਿੰਗ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਅਜ ਤੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਹੀ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਟੱਟੀ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਕੁੱਟਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲਏ ਗਏ।

Mr. Speaker: I have not been able to take a decision. I will look into it.

———

BILL (LEAVE TO INTRODUCE)

THE PUNJAB VILLAGE COMMON LANDS (REGULATION) (SECOND AMENDMENT) BILL, 1963

Pandit Mohan Lal Datta (Amb): Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Village Common Lands (Regulation) (Second Amendment) Bill, 1963.

Mr. Speaker: Motion moved—

> That leave be granted to introduce the Punjab Village Common Lands (Regulation) (Second Amendment) Bill.

Mr. Speaker: Question is—

> That leave be granted to introduce the Punjab Village Common Lands (Regulation) (Second Amendment) Bill.

After ascertaining the votes of the Members present by voices, Mr. Speaker gave an opinion. The opinion was challenged. The bells were sounded. The question was put again and the leave was refused.

THE LEAVE WAS REFUSED.

ANNOUNCEMENT BY THE SECRETARY REGARDING A BILL

Mr. Speaker: The Secretary will now make some announcement.

Secretary: Under Rule 2 of the Punjab State Legislature (Communications) Rules, 1959, I have to inform the House that the Punjab Appropriation Bill, 1963, passed by the Punjab Vidhan Sabha on the 5th March, 1963, and transmitted to the Punjab Legislative Council the same day, has been agreed to by the said Council without any recommendation on the 6th March, 1963.

RESOLUTION(S)

(i) Regarding congratulations to the Chief Minister for reducing the size of the Ministry etc etc. (Resumption of discussion).

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ ਤਰਮੀਮ ਦਿੱਤੀ ਹੈ; ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ।

श्री अध्यक्ष : पहला जो रैज़ोल्यूशन है उस पर काफी बहस हो चुकी है अब दूसरे रैजोल्यूशन को भी मौका मिलना चाहिए । जिसका नोटिस आपोजीशन ने दिया है । मैंने गवर्नमैंट बैंचिज़ से भी दरखास्त की है कि एक आध स्पीच के बाद इसे खत्म कर दिया जाए । सरदार गुरनाम सिंह जी चार पांच मिनट बोल लें उसके बाद दो मिनट के लिये सरकार की तरफ से कोई जवाब दे ले । (Quite a good deal of discussion has already taken place on the first resolution. The House should now get an opportunity to discuss the second Resolution given notice of by the Opposition. I have requested the Government Benches too to finish the present

Resolution after a speech or two. Sardar Gurnam Singh may speak for about four or five minutes and thereafter some body from the Government Benches will reply to the debate in a couple of minutes).

Sardar Gurnam Singh: Sir, I bow to your decision and will not take long.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਬਹਿਸ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਤੇ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਏਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਏ । ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਲੈਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਘੱਤ ਨਬੇੜ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰਨ । ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਤੇ ਹੈ ਉਹ ਚਾਈਨੀਜ਼ ਦੇ ਅਗਰੈਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਮਤਾ ਜੋ ਨੰਬਰ 3 ਤੇ ਹੈ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ Animal Husbandry, Poultry, Dairy Farming ਤੇ Small-scale Industries ਨਾਲ ਤਾਲੁੱਕ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਮੁਕਾਉ ਤਾਕਿ ਉਹ ਆ ਸਕੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਰਾਏਕੋਟ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਚੰਦ ਮਿੰਟ ਹੀ ਬੋਲਾਂਗਾ । ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੇਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਛ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕਿਹਾ ਸੀ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ।

Mr. Speaker : Quite a number of hon. Members have spoken on this resolution. I requested the Government and they have also agreed that the next resolution be taken up today. I am sorry that some hon. Members from the Opposition Benches are not agreeable to this but instead are insisting to speak on this very resolution.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੇ ਹਨ । ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਮੈਥੋਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਕਨਿੰਗ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : No interruption please.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਥੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਵਿਚ 70 ਇਨਸਟਰੱਕਟਰ ਰਖੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ ਵਿਖੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਗਈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੇ ਹੀ, ਇਨਫੈਨਸੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਰੀਵਾਇਵ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋ ਅੰਦਰ ਜਾਰੀ ਰਖਣ ਲਈ ਨਵੰਬਰ, 1962 ਵਿਚ ਇਕ ਸਕੀਮ ਪਾਸ ਕੀਤ ਸੀ । ਪਰ ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਕੀਮ ਸਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਆਖਿਰ 1,674 ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿਤੇ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਗਏ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਗੱਲ ਗ਼ੌਰ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਹੈ ਕਿ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਅਲਾਦੀਨ ਦਾ ਚਿਰਾਗ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ 144,397 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰੇਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਤਾਂ ਪਬਲਿਕ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਾਸਰ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਲੱਖ ਚਵਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਟ੍ਰੇਨ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਚੀਨ ਤਾਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਾਂ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ । ਪਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਜੋ ਕਾਮਨ ਸੈਂਸ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦਾ । ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਲੱਖ 44 ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰੇਨ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਵਾੜਾ ਨਹੀਂ । (ਵਿਘਨ) ਕਪਤਾਨ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ । (ਵਿਘਨ)

(Interruptions from the Opposition Benches)

Mr. Speaker : I will not permit all this noise. I will not put up with any more interruptions. I am sorry to say that leniency which has been shown by me is being abused now.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਕਪਤਾਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਮੇਰੀ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸੇ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਜੀਪ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ਾਤੀਆਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਟੈਕਸ-ਪੇਅਰ ਦਾ ਰੁਪਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਲਈ ਜੀਪਾਂ ਸਰਕਾਰੀ, ਮੋਟਰਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਰੁਪਿਆ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ, ਕੀ ਕੁਝ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਾਇਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਹ ਕਿਸੇ ਜਮਹੂਰੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਇਵੇਟ ਆਰਮੀ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਇਵੇਟ ਆਰਮੀ ਹੈ । ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵਕੀਲ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਉਹ ਠੰਢੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਇਕ ਪ੍ਰਾਇਵੇਟ ਆਰਮੀ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ । ਅਜ ਤੋਂ ਇਕ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਨਾਈਟਸ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਰਖੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਤਾਂ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਾਂਗਾ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਇਵੇਟ ਆਰਮੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਨਾ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ, ਨਾ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਾਬਤਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਡਸਿਪਲਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਰੀਕਰੂਟਮੈਂਟ

ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਜੋ ਅਜ ਸੂਬੇ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵ੍ਹਿਮ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਵਹਿਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਲਈ ਇਸ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਨੂੰ ਸਤ ਅਠ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਪ੍ਰਾਇਵੇਟ ਆਰਮੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ? ਪ੍ਰਾਇਵੇਟ ਆਰਮੀ ਤਾਂ ਆਪ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਮੰਨ ਗਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਆਰਮੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਪਿਛੇ ਕੋਈ ਲੀਗਲ ਸੈਂਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ । ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਯਰਕਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਵਿਚ ਮਿਲਾਣ ਲਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਰਹਿਣ ਦਿਉ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਸ ਆਰਮੀ ਨੂੰ ਤੇ ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਮੁਕਦਮੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕੀ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਜੈਸਟ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅੱਛਾ ਕੋਰਸ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜ਼ਿੱਦ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਛੱਡ ਦੇਵੇ । ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੈਸਟੀਜ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਮਹੂਰਤ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਜਿੰਨਾਂ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਬਰੀਅਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਫਿਰ ਮੈਂ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਬਾਰੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੇਵਲ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਇਲਾਨ ਕਰ ਦੇਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਲੱਖ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀ ਸੈਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਜਿੱਦਣ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਸ਼ੋ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲ ਟੋਪੀਆਂ ਵੰਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲਾਲ ਸਾਫੇ ਵੰਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਟਰੱਕ ਲਦ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਿਛੇ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸ਼ੋ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਉਥੇ ਸਾਂ । ਮੈਂ ਜੰਡਿਆਲੇ ਤੋਂ ਆਏ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿਉਂ ਭਈ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਸਾਨੂੰ ਲਾਲ ਸਾਫੇ ਵੰਡ ਦਿਤੇ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਵਿਚ ਲੱਦ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਲੈ ਆਏ ਹਨ । (ਹਾਸਾ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਆਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਲਗੇ । ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਗਈ ਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਤੋਂ ਵਡੀ ਗ਼ੱਦਾਰੀ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਇਥੇ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਤਾਂ ਡਰ ਵੀ ਹੈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ । ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਲ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ? ਇਸ ਤੋਂ ਵਡਾ ਧੋਖਾ ਹੋਰ ਮੁਲਕ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਐਮਰਜੰਸੀ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਣਾ ਇਹ ਤਾਂ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਗੱਲ ਹੈ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਟਰੱਕ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਇਹ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਵਲੋਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸ਼ੋ ਸੀ ।

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਬਕ ਵਜ਼ੀਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਜੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤੜਫਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚਾਇਆ । ਮੇਰੇ ਫਾਜ਼ਲ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿ ਗਏ ਹੋ । ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਜਨ ਸੰਘ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜਾਂ ਜਨ ਸੰਘ ਤੇ ਕੋਈ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਐਲਯੂਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰੁਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਬਾਡੀ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਜਨ ਸੰਘ ਨੇ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਵਾਂਗ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ 7 ਜਾਂ 8 ਲਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । (ਵਿਘਨ)

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਐਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(*Interruption by Captain Rattan Singh*)

Mr. Speaker: I would request the Chief Parliamentary Secretary to ask the hon. Member (Captain Rattan Singh) not to make interruptions.

(*Interruption by Captain Rattan Singh again*)

Mr. Speaker: If the hon. Member wants to speak, he can do so and express his viewpoint but interruptions like this will not lead us anywhere.

Capt. Rattan Singh: I will submit, Sir................

Mr. Speaker: Order, please.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਫੇਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕਾਨੋਮੀ ਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਏਥੇ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਕਿਸ ਢੰਗ ਦੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਐਫ. ਏ. ਪਾਸ ਪ੍ਰੈਸ ਲਾਈਜ਼ਨ ਅਫ਼ਸਰ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ, ਬਲਕਿ ਖੁਦ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਅਪਾਇੰਟ ਕੀਤਾ । ਏਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਮੈਕਸੀਮਮ ਏਜ ਲਿਮਿਟ ਵੇਵ ਕੀਤੀ........

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਰਤਾਪ ਗਰਗ: ਮੈਂ, ਜਨਾਬ, ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਤੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕੀ ਵਾਸਤਾ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਉਹ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ । (Yes, he can speak).

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਫਿਕਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਮਤੇ ਤੇ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ (ਹਾਸਾ) । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਖਾਸ ਸ਼ਖਸ ਲਈ ਮੈਕਸੀਮਮ ਏਜ ਲਿਮਿਟ

ਵੇਵ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਐਫ. ਏ. ਪਾਸ ਨੂੰ 525–650–30–800 ਦੇ ਗਰੇਡ ਵਿਚ ਲਾ ਦਿਤਾ । ਇਕ ਐਡਵਾਂਸ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਦਿਤੀ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ 21-4-59 ਨੂੰ ਅਪਾਇੰਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 9-5-60 ਨੂੰ 650 ਰੁਪਏ ਉਸ ਦੀ ਪੇ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਕੀ ਇਹ ਇਕਾਨੋਮੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? ਉਸ ਨੂੰ ਪਬਲਕ ਸਰਵਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਰਵਿਊ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਿਉਂਕਿ 700 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤੋਂ ਵਧ ਆਮਦਨ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਤਨੀ ਕੁ ਤਨਖਾਹ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੀ ਸੀ । ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ । ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਪਬਲਕ ਅਕਾਉਂਟਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਪੋਟ ਵਿਚ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਹੋਈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜੇ ਸਬੂਤ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਾਕੇ ਦੇਖ ਲੈਣਾ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਇਸ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਮਤੇ ਵਿਚ ਦਿਲੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ (ਤਰਨਤਾਰਨ): ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਮੁਬਾਰਕ-ਬਾਦ ਦਾ ਅਜ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਚਾਂ ਤੋਂ ਕਹਿਣਾ ਜਿਹੜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲਾਤ ਬਾਰੇ ਹਮਾਤੜ ਵਰਗੇ ਜ਼ਹਿਨੀ ਤਜ਼ਬਜ਼ਬ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਨੂੰ, ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਉ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕੁਝ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਹਾਸਾ)

ਕੁਝ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਨਜ਼ਰ ਕੁਝ ਵਜ਼ਾਰਤਾਂ ਬਦਲੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਇਹ ਸਭ ਡੀਫੈਂਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨੀਤੀ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੀਡਰ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਫੇਰ ਵਜ਼ਾਰਤਾਂ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਜਾਣ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਤਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਹੀ ਪੈਣਗੀਆਂ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਪਾਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਠੀਕ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਕਰਨ ਠੀਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ.........

Mr. Speaker: It has no connection with the party. The resolution was given notice of by the hon. Members in their individual capacity.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ: ਨਹੀਂ ਜੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਮੂੰਹੋਂ ਗੱਲ ਨਿਕਲ ਗਈ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਦਾ ਹੀ ਖਿਆਲ ਦਰੁਸਤ ਹੋਵੇ (ਹਾਸਾ) । ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਕਿ ਇਸ਼ੂਜ਼, ਮੈਰਟਸ ਤੇ ਜਾਣ, ਕਿਸੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੇਣਾ, ਉਸ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਗਲਤੀ ਕਹਿਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਤਾਂ ਦਰਕਨਾਰ ਰਿਹਾ ਬਲਕਿ ਏਥੇ ਤਾਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀਆਂ ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਫਿਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਕਾਮਿਆਬੀ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਹੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਰਸਤੇ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਪਰ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਇਕੋ ਇਕ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਦੀ ਤਾਈਦ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਂ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਮਾਸਟਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਹੱਸ ਕੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਰਟ-ਕੱਟ ਜਿਹੜਾ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ ਉਹ ਇਹੋ ਇਕੋ ਇਕ ਹੈ ਕਿ ਵਕਤ ਦੇ ਹਾਕਮ ਦੀ ਰੱਜ ਕੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਇਕੋ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ । ਇਤਨੀ ਵੱਡੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਜਨਤਾ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਜ਼ਾਰਤੀ ਫੌਜ ਅਤੇ ਹਜੂਮ ਵਗੈਰਾ, ਵਗੈਰਾ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਕੁਝ ਚਿਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਨ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵਾਵੇਲਾ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦਾ ਘਟ ਕਰਨ ਦਾ ਮਚਾਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਅਜ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਲ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਾਂ । ਆਖਿਰਕਾਰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੁਅੱਜ਼ਜ਼ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਨੇ ਇਕ note ਦੇ ਉਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਕੇ ਇਕ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਊਪਣਾ ਸਮਝੋ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁਲ ਸਮਝੋ ਜਾਂ ਫੇਰ ਸੂਝ ਬੂਝ ਸਮਝੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ 96 ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 47-48 ਮੈਂਬਰਜ਼ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ । ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਤ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ ਸਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਮੁਬਾਰਕ-ਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਐਸੇ ਨਾਜ਼ਕ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਫਰਜ਼-ਸ਼ਨਾਸੀ ਵਿਚ ਕੋਤਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਆਪਣਾ ਅਜ਼ਹਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਸਮਝਿਆ । ਅਸਲ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਇਹ ਹਨ । ਫੇਰ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਉਹ ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਅਸਤੀਫੇ ਦਿਤੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸੱਜਣ ਐਸੇ ਵੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਅਸਤੀਫਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਦੀ ਜਾ ਕੇ ਧੂੜ ਉਡਾਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਾ ਪਵੇ । ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਪਰ (ਉਂਗਲ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ) ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਏਥੋਂ ਦੇ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ, ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੱਗੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਖਣ ਰਖਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਤਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਅੱਜ ਅਸਤੀਫਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਤੇ ਲਗਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਕਿ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਦਿੰਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਹਾਲਾਤ ਨਾਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਸਿਰਦਰਦੀ ਹਟ ਜਾਂਦੀ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਣੀ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਚਿਰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ

ਦੇ ਕੁਝ ਉਲਟ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਕਰਨੀ ਪਏ । ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਮੋੜਨਾ ਪਏਗਾ । ਜੇ ਅਜ ਇਹ ਕਤੱਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਣ ਕਿ ਆਇੰਦਾ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੱਠ ਭੱਜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਫੇਰ ਮਨਿਸਟਰ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਦੇਈਏ । ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਤੁਸੀਂ Public ਨੂੰ ਦਿਉ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮਨਿਸਟਰੀ ਘਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਦਿਉ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 47 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰ ਲਿਆ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਏਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿਉ ਔਰ ਜੇ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੋਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਫਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂਗੇ ਮਗਰ ਅਜੇ ਤਾਂ ਭੱਜੋ-ਨੱਸੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਰ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣ ਜਾਈਏ। ਇਹ ਅਗਰ ਕਸਮ ਖਾ ਲੈਣ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਨੈਸਟਲੀ ਅਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਜ਼ੀਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੇ ਬਾਰੇ ਏਥੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਟਿਸਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਐਗਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਅਲਿਕ ਆਪਣੀ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਰਾਏ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਨੂੰ ਸ਼ਕ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ । ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਗਿਆ ਔਰ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਢਿਲਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਪੀਡ ਅਪ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਕੀ ਕਰੀਏ ਜੀ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਮਗਰ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀ ਕੀਤਾ । ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਲ੍ਹ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਕੋਈ ਸਟੈਚੂਟਰੀ ਬਾਡੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਮਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੀਫੈਂਸ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਹੋਵੇ ਲੇਕਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਵਗੈਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਪੋਸਟਪੋਨ ਕਰ ਦਿਉ ਤਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਚੰਦ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਨਾ ਲੈਣੀ ਪਵੇ ।

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਔਰ ਏਸ ਪਾਸੇ ਵਲੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ । ਦਿਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰੌਲਾ ਵਗੈਰਾ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡਾ ਕੰਡਾ ਤਾਂ ਕਢਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਔਰ ਹੁਣ ਅਗਾਹਾਂ ਲਈ ਵੀ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਤੇ ਫੇਰ ਇਹ ਮਨਿਸਟਰ ਨਾ ਬਣ ਜਾਣ । ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ

[ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ]

ਸਾਹਿਬ, ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਮਨਿਸਟਰ ਨਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਬੜੇ ਤੋਂ ਬੜਾ ਸੇਂਟ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਇਹ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਥ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਵਰ ਆਵੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਐਸਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਵਾਲੰਟੇਰੀਲੀ ਆਖੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਖਤਿਆਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦੇਣ ਦੀ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਨਾ ਦਿਉ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਅਗਾਂਹ ਲਈ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਇਹ ਮਤਾ ਤਾਂ ਬਾਈ-ਚਾਨਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਜੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤੇ ਬੋਲੋ। ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਅਜ ਜਿਤਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਘਟਾਉਣ ਤੇ ਹੋਈ ਹੈ ਉਤਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨ ਦੀ ਫਤਹਿ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਚੀਨ ਭਾਵੇ ਆਵੇ ਭਾਵੇਂ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗ਼ਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਮਿਆਰ। ਮੈਂ ਢਿਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਨਿਸਟਰ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਨਿਸਟਰੀ ਤੋਂ ਰੀਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਹੀ ਰੀਜ਼ਾਇਨ ਕਰਕੇ ਦਸੋ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿਆਂਗੇ। ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਾਂਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਤਿਆਗ ਹੈ। ਸੱਚੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਹੀ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਰੀਆਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਗਣ। ਬਾਕੀ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀ ਕਿ ਇਹ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਢਿਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ: ਫੇਰ ਠੀਕ ਹੈ ਜੀ। ਜੇ ਢਿੱਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟ੍ਰੀ ਸਵੇਂਅੰਮ ਸੰਘ ਦੀ ਬੜੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਗਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਵਾਏ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਹੁਣ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਮਜ਼੍ਹਬ ਦੇ ਹੀ ਝਗੜੇ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਮਿਊਨਲ ਆਰਗਨੀਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦਾ ਏਥੇ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਸਟੈਚੂਟਰੀ ਬਾਡੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਨੈਸ਼ਨੈਲਿਟੀ ਦੀ ਤਰਫ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਮੌਕਾ ਪਏਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਜ਼੍ਹਬ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਣਗੇ ਬਲਕਿ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਉਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸਟੈਪ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਨੈਸ਼ਨੈਲਿਟੀ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਫ਼ਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਭੁਲ ਜਾਉ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੁਣ ਛੱਡੋ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਜ਼੍ਹਬ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਲਾਣਾ ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਗ਼ਲਤ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਓ। (ਹਾਸਾ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ-

"Any action which makes us to go Godward is a good action and is our duty. Any action which makes us go downward is evil and not our duty."

ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਸੁਆਮੀ ਵਿਵੇਕਾ ਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਫੀਅਰਲੈਸਲੀ ਆਪਣੀ ਕਾਨਸ਼ੈਂਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੰਮ ਕਰੋ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਬਾਜ਼ੀ ਜਾਂ ਫ਼ਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ

ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੋ । ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਸੰਘ ਅਤੇ ਦਲ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਕੌਮੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਉ ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨੇਲਿਟੀ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਲਈ ਤਾਰੀਫ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਰੋਜ਼ ਪੱਗਾਂ ਤੇ ਟੋਪੀਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸੀ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮਦਦ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਜਾਉ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਤੇ ਟੋਪੀਆਂ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਪੱਗਾਂ ਟੋਪੀਆਂ ਅੱਗੇ ਆ ਗਈਆਂ.......

"Be not a traitor in your thought, be sincere and act according to your thought, and you shall surely succeed". Vivekanand

Mr. Speaker : Please wind up now.

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੀਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡਿਆ ਤੇ ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ । ਸਾਡੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਰਾਂਗੇ ਜਾਂ ਮਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਚੀਨ ਨਾਲ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਬਜਾਏ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੀਡਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਚੀਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋ ਸਕੇ । ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਾਥੀਆਂ ਤੰਗਨਜ਼ਰੀ ਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੌਮ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਏ । (ਸ਼ੋਰ) ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਮੂਨੇਲਿਜ਼ਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ । ਉਹ ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੁਣ ਗਿਆ । ਤੁਸੀਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿਡਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਰੋ । ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾ ਨੰਦ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਫੀਅਰਲੈਸਨਿਸ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ

"If there is one word which you see coming like a bomb from Upanishads and bursting like a bombshell on the masses of ignorance, that word is fearlessness. And, any religion that ought to be taught is the religion of fearlessness. It is the fear that is the sure cause of our degradation and sins. It is fear that brings miseries; fear that brings death; fear that brings evil. What we want is muscles of iron and nerves of steel. We have wept long enough; no more weeping. Stand on your feet and be man."

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਚੀਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਛਡ ਕੇ ਇਕ ਨੈਸ਼ਨੈਲਿਟੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਜੋ ਸਟੈਪ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਨੈਸ਼ਨੈਲਿਟੀ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਪੋਜ਼ੀਸਨ ਦਿਆਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਮੂਨਿਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਓਵਰਸ਼ੈਡੋ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੋਗੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਓਵਰਸ਼ੈਡੋ ਕਰ ਸਕੋਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਨੈਸ਼ਨੈਲਿਟੀ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾ ਕੇ ਹੀ ਕਰ ਸਕੋਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲੋਂ (ਬਿਆਸ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਮਕਸਦ ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਗੋਤ ਭਾਈ ਨੂੰ ਧੰਨਵਾਦ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ

[ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ]

ਪਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੋਸਤ ਦਾ ਬੜਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਰੱਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਦਾਨ ਦੋਸਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮਤਾ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਡਾਇਰੈਕਟ ਤੌਰ ਤੇ ਨੇਕੀਆਂ ਤੇ ਬੁਰਾਈਆਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੋ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, 25 ਫਰਵਰੀ, 1962 ਦਾ ਦਿਨ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਨਹੂਸ ਦਿਨ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਦੋ ਬਜੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਭੱਜੇ ਤਾਂ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਡਿਗਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 32 ਸੀਟਾਂ ਹਾਰ ਚੁਕੀ ਸੀ ਤੇ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਕੁਝ ਸੀਟਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਮੌਕੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਅਪਣਾ ਅਪਣਾ ਮੁੱਲ ਮੰਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਾਂਗੇ। ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 32/33 ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਹ ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਹਨ ਕਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ? ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਉਹ ਮੈਂ ਆਂਕੜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਰਫਤ 17,128 ਰੁਪਏ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਭੱਤੇ ਦੇ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਹੋਏ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਕੌਮੀ ਸੰਕਟ ਆਇਆ, ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਅਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਬੋਝ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਘਟਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਦੋ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਟਾਲਦੇ ਰਹੇ। ਆਖਰ ਇਹ ਗੱਲ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਚਰਚਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਅਪਣੇ ਛੱਲੇ ਮੁੰਦਰੀਆਂ ਤਕ ਖੋਲ ਕੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਆਖਰ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 22 ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਗਲੋਂ ਲਾਹੁਣਾ ਪਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਧੰਨਵਾਦ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ? ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਕਨਸਾਲੀਡੇਟ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲੋਂ ਲਾਹ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਧੰਨਵਾਦ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਅਫਸਰ fund ਲਈ ਪੈਸੇ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਉਸ ਬਾਰੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਜੋ ਚਰਚਾ ਉਸ ਸਵਾਲ ਤੇ ਹੋਈ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਗਲਤ ਹਨ।

ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਰੇਫਰੈਂਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੀਨੀ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 15 ਅਗਸਤ ਦੀ ਫੰਕਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣੀ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਚਿਠੀ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਫੰਕਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਬੀਬੀ ਪਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ ਦੀ ਸਦਾਰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ । ਇਕ ਮਸਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ 15 ਅਗਸਤ ਦੀ ਫੰਕਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਫੰਕਸ਼ਨ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 20-25 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ S. P. ਨੇ ਤਕਲੀਫ ਦੱਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੋ ਢਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਤੂਬਰ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਫੌਜ ਦੀ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲਾਈਟ ਰੀਫਰੈਸ਼ਮੈਂਟ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਮਹਾਨ ਧਨੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ । ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਸਮਗਲਰਜ਼ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਕਮਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । (At this stage, Mr. Speaker rose to speak). ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਰਹੂਮ ਪਰਧਾਨ ਸਰਦਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਚੰਦ ਖੜਬੰਦਾ ਆਦਿ ਮੌਜੂਦ ਸਨ (ਘੰਟੀ) ਪਰ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਸਤੇ (ਘੰਟੀ) ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸੋਢੇ ਦੀ ਬੋਤਲ (ਘੰਟੀ) ਦੇਣੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਾ ਕੀਤੀ । (ਘੰਟੀ)

11-00 a.m.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਬੜੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਏਧਰ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ । ਤਮੀਜ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀ ਦੀ ਏ । Would the hon. Member please sit down ?

(It is regrettable that the hon. Member is paying no heed towards me. He should know manners. Would the hon. Member please sit down.)

सरदार करतार सिंह ढिलो: आपको तमीज़ का लफ्ज नहीं कहना चाहिए । I am sorry for my conduct.

श्री मंगल सैन: On a point of order, Sir. आप ने hon. मैम्बर से बोलते हुए जो कहा है कि आप को तमीज़ नहीं है क्या इस तरह कहना पार्लियामेंट्री है ?

Mr. Speaker: I meant the 'parliamentary manners' and I still persist that the hon. Member has not got the parliamentary manners. I will not now permit him to speak further.

(*Interruption by Shri Kulbir Singh*)

Mr. Speaker: I say, would the hon. Member withdraw these words ? आप को तमीज होनी चाहिये (I say would the hon. Member withdraw these words? He should know manners.)

Sardar Kartar Singh Dhillon. I withdraw them.

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਰਤਾਪ ਗਰਗ (ਪਟਿਆਲਾ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦਾ । ਮੈਂ ਦੋ ਹਫਤੇ ਤੋਂ ਵਿਰੋਧੀ-ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਅਤੇ ਏਧਰਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਰਖਾਂ । ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਤੋਂ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਗੇਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਗੋਇਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਗੇਨਜ਼ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਸਪੀਕਰ ਸਹਿਬ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅਛੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਏਥੇ ਇਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਕਰੀਏਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਤੋਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ । ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਰਖੇ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੇ ਸਨ । ਅਸੀਂ ਰੈਸਟਰੇਨ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰੋਵੋਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆ ਅਲਹਿਦਾ ਅਲਹਿਦਾ ਡੀਫੈਂਨਸ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਅਲਹਿਦਾ ਕਾਮੂਨਲ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ।

Mr. Speaker: No insinuation, please.

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਰਤਾਪ ਗਰਗ: ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਥੱਲੇ ਇਕ ਬੋਲਡ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੂੰ ਮੀਟ ਵਿਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਟੈਪਸ ਲਏ । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਜਮਾਤ ਨੇ ਕਾਮੂਨਲ ਲਾਈਨਜ਼ ਤੇ ਡੀਫੈਂਸ ਦੇ ਢਗ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ । ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਉਸ ਫਰਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ । ਕੀ ਕੋਈ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਨਕਿਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਥੱਲੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਫੌਰਨ ਹੀ ਇਕ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਕੀਤੀ। ਸਾਰੇ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਛਾਂਟੀ ਕਰਕੇ ਤੇ ਵਜ਼ਾਰਤ ਛੋਟੀ ਕਰਕੇ 11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਅੈਕਾਨੋਮੀ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਐਕਾਨੋਮੀ ਨੂੰ ਵਾਰ ਐਫਰਟ ਵਾਸਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਤਸੱਵਰ ਕੀਤਾ । ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁਲ ਸਕਦੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਥੱਲੇ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਜਬਰਦਸਤੀ ਲਿਆ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਇਕ ਦੋ ਦੋ ਰੁਪਏ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਦੋ ਰੁਪਏ ਲਈ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਪਰਾਪੇਗੰਡਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਵਰਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਡੀਫੈਂਨਸ ਲਈ ਆਦਮੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੇ ਫੌਰਨ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ 20 ਲਖ ਜਵਾਨ ਮੁਲਕ ਦੇ ਡੀਫੈਂਨਸ ਲਈ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਭਰਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ । ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧ ਭਰਤੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਕਰੀਏਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਡੀਫੈਂਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲੈਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ।

ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 1,43,000 ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੈ । ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਅਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਦੇਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਹੇਠ ਅਜ ਐਨੇ ਲੋਕ ਟਰੇਨਿੰਗ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਏਬਲ ਬਾਡੀਡ ਪਰਸਨਜ਼ ਇਕ ਡਸਿਪਲਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ । ਉਹ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ, ਪਰੇਡ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਡਸਿਪਲਿਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਹੋਮ ਗਾਰਡਜ਼ ਵਿਚ ਕਨਵਰਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਐਂਟੀ-ਸੋਸ਼ਲ ਐਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰਖਣ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਫਾਇਰ ਫਾਈਟਿੰਗ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਬਲੈਕ ਆਊਟ ਦੀਆਂ ਜੋ ਮਸ਼ਕਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या कोई इंडस्ट्री लगानी है ?

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਰਤਾਪ ਗਰਗ : ਮੈਂ ਤਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ।

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਰਤਾਪ ਗਰਗ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਬਜਟ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬਜਟ ਨੂੰ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਦੀ ਤਰਫ ਡਾਈਵਰਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਬਜਟ ਵਿਚ ਰੁਪਿਆ ਰਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਟੈਕਨੀਕਲ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਉਥੋਂ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈ ਕੇ ਡੀਫੈਂਨਸ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ । 7,10,000 ਰੁਪਿਆ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ । 1963-64 ਵਿਚ 16,000 ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣੀ ਹੈ, 3,000 ਅਸੀਂ ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਵਾਸਤੇ ਟਰੇਂਡ ਕਰਾਂਗੇ ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या मैम्बर साहिब रैज़ोल्यूशन पर बोल रहे हैं या बजट पर ?

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਰਤਾਪ ਗਰਗ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਫਰੰਟ ਤੇ ਭੇਜਗੇ । ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਬਲਡ ਬੈਂਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਈ ਨਵੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੇ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤਮਾਮ ਹਿਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਡੀਫੈਂਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪੂਰੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲ ਵਿਖਾਈ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਵਰਦੀ ਪਾ ਕੇ ਨੇਫਾ ਅਤੇ ਲਦਾਖ ਦੀਆਂ ਸਰਹਦਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਫਰੰਟ ਵਿਚ ਲੜ ਰਹੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫ਼ਰੰਟ ਤੇ ਲੜੋ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਲੜਾਂਗੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ

[ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਰਤਾਪ ਗਰਗ]

ਫੈਮਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿਆਂਗੇ । ਇਹ ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਸੀ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫੈਮਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਧਯ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਾਂ ਰਾਜਿਸਥਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ ਲਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਵੀ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਰ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) (ਇਕ ਮੈਂਬਰ: ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ?) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਦੂਰ ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਬੋਲਡ ਸਟੈਪ ਲਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੋਲਡ ਸਟੈਪ ਲੈ ਕੇ ਫਰੰਟ ਤੇ ਲੜ ਰਹੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਨ । ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਫਲ-ਸਰੂਪ ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬੜੀ ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜੇ । (*At this stage, the Deputy Speaker occupied the Chair*) ਫਿਰ ਜੋ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਵਿਖਾਈ । (ਵਿਘਨ)

बाबू बचन सिंह : श्रान ए प्वायंट श्राफ श्रार्डर, मैडम. श्रर्ज़ यह है कि रेज़ोल्यूशन यह है कि जो वज़ारत में कमी कर के खर्च में कमी की गई है उस के लिए इन को मुबारकबाद दी जाए श्रौर यह वार ऐफर्टस की बात कर रहे हैं । मैं यह पूछना चाहता हूं कि श्राया मैम्बर साहिब रैलेवैंट बोल रहे हैं या इरैलेवैंट ?

उपाध्यक्षा: मैं श्रभी श्रा कर यहां बैठी हूं मुझे ज़रा देख लेने दें श्रौर श्रगर यह इरैलेवैंट हुए तो इन को रोक दूंगी । (I have just occupied the Chair. If I find him irrelevant after a couple of minutes I will check him.)

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗਰਗ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਤੇ ਹੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਾਂ, ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਇਕ ਆਹਨੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਹੈ । ਇਸ ਆਹਨੀ ਇਨਸਾਨ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੇ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਐਂਟੀ-ਸੋਸ਼ਲ ਐਲੀਮੈਂਟ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਰਾਹ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਚਾਇਨੀਜ਼ ਐਗਰੈਸ਼ਨ ਦੇ ਚੈਲੰਜ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਪੰਜਾਬ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਐਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ........

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲੋਂ: ਰਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਾਂਉ (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗਰਗ : ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਲੋਹੇ ਦੇ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਏ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ: ਇਹ ਅਜ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਏ ਨਾਲ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ .....(ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ: ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਏ ਦੀ ਹਿਸਟਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ: ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਰੈਫਰੈਂਸ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਦੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਵਸਫ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨਾਲ ਤੇ ਕਲ੍ਹ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : आनए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। यह कह रहे हैं कि सरदार प्रताप सिंह से कांग्रसी एम० ऐल० ऐ० इस तरह डरते हैं जिस तरह पठान हरि सिंह नलुवे से डरते थे। (हंसी)

उपाध्यक्षा : यह कोई प्वायंट आफ आर्डर नहीं है। (This is no point of order.)

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਰਤਾਪ ਗਰਗ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਅਜੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਪਧਰ ਤੋਂ ਉਤਾਂਹ ਨਹੀਂ ਉਠੇ। ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਕ ਸਾਂਝੇ ਜਰਨੈਲ ਸਨ। ਅਤੇ ਅਜ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਚਾਪ ਸੁਣ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਕਦਮ ਥਰਥਰਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਡ ਸਟੈਪ ਲੈਣ ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक (सफीदों) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज हाउस के सामने यह रैज़ोल्यूशन है कि वज़ारत को घटाने के लिये मुख्य मन्त्री जी को मुबारकबाद दी जाए। डिप्टी स्पीकर साहिबा, जिन् दिनों इलैक्शन हुए उन दिनों कुछ हालात ऐसे हो गए कि चीफ मिनिस्टर साहिब को बड़ी वज़ारत बनानी पड़ी और जहां तक बड़ी बनी कि हर तीन ऐम० ऐल० ए० के पीछे एक वज़ीर बन गया। मगर काम चल ना सका। आपोजीशन ने और जनता ने मिल कर आवाज़ उठाई कि वज़ारत को घटाया जाए, 47 कांग्रसी मैम्बरों ने इस के लिये लिख के दिया। उन दिनों वैसे हालात भी कुछ ऐसे हो गए थे कि काम नहीं चल रहा था। मिनिस्टरों, स्टेट मिनिस्टरों और डिप्टी मिनिस्टरों में बट कर ऐडमिनिस्ट्रेशन का काम रुक गया था। एक कुछ हुकम देता था तो दूसरा उस के खिलाफ। वह आपस में एक दूसरे पर सी० आई० डी० बैठाते थे। अफसरों को समझ नहीं आती थी कि क्या करें और क्या न करें। मिसाल के तौर पर...........

उपाध्यक्षा : क्या आप के पास कोई इस बारे में शिकायत आई थी? (Did the hon. Member receive any complaint in this connection?)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : सारा काम रुक गया था । इन सारे हालात के कारण चीफ मिनिस्टर साहिब खुद ही इन साहिबान से छुटकारा पाना चाहते थे । सरदार प्रताप सिंह जी ने उस वक्त दलेरी दिखाई । हम इन को इस दलेरी के लिये मुबारकबाद देते हैं । वैसे दलेरी तो यह पहले भी कई दफा दिखा चुके हैं । 1957—62 की वज़ारत के खिलाफ जब पिछले सैशन में वोट आफ नो कान्फीडैंस आया तो इन्होंने सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला को अपने साथ रखा लेकिन मौका देखते ही उन को दलेरी दिखा कर चलता किया । इस लिये यह तो हम जानते हैं कि मौके की नज़ाकत को देखते हुए दलेरी से कदम उठाना तो यह अच्छी तरह से जानते हैं और इस के लिये यह मुबारकबाद के मुस्तिहक भी हैं । (विघन) जो हो इन को मुबारकबाद ही दे रहा हूं मगर जिन वज़ीर साहिबान पर इस का असर पड़ा है वह हमदर्दी के मुस्तहिक हैं । आप देखें उन बेचारों की हालत क्या हो गई है । बख्शी प्रताप सिंह जी का वजन आधा रह गया है, चन्द्रावती जी का रंग काला पड़ गया है, कैप्टन रतन सिंह साहिब आधे रह गए हैं । मेरी हमदर्दी इन के साथ है जो कि कमज़ोर होते जा रहे हैं । उनको विटामीन दिये जाएं । जिन्होंने वज़ारत छोड़ी है, उनकी ऐसी स्थिति है जैसे कि गौशाला के सांड होते हैं और वह घूमते फिरते है । यह कहते हैं कि ऐमरजैंसी के लिए इकानामी की जा रही है और 11 करोड़ की बचत हो गई है । क्या यही इकानामी है कि ज्वाइंट डाइरैक्टर्स आफ इंडस्ट्रीज और असिस्टैंट डाइरैक्टर्स आफ इंडस्ट्रीज़ की पौस्ट्स और नइ क्रिएट की जा रही हैं जिनके बारे में ऐस्टीमेट्स कमेटी की रिपोर्ट है——

> "The Committee learnt that out of these nine posts of Assistant Directors two posts, viz., the Assistant Director, Headquarters and one post of Assistant Director for Maternity and Child Welfare were permanent and the other seven were temporary.
>
> The Committee are of the view that there is overlapping of work assigned to these Assistant Directors and in view of the present emergency and the paramount need for economy their number can be reduced easily without affecting efficiency".

इसमें 9 Assistant Directors हैं:

One Assistant Director, Headquarters.

One Assistant Director for Health Education.

Two Assistant Directors of Maternity and Child Welfare.

One Assistant Director for Family Planning.

One Assistant Director for Tuberculosis Control.

One Assistant Director for Nursing.

One Assistant Director for Employees State Insurance work.

One Assistant Director for Small-pox.

मैं आपको मिसाल दूँ........

"In order to obviate the reversion of two doctors six temporary posts of Civil Surgeons, Class I, were created from the 1st April, 1958 and subsequent dates by keeping a correspond ing number of posts in P.C.M.S., Class II, in abeyance till they were absorbed against regular posts in P.C.M.S., Class I. X X X X

The Committee are of the view that as officiating promotion of the two doctors was made on the basis of the provisional seniority list, there should have been no difficulty in reverting them to their substantive posts on the finalization of the seniority list. There was no justification for the creation of six temporary posts in P.C.M.S., Class I, to obviate reversion of the two doctors which resulted in an avoidable extra expenditure".

इसी तरह से Chairman Marketing Board की पोस्ट नहीं create कर दी गई बावजूद इसके कि जब डाइरैकटर एग्रीकलचर चैयरमैन हो सकता है और यह काम कर सकता था लेकिन खास वजूहात से यह पोस्ट करिएट की गई ।

उपाध्यक्षा : आप इन्द्र सिंह जी, किस चीज पर बोल रहे हैं ? (On what subject is the hon. Member speaking ?)

चौधरी इंन्द्र सिंह मलिक : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आपने रैज़ोल्यूशन पढ़ा ही नहीं मालूम होता है वह यह है कि-----

"........also the Government in general for taking various measures of economy to meet the national needs".

उपाध्यक्षा : आप पढ़ने में वकत ज़ाया न करें, मैंने पढ़ा है । (The hon. Member need not waste the time in reading out the resolution. I have read it.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : मैं यह बता कर डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह बताना चाहता हूं कि इन पोस्टों को करीएट करना, और बड़ी बड़ी एडवाइज़री कमेटीज़ मुकर्रर करना, और अफसरों को भते देना क्या इसी का नाम इकानामी है ? क्या यह रुपया waste नहीं किया जा रहा ? यह किसके लिए मुबारिकबाद मांगते हैं ? क्या इस लिए कि इन्होंने किस सफाई से लाला जगत नारायान जी, प्रोफेसर शेर सिंह, चौधरी देवीलाल, सरदार ज्ञान सिंह, राव बीरेन्दर सिंह जी को निकाल दिया है ? हां, एक बात के लिए जरुर मुबारिकबाद दी जा सकती है कि इन्होंने पंजाब के हर आदमी को इस बात के लिए मजबूर कर दिया है कि वह पंजाब के भले के लिए सोचें कि इनके हाथों से पंजाब किस तरह बच सकता है और किस तरह इसका कल्याण हो सकता है ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ (ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ) : ਮੈਂ ਅੱਜ ਇਸ ਮਤੇ ਦੀ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਚੀਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਲੰਡਨ

[ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ]

ਵਰਗੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਉ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਇਕ ਵੀ ਵਾਧੂ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਫੌਜ ਦੇ 80-90 ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ 20-20 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਛਕੇ ਛੁੜਾਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਗੱਲ ਉਹ ਮੂੰਹੋਂ ਕੱਢਣ ਉਹ ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼ ਸਮਝ ਕੇ ਕੱਢਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਹੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇਕ ਰੀਟਾਇਰਡ ਜੱਜ ਵੀ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਚੀਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਜਿਤਣੀ ਹੋਵੇ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਵਾਰ ਫਰੰਟ ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਧੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਿਕਰ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸਿਵਲ ਪਾਪੂਲੇਸ਼ਨ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਭਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਡਟ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਫੌਜੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਥੇ ਹੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸਿਵਲ ਪਾਪੂਲੇਸ਼ਨ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਫੌਜੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਹਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਨੇਤਾ ਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫੌਜ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਏਥੋਂ ਦੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਸਿਵਲ ਪਾਪੂਲੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਦੋਸਤ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉਠ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀਤਾ ਕੀ ਹੈ ? ਇਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਿਵਲ ਪਾਪੂਲੇਸ਼ਨ ਇਸ ਕਾਬਲ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਖਤਰੇ ਦੇ ਵਕਤ ਆਰਮੀ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਲੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਹੀ ਬਣਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । (ਤਾੜੀਆਂ)

ਇਕ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਤਨਾ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਹ ਲਫਜ਼ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵਕੀਲ ਵਰਗੇ ਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਐਕਸ-ਜੱਜ ਹਨ । ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਬਣਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਜਨ-ਸੰਘ ਰਾਸ਼ਟ੍ਰੀਯ ਸਵੈਯਮ ਸੇਵਕ ਸੰਘ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਵੀਰ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਤੇ ਆਪਣਾ ਪੈਸਾ ਖ਼ਰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਫੇਰ, ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਏਬਲ-ਬਾਡੀਡ ਪਰਸਨਜ਼ ਦੀ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੇ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਬਿਲਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਮਜ਼ਹਬੋ ਮਿੱਲਤ ਹਰ ਸਖਸ਼ ਨੇ ਹੋਮ ਗਾਰਡਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਟਰੇਨਿੰਗ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਜੋਸ਼ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਂਚਾਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ, ਏਧਰ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਬੋਲੋ । (The hon. Member should address the Chair and not the Opposition Benches.)

चौधरी नेत राम : On a point of order, Madam., Captain Rattan Singh ने कहा है जो कांग्रेस के महानुभाव जिन्हों ने देश की आज़ादी के लिए बड़ी कुर्बानी दी है, यह लोग उन पर आलोचना करते हैं इस पर मुझे जोश आया, मैं इन को चैलिन्ज करता हूं कि इन्हों ने देश की कुर्बानी के लिए क्या किया है ? (Interruption)

उपाध्यक्षा : क्या यह प्वाएंट आफ आर्डर है या कि प्वाएंट आफ इनफर्मेशन हैं ? (Is this a point of order or point of information?)

चौधरी नेत राम : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं पूछ रहा था कि आपोज़ीशन के लोग जिन्हों ने देश के लिए सब कुछ निछावर किया उन के बारे में क्या कैप्टन रत्न सिंह यह इलज़ाम लगा सकते हैं कि आपोज़ीशन के लोग देश भक्ति के समय कहां थे । मैं कहता हूं कि आपोज़ीशन बैंचस पर जो लोग बैठे हैं उन्हों ने तो देश के लिए अपना सर्वस्व दे दिया है ।(विघन : आवाज़ें)

उपाध्यक्षा : जब में खड़ी होती हूं तो आप को बैठ जाना चाहिए । (When I am on my legs the hon. Member should resume his seat.)

चौधरी नेत राम : मैंने आप की तरफ ध्यान नहीं दिया, इस के लिए मुझे आप क्षमा करें । जिस वक्त कैप्टन साहिब जोश में आपोज़ीशन को चैलिन्ज कर रहे थे तो मुझे भी जोश आ गया था । (विघन : आवाज़ें)

उपाध्यक्षा : शोर ना करें । मैं आप से कहना चाहती हूं कि इंट्रप्शन करने से हाऊस की कार्यवाही रुकती है । मुझे इन्ट्रप्शन बिलकुल पसंन्द नहीं है । कैप्टन रत्न सिंह जी, आप इन्ट्रप्शन न इनवाईट करें । (The hon. Member should not make noise. I would tell him that interruptions retard the proceedings of the House. I do not like such interruptions at all. I would advise Captain Rattan Singh not to invite interruption.)

कैप्टन रत्न सिंह : अच्छा जी, आप मेम्बर साहबान को कहें कि मुझे इन्ट्रप्ट ना करें । (Interruption by S. Jai Inder Singh)

सरदार लछमन सिंह गिल : On a point of order, Madam. क्या कोई यह बात कह सकता है कि दूसरे मेम्बर के गले में पट्टा डाला जाए ?

(विघन) (आवाज़ें)

Deputy Speaker: This is no point of order.

(*Interruption, Voices*)

सरदार लछमन सिंह गिल : मैंने प्वाएंट आफ आर्डर रेज़ किया है उस का मुझे ठीक जवाब नहीं मिला, मैं इस बारे में आप की रूलिन्ग चाहता हूं ।

(विघन) (आवाज़ें)

Deputy Speaker: Dr. Baldev Parkash Ji, I want your he lp in this matter.

डा० बलदेव प्रकाश : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मै अर्ज़ करना चाहता हूं कि यह इलफाज़ सरदार जय इन्द्र सिंह ने कहे हैं, कैप्टन रत्न सिंह ने नहीं कहे ।

कैप्टन रत्न सिंह : मैं ने यह लफज़ बिलकुल नहीं कहे हैं ।

उपाध्यक्षा : सरदार जयइन्द्र सिंह जी, क्या आप अपनी सीट पर बैठे हुए हैं । क्या आपने यह शब्द कहे हैं ? [Is the hon. Member (Sardar Jai Inder Singh) in his own seat ? Has he uttered these words ?]

सरदार जयइन्द्र सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं ने पट्टे की कोई बात नहीं की, मैं ने कहा है कि आपोज़ीशन के मैम्बर इन्ट्रप्ट कर रहे हैं । आप इनको कन्ट्रोल करें ।

श्री मंगल सैन : On a point of order, Madam. क्या वह 1,500 रुपए लेकर कमांडर का काम नहीं कर रहे ?

(विघन) (आवाज़े)

Deputy Speaker: Order, order, please.

कैप्टन रत्न सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, हम कोई तनखाह नहीं लेते हैं, यह गलत ब्यानी कर रहे हैं । डिप्टी स्पीकर साहिबा, में अर्ज कर रहा हूं कि आप रोहतक के मैम्बर को——

(*Interruption, repeated interruption, Voices*)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼, ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕੋ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਹੌਸਲਾ ਕਰਕੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ ਔਰ ਮੈਂ ਫਖ਼ਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਲਲਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੌਲੀਟੀਕਲ ਰੰਗਤ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣ ਲਈ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਸੀ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਰਹੇਗੀ ਉਦੋਂ ਤਕ ਡੀਫੈਂਸ ਐਫਰਟਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਮਦੱਦ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਦੱਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਅਗਰ ਉਹ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ

ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦੇ । ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੰਪਥੀ ਸਿਰਫ ਲਿਪ ਸਿੰਪਥੀ ਸੀ (ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਗ਼ਲਤ, ਗ਼ਲਤ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਵੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

श्री मंगल सेन : On a point of order, Madam. इस House का hon. Member कहता है कि तनखाह नहीं लेते हैं अगर वह तनखाह नहीं लेते तो उस ने भट्टो और ट्रक्कस के permits लिए होंगे । वह सरकारी jeep इसतेमाल करते हैं क्या उस में Government का पट्रोल खर्च नहीं होता है ?

Deputy Speaker: This is no point of order.

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਏਥੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਸਾਹਿਬਾਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝ ਲੈਣ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੜਾਈ ਲੜਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ ਔਰ ਚੀਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ ਕੋਈ ਲੀਗੇਲਿਟੀ ਦੇਖਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਅਸੂਲ ਦੇਖਣਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਔਰ ਪਾਪੂਲੇਸ਼ਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਡੀਫੈਂਨਸ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਢਿਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਖਾਲਫਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਅਸੀਂ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਏਬਲ ਬਡੀਡ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾ ਕਿ ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕੇ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਔਰ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤਦ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ defence ਕਰਾਂਗੇ । ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਨੇ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਖੂਨ ਪਿਆ ਹੈ । ਅਜ ਬਚੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਜੋਸ਼ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਬਕ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਜੋ ਅਜ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਮੰਨੋਂ ਜਾਂ ਨਾ ਮੰਨੋਂ ਲੇਕਿਨ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਔਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਤਰਮੀਮ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਰਮੀਮ ਮੂਵ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ।

Deputy Speaker : I have not received that notice. Please let me inquire from the office.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਮੋਰਿੰਡਾ, S.C.)— ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜੋ ਮਤਾ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਤੋਹਫੇ ਵਜੋਂ 22 ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿਚੋਂ ਕਢਿਆ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਕਢੇ ਹੋਏ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਦ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਵਜ਼ਾਰਤ form ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਾ ਹਾ ਕਾਰ ਮਚਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੇ ਵੀ ਸ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ 34 ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਬੋਝ ਨਾ ਪਾਉ ਤੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਵਜ਼ੀਰ ਹੀ ਰਖ ਲਉ । ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੀ ਇਕ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਗਈ । ਜੇਕਰ ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਡੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ । ਲੇਕਿਨ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰ ਮਚਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲੇ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਨ ਦਾ ਨਾਪਾਕ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ । ਉਸ ਵਕਤ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਇਕ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਜ਼ਾਰਤ ਘਟਾਈ ਜਾਵੇ । ਲੋਕ ਉਸ ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਇਕ ਇਕ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਜ਼ਾਰਤ ਘਟਾ ਕੇ ਪੈਸਾ ਬਚਾਈਏ ਅਤੇ ਇਹ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਡਟੇ ਰਹੇ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਦਨ ਦੇ 47 ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਇਹਨਾਂ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਗਈ । ਆਖਰ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਰਧਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਓਪਨਲੀ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਚੰਗਾ ਹੋਏ ਜੇਕਰ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵਕਤ ਵਜ਼ਾਰਤ ਘਟ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਮੰਡਲੀ ਨੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਗਲਤ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਜਨਤਾ ਦੇ ਦਬਾਉ ਹੇਠ, ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਦਬਾਉ ਹੇਠ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਦਬਾਉ ਥੱਲੇ ਇਹ ਵਜ਼ਾਰਤ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਕੇ ਘਟਾਣੀ ਪਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਿਹੜੀ ਗਲ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ? ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਦਸਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਵਜਾਰਤ ਮੰਡਲੀ ਆਪਣੀ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਦੀ ਰਹੀ । ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਹੀ ਤਕਲੀਫ ਦੱਸੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵੀ ਘਟਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਇਕਾਨੋਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀਆਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਚਪੜਾਸੀਆਂ, ਕਲਰਕਾਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਲਾਊਂਸ ਦਿਉ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਉ ਗਿਰਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਕੱਲ ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਜਾਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਮੂਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁਜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੁਜਿਆ ਹੈ । ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ 24 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਦੇ ਅਮੀਰ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜੋ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ

ਸੀ ਉਸ ਵਜੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੇੜ੍ਹੀ ਛਾਬੜੀ ਵਾਲਿਆਂ, ਗਰੀਬ ਚਪੜਾਸੀਆਂ, ਧੋਬੀਆਂ, ਨਾਈਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਜਨਵਰੀ ਤਕ ਸਾਢੇ 9 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਦਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ 24 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਦੇ ਅਮੀਰ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਯਕਮੁਸ਼ਤ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੀਨ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬੱਚਾ ਬੱਚਾ ਕੌਮੀ ਫੰਡ ਲਈ ਪੈਸਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੁਢੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਬੂਟ ਪਾਲਸ਼ ਕਰਕੇ ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੇਬ ਖਰਚ ਬਚਾ ਕੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਦੌਲਤ ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਧਾ ਦਿਉ ਤਾਕਿ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਆਰਡਰ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਗੱਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਵੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇਕ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟਰ ਜੋ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸੀ ਮਦਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਨੇ 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਡੇਪੂਟੇਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਹੱਦਾਂ ਵਾਲਾ ਆਰਡਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜਨ ਸੰਘ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਡੇਪੂਟੇਸ਼ਨ ਲੈਕੇ ਮਿਲੀਏ ਅਤੇ ਡੇਪੂਟੇਸ਼ਨ ਫੇਰ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਮਿਲਿਆ, ਲੇਕਿਨ ਉਸਨੂੰ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧਾਈ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

Deputy Speaker : Please wind up now.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵਕਤ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋਵੋਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਜੋ ਸਹਿਯੋਗ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਤੇ ਨਾ ਮਿਲੇ। (*Cheers from Opposition*) ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਹ ਲੈਕਚਰ ਕਰਦੇ ਫ਼ਿਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਕੋਲ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹਥਿਆਰ ਵੀ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਲਾਇਸੰਸ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਅੰਬਾਲੇ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਰੋਪੜ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਸਿਧੀਆਂ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੁਲੀਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਾਲਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਤਹਿਸੀਲ ਰੋਪੜ ਤੇ ਖਰੜ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਘਾਂ ਤੇ ਕਿਰਪਾਨਾ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਕਿਤਨੇ ਕੇਸ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। (ਘੰਟੀ) ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅੱਗੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਰਕਾਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਵਰਤਨ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਵਕਤ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ

[ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ]

ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ, ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਸਹਿਯੋਗ ਸਾਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸਦਾ ਨਮੂਨਾ ਵੀ ਵੇਖ ਲਉ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੀਫੈਂਸ ਕੌਂਸਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਬਣੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਫਖਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਿਆਸੀ ਮਤਭੇਦ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਰੋਪੜ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵਾਰ ਐਫ਼ਰਟਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 50,000 ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੀਫੈਂਸ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹੀ ਮੈਂਬਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਜੋਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਕਰ ਹੀ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਵਾਈਸ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੈ ਉਹ ਪੀ: ਪੀ: ਸੀ: ਸੀ: ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧੜੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਹੈ । ਇਕ ਧੜੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

Deputy Speaker : Don't be personal please.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਡੀਫੈਂਸ ਕੌਂਸਲਾਂ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਲਹਿਦਾ ਅਲਹਿਦਾ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਡੀਫੈਂਸ ਕੌਂਸਲਾਂ ਵਿਚ ਐਮ. ਐਲ. ਏ., ਬਲਾਕ ਸਮਿਤੀਆਂ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਤੇ ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੋਣਗੇ । ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਵਿਚੋਂ ਰੋਪੜ ਸਬ-ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਦੋ ਐਮ: ਐਲ: ਏਜ਼ ਹਾਂ । ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ । ਉਹ ਆਦਮੀ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ, ਚੱਲੇ ਹੋਏ ਕਾਰਤੂਸ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੱਲੇ ਹੋਏ ਕਾਰਤੂਸਾਂ ਨਾਲ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਫੈਂਸ ਕਰਨਾ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰਨ । ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਦੇ ਟੋਕਰੇ ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਦੇਂਦੇ ਜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਡਿਫੈਂਸ ਕੌਂਸਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਐਮ: ਐਲ: ਏਜ਼ ਹੁੰਦੇ, ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੁੰਦੇ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਹੈਡਮਾਸਟਰ ਹਨ, ਉਹ ਬਲਾਕ ਸੰਮਤੀਆਂ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁੰਡੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਤਾਸਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੀਫੈਂਸ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ।

Deputy Speaker : No such individual reference please.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦਾ ਗਿਫਟ ਦਿਤਾ ਸੀ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋੜ ਲਿਆ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਰੀਬ ਐਕਸਚੇਕਰ ਉਤੇ ਬੋਝ ਨਾ ਪਾਈ ਜਾਣ। (ਘੰਟੀ) ਐਨਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।'

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ ਤਰਮੀਮ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ

ਉਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵਕਤ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ add ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਡੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਸਾਥੀ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਯਾਫਤਾ ਹਨ, ਨਾ ਲਏ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸੀਰੀਅਸ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗੀ । ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਬਾਰੇ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰੋਗੇ । ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਮੇਟੀ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕੇਗੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਜ਼ੀਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਹਾਊਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਤੇ ਅਫਸਰ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰਜ਼ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਇਕ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਨਾਵਾਜਬ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੋਝ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਐਕਸਚੈਕਰ ਤੇ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਭੰਡਾ ਭੰਡਾਰੀਆ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਭਾਰ, ਇਕ ਮੁੱਠੀ ਚੁਕ ਲੈ ਦੂਜੀ ਹੈ ਤਿਆਰ । ਮਨਿਸਟਰੀ ਘਟਾ ਕੇ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰਸੋਂ ਜਿਹੇ ਆਨਰੇਬਲ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਜਾਂ ਸਟੇਟ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਚੀਨ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸੀ । ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਹਾਲੇ ਵੀ ਇਹ ਖਤਰਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ। ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਉਹ ਜਜ਼ਬਾ ਘਟ ਗਿਆ ਤੇ ਘਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਮਤਾ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਨੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਲਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 20 ਲਖ ਆਦਮੀ ਭਰਤੀ ਕਰੇਗਾ । ਏਥੇ ਪੌਣੇ ਦੋ ਕਰੋੜ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ । ਔਰਤਾਂ, ਬੁਢੇ ਤੇ ਬੱਚੇ ਤਾਂ ਉਂਝ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਣਗੇ । 5 ਲਖ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਦਮੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੌਕਰ ਹਨ ਪੀ: ਏ: ਪੀ:, ਪੋਲੀਸ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਣਾ ਹੈ । ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਨਅਤ ਵਧਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ । ਲੰਮੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ । ਫੌਜੀ ਵਰਦੀ ਪਾ ਲਈ ਗਈ ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਡਿਫੈਂਸ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਰਦੀ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ***(At this stage, Mr Speaker occupied the Chair.)*** ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅੱਛੀ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਫੌਜ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਰਖਣੀ ਪਵੇਗੀ ।

[ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । 'ਹਿੰਦ ਸਮਾਚਾਰ' ਵਿਚ ਖਬਰ ਆਈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਇਕ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਇਕ ਸਿਨੇਮਾ ਤੇ ਕੋਲਡ ਸਟੋਰੇਜ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : The hon. Member should please confine himself to the Resolution before the House.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਉਹੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ, ਟੋਡੀ, ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ ਤੇ ਟਾਈਮ ਸਰਵਰਜ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਦਮੀ ਹੋਣ । ਅੱਜ ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਜਜ਼ਬਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਲਫ ਡਿਫੈਂਸ ਐਫਰਟਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਿਫੈਂਸ ਐਫਰਟਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਮਾਮ ਪਾਰਟੀ ਪਾਲਿਟੈਕਸ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠ ਕੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਮਾਮ ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ । ਪਰੰਤੂ ਪਾਰਟੀ ਪਾਲਿਟੈਕਸ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਐਮ: ਐਲ: ਏ: ਡਿਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ । ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਸੋਲਜਰਜ਼ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਜੋ ਏਅਰ ਫੋਰਸ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੌਮੀਨੇਟ ਕਰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ, ਸੋਸ਼ਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਹਨ । ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਡਿਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ ਆਦਮੀ ਰਖੇ ਗਏ ਹਨ । ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅੱਛੀ ਨਹੀਂ । ਮੀਟਿੰਗ ਅਟੈਂਡ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਜਿਸ ਵਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ 5 ਕਰੋੜ 24 ਲਖ 4 ਹਜ਼ਾਰ ਤਿੰਨ ਸੌ 88 ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ।

12.00 noon

Mr. Speaker : What has this to do with the Resolution ?

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਧਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਹੈ । ਇਕ ਗੱਲ ਮੈ ਚੰਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਚੰਦਾ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । . . (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : You can say all these things at the time of the General Discussion of the Budget. You should now confine yourself to the Resolution before the House. Bringing in all such things here will not look nice.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਦਿਉ । ਕਿਉਂ ਦਿਉ ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਕਾਨੋਮੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਇਸ ਐਕਾਨੋਮੀ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਜਜ਼ਬਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਜ ਨਹੀਂ । ਵਾਰ ਐਫਰਟ ਕਰਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਜਬਰੀ ਚੰਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੌਸਲਾ-ਸ਼ਿਕਨੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਘਟਦੀ ਚਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕੀ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਚੰਦਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਰਸੀਦਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ । ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਆਇਆ ਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਦੇ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਫੌਰੀ ਤਵਜੋ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਹੋਣ । ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਦਸ਼ਾਤ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨ । ਇਹੋ ਗੱਲ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ।

ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਟੰਡਨ ਜੀ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਤੇ ਵਿਚ 2 ਤਰਮੀਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਈਆਂ ਜਾਣ । ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੂਵ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜੋ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੰਟ੍ਰੀਬਿਊਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੁਦ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਮਤਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਤਰਮੀਮ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਹਿਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਹ ਮਤਾ ਲਿਆਉਣਾ ਇਕ ਸੈਲਫ ਪ੍ਰੇਜ਼ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਸ੍ਰੀ ਚਾਂਦੀ ਰਾਮ ਵਰਮਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ, ਪੰਡਤ ਜੀ ਭਾਵੇਂ ਮੰਨ ਲੈਣ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਚਾਂਦੀ ਰਾਮ ਜੀ ਤਾਂ ਲੀਡਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ ਤੇ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਸ ਗਰਜ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਪ੍ਰੇਜ਼ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਲੈ ਸਕੀਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਵਧਾਈ ਦੇ ਮਤੇ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਤਰਮੀਮਾਂ ਸ੍ਰੀ ਟੰਡਨ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇਂ । ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ।

Dr. Baldev Parkash: Sir, Question is that the Question be now put.

Mr. Speaker: Now, the Home Minister will give his reply. Thereafter, we will take up the next resolution-

* * * * * * *

Sardar Gurnam Singh: I suggest, Sir, that this discussion might not form part of the proceedings of the House.

Mr. Speaker: I think, the House agrees with the suggestion of the hon. Member.

Voices:—Yes, yes.

---

*Expunged as ordered by the Chair.

Mr. Speaker: I would also request the Press not to take cognizance of what has been stated here about the party leadership.

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ (ਨਾਗੋਕੇ S. C.) ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਵਾਬ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਹੈ । ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਟਿਕਟ ਤੇ ਅਸੀਂ 19 ਆਦਮੀ ਚੁਣ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਜਾਰਿਟੀ ਨਾਲ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਲੀਡਰ ਚੁਣਿਆ ਸੀ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚੱ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਮਜਾਰਿਟੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਬੰਦਾ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਦੇ ਘਟਣ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਸਾਡੀ ਹੁਣ ਵੀ ਗਿਣਤੀ 17 ਹੈ । ਅਗਰ ਇਹ ਚੀਜ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਆਉਣੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਵੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਧੜੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖ਼ੁਦ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਧੜੇ ਹਨ ਕਈ ਗਰੁਪ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣਾ ਲੀਡਰ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਆਖਰ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਜੇ ਨੰਬਰ 17 ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹੀ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਅਪੋਜੀਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : On a point of Order, Sir. क्या हाऊस में किसी पार्टी के बारे में बहस हो सकती है ?

श्री अध्यक्ष : मैं तो चाहता था कि न हो, सारी बात, प्राइवेटली तय हो जाए मगर जिस तरह से अभी सरदार साहिब ने कह दिया, the Member has cast aspersions on me as well. I may assure the House that I am the least interested as to who becomes the Party Leader and who does not. Yesterday, when I went home, I received a communication from Sardar Lachhman Singh Gill. I immediately asked my Secretary to get in touch with Sardar Gurnam Singh and let me know the position. मैं चाहता हूं कि we should decide this issue outside. जिस की भी majorlty हो, he will be recognised leader Constitutionally, the effective strength of the party consists of Members who attend the House. Sardar Hazara Singh Gill did not attend the meeting of the Assembly even once. So, for practical purposes, he cannot be considered to be the member of the party. I think, we should discuss this matter outside the House.

(I didnot want such discussion to be held on the floor of the House and the matter should have been settled privately but as Sardar Sahib (S. Lachhman Singh Gill) has just said he has cast aspersions on me as well. I may assure the House that I am the least interested as to who becomes the Party Leader and who does not. Yesterday, when I went home, I received a communication from Sardar Lachhman Singh Gill. I immediately asked my Secretary to get in touch with Sardar Gurnam Singh and let me know the position. I want that we should

decide this issue outside. Who ever commands the majority will be recognised as leader. Constitutionally the effective strength of the party consists of Members who attend the House. Sardar Hazara Singh Gill did not attend the meeting of the Assembly even once. So, for practical purposes, he cannot be considered to be the member of the party. I think, we should discuss this matter outside the House.)

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਅੱਗੇ ਪਰਾਰਥਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸੂਚਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਪਾਰਟ ਆਫ ਦੀ ਪਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਕਨਸਿਡਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ।

Mr. Speaker: A decision has already been taken that this discussion will not form a part of the proceedings. At that time, no Member raised any objection. However, any further discussion that may take place about this matter, may form part of the proceedings of the House if the House so desire.

Sardar Gurnam Singh: Sir, I would like to have your ruling whether such a matter can be discussed on the floor of the House.

Mr. Speaker: The matter should not have been discussed here. But, as some Member raised the point and cast aspersions, it came in for discussion.

Sardar Gurnam Singh: The matter should not be discussed any further on the floor of the House.

सरदार लछमन सिंह गिल : आप ने कहा है कि दो ग्रुप मान लिये गए थे। मैं बिल्कुल अदब से कहता हूं कि कोई नहीं माने गए थे। आप ने मुझे कहा था कि मैं सारी सीटें इन-आर्डर कर दू तो मैं ने 19 नाम लिख कर आप को दिये थे। आप ने परसनली रिक्वैस्ट की थी। आप ने सीटों के बारे जो व्यूज़ दिए हैं वह लीगली ग़लत हैं।

Mr. Speaker: The hon. Member is in the habit of casting aspersions. I will not permit this in future. I have always listened with patience to all the Members.

Sardar Lachhman Singh Gill: I protest to this.

Mr. Speaker: The Hon. Member has the right to protest.

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। क्या पार्टीज़ की हाऊस में कोई लीगल पोज़ीशन है ?

Shri Ram Partap Garg: May I know whether a matter which is discussed on the floor of the House and time of the House is taken, will form a part of the proceedings or not?

Mr. Speaker: I have already given my ruling in this connection.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਮਜਾਰਿਟੀ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਬੇਨਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ? ਸਾਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : The hon. Member can see me in my Chamber in this connection. I would not like this matter to be discussed in the House as the time of the House will be wasted.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ as a protest walk-out ਕਰਦੇ ਹਾਂ ।

Shri Ram Partap Garg : Sir, will this walk out form part of the preceedings of the House?

Mr. Speaker : Yes please.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ: On a point of order, Sir. ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਜਾਂ ਮਤਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

गृह मन्त्री : स्पीकर साहिब, इस resolution पर बहस ने जो सूरत अख्तियार की है....... (At this stage Sardar Lachhman Singh Gill along with his followers walked out of the House).

स्पीकर साहिब, मैं अर्ज़ कर रहा था कि इस मते पर बहस ने जो रुख अख्तियार किया है उस पर किसी को खुशी महसूस नहीं हो सकती । मैं देखता रहा और मुझे खास तौर पर आपोज़ीशन के रवैये में पालिटिक्स दिखाई दी । बहस में शख्सियतें डिसकस की गईं और ऐसे मामलात का, जिनका बहस के साथ कोई सम्बन्ध नहीं, ज़िक्र किया गया । मैं उन सब बातों में जाना नहीं चाहता लेकिन यह ज़रूर अर्ज़ करना चाहता हूँ कि यह बेहतर होता कि इसके मैरिट्स पर ही बहस महदूद रखी जाती ।

गृह मन्त्री : इस resolution के तीन हिस्से हैं । एक तो पंजाब के चीफ मिनिस्टर को धन्यवाद पेश करने का कि उन्होंने आपनी मिनिस्ट्री घटाने का एक बोल्ड क़दम उठाया और दूसरा हिस्सा सम्बन्ध रखता है असेम्बली के के उन मेम्बर साहबान से जिन्होंने कि अपना इस्तीफा पेश किया और चीफ़ मिनिस्टर साहब का काम आसान बनाया । और तीसरा सम्बन्ध रखता है सरकार के इस कार्य से कि उसने इकानामी करके काफी रुपये की बचत की ।

जहां तक इस रैज़ोल्यूशन के पिछले दो हिस्सों का सम्बन्ध है, मुझे आशा रखनी चाहिए थी कि इसमें मैंम्बर साहबान को कोई आपत्ति न होती, लेकिन इसमें भी उन्होंने काफी झिझक महसूस की है, बल्कि कुछ मैंम्बर साहबान ने एसी बातें की हैं जो शायद नहीं करनी चाहिए थीं । जब मिनिस्टर

साहबान ने इस्तीफे दिए और मिनिस्ट्री कम करने की आवाज़ जो यहां उठी, उस का अहतराम किया तो मैं पूछता हूं कि उन्हें क्यों मुबारिकबाद नहीं देनी चाहिए ? यह बात मैं नहीं समझ पाया । अगर आपकी बातों को ध्यान में रखें तो बात साफ हो जाती है कि जो बहस हुई वह इस अगराज़ से नहीं हुई कि इस रैज़ोल्यूशन के हर हिस्से को सिर्फ मैरिट्स के तौर पर देखें ।

अब तीसरा जुज़ जो गवर्नमेंट के इकॉनामी मैयर्ज़ एडाप्ट करने से ताल्लुक रखता है, उसके बारे में तफ़सील में न जाते हुए मुख्तसिर तौर पर कुछ बातें रखना चाहता हूँ । प्लैंड आऊटले जो 43.08 करोड़ की थी, उसको कम करके 38.67 करोड़ पर गवर्नमैंट ले आई । इस प्रकार 4.41 करोड़ की बचत उसमें की । इसी तरह जो नान–प्लैंड खर्च होने वाला था उसमें 6.26 करोड़ की बचत की गई और इसके अलावा कनटिनजैंसी जो है, उसमें भी 10% और 15 % की कट लगाई गई ।

इसके अलावा 4 करोड़ फलड कंट्रोल को दिया गया । इससे आप अन्दाज़ा लगा सकते हैं कि 11 करोड़ वह और 4 करोड़ यह, इस तरह से 15 करोड़ रुपया सरकार ने इस साल के बजट में बचत की है । इस से इन्कार तो किया नहीं जा सकता । अगर मैम्बर साहबान इससे बाद भी यही सोचते हैं कि गवर्नमैंट मुबारिकबाद की मुस्तहिक नहीं तो यह उनका काम है, वे जानें ।

तीसरा हिस्सा जो चीफ मिनिस्टर साहब को धन्यवाद देने से ताल्लुक रखता है जिसके बारे में आपोज़ीशन के मैम्बर साहबान ने यह बात कही कि इस धन्यवाद के मुस्तहिक कांग्रेस पार्टी के वह 47 या 48 मैम्बर साहबान हैं जिन्हों–ने दस्तखत करके रीक्वूज़ीशन चीफ मिनिस्टर साहब को दी थी ।

मैं इस बात को मानता हूं कि हमारे कांग्रेस पार्टी के मैम्बर साहिबान धन्यवाद के मुस्तहिक हैं लेकिन यह धन्यवाद कांग्रेस पार्टी को या कांग्रेस लेजिसलेचर पार्टी को अथवा मुख्य मन्त्री को मिले एक ही बात है क्योंकि चीफ मिनिस्टर कांग्रेस लेजिसलेचर पार्टी के लीडर हैं । अगर चीफ मिनिस्टर साहिब को धन्यवाद देते हैं तो वह कांग्रेस लैजिसलेचर पार्टी को जाता है अगर कांग्रेस लेजिसलेचर पार्टी को धन्यवाद देते हैं तो भी चीफ मनिस्टर साहिब को जाता है । मैं समझता हूं कि इस में फर्क की कोई बात नहीं है जिस से चीफ मिनिस्टर साहब को धन्यवाद न दिया जाए । मैं समझता हूँ कि अगर चीफ मिनिस्टर साहब को धन्यवाद देते हैं तो यह धन्यवाद उन की ज़ात को नहीं पहुंचता, यह धन्यवाद सारी गवर्नमेण्ट को पहुचंता है, इस लिए इस में कोई फर्क की बात नहीं है ।

इस हाऊस में पब्लिक को धन्यवाद देने की बातें की गई हैं क्योंकि उन्होंने आवाज़ उठाई थी । इस के साथ ही साथ आपोज़ीशन की तरफ से कहा गया कि

[गृह मंत्री]

धन्यवाद आपोज़ीशन को भी मिलना चाहिए क्योंकि उन्हों ने जनता में वज़ारत में कमी करने के लिए कहा। इस बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं कि हम ने कब इन्कार किया है कि पब्लिक का धन्यवाद न किया जाए। हमें तो इस बात पर कोई झगड़ा नहीं है।

(विघ्न)

इस हाऊस में आपोज़ीशन के लोग अपने लिए ही धन्यवाद मांगते हैं। उन्होंने कहा के हम ने वज़ारत कम करने की मांग उठाई थी इस लिए हमें धन्यवाद का सब से ज्यादा हिस्सा मिलना चाहिए। अगर आपोज़ीशन वाले अपनी खुद ही प्रशंसा करना चाहते हैं तो प्रशंसा कर लें। हमें उन से कोई झगड़ा नहीं है। हम इस में कोई रुकावट डालना नहीं चाहते। अगर वह धन्यवाद अपने आप को ही देना चाहते हैं तो बड़ी खुशी से ले लें। हमें इस में कोई एतराज़ नहीं हैं।

मैं जानता हूं कि आपोज़ीशन ने इस गर्ज़ से जब यह बात उठाई थी तो उन्हें चाहिये था कि सही नुक्ता नज़र से धन्यवाद देने में शामिल होते लेकिन यहां पर हर रोज़ आपोज़ीशन वाले अननैसैसरी करिटीसिज़म ही करते हैं। गर्वनमेंट की तरफ से अच्छी से अच्छी प्रोपोज़ल लाई जाए जिस से जनता का भला हो लेकिन हम आपोज़ीशन की तरफ से मुखालफ़त ही मुखालफ़त देखते हैं। मैं समझता हूं इस हाऊस में आपोज़ीशन की तरफ से मुखालफ़त महज मुखालफ़त के लिए ही की जाती है। मैं समझता हूं कि यह उन के लिए अच्छी बात नहीं है। इस के साथ मैं यह भी समझता हूं कि आपोज़ीशन वालों को पब्लिक के सामने, इस हाऊस के सामने कोई हक नहीं बनता है। गवर्नमेंट ने वज़ारत में कमी करके बचत की है उस के बारे में Opposition अपने आप को कायल नहीं कर सकी है। इस रैज़ोल्यूशन के ज़रिए चीफ मिनिस्टर साहिब और आऊटगोइंग मिनिस्ट्रज़ को धन्यवाद देने में शामिल नहीं होते हैं और सरकार ने डीफैंस और फलड्ज़ को control करने के लिए जो काम किए हैं देखते हुए भी आपोज़ीशन के मेम्बर धन्यवाद देने में शामिल नहीं होते तो मैं समझता हूं कि उन की व्यर्थ में ही बहस करना उनकी नीति है। मैं समझता हूं कि लीडर आफ दी आपोज़ीशन को चीफ मिनिस्टर को धन्यवाद देते हुए बहुत दिक्कत महसूस हुई और उन्हों ने काफी सख्त अलफाज़ इस्तेमाल किए। यह उन की मर्ज़ी है। यह उन की पुरानी बात है। वह अपनी ज़िम्मेदारी को महसूस नहीं करते हैं। मैं समझता हूं कि लीडर आफ दी आपोज़ीशन धन्यवाद देना बड़ी कीमती चीज़ समझते हैं और मैं उनसे प्रार्थना करता हूं कि ऐसी कीमती चीज़ का इस्तेमाल अपने लिए ही रख लें। हमें इस में कोई एतराज़ नहीं है। लेकिन इतना मैं ज़रूर कहना चाहता हूं कि अगर ऐसा रैज़ोल्यूशन कुछ साल पहले इस हाऊस में लाया जाता तो हमारे आपोज़ीशन के लीडर इस रैज़ोल्यूशन की ताईद बड़े जोश और उत्साह से करते।

मैं आपोज़ीशन के लीडर के मुताल्लिक जानता हूं कि जो कुछ बातें यहां पर कही हैं। उन का आबजैक्टिव कनसट्रक्टिव करिटीसिज़म नहीं था। इसलिए मैं समझता हूं कि लीडर आफ दी आपोज़ीशन ने इस मते को क्रिटीसाईज़ करके अपने आप से, और इस हाऊस के लीडर से इंसाफ नहीं किया है, मैं समझता हूं कि उन्हों ने चीफ मिनिस्टर साहिब को धन्यवाद देने में काफी झिझक दिखाई है। मेरी उन से प्रार्थना है कि चीफ मिनिस्टर साहिब को, सरकार को धन्यवाद न दें, अपना धन्यवाद अपने पास ही रखें, हमें इस में खुशी है। अगर पंजाब के मुख्य मन्त्री को धन्यवाद नहीं देना चाहते तो इस से उन को कोई फर्क नहीं पड़ता। मैं तो समझता हूं कि शायद लीडर आफ दी आपोज़ीशन ने जानबूझ कर ऐसा किया है। इस बात का इज़हार न करे तो यह दूसरी बात है। हम अच्छी तरह से जानते हैं कि पंजाब के चीफ मिनिस्टर साहिब को हिन्दुस्तान के कोने कोने में हर एक जानता है, उनके कामों की उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश, राजस्थान, बिहार, बंगाल और मद्रास इत्यादि प्रांतों के निवासी प्रशंसा करते हैं। आप हिन्दुस्तान के किसी कोने में जाएं, वहां पर आप किसी से भी बात करें, कोई भी ऐसा आदमी नहीं मिलेगा जो कि पंजाब के चीफ मिनिस्टर की प्रशँसा नहीं करेगा। इस लिए चीफ मिनिस्टर साहिब को धन्यवाद देने में आपोज़ीशन के लीडर शामिल नहीं होते तो उन को कोई फर्क नहीं पड़ता। मैं समझता हूं कि पंजाब के चीफ मिनिस्टर साहिब को धन्यवाद देने वाले N.E.F.A. और लद्दाख के ऊंचे पहाड़ों पर बैठे हुए हैं, वहां पर जाकर उन फौजी नौजवानों का साहस बढ़ाया है, इतना ही नहीं पंजाब की जनता भी उनको धन्यवाद देती है। पंजाब की जनता आज इस बात को महसूस करती है कि चीफ मिनिस्टर साहब ने चीन के हमला होने के बाद बड़े बड़े काम किए हैं। उनके दलेराना कामों से पंजाब का सिर ऊंचा उठा हुआ है। इस लिए मैं समझता हूं कि पंजाब की जनता चीफ मिनिस्टर साहिब को धन्यवाद देगी। आपोज़ीशन के लीडर अपना धन्यवाद बड़ी खुशी से अपने पास रखें और किसी और वक्त पर इस्तेमाल कर लें। (विघ्न)

(**आपोज़ीशन के कुछ माननीय सदस्य** : इसी तरीके से आप कोआप्रेशन मांगते हैं?) जो आपोज़ीशन की तरफ से हमें कोआप्रेशन मिली उसको मैंने देखा है और जो आपोज़ीशन की तरफ से स्पीचिज़ हुई हैं वह भी सुनी हैं। मैं इन बातों में नहीं जाना चाहता हूं और किसी की नुक्ता चीनी भी नहीं करना चाहता हूं। आजकल हमें नेशनल ऐमर्जैंसी का काम है। (At this stage Deputy Speaker occupied the Chair) आज कैप्टन रत्न सिंह जी ने अपनी तकरीर में कहा था कि चीन का झगड़ा अभी खत्म नहीं हुआ और हो सकता है कि हालात बिगड़ जाएं। लेकिन पता नहीं कि कब बिगड़ जाएं। मैं उन के विचारों से पूरी तरह सहमत हूं। हम हर एक से कौम की सेवा के लिए कोआप्रेशन चाहते हैं ऐसे मौकों पर हरेक को Govt. की मदद करनी चाहिए। इस वक्त मैं ज्यादा

[गृह मन्त्री]

तफसील में नहीं जाना चाहता क्योंकि समय नहीं है । लेकिन, डिप्टी स्पीकर साहिबा, पंजाब अमीर सूबा नहीं है । इस के बावजूद भी पंजाब ने नैशनल डिफैंस फण्ड को इकट्ठा करने में देश की आगवाई की है । इसमें पंजाब 5.60 करोड़ रुपये इकट्ठे कर चुका है । मैं पंजाब का किसी अन्य प्रांत से मुकाबला नहीं करना चाहता हूं, लेकिन आप जानते हैं कि धनाढय सूबों के लोग और लैजिसलेटर्ज़ हमारे चीफ मिनिस्टर की मिसाल देते हैं ।

कइयों ने अपने कानों से यह बात उन के मुंह से सुनी । आज नैशनल डिफैंस फण्ड इकट्ठा करने में पंजाब सब से आगे है । आप की कोआप्रेशन और लोगों की हिम्मत की हम दाद देते हैं कि सब ने मिल कर इस में काम किया और सारे पंजाब का नाम ऊंचा हुआ । आखिर में यह बात हम सब के समझने की है कि जिस के ऊपर ज़िम्मेदारी होती है उस के उत्साह देने से और उस की गाईडैंस से जब कोई काम होता है तो उसे धन्यवाद हासिल करने का हक होता है । मुझे मान से यह कहने की जुरअत है कि पंजाब ने ही सब से पहले सारे हिन्दोस्तान में अगवाई की थी कि जो हमारे फौजी नौजवान वहां पर हैं उन को फलां फलां सहूलियात हम देंगे । सब से पहले वह तमाम सहूलियात देने का फैसला किया था । वह सहूलियात कौन कौन सी हैं मैम्बर साहिबान जानते हैं । मैं उन को दोहराना नहीं चाहता । दूसरे सूबों ने भी और बल्कि खुद सेंटर ने भी पंजाब की तरफ देख कर बाद में इस बात का फैसला किया था । हर किस्म की भर्ती में पंजाब सब से आगे है । हवाई फौज में भी और दूसरी फौज में भी अफसरों की भर्ती में पंजाब सब से आगे है । बल्कि हमें गिला इस बात का है कि हमारे जितने नौजवान भर्ती हो कर जाना चाहते हैं उन को भर्ती होने का मौका नहीं मिलता । पंजाब ने इस तरह से भी सब की अगवाई की । इसी तरह से सिविल डिफैंस और होम गार्डज़ में भी आप देखिये कि दिल्ली की सरकार और दूसरे सूबों की सरकारों की अगवाई पंजाब ने की है यह बात सब सूबों वाले मानते हैं । मैं ने अभी अभी ज़िक्र किया कि जब एमर्जैंसी डीक्लेयर हुई तो यहां पर डिफैंस फण्ड के लिये पैसा बचाने का जज़बा और जोश सब से ज्यादा पंजाबियों में पैदा हुआ । यह एक शानदार काम है कि पंजाबियों में कुर्बानी देने का इतना जज्बा और जोश है । सारे हिन्दोस्तान में बढ़ कर काम पंजाबियों ने किया । हर पहलू से पंजाब आगे है । उस की अगवाई किस ने की ? सब से पहले पंजाब के चीफ मिनिस्टर ने यह स्टेटमैंट दी थी कि हम जल्दी ही दो करोड़ रुपया इकट्ठा करना चाहते हैं । टारगैट फिक्स किया, डेट मुकर्रर की । लोगों ने कितनी शान दिखाई ? दो करोड़ नहीं उस से भी बढ़ते बढ़ते आज पांच करोड़ रुपये से भी बढ़ गए । अभी अभी आपोज़ीशन के लीडर नैंशनल डिफैंस का ज़िक्र करते हुए जोश में आ कर कह गए........

चौधरी देवी लाल : On a point of explanation, Madam.........

गृह मन्त्री : मैं बैठता नहीं (विघ्न) उन्हों ने बड़े ज़ोर से बात कही कि यह रुपया पंचायतों के ज़रिये इकट्ठा किया गया । (विघ्न) पंचायतों का फंड लिया गया, ब्लाक समितियों के रुपये लिये गए, म्यूनिस्पल कमेटीज़ के ज़रिये फंड इकट्ठे किये गए । मैं कहता हूं कि पंचायतों के ज़रिये फंड इकट्ठा किया गया तो.......(विघ्न)

चौधरी देवी लाल : पंचायतों के ज़रिये नहीं, पंचायतों का रुपया लिया गया ।

गृह मन्त्री : यह सही तरीका है, पंचायतों के ज़रिये इकट्ठा किया गया ....(विघ्न)

Deputy Speaker : No interruptions please.

गृह मन्त्री : मैं मानता हूं डैमोक्रेसी में यह सही ढंग है । पंचायतों ने इकट्ठा किया, लोगों नें इकट्ठा किया । पंचायतों के ज़रिये इकट्ठा किया जाए तो आप को एतराज़ है, किसी सरकारी एजेंसी के ज़रिये इकट्ठा किया जाए तो भी आप को एतराज़ है और कांग्रेस का कोई वर्कर इकट्ठा करे तो आप को एतराज है........(विघ्न)

श्री बलरामजी दास टंडन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर होम मिनिस्टर गलत बयानी करे तो.....

गृह मन्त्री : आप को इजाज़त है ऐसी बातें करने की...... (विघ्न)

मैं चौधरी देवी लाल से अपने आप का मुकाबला नहीं करना चाहता। मैं छोटा आदमी हूं और वह बहुत बड़े आदमी हैं (विघ्न)

चौधरी देवी लाल : मैं करवाना ही नहीं चाहता (आवाजें)

गृह मन्त्री : यह बहुत बड़े आदमी हैं । किसी बड़े आदमी से अपना मुकाबला करें तो अच्छा है । (विघ्न) यहां पर मिनिस्टरी में रिडक्शन के बारे में चीफ मिनिस्टर को धन्यवाद देते हुए भी आपोज़ीशन के मैम्बर साहिबान को, बहुत दिकक्त होती है । जो हालात उन्होंने बयान किये मैं उन में नहीं जाना चाहता लेकिन उन को यह बता सकता हूं । किसी के साथ मुकाबला नहीं करता । मेरा किसी दूसरी स्टेट की तरफ नुक्ताचीनी करने का इशारा नहीं है । लेकिन क्या किसी स्टेट की तरफ से कोई कदम उठाया गया ? नहीं उठाया गया । क्या वहां पर ऐसी आवाजें नहीं उठाई गईं । आप सब कुछ जानते हैं । मैं किसी स्टेट से मुकाबला नहीं करता । मैं जानता हूं ऐसी आवाजें वहां पर भी उठाई गईं लेकिन मिनिस्टरी में किसी जगह पर भी कमी नहीं की गई । इस

[गृह मन्त्री]

लिये आप को झिझक नहीं महसूस करनी चाहिये । जब पंजाब के चीफ मिनिस्टर ने बोल्ड कदम उठाया था तो मेरे दोस्तों को अपनी झिझक दूर करते हुए इस रैज़ोल्यूशन में शामिल हो जाना चाहिये था । (विघ्न)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, एक मैम्बर साहिब ने यह बात कही कि आरडिनैंस के ज़रिये कुछ स्टेट मिनिस्टर्ज़ और डिप्टी मिनिस्टर्ज़ को एकांमोडेट किया गया । मुझे अफसोस है उन की नावाकफ़ियत पर । तीन स्टेट मिनिस्टर्ज़ या डिप्टी मिनिस्टर्ज़ को गर्वनमैंट की तरफ से काम सोंपा गया है । कैप्टन रत्न सिंह जी पंजाब रक्षा दल के आर्गेनाइज़र आनरेरी कैपैसिटी में लगे हैं । श्री यश जी जो कि स्टेट मिनिस्टर थे उन को होम गार्ड के जालन्धर डिवीज़न में रिजनल कमांडेंट लगाया गया है । अब भी वे आनरेरी कैपैसिटी में काम कर रहे हैं । ज्ञानी ज़ैल सिंह को पटियाला डिविज़न में आनरेरी कैपैसिटी में काम करने के लिये मुकर्रर किया गया है । मैं नहीं समझता कि इस में कौनसी बात किसी भी मैम्बर साहिब ने एतराज़ वाली पाई । अगर किसी को ज़िम्मेदारी दी जाती है कि वह होम गार्ड को आरगेनाईज़ करे या रक्षा दल को आर्गेनाईज़ करे तो मैम्बर साहिब को क्या एतराज़ है जब कि वह आनरेरी कैपैसिटी में काम करता है ? लेकिन मतलब तो एतराज़ करने से ही है । डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप जानती हैं कि बहुत सी बहस चीफ मिनिस्टर साहिब ने जो एडवाईज़र्ज़ मुकर्रर किये उन पर होती रही । कहने लगे कि धन्यवाद बिल्कुल नहीं देंगे क्योंकि उन्हों ने एडवाईज़र्ज़ मुकर्रर कर लिये हैं । (विघ्न) चूंकि उन्हों ने 11 एडवाईज़र्ज़ मुकर्रर कर लिये हैं एडवाईस लेने के लिये । इस लिये उन का सारा किया हुआ काम भूल गए । पंजाब का सारा काम, पंजाब की तरक्की का सारा काम, डिफैंस ऐफर्टस मिनिस्टरी में जो रिडक्शन हुई वह सारा काम 11 आदमियों के एडवाईज़र्ज़ मुकर्रर करने से भूल गए । (विघ्न)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप खुद ही इन्हें ज़रा रोक लीजिए । मैं तो कुछ कहूंगा नहीं, लेकिन ऐसा न हो कि मुझे भी कुछ कहने की ज़रूरत महसूस हो जाए । (विघ्न)

Deputy Speaker : No interruptions please.

गृह मन्त्री : तो मैं यह कह रहा था कि अगर यही मयार है इनकी दलीलों और बहस का कि चन्द व्यक्तियों को एडवाइज़र मुकर्रर करने पर तूफान बरपा कर दिया और यह कहा गया कि यहां पर अन्धेर मच रहा है, पंजाब में किये गए तरक्की के सभी काम मिट गए तो मैं यही कहूंगा कि इन के आर्गूमेंट्स और इन की दलीलें इन्हीं को मुबारिक हों । वरना मैं समझता हूं और हर एक आदमी इस बात को जानता है कि अगर चीफ मिनिस्टर किसी भी राजनैतिक व्यक्ति की, समझदार आदमी की किसी वक्त भी एडवाईस लेना चाहें तो उन्हें इस बात का हक है ।

कुछ विरोधी दल के माननीय सदस्य : कैबिनेट राए नहीं दे सकती क्या ?

गृह मन्त्री : यानी एडवाईज़र्ज़ मुकर्रर करने से पहले जो कुछ काम किए, जो बचत की वह सारी की सारी खत्म हो गई ? क्या इसलिए कि उन्हों ने न कोई अलाऊंस लेना है और न उन पर कोई खर्चा होना है ? मैं आप के ज़रिए अपने इन दोस्तों से पूछता हूं कि क्या सिर्फ इसी बात से चीफ मिनिस्टर साहिब ने और जितने अच्छे अच्छे काम किए सब खत्म हो गए ? ऐसी दलीलें मुबारिक हों मेरे इन साथियों को वरना, डिप्टी स्पीकर साहिबा, खुद आपोज़ीशन के दोस्त भी अच्छी तरह से जानते हैं कि कितनी कमेटियां हैं एडवाईज़र्ज़ की । यह लोक–राज है, लोगों की अच्छी राए जहां कहीं से भी मिल सके उसे हासिल करना हमारा काम है, फर्ज़ है । उसको एक्सैप्ट करना या ना करना अलग बात है लेकिन जहां से अच्छी राए मिल सके लोक राज में उसे हर हालत में हासिल करना जनता की भलाई के लिए, सूबे की तरक्की के लिए ऐसे आदमियों से सलाह मशविरा करना कोई बुरी बात नहीं । चन्द व्यक्तियों के साथ अगर किसी का इत्तफाक न हो तो इसी बात को लेकर सारी चीज़ को इस तरह की दलीलें देकर खत्म कर देना, मैं समझता हूं कि इस से उन्हों ने इस रैज़ोल्यूशन के साथ कोई इन्साफ नहीं किया । (विघ्न)

जो एडवाइज़र्ज़ मुकर्रर किए उन में हर एक के मुताल्लिक मैं बता सकता हूं लेकिन यहां पर व्यक्तियों को डिस्कस करना मुनासिब मालूम नहीं देता । (विघ्न) मैं अपने दोस्तों की सतह पर नहीं जाना चाहता । मैं इन दोस्तों के बारे में बहुत कुछ जानता हूं जो इस वक्त भी बेचैन हो रहे हैं लेकिन मैं इनकी बातों को यहां पर लाकर बहस के मयार को किसी तरह से कम नहीं करना चाहता । मैं जानता हूं डाक्टर मंगल सेन के मुताल्लिक....

श्री मंगल सेन : कह दो न फिर । कहते क्यों नहीं ।

उपाध्यक्षा : मंगल सेन जी, आप चुप रहिए । (I would request Dr. Mangal Sain to keep quiet.)

गृह मन्त्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, कहना चाहूं तो क्या कुछ नहीं कह सकता लेकिन, जैसा कि मैंने पहिले अर्ज़ किया, मैं हाऊस की शान को ऊंचा रखने के लिए, इसकी डिगनिटी को बरकरार रखने की खातिर अपने इन दोस्तों की सतह पर नहीं उतरना चाहता । (विघ्न) इसी तरह लीडर आफ दी आपोज़ीशन के मुताल्लिक भी मैं जानता बहुत कुछ हूं, यह बहुत अच्छे आदमी हैं लेकिन इन की ज़ात के मुताल्लिक जानता हुआ भी कुछ कहना मुनासिब नहीं समझता ।

चौधरी देवी लाल : और अपने मुताल्लिक.......

उपाध्यक्षा : चौधरी साहिब, मेहरबानी करके इस तरह से इंट्रप्ट करने की कोशिश न करें । (I would request the Leader of the Opposition not to interrupt like this.)

गृह मन्त्री : इसी तरह से एडीशनल डिप्टी कमिशनर के मुताल्लिक एतराज़ किया गया और ऐसा करते हुए मेरे अपोज़ीशन के दोस्तों ने बहुत सख्त अल्फाज़ का इस्तेमाल भी किया । कहा गया कि आज जब कि गवर्नमेंट बचत करने का दावा कर रही है, हर जिले में एडीशनल डिप्टी कमिशनर मुकर्रर करके इतना फज़ूल खर्च किया है जिसका कोई अन्दाज़ा नहीं । डिप्टी स्पीकर साहिबा, ज़रा आप इन के आर्गूमेंट्स की तरफ ध्यान दीजिए कि क्या मौजूदा हालात में इस तरह की बातें करना और ज़रूरत को महसूस करते हुए भी खामखाह की नुक्ताचीनी करना कहां तक शोभा देने वाली बात है । एमर्जेंसी के वक्त में कौन नहीं जानता कि इस बात की अशद ज़रूरत थी कि लोगों के अन्दर कानशसनैस क्रीएट की जाए, कानफीडेंस क्रीएट किया जाए, फौज में भर्ती के लिए, नैशनल डिफैंस के लिए उन में उत्साह और जोश पैदा किया जाए । इन डिप्टी कमिशनरों को इसी लिए लगाया गया ताकि जो पहिले डिप्टी कमिशनर थे वह अपना पूरा ध्यान डिफैंस से सम्बन्ध रखने वाली बातों की तरफ दे सकें और जो जिलों का एडमनिस्ट्रेटिव काम है वह एडीशनल डिप्टी कमिश्नर चलाएं । मुझे समझ नहीं आती कि कौन सा तूफान उठ गया था अगर इन एडीशनल डिप्टी कमिश्नरों को एमर्जेंसी के हालात को मद्देनज़र रखते हुए लगा दिया गया । अगर इन की बहस का, इनकी दलीलों का और इन के आर्गूमेंट्स का यही मयार है तो यह इन्हीं को मुबारिक हो ।

उपाध्यक्षा : पंडित जी, इस रेजोल्यूशन को आज खत्म कर दें । (I would ask the hon. Home Minister to please dispose of this resolution today).

गृह मन्त्री : आप मुझे जिस वक्त हुकम देंगीं मैं बैठ जाऊंगा ।

श्री मंगल सेन : On a point of order, Madam .....

Deputy Speaker: No point of order please.

श्री मंगल सेन : Point of order raise करने का मेरा हक है ।

Deputy Speaker : What is your point of order ?

श्री मंगल सेन : मेरा प्वाइंट आफ आर्डर यह है कि स्पीकर साहिब ने यह फैसला कर दिया था कि गृह मन्त्री महोदय आध घंटा बोलेंगे । अब तक इन्होंने जो कहना था कह दिया (विघ्न) मैं कथा वाचन तो नहीं कहूंगा, मगर जो कुछ कहना था कह चुके हैं । मैं यह पूछना चाहता हूं कि जो फैसला स्पीकर साहिब कर गए हैं, क्या आप उस के बाहर जा सकती हैं ?

उपाध्यक्षा : आप मुझे लिखकर भेज दीजिए ताकि मुझे पता लग जाए कि स्पीकर साहिब ने क्या फैसला किया था । (I would request the hon.

Member to send me in writing for my information what was decided by the hon. Speaker.)

श्री मंगल सेन : आप का स्टाफ यहां बैठा हुआ है । सैक्रेटरी और डिप्टी सैक्रेटरी साहिब बैठे हुए हैं । आप इन से पता कर लीजिए मैं फिर कहूंगा कि आध घंटे का समय पूरा हो चुका है और स्पीकर साहिब के एक डीक्लेयरड फैसिले के बाहर आप नहीं जा सकतीं ।

उपाध्यक्षा : आप का शुक्रिया । (Thank you.)

गृह मन्त्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं तो जनरल सी ही बातें कर रहा था । अभी तक तो मैं ने इन मेम्बर साहिब की बाबत कुछ कहा भी नहीं था कि इतने में ही तिलमिला उठे, घबरा गए । कई बातें कह सकता हूं । (विघ्न)

उपाध्यक्षा : आप का टाईम खत्म हो रहा है । जल्दी जल्दी wind up करें । (The time allowed for the speech of hon. Minister is about to be up. He should wind up soon.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : On a point of order, Madam. होम मनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि वह डाक्टर मंगल सेन और चौधरी देवी लाल जी के मुताल्लिक बहुत कुछ कह सकते हैं । क्या राओ बीरेन्द्र सिंह के बारे में भी कुछ कहना चाहेंगे ? (विघ्न)

गृह मन्त्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इन्हें ज़रा अक्ल दीजिए कि प्वाइंट आफ आर्डर क्या होता है । इन्हें गाईडैंस दीजिए, समझाइए ज़रा ।

उपाध्यक्षा : यह तो आप की अटैनशन डाईवर्ट करना चाहते हैं । सैंस हो या न हो प्वांइट आफ आर्डर पर उठ पड़ते हैं । आप मेहरबानी कर के वाइंड अप करें । (They want to divert the attention of the hon. Minister. Sense or no sense, they will stand on a point of order. Please wind up.)

गृह मन्त्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, कुछ मेम्बर साहिबान ने यह बात कही थी कि एमर्जैंसी के दौरान नई पोस्ट्स क्रीयेट कर दीं । हां, की गई हैं जैसे कि होम गार्डज़ के मुताल्लिक, और सिविल डिफैंस के साथ सम्बन्ध रखने वाली बातों के मुताल्लिक हमने चीफ एडवाइज़र मुकर्रर किया । इस वक्त सरदार गुरनाम सिंह जी नहीं बैठे । उन को उन्होंने हाईएस्ट टर्मज़ में ट्रीब्यूट पे की थी । हमें खुशी है कि हमने उन्हें एसे वक्त पर चीफ एडवाईज़र मुकर्रर किया है । इसी तरह और

[गृह मन्त्री]

भी posts create की हैं। होम गार्डज के लिए एक नई पोस्ट क्रीएट की D. I. G. के लैवल पर Deputy Commandant की। सिविल डिफैंस के लिए डी. आई. जी. के लैवल की पोस्ट क्रीयेट की। अगर उनको इस तरह की पोस्टस पर एतराज़ है तो मैं हैरान हूँ कि और किस बात पर एतराज़ नहीं हो सकता।

लीडर आफ दी आपोज़ीशन बातें करते करते बहुत जोश में आ गये थे कि जो लैजिस-लेटरज़ डिफैंस कनसलटेटिव कमेटी बनी हुई है जिसमें वह खुद और दूसरे आपोज़ीशन के दोस्त मैम्बर हैं, वहां उनकी बात करने की जुर्रत नहीं होती, बात नहीं कर पाते। पता नहीं वहां पर कौन सी........

चौधरी देवी लाल : हम इतने कमज़ोर नहीं, हम तो आपकी बाबत कह रहे थे।

गृह मन्त्री : मुझे समझ नहीं आई कि कौन सी बात का इन्होंने अपने लिये कम्पलीमेंट लिया है और ऐसा कह कर अपने दूसरे साथियों को क्या कम्पलीमेंट पे किया है। हम उनकी हर बात को सुनते हैं और सुनने को तैयार हैं लेकिन उन्होंने यहां पर इस बात को क्यों उठाया, मैं समझ नहीं पाया। इसके अलावा, डिप्टी स्पीकर साहिबा, लीडर आफ दी आपोज़ीशन ने भारी अन्याय किया जबकि उन्होंने यह बात कही कि हर बात का फैसला डंडे से होता है। उन्होंने जिक्र किया कितनी ही एजीटेशनों का जो यहां पर हुई—पटवारियों की एजीटेशन, कम्यूनिस्ट दोस्तों की एजीटेशन, पंजाबी सूबे के नाम पर होने वाली एजीटेशन—और कहा कि इस चीफ मनिस्टर को कैसे धन्यवाद दिया जाए, जिन्होंने इस प्रकार की एजीटेशनों को डंडे से दबाया। मुझे तो उनकी यह दलील समझ में नहीं आई।

चौधरी देवी लाल : समझ में आ ही नहीं सकती।

गृह मन्त्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, जैसा आन्दोलन चले, जैसे हालात हों, जैसी ऐजीटेशन हो उसको उसी ढंग से हल करना होता है जिस ढंग की वह मोहताज हो। इस में एतराज वाली कौन सी बात है? राजनीति, गवर्नमैंट किसी सिद्धान्त पर चलती है और मेरा ख्याल है कि लीडर आफ दी आपोजीशन इस बात को भली प्रकार से जानते हैं। ठीक है कि लोकराज में डैमोक्रेसी में प्यार से बातें होती हैं, प्यार से लोगों को समझाना होता है लेकिन इस के साथ साथ जहां ज़रुरत हो वहां डंडे का भी इस्तेमाल करना ही पड़ता है। इस लिए इन पुरानी बातों के याद आने का आज क्या मौका था, यह मैं समझ नहीं पाया।

इस रैज़ोल्यूशन पर मैं नहीं समझ सका कि वह क्यों पुरानी बातें लाई गई क्योंकि वे तो पुरानी बातें थीं और वे कई दफा हो चुकी थीं। वह आन्दोलन और वह एजीटेशनज़ जो यहां हुई उन्हें याद करने पर इन्होंने मजबूर किया। यह उन को कोई फायदा नहीं पहुंचा सकेंगी।

1.00 p. m.

मुझे बड़ा अफसोस है कि इन से यह बात भी बर्दाश्त नहीं हो सकी जो चीफ मिनिस्टर साहब गुड़गावां में अहीरों का धन्यवाद करने के लिए गए हालां कि लीडर्ज़ आफ दी आपोज़ीशन को यह बात बर्दाश्त करनी चाहिए थी। उस के कारण कई हैं लेकिन मैं एक बतलाऊंगा और दूसरे कारण मैं नहीं बतलाऊंगा क्योंकि मैं वह सारे कारण यहां बतला कर हाऊस का वक्त ज़ाया नहीं करना चाहता। वह एक कारण यह है कि लदाख और नेफा के फ्रंटस पर अहीरों ने मजमुई तौर पर बड़ी बहादुरी दिखाई और हमारे पंजाब का उन्हों ने नाम पैदा किया। इस के लिए चौधरी देवी लाल को तो खुश होना चाहिए था कि चीफ मिनिस्टर साहिब अहीरों का मज्मुई तौर पर शुक्रिया अदा करने गए थे और उन का धन्यवाद करने गए थे। (विघ्न) लीडर आफ दी आपोज़ीशन ने तो उल्टी धमकियां दीं कुछ वार्निग्ज़ दीं। मैं उन का कुछ जवाब नहीं देता और न ही उन धमकियों और वार्निग्ज़ का मैं नोटिस ही लेता हूं क्योंकि मैं जानता हूं कि वह कई दफा जब भी जोश में आ जाते हैं तो कुछ बातें कह जाते हैं और उन की कई बातें तो ऐसी होती हैं जिन का कुछ मतलब भी नहीं होता और उन की जो धमकियां होती हैं वह भी फोकी होती हैं और वार्निगज़ भी बेमायने होती हैं।

फिर इन्होंने जो परसनल हमले किए चीफ मिनिस्टर पर और मेरे पर उन का भी मैं नोटिस नहीं लेता क्योंकि मैं ज़ाती बातों में जाना नहीं चाहता क्योंकि मैं समझता हूं कि यह वक्त इन चीज़ों के करने का नहीं है। यह वक्त पंजाब की आन और शान का वक्त है। इन्हें तो कहना चाहिए था कि पंजाब का इस एमर्जेंसी की वजह से मान बढ़ा है। इस की बजाए इन्हों ने तो यह बातें कह कर इस मान पर खाक डाल कर इस को मिटाने की कोशिश की है जो कि पंजाब की बदनामी का कारण हो सकती हैं। वैसे मैं इन को क्या कहूं, इतनी बड़ी किसी शखसियत को सामने रख कर इतनी बातें उस के मुताल्लिक कहना, जो उस के जानने वाले और उस के परिवार के मुताल्लिक भी बातें कहना मैं नहीं समझता कि इस में उन की और हाऊस की शान थी। लेकिन एक बात मैं कह सकता हूं कि पंजाब के चीफ मिनिस्टर सरदार प्रताप सिंह कैरों की जहां शोभा है, उस का नाम है, उस की तारीफ होती है वहां लीडर आफ दी आपोज़ीशन को पता होना चाहिए कि उन की यह बातें कहने का नतीजा यही हैं जो चान्द पर थूकने का होता है, यानी वह थूक थूकने वाले के अपने मूंह पर ही पड़ती है। अगर यह ऐसा करना चाहते हैं तो मुझे इस पर कोई एतराज़ नहीं। लेकिन जिस का मान सारा पंजाब करता हों सारा हिन्दुस्तान करता हो उस के मुताल्लिक आप ऐसी बाते कहते चले जाएं, यह आप का काम है, इस का जो नतीजा निकलेगा वह मैं ने आप को बतला दिया है। इस लिए डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं और ज्यादा वक्त नहीं लेता और जो और कुछ मैम्बर साहिबान ने कहा था उस का जवाब नहीं देता। सिर्फ एक बात, इन्साफ के नाम पर हाऊस से अपील करता हूं कि अगर चीफ मिनिस्टर ने पंजाब का नाम ऊंचा किया है, मिनिस्टरी को कम कर के और इस के साथ ही साथ डिफेंस एफर्टस बाकी सब States से ज्यादा कर के पंजाब का नाम रौशन किया है तो आप को इस

[गृह मन्त्री]

रैज़ोल्यूशन को पास करना चाहिए और अगर आप समझते हैं कि इन्हों ने और आप ने पंजाब का नाम ऊंचा नहीं किया तो यह आप की मर्ज़ी, इस के पास करने में आप शामिल हों या ना हों लेकिन असलियत को सारा पंजाब जानता है और उन्हें सारे जानते हैं। इस लिए मैं इन से नम्रतापूर्वक अर्ज़ करता हूं कि यह हठ को छोड़ दें इस झिझक को छोड़ दें और इस अच्छे काम में शामल हो जाएं, इस से इन की शोभा होगी।

श्री चांदी राम वर्मा (अबोहर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, जैसे मैं ने उस दिन इस रैज़ौल्यूशन को पेश करते हुए यह अर्ज़ की थी कि मेरा रैज़ोल्यूशन बड़ा सिम्पल और सादा है और यह इसी तरह सीधी और साफ बात है जैसे दो जमा दो चार कहने वाली बात है लेकिन यह हैरानी की बात है कि पूरे दो दिन हाऊस के इस काम पर लग गए हालांकि इन दिनों में और भी बहुत सारा काम हो सकता था। जैसा कि पण्डित मोहन लाल जी ने कहा है हमारे आपोज़ीशन के कई भाई इस रैज़ोल्यूशन पर बोलते हुए कुछ पर्सनैलिटीज़ को डिस्कस करने में लगे रहे हैं। मैं इस बारे में ज्यादा कुछ नहीं कहना चाहता क्योंकि पण्डित मोहन लाल जी ने इन चीज़ों का जवाब देकर मेरा काफी बोझ हलका कर दिया है।

मेरा रैज़ोल्यूशन तीन हिस्सों में बंटता है। पहले हिस्सा में मैं ने कहा है कि हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब को उन के इस दलेराना कदम पर जो उन्हों ने उठा कर मिनिस्टरी में कमी की है यह सदन उन्हें बधाई देता है। दूसरे हिस्से में यह कहा गया है कि यह सदन उन तमाम उन मिनिस्टरों को, उन स्टेट मिनिस्टरों को, उन डिप्टी मिनिस्टरों को और पार्लिमैंटरी सक्रेटरी को बधाई देता है जिन्हों ने बड़ा हौसला किया कि इस एमरजैंसी की हालत के कारण अपने ओहदे छोड़ कर इस कदर कुरबानी की है। इस के तीसरे हिस्से में मैं ने अपने रैज़ोल्यूशन में यह कहा है कि जब यहां एमर्जैंसी के हालात हैं, इन को देख कर पंजाब गवर्नमैंट ने जो इतनी खर्च में बचत की है, इस के लिए यह सदन इसे बधाई देता है। अगर आप तीसरे हिस्से को पहले लें, तो आप को जैसा कि अभी पण्डित जी ने बतलाया है पंजाब गवर्नमैंट ने प्लैनड और नोन-प्लैनड स्कीमज़ में 11 करोड़ रुपए की बचत की है। इसी तरह से चार करोड़ रुपए की और बचत करके कुल 15 करोड़ रुपए की इस गवर्नमैंट ने खर्च में बचत की है। फिर आपोज़ीशन वाले भाई कह रहे हैं कि सरकार एक तरफ तो बचत करती है और दूसरी तरफ यह एडीशनल डिप्टी कमिश्नरज़ और दूसरे बड़े बड़े अफसर रख रही है। मैं कहता हूं कि अगर एक तरफ हकूमत को एमर्जैंसी की हालत में बढ़े हुए काम को ज्यादा तेज़ करने के लिए और कुछ अफसर रखे जाने की ज़रूरत महसूस होती है और उन पर और कुछ खर्चा होता है, उस को meet करने के लिए यह सरकार अपनी मिनिस्टरी में कमी कर के उस खर्चे को पूरा कर लेती है तो फिर मेरे भाई क्यों नाराज़ होते हैं। एक तरफ तो यह मेरे भाई आवाज़ उठाते थे कि मिनिस्टरों की गिनती कम की जाय और चीफ मिनिस्टर ने

उन की गिनती कम कर दी और खर्च में बचत कर ली तो क्या इस के लिए हमारे चीफ मिनिस्टर शुक्रिया के मुस्तहिक नहीं हैं ? आखिर किसी बात पर तो यह आ जायें । अगर खर्चा कम करते हैं, मिनिस्टरों को घटा देते हैं और कम से कम करके खर्चे में बचत करते हैं फिर भी इन्हें चीफ मिनिस्टर को बधाई देने में झिझक है । अभी चौधरी सुन्दर सिंह ने भी आपको बतलाया था कि सब से पहले इस्तीफा देने वाले हमारे भाई कामरेड रामकिशन जी थे जिन्होंने पहले ही दिन कह दिया था कि मुझे जाने दो । आप क्यों उनके काम की दाद नहीं देते ? इसी तरह से दूसरे स्टेट मिनिस्टरों और डिप्टी मिनिस्टरों ने भी किया । तो क्या वह मुबारिकबाद के मुस्तहिक नहीं हैं ? मैं अर्ज़ कर चुका हूँ कि मेरा काम तो सिंपल हो गया है । सारी बातों का जवाब पंडित जी ने दे दिया है । चौधरी देवी लाल जी को तो उन्होंने समझा दिया है दूसरों को मैं समझा देता हूँ । (हंसी) कोई शख्स इस बात से इनकार नहीं कर सकता कि आज अगर सारे हिन्दोस्तान में एमरजैंसी किसी कोने में दिखाई देती है तो वह पंजाब ही है और इसका सेहरा हमारी पंजाब सरकार और चीफ मिनिस्टर साहिब ही के सर है । तो इसके लिये हम इन मामूली शब्दों में शुक्रिया अदा करें । इनको मुबारिकबाद दें । उपाध्यक्षा, महोदया मैं आशा करता हूँ कि सदन मेरे रैज़ोल्यूशन को पूरे तौर पर पास करेगा ।

Deputy Speaker : I will now put the amendments to the vote of the House.

Deputy Speaker : Question is—

In line 2, before "the Chief Minister" *add* "the people of Punjab, the opposition parties and the forty-seven Congress M. L. A.s. who demanded reduction in the size of ministry and".

(After ascertaining the votes of the Members present by voices, the Deputy Speaker gave an opinion The opinion was challenged. The bells were sounded. The question was put again and lost by a voice vote.)

The motion was declared lost.

Deputy Speaker : Question is—

In lines 6—9, *delete* the words 'and also........needs'.

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

In line 2, before "the Chief Minister" *add* 'the people of Punjab, the opposition parties and the forty-seven Congress M. L. A.s who demanded reduction in the size of Ministry and'.

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

In line 2, between "Chief Minister" and "for" *insert* 'provided he abolishes the Personal Advisory Committee'.

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

This Assembly congratulates the Chief Minister for his bold steps in reducing the size of the Ministry and the outgoing Ministers, State Ministers and the Deputy Ministers for the spirit of self-sacrifice displayed by them and also the Government in general for taking various measures of economy to meet the national needs.

The motion was carried.

(II) RESOLUTION REGARDING OUSTING CHINESE AGGRESSORS FROM THE SACRED SOIL OF INDIA

Shri Balramji Dass Tandon : (Amritsar City, West) : Sir, I beg to move—

This Assembly recommends to the Government to approach the Union Government to take firm steps to oust Chinese aggressors from every inch of the sacred soil of our country and further recommends not to sit around the table with the aggressor until the objective is fully achieved.

डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो प्रस्ताव है यह सैल्फ एक्सपलेनेटरी है। आप सब अच्छी तरह से जानते हैं कि पिछले दिनों अक्तूबर में हमारे देश पर चीनियों ने आक्रमण किया। यह ठीक है कि जहां तक सीधे और खुले हमले का सम्बन्ध है यह 20 अक्तूबर को ही हुआ मगर जहां तक हमारे देश के बहुत से हिस्से पर चीनियों द्वारा कब्ज़ा किये जाने का सम्बन्ध है वह तो उस से काफी देर पहले ही कर लिया गया था। मगर अफसोस की तो यह बात है कि जिस वक्त चीनी यह कार्यवाही कर रहे थे उसी वक्त इस देश की सरकार, यहां के प्रधान मन्त्री और दूसरे बड़े बड़े नेता इस देश की जनता को हिन्दी चीनी भाई भाई के नारे बुलन्द करने के लिए उत्साहित कर रहे थे, उन्हीं दिनों जब चीन के प्रधान मन्त्री तथा दूसरे अफसर यहां आए तो उन के बड़े बड़े जलूस निकाल कर, बड़े बड़े जलसों का प्रबन्ध कर के उन के प्रति सद्भावना पैदा करने का प्रयत्न किया गया। अफसोस इस बात का है कि जिन के लिए यह सब कुछ किया गया उन के दिल की इस बात को न समझा गया कि यह तो सारी दुनिया पर छा जाना चाहते हैं। जिन को भाई भाई कहा गया उन की इस बात को ना समझा गया कि यह सारी दुनिया में और खास कर एशिया में अपने आप को सब से बड़ी मिलिटरी पावर और इन सारे देशों का नेता होने का गुमान लिये आए हैं। वह यह समझते थे कि जहां तक एशिया और अफ्रीका का ताल्लुक है और वह समझते हैं कि वह मिलिटरी आर्मामैंट्स में सब से आगे हैं। इधर हम उन के मान में नारे लगाते रहे और वह उधर अपनी चौकियां हमारे देश के उस इलाके तक आगे ला कर कायम करते गए जहां से वह किसी वक्त भी क्रास करके इस देश पर हमला कर दें और वही बात हमारे सामने आई भी।

अफसोस इस बात का है कि हमने उनके दिल की बातों को समझने की कोशिश नहीं की। आज हमारे देश के नेता, प्राइम मिनिस्टर, होम मिनिस्टर, सभी यह

बातें करते हैं कि चीन ने हमेशा इर्द–गिर्द के लोगों पर हमला किया है और आस–पास के छोटे–छोटे देशों को दबाने की कोशिश की है । आज अफसोस इस बात का है कि पहले हमारी सरकार क्यों सोई हुई थी, क्या उस वक्त उनके पास हिस्ट्री नहीं थी ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਅਮਲੀ ਗੱਲ ਦਸੋ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹੋ । (The hon. Member should suggest the next step as to how they can be ousted.)

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं यह कहना चाहता हूं कि अब वह गलतियां दुहराने की कोशिश न करें जो इस सरकार ने पहले की हैं । जब चीन ने पहिले तिब्बत पर हमला किया था उस वक्त हमारी सरकार खामोश रही और आज चीन का हमला इस देश पर हुआ जिसके कारण हमारा जगह–जगह पर अपमान हुआ । हमारी फौजें जो सारी दुनियां में बहादुर समझी जाती थीं और उस वक्त जब यह देश अंग्रेज़ों के कब्ज़े में था, हमारी फ़ौजों ने दुनिया भर में नाम प्राप्त किया, आज आज़ाद भारत में उन पर जो धब्बा लगा उसके कुछ कारण थे ।

श्री हरबंस लाल : On a point of order, Madam. क्या पार्लिमैंट ने जो फैसिला ले लिया, उस पर कोई क्रिटीसिज़म हो सकती है ?

उपाध्यक्षा : टंडन साहिब, आप पब्लिक प्लेट–फार्म पर जिस तरह से बातें करते हैं, वैसे ही यहां हाउस को समझ रखा है । मुझे खुद अच्छा नहीं लग रहा कि आप हाउस को प्लेटफार्म समझें । जो कुछ नेताओं की गफलत से हुआ, वह मैं भी समझती हूं मगर आप उन बातों को न दुहराएं । (The hon. Member (Shri Balramji Das Tandon) has taken this House for a public platform for talking such things. I myself do not like that he should think this House a public platform. I, too, understand the consequence of the leaders' negligence but the hon. Member should not mention them here.)

श्री बलरामजी दास टंडन : मुझे यह सब बातें इसलिए कहनी पड़ती हैं कि चीन ने सन् 1957 में हमारे इलाके पर कब्ज़ा करना शुरू कर दिया और यह बात उसी समय खुल कर हमारे सामने आ गई और यह सवाल भी पार्लिमेंट में हुआ कि चीन उस सड़क को मज़बूत कर रहा है लेकिन कोई ध्यान नहीं दिया गया, हां इतना अवश्य कहा गया कि हिन्दुस्तान की पवित्र भूमि से चीन का कब्ज़ा हटा दिया जाएगा । इस बात से हिन्दुस्तान के लोगों के अन्दर एक आशा पैदा हुई कि अब सरकार कोई प्रबन्ध करेगी लेकिन 5 साल के बाद चीन ने सड़क मुकम्मल कर ली और कितने ही इलाके पर कब्ज़ा कर लिया ।

उपाध्यक्षा : टंडन जी, अब आप बैठ जाइए । पंडित जी आप बोलिए, आप क्या कहना चाहते हैं (The hon. Member should now resume his seat. Let Pandit ji (Home Minister) say what he has to say.)

(**श्री मोहन लाल**) : मैं फिर अर्ज़ किया चाहता हूँ कि इस हाउस के स्कोप में यह डिसकशन नहीं आता । जहां तक डिफैंस की बातों का सम्बन्ध है, यह सैन्ट्रल पार्लिमेंट में डिसकस हो सकती हैं । यहां पर तो हमारे सामने रिकमैन्डेशन करने भर का स्कोप है कि जो कब्ज़ा उन्होंने किया हुआ है उसको वापिस लेने की तदबीर की जाए यहां पर डिसकस नहीं हो सकती ।

उपाध्यक्षा : मैं ने यही इनको अर्ज़ कर दिया, अगर फिर भी यह वही बात करते चले जाते हैं, तो फिर इनको इनके रहम पर छोड़िये । (This is what I have told him. If he still persists on talking such things then he should be left to himself.)

The House stands adjourned till to-morrow at 9-00. a.m.

(The Sabha then adjourned till 9 a.m. on Friday, the 8th March, 1963.)

779--27-5-63--387 copies--C.P. and S., Pb., Patiala.

Published under the Authority of the Punjab Vidhan Sabha and Printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, at the Govt. Press Patiala.

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

8th March, 1963.

Vol. I—No. 12

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Friday, the 8th March, 1963

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh

Price : Rs [illegible]

ERRATA

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 12, dated the 8th March, 1963

Read	*For*	*On Page*	*Line*
ਮਿਲਟ੍ਰੀ	ਮਿਲਟੀ	(12) 2	28
Add "and" between the words 'Finance' and 'Home Ministries'		(12) 25	12
accused	accussed	(12) 27	17
the	tbe	(12) 31	7th from below
ऐसा	एसा	(12) 36	24
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	ਅੰਮ੍ਰਿਸਰ	(12) 37	8
107/151	107/51	(12) 48	10th from below
Add "ਕੀ" between the words 'ਕਿ' and 'ਇਹ'		(12) 49	14
Delete the word "ਕੀ" between the words 'ਕਿ' and 'ਜਿਸ'		(12) 49	Last line
ਅਸ. ਸੀ	एस. सी	(12) 65	7
ਸਟੇਜ	ਸਟੇਨ	(12) 67	24

PUNJAB VIDHAN SABHA

Friday, the 8th March, 1963

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 9.00 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

APPOINTMENT OF RETIRED MILITARY GENERALS ON THE STATE DEFENCE COUNCILS

***1990. Shri Rup Singh Phul :** Will the Chief Minister be pleased to state the names of the retired Military Generals who have been appointed by the State Government as Advisers to the State Defence Councils during the present emergency together with the total monthly emoluments paid to each one of them?

Sardar Partap Singh Kairon : There are no State Defence Councils but the State Government have set up a State Defence Committee and the following retired Military Officers of the rank of Lieutenant-General/Major General are its members:—

(i) Lieutenant-General Kalwant Singh
(ii) Lieutenant-General Sant Singh
(iii) Major General Gurbakhsh Singh
(iv) Major General J. C. Katoch

They are not paid any emoluments in their capacity as members of the said Committee. Lieutenant-General Kalwant Singh has, however, been appointed as Adviser, National Defence while Major General Gurbakhsh Singh has been incharge of Civil Defence Organisation/Home Guards since before the present emergency. They draw from the State the actual pay last drawn by them while in service with the army less their gross pensions, the net amounts being Rs 3,066.67 per mensem and Rs 1,375 per mensem respectively.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वज़ीर साहब बतलाएंगे कि जिन मैम्बरों के नाम उन्होंने अभी लिए हैं उन के अलावा क्या स्टेट डिफेंस कमेटी के कोई और भी मैम्बर हैं ?

मुख्य मन्त्री : आप इस के लिए नोटिस दे दें। पूछ कर सब कुछ बतला दूंगा ।

PROVIDING JOBS TO EX-MINISTERS

*2004. **Comrade Ram Chandra**: Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any of the ex-Ministers, ex-State Ministers and ex-Deputy Ministers whose resignations were recently accepted have been provided with any duties by Government to meet the emergency; if so, their names;

(b) the kind of duties allowed to each of them; the emoluments, if any, or other privileges provided to them?

Sardar Partap Singh Kairon: (a) Yes Sir, the following State Ministers and Deputy Ministers have been appointed to the jobs noted against their names:—

(1) Giani Zail Singh .. Regional Commandant, Punjab Home Guards, Patiala

(2) Shri Yash .. Regional Commandant, Punjab Home Guards, Jullundur

(3) Captain Rattan Singh .. Chief Organiser, Punjab Raksha Dal

(b) No emoluments are to be given to any of them. All of them are to work in an honorary capacity. Giani Zail Singh and Shri Yash are to help organize Punjab Home Guards within Patiala and Jullundur Divisions respectively. Captain Rattan Singh is to organise Raksha Dal in the State. He has been provided with free residence and free transport.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਪਿਛਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਟੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਹਾਸਲ ਹੈ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ: ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਮਿਲਟ੍ਰੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕਾਨਸ਼ਸਨੈਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

श्री बलरामजी दास टंडन: क्या मुख्य मंत्री साहब बताएंगे कि सिवल डिफेंस में जितने आदमियों को यह पोस्टें दी गई हैं क्या सारे के सारे कांग्रेसी हैं या किसी दूसरी पार्टी के आदमी को भी लिया गया है?

मुख्य मन्त्री: इस सिलसिले में पार्टी शार्टी का ख्याल नहीं रखा जाता और न किसी को इस लिहाज़ से रखा गया है। सिर्फ उन लोगों को रखा गया है जो काम करने वाले हैं और करना जानते हैं।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : अम्बाला डिवीज़न के लिए किस को रखा गया है ?

मुख्य मंत्री : मुझे इस वक्त ज़बानी याद नहीं । नोटिस दे दो पूछ कर बतला दूंगा ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मुख्य मन्त्री साहिब बताएंगे कि कहीं आपोज़ीशन पार्टियों के आदमियों को भी किसी जगह पर लगाया गया है ?

Chief Minister: I do not recognise any opposition parties in this defence and home guard work. Any name suggested for this work will be passed on to the General.

ਸਰਦਾਰ ਜੋਇੰਦਰ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਰੀਂ ਸਿਵਲ ਡੀਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ: ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : मुख्य मंत्री साहिब ने बताया है कि इस काम में हम किसी को आपोज़ीशन या कांग्रेस पार्टी का समझ कर नहीं लगाते । क्या मैं पूछ सकता हूं कि रक्षा दल की जो कमेटियां बनी हैं उन के अंदर गैर–कांग्रेसी क्यों नहीं लिए गए ?

मुख्य मन्त्री : मैं अर्ज़ कर चुका हूं कि मेरे लिए कांग्रेसी या गैर–कांग्रेसी की कोई कंसिड्रेशन नहीं । हम तो जो काम करने के लिए आएगा उस को आगे लाएंगे ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਸਟੇਟ ਮਨਿਸਟਰ ਔਰ ਇਕ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਡੀਫੈਂਸ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬਾਕੀ ਸਾਬਕਾ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਸਟਾਂ ਤੇ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਵੀ ਮੰਗੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਜਿਹੜੇ ਯਕੀਨ ਰਖਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਰਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਬਲਿਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

Chief Minister: Yes, definitely.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜਨਰਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲਿਖੋ ਤੇ ਭਜ ਦੌੜ ਕਰੋ ।

CIVIL DEFENCE MEASURES

*2018. **Pandit Mohan Lal Dutta** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the expenditure incurred by Government on Civil Defence measures since the commencement of Emergency upto date both in cities and villages;

(b) the number of Civil Defence Committees set up at State-level and the expenditure incurred on each upto date;

(c) the number of persons in the State who have been given rifle training so far;

(d) the number of persons who are undergoing rifle training at present?

Home Minister (Shri Mohan Lal) : (a) Rs 7,59,902, which includes expenditure incurred on Home Guards, Civil Defence Organisation, Rifle Training Organisation and Raksha Dal.

(b) One. Expenditure nil.

(c) Twenty-four thousand five hundred and one persons trained but they have not done their range firing practice,

(d) Sixteen thousand six hundred and twenty three.

बाबू अजीत कुमार : * वज़ीर साहिब ने जो गिनती बताई है वह हज़ारों में है मगर अमृतसर की रैली के बारे में बताया गया था कि वहां पर एक लाख वालंटियरों ने सलामी दी । तो क्या वह अनट्रेंड थे ?

गृह मन्त्री : इसमें जो गिनती दी गई है वह उनकी है जिनको सरकार ने पुलिस स्टेशनों में राइफल ट्रेनिंग दी है और दूसरी गिनती वह है जिनको थानों में ट्रेनिंग दी जा रही है । रक्षा दल की फिगर्ज़ अलहदा हैं ।

बाबू अजीत कुमार : इसके 'ए' पार्ट में पूछा गया है : The expenditure incurred by Government on Civil Defence measures since

the commencement of Emergency up-to-date both in cities and villages. इसमें तो सारी चीज़ आ जाती है । वह जुदा तो नहीं है ?

श्री अध्यक्ष : नहीं, वह और चीज़ है। उन्होंने पुलिस थानों में जिन को सरकार ने ट्रेनिंग दी है उनकी फिगर बताई है, उन्होंने रक्षा दल की बात नहीं की। वह जुदा है।

(No, Raksha Dal training is different. The minister has given figures of persons trained in Police Stations. He has not referred to Raksha Dal. That is a separate organisation.)

EXPENDITURE ON CULTURAL PROGRAMMES, ETC.

*2019. **Pandit Mohan Lal Dutta** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the expenditure incurred by Government on Cultural Programme including Variety Shows, Song and Drama and Dance during the year 1962-63;

(b) the number of persons engaged by Government for such performances and the total amount of expenditure incurred on their salaries and T.A. during the said period;

(c) the number of ladies employed by the Government for cultural activities;

(d) the total expenditure annually incurred on the Cultural Department;

(e) whether Government have recently made any emergency cut in the expenditure on this Department?

Chief Parliamentary Secretary (Sardar Gulab Singh)

(a) During the period from 1st April, 1962 to 31st January, 1963 the Cultural Affairs Department incurred an expenditure of Rs 3,482.11 on cultural programme.

(b) No staff for organising cultural programmes was engaged by the Department. The work relating to these programmes was carried out through the existing staff of the Public Relations Department.

(c) Government have not so far sanctioned any staff for the Cultural Affairs Department. In view of this, the question of employing ladies for the purpose does not arise;

[Chief Parliamentary Secretary]

(d) For the promotion of Art and Culture the Cultural Affairs Department, on an average, spends Rs 0.90 lacs annually. This amount is spent mainly towards disbursement of grant-in-aid to various private cultural organisations in the State engaged in the furtherance of Art and Culture.

(e) In view of the already inadequate financial allocation for carrying out the work of the Cultural Affairs Department and the added importance of cultural media for mobilising the people during the National Emergency, no cut has been imposed.

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि क्या सरकार के कल्चरल प्रोग्राम, राग रंग और नाच तक ही महदूद हैं या इस में कोई और सरगर्मी भी आती है ?

चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : यह महकमा कल्चर और आर्ट को तरक्की देने के लिये बनाया गया है। जो सोसाइटियों पहले से इसमें लगी हैं उनको ग्रांटस-इन-एड देना इसका मेन परपज़ है। जो खर्च दिया गया है यह जो ड्रामे करवाए गए थे उनके करने वाली पार्टियों को यह दिया गया है।

पंडित मोहन लाल दत्त : मैं पूछना चाहता हूँ कि सरकार इस कल्चर का क्या अर्थ करती है ? यह काम सिर्फ राग रंग और नाच गाने तक ही महदूद है या कोई और सरगर्मी भी होती है ?

चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : पंजाब का जो कल्चर है उसका आपको पता है वही अर्थ हम लगाते हैं।

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या इस कल्चर के अर्थ में अखलाकी उन्नति भी शामिल है और अगर है तो सरकार इस सम्बन्ध में क्या कर रही है ?

चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : कल्चर का मतलब अख्लाक ऊंचा करना ही होता है।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ: ਇਹ ਜੋ ਕਲਚਰਲ ਪਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਆਰਟਿਸਟ ਚੁਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਔਰਤਾਂ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਚੁਣਾਉ ਦਾ ਕੀ ਕ੍ਰਾਈਟੀਰਿਅਨ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਆਪਣੇ ਆਰਟਿਸਟ ਭਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜੇ ਕੋਈ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ: ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਬਹਰਹਾਲ, ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਕਲਚਰਲ ਪਰੋਗਰਾਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਲਚਰ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੋ ਪੁਰਾਣਾ ਕਲਚਰ ਹੈ ਉਹ ਵਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਰਿਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਜੋ ਪਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਤ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਏ ਹਨ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਕਲਚਰਲ ਸੈਂਸ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਦਲ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਇਹ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ: ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या यह जो डांस और वैरायटी शो दिखाए जाते हैं वह फ्री दिखाये जाते हैं या टिकट भी लगाया जाता है ?

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : फ्री भी दिखाए जाते हैं लेकिन अगर कोई पार्टी बाहर से आती है जैसा कि देहली वगैरह से आती हैं तो कुछ खर्च तो वह टिकट लगा कर पूरा करती हैं और कुछ खर्च के लिए हम उनको ग्रांट–इन–एड देते हैं ।

श्री मंगल सेन : क्या उनके नोटिस में यह बात आई है कि लोक सम्पर्क विभाग के जो तथाकथित आर्टिस्ट हैं वह वज़ीरों के जलसे कामयाब बनाने के लिए इस्तेमाल किए जाते हैं ?

चीफ़ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : यह जो सवाल है यह कलचरल डीपार्टमेंट के बारे में है लोक सम्पर्क विभाग के बारे में नहीं है ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਦਾ ਕੈਰੇਕਟਰ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਚਰ ਹੋਵੇਗੀ ।

(ਹਾਸਾ)

श्री जगन्नाथ : क्या चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी साहब बताएंगे कि पंजाब में जब दो प्रकार का कल्चर है, एक तो पंजाबी ज़ोन का, दूसरा हरियाणे का, तो किस प्रकार के कल्चर को वह प्रोत्साहित करते हैं ?

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : दोनों को ।

CONTRIBUTION TOWARDS THE NATIONAL DEFNCE FUND IN THE STATE

***2064. Comrade Ram Piara** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total amount in cash, the quantity of gold, the total area of land and the approximate total value of the other articles collected so far in the National Defence

[Comrade Ram Piara]

Fund from the districts of Karnal and Amritsar, separately, together with the quota, if any, fixed for each of the said districts by the Government for the purpose;

(b) the quota, if any, fixed for each district in the State for contribution towards the National Defence Fund;

(c) the names of firms, individuals, institutions, district-wise, who have paid or contributed Rupees ten thousands or more, either in cash or in gold;

(d) the total quantity of gold contributed so far towards the N. D. F. in the State, district-wise?

Sardar Partap Singh Kairon : (a), and (b) The information is laid on the Table.

(c) Information is being collected and will be furnished to the member as soon as received.

(d) Donations of gold are received by the State Bank on behalf of the Government of India. The information as available with the State Government is laid on the Table.

Statement of contributions towards the National Defence Fund in the State

PART A

District	Cash	Gold	Land	Other articles (Approximate value)	*Adhoc* target assigned for cash
Karnal ..	42,49,365	3,328 Grams	79 acres 2 kanals and 15 marlas	Rs 38,740	Rs 25 lakhs
Amritsar ..	31,69,534	65,167 Grams	1,600 kanals	Rs 2.5 laks	Rs, 50 lakhs

PART B

Name of District		*Adhoc* Target assigned for cash collections
		Rs
1. Amritsar	..	50 lakhs
2. Ambala	..	30 Do
3. Ferozepur	..	40 Do
4. Ludhiana	..	50 Do
5. Bhatinda	..	20 Do
6. Jullundur	..	25 Do
7. Rohtak	..	20 Do
8. Gurgaon	..	15 Do
9. Karnal	..	25 Do
10. Hissar	..	40 Do
11. Patiala	..	25 Do
12. Sangrur	..	20 Do
13. Kapurthala	..	10 Do
14. Mohindergarh	..	10 Do
15. Gurdaspur	..	25 Do
16. Hoshiarpur	..	15 Do
17. Kangra	..	10 Do
18. Simla	..	10 Do

PART D

	Name of District		Gold donated upto 18th February 1963, in grams
1.	Amritsar	..	65,167
2.	Ambala	..	2,139
3.	Ferozepur	..	6,767
4.	Ludhiana	..	3,873
5.	Bhatinda	..	1,226
6.	Jullundur	..	2,585
7.	Rohtak	..	2,379
8.	Gurgaon	..	671
9.	Karnal	..	3,328
10.	Hissar	..	4,600
11.	Patiala	..	698
12.	Sangrur	..	5,903
13.	Kapurthala	..	961
14.	Mohindergarh	..	1,218
15.	Gurdaspur	..	3,077
16.	Hoshiarpur	..	1,922
17.	Kangra	..	33
18.	Simla	..	1,324
19.	Through Secretary to Chief Minister	..	64,450
	Total	..	172,921

कामरेड राम प्यारा : क्या यह हकीकत है कि अमृतसर से ज्यादा रुपया इकट्ठा हुआ लेकिन वह पूरा-पूरा डिफैंसं फंड में जमां नहीं हो सका और उसमें से बहुत कुछ इधर-उधर हो गया ?

Mr. Speaker: No insinuations please.

Comrade Ram Piara: Mr. Speaker, let the hon. Chief Minister deny it.

Mr. Speaker : It is a question of commonsense. How does the hon. Member expect the Chief Minister to say that there has been a defalcation.

Comrade Ram Piara: Sir, he is the head of the State. Amritsar is his native district. That is why he has not pressed for collections.

Mr. Speaker : It is a question of commonsense. Does the hon. Member expect that the Chief Minister will say that there has been a defalcation. He has said that whatever was collected was forwarded.

कामरेड राम प्यारा : जब गवर्नमैंट ने यह ऐलान किया था कि जो लोग अपनी संस्थाओं के ज़रिए या अपने खुद के नाम के ज़रिये रसीदें दे दे कर रुपया इकट्ठा कर रहे हैं वह ऐसा न करें बल्कि गवर्नमैंट से रसीदें लेकर इकट्ठा करें तो क्या वजह है कि इस ऐलान के बावजूद भी लोग रुपया इकट्ठा करते रहे ?

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों : अमृतसर में जो कोलेक्शन होती है या हुई है वह डिप्टी कमिश्नर की अथारिटी और दस्तखतों से हुई है। अगर कहीं ऐसा हुआ हो जैसा राम प्यारा जी बतलाते हैं तो वह करनाल में हो सकता है।

कामरेड राम प्यारा : क्या अमृतसर का सारा रुपया और सोना मिलाकर सिर्फ 38 लाख ही कंट्रिब्यूशन बनती है जब कि 50 लाख रुपये का टारगेट रखा था जोकि पूरा नहीं हुआ ?

मुख्य मन्त्री : मुझे क्या पता कि क्यों पूरा नहीं हुआ और लोगों ने क्यों नहीं दिया। मैं तो यहां बैठा हूँ।

[*Shri Mangal Sein rose to ask supplementary.*]

श्री अध्यक्ष : आप चाहते हैं कि एक एक सवाल पर 20–20 सप्लीमेंट्री हों। I may have no objection to that. लेकिन जिस रफ्तार से हम चल रहे हैं ज्यादा सवाल खत्म नहीं हो सकेंगे। After all there is a limit to the supplementaries. लोक सभा में एक सवाल पर तीन सप्लीमेंट्री करने की इजाज़त है। अगर कोई पब्लिक इम्पोरटेंस का सवाल हो तो उस पर 5 या 7 सप्लीमेंट्री हो जाते हैं। आपके सवाल का जवाब तो और हो ही नहीं सकता। (The hon. members want to ask unlimited number of supplementaries on each and every question. I may have no objection to that but, I am afraid, if we continue at this very pace we shall not be able to dispose of the much of Questions. After all, there is a limit to supplementaries. In the Lok Sabha, only three supplementaries are allowed on a question. But if there is a question of public importance then six or seven supplementaries are allowed on that. So far as the supplementary put by the hon. member is concerned, there can be no other answer than the one already given.)

श्री मंगल सेन : क्या मुख्य मन्त्री जी यह बतायेंगे कि ज़िला अमृतसर में जो नैश्नल डिफेंस फंड इकट्ठा हुआ उसके बारे में कोई शिकायत हुई कि इसमें गड़बड़ हुई है ?

श्री अध्यक्ष : कोई नहीं हुई है। (No such complaint has been received.)

[*The Chief Minister nodded.*]

कामरेड राम प्यारा : क्या मुख्य मन्त्री साहब बतायेंगे कि ज़िला करनाल की.......

श्री अध्यक्ष: मुझे आपकी आवाज़ सुनाई नहीं दे रही । (*The voice of the hon. Member is not audible*)

कामरेड राम प्यारा : यहां मेरे नजदीक शोर मचाने वाले इकट्ठे हुए हुए हैं ।

Comrade Ram Piara: Mr. Speaker, I would request you to advise Pandit Amar Nath Sharma not to interrupt me.

Mr. Speaker : I cannot take notice of what I have not heard.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਬੜੀ ਡਿਸਟਰਬੈਂਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

कामरेड रामप्यारा : क्या मुख्य मन्त्री साहब बतायेंगे कि क्या यह दुरुस्त है कि ज़िला करनाल में से डिफेंस फंड के लिये 25 लाख रुपये इकट्ठा करने का टारगेट रखा गया था जबकि वहां से तकरीबन 40 लाख रुपया इकट्ठा किया गया ? क्या वहां के लोगों पर कोई प्रैशर डाला गया, जिसकी वजह से वहां नैश्नल डिफेंस फंड के लिये ज्यादा रुपया इकट्ठा हुआ ?

Chief Minister : Mr. Speaker, how do you expect me to answer such questions.

Mr. Speaker : I do not expect but the hon. Member is insisting on putting such questions.

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ: ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਰਨਾਲ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਇਹ ਕਰਨਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਯਾ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ?

Mr. Speaker : I am sorry to say that the hon. Member has abused the liberty that I gave him. He is flinging insinuations without any basis.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : मेरी यह प्रार्थना है कि इस तरह का सवाल हाउस में लाना कि एक ज़िले ने ज्यादा रुपया इकट्ठा किया और दूसरे ने कम किया यह एस्पर्शन्ज़ हैं। अमृतसर शहर में वालंटरी कंट्रिब्युशन्ज़ हुई है । लोगों ने खुद अपने आप चन्दे दिए हैं। और जितनी कोलेक्शन्ज़ हुई हैं वे गवर्नमेंट की , मैजिस्ट्रेट की मुहर के तहत हुई हैं। अगर हाउस में कोई ऐसी बात आए तो उसके लिये हम खुद ज़िम्मेदार हैं।

कामरेड राम प्यारा : क्या मैं पूछ सकता हूँ कि जब target थोड़ा दिया गया था तो ज्यादा रुपया कैसे इकट्ठा हो गया ? सिर्फ एक ही सवाल पूछना चाहता हूँ ...

Mr. Speaker : I will not permit any more supplementary.

कामरेड राम प्यारा : जनाब, यह टारगेट है। इन्होंने अपने ज़िले को रियायत दे दी और हमारे ज़िले को रगड़ दिया ।

Chief Minister : Mr. Speaker, I strongly protest against the words that have been used by the hon. Member that I am discriminating between one and the other district of the State.

श्री अध्यक्ष : (*Addressing Comrade Ram Piara*) आप चौंक में बात नहीं कर रहे हैं ; हाउस में बात कर रहे हैं । If you cannot keep a certain standard it is better for you to go out and address a public meeting. I will not permit you to put such questions. (The hon. Member should bear in mind that he is not speaking in a public place but in this House. If he cannot keep a certain standard, it is better for him to go out and address a public meeting. I will not permit him to put such questions.)

सरदार जय इन्द्र सिंह : इन को लगाम दो ।

BAN ON SMOKING IN GOVERNMENT OFFICES

*2264. **Chaudhri Hardwari Lal :** Will the Chief Minister be pleased to state whether Government has issued any orders banning smoking in Government Offices in the State; if so, details thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : No. Government has not issued any such orders.

कामरेड राम प्यारा : आन ए प्वायेंट आफ आर्डर, सर । इन्होंने हाउस में कहा है इनको लगाम दो, He should be asked to withdraw it. एक मैम्बर ने ऐसा कहा है । क्या उनको यह कहने का लाइसंस मिला हुआ है कि इनको लगाम दो। Either he should withdraw or he should say that he has not said so.

श्री अध्यक्ष : दोनों में से किसी को भी ऐसा कहने का लाइसेंस नहीं मिला हुआ । I do not take notice what the hon. Member says. (Neither of the hon. Members has a licence to utter such words. I do not take notice of what the hon. Member says).

कामरेड राम प्यारा : इन्होंने क्या कहा है यह इन से पूछा जाए । लेकिन अगर आप मेरी बात नहीं सुनते तो मैं बाहर चला जाता हूँ ।

[*Comrade Ram Piara staged a walk out.*]

श्री मंगल सेन : क्या मुख्य मन्त्री बताने की कृपा करेंगे कि क्या सरकारी दफ्तरों में सिग्रेट पीने पर पाबन्दी लगाई है ?

मुख्य मंत्री: माननीय सदस्य का सवाल समझ नहीं आया है क्योंकि आवाज़ का सिस्टम ठीक नहीं है ।

श्री अध्यक्ष : इन्होंने पूछा है कि क्या सरकारी दफ्तरों में सिग्रेट पीने की कोई पाबन्दी लगाई गई है ? (The hon. Member has enquired whether Government has imposed any restriction on smoking in Government offices.)

मुख्य मंत्री : गवर्नमैंट कांडक्ट रूल्ज़ के मुताबिक कोई भी सरकारी मुलाज़म गवर्नमैंट आफिस में सिग्रेट नहीं पी सकता ।

श्री मंगलसेन : क्या मुख्य मन्त्री बताने की कृपा करेंगे कि क्या यह पाबन्दी हिन्दी रिजन में ही लागू है या पंजाबी रिजन में भी लागू है ?

श्री अध्यक्ष : यह कानून सारे पंजाब में लागू होता है। (This law is applicable to the whole State of Punjab.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। क्या कोई मेंम्बर दूसरे मेंबर को कह सकता है कि उसके गले में लगाम दें ? क्या यह पार्लियामेंट्री है ? मैं इस बारे में आपकी रूलिंग चाहता हूँ।

Mr. Speaker : I did not hear what he said. I cannot take notice of those things which pass between individuals. It is with deep regret that I have to say that Comrade Ram Piara has been flinging insinuations without any basis.

श्री अध्यक्ष : आए दिन कालिंग अटैंशन मोशन्ज़, एडजर्नमेंट मोशन्ज़ और प्वायंटस आफ आर्डर आते रहते हैं जिन में कुछ लोग एफेक्ट होतें हैं । क्योंकि संविधान में इस किस्म के अधिकार हैं इस लिये ऐसा होता है। कालिंग अटैंशन मोशन और एडजर्नमेंट मोशन्ज को तो मेम्बर साहिबान ने इतना चीप बना दिया है। इस तरह के कांडक्ट से हाउस का प्रेस्टींज नीचा होता है । We should behave like the members of a family. I have already assured you that I give more than 100 %what is due to you. कई बार आप ऐसी बातें करते हैं जोकि अच्छी नहीं । बावजूद मेरे कहने पर कामरेड राम प्यारा इस तरह की बातें करतें हैं । I will not permit such insinuations. (Eveyday notices of Calling Attention Motions and Adjournment Motions are given and Points of Order raised in the House which affect a few people. This is done because of certain provisions made in the Constitution. The hon. Members have made Calling Attention Motions, Adjournment Motions and Points of Order very cheap. In this way, the prestige of the House is lowered. We should behave like the members of a family. I have already assured you that I give more than 100% of what is due to you. Often they do such things which are not in good taste. In spite of my requests to Comrade Ram Piara, he still persists in doing so. I will not permit such insinuations.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या कोई माननीय सदस्य दूसरे माननीय सदस्य को कह सकता है कि उस को लगाम दो ।

श्री अध्यक्ष : अगर दो मेम्बरों के दरमियान कोई बात हुई हो और मैंने वह बात न सुनी हो तो मैं कैसे notice ले सकता हूं (If I have not been able to listen to what has transpired between two hon. Members how can I take notice of it ?)

Chaudhri Inder Singh Malik : Mr. Speaker, the hon. Member, Comrade Ram Piara, brought that to your notice. It is for you to check the other hon. Member from saying that.

Mr. Speaker : We should not be very touchy about these things. I have not heard what he has said.

Chaudhri Inder Singh Malik : Mr. Speaker, you kindly verify from him whether he has said so or not ?

Mr. Speaker : The hon. Member, Shri Jai Inder Singh, is, too incorrigible.

चौधरी देवी लाल : स्पीकर साहिब, कल भी एक आनरेबल मेम्बर ने पटा डालने के लफ्ज़ कहे थे जो कि गैर पार्लियामेंट्री हैं । डिप्टी स्पीकर साहिबा ने आनरेबल मेम्बर से लफ्ज़ वापस करवाए थे । मैं आप से प्रार्थना करता हूं कि आप आनरेबल मेम्बर को कहें कि यह लफ्ज़ वापिस लें ।

श्री अध्यक्ष : जो मेम्बर ऐसी बातें करता है वह अपनी पोज़ीशन को डिग्रेड करता है । Sardar Jai Inder Singh is capable of saying all these things. लेकिन जो बात मैं ने नहीं सुनी उस का नोटिस लेना मेरे लिए मुश्किल है, इस तरह की बातें दोनों तरफ के मेम्बर साहिबान करते हैं । I do not like that. (The hon. Member who does such things degrades his own position. Sardar Jai Inder Singh is capable of saying all these things, but it is difficult for me to take notice of what I did not hear. Such like things are done by the hon. Members on both sides of the House. I do not like that.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰੂਲਿੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਥਪੜ ਮਾਰਨ, ਗੁਥਮਗੁਥਾ ਹੋਣ ਤੇ ਜੁੱਤੀ ਮਾਰਨ ਤਾਂ ਕੀ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਹੀ ਕਰੋਗੇ ?

Mr. Speaker: I cannot take notice of what passes between the two hon. Members. I would say that the hon. Member, Sardar Jai Inder Singh, by doing so does not add to the dignity of the House in any way, I would advise him to refrain from using words which are unparliamentary or indecent and which do not add to the dignity of the House.

Chaudhri Inder Singh Malik : Mr. Speaker, he should be asked to withdraw those words.

Mr. Speaker : I have said much more than that.

COLLECTIONS TOWARDS NATIONAL DEFENCE FUND

***2272. Shri Amar Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state the total amount collected towards National Defence Fund, district-wise, in the State during the period from 20th October, 1962 to 31st January, 1963 ?

Sardar Partap Singh Kairon: The requisite information is laid on the Table of the House.

Statement showing details of collections towards National Defence Fund from 20th October, 1962 to 31st January, 1963

S. No.	Name of the District		Amount
			Rs
1.	Amritsar	...	29,93,352
2.	Ambala	...	24,45,008
3.	Bhatinda	...	28,25,779
4.	Ferozepur	...	54,00,000
5.	Gurdaspur	...	19,50,817
6.	Gurgaon	..	16,21,637
7.	Hoshiarpur	..	16,70,814
8.	Hissar	...	53,36,676
9.	Jullundur	...	33,94,345
10.	Kapurthala	..	9,99,122
11.	Karnal	...	42,49,365
12.	Kangra	..	8,86,252
13.	Lahaul and Spiti	..	1,08,171
14.	Ludhiana	...	44,37,994
15.	Mohindergarh	..	11,72,173
16.	Patiala	...	47,76,152
17.	Rohtak	...	24,38,277
18.	Sangrur	..	38,75,004
19.	Simla	..	3,20,509
20.	Secretary to C. M.	...	35,03,037
		Total	5,44,04,484

श्री अमर सिंह : क्या यह ठीक है कि हमारे जिले ने पंजाब में सब से ज्यादा नैश्नल डिफेंस फंड इकट्ठा किया है लेकिन फिर भी हांसी के सब–रजिस्ट्रार और अदालतें लोगों को मजबूर कर रही हैं कि वह चंदा दें तो फैसला करेंगे वरना फैसला हक में नहीं होगा ?

Mr. Speaker: The hon. Member can bring this matter to the notice of the Chief Minister privately. This is not a supplementary question.

श्री अमर सिंह : जनाब, सब–रजिस्ट्रार ने एक एक हज़ार रुपया लोगों को मजबूर करके वसूल किया है और मेरे पास इसके लिए शहादत भी है और मैं पेश भी कर सकता हूं ।

Mr. Speaker: The honourable Chief Minister will see that this is stopped.

MILITARY/CIVIL PERSONNEL FROM PUNJAB STATE KILLED FIGHTING THE CHINESE

***2273. Shri Amar Singh**: Will the Chief Minister be pleased to state the details of the steps taken or proposed to be taken by the State Government to provide facilities to the families of those officers and Jawans who were killed while fighting against the Chinese in Ladakh and N.E.F.A. ?

Sardar Partap Singh Kairon: Particulars of the concessions given are contained in the printed booklet† which is placed on the Table of the House.

श्री अमर सिंह : मैं पूछना चाहता हूँ कि जिस तरह से एक लाख एकड़ ज़मीन फौजी नौजवानों को देने के लिये राजस्थान गवर्नमैंट ने फैसला किया है और एक लाख एकड़ ज़मीन मध्य प्रदेश सरकार ने देने का फैसला किया है क्या इसी तरह से पंजाब सरकार ने भी कुछ ज़मीन देने का फैसला किया है ? और क्या यह ज़मीन हर फौजी को मिलेगी या नहीं ?

श्री अध्यक्ष : वह कहते हैं कि सारी तफसील मेज़ पर रख दी गई है । (He says that all the details have been placed on the Table.)

मुख्य मन्त्री : मैं ने अर्ज़ की है कि details are being worked out. अभी प्रिलिमिनरी स्टेज है जब तैयार हो जाएंगी तो बता दी जाएंगी ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : जो ज़मीन पंजाब में सरप्लस निकाली जा रही है क्या उस में से फौजी नौजवानों को नहीं दी जा सकती ?

---

†Kept in Library.

मुख्य मन्त्री : ऐक्ट के मुताबिक वह जमीन या तो मुज़ारों को दी जा सकती हैं और हरिजनों को दी जा सकती है ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या वह ऐक्ट अमेंड नहीं हो सकता कि उस जमीन में से फौजी नौजवानों को भी दी जाए ?

मुख्य मन्त्री : उस में समय लगता है । (विघ्न)

ADDITIONAL I. A. S. AND P. C. S. OFFICERS APPOINTED IN THE STATE

*2288. **Shri Mangal Sein :** Will the Chief Minister be pleased to state the total number of additional I.A.S. and P.C.S. Officers posted districtwise in the State during the present emergency along with the additional expenditure, if any, incurred on that account?

Sardar Partap Singh Kairon : A districtwise statement containing the requisite information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

District	Number of additional I.A.S. Officers posted	Number of additional P.C.S. Officers posted	Total
Hissar ..	—	1	1
Rohtak ..	1	—	1
Gurgaon ..	—	2	2
Karnal ..	—	1	1
Ambala ..	—	1	1
Simla ..	—	1	1
Kangra ..	—	2	2
Hoshiarpur ..	—	1	1
Jullundur ..	1	—	1
Ludhiana ..	—	1	1
Ferozepore ..	—	1	1
Amritsar ..	—	1	1
Gurdaspur ..	—	1	1
Kapurthala ..	—	1	1
Patiala ..	1	—	1
Sangrur ..	—	1	1
Bhatinda ..	—	1	1
Mahindergarh ..	—	1	1
Total ..	3	17	20

The additional expenditure incurred on this account is Rs 19,115 per mensem.

श्री मंगल सेन : मुख्य मन्त्री जी ने लिखित जवाब में कहा है कि तीन आई. ए. एस. अफसर रोहतक, जालन्धर और पटियाला में लगाए गए हैं । बाकी ज़िलों में पी. सी. एस. अफसर लगाए गए हैं । मैं पूछना चाहता हूं कि तीन ज़िलों में क्यों आई. ए. एस. अफसर लगाए गए हैं ?

श्री अध्यक्ष : इस का जवाब वे क्या दें ? उन्हों ने महसूस किया कि वहां पर आई. ए. एस. अफसर लगने चाहियें । This matter concerns the day-to-day administration. (What reply should be given to this supplementary question ? The Government felt that I.A.S. officers should be posted in those districts. This matter concerns the day-to-day administration.)

श्री मंगल सेन : क्या में पूछ सकता हूं कि गुड़गांव और कांगड़ा ज़िला में दो दो पी. सी. एस. अफ़सर क्यों लगाए गए हैं जब बाकी के इज़ला में एक ही लगाया गया है ?

मुख्य मन्त्री : ज़रूरत थी ।

श्री मंगल सेन : ज़रूरत थी तो उस ज़रूरत के आधार क्या हो सकते हैं ?

मुख्य मन्त्री : आधार इतनी जल्दी नहीं बताया जा सकता ।

श्री मंगल सेन : इस के लिये कितने महीने, दिन, या पल आप को चाहियें ?

PURCHASE OF CERTAIN BOOKS BY THE SCHOOL LIBRARIES

*1225. **Comrade Makhan Singh Tarsikka** : (Put by com. Babu Singh Master) Will the Chief Minister be pleased to state whether it is a fact that the Assistant Director (Books), Punjab, on 16th July, 1962 issued a circular letter to the Headmasters, Headmistresses and A. D. I.s of Schools on the subject of "Grant of Financial Assistance Case of Shri Dhanwant Singh Sital of Sital Sahitya Bhawan, Amritsar" along with a list of 150 books with the orders that all the school libraries must purchase these books; if so, the reasons therefor?

Sardar Partap Singh Kairon : No such circular was issued on 16th July, 1962. The list of 150 books published by M/s Sital Sahitya Bhawan, Amritsar was, however, brought to the notice of Headmasters/Headmistresses of all Government Schools, all Assistant District Inspectors/Inspectresses of Schools through District Inspectors/Inspectresses of Schools, for purchase for School Libraries, *vide* Education Department circular letter No. 2/18-61-B, dated 20th July, 1962.

कामरेड बाबू सिंह मास्टर : क्या मुख्य मन्त्री साहिब बताएंगे कि किताबों को सिलेक्ट करने का क्राइटीरियन क्या है ?

मुख्य मन्त्री : जो किताब देशभक्ति सिखाती है उस को सिलेक्ट करते हैं ?

SCHOOLS IN RURAL AREAS OF DISTRICT BHATINDA

***1485. Comrade Babu Singh Master** : Will the Chief Minister be pleased to state the total number of Government High, Middle and Primary Schools in the rural areas of Bhatinda District, tehsilwise, where there is shortage of staff at present stating the reasons therefor in each case?

Sardar Partap Singh Kairon :

S.No.	Tehsil	High Schools		Middle Schools		Primary Schools	
		Boys	Girls	Boys	Girls	Boys	Girls
1.	Bhatinda	5	3	—	7	—	6
2.	Mansa	3	1	—	3	—	—
3.	Faridkot	4	—	—	—	—	—

The reasons are:—

(1) Market shortage in some categories.

(2) General tendency to avoid posting at out-of-the-way places.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸਾਡੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ, ਸਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ: ਮੈਂ ਇਹੋ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਟੀਚਰ ਲਭਦੇ ਨਹੀਂ ਬੜੇ ਘੱਟ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਲਭਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਟੀਚਰ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਵਾਲੀ ਸਾਈਡ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ: ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤਨਖਾਹ ਵੀ ਮੈਂ ਯਾਦ ਰੱਖਾਂ । ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਹੀ ਦਸਾਂ । Off hand ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

FUNDS WITHDRAWN FROM EDUCATION DEPARTMENT

***2059. Shri Balramji Dass Tandon :** Will the Chief Minister be pleased to state whether any reduction in the funds allotted to the Education Department has recently been made; if so, how much and the exact amount so saved, together with the reasons therefor?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes, redution to the extent of Rs 66.47 lakhs in the current year's budget was made and target of economy in expenditure was achieved.

The cut was imposed in view of the present emergency and the need for additional funds for flood control and drainage works.

श्री बलरामजी दास टण्डन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जो 66,000/- रुपया इस महकमा में तकसीम किया जाना है वह किस तरह किया जायेगा ?

मुख्य मन्त्री : ग्राफ हैंड कुछ नहीं कह सकता । इस के मुताल्लिक लिख कर पूछा जा सकता है ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਗਰਾਂਟ ਫੀਸ ਮੁਆਫੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀਜਨ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਕੀ ਉਹ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ ਜਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਹਰੀਜਨ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਆਇਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ । ਸਭ ਦੀ ਫੀਸ ਮੁਆਫ ਹੋਵੇਗੀ ।

MIDDLE STANDARD EXAMINATION

***2221. Shri Balramji Dass Tandon :** Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) whether Government have recently issued any fresh instructions for Middle Standard Examination, if so, when, together with the contents thereof;

(b) the date if any, fixed for the holding of Middle Standard Examination this year?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. A copy each of Memoranda No. 8/33-62-B, dated the 15th January, 1963 and 6th February, 1963,comprising the relevant instructions is laid on the Table of the House.

(b) 13th February, 1963.

1. The Divisional Inspectors/Inspectresses of Schools in the State,
2. The District Inspectors/Inspectresses of Schools in the State.

Memorandum No. 8/33-62-B,
dated Chandigarh, the 15th January, 1963

Subject.—Middle Standard Examination

The present position of English is that all the students who had taken up this subject in the 6th class in the year 1960-61 must pass in English in the Middle Standard Examination to be held in 1963.

2. It has now been decided that all students must pass in English in the Middle Standard Examination to be held in 1965 in order to be declared successful. No one appearing in the Middle Standard Examination in the year, 1965 either as a regular or as a private candidate will be declared successful unless he/she passes in English.

3. It has also been decided that it shall be compulsory for every student to pass in Mathematics (Arithmetic as an alternate subject in the case of girls) and the Regional Language with effect from the Middle Standard Examination to be held in 1963.

4. It has further been decided that it shall be compulsory to pass in General Science with effect from the Middle Standard Examination to be held in 1964.

5. To sum up, the subjects in which it shall be obligatory to pass in the Middle Standard Examination will be as under :—

In 1963

(a) For those who have been reading English since 1960-61 in the VI Class—

(i) English
(ii) Maths (Arithmetic in the case of girls)
(iii) Regional language
(iv) } Any two of the remaining subjects
(v) }

(b) For those who did not take up English in 1960-61 in their VI Class—
(i) Maths. (Arithmetic in the case of girls)
(ii) Regional language.
(iii)
(iv) Any three of the remaining subjects
(v)

In 1964

(a) For those who had taken English in 1960-61 in their VI Class—
(i) English.
(ii) Mathametics (Arithmetic for girls)
(iii) regional language.
(iv) General Science.
(v) Any other subject

(b) For those who did not take English in 1960-61 in their VI Class—
(i) Mathemetics (Arithmetic for girls)
(ii) Regional language
(iii) General Science
(iv) Any two other subjects
(v)

In 1965 *and onwards*
(i) English
(ii) Mathemetics (Arithmetic for girls)
(iii) Regional language
(iv) General Science
(v) Any other subject

6. These decisions of the Department should be given wide publicity and the receipt of this communication should be acknowledged.

Sd/ Assistant Director (Books),
for Director of Public Instruction, Punjab.

IMMEDIATE

Top Priority

To

The Divisional Inspectors/Inspectresses of Schools, in the State.

The District Inspectors/Inspectresses of Schools in the State.

Memorandum No. 8/33-62-*B.*
Dated Chandigarh, the 6th February, 1963.

Subject.—Middle Standard Examination.

ATTENTION is invited to this office memorandum No. 8/33-62 B, dated the 15th January, 1963 making *inter alia* passing in the Regional language obligatory . This memorandum is now modified so far as the pass in the Regional language is concerned. It shall now be obligatory to pass in one of the Regional languages (Hindi or Punjabi) instead of the Regional language w.e.f. the Middle Standard Examination to be held this year., The rest of the contents of the memorandum stand intact.

Sd/-Assistant Director (Books)
for Director of Public Instruction, Punjab

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मुख्य मन्त्री साहिब यह बतायेंगे कि जब मिडल स्कूल का इम्तिहान 13 फरवरी को होना था तो इस को 15 फरवरी को रखने की क्या वजह थी ?

मुख्य मन्त्री : एसा करने की कोई खास वजह नहीं है । इम्तिहान के मौका पर यह तारीख रख दी गई थी इस का कोई उलटा असर नहीं पड़ता था ।

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ: ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਤੱਫਸੀਲ ਦੇਣਗੇ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਦਸਾਂਗਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਗ਼ਲਤੀ ਕਰ ਜਾਵਾਂ । ਜੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੀ ਹੋ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਫੇਰ ਪੁਛ ਲੈਣਾ । ਵੈਸੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਕ ਪ੍ਰੈਸ ਨੋਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਤਫ਼ਸੀਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : जैसा कि चीफ मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि अगर 13 फरवरी की बजाये 15 फरवरी कर दिया जाये तो इस का कोई असर नहीं पड़ता । मगर विद्यार्थी के लिये एक खास अर्से के अंदर नोटिस देना होता है और चूंकि नोटिस नहीं दिया जा सकता तो क्या इसकी वजह से बच्चों को कोई रियायत दी जायेगी ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਤਾਂ ਹੀ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਉਲਟ ਅਸਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि इतने वर्षो के बाद अंग्रेज़ी को आवश्यक करार देने की ज़रूरत क्यों महसूस हुई ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਇਕ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ । ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या अंग्रेज़ी को आवश्यक करार देने का विचार आज ही पैदा हुआ या आज से चार छ: साल पहले भी पैदा हुआ था ?

श्री अध्यक्ष : प्रेक्टीकल तजरुबे के बाद ही यह फैसला करने की ज़रूरत महसूस की गई (This decision was necessitated after practical experience.)

श्री बलरामजी दास टंडन : जहां बाकी स्टेट्स में इस कम्पलशन को दूर किया जा रहा है, यहां पर इसे क्यों नए सिरे से इंट्रोडयूस किया जा रहा है ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਂ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਮਗਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ ।

DISTRICT ADVISORY COMMITTEES FOR INDUSTRIES.

*1413. **Sardar Ajaib Singh Sandhu :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether the District Advisory Committees for Industries have recently been disbanded; if so, the reasons therefor;

(b) whether Government now propose to revive the said committees; if so, when?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. Because these committees were found to be unwieldy.

(b) These committees have since been reconstituted.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि क्या नई कमेटियों को बनानें के आदेश जारी कर दिये गए हैं ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ: ਇਸ ਵਕਤ ਆਫ਼ ਹੈਂਡ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ।

श्री बलरामजी दास टंडन : चीफ मिनिस्टर साहिब ने बताया है कि पहली कमेटीज़ बहुत अनवील्डी हैं। क्या वह वताने की कृपा करेंगे कि नई कमेटियां बनाते वक्त कौन सा सिस्टम सामने रखा जाएगा ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਥੋੜ੍ਹੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ।

श्री बलरामजी दास टंडन : पहले यह प्रोवीज़न था कि उनके अन्दर डिस्ट्रिक्ट के सभी एम. एल. एज़., एम. एल., सीज़., एम. पीज़., और दूसरे अफसर वगैरह को लिया जाता था। क्या मुख्य मन्त्री जी बतायेंगे कि क्या नई कमेटियों के अन्दर सभी लैजिस्लेटरों को रिटेन किया जाएगा ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ: ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਇਕ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੋਵੇਗੀ।

श्री बलरामजी दास टंडन : जहां तक दिलचस्पी का ताल्लुक है क्या आप बता सकेंगे कि उसके लिये क्या क्राइटीरियन रखा जाएगा ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ: ਆਖ਼ਿਰ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। (ਵਿਘਨ)

श्री अध्यक्ष : मैंने आपका प्वायंट समझ लिया है। क्या चीफ मिनिस्टर साहिब हाउस को यकीन दिलायेंगे कि जब लैजिस्लेटरों को रिटेन करने पर कंसिड्रेशन होगी तो उस वक्त कोई पुलिटिकल या पार्टी कंसिड्रेशन को तो सामने नहीं रखा जाएगा ? (I have followed your point. Will the Chief Minister be good enough to assure the House that no political or party considerations will carry any weight while considering the question of retention of legislators in these committes ?)

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ: ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਕੰਸਿਡ੍ਰੇਸ਼ਨਜ਼ ਦਾ ਸੁਵਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਲੇਕਿਨ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼. ਵਿਚੋਂ ਥੋੜ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣਾਂਗੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।

श्री मंगलसेन : चीफ मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि जो इनमें दिलचस्पी लेता होगा उसे लिया जायगा। क्या वह फरमायेंगे कि क्या दिलचस्पी लेने का मतलब यह है कि "जिनमें यह दिलचस्पी लेते हैं" या "जो इस काम में दिलचस्पी लेता है" ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ: ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਜੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਜੋ ਦਿਲ ਕਰੇ ਸਮਝ ਲਉ।

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, यह तो बड़ा अजीब सा जवाब है— स्ट्रेंज जवाब है। उन्होंने एक सीधा सवाल पूछा है कि क्या उन मैम्बरों को लिया जाएगा

[श्री बलरामजी दास टंडन]
जिनमें चीफ मिनिस्टर साहिब दिलचस्पी रखते हैं या कि जो काम में दिलचस्पी रखते हैं। इन्होंने जवाब दिया है कि "ਜੋ ਅਹਜੀ ਸਮਝ ਲਓ"। यह बड़ा इन्सल्टिंग जवाब है।

Chief Minister: Why should he say so ?

श्री अध्यक्ष : इस से तो कोई दूसरा मतलब निकलता ही नहीं। If I have understood him rightly, the Chief Minister has stated that political considerations will not weigh with the Government in selecting the M.L.A.s for this purpose. इस के अलावा उन्होंने साफ तौर पर बताया है कि जो इस काम में दिलचस्पी रखते हैं उन्हीं मेम्बर साहिबान को लिया जाएगा। इस में आयरानिकली बातें करने का कोई मौका ही पैदा नहीं होता और यह अच्छा नहीं लगता कि आप हर बात में इस तरह के इनफरेंस निकालें। (There is absolutely no scope for interpreting it in any other way. If I have followed him correctly, the Chief Minister has stated that political considerations will not weigh with the Government in selecting the M.L.A.s for this purpose. Apart from this, he has stated unequivocally that only those M. L. A.s will be selected who evince interest in the work. It is quite uncalled for to draw ironical conculsions from it and it is most uncharitable to draw such like inferences in every matter.)

VISIT OF OFFICERS OF THE INDUSTRIES DEPARTMENT TO THE FOREIGN COUNTRIES

***2065. Comrade Ram Piara** : Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) whether any officers of the Industries Department had been sent abroad by Government during the period from 1st April, 1962 to date, if so, the names of the said officers, the countries visited by them, the purpose for the visit togetherwith the duration of stay in each country in each case;

(b) whether the expenditure incurred on the officers mentioned in part (a) above was borne by the State Government or by the Officers themselves; if by the State, the total amount thereof;

(c) whether the decision for sending the officers, mentioned in pa]r (a) above, abroad, was taken on cabinet level or by the Industries Department itself or by the Officers themselves;

(d) whether the said officers have submitted any report of their visit; if so, the copies of the same be laid on the Table of the House?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. P. N. Sahni, I.A.S., Director of Industries, Punjab.

America—From 11th November, 1962 to 12th January, 1963.

France—From 14th January, 1963 to 16th January, 1963.

Study of Industrial development and exploring export promotion possibilities.

(b) Partly by the State Government and partly by the inviting industrial unit in U.S.A. The expenditure borne by the State Government was Rs. 9,800 (round).

(c) The decision was taken by Government in the Industries and General Administration Departments in consultation with the Government of India in the External Affairs, Finance Home Ministries.

(d) The Officer submitted reports on various points of his study to Government. As these proposals are still in the formulative stage, it will not be in public interest to disclose them.

कामरेड राम प्यारा : मुख्य मन्त्री साहिब ने बताया है कि अमरीका की फर्म का एक इन्वीटेशन आया था । मैं जानना चाहता हूँ कि क्या उनका इन्वीटेशन पहले आया था या गवर्नमैंट ने उनको चिट्ठी लिख कर इन्वीटेशन मंगवाया था ?

मुख्य मंत्री : उन्होंने मुझे लिखा था कि आप अमरीका में आएं और अगर आप नहीं आ सकते तो अपने किसी अफसर को भेजो । जब उस कम्पनी वाले यहां विज़िट पर आये थे तो हम ने उनकी बहुत इज्ज़त की थी और हमने उन्हें बताया था कि हम अपने सूबे में इंडस्ट्री फैलाना चाहते हैं इसलिये हमें मदद की ज़रूरत है । उन्होंने वहां पर जाकर हम को इन्वीटेशन भेजा था । और कोई बात नहीं है ।

कामरेड राम प्यारा : उस फर्म का नाम क्या है ?

मुख्य मंत्री : "नैपको" है । NEPCO is one of the biggest units in America.

कामरेड राम प्यारा : मुख्य मंत्री साहिब ने बताया है कि उस अफसर ने जो रिपोर्ट की है वह डिस्क्लोज करना लोक-हित में नहीं है । क्या मैं जान सकता हूँ कि वह in the good of public है ।

मुख्य मंत्री : मैंने अर्ज़ किया था कि अभी तैयार हो रही है मुकम्मल नहीं हुई ।

कामरेड राम प्यारा : मैं जानना चाहता हूँ कि क्या वह लोक-हित में है ?

Mr. Speaker : It is in the interest of the State as a whole.

Comrade Ram Piara : Sir, let the Chief Minister say this.

Chief Minister : I consider it below my dignity to answer this question.

Mr. Speaker : It is in the interest of the State as a whole and not in the interest of any particular individual.

Mr. Speaker : Question hour is over now.

Sardar Gurnam Singh : Sir, will supplementary questions continue on this Question ? I want to ask one or two questions.

Mr. Speaker : The hon. Member may ask the questions now.

Sardar Gurnam Singh : Will the Chief Minister be pleased to state if this gentleman was sent in connection with Air Rifles ?

Chief Minister : He was not sent merely for this purpose but he was told to see if we could get these rifles manufactured here. He was not sent, as I have already said, for this purpose alone.

[*Sardar Gurnam Singh rose to put another supplementary question*].

Mr. Speaker: No please. The question hour is over now.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

ARMS LICENCES CANCELLED IN DISTRICT LUDHIANA

596. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Home Minister be pleased to state the total number of Arms Licences cancelled by the District authorities in Ludhiana District during the period from 1st January, 1962 to date together with the names and addresses of such Licence-holders and also the reasons for cancellation in each case ?

Shri Mohan Lal : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with the benefits sought to be derived by the member. However, an enquiry will be made by Government into any particular case that the member may wish to bring to their notice.

CRIMINAL CASES REGISTERED IN DISTRICT LUDHIANA

597. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Home Minister be pleased to state —

(a) the number of murder cases registered in district Ludhiana from 1st January, 1962 todate together with the causes leading to these murders in each case ;

(b) the number of theft cases registered in Jagraon Tehsil during the period referred to part in (a) above and the number of cases in which the lost property was recovered ;

(c) the number of cases registered under section 109 Cr. P. C. by the police in Jagraon Tehsil during the said period along with the addresses of persons so challaned and the action, if any, so far taken in each case ?

Pandit Mohan Lal: A statement is enclosed.

(a) **Thirty-five murder cases were registered. The motives in these cases were as below:—**

S.No.	Particulars of the case	Motive for the offence
1.	FIR No. 30 dated 11th February, 1962 under section 302, I P C, P. S. Sadar	Old enmity on account of previous case under section 307, IPC, between the parties
2.	FIR No. 22, dated 1st March, 1962 under section 302/34, IPC, P.S. Sidhwan Bet	Exchange of abuses between the parties 3 days before the occurrence in a fair under the influence of liquor
3.	FIR No. 23, dated 5th March, 1962 under section 302, IPC, P.S. Raikot	Deceased had injured an accused sometime before the occurrence
4.	FIR No. 29, dated 13th March, 1962 under section 302/201/34, IPC, P. S. Sidhwan Bet	Deceased had cut jokes with the daughter of one of the accussed 2 days before the occurrence
5.	FIR No. 65, dated 8th May, 1962 under section 302, IPC, P.S. Dehlon	Strained relationship between husband and wife
6.	FIR No. 73, dated 24th May, 1962 under section 302/34, IPC, P. S. Dehlon	Grudge of husband against his wife due to insufficient dowry
7.	FIR No. 90, dated 31st May, 1962 under section 302, IPC, P.S. Raikot	Not established
8.	FIR No. 506, dated 31st May, 1962 under section 302, IPC, P.S. City Ludhiana	Wife murdered by husband on account of family dispute
9.	FIR No. 74, dated 2nd June, 1962 under section 302/148/149, IPC, P.S. Sidhwan Bet	Dispute over the possession of land
10.	FIR No. 39, dated 4th June, 1962 under section 302/201/377, IPC, P.S. Dakha	Sodomy
11.	FIR No. 44, dated 17th June, 1962 under section 302, IPC, P.S. Khamanon	Differences over the last General Elections
12.	FIR No. 209, dated 18th June, 1962 under section 302, IPC, P.S. Sadar	Not established
13.	FIR No. 199, dated 29th June, 1962 under section 302, IPC, P.S. Jagraon	Dispute over distribution of landed property
14.	FIR No. 629, dated 2nd July, 1962 under section 302/307, IPC, P.S. City Kotwali	Deceased used to reprimand one accused to desist from committing thefts
15.	FIR No. 99, dated 4th July, 1962 under section 302, IPC, P.S. Dehlon	Land dispute between parties
16.	FIR No. 650, dated 8th July, 1962 under section 302, IPC, P. S. City Ludhiana	Previous altercation between the parties over the maltreatment of a boy

[Home Minister]

S.No.	Particulars of the case	Motive for the offence
17.	FIR No. 748, dated 4th August, 1962 under section 302, IPC, P.S. City Kotwali	Previous enmity between the parties
18.	FIR No. 126, dated 5th August, 1962 under section 302, IPC, P.S. Raikot	Murder of a wife by the husband over domestic quarrels
19.	FIR No. 250, dated 9th August, 1962 under section 320, IPC, P.S. Jagraon	Murder of a wife by her husband as she was dissuading him from selling land
20.	FIR No. 811, dated 21st August, 1962 under section 307/324/302, IPC, P. S. City Kotwali	Due to ill-treatment meted out to the daughter of the accused by the deceased
21.	FIR No. 325, dated 2nd September, 1962 under section 307/302, IPC, P.S. Sadar	Deceased appeared as a P.W. against the accused previously in a hurt case
22.	FIR No. 159, dated 16th September, 1962 under section 307/302, IPC, P.S. Khanna	Old enmity between the parties
23.	FIR No. 82, dated 16th September, 1962 under section 302/34, IPC, P. S. Sahnewal	Old enmity due to the abduction of the sister of one accused by the brother of the deceased about 30 years back
24.	FIR No. 64, dated 27th September, 1962 under section 302, IPC, P.S. Samrala	Not established
25.	FIR No. 988, dated 3rd October, 1962 under section 302/307/148/149, IPC, P.S. Kotwali	Minor altercation
26.	FIR No. 166, dated 5th October, 1962 under section 302, IPC, P.S. Khanna	Domestic quarrels between husband and wife
27.	FIR No. 146, dated 5th October, 1962 under section, 302, IPC, P.S. Sidhwan Bet	Deceased murdered for committing robbery
28.	FIR No. 1006 dated 8th October, 1962 under section 302, IPC, P.S. Kotwali	Strained relations between husband and wife
29.	FIR No. 184, dated 10th October, 1962 under section 302, IPC, P.S. Raikot	Illicit relations between the accused and a relation of the deceased
30.	FIR No. 151, dated 16th October, 1962 under section 302, IPC, P.S. Sidhwan Bet	Illicit relations of one of the accused with wife of the deceased
31.	FIR No. 88, dated 17th October, 1962 under section 302, IPC, P.S. Sahnewal	Illicit relations of one accused with the aunt of the deceased
32.	FIR No. 414, dated 26th October, 1962 under section 302/34, IPC, P.S. Sadar	Dispute over the purchase of land
33.	FIR No. 362, dated 10th November, 1962 under section 302, IPC, P.S. Jagraon	Not established
34.	FIR No. 217, dated 16th November, 1962 under section 302, IPC, P.S. Dehlon	Illicit relations of one of the accused with the wife of the deceased
35.	FIR No. 81, dated 29th November, 1962 under section 302, IPC, P.S. Samrala	Not established

(b) 55 cases. Stolen property was recovered in 16 cases.

(c) Twenty two cases were registered in respect of 29 persons. The addresses of the respondents and the result of action taken against them are as below :—

S.No.	D.D. No. with P.S.	Name and address of the respondent	Action taken in each case
1.	D.D. No. 30, dated 18th January, 1962 under section 109/55, Cr. P.C., P.S. Jagraon	Mukhtiar Singh, s/o Hazara Singh Jat, Galab Kalan	Pending in court
2.	D.D. No. 15, dated 10th February, 1962 under section 109/55, Cr. P.C.	Gajjan Singh, s/o Sucha Singh, Khoo Rani Bag, Jagraon	Respondent discharged on 29th June, 1962 by S. Amrik Singh, S.D.M., Jagraon
3.	D.D. No. 25, dated 30th January, 1962 under section 109/55 Cr.P.C.	Baboo Singh, s/o Perma Lal, Gadar Baneli, P.S. Sidhwan Bet	Respondent discharged on 28th August, 1962 by S. Amrik Singh, S.D.M. Jagraon
4	D.D. No. 28, dated 30th June 1962 under section 109/55, Cr. P.C.	Mohinder Singh, s/o Gajjan Singh, Jat of Sujapur, P.S. Jagraon	Discharged on 30th June, 1962 by S. Amrik Singh
5.	Ditto	Mit Singh, s/o Gajjan Singh, R/o V. Sujapur, P. S. Jagraon	Ditto
6.	D.D. No. 29, dated 6th June, 1962 under section 109/55, Cr. P.C.	Piara Singh, s/o Sunder Singh, village Sahnewal	Discharged on 19th December, 1962 by S. Amrik Singh, S.D.M., Jagraon
7.	D.D. No. 7, dated 25th June, 1962 under section 109/55, Cr. P.C.	Mithoo, s/o Inder Singh, V. Dhoorkot, P.S. Mehna, district Ferozepore	Bound down on 18th December, 1962, under section 109, Cr. P.C. for one year in the amount of Rs 1,000.
8.	D.D. No. 51, dated 7th July, 1962 under section 109/55, Cr.P.C.	Avtar Singh, s/o Vir Singh, Jat of village Shabajpur, P.S. Mahal Kalan	Pending in court
9.	D. D. No. 21, dated 12th July, 1962 under section 109/55, Cr. P.C.P.S. Jagraon	Bhajan Singh, s/o Arjan Singh, Mohalla Narankkari, Engine Shed, Ludhiana	Ditto
10.	D. D. No. 33, dated 1st August, 1962 under section 109/55 Cr. P.C.	Gurdeep Singh, s/o Ajit Singh, Basti Aladeen Ferozepore	Discharged on 24th December, 1962 by S. Amrik Singh, S.D.M., Jagraon
11.	D. D. No. 33, dated 1st August, 1962 under section 109/55, Cr. P.C.	Bansi Ram, s/o Bhajan Lal, village Mehrana, P.S. Aur	Ditto
12.	D. D. No. 38, dated 24th August, 1962 under section 109/55, Cr. P.C., P.S. Jagraon	Jagir Singh, s/o Dial Singh, village Katani Kalan, P.S. Sahnewal	Pending in court
13.	D. D. No. 16, dated 28th August, 1962 under section 109/55, Cr. P.C.	Pall Singh, s/o Foga Singh, Mazhabi, village Bathal Paike, P.S. Sarhali, district Amritsar	Bound down on 24th September, 1962 under section 109, Cr P.C. for 6 months in the amount of Rs 1,000

[Home Minister]

S.No.	D.D. No. with P.S.	Name and address of the respondent	Action taken in each case
14.	D. D. No. 18, dated 15th September, 1962 under section 109/55, Cr. P.C.	Bant Singh, s/o Bachan Singh, village Talwandi Mallian, P.S. Dharamkot, district Ferozepore	Pending in court
15.	D.D. No. 20, dated 27th September, 1962 under section 109/55 Cr. P.C.	Pooran Singh, s/o Mehtab Singh, Rai Sikh, village Lendiwal, district Jullundur	Pending in court
16.	D. D. No. 21, dated 2nd January, 1962 under section 109/55 Cr. P.C., P.S. Raikot	Chander Bhan, s/o Bodh Ram, Mohalla Amarpur, Ludhiana	Bound down on 12th July, 1962, for 6 months in the amount of Rs 1000
17.	D.D. No. 19, dated 1st November, 1962 under section 109/55, Cr. P.C., P.S. Sidhwan Bet	Gurcharan Singh, s/o Jolla Singh, Jat, Kothe Sher Jang, Jagraon	Pending in court
18.	D. D. No. 20, dated 28th August, 1962 under section 109/55, Cr. P.C.,P.S. Sidhwan Bet	Mangal Singh, s/o Jagat Singh, village Raiowal, P.S. Sidhwan Bet	Bound down on 13th November, 1962 for 6 months in the amount of Rs. 1,000/-
19.	D.D. No. 4 under section 109/55 Cr. P. C., P.S. Raikot	Nazar Singh, s/o Nand Singh, village Rasoolpur	Pending in court
20.	D.D. No. 31 under section 109/55 Cr. P.C., P.S. Raikot	Badloo, s/o Bangar, village Shamaspur	Bound down on 28th September, 1962 for one year in the amount of Rs 1,000
21.	D. D. No. 31 under section 109/55 Cr. PC., P.S. Raikot	Manoo, s/o Sital, village Shamaspur	Bound down on 28th September, 1962 for one year in the amount of Rs 1,000
22.	Ditto	Dajti, s/o Dele, village Shamaspur	Ditto
23.	D. D. No. 15 under section 109/55 Cr. P.C.	Bant Singh, s/o Kapoor Singh, village Buggipur, P. S. Mehna, district Ferozepore	Bound down on 31st August 1962, for 1 year in the amount of Rs. 1,000/-
24.	D. D. No. 26 under section 109/55 Cr.P.C.	Mohni, s/o Nikoo, Chokiman, P.S. Jagraon	Discharged on 26th September, 1962
25.	Ditto	Gurdev, s/o Kher Singh, Chokiman, P.S. Jagraon	Ditto
26.	D. D. No. 27 under section 109/55, Cr. P.C.	Gurdial Singh, s/o Bhag Singh, village Sherpur, P.S. Mehna	Bound down on 30th August, 1962 for 6 months in the amount of Rs 1,000 each
27.	Ditto	Mindoo, s/o Khetoo, village Sherpur	
28.	Ditto	Raito, w/o Kesoo, village Sherpur, P. S. Mehna	
29.	Ditto	Pooro, r/o village Sherpur, P. S. Mehna	

GRANT OF ARMS LICENCES

687. **Comrade Makhan Singh Tarsikka:** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the criteria kept in view for the grant of arms licences including pistol, revolver, double-barrelled gun and single-barrelled gun etc., respectively ;

(b) the total number of arms licences issued during the period from 1st January, 1960, todate in Amritsar District ;

(c) the total number of persons who were previously in police record, as bad characters in Registers 10-A or 10-B in Amritsar district and have been granted the arms licences?

Shri Mohan Lal: (a) Arms licences are granted by licencing authorities to suitable persons under the provisions of the Arms Act, 1959.

(b) It is not in public interest to disclose the information asked for, however, information in respect of any specific case will be furnished to Hon'ble member.

(c) Four persons.

ARMS LICENCES CANCELLED DURING AKALI AGITATIONS IN THE STATE.

688. **Comrade Makhan Singh Tarsikka** : Will the Home Minister be pleased to state total number of arms licenses cancelled during the last Akali Agitations (for Punjabi Suba) in the State stating the reasons therefor giving the names and addresses of the persons so affected, district-wise ?

Shri Mohan Lal : Three hundred and thirteen. The arms licences were cancelled in the interest of public peace and tranquillity. Time and labour involved in collecting the home addresses of the persons affected will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

CONSTRUCTION OF QUARTERS UNDER INDUSTRIAL HOUSING SCHEME

739. **Comrade Bhan Singh Bhaura** : Will the Chief Minister be pleased to state whether there is any proposal under tbe consideration of Government to construct more quarters in the State under the Industrial Housing Scheme, if so, when and how many ?

Sardar Darbara Singh : Yes. Government are considering to construct 500 Industrial houses at Chandigarh and 200 Industrial houses at Jullundur. The Schemes will be implemented after land at these places becomes available.

MEMORANDUM FROM PUNJAB COMMITTEE OF AITUC

740. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Home Minister be pleased to state whether he received any Memo. from the Punjab Committee of A.I.T.U.C. during the year 1962, if so, the date when it was received and the action if any, taken thereon ?

Shri Mohan Lal: Yes, on 25th May, 1962. The then Labour and Taxation Minister, Punjab, called the representatives of the A.I.T.U.C. to discuss their grievances on 4th September, 1962. The resolutions contained in the said Memorandum were discussed and the factual position was explained to them. Since most of the grievances were of general nature, these were disposed of in the said meeting to their satisfaction. However, some cases of alleged violation of labour laws brought to the notice of Government are being investigated and the Union concerned will be informed of the final results shortly.

REPRESENTATIONS AGAINST THE ACTIVITIES OF THE MUNICIPAL COMMISSIONERS OF KARNAL

766. Comrade Ram Piara : Will the Home Minister be pleased to state —

(a) with reference to part (c) of the reply to unstarred Question No. 485 printed in the list of questions for 8th Nov. 1962, whether the enquiries by the Divisional Inspector of Local Bodies, Ambala Division and Deputy Commissioner have been completed; if so, a copy of each report be laid on the Table of the House together with the details of the action so far taken thereon ; if not, the reasons therefor ;

(b) whether any enquiry by the Divisional Inspector of Local Bodies, Ambala Division, has also been made in respect of affairs of the Municipal Committee, Karnal during the period from 8th November, 1962 todate ; if so, the details of the complaints and the enqulry so made ?

Shri Mohan Lal : (a) (i) The Divisional Inspector of Local Bodies, Ambala Division has completed his enquiry and it is being examined.

(ii) With his letter dated the 5th September, 1962, Comrade Ram Piara enclosed two complaints. On the complaint regarding encroachment made by Shri Nand Singh, the enquiry report of the Deputy Commissioner, Karnal is still awaited. On the other complaint Government decided not to take any action against Shri Kishan Chand, Member, Municipal Committee, Karnal. It was, however, decided that disciplinary action should be taken against the Building Inspector of the Committee and that the encroachments in question should be got removed.

(iii) The enquiry reports being confidential documents, it is regretted that copies cannot be supplied.

(b) Yes. The allegations levelled in the complaints are given in the enclosed statement. The enquiry reports are being examined.

Statement showing allegations enquired into by the Divisional Inspector of Local Bodies, Ambala Division

S. No.	Allegation
1.	Raid of sales tax officials on the shop of a Municipal Commissioner.
2.	Arrest of Shri Har Gobind, Municipal Commissioner, under section 325 I.P.C.
3.	Executive Officer of the Municipal Committee, Karnal playing into the hands of the Municipal Commissioners.
4.	Sanctioning of plan of Sarvshri Jiwan Dass and Kanshi Ram.
5.	Encroachments on the municipal lands.
6.	Resolution No. 132 dated 25th June 1962, regarding attendance of Shri Ram Lal Member, in the meeting of the Urban Local Bodies Conference at Dalhousie.
7.	Snatching of Municipal record by Shri Ram Lal, Member, from the President, Municipal Committee, Karnal.
8.	Non-payment of octroi on the buses etc. by Shri Ram Lal, in his capacity as Secretary, Karnal Kaithal Co-operative Society, Ltd., Karnal.
9.	Construction of workshop and office of the Karnal Kaithal Co-operative Transport Society Ltd., Karnal, without the sanction of the Committee.
10.	Connivance of Shri Ram Lal, Member, with Shri Gian Chand in making constructions on Railway Road, Karnal, without the sanction of the Committee.
11.	Misappropriation of a neem tree by Shri Ram Lal, Member.
12.	Giving of contracts for kerosene lamps by Shri Ram Lal under section 35 of the Punjab Municipal Act, 1911.
13.	Misuse of Municipal carts by Shri Ram Lal, Member, Municipal Committee, Karnal.
14.	Obtaining of copies of official documents by Shri Ram Lal, member, without payment of copying fee.
15.	Forcible collection of funds for Jan Sangh Party by Shri Ram Lal from the Municipal employees.
16.	Non-compliance of Committee's Resolutions/Orders.
17.	Action on cases (time-barred) relating to sanction of plans.
18.	Loss of Municipal files.

BRICK KILNS AND COAL DEPOTS IN HISSAR DISTRICT

801. Shri Amar Singh : Will the Home Minister be pleased to state —

(a) the total number of licenses for coal and brick kilns issued in Hissar District since May, 1962, to-date;

(b) the total number of said licenses, if any, cancelled since May, 1957, to-date.

(c) the names and addresses of the persons belonging to the scheduled castes who have been issued licenses of coal depots

[Shri Amar Singh]

and brick kilns, tehsil-wise, in the said district from May, 1957 to-date?

Shri Mohan Lal : The required information is laid on the Table of the House (statements I to III).

STATEMENT I

Statement showing the total number of licenses for coal and brick-kilns issued in Hissar District since May, 1962 to-date

Coal depots .. 1

Brick kilns .. 12

Statement showing the total number of said Licenses cancelled since May, 1957 to-date

Coal depots .. 1
Brick kilns .. 15

STATEMENT II

Names and Addresses of the persons belonging to Scheduled Castes who have been issued Licenses for Coal Depots in Hissar District (Tehsil-wise) from May, 1957 to-date

S.No.	Name of the coal depot-holder	Name of tehsil	Location of the coal depot
1.	Shri Jag Ram	Hissar	Hissar
2.	Shri Balloo Ram	Do	Do
3.	Shri Duni Chand	Hansi	Hansi
4.	Shri Rattan Singh Azad	Bhiwani	Bhiwani
5.	Shri Mam Raj	Do	Do
6.	Shri Prabhu Singh	Do	Do
7.	Shri Lekh Ram, s/o Shri Bujha Ram	Sirsa	Sirsa

STATEMENT III

Names and Addresses of persons belonging to the Scheduled Castes who have been granted Brick kiln Licences (Tehsil-wise) from May, 1957 to-date in district Hissar

S.No.	Name of Brick kiln-owner	Place
	Tehsil Hissar	
1.	M/s Budh Ram Pir Chand	.. Hissar
2.	Shri Daryao Singh	.. Sat Road
3.	Shri Molu Ram	.. Tohana
	Tehsil Hansi	
1.	Shri Ram Dhan	.. Malikpur
	Tehsil Bhiwani	
1.	M/s Jai Bharat Ex-Servicemen Brick kiln Co-operative Society	.. Bamla
	Tehsil Sirsa	
1.	Shri Noopa Ram	.. Keharwala
	Tehsil Fatehabad	
1*.	The Hukmanwali Brick kiln Production-cum-Sale Coperative Industrial Society	Fatehbad

LABOUR STRIKES

806. **Comrade Babu Singh Master :** Will the Minister for Labour be pleased to state —

(a) the tolal number of Labour Strikes that took place in the State since 3rd November, 1962 ;

(b) whether Government have any figures of the workers dismissed by the managements/concerns as a result of the said strikes ; if so, their number ?

Shri Mohan Lal : (a) Only one strike in M/s Aggarwal Glass Factory, Sonepat, occurred in the State since 3rd November, 1962.

(b) Three workmen were dismissed by the management as a result of the said strike. As a result of conciliation efforts made by the Conciliation Officer of the area concerned, the cases of all the three workmen were settled. One was reinstated and two were paid compensation by the management.

QUOTA OF RAW MATERIAL FOR BICYCLE PARTS ALLOTTED AT PATIALA

807. **Comrade Babu Singh Master :** Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) whether any quota for the manufacture of bicycle parts or bicycles has been alloted at Patiala ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the names of the firms to whom allotted along with the quantity of the raw material allotted to them ;

(c) the out-put of each of the firms referred to in part (b) above ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b)

Name of the firm	Quantity of raw material allotted
M/s Mangat Industries, Factory Area, Patiala	October—March, 1962 .. 35 M.T. steel April—September, 1962 .. 5 M.T. steel

(c)

Name of the firm		Out-put
M/s Mangat Industries, Factory Area, Patiala	Frames ..	130 Nos.
	Brackets ..	8,930 Dozen

CALL ATTENTION NOTICES

I

Mr. Speaker : There is a 'Call Attention Notice' from the hon. Member Shri Balramji Dass Tandon, regarding Hartal observed by Galla-Mazdoors throughout the State. I do not think any useful purpose will be served by giving call attention notices in respect of such matters, I would request the hon. Member that he may refer to these points during the course of his speech. The Minister concerned would reply to them. That is a better way to call the attention of the Government. The device of giving call attention notices should be used as sparingly as possible. I am sure the Government will reply to the points raised by the hon. Members in their speeches. I would also request them to do so.

10-00 a. m.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहब, इस के बारे में मेरी सिर्फ इतनी ही दरखास्त है कि वे लोग कई दिनों से हड़ताल कर रहे हैं। तमाम मंडियां पंजाब भर में बन्द पड़ी हैं। कोई कारोबार नहीं हो रहा । इसलिये यह एक स्पैसिफिक नेचर की बात है। सारी मण्डियों का काम बन्द हो रहा है जिसकी वजह से मैंने यह कालिंग अटैंशन मोशन रखी है ताकि गवर्नमैंट इस तरफ ध्यान दे और इस झगड़े को रिज़ौल्व करे।

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। स्पीकर साहब, मैंने पांच तारीख को एक शार्ट नोटिस क्वैस्चन का नोटिस दिया था । न तो उस का मुझे कोई जवाब आया है कि वह एडमिट हो गया है कि नहीं और न ही वैसे मुझे उस बारे में बोलने का कोई मौका ही दिया गया है ताकि मैं इसको डिस्कस कर सकूं। यह कोई एसा मामला तो है नहीं जिसमें कोई हड़ताल हुई हो या कोई ऐसे कदम उठाए ......

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਕ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਸੀ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਗੇ । ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਟਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਰੂਲਿੰਗ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : I will specifically write to the Minister bringing to his notice the points on which the hon. Members want definite declaration of Government policy. In case, however, the Government does not refer to those points, I will allow the notice. I would, however, request Agriculture and Welfare Minister to throw some light.

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ) : ਮੈਂ ਅੱਜ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸਿਰਫ ਚੱਕੀਆਂ

ਵਾਲੇ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਕਤ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਦਰਿਆਫਤ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਇਹ ਜੋ ਮੰਡੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ 126 ਮੰਡੀਆਂ ਦੇ ਡੀਲਰ, ਪੱਲੇਦਾਰ, ਤੋਲੇ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਇਕ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਝਗੜਾ ਕੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰਿਪਰੀਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਆਈ ਜਾਪਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਹ ਮੁਤਾਲਬੇ ਹਨ । ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਚਾਰ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਬਠਿੰਡੇ, ਜਗਰਾਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਗੈਰਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਜੇਕਰ ਕਹੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਫ ਹੈਂਡ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਜੂਹਾਤ ਹੋਣ then it is a different thing, ਲੇਕਿਨ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਆਇੰਦਾ ਲਈ ਜੋ ਕਾਲਿੰਗ ਅਟੈਨਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨ ਔਰ ਜੇਕਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ then they can bring it to the House. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਟਾਈਮ ਵੀ ਬਚ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਫ਼ ਹੈਂਡ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ । I hope it will satisfy the honourable Member because the Government will make a statement. (If there are some special reasons then it is a different thing but ordinarily, I would request the honourable Members that before giving notice of a Calling Attention motion they should see the Minister concerned and have a talk with him on that matter. In case they are still not satisfied then they can bring it to the House. In this way the time of the House will be saved and the Government will also not say that they cannot say anything off-hand. I hope it will satisfy the hon. Member because the Minister will make a statement.)

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਮੀਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਹੀ ਇਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇਣਗੇ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੋਰ ਲੰਘ ਜਾਣਗੇ ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਟਰਾਈਕ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਮਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬੇਕਾਰ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

[ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ]
ਕਿ ਜੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹਾਊਸ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੱਸ ਦੇਣ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੁਣਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਜੋ ਸਨ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਵਿਖਾਈ ਕਿ ਇਹ ਅਸੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਫਤਰ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਿਆਲ ਰਖਾਂਗਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਹਿਮ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਲਕੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸਨਾਕ ਹੈ।

श्री मंगल सेन : स्पीकर साहब, मेरी छोटी सी अर्ज़ है। अभी मिनिस्टर साहब ने कहा है कि उन्हें कोई डेपुटेशन मण्डी वालों का नहीं मिला। मेरा यह निवेदन है वे बेचारे बाहर अपने पोस्टर बांटते फिर रहे हैं और वे इन को भी मिलने आए हैं......

Mr. Speaker : There must be some representatives here. The hon. Member may ask them to see the Minister concerned.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहब, उन का डेपुटेशन मिनिस्टर साहब को मिलने के लिए आया हुआ है। इस लिए मैं आप के द्वारा मिनिस्टर साहब से पूछना चाहता हुं कि क्या वह उन को मिलने के लिए कोई टाईम निकालेंगे?

श्री अध्यक्ष : अगर उन का डेपुटेशन आया हुआ है तो क्या मिनिस्टर साहब बतलाएंगे कि वह किस वक्त उन्हें मिलेंगे। मुझे आशा है कि वह इस मतलब के लिये कुछ समय निकालेंगे। (In case their deputation has come to see the Minister, may I know when it will be convenient for him to meet them? I hope he will find out some time for this purpose.)

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੁਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਹੈ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਲਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਟਾਈਮ ਸੂਟ ਕਰੇਗਾ? (What time would be convenient to the Minister for Agriculture?)

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਟਾਈਮ ਸੂਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੰਗਾ ਟੰਡਣ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 2½ ਵਜੇ ਮਿਲ ਲਉ। (All right, Shri Tandon, along with those people, may meet the Minister for Agriculture at 2-30 p.m.)

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ: ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਵੀ ਨਾਲ ਆ ਜਾਣ, ਟੰਡਣ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਆ ਜਾਣ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਰੋ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਦੁੱਖ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਹਥ ਪਲੇ ਪਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਖਾਹਮਖਾਹ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਗੇ । (ਹਾਸਾ)

II

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਕਲ ਪਰਸੋਂ ਕਾਲਿੰਗ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ regarding surrounding the village of Mahalam in Ferozepore District under orders of the Deputy Commissioner to the mounted police ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੋਈ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਲ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਪੁਲਿਸ ਗ਼ਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਕੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਰੈਵਿਨਿਊ ਏਰੀਅਰਜ਼ ਵਸੂਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਕਤ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਕੀ ਜੋ ਉਹ ਦੇ ਦੇਣ.........

Mr. Speaker : Order, please. The hon. Minister will please take note of it.

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : On a point of order. ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਥੇ ਫੰਡਜ਼ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਹੀਟਿਡ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਸਪੈਸਿਫਿਕ ਕੇਸਿਜ਼ ਲਿਆਉ ਤਾਂ ਐਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਅੱਜ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਆਈ ਹੈ । (Interruption)

स्पीकर साहब, यह रिपोर्ट कल यहां हाउस में डिस्कस हुई थी और चीफ मिनिस्टर साहब ने कहा था कि उन के सामने कोई केस लाएं तो वह उस की इन्क्वायरी करवाने के लिए तैयार होंगे । आज के ही अखबार 'प्रदीप' में यह खबर छपी है —

"लुध्याना की उस्तानियों को सौ रुपये के बांड खरीदने पर मजबूर किया गया । गुज़ारा के लिए भी कुछ न बचा । आईंदा कटौती के लिए उधार की बोगस रसीदें लिखवाई गईं । कल्चरल प्रोग्राम की टिकटें लोगों पर मढ़ने की मुहिम । श्री डिसाई की चेतावनी का कोई असर न हुआ ।"

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਜਾਏ ਇਸਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਗੱਲ ਇਥੇ ਲਿਆਉ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰ ਲਉ । And he will be willing to listen to you. I disallow it. (Instead of bringing in everything here the hon. Member should resolve such matters by contacting the Chief Minister direct and he will be willing to listen to you. I disallow it.)

GENERAL DISCUSSION ON THE BUDGET (RESUMPTION)

Chaudhri Khurshed Ahmed (Nuh) : Mr. Speaker, in order to recapitulate what I was stating day before yesterday in this House I once again call the attention of the House to the fact that the most salient feature of our Budget is that it is a deficit budget. How it has come to that, has to be seen. I would try to point out certain specific cases right from the budget itself and would rather prove that sometimes we think that the taxation measures are justified because of a certain necessity. But our hard-earned money paid in the form of taxes has to be seen how it is being spent or how it has been shown in the budget to be spent. Sir, the real burden of this taxation is mostly upon the middle classes and the lower classes. The highest taxed classes are those which have the lowest income in the State. Mostly agriculturists are paying and becoming a prey of ever-increasing taxation. It is for the information of the Treasury Benches who have framed the budget that even in the present taxation measures most hard hit section is the cane-growers, chilly-growers and cotton-growers. These people own only a few acres of land because as far as the land problem is concerned a man cannot own more than 30 standard acres of land in this State. But these people never escape the notice of the people who impose taxes upon them. These taxes are being realized from the agriculturist community and are being spent on the communities which are highly rich or are engaged in the professions of high profit when compared to the agricultural profession. Sir, this anomaly exists not only at one place or in one district, but all over the State. Let us, Sir, take the example of Gurgaon District. In this district, there is a competition between agriculture, which is the profession of twelve lakhs of people of the district and a newly-developing Industrial Estate not only at Faridabad but somewhere near Gurgaon as well. So, both the professions are competing with each other, trying to survive in the contest when the Government is taking sides mostly with the industry and not with the agriculture. I point out that in this budget the total amount which is supposed to be spent on Gurgaon Canal Project this year is only Rs. 2 lakhs and seventy-five thousands. This amount is not enough even to maintain the finished works or to preserve whatever remains unfinished. This money is not sufficient for a thing which is going to benefit 12 lakhs of people of Gurgaon. The Gurgaon Canal Project could have changed the face of the district. On the other hand there are industries—fast-developing industries, which are getting the lion's share in this budget.. Now I specifically refer to the Industries Demand in the Memorandum of the Budget. The main industry which has been singled out in it is the spun pipe factory at Faridabad. I would like to disclose most of the facts of this case because this will provide an example of what is happening under the cloak of industrial development and how industry is devouring agriculturists not only in Gurgaon but in other places and how industry is being patronised for reasons best known to the front benches.

Now, Sir, I would read out from the Memorandum—

> "———In the large-scale industries sector, a provision of Rs 10 lakhs has been made to cover Government's contribution to the share capital of the spun pipe factory proposed to be set up at Faridabad."

Sir, this is one of the most important cases because the Demand relating to Industries is the heaviest and we are voting for it a sum of Rs 280 lakhs. I may, therefore, be given a reasonable opportunity to explain the case of the industry which has by far got the largest acquisition in Faridabad. I may point out for the information of the Members of the House that the area acquired for this Factory is 787 kanals and 11 marlas. It comes to 476,468 sq. yards. In this case highest atrocities have been committed on the agriculturists who unfortunately formed an Agricultural Co-operative Society for the maintenance of their families. In fact, the whole village depended upon this plot of land. This land was in such a good situation for industrial purposes that in the Faridabad Industrial Estate every man who wanted to have land first of all looked up for this land. Since it was under a Co-operative Society, it could not be bought by private negotiations. Those people who were the members of the Co-operative Society did not agree to sell it out by private negotiations. Some of them every time refused . Then one Company suddenly approached the Government and these people were suddenly informed that their land had been acquired under the urgency provisions of the Land Acquisition Act. It happened on the 4th of November, 1960. The whole land was acquired . The possession was given because it was acquired under Section 17 of the Land Acquisition Act which can deprive, without the payment of compensation, the landowner of the possession of the land and it was accordingly done. When this Company got the land, the landowners approached everybody in the Punjab State and even the Central Government but all their requests and representations fell upon deaf ears. There was a very mysterious patronage from the high-ups in the Civil Secretariat and the Members in the Front Benches. I wish I could know who he was or who they were who were interested in this. The Board which was put up at the factory site read as 'Surindera Overseas (Private) Ltd.', but later on it was changed and now it stands as Messrs Oriental Spun Pipe Co., Ltd. (Amin Chand Pyare Lal Enterprise) They have got their office registered at 8, Scindia House, New Delhi. Sir, on the one hand this factory is gaining Rs 10 lakhs and on the other there are 12 lakhs people of Gurgaon District who cannot for their livelihood manipulate to get a share in the State Budget for the Canal Project which is being neglected. When the Minister for Irrigation and Power ordered the closing down of the Project on which the work was going on day in and day out, there was a drop in the provision of lakhs of rupees. This year, they have provided a sum of Rs 2,75,000. But the loss in one particular night was so colossal that it may be more than what it is provided this year.

All the building material which was lying at different places was removed and no truck was available in the Gurgaon District except for the contractors who were participants in the game to remove the material under the cover of darkness from those places to other places. Sir, to

[Chaudhri Khurshed Ahmed]

close down such a project particularly when a sum of Rs 1, 56,00,000 had already been spent is not a step which by any stretch of imagination be treated as wise. I think it otherwise. When these people—Messrs Spun Pipe Factory—got the land acquired they contacted all the officials not only in the Gurgaon District but persons in the Punjab Cabinet also. Whom did they find out as Legal . Adviser to influence the people ? He was a close relative of the then Revenue Minister. He was the nephew of the Minister. He was appointed so that he might approach the officials thinking that the officials would be overawed. He was engaged to finalize the acquisition of this land. The Legal Adviser manipulated the things in such a way that while the price of land quite adjacent to the land which had been acquired was Rs 40,000 per acre the Tahsildar who came to the headquarters gave the price of the land in question as Rs 925 per acre. In other words, the Tehsildar fixed the price at 19 nP. per square yard. After that, the land owners represented several times to the Government at Chandigarh. Instead of the Government coming to their help, they were involved in Police cases and were harassed. The Police were instructed from someone sitting on the Treasury Benches not to allow the land owners to have their produce . These poor people are starving and their children have been withdrawn from the school for non-payment of their fees. These poor people, who pooled their resources and installed their tube-wells , are not allowed to use them. The possession of the whole of the land in which the tube-wells existed, had been taken over by the Company years back.

Mr. Speaker : Will the hon. Member please wind up ?

Chaudhri Khurshed Ahmed : I may submit that while delivering the award, the Land Acquisition Collector, Palwal, had held the rate fixed by the Tehsildar to be ridiculously low. On the 18th February, 1963, the Palwal Acquisition Collector, gave the award at Rs 3 per square yard, the amount coming to near about Rs 18 lacs, and asked the Company to deposit the amount immediately. Even at the time of the announcement of this award, there was a strong interference from Chandigarh. While hearing arguments of this case, the Land Acquisition Collector was asked by the Company's representative to hear him, and he retired into his private chamber where he conferred with the said representative. This shows the glaring example of the interference of the high-ups in the Government in this case. I believe that there may be many such examples in the State. When the officer emerged from the private room, he was seen trembling. I do not know whose fear was on his mind. I believe the Company is being patronised by someone in the front benches.

Mr. Speaker : Are you referring to the front benches on the Treasury side or the Opposition side ?

Chaudhri Khurshed Ahmed : I am refering to the front benches on the Treasury side. I may state that the most interesting part of it is that what happened after the 18th of the last month; when the award was announced and the Company was asked to deposit the amount of the award in the Treasury immediately, they avoided to deposit the same and this was naturally so because they estimated the value only at near about Rs one lakh, while the actual award came to Rs 18 lakhs. This gap of Rs 17

lakhs was an eye-opener to them. The Company ran once again to Chandigarh where they are now busy with their partrons in the Cabinet and in the Secretariat. They are busy in wire pulling with them. This land was got acquired under the provisions of Land Acquisition Act—Section 17—as a matter of urgency, and the Company took immediate possession, but they have not been able to do anything upon the site except constructing a boundary wall only on one side. That too is just a half of it. Except this, they have not erected even a shed upon it. The land was acquired in 1960, since when the landowners have been deprived of their land and rendered to a state of starvation because of the deprivation of six valuable agricultural crops. These landowners made representations to the Government to look into the accounts of the Company, but no action was taken by the Government and the applications were shelved , and they were being harassed under security measures. No reply was furnished. I believe that Government should come to the help of these people even if someone from the Cabinet is personally interested in the matter. I am not at all opposed to the imposition of taxes as such, but to what I am opposed is that these should not be allowed to flow into the coffers of the rich only. We are asked to vote ten lakhs of rupees for such a Company which is already a bankrupt one, without having any guarantee against the decree of 18 lakhs which the landowners are having against the Company in their hands. To give Rs ten lakhs to such a bankrupt concern means jeopardising the money from the public exchequer without any guarantee. I hope, Sir, such cases will not be allowed to escape the eyes of the legislators and the accounts of this Company would be placed on the Table of the House, and an Enquiry Committee, like the Vivian Bose Committee, may be appointed to look into the accounts of this fraudulent concern, otherwise the big business in collision with the Government will change this Faridabad into Fraudabad. Thank you, Sir.

Mr. Speaker : Mr. Khurshed Ahmed, the charges you have made on the floor of the House, are of a very serious nature. Would you please care to send me a detailed report about this, so that I may take up the matter myself with the Chief Minister. You may send it at your convenience.

Chaudhri Khurshed Ahmed : I will do it, Sir.

चौधरी राम सिंह (जींद) : स्पीकर साहब आज जब हम पंजाब के बही खाते को देख रहे हैं, हमारे देश के सामने, हमारी कौम के सामने मुख्तलिफ मसायल हैं। इस साल हमारे देश पर चीन ने हमला किया और हमें सरकार की कमजोरियों के कारण बड़ी ज़िल्लत उठानी पड़ी और इसी साल हमारे बीच से हमारे देश का एक महान् पुरुष उठ गया। तो इसी साल इस बैरूनी हमले के कारण मिनिस्ट्रियों में, नौकरियों में रिडक्शन की गई जिसके लिये हमारे मैम्बर साहबान ने चीफ मिनिस्टर साहब को मुबारिकबाद दी। लेकिन इसमें मुबारिकवाद की कोई ज़रूरत नहीं है क्योंकि उन्होंने तो इसके बनाने में कुछ किया ही नहीं, यह तो सैक्रेटरियों ने बना कर दिया है।

हमारे यहां एमरजेंसी के नाम पर टैरर पैदा कर दिया गया और रुपया इकट्ठा किया गया। लोग जो कुछ देते हैं, वह एमरजेंसी के नाम पर देते हैं। लेकिन देखने की

[चौधरी राम सिंह]

बात यह है कि उसको कैसे खर्च किया जाय । डिफेंस के इंतज़ामों के लिये पंडित जवाहर लाल नेहरू को अमृतसर में बुलाया गया और उस पर कितने रुपए खर्च किए गए हैं, डा० राजेन्द्र प्रसाद की मृत्यु पर हमारी केन्द्रीय तथा प्रांतीय सरकारों ने शोक प्रकट करने के लिये एक सप्ताह के लिये हाफ मास्ट फ्लैग किये हैं। मैं इसके बारे में सुझाव देना चाहता हूँ कि जब तक चीन से हम अपनी एक एक इंच भूमि नहीं ले लेते उस वक्त तक झंडे ऊपर नहीं किये जाने चाहिएं ! मैं चीन के हमले के बारे में कहना चाहता हूँ कि चीन ने हमारे मुल्क पर आक्रमण किया और हमारी फौजें एक दिन के अन्दर ही 80 मील पीछे हटीं, मैं फौज पर नुक्ताचीनी नहीं करना चाहता बल्कि मैं असलीयत बियान करना चाहता हूँ कि इसके कारण हमारे सेन्टर के मिनिस्टर और स्टेट्स के मिनिस्टर हैं जो कि हवा के अन्दर उड़ रहे हैं। मैं चाहता हूँ कि डिफेंस के लिये ज्यादा से ज्यादा प्रबंध करने चाहिएं लेकिन इसके साथ मैं बड़ी नम्रता से पूछना चाहता हूँ कि हमारे प्राइम मिनिस्टर साहब ने कश्मीर का आधा हिस्सा पाकिस्तान के हवाले कर दिया और हज़ारों मीलों का इलाका चीन को छोड़ दिया और फिर अमृतसर में उनके आने पर स्वागत के लिये काफी खर्च किया गया । मैं आप के द्वारा जनता की आवाज़ सरकार तक पहुंचाना चाहता हूँ कि जनता ऐसे शो से बिलकुल ऊब चुकी है और इन्हें बिल्कुल पसन्द नहीं करती है, मैंने कभी भी मिसाल नहीं सुनी कि जब कभी किसी मुल्क पर दूसरा देश आक्रमण करता है तो उसके साथ लड़ाई लड़ने के लिये पब्लिक से चन्दा इकट्ठा किया जाता है। क्या इस तरह से किसी देश के साथ लड़ाई लड़ी जा सकती है? मैं चाहता हूँ कि जनता से ज़बरदस्ती डिफेंस के लिये रुपया इकट्ठा करें । आप अमीरों से भी पैसा इकट्ठा करें। चाहे आप कानून के द्वारा इकट्ठा करें लेकिन मैं चाहता हूँ कि यह रुपये अच्छी तरह से इस्तेमाल करें। मैं समझता हूँ कि इस तरह से चीन का मुकाबला नहीं किया जा सकता, एक तरफ चीन हमारी भूमि को छीन रहा है और दूसरी तरफ लोगों से रुपये ज़बरदस्ती छीने जा रहे हैं और जनता में हाहाकार मचा हुआ है। मैं पूछना चाहता हूँ कि यह सरकार चीन सरकार से किस कदर अच्छी है, जब तक यह सरकार समाज के स्तर को इकोनामिकली ठीक नहीं करती, जनता के खाने पीने के लिये प्रबंध नहीं करती तब तक चीन का मुकाबला नहीं किया जा सकता।

[*At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair.*]

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि पहले बड़े डिसाई साहब ने बजट पेश कर दिया और छोटे डिसाई साहब ने टैक्स लगा दिये । इससे आम जनता पर काफी बोझ पड़ा है, खास तौर पर टैक्सों का गरीब आदमियों पर बुरा प्रभाव पड़ा है । किसानों पर भी इन्होंने टैक्स लगाये हैं। सरकार ने इरीगेटिड लैंड पर जहां पर गन्ना, कपास तथा लाल मिर्च आदि की फसलों की काश्त होती है वहां पर 5 प्रति एकड़ तथा जहां पर ग़ैर आबपाश ज़मीन हो वहां पर 3 प्रति एकड़ टैक्स लगाकर किसानों के साथ अत्याचार किया है। मैं कहना चाहा हूँ कि किसानों की हालत बहुत खराब है। उनके पास पैसे नहीं हैं और सरकार गांवों में पुलिस के द्वारा टैक्स वसूल

करती है अगर उनके पास रुपये देने को हों तो वह पुलिस को अपने गांवों में बिलकुल नहीं आने देना चाहते हैं, मैं तो चाहता हूँ कि कारखानों के मालिकों और मुल्क के बड़े बड़े आदमियों से रुपये ज़रूर वसूल किया जायें क्योंकि उनकी आमदनी काफी होती है, उनको तो इस काम के लिए रुपये देने चाहिएँ लेकिन बेचारे ग़रीब किसान जिनकी आमदनी बिलकुल नहीं है जो दूसरों पर अवलम्बित हैं उन से रुपये इकट्ठे नहीं करने चाहिएं, इसके साथ मैं यह भी अर्ज़ कर देना चाहता हूँ कि पहले ज्यादा वर्षा होने के कारण फसलों की तबाही हुई और अब वर्षा न होने के कारण फसलें बिलकुल तबाह हो गई हैं, मैं तो चाहता हूँ कि इन गरीब किसानों पर टैक्स नहीं लगाने चाहिएं। किसानों की कपास और गन्ने की फसलें बिल्कुल तबाह हो चुकी हैं। लेकिन सरकार ने कनक और चने पर भी टैक्स लगाये हैं। मैं तो समझता हूँ कि सरकार ऐसे कदम उठा कर कम्यूनिज्म को स्वयं आमंत्रित कर रही है। मुल्क के कितने आदमी हैं जिनकी कोई आमदन नहीं है, वह पड़ोसियों पर निर्भर रहते हैं, वह समाज पर बैठे हुए हैं उन पर भी अनेक प्रकार के प्रापर्टी टैक्स, सेल्ज़ टैक्स, मरला टैक्स लगाये गये हैं। जनता को मुख्तलिफ किस्म के टैक्स देने पड़ते हैं। आप देहात और शहर का इकनामिक सर्वे कराएं, उसके बाद देखें कि गांव में जो रहते हैं उन्हें आमदनी पर टैक्स देना पड़ता है, जो लोग वहां पर बसते हैं उनसे 3, 4 प्रकार के टैक्स वसूल किए जाते हैं लेकिन टैक्स लगाने का भी स्टैंडर्ड होना चाहिए। यह टैक्स लगाने की पालिसी बिलकुल खराब है। मैं चाहता हूँ कि जनता को अपर, मिडल एंड लोअर तीन हिस्सों में बांटा जाए, और उनकी आमदनी के हिसाब से टैक्स लगाये जाने चाहिएं, लेकिन गरीब जनता पर सेंट्रल गवर्नमैंट ने, पंजाब सरकार ने, ज़िला समितियों ने, डिस्ट्रिक्ट बोर्ड ने और पंचायतों ने टैक्स लगाये हैं, इन टैक्सों से जनता तंग आ चुकी है और टैक्स देते वक्त रोती है, जब तक नैश्नल इन्कम में बढ़ौतरी नहीं होती, उस वक्त तक कुछ नहीं होगा चाहे आप टैक्स पर टैक्स लगाते चले जाएं। (विघ्न)

एक माननीय सदस्य : आपने जाकर देखा है कि जनता इन टैक्सों को पे करने पर रोती है!

चौधरी राम सिंह : मुझे तो पता नहीं, मेरे पास कोई नहीं आया। आप जिस तरह पब्लिक के पास वोट मांगने के लिये जाते हैं उसी तरह उनके पास जाकर पता करें कि उनकी कैसी हालत है, डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो टैक्स लगाये हैं इसमें पांचवां टैक्स है increase in the rate of General Sales Tax from 5 to 6 naya paise, यह टैक्स कहां से आएगा, यह टैक्स गरीब आदमियों से ही इकट्ठा किया जाएगा। और सरकार कहती है कि इस tax से 100 लाख रुपये की आमदनी होगी।

इसी तरह से हरिजन कल्याण के लिये $9\frac{1}{2}$ लाख रुपये इकट्ठे हुए हैं हरिजन कल्याण के लिये 42 हजार से $9\frac{1}{2}$ लाख रुपये कर दिये। क्या इस रुपये से उन हरिजनों की हवेलियां तैयार कर दी हैं?

[**चौधरी राम सिंह**]

डिप्टी स्पीकर साहिबा, जहां तक नैशनल एमरजेंसी का ताल्लुक है, मैं तो कहता हूँ कि मुल्क में नैशनल एमरजेंसी नहीं है और न ही इसकी ज़रूरत है। सरकार ने तो एमरजेंसी ऐसे ही खड़ी कर दी है। चीन ने हम पर हमला किया हम 80 मील पीछे वापिस आए, वह मुल्क पीछे हट गया लेकिन हम वहीं पर बैठे हुए हैं और एमरजेंसी का इस्तेमाल कर रहे हैं। मैं कहता हूँ कि वह तो वही बात बन गई है, कि एक नौकर ने अपने मालिक से कहा कि मेरी तन्ख्वाह 60 रुपए से 70 रुपए करें वरना...........

जब मालिक ने पूछा कि वरना क्या तो नौकर ने कहा वरना इसी तन्खाह पर काम करेंगे, यही काम इनका है । चीन आगे बढ़ा तो यह पीछे हट गये, वह पीछे हट गया अब यह वहीं के वहीं बैठे हुए हैं, क्या यही एमरजेंसी है ? क्या यह ऐसे ही जारी रहेगी ।

आखिर कुछ करो, कुछ करके दिखाओ ताकि प्रजा महसूस करे कि वाकई देश में एमरजेंसी लागू है। असलियत तो यह है कि जिन इलाकों से चीन वाले निकल गए हैं उनमें अभी तक हमारी गवर्नमैंट सिविल पोस्ट्स भी नहीं कायम कर सकी।

कैप्टन रत्न सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम । क्या माननीय सदस्य को यह हक है कि वह अपनी फौज के मुताल्लिक ऐसी बातें करें ?

आवाजें : फौज के मुताल्लिक कुछ नहीं कहा गया, सरकार के बारे में कहा गया है। (विघ्न)

चौधरी रामसिंह : मैं कह रहा था कि मुल्क के अन्दर एमरजेंसी डिक्लेयर होने से कांग्रेस पार्टी ने फायदा उठाने की कोशिश की है और फायदा उठा रही है। सूबे में जितनी भी कमेटियां बनाई गई हैं उन सब में डी. सीज, एस. डी. ओज़. ने कांग्रसियों को ही भरती करके यह दिखाने की कोशिश की है कि देश में अगर कोई कौमप्रस्त पार्टी है तो वह अकेली कांग्रेस ही है। वैसे तो यह सूबा है ही कमेटियों का सूबा। मुख्य मन्त्री साहिब को अख्तियार है जितनी मर्जी हो कमेटियां बना दे। लेकिन मुख्य मन्त्री जी को इल्ज़ाम क्यों दिया जाए। जिस सूबे में उनको मिलें ही बेवकूफ तो वे क्यों न अपने इर्दगिर्द उनको भगाए फिरें । जिस आदमी को पठानकोट या हिसार का किराया मिल जाता है तो वह खुशी से कमेटी में शामिल हो जाता है। जिन लोगों को मुख्य मन्त्री ने बेइज्ज़त करके निकाला अगर फिर वह कमेटी में शामिल होकर खुश हो जाएं तो इससे मुख्य मन्त्री का क्या जाता है। यह तो उन लोगों की कमज़ोरी है। (विघ्न)

देश के अन्दर हमारी सरकार डिफेंस के लिये भी कुछ नहीं कर रही । अपने आपको कोलम्बो पावर्ज़ के हवाले कर दिया है..............(विघ्न) ऐसी पावर्ज़ के हवाले किया अपने आपको जिनके पास कोई फौज ही नहीं है...क्या उनको भी पावर्ज़ कहते हैं ?

श्री ज्ञान चंद : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। क्या माननीय सदस्य हिन्दुस्तान की फारेन पालिसी के बारे में डिस्कशन कर सकते हैं ?

उपाध्यक्षा : अपनी गवर्नमैंट के बारे में बात करो। (The hon. Member should discuss the policy of the Punjab Government only.)

चौधरी राम सिंह : मैं कहना चाहता हूँ कि यह जो सिविल डिफेंस का ढोंग रचा हुआ है इसको परमात्मा के लिये बंद करो।

इससे आगे मैं कुछ बातें तालीम के बारे में कहना चाहता हूँ। पंजाब तजरुबों का सूबा है, यहां पर तरह तरह के तजरुबे किये जाते हैं। जब से सरदार प्रताप सिंह चीफ मिनिस्टर बने हैं उस समय से यहां पर नये नये तजरुबे किये जा रहे हैं। पहले टाईम का तजरुबा किया गया। एक दिन मैंने देखा कि बहुत से आदमी छुट्टी वाले दिन भी दफ्तर में बैठे हुए थे। मैंने पूछा कि आप तो छुट्टी वाले दिन भी दफ्तर में बैठे हुए हैं क्या कारण है? उन्होंने कहा कि अब साल में दफ्तर लगने के भी तो चार सिस्टम हैं। छुट्टियों का भी यही हाल है कि फलां महीने में फलां दिन छुट्टी होगी और फलां महीने में फलां दिन छुट्टी होगी। कुछ समझ ही नहीं लगती और न ही किसी को कुछ याद रहता है। मैंने बताया कि यह तो तजरुबों का सूबा है। कभी मिनिस्टरी का तजरुबा किया जाता है और कभी टाईम का तजरुबा किया जाता है। टाईम का तजरुबा तो फेल हो गया और मिनिस्टरी का तज़रुबा भी फेल हो गया। अब मिनिस्टरी को फिर एक्सपैंड करने की बातें सोची जा रही हैं। जिन दोस्तों ने उनको मुबारकवाद दी है उनको वह मुबारकबाद वापस लेनी पड़ेगी। अभी कुछ लोग उनके गिरद हैं। पंडित नेहरू पर प्रेशर डाला जा रहा है और हाई कमांड पर भी प्रेशर डाला जा रहा है कि मिनिस्टरी को बढ़ाया जाए और हमारा नाम शामिल किया जाए। यह कलंक फिर सूबे पर आएगा। अगर चीफ मिनिस्टर साहिब को नाअहल लोगों से पीछा छुड़ाने का मौका एक बार मिल गया है तो मैं उनसे कहूँगा कि दोबारा वह यह गलती न करें। तालीम के बारे में मैं कहने जा रहा था कि बच्चों पर मेन्टल तजरुबा किया जा रहा है। हायर सैकण्डरी सिस्टम आफ ऐजुकेशन को हिन्दुस्तान के ऐजुकेशन एक्सपर्ट्स ने डिसऐप्रूव किया था। हमारे मिनिस्टर साहिब को तो वाकफियत ही नहीं होगी कि यह क्या सिस्टम होता है। अगर इनके बच्चे हायर सैकंडरी में पढ़ते हों तो शायद यह जानते हों कि यह सिस्टम कैसा है। आठवीं कलास के बाद तीन साल लगाने पड़ते हैं। आठवीं के बाद अंग्रेज़ी पढ़ाई नहीं जाती लेकिन तीसरे साल में एफ.ए. के स्टैंडर्ड की अंग्रेज़ी पढ़ा कर बच्चों का इम्तहान लिया जाता है। मिडल पास लड़कों को दो साल तक अंग्रेज़ी पढ़ाते नहीं हैं लेकिन तीसरे साल एफ.ए. के स्टैंडर्ड की अंग्रेज़ी पढ़ा कर एफ.ए. का इम्तहान लिया जाता है। आठवीं पास लड़के से यह एक्सपैक्ट किया जाता है कि वह एफ. ए. का इम्तहान पास करे। जब एक बार यह सिस्टम एक्सपर्ट्स के द्वारा डिसएप्रूव किया गया है तो फिर इस पर दोबारा क्यों तजरुबा किया जा रहा है? मैं प्रार्थना करना चाहता हूँ कि इस सिस्टम को एबालिश करके दोसाला मैट्रिक का कोर्स लागू करना चाहिए। भगवान के लिये यह तजरुबा बच्चों पर ना करो। आठवीं जमायत के इम्तहान से पहले एक महीना कह दिया जाता है कि अंग्रेज़ी में पास होना ज़रूरी है। हो सकता है कि कुछ

[**चौधरी राम सिंह**]

बच्चों ने अंग्रज़ी में तैयारी न करके किसी दूसरे मज़मून में तैयारी की होती। वे एक महीने में अंग्रेज़ी की तैयारी किस तरह से कर सकते हैं ? मैं नहीं जानता कि यह महकमे की इनएफीशेंसी है या पुलिटीकल आदमियों ने यह आर्डर दिये हैं लेकिन बड़े अफसोस की बात है ।

बेसिक तालीम के बारे में मैं यह कहना चाहता हूँ कि इस तालीम के तहत बच्चों को कताई और बुनाई सिखाई जाती है और साथ ही खेती का काम सिखाया जाता है। इसमें केवल खर्च है और फायदे वाली बात कोई नहीं है। यह सिखाते हैं कि गाजर कैसे बोई जाती है और इसके लिये एक टीचर रख लिया जाता है। स्वैटर बुनने सिखाये जाते हैं और दरियां बनानी सिखाई जाती हैं। जिन बच्चों ने डाक्टर बनना है, इंजीनियर बनना है और जिन्होंने दुकानें बनानी हैं उनको कताई और बुनाई सिखाई जाती है। यह तो महात्मा गांधी के वक्त का पुलिटीकल स्टंट था जिस समय हमने अपने देश को अंग्रेज़ों से आज़ाद करवाना था। (विघ्न) डिप्टी स्पीकर साहिबा, पंचायतों को जो ज्यूडीशियरी की पावर्ज़ दी गई हैं यह काम भी हमारे सूबा में फेल हो गया है। तमाम यूरोप में सिवाये एक देश के किसी में भी इलेक्टिड ज्यूडीशियरी नहीं है। इसका दोबारा सरवे होना चाहिए। सूबा में फिगर्ज़ ली जानी चाहिएं और पता लगाया जाना चाहिए कि इस का क्या हशर हुआ है। जितने भी मुकद्दमे पंचायतों में जाते हैं उनकी रिवीज़न कोर्ट्स में होती है । पहले गरीब देहाती सरपंचों के सामने पेश होते हैं फिर अपील लेकर अदालत में जाते हैं। इस से लिटिगेशन कम नहीं हुई है बल्कि बढ़ी है। इसलिये मैं सुझाव देता हूँ कि ज्यूडीशियरी की पावर्ज़ पंचायतों से वापस ली जानी चाहिए । इससे खर्च में भी बचत होगी और लोगों की तकलीफ में भी कमी होगी । जिन लोगों को इस काम में ट्रेनिंग दी जा रही है उनका भी खर्चा बच जायेगा ।

पंचायतों के अन्दर एक और डिफेक्ट है जिसकी तरफ मैं आपके जरिये गवर्नमैंट की तवज्जुह दिलाना चाहता हूँ। सरपंच किसी केस का फैसला करता है। लाज़मी है कि दो में से उसका फैसला एक पार्टी के खिलाफ जाएगा । होता क्या है ? जिसके खिलाफ फैसला होता है वह सरपंच के खिलाफ सेक्शन 107/51 क्रिमिनल प्रोसीजर कोड रिपोर्ट कर देता है। अगले ही दिन पुलिस सरपंच को हथकड़ी लगाकर ले जाती है कि तुम अमन में खलल डालना चाहते हो और 50,0‿0 रुपये की जमानत देने के लिये कहा जाता है। इस तरह से मैजिस्ट्रेट की पावर्ज़ को एक्सरसाइज़ करने वाले सरपंच को तहसील का हैड-कांस्टेबल हथकड़ी लगाकर ले जाता है। यह है कदर इस इंस्टीच्यूशन की जिसे आपने ज्यूडीशियल पावर्ज़ डैलीगेट कर रखी हैं।

Deputy Speaker : Please wind up now.

चौधरी राम सिंह : मैं प्रार्थना करना चाहता हूँ कि इस सिस्टम को खत्म किया जाए । लेकिन बैठने से पहले एक बात ज़रूर कहना चाहूँगा । और वह यह कि जैसे एक औरत की सब से बड़ी इच्छा यह होती है कि उसके बच्चा हो और वह उसे पाल

पोस कर बड़ा करे लेकिन अगर उसके एबार्शन हो जाए तो उसकी मजबूरी होती है, उसका कोई कसूर नहीं होता । इसी तरह मिनिस्ट्री की हालत थी । चीफ मिनिस्टर साहिब तो मन्त्रिमण्डल को जारी रखना चाहते थे लेकिन 47 मैम्बरों के ज़रिये ऐक्सरसाइज़ किये जाने वाले प्रेशर और एमरजेंसी ने एबार्शन कर दी.........इसका कोई क्रेडिट चीफ मिनिस्टर को नहीं बल्कि जनता को है और कांग्रेस पार्टी के 47 एम. एल. एज़. को है जिन्होंने लिख कर उन्हें ऐसा करने के लिये मजबूर कर दिया । इन शब्दों के साथ, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आपका धन्यवाद करता हूँ ।

ਸਰਦਾਰ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ (ਖੰਨਾ) (ਐਸ.ਸੀ.) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1963-64 ਦਾ ਜੋ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਜਟ ਤੇ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੇ ਉਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਦੀ ਜੰਮੀ ਹੈ, ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ । ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ....

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿਘ ਢਿਲੋਂ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਲਫ਼ਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਹੀ ਲਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੀ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਜੰਮੀ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਖਾਹ-ਮੁਖਾਹ ਪਾਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਤੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਦਿਆ ਕਰੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਵੀ ਦਿਆ ਕਰੋ । (The hon. Member should not raise Points of Order unnecessarily. He should let the member proceed with his speech.)

ਸਰਦਾਰ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀਏ ਪਰ ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਦੱਸੀਏ ਕਿਸ ਨੂੰ । ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਇਕ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਜੋ ਚੀਨ ਦਾ ਐਗਰੇਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ ਜਾਵੇ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਿਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹੋ (ਹਾਸਾ) ਉਸ ਮਤੇ ਤੇ ਇਥੇ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ । (The hon. Member might be knowing the subject on which he is speaking (*Laughter*) That resolution is not under discussion now.)

ਸਰਦਾਰ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ : ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾਂ ਹਾਂ । ਤੇ ਮੈਂ ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਸਪਸ਼ਟ ਸਵਾਲ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਮ ਨਾਥ ਮੰਦਰ ਦੀ ਡਿਫੇਂਸ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸੇ

[ਸਰਦਾਰ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ]

ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਡਿਫੈਂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ? (ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਵਿਘਨ) ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨੀ ਨੇ ਸੋਮ ਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਰ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਗਊਆਂ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਤਾਕਿ ਲੜਾਈ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਭੁਖੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਨ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਨਾ ਕਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ 35 ਹਜ਼ਾਰ ਗਊਆਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸੋਮ ਨਾਥ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਚੀਨ ਨੇ ਜਿਸ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਤਗੜੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਣ ਸਨ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰੂਦ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰੋਂ ਭੇਜਣ ਲਗ ਪਈ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੇ ਫੇਰ ਵੀ ਸ਼ਕਸਤ ਖਾਦੀ ਸੀ (ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਰੂਦ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰੋਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ। (The Hon. Member should leave these matters and come to the point.)

ਸਰਦਾਰ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ : ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਚੌਧਰੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗੈਰ-ਜ਼ਿਮੇਦਾਰਾਨਾ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਡਿਫੈਂਸ ਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦਾ ਇਕ ਸੀਕਰੇਟ ਸੈਸ਼ਨ ਰਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਥੇ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਕਿ ਦੂਜੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ.. .. ..

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਬਹਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਖੁਦ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। (The Hon. Member should place his own point of view. The Minister concerned will himself give reply to the Debate.)

ਸਰਦਾਰ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਚੋਪੜੇ, ਵਰਮੇ, ਸੂਰੀ ਹੀ ਕੈਦ ਹੋਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਾਲਾ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬੜੀ ਗ਼ਦਾਰਾਨਾ ਤੇ ਟਰੇਟਰਾਨਾ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਫੌਜ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਖਰਾਬ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸ਼ਖਸ਼ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ-ਏ-ਪਾਇੰਟ ਆਫ਼ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ, ਮੈਡਮ। ਕੀ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਕਿਸੀ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮੁਤਾਲਬਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਫਲਾਣੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਏ। (ਸ਼ੋਰ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਬਾਬੂ ਜੀ, ਛਡੋ । Please wind up now. (*Addressing Babu Bachan Singh*) (The Hon. Member may please leave it and wind up now.)

ਸਰਦਾਰ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕਰੇ। ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਮੇ-ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਨੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ ਕੇਰਾਲਾ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲਿਸ਼ਟ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗੇ ਸਨ ? ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਵਿਚ ਜਸਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਟੈਕਸ ਕਿਉਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੀ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜੋ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਸੜਕਾਂ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸੋਬਿਆਂ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪੈਸਾ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟੈਕਸ ਲਾਕੇ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੈਸਾ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਨਗੇ। ਜਿਸ ਗੱਲ ਤੇ ਕੋਈ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਇਸ ਪੁਆਇੰਟ ਨੂੰ ਟਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਦੀ ਲਿਮਿਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਹਿੰਦੂ ਕੋਡ ਬਿਲ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ! ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਹਕਾਖੇਜ਼ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਚਲਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। (ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ)

ਮੈਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। 1857 ਵਿਚ ਨਿਊਯਾਰਕ ਵਿਚ ਇਕ ਫਿਨਿ-ਅਨਜ਼ ਦੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਣੀ। ਉਸ ਸੁਸਾਈਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿਚ ਚਾਰ ਪੰਜ Finians ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਸ਼ਤੀ ਡੁਬ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਇਕ ਫਟੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਿਨਾਰੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'Let me help you' ਉਹ ਆਦਮੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁਛਣ ਲਗਾ, 'Is there any Government ?' ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ 'ਹਾਂ, ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਦਮੀ ਕਹਿਣ ਲਗਾ "Then let me die

[ਸਰਦਾਰ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ]

peacefully; I am against the Government." ਭਲੇ ਮਾਣਸੋ, ਚੀਨ ਦਾ ਐਗਰੈਸ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਐਗਰੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੈਕੇਟ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਡਬੋਈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਥੇ ਸਭ ਭਲੇ ਮਾਣਸ ਹੀ ਸੁਣਦੇ ਹਨ । (All are gentlemen listening here.)

ਸਰਦਾਰ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ: ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੌਜੀ ਜਰਨੈਲ ਪੀਸ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਪੀਸ ਦਾ ਲੀਡਰ ਵਾਰ ਵਿਚ ਲੀਡਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਖੂਬੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ—ਉਹ ਅਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਲੀਡਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਲੀਡਰ ਹੈ। (ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਥੰਪਿੰਗ) ਮੈਂ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਗਰ ਬਣਿਆ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਐਗਰੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰੀਏ। ਜੈ ਹਿੰਦ ।

11.00 a.m.

उपाध्यक्षा : मैं फिर हाउस से बड़े अदब से दरख़ास्त करती हूँ कि जब कोई साहब बोल रहा हो उसको दूसरा कोई मैम्बर इंट्रप्ट न करे। मेरी यही इच्छा है कि जिन मैम्बर साहिबान को अभी तक बोलने का मौका नहीं मिला उन सब को बोलने के लिये समय दूं। (I would again appeal to the House that no one should try to interrupt the hon. Member in possession of the House. I wish to accommodate every such member who has not been given time to speak so far.)

श्री रूप लाल मेहता (पलवल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, फिनांस मिनिस्टर साहब ने 1963-64 का जो बजट उस दिन हाउस के सामने रखा था उसके लिये मैं उन्हें बधाई देता हूँ। इस बजट पर दो दिन से बहस हो रही है। इस बजट में देश के हंगामी हालात का मुकाबला करने के लिये जो प्रोवीज़न की गई है यही इस बजट का खुशनुमा पहलू है। फिनांस मिनिस्टर साहब ने इन हंगामी हालात को सामने रखते हुए, जिनमें से आज हमारा देश गुजर रहा है, 5 करोड़ 32 लाख के नए टैक्स लगाने का इशारा किया है। इस पर काफी मैम्बर साहिबान ने अपने विचार रखे हैं यह ठीक है कि नए टैक्सों का बोझ भी उसी तरह बुरा लगता है जैसे एक बीमार को कोई कड़वी गोली खानी तकलीफदेह लगती है लेकिन वह उसे खानी पड़ती है और उसे उस से आराम भी आ जाता है। क्योंकि इन टैक्सों का बोझ ज्यादातर गरीबों पर पड़ेगा जो और बोझ बर्दाश्त नहीं कर सकते, लेकिन फिर भी यह उन्हें देने ही पड़ेंगे क्योंकि देश की डिवलपमेंट के लिये और चीन के हमले से पैदा हुए हंगामी हालात का मुकाबला करने के लिये सरकार को रुपये की ज़रूरत है। जिस तरह हमारे नौजवानों ने बार्डर पर बड़ी बहादुरी और वीरता से चीनियों का मुकाबला किया है इसी तरह हमें भी खुशी से इन Taxes

का बोझ बर्दाशत करना चाहिए जबकि हम अपने देश की डिवल्पमैंट के काम भी जारी रखना चाहते हैं और इन हंगामी हालात का मुकाबला भी करना चाहते हैं। हम चाहते हैं कि हमें इरीगेशन की फैसिलिटीज़ भी ज्यादा मिलें, हमारे यहां सड़कों का निर्माण भी हो और चाहते हैं कि सूबे की हर तरह से तरक्की हो, हम चाहते हैं कि हमारी प्रोडक्शन बढ़े तो हमें इसके लिये खर्च भी करना होगा। यह जनता की सरकार है इसलिये यह जिम्मेदारी जनता पर भी आती है कि वह इन टैक्सों का बोझ उठाए। लेकिन हमारे आपोज़ीशन के भाई, उन चीज़ों की तरफ ध्यान नहीं दे रहे जो इस बजट में अच्छी प्रोवाइड की गई है लेकिन इसमें जो कमियां रह गई हैं उन पर नुक्ताचीनी कर रहे हैं। इन्होंने, इसमें जो जो अच्छी बातें हैं उनका कोई ज़िक्र तक नहीं किया। इन्हें यह बात मानने में ज़रा भी संकोच नहीं होना चाहिए कि देश में पैदा हुई इस हंगामी हालत में बढ़ती हुई मंहगाई को रोकने के लिये चीज़ों की कीमतों को कायम रखा है। आम ज़रूरी चीज़ों की कीमतों पर कंट्रोल करने का सरकार ने एक बड़ा अच्छा कदम उठाया है जिसके लिये पंजाब सरकार बधाई की पात्र है। फिर इसने जगह जगह पर सिविल डिफेंस कमेटियां कायम करके होम डिफेंस का बड़ा अच्छा काम किया है; पुलिस के कर्मचारियों की तनखाहें बढ़ाई गई हैं। प्रेसों में काम करने वाले मज़दूरों की बहबूदी को जो लैड का काम करते हैं जो एक ज़हरीली धातु होती है, सहूलत पहुंचाने के लिये उन्हें छुट्टी पूरी तन्खाह पर देने की इस बजट में प्रोवीज़न की है। इसके अलावा 72 लाख रुपया इंडस्ट्रियल ट्रेनिंग देने के लिये 18 ट्रेनिंग सेंटर स्टेट में खोलने के लिये प्रोवीज़न की गई हैं जहां दस हज़ार तुलबा मैकेनिकल कामों में ट्रेनिंग ले सकेंगे और ट्रेनिंग हासिल करने के बाद अपनी रोज़ी कमा सकेंगे। इसके अलावा नंगल-भाखड़ा की योजना को मुकम्मल किया है और अब बयास प्रोजैक्ट पर काम हो रहा है। यह तमाम इस बजट के खुशनुमा पहलू हैं। जिन की तरफ मेरे आपोज़ीशन के भाइयों ने ध्यान नहीं दिया। इसके अलावा दो करोड़ रुपये से ज्यादा इंडस्ट्रीज़ की तरक्की के लिए रखे गए हैं। यह मैं मानता हूँ कि अगर कुछ खर्चों में बचत की जाती तो इन टैक्सों का बोझा कम किया जा सकता था। आज हमारी जो इतनी 'टाप हैवी एडमिनिस्ट्रेशन' है इस बारे में खर्च में काफी बचत की जा सकती थी। अगर ऐडमिनिस्ट्रेशन पर हो रहे खर्च में कमी की जाती तो जो अब 532 लाख के नये टैक्स जनता पर लगाये जा रहे हैं इसमें कमी की जा सकती थी और लोगों पर इन का बोझ कम पड़ता। इस खर्च में कमी न करने की वजह से और नये टैक्सों के बोझ में कमी न करने के कारण आपोज़ीशन वालों को अवाम को भड़काने का मौका मिलेगा। इसलिये यह ज़रूरी है कि इस 'टाप हैवी ऐडमिनिस्ट्रेशन' के खर्च में कमी की जाए ताकि आपोज़ीशन के भाई अवाम को भड़का न सकें। यह ठीक है कि जिस देश की डिवलिंपग इकानोमी होती हो वहां टैक्स लगाने के बगैर काम नहीं चल सकता। जब जनता चाहती है कि यहां डिवल्पमेंट हो, तालीम की तरक्की हो, यहां नहरें बनाई जाएं और इंडस्ट्रीज़ चालू की जायें तो इन सब चीज़ों के लिये टैक्स देने ही होंगे। इसलिये जो थोड़े बहुत टैक्स अपने देश को मज़बूत करने के लिये सरकार ने लगाये हैं, हमारे आपोज़ीशन के भाइयों को चाहिए कि वह पुलिटिकल एक्सप्लायटेशन

[श्री रूप लाल मेहता]

के लिये अवाम में इनके खिलाफ प्रापेगण्डा करने की कोशिश न करें, क्योंकि पुलिटीकल पार्टियां आम तौर पर ऐसे मौकों को एक्सप्लायट करने की कोशिश करती हैं। उन्हें यह बात ध्यान में रखनी चाहिए कि इस बजट के अन्दर बहुत सी खूबियां भी हैं लेकिन मैं यह कहे बिना नहीं रह सकता कि हमारे प्रान्त की इतनी भारी आमदनी होते हुए भी इसके ऊपर जो 334 करोड़ 9 लाख का कर्ज़ा है इसमें से हमारी सरकार अभी तक सिर्फ 12 करोड़ 43 लाख रुपये वापस कर सकी है । यह कोई तसल्लीबख्श पोज़ीशन नहीं।

एक बात मैं और अर्ज़ करना चाहता हूँ कि इस बात पर मुझे बड़ा दुख है कि इतनी टाप हैवी एडमिनिस्ट्रेशन के होते हुए भी इसकी एफीशियंसी गिरती जा रही है। आप सक्रेटेरियट में देखें कि वहां कितने ही सैक्रेटेरी हैं, कितने ही डिप्टी सैक्रेटेरी हैं, कितने ही डाइरैक्टर हैं, ज्वायंट डाइरैक्टर हैं और ऐडीशनल डाइरैक्टर हैं और कितने ही कमिश्नर हो गये हैं फिर भी ऐफीशैंसी नीचे को चली गई है । करोड़ों रुपये ऐडमिनिस्ट्रेशन पर खर्च करने के बाद भी हम देखते हैं कि इनऐफीशियंशी बढ़ती जा रही है। इस बारे में मैं एक मिसाल आप के सामने रखता हूँ। डिस्ट्रिक्ट गुड़गांव के हथियां गांव में वहां के एक दानी ने वहां के स्कूल में एक सायंस रूम बनवा कर देने की आफर दी थी लेकिन वह उस कमरे पर अपने नाम का पत्थर लगवाना चाहता था । इस बारे में एजुकेशन डिपार्टमेंट को लिखा गया था। आज पूरे दो साल लिखा पढ़ी करते हुए हो गये हैं कि उसे उस कमरे पर अपना नाम लिखवाने की इजाज़त दी जाए लेकिन आज तक डिपार्टमेंट की तरफ से इस बारे में कोई जवाब नहीं आया ।

मैं डायरैक्टर आफ एजुकेशन के दफ्तर में गया, जायंट डायरैक्टर से मिला मगर अब तक कुछ नहीं किया गया । यह हालत है एडमिनिस्ट्रेशन की कारगुजारी की। सैक्रेटेरी, जायंट सैक्रेटेरी और अफसर बढ़ते जा रहे हैं मगर ऐफीशैंसी दिन बदिन गिरती जा रही है । यह जो इतना ज्यादा स्टाफ लगाया जा रहा है इसमें कटौती करने से कुछ न कुछ टैक्स का बोझ कम हो सकता है। मैं यह नहीं कहता कि टैक्स हटा दिये जाएं। नहीं, मैं यह जानता हूँ कि इनके लगाये बगैर देश तरक्की नहीं कर सकता और मैं इनका स्वागत करता हूँ मगर इतना जरूर कहना चाहता हूँ कि ऐडमिनिस्ट्रेशन के खर्च को कम किया जाना चाहिए । और जो कांट छांट अब तक की गई है हम उसका स्वागत करते हैं । इस बार 5.34 करोड़ रुपये के टैक्स लगाये गए हैं मगर साथ ही हम देखते हैं कि इन टैक्सों के ज़रिये गरीबों के खून पसीने की कमाई में से लिये टैक्सों के पैसे को बड़े बड़े पूंजीपतियों को दिया जा रहा है । हमने देखा है कि एक ही शूगर मिल, जो जमना नगर में है, को 10 लाख रुपये की ग्रांट दी जा रही है और इसके अलावा 14 लाख रुपया दूसरी मिलों को दिया जाना है यह हालत है। यह तो उसी तरह की बात है जिस तरह कि मुगल बादशाहों के दरबारों में लाखों रुपये लुटाये जाते थे । (आपोजीशन की तरफ से तालियां) टैक्स जरूरी हैं हम इनका समर्थन करते हैं मगर जो वेस्टफुल ऐक्सपैंडीचर है उसका समर्थन नहीं किया जा सकता, और न ही यह बरदाश्त किया जा सकता है कि गरीबों की कमाई को चंद पूंजीपतियों के पेट

में डाल दिया जाए। इससे तरक्की रुकेगी । इस तरह के धन को बचा कर तरक्की के कामों में खर्च किया जाना चाहिए। गुड़गांव नहर के लिये 1.56 करोड़ रुपया रखा गया । हम नहीं जानते कि सैंट्रल सरकार की सैंक्शन आई कि नहीं मगर हम कहते हैं कि जो 7.2 लाख खर्च किया गया है अगर उसमें 40 लाख रुपया वेस्टफुल ऐक्सपैंडीचर से बचा कर और खर्च कर दिया जाए तो उस पहाड़ की सूखी ज़मीन पर पानी पहुँच सकता है, नहरें मुकम्मल हो जायेंगी जमीन की हालत सुधरेगी और किसान रोटी खा सकेंगे ।

उपाध्यक्षा : ज़रा आहिस्ता बोलें, लाउड-स्पीकर आपकी मदद करेगा । (The hon. Member may please speak a bit slowly. The loud-speaker will help him.)

श्री रूप लाल मेहता : बहुत अच्छा जी । मैं यह अर्ज़ कर रहा हूँ कि अगर वेस्टफुल ऐक्सपैंडीचर को कम किया जाए तो सूबे की भलाई होगी । वरना जनता में हमारी मुखालफ़त बढ़ेगी, बेचैनी बढ़ेगी जिसका हम मुकाबला नहीं कर पायेंगे । जो चीज़ें इस बजट में अच्छी हैं उनका मैं स्वागत करता हूँ। जो खराबियां हैं उनको दूर करने के लिये सरकार का ध्यान उनकी तरफ दिलाता हूँ।

उपाध्यक्षा : अब वाइंड अप करें। (Please wind up now.)

श्री रूप लाल मेहता : बहुत अच्छा जी । अब मैं थोड़ा सा विजीलेंस डिपार्टमैंट का जिक्र करना चाहता हूँ। इसमें बहुत सारे ऐस० पी०, डी० ऐस० पी० और दूसरे अफसर लगाये हुए हैं। मगर यह महकमा करता यह है कि कभी किसी पटवारी को पकड़ लिया , कभी किसी चपड़ासी को पकड़ लिया, कभी किसी सिपाही को पकड़ लिया। यानी छोटे मुलाज़मों को तो यह पकड़ता है मगर बड़े बड़े अफसरों को जिनके खर्च बहुत बढ़े हुए हैं और जो दिल्ली के होटलों में जा जा कर ऐश करते हैं उनको कोई हाथ नहीं लगाता । यह महकमा कुरप्शन को खत्म करने के लिये कायम किया गया था मगर यह उस मकसद को पूरा नहीं करता बल्कि खुद कुरप्शन करता है। क्या इसी के लिये हमने अपनी जिन्दगी के 40, 40 साल लगाये कि स्वराज्य आए और फिर उसमें ऐसी बातें हों। हम इस स्वराज्य में अफसरों की बदउनवानियां देखते हैं मगर पार्टी की वजह से खुले तौर पर कुछ कहते नहीं मगर इस बारे यहां पर अपनी सरकार से ज़रुर कहना चाहते हैं कि इस खराबी को जल्द से जल्द दूर किया जाए वरना स्वराज्य प्राप्ति का मकसद फ़ौत हो जायगा । लोग हमसे शिकायत करते हैं, हम जवाब नहीं दे पाते । इस बढ़ती हुई कुरप्शन की हमें सख्ती से निगहबानी करनी होगी वरना हमारा जेलों में ज़िन्दगियां गुज़ारना बेमायनी हो जायगा । डिप्टी स्पीकर साहिबा, 1949 में पंजाब.............

Deputy Speaker : Wind up please.

श्री रूप लाल मेहता : मैं जल्दी ही खत्म कर देता हूँ। 1949 में पंजाब सरकार ने किसानों को 'अधिक अन्न उपजाओ' आन्दोलन के तहत फी कस 800 रुपये कूएं लगवाने के लिए दिये । अब वसूलियां हो रही हैं मगर उन गरीबों पर बहुत सख्ती की जा रही है । महकमे वाले उनके मवेशी कुर्क करवा रहे हैं। दिये थे 800 रूपये और ले रहे हैं 1,400 या 1,500 रुपये । मैंने इस बात का ज़िक्र गवर्नर साहिब के भाषण पर बोलते हुए भी किया था कि मेरे नोटिस में बहुत सी ऐसी मिसालें आई हैं जहां एक किसान की भैंसें किसी और के पास बांध गए और कह गये कि इसको इतने पैसे दे दो और अपने पशु ले जाओ । ऐसी वसूलियां हो रही हैं। यह जुल्म है, सख्ती है। उनसे रियायत होनी चाहिए । (घंटी) । अगर किसी को देर हो ही जाए तो मुआफी मिलनी चाहिए। हम लोग कोशिश करने पर भी उनकी किसी तरह से मदद नहीं कर पाते क्योंकि महकमें ने रूल्ज़ ही ऐसे बना रखे हैं । इनमें तब्दीली की जाए । (घंटी) । इस कर्ज़ को सबसिडी डिक्लेयर किया जाए ताकि उन गरीबों को राहत मिले। इस चीज़ का ताल्लुक ज्यादा पैदावार के साथ है, सूबे की बेहतरी के साथ है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं ने अभी कहना तो बहुत कुछ था मगर आप घंटी बजा रही हैं तो मैं बैठ जाता हूँ। जेनरल ऐडमिनिस्ट्रेशन की बहस के वक्त अगर मौका मिला तो अर्ज़ करूँगा। आपका धन्यवाद ।

प्रिंसिपल रलाराम (मुकेरियां) : उपाध्यक्ष महोदया, यह जो बजट हमारे सामने पेश है यह एक घाटे का बजट है और इस संकट-काल को देखते हुए यह लाज़मी ही था । इस पर भी मैं अपनी सरकार को बधाई देता हूँ कि ऐसी परिस्थिति के होते हुए भी इसने सामाजिक हित के कामों पर खर्च में कमी नहीं की है। जंगी तैयारी के लिये देश की डिवल्पमेंट उतनी ही ज़रूरी है जितनी कि जंगी सामान का बनाना। पिछले साल शिक्षा पर 14 करोड़ खर्च हुआ जबकि इस साल इसी मद में 15 करोड़ रुपये का प्रोवीज़न है। पर पिछले साल से करीब 60 लाख रुपये अधिक खर्च होगा और यह होना ही चाहिए। मैं अपनी सरकार को बधाई देता हूँ कि इसने देश की उन्नति के कामों को पीछे नहीं पड़ने दिया, 'सफर' नहीं करने दिया क्योंकि देश की तरक्की जंगी तैयारी के लिये बड़ी आवश्यक है ।

इसी तरह से लोक-कल्याण के महकमे हैं उनको भी नज़रअन्दाज़ नहीं किया गया। चूंकि यह एक घाटे का बजट है, इसलिये आवश्यक था कि कुछ टैक्स लगाये जाते; इसके बिना संकट-काल की स्थिति पर काबू नहीं पाया जा सकता। लेकिन उपाध्यक्ष महोदया, मैं आपके द्वारा गवर्नमेंट के नोटस में यह बात लाना चाहता हूँ कि इसमें जो टैक्सिज़ का बोझ पड़ा है वह आम जनता पर अधिक पड़ा है । अगर यह बोझ सरमायेदारों पर कुछ और रख दिया जाए तो ज्यादा अच्छा होगा । यह मेरा सुझाव है।

जहां तक ला एंड आर्डर का सवाल है, गवर्नमेंट धन्यवाद की पात्र है कि जिसने संकटकालीन स्थिति होने के बावजूद हमारी गवर्नमेंट ने ला एंड आर्डर को बड़ी कामयाबी और बड़े अच्छे ढंग के साथ कायम रखा और कई सूरतों में पहिले से अच्छा बनाया।

जहाँ तक पुलिस का ताल्लुक है, मैं आपके ज़रिए गवर्नमेंट को एक-दो सुझाव देना चाहता हूँ । मेरे तजुर्बे में 2-4 केसिज़ ऐसे हैं जिनकी बिना पर मैं कहना चाहता हूँ कि हमारी पुलिस चालाक क्रिमिनल्ज़ के साथ डील करने में सूझ बूझ और धीरज से काम नहीं ले सकी है और फेल हुई है। लेकिन हमारी गवर्नमेंट ने जो लेबारेटरी इस गर्ज़ से कायम की है कि क्रिमिनल केसिज़ में साइकौलोजी और मनोविज्ञान की मदद से खोज की जाए वह पुलिस को परफेक्ट बनाने में सहायक सिद्ध होगी । इस ओर कदम उठाने की बड़ी ज़रूरत है और फोरेन्जिक लेबारेटरी कायम करके गवर्नमेंट ने सराहनीय कार्य किया है ।

हमारे बहुत से अफसरान बड़ी कर्त्तव्य परायण बुद्धि से काम करते हैं और प्रदेश के व प्रजा के हित को सामने रखते हैं लेकिन बहुत से ऐसे भी हैं जो सब को एक नज़र से नहीं देखते । यह बात भी हम तसलीम करते हैं कि अक्सर अफसरान की तादाद ऐसी है जिनका मियार बहुत घटिया है। और इस घटिया मियार को लाने में कुछ ऐसी बातें हैं जो बढ़ती जाती हैं। और उपाध्यक्ष महोदया, अगर इन्हें न रोका गया तो मैं समझता हूँ कि जो रिज़ल्टस हम लाना चाहते हैं वह नहीं आ पाएंगे ।

एक बात शराब पीने से ताल्लुक रखती है । यह शराब पीने की आदत रोज़ बरोज़ बढ़ती जाती है। और बतौर प्रिंसिपल मैं अपने अनुभव के आधार पर यह कह सकता हूँ कि सात साल पहिले दो साल या तीन साल में कोई एक केस शराब पीने का होता था लेकिन अब साल में दो-चार केस ड्रंकन लड़कों के डील करने पड़ते हैं। मेरे कहने का मतलब यह है कि यह बीमारी समाज में दिनोंदिन बढ़ती जा रही है। लेकिन अगर अफसरों के बीच में यह बीमारी बढ़े तो मैं समझता हूँ कि यह सारे जनरल ऐड-मिनिस्ट्रेशन को रुग्ण कर देगी और परिणाम स्वरूप दुराचार भी फैलेगा । इस ओर जो इकदामात उठाए जा रहे हैं, उनमें पूरी तौर पर हमें कामयाबी हासिल नहीं हुई। मैं आपके ज़रिये सरकार को यह कहना चाहता हूँ कि कर्मचारियों में फैलती जा रही शराब पीने की बीमारी को शीघ्रातिशीघ्र रोकना चाहिए। मैं तो यहां तक कह सकता हूँ कि टीचरों के अन्दर भी यह आदत बढ़ती चली जा रही है। और ऐजुकेशन के द्वारा देश के चरित्र-निर्माण करने में हम वह कामयाबी हासिल नहीं कर पाए जो कि करनी चाहिए थी।

जहां तक हायर सैकंडरी ऐजुकेशन की कामयाबी का ताल्लुक है, यह ठीक है कि सरकार ने इसे कामयाब बनाने के लिये तजुर्बे किए लेकिन मैं मानता हूँ कि तजुर्बा कामयाब नहीं रहा । इसके अनेक कारण हैं, जिसमें इस वक्त जाना मैं ठीक नहीं समझता । स्टाफ पूरा नहीं मिला, इक्विपमेंट पूरा नहीं दिया जा सका। प्राइवेट संस्थाएं भी यह सामान मुहैय्या नहीं कर सकीं, गवर्नमेंट के रिसोर्सिज़ भी जितने चाहिए थे उतने नहीं थे। यही कारण है कि हायर सैकंडरी ऐजुकेशन तजुर्बा अधिक सफल नहीं रहा। पढ़ाई में भी यही देखा गया है कि जो हायर सैकंडरी पास करके लड़के आते हैं वह बड़ी जमायतों में ज्यादा फेल होते हैं और जो 'प्रैप' करके आते हैं वह ज्यादा सफल होते हैं। लेकिन इसका अर्थ यह नहीं कि ऐजुकेशन में जो अच्छा तजुर्बा हो वह करना नहीं चाहिए लेकिन जब तक

[प्रिंसिपल रला राम]

पूरा इक्विपमेंट न हो ठीक तरह से ट्रेंड अमला न हो तब तक तजुर्बे को आगे नहीं बढ़ाना चाहिए, ताकि हमारी ऐजुकेशन को नुकसान न पहुंचे। उपाध्यक्ष महोदया, मैं ऐजुकेशन के विषय में अर्ज़ करना चाहता हूँ। हमारी सरकार प्रांत भर में प्राइमरी तथा हायर सैकंडरी स्कूलों में सह-शिक्षा का प्रबन्ध कर रही है। इस तरह से लड़के और लड़कियों को सम्मिलित शिक्षा देना कोई उन्नत कदम नहीं होगा। इससे शिक्षा को तथा उनके आचरण के स्तर को हानि ही होगी, जहां दूसरे देशों में, मैं मानता हूँ, इस किस्म की सह-शिक्षा मौजूद है लेकिन वहां पर रिज़ल्टस अच्छे नहीं रहे, इंगलैंड में सह-शिक्षा का प्रबंध है, आपने भी समाचार पत्रों में अनेक बार पढ़ा होगा कि शैक्षणिक संस्थाओं में उनके छोटी आयु में ही आचरण का स्तर बिगड़ जाता है और 30 प्रतिशत लड़कियां विवाह से पूर्व ही गर्भवती हो जाती हैं। इसलिये हमें बड़े सोच समझ कर कदम उठाना चाहिए, क्योंकि छोटी आयु में ही लड़के और लड़कियां एक गम्भीर स्थिति से गुज़रती हैं। उनको सह-शिक्षा के माध्यम से प्राइमरी और हायर सैकंडरी शिक्षा नहीं देनी चाहिए। अगर सरकार ने सह-शिक्षा के आधार पर शिक्षा देनी है तो पोस्ट ग्रैजुएट की क्लासों में जारी कर दें क्योंकि उस समय लड़के और लड़कियां स्यानी हो गई होती हैं। मैं समझता हूँ कि प्राइमरी और हायर सैकंडरी में यह सिस्टम बिल्कुल लागू नहीं करना चाहिए। हमें दूसरे देशों को देख कर कदम नहीं उठाने चाहिएं, यह हमारे आदर्श, संस्कृति और सभ्यता के विरुद्ध है,। We keep chastity as high as other virtues. हम उन देशों की कदर करते हैं, उनका अपना अस्तित्व है, इसलिये हमें सोच समझ कर ही कदम उठाने चाहिएं। सम्मिलित शिक्षा को एक्सेपशनल केसों में टालरेट किया जा सकता है किन्तु सह-शिक्षा के बारे में सरकार को एक आम पालिसी एडाप्ट नहीं करनी चाहिए, मैं चाहता हूँ कि प्राइमरी और हायर सैकंडरी स्कूलों में इसको बिलकुल लागू न किया जाए। अगर लागू किया गया तो इसका नतीजा ठीक नहीं रहेगा। सह-शिक्षा का यह माध्यम हमारी संस्कृति और सभ्यता के लिये खतरनाक होगा।

उपाध्यक्ष महोदया, हम एमरजेंसी के लिये प्रबन्ध कर रहे हैं इसके साथ यह भी बहुत ज़रूरी है कि हम अपनी ज़रायती पैदावार को बढ़ाएं। यह प्रसन्नता की बात है कि हमारी सरकार इस ओर काफी ध्यान दे रही है। मैं चाहता हूँ कि सरकार को इस ओर ध्यान देना भी चाहिए, क्योंकि यह एक बेसिक चीज़ है, सरकार ज़रायत की पैदावार को बढ़ाने के लिये ज़रूरी कदम उठा रही है, यह देख कर प्रसन्नता होती है कि इस साल के बजट में इस मद्द पर ज्यादा प्रोवीज़न किया गया है, लेकिन इसके साथ हमारे देश में एक बड़ी बीमारी है जिसकी तरफ आपके द्वारा सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूँ वह सेम की समस्या है। सेम की ज़द में हर साल बहुत सी ज़मीन आ रही है। इस तरह से अच्छी ज़मीन भी बेकार हो रही है, वहां पर फसल भी तबाह हो रही है। सरकार को इसकी रोकथाम के लिये शीघ्र ही कदम उठाने चाहिएं ताकि सेम से जमीन को

बचाया जा सके। दूसरी समस्या जिस की तरफ़ मैं सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूँ वह फ्लड कंट्रोल के विषय में है, मेरे इलाके में फ्लड आने से फसलों की काफ़ी तबाही हुई है, मेरे इलाके में ब्यास नदी गुज़रती है इसके किनारे हर साल फ्लड आने से फसलें और ज़मीन बेकार होती जा रही है। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूँ कि सरकार इनकी रोकथाम के लिये शीघ्र प्रबन्ध करे ताकि तबाह हो रही ज़मीनों को बचाया जा सके।

उपाध्यक्ष महोदया, मेरे इलाके में जंगली जानवर और आवारा पशु हज़ारों की संख्या में मौजूद हैं, वह फसलों को तबाह करते हैं। मेरे इलाके में पहले ही सेम तथा बाढ़ आने की बजह से फसलें तबाह हो जाती हैं और बाकी की फसलें जंगली जानवर और आवारा पशु तबाह कर देते हैं। मैं चाहता हूँ कि इस समस्या के हल के लिये बाकायदा प्लैन बनाई जाये यहां पर हमारे ऐग्रीकल्चर मिनिस्टर बैठे हुए हैं, वह मेरी बातों पर ज़रूर ध्यान देंगे और मेरे इलाके की तकलीफों को दूर करने में इलैबोरेट प्रबन्ध करेंगे। सेम तथा बाढ़ से हज़ारों एकड़ अच्छी ज़मीन नष्ट हो रही है अगर इसकी रोकथाम की जाय तो वहां के किसान अमीर हो सकते हैं। उपाध्यक्ष महोदया, मैं आपका धन्यवाद करता हूँ कि आपने मुझे बोलने के लिये समय दिया है।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ (ਬਿਆਸ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬਜਟ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰਸੋਂ ਤੋਂ ਇਸ ਬਜਟ ਤੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਮੈਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅੌਰ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਜਟ ਕੋਈ ਕਾਬਲੇ ਤਾਰੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਬਜਟ ਦੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਅੌਰ ਕੁਝ ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚੰਗਾ ਬਜਟ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 1957-58 ਦੇ ਵਿਚ ਏਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 42 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅੌਰ ਫੇਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਰੱਖਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਤਨਾ ਖਰਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲਿਆਂ ਪੰਜਾਂ, ਸੱਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੌਰੇਲ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸੂਬੇ ਦਾ ਬਜਟ ਡੇਢ ਗੁਣਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੌਰੇਲ ਕਈ ਗੁਣਾ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਚੰਦ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਵਰਗ ਵਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਖਤਮ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਛੋਟਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਲੀਡਰ ਦੇ ਮਤਹਿਤ ਕਈ ਨਵੇਂ ਰਾਜੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅੌਰ ਅਵਾਮ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਸ ਬਜਟ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਫਿਗਰਜ਼ ਹਾਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਤੇ ਏਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਦੋ ਕਰੋੜ 81 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਫੈਮਿਨ ਲਈ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਹੈ। ਐਨੀਮਲ ਹਜ਼ਬੈਂਡਰੀ ਲਈ ਇਕ ਕਰੋੜ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਐਗ੍ਰੀਕਲਚਰ ਲਈ ਦੋ ਕਰੋੜ 93 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਅੌਰ ਪਬਲਿਕ ਹੈਲਥ ਲਈ ਦੋ ਕਰੋੜ 22 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ

[ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਰਕਮਾਂ 11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ 80% ਦਿਹਾਤੀਆਂ ਅਤੇ 20 ਫੀ ਸਦੀ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਖਰਚ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਕੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇਤ-ਫ਼ਾਕ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਤਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੁਲਿਸ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਜੋ ਕੁਝ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਰ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੁਦ ਇਹ ਗੱਲ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੇ ਵੱਢ ਦੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਡਿਸਟਿਲਰੀ ਜਾਰੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਬਹੁਤ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿਚ ਕਸ਼ੀਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਕਸ਼ੀਦ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਹਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਲੇਕਿਨ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਜਿਹੜੀ ਅਸਲ ਗੱਲ ਹੈ— ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਯਕੀਨ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਉਤਨਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ ਜਿਤਨੀ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫ਼ਖਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਫ਼ੀਮ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਫ਼ੀਮ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਘਟਾ ਲਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਘਰ ਘਰ ਅਫ਼ੀਮ ਦੇ ਠੇਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਅਫ਼ੀਮ ਤੋਲਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਿਕਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵਿਚ ਮਣਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਿਕਦੀ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ 7 ਕਰੋੜ 72 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ ਕਿ ਛੋਟੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਵੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਸੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਕਦਮੇ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ? ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸਲਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੇ ਵੀ ਧੱਬਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ (ਘੰਟੀ) ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਛਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਹਲਕਾ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ 3/4 ਹਿੱਸਾ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 1/4 ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੈ ਖੁਸ਼ਕਸਾਲੀ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਨੇ ਲੱਖ ਟਣ ਅਨਾਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਆਂਕੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆਕੇ ਰੱਖੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਵੀ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਿਸਾਨ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਦਾਣੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਇਹਤਰਾਮ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ

ਦੀ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਬੀ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਖਰੀਫ਼ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਂਕੜੇ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਸਲਾਂ ਨਹੀਂ ਵਧੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਕਾਲ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਕਟਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧ ਦਾਣੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਗਰਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪਬਲਿਸ਼ ਕਰੋ।

ਇਕ ਅਰਜ਼ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਨੰ. 2597 ਦਾ 4 ਮਾਰਚ, 1963 ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ 9 ਮਾਈਨਰਜ਼ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਇਕਫਸਲੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਵੀ ਬਾਂਹ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂ ਬਾਹਾਂ ਉਧਰ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਰਗੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਲੇਕਿਨ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਕਣਕਾਂ ਗਿੱਠ ਗਿੱਠ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਜੋ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਲੇਕਿਨ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਇਤਨਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਦਿਉ ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਫ਼ਾ ਇਕਫਸਲੇ ਮਾਈਨਰਜ਼ ਵਿਚ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਸਕੀਏ। ਜੇਕਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਮੁਆਹਿਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੋ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਬਾਲਾ ਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਟਿਊਬ-ਵੈਲਜ਼ ਲਗਾਏ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਰਜਬਾਹਿਆਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ ਵੀ ਟਿਊਬ-ਵੈਲਜ਼ ਲਗਾ ਦਿਓ ਤਾਕਿ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵੀ ਮਿਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸੇਮ ਦਾ ਵੀ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਸਕੇ। (ਘੰਟੀ) ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਹੋਰ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਫੈਮਿਨ ਰਿਲੀਫ਼ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਸਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਡ੍ਰੇਨਜ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਦ ਲਈ ਵੱਧ ਪੈਸੇ ਰਖੋ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਖ਼ੈਰ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ, ਤਾਕਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਧ ਪੈਸਾ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਫੇਰ ਵੀ ਜੋ ਥੋੜਾ ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਲੱਡ-ਰਿਲੀਫ਼ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਤਕਸੀਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਥੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅਫਸਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਅੰਗੂਠੇ ਲਗਵਾ ਲਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਡੀਫੈਂਸ ਫੰਡ ਵਿਚ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਕਸ਼ਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਲੋਕ ਭੁੱਖੇ ਹੀ ਮਰ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜ ਸਕਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਫਰਾਡ ਬੰਦ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜੋ ਮਦਦ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਤਕਸੀਮ ਕਰੋ।

ਇਕ ਅਰਜ਼ ਮੈਂ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਪਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। 1948 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਰਦਾਰ ਦਰਸ਼ਣ ਸਿੰਘ

[ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਫੇਰੂਮਾਨ ਖੜੇ ਸਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦੋਸਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਖੜੇ ਸਨ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਿਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਸਨ। ਤਾਂ ਉਸ ਚੋਣ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਦਰਸ਼ਣ ਸਿੰਘ ਫੇਰੂਮਾਨ ਦਰੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਸੱਜਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਪਰਚੀਆਂ ਪਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸੱਜਨ ਪਰਚੀਆਂ ਦਾ ਡੱਬਾ ਲੈ ਕੇ ਭਜ ਗਏ। ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਰਪਟ ਲਿਖਾਣੀ ਪਈ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵੀ ਥਾਣੇ ਇਸ ਲਈ ਗਏ। ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਉਹ ਅਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਡੱਬਾ ਲੈਕੇ ਭਜ ਗਿਆ ਹੈ ਅੱਜ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰ ਹੈ। (ਆਵਾਜ਼ਾਂ: ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ?) ਮੈਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮਾਝੇ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਝੈਲ ਭਰਾ ਹੈ। (ਹਾਸਾ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਟਿਕਟ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਅਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਡਵਾਈਜ਼ ਕਰਨਗੇ। (ਘੰਟੀ) ਬਸ ਜੀ, ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, 3 ਤਾਰੀਖ਼ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਏ ਸੀ। ਉਥੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਕ ਤਕਰੀਰ ਪੰਡਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਸਾਡੇ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਚੀਨ ਨੇ ਕੋਲੰਬੋ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਨਾ ਮੰਨੀਆਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਲੜਾਂਗੇ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੇ ਸੁਲਝੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਅਜੇ ਇਸ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੜਾਈ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਕਾਬਲ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤੇ ਗ਼ੌਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨੇ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਾਂਹ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਲੈ ਲਉ, ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਫੌਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਲਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜ ਪਵਾਂਗੇ, ਜੇਕਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਾਡੇ ਤੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਆ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾ ਪਵਾਂਗੇ। (ਹਾਸਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਸ਼ਨ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦਾ ਠੀਕ ਸਮਝੀਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਲਫ਼ਾਜ਼ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

चौधरी सत्य देव (फाज़िलका) : डिप्टी स्पीकर महोदया, आज सन् 1963-64 के बजट पर विचार हो रहा है या यूं कहिए कि पंजाब की ग़रीब जनता पर जो नए टैक्स लगाये जा रहे हैं उनपर विचार किया जा रहा है।

इस साल हमारी सरकार ने 1,05,23,00,000 रुपए का खर्च करना है जब कि आमदन 95,11,00,000 रुपये की दिखाई गई है। इस प्रकार 10 करोड़ और कुछ लाख रुपये का घाटा दिखाया गया जिसमें से चार करोड़ रुपये के लगभग फज़ूल खर्चियों को बंद करके सेविंग की जाएगी और 5 करोड़ 32 लाख की कमी को पूरा करने को लिए जनता पर नए टैक्सों का बोझ डाला गया है। मैं मानता हूँ कि सरकार का काम टैक्स लगाने के बगैर नहीं चल सकता और, टैक्स लेने भी चाहिएँ

परन्तु सरकार का फर्ज़ यह भी है कि वह इस बात को मद्देनज़र रख कर ही नए टैक्स लगाए कि जिन्हें अवाम सहन कर सकने के योग्य हों। जो नए टैक्स इस बजट में लगाये गए हैं, मैं समझता हूँ कि इनसे बजाए सूबे का भला होने के नुक्सान ही होगा।

डिप्टी स्पीकर महोदया, आप जानती हैं कि जो टैक्स बढ़ाए हैं उनमें एँटरटेनमेंट टैक्स, पैसेंजर्स एंड गुड्स टैक्स भी हैं। इसके अलावा पांच रुपये फी एकड़ के हिसाब से आबियाना बढ़ाया गया है। अन्दाज़ा लगाएं कि इन टैक्सों का असर उस जनता पर किस कदर बुरा पड़ेगा, जिसकी कमर पहले ही टैक्सों ने तोड़ रखी है। जिस किसान ने ज़मीन की पैदावार से न सिर्फ अपने बाल बच्चों का पेट भरना है बल्कि टैक्सों के बोझ को भी उतारना है, उसका कैसे गुज़ारा हो सकेगा ? जिस नमक पर टैक्स लगने पर अंग्रेज़ों के ज़माने में महात्मा गांधी और दूसरे बड़े बड़े नेताओं ने सत्याग्रह किए अब वही नेता जनता की कमर को टैक्सों से तोड़ने पर तुले हुए हैं। इन टैक्सों का असर पंजाब की गरीब जनता के हर वर्ग पर पड़ेगा—किसान, मज़दूर, शहरी, देहाती हर आदमी पर पड़ेगा। इसलिये मैं आपके द्वारा हाउस को बेनती करूँगा कि इन नये टैक्सों की मंज़ूरी नहीं देनी चाहिए ।

अब मैं कुछ आवश्यक बातों की तरफ सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूँ। कम्युनिटी डिवैलपमेंट का विभाग इसलिये बनाया गया था ताकि विकास द्वारा देहात के नकशे को बदला जाए। इसी तरह गांव के अन्दर पंचायत राज स्थापित किया गया। कहने को तो बहुत कुछ कहा जाता है परन्तु बड़े दुःख के साथ कहना पड़ता है कि जो कुछ कहा जाता है उस पर ग़ौर नहीं किया जाता। गांव में पंचायतें इसलिये बनाई गईं ताकि गांव की ज़िन्दगी में सुधार हो, वहां पर छोटे मोटे झगड़ों का पंचायतों द्वारा ही निर्णय किया जाए लेकिन हालत आगे से भी बुरी है। पंचायत अफसर और डिस्ट्रिक्ट डिवैलपमेंट अफसर वगैरह कभी गांव के अन्दर जाते तक नहीं। गांव का दौरा नहीं करते। शहरों में रहते हैं, गांव के हालात से परिचित नहीं। जैसे वज़ीर साहिबान हाऊस में बैठे बैठे तरह तरह की स्टेटमेंट्स दे देते हैं, असल बातों का इन्हें बहुत कम पता होता है, इसी प्रकार वे अफसर लोग भी किसानों को खुद जाकर मिलते नहीं, उनकी हालत को देखते या सुनते नहीं। यही हालत बी. डी. ओज़ की है। जहां हमारा किसान खेत में काम करता हुआ देश की उपज को बढ़ाता है और नेता लोग भी हर रोज़ "अधिक अन्न उपजाओ" के नारे पर ज़ोर देते हैं वहां किसान कैसे इस उद्देश्य को पूरा कर सकता है जब कि उसे समय पर अच्छा बीज न मिले, पानी न मिले, पानी की बारी ठीक ढंग से न मिले। इसमें कोई शक नहीं कि सरकार ने ज़रायत इन्स्पैक्टरों को यह काम सौंप रखा है लेकिन वह भी किसानों को समय पर बीज सप्लाई नहीं करते। बड़े बड़े ज़मींदारों के खेतों की पैदावार किसानों के मुकाबला में इसलिये ज्यादा होती है क्योंकि उनको अच्छे बीज मिल जाते हैं, पानी भी उनको अपनी मर्ज़ी के मुताबिक वक्त पर मिल जाता है, शहरों में जाकर वह खुद अच्छी कुआलिटी का बीज प्राप्त कर लेते हैं। छोटे छोटे किसानों को कुछ सुविधाएं नहीं मिलतीं। इसलिये सरकार को चाहिए कि वह ज़रायत के इन्स्पैक्टरों,

[चौधरी सत्य देव]
बी. डी. ओज़. और डिस्ट्रिक्ट एंड पंचायत अफसरों को हिदायत करे कि वह अपने कर्त्तव्यों को पूरी तरह निभाएं ताकि जिस मकसद को सामने रख कर कम्युनिटी डिवैल्पमेंट डिपार्टमेंट और पंचायतों की स्थापना की गई थी, वह पूरा हो सके। (घंटी) माननीय डिप्टी स्पीकर महोदया, दो तीन प्वायंट्स कह कर खत्म कर दूंगा।

इसके अलावा गांव के अन्दर कंसालीडेशन का काम शुरू हुआ लेकिन तजरुबा यह बताता है कि इसमें जमींदारों और किसानों की कोई सहायता नहीं हो रही। चाहिये तो यह कि गांव के अन्दर जाकर, जगहों को, खेतों को देख कर कीमतें लगाई जायें, बाद में स्कीमें लिखी जायें ताकि सब लोगों को पता रहे कि क्या हो रहा है लेकिन अब जो स्कीमें बनती हैं गांव के लोगों को उनकी जानकारी नहीं होती। शहरों में बैठ कर पटवारियों के कहने पर ज़बानी स्कीमें लिख दी जाती हैं। नतीजा यह होता है कि किसानों को बड़ी परेशानी और नुक्सान का सामना करना पड़ता है। कीमतों के बारे में भी उनको पता नहीं होता। इसलिये इस शिकायत को दूर करने के लिये अफसर साहिबान को चाहिए कि हरेक गांव के लोगों को जाकर समझाएं और बतायें कि स्कीम क्या है। बहुत से गांवों में यह देखा गया है कि बड़े बड़े जमींदारों की सहूलियत का ही ध्यान रखा जाता है और किसानों के खेतों में ट्रैक्टस भी सीधे नहीं छोड़े जाते।

उपाध्यक्षा : अब आप समाप्त करें। (Please wind up now.)

चौधरी सत्य देव : इसी तरह गांवों के अन्दर तकावी कर्ज़ों की हालत है। गरीब किसानों के साथ बहुत जब्रदस्त ज्यादतियां हो रही हैं। अभी मेरे ज़िला फिरोज़पुर के एक गांव में सन् 1952 में किसी आदमी ने खाद के लिये किसी दूसरे आदमी के नाम तकावी ले ली। मैं उस गांव में गया। पता चला कि सरपंच, नंबरदार वगैरा से तसदीक करा के 1,100 रुपया किसी ने ले लिया। अब तहसीलदार की तरफ से आर्डर चला गया कि वह रुपया वापस कराओ वरना अन्दर कर दिए जाओगे। जिसके नाम नोटिस गया वह मेरे पास आया, बताया कि उन्होंने कोई खाद या तकावी नहीं ली। मैं सरपंच को मिला, तहसीलदार को मिला लेकिन आर्डर उसी तरह से जारी रहे कि पैसा जमा करवा दो, नहीं तो जेल में बन्द कर दिये जाओगे। फिर सात आठ आदमी एस. डी. ओ. के पास पहुंचे, उसने कहा कि हम नहीं जानते तुम कौन हो, तकावी की रकम हर हालत में वसूल की जायेगी। नहीं दोगे तो हम डंडे के ज़ोर से लेंगे। मैं उसी वक्त डी. सी. के पास पहुँचा। वहां से आर्डर लिखा कर दिये कि पता करो मामला क्या है। आर्डर को लेकर वापस पहुंचा। वहां माननीय मिनिस्टर सरदार अजमेर सिंह वहां पहुंचे हुए थे। उन आदमियों को लेकर उनको मिला जिनके खिलाफ नाजायज़ तौर पर तकावी का अन्दराज़ किया हुआ था। इसके बाद तहसीलदार गांव में गया। उन लोगों को बताया गया कि अगर 200 रुपया नैश्नल डिफेंस में जमा कराओ तो तकावी मुआफ कर दी जायगी। उन्होंने कहा कि चलो इससे जान छूट जायेगी, 200 रुपया भी जमा करा दिया लेकिन बाद में फिर वसूली के आर्डर जारी कर दिये। सरदार अजमेर सिंह जी को बताया। उन्होंने कहा कि आप हलफ़िया

बयान लिख कर एक दरखास्त दे दो । उन्होंने हलफ़िया बयान लिख कर दरखास्त दे दी जिसकी तस्दीक मैंने की थी लेकिन अभी तक कुछ नहीं बना ।

12-00 noon

इस बारे में यह सोचें कि किस तरह से गांव के लोगों के साथ ज्यादती हो रही है और यह क्यों हो रही है और इस पर गौर नहीं किया जा रहा । (घंटी की आवाज़) बस, मैं इतना कह कर बैठ जाता हूँ कि इन हालात में यह टैक्स नहीं लगने चाहिएं । अब मैं आपका शुक्रिया अदा कर के बैठता हूँ ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ (ਨਾਗੋਕੇ 'ਐਸ. ਸੀ.'): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਜਟ ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਵਕਤ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਬਜਟ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਗੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਲੋਕੀ ਬਹੁਤ ਇੰਟ੍ਰੈਸਟ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਜਟ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਐਮਰਜੰਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਤੋਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਾਮ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਬਜਟ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਸੁਖੀ ਰਹਿ ਸਕੇ ਪਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਜਟ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਸ ਬਜਟ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਫੀਆ ਵੀ ਤੰਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਬਜਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਜਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਜਨਤਾ ਤੇ ਖ਼ਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸ ਹੁਣ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਵਾਮ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਦਾ ਇਕ ਮਤ ਭੇਦ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਬਜਟ ਰਾਹੀਂ ਕੀ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਅਜ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਬਜਟ ਇਸ ਵੱਲ ਇਕ ਕਦਮ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਕੈਪੀਟਲਿਜ਼ਮ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬਜਟ ਹੈ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਇਸ ਵਿਚ ਵੰਡ ਹੀ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਰਵਿਸਾਂ ਵਿਚ ਮਤ ਭੇਦ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਡੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਅਸਾਮੀਆਂ ਕਰੀਏਟ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੋ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਟਰੈਂਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਤਨਖਾਹਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਲਾਊਂਸ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਜਟ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਦਾ ਬਾਇਸ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ]

ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਲਸੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿ ਇਹ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਮਰਜੰਸੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇੰਨੀ ਰਕਮ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਤਾਂ ਬੜੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਕਈ ਜੋ ਅਜ ਫਜ਼ੂਲ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੀਡਕਸ਼ਨ ਜੇਕਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਇਕਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪੈਂਦੀ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਠੋਸ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਡੀਕਲ ਤੇ ਹੈਲਥ ਦੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਮਹਿਕਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਕਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਤਾਂ ਰਿਸੋਰਿਸਿਜ਼ ਐਂਡ ਰਿਟ੍ਰੈਂਚਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਇਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਲੱਡਜ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਨਾਲੇ ਅਤੇ ਨਾਲੀਆਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਹ ਸਮਸਿਆ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਗਣੀ ਰਕਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਖ ਦਿਉ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਜ ਕਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲੇ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਢੇ ਜਾਂਦੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਨਾਲਿਆਂ ਲਈ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਐਲਾਈਨਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਘੱਟ ਖਰਚ ਨਾਲ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਲਾਈਨਮੈਂਟ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਾਲੀ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕੁਝ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਅਜਿਹੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਇਨ ਪਾਵਰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਨਾਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਲਾਈਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵਿਚ ਫਲੱਡਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਫਿਰ ਡਿਲਵਾਂ ਫਲੱਡ ਏਰੀਆ ਸੀ, ਪਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਨਾਲੇ ਦਾ ਰੁਖ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਅਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਟਿਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਹਿਰਾਂ ਦੀ ਲਾਇਨਿੰਗ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੰਦ ਸਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਬਦਲ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਫੌਰੀ ਕਦਮ ਇਸ ਪਖ ਵਲ ਚੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟ੍ਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਐਲਾਈਨਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਟਾਫ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੜੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾਂ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਫਿਰ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਵਧਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ

ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੈ [illegible]
ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਆਪ ਮੰਨਿਆ [illegible]
ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ [illegible]
ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਆਮਦਨ ਨਹੀਂ [illegible]
ਪਰ ਕਿਥੇ। ਫਿਰ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ [illegible]
ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ [illegible]
ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬੇਹੌਸਲ[illegible]
ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਕਲਟੀਵੇਟ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ [illegible] ਹੈ। ਇਹ ਟੈਨੈਂਟਸ ਸੀਕਿਉਰਿਟੀ ਐਕਟ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਦੋ ਲਕੀਰਾਂ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਨਾਵਟੀ ਵਾਹੀ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਕਤਸਾਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਥੱਲੇ ਆ ਗਈ ਹੈ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਇਨਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਰਕਮ ਦੀ ਯੂਟੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਜੋ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ "ਵਨ ਮੈਨ ਰੂਲ" ਹੈ ਔਰ ਇਥੇ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਸਿਸਟਮ ਨਹੀਂ। ਅਤੇ ਇਹ ਸੱਜਨ ਵੀ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। (ਵਿਘਨ)

ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜਾ ਹੀ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਸਕੂਲ ਬਣਾ ਦੇਣਾ, ਲੜਕਿਆਂ ਦੀ ਵਧ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਪਬਲਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੀ ਸਪੀਡ ਕੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਸਾਂਝੀ ਤਾਲੀਮ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜੋ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਉਹ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਆ ਕੇ ਤਾਲੀਮ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੈਰੇਕਟਰ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਗਿਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਛੋਟੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਿਦਿਆ ਕਰਨਾ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਗ਼ਲਤੀ ਹੈ। ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਲੜਕਾ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਡ੍ਰਾਫਟ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮਸਲੇ ਲਈ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸੈਟਿਸਫਾਈਡ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਗਲੇ ਕੱਟਣ ਲਈ ਅਜ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਮਰਜੰਸੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਹੈ। ਪਰ ਜੋ ਕੰਮ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਾਫੀਏ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾ ਦਬਾ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲੋਕੀ ਅੰਦਰੋ ਅੰਦਰੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣਦੇ ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜ ਵਿਉਪਾਰੀਆਂ ਤੇ ਜੁਦਾ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਟੈਕਸਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਾਂ, ਅਜ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਬੁਰਕੀ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਜ ਟੈਕਸ ਉਸ ਲੂਲ੍ਹੇ ਲੰਗੜੇ ਗਰੀਬ ਮੰਗਤੇ ਤੇ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਮਾਚਸ ਲੈ ਕੇ ਬੀੜੀ ਜਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਵੀ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ। ਅਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਜਨਤਾ

ਰ ਕਿਸੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਹੁਣ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ ਸੈਂਟਰ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਢੰਗ ਦੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हम सभी जानते हैं ...ता है। हमारे सूबे के फिनांस मिनिस्टर साहिब ने 105.35 करोड़ रुपये का बजट पेश किया जबकि आमदनी 95.11 करोड़ रुपये की है। मजमूई तौर पर इसमें 5.97 करोड़ रुपये का घाटा दिखाया गया है। इस कमी को पूरा करने के लिये राज्य सरकार ने सदन के सामने Tax के सुझाव रखे हैं। आप जानती हैं कि यहां पर हर साल बजट पेश होता है और इस साल भी पिछले साल के रिवाइज्ड एस्टीमेट्स हमारे सामने आए हैं। इनके मुताल्लिक हमें देखना है कि सरकार ने इस रुपये का कैसे उपयोग किया।

(At this stage Sardar Gurnam Singh, a Member of the Panel of Chairmen, occupied the Chair.)

बजट पर विचार करते समय इस बात को देखना बड़ा ज़रूरी होता है कि क्या सरकार ने पहले जो खर्च किया क्या वह मुनासब तौर पर किया ?

चेयरमैन साहिब, आप जानते हैं कि देश पर चीन ने हमला किया और यहां पर एमरजेंसी डिक्लेयर की गई। इस बजट पर बहस करते हुए इस बात पर विचार किया जाना चाहिए कि इस संकट का सामना करने के लिये पंजाब सरकार ने क्या कुछ प्रयत्न किया। मैं यह नहीं कहता कि मैम्बर साहिबान का अपने अपने इलाके की बात करना मुनासिब नहीं है मगर बजट पर जनरल डिस्कशन में सरकार की पालिसी और बड़े बड़े काम का ज़िक्र करना ज़्यादा अच्छा मालूम देता है। हमें यह देखना चाहिए कि इस एमरजेंसी की हालत में सरकार ने किस ढंग से काम किया। बाढ़ें जो हर साल यहां पर तबाही मचाती हैं उनको रोकने के लिये क्या किया। सूबे के विकास के कामों को कैसे चलाया। यह सारी बातें मैं आपके द्वारा सदन के सामने रखने का प्रयत्न करूँगा और इस बात पर अपने विचार आपके सामने रखूंगा कि पंजाब सरकार ने किस योग्यता और काबलियत से अपने खर्च को चलाया।

चेयरमैन साहिब, यह जो मैमोरेंडम हमें दिया गया है इसके सफा 3 और 4 पर आप ज़रा नजर दौड़ाएं तो आप देखेंगे कि जहां पंजाब सरकार ने प्लैन के कामों में 4 करोड़ रुपये की और नान प्लेन के कामों में 5 करोड़ रुपये की खर्च की कमी की वहां 96 लाख रुपया एमरजेंसी से मुताल्लिका कामों पर खर्च किया जिसमें कि सिविल डिफेंस, होम गार्ड्ज़, एन.सी.सी. वगैरह आती हैं। और पुलिस की पी. ए. पी. की एक बटालिन को बढ़ा कर देश की सरहदों को महफ़ूज़ किया।

(Mr. Speaker in the Chair)

स्पीकर साहिब, एक बड़ी गिनती में हमारे बहादुर सिपाही नेफ़ा और लद्दाख में लड़ाई में गये । उनमें से जो डिस-एबल हो गये या शहीद हो गए उनके परिवारों की सहायता के लिये पंजाब सरकार आगे बढ़ी और इसने केन्द्रीय सरकार से भी अधिक उनकी सहायता की । 500 रुपये हर परिवार को दिये गए । जिनको परम वीर चक्र, महावीर चक्र और वीर चक्र मिले उनको 10,000 5,000 और 2,500 रुपये पंजाब सरकार ने दिये और यह सहायता उस सहायता के अलावा है जो केन्द्रीय सरकार ने उनको दी ।

स्पीकर साहिब, यहां पर रक्षा दल इसलिये जारी किया गया कि देहातों में राइफल ट्रेनिंग दी जा सके और आई. एन. ए. के आदमियों को जिन्होंने आज़ाद हिन्द फ़ौज में बहुत बहादुरी का काम किया उनके ज़रिये देहात में रहने वालों को बन्दूक चलाने की ट्रेनिंग दिलाई जा सके। पंजाब सरकार ने वर्कमेन, डाक्टर, रसद का काम करने वालों आदि कई प्रोफैशन्ज़ की ट्रेनिंग का प्रबन्ध किया ।

श्री **मंगल सेन** : इन्होंने कहा था कि पिछले साल के बजट पर नज़र डालूंगा। क्या मैं पूछ सकता हूँ कि जब इस साल का 1963-64 का बजट विचाराधीन है तो 1962–63 के बजट का हवाला यहां दिया जा सकता है ?

श्री **अमर नाथ शर्मा** : जी हां, जब तक मैं पिछले साल के काम पर चर्चा न करूँ जो कि सरकार ने किया तो आगे के काम से मुकाबला कैसे हो सकता है और कैसे आनरेबल मैम्बर को यह विश्वास दिलाया जा सकता है कि सरकार आगे इससे भी बढ़ कर काम करेगी । स्पीकर साहिब, मैं ज़िक्र कर रहा था कि पंजाब सरकार ने वर्कशाप्स में वर्कमैन को ट्रेनिंग दी, डाक्टरों और नर्सों को ट्रेनिंग दिलाई गई । इसी तरह सरकार ने और काम किए व कीमतों को कंट्रोल करने के लिये अपना डिपार्टमेंट तैयार किया । स्पीकर साहिब, अगर इस मैमोरेंडम को देखा जाए तो पता चलेगा कि जहां फिनांस डिपार्टमेंट ने खर्च घटाया है वहां 2 करोड़, 55 लाख, 30 हज़ार पुलिस पर बढ़ गया है । उसका कारण है। वह यह कि हमारी पूर्वी और पश्चिमी सीमाओं पर जो चौकियां हैं उनको मज़बूत किया जाए । इसी तरह फौजी ताकत की ज़रूरतों को पूरा करने के लिये, लेबर एम्पलायमेंट के लिये वर्कशाप्स खोलने के लिये खर्च बढ़ाया। तो ऐसे जायज़ खर्च के लिये अगर पंजाब सरकार मुख्तलिफ तरीकों से रुपया इकट्ठा करना चाहती है तो वह मुनासिब बात है । और सरकर ने अपने देश को, अपने सूबे को मज़बूत बनाने के लिये बजट डेफीसिट रखा । और मैं समझता हूँ कि देश की अपनी सरकार का यह पहला फर्ज़ हो जाता है कि वह देश की रक्षा मुख्य रूप से अपने सामने रखे और हर देशवासी का जो देशभक्त है, यह कर्त्तव्य हो जाता है कि सुरक्षा को दृष्टि में रखते हुए Tax देने से गुरेज़ न करे ।

इसी तरह यह भी देखने वाली बात है कि बाढ़ों की रोकथाम के लिए, ड्रेनेज के लिये, खेती को बढ़ावा देने के लिये अगर काम किया जा रहा है तो वह किसानों

[श्री अमर नाथ शर्मा]

के लिए किया जा रहा है । इसके साथ ही जो काम पशु-पालन सामुदायिक विकास, देहात में कालेज व स्कूल खोलने के लिए जा रहे हैं वह भी किसानों के लिये और उनकी भलाई के लिये ही हो रहे हैं । अगर इतना कार्य करने के बावजूद भी आप यह कहें कि यह सरकार कुछ नहीं कर रही तो मैं समझता हूं कि यह सरकार के साथ अन्याय होगा । जिस वक्त सरकार देश का निर्माण करना चाहती हो तो मैं यही कहूँगा कि हर देशवासी के लिये टैक्स का देना आवश्यक हो जाता है । किसी देश के निर्माण के लिये दो ही सूरतें हो सकती हैं जिनसे रुपया एकत्रित किया जाय। एक तो टैक्स, दूसरा दान । बग़ैर इन चीज़ों के देश की रक्षा भी नहीं हो सकती ।

मैं, स्पीकर साहिब, यह समझता हूँ कि वित्त मंत्री महोदय ने, पंजाब सरकार ने या उसके कर्मचारियों ने जो बजट तैयार करके पेश किया उसके लिये वे मुबारिकबाद के मुस्तहिक हैं। इसलिये मैं मुबारिकबाद देता हूँ कि सरकार ने पहले साल के रुपये को ठीक तौर पर खर्च किया और जब देश पर संकट आया तो पंजाब के सिर को सारे भारतवर्ष में ऊंचा किया । और यही वजह है कि कल हमारे पंजाब के चीफ़ मिनिस्टर को सारे हाउस से बधाई मिली कि जिसने हमारे पंजाब को ऊंचा उठाया और इसके रहने वालों का सर ऊंचा किया । और पंजाब के वित्त मंत्री ने देश की सुरक्षा को ध्यान में रखते हुए जो बजट पेश किया है यह भी हर पंजाबी का सर ऊंचा उठाएगा ।

श्री मंगल सेन (रोहतक) : स्पीकर साहिब, जब इस हाउस में बजट पेश किया गया था उस दिन दुर्भाग्य से भूतपूर्व राष्ट्रपति डा० राजेन्द्रप्रसाद का स्वर्गवास हो जाने से हमारे वित्त मन्त्री बजट का भाषण नहीं कर सके और वैसे ही इसको रख दिया था। बजट में कहा गया है कि 100 करोड़ रुपये से ज़्यादा खर्च होंगे और 90 करोड़ से ज़्यादा आमदनी होगी । सरकार ने 10 करोड़ के करीब घाटे का बजट पेश किया है। सरकार ने 5 करोड़ 98 लाख के Taxes लगाएं हैं। स्पीकर साहबि, इस हाउस में कई माननीय सदस्यों ने अपने जज़बात का इज़हार किया उन्होंने कहा कि देश में मुसीबतों के बादल उमड़ रहे हैं । देश की आजादी खतरे में है। पंजाब के रहने वाले यह कभी नहीं चाहते कि दुश्मन के हौसले बढ़ें, यह चाहते हैं दुश्मन को नेस्तोनाबूद किया जाए, उसको ऐसा सबक सिखाया जाय कि आइंदा उसकी आक्रमण करने की हिम्मत न पड़े ।

सरकार द्वारा इस घाटे के बजट को पेश करते हुए यह बहाना बनाया जा रहा है कि देश में एमरजेंसी आई है, इसलिये और टैक्स लगाने चाहिएं । स्पीकर साहिब, आपको मालूम है कि पंजाब की जनता पर पहले कितने टैक्स लगे हुए हैं । जहां की जनता को सरचार्ज देना पड़ता है, जिन किसानों के खेतों को पानी दिया जाता है, उनको बैटरमेंट लैवी अदा करनी पड़ती है, इसके साथ ही हरिजनों के कल्याण के लिये 1962-63 में रकम बढ़ायी गई । इसतरह बढ़े हुए खर्च को पूरा करने के लिये आमदनी में इज़ाफा किया गया है । इसी तरह शहरों में हाउस टैक्स, प्रापर्टी टैक्स, मरला टैक्स, और अनेक टैक्स सरकार ने लगाए हैं । इन

टैक्सों से जनता तंग आ चुकी है, इस साल जितने टैक्स लगे हैं उतने पहले कभी नहीं लगे थे, डा० गोपीचन्द भार्गव ने दो तीन साल पहले बजट को पेश करते हुए अपनी तकरीर में कहा था कि घाटे के बजट को पूरा करने के लिये सरमायादारों पर टैक्स नहीं लगाया जा सकता। सरमायादारों से रुपये लेने मुश्किल हैं क्योंकि सरमायादार उनकी पार्टी को पैसे देते हैं। (विघ्न)

मेरा कहने का अभिप्राय यह है कि यह सरकार गरीबों पर ही टैक्स लगाती है, जोकि पहले ही टैक्सों के बोझ से दबे हुए हैं और पीड़ित हैं। सरकार ने तो गरीब जनता की रोटी पर भी टैक्स लगा दिये हैं। यह उन पर डाइरैक्ट टैक्स हैं। इस तरह से सिनेमाओं से 90 लाख रुपये टैक्स वसूल किया जाएगा। मैं समझता हूँ कि किसानों पर टैक्स नहीं लगना चाहिए क्योंकि वह पहले ही काफ़ी टैक्स देते हैं। दुनिया में कोई भी लोक-तन्त्र कहलाने वाली सरकार गरीब जनता की रोटी पर टैक्स नहीं लगाती लेकिन हमारी सरकार ने तो डाइरैक्ट ही रोटी पर टैक्स लगा दिया है। हमारे मुख्य मंत्री जो कि अपने आपको किसानों का बीज समझते हैं वह भी गरीब किसानों पर टैक्स लगा रहे हैं, यह कितना अन्याय है।

श्री अध्यक्ष : मंगलसेन जी, जो लफ्ज़ आपने इस्तेमाल किए हैं उससे हाउस की डिगनिटी बढ़ती नहीं है, इसलिये आप तकरीर करते हुए हाउस की डिगनिटी का भी ख्याल रखें। मैं यह नहीं कहता कि आप गवर्नमेंट को क्रिटिसाइज़ न करें लेकिन उसकी हद होनी चाहिए। आपने जो लफ्ज़ इस्तेमाल किए हैं वह वापिस लें। (Addressing Shri Mangal sein) The words used by the hon. Member do not add to the diginity of the House, Therefore, he should keep the diginity of the House in mind before saying anything. I do not mean that the hon. Member should not criticize the Government, but he must remain within limits. He should withdraw the words used by him.)

श्री मंगल सेन : मैं यह लफ्ज़ वापिस लेता हूँ। मेरे कहने का मतलब तो किसान का बेटा था।

Shri Ram Partap Garg: Sir, I submit that the objectional words may be expunged.

श्री अध्यक्ष : इसके मुतालिक मैंने कह दिया है। (I have already given my ruling in this connection.)

श्री मंगल सेन : स्पीकर साहिब, मेरे कहने का अभिप्राय यह है कि ज़मींदारों पर यह सबसे बड़ा प्रहार है। गरीब किसान अपनी बड़ी मेहनत से गन्ना, कपास, आदि की फसलों को पैदा करते हैं ताकि वह अपनी आय से अपने खर्चों को चला सके किन्तु सरकार ने इन पर भी टैक्स लगा दिये। सरकार तो टैक्स पर टैक्स लगाती जा रही है। जनता तो पहले ही टैक्सों के बोझ से पीड़ित है। अगर कोई आदमी डिफेंस के लिये

[श्री मंगल सेन]

चन्दा न दे सके तो उसको डिफेंस ग्राफ इंडिया रूल्ज़ के ग्रधीन जेल में डाल दिया जाता है। सरकार तो घोर ग्रत्याचार कर रही है। मैं कहना चाहता हूँ कि इन ग्रत्याचारों से सरकार नहीं चला करती। देश की ग्राज़ादी की लड़ाई लड़ने वालों को पता ही है कि ब्रिटिश गवर्नमेंट ने उन पर कितने ग्रत्याचार किए किन्तु वह भी ग्रत्याचार ज़्यादा देर तक नहीं रह सके। उनको ग्रंत में भारत को छोड़ना पड़ा। यदि यह सरकार भी गरीब जनता को तंग करती रही तो मुझे विश्वास है कि यह सरकार भी ज्यादा समय तक ग्रपना शासन नहीं चला सकेगी। जनता ऐसे शासन को ग्रपने ऊपर से हटाने का प्रयास करेगी ग्रौर सच्ची जनता की हकूमत कायम होगी। मैं चाहता हूँ कि सरकार इस टैक्स को वापस ले।

स्पीकर साहिब, जब रोजमर्रा की ऐडमिनिस्ट्रेशन को देखते हैं तो उस की हालत ग्रागे से बदतर होती जा रही है। ऐसे हालात को देख कर तथा उन सरकारी धांधलियों को देखते हैं तो हमारे जज़बात ग्रापे से बाहिर हो जाते हैं। मैं तो स्वयं चाहता हुँ कि सरकार के विरुद्ध कटु शब्दों का प्रयोग न करूँ, लेकिन सरकार के बुरे कामों को देख कर ऐसा कहने पर मजबूर हो जाता हूँ। स्पीकर साहिब, एक सिविल सप्लाईज़ का महकमा है, उस विभाग में 300 भट्ठों के बोगस लाइसेंस जारी किये गए। जब इन्क्वायरी हुई तो पता चला। इस बारे में एक क्लर्क को गिरफ्तार किया गया है ग्रौर पंजाब में ग्रवैध परमिटों का पता लगाने के लिये छापे मारे जा रहे हैं।

Mr. Speaker : Will you su; ply this information to me ?

श्री मंगल सेन : जी हां, मैं ग्रापको यह इन्फरमेशन दे दूंगा।

स्पीकर साहिब, मैं रोहतक ज़िले की ऐडमिनिस्ट्रेशन के बारे में ग्रर्ज़ करना चाहता हूँ। वहां पर पब्लिक को ईंटें नहीं मिलती थीं ग्रौर चोरबाज़ार में ईंटें बिकती थीं मैं ने वहां पर जो नया सिविल सप्लाइज़ ग्रफसर बदल कर ग्राया उससे इसके बारे में बातचीत की। उसने कहा कि मैं ग्रभी बदल कर ग्राया हूँ, मैं इस बारे में देखूंगा। हमने चोरबाज़ार में ईंटें बेचते हुए ट्रक डिप्टी कमिश्नर को पकड़ाया जिस पर डिप्टी कमिश्नर ने उस ट्रक का लाइसेंस कैंसल करने के लिये सरकार को यहां पर रिकमेंड किया लेकिन उस ग्रादमी ने यहां पर मिल मिला कर उस लाइसेंस को बहाल करने का ग्रार्डर ले लिया। हमें यह कहने के लिये मजबूर होना पड़ता है कि इस केस में ग्राया डिप्टी कमिश्नर ठीक है या गवर्नमेंट ठीक है? यहां पर काम पुलिटीकल प्रैशर से करवाया जाता है। मैं कहना चाहता हूँ कि इस प्रकार की बेकायदगियां सरकार के लिए शोभा नहीं देती हैं। मैं निवेदन करना चाहता हूँ कि सरकार इन बेकायदगियों की रोक-थाम के लिये शीघ्र पग उठाए।

स्पीकर साहिब, मैं प्रार्थना करना चाहता हूँ कि सरकार ने रोहतक तथा हरियाना के इलाका की पिछड़ी हालत को देख कर ग्रौर वहां की जनता के जज़बात की कदर

करते हुए रोहतक में मैडीकल कालेज बनाने की मंज़ूरी दी। यह कालिज काफी देर से बनाया जा रहा है किन्तु खेद से कहना पड़ता है कि सरकार ने बेड्ज़ का अभी तक कोई प्रबंध नहीं किया। वहां पर स्पैशलिस्ट्स भी भेज दिये गए हैं लोग इलाज कराने के लिये आते हैं किन्तु बेड्ज़ न होने के कारण मरीज़ वापिस लौट जाते हैं और वह अपना इलाज भी अच्छी तरह से नहीं करवा सकते। 5 जनवरी, 1963 को हमारे मुख्य मंत्री वहां पर गए और उन्होंने वहां की हालत को देखा था। वहां पर मरीज़ आते हैं और लौट जाते हैं। सिविल हस्पताल के कर्मचारियों का उनके साथ झगड़ा हो गया है और वह उनके साथ ठीक व्यवहार नहीं करते। इस समय सम्बन्धित मंत्री यहां पर बैठे हुए नहीं हैं और इस समय सरदार गुरबंता सिंह जी बैठे हुए हैं उनसे मेरी प्रार्थना है कि इस कालेज को हर तरह से कम्पलीट करना चाहिए और अन्य सुविधाएं पूर्ण करनी चाहिएं ताकि वह अच्छी तरह से मरीज़ों को देख सकें। मैं चीफ़ मिनिस्टर साहिब के बारे में कुछ नहीं कहना चाहता क्योंकि आप कहेंगे कि मैं फिर वही शब्द कहता हूँ। हमारे चीफ़ मिनिस्टर साहिब ने बड़े ज़ोर से बाज़ू उठाकर कहा कि मैं दसवीं जमायत तक फीस माफ़ कर दूंगा। उसी लहजे में जैसे कि उनकी धमकाने की आदत है उन्होंने कहा कि मैं नहीं मानूंगा। लेकिन आज नतीजा क्या हो रहा है। स्कूलों की इमारतें नहीं हैं जो हैं वह ओवर क्राउडिड हो रही हैं। रोहतक में गांधीनगर की आबादी है। वहां पर वे लोग आबाद हैं जोकि पश्चिमी पंजाब से उजड़ कर आये थे। गांधी नगर में बीस हजार की आबादी है। स्कूल में तीन कमरे लड़कों के लिए और तीन कमरे लड़कियों के लिये हैं। विद्यार्थियों की संख्या नौ सौ है। मुझे प्रसन्नता है कि श्री यश जी जो कि स्टेट मिनिस्टर थे इस समय यहां पर बैठे हैं, वे मेरी बात की ताईद करेंगे। आप बतायें कि क्या नौ सौ बच्चे तीन कमरों में गर्मी के मौसम में बैठ सकते हैं। उनको किस ढंग से तालीम दी जा सकती है? उस दिन मुझे एक हायर सैकंडरी स्कूल की प्रिंसिपल साहिबा मिली। वह कहने लगीं कि आगे पीछे आप सच्चे केस लेकर आ जाते हैं कि गरीब आदमी हैं इन की सहायता करो। आप देखें कि यहां पर बच्चों के बैठने की जगह भी नहीं है इनको कहां बैठाया जाये। (विघ्न) यह वैलफेयर स्टेट है पुलिस स्टेट नहीं है। इसने पंजाब की जनता का कल्याण करना है—(विघ्न) स्पीकर साहिब, मैं चाहता हूँ कि गांधी नगर में हाई स्कूल बनाया जाना चाहिए। पहले स्कूल को अपग्रेड किया जाए।

मैं एक और बात आपके द्वारा कहना चाहता हूँ कि आप जानते हैं कि पहले भी प्रिविलेजिज़ कमेटी के सामने बात आई थी कि विधायकों के साथ बर्ताव किस तरह से करते हैं। मैं पिछले छः साल से देख रहा हूँ कि टैक्नीकल स्कूलों और टैक्नीकल कालजों में दाखले के लिये प्रिंसिपलों के साथ कुछ लोग इन्टरव्यू के समय बैठते हैं। आप विश्वास कीजिये कि कभी भी जनता के चुने हुए सदस्यों को मौका नहीं दिया जाता। जो हारे हुए हैं, जो मैदान से खदेड़े हुए हैं जिन लोगों को जनता ने रिजेक्ट किया है फिर उन्हीं को जनता की छाती पर ला कर बैठा दिया जाता है। चुने हुए सदस्यों को मौका नहीं दिया जाता। कई बार कहा गया है लेकिन वे सुनते ही नहीं हैं। या तो यह तय कर दिया जाए कि जब तक हम सरकारी बैंचों पर नहीं बैठते उस समय तक हम को किसी

[श्री मंगल सेन]

कमेटी में नहीं लिया जायगा। (विघ्न) यह भेद-भाव नाकाबले बर्दाश्त है। (विघ्न)

अगली बात, स्पीकर साहिब, मैं यह कहना चाहता हूँ कि विभाजन के बाद रोहतक की भौगोलिक स्थिति बहुत बदल गई है। वहां की आबादी भी बहुत बढ़ गई है। इसलिये मेरा सुझाव है कि उन चार पांच ज़िलों के लिये रोहतक को ही डिवीज़न मुकर्रर किया जाना चाहिए, वह बड़ी मौजूं जगह है। शूगर फैक्टरी वहां पर खुली हुई है लेकिन सड़कें कच्ची होने के कारण गन्ना ज्यादा वहां पर नहीं आ पाता और मिल घाटे में जा रही है। (घंटी) जनाब, एक बात कह कर मैं बैठ जाऊंगा।

खुरशीद अहमद साहिब ने बोलते हुए फरमाया कि फरीदाबाद की एक कम्पनी को दस लाख रुपया दिया गया है। मैं कहना चाहता हूँ कि सोनीपत में एटलस साइकल फैक्टरी का मैनेजर उस इलाके के रहने वाला है जहां के लोग पंजाब में हकूमत करते हैं। उन्होंने फैक्टरी में मिनिमम वेजिज़ एक्ट लागू नहीं होने दिया। मज़दूरों ने भूख हड़ताल की, मैं कम्पनी वालों के पास गया और डिप्टी कमिश्नर साहिब के पास भी गया। मुझे वहां पर ठहरना भी पड़ा। मैं आप से कह रहा हूँ कि यह सरकार कितना काम सोशलिज्म लाने के लिये कर रही है। सोशलिज्म का ढोल पीटते हैं। इनका लेबर डिपार्टमेंट लेबर के लिये काम नहीं करता बल्कि कैपिटलिस्ट्स के लिये काम करता है। मैं कहता हूँ कि इनका सोशलिज्म का नारा एक नाम निहाद नारा है। (घंटी) मैं बैठने वाला हूँ। रोहतक ज़िले में तमाम खेती सूखी पड़ी है और इन्होंने उस ज़िले के लिये पानी नहीं दिया। यहां पर कहा गया कि पानी दिल्ली को दिया गया। मैं जानता हूँ कि उनकी लायलटी दिल्ली वालों के साथ होनी स्वाभाविक है। लेकिन हरियाना के किसानों को भूखा मार कर हरयिाना की खेती को सुखी कर दिल्ली की कोठियों की फुलवाड़ियों को शोभायमान करना ठीक नहीं है। (विघ्न) ऐडीशनल एडवोकेट जनरल के बारे में मैं यह कहना चाहता हूँ कि यह वह आदमी है जिसके लिये यह पोस्ट पब्लिक सर्विस कमिशन के दायरे से निकाली गई और इस लिये निकाली गई कि यह शख्स चीफ़ मिनिस्टर की पैटीशन कंटेस्ट करता रहा। हर मामले में कानूनी सलाह देता रहा। जो भी writ होती है उसके लिये एक सौ रुपया गवर्नमेंट की तरफ से इसको मिलता है उनको प्राइवेट प्रैक्टिस का भी अधिकार है। न्याय डीपार्टमेंट की ओट में भी अपनों का पेट भरा जा रहा है। यह बहुत नाजायज़ बात है यह बंद होनी चाहिए। डिप्टी एडवोकेट जेनरल को वह सहूलियत नहीं है जो कि एडवोकेट जेनरल और एडीशनल एडवोकेट जेनरल को है। न्याय विभाग के अंदर इस तरह की बंगलिंग होनी शुरू हो गई है, इतनी हेरा फेरी शुरू हो गई है कि इसके हाथों से जनता का कल्याण नहीं हो सकता। (घंटी) इन शब्दों के साथ मैं आपका धन्यवाद करता हूँ।

Captain Rattan Singh (Garhshankar) : Mr. Speaker, Sir, I rise to congratulate the Government through you for this very bold budget. Bold in developmental and defence activities, this budget is second to none in the whole of the country. But admittedly, Sir, this budget entails a very heavy burden on the people of the Punjab. This heavy burden we have to bear because there is no other way out.

Mr. Speaker, I am sorry to point out that the amount that has been provided in this budget for the flood control is very insufficient. In fact, much more amount is needed for this purpose. According to the Government also at least Rs. 35 crores are required to combat the menace of floods. The last year's picture is very frightening. The farmers of the Punjab lost about Rs. 29 crores in one year on this account. A provision of Rs. 4.7 crores will not be sufficient to meet the immediate needs of drainage work. So, I would recommend to the Government through you, Sir, to find out ways for providing more money for this purpose. I can suggest one way and that is that some money can be saved from some other head and that should be spent on flood control. We have in this budget, Sir, a provision of Rs. 2.82 crores for the Community Development and N.E.S. Blocks. I admit, Sir, that the spirit with which these community development blocks were started is not there. Utmost economy should be made from this head and the sum thus saved should be spent on flood control.

Sir, as regards Police budget, we have earmarked over Rs. 10 crores. I feel that we need much more. The Police has done very wonderful work during the last year and this year. This State, being the border State, has to spend nearly 1/3rd of its police budget on the borders. This amount should be spent by the Central Government. I think that this House should recommend to the Government that this amount should be charged to the Central Government so that we could be able to save this money and spend it on the flood control. Sir, we had a Police Commission and I must congratulate the Government for accepting the recommendations of this Commission for increasing the pay of the subordinate staff. But I would request the Government through you, Sir, to accept the other recommendations of the Commission so that our administration could be streamlined.

Now I would say something about the lot of the farmers. The farmers all over India, as has been admitted all round, is the poorest section and anything that is spent on them is the real help to the developmental side. But what do we see, Sir. Of late the farmers were saved from the clutches of the money lenders and the Co-operative Department was brought in so that they could take the money from the Government and return the same. But in taccavi loans the picture is very gloomy. Loans are advanced to them sometimes rightly and sometimes wrongly but the recoveries are made very harshly. Even if it is the mistake of the official, penal interest is charged from the farmers. No penal interest is charged in the case of loanees of other types. This penal interest is only charged from the farmers. I would strongly request the Government that this penal interest should not be recovered from them and whatever has been recovered from them should be returned to them. I am happy to say that Sardar Tara Singh has made a very sensible and constructive criticism and if all of us join him in this way we will help in the defence of the State.

Coming to the defence activities, Sir , I feel that the money allotted for aviation is a joke. The amount is only Rs. 4 lakhs. The World today is progressing very fast and in future the picture of the defence will change a great deal and the emphasis would be laid more on the Air Force than the other Armed Forces. So, any State which helps or which allocates money to train pilots would really help the country as a whole in providing

[Captain Rattan Singh]
recruits in the Air Force. Punjab which has led the country in all respects should not lag behind and should make more provision in this respect so that most of our young men who are today waiting to be recruited and who have not got the facilities for training because they come from poor parentage are trained. Training should be given in large numbers so that Punjab has full share in the Air Force as it has in the infantry.

An Hon. Member : More money for this purpose has been provided in the New Expenditure and the total provision comes to Rs. 30 lakhs.

Captain Rattan Singh : I am sorry, I did not know that. But even if the sum provided were Rs. 30 lakhs, it is not enough. I would say that our target should be to train at least 5,000 pilots a year. This should be the minimum target because the needs of the defence of the country will be very very great. My hon. friends on the Opposition benches have said that they are behind no one in seeing that the aggression committed against the country is vacated. But mere words will not help. They should come and give constructive suggestions but I am sorry to say that none has so far pointed out the necessity of strengthening of our defence forces. We should not lag behind. We may quarrel among ourselves, we may do anything; but we should take a special care that our words, whether uttered from this side or that side, do not in any way lower the morale of our jawans in Ladakh and NEFA. I would congratulate the Government for taking a bold decision to help the soldiers to keep their morale. I have just received a letter from General Budh Singh to the effect that the Punjab Government's action has raised the morale of the troops very high and people fighting in those high altitude, where most of us would simply perish, need little more courage and bucking up from all sides of the House.

My hon. friend, who is not here, said that we are trying to benefit from this emergency. Benefit for what ? This emergency was not created by us. This was forced on us by China. For 15 years we had been trying to say that we are friendly to all. We have no enmity with any one. Today, when the Chinese have attacked us they still think that there is no fear. There is no emergency. When 20 thousand square miles of our area is now under the occupation of China they say there is no emergency. I am really surprised at this. But I think the coming generation would not forget such things, and would dub such people as traitors.

Baboo Bachan Singh : Are you trying to take back the area which is under the occupation of China ?

Captain Rattan Singh : Yes , we will.

(Interruption by Sardar Gurnam Singh)

Had Justice Gurnam Singh explained some legal position, I might have accepted it. I know, Sir, Air Rifles have been used by England, Germany and America to train their civil population. When you do not have other rifles, these Air Rifles can provide good training and Air Rifles as far as training goes, are necessary. As a

youngman, I also had training with an Air Rifle. I would request my esteemed and revered Friend Sardar Gurnam Singh that he should not bring in legalities here. In War, legalities are not taken into account. It is those people who have better weapons and better training that win the War.

Sardar Gurnam Singh : Are you the model for India ? God save us from them.

Mr. Speaker : No interruptions, please.

Captain Rattan Singh : Sir, I need your protection particularly from Sardar Gurnam Singh who is interrupting me.

Sardar Gurnam Singh : You were never an Army officer. You were in the Accounts Branch.

Captain Rattan Singh : I was not in the Accounts Branch. The information of my hon. Friend Sardar Gurnam Singh is wrong.

Coming to the question of economy, we can say that we can do a lot of economy. There is leakage of revenues. There is tax evasion everywhere. We should, rather, we must encourage those honest officers who go out of their way in trying to locate those persons. I would say that we needed a little more taxes but the burden of taxation should have been on the richer people and not on the farmers and their crops. The farmers only last year lost 29 crores worth of crops, animals and fertilizers. During this emergency, the farmers contributed to the war effort voluntarily. They contributed the major portion to the National Defence Fund. These are the people who are always willing to contribute liberally to the Fund as also to lay down their lives for the honour and freedom of the country. They should not be taxed more than what they can bear. I am sure the Government would re-consider their stand and reduce the burden of taxation on the farmers. I hope, Sir, that the Government would do this quickly because in emergency it is most essential that agricultural production should be encouraged. I admit that this is a small taxation as compared to the need of the day, but the farmer is not yet in a position to pay even these taxes. I would say that in order to encourage him to produce more at the farm for our men on the front and to produce more in the factory, the taxation policy of the Government be revised. In this way, the farmers would give their whole-hearted co-operation to us in this emergency. Thank you, Sir.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਮੋਗਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਏਸ ਵਿਚ ਜੋ ਨਵੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿ 5 ਕਰੋੜ 32 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਜਸਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਗਲਤੀ ਤੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਗੌਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਉਤੇ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਹੈ। ਏਥੇ 8 ਆਇਟਮਜ਼ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ item 7 ਲੱਖ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਆਈਟਮ 25 ਲਖ ਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਿਜ ਇਹ ਦੋ ਆਈਟਮ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਿਧੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਹਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਬੇਗਾਰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅਜ ਕਲ ਵੀ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਕੰਮ ਮਜਬੂਰਨ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫਲੱਡਜ਼ ਆਏ, ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਵਾਕਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਅਜੇ ਮੁਆਫ਼ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਦ-ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਐਮਰਜੰਸੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਤਨਾ ਮਾਲੀਆ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ਸੀ ਇਸ ਤੋਂ ਕਈ ਹਿੱਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਵੇਚੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰਹਿਨ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਮਾਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣੋਂ ਪਿਛੇ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਕਲੰਕ ਦੇ ਟਿੱਕੇ ਤੋਂ ਬਰੀ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਕੋਈ ਇਹ ਨਾ ਕਹੇ ਕਿ ਉਹ ਚੰਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ 25% ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਹਥ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਗਲੇ ਨੂੰ ਪਵੇ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਵਸੂਲੀ ਹੋਈ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਬੇਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਰੀਕਵਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਹਥ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਾੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਸੌਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵੇਲੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਮਰਜੰਸੀ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਆਫ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਕਵਰੀ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੋਈ ਫਸਲ ਬਾੜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਖਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ ਡੇਢੇ ਸਵਾਏ ਕਰਕੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈ ਕੇ ਦਿੰਦੇ। ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਸੂਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਨੀਲਾਮੀਆਂ ਤੱਕ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੀਲਾਮ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਆਖਿਰ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਦੇਵੇ। ਪਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਹਿਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਪਈ। ਜੇ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਠਹਿਰ ਕੇ ਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਣਾ ਸੀ? ਇਹ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ, ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਥਕਦੇ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਸਵਾਲ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸੀਡ ਫਾਰਮਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਤਨੀ ਕਿਤਨੀ ਇਨਕਮ ਵਿਖਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਡ ਫਾਰਮਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹੈ ਇਹ ਬੜਾ ਅਨਇਕੋਨਾਮੀਕਲ ਹੈ। ਇਹ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਤਨੇ ਟੈਕਸ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਹਨ ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨਿਊ, ਲੋਕਲ ਰੇਟ, ਸਰਚਾਰਜ, ਬੈਟਰਮੈਂਟ ਲੈਵੀ, ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ, ਚੌਕੀਦਾਰਾ, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੈਸ, ਮਰਲਾ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਚੁਲ੍ਹਾ ਟੈਕਸ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ

ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਹੋਵੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਰੀਜਨ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਸੂਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਜਸਟੀਫਾਈਡ ਹੈ ? ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਕੱਲੀ ਕੱਲੀ ਫਸਲ ਤੇ ਹੁਣ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਿਰਚਾਂ ਤੇ ਵੱਖ ਟੈਕਸ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਪਾਹ ਤੇ 5 ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਟੈਕਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੰਨੇ ਤੇ ਅੱਡ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਰੀਲੀਫ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਫਸਲ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਮੁਆਫ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮੁਆਮਲੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ। ਐਮਰਜੰਸੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ $5\frac{1}{2}$ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਬੋਰਡ ਆਫ ਇਕੋਨਾਮੀਕਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕੌਸਟ ਆਫ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ 15.75 ਨ. ਪ. ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਫਸਲ ਦੀ ਉਪਜ ਦੀ ਕੌਸਟ ਇਹ 14 ਰੁਪਏ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਕਿਵੇਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਹੇਠ ਦਬ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਹ ਆਪ ਵਾਹੀ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣਾ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਮਰਜੰਸੀ ਜਿਹੜੀ ਐਨਾਊਂਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ ਹੁਣ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੇ ਆਮਦਨੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਡਕਟਿਵ ਸਕੀਮਾਂ ਤੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਨਪ੍ਰੋਡਕਟਿਵ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

Mr. Speaker : Please wind up now.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਧਰ ਉਧਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਸਿਰਫ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

Mr. Speaker : The hon. Member is repeating his arguments. He has said what he wanted to say. He should please wind up now.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਦੌੜ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸਿਨਮੇ ਬਣਾਵਾਂ, ਇਹ ਬੰਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਿਹਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ ਅੱਜ ਉਥੇ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਲ ਖੜੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਅਰੋਮਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰੋਮਾਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਪਹਿਲ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮਗਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਕਈ ਸਾਲ ਟਿਊਬ-ਵੈਲ ਲਈ ਵੀ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਮੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਟਿਊਬ-ਵੈਲਜ਼ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਵਾਟਰ-ਲੈਵਲ ਵੀ ਕੁਝ ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਚਾਰ ਮਣ ਦਾਣੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਹੋਰ ਬੜੀ ਦੁਖ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਲ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲ ਸਾਲ ਜਾਂ ਦੋ ਦੋ ਸਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਖ਼ਰਚੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਦੇ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਸੂਲੀਆਂ ਕਰਨ ਤੇ ਲਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਡੰਗਰ ਨੀਲਾਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੋਰੀ ਬਿਸਤਰਾ ਨੀਲਾਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਸੇ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਣਾ ਹੋਵੇ।

Mr. Speaker; The hon. Member may please resume his seat.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ: ਅੱਛਾ ਜੀ, ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਅਜੇ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਕਾਫ਼ੀ ਕਰਨੀਆਂ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕਿਰਤੀ (ਜਲੰਧਰ ਛਾਉਣੀ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਬਜਟ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਜਿਹੜੇ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਤਾਂ ਏਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 150 ਪਿੰਡ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ 200 ਮੁਰੱਬਾ ਮੀਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ, ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਅਤੇ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੇਰੀ ਮਾਰਫਤ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਰਫਤ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਮੌਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(At this stage Deputy Speaker occupied the Chair.)

ਏਸੇ ਹਲਕੇ ਨੇ 1914 ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੁਡਪੁਰ ਵਰਗੇ ਸ਼ੇਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਦੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਝੰਡਾ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖਾਤਰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲਹਿਰ ਆਈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਫੇਰ ਬਬਰ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਚਲੀ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ, ਸਰਦਾਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗੜਗਜ, ਸਰਦਾਰ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਘੜਿਆਲ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਇਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਨ, ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਿਰ-ਧੜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾਈ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਫਾਸੀਆਂ ਦੇ ਰੱਸੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਏਸੇ ਹੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ ਮੰਡੇਰਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚਬਾਰੇ ਹੁਣ ਤਕ ਖੜੇ ਹਨ ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜੀਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਦੀ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣੇ ਹੀ ਚੀਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਨੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਕੋਟਲੀ ਦਾ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂਵੀਰ ਚੱਕਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਏਸੇ ਹੀ ਹਲਕੇ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜਾ ਮਹਾਂਵੀਰ ਚੱਕਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ਾਲਪੁਰ ਦੇ ਨੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ constituency ਦੇ ਲੋਕਾਂ

ਦਾ ਇਹ ਗਿਲਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਇਕ ਮੀਲ ਸੜਕ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਇੰਚ ਸੜਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ। ਜੇ ਇਹ ਇਕ ਇੰਚ ਸੜਕ ਵੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਿਰਖ ਮੱਠਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਹ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਖਰਾਬ ਕੰਮ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਮਗਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਹਲਕਾ ਤੁਹਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਆ ਜਾਵੇ ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਝ ਧਿਆਨ ਕਰੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੇਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਨਹਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਟਿਊਬ-ਵੈਲਜ਼ ਹਨ। ਕਿਸਾਨ ਵਿਚਾਰੇ ਹਲਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਫਸਲਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਕਈ ਐਸੇ ਪਿੰਡ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦਸ ਮੀਲ ਤਕ ਨਾ ਕੋਈ ਰੇਲ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਲਗਦੀ ਹੈ ਔਰ ਜਦੋਂ ਬਰਸਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾ ਉਥੋਂ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਹਰੋਂ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਬਦ-ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਹਕੀਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਥੇ ਆਦਮ-ਪੁਰ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਛਾਉਣੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਮੰਗ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਇਤਵਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਨਾਗਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਉਥੇ ਸਿਪਾਹੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਛੁਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਉਸ ਦਿਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਿਛੇ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਤਾਂ ਘਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਔਰਤਾਂ ਖਰੀਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਏ ਹਨ ਕਿ 80 ਫੀ ਸਦੀ ਜਿਹੜੇ ਸਿਪਾਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਗੈਰ ਟੱਬਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਮੰਗ ਹੈ ਉਹ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੁਛ ਅਰਜ਼ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਕਹਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਬਜਟ ਦੇ ਸਫਾ 20-22 ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਆਈਟਮਜ਼ ਉਥੇ ਦਰਜ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕਿਤਨਾ ਕਰਜ਼ਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਆਈਟਮਜ਼ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ ਸੂਦ ਦੀ ਰਕਮ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵਜੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬੈਲ ਖਰੀਦਣ ਲਈ, ਬੀਜ ਲਈ, ਖੂਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਤੇ ਖਾਦ ਵਗੈਰਾ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਆਈਟਮਜ਼ ਜੋ ਉਥੇ ਦਰਜ ਹਨ ਦਸਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਟੋਟਲ ਹੀ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਇਸ ਕਰਜ਼ੇ ਵਜੋਂ 43 ਲਖ 40 ਹਜ਼ਾਰ 530 ਰੁਪਏ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਸੂਦ ਹੈ ਜਿਸ

[ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕਿਰਤੀ]

ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਪੀਨਲ ਇੰਟ੍ਰੈਸਟ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਰਕਮ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਇੰਟ੍ਰੈਸਟ ਦੇ 10 ਰੁਪਏ ਹਨ ਤਾਂ 25 ਰੁਪਏ ਪੀਨਲ ਇੰਟ੍ਰੈਸਟ ਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਿਤਨੀ ਖ਼ਰਾਬ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਸੂਦ ਦੀ ਕਿਤਨੀ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਗਰੇਰੀਅਨ ਪ੍ਰਾਬਲਮਜ਼ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਹਾਈ ਪਾਵਰਡ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਏ ਜੋ ਇਸ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਵੇਖੇ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸਾਨ ਇਤਨਾ ਬੋਝ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਕਮੀਸ਼ਨ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਥੱਲੇ ਦਬੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੁਸਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅਜ ਵੀ ਉਹੋ ਹਾਲਾਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ..........

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ wind up ਕਰੋ। (Please wind up now.)

ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕਿਰਤੀ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਗਵਰਨਰ ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਵੀ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ 5 ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਦਿਉ। ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਣੀਏ ਸਾਹੂਕਾਰ ਤੋਂ ਛੁਡਾਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਸਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਨਸਿਲੀਏਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਬਣਾ ਕੇ ਰੀਲੀਫ਼ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੋਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਬੈਂਕ ਬਣਾਏ ਸਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਣੀਆਂ ਜਦੋਂ ਕਰਜ਼ ਮੰਗਣ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਹੀਲਾ ਬਹਾਨਾ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਣੀਆਂ-ਸਾਹੂਕਾਰ ਫੇਰ ਵਾਹਦਾ ਲੈਕੇ ਛਡ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਬਾਣੀਏ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਣੀਆਂ ਉਸ ਬਾਣੀਏ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਕਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੜ੍ਹਾਂ, ਸੇਮ, ਖੁਸ਼ਕ ਸਾਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕੁਦਰਤੀ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਕਤ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਬਾਣੀਏ ਨੂੰ ਵਾਸਤਾ ਪਾਕੇ ਜਾਨ ਛੁਡਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਜਿਹੜੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਵਲੋਂ ਸਪਾਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਪੈਸੇ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ-ਬਾਣੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਬਾਣੀਏ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਬਾਣੀਆਂ "ਮਨੀ ਲੈਂਡਰ" ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰ 'ਮਨੀ ਲੈਂਡਿੰਗ' ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਉਹ ਸਭ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਖੂਨ ਚੂਸਣਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਸੂਦ ਦੇ ਪੈ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਡਾਇਰੈਕਟ ਤਕਾਵੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਹੀ ਪੈਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ। (ਘੰਟੀ) ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਕਰਨੀਆਂ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਸਿਵਿਲ ਐਵੀਏਸ਼ਨ ਤੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਬਾਰੇ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਿਵਿਲ ਐਵੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹੇ ਬਗ਼ੈਰ

ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਚੰਗੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਵੇਲੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਰਿਕਾਰਡ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਢਕਣ ਲਈ ਜੋ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਹੈ ਉਸਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਘਟਾ ਕੇ ਦਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਬਸਿਡੀਜ਼ ਰੋਕੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪਾਈਲਾਟਸ ਜੇ ਉਥੇ 400 ਰੁਪਏ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 700 ਰੁਪਏ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਵੀ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਾਲੀ ਕਲੱਬ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤਨੀ ਭੈੜੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਦਿਉ। (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਬਾਰੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। (ਘੰਟੀ) ਚੰਗਾ ਜੀ ਮੈਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ 'ਪ੍ਰੇਮ' (ਰਾਜਪੁਰਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, 1963-64 ਦਾ ਜੋ ਬਜਟ ਵਜ਼ੀਰ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬਜਟ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਤਨੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਫਸਟ ਥਿੰਗ ਕਮਜ਼ ਫਸਟ'। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਈਸ ਲਾਈਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਾਫਿਟੀਅਰਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਨੂੰ ਭੁਲ ਕੇ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਾ ਕੇ ਵਧ ਨਫਾ ਕਮਾ ਲੈਣ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਕੇ, ਤੇ ਹਰ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਈਸ ਲਿਸਟਾਂ ਡਿਸਪਲੇ ਕਰਾਕੇ, ਪ੍ਰਾਈਸ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਧਾਈ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਜੋ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਕਸਾਂ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਇਹ ਮੌਕਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ 'ਬ੍ਰਿਕਬੈਟਸ' ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤੇ 'ਬੁਕੇ' ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਚੂੰਕਿ ਟੈਕਸਾਂ ਨੂੰ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਪੂਲਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਬੜਾ ਨਾਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਇਕ ਡੈਲੀਕੇਟ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(Sardar Prem Singh 'Prem' was still in possession of the House when it adjourned.)

1-30 P.M.

(The Sabha then adjourned till 2.00 *P.M. on Tuesday, the 12th March,* 1963)

783—3-6-63—387—C., P. & S., Pb., Patiala.

Punjab Vidhan Sabha Debates

12th March, 1963

Vol. I—No. 13

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Tuesday, the 12th March, 1963

Price : Rs. [illegible]

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES VOL. I, NO. 13,
DATED THE 12TH MARCH, 1963

Read	*For*	*On Page*	*Line*
Revenue	Revunue	(13)4	1
Date	Dated	(13)9	2
Delete कि		(13)23	9
created	creatd	(13)35	26
Name of village	Nome of village	(13)58	Second column of the Heading of the Statement.
12th March, 1963	12th March, 1964	(13)66	Heading
Rai-Kot	Raj-kot	(13)72	against Sl.No.23
Khendour	Kheudour	(13)77	3
50·00	60.00	(13)78	19
Gorsian Qadar	Gorsian Oadar	(13)98	S. No. 20
Talwara	lalwara	(13)99	S. No. 28
Questions	Questjons	(13)109	Heading
Desigtion	Desigtion	(13)123	1, third column
Chief Minister	Chief Mlnister	(13)126	1
subsequent	subsequently	(13)129	4
Kanal	Kaual	(13)133	16
Proposes	Proses	(13)135	10
contained in	containebin	(13)165	13
all subsequent instructions	all subsequentins tructions	(13)165	14
purchase	purchage	(13)165	17
lumpsum	lum sum	(13)167	13th from below
met	meet	(13)168	5th from below
resting	rsting	(13)169	3
re-appropriation	re-appropration	(13)170	3rd and 4th from below
early	earluy	(13)171	14th from below
copy	cgpy	(13)173	2nd from below
exact	exaxt	(13)176	11th from below
residential	residentaial	(13)180	8
mensem	mensum	(13)181	4th from below
proposes	proporoses	(13)184	8 and 9
which	whic	(13)185	30
whether	wether	(13)185	6th from below
mensem	mentem	(13)187	2
No	Mo	(13)187	9
purchased	puchased	(13)187	12th & 13th from below

Read	*For*	*On Page*	*Line*
purchase	purchased	(13)187	8th from below
vide his letter	his letter vide	(13)188	4
Assistant	Assi;tant	(13)188	28
Department	Departent	(13)188	31
September	Speptember	(13)189	35
Iron	Iion	(13)189	10th from below
De'ete '5'		(13)190	Serial No. 7
thereon	thereof	(13)190	6th from below
Delete 'of'		(13)191	4th and 8th from below
consideration	conideration	(13)192	3 and 4
Tehsil	T ssil	(13)192	10
district	distirict	(13)192	15
receive	received	(13)200	35
requisite	requeslte	(13)201	4
this	th s	(13)202	25
subject	subejct	(13)202	last
ordinarily	ordinaraly	(13)203	24
ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ	ਕਾਮਹੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਯਾਲੀਵਾਲ	(13)204	1
ਪਿਛਲੇ	ਪਿਛਲੋ	(13)204	25
ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ	ਸਰਦਾਰ ਪੇਮ ਸਿੰਘ ਪੇਮ	(13)206	9
ਵੇਖੀਆਂ	ਵੈਖੀਆਂ	(13)206	8th from below
ਅਤੇ	ਅਜੇ	(13)208	12th from below
ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ	ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ	(13)211	1
ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ	ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ	(13)212	1, 5, 14, 23
ਵਾਲੇ	ਵਾਲ	(13)226	27
ਹੋ	ਹੈ	(13)226	2nd from below
ਚੁਕਿਆ	ਚੁਕਿਲਾ	(13)227	17
ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ	ਜਾਈਆਂ ਕਰਨ, ਗੀਆਂ	(13)231	25
ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ	ਮੁਬਰਕਬਾਦ	(13)231	32
peak ਤੇ	ਤੇ peak	(13)232	10
ਕਰਾਂਗੀ	ਕਰਾਂਗਾ	(13)233	18
ਵਿਚ ਜੇ ਕਿਸੇ	ਵਿਚ ਵ ਕਿਸੇ	(13)235	7th from below
persisting	persising	(13)239	18
delete full stop after Member		(13)241	26
उत्पल	ऊटपल	(13)245	5
Chaudhri Ranbir Singh	Chaudhri bir Singh	Annexure(i)	24

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday, the 12th March, 1963

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 2.00 p.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

MALKHANA IN PREMISES OF POLICE POST, KACHA PAKKA, DISTRICT AMRITSAR

***1977. Sardar Kulbir Singh** : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether there was any malkhana in the building/premises of Police Post, Kacha Pakka, tehsil Patti, district Amritsar during the year 1960 ; if so, its dimensions ;

(b) the date since when it is being used as malkhana ;

(c) whether any register of articles deposited in the said malkhana was maintained during the said period ; if so, since when ;

(d) whether any entries were made in the register of malkhana regarding the deposit of the articles referred to in reply to the Starred Question No. 908 included in the list of Starred Questions for 6th November, 1962; if so, copies of the relevant entries of the register be laid on the Table ;

(e) the names of the persons by whom the articles were deposited ;

(f) whether the articles referred to above were ever sent to the judicial *malkhana* at Patti Sub-Division or the District Headquarters ; if so, the number of road certificate and the date of its issue under which they were sent along with the copy of the entry of the police *roznamcha* about the despatch of these articles ;

(g) the date on which these articles were received in either of the *malkhana* referred to in part (f) above ;

(h) if the answers to parts (f) and (g) above be in the negative, how these articles were disposed of uptill 31st December, 1962 ;

(i) whether any application was put up before the Resident Magistrate, Patti, district Amritsar on 25th January, 1962, by any of the accused (respondents) in connection wih these articles ; if so, the copy of the application be laid on the Table ;

(j) whether any report was sent for by the Magistrate concerned from the police; if so, copies of the reports sent by the police officers concerned to the Resident Magistrate, Patti, be laid on the Table ;

(k) whether any orders were passed by the Resident Magistrate, Patti, after the receipt of the Police report ; if so, copy of the final order passed by the Magistrate regarding this case be laid on the Table ?

Shri Mohan Lal : The requisite reply is laid on the Table of the House.

(a) There was no regular malkhana as such, but a room in Police Post, Kacha Pakka has been used for storing Government as well as case properties temporarily. It is 10'x'8.

(b) Since the creation of the Police Post in 1957.

(c) No.

(d) Does not arise. Entry was made in the daily diary register.

(e) Constable Jaswant Singh No. 670, police station Bhikhiwind.

[Home Minister]

(f) These articles were sent to the judicial malkhana, Patti, direct from village Thatta without a covering Road Certificate, as the book of Road Certificate was maintained at the Thana only. They were not accepted for deposit in the judicial malkhana, Patti, without the Road Certificate.

(g) Does not arise.

(h) Have since been lying at Police Post Kacha Pakka.

(i) Applicaton not traceable from the record of the court.

(j) & (k) A definite reply cannot be given in the absence of the application, which is not traceable from the records of the court.

FLOODING OF VILLAGE LUTERA KALAN, TEHSIL AND DISTRICT JULLUNDUR

***1380. Comrade Babu Singh Master** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether he has recently received any representation from the residents of village Lutera Kalan, tehsil and district Jullundur, through the Deputy Commissioner, Jullundur, concerning the flooding of the said village as a result of overflowing of nearby Cho; if so, the details thereof and the action, if any, taken by Government thereon ?

Chaudhri Ranbir Singh : None through the Deputy Commissioner, Jullundur. However a petition from the Sarpanch of village Lutera Kalan, tehsil and district Jullundur, was received with the request that the gap at R.D. 1312 in the left bank of bund of Nasrala Cho be closed. The needful was done at the site by means of placing I.C.C. Hume pipes which proved very successful even during the recent floods.

CULTIVATED AREA OF LAND IN DEVELOPMENT BLOCKS OF GAGRET AND AMB

***2015. Pandit Mohan Lal Datta** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the area of cultivated land in the Development Blocks of Gagret and Amb constituency at present ;

(b) the percentage of irrigated area in each of the said blocks ;

(c) the steps taken or proposed to be taken by Government to irrigate the barani or unirrigated area in each of the blocks referred to above ;

(d) the extent to which the cultivated area brought under irrigation in each of the said Blocks during the last five years ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a), (b) and (d). Information is being collected from the Revenue Department.

(c) The following schemes are under investigation :—

1. *Gagret Block*

(i) Mawa Sindian Khad Scheme.
(ii) Ganu-Marwari Khad Scheme.

2. *Amb Block*

(i) Kalruhi Khad Scheme.
(ii) Behr Leharan Khad Scheme.
(iii) Behr Leharan Tank Scheme.
(iv) Kohar Chhan Khad Scheme.
(v) Garni Khad Scheme.
(vi) Satleta Khad Scheme.
(vii) Jhamber Khad Scheme.
(viii) Churu Lift Irrigation Scheme.
(ix) Sanghot Khad Scheme.
(x) Behr Jaswan Khad Scheme.

Note: The remaining reply to starred Question No. 2015 appears in the Annexure to this debate.

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या मंत्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि सरकार ने जो इतनी स्कीमें तैयार की हैं यह कब तक implement हो जाएंगी ? क्या यह स्कीमें एक साल, दो साल तथा पांच साला, प्लैन में implement हो जाएंगी ?

मन्त्री : मैं निवेदन करना चाहता हूँ कि यह स्कीमें अभी तक जानकारी की stage पर हैं, इसलिये अभी यह बताना मुश्किल है कि कब तक implement होंगी।

श्री अध्यक्ष : मिनिस्टर साहिब ने कह तो दिया है कि यह स्कीमें अभी तक investigation stage पर हैं। अभी implement करने के बारे में फैसला करना है। (The hon. Minister has already stated that these schemes are at investigation stage. The decision about their implementation is yet to be taken.)

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या मंत्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि यह investigations कब तक चलती रहेंगी ? इस बारे में इस साल investigations पूरी हो जाएगी क्योंकि वह इलाका बारानी है, वहां पर आबपाशी की सख्त ज़रूरत है। क्या इस बारे में समय निश्चित किया गया है कि कब तक survey करायी जाएगी ?

मंत्री : इस बारे में off hand नहीं बताया जा सकता। मुझे notice दिया जाए।

WASTE LAND IN THE STATE

*1806. **Babu Ajit Kumar :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total area of waste land owned by Government and other private individuals, separately, in the State, district-wise, at present ;

(b) whether any action is proposed to be taken by the Government to convert the said lands into cultivable ones ; if so, the details thereof ;

(c) whether any such cultivable land has been leased out or granted to Scheduled Castes; if so, the area thereof ?

Sardar Ajmer Singh : (a) The list is laid on the Table of the House.

(b) Under the provisions of the East Punjab Utilisation of Lands Act, 1949, notices are issued to the landowners whose waste lands which are fit for cultivation are found to have remained uncultivated for a period of six consecutive harvests, and such areas are taken over and leased out to persons for a period ranging between 7 to 20 years, according to the priorities fixed by the Government.

(c) The land leased out to Harijans is 77,980 acres.

Statement showing the total area of waste land District-wise at present in the State

District		Area owned by private individuals (ordinary acres)	Area owned by Government (ordinary acres
1. Hissar	..	181	847
2. Rohtak	..	140	8,577
3. Gurgaon	..	..	..
4. Karnal	..	1,537	8,632

[Revunue Minister]

District		Area owned by private individuals (ordinary acres)	Area owned by Government (ordinary acres)
5. Ambala	..	..	15,715
6. Simla	..	..	3,467
7. Kangra	..	11	179,711
8. Hoshiarpur	..	86.3	..
9. Jullundur	..	..	916
10. Ludhiana	..	55	8,251
11. Ferozepur	..	464	..
12. Amritsar	..	17,962	52,504
13. Gurdaspur	..	..	..
14. Patiala	..	158	..
15. Sangrur	..	536	..
16. Bhatinda	..	6	616
17. Mohindergarh	..	2,001	1,630
18. Kapurthala	..	872	3,271
Total	..	24,009.3	284,137

Note.—The above figures include different types of land even if they are unfit for cultivation and, therefore, they should not be taken to mean such areas which canbe brought under cultivation.

All Government land which is fit for cultivation and is not being used bythe Government itselfin any manner is leased out.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ part (c) ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 77,980 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਜੋ statement ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ Area owned by Government 284,137 ਏਕੜ। ਕੀ ਜਿਹੜੀ Government-owned land ਹੈ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਇਸ ਨੂੰ Scheduled Castes ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ proposal ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨੋਟ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਏਗਾ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ "Government land fit for cultivation is leased out ਮਗਰ ਇਹ ਦਸਣਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ fit for cultivation ਤੇ ਕਿੰਨੀ unfit for cultivation ਹੈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿਚ 179,711 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਹੈ। According to the Act ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੋਲ ਕੋਈ ਐਸੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ fit for cultivation ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ 8,251 ਏਕੜ Government-owned ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਓਥੇ ਕੋਈ ਪਹਾੜ ਨਹੀਂ। ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ proposal ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ Government-owned ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ such land is leased out. ਜਿਹੜੀ waste land ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਬਾਕੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਤਲਕ ਹੈ that is leased out annually.

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या मंत्री महोदय को यह इल्म है कि मुसलमान म तरूका unallotted land काफी मात्रा में तहसील ऊना और तहसील कांगड़ा में पड़ी है, क्या वह बंजर ज़मीन है ? वह हरिजनों को देनी चाहिये।

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਤਅਲੁਕ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਹੈ other than evacuee land ਦੇ ਮੁਤਅਲੱਕ ।

REPRESENTATION AGAINST SHORT SUPPLY OF RAW MATERIAL

***2245. Comrade Ram Kishan** Will the Chief Minister be pleased to state whether he has recently received any representation or deputation on behalf of industralists of Amritsar. Jullundur, Ludhiana, Faridabad or any other industrial town in the State, complaining therein about the short supply of hard and steam coke and such other raw material as pig iron, steel and finished steel ; if so, the action if any, taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes. Government of India have been repeatedly requested to raise the quotas of the State, in respect of various raw materials.

कामरेड राम किशन : Chief Minister साहिब ने फरमाया है कि इस संबंध में Government of India को repeatedly request की है । क्या Chief Minister साहिब बतायेंगे कि उस repeated request का क्या नतीजा हुआ ?

मुख्य मन्त्री : तकरीबन 20 दिन हुए मैं pig iron के लिए गया था उन्हों ने कहा है कि 2 महीने के बाद position ease करने की कोशिश करेंगे । Hard और steam coke के संबंध में difficulty उसी तरह है ।

कामरेड राम किशन : Chief Minister साहिब ने फरमाया है कि मैं 20 दिन पहले गया था और उन्हों ने कहा है कि 2 महीने के बाद position ease हो जाएगी ? पंजाब को जितना quota मिलता रहा उस में कितनी कमी हुई और क्या उसका employment के सिलसिले पर भी असर पड़ा ?

मुख्य मन्त्री : Small-scale Industry को बहुत धक्का लगा है । जितना quota हम चाहते थे उसका तकरीबन 1/10 मिलता है ।

कामरेड राम किशन : जैसा कि Chief Minister साहिब ने फरमाया है steam coke और pig iron के quota में बहुत कमी है, क्या इन सारे हालात को मद्दे नज़र रखते हुए कोई ऐसा इंतज़ाम किया जाएगा कि जो पंजाब की factories को धक्का लगा है वह जल्दी से जल्दी पूरा हो जाए ?

मुख्य मन्त्री : आपकी worry बिल्कुल दुरुस्त है । Small-scale Industry को बहुत धक्का लग रहा है । पंजाब गवर्नमैंट हिंदुस्तान गवर्नमैंट को बार २ लिख रही है और पहले भी लिखा गया है । यह नहीं इकरार कर सकते कि वे कितना दे पाएं ।

कामरेड राम किशन : चीफ मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि उन को मिनिस्टर इन्चार्ज ने यकीन दिलाया था कि दो महीने के बाद situation ease हो जायेगी । क्या वे फरमायेंगे कि इस साल के अंदर जितना कोटा पंजाब को कम मिला है क्या वह कोटा अब भारत सरकार पूरा कर देगी ?

मुख्य मन्त्री : मुझे अफसोस से कहना पड़ता है कि स्टेट की industry को बहुत ज्यादा धक्का लगा है । हम भारत सरकार पर ज़ोर देंगे और सारा केस उन के सामने रखेंगे । यह नहीं कहा जा सकता कि कहां तक कमी को पूरा किया जायेगा ।

कामरेड राम किशन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब फरमायेंगे कि जिन factories को छ: छ: आठ आठ महीने तक कोटा नहीं मिला और अभी चार छ: महीने के बाद मिलेगा क्या उन का वह कोटा काट तो नहीं लिया जाएगा ?

मुख्य मन्त्री : यह तो बहाना नहीं बनाया जाएगा कि उन को कोटा नहीं मिला और उन्होंने इस्तेमाल नहीं किया इस लिये उनका कोटा काट लिया जाए । लेकिन यह मैं ज़रूर खुल कर कहूँगा कि छोटी दस्तकारी को इतना धक्का लगा है जितना कहते हुए शर्म आती है ।

कामरेड राम प्यारा : यहां पर जो raw material की कमी है और जिस से छोटी दस्तकारी को धक्का लगता है क्या चीफ मिनिस्टर साहिब फरमायेंगे कि यह बात इस कारण से है कि हमारी स्टेट को कोटा ही कम मिलता है दूसरी स्टेट के मुकाबिले में या यहां पर consumers ज्यादा हैं ?

मुख्य मन्त्री : मुझे दूसरी स्टेट्स का कुछ पता नहीं है । मैं तो अपनी स्टेट के लिये कोशिश करूँगा ।

कामरेड राम प्यारा : क्या मुख्य मंत्री साहिब पता करने की कोशिश करेंगे कि हमें दूसरी स्टेट्स के मुकाबले में अगर कोटा कम मिलता है तो क्यों कम मिलता है ?

मुख्य मन्त्री : दूसरों की भूख देख कर मुझे खुशी नहीं होगी । मुझे तो अपना रोना ही रोना है ।

DELAY IN THE RELEASE OF RAILWAY RECEIPTS TO BRICK KILN OWNERS

***2287. Shri Roop Lal Mehta :** Will the Chief Minister be pleased to state whether he is aware of the fact that the Brick Kiln Owners had represented to the Government against the inferior quality of slack coal dust supplied to them ; if so , the action taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes. The coal agents are expected to arrange inspections at the loading points so as to ensure that slack coal of requisite grade is supplied and where coal below the permissible grade is loaded they are required to lodge complaints with the Coal Superintendent, Dhanbad. Necessary instructions have been issued to District Officers to lodge complaints with the Coal Superintendent in such cases.

ROUTE PERMITS FOR TRUCKS

***1814. Babu Ajit Kumar :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total number of route permits for trucks sanctioned in the State during the year 1960-61 and 1962 upto October, 31, 1962 and the number of such permits granted to scheduled castes separately ;

(b) whether any percentage for grant of such permits to scheduled castes has been fixed and adhered to : if not, reasons therefor ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) The total number of public carrier permits issued from 1st April, 1960 to 31st March, 1961 is 895 and of these issued from 1st April, 1961 upto 31st Otober, 1962 is 1,753. No column for caste is provided in the application form and as such information relating to the permits granted to scheduled castes is not maintained.

(b) No. permit for public carrier is granted to any truck owner who produces a certificate of possessing a fit vehicle.

CLOSING DOWN OF GOVERNMENT DEPARTMENTS AS A RESULT OF PRESENT EMERGENCY

***1989. Shri Rup Singh Phul :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the names of the Departments which the Government propose to close down due to the present emergency and within how long a period :

(b) the number of employees, Department-wise, who are likely to be retrenched as a result of the closure of the Departments referred to in part (a) above together with the steps that the Government intend to take for the absorption of the employees so retrenched ;

(c) the total amount of expenditure which the Government is likely to save by closing down the Departments referred to in part (a) above ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No department is proposed to be closed down.

(b) Does not arise.

(c) Does not arise.

STRENGTH OF STAFF IN THE TREASURIES AND ACCOUNTS BRANCH

***2008. Sardar Lakhi Singh Chaudhri :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) The strength of staff of the Treasuries and Accounts Branch before the work of the Divisional Accountants was taken over from the Accountant-General, Punjab :

(b) the details of the staff sanctioned to deal with the work of the Divisional Accountants referred to in part (a) above ;

(c) the details of the staff reduced on retransfer of the work of the Divisional Accountants to the Accountant-General, Punjab ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : (a) The strength of Treasuries and Accounts Branch. before the work of the Divisional accountants was taken over from Accountant-General, Punjab, was as follows :—

(i) S.A.S. Superintendent }
(ii) Junior Auditor } One each
(iii) Junior Clerk }

(b) As in (a) above plus one more post of Junior Clerk created in 1958.

(c) All the four above mentioned posts were abolished with effect from 1st April, 1962.

ਸਰਦਾਰ ਲਖੀ ਸਿੰਘ ਚੋਧਰੀ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਸਟਾਫ ਹੈ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ Divisional Accountant ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ?

Home Minister : I need a separate notice to reply this question. I have no information about it.

ਸਰਦਾਰ ਲਖੀ ਸਿੰਘ ਚੋਧਰੀ : ਕੀ ਇਹ information ਮੈ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਉਗੇ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ Oath of Secrecy ਨਹੀ, ਰਖੀ ਹੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚੋਂ ਰੀਟਾਇਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ information leak ਨਾ ਕਰਨ ? (Addressing the Home Minister) Have you not prescribed any oath of secrecy for the Officers

[Mr. Speaker]

who have since been retired so that they may not leak out that information even after retirement?)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਫਸਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜੋ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਐਕਸਪੈਕਟਿਡ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਲ ਉਸ ਬਾਰੇ ਨ ਕਰਨ।

ਸਰਦਾਰ ਲਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : ਜਨਾਬ ਇਹ ਤਾਂ ਬਜਟ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

EXPENDITURE ON FLOOD RELIEF

***2290. Shri Babu Dayal Sharma :** Will the Minister for Finance be pleased to state the total amount of expenditure incurred by Government in the year 1962-63 to-date for the flood affected areas of the State ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : A sum of Rs 64,01,785.49 nP. has been spent during the current year for the flood affected areas of the State up to the end of December, 1962 by Government.

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि किन किन areas को flood affected areas करार दिया है और relief दी गई है ?

मंत्री : यह तो separate question आप दें तो पता कर के बता दूंगा। Relief का काम तो Finance Department करता है और area कौन कौन सा है वह Revenue Department deal करता है। मेरे पास इस वक्त पूरी information नहीं है।

CIVIL HOSPITALS IN BHATINDA DISTRICT

***1486. Comrade Babu Singh** Master : Will the Minister for Capital and Health be pleased to state—

(a) the total number of patients admitted in the Civil Hospitals in the District of Bhatinda during the period from January to August, 1962 ;

(b) the total number of cases which proved fatal in each of the said Hospitals during the said period giving the names of the patients the disease from which they were suffering and the date of death in each case ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : (a) 3,976.

(b) 158. A statement has been laid on the Table of the House.

Statement of cases proved fatal in Civil Hospitals in Bhatinda District during the period from 1st January, 1962 to 31st August, 1962

N ame of the institution	Name of the patient	Date of admission	Disease	Dated of Death
1	2	3	4	5
1. Civil Hospital, Bhatinda ..	(1) Shri Daman Singh	13th January, 1962	Injury chest and Abdomen	24th January, 1962
Ditto	(2) Shri Kashi Singh	6th February, 1962	Head Injury	6th February, 1962
Ditto	(3) Shri Chanan Singh ..	14th February, 1962	Cancer Prostate	17th February, 1962
Ditto	(4) Shri Harnam Singh	21st February, 1962	Head Injury	25th February, 1962
Ditto	(5) Shri Bakhtawar Singh	31st January, 1962	Septic ulcer feet	25th March, 1962
Ditto	(6) Shri Jiwan Singh ..	25th February, 1962	Accidental Injury	1st March, 1962
Ditto	(7) Bhri Ram Singh	14th April, 1962	Accidental Head Injury	14th April, 1962
Ditto	(8) Shri Kartar Singh ..	5th April, 1962	Head Injury	15th April, 1962
Ditto	(9) Shri Har Kishan	30th April, 1962	Intestine obstruction	1st May, 1962
Ditto	(10) Shri Kartar Singh	14th April, 1962	Accidental Injury	12th May, 1962
Ditto	(11) Shri Bakhtawar Singh	26th April, 1962	Pertotonitus	7th May, 1962
Ditto	(12) Shri Fathe Singh	7th May, 1962	Accidental Injury	8th May, 1962
Ditto	(13) Shri Wazad Ali	14th April, 1962	Accidental Injury	21st June, 1962
Ditto	(14) Shri Des Raj	4th June, 1962	Necrosis foot	9th June, 1962
Ditto	(15) Shri [Gurdawar Singh	26th June, 1962	Ingunal Hernia	1st July, 1962
Ditto	(16) Shri Arjan Singh	9th July, 1962	Head Injury	13th July, 1962

Name of the institution	Name of the patient	Date of admission	Disease	Date of death
1	2	3	4	5
Civil Hospital, Bhatinda	(17) Shri Lal Singh	16th July, 1962	Intestinal obstruction	16th July, 1962
Ditto	(18) Shri Bachna	30th July, 1962	Multiple Injuries	30th July, 1962
Ditto	(19) Shri Isher Dass	11th August, 1962	Enlarged Prostate	14th August, 1962
Ditto	(20) Shri Harbans Lal	15th August, 1962	Head Injury	16th August, 1962
Ditto	(21) Shri Atta Singh	18th August, 1962	Cancer Lungs	30th August, 1962
Ditto	(22) Shri Amar Dass	21st August, 1962	Enlarged prostate	29th August, 1962
Ditto	(23) Shri Mohinder Singh	27th August, 1962	Intestinal obstruction	28th August, 1962
Ditto	(24) Shri Gurnam Singh	12th January, 1962	Heart failure	14th January, 1962
Ditto	(25) Shrimati Rattan Kaur	16th January, 1962	Tetnus	18th January, 1962
Ditto	(26) Shri Budh Singh	17th January, 1962	Hydrophobia	19th Januay, 1962
Ditto	(27) Shri Lok Ram	17th January, 1962	Cong. Heart Failure	25th January, 1962
Ditto	(28) Shrimati Badan Kaur	29th January, 1962	Tetnus	5th February, 1962
Ditto	(29) Shri Ajmer Singh	2nd February, 1962	Coma	3rd February, 1962
Ditto	(30) Shri Dalip Singh	12 Febuary 1962	Hypertension	24th Febuary 1962
Ditto	(31) Shri Balaki	13th February, 1962	P.U.O.	15th February, 1962
Ditto	(32) Shri Sawan Ram	15th February, 1962	Intestinal disease	16th February, 1962
Ditto	(33) Shri Tahal Singh	28th February, 1962	Coma	28th February, 1962
Ditto	(34) Shrimati Surjit Kaur	14th March, 1962	Bronchopneauninia	14th March, 1962
Ditto	(35) Shri Daljit Singh	15th March, 1962	Chicken Pox	17th March, 1962

Ditto	(36) Shri Viran Bai	18th March, 1962	Inter. Distruetoo	19th March, 1962
Ditto	(37) Shri Sham Lal	21st March, 1962	Hypertension	21st March, 1962
Ditto	(38) Behman Ram	23rd March, 1962	Pneumonia	25th March, 1962
Ditto	(39) Shri Beltej Singh	4th April, 1962	Dyptheria	4th April, 1962
Ditto	(40) Shri Pawan Ram	12th April, 1962	Broc. Pneumonia	13th April, 1962
Ditto	(41) Shri Harphul	14th April, 1962	Tetanus	24th April, 1962
Ditto	(42) Shrimati Partap Kaur	2nd May, 1962	Dibetes como	2nd May, 1962
Ditto	(43) Shri Boota Singh	6th May, 1962	Brom. Asthama	11th May, 1962
Ditto	(44) Shri Uttam Singh	26thMay, 1962	Diarrihoea	26th May, 1962
Ditto	(45) Shrimati Gurnam Kaur	26th May, 1962	Adenitus	30th May, 1962
Ditto	(46) Shrimati Gurdial Kaur	29th May, 1962	Cong. Heart failure	30th May, 1962
Ditto	(47) Shri Ichya Ram	28th May, 1962	Bron. Asthama	11th June, 1962
Ditto	(48) Shri Jagjit Singh	1st June, 1962	Tumer abdomena	1st June, 1962
Ditto	(49) Shri Deputy	11th June, 1962	General retention	11th June, 1962
Ditto	(50) Shr Baljit Singh	21st June, 1962	Inbisubs	22nd June, 1962
Ditto	(51) Shrimati Inder Kaur	24th June, 1962	Tetanus	25th June, 1962
Ditto	(52) Shri Birbal	1st July, 1962	P.U.O.c Diatia	3rd July, 1962
Ditto	(53) Shri Joginder Singh	3rd July, 1962	Mental case	5th July, 1962
Ditto	(54) Shri Bogher Singh	5th July, 1962	Heart failure	6th July, 1962
Ditto	(55) Shrimati Basso	8th July, 1962	Isn. obstruction	17th July, 1962
Ditto	(56) Shrimati Sukhdev Kaur	18th July, 1962	Rh. Pain	21st July, 1962

Name of the institution	Name of the patient	Date of admission	Disease	Date of Death
1	2	3	4	5
Ditto	(57) Shri King Kong	2nd August, 1962	Retention	2nd August, 1962
Ditto	(58) Shri Kartar Singh	25th August, 1962	Lobar Pneumonia	28th August, 1962
2. Women Hospital, Bhatinda	(59) Shrimati Reshma	29th January, 1962	Tetanus	31st January, 1962
Ditto	(60) Shrimati Ranjit Kaur	27th February, 1962	Septic preto	2nd March, 1962
Ditto	(61) Shrimati Kartar Kaur	7th March, 1962	Septic abortion	7th March, 1962
Ditto	(62) Shrimati Gurdev Kaur	18th March, 1962	C. section	19th March, 1962
Ditto	(63) Shrimati Bhagwan Kaur	1st April, 1962	Incomplete abortion	3rd April, 1962
Ditto	(64) Shrimati Gurrinder	10th April, 1962	A. Vomiting	10th April, 1962
Ditto	(65) Shrimati Gurdial Kaur	15th April, 1962	Plasanta Previa	16th April, 1962
Ditto	(66) Shrimati Attar Kaur	25th April, 1962	Ditto	25th April, 1962
Ditto	(67) Shri mati Omi .	17th May, 1962	Diarr hoea	22nd May, 1962
Ditto	(68) Shrimati Babi Tej Kaur	30th May, 1962	Still birth	30th May, 1962
Ditto	(69) Shrimati Joti	2nd June, 1962	Breech Delivery	2nd June, 1962
Ditto	(70) Shrimati Baby Misro	9th June, 1962	Still Birth	9th June, 1962
Ditto	(71) Shrimati Pardhan Kaur	15th June, 1962	Fibroid Uterous	17th June, 1962
Ditto	(72) Shrimati Sawaran Kaur	19th June, 1962	Plasenta Previa	19th June, 1962
Ditto	(73) Shrimati Baby Harpal Kaur	20th June, 1962	Spina eregide C Telepcs	22nd June, 1962
Ditto	(74) Baby Balbir Kaur	23rd June, 1962	New born	23rd June, 1962
Ditto				

Ditto	(75) Shri Bir Singh	23rd June, 1962	B. Pneumonia	24th June, 1962
Ditto	(76) Baby Basant Kaur	26th June, 1962	Sub Arachiniod	26thJune, 1962
Ditto	(77) Sito	2nd July, 1962	Purpul Sepsus	7th July, 1962
Ditto	(78) Baby Surjit Kaur	3rd July, 1962	Premature New born	3rd July, 1962
Ditto	(79) Baby Shanti	13th July, 1962	New born	16th July, 1962
Ditto	(80) Shrimati Parsini	15th July, 1962	Septic pretinitus	15th July, 1962
Ditto	(81) Shrimati Sheela Rani	25th July, 1962	Premature new borne	25th July, 1962
Ditto	(82) Shrimati Mukhtiar Kaur	28th July, 1962	Prepral sepsus	28th August, 1962
Ditto	(83) Shrimati Surjit Kaur	28th July, 1962	Pulvic abscess	5th July, 1962
Ditto	(84) Shrimati Harnam Kaur	29th July, 1962	Pretonitcs	4th August, 1962
Ditto	(85) Shrimati Sarti	1st August, 1962	Proleps	1st August, 1962
Ditto	(86) Baby Harpal Kaur	14th August, 1962	IUN brolhcanian	14th August, 1962
Ditto	(87) Baby Gurdial Kaur	20th August, 1962	New born	25th August, 1962
3. Women Hospital, Faridkot	(88) Shrimati Bibo	7th February, 1962	P.U.O. with Ceribral	12th February, 1962
Ditto	(89) Shrimati Gurdev Kaur	9th February, 1962	Obstructed labour forceps-delivery	9th February, 1962
Ditto	(90) Shrimati Dalip Kaur	27th February, 1962	Tetanus	28th February, 1962
Ditto	(91) Shrimati Jarnail Kaur	4th March, 1962	Tetanus	6th March, 1962
Ditto	(92) Shrimati Kalawati	5th March, 1962	Paralysis	5th March, 1962
Ditto	(93) Shrimati Bachan Kaur	16th March, 1962	Tetanus	17th March, 1962
Ditto	(94) Baby Parkash	22nd March, 1962	New born under weght	22nd March, 1962
Ditto	(95) Shrimati Balbir Kaur	29th March, 1962	Tetanus	31st March, 1962

Name of institution	Name of the patient	Date of admission	Disease	Date of death
1	2	3	4	5
3. Women Hospital, Fridkot	(96) Shrimati Nand Kaur	18th April, 1962	Hypretesion with large heart and hemeprgia	19th April, 1962
Ditto	(97) Shrimati Ram Dulari	12th May, 1962	Dysentary	12th May, 1962
Ditto	(98) Shrimati Gurnam Kaur	16th May, 1962	Pertonit emboli ceribral	17th May, 1962
Ditto	(99) Shrimati Surjit Kaur	14th July, 1962	New born	14th July,1962
Ditto	(100) Bibi Nand Kaur	28th July, 1962	P.U.O.	28th July, 1962
Ditto	(101) Baby Inder Kaur	9th August, 1962	New born	10th August, 1962
Ditto	(102) Baby Karnaul Kaur	24th August 1962	New born	24th August, 1962
Ditto	(103) Baby Mohinder Kaur	28th August, 1962	New born	29th August, 1962
	(104) Shrimati Vidya	30th August, 1962	Tetanus	31st August, 1962
4. Civil Hospital, Mansa	(105) Shrimati Surjit Kaur.	4th January, 1962	Pretonitus	5th January, 1962
Ditto	(106) Baby	25th February, 1962	Premature fuble	26th February, 1962
Ditto	(107) Bant Bibi Ralla	20th March, 1962	Rh. Heart failure	22nd March, 1962
Ditto	(108) Baby	29th April, 1962	Hydrofhcopia	29th April, 1962
Ditto	(109) Shrimati Sham Kaur	22nd May, 1962	Pregnancy 7 month Anemia	24th May, 1962
Ditto	(110) Baby	19th June, 1962	Premature fuble	21st June, 1962
5. Civil Dispensary, Baretta	(111) Billu	17th May, 1962	Typhoid	23rd May, 1962
6. Civil Hospital, Jaitu ..	(112) Prithi Singh	30th July, 1962	Infective Hypatitus	2nd August, 1962

Civil Hospital, Mansa	(113) Shri Hans Raj	11th January, 1962	Pro Pneumoinia	11th January, 1962
Ditto	(114) Shrimati Raksha Devi	13th January, 1962	Tetanus	15th January, 1962
Ditto	(115) Shri Champa Sain	22nd January, 1962	Tetanus	24th January, 1962
Ditto	(116) Shri Karnail Singh	26th February, 1962	Tetanus	26th February, 1962
Ditto	(117) Shri Major Singh	7th March, 1962	Tetanus	10th March, 1962
Ditto	(118) Shri Vir Singh	17th March, 1962	Tetanus	17th March, 1962
Ditto	(119) Shri Mohinder Singh	21st March, 1962	Tetanus	23rd March, 1962
Ditto	(120) Shri Karnail Singh	2nd April, 1962	Tetanus	2nd April, 1962
Ditto	(121) Shri Bogha Singh	8th May, 1962	Br. Pneumonia	8th May, 1962
Ditto	(122) Nand Ram	30th May, 1962	Heart failure	8th June, 1962
Ditto	(123) Shrimati Dalip Kaur	6th June, 1962	Anamia	9th June, 1962
Ditto	(124) Shri Sohan Singh	22nd June, 1962	M. Injuries	24th June, 1962
Ditto	(125) Shri Bachittar Singh	28th August, 1962	Jaundice	29th August, 1962
8. Civil Hospital, Mandi Phul	(126) Shrimati Harnam Kaur	31st Decdmber, 1961	Tetanus	4th January, 1962
Ditto	(127) Bhola	6th Janjary, 1962	Pulmonary Embilic	6th January, 1962—
Ditto	(128) Shri Jiwan Ram	13th March, 1962	Gastro Enteratis	19th March, 1962
Ditto	(129) Shri Mangat Ram	3rd April, 1862	Obstructive Jaundice	14th April, 1962
Ditto	(130) Shri Sarwan Singh	28th May, 1962	Fracture spine	28th May, 1962
Ditt	(131) Shrimati Gurdev Kaur	28th May, 1962	Extensive Burns	28th May, 1962
Ditto	(132) Shri Mansa Ram	4th June, 1962	Ischaemic Heart disease	10th June, 1962
Ditto	(133) Shrimati Kartar Kaur	21st June, 1962	Purceperial sepsis Tetanus	22nd June, 1962

Name of Institution	Name of the patient	Date of admission	Disease	Date of Death
1	2	3	3	5
8. Civil Hospital Phul	(134) Malkiat	6th July, 1962	Tetanus	15th July, 1962
9. H.H. Faridkot .	(135) Shri Lachman Dass	5th January, 1962	Brain abscess with S.O. M. Lt. side	7th January, 1962
Ditto	(136) Shri Joginder Singh	28th January, 1962	Paraplegia	30th January, 1962
Ditto	(137) Shri Tota Ram	26th January, 1962	Asthama	5th February, 1962
Ditto	(138) Shri Major Singh	1st March, 1962	Broncho Pneumonia	2nd March, 1962
Ditto	(139) Shri Bhola Singh	14th March, 1962	Enlarged heart with Rt. Heart Failure	25th March, 1962
Ditto	(140) Shri Shiv Chand	30th March, 1962	Asthama	5th April, 1962
Ditto	(141) Shri Prem Singh	21st May, 1962	Tetanus	24th May, 1962
Ditto	(142) Shri Puran Singh	29th May, 1962	Emabic Dysentary	30th May, 1962
Ditto	(143) Shri Gurdev Singh	27th July, 1962	Menagities	27th June, 1962
Ditto	(144) Shri Deva Singh	28th June, 1962	Congestive heart failure	16th July, 1962
Ditt	(145) Shri Bachan Singh	22nd July, 1962	Menagitis	24th July, 962
Ditto	(146) Shrimati Gurnam Kaur	1st August, 1962	P.U.O.	1st August, 1962
Ditto	(147) Shrimati Harnam Kaur	1st August, 1962	Tuberculosis Diarrhoea	8th August, 1962
Ditto	(148) Shri Dalip Singh	17th August, 1962	Cirrohsis liver Ascities	26th August, 1962
Ditto	(149) Shrimati Nihal Kaur	6th August, 1962	Cerebral Thromobasi (Rt. Hemaplagia)	16th August, 1962
Ditto	(150) Shri Om Parkash	21st March, 1962	Appendicitis abscess	27th March, 1962

Ditto	(151) Shri Jaswant Singn	26th April, 1962	Pretonit	27th April, 1962
Ditto	(152) Shri Bikram	6th May, 1962	Injury Head	9th May, 1962
Ditto	(153) Shri BachittarSingh	14th May, 1962	Fracture spine	7th June, 1962
Ditto	(154) Shri Sandhura Singh	21st April, 1962	Diabities melets Right foot gangrene	19th June, 1962
Ditto	(155) Shri Malkiat Singh ..	22nd June, 1962	Dislocation carries spine	23rd June, 1962
Ditto	(156) Baby	15th July, 1962	Imperforte anus	28th July, 1962
Ditto	(157) Shrimati Balwant Kaur	27th July,1962	Tetanus	1st August, 1962
Ditto	(158) Shri Mohan Singh	1st August, 1962	Stabbing wound chest and abdomen	2nd August, 1962

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ period ਵਿਚ ਕੌਣ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਸ ਵਕਤ information ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਖਰਾ ਪੁਛੋਗੇ ਤਾਂ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ।

SUSPENSION OF DISTRICT HEALTH OFFICER, HISSAR

*2285. **Chaudhri Net Ram** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the District Health Officer, Hissar, has recently been suspended; if so, the reasons therefor ;

(b) whether any enquiry in the matter was held ; if so, the result thereof ?

Shri Mohan Lal : * (a) Yes ; He was suspended in October, 1962, for reported absence from flood duty at Jakhal.

(b) He was reinstated on receipt of a report from the Deputy Commissioner, Hissar, that Dr. Ohri had gone under his orders to Sirsa in connection with the flood relief measures at that place.

चौधरी नेत राम : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि उस की शिकायत किस ने की थी ?

मन्त्री : उसकी शिकायत Health Minister साहिब ने की थी। जब वह वहां गए तो वह duty पर मौजूद नहीं था।

ਸਰਦਾਰ ਲਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ charge sheet ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਰੂਲਜ਼ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ suspension ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ charge sheet ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ?

ਮੰਤਰੀ : Charge sheet ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੈਲਥ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਥੇ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ off duty ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਹੈਲਥ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ suspend ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਡੀ. ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ floods ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਰਸੇ ਘਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the hon. Home Minister be pleased to state as to how long did he remain under suspension ?

ਮੰਤਰੀ : ਉਸ ਨੂੰ 15 ਦਸੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ reinstate ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਕੋਈ ਇਕ ਮਹੀਨਾ suspend ਰਿਹਾ।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या D.C. साथ नहीं था जब कि Home Minister साहिब वहां तशरीफ ले गए ?

मन्त्री : इसका मुझे पता नहीं।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि suspension orders Deputy Commissioner के ज़रिए भेजा गया था ?

**Note.*—The Home Minister gave the Hindi version of this reply.

मन्त्री : Suspension का order तो Director of Health Services ने issue किया था।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि उसकी suspension के कितनी देर बाद D.C. ने बताया कि उसे उसी ने दूसरी जगह पर duty पर भेजा था ?

मन्त्री : मेरे पास date तो note नहीं की हुई कि D.C. ने किस दिन भेजा। लेकिन जो dates मेरे पास थीं वह मैंने House को बता दी हैं।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या इस बात की enquiry की गई है कि जो दो statements में difference है वह सही है या ग़लत ? क्या इस सम्बन्ध में कोई written document है कि D.C. ने उसकी duty कहीं दूसरी जगह पर लगाई थी ?

मन्त्री : इसमें शक की कोई बात नहीं है। जब D.C. ने कहा कि उसने उसे दूसरी जगह जाने का order किया तो शक की गुंजाइश ही कहां रह जाती है ? इस लिये इसमें enquiry की ज़रूरत नहीं थी।

चौधरी नेत राम : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि D.C. के order written थे या ज़बानी ?

श्री अध्यक्ष : इसमें से यह सवाल पैदा नहीं होता। (This supplementary does not arise out of it.)

चौधरी नेत राम : स्पीकर साहिब, यह बात ग़लत है।

श्री अध्यक्ष : जो report D.C. करता है, गवर्नमैंट को उसपर एतबार करना पड़ता है। अगर आप के पास इसके खिलाफ कोई evidence हो तो उन के notice में ले आएं, उसपर action लिया जाएगा। (The Government have to put reliance on the report made by the Deputy Commissioner. If the hon. Member is in possession of any evidence to the contrary he may bring it to their notice and action will be taken on it.)

ਸਰਦਾਰ ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : ਕੀ ਕੋਈ ਐਸਾ rule ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ suspend ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ D.C. ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ?

मन्त्री : बात बिल्कुल सीधी है। मिनिस्टर साहिब, वहां tour पर गए। उसको duty से absent पाया। उन को उस वक्त इस बात का इल्म नहीं था कि D.C. ने उसे कहीं दूसरी जगह पर भेजा हुआ है। Director, Health Services ने उसे इस बिना पर suspend कर दिया कि वह duty पर हाज़िर नहीं पाया गया। बाद में जब D.C. ने बताया तो उसे reinstate कर दिया गया। इसमें भुलेखे वाली कोई बात नहीं।

चौधरी नेत राम : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि जब एक महीने से ज्यादा वक्त तक case चलता रहा तो इस दरम्यान ओहरी साहिब या D.C. साहिब से पूछा नहीं गया था कि असल बात क्या है ?

मन्त्री : इस का जवाब मैंने पहले ही दे दिया है।

LADY DOCTOR IN CIVIL HOSPITAL, HISSAR

***2286. Chaudhri Net Ram** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether any residential accommodation is provided for the Lady Doctor at present posted in Civil Hospital, Hissar; if not, the reasons therefor :

(b) whether he is aware of the fact that the strength of the lower staff i.e. Chowkidars. Ward Servants, Sweepers, etc. in the said hospital is insufficient; if so, the reasons for the same and the action proposed to be taken in the matter ?

Shri Mohan Lal : (a) Answer to the first part of the question is in the affirmative.

(b) Yes, Sir. The existing strength of lower staff was sanctioned for 42-bedded hospital, but has become insufficient due to the construction of 104-bedded hospital. Additional posts for the purpose are being created and efforts will be made to appoint the additional staff expeditiously.

चौधरी नेत राम : क्या यह lady doctor Civil Hospital हिसार में ही काम करती है या किसी मिल्ज़ में जाकर भी अपने फरायज़ को सर अंजाम देती है ?

मंत्री : इस बारे आप separate notice दें तो पता करके बता दिया जाएगा।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ beds ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਧਾਈ ਹੈ ਕੀ ਉਹ beds ਦਰਖਤਾਂ ਹੇਠ ਲਾਏ ਹਨ ਜਾਂ ਸ਼ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਵਰਾਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਬੰਧ building ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ staff ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਇਕ ਆਮ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਮਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ beds ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਵਧਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ accommodation ਕੋਈ provide ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਥੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੂਰ ਹੋਣ accommodation ਦੇ arrangement ਵਿੱਚ ਖਰਾਬੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੇਰਾ ਇਹ objection ਹੈ।

ਮੰਤਰੀ : Arrangement ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ off-hand ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਜਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵੇਲੇ commitment ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ ।

CASE OF THEFT OF COPPER PLATES IN PONG DAM PROJECT

***1283. Sardar Lakhi Singh Chaudhri** : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether there has been any case of theft of copper plates in the Pong Dam Project recently ;

(b) the stage at which the case is at present and the reasons for delay in putting the challan in the court ;

(c) whether he is aware that a car entered Sansarpur terrace during any of the prohibited hours ; if so, its number together with the name of its owner and those of occupants ; and the reasons for its entry ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. one case.
(b) Case has been put in court.
(c) No.

ISSUE AND CANCELLATION OF ARMS LICENCES IN DISTRICT BHATINDA

*1484. **Comrade Babu Singh Master** : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of arms licences issued from 1st September, 1961 to 31st August, 1962 by the Government in the district of Bhatinda, month-wise, tehsil-wise and to whom issued ;

(b) the number of arms licences cancelled in the said district, during the said period, tehsil-wise, stating the names of such licensees with reaons for the cancellation in each case ?

Shri Mohan Lal : (a) It is not in public interest to disclose the information asked for . However, any specific case brought to the notice of Government will be duly looked into.

(b) The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with the benefits sought to be derived by the Member. However, an enquiry will be made by Government into any particular case that the Member may wish to bring to their notice.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ Government ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਕ border-area ਹੈ, arms ਦੇ licence ਦੂਜਿਆਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਕਿਉਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ Government ਦੀ ਇਕ uniform policy ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਕ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (The Government has adopted a uniform policy in this matter and action is taken accordingly.)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਹੁਣ Government ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ unstarred ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ policy matter ਹੈ ਹੋਰ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। (It is a policy matter and no reply is expected from the Government.)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ notice ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਲੂਮ ਹੈ ਕਿ licenced ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਕਿਤੇ murder ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ ?

Mr. Speaker: This question does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਸਤਾ 'ਬੇ' ਵਿਚ ਦਰਜ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ arms licences ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : Information ਦਾ ਏਥੇ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। (The question of giving information in this regard does not arise.)

RECRUITMENT OF P.A.P. JAWANS

***1813. Babu Ajit Kumar** : Will the Home Minister be pleased to state the total number of P.A.P. Jawans recruited, district-wise , in the State since 1950 uptodate along with the number of those belonging to Scheduled Castes amongst them and their percentage in non-gazetted ranks ?

Shri Mohan Lal : A statement showing the total number of Constables (Jawans) recruited in the P.A.P., district-wise, during the period 1st January, 1950 to 10th February, 1963, and the number of those belonging to Scheduled Castes amongst them, is laid on the Table of the House. The percentage of officials belonging to Scheduled Castes in non-gazetted ranks of the P.A.P. (from Inspector down to Constable) is a little over 14 per cent.

STATEMENT

Serial No.	District		No. of P.A.P. jawans recruited from 1st January, 1950 to 10th February, 1963
1	Jullundur	..	1,750
2	Gurdaspur	..	1,965
3	Amritsar	..	2,388
4	Hoshiarpur	..	1,367
5	Ferozepore	..	718
6	Kangra	..	1,054
7	Ludhiana	..	438
8	Ambala	..	181
9	Karnal	..	270
10	Rohtak	..	2,374
11	Hissar	..	444
12	Gurgaon	..	706
13	Simla	..	8
14	Patiala	..	98
15	Kapurthala	..	301
16	Bhatinda	..	209
17	Sangrur	..	169
18	Mahindergarh	..	619
19	Outside the State	..	702
	Total	..	15,761
	Number of Scheduled Castes amongst them		2,268

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਆਯਾ P. A. P. ਦੀ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ P. A. P. ਦੀ ਕੋਈ reservation ਦੀ percentage ਵੀ ਰਖੀ ਗਈ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਅਸਲ ਵਿਚ P. A. P. ਵਿਚ reservation ਦੀ ratio ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ; Scheduled Castes 19 ਫੀ ਸਦੀ, Backward Classes 2 ਫੀ ਸਦੀ ; in all 21 ਫੀ ਸਦੀ। ਚੂੰਕਿ ਪਹਿਲੀ percentage ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਮੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਹੁਣ ਭਰਤੀ 50 ਫੀ ਸਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

श्री जगन्नाथ : क्या वज़ीर साहिब यह बतायेंगे कि जो भर्ती की जाती है आया 21% reservation अब की है या पहले से ही चली आ रही है और अब यह 30--40% कर दी गई है ?

श्री अध्यक्ष : कि पिछली recruitment की कमी को पूरा करने के लिये अब यह 21% से 50% कर दी गई है। (The hon. Minister has said that it has been increased from 21% to 50% in order to make up their shortage in recruitment made previously.)

Sardar Gurnam Singh : Will the Home Minister be pleased to state whether it is less or more ?

Home Minister : It is less.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ Scheduled Castes ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਜਿਤਨੀ fixed ratio ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਤਨੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ Police Officers ਦੀ ਭਰਤੀ ਵਿਚ Scheduled Castes ਨੂੰ ਪੂਰੀ percentage ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਮੈਂ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ percentage ਵੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਪੁਲਸ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਵਾਸਤੇ Scheduled Castes ਲਈ qualifications ਵਖਰੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਵਖਰੀਆਂ ਹਨ ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ qualifications ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ ?

मंत्री : थोड़ा सा फर्क रखा हुआ है। छाती की चौड़ाई में और कद में फर्क है शायद इन के लिए दूसरों के मुकाबला में एक इंच कम रखा हुआ है। बाकी और फर्क कोई नहीं है।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਕੀ academic qualifications ਵਿਚ ਵੀ ਫਰਕ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਨਹੀਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ ਛਾਤੀ ਤੇ ਕਦ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਲੰਬਾਈ ਵਿਚ ਫਰਕ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

STARRED QUESTION No. 2005

Mr. Speaker : This question has been postponed.

Home Minister : I have got the reply ready with me. I am sorry, if the information has not reached the Punjab Vidhan Sabha Secretariat.

Note :—Please see st. Q. No. 2005 in the Annexure.

Mr. Speaker : The hon. Home Minister may reply this question.

Home Minister : It is not in the public interest to disclose the information asked for.

कामरेड राम प्यारा : मिनिस्टर साहिब ने जवाब में यह फर्माया है कि जिन political workers का नाम बदमाशों की lists में है उन के बारे में information disclose नहीं की जा सकती। मैं पूछना चाहता हूँ कि इस के बताने में इन्हें एतराज़ क्या है ?

मन्त्री : गवर्नमैंट की यह policy है कि इस के पास जो ऐसी information है उसे disclose न किया जाए। इस लिये यह disclose करना मुनासिब नहीं।

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि जो political workers आज कल बदमाशों की list में दर्ज हैं क्या उन सब का नाम उस list में आज़ादी मिलने से पहले से आ रहा है या उन में कुछ ऐसे भी हैं जिन का नाम बाद में इस list में रखा गया हो ?

मन्त्री : मैं ने जवाब में न हां कहा है और न ही न कहा है। फिर पता नहीं माननीय मैम्बर कैसे यह पूछ रहे हैं। मैं ने तो जवाब में कहा है कि गवर्नमैंट की यह policy नहीं कि जो बदमाशों की लिस्ट में है उन के नाम बताए जाएं।

कामरेड राम किशन : मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि political sufferers जिन का नाम बदमाशों की list में है, उन के बारे में कुछ बताना public interest में नहीं है। लेकिन मैं पूछना चाहता हूं कि क्या किसी political sufferer का नाम बदमाशों की list में रखना मौजूं है ?

मन्त्री : मैं तो general question पर बोल रहा था मैं ने असूली तौर पर गवर्नमैंट की position वाज़ह की है कि जिन के नाम बदमाशों के register में दर्ज होते हैं उन के बारे में हमारे लिए कोई information देना मुनासिब नहीं है क्योंकि वह secret information होती है। लेकिन मैं मैम्बर साहब को offer करता हूं कि अगर कोई ऐसा case हो जिस में किसी political sufferer का नाम ऐसे register में हो तो वह मेरे notice में ले आएं। I will look into it. मेरे ख्याल में ऐसा कोई case नहीं होगा।

श्री अध्यक्ष : आया आज़ादी से पहले के किसी political worker का नाम 'बस्ता बे' में दर्ज है या कि नहीं है ? आप के जवाब से तो ऐसा मालूम होता है कि ऐसे कई political workers हैं जिन के नाम 'बस्ता बे' में अब भी दर्ज हैं। (Will the hon. Minister please make the position clear as to whether the name of any political worker of the pre-Independence period is still entered in 'Register B' of the Police ? It appears from his reply that the names of some political workers are still on that register.)

मन्त्री : मेरे notice में, स्पीकर साहब, ऐसा कोई case नहीं हैं। इस लिये मैं हाउस से दरखास्त करूंगा कि मेरे जवाब का कोई ऐसा मतलब न निकाला जाए। मेरा

तो पहले ही यही जवाब था कि हम असूली तौर पर कोई ऐसी information public नहीं करते। यह information secret होती है और secret ही रखी जाती है। मेरे जवाब से कोई और मतलब न निकला जाए।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या मिनिस्टर साहब बताएंगे कि आम बदमाशों की जो list होती है वह भी क्या secret ही रखी जाती है?

मन्त्री : आम तौर पर रखी जाती है।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਬਦਮਾਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਪੁਲਸ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਦੀ list ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

खान अब्दुल गफ्फार खां : क्या Home Minister साहिब फरमायेंगे कि जब थानों में बसता 'अलफ' और बसता 'बे' के बदमाशों की लिस्टें लगी हुई होती हैं तो फिर उन के बारे में यहां बताने में क्या हर्ज है?

मन्त्री : Police ने अपनी reference के लिये वह lists रखी होती हैं लेकिन वह public नहीं की जातीं।

खान अब्दुल गफ्फार खां : जो लोग बस्ता 'अलफ' और बस्ता 'बे' में होते हैं उन की photos पब्लिक के लिए लटकाई हुई होती हैं। क्या यह बात ठीक है या नहीं?

मन्त्री : अपनी information के लिये वह photo और लिस्टें रखते हैं। वह public को बताने के लिये नहीं होतीं।

श्री मंगल सेन : On a point of order, Sir. क्या मैं जान सकता हूं कि जो information निचले level पर शराआम मिलती है उस के बारे में Minister साहिब को यहां बताने में क्या hesitation होती है?

गृह मन्त्री : स्पीकर साहिब, अगर हम किसी list को public कर दें तो Government could be sued for that.

श्री अध्यक्ष : पंडित जी आप को बतौर Home Minister यह पता होना चाहिए कि थानों के बाहिर लिस्टें लगी हुई होती हैं। तो फिर आप को इस सवाल का जवाब देना चाहिए कि आजादी से पहले जो political sufferer थे उन के नाम बस्ता 'अलफ' या बस्ता 'बे' में रखे गए हैं या नहीं। (The Home Minister as such ought to know that these lists are generally put on the notice board outside the police stations. Therefore he should tell the House whether or not the names of the political sufferers of the pre-independence days are on register 'A' or 'B' of the police.)

मुख्य मन्त्री : यह तो पक्की बात है कि किसी political sufferer का नाम नहीं है। लेकिन अपनी information के लिये Police secret लिस्ट रख सकती है। वह नहीं बताई जा सकतीं।

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, जो lists police stations में लगी हुई होती हैं जब उन को सब public देख सकती है तो फिर सरकार को यहां बताने में क्यों डर लगता है ?

मुख्य मन्त्री : Policy हमारी यही है कि कोई और न देखे लेकिन अगर कोई अंदर जा कर देख ले और थाने वाले उस बात का ख्याल न करें तो वह और बात है। They are not for the public. The hon. Member should understand this.

श्री अध्यक्ष : जहां तक उन कागजों का ताल्लुक है जो इन के दफतर में पड़े हों, हो सकता है कोई उन्हें देख ले, मगर यह जो लिस्टें होती हैं यह तो ऐसी जगह लगी रहती हैं जो कि कोई भी अन्दर जाने वाला आदमी देख सकता है। (So far as the papers lying in their offices are concerned, it is just possible that someone might go in and see them but these lists are hung at such a place where they can be seen by anyone going inside the police station.)

सरदार गुरनाम सिंह : इस से भी ज्यादा यह कि पब्लिक ही के सामने उन बदमाशों को बुलाया जाता है, और लम्बरदार वगैरह से पूछा जाता है कि उन को उस लिस्ट में रखा जाए या निकाल दिया जाए ।

मुख्य मन्त्री : हो सकता है कि publicly ऐसा होता हो। As a matter of principle, the Government have no right to publicaly exhibit or do such things. But, sometimes things are done which are contrary to the principles.

चौधरी नेत राम : वजीर साहिब ने बताया है कि जो political sufferers हैं जिन को उस लिस्ट में रखा हुआ है.....

श्री अध्यक्ष : उन्होंने कहा है कि किसी को नहीं रखा हुआ। (The hon. Minister has stated that no political sufferer is on that list.)

Chief Minister : There are no political sufferers on such a list.

चौधरी नेत राम : क्या इन लोगों में कांग्रेसी ही हैं या आपोजीशन से भी हैं ?

श्री अध्यक्ष : उन्होंने बताया है कि आजादी से पहले के पोलीटीकल वर्करज़ में से कोई नहीं है। (He has stated that no political workers of pre-independence days are among them.)

श्री बलरामजी दास टंडन : वहां तो हर एक publicman से यह कहा जाता है कि यह है उन के फोटो, यह बदमाश हैं, यह 420 है ताकि उन से बच सको। मैं हैरान हूं कि यह सूचना यहां देने में क्या मुश्किल है ?

श्री अध्यक्ष : वह बता सकते हैं, गवर्नमैंट बता नहीं सकती। (The Police officials can give out that information but not the Government.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਦਸ ਨੰਬਰ ਦੀ list ਵਿਚ ਰਖੇ ਗਏ

ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ privately ਦਸ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇ ਕੇ ਅਪਣਾ ਨਾਮ remove ਕਰਾ ਲੈਣ ? (ਹਾਸਾ)

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਆਪ ਜਿਥੇ ਵੀ ਰਹੋਗੇ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਵਰਕਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਹੜਾ ਇਸ House ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ ਬਸਤਾ 'ਬੇ' ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ: ਮੇਰੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ: ਇਹ ਗਲ ਤਾਂ ਪਰਸੋਂ ਦੀ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਛਪੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ M.L.A. ਦਾ ਨਾਮ ਬਸਤਾ 'ਬੇ' ਵਿਚ ਹੈ।

श्री अध्यक्ष : आप ने कहा है......... A police officer made a categorical statement to that effect. (The hon. Minister stated that a police officer made a categorical statement to that effect).

गृह मन्त्री : मैं ने कहा है कि यह मेरे इल्म में नहीं है।

सरदार लछमन सिंह गिल : जनाब, आप ने फैसला किया है कि statement पर सवाल नहीं पूछना चाहिए मगर जब हमारी आंखों के सामने ही किसी मर्द को औरत कहा जाए तो हमारा हक बनता है कि हम इन से पूछें। यह कहा गया कि बाहर की जो यहां पहले सरकार थी उस ने सियासी वर्करों को बसता 'बे' में रखा हुआ था मगर अपनी सरकार ने उन को इस में से निकाल दिया तो क्या यह बताएंगे कि क्या सरदार मक्खन सिंह तरसिक्का सियासी वर्कर हैं, क्या उस का किसी सियासी पार्टी से ताल्लुक है, वह पोलीटीकल सफरर है या नहीं ? अगर है तो क्या वह बसता 'बे' में है। अगर उस का नाम उस में है तो क्या उस को सरकार वहां से निकालने के लिये तैयार है ?

Mr. Speaker : It is better not to discuss the Honourable Member in the House. मामला प्रिविलेजज़ कमेटी के सामने है। आप सारे facts उस के सामने रख दें। यहां इस तरह से इस बात को उठाना अच्छा नहीं लगता। (It is better not to discuss the hon. Member in the House. This matter is already before the Privileges Committee. The hon. Member can place all the facts before that Committee. It does not look proper to raise this matter here in this way.)

CIVIL DEFENCE ORGANIZATION IN THE STATE

***2006. Comrade Ram Chandra :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the names of different Civil Defence Organizations recently formed in the State in connection with the defence of the State and the functions of each ;

(b) the amount, if any, allotted to each of the said Organizations from the State Exchequer for the current year ;

(c) whether any circular of the Union Government asking for the unification of all such Organizations into one Organization has recently been received by the State Government ; if so, the action taken thereon ?

Shri Mohan Lal : (a) , (b) and (c) Statement containing the requisite information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a) (i) Home Guards, Civil Defence, Rifle Training Scheme, and Punjab Raksha Dal.

(ii) *Home Guards* .. It is a body constituted to discharge such functions as relate to protection of persons, security of property or public safety as may be assigned to them by the Government. It will also provide manpower for maintaining essential services.

Civil Defence .. To provide services for offering organised assistance to the public to meet the Emergency arising out of enemy action, particularly air-raids.

Rifle Training Scheme To train the maximum number of able bodied persons in handling of rifles.

Punjab Raksha Dal To train the volunteers in the State to serve as a vanguard of trained, self-reliant disciplined and self-confident personnel who may prove of considerable assistance in raising the morale of the people.

(b) *Home Guards, Civil Defence and Rifle Training Scheme.*—A combined allocation of funds amounting to Rs 56 lacs for Home Guards, Civil Defence and Rifle Training Scheme was made. However, out of this amount it is proposed to spend only a sum of Rs 42,99,000 during the current financial year, due to non-availability of certain essential items.

Raksha Dal.—Out of a total sum of Rs 7,32,000 for the current financial year a sum of Rs 3,02,252 has been spent upto 31st January, 1963.

(c) Yes. It has been decided to amalgamate Raksha Dal, Rifle Training Scheme with the Home Guards.

SEPARATION OF JUDICIARY FROM EXECUTIVE IN THE STATE

***2063. Comrade Ram Piara :** Will the Home Minister with reference to reply to Starred Question No. 1171 printed in the list of questions for 7th January, 1962 be pleased to state—

(a) whether he has received any Registered A. D. communication from a Legislator of Karnal District in connection with the separation of Judiciary from the Executive during the month of January, 1963 ; if so, a copy thereof be laid on the Table of the House ;

(b) with reference to reply to parts (a) and (b) of the question referred to in part (a) above whether Government have reviewed the position in regard to the remaining 8 districts in the State ; if so, when and with what result ; if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. A copy of the communication in question is laid on the Table of the House.

(b) No. The time for reviewing the position is not yet ripe.

Copy of letter (Registered A.D.) dated the 7th January, 1963, *from Comrade Ram Piara, M.L.A., Karnal to Shri Mohan Lal, Home Minister, Punjab, Chandigarh.*

Dear Sir,

I want to draw your kind attention towards the reply given by you ,—*vide* my Assembly Question No. 1171 , dated 7th November, 1962, in respect of "Separation of Judiciary from the Executive".

The question was addressed to the Chief Minister as it was a matter of Policy. Part (c) question was "whether any representation on the subject above were received by him" that is by the Chief Minister but in reply you have stated in part (c) None.

I want the clarification from you as the reply is not correct, because I had received a letter from the Chief Minister, in response to my representation. The copies of both, that is the representation by me and reply of the Chief Minister, are enclosed for your ready reference.

I took up this issue with the Vidhan Sabha Secretariat and have been advised by that Secretariat to deal with the Minister directly.

I was constrained to learn the contents of the reply as the question was addressed to the Chief Minister but replied by you and again before replying it was your legal duty to enquire from the Chief Minister's Secretariat.

Now I would therefore request to kindly correct the reply and inform the Vidhan Sabha Secretariat with a copy to me for which I shall feel obliged.

Thanking you.

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि सरकार ने यह पोजीशन पहले कब review की थी ?

मन्त्री : यह पोजीशन तो कई बार review की गई है मगर पिछली दफा यह 1962 में की गई थी।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ 29 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ :

"I acknowledge receipt of your letter regarding separation of judiciary. I am looking into the matter".

ਤੇ ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 29 ਸਤੰਬਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਕੋਈ ਗੌਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਤਾਰੀਖ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਗੌਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ 1962 ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਗੌਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਮੁਨਾਸਬ ਵਕਤ Judiciary ਨੂੰ Executive ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਮੇਰਾ specific question ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਇਸਤੇ ਗੌਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਰੀਖ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਲੇਕਿਨ 1962 ਵਿਚ ਇਸਤੇ ਗੌਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਣੇ letter ਵਿਚ ਪੁਛਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । :

" I want the clarification from you as the reply is not correct, because I had received a letter from the Chief Minister, in response to my representation. The copies of both, that is the representation by me and reply of the Chief Minister, are enclosed for your ready reference."

ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਤੇ ਗੌਰ ਹੋਇਆ, ਜੇਕਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ date ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਲੇਕਿਨ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਇਸ ਤੇ ਗੌਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹੋ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ announce ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ separation of Judiciary

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ]

from Executive ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਸ ਪਾਲਿਸੀ ਵਿਚ ਹੁਣ ਫਰਕ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਬਤੌਰ ਪਾਲਿਸੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ concede ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ Directive Principle ਵੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਮੁਨਾਸਬ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕਿਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਮੁਨਾਸਬ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਤ ਹਨ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੁਸ਼ਕਲਾਤ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਉਹ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹਨ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ਮੈਂ ਵੀ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤ ਹਨ। ਉਹ ਛਿਪੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ 19 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 10—11 ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ separation ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਕਿ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ point of order ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ view ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ view ਦਿਤਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਦਸਣਗੇ। ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ view ਠੀਕ ਹੈ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚਲੋ ਛਡੋ ਇਹ ਗੱਲ। (The hon. Member should please leave this matter.)

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਨਹੀਂ ਜੀ, ਇਹ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ interference ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸਬੂਤ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

Mr. Speaker : The Honourable Member should not make any speech. The Honourable Minister has stated what he wanted to say.

Sardar Gurnam Singh : The Honourable Minister told us previously and today as well that separate judiciary was working well. May I know the reasons why the judiciary has not been separated completely from the executive so far although the Directive Principles of the Constitution require its separation in ten years ?

Minister : This is due to the persistent agitations, unrest and other activities that had been going on in the State for the last several years as well as the present Emergency.

Sardar Gurnam Singh : Is the Honourable Home Minister aware that in the Governor's Address, which is a statement of policy of the Government, it has been stated that there is perfect law and order in the State ?

Home Minister : That is a different thing. Perfection in law and order is because of the Government and not the elements which sought to disturb the peace in the State.

Sardar Gurnam Singh : Is the Honourable Home Minister aware that judiciary also forms part of the Government?

Minister : Yes, it does. I also hold portfolio of Justice and, therefore, I know it.

Sardar Gurnam Singh : I doubt very much.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि स्टेट के अन्दर जो unrest बताया आपने यह सिर्फ 8 या 10 ज़िलों तक ही महदूद है या सारे सूबे में हैं ?

Minister : It has been alround. But, the Government had been putting extra efforts in these places.

Comrade Ram Piara : Will the Home Minister be pleased to state whether the Punjab High Court advised the Punjab Government to separate the judiciary from the executive.

Minister : I do not exactly know that. But, in view of the Directive Principles of the Constitution, it would hardly make any difference if there is any advice from one quarter or the other.

ARREST OF POLICE OFFICERS IN FEROZEPORE UNDER THE EXCISE ACT

***2130. Sardar Gurdial Singh Dhillon :** Will the Home Minister be pleased to state whether any police officer was arrested under the Excise Act alongwith some other persons for possessing illicit liquor in December, 1962, or January, 1963, in Ferozepore; if so, the action, if any, so far taken against him ?

Shri Mohan Lal : Yes. Constable Krishan Lal, No. 884. He was placed under suspension immediately. He will be challaned as soon as the report of the Chemical Examiner is received that liquor was recovered from him.

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या होम मिनिस्टर साहब बतलायेंगे कि उस में कोई गवर्नमैंट का आदमी भी शामिल था ?

मन्त्री : यह मुझे पता नहीं ।

श्री मंगल सेन : उन्होंने ,स्पीकर साहिब, यह जवाब दिया कि उस में अफसर शामिल था तो वह अफसर कौन था ? क्या कांस्टेबल भी अफसर होता है ?

श्री अध्यक्ष : कांस्टेबल भी अफसर ही है । (A constable, too, is an officer)

श्री मंगल सेन : बहुत अच्छा जी ।

PROMOTIONS EFFECTED IN THE POLICE DEPARTMENT

***2187. Pandit Charanji Lal Sharma :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) The number of Sub-Inspectors recently promoted as Inspectors and the Assistant Sub-Inspectors promoted as Sub-Inspectors ;

(b) the criteria for such promotions?

Shri Mohan Lal : (a) Sixty three S.Is. and 74 A.S.Is. have been promoted as Inspectors and Sub-Inspectors, respectively, since 1st October 1962.

[Home Minister]

(b) The criteria for promotions in the Police Department is that promotions are made by selection tempered by seniority and that efficiency and honesty are the main factors governing selection.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Is the large number of promotions due to the present Emergency or is it just a matter of routine?

Minister : Most of the promotions are due to the present Emergency.

Pandit Chiaranji Lal Sharma : Is it in the knowledge of the Home Minister that rights of certain Sub-Inspectors have been ignored simply because they have incurred the displeasure of their local S. Ps., but, otherwise, they have blotless career?

Minister : I do not accept this position, as I have already stated that efficiency and honesty are the main factors governing promotion

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Home Minister kindly make it clear that if such instances are brought to Government's notice, they will be prepared to look into them?

Minister : As is the policy of the Government, they have no objection to looking into such complaints coming to their notice.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या Home Minister साहिब बताएंगे कि efficiency और honesty के basis पर respective districts के Superintendents of Police की तरफ से recommendation होती है या सरकार independent agency से recommendation कराती है ?

श्री अध्यक्ष : जो procedure है उस के मुताबिक किया जाता है। (It is done according to the procedure.)

ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : District ਦੇ concerned S. P ਕੋਲੋਂ honesty ਤੇ efficiency ਦਾ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟ ਲੈ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ independent agency ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : Independent agency ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ । ਹਰ ਇਕ ਦਾ record ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਅਫਸਰ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਥਲੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ reports ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ record ਤੇ files ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੁਝ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਹਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, promotion ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ representation ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ representation ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । Different rules ਹਨ—ਕੁਛ D.I.G. ਤੇ ਕੁਛ I.G deal ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ABOLITION OF JUDICIAL LOCK UP AT SONEPAT

***2189. Pandit Charanji Lal Sharma :** Will the Home Minister be pleased to state whether the judicial lock-up at Sonepat has been abolished ; if so, the reasons therefor?

Shri Mohan Lal : No.

Pandit Chiranji Lal Sharma : The Honourable Home Minister has stated 'No' in reply to my Question. Will he deny that there is no judicial lock-up at Sonepat at present ?

Mr. Speaker : The Honourable Home Minister has already stated that the judicial lock-up at Sonepat has not been abolished.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Fortunately or unfortunately, I am practising at Sonepat and I can say that there is no lock-up at Sonepat.

Minister : Sir, I would explain the position. There was a judicial lock-up temporarily. A decision was taken to convert it into a sub-jail. Later, it was thought that it could not be converted into a sub-jail. So, the statusquo has been restored. It has not been abolished. It is still there.

Pandit Chiaranji Lal Sharma : Is it in the knowledge of the Home Minister that neither the sub-jail nor the judicial lock-up is working at Sonepat these days. I know that under-trials are brought to Rohtak daily.

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : 1912 से चला आ रहा है; अब 8, 10 महीने से वहां कोई lock-up नहीं है ।

Minister : Whatever information I had, I have given. I would, however, look into the matter further.

RECURITMENT TO DIFFERENT CADRES IN THE POLICE DEPARTMENT

***2199. Chaudhri Sunder Singh :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the total number of posts filled up by direct recruitment in the cadres of S. Ps., D. S Ps. and Inspectors, Sub-Inspectors, Assistant Sub-Inspectors and Constables in the Police Department from 1st January, 1960 to date giving the number of persons belonging to the Scheduled Castes amongst them, districtwise ;

(b) whether percentage fixed by the Government for the Scheduled Castes in the services has been adhered to while making the said recruitments ; if not, the reasons therefor?

Shri Mohan Lal : (a) The information regarding the posts filled up by direct recruitment in the cadres of Deputy Superintendents of Police, Inspectors, Assistant Sub-Inspectors and Constables in the Police Department from 1st January, 1960 to 31st January, 1963 is given in the statement placed on the Table of the House. No direct recruitment is made in the ranks of Superintendent of Police and Sub-Inspector. A statement showing the districtwise recruitment of Constables during the aforesaid period is also placed on the Table of the House. Recruitment of D. S. Ps., Inspectors and A. S. I. is not made on district basis, but on State basis.

(b) The instructions of the Government regarding the percentage of reservation of vacancies in favour of Scheduled Castes have been adhered to in all cases, except in the case of recruitment of Constables. The reason for failure to adhere to the instructions regarding percentage of reservation in the rank of Constable is that adequate number of suitable candidates of prescribed physical and medical standared from these classes are not available.

Statement showing the posts filled up by direct recruitment in the ranks of D. S. Ps., Inspectors, A. S. Is. and Constables in the Police Department from 1st January, 1960 to 31st Janua y, 1963

Serial No.	Rank		Total recruitment from 1st January, 1960 to 31st January, 1963	No. of Scheduled Castes/ Tribes among those mentioned in column 3
1	2		3	4
1	Deputy Superintendent of Police	..	6	1
2	Inspector	..	5	1
3	Assistant Sub-Inspector	..	51	9
4	Constable	..	15,863	2,897

[Home Minister]

Statement showing the recruitment of Constables in the State, district-wise, from 1st January, 1960 to 31st January, 1963

District/Unit		*Number of Constables recruited*	
		Total No.	No. of Scheduled Castes/Tribes
1. Jullundur	..	535	129
2. Bhatinda	..	612	136
3. Karnal	...	425	49
4. Gurdaspur	...	496	60
5. Kangra	..	112	15
6. Ferozepore	...	533	73
7. Rohtak	...	551	152
8. Hoshiarpur	..	391	140
9. Ambala	..	710	129
10. Kapurthala	..	60	12
11. Gurgaon	..	396	54
12. Simla	..	238	52
13. Mohindergarh	..	239	33
14. Hissar	..	199	67
15. Amritsar	...	817	106
16. Ludhiana	..	664	147
17. Patiala	..	628	113
18. Sangrur	..	489	108
19. P. A. P.	..	7,631	1,304
20. Government Railway Police	...	137	18
Total	...	15,863	2,897

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

BUS FARES BETWEEN SIRHIND-BASSI AND SIRHIND-GOBINDGARH

***538. Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether there is any difference in the bus fares being charged between Sirhind-Bassi and Sirhind-Gobindgarh routes while the distance between each of the said routes is the same ;

(b) if the repy to (a) above be in the affirmative the reasons therefor?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes, but the distance is not the same.

(b) Question does not arise.

LABOUR COLONY AT PATIALA

539. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Home Minister be pleased to state the Scheme under which the Labour Colony, Patiala has been constructed?

Shri Mohan Lal : There is no scheme at present for the construction of Labour Colony at Patiala under the Subsidised Industrial Housing Scheme.

DAMAGE DONE TO CROPS AND HOUSES BY THE FLOODS AND HEAVY RAINS IN TEHSIL JAGRAON, DISTRICT LUDHIANA

598. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Minister for Reveue be pleased to state—

(a) the estimated damage done to crops and to houses by the floods and heavy rains in September, 1962 in tehsil Jagraon, district Ludhiana, villagewise ;

(b) whether any amount in the form of grant/taccavi loan has been given as a relief measure to the affected persons ; ifso their names with parentage and the names of villages to which they belong in the tehsil of the said district?

Sardar Ajmer Singh (a) A statement (Annexure A) showing damage done to crops and houses by floods and heavy rains in Jagraon Tehsil of district Ludhiana is enclosd.

(b) The affected people did not accept any grants due to National Emergency creatd by Chinese agression. Taccavi Loans were however distributed. A statement (Annexure 'B') showing full details in this respect is enclosed.

ANNEXURE 'A'

Serial No.	Name of village		Area damaged	Houses damaged
1			3	4
1	Wali Pur Kalan	..	75	31
2	Hambran	..	197	96
3	Dhatta Dua	..	10	31
4	Rupa Patti	..	22	3
5	Mania Wal	..	3	6
6	Ranke	..	92	21
7	Ghumne Wal	..	73	33
8	Kotli	..	34	6
9	Bania Wal	..	42	23
10	Talwandi Nua abad	..	40	3
11	Walipur Khurd	..	207	16
12	Aliwal	..	254	21

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village		Area damaged	Houses damaged
1	2		3	4
13	Purian	..	399	91
14	Bharowal Khurd	..	217	17
15	Leehan	..	113	47
16	Gorahur	..	118	32
17	Bhundri	..	938	72
18	Kot Manan	..	88	100
19	Sheikh Qutab	..	104	17
20	Bhaini Arian	..	132	41
21	Kiri	..	134	43
22	Madarpura	..	223	25
23	Fadia Chak	..	245	57
24	Pona	..	372	104
25	Bassian	..	320	160
26	Talwandi Khurd	..	410	74
27	Majri	..	180	28
28	Khanjarwal		142	36
29	Mandianai	..	627	50
30	Pandori	..	194	17
31	Morkriman	..	207	34
32	Rauwal	..	346	223
33	Sangat Pura	..	340	167
34	Gorsina Mukhan	..	25	117
35	Rurka	..	470	74
36	Sahauli	..	731	152
37	Bhopa rai Kalan	..	713	58
38	Abuwal	..	408	49
39	Ratowal	..	313	31
40	Toosa	..	685	89
41	Burj Hari Singh	..	543	41
42	Halwara	..	906	77
43	Rajoana Khurd	..	410	..
44	Rajoana Kalan	..	403	40
45	Tugal	..	330	19

Serial No.	Name of village		Area damaged	Houses damaged
1	2		3	4
46	Chak Chhajawal	..	40	..
47	Talwandi Rai	..	666	35
48	Bir Akhara	..	117	3
49	Kamal Pura	..	526	162
50	Binjal	..	302	30
51	Umar Pura	..	108	14
52	Burj Naklian	..	238	10
53	Seeloani	..	329	76
54	Jhohraran	..	665	98
55	Bopa Rai Khurd	..	339	58
56	Pheruarain	..	549	93
57	Katwal	..	41	..
58	Kot Umara	..	194	71
59	Gorsian Khan Mohd.	..	116	132
60	Gorsian Kadir Bux	..	244	25
61	Talwara	..	255	59
62	Sidhwan Kalan	..	705	318
63	Sidhwan Khurd	..	336	168
64	Birk	..	514	125
65	Barsnal	..	403	135
66	Dhottar	..	191	63
67	Swaddi Khas	..	1,205	401
68	Bhagowal Kalan	..	766	32
69	Talwandi Kalan	..	684	130
70	Dhat	..	372	34
71	Sheikhu Pura	..	403	61
72	Gurah	..	959	343
73	Mann	..	991	335
74	Sohian	..	688	181
75	Gagra	..	472	102
76	Aligarh	..	283	138
77	Raqba	..	872	113

[Revenue Minister)

Serial No.	Name of village	Area damaged	Houses damaged
1	2	3	4
78	Jangpur ..	591	92
79	Hissowal ..	466	75
80	Mohie ..	1,182	121
81	Khandoor ..	722	121
82	Ghuman ..	267	66
83	Bdhul ..	253	33
84	Jassowal ..	552	123
85	Sudhar ..	1,092	93
86	Akalgarh ..	357	164
87	Heeran ..	831	45
89	Braich ..	908	16
90	Hans ..	1,645	43
91	Pabbian ..	406	282
92	Kular ..	714	77
93	Mirpur ..	214	95
94	Bir Gagra ..	148	117
95	Agwar Poona ..	697	35
96	Raikot ..	2,376	97
97	Suja Pura ..	502	929
98	Chhajawal ..	568	83
99	Chacharari ..	430	115
100	Bardekey ..	333	75
101	Dholan ..	474	39
102	Agwar Ladhia ..	637	132
103	Agwar Rahlan ..	540	54
104	Agwar Dalla ..	450	54
105	Khosa ..	430	10
106	Dangian ..	439	76
107	Rasulpur ..	1,557	114
108	Dalla ..	1,445	119

Serial No.	Name of village		Area damaged	Houses damaged
1	2		3	4
109	Akhara	..	1,177	153
110	Roomi	..	780	138
111	Chima	..	404	138
112	Randhir Garh	..	187	67
113	Bhamipura	..	1,180	51
114	Deharka	..	1,117	168
115	Mallah	..	1,353	276
116	Manukey	..	2,683	446
117	Basuwal	..	210	17
118	Lamma	..	518	53
119	Bassian	..	2,065	400
120	Satowal	..	226	21
121	Jatpura	..	630	102
122	Shahjananpur	..	331	50
123	Ramgarh Sibian	..	483	82
124	Nathowal	..	825	187
125	Accharwal	..	459	38
126	Lakha	..	1,853	190
127	Chakar	..	2,519	276
128	Hathur	..	1,498	315
129	Burj Kalara	..	329	101
130	Bhamal	..	547	37
131	Saleem Pura	..	636	87
132	Bhaini Gujran	..	176	44
133	Sidhwan Bet	..	813	68
134	Shafi Pura	..	66	16
135	Abupura	..	402	66
136	Malsian Bajan	..	500	49
137	Gidderwindi	..	752	158
138	Lodhiwala	..	204	19

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village		Area damaged	Houses damaged
1	2		3	4
139	Kakar	..	475	89
140	Mand Tihara	..	26	..
141	Sherpura	..	50	..
142	Patti Sultanai	..	129	39
143	Taraf Kotli	..	94	15
144	Ahagran	..	67	6
145	Manber Pura	..	174	22
146	Sodhiwala	..	310	65
147	Fatehgarh Sibian	..	570	149
148	Galib Ran Singh	..	289	160
149	Galip Khurd	..	318	134
150	Sherpur Khurd	..	323	213
151	Sheikh Daulat	..	489	149
152	Janet Pura	..	313	64
153	Sadarpura	..	425	102
154	Bangsipura	..	331	72
155	Lilan	..	584	213
156	Tapar Harnian	..	51	2
157	Ramgarh	..	701	223
158	Balsian Bhaikey	..	290	29
159	Jandi	..	489	105
160	Basulpur	..	405	104
161	Bazurg	..	372	69
162	Chimna	..	579	160
163	Malik	..	753	185
164	Bodal Wala	..	239	23
165	Swaddi Khurd	..	302	63
166	Sherpur Kalan	..	967	91
167	Galib Kalan	..	1,752	529
168	Amargarh Kaler	..	481	169
169	Agwar Gujjaran	..	1,255	380
170	Jagraon City	..	9	395
171	Agwar Khawaja Baju	..	300	136
172	Agwar Lopon Khurd	..	320	..
173	Agwar Lopon Kalan	..	316	..
174	Kaunkey	..	2,422	628
175	Patti Sham Singh	..	308	59

ANNEXURE 'B'

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs
1	Deharke ..	Charan Singh, son of Harnam Singh	..	50·00
2	Do	Bhagat Singh, son of Puran Singh	..	50·00
3	Do	Magar Singh, son of Gawan Singh	..	50·00
4	Do	Desonda Singh, son of Sewa Singh	..	50·00
5	Do	Bhan Singh, son of Harnam Singh	..	50·00
6	Do	Kehar Singh, son of Hiwa Singh	..	50·00
7	Do	Partap Singh, son of Budh Singh	..	50·00
8	Do	Gurdial Singh, son of Deepa Singh	..	50·00
9	Do	Babu Singh, son of Sunder Singh	..	50·00
10	Do	Arjan Singh, son of Lal Singh	..	50·00
11	Do	Hardial Singh, son of Ajit Singh	..	50·00
12	Do	Harnam Singh, son of Pakhar Singh	..	50·00
13	Do	Sarain Singh, son of Wazir Singh		50·00
14	Do	Nika Singh, son of Attar Singh	..	50·00
15	Do	Nika Singh, son of Ram Singh	..	50·00
		TOTAL	..	750·00
1	Swaddi Khurd	Mahan Singh, son of Jameet Singh	..	40·00
2	Ditto	Gurdev Singh, son of Jawala Singh	..	40·00
3	Ditto	Ajit Singh, son of Gurbachan Singh	..	40·00
4	Ditto	Natha Singh, son of Mangal Singh	..	40·00
5	Ditto	Bhajan Singh, son of Dewa Singh	..	40·00
6	Ditto	Majer Singh, son of Puran Singh	..	40·00
7	Ditto	Sajan Singh, son of Inder Singh	..	20·00
8	Ditto	Sewa Singh, son of Ralla Singh	..	20·00
9	Ditto	Jal Singh, son of Mahan Singh	..	20·00
		Total	..	300·00
1	Malsian Bhaike	Sajan Singh, son of Sunder Singh	..	20·00
2	Ditto	Santokh Singh, son of Mohan Singh	..	20·00
3	Ditto	Shrimati Sham Kaur, d/o Pala Singh	..	20·00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
4	Malsian Bhaike	Munghal Singh, son of Sucha Singh	..	20·00
5	Ditto	Dayal Singh, son of Gooddi Singh	..	20·00
6	Ditto	Kishan Singh, son of Natha Singh	..	20·00
7	Ditto	Dogra Singh, son of Rup Ram	..	20·00
8	Ditto	Karam Singh, son of Rattan Singh	..	20·C0
9	Ditto	Jagir Singh, son of Kaku Singh	..	20·00
10	Ditto	Dilbag Singh, son of Wazir Singh	..	20·00
11	Ditto	Ujjagar Singh, son of Khaman Singh	..	20·00
12	Ditto	Hari Singh, son of Kala Singh	..	20·00
13	Ditto	Munshi Singh, son of Kala Singh	..	20·00
14	Ditto	Mal Singh, son of Rooda Singh	..	20·00
15	Ditto	Sarwan Singh son of Bishan Singh	..	20·00
		Total	..	300·00
1	Bodal Wala ..	Sarwan Singh, son of Naginder Singh	..	50·00
2	Ditto	Bachittar Singh, son of Jowala Singh	..	50·00
3	Ditto	Jiwan Singh, son of Bedan Singh	..	50·00
4	Doitt	Karam Singh, son of Gurdit Singh	..	50·00
5	Ditto	Pritam Singh, son of Uttam Singh	..	50·00
6	Ditto	Mukhtiar Singh, son of Nand Singh	..	50·00
7	Ditto	Chaman Singh, son of Schdha Singh	..	50·00
8	Ditto	Titu, son of Suvmal	..	50·00
		Total	..	400·00
1	Ram Garhi ..	Arjan Singh, son of Hira Singh	..	50·00
2	Ditto	Chand Singh, son of Bagga Singh	..	30·00
3	Ditto	Gurdial Singh, son of Narain Singh	..	30·00
4	Ditto	Bhagwant Singh, son of Kishan Singh	..	30·00
5	Ditto	Sardar Singh, son of Bagga Singh	..	30·00
6	Ditto	Ranjit Singh, son of Harnam Singh	..	30·00
7	Ditto	Kaka Singh, son of Banta Singh	..	30·00
8	Ditto	Jit Singh, son of Nidhan Singh	..	30·00
9	Ditto	Raja Singh, son of Kishan Singh	..	30·00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
10	Ram Garhi	Gurmukh Singh, son of Narain Singh	..	30·00
11	Ditto	Phangan Singh, son of Bhagwan Singh	..	30·00
12	Ditto	Dayal Singh, son of Jawala Singh	..	30·00
13	Ditto	Basant Singh, son of Dhanwant Singh	..	30·00
14	Ditto	Kehar Singh, son of Jehna Singh	..	30.00
15	Ditto	Gulsara Singh, son of Jehna Singh	..	30·00
16	Ditto	Lal Singh, son of Badan Singh	..	30·00
17	Ditto	Nachhittar Singh, son of Lal Singh	..	30·00
18	Ditto	Pal Singh, son of Chaman Singh	..	30·00
19	Ditto	Nahar Singh, son of Bhala Singh	..	30·00
20	Ditto	Ajit Singh, son of Mohinder Singh	..	30·00
21	Ditto	Bishan Singh, son of Basakhi Singh	..	30·00
22	Ditto	Jagir Singh, son of Kishan Singh	..	30·00
		Total	..	660·00
1	Rattowal ..	Ujagar Singh, son of Mohan Singh	..	50·00
2	Do	Ram Chand, son of Natha	..	50·00
3	Do	Inder Singh, son of Bhagat Singh		50·00
4	Do	Hardial Singh, son of Sarwan Singh	..	50·00
5	Do	Mukhtiar Singh, son of Kartar Singh	..	50·00
6	Do	Pritam Singh, son of Roora Singh	..	50·00
7	Do	Mohan Singh, son of Bhagat Singh	..	50·00
8	Do	Gurbux Singh, son of Roora Singh	..	50·00
9	Do	Gurmail Singh, son of Roora Singh	..	50·00
10	Do	Hari Singh, son of Bhola Singh	..	50·00
11	Do	Bachan Singh, son of Chanda Singh	..	50·00
12	Do	Malkiat Singh, son of Inder Singh	..	50·00
13	Do	Lal Singh, son of Cherat Singh	..	50·00
14	Do	Harchand Singh, son of Jiwa Singh	..	50·00
15	Do	Waryam Singh, son of Rattan Singh	..	50·00
		Total		750·00
1	Bhedhel ..	Sajan Singh, son of Ganga Singh	..	50·00
2	Do	Pritam Singh, son of Rattan Singh	..	50·00
3	Do	Sucha Singh, son of Sham Singh	..	50·00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village	Name of the loanee	Amount
4	Bhedhel ..	Chanda Singh, son of Bhola Singh ..	50·00
5	Do	Lal Singh, son of Bir Singh ..	50·00
6	Do	Dasondha Singh, son of Bir Singh ..	50·00
7	Do	Bakhtawar Singh, son of Bir Singh ..	50·00
8	Do	Mejar Singh, son of Gurdit Singh ..	50·00
9	Do	Jora Singh, son of Sajan Singh ..	50·00
10	Do	Ujagar Singh, son of Dasondha Singh ..	50·00
11	Do	Kehar Singh, son of Dharam Singh ..	50·00
12	Do	Kala Singh, son of Wazir Singh ..	50.00
13	Do	Bikar Singh, son of Lal Singh ..	50.00
14	Do	Gajan Singh, son of Ghayam Singh ..	50.00
		Total ..	700.00
1	Ghuman ..	Gorishankar, son of Phuman Dass ..	50.00
2	Do	Puran Singh, son of Kishan Singh ..	50.00
3	Do	Hira Singh, son of Attar Singh ..	50.00
4	Do	Naginder Singh, son of Dhaian Singh ..	50.00
5	Do	Kartar Singh, son of Attar Singh ..	50.00
6	Do	Boor Singh, son of Hazara Singh ..	50.00
7	Do	Chanan Singh son of Roora Singh	50.00
8	Do	Banta Singh, son of Jodh Singh ..	50.00
9	Do	Bachan Singh, son of Sunder Singh ..	50.00
10	Do	Gujar Singh, son of Phuman Singh ..	50.00
11	Do	Bhajan Singh, son of Sunder Singh ..	50.00
12	Do	Babu Singh, son of Gujar Singh ..	50.00
13	Do	Gurmukh Singh, son of Phuman Singh ..	50.00
14	Do	Gurdial Singh, son of Chukar Singh ..	50.00
15	Do	Shivam Singh, son of Boor Singh ..	50.00
16	Do	Naranjan Singh, son of Kishan Singh ..	50.00
17	Do	Bachan Singh, son of Jodh Singh ..	50.00
18	Do	Raghbir Singh, son of Mehtab Singh ..	50.00
19	Do	Dalbara Singh, son of Bachan Singh ..	50.00
20	Do	Nachhatter Singh, son of Daya Singh ..	50.00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee	Amount
21	Ghuman	Dharam Singh, son of Jodh Singh ..	50.00
22	Do	Gurdev Singh, son of Isher Singh ..	50.00
23	Do	Naranjan Singh, son of Jiwa Singh ..	50.00
24	Do	Inder Singh, son of Narain Singh ..	50.0
25	Do	Basakha Singh, son of Daya Singh ..	50.00
26	Do	Karam Singh, son of Kartar Singh ..	50.00
27	Do	Kartar Singh, son of Karnail Singh ..	50.00
28	Do	Sunder Singh, son of Kishan Singh ..	50.00
29	Do	Arjan Singh son ofGian Singh	50.00
30	Do	Arjan Singh, adopted son of Harnam Singh ..	50.00
31	Do	Dalip Singh, son of Nand Singh ..	50.00
32	Do	Surjan Singh, son of Roor Singh ..	50.00
33	Do	Shrimati Hukmi Devi, wd/o of Charanji Lal ..	50.00
34	Do	Sant Singh, son of Roor Singh ..	50.00
35	Do	Naranjan Singh, son of Harnam Singh ..	50.00
36	Do	Surjit Singh, son of Jiwa Singh	50.00
37	Do	Nirmal Singh, son of Prem Singh ..	50.00
38	Do	Shrimati Gurdev Kaur, wife of Mal Singh ..	50.00
39	Do	Sant Kaur, w/o of Bachan Singh ..	50.00
		Total ..	1,950.00
1	Hissowal ..	Ajaib Singh, son of Santa Singh ..	50.00
2	Do	Surjit Singh, son of Kartar Singh ..	50.00
3	Do	Sant Singh, son of Bir Singh ..	50.00
4	Do	Dhanan Singh, son of Mala Singh ..	50.00
5	Do	Sant Singh, son of Chanan Singh ..	50.00
6	Do	Gulzara Singh, son of Kartar Singh ..	50.00
7	Do	Santa Singh, son of Bir Singh ..	50.00
8	Do	Gurdev Singh, son of Jagir Singh ..	50.00
9	Do	Jarnail Singh, son of Chanan Singh ..	50.00
10	Do	Jagir Singh, son of Chanan Singh ..	50.00
11	Do	Chaman Singh, son of Sunder Singh ..	50.00
12	Do	Waryam Singh, son of Sunder Singh ..	50.00
13	Do	Nachhitter Singh, son of Chanan Singh ..	50.00
14	Do	Bakhtawar Singh, son of Dharam Singh ..	50.00
		Total ..	700.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village	Name of the loanee	Amount
1	Ahuwal ..	Gurbachan Singh, son of Bir Singh ..	50.00
2	Do	Bachan Singh, son of Ram Singh ..	50,00
3	Do	Karnail Singh, son of Inder Singh ..	50.00
4	Do	Gurnam Singh, son of Jagat Singh ..	50.00
5	Do	Mohan Singh, son of Dewan Singh ..	50.00
6	Do	Pal Singh, son of Dasonda Singh ..	50.00
7	Do	Banta Singh, son of Hira Singh ..	50.00
8	Do	Nahar Singh, son of Hazara Singh ..	50.00
9	Do	Gurdial Singh, son of Naranjan Singh ..	50.00
10	Do	Dhantu Singh, son of Phuman Singh ..	50.00
11	Do	Kikar Singh, son of Hardit Singh ..	50.00
		Total ..	550.00
1	Sahauli ..	Pritam Singh, son of Prem Singh ..	50.00
2	Do	Pritam Singh, son of Munsha Singh ..	50.00
3	Do	Gulzara Singh, son of Pratap Singh ..	50.00
4	Do	Gurdial Singh, son of Phangan Singh ..	50.00
5	Do	Nazar Singh, son of Chittar Singh ..	50.00
6	Do	Bachan Singh, son of Mara Singh ..	50.00
7	Do	Surjit Singh, son of Sohan Singh ..	50.00
8	Do	Kartar Singh, son of Rulia Singh ..	50.00
9	Do	Babu Singh, son of Mal Singh ..	50.00
10	Do	Gurdial Singh, son of Narain Singh	50.00
11	Do	Ujagar Singh, son of Maingal Singh ..	50.00
12	Do	Bachan Singh, son of Chittar Singh ..	50.00
		Total ..	600.00
1	Akal Garh ..	Sher Singh, son of Wazir Singh ..	50.00
2	Do	Gulzar Singh, sonn of Rakhar Singh ..	50.00
3	Do	Pritam Singh, son of Bir Singh ..	50.00
4	Do	Magar Singh, son of Santa Singh ..	50.00
5	Do	Ram Singh, son of Mahtab Singh ..	50.00
6	Do	Bhajan Singh, son of Surjit Singh ..	50.00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
7	Akal Garh	Ram Singh, son of Kala Singh	..	50.00
8	Do	Sant Singh, son of Gujar Singh	..	50.00
9	Do	Jit Ram, son of Rattu Ram	..	50.00
10	Do	Bachan Singh, son of Kaka Singh	..	50.00
11	Do	Thakar Singh, son of Hari Singh	..	50.00
12	Do	Joginder Singh, son of Arjan Singh	..	50.00
13	Do	Ajit Singh, son of Inder Singh	..	50.00
14	Do	Mohar Singh, son of Amarjit	..	50.00
15	Do	Bhan Singh, son of Munshi Singh	..	50.00
16	Do	Gurdial Singh, son of Ralla Singh	..	50.00
17	Do	Surjit Singh, son of Sarwan Singh	..	50.00
18	Do	Rattan Singh, son of Lekal Singh	..	50.00
19	Do	Sarwan Singh, son of Ganga Singh	..	50.00
20	Do	Mukhtir Singh, son of Arjan Singh	..	50.00
21	Do	Balbir Singh, son of Sampuran Singh	..	50.00
22	Do	Jal Kaur, wd/o Mahan Singh	..	50.00
23	Do	Karnail Singh, son of Amar Singh		50.00
24	Do	Dayal Kaur, w.o of KartarSingh	..	50.00
25	Do	Jit Singh, son of Pritam Singh	..	50.00
26	Do	Santokh Singh, son of Sampuran Singh	..	50.00
27	Do	Bajan Singh, son of Arjan Singh	..	50.00
28	Do	Gurdev Singh, son of Kharait Ram	..	50.00
		Total	..	1,400.00
1	Talwara ..	Tirath Singh, son of Jit Singh	..	50.00
		Total	..	50.00
1	Bhaini Arain ..	Sobha Singh, son of Jowala Singh	..	50.00
2	Ditto	Nanak Singh, son of Bhola Singh	..	50.00
3	Ditto	Kesar Singh, son of Karam Singh	..	50.00
4	Ditto	Makhan Singh, son of Bikar Singh	..	50.00
5	Ditto	Talok Singh, son of Isher Singh	..	50.00
6	Ditto	Pakhar Singh, son of Badan Singh	..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
7	Bhaini Arain	Bana, son of Mehma Singh	..	50.00
8	Ditto	Mukhtiar Singh, son of Bhajan Singh	..	50.00
9	Ditto	Jagir Singh, son of Phuman Singh	..	50.00
10	Ditto	Nand Singh, son of Bir Singh	..	50 00
11	Ditto	Dena, son of Godha	..	50.00
12	Ditto	Pakhar Singh, son of Gona	..	50.00
13	Ditto	Bukhtar Singh, son of Nidhan Singh	..	59.00
14	Ditto	Sher Singh, son of Ishar Singh	..	50.00
15	Ditto	Gurnam Singh, son of Jai Singh	..	50.00
16	Ditto	Mungli Singh, son of Phiman Singh	..	50.00
17	Ditto	Daulo, son of Bhajan	..	50.00
		Total	..	850.00
1	Kaunke Kalan	Gurnam Singh, son of Arjan Singh	..	30.00
2	Ditto	Sarwan Singh, son of Atma Singh	..	30.00
3	Ditto	Magar Singh, son of Punjab Singh	..	30.00
4	Ditto	Gurdev Singh, son of Hazura Singh	..	30.00
5	Ditto	Mohan Singh, son of Bishan Singh	..	30.00
6	Ditto	Malkiat Singh, son of Sobha Singh	..	30.00
7	Ditto	Jagan Nath, son of Narain Mal	..	30.00
8	Ditto	Kehar Singh, son of Rulia Singh	..	30.00
9	Ditto	Ranjit Singh, son of Sohan Singh	..	30.00
10	Ditto	Lal Singh, son of Arjan Singh	..	30.00
11	Ditto	Sardara Singh, son of Mahnga Singh	..	30.00
12	Ditto	Kesar Singh, son of Dhatar Singh	..	30.00
13	Ditto	Sardara Singh, son of Indar Singh	..	30.00
14	Ditto	Labh Singh, son of Harnam Singh	..	30.00
15	Ditto	Naranjan Singh, son of Thakar Singh	..	30.00
16	Ditto	Sarwan Singh, son of Inder Singh	..	30.00
17	Ditto	Lakhmir Singh, son of Ralla Singh	..	30.00
18	Ditto	Lal Singh, son of Kishan Singh		30.00
19	Ditto	Magar Singh, son of Mangal Singh	..	30.00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee	Amount
20	Kaunke Kalan	Fateh Singh, son of Santa Singh ..	30.00
21	Ditto	Buta Singh, son of Natha Singh ..	30.00
22	Ditto	Bhan Singh, son of Arjan Singh ..	30.00
23	Ditto	Bhan Singh, son of Ishar Singh ..	30.00
24	Ditto	Jita Singh, son of Santa Singh ..	30.00
25	Ditto	Mahar Singh, son of Kishan Singh ..	30.00
26	Ditto	Gurdev Singh, son of Natha Singh ..	30.00
27	Ditto	Inder Singh, son of Hira Singh ..	30.00
28	Ditto	Sudgar Singh, son of Bishan Singh ..	30.00
29	Ditto	Sadhu Singh, son of Jit Singh ..	30.00
30	Ditto	Magi Singh, son of Pritam Singh ..	30.00
31	Ditto	Sucha Singh, son of Pakhar Singh ..	30.00
32	Ditto	Jita Singh, son of Mal Singh ..	30.00
33	Ditto	Sarwan Singh, son of Mahanga Singh ..	30.00
34	Ditto	Ujagar Singh, son of Tarlok Singh ..	30.00
35	Ditto	Balwant Singh, son of Partap Singh ..	30.00
36	Ditto	Bharat Singh, son of Dasonda Singh ..	25.00
37	Ditto	Nahar Singh, son of Jiwan Singh ..	25.00
38	Ditto	Rup Singh, son of Jowala Singh ..	25.00
39	Ditto	Kehar Singh, son of Mota Singh ..	25.00
40	Ditto	Thakar Singh, son of Ghaghar Singh ..	25.00
41	Ditto	Bachan Singh, son of Kehar Singh ..	25.00
42	Ditto	Gurbax Singh, son of Bagga Singh ..	25.00
43	Ditto	Amrik Singh, son of Chet Singh ..	25.00
44	Ditto	Hari Singh, son of Makla Singh ..	25.00
45	Ditto	Nachhittar Singh, son of Babu Singh ..	25.00
46	Ditto	Dalip Singh, son of Bhajan Singh ..	25.00
47	Ditto	Jagir Singh, son of Ralla Singh ..	25.00
48	Ditto	Jiwan Singh, son of Jhaiman Singh ..	25.00
49	Ditto	Gurdial Singh, son of Roor Singh ..	25.00
50	Ditto	Sant Singh, son of Hazara Singh ..	25.00
51	Ditto	Rattan Singh, son of Kapoor Singh ..	25.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
52	Kaunke Kalan	Kishan Sngh, son of Sher Singh	..	25 .00
53	Ditto	Harnam Singh, son of Ghuma Singh	..	25.00
54	Ditto	Chahla Singh, son of Bila Singh	..	25.00
55	Ditto	Karnail Singh, son of Bishan Singh	..	25.00
56	Ditto	Mohinder Singh, son of Dhian Singh	..	25.00
57	Ditto	Nachhittar Singh, son of Sohan Singh		25.00
58	Ditto	Kartar Singh, son of Pala Singh	..	25.00
59	Ditto	Naginder Singh, son of Tohala Singh	..	25.00
60	Ditto	Gurbachan Singh, son of Daya Singh	..	25.00
61	Ditto	Jowala Singh, son of Bhola Singh	..	25.00
62	Ditto	Bishan Singh, son of Sher Singh	..	25.00
63	Ditto	Magar Singh, son of Dhanna Singh	..	25.00
64	Ditto	Kehar Singh, son of Santa Singh	..	25.00
65	Ditto	Mukhtiar Singh, son of Lal Singh	..	25.00
66	Ditto	Tara Singh, son of Sardara Singh	..	25.00
67	Ditto	Naginder Singh, son of Bakhish Singh	..	25.00
68	Ditto	Kapoor Singh, son of Badawa Singh	..	25.00
69	Ditto	Magar Singh, son of Gulzara Singh	..	25.00
70	Ditto	Ginder Singh, son of Waryam Singh	..	25.00
71	Ditto	Tota Ram, son of Kehar Singh	..	25.00
72	Ditto	Bishan Singh, son of Natha Singh	..	25.00
73	Ditto	Sunder Singh, son of Jagat Singh	..	25.00
74	Ditto	Bhan Singh, son of Dayal Singh	..	25.00
75	Ditto	Kehar Singh, son of Natha Singh	..	25.00
76	Ditto	Ginder Singh, son of Kehar Singh	..	30.00
77	Ditto	Hardial Singh, son of Kartar Singh	..	30.00
78	Ditto	Bhag Singh, son of Kartar Singh	..	30.00
79	Ditto	Mehar Singh, son of Sunder Singh	..	30.00
80	Ditto	Ranjowal Singh, son of Santa Singh	..	30.00
81	Ditto	Jagir Singh, son of Ishar Singh	..	30.00
82	Ditto	Sarwan Singh, son of Nand Singh	..	30.00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee	Amount
83	Kaunke Kalan	Santa Singh, son of Mal Singh ..	30.00
84	Ditto	Jit Singh, son of Ram Singh ..	30.00
85	Ditto	Buta Singh, son of Joga Singh ..	30.00
86	Ditto	Jita Singh, son of Chater Singh ..	30.00
87	Ditto	Puran Singh, son of Santa Singh ..	30.00
88	Ditto	Ujjagar Singh, son of Bishan Singh ..	30.00
89	Ditto	Najar Singh, son of Jhaimal Singh ..	30.00
90	Ditto	Jit Singh , son of Jowala Singh ..	30.00
91	Ditto	Ram Sahai, son of Sant Singh ..	30.00
92	Ditto	Ram Pratap, son of Sant Ram ..	30.00
93	Ditto	Santa Singh, son of Bir Singh ..	30.00
94	Ditto	Sadhu Singh, son of Kishan Singh ..	30.00
95	Ditto	Naginder Singh, son of Succha ..	30.00
96	Ditto	Kapur Singh, son of Nand Singh ..	30.00
97	Ditto	Kishan Singh, son of Ghan Singh ..	30.00
98	Ditto	Kehar Singh, son of Sham Singh ..	30.00
99	Ditto	Bhajan Singh, son of Kapoor Singh ..	30.00
100	Ditto	Piara Singh, son of Bishan Singh ..	30.00
101	Ditto	Ginder Singh, son of Santa Singh ..	30.00
102	Ditto	Atma, son of Santa Singh ..	30.00
103	Ditto	Sobha Singh, son of Mita Singh	30.00
		Total ..	2,900.00
1	Lakha ..	Amar Singh, son of Kartar Singh ..	50.00
2	Do	Bachan Singh, son of Lakal Singh ..	50.00
3	Do	Gujar Singh, son of Gurdit Singh ..	50.00
4	Do	Ralla Singh, son of Bhagwan Singh ..	50.00
5	Do	Gajan Singh, son of Bir Singh ..	50.00
6	Do	Karnail Singh, son of Gajan Singh ..	50.00
7	Do	Mohinder Singh, son of Jiwan Singh ..	50.00
8	Do	Ram Singh, son of Nika Singh ..	50.00
9	Do	Bakhtwar Singh, son of Waryam Singh ..	50.00
10	Do	Magar Singh, son of Gian Singh ..	50.00

[Revenue Min ster]

Serial No.	Name of village	Name of the Loanee		Amount
11	Lakha	Munsh Singh, son of Ghulla Singh	..	50.00
12	Do	Nand Singh, son of Waryam Singh	..	50.00
13	Do	Bhag Singh, son of Tehal Singh	..	50.00
14	Do	Inder Singh, son of Sewa Singh	..	50.00
15	Do	Jowala Singh, son of Sunder Singh	..	50.00
16	Do	Arjan Singh, son of Mali Singh	..	50.00
17	Do	Kapur Singh, son of Narain Singh	..	50.00
18	Do	Arjan Singh , son of Narain Singh	..	50.00
19	Do	Bhag Singh, son of Gujar Singh	..	50.00
20	Do	Isher Singh, son of Bagga Singh	..	50·00
21	Do	Lal Singh, son of Kishan Singh	..	50·0
22	Do	Bachan Singh, son of Bakhtwar Singh	..	50·00
23	Do	Sardara Singh, son of Kishan Singh	..	50·00
24	Do	Banta Singh, son of Waryam Singh	..	50·00
25	Do	Kartar Singh, son of Arjan Singh	..	50·00
26	Do	Kartar Singh, son of Gham Singh	..	50·00
27	Do	Ajit Singh, son of Dhantri Singh	..	50·00
28	Do	Babu Singh, son of Bir Singh	..	50.00
29	Do	Gurnam Singh son of Bachint	..	50.00
30	Do	Gurdial Singh, son of Shankar Singh	..	50.00
31	Do	Ajaib Singh son of Ram Ditta	..	50.00
32	Do	Hari Singh, son of Kundan Singh	..	50. 00
33	Do	Kehar Singh, son of Mala Singh	..	50·00
34	Do	Ujagar Singh, son of Ghama Singh	..	50·00
35	Do	Bhag Singh, son of Ram Singh	..	50·00
36	Do	Mehar Singh, son of Bishan Singh	..	50.00
37	Do	Bhag Singh, son of Kehar Singh	..	50·00
38	Do	Ajaib Singh, son of Surta Singh	..	50·00
39	Do	Inder Singh, son of Niak Singh	..	50·00
40	Do	Naranjan Singh, son of Baksish Singh	..	50.00
		Total	..	2,000·00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee	Amount
1	Jassowal ..	Harbans Singh, son of Bagga Singh ..	50.00
2	Do	Niginder Singh, son of Ude Singh ..	50·00
3	Do	Jagan Singh, son of Gurdit Singh ..	50.00
4	Do	Sukhdev Raj, son of Harnam Dass ..	50.00
5	Do	Hazara Singh, son of Mangal Singh ..	50.00
6	Do	Joginder Singh, son of Tota Singh ..	50·00
7	Do	Baldev Singh, son of Atar Singh ..	50·00
8	Do	Gurdial Singh, son of Kehar Singh ..	50.00
9	Do	Sarwan Singh, son of Harnam Singh ..	50.00
10	Do	Ala Singh, son of Bhagwan Singh ..	50·00
11	Do	Sarwan Singh, son of Chanda Singh ..	50.00
12	Do	Narain Dass, son of Lal Dass ..	50.00
13	Do	Gurmukh Singh, son of Prem Singh	50.00
14	Do	Nika Singh, son of Bakhshish Singh ..	50.00
15	Do	Amrik Singh, son of Fateh Singh ..	50.00
16	Do	Chanda Singh, son of Fota Singh ..	50.00
17	Do	Nazar Singh, son of Dharam Singh ..	50·00
18	Do	Gajan Singh, son of Pakhar Singh ..	50.00
19	Do	Ajaib Singh, son of Ralla Singh ..	50.00
20	Do	Bachan Singh, son of Ralla Singh ..	50·00
21	Do	Banta Singh, son of Kehar Singh ..	50.00
22	Do	Kahan Dass, son of Lal Dass ..	50·00
23	Do	Karam Singh, son of Utam Singh ..	50·00
24	Do	Naranjan Singh, son of Attar Singh ..	50.00
25	Do	Karam Singh, son of Harnam Singh ..	50.00
26	Do	Pushora Singh, son of Sardara Singh ..	50.00
27	Do	Dalip Singh, son of Fateh Singh ..	50·00
28	Do	Harnam Singh, son of Pakhar Singh ..	50·00
29	Do	Jagir Singh, son of Ram Singh ..	50.00
30	Do	Bishan Singh, son of Nand Singh ..	50·00
31	Do	Arjan Singh, son of Partap Singh ..	50·00
32	Do	Chanan Singh, son of Sucha Singh ..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP
33	Jassowal	Nika Singh, son of Dhian Singh	..	50.00
34	Do	Bant Singh, son of Ganda Singh	..	50·00
35	Do	Charan Dass, son of Lal Singh	..	50·00
36	Do	Sarwan Singh, son of Sobha Singh	..	50·00
37	Do	Gurbachan Singh, son of Thaimal Singh	..	50.00
38	Do	Babu Singh, son of Harnam Singh	..	50.00
39	Do	Dalip Kaur, w/o Arjan Singh	..	50.00
40	Do	Harnam Singh, son of Gulab Singh	..	50.00
41	Do	Bachint Singh, son of Sardara Singh	..	50·00
42	Do	Kartar Singh, son of Bishan Singh	..	50·00
43	Do	Jora Singh, son of Budan Singh	..	50·00
44	Do	Hakum Singh, son of Kapur Singh	..	50·00
45	Do	Naginder Singh, son of Sucha Singh	..	50·00
46	Do	Jagir Singh, son of Waryam Singh	..	50·00
47	Do	Karam Singh, son of Sajan Singh	..	50·00
48	Do	Babu Singh, son of Bhan Singh	..	50.00
49	Do	Dalip Singh, son of Bara Singh	..	50·00
50	Do	Chanan Singh, son of Bara Singh	..	50·00
51	Do	Karnail Singh, son of Pakhar Singh	..	50.00
52	Do	Kishan Dass, son of Charan Dass	..	50·00
53	Do	Godha, son of Gajan Singh	..	50·00
		Total	..	2,650·00
1	Barsal ..	Jagir Singh, son of Rulia Singh	..	40·00
2	Do	Bhan Singh, son of Rulba Singh	..	40.00
3	Do	Ajit Singh, son of Partapa	..	40.00
4	Do	Magar Singh, son of Dewa Singh	..	40·00
5	Do	Isher Singh, son of Sham Singh	..	40.00
6	Do	Amar Singh, son of Bhagwan Singh	..	40.00
7	Do	Publa Singh, son of Rattan Singh	..	40·00
8	Do	Harchand Singh, son of Nihal Singh	..	40·00
9	Do	Bhagat Singh, son of Attar Singh	..	40·00

Serial No.	Name of village	Name of the loance	Amount
			Rs nP.
10	Barsal	Amar Singh, son of Bhan Singh ..	40·00
11	Do	Ajit Singh, son of Inder Singh ..	40.00
12	Do	Dalip Singh, on of Inder Singh ..	40·00
13	Do	Ajit Singh, son of Sarwan Singh ..	40·00
14	Do	Badan Singh, son of Lal Singh ..	40·00
15	Do	Chanan Singh, son of Hira ..	40.00
16	Do	Do	40·00
17	Do	Arjan Singh, son of Hazura Singh ..	40·00
18	Do	Bachan Singh, son of Labna ..	40·00
19	Do	Arjan Singh, son of Bhan Singh ..	40·00
20	Do	Phangan Singh, son of Sham Singh ..	40·00
21	Do	Joginder Singh, son of Jowahar Singh ..	40·00
22	Do	Telok Singh, son of Dasonda Singh ..	40.00
23	Do	Mehar Singh, son of Bhagat Singh ..	40·00
24	Do	Ajit Singh, son of Pohla Singh ..	40·00
25	Do	Ujagar Singh, son of Biru ..	40·00
26	Do	Ram Singh, son of Rulia Singh ..	40·00
27	Do	Khetu, son of Nathu ..	40·00
28	Do	Najar Singh, son of Waryam Singh ..	40·00
29	Do	Kehar Singh, son of Boor Singh ..	40.00
30	Do	Gurnam Singh, son of Karam Singh ..	40·00
31	Do	Sardara Singh, son of Jagat Singh ..	20·00
32	Do	Sardara Singh, son of Rulda Singh ..	20·00
33	Do	Mohinder Singh, son of Sardara Singh ..	20·00
34	Do	Ajit Singh, son of Natha Singh ..	20·00
35	Do	Rattan Singh, son of Dalip Singh ..	20·00
36	Do	Arjan Singh, son of Jowahar Singh ..	20·00
37	Do	Bachan Singh, son of Bishan Singh ..	20·00
38	Do	Teloka, son of Ralla ..	20·00
39	Do	Bhan Singh, son of Telok Singh ..	20·00
40	Do	Sham Singh, son of Telok Singh ..	20·00
41	Do	Kehar Singh, son of Ramditta ..	20·00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs. nP.
42	Barsal	Bhajan Singh, son of Kehar Singh	..	20·00
43	Do	Mohinder Singh, son of Kishan Singh	..	20·00
44	Do	Jassi, son of Ralla	..	20·00
45	Do	Ajit Singh, son of Bishan Singh	..	20·00
46	Do	Mohinder Singh, son of Narain Singh	..	20·00
47	Do	Hazara Singh, son of Karam Singh	..	20·00
48	Do	Sardara Singh, son of Kaura Singh	..	20·00
49	Do	Kapoor Singh, son of Jowala Singh	..	20·00
50	Do	Bachan Singh, son of Kaura Singh	..	20·00
51	Do	Gobind Singh, son of Basant Singh	..	20·00
52	Do	Sher Singh, son of Natha Singh	..	20·00
53	Do	Hari Singh, son of Rakhar Singh	..	20·00
54	Do	Kehar Singh, son of Amar Singh	..	20·00
55	Do	Jagat Singh, son of Wazir Singh	..	20·00
56	Do	Mukhtair Singh, son of Nand Singh	..	20·00
57	Do	Karnail Singh, son of Ralla Singh	..	20·00
58	Do	Gurlit Singh, son of Poru Singh	..	20·00
59	Do	Mitu, son of Kaura	..	20·00
60	Do	Lal Singh, son of Nathu	..	20·00
61	Do	Ajit Singh, son of Jissi	..	20·00
62	Do	Kartar Singh, son of Puran Singh	..	20·00
63	Do	Sarwan Singh, son of Jowala Singh	..	20·00
64	Do	Dharam Singh, son of Puran Singh	..	20·00
65	Do	Kala Singh, son of Dalip Singh	..	20·00
66	Do	Gokha, son of Jagat Singh	..	20·00
67	Do	Ginder Singh, son of Kishan Singh	..	20·00
68	Do	Chait Singh, son of Sunder Singh	..	20·00
69	Do	Gurdial Singh, son of Nand Singh	..	20·00
70	Do	Amar Singh, son of Ruldu Singh	..	20·00
71	Do	Bhagat Singh, son of Hera Singh	..	20·00
72	Do	Puran Singh, son of Isher Singh	..	20·00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amonnt
				Rs nP.
73	Barsal	Inder Singh, son of Chanda Singh	..	20·00
74	Do	Mota Singh, son of Nanak Singh	..	20·00
75	Do	Bachan Singh, son of Mohinder Singh	..	20·00
76	Do	Khushia Singh, son of Faquira Singh	..	20·00
77	Do	Pritam Singh, son of Faquiria Singh	..	20·00
78	Do	Basakhi, son of Nathu	..	10·00
				..
1	Sidhwan Khurd	Khem Singh, Chowkidar	..	50·00
2	Ditto	Anokh Singh, son of Rulai Singh	..	50·00
3	Ditto	Bhan Singh, son of Gurdit Singh	..	50·00
4	Ditto	Nichhittar Singh, son of Arjan Singh	..	50·00
5	Ditto	Gurbachan Singh, son of Sohan Singh	..	50·00
6	Ditto	Sarwan Singh, son of Ram Singh	..	50·00
7	Ditto	Gurdev Singh, son of Arjan Singh	..	50·00
8	Ditto	Bakhtawar Singh, son of Bir Singh	..	50·00
9	Ditto	Wazir Sngh, son of Kunda Singh	..	50·00
10	Ditto	Sham Singh, son of Nand Singh	..	50·00
11	Ditto	Gulzara Singh, son of Daya Singh	..	50·00
				..
1	Gura ..	Bachan Singh, son of Puran Singh		50·00
2	Do	Jagir Singh, son of Atama	..	50·00
		Total	..	100·00
1	Birk ..	Hazura Singh, son of Pakhar Singh	..	50·00
2	Do	Nachittar Singh, son of Jagat Singh	..	50·00
3	Do	Kapur Singh, son of Pakhar Singh	..	50·00
4	Do	Mehanga Singh, son of Kalu Singh	..	50·00
5	Do	Khanda Singh, son of Kalu Singh	..	50·00
6	Do	Gurdev Singh, son of Khanda Singh	..	50·00
7	Do	Gurdial Singh, son of Pohlo Singh	..	50·00
8	Do	Sher Singh, son of Inder Singh	..	50·00
9	Do	Jagir Singh, son of Inder Singh	..	50·00
10	Do	Nirmal Singh, son of Bhagat Singh	..	50·00

[Revenue Minister]

Serial No.	Nome of village	Name of the loanee	Amount
			Rs nP.
11	Do	Sher Singh, son of Hazara Singh ..	50 ·00
12	Do	Nihar Singh, son of Chittar Singh ..	50 ·00
13	Do	Sham Singh, son of Bohga Singh ..	50 ·00
14	Do	Ajit Singh, son of Gopal Singh ..	50 ·00
15	Do	Sham Singh, son of Roor Singh ..	50 ·00
16	Do	Puran Singh, son of Bhagat Singh ..	50 ·00
17	Do	Kehar Singh, son of Bhagat Singh ..	50 ·00
18	Do	Inder Singh, son of Attar Singh ..	50 ·00
19	Do	Hanek Singh, son of Bhagwan Singh ..	50 ·00
20	Do	Nika Singh, son of Khanda Singh ..	50 ·00
21	Do	Isher Singh, son of Natha ..	50 ·00
22	Do	Kartar Singh, son of Bishan Singh ..	50 ·00
23	Do	Lal Singh, son of Inder Singh ..	50 ·00
24	Do	Babu Singh, son of Nathu Singh ..	50 ·00
25	Do	Dalip Singh, son of Prem Singh ..	50 ·00
26	Do	Lal Singh, son of Buta Singh ..	50 ·00
27	Do	Harnam Singh, son of Sohan Singh ..	50 ·00
28	Do	Dalip Singh, son of Sher Singh ..	50 ·00
29	Do	Kartar Singh, son of Santa Singh ..	50 ·00
30	Do	Ram Ditta, son of Bohgi ..	50 ·00
32	Do	Amrik Singh, son of Dewa Singh ..	50 ·00
33	Do	Gurdial Singh, son of Gaju ..	50 ·00
34	Do	Birmal Singh, son of Joginder Singh ..	50 ·00
35	Do	Mukhtiar Singh, son of Mahanga ..	50 ·00
36	Do	Lal Singh, son of Surmukh ..	50 ·00
37	Do	Kehar Singh, son of Chhaju Ram ..	50 ·00
38	Do	Mungha Singh, son of Narain Singh ..	50 ·00
1	Sahian ..	Inder Singh, son of Dalip Singh ..	50 ·00
2	Do	Naginder Singh, son of Dalip Singh ..	50 ·00
3	Do	Atar Singh, son of Ude Singh ..	50 ·00
4	Do	Mohinder Singh son of Ram Singh ..	50 ·00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee	Amount
			Rs nP.
5	Sahian	Bachan Singh, son of Ude Singh ..	50.00
6	Do	Amar Singh, son of Ude Singh ..	50.00
7	Do	Karnail Singh, son of Inder Singh ..	50.00
8	Do	Man Singh, son of Buta Singh ..	50.00
9	Do	Nahar Singh, son of Rodu Singh ..	50.00
10	Do	Bhagat Singh, son of Labh Singh ..	50.00
11	Do	Hardial Singh, son of Amrik Singh ..	50.00
12	Do	Nachhittar Singh, son of Kishan Singh ..	50.00
13	Do	Major Singh, son of Malkiat Singh ..	50.00
14	Do	Jagir Singh, son of Ramditta Singh ..	50.00
15	Do	Pal Singh, son of Amrik Singh ..	50.00
16	Do	Chanan Singh, son of Nath Singh ..	50.00
17	Do	Natha Singh, son of Lekal Singh ..	50.00
18	Do	Gurbax Singh, son of Bhan Singh ..	50.00
19	Do	Atma Singh, son of Puran Singh ..	50.00
20	Do	Joginder Singh, son of Bhagwan Singh ..	50.00
21	Do	Kartar Singh, son of Ajit Singh ..	50.00
22	Do	Fatah Singh, son of Lekal Singh ..	50.00
23	Do	Narian Singh, son of Bhan Singh ..	50.00
24	Do	Gopal Singh, son of Bhagwan Singh ..	50.00
25	Do	Karnail Singh, son of Inder Singh ..	50.00
26	Do	Kartar Singh, son of Sant Singh ..	50.00
27	Do	Kishan Singh, son of Inder Singh ..	50.00
28	Do	Natha Singh, son of Bela Singh ..	50.00
29	Do	Bachan Singh, son of Inder Singh ..	50.00
30	Do	Hazura Singh, son of Khayan Singh ..	50.00
31	Do	Garja Singh, son of Khajan Singh ..	50.00
32	Do	Surja Singh, son of Khayab Singh ..	50.00
33	Do	Gurbachan Singh, son of Sunder Singh ..	50.00
34	Do	Arjan Singh, son of Sewa Singh ..	50.00
35	Do	Hazura Singh, son of Kishan Singh ..	50.00
36	Do	Arjan Singh, son of Santa Singh ..	50.00
37	Do	Bachan Singh, son of Pal Singh ..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
38	Sahian	Bhagwan Kaur, widow of Sucha	..	50.00
39	Do	Ganda Singh, son of Jaimal Singh	..	50.00
40	Do	Ujagar Singh, son of Natha Singh	..	50.00
41	Do	Amolok Singh, son of Puran Singh	..	50.00
42	Do	Makhan Singh, son of Deva Singh	..	50.00
43	Do	Bachint Singh, son of Dewa Singh	..	50.00
44	Do	Kehar Singh, son of Puran Singh	..	50.00
45	Do	Gurnam Kaur, widow of Narnjan Singh	..	50.00
46	Do	Harbans Singh, son of Chanan Singh	..	50.00
47	Do	Jagir Singh, son of Pal Singh	..	50.00
48	Do	Jasbant Singh, son of Hoshiarp Singh	..	50.00
49	Do	Dalip Singh, son of Pal Singh	..	50·00
50	Do	Jaga Singh, son of Nadhan Singh	..	50·00
51	Do	Gurdial Singh, son of Dalip Singh	..	50·00
52	Do	Balaur Singh, son of Pala Singh	..	50·00
53	Do	Sham Singh, son of Sajan Singh	..	50·00
54	Do	Jagir Singh, son of Roor Singh	..	50·00
55	Do	Mangal Singh, son of Bhagwan Singh	..	50·00
56	Do	Karnail Singh, son of Sham Singh	..	50·00
57	Do	Atma Singh, son of Bhan Singh	..	50·00
58	Do	Karam Singh, son of Inder Singh	..	50·00
59	Do	Nathan Singh, son of Santa Singh	..	50·00
60	Do	Bakhish Singh, son of Anokh Singh	..	50·00
61	Do	Sukhdev Singh, son of Roor Singh	..	50·00
62	Do	Sobha Singh, son of Gurditta	..	50·00
63	Do	Dhan Kaur, widow of Phuman Singh	..	50·00
64	Do	Chanan Singh, son of Partap Singh	..	50. 00
65	Do	Kulwant Singh, son of Partap Singh	..	50·00
66	Do	Kehar Singh, son of Isher Singh	..	50·00
67	Do	Bahadur Singh, son of Inder Singh	..	50·00
68	Do	Puran Singh, son of Inder Singh	..	50·00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
69	Sahian	Sohan Singh, son of Gurmukh Singh	..	50·00
70	Do	Naginder Singh, son of Chander Singh	..	50·00
71	Do	Sunder Singh, son of Chanda Singh	..	50·00
72	Do	Dalip Singh, son of Santa Singh	..	50·00
73	Do	Mal Singh, son of Natha Singh	..	50·00
74	Do	Joginder Singh, son of Man Singh	..	50·00
75	Do	Misra Singh, son of Narain Singh	..	50·00
76	Do	Balbir Singh, son of Bishan Singh	..	50·00
77	Do	Karam Singh, son of Natha Singh	..	50·00
78	Do	Sham Singh, son of Fauja Singh	..	50·00
79	Do	Sadhu Singh, son of Fateh Singh	..	50·00
80	Do	Bhaphur Singh, son of Fateh Singh	..	50·00
81	Do	Sher Singh, son of Harnam Singh	..	50·00
82	Do	Arjan Singh, son of Gokal Singh	..	50·00
83	Do	Bachan Singh, son of Gokal Singh	..	50·00
84	Do	Gurbax Singh, son of Fateh Singh	..	50·00
85	Do	Sadhu Singh, son of Sher Singh	..	50·00
86	Do	Narinder Singh, son of Bharphur Singh	..	50·00
87	Do	Amar Singh, son of Gokal Singh	..	50·00
88	Do	Chanan Singh, son of Santoa Singh	..	50·00
89	Do	Ishar Singh, son of Hira Singh	..	50·00
90	Do	Magar Singh, son of Natha Singh	..	50·00
91	Do	Bachan Singh, son of Bhagat Singh	..	50·00
92	Do	Surjit Singh, son of Jagir Singh		50·00
93	Do	Bachitter Singh, son of Santa Singh	..	50·00
94	Do	Kishan Singh, son of Sewa Singh	..	50·00
95	Do	Joginder Kaur, widow of Sicha Singh	..	50·00
96	Do	Bhag Singh, son of Bharpur Singh	..	50·00
97	Do	Joginder Singh, son of Bhan Singh	..	50·00
98	Do	Sarwan Singh, son of Rulia Singh	..	50·00
99	Do	Piara Singh, son of Chittara	..	20·00
100	Do	Sant Singh, son of Sunder Singh	..	20·00

[Revenue Minister]

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
101	Sahian	Pala Singh, son of Magi Singh	..	20·00
102	Do	Shaiman, son of Uttam	..	20·00
103	Do	Santa Singh, son of Sajan	..	20·00
1	Gurab	Inder Singh, son of Bhagat Singh	..	50·00
2	Do	Inder Singh, son of Dewa Singh	..	50·00
3	Do	Badan Singh, son of Gurdit Singh	..	50·00
4	Do	Partap Singh, son of Waryam Singh	..	50·00
5	Do	Kartar Singh, son of Bishan Singh	..	50·00
6	Do	Amrik Singh, son of Chanan Singh	..	50·00
7	Do	Arjan Singh, son of Bishan Singh	..	50·00
8	Do	Harchand Singh, son of Lal Chand	..	50·00
9	Do	Narain Singh, son of Mahatab Singh	..	50·00
10	Do	Karar Singh, son of Attar	..	50·00
11	Do	Jagir Singh, son of Ralla Singh	..	50·00
12	Do	Chamba Singh, son of Santa	..	50·00
13	Do	Nahar Singh, son of Waryam Singh	..	50.00
14	Do	Rattan Singh, son of Gurdit Singh	..	50·00
15	Do	Kehar Singh, son of Gurdit Singh	..	50·00
16	Do	Hari Singh, son of Tota Singh	..	50·00
17	Do	Bhajan Singh, son of Chanan Singh	..	50·00
18	Do	Bhag Singh, son of Harnam Singh	..	50·00
19	Do	Amrik Singh, son of Rulia Singh	..	50·00
20	Do	Sarwan Singh, son of Puran Singh	..	50·00
21	Do	Kala Singh, son of Natha Singh	..	50·00
22	Do	Malkiat Singh, son of Kapur Singh	..	50·00
23	Do	Isher Singh, son of Waryam Singh	..	50·00
24	Do	Gulzara Singh, son of Sham Singh	..	50·00
25	Do	Banta Singh, son of Ralla Singh	..	50·00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
26	Gurab	Kala Singh, son of Munshi Ram	..	50·00
27	Do	Gurnam Singh, son of Ralla Singh	..	50·00
28	Do	Ujagar Singh, son of Arjan Singh	..	50·00
29	Do	Nachhitar Singh, son of Dalip Singh	..	50·00
30	Do	Suudagar Singh, son of Narainjan Singh	..	50·00
31	Do	Narain Dass, son of Peer Dass	..	50·00
32	Do	Sher Singh, son of Dewa Singh	..	50·00
33	Do	Madhu Ram, son of Hera Dass	..	50·00
34	Do	Jageep Singh, son of Narajan Singh	..	50·00
35	Do	Partap Singh, son of Narain Singh	..	50·00
36	Do	Badan Singh, son of Mohinder Singh	..	50·00
37	Do	Arjan Singh, son of Sohan Singh	..	50·00
38	Do	Arjan Singh, son of Bachan Singh	..	50·00
39	Do	Lal Singh, son of Isher Singh	..	50·00
40	Do	Rakha Singh, son of Dharam Singh	..	50·00
41	Do	Bhag Singh, son of Kapoor Singh	..	50·00
42	Do	Bhag Singh, son of Kishan Singh	..	50·00
43	Do	Jora Singh, son of Santa Singh	..	50·00
44	Do	Kehar Singh, son of Harnam Singh	..	25·00
45	Do	Lal Singh, son of Gobind Singh	..	25·00
46	Do	Banta Singh, son of Bela Singh	..	25·00
1	Kot Umra	Balbir Singh, son of Nihala Singh	..	40·00
2	Do	Chajju Singh, son of Tola Singh	..	40·00
3	Do	Chabar Singh, son of Maghi Singh	..	40·00
4	Do	Chhaju Singh, son of Jhankal Singh	..	40·00
5	Do	Bir Singh, son of Khazan Singh	..	40·00
6	Do	Bakhtawar Singh, son of Mehar Singh	..	40·00
7	Do	Piara Singh, son of Hira Singh	..	40·00
8	Do	Gahara Singh, son of Tota Singh	..	40·00
9	Do	Mehar Singh, son of Ram Singh	..	40·00

[Revenue Minister]

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
10	Kot Umra	Persa Singh, son of Hira Singh	..	40·00
11	Do	Bekhtawar Singh, son of Chandi Singh	..	40·00
12	Do	Sodagar Singh, son of Hari Singh	..	40·00
13	Do	Gobind Singh, son of Sohan Singh	..	40·00
14	Do	Sadha Singh, son of Jela Singh	..	40·00
15	Do	Sahib Singh, son of Mota Singh	..	40·00
16	Do	Champa Singh, son of Mohan Singh	..	40·00
17	Do	Sajoor Singh, son of Mehar Singh	..	40·00
18	Do	Munshi Singh, son of Sohan Singh	..	40·00
19	Do	Jawahar Singh, son of Mehar Singh	..	40·00
20	Do	Sohan Singh, son of Sadhu Singh	..	40·00
21	Do	Khazan Singh, son of Man Singh	..	40·00
22	Do	Bela Singh, son of Munsha Singh	..	40·00
23	Do	Chand Singh, son of Khera Singh	..	40·00
24	Do	Basakha Singh, son of Sohan Singh	..	40·00
25	Do	Bagga Singh, son of Sohan Singh	..	40·00
1	Kular ..	Gulsar, son of Ghadhu	..	50·00
2	Do	Bachan Singh, son of Sha Lal	..	50·00
3	Do	Sisu, son of Changi Singh	..	50·00
4	Do	Jagan Singh, son of Kahar Singh	..	50·00
5	Do	Madan Singh, son of Bhagat Singh	..	50·00
6	Do	Joginder , son of Desaunda Singh	..	50·00
7	Do	Rella Singh, son of Bur Singh	..	50·00
8	Do	Mohinder Singh, son of Arjan Singh	..	50·00
9	Do	Jagir Singh, son of Ghetta Singh	..	50·00
10	Do	Jagir Singh, son of Ram Chand	..	50·00
11	Do	Bhag Singh, son of Tara Singh	..	50·00
12	Do	Bachan Singh, son of Kehla Singh	..	50·00
13	Do	Jagat Singh, son of Lal Singh	..	50·00

Sl. No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs
14	Kular	Nahar Singh, son of Sajjan Singh	..	50·00
15	Do	Rattan Singh, son of Harmit Singh	..	50·00
16	Do	Bikar Singh, son of Modan Singh	..	50·00
17	Do	Sarwan Singh, son of Malook Singh	..	50·00
18	Do	Pritam Singh, son of Modan Singh	..	50·00
19	Do	Malkiat Singh, son of Ghedhu	..	50·00
20	Do	Sucha Singh, son of Jarnail Singh	..	50·00
21	Do	Rattan Singh, son of Chanda Singh	..	50·00
22	Do	Sarwan Singh, son of Gajjan Singh	..	50·00
23	Do	Dalip Singh, son of Jagir Singh	..	50·00
24	Do	Sarwan Singh, son of Gurdit Singh	..	50·00
25	Do	Rattan Singh, son of Sadhu Singh	..	50·00
26	Do	Nikka Singh, son of Dasonda Singh	..	50·00
27	Do	Banta Singh, son of Bhagata	..	50·0
28	Do	Dahrshan Singh, son of Ghia Singh	..	50·00
29	Do	Bakhtawar Singh, son of Koda Singh	..	50·00
30	Do	Lal Singh, son of Budh Singh	..	50·00
31	Do	Jagir Singh, son of Dalip Singh	..	50·00
32	Do	Jagir Singh, son of Bishan Singh	..	50·00
33	Do	Jit Singh, son of Jagir Singh	..	50·00
34	Do	Banta Singh, son of Net Singh	..	50·00
35	Do	Amar Singh, son of Waryam Singh	..	50·00
36	Do	Naginder Singh, son of Bagga	..	50·00
37	Do	Dalip Singh, son of Ghunne Singh	..	50·00
38	Do	Gurmel Singh, son of Santa Singh	..	50·00
39	Do	Gurmel Singh, son of Hazara Singh	..	50·00
40	Do	Sita Singh, son of Jeet Singh	..	50·00
41	Do	Dalbara Singh, son of Prem Singh	..	50·00
42	Do	Badan Singh, son of Dausaoda Singh	..	50·00
43	Do	Kehar Singh, son of Hazara Singh	..	50·00
44	Do	Harnam Singh, son of Tara Singh	..	50·00

[Revenue Minister]

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs
45	Do	Sadagar Singh, son of Gurmukh Singh	..	50·00
46	Do	Naranjan Singh, son of Bhagata	..	50·00
47	Do	Jeet Singh, son of Des Singh	..	50·00
48	Do	Pritam , son of Kehar Singh	..	50·00
1	Gogra ..	Hardyal Singh, son of Charan Singh	..	50·00
2	Do	Narain Singh, son of Rattan Singh	..	50·00
3	Do	Lakhmin Singh, son of Baga Singh	..	50·00
4	Do	Kishan Singh, son of Jawala Singh	..	50·00
5	Do	Genda Singh, son of Partap Singh	..	50·00
6	Do	Bakhshish Singh, son of Bejan Singh	..	50·00
7	Do	Pyara Singh, son of Bhag Singh	..	50·00
8	Do	Jagat Singh, son of Arjan Singh	..	50·00
9	Do	Mohinder Singh, son of Hardial Singh	..	50·00
10	Do	Harbhajan Singh, son of Kishan Singh	..	50·00
11	Do	Boota Singh, son of Lakhmin Singh	..	50.00
12	Do	Chanan Singh, son of Ram Singh	..	50.00
13	Do	Tarlochan Singh, son of Ganda Singh	..	50·00
14	Do	Karnail Singh, son of Charan Singh	..	50·00
15	Do	Gurdial Singh, son of Charan Singh	..	50·00
16	Do	Gurdev Singh, son of Chanan Singh	..	50·00
17	Do	Amara, son of Sundita	..	50.00
18	Do	Sardara , son of Jhoodhu	..	50.00
19	Do	Pritam Singh, son of Sewa Singh	..	50.00
20	Do	Bachhitar Singh, son of Ram Singh	..	50.00
21	Do	Jagan Singh, son of Kirpa Ram	..	50.00
22	Do	Wazir Singh, son of Bega Singh	..	50.00
23	Do	Sadagar Singh, son of Nikka Singh	..	50.00
24	Do	Harbhajan Singh, son of Karnail Singh	..	50·00
25	Do	Thakar Singh, son of Bhagwan	..	50.00
				1,250.00

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee	Amount
			Rs
1	Chima	Bikhshish Singh, son of Dula Singh ..	50·00
2	Do	Mehar Singh, son of Munsha Singh ..	50·00
3	Do	Ran Singh, son of Nika Singh ..	50.00
4	Do	Dalip Singh, son of Ghunne Singh ..	50.00
5	Do	Harbhajan Singh, son of Kishan Singh ..	50.00
6	Do	Karnail Singh, son of Nand Singh ..	50.00
7	Do	Bagga Singh, son of Ram Singh ..	50.00
8	Do	Jeet Singh, son of Jowala Singh ..	50.00
9	Do	Mukand Singh, son of Malkiat Singh ..	50.00
10	Do	Nichhtar Singh, son of Bagga Singh ..	50.00
11	Do	Parkher Singh, son of Ghunne Singh ..	50.00
12	Do	Mohinder Singh, son of Nand Singh ..	50.00
			600.00
1	Malik	Gurdial Singh, son of Gujjar Singh ..	50.00
2	Do	Kishan Singh, son of Bhan Singh ..	50.00
3	Do	Ghanne Singh, son of Mela	50 00
4	Do	Chanan Singh, son of Narain Singh ..	50.00
5	Do	Gurmel Singh, son of Gulab Singh ..	50.00
6	Do	Vant Singh, son of Chanda Singh ..	50.00
7	Do	Ildala Singh, son of Isher Singh ..	50.00
8	Do	Bhajan Singh, son of Isher Singh ..	50.00
9	Do	Tara Singh, son of Bhan Singh ..	50.00
10	Do	Gurbex Singh, son of Natta Singh ..	50.00
11	Do	Gurdev Singh, son of Meghar Singh ..	50.00
12	Do	Ujager Singh, son of Mita Singh ..	50.00
13	Do	Ajit Singh, son of Rattan Singh ..	50 00
14	Do	Nihal Singh, son of Sunder Singh ..	50.00
			700.00
1	Bazury	Bakhtwar Singh, son of Suran Singh ..	50.00
2	Do	Pal Singh, son of Ram Singh ..	50.00

[Revenue Minister]

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs
3	Bazury	Nazer Singh, son of Ram Singh	..	50.00
4	Do	Pakher Singh, son of Bhole Singh	..	50.00
5	Do	Kartar Singh, son of Gajjan Singh	..	50.00
6	Do	Ujagar Singh, son of Kela	..	50.00
7	Do	Mejor Singh, son of Chanan Singh	..	50.00
8	Do	Jagir Singh, son of Faquir Singh	..	50·00
				400.00
1	Madarpala	Bakhtawar Singh, son of Rattan Singh	..	50.00
2	Do	Dalip Singh, son of Teja Singh	..	50.00
3	Do	Hardyal Singh, son of Chanan Singh	..	50.00
4	Do	Sohan Singh, son of Kalle Singh	.	50.00
5	Do	Gurdeas Singh, son of Shermukh Singh	..	50.00
6	Do	Bhag Singh, son of Deva Singh	..	50.00
7	Do	Pritam Singh, son of Sampuran	..	50.00
8	Do	Faquir, son of Atter	..	50.00
9	Do	Jeet Singh, son of Faquira	..	50.00
10	Do	Pula, son of Badan Singh	..	50.00
11	Do	Banta Singh, son of Kehra Singh	..	50.00
12	Do	Arjan Singh, son of Bhag Singh	..	50.00
13	Do	Ajaib Singh, son of Gurditt Singh	..	50.00
				650.00
1	Kiri	Kishan Singh, son of Bhale Singh	..	50.00
2	Do	Milkha Singh, son of Bhole Singh	..	45.00
3	Do	Harmel Singh, son of Badan Singh	..	45.00
4	Do	Khewan Singh , son of Nand Singh	..	45.00
5	Do	Nehal Singh, son of Pakher Singh	..	45.00
6	Do	Santa Singh, son of Kishan Singh	..	45.00
7	Do	Hazara Singh, son of Sunder Singh	..	45.00
8	Do	Jagir Singh, son of Arjan Singh	..	45.00
9	Do	Sarwan Singh, son of Arjan Singh	..	45.00

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs
10	Kiri	Mehge Singh, son of Mhela Singh	..	45.00
11	Do	Rullia, son of Nathu	..	45.00
12	Do	Arjan Singh, son of Labhu	..	45.00
13	Do	Joginder, son of Kishan	..	45.00
14	Do	Bega, son of Ratta	..	45.00
15	Do	Saudagar Singh, son of Rera Singh	..	45.00
16	Do	Ujagar Singh, son of Harnam Singh	..	45.00
17	Do	Babu Singh, son of Lakhe Singh	..	45.00
18	Do	Bhag Singh, son of Lakha Singh	..	45.00
19	Do	Sarwan Singh, son of Lakha Singh	..	45.00
				860.00
1	Bassowal	Mukand Singh, son of Inder Singh	..	50.00
2	Do	Bachana, son of Chaman	..	50.00
3	Do	Harnek Singh, son of Sampuran	..	50.00
4	Do	Babu Singh, son of Bachint Singh	..	50.00
5	Do	Arjan Singh, son of Inder Singh	..	50.00
				250.00
1	Ram Garh	Isher Singh, son of Ram Singh	..	50.00
1	Sherpur Kalan	Bishan Singh, son of Ram Singh	..	50.00
2	Do	Bechint Singh, son of Rur Singh	..	50.00
3	Do	Gajjan Singh, son of Kera	..	50.00
4	Do	Mukhtair Singh, son of Buta Singh	..	50.00
5	Do	Jagat Ram, son of Kishan Singh	..	50 00
6	Do	Lal Singh, son of Milkha Singh	..	50.00
7	Do	Jagir Singh, son of Milkha Singh	..	50.00
8	Do	Sant Singh, son of Bir Singh	..	50.00
9	Do	Bila Singh, son of Gulzara Singh	..	50.00
10	Do	Gurdev Singh, son of Jagir Singh	..	50.00
11	Do	Sucha Singh, son of Mula Singh	..	50.00
12	Do	Nazir Singh, son of Babu Singh	..	50.00

[Revenue Minister]

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs
13	Do	Jagan Singh, son of Naghia Singh	..	50 ·00
14	Do	Arjan Singh, son of Sunder Singh	..	50 ·00
15	Do	Lachman Singh, son of Gajan Singh	..	50 ·00
16	Do	Babu Singh, son of Baru	..	50 ·00
17	Do	Rattan Singh, son of Harnam Singh	..	50 ·00
18	Do	Gurdial Singh, son of Harnam Singh	..	50 ·00
19	Do	Gurdial Singh, son of Sardara Singh	..	50 ·00
				950 ·00
1	Amar Garh Kalan	Ujagar Singh, son of Bir Singh	..	40 ·00
2	Do	Sudagar Singh, son of Bir Singh	..	40 ·00
3	Do	Sarwan Singh, son of Bachan Singh	..	40 ·00
4	Do	Balwant Singh, son of Kehar Singh	..	40 ·00
5	Do	Hardit Singh, son of Dalla Singh	..	25 ·00
6	Do	Santa Singh, son of Deva Singh	..	25 ·00
7	Do	Sher Singh, son of Deva Singh	..	25 ·00
8	Do	Ranjit Singh, son of Hula Singh	..	25 ·00
9	Do	Nazar Singh, son of Chanda Singh	..	25 ·00
10	Do	Jogader Singh, son of Mihan Singh	..	25 ·00
11	Do	Sarwan Singh, son of Mehar Singh	..	25 ·00
12	Do	Bachittar Singh, son of Kereu Singh	..	25 ·00
13	Do	Inder Singh, son of Gujjar Singh	..	25 ·00
14	Do	Harchand Singh, son of Bhan Singh	..	25 ·00
15	Do	Gurdev Singh, son of Ranjit Singh	..	25 ·00
16	Do	Bachan Singh, son of Fateh Singh	..	25 ·00
17	Do	Gurdial Singh, son of Bir Singh		40 ·00
18	Do	Bhag Singh, son of Fattah Singh	..	20 ·00
19	Do	Kartar Singh, son of Pakher Singh	..	20 ·00
20	Do	Ujagar Singh, son of Bhajan Singh	..	20 ·00
21	Do	Saudagar Singh, son of Fateh Singh	..	20 ·00
22	Do	Dewa Singh, son of Butta Singh	..	20 ·00

Sl. No.	Name of village	Name of the Loanee		Amount
				Rs
23	Amar Garh Kalan	Jhettu, son of Kaka Singh	..	20·00
24	Do	Gurdev Singh, son of Mehta Singh	..	20·00
25	Do	Gurmukh Singh, son of Kapur Singh	..	25·00
26	Do	Mukhtiar Singh, son of Kapur Singh	..	25·00
27	Do	Medhan Singh, son of Megher Singh	..	20·00
28	Do	Gajjan Singh, son of Bir Singh	..	20·00
29	Do	Kesar Singh, son of Dhanne Singh	..	20·00
30	Do	Tirath Singh, son of Jagir Singh	..	20·00
				810·00
1	Rai-Kot	Harbans Singh, son of Narain Singh	..	50·00
2	Do	Gurbax Singh, son of Kapur Singh	..	50·00
3	Do	Arjan Singh, son of Baga Singh	..	50·00
4	Do	Sardara Singh, son of Budh Singh	..	50·00
5	Do	Santa Singh, son of Sunder Singh	..	50·00
6	Do	Sohana Singh, son of Fateh Singh	..	50·00
7	Do	Gurdial Singh, son of Chanan Singh	..	50·00
8	Do	Jeet Singh, son of Sunder Singh	..	50·00
9	Do	Chanan Singh, son of Nikka Singh	..	50·00
10	Do	Bachint , son of Nika Singh	..	50·00
11	Do	Jit Singh, son of Sunder Singh	..	50·00
12	Do	Jarnail Singh, son of Rattan Singh	..	50·00
13	Do	Mohinder Singh, son of Pritam Singh	..	50·00
14	Do	Teja Singh, son of Moota Singh	..	50·00
15	Do	Amarjit Singh, son of Naginder Singh	..	50·00
16	Do	Kartar Singh, son of Chatter Singh	..	50·00
17	Do	Badan Singh, son of Sinder Singh	..	50·00
18	Do	Harnam Singh, son of Hira Singh	..	50·00
19	Do	Bakhtawar Singh, son of Santokh Singh	..	50·00
20	Do	Mohinder Singh, son of Arjan Singh	..	50·00
21	Do	Arjan Singh, son of Toota Singh	..	50·00
22	Do	Tara Singh, son of Isher Singh	..	50·00

[Revenue Minister]

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs
23	Raj-Kot	Narain Singh, son of Santa Singh	..	50·00
24	Do	Chhota Singh, son of Mahanga Singh	..	50·00
25	Do	Amar Singh, son of Harnam Singh	..	50·00
26	Do	Ghedhu Singh, son of Kishan Singh	..	50·00
27	Do	Harnam Singh, son of Didar Singh	..	50·00
28	Do	Harmir Singh, son of Pritam Singh	..	50·00
29	Do	Bata Singh, son of Narain Singh	..	50·00
30	Do	Gulzara Singh, son of Kishan Singh	..	50·00
31	Do	Gurbachan Singh, son of Lal Singh	..	50·00
32	Do	Lal Singh, son of Man Singh	..	50·00
33	Do	Puran Singh, son of Gajjan Singh	..	50·00
34	Do	Naurata Singh, son of Sucha Singh	..	50·00
35	Do	Kishan Singh, son of Natu Singh	..	50·00
36	Do	Hari Singh, son of Jowala Singh	..	50·00
37	Do	Bachan Singh, son of Buta Singh	..	50·00
38	Do	Mala Singh, son of Kishan Singh	..	50·00
39	Do	Kehar Singh, son of Amar Singh	..	50·00
40	Do	Kehar Singh, son of Kishan Singh	..	50·00
41	Do	Ishwar Singh, son of Pakher Singh	..	50·00
42	Do	Pala Singh, son of Jawala Singh	..	50·00
43	Do	Pakher Singh, son of Kirpa Singh	..	50·00
44	Do	Gurdial Singh, son of Banta Singh	..	50·00
45	Do	Karam Singh, son of Sunder Singh	..	50·00
46	Do	Sadhu Singh, son of Isher Singh	..	50·00
47	Do	Bhagwan Kaur, widow of Lal Singh	..	50·00
48	Do	Inder Singh, son of Chande Singh	..	50·00
49	Do	Sadhu Singh, son of Bhan Singh	..	50·00
50	Do	Bakshish Singh, son of Basant	..	50·00
51	Do	Nehal Singh, son of Inder Singh	..	50·00
52	Do	Bachan Singh, son of Gurmukh Singh		50·00
53	Do	Bhag Singh, son of Mihan Singh	..	50·00

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee	Amount
			Rs
54	Raj-Kot	Mohan Singh, son of Bhagat Singh ..	50·00
55	Do	Bachint Singh, son of Ram Singh ..	50·00
56	Do	Waryam Singh, son of Hari Singh ..	50·00
57	Do	Pyara Singh, son of Narain Singh ..	50·00
58	Do	Sardara Singh, son of Jiwan Singh ..	50·00
59	Do	Santa Singh, son of Ram Singh ..	50·00
60	Do	Sher Singh, son of Kishan Singh ..	50·00
61	Do	Jagir Singh, son of Mahan Singh ..	50·00
62	Do	Saudagar Singh, son of Narainjan Singh ..	50·00
63	Do	Nazar Singh, son of Naranjan Singh ..	50·00
64	Do	Neher Singh, son of Budh Singh ..	50·00
65	Do	Gulzar Singh, son of Sarwan Singh ..	50·00
66	Do	Bachan Singh, son of Rur Singh ..	50·00
67	Do	Bakhshish Singh, son of Kishan Singh ..	50·00
68	Do	Rattan Singh, son of Bhag Singh ..	50·00
			3,400·00
1	Sujapura	Bhag Singh, son of Sunder Singh ..	50·00
2	Do	Nehal Singh, son of Sucha Singh ..	50·00
3	Do	Gurnam Singh, son of Natha Singh ..	50·00
4	Do	Gurdial Singh, son of Natha Singh ..	50·00
5	Do	Dalip Singh, son of Attar Singh ..	50·00
6	Do	Ajaib Singh, son of Attar Singh ..	50·00
7	Do	Harchand Singh, son of Waryam Singh ..	50·00
8	Do	Shian Singh, son of Attar Singh ..	50·00
9	Do	Neher Singh, son of Sunder Singh ..	50·00
10	Do	Souha Singh, son of Sahib Singh ..	50·00
11	Do	Chanan Singh, son of Hira Singh ..	50·00
12	Do	Hoshiar Singh, son of Dulla Singh ..	50·00
13	Do	Gurmukh Singh, son of Rattan ..	50·00
14	Do	Neran Singh, son of Sant Singh ..	50·00
15	Do	Pyara Singh, son of Sunder Singh ..	50·00
16	Do	Inder Singh, son of Gurdit Singh ..	50·00

[Revenue Minister]

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs
17	Sujapura	Nehen Singh, son of Sunder Singh	..	50.00
18	Do	Sudagar Singh, son of Sbemel Singh	..	50.00
19	Do	Harnam Singh, son of Wadhewa Singh	..	50.00
20	Do	Ram Singh, son of Bisawa Singh	..	50.00
21	Do	Dalip Singh, son of Sunder Singh	..	50.00
22	Do	Gajjan Singh, son of Nathu	..	50.00
				1,100.00
1	Sherpur-Khurd	Jagir Singh, son of Kaka Singh	..	20.00
2	Do	Nikka, son of Nanak	..	20.00
3	Do	Kaka, son of Bagga	..	20.00
4	Do	Paul, son of Banta	..	20.00
5	Do	Gurnam Singh, son of Munshi	..	20.00
6	Do	Mohinder Singh, son of Munshi	..	20.00
7	Do	Mohinder, son of Bagga	..	20.00
8	Do	Dalip, son of Gurdial Singh	..	20.00
9	Do	Hari Singh, son of Munshi	..	20.00
10	Do	Gulzara Singh, son of Ganga	..	20.00
11	Do	Manda, son of Ghulu	..	20.00
12	Do	Sarwan, son of Ghulu	..	20.00
13	Do	Lal Singh, son of Kaka	..	20.00
14	Do	Malkiat Singh, son of Chanan	..	20.00
				280.00
1	Ramgarh	Kapur Singh, son of Nihal Singh	..	50.00
1	Sidhwan-Kalan	Kartar Singh, son of Bhan Singh	..	25.00
2	Do	Sucha Singh, son of Jawala	..	25.00
3	Do	Harnam Singh, son of Jai Singh	..	25.00
4	Do	Gulzara Singh, son of Major	..	25.00
5	Do	Gmoni, son of Roor Singh	..	25.00
6	Do	Bujha Singh, son of Sunder Singh	..	25.00
7	Do	Gurbachan, son of Ram Singh	..	25.00

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs
8	Sidhwan Kalan (*contd*)	Atma Singh, son of Sarain Singh	..	25.00
9	Do	Hari Singh, son of Kartar Singh	..	25.00
10	Do	Magher Singh, son of Dina Singh	..	25.00
11	Do	Jagir Singh, son of Harnam Singh	..	25.00
12	Do	Mohinder Singh, son of Bir Singh	..	25.00
13	Do	Ginder Singh, son of Nihal Singh	..	25.00
14	Do	Amar Singh, son of Chettra	..	25.00
15	Do	Chattar Singh, son of Kishan Singh	..	25.00
16	Do	Umra Singh, son of Hari Singh	..	25.00
17	Do	Gende Singh, son of Kartar Singh	..	25.00
18	Do	Arjan Singh, son of Ram Singh	..	25.00
19	Do	Pahak Singh, son of Ghuman Singh	..	25.00
20	Do	Gulzara Singh, son of Keher Singh	..	25.00
21	Do	Daulata Singh, son of Hamit Singh	..	25.00
22	Do	Gujjar Singh, son of Gohia Singh	..	25.00
23	Do	Sher Singh, son of Narain Singh	..	25.00
24	Do	Harnam Singh, son of Partap	..	25.00
25	Do	Naranjan Singh, son of Jang Singh	..	50.00
26	Do	Jagir Singh, son of Malik Singh	..	50.00
27	Do	Gurdev Singh, son of Inder	..	50.00
28	Do	Mohinder Singh, son of Ghunne	..	50.00
29	Do	Nechhattar Singh, son of Partap	..	50.00
30	Do	Shamal Singh, son of Harnam	..	50.00
31	Do	Kehar Singh, son of Bhan Singh	..	50.00
32	Do	Bakshish Singh, son of Kartar Singh	..	50.00
33	Do	Sher Singh, son of Kapor Singh	..	50.00
34	Do	Kehar Singh, son of Dan Singh	..	50.00
35	Do	Pehare Singh, son of Ghunne Singh	..	50.00
36	Do	Inder Singh, son of Rai Singh	..	50.00
37	Do	Santa Singh, son of Jagat Singh	..	50.00
38	Do	Bachan Singh, son of Harnam Singh	..	50.00

[Revenue Minister]

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs
39	Sidhwan Kalan (*contd*)	Bakhtawar Singh, son of Rode Singh	..	50.00
40	Do	Pal Singh, son of Nibal Singh	..	50.00
41	Do	Labh Singh, son of Pakher Singh	..	50.00
42	Do	Naib Singh, son of Magher Singh	..	50.00
43	Do	Mehme Singh, son of Santa Singh	..	50.00
44	Do	Rur Singh, son of Prem Singh	..	50.00
45	Do	Shri Ram, son of Kirpa Ram	..	50.00
46	Do	Bhola Singh, son of Didar Singh	..	50.00
47	Do	Bhan Singh, son of Magher Singh	..	50.00
48	Do	Dalip Singh, son of Charan Singh	..	50.00
49	Do	Gurditt Singh, son of Sunder Singh	..	50.00
50	Do	Bachan Singh, son of Harnam Singh	..	50.00
51	Do	Harnam Singh, son of Bir Singh	..	50.00
				1,950.00
1	Khendour	Major Singh, son of Hazara Singh	..	50.00
2	Do	Jagir Singh, son of Phulan Singh	..	50.00
3	Do	Charan Singh, son of Partap Singh	..	50.00
4	Do	Narain Singh, son of Partap Singh	..	50.00
5	Do	Gogan Singh, son of Mool Singh	..	50.00
6	Do	Hazara Singh, son of Jagat Singh	..	50.00
7	Do	Bhan Singh, son of Inder Singh	..	50.00
8	Do	Milkhi Singh, son of Amar Singh	..	50.00
9	Do	Dalip Singh, son of Mohan Singh	..	50.00
10	Do	Hari Singh, son of Pal Singh	..	50.00
11	Do	Amar Singh, son of Chattar Singh	..	50.00
12	Do	Sadhu Singh, son of Nikka Singh	..	50.00
13	Do	Sumand Singh, son of Harnam Singh	..	50.00
14	Do	Bachan Singh, son of Kartar Singh	..	50.00
15	Do	Jaginder Singh, son of Boota Singh	..	50.00
16	Do	Kartar Singh, son of Sehar Singh	..	50.00

Sl. No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
	Kheudour—*concld*			Rs
17	Do	Dalbara Singh, son of Ram Singh	..	50.00
18	Do	Sarwan Singh, son of Kartar Singh	..	50.00
19	Do	Nachhtar Singh, son of Uttam Singh	..	50.00
20	Do	Malkiat Singh, son of Charan Singh	..	50.00
21	Do	Chand Singh, son of Leekal Singh	..	50.00
22	Do	Amlok Singh, son of Bachan Singh	..	50.00
23	Do	Joginder Singh, son of Kehar Singh	..	50.00
24	Do	Banta Singh, son of Bhagwan Singh	..	50·00
25	Do	Amar Singh, son of Ram Singh	..	50·00
26	Do	Jowala Singh, son of Partap Singh	..	50·00
27	Do	Arjan Singh, son of Sham Singh	..	50·00
28	Do	Bachan Singh, son of Hardit Singh	..	50·00
29	Do	Babu Singh, son of Harnam Singh	...	50·00
30	Do	Sadhu Singh, son of Partap Singh	..	50·00
31	Do	Bahadur Singh, son of Mool Singh	..	50·00
32	Do	Bachan Singh, son of Ram Singh	..	50·00
33	Do	Sajjan Singh, son of Nand Singh	..	50·00
34	Do	Sadhu Singh, son of Natha Singh	..	50·00
35	Do	Santa Singh, son of Hazara Singh	..	50·00
36	Do	Gulzara Singh, son of Kable Singh	..	50·00
37	Do	Phuman, son of Joginder Singh	..	50·00
38	Do	Sadhu Singh, son of Sardara Singh	..	50·00
39	Do	Garnam Singh, son of Pala Singh	..	50·00
40	Do	Pritam Singh, son of Hazara Singh	...	50·00
			..	2,000·00
1	**Burj Naklian.**	Lal Singh, son of Bhola Singh	..	50·00
2	Do	Santa Singh, son of Harnam Singh	..	50·00
3	Do	Gurdit Singh, son of Kartar Singh	..	50·00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
4.	Burj Naklian (Concld.)	Dharam Singh, son of Harnam Singh		50 ·00
				200 ·00
	Alwar Gujjaran			
1.	Do	Ranjit Singh, son of Sant Singh	..	50 ·00
2.	Do	Kabul Singh, son of Karam Singh	..	50 ·00
3.	Do	Partap Singh, son of Karam Singh	..	50 ·00
			Total	150 ·00
	Nathuwal			
1.	Do	Gurbachan Singh, son of Narain Singh	..	50 ·00
2.	Do	Bachittar Singh, son of Isher Singh	..	50 ·00
3.	Do	Jagir Singh, son of Isher Singh	..	50 ·00
4.	Do	Mehar Singh, son of Chaman Singh	..	50 ·00
5.	Do	Hazara Singh, son of Chaman Singh	..	50 ·00
6.	Do	Sadhu Singh, son of Hardit Singh	..	60 ·00
7.	Do	Ajit Singh, son of Kehar Singh	..	50 ·00
8.	Do	Gulzara Singh, son of Bhan Singh	..	50 ·00
9.	Do	Gurdev Singh, son of Hardyal Singh	..	50 ·00
10	Do	Ajit Singh, son of Mangal Singh	..	50 ·00
11	Do	Sham Lal, son of Mangal Singh	..	50 ·00
12	Do	Sham Singh, son of Bishan Singh	..	50 ·00
13	Do	Jagir Singh, son of Hazara Singh	..	50 ·00
14	Do	Amrik Singh, son of Surjit Singh	..	50 ·00
15	Do	Bachan Singh, son of Bishan Singh	..	50 ·00
16	Do	Gurdev Singh, son of Basakha Singh	..	50 ·00
17	Do	Bachan Singh, son of Janet Singh	..	50 ·00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
	Nathuwal—(Concld.)			
18	Do	Sarwan Singh, son of Mangal Singh	..	50·00
19	Do	Inder Singh, son of Biba Singh	..	50·00
20	Do	Babu Singh, son of Chuman Singh	..	50·00
21	Do	Bachan Singh, son of Lal Singh	..	50·00
22	Do	Katha Singh, son of Bahara Singh	..	50·00
23	Do	Bachhitar Singh, son of Ramditta	..	50·00
24	Do	Dalla Singh, son of Maghi Singh	..	50·00
25	Do	Bhagat, son of Sarwan	..	50·00
26	Do	Sajjan Singh, son of Heera	..	50·00
27	Do	Inder Singh, son of Bhola Singh	..	50·00
28	Do	Chanda Singh, son of Sahib Singh	..	50·00
		Total	..	1,400·00
1	Galib Kalan ..	Santokh Singh, son of Bur Singh	..	40·00
2	Ditto	Dya Singh, son of Niranjan Singh	..	40·00
3	Ditto	Jagir Singh, son of Kishan Singh	..	40·00
4	Ditto	Sampuran Singh, son of Utam Singh	..	40·00
5	Ditto	Pala Singh, son of Sunder Singh	..	40·00
6	Ditto	Sardara Singh, son of Harnam Singh	..	40·00
7	Ditto	Bishan Singh, son of Harnam Singh	..	40·00
8	Ditto	Gurnam Singh, son of Joginder Singh	..	40·00
9	Ditto	Malkiat Singh, son of Gajjan Singh	..	40.00
10	Ditto	Dalip Singh, son of Chet Singh	..	40.00
11	Ditto	Dan Singh, son of Nand Singh	..	40·00
12	Ditto	Suja Singh son of Jagir Singh	..	40.00
13	Ditto	Bakhtawar Singh son of Hazara Singh	..	40.00
14	Ditto	Bhajan Singh son of Bhola Singh	..	40.00
15	Ditto	Pritam Singh son of Waryam Singh	..	40.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee	Amount
16	Galib Kalan (Contd.)	Sohan Singh, son of Inder Singh ..	40.00
17	Ditto	Rajinder Singh, son of Attwar Singh ..	40.00
18	Ditto	Inder Singh, son of Harnam Singh ..	40.00
19	Ditto	Inder Singh, son of Hazara Singh ..	40.00
20	Ditto	Bikar Singh, son of Kirpal Singh ..	40.00
21	Ditto	Bent Singh, son of Bachan Singh ..	40.00
22	Ditto	Gonde Singh, son of Hazara Singh ..	40.00
23	Ditto	Pal Singh, son of Bawa Singh ..	40.00
24	Ditto	Gurdit Singh, son of Babu Singh ..	40.00
25	Ditto	Bachan Singh, son of Sham Singh ..	40.00
26	Ditto	Ajit Singh, son of Gajjan Singh ..	25.00
27	Ditto	Kartar Singh, son of Ram Singh ..	25.00
28	Ditto	Sarja Singh, son of Magho ..	25.00
29	Ditto	Assa, son of Sewa ..	25.00
30	Ditto	Magher, son of Mangu ..	25.00
31	Ditto	Pyara, son of Basakha ..	25.00
32	Ditto	Jawahar Singh, son of Bhagat Singh ..	25.00
33	Ditto	Jeta Singh, son of Thuman Singh ..	25.00
34	Ditto	Thuma Singh, son of Sarwan Singh ..	25.00
35	Ditto	Tehla Singh, son of Meinga Singh ..	25.00
36	Ditto	Jathu Singh, son of Nihal Singh ..	25.00
37	Ditto	Sarwan Singh, son of Kahar Singh ..	25.00
38	Ditto	Mohinder Singh, son of Mool Singh ..	25.00
39	Ditto	Kirpal Singh, son of Bhagat Singh ..	25.00
40	Ditto	Bhag Singh, son of Tara Singh ..	25.00
41	Ditto	Hari Singh, son of Duman Singh ..	25.00
42	Ditto	Bhagat Singh, son of Bachan Singh ..	25.00
43	Ditto	Pulan Singh, son of Mangu ..	25.00
44	Ditto	Kapur Singh, son of Tehal Singh ..	25.00
45	Ditto	Dalip Singh, son of Tehal Singh ..	25.00
46	Ditto	Narain Singh, son of Nathe Singh ..	25.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
47	Galib Kalan	Sarvshri Mgid, son of Salain Singh	..	25.00
48	Ditto	Mahan Singh, son of Ram Singh	..	25.00
49	Ditto	Balwant Singh, son of Ram Singh	..	25.00
50	Ditto	Milkhi, son of Sarwan Singh	..	25.00
51	Ditto	Sardara Singh, son of Phuman Singh	..	25.00
52	Ditto	Joginder Singh, son of Jagdev Singh	..	25.00
53	Ditto	Balwant Singh, son of Naranjan Singh	..	25.00
54	Ditto	Dalip Singh, son of Naranjan Singh	..	25.00
55	Ditto	Banta Singh, son of Narain Singh	..	25.00
56	Ditto	Hari Singh, son of Kishan Singh	..	25.00
57	Ditto	Bhetta Singh, son of Suja Singh	..	25.00
58	Ditto	Delbara Singh, son of Sham Singh	..	25.00
		Total	..	1,840.00
1	Agwar Lopon Kalan	Mohinder Singh, son of Kharak Singh	..	20.00
2	Ditto	Ujagar Singh, son of Nighia Singh	..	50.00
3	Ditto	Bhag Singh, son of Khushhal	..	20.00
4	Ditto	Mohinder Singh, son of Labha Singh	..	20.00
5	Ditto	Tara Singh, son of Maghar Singh	..	20.00
6	Ditto	Dan Singh, son of Bagga Singh	..	20.00
7	Ditto	Harn m Singh, son of Inder Singh	..	20.00
8	Ditto	Maghar Singh, son of Mukand Singh	..	20.00
9	Ditto	Harbans Singh, son of Gurdit Singh	..	20.00
10	Ditto	Mal Singh, son of Labh Singh	..	20.00
11	Ditto	Harnam Singh, son of Bishan Singh	..	20.00
12	Ditto	Gulzara Singh, son of Bishan Singh	..	20.00
13	Ditto	Dial Singh, son of Labha Singh	..	20.00
14	Ditto	Sardara Singh, son of Bishan Singh	..	20.00
15	Ditto	Sewa Singh, son of Mohinder Singh	..	20.00
16	Ditto	Gurdeep Singh, son of Biru	..	20.00
17	Ditto	Santokh Singh, son of Dalip Singh	..	20.00
18	Ditto	Narain Singh, son of Phuman Singh	..	20.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
		Sarvshri		
19	Agwar Lopon Kalan	Karam Singh, son of Jaimal Singh	..	20.00
20	Ditto	Katar Singh, son of Kala Singh	..	20.00
21	Ditto	Surjan Singh, son of Narain Singh	..	20.00
1	Ahangran ..	Ujagar Singh, son of Kehar Singh	..	30.00
2	Do	Kartar Singh, son of Ujjagar Singh	..	30.00
3	Do	Sardar Singh, son of Jassa Singh	..	30.00
4	Do	Gurbax Singh, son of Dalip Singh	..	30.00
5	Do	Sadhu Singh, son of Chhaja Singh	..	30.00
6	Do	Sardara Singh, son of Partap Singh	..	30.00
7	Do	Bihara Singh, son of Jassa Singh	..	30.00
8	Do	Biru, son of Jawahar Singh	..	30.00
9	Do	Kartar Singh, son of Partap Singh	..	30.00
10	Do	Kishan Singh, son of Bir Singh	..	30.00
11	Do	Bara Singh, son of Bhola Singh	..	30.00
12	Do	Bhajan Singh, son of Banta Singh	..	30.00
1	Agwar Gujran	Kotto Ram, son of Kewal Ram	..	50.00
2	Ditto	Nazar Singh, son of Kartar Singh	..	50.00
3	Ditto	Ujjagar Singh, son of Inder Singh	..	50.00
4	Ditto	Ram Nath, son of Bir Bai	..	50.00
5	Ditto	Dalip Singh, son of Bhag Singh	..	50.00
1	Giddar-windi	Maghi Singh, son of Phumah	..	40.00
2	Do	Billu, son of Natha	..	40.00
3	Do	Bachan Singh, son of Puran Singh	..	40.00
4	Do	Galhi, son of Natha	..	40.00
5	Do	Sucha Singh, son of Jiwan Singh	..	40.00
6	Do	Piara , son of Bhagat Singh	..	40.00
7	Do	Mehnga, son of Banta Singh	..	0.00
8	Do	Saudagar Singh, son of Kheta Singh	..	40.00
9	Do	Darshan Singh, son of Dalbara Singh	..	40.00
10	Do	Gurdas, son of Dalbara	..	40.00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee	Amount
			Rs nP.
11	Giddar-Windi	Teja Singh, son of Jodh Singh ..	40.00
12	Do	Gurnam Singh, son of Sewa Singh ..	40.00
13	Do	Kartar Singh, son of Milkhi ..	40.00
14	Do	Rakha , son of Natha ..	40.00
15	Do	Pala, son of Jawala ..	40.00
16	Do	Jawala, son of Jiwa ..	40.00
17	Do	Jagir , son of Boota ..	40.00
18	Do	Harbajan , son of Dalbara ..	40.00
19	Do	Jai Singh, son of Sandhu ..	40.00
20	Do	Milkhi, son of Samunda ..	40.00
21	Do	Mal Singh, son of Bishan Singh ..	50.00
22	Do	Mukhtiar Singh, son of Mohan Singh ..	50.00
23	Do	Bhagwan Kaur, wd/o Mukhtiar Singh ..	50.00
24	Do	Sewa Singh, son of Bhola Singh ..	50.00
25	Do	Ajit Singh, son of Sadhu Singh ..	50.00
26	Do	Phuman Singh, son of Khushala ..	50.00
27	Do	Sarain Singh, son of Jawala Singh ..	50.00
1	*Agwar Dalla*	Genda Singh son of Gurdit Singh ..	50.00
2	Ditto	Sadhu Singh son of Sarwan Singh ..	50.00
3	Ditto	Jagat Singh son of Rattan Singh ..	50.00
4	Ditto	Phuman Singh son of Waryam Singh ..	50.00
5	Ditto	Kartar Singh son of Gobind Singh ..	50.00
6	Ditto	Joginder Singh son of Rattan Singh ..	50.00
7	Ditto	Khushiar Singh son of Sudu Singh ..	50.00
8	Ditto	Surjan Singh son of Gobind Singh ..	50.00
9	Ditto	Sadhu Singh son of Jagat Singh ..	50.00
10	Ditto	Bhagat Singh son of Ratoo ..	50.00
11	Ditto	Lal Singh son of Zora Singh ..	50.00
12	Ditto	Lal Singh son of Jagat Singh ..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
13	Agwar Dalla	Pakhel Singh son of Jlal Singh	..	50.00
14	Ditto	Naranjan Singh son of Gobind Singh	..	50.00
15	Ditto	Jeet Singh son of Chanan Singh	..	50.00
16	Ditto	Harnek Singh son of Bhag Singh	..	50.00
17	Ditto	Kala Singh son of Sobha Singh	..	50.00
18	Ditto	Gurdial Singh son of Sewa Singh	..	50.00
19	Ditto	Bant Singh son of Charan Singh	..	50.00
20	Ditto	Amar Singh son of Modhi	..	50.00
21	Ditto	Hardyal Singh son of Bhag Singh	..	50.00
22	Ditto	Bishan Singh son of Sham Singh	..	50.00
			Total	1,100.00
	Agwar Rahalan			
1	Ditto	Isher Singh son of Santa Singh	..	50.00
2	Ditto	Mohar Singh son of Bishan Singh	..	50.00
3	Ditto	Gajjan Singh son of Sham Singh	..	50.00
4	Ditto	Arjan Singh son of Chatar Singh	..	50.00
5	Ditto	Sajjan Singh son of Sham Singh	..	50.00
6	Ditto	Lal Singh son of Sarwan Singh	..	50.00
7	Ditto	Mohinder Singh son of Bishan Singh	..	50.00
8	Ditto	Kaur Singh son of Sarwan Singh	..	50.00
9	Ditto	Karnail Singh son of Bakhshish Singh	..	50.00
10	Ditto	Bal Singh son of Kehar Singh	..	50.00
11	Ditto	Gurdas son of Daulat Singh	..	50.00
12	Ditto	Pakhaer Singh son of Daulat Singh	..	50.00
13	Ditto	Sher Singh son of Bhagat Singh	..	50.00
			Total	650.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee	Amount
			Rs nP.
1	Bharowal	Sohan Singh, son of Jaimal Singh ..	50.00
2	Do	Jeet Singh, son of Mal Singh ..	50.00
3	Do	Jagir Singh, son of Ram Chand ..	50.00
4	Do	Kartar Singh, son of Gurdi t Singh ..	50.00
5	Do	Lachhman Singh, son of Changu Singh ..	50.00
6	Do	Gurdial Singh, son of Jagir Singh ..	50.00
7	Do	Amar Singh, son of Sucha Singh ..	50.00
8	Do	Nachhittar Singh, son of Wazir Singh ..	50.00
9	Do	Ram Singh, son of Basawa Singh ..	50.00
		Total ..	450.00
1	Sodhiwala ..	Jarnail Singh, son of Inder Singh ..	50.00
2	Do	Amar Singh, son of Charan Singh ..	50.00
3	Do	Chhota Singh, son of Isher Singh ..	50.00
4	Do	Gurbakhsh Singh, son of Kishan Singh ..	50.00
5	Do	Gurdev Singh, son of Phuman Singh ..	50.00
6	Do	Inder Singh, son of Dara ..	50.00
7	Do	Karnail Singh, son of Jiwa Singh ..	50.00
8	Do	Basakha Singh, son of Ralla Singh ..	50.00
		Total ..	400.00
1	Janetpura ..	Naginder Singh, son of Sunder Singh ..	50.00
2	Do	Kartar Singh, son of Sohan Singh ..	50.00
3	Do	Bhagat Singh, son of Gajjan Singh ..	50.00
4	Do	Saudagar Singh, son of Sohan Singh ..	50.00
5	Do	Buta Singh, son of Sarwan Singh ..	50.00
6	Do	Sarmukh Singh, son of Jhaba ..	50.00
7	Do	Amar Singh, son of Atma Singh ..	50.00
		Total ..	350.00
1	Randhirgarh	Inder Singh, son of Dewa Singh ..	50.00
2	Do	Hula Singh, son of Sarwan Singh ..	50.00
3	Do	Jhaggu Singh, son of Harnam Singh ..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
4	Randhir garh	Nikka Singh, son of Magti	..	50.00
5	Do	Sarwan, son of Jaimal	..	50.00
6	Do	Bhan Singh, son of Mangti	..	50.00
7	Do	Pritam Singh, son of Kartar Singh	..	50.00
8	Do	Surjan Singh, son of Jaimal Singh	..	50.00
		Total	..	400.00
1	Sadarpura ..	Mehnga Ram, son of Nathu Ram	...	20.00
2	Do	Isher, son of Sardara	..	20.00
3	Do	Bachna , son of Jiwana	...	20.00
4	Do	Bachan Singh, son of Tara Singh	...	20.00
5	Do	Dina, son of Kalu	..	20.00
6	Do	Dalip Singh, son of Naranjan Singh	..	20.00
7	Do	Buta, son of Mehnga	..	20.00
8	Do	Sarwan, son of Mehnga	..	20.00
9	Do	Gurcharan Singh, son of Basanta	..	20.00
10	Do	Ram Chand, son of Udham Singh	..	20.00
11	Do	Buta, son of Jetta	..	20.00
12	Do	Dharam Singh, son of Chanda Singh	..	20.00
13	Do	Shama, son of Kala	...	20.00
14	Do	Nand Singh, son of Mohinder Singh	..	20.00
15	Do	Bant Singh, son of Nihal Singh	..	20.00
16	Do	Sardara Singh, son of Rulia	..	20.00
17	Do	Sher Singh, son of Jawahar Singh	...	20.00
18	Do	Bachittar Singh, son of Jiwa Singh	..	20.00
19	Do	Kartar Singh, son of Mgh Singh	..	20.00
20	Do	Sarain Singh, son of Boda	..	20.00
21	Do	Deoa, son of Ralla	..	20.00
22	Do	Sunder Singh, son of Buta	..	20.00
23	Do	Banta Singh, son of Biru	..	20.00
24	Do	Kartar Singh, son of Udham Singh	...	20.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
25	Sadarpura	Purtan Singh, son of Uttam Singh	..	20.00
26	Do	Darshan Singh, son of Basant Singh	..	20.00
27	Do	Partapa, son of Mohna	..	20.00
28.	Do	Dyal Singh, son of Bishna	..	20.00
29	Do	Malkiat Singh, son of Mehnga Singh	..	20.00
30	Do	Lakha Singh, son of Buta	..	20.00
31	Do	Darshan Singh, son of Basant Singh	..	50.00
		Total	..	650.00
1	Fadai Chak	Harnam Singh, son of Kishan Singh	..	50·00
2	Ditto	Chanan Singh, son of Ram Singh	...	50·00
3	Ditto	Rattan Singh, son of Bishan Singh	..	50·00
4	Ditto	Lal Singh, son of Sunder Singh	..	50·00
5	Ditto	Zora Singh, son of Charan Singh	..	50·00
6	Ditto	Gurdev Singh, son of Hazara Singh	..	50·00
7	Ditto	Sham Singh, son of Buta Singh	..	50·00
8	Ditto	Amar Singh, son of Chanan Singh	...	50·00
9	Ditto	Mal Singh, son of Sewa Singh	..	50·00
10	Ditto	Nasib Singh, son of Chulla Singh	..	50·00
11	Ditto	Piara Singh, son of Sarwan Singh	..	50·00
12	Ditto	Sarwan Singh, son of Sunder Singh	..	50·00
13	Ditto	Pal Singh, son of Natha Singh	..	50·00
14	Ditto	Amrik Singh, son of Waryam Singh	..	50·00
15	Ditto	Bahadar Singh, son of Sham Singh	..	50·00
16	Ditto	Bachan Singh, son of Bishan Singh	...	50·00
17	Ditto	Ajaib Singh, son of Gian Singh	..	50·00
18	Ditto	Sant Singh, son of Sajjan Singh	..	50·00
19	Ditto	Jagir Singh, son of Inder Singh	..	50·00
		Total	..	950·00
1	Kot Kanan ..	Bant Singh, son of Hazara Singh	..	50·00
2	Ditto	Sarwan Singh, son of Nand Singh	..	50·00
3	Ditto	Budh Singh, son of Rur Singh	..	50·00
4	Ditto	Charan Singh, son of Gohi	..	50·00
5	Ditto	Gurdev Singh, son of Labha Singh	..	50·00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
6	Kot Kanan	Sarvshri Partap Singh, son of Fateh Singh	..	50·00
7	Ditto	Sardara Singh, son of Ram Singh	..	50·00
8	Ditto	Bhag Singh, son of Chettra	..	50·00
9	Ditto	Darshan Singh, son of Labha Singh	..	50·00
10	Ditto	Bant Singh, son of Faqira	..	50·00
11	Ditto	Bhag Singh, son of Faqira	..	50·00
12	Ditto	Balkishan, son of Hari Singh	..	50·00
13	Ditto	Arjan Singh, son of Chanan Singh	..	50·00
14	Ditto	Surjit Singh, son of Maghar Singh	..	50·00
15	Ditto	Mohinder Singh, son of Mukand Singh	..	50·00
16	Ditto	Kala Singh, son of Mehnga Singh	..	50·00
17	Ditto	Surjit Singh, son of Labha Singh	..	50·00
18	Ditto	Attar Singh, son of Isher Singh	..	50·00
19	Ditto	Ajaib Singh, son of Rur Singh	..	50·00
20	Ditto	Gohra Singh, son of Nanak Singh	..	50·00
21	Ditto	Kala Singh, son of Sant Singh	..	50·00
		Total	..	1,050·00
1	Sheikh Qutab	Balwant Singh, son of Bir Singh	..	50·00
2	Ditto	Jagir Singh, son of Gajjan Singh	..	50·00
3	Ditto	Nikka Singh, son of Santa Singh	..	50·00
4	Ditto	Bachan Singh, son of Santa Singh	..	50·00
5	Ditto	Chattar Singh, son of Mehnga Singh	..	50·00
6	Ditto	Karnail Singh, son of Bhag Singh	..	50·00
7	Ditto	Lal Singh, son of Balwant Singh	..	50·00
8	Ditto	Gurdial Singh, son of Chanan Singh	..	50·00
9	Ditto	Sita Singh, son of Ram Singh	..	50·00
10	Ditto	Dharam Singh, son of Khazan Singh	..	50·00
11	Ditto	Karan Singh, son of Pakhar Singh	..	50·00
12	Ditto	Harnam Singh, son of Fateh Singh	..	50·00
13	Ditto	Tulsa Singh, son of Arjan Singh	..	50·00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
		Sarvshri		
14	Sheikh Qutab	Harnam Singh, son of Hardit Singh	..	50·00
15	Ditto	Mohan Singh, son of Sarwan Singh	..	50·00
16	Ditto	Bachiat Singh, son of Sawan Singh	..	50·00
17	Ditto	Baby Singh, son of Pakher Singh	..	50·00
18	Ditto	Sardara Singh, son of Hardit Singh	..	50·00
19	Ditto	Sant Singh, son of Isher Singh	..	50·00
20	Ditto	Bal want Singh, son of Mohan Singh	..	50·00
21	Ditto	Sant Singh, son of Mohan Singh	..	50·00
22	Ditto	Dalip Singh, son of Mohan Singh	..	50·00
		Total	..	1,100·00
1	Agwar Ladhai	Kartar Singh, son of Attar Singh	..	50·00
2	Ditto	Jagir Singh, son of Santa Singh	..	50·00
3	Ditto	Ajaib Singh, son of Hira Singh	..	50·00
4	Ditto	Sham Singh, son of Sohel Singh	..	50·00
5	Ditto	Harchand Singh, son of Haqiqat Singh	..	50·00
6	Ditto	Kishan Singh, son of Nand Singh	..	50·00
7	Ditto	Inder Singh, son of Bhalla Singh	..	50·00
8	Ditto	Arjan Singh, son of Nand Singh	..	50·00
9	Ditto	Gurbakhsh Singh, son of Man Singh	..	50·00
10	Ditto	Sarwan Singh, son of Nand Singh	..	50·00
11	Ditto	Saram Singh, son of Mal Singh	..	50·00
12	Ditto	Bhajan Singh, son of Gajjan Singh	..	50·00
13	Ditto	Mohinder Singh, son of Tarlok Singh	..	50·00
14	Ditto	Gurdial Singh, son of Inder Singh	..	50·00
15	Ditto	Mehar Singh, son of Jagat Singh	..	50·00
16	Ditto	Jagir Singh, son of Lal Singh	..	50·00
17	Ditto	Gurnam Singh, son of Phuman Singh	..	50·00
18	Ditto	Mehnga Singh, son of Nand Singh	..	50·00
19	Ditto	Karnail Singh, son of Sohel Singh	..	50·00
20	Ditto	Mohinder Singh, son of Kishan Singh	..	50·00
21	Ditto	Amar Singh, son of Bakhtawar Singh	..	50·00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
		Sarvshri —		
22	Agwar Ladhai	Teja Singh, son of Amar Singh	..	50·00
23	Ditto	Inder Singh, son of Partap Singh	..	50·00
24	Ditto	Gajjan Singh, son of Ghet Singh	..	50·00
25	Ditto	Hari Singh, son of Delwa	..	50·00
26	Ditto	Harnam Singh, son of Bhan Singh	..	50·00
27	Ditto	Ranjit Singh, son of Fateh Singh	..	50·00
28	Ditto	Meghar Singh, son of Kishan Singh	..	50·00
29	Ditto	Dalip Singh, son of Santa Singh	..	50·00
30	Ditto	Jagir Singh, son of Pal Singh	..	50·00
31	Ditto	Joginder Singh, son of Pal Singh	..	50·00
32	Ditto	Mohan Singh, son of Gajjan Singh	..	50·00
33	Ditto	Mohinder Singh, son of Lal Singh	..	50·00
34	Ditto	Charan Singh, son of Bhagat Singh	..	50·00
35	Ditto	Gurdev Singh, son of Ralla Singh	..	50·00
36	Ditto	Santa Singh, son of Nank Singh	..	50·00
37	Ditto	Phuman Singh, son of Harnam Singh	..	50·00
38	Ditto	Arjan Singh, son of Waryam Singh	..	50·00
39	Ditto	Gulzara Singh, son of Lal Singh	..	50·00
40	Ditto	Bachan Singh, son of Faqiria	..	50·00
41	Ditto	Baldev Singh, son of Harchand Singh	..	50·00
42	Ditto	Dalip Singh, son of Mehnga Singh	..	50·00
43	Ditto	Sham sher Singh, son of Pakher Singh	..	50·00
44	Ditto	Basakha Singh, son of Nand Singh	..	50·00
45	Ditto	Bhag Singh, son of Kishan Singh	..	50·00
46	Ditto	Bachan Singh, son of Hira Singh	..	50·00
47	Ditto	Ghamdoor Singh, son of Jiwa Singh	..	50·00
48	Ditto	Hazura Singh, son of Jit Singh	..	50·00
49	Ditto	Bachan Singh, son of Lal Singh	..	50·00
50	Ditto	Kartar Singh, son of Vir Singh	..	50·00
51	Ditto	Hardyal Singh, son of Inder Singh	..	50·00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri		Rs nP.
52	Agnar Dadhai —Concld.	Puran Singh, son of Gulzara	..	50·00
53	Ditto	Harchand Singh, son of Sohel Singh	..	50·00
54	Ditto	Gurbachan Singh, son of Inder Singh	..	50·00
55	Ditto	Harbhajan Singh, son of Lal Singh	..	50·00
56	Ditto	Balwant Singh, son of Bagga Singh	..	50·00
57	Ditto	Sham Singh, son of Jawala	..	50·00
58	Ditto	Charan Singh, son of Ralla Singh	..	50·00
59	Ditto	Hira Singh, son of Chet Singh	..	50·00
60	Ditto	Rattan Singh, son of Gopal Singh	..	50·00
61	Ditto	Nathu Ram, son of Lachhman Dass	..	50·00
62	Ditto	Gurdial Singh, son of Bhagat Singh	..	50·00
63	Ditto	Nachhittar Singh, son of Hira Singh	..	50·00
64	Ditto	Ghumand Singh, son of Balwant Singh	..	50·00
65	Ditto	Balour Singh, son of Redha Singh	..	50·00
66	Ditto	Harchand Singh, son of Bagga Singh	..	50·00
67	Ditto	Gurjit Singh, son of Bagga Singh	..	50·00
1	Bahamipura	Bansi Ram, son of Duni Chand	..	50·00
2	Do	Bur Singh, son of Sunder Singh	..	50·00
3	Do	Sarwan Singh, son of Jagir Singh	..	50·00
4	Do	Ram Chand, son of Duni Chand	..	50·00
5	Do	Banta Singh, son of Waryam Singh	..	50.00
6	Do	Kartar Singh, son of Nand Singh	..	50.00
7	Do	Pritam Singh, son of Jagir Singh	..	50·00
8	Do	Sant Ram, son of Bassta Ram	..	50.00
9	Do	Waryam Singh, son of Rur Singh	..	50·00
10	Do	Sardara Singh, son of Sobha Singh	..	50.00
11	Do	Dalip Singh, son of Inder Singh	..	50.00
12	Do	Malkiat Singh, son of Puran Singh	..	50.00
13	Do	Jai Singh, son of Arjan Singh	..	50·00
14	Do	Sadhu Singh, son of Labha Singh	..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
		Sarvshri —		
15	Bhamipura-Contd.	Phargan Singh, son of Wazir Singh	..	50.00
16	Do	Isher Singh, son of Bagu	..	50.0
17	Do	Mehar Singh, son of Wazir Singh	..	50.00
18	Do	Gurnam Singh, son of Bhag Singh	..	50.00
19	Do	Roda Singh, son of Bishan Singh	..	50·00
20	Do	Mastan Singh, son of Partap Singh	..	50·00
21	Do	Jora Singh, son of Joginder Singh	..	50·00
22	Do	Cheta Singh, son of Santokh Singh	..	50·00
23	Do	Gurbachan Singh, son of Rulia Singh	..	50·00
24	Do	Jagir Singh, son of Sarwan Singh	..	50·00
25	Do	Jalala Singh, son of Badan Singh	..	50.00
26	Do	Bhag Singh, son of Sucha Singh	..	50.00
27	Do	Sham Singh, son of Tara Singh	..	50·00
28	Do	Arjan Singh, son of Prema	..	35.00
29	Do	Bahadar Singh, son of Inder Singh	..	25.00
30	Do	Mohinder Singh, son of Sadhy Singh	..	25·00
31	Do	Inder Singh, son of Bur Singh	..	25.00
32	Do	Bahadar Singh, son of Sher Singh	..	25.00
33	Do	Mukhtiar Singh, son of Inder Singh	..	25.00
34	Do	Rur Singh, son of Bhan Singh	..	25·00
35	Do	Kapur Singh, son of Bhan Singh	..	25.00
36	Do	Ruldu Singh, son of Bhan Singh	..	25.00
37	Do	Hazura Singh, son of Bhan Singh	..	25.00
38	Do	Ralla Singh, son of Harnam Singh	..	25·00
39	Do	Pyara Singh, son of Harnam Singh	..	25·00
40	Do	Gajjan Singh, son of Sadhu Singh	..	25·00
41	Do	Sarwan Singh, son of Bishan Singh	..	25·00
42	Do	Sardara Singh, son of Bishan Singh	..	25·00
43	Do	Pritam Singh, son of Puran Singh	..	25·00
44	Do	Pyara, son of Pohla Singh	..	25.00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
		Sarvshri—		
45	Bhamipura—Contd.	Pakher Singh, son of Bhola Singh	..	25·00
46	Do	Megu Singh, son of Fateh Singh	..	25·00
47	Do	Gian Singh, son of Badhwa Singh	..	25.00
48	Do	Mohinder Singh, son of Santa Singh	..	25·00
49	Do	Saudagar Singh, son of Fateh Singh	..	25·00
50	Do	Tohla Singh, son of Khem Singh	..	25.00
51	Do	Bhagat Singh, son of Bishan Singh	..	25.00
52	Do	Baldev Singh, son of Arjan Singh	..	25.00
53	Do	Albel Singh, son of Beru Singh	..	25·00
54	Do	Faqir Singh, son of Raldu Singh	..	25.00
55	Do	Jeet Singh, son of Partap Singh	..	25.00
56	Do	Gurdial Kaur, wd/o Joginder Singh	..	25·00
57	Do	Bhana, son of Dhanna	..	25.00
58	Do	Jai Kaur, w/o Maghar Singh	..	25·00
59	Do	Nand Kaur, w/o Sadhu Singh	..	25.00
60	Do	Phaga Singh, son of Mangal Singh	..	25.00
61	Do	Kartar Singh, son of Prem Singh	..	25·00
62	Do	Mehar Singh, son of Sunder Singh	..	25·00
63	Do	Karam Singh, son of Mehenga Singh	..	25·00
64	Do	Mehar Singh, son of Joginder Singh	..	25·00
65	Do	Sadhu Singh,son of Labh Singh	..	25·00
66	Do	Ujagar Singh, son of Hari Singh	..	25·00
67	Do	Sarwan Singh, son of Pakher Singh	..	25·00
68	Do	Mohinder Singh, son of Hari Singh	..	25·00
69	Do	Bhan Singh, son of Nathal Singh	..	25·00
70	Do	Kaur Singh, son of Hukam Singh	..	25·00
71	Do	Karnail Singh, son of Ajit Singh	..	25·00
72	Do	Mohinder Singh, son of Harnam Singh	..	25·00
73	Do	Chanan Singh, son of Jagat Singh	..	25·00
74	Do	Pritam Singh, son of Inder Singh	..	25·00
75	Do	Bhag Singh, son of Sunder Singh	..	25·00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
		Sarvshri—		
76	Bhamipura—Contd.	Mehnga Singh, son of Arjan Singh	..	25·00
77	Do	Bansi Ram, son of Deva Singh	..	25·00
78	Do	Ram Chand, son of Deva Singh	...	25·00
79	Do	Dalip Singh, son of Bishan Singh	...	25·00
80	Do	Gurnam Singh, son of Sunder Singh	..	25·00
81	Do	Meher Singh, son of Baga Singh	..	25·00
82	Do	Sardara Singh, son of Sohan Singh	..	25·00
83	Do	Bhag Singh, son of Kapur Singh	..	25·00
84	Do	Kehar Singh, son of Waryam Singh	...	25·00
85	Do	Mohinder Singh, son of Kehar Singh	...	25·00
86	Do	Lal Singh, son of Mit Singh	...	25·00
87	Do	Bachna Ram, son of Kishana Ram	...	25·00
88	Do	Karnail Singh, son of Partap Singh	...	2500
89	Do	Kishan Singh, son of Partap Singh	...	25·00
90	Do	Inder Singh, son of Mela Singh	...	25·00
91	Do	Rakha Singh, son of Duni	...	25·00
92	Do	Bachint Singh, son of Milkha	...	25·00
93	Do	Sher Singh, son of Ditta Singh	...	25·00
94	Do	Nihal Singh, son of Mela Singh	...	25·00
95	Do	Puran Singh, son of Inder Singh	...	25·00
96	Do	Jawala Singh, son of Jiwan Singh	...	25·00
97	Do	Hamir Singh, son of Sunder Singh	...	25·00
98	Do	Amar Singh, son of Sardara Singh	...	25·00
99	Do	Natha Singh, son of Isher Singh	...	25·00
100	Do	Gurdial Singh, son of Jagir Singh	...	25·00
101	Do	Taran Singh, son of Jawala Singh	...	25·00
102	Do	Ranjit Dass, son of Anant Ram	..	25·00
103	Do	Rur Singh, son of Sunder Singh	..	25·00
104	Do	Siri Ram, son of Ruda Mal	..	25·00
105	Do	Sham Lal, son of Siri Ram	..	25·00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
		Sarvshri—		
106	Bhamipura—Contd.	Nand Singh, son of Jagat Singh	..	25·00
107	Do	Naranjan Singh, son of Harnam Singh	..	25·00
108	Do	Mehar Singh, son of Jiwan Singh	..	25·00
109	Do	Sarwan Singh, son of Waryam Singh	..	25·00
110	Do	Gurdial Singh, son of Hanam Singh	..	25·00
111	Do	Bakhtawar Singh, son of Rattan Singh	..	25·00
112	Do	Pyara Singh, son of Puran Singh	..	25·00
113	Do	Puran Singh, son of Partap Singh	..	25·00
114	Do	Har Kaur, w/o Inder Singh	..	25·00
115	Do	Kartar Kaur, w/o Bachan Singh	..	25·00
116	Do	Bhago, w/o Mangal	..	25·00
117	Do	Kanti, w/o Waryam Singh	..	25·00
118	Do	Jet Singh, son of Santa Singh	..	25·00
119	Do	Nand Singh, son of Bishan Singh	..	25·00
120	Do	Bir Singh, son of Sobha Singh	..	25·00
121	Do	Santa Singh, son of Hira Singh	..	25·00
122	Do	Sardara Singh, son of Punjab Singh	..	25·00
123	Do	Bachitar Singh, son of Joginder Singh	..	25·00
124	Do	Gajjan Singh, son of Isher Singh	..	25·00
125	Do	Banta Singh, son of Roda Singh	..	25·00
126	Do	Sadhu Singh, son of Waryam Singh	..	25·00
127	Do	Bishan Singh, son of Sarwan Singh	..	25·00
128	Do	Surjan Singh, son of Bodhu	..	25·00
129	Do	Malkiat Singh, son of Chanan Singh	..	25·00
130	Do	Puran Singh son of Bhajan Singh	..	25.00
131	Do	Kartar Singh, son of Chander	..	25·00
132	Do	Bhajan Singh, son of Arjan Singh	..	25·00
133	Do	Bagoo , son of Mehru	..	25·00
134	Do	Pritam Singh, son of Chanan	..	25·00
135	Do	Kunda Singh, son of Bhag Singh	..	25·00
136	Do	Gurdev Singh, son of Minderjit Singh	..	25·00
137	Do	Charan Singh, son of Sadhu	..	25·00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee	Amount
			Rs, nP
		Sarvshri—	
1.	Shafi Pura.	Teja Singh, son of Jiwa Singh	50 ·00
2	Do.	Teja Singh, son of Jiwa Singh	50 ·00
3	Do.	Bachan Singh, son of Natha Singh	50 ·00
4	Do.	Karma Singh, son of Natha Singh	50 ·00
5	Do.	Natha Singh, son of Partap Singh	50 ·00
6	Do.	Pyara Lal, son of Labha Singh	50 ·00
7	Do.	Kartar Singh, son of Pal Singh	50 ·00
7	Do.	Kartar Singh, son of Pal	50 ·00
8	Do·	Gurcharan Singh, son of Kartar Singh	50 ·00
			400 ·00
1	Gorsian Khan Moh.	Munsha Singh, son of Bhag Singh	50 ·00
2	Do.	Kala Singh, son of Dhan Singh	50 ·00
3	Do.	Bishan Singh, son of Tara Singh	50 ·00
4	Do.	Gurdit Singh, son of Pathana	50 ·00
5	Do.	Ram Singh, son of Pathana	50 ·00
6	Do,	Milhi Singh son of Kala Singh	50,00
7	Do.	Shanker Singh, son of Jaimal	50 ·00
8	Do.	Joginder Singh, son of Bahadur	50 ·00
9	Do.	Nazir Singh, son of Sukha Singh	50 ·00
10	Do.	Sadhu Singh, son of Nanak Singh	50 ·00
11	Do.	Dogar Singh, son of Chanda Singh	50 ·00
12	Do.	Mez Singh, son of Bahadur Singh	50 ·00
13	Do.	Narain Singh, son of Sohan Singh	50 ·00
14	Do.	Waryam Singh, son of Sunder Singh	50 ·00
15	Do.	Bhora Singh, son of Waryam Singh	50 ·00
16	Do.	Karam Singh, son of Dhan Singh	50 ·00
7	Do.	Senjor Singh, son of Bahadur	50 ·00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP
		Sarvshri—		
18	Do.	Puran Singh, son of Bahadur Singh		50·00
19	Do.	Jall Singh, son of Lal Singh		50·00
20	Do.	Soda Singh, son of Waryam Singh		50·00
21	Do.	Bakir Singh, son of Bagga Singh		50·00
22	Do.	Pura Singh, son of Bagga Singh		50·00
23	Do.	Bahadur Singh, son of Sital Singh		50·00
24	Do.	Gurdit Singh, son of Onkar Singh		50·00
25	Do.	Sahib Singh, son of Tara Singh		50·00
26	Do.	Shara Singh, son of Mehnga		50·00
				1300·00
1	Gorsian Qadar Bax	Bhagwan Singh, son of Nauria Singh	..	50·00
2	Ditto	Sucha Singh, son of labh Singh	..	50·00
3	Ditto	Bhan Singh, son of Nanak Singh	..	50·00
4	Ditto	Saudagar Singh, son of Nanak Singh	..	50·00
5	Ditto	Badra, son of Fatha	..	50·00
6	Ditto	Bachan Singh, son of Fattu	..	50·00
7	Ditto	Bachan Singh, son of Changa	..	50·00
8	Ditto	Harnam Singh, son of Chanan Singh	..	50·00
9	Ditto	Sadhu Singh, son of Labh Singh	..	50·00
10	Ditto	Brij Lal, son of Jena	..	50·00
11	Ditto	Jani, son of Nathu	..	50·00
12	Ditto	Thuman, son of Fateh Singh	..	50·00
13	Ditto	Bir Singh, son of Baga Singh	..	50·00
14	Ditto	Sarwan Singh, son of Charan Singh	..	50·00
15	Ditto	Pyara Singh, son of Bhan Singh	..	50·00
16	Ditto	Baghel Singh, son of Sundar Singh	..	50·00
17	Ditto	Bishan Singh, son of Natha Singh	..	50·00
18	Ditto	Nazir Singh, son of Brij Lal	..	50·00
19	Ditto	Amar Singh, son of Bishan Singh	..	50·00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				2
		Sarvshri—		Rs nP.
20	Gursian Oadar	Santokh Singh, son of Bhan Singh	..	50·00
21	Ditto	Bhagat Singh, son of Ram Singh	..	50·00
		Total	..	1,050·00
1	Talwara ..	Puran Singh, son of Bishan Singh	..	50·00
2	Do	Gopal Singh, son of Karam Singh	..	50·00
3	Do	Bahadur Singh, son of Pritam Singh	..	50·00
4	Do	Buta Singh, son of Kehar Singh	..	50·00
5	Do	Wadhawa Singh, son of Jawahar Singh	..	50·00
6	Do	Gurbakhsh Singh, son of Mohan Singh	..	50·00
7	Do	Charan Singh, son of Bahadur Singh	..	50·00
8	Do	Pritam Singh, son of Panjan Singh	..	50·00
9	Do	Sant Singh, son of Karam Singh	..	50·00
10	Do	Prem Singh, son of Sobha Singh	..	50·00
11	Do	Jit Singh, son of Sohava Singh	..	50·00
12	Do	Saudagar Singh, son of Piara Singh	..	50·00
13	Do	Sharam Singh, son of Palsa Singh	..	50·00
14	Do	Arjan Singh, son of Suda Singh	..	50·00
15	Do	Vir Singh, son of Sohava Singh	..	50·00
16	Do	Isher Singh, son of Sohava Singh	..	50·00
17	Do	Jagir Singh, son of Chanan Singh	..	50·00
18	Do	Sardara Singh, son of Sohan Singh	..	50·00
19	Do	Gurbakhsh Singh, son of Sodha Singh	..	50·00
20	Do	S. Arjan Singh, son of Man Singh	..	50·00
21	Do	Sher Singh, son of Dewa Singh	..	20·00
22	Do	Amar Singh, son of Sher Singh	..	20·00
23	Do	Sarwan Singh, son of Sher Singh	..	20·00
24	Do	Bhag Singh, son of Phalli	..	20·00
25	Do	Mohinder Singh, son of Moola	..	20·00
26	Do	Sukhdev Singh, son of Phalli	..	20·00
27	Do	Inder Singh, son of Moola	..	20·00

Serial No.	Name of village	Name of the loanee		Amount
28	ıalwara—*contd*	Babu Singh, son of Chahan	..	20 ·00
29	Do	Sugar Singh, son of Moola	..	20 •00
30	Do	Gindatta, son of Fattu	..	20 ·00
31	Do	Sadhu, son of Chanan	..	20 ·00
32	Do	Atma Singh, son of Man Sıngh	..	30 ·00
33	Do	Santokh Singh, son of Buta Singh	..	30 ·00
34	Do	Chanan Singh, son of Prem Singh	..	30 ·00
35	Do	Sarup Singh, son of Gopal Singh	..	30 ·00
36	Do	Warnam Singh, son of Bir Singh	..	30 ·00
37	Do	Khem Singh, son of Sohava Singh	..	30 ·00
38	Do	Amar Singh, son of Parsa Singh	..	30 ·00
39	Do	Dharam Singh, son of Parsa Singh	..	30 ·00
40	Do	Arjan Singh, son of Sohan Singh	..	30 ·00
41	Do	Sajan Singh, son of Parsa Singh	..	30 ·00
42	Do	Jaswant Singh, son of Sundar Singh	..	30 ·00
43	Do	Kartar Singh, son of Sadhar Singh	..	30 ·00
44	Do	Asa Singh, son of Jiwan Singh	..	30 ·00
45	Do	Bhan Singh, son of Chela Singh	..	30 ·00
46	Do	Jagat Singh, son of Jowahar Singh	..	30 ·00
47	Do	Jang Singh, son of Chela Singh	..	30 ·00
48	Do	Inder Singh, son of Bahadur Singh	..	30 ·00
49	Do	Pritam Singh , Son of Sant Singh	..	30 ·00
50	Do	Man Singh , Buta Singh	..	30 · ·00
51		Tirath Sıngh, son oȷ Jeet Singh	..	50.00
1	Akhara	Banta Singh' son of Udham Singh	..	50·00
2	Do	Santa Singh, son of Jawala Singh	..	50. 00
3	Do	Sa7dagar Singh, son of Partap Singh	..	50.00
4	Do	Jarnail Singh, son of Harnam Singh	..	50.00
5	Do	Gulzara Singh, son of Basant Singh	..	50.00
6	Do	Niranjamn Singh, son of Harnam Singh	..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee	Amount
			Rs
		sarvshri	
7	Do	Jagir Singh, son of Bhan Singh ..	50,00
8	Do	Dalip Singh, son of Bishan Singh ..	50'00
9	Do	Bhag Singh, son of Bishan Singh ..	50.00
10	Do	Ajaib Singh, son of Jaimit ..	50.00
11	Do	Sarwan Singh, son of Harnam Singh ..	50.00
12	Do	Gulzara Singh, Bhola Singh ..	50. 00
13	Do	Sher Singh, son of Bhola Singh ..	50.00
14	Do	Harnam Singh, son of Jawahar ..	50.00
15	Do	Naginder , son of Kherwa ..	50.00
16	Do	Nazar, son of Ralla ..	50.00
17	Do	Kehar Singh , Bhola Singh ..	50.00
18	Do	Kartar Singh, son of Ganda Singh ..	50.00
19	Do	Pritam Singh, son of Sarwan Singh ..	50.00
20	Do	Bhag Singh, son of Narain Singh ..	50.00
21	Do	Santa Singh, son of Bir Singh ..	50.00
22	Do	Ujjagar Singh, son of Bhola Singh ..	50.00
23	Do	Partap Singh, son of Jamiat ..	50.00
24	Do	Ajrjan Singh, son of Narain Singh ..	50.00
25	Do	Banta Singh Narain Singh ..	50.00
26	Do	Arjan Singh, son of Kakir Singh ..	50.00
27	Do	Dalip Singh, son of Mangal ..	50.00
28	Do	Dan Singh, son of Sarwan Singh ..	50.00
29	Do	Santa Singh, son of Ishar Singh ..	50.00
30	Do	Kartar Singh, son of Mohan ..	50.00
31	Do	Jiwan Singh, son of Santa Singh ..	50.00
32	Do	Santa Singh, son of Dhana ..	50.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
				Rs nP.
33	Do	Nazar Singh, son of Deva Singh	..	50.00
34	Do	Dalip Singh, sn of Bhan Singh	..	50.00
35	Do	Kaka Singh, son of Kala Singh	..	50.00
36	Do	Gian Singh, son of Kala Singh	..	50.00
37	Do	Kishan Singh , son of Kala Singh	..	50.00
38	Do	Arjan Singh, son of Gurmukh Singh	..	50.00
39	Do	Harchand Singh, son of Kartarz	..	50.00
40	Do	Joginder , son of Jaimiat	..	50.00
41	Do	Rattan Singh, son of Kahan Singh	..	50.00
42	Do	Sarwan Singh , son of Di a	..	50.00
43	Do	Kartara, son of Kehru	..	50·00
44	Do	Niranjao, Surmukh	..	50.00
45	Do	Sarwan, son of Udham Singh	..	50.00
46	Do	Gurdial, son of Mohana	..	50.00
47	Do	Bachan Singh, son of Waryam Singh	..	50.00
48	Do	Gurdial, son of Budh Sinhg	..	50.00
49	Do	Arjan Singh, son of Ram Singh	..	50.00
50	Do	Ujagar Singh, son of Madan	..	50.00
51	Do	Thakar Singh, son of Sohan Singh	..	50.00
52	Do	Joginder Singh, son of Lal Singh	..	50.00
53	Do	Bachna, son of Kehra	..	50.00
54	Do	Karnail Singh, son of Pala	..	50.00
55	Do	Siri Ram, son of Kanshi	..	50.00
56	Do	Kartar Singh, son of Narain	..	50.00
57	Do	Ajaib Singh, son of Milkha	..	50.00
58	Do	Ajaib Singh, son of Jhulla	..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs nP.
59	Akhara—*contd*	Gurdial, son of Santa	..	50.00
60	Do	Nahar Singh, son of Pala Singh	..	50.00
61	Do	Sucha Singh, son of Inder Singh	..	50.00
62	Do	Rattan Singh, son of Warya Singh	..	50.00
63	Do	Kartar Singh, son of Waryama	..	50.00
64	Do	Nahar Singh, son of Partap Singh	..	50.00
65	Do	Alla, son of Maghi	..	50.00
66	Do	Nazir Singh, son of Nand Singh	..	50.00
67	Do	Karnail Singh, on of Kehru	..	50.00
68	Do	Kartar Singh, son of Udham	..	50.00
69	Do	Nand Singh, son of Anokh Singh	..	50.00
70	Do	Saudagar Singh, son of Jiwna	..	50.00
71	Do	Partap Singh, son of Khan Singh	..	50.00
72	Do	Harnam Singh, son of Buta	..	50.00
73	Do	Megh Singh, son of Kheva	..	50.00
74	Do	Budh Singh, son of Bikkar	..	50.00
75	Do	Dalip Singh, son of Modan	..	50.00
76	Do	Amar Singh, son of Gian Singh	..	50.00
77	Do	Mukhtiar Singh, son of Dan Singh	..	50.00
78	Do	Chand Singh, son of Labh Singh	..	50.00
79	Do	Sham Singh, son of Bhulla	..	50.00
80	Do	Bishan Singh, son of Kaka Singh	..	50.00
81	Do	Labh Singh, son of Rur Singh	..	50.00
82	Do	Atam Singh, son of Ganesha	..	50.00
83	Do	Jarnail Singh, son of Santa Singh	..	50.00
84	Do	Karnail Singh, son of Kishan Singh	..	50.00
85	Do	Geja Singh, son of Sham Singh	..	50.00
86	Do	Munsha Singh, son of Sahiba	..	50.00
87	Do	Bishan Singh, son of Waryama	..	50.00
88	Do	Bhan Singh, son of Kala Singh	..	50.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs nP.
89	Akhara—*concld*	Bhagat Singh, son of Harnama	..	50.00
90	Do	Bhagat Singh, son of Ram Ditta	..	50.00
91	Do	Amar Singh, son of Phula	..	50.00
92	Do	Deva Singh, son of Rattan Singh	..	50.00
93	Do	Sarwan Singh, son of Bhola	..	50.00
94	Do	Babu Singh, son of Ram Singh	..	50.00
95	Do	Gohana Singh, son of Rulia	..	50.00
96	Do	Nahru, son of Nazir	..	50.00
97	Do	Bhan Singh, son of Biru	..	50.00
98	Do	Dalip Singh, son of Nikku	..	50.00
1	Burj Kalara ..	Bhajan Singh, son of Mangal	..	50.00
2	Ditto	Prem Singh, son of Narain Singh	..	50.00
3	Ditto	Bachan Singh, son of Gurdial	..	50.00
4	Ditto	Kartar Singh, son of Lal Singh	..	50.00
5	Ditto	Harnek Singh, son of Gurdial	..	50.00
6	Ditto	Bara, son of Kartar Singh	..	50.00
7	Ditto	Bachan Singh, son of Sher Singh	..	50.00
8	Ditto	Zora Singh, son of Prem Singh	..	50.00
9	Ditto	Mohinder Singh, son of Bishana	..	50.00
10	Ditto	Mohan Singh, son of Bir Singh	..	50.00
1	Sherpur Khurd	Gulzara Singh, son of Ralla	..	50.00
2	Ditto	Gurdial Singh, son of Waryam	..	50.00
3	Ditto	Bhagat Singh, son of Arjan	..	50.00
4	Ditto	Amar Singh, son of Harnama	..	40.00
5	Ditto	Santa Singh, son of Sajjan	..	40.00
6	Ditto	Buta Singh, son of Mana	..	20.00
7	Ditto	Atma Singh, son of Mangal	..	20.00
8	Ditto	Jagir, son of Bhagta	..	20.00
9	Ditto	Baur, son of Mahna	..	50.00
10	Ditto	Gurdev, son of Maghar	..	20.00
1	Nand Tihara ..	Telu Singh, son of Lal Singh	..	20.00
2	Ditto	Badhwa Singh, son of Jawala Singh	..	20.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs nP.
3	Ditto	Ram Singh, son of Jiwan Singh	..	20.00
4	Ditto	Behl Singh, son of Bahadur Singh	..	20.00
5	Ditto	Mal Singh, son of Gehda Singh	..	20.00
6	Ditto	Bisakhi Singh, son of Duman Singh	..	20.00
7	Ditto	Bagga Singh, son of Ranga Singh	..	20.00
8	Ditto	Bishan Singh, son of Labh Singh	..	20.00
9	Ditto	Phuman Singh, son of Lehna Singh	..	20.00
10	Nand Tihara—concld	Dial Singh, son of Sardara Singh	..	20·00
1	Kakar ..	Ram Singh, son of Dal Singh	..	30·00
2	Do	Surjan Singh, son of Bishan Singh	..	30·00
3	Do	Gurdial Singh, son of Arjan Singh	..	30·00
5	Do	Bhag Singh, son of Nazir Singh	..	30·00
5	Do	Gurmukh Singh, son of Phuman Singh	..	30·00
6	Do	Ajit Singh, son of Sham Singh	..	30·00
7	Do	Ajit Singh, son of Harnam Singh	..	30·00
8	Do	Shamsher Singh, son of Partap Singh	..	30·00
9	Do	Dalip Singh, son of Maghar Singh	..	30·00
10	Do	Bhajan Singh, son of Narain Singh	..	30·00
11	Do	Baldev Singh, son of Inder Singh	..	30·00
12	Do	Jaswant Singh, son of Thaman Singh	..	30·00
13	Do	Kala Singh, sou of Arjan Singh	..	30·00
14	Do	Arjan Singh, son of Partap Singh	..	30·00
15	Do	Mukand Singh, son of Didar Singh	..	30·00
16	Do	Maghar Singh, son of Inder Singh	..	30.00
17	Do	Surjit Singh, son of Kirpal Singh	..	30·00
18	Do	Bishan Singh, son of Sucha Singh	..	30·00
19	Kakar	Harnam Singh, son of Partap Singh	..	30·00
20	Do	Karam Singh, son of Chanan Singh	..	30·00
21	Do	Avtar Singh, son of Shamsher Singh	..	30·00
22	Do	Sher Singh, son of Saudagar Singh	..	30·00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs
23	Kakar	Bachan Singh, son of Sewa Singh	..	30·00
24	Do	Bant Singh, son of Kishan Singh	..	30·00
25	Do	Bagga Singh, son of Arjan Singh	..	30·00
26	Do	Gurdial Singh, son of Nahar Singh	..	30·00
27	Do	Sukhdev Singh, son of Gurbakhsh Singh	..	30·00
28	Do	Banta Singh, son of Nahar Singh	..	30·00
29	Do	Surjit Singh, son of Hardyal Singh	..	30·00
30	Do	Ranjit Singh, son of Harnam Singh	..	30·00
31	Do	Raghbir Singh, son of Harchand Singh	..	30·00
32	Do	Gurdev Singh, son of Gurbukhsh Singh	..	30·00
33	Do	Sawan Singh, son of Bir Singh	..	30·00
34	Do	Mehar Singh, son of Bir Singh	..	30·00
35	Do	Arjan Singh, son of Kala Singh	..	30·00
36	Do	Gurdip Singh, son of Bisakha Singh	..	30·00
37	Do	Hari Singh, son of Nand Singh	..	20·00
38	Do	Jetha Singh, son of Mit Singh	..	20·00
39	Do	Kehar Singh, son of Jiwa Singh	..	20·00
40	Do	Gulab Singh, son of Simer Singh	..	20·00
41	Do	Bhajan Singh, son of Garib Singh	..	20·00
42	Do	Thakar Singh, son of Jaimal Singh	..	20·00
43	Do	Kehar Singh, son of Uttam Singh	..	20·00
44	Do	Kundan Singh, son of Isher Singh	..	20·00
45	Do	Malkiat Singh, son of Jagat Singh	..	20·00
46	Do	Bir Singh, son of Sardha Singh	..	20·00
1	Patti Multani..	Gurbakhsh Singh, son of Nihal Singh	..	25·00
2	Ditto	Sandha Singh, son of Teja Singh	..	25·00
3	Ditto	Behal Singh, son of Baghi Singh	..	25·00
4	Ditto	Fauja Singh, son of Jawala Singh	..	25·00
5	Ditto	Buta Singh, son of Biru Singh	..	25·00
6	Ditto	Bir Singh, son of Mal Singh	..	25·00
7	Ditto	Ujagar Singh, son of Budh Singh	..	25·00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs
8	Patti Multani	Fauja Singh, son of Jhanda Singh	..	25·00
9	Ditto	Gurdev Singh, son of Buta Singh	..	25·00
10	Ditto	Ishar Singh, son of Megh Singh	..	25·00
11	Ditto	Tara Singh, son of Narain Singh	..	25·00
12	Ditto	Surat Singh, son of Rai Singh	..	25·00
13	Ditto	Karam Singh, son of Ujagar Singh	..	25·00
14	Ditto	Pakhar Singh, son of Surjan Singh	..	25·00
15	Ditto	Khetu Singh, son of Wazir Singh	..	25·00
16	Ditto	Ganga Singh, son of Rai Singh	..	25·00
17	Ditto	Mohinder Singh, son of Jiwna	..	25·00
18	Ditto	Dalip Singh, son of Thakar Singh	..	25·00
19	Ditto	Kundan Singh, son of Amar Singh	..	25·00
20	Ditto	Surjit Singh, son of Sunder Singh	..	25·00
21	Ditto	Pal Singh, son of Pakhar Singh	..	25·00
1	SodhiWala ..	Gindhu, son of Babu	..	40·00
2	Ditto	Major Singh, son of Bishan Singh	..	40·00
3	Ditto	Moola Singh, son of Chottu Singh	..	40·00
4	Ditto	Puran Singh, son of Chetu Singh	..	40·00
5	Ditto	Shrimati Gurnam Kaur, w/o Bishan Singh	..	40·00
6	Diito	Puran Singh, son of Chettu Singh	..	40·00
7	Ditto	Joginder Singh, son of Arjan Singh	..	40·00
1	Malsian Bajan	Hari Ram, son of Kahan Dass	..	40·00
2	Ditto	Gurdial Singh, son of Uggar Singh	..	40·00
3	Ditto	Karam Chand, son of Udhe Ram	..	40·00
4	Ditto	Bila Singh, son of Bur Singh	..	40·00
5	Ditto	Bhagat Singh, son of Jawahar Singh	..	40·00
6	Ditto	Bant Singh, son of Ram Rakha	..	40·00
7	Ditto	Sohan Singh, son of Sunder Singh	..	40·00
8	Ditto	Jiwan Singh, son of Gurdit Singh	..	40·00
9	Ditto	Attar Singh, son of Harnam Singh	..	40·00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs
10	Malsian Baian	Tara Singh, son of Jawala Singh	..	40·00
11	Ditto	Mohan Singh, son of Nanak Singh	..	40·00
12	Ditto	Kunda Singh, son of Bachan Singh	..	40·00
13	Ditto	Ranjit Singh, son of Jawala Singh	..	40·00
14	Ditto	Sher Singh, son of Sardara Singh	..	40·00
15	Ditto	Bikar Singh, son of Hazara Singh	..	40·00
16	Ditto	Ajit Singh, son of Sher Singh	..	40·00
17	Ditto	Pritam Singh, son of Isher Singh	..	40·00
18	Ditto	Chand Singh, son of Gajjan Singh	..	40·00
19	Ditto	Gurnam Singh, son of Ram Rakha	..	40·00
20	Ditto	Jagan Nath, son of Hari Ram	..	40·00
21	Ditto	Sohan Singh, son of Jawala Singh	..	40·00
22	Ditto	Dev Raj, son of Puran Chand	..	40·00
1	Kamal Pura ..	Pritam Singh, son of Uttam Singh	..	50·00
2	Ditto	Kapur Singh, son of Bhagwan Singh	..	50·00
3	Ditto	Lal Singh, son of Bhagwan Singh	...	50·00
2	Ditto	Lalu, son of Indu	..	50·00
5	Ditto	Malkiat Singh, son of Kehar Singh	..	50·00
6	Ditto	Major Singh, son of Gajjan Singh	..	50·00
7	Ditto	Jagir Singh' son of Mangal Singh	..	50·00
8	Ditto	Bachan Singh, son of Rur Singh	...	50·00
9	Ditto	Mela Singh, son of Sohan Singh	..	50·00
10	Ditto	Karnail Singh, son of Sham Singh	..	50·00
11	Ditto	Mohinder Singh, son of Arjan Singh	..	50·00
12	Ditto	Nirmal Singh, son of Natha Singh	..	50·00
13	Ditto	Vakil Singh, son of Jarnail Singh	..	50·00
14	Kamal Pur	Atama Singh, son of Harnam Singh	..	50.00
15	Ditto	Gurparshad Singh, son of Bur Singh	..	50·00
16	Ditto	Meghu, son of Faqiria	..	50.00
1	Bjnial ..	Ajaib Singh, son of Hamir Singh	..	50.00
2	Do	Darshan Singh, son of Pohla Singh	..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
3	Do	Jagir Singh, son of Hazara Singh	..	50.00
7	Do	Hamir Singh, son of Chuncha Singh	..	50·00
5	Do	Isher Singh, son of Ran Singh	..	50.00
6	Do	Kishan Singh, son of Kartar Singh	..	50.00
7	Do	Malkiat Singh, son of Nikka Singh	..	50·00
8	Do	Karnail Singh, son of Bagga Singh	..	50.00
9	Do	Baldev Singh, son of Chanan Singh	..	50.00
10	Do	Teja Singh, son of Hira Singh	..	50.00
11	Do	Darshan Singh, son of Hazara Singh	..	50 00
12	Do	Kishan Singh, son of Khazan Singh	..	50.00
13	Do	Karnail Singh, son of Bir Singh	..	50.00
14	Do	Amar Singh, son of Chanan Singh	..	50·00
15	Do	Kartar Singh, son of Badhawa Singh	..	50·00
1	Bangsi Pura ..	Tulsi, son of Rura	..	20.00
2	Ditto	Buta, son of Sardara	..	20·00
3	Ditto	Kartar, son of Tulsi	..	20.00
4	Ditto	Sardara, son of Chuman	..	20.00
5	Ditto	Garibu, son of Chuman	..	20·00
6	Ditto	Budha, son of Phuman	..	20.00
7	Ditto	Arjan Singh, son of Budha	..	20.00
8	Ditto	Wazir Singh, son of Ghuman	..	20.00
9	Ditto	Kala, son of Chuman	..	20.00
10	Bangsi Pura	Karnail Singh, son of Kaku	..	20·00
11	Ditto	Gajjan Singh, son of Jarnail Singh	..	20·00
12	Ditto	Banta Singh, son of Megh Singh	..	20·00
13	Ditto	Kishan Singh, son of Vir Singh	..	20·00
14	Ditto	Santa Singh, son of Kaku	..	20.00
15	Ditto	Kher Singh, son of Deva Singh	..	20.00
16	Ditto	Mohinder Singh, son of Joginder Singh	..	20·00
17	Ditto	Kher Singh, son of Jawala Singh	..	20.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs
18	Bangsi Pura	Sodagar Singh, son of Gian Singh	..	20·00
19	Ditto	Kishan Singh, son of Bhan Singh	..	20·00
20	Ditto	Ranjit Kaur, w/o Inder Singh	..	50·00
21	Ditto	Teja Singh, son of Khazan Singh	..	50·00
22	Ditto	Dalbara Singh, son of Joginder Singh	..	50.00
23	Ditto	Dalip Singh, son of Budha Singh	..	50·00
1	Taraf Kotli ..	Surjit Singh, son of Kehar Singh	..	25·00
2	Ditto	Joginder Singh, son of Sham Singh	..	25·00
3	Ditto	Mohinder Singh, son of Kehar Singh	..	25·00
4	Ditto	Satwant Singh, son of Rachhpal Singh	..	25.00
5	Ditto	Labh Singh, son of Jowala Singh	..	25.00
6	Ditto	Mahla Singh, son of Kishan Singh	..	25.00
7	Ditto	Sardar Singh, son of Bahadur Singh	..	25·00
8	Ditto	Natha Singh, son of Wazir Singh	..	25·00
9	Ditto	Rachhpal Singh, son of Kehar Singh	..	25.00
10	Ditto	Lakhmir Singh, son of Gobind Singh	..	25.00
11	Ditto	Bhajna Singh, son of Takhar Singh	..	25·00
12	Ditto	Ganga Singh, son of Chuman Singh	..	25.00
13	Ditto	Labh Singh, son of Buta Singh	..	25·00
14	Ditto	Baldev Singh, son of Bakhtawar Singh	..	25·00
1	Abu Pura ..	Harbans Singh, son of Rala Singh	..	25.00
2	Ditto	Dya Singh, son of Sunder Singh	..	25.00
3	Ditto	Tara Singh, son of Anokh Singh	..	25.00
4	Ditto	Pritam Singh, son of Natha Singh	..	25·00
5	Ditto	Balwant Singh, son of Ram Singh	..	25·00
6	Ditto	Bachan Singh, son of Jagir Singh	..	25·00
7	Ditto	Puran Singh, son of Kandhara Singh	..	25·00
8	Ditto	Surat Singh, son of Bant Singh	..	25·00
9	Ditto	Sardara Singh, son of Mangal Singh	..	25.00
10	Ditto	Pakhu Singh, son of Santa Singh	..	25·00
11	Ditto	Bachan Singh, son of Sunder Singh	..	20.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs
12	Abu Pura	Kartar Singh, son of Harnam Singh	..	20·00
13	Ditto	Charan Singh, son of Hila Singh	..	20·00
14	Ditto	Bir Singh, son of Waryam Singh	..	20·00
15	Ditto	Ajmer Singh, son of Ranjit Singh	..	20 00
16	Ditto	Kishan Singh, son of Sham Singh	..	20·00
17	Ditto	Gian Kaur, w/o Karam Singh	..	20·00
18	Ditto	Khusha Singh, son of Wazira	..	20 00
19	Ditto	Jeet Singh, son of Wazira	..	20·00
20	Ditto	Genni, son of Mehnga	..	20.00
21	Ditto	Dalip Singh, son of Sher Singh	..	20.00
22	Ditto	Sadhu Singh, son of Hira Singh	..	20·00
1	Sidhwan Bet ..	Narain Singh, son of Utter Singh	..	50.00
2	Ditto	Gurdial Singh, son of Punjab Singh	..	50·00
3	Ditto	Balwant Singh, son of Harnam Singh	..	50 00
4	Ditto	Major Singh, son of Santa Singh	..	50·00
5	Ditto	Dhera Singh, son of Sohel Singh	..	50·00
6	Ditto	Nazir Singh, son of Hazara Singh	..	50·00
7	Ditto	Jagir Singh, son of Sadhu Singh	..	50·00
8	Ditto	Jai Singh, son of Musha Singh	..	50·00
9	Ditto	Sampura Singh, son of Bhan Singh	..	50·00
10	Ditto	Khushia Singh, son of Thakar Singh	..	50·00
11	Ditto	Dya Singh, son of Sadhu Singh	..	50 00
12	Ditto	Karam Singh, son of Kapur Singh	..	50·00
13	Ditto	Gurbakhsh Singh, son of Alla Ditta	..	50·00
14	Ditto	Chuhar Singh, son of Nanak	..	50·00
15	Ditto	Gulzara, son of Meghi	..	50·00
16	Ditto	Gurcharan Singh, son of ?	..	50·00
17	Ditto	Sarwan Singh, son of Ralla Singh	..	50·00
18	itto	Bachna, son of Megha	..	20·00
19	Ditto	Sadhu, son of Devi Ditta	..	20.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee	Amount
		Sarvshri—	Rs
20	Sidhwan Bet	Hema, son of Bhan Singh ..	50.00
21	Ditto	Bachna, son of Alla Ditta ..	20.00
22	Ditto	Gurdass, son of Meghi ..	20·00
23	Ditto	Karnail Singh, son of Kaka Singh ..	20.00
24	Ditto	Balbir Singh, son of Ujjagar Singh ..	20.00
25	Ditto	Hamir Singh, son of Isher Singh ..	20.00
26	Ditto	Atma Singh, son of Natha Singh ..	20·00
27	Ditto	Nazir Singh, son of Jawan Singh ..	20·00
28	Ditto	Arjan Singh, son of Alla Ditta ..	20.00
29	Ditto	Nazam, son of Bhan ..	20.00
30	Ditto	Santa Singh, son of Hazura Singh ..	20.00
31	Ditto	Partap Singh, son of Tara Singh ..	20.00
32	Ditto	Rattna, son of Kadou ..	20.00
1	Salempura ..	Kartar Singh, son of Lal Singh ..	20.00
2	Do	Ujjagar Singh, son of Phuman Singh ..	20.00
3	Do	Bahadur Singh, son of Bishan Singh ..	20.00
4	Do	Jit Singh, son of Jagir Singh ..	20.00
5	Do	Pauha Singh, son of Gonda ..	20.00
6	Do	Mangal Singh, son of Nand Singh ..	20.00
7	Do	Rakha Singh, son of Attra ..	20.00
8	Do	Pakher Singh, son of Miha ..	20.00
9	Do	Ajaib Singh, son of Sucha Singh ..	20.00
10	Do	Gurdev Singh, son of Naginder Singh ..	20.00
11	Do	Khera, son of Faqiria ..	20.00
12	Do	Chanan, son of Gulzara ..	20.00
13	Do	Kundan Singh, son of Pakher Singh ..	50.00
14	Do	Ajit Singh, son of Kehar Singh ..	50.00
15	Do	Jasmle Singh, son of Makhan Singh ..	50.00
16	Do	Kartar Singh, son of Shankar Singh ..	50.00
17	Do	Sher Singh, son of Bishan Singh ..	50.00
18	Do	Naib Singh, son of Bishan Singh ..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee	Amount
		Sarvshri—	Rs
19	Salempura	Dogar Singh, son of Mit Singh ..	50.00
20	Do	Gian Singh, son of Bishan Singh ..	50.00
21	Do	Dalip Singh, son of Attma Singh ..	20.00
22	Do	Khushia Singh, son of Gangu ..	20.00
23	Do	Labh Singh, son of Gurdit Singh ..	20.00
1	Bhani Gujjran	Wazir Singh, son of Buta Singh ..	20.00
2	Ditto	Bagicha Singh, son of Wasin Singh ..	20.00
3	Ditto	Bahadur Singh, son of Sher Singh ..	20.00
4	Ditto	Khushai Singh, son of Wadhawa Singh ..	20.00
5	Ditto	Puran Singh, son of Sher Singh ..	20.00
6	Ditto	Kundan Singh, son of Sher Singh ..	20.00
7	Ditto	Harnama, son of Sardara ..	20.00
8	Ditto	Pritam Singh, son of Ujjar Singh ..	20.00
9	Ditto	Isher Singh, son of Sohan Singh ..	20.00
10	Ditto	Alla Singh, son of Buta Singh ..	20.00
11	Ditto	Hukam Singh, son of Gulab Singh ..	20.00
12	Ditto	Bhagat Singh, son of Metab Singh ..	20.00
13	Ditto	Santa Singh, son of Megh Singh ..	20.00
14	Ditto	Kala Singh, son of Basawa Singh ..	20.00
15	Ditto	Mehar Singh, son of Sajjan Singh ..	20.00
16	Ditto	Balwant Singh, son of Sher Singh ..	20.00
17	Ditto	Punjab Singh, son of Labh Singh ..	20.00
18	Ditto	Harnam Singh, son of Wazir Singh ..	20.00
19	Ditto	Inder Singh, son of Mangal Singh ..	20.00
20	Ditto	Behal Singh, son of Labh Singh ..	20.00
21	Ditto	Makhan Singh, son of Sher Singh ..	20.00
22	Ditto	Hukam Singh, son of Bakhshish Singh ..	20.00
23	Ditto	Vir Singh, son of Piara Singh ..	20.00
24	Ditto	Surjan Singh, son of Harnam Singh ..	20.00
25	Ditto	Sher Singh, son of Sarwan Singh ..	20.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee	Amount
		Sarvshri—	Rs
26	Bhani Gujjran	Mehal Singh, son of Bhana ..	20.00
27	Ditto	Megh Singh, son of Sher Singh ..	20.00
28	Ditto	Tehl Singh, son of Santa Singh ..	20.00
29	Ditto	Dalip Singh, son of Vir Singh ..	20.00
30	Ditto	Banta Singh, son of Hukam Singh ..	20.00
1	Jatpura ..	Kesar Singh, son of Rabi Singh ..	50.00
2	Do	Mastan Singh, son of Harnam Singh ..	50.00
3	Do	Teja Singh, son of Gurdial Singh ..	50.00
4	Do	Mukhtiar Singh, son of Uttam Singh ..	50.00
5	Do	Jagir Singh, son of Kehar Singh ..	50.00
6	Do	Kamikar Singh, son of Santa Singh ..	50.00
7	Do	Kamikar Singh, son of Arjan Singh ..	50.00
8	Do	Nathu Ram, son of Siri Ram ..	50.00
9	Do	Modan Singh, son of Jiwa Singh ..	50.00
10	Do	Amar Singh, son of Isher Singh ..	50.00
11	Do	Sajjan Singh, son of Mohan Singh ..	50.00
12	Do	Jarnail Singh, son of Sajjan Singh ..	50.00
13	Do	Karnail Singh, son of Mal Singh ..	50.00
14	Do	Ajaib Singh, son of Santa Singh ..	50.00
15	Do	Kapur Singh, son of Wadhawa Singh ..	50.00
1	Lamma ..	Amar Singh, son of Jawala Singh ..	50.00
2	Do	Nehal Singh, son of Rai Singh ..	50.00
3	Do	Karam Singh, son of Rur Singh ..	50.00
4	Do	Bhag Singh, son of Sunder Singh ..	50.00
5	Do	Pala Singh, son of Dewa Singh ..	50.00
6	Do	Pala Singh, son of Deva Singh ..	50.00
7	Do	Sarwan Singh, son of Gulab Singh ..	50.00
8	Do	Sarwan Singh, son of Gulab Singh ..	50.00
9	Do	Chetu, son of Sewa Singh ..	50.00
10	Do	Chetu, son of Wadhawa ..	50.00
11	Do	Kaka, son of Rur Singh ..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs
12	Lamma	Sadhu Singh, son of Sucha Singh	..	50.00
13	Do	Bachittar Singh, son of Bachan Singh	..	50.00
14	Do	Hukam Singh, son of Pakher Singh	..	50.00
15	Do	Kartar Singh, son of Vir Singh	..	50.00
16	Do	Bhag Singh, son of Attar Singh	..	50.00
17	Do	Banta Singh, son of Inder Singh	..	50.00
18	Do	Kala Singh, son of Deva Singh	..	50.00
19	Do	Kehar Singh, son of Gurditta Singh	..	50.00
20	Do	Diwan Singh, son of Uttam Singh	..	50.00
21	Do	Natha Singh, son of Bishan Singh	..	50.00
22	Do	Harnek Singh, son of Kehar Singh	..	50.00
23	Do	Sadhu Singh, son of Bhan Singh	..	50.00
24	Do	Ram Chand, son of Bishan Dass	..	50.00
25	Do	Mohinder Singh, son of Attar Singh	..	50.00
26	Do	Sarwan Singh, son of Kaka Singh	..	50.00
27	Do	Santa Singh, son of Sohna	..	50.00
28	Do	Sodagar Singh, son of Kartara	..	50.00
29	Do	Maghar Singh, son of Nika Singh	..	50.00
30	Do	Bachan Singh, son of Sucha Singh	..	50.00
31	Do	Dalip Singh, son of Baga Singh	..	50.00
32	Do	Satokh Singh, son of Waryam Singh	..	50.00
33	Do	Lal Singh, son of Faqiria	..	50.00
34	Do	Sadhu Singh, son of Mota Singh	..	50.00
35	Do	Soba Singh, son of Ram Singh	..	50.00
36	Do	Jora Singh, son of Baga Singh	..	50.00
37	Do	Mehar Singh, son of Bachan Singh	..	50.00
38	Do	Bachan Singh, son of Jit Singh	..	50.00
39	Do	Mehar Singh, son of Jeet Singh	..	50.00
40	Do	Sardar Singh, son of Sobha Singh	..	50.00
41	Do	Jagat Singh, son of Ram Singh	..	50.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs
42	Do	Mit Singh, son of Wadhawa Singh	..	50.00
43	Do	Sarwan Singh, son of Hira Singh	..	50.00
44	Do	Waryam Singh, son of Bila Singh	..	50.00
45	Do	Mal Singh, son of Thuman Siugh	..	50.00
46	Do	Sadhu Singh, son of Chanda Singh	..	50.00
1	Sattowal ..	Ajaib Singh, son of Ujjagar Singh	..	50.00
2	Do	Pal Singh, son of Narain Singh	..	50.00
3	Do	Gurcharan Singh, son of Bir Singh	..	50.00
4	Do	Ajit Singh, son of Santa Singh	..	50.00
5	Do	Sadhu Singh, son of Sarwan Singh	..	50.00
6	Do	Mukand Singh, son of Jeet Singh	..	50.00
7	Do	Ajit Singh, son of Rattan Singh	..	50.00
8	Do	Moyan Singh, son of Inder Singh	..	50.00
1	Bir Gagra ..	Bachan Singh, son of Dharam Singh	..	50.00
2	Ditto	Baga Singh, son of Badhawa Singh	..	50.00
3	Ditto	Lal Singh, son of Modan Singh	..	50.00
4	Ditto	Bhagat Singh, son of Deva Singh	..	50 00
5	Ditto	Malkait Singh, son of Mehar Singh	..	50.00
6	Ditto	Nichittar Singh, son of Mehar Singh	..	50 00
7	Di to	Saudagar Singh, son of Kehar Singh	..	50.00
8	Ditto	Bhajan Singh, son of Sham Singh	..	50.00
9	Ditto	Nachittar Singh, son of Nazir Singh	..	50.00
10	Ditto	Khar Singh, son of Modan Singh	..	50.00
11	Ditto	Jagir Singh, son of Mangal Singh	..	50.00
12	Ditto	Sohan Singh, son of Kishan Singh	..	50.00
13	Ditto	Beru Singh, son of Kishan Singh	..	50.00
1	Thapar Harnian	Karam Singh, son of Sher Singh	..	50.00
2	Ditt	Kehar Singh, son of Sher Singh	..	50.00
1	Rasulpur ..	Kehar Singh, son of Kala Singh	..	25.C0
2	Do	Chand Singh, son of Rulia Singh	..	25.0
3	Do	Banta Singh, son of Mal Singh	..	25.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village		Name of the loanee		Amount
			Sarvshri—		Rs
4	Do		Bogh Singh, son of Bhan Singh	..	25.00
5	Do		Prithi Singh, son of Rattna	..	25.00
6	Do		Gulzara Singh, son of Harnam Singh	..	25 .00
7	Do		Joginder Singh, son of Gurudev Singh	..	25.00
8	D		Mehan Singh, son of Bogha Singh	..	25.00
9	Do		Rattan Singh, son of Khem Singh	..	25.00
10	Do		Mukhtiar Singh, son of Nika	..	25.0
11	Do		Megha, son of Nighahia	..	25.00
12	Do		Puran Singh, son of Kalu	..	25.00
13	Do		Dalbagh Singh, son of Ralla Singh	..	25.00
14	Do		Dalla Singh, son of Diwan	..	25.00
15	Do		Surjan Singh, son of Shama	..	50.00
16	Do		Ujagar Singh, son of Nand	..	25.00
17	Do		Bir Singh, son of Mangal Singh	..	25.00
1	Jandi	..	Sher Singh, son of Bachan Singh	..	50.00
2	Do		Beskaha Singh, son of Sham Singh		
3	Do		Chand Singh, son of Mangal Singh	..	50.00
4	Do		Jagjit Singh, son of Magher Singh	..	50.00
5	Do		Baldev Singh, son of Bhajan Singh	..	50.00
6	Do		Kishan Singh, son of Dal Singh	..	50.00
7	Do		Joginder Singh, son of Bishan Singh	..	50.00
8	Do		Nachhitar Singh, son of Sarwan Singh	..	50.00
9	Do		Sucha Singh, son of Bir Singh	..	50.00
10	Do		Hamir Singh, son of Waryam Singh	..	50.00
11	Do		Sucha Singh, son of Munsha Singh	..	50.00
12	Do		Nahar Singh, son of Jawala Singh	..	50.00
1	Chimna		Naginder Singh, son of Amrik Singh	..	50.00
2	Do		Kishan Singh, son of Baghel Singh	..	50.00
3	Do		Dalip Singh, son of Gehna Singh	..	50.00
4	Do		Karpal Singh, son of Sham Singh	..	50.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs
5	Chimna	Santa Singh, son of Kala Singh	..	50.00
6	Do	Ujagar Singh, son of Misra Singh	..	50.00
7	Do	Santa Singh, son of Ram Singh	..	50.00
8	Do	Bachan Singh, son of Pala Singh	..	50.00
9	Do	Kartar Singh, son of Thulla Singh	..	50.00
10	Do	Naranjan Singh, son of Ralla Singh	..	50.00
11	Do	Bhajjan Singh, son of Isher Singh	..	50.00
12	Do	Bachan Singh, son of Man Singh	..	50.00
13	Do	Kehar Singh, son of Udha Singh	..	50.00
14	Do	Kehar Singh, son of Gajjan Singh	..	50 00
15	Do	Gajjan Singh, son of Nikka Singh	..	50.00
16	Do	Sher Singh, son of Deva Singh	..	50.00
17	Do	Sher Singh, son of Thulla Singh	..	50.00
18	Do	Bara Singh, son of Amrik Singh	..	50.00
19	Do	Teja Singh, son of Santa Singh	..	50.00
20	Do	Major Singh, son of Maghar Singh	..	50.00
1	Roomi ..	Gurdial Singh, son of Sher Singh	..	50 00
2	Do	Jagir Singh, son of Ditt Singh	..	50.00
3	Do	Kuldip Singh, son of Ujagar Singh	..	50.00
4	Do	Attma Singh, son of Gajjan Singh	..	50.00
5	Do	Karam Singh, son of Ram Singh	..	50.00
6	Do	Hira Singh, son of Arjan Singh	..	50.00
7	Do	Nand Singh, son of Ral Singh	..	50.00
8	D	Teja Singh, son of Kunda Singh	..	50.00
9	Do	Arjan Singh, son of Fateh Singh	..	50.00
10	Do	Bakhshish Singh, son of Kishan Singh	..	50.00
11	Do	Sarwan Singh, son of Hira Singh	..	50.00
12	Do	Naher Singh, son of Arjan Singh	..	50.00
13	Do	Arjan Singh, son of Thakur Singh	..	50.00
14	Do	Atma Singh, son of Mangal Singh	..	50.00
15	Do	Bant Singh, son of Gainda Singh	..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee	Amount
		Sarvshri—	Rs
16	Roomi (*concld*)	Bishan Singh, son of Bira Singh	50.00
17	Do	Ajaib Singh, son of Kunda Singh	50.00
18	Do	Ranjit Singh, son of Kehar Singh	50.00
19	Do	Teja Singh, son of Kehar Singh	50.00
20	Do	Ujjagar Singh, son of Isher Singh	50.00
21	Do	Gurdev Singh, son of Santa Singh	50.00
22	Do	Sajan Singh, son of Rur Singh	50.00
23	Do	Amar Singh, son of Bisawa Singh	50.00
24	Do	Disa Singh, son of Nand Singh	50.00
25	Do	Sarwan Singh, son of Bakhtawar Singh	50.00
26	Do	Gurdev Singh, son of Thuman Singh	50.00
27	Do	Kewal Singh, son of Besakha Singh	50.00
28	Do	Kehar Singh, son of Bhan Singh	50.00
29	Do	Jagir Singh, son of Kehar Singh	50.00
1	Sheikh Daulat	Amar Singh, son of Bishan Singh	50.00
2	Ditto	Rup Singh, son of Amar Singh	50.00
3	Ditto	Babu Singh, son of Roora Singh	50.00
4	Ditto	Jhammeet Singh, son of Gurbux Singh	50.00
5	Ditto	Darshan Singh, son of Puran Singh	50.00
6	Ditto	Gurmail Singh, son of Tara Singh	50.00
7	Ditto	Buta Singh, son of Bhan Singh	50.00
8	Ditto	Pal Singh, son of Sham Singh	50.00
9	Ditto	Karnail Singh, son of Santa Singh	50.00
10	Ditto	Hazara Singh, son of Chanda Singh	50.00
1	Agwar Gujran	Shrimati Dhan Kaur, widow of Gehna Singh	50.00
2	Ditto	Pritam Singh, son of Puran Singh	50.00
3	Ditto	Bhagwan Kaur, w/o Kala Singh	50.00
1	Dangian	Sadha Singh, son of Jhager Singh	50.00
2	Do	Naranjan Singh, son of Isher Singh	50.00
3	Do	Kartar Singh, son of Anokh Singh	50.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee	Amount
		Sarvshri—	Rs
4	Dangian (*concld*)	Bagga Singh, son of Gurdial Singh ..	50.00
5	Do	Mastan Singh, son of Bhanga Singh ..	50.00
6	Do	Roor Singh, son of Sham Singh ..	50.00
7	Do	Balaur Singh, son of Nazir Singh ..	50.00
8	Do	Harbax Singh, son of Lal Singh ..	50.00
9	Do	Bant Singh, son of Bishan Singh ..	50.00
10	Do	Naginder Singh, son of Karnail Singh ..	50.00
11	Do	Mohan Singh, son of Gurdial Singh ..	50.00
12	Do	Naginder Singh, son of Karnail Singh ..	50.00
13	Do	Bakhtawar Singh, son of Bhan Singh ..	50.00
14	Do	Gurdev Singh, son of Nazir Singh ..	50.00
15	Do	Joginder Singh, son of Mal Singh ..	50.00
16	Do	Gulzara Singh, son of Kala Singh ..	50.00
17	Do	Nazir Singh, son of Ram Singh ..	50.00
18	Do	Gulzara Singh, son of Sham Singh ..	50.00
19	Do	Boor Singh, son of Sham Singh ..	50.00
20	Do	Amrik Singh, son of Sham Singh ..	50.00
1	Khosa ..	Surjan Singh, son of Nikka Singh ..	50.00
2	Do	Sardara Singh, son of Sampuran Singh ..	50.00
3	Do	Ujagar Singh, son of Lehna Singh ..	50.00
4	Do	Mukhtiar Singh, son of Sajan Singh ..	50.00
5	Do	Ginder Singh, son of Kehar Singh ..	50.00
6	Do	Jarnail Singh, son of Nahar Singh ..	50.00
7	Do	Hakim Singh, son of Kahan Singh ..	50.00
8	Do	Bara Singh, son of Sampuran Singh ..	50.00
9	Do	Karnail Singh, son of Nahar Singh ..	50.00
10	Do	Ajaib Singh, son of Puran Singh ..	50.00
11	Do	Sunder Singh, son of Bagga Singh ..	50.00
12	Do	Gajjan Singh, son of Jaimal Singh ..	50.00
13	Do	Gurdev Singh, son of Sardara Singh ..	50.00
14	Do	Kulwant Singh, son of Donger Singh ..	50.00
15	Do	Sardara Singh, son of Amar Singh ..	50.00

[Revenue Minister]

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee	Amount
		Sarvshri—	Rs
16	Khosa	Bachan Singh, son of Attar Singh ..	50.00
17	Do	Sudagar Singh, son of Jhanda Singh ..	50.00
1	Akhara ..	Banta Singh, son of Udham Singh ..	50.00
2	Do	Mehnga Singh, son of Jawala Singh ..	50.00
3	Do	Saudagar Singh, son of Partap Singh ..	50.00
4	Do	Jarnail Singh, son of Harnam Singh ..	50.00
5	Do	Gulzara Singh, son of Harnam Singh ..	50.00
6	Do	Niranjan Singh, son of Harnam Singh ..	50.00
7	Do	Jagir Singh, son of Bhan Singh ..	50.00
8	Do	Dip Singh, son of Bishan Singh ..	50.00
9	Do	Bhag Singh, son of Bishan Singh ..	50.00
10	Do	Ajaib Singh, son of Jit Singh ..	50.00
11	Do	Sarwan Singh, son of Prem Singh ..	50.00
12	Do	Gulzara Singh, son of Bhola Singh ..	50.00
13	Do	Isher Singh, son of Bhola Singh ..	50.00
14	Do	Harnam Singh, son of Jawala Singh ..	50.00
15	Do	Naginder Singh, son of Kapur Signh ..	50.00
16	Do	Nazir Singh, son of Ralla Singh ..	50.00
17	Do	Kehar Singh, son of Bhola Singh ..	50.00
18	Do	Kartar Singh, son of Kunda Singh ..	50.00
19	Do	Pritam Singh, son of Sarwan Singh ..	50.00
20	Do	Bhag Singh, son of Naran Singh ..	50.00
21	Do	Mit Singh, son of Bir Singh ..	50.00
22	Do	Ujagar Singh, son of Bhola Singh ..	50.00
23	Do	Partap Singh, son of Jaimiat Singh ..	50.00
24	Do	Arjan Singh, son of Narain Singh ..	50.00
25	Do	Banaa Singh, son of Narain Singh ..	50.00
26	Do	Arjan Singh, son of Kaka Singh ..	50.00
27	Do	Dalip Singh, son of Lekal Singh ..	50.00
28	Do	Badan Singh, son of Sarwan Singh ..	50.00
29	Do	Santa Singh, son of Isher Singh ..	50.00

Serial No.	Name of Village	Name of the loanee		Amount
		Sarvshri—		Rs
30	Akhara	Kartar Singh, son of Sohan Singh	..	50.00
31	Do	Santa Singh, son of Jiwan Singh	..	50.00
32	Do	Santa Singh, son of Bahar Singh	..	50.00
33	Do	Nazir Singh, son of Deva Singh	..	50.00
34	Do	Dalip Singh, son of Bhan Singh	..	50.00
35	Do	Kaka Singh, son of Kahla Singh	..	50.00
36	Do	Jiwan Singh, son of Sarwan Singh	..	50.00
37	Do	Kishan Singh, son of Kala Singh	..	50.00
38	Do	Arjan Singh, son of Gurmukh Singh	..	50.00
39	Do	Harjinder Singh, son of Kartar Singh	..	50.00
40	Do	Joginder Singh, son of Jaimeat Singh	..	50.00
41	Do	Rattan Singh, son of Kapur Singh	..	50.00
42	Do	Sarwan Singh, son of Lal Singh	..	50.00
43	Do	Kartar Singh, son of Kehar Singh	..	50.00
44	Do	Niranjan Singh, son of Surmukh Singh	..	50.00
45	Do	Sarwan Singh, son of Udham Singh	..	50.00
46	Do	Gurdial Singh, son of Sohan Singh	..	50.00
47	Do	Bachan Singh, son of Waryam Singh	..	50.00
48	Do	Gurdial Singh, son of Budh Singh	..	50.00
49	Do	Arjan Singh, son of Ram Singh	..	50.00
50	Do	Ujagar Singh, son of Modan Singh	..	50.00
51	Do	Thakar Singh, son of Sohan Singh	..	50.00
52	Do	Joginder Singh, son of Pal Singh	..	50.00
53	Do	Bachan Singh, son of Kehar Singh	..	50.00
54	Do	Karnail Singh, son of Pal Singh	..	50.00
55	Do	Pars Ram, son of Kanshi Ram	..	50.00
56	Do	Kartar Singh, son of Narain Singh	..	50.00
57	Do	Ajaib Singh, son of Lakha Singh	..	50.00
58	Do	Ajaib Singh, son of Bhola Singh	..	50.00
59	Do	Gurdial Singh, son of Santa Singh	..	50.00

HOUSE-BUILDING ADVANCE GIVEN TO CLASS III AND CLASS IV EMPLOYEES IN THE PUNJAB CIVIL SECRETARIAT

624. **Sardar Lachhman Singh Gill :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names of Class III and Class IV Government employees of the Punjab Civil Secretariat who have been given house building advance during the period from 1st January, 1962 to 31st December, 1962 together with the dates when given in each case ;

(b) the copies of the sanctions in each of the said cases given by the Chief Secretary to Government, Punjab, be laid on the table of the House ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) A list containing the requisite information is enclosed

(b) Copies of the relevant sanctions are laid on the Table of the House..

List showing the names of Class III and Class IV Government employees of the Punjab Civil Secretariat who had been given house building advance during the period from 1st January, 1962 to 31st December, 1962

S. No.	Name of the loanee	Designation	Amount drawn in Rs	Date of disbursement of advance	No. and date of Government Sanction
1	Shri Sadhu Singh	P. A.	3,000	3-1-62	No. 13210-EI-61/39414, dated 28th October, 1961
2	Shri Piyara Lal Kaushal	Assistant	4,000	26-3-62	No. 12909-EI-61/42465, dated 2nd December, 1961
3	Shri Partap Singh	Do	6,000	11-1-62	No. 10865-EI-61/45887, dated 22nd December, 1961
4	Shri Vishwa Mitter Gupta	Do	4,752	10-1-62	No. 15006-EI-61/45255, dated 18th December, 1961
5	Shri Gurbachan Singh Nibber	Dy. Supdt.	4,128	8-1-62	No. 11330-EI-61/46463, dated 1st January, 1962
6	Shri Dhani Ram Bhanwat	Assistant	1,440	20-1-62	No. 13898-EI-61/45246, dated 20th December, 1961
7	Shri Harminder Singh Grewal	Do	4,000	28-10-61	No. 10784-EI-61/35623, dated 3rd October, 1961
			1,340 (2nd Instalment)	27-3-62	No. 9EI-62/5782, dated 21st February, 1962
8	Shri Sohan Lal Modi	Stenographer	4,000	17-2-62	No. 16140-EI-61/46077, dated 23rd December, 1961

S. No.	Name of the loanee	Designation	Amount drawn in Rs	Date of disbursement of advance	No. and date of Government Sanction
9	Shri Karam Chand Salgotra	Dy. Supdt.	5,000	8-2-62	No. 11617-EI-61/3228, dated 1st February, 1962
10	Shri K. L. Mago	Assistant	2,880	7-3-62	No. 5746-EI-61/2429, dated 3rd February, 1962
11	Shri T.R. Grover	Cashier	6,480	27-3-62	No. 12905-EI-61/5706, dated 20th February, 1962
12	Shri Kali Ram	Clerk	2,000	9-3-62	No. 1607-EI-62/3369, dated 3rd February, 1962
13	Shri K. L. Gupta	Assistant	4,032 2,928	15--362 15-10-62	No. 16062-EI-61/651, dated 6th January, 1962 No. 6323-EI-62/23981, dated 19th July, 1962
14	Shri Daulat Ram	Do	2,722	20-3-62	No. 10954-EI-61/45890, dated 22nd December, 1961
15	Shri Ram Chand Ahuja	Do	2,000 (Against Rs 4,300 sanctioned on 9th November, 1961)	23-3-62	No. 5918-EI-61/39667, dated 14th March, 1962
16	Shri P.N. Bhanot	Do	5,000	30-3-62	No. 7419-EI-62/8476, dated 19th March, 1962
17	Shri Jaspal Singh	Do	4,000	30-3-62	He has since refunded the amount No. 8078-EI-61/8525, dated 19th March, 1962
18	Shri Joginder Sen Chopra	Dy. Supdt.	8,496	4-4-62	No. 1163-EI-62/9195, dated 23rd March, 1962
19	Shri Nand Lal Mukhi	P. A.	4,000 (being 1st Instalment against Rs 7,500	29-3-62	No. 15582-EI-62/8750, dated 19th March, 1962

[Chief Minister]

S. No.	Name of the loanee	Designation	Amount drawn in Rs	Date of disbursement of advance	No. and date of Government Sanction
20	Shri Hardarshan Singh	Assistant	5,000	28-3-62	No. 1096-EI-62/8744, dated 19th March, 1962
21	Shri Inder Singh Puri	Do	6,000	29-3-62	No. 3676-EI-62/9878, dated 26th March, 1962
22	Shri O.P. Dubey	Do	5,000	30-3-62	No. 1095-EI-62/8753, dated 19th March, 1962 Amount since refunded
23	Shri Daljit Singh Cheema	Senior Translator	7,200	30-3-62	No. 14204-EI-62/9939, dated 26th March, 1962
24	Shri Kundan Singh Behl	Dy. Supdt.	7,500	29-3-62	No. 2176-EI-62/10025, dated 27th June, 1962
25	Shri Madan Mohan Sud	P. A.	7,920	4-4-62	No. 12381-EI-62/10492, dated 29th March, 1962
26	Shri Vishwa Mitter Sarna	Assistant	2,000	2-4-62	No. 15637-EI-61/9881, dated 26th March, 1962
27	Shri Abnashi Lal	Do	3,000	2-4-62	No. 14178-EI-61/9201, dated 23rd March, 1962
28	Shri Gurnam	Daftri	1,000	31-3-62	No. 3669-EI-62/9803, dated 26th March, 1962
29	Shri Dharam Chand Sharda	Assistant	4,860	3-4-62	No. 13211-EI-61/10219, dated 26th March, 1962
30	Shri Darshan Singh Bedi	Steno	4,000	4-4-62	No. 1729-EI-62/9875, dated 26th March, 1962
31	Shri Bhagwati Parshad	Jamadar	936	27-6-62	No. 6970-EI-62/19099, dated 11th June, 1962
32	Shri Jagjit Rai Vohra	Assistant	5,100	10-8-62	No. 7350-EI-62/26121, dated 2nd August, 1962
33	Shri K. L. Mago	Do	1,000 (being the balance)	21-8-62	No. 7197-EI-62/24187, dated 24th July, 1962
34	Shri Pritipal Singh	Steno	2,568	12-11-62	No. 12641-EI-62/40051, dated 6th November, 1962
	Grand Total	..	1,41,282		

ORDER

Sanction is accorded, under rule 10·16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Sadhu Singh, Personal Asistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, of a house building advance amounting to Rs 3,000 (Rupees three thousand only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 93 instalments of Rs 32 per mensem each and 94th instalment of Rs 24 excluding the additional instalment on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 1,77,960 provided vide Punjab Government order, dated the 29th July, 1961, in anticipation of provision of funds.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government,
Punjab.

Dated Chandigarh, the 27th October, 1961

No. 13210-EI-61/39414, dated Chandigarh, the 28th October, 1961.

A copy is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D. Loans—81(108)-61, dated 14th August, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

1. North 2. South 3. East 4. West 5. Area 6. Sector 7. Plot No.	Will be intimated after the purchase of plot.

3. The additional information required—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One (ii) Ninety-four
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	No.
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	(i) Yes (ii) Bond will be executed after the purchase of plot
(iv) Date of allotment of the plot (v) Cost of the plot (vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Will be intimated after the purchase of the plot
(vii) Whether the Govenment servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	Plot is to be purchased still

[Chief Minister]

(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion — By March, 1964

4. Shri Sadhu Singh is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw the amount at Chandigarh Treasury.

By order,

(Sd.) M. L. BHASIN,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab,

No. 13210-EI-61/39415, dated Chandigarh, the 28th October, 1961.

A copy is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government letter No. 9611-EI-61/29899, dated 14th August, 1961.

By order,

(Sd.) M. L. BHASIN,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 13210-EI-61/39416, dated Chandigarh, the 28th October, 1961.

A copy is forwarded to Shri Sadhu Singh, P. A. to A. F. M., Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failling which the sanction will lapse automatically.

By order,

(Sd.) M. L. BHASIN,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab,

A copy is forwarded, for information, to :—
(1) Secretary, to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd.) ....
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab,

To

1. Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
2. Superintendent, Accounts.
3. Deputy Superintendent, Establishment.

U. O. No. 13210-EI-61, dated the 28th October, 1961.

ORDER OF THE GOVERNOR OF PUNJAB

Sanction is accorded under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660- FR-[illegible]

2246, dated the 26th March, 1952 and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Piyare Lal Kaushal, Assistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh of a house building advance amounting to Rs 4,000 (Rupees four thousand only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 93 instalments (92 instalments of Rs 43 per mensem each and 94th instalment of Rs 44) excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 1,77,960 provided vide Punjab Government order dated the 29th July, 1961 in anticipation of provision of funds.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government,
Punjab.

Dated Chandigarh, the 24th November, 1961

No. 12909-EI-61/42465, dated Chandigarh, the 2nd December, 1961.

A copy is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F. D. Loans-81 (108)-61, dated 14th August, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

1.	North	..Plot No. 12-A
2.	South	..Road
3.	East	..Plot No. 11 E
4.	West	..Plot No. 13 E
5.	Area	..About one kanal
6.	Sector	..27-A
7.	Plot No.	.. 12 E

3. The additional information required,—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him) vide Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered.	(i) One instalment (ii) 93 instalments
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	No.
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	(i) Yes (ii) Bond will be executed after the plot is purchased
(iv) Date of allotment of the plot	.. Plot is yet to be purchased
(v) Cost of the plot	.. Ditto
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Ditto
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	(i) No. (ii) Does not arise

[Chief Minister]

(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Shortly after the possession of the plot is taken

4. Shri Piyare Lal Kaushal is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw the amount at Chandigarh Treasury.

By order,

(Sd.)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab,

No. 12909-EI-61/42466, dated Chandigarh, the 2nd December, 1961.

A copy is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government letter No. 9611-EI-61/29899, dated the 14th August, 1961.

By order,

(Sd.)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government,
Punjab.

No. 12909-EI-61/42467, dated Chandigarh, the 2nd December, 1961.

A copy is forwarded to Shri Piyare Lal Kaushal, Assistant, Political Sufferers Branch, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,

(Sd.)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government,
Punjab.

A copy is forwarded, for information to :—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent, Accounts.

(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd.)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

1. The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
2. The Superintendent, Accounts.
3. The Deputy Superintendent, Establishment.

U. O. No. 12909-E(I)-61, dated Chandigarh, the 2nd December, 1961.

ORDER

Sanction is accorded, under rule 10·16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequently instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Partap Singh, Assistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, of a house building advance amounting to Rs 6,000 (Six thousand only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 143 instalments (142 instalments of Rs 42 per mensem each and 143rd instalment of Rs 36) excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 73,620 provided,—*vide* Punjab Government Order dated the 17th November, 1961 in anticipation of provision of funds.

Dated Chandigarh,
the 19th December, 1961

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 10865-EI-61/45887, dated Chandigarh, the 22nd December, 1961.

A copy is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F. D. Loans—81(108)-61, dated 17th November, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1)	North	.. Service Lane
(2)	South	.. Service Lane
(3)	East	.. Plot No. 187
(4)	West	.. Plot No. 185
(5)	Area	.. One Kanal
(6)	Sector	.. 8-C
(7)	Plot No.	.. 186

3. The additional information required, vide Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him,—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953 is given below :—

(i)	No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One (ii) 143 excluding the instalments on account of interest
(ii)	Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii)	Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	(i) Agreement has been executed (ii) Bond will be executed after the purchase of plot
(iv)	Date of allotment of the plot ..	Yet to be purchased
(v)	Cost of the plot ..	Rs 6,000
(vi)	Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Rs 6,000
(vii)	Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes
(viii)	Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	Yet to be purchased

[Chief Minister]

(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	After the land is purchased, the date will be given

4. Shri Partap Singh, Assistant, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw the amount at Chandigarh Treasury.

By order,

(Sd.)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 10865-EI-61/45888, dated Chandigarh, the 22nd December, 1961.

A copy is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government letter No. 13586-E(I)-61/41612, dated the 17th November, 1961.

By order,

(Sd.)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 10865-EI-61/45889, dated Chandigarh, the 22nd December, 1961.

A copy is forwarded to Shri Partap Singh, Assistant, B. & R. Branch, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, which ever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,

(Sd.)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab,

A copy is forwarded, for information to :—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd.)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

1. Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
2. Superintendent, Accounts.
3. Deputy Superintendent, Establishment.

U. O. No. 10865-E(I)-61, dated Chandigarh, the 22nd December, 1961.

ORDER

Sanction is accorded, under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR--52/2245, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Vishwa Mitter, Gupta, Assistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, of a house building advance amounting to Rs 4,752 (Rupees Four thousand seven hundred and fifty-two only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 144 instalments of Rs 33 p.m. each excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 73,620provided, vide Punjab Government order, dated the 17th November, 1961, in anticipation of provision of funds.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

Dated Chandigarh, the
13th February, 1963.

No. 15006-EI-61/45255, dated Chandigarh, the 18th December, 1961

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D.-Loans-81(108)-61, dated the 17th November, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	..	Service Lane
(2) South	..	Service Lane
(3) East	..	Plot No. 188
(4) West	..	Plot No. 166
(5) Area	..	1 Kanal
(6) Sector	..	8-C
(7) Plot No.	..	187

3. The additional information required vide Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) No. of instalments in which the advances is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	One 144 excluding the instalments of ineterest
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Yes
(iv) Date of allotment of the plot ..	Yet to be purchased
(v) Cost of the plot ..	4,752
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	4,752
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes
(viii) Whether the possession of land has ctually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	No.
(ix) The time by which he Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	After the land is purchased

4. Shri Vishwa Mittar Gupta, Assistant is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of Government of the Punjab as early as possible.

[Chief Minister]

5. He may be authorised to draw the amount at Chandigarh Treasury.

By order,
(Sd/-)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 15006-EI-61/45256, dated Chandigarh, the 18th December, 1961

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No.......

By order
(Sd/-)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 15006-EI-61/25257, dated Chandigarh, the 18th December, 1961.

A COPY is forwarded to Shri Vishwa Mitter Gupta, S.W. Branch, Assistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly Registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically..

By order,
(Sd/-)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to :—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) The Secretary to Government, Punjab, Finance Deapartment.
(2) The Superintendent, Accounts.
(3) The Deputy Superintendent, Establishment.

U.O. No. 15006-EI-61, dated Chandigarh, the 18th December, 1961.

ORDER OF THE GOVERNOR OF PUNJAB

Sanction is accorded, in relaxation of rule 10.16 (iv) of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Gurbachan Singh Nibber, Deputy Superintendent, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, of another house building advance amounting to Rs 4,128 (Rs four thousand, one hundred and twenty-eight only) in addition to the previous advance of Rs 4,032, for the construction of his house at Chandigarh.

2. This advance will be recovered in 138 instalments (137 instalments of Rs 30 p.m. each and 138th instalment of Rs 18) excluding additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 73,620 provided,—*vide* Punjab Government Order dated the 17th November, 1961, in anticipation of provision of funds.

4. This order issues with the concurrence of the Finance Department,—*vide* their U.O. No. F.D.-Loans-81(108)-61, dated the 27th December, 1961.

E. N. MANGAT RAI.
Chief Secretary to Government, Punjab

Dated Chandigarh, the
30th December, 1961

No. 11330-EI-61/46463, dated Chandigarh, the 30th December, 1961/1st January, 1962.

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D.-Loans 81(108)-61, dated the 17th November, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house are given below :—

1. North	..	Plot No.46
2. South	..	Plot No. 48
3, East	..	Street D
4. West	..	Service Lane
5. Area	..	1 Kaual, 1.07 Marla
6. Sector	..	8-C
7. House number	..	47

3. The additional information required *vide* Punjab Government letter No. 8408-F.R.-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him ,—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One (ii) 138 excluding additional instalments on account of interest
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes.

4. Shri Gurbachan Singh Nibber, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Government of Punjab as early as possible.

By order,
(Sd/-)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab

No. 11330-EI-61/46464, dated Chandigarh, the 31st December, 1961/1st January, 1962.

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 13586-EI-61/41612, dated the 17th November, 1961.

By order,
(Sd/-)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 11330-EI-61/46465, dated Chandigarh, the 31st December, 1961.

A COPY is forwarded to Shri Gurbachan Singh Nibber, Deputy Superintendent Issue, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd/-)
ASSISATNT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

[Chief Minister]

A COPY is forwarded for information to—

1, Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
2. Superintendent. Accounts.
3. Deputy Superintendent, Establishment (Bills).

(Sd/-)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

The Secretary to Government, Punjab, Finance Department .

The Superintendent, Accounts.
The Deputy Superintendent, Establishment (Bills).

U.O. No. 11330-EI-61, dated Chandigarh, the 31st December, 1961/1st January, 1962.

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.17 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Dhani Ram Banwat, Assistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, of a house building advance amounting to Rs 1,440 (One thousand four hundred and forty only) for the purchase of a residential house at Rupar (Ambala District).

2. The advance will be recovered in 96 instalments of Rs 15 p.m. each excluding the additional instalments on account of interest..

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 177,960 provided, *vide* Punjab Government order, dated the 29th July, 1961 in anticipation of provision of funds.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab

Dated Chandigarh,
the 18th December, 1961

No. 13898-EI-61/45246, dated Chandigarh, the 20th December, 1961,

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endo rsement No. FD-Loans-81(108)-61, dated the 14th August, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be purchased are given below :—

(8) North	..	Street
(2) South	..	House No. 828
(3) East	..	Street
(4) West	..	House No. 830
(5) Area	..	656 sq. ft.
(6) Mohalla.	..	Mata Rani
(7) House Number		829.

3. The additional information required, *vide* Punjab Government letter No. 8,408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copv of which was forwarded to him *vide*, Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1963, is given below :—

(i) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	Lumpsum 96
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	No
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	(i) Yes (ii) Will be executed after the purchase of house
(iv) Date of allotment of the plot (v) Cost of the plot	A constructed house costing Rs 1,440 is to be purchased

(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the house	Costing Rs 1,440 is proposed to be purchased
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	
(viii) Whether the possession of house has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	No, it will be done after the advance has been drawn
(ix) The time by which the Government servant proses to undertake the construction of the house and its completion	A constructed house is to be purchased

4. Shri Dhani Ram Banwat is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

By order,
Sd/-
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab

No. 13898-EI-61/45247, dated Chandigarh, the 20th December, 1961.

A COPY is forwarded to the Treasury Officer Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government letter No. 9611-EI-61/29899, dated the 14th August, 1961.

By order,
Sd/-
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 13898-EI-61/45248, dated Chandigarh, the 20th December, 1961.
A COPY is forwarded to Shri Dhani Ram Banwant, Assistant I.W.II Branch, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3.The advance should be drawn within 3 months of the date of sanctioning or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd.)
ASSSTANT SECRETARY
to Government, Punjab,

A COPY is forwarded, for information to :—
(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent Accounts, Punjab Civi. Secretariat, Chandigarh.
(3) Deputv Superintendent, Establishment.

Sd/-
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To.
(1) The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) The Superintendent, Accounts, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh.
(3) The Deputy Superintendent Establishment.
U.O. No. 13897-E(I)-61, dated Chandigarh, the 20th December, 1961.

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660 FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Harminder Singh Grewal, Assistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, of a house building advance amounting to Rs 4,000 (Rs four thousand only) for the purchase of a plot and construction of a residential house thereon at Patiala.

[Chief Minister]

2. The advance will be drawn in two instalments i.e., 1st instalment of Rs 2,660. (Rs two thousand six hundred and sixty) for the purchase of plot immediately and 2nd instalment of Rs 1,340 (Rs one thousand three hundred and forty) for the construction.

3. The advance will be recovered in 96 instalments (95 instalments of Rs 42 per mensem each and 96th instalment of Rs 10) excluding the additional instalments on account of interest.

4. The expenditure will be met out of the amount of Rs 1,77,960 provided—*vide* Punjab Government Order dated the 29th July, 1961 in anticipation of provision of funds.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

Dated Chandigarh
11th September, 1961.

No. 10784-EI-61/35623, dated Chandigarh, the 3rd October, 1961

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D. Loans-81(108)-61, dated the 14th August, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	..	Lane
(2) South	..	Plot No. 11
(3) East	..	Lane
(4) West	..	Plot No. 13
(5) Area	..	760 sq. yards
(6) Sector	..	Guru Nanak Colony, Patiala
(7) Plot No. 12		

3. The additional information required *vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953 is given below :—

(i) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequentely recovered	(i) Two (ii) 96
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	No
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	(i) Yes (ii) Bond will be executed after plot is purchased
(iv) Cost of the Plot ..	Rs 2,660
(v) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Plot is still to be purchased
(vi) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of house building advance taken by him	Yes
(vii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the the deed of conveyance	Plot is still to be purchased
(viii) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Six months

4. Shri Harminder Singh Grewal is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs2,660 only i.e., the amount of first instalment at Chandigarh.

By order
(Sd) . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab,

No. 10787-EI-61/35624, dated Chandigarh, the 3rd October, 1961

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continution of Punjab Government letter No. 9911-EI-61/29899, dated the 14th August, 1961.

By order,
(Sd) . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 10787-EI-61/35625, dated Chandigarh the 3rd October, 1961

A COPY is forwarded to Shri Harminder Singh Grewal, Assistant F. P and T. Branch, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn witthin 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd) . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to—
(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

By order
(Sd) . .
ASSISTANT SECRETARY GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To
(1) The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) The Superintendent Accounts.
(3) The Deputy Superintendent, Establishment.

U.O. No. 10787-EI-61, dated Chandigarh the 3rd October, 1961.

ORDER

Sanction is accorded, under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the)26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Sohan Lal, Stenographer, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, of a house building advance amounting to Rs 4,000 (Four thousand only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 96 instalments (95 instalments)of Rs 42 per mensem each and 96th instalment of Rs 10 excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 39,724 provided *vide* Punjab Government order dated the 5th December, 1961 in anticipation of provision of funds.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab,

Dated Chandigarh the December, 1961.

[Chief Minister]

No. 16140-EI-61/46077, dated Chandigarh, the 23rd December, 1961

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab ,Simla, for information with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. No. 12382(EI)-61/43992, dated the 5th December, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	..	17-E
(2) South	..	15-E
(3) East	..	Road
(4) West	..	Open land
(5) Area	..	10 Marlas
(6) Sector	..	19-D
(7) Plot No.		16-E

3. The additional information required *vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him vide Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953 is given below :—

(i) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One (ii) 96
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	No
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	(i) Yes. (ii) Bond will be executed after the purchase of plot. Plot is still to be purchased
(iv) Date of allotment of the plot ..	Plot is still to be purchased
(v) Cost of the plot ..	Rs 4,000
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Rs 4,000
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	The plot is still to be purchased
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	By about 5 months

4. Shri Sohan Lal, Stenographer, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Government of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw the amount at Chandigarh Treasury.

By order,
(Sd) .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 16140-EI-61/46078, dated Chandigarh the 23rd December, 1961

A COPY is forwarded to the Treasury Officers, Chandigarh, for information in continnation of Punjab Government letter No. 12342-E(I)-61/43943, dated 5th December, 1961.

By order,
(Sd) . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL).
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 16140-E-61/46079, dated Chandigarh the 23rd December, 1961

A COPY is forwarded to Shri Sohan Lal, Stenographer, S.S.S. Board, Punjab, Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd) .. ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded, for information, to—

(1) Secretary to Government Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

Sd-....,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) The Superintendent, Accounts.
(3) The Deputy Superintendent, Establishment.

U.O. No. 16140-EI, dated Chandigarh, the 23rd December, 1961.

ORDER

Sanction is accorded, under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Karam Chand Salgotra, Deputy Superintendent, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, of a house building advance amounting to Rs 5,000 (Rupees five thousand only) for the purchase of a residential plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 125 instalments of Rs 40 each per mensem excluding additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 73,620 provided—*vide* Punjab Government Order dated 17th November, 1961 in anticipation of provision of funds.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab,

Dated Chandigarh,
the 29th January, 1962

No. 11617-EI-61/3228, dated Chandigarh, the 29th January/1st February, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government letter No. F.D. Loans-81(108)-61, dated 17th November, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	.. 99-C in Sector 19-C
(2) South	.. 27-C
(3) East	.. Service Lane,

[Chief Minister]

(4) West	..	C-Street
(5) Area	..	Approximately one Kanal
(6) Sector	..	19-C
(7) Plot No.	..	98-C

3. The additional information, required—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1958, is given below :—

(1) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered		(i) Lump sum (ii) 125
(2) Whether the Government servant is a displaced person		yes
(3) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant		Agreement executed Bond will be executed as soon as the plot is purchased
(4) Date of allotment of the plot	..	It will be purhased as soon as the amount is received
(5) Cost of the plot	..	Rs 5,000
(6) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land		The plot is still to be purchased
(7) Whether the Government servant propose to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him		Yes
(8) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he had executed the deed of conveyance		(i) Not yet (ii) Not yet
(9) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion		October, 1962

4. Shri Karam Chand Salgotra, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

By order,
Sd/....,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 11617-EI-61/3229, dated Chandigarh, the 29th January/1st Feabury, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 13586-E(I)-61/41612, dated the 17th November, 1961.

By order,
Sd....,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 11617-EI-61/3230, dated Chandigarh, the 29th January, 1962

A COPY is forwarded to Shri Karam Chand Salgotra, Deputy Superintendent, F.G.I. Branch, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for informaton.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd) . .
SUPERINTENDENT ESTABLISHMENT I,
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to:—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment (Bills).

By order
Sd. . .
SUPERINTENDENT, ESTABLISHMENT I,
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent Establishment (Bills).

U.O. No. 11617-EI-61, dated Chandigarh, the 29th January,/1st February, 1962.

ORDER

Sanction is accorded, under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri K.L. Mago, Assistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh of a house building advance amounting to Rs 2,880 (Rupees two thousand eight hundred and eighty only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 144 instalments of Rs 20 per month each excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 39,724 provided—*vide* Punjab Government order dated the 5th December, 1961 in anticipation of provision of funds.

Dated, Chandigarh, the 29th January, 1962.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 5746-EI-61/2429, dated Chandigarh, the 3rd February, 1962.

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, Simla, for information with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. 12382-EI-61/43042, dated the 5th December, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North. Main Road between Sectors 19 and 20.
(2) South. Lane Street 'Y' Sector 20-A.
(3) East. Plot No. 5, Street 'Y' Sector 20-A.
(4) West. Plot No. 3, Street 'Y' Sector 20-A.
(5) Area. Approximately 300 sq. Yards.
(6) Plot. No. 4/Y,-20-A.

3. The additional information required—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR/53/8872, date the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Government endorsement No .8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953 is given below :—

(1) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered. — (i) Lump sum (ii) 144

(2) Whether the Government servant is a displaced person — Yes

[Chief Minister]

(3) Whether the requisite agreement and bond have been duly executed by Government servant	Agreement executed. Bond will be executed as soon as the plot is purchased
(4) Date of allotment of the plot ..	It will be purchased as soon as the amount is received
(5) Cost of the plot ..	Rs 2,880
(6) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	..
(7) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	No
(8) Whether the possession of land has been delivered to him and also if he has executed deed of conveyance	(i) Not yet. (ii) Not yet.
(9) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion.	September, 1962

4. Shri K.L. Mago, Assistant, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

By order,
(Sd.) . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 5745-EI-61/2430, dated Chandigarh, the 3rd February, 1962.

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 12302-EI-61/43943, dated the 5th December, 1961.

By order,
(Sd) . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 5745-EI-61/2431, dated Chandigarh, the 3rd February, 1962.

A COPY is forwarded to Shri K.L Mago Assistant, Education VI Branch, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By Order,
(Sd.) . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded, for information, to :—
(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Deparment.
(2) Superintendent Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Bill Section.

(Sd.)——————
ASSISTANT SECRETARY (GNERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Bill Section,

U.O. No. 5745-EI-61, dated Chandigarh, the 3rd February, 1962.

ORDER

Sanction is accorded, under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Tilak Raj Grover, Cashier, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, of a house building advance amounting to Rs 6,480 (Rs Six thousand four hundred and eighty only) for the purchase of a plot for a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 141 instalments, the first 140 instalments at Rs 46 per month and the last instalment at Rs 40 excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 73,620 provided—*vide* Punjab Government order, dated the 17th November, 1961, in anticipation of provision of funds.

Dated, Chandigarh, the 15th February, 1962.

E.N. MANGAT RAI.
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 12905-EI-61/5706, dated Chandigarh, the 20th February, 1962.

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D. Loans-81/(108)-61, dated the 17th November, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	.. Road
(2) South	.. Crossing and Plot of 2 Kanals
(3) East	.. Grassy land and mango trees.
(4) West	.. Crossing and open space.
(5) Area	.. 1062 yards.
(6) Sector	.. 16-D Street G
(7) Plot No.	.. 19-P.

3. The additional information required—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-52/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	One. 141 excluding the instalments of interest
(ii) Whether the Government Servant is a displaced persons	Yes.
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government Servants	Yes. The agreement has been executed, the bond will be executed after the purchase of plot.
(iv) Date of allotment of the plot ..	Yet to be purchased from the original allottee to whom it was allotted in 1952-53.
(v) Cost of the plot ..	Rs 7,054.

[Chief Minister]

(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Nil.
(vii) Whether the Government Servants propose to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes.
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	No.
(ix) The time by which the Government servant proposes to under take the construction of the house and its completion	After the land is purchased

4. Shri Tilak Raj Grover, Cashier, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw the amount at Chandigarh Treasury.

By order
(Sd.) . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 12905-EI-62/5707, dated Chandigarh the 20th February, 1962.

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 13586-EI-61/41612, dated the 17th November, 1961.

By order,
(Sd.) . . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 12905-EI-62/5708, dated Chandigarh the 10th February, 1962.

A COPY is forwarded to Shri Tilak Raj Grover, Cashier, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Gover nor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance shall be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd.) .. ...
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded, for information to :
(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) The Superintendent, Accounts.
(3) The Deputy Superintendent Establishment.

U.O. No. 12905-EI-62, dated,, Chandigarh, the 20th February, 1962.

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the Punjab F. R Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Kali Ram, Clerk, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 2,000 (Rupees two thousand only) for the construction of a residential house at village Naguran District Karnal.

2. The advance will be recovered in 50 instalments of Rs 40 each excluding the additional instalment on account of interest.

3. The expenditure will be debited to the head "P—Loans and Advances by State Government—Loans to Government servants (I) House Building Advances."

4. This order issues with the concurrence of Finance Department—*vide* their U.O. No. FD-Loans-81(108)-61, dated the 27th January, 1962, Necessary funds will be provided by reappropriation during the current financial year.

Dated Chandigarh, the 3rd February, 1962.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1607-EI-62/3369 dated Chandigarh, the 3rd February, 1962.

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, Simla, for information.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North,	residental house.
(2) South,	Street.
(3) East,	Vacant plot.
(4) West,	house.
(5) Area,	360 sq. yards.
(6) Village	Naguran.
(7) District	Karnal.

3. The additional information required—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Govern ent endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :——

(i) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered.	(i) One (ii) 40
(ii) Whether the Government servant is a displaced person ..	No.
(iii) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Immediately after the drawal of advance

4. Shri Kali Ram has executed the mortgage bond and got the same registered in favour of the Governor of Punjab.

5. He may be authorised to draw an amount of Rs 2,000 at Chandigarh Treasury.

By order,
(Sd.).....
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1607-EI-62/3370 dated Chandigarh, the 3rd February, 1962.

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information.

By order,
(Sd.)..
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1607-EI-62/3371 dated Chandigarh, the 3rd February, 1962.

A COPY is forwarded to Shri Kali Ram, Clerk, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before

[Chief M nister]

the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd.)..
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to :—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department, with reference to their U.O. No. FD-Loans-81(108)-61, dated the 27th January, 1962.
(2) Deputy Superintendent Establishment.

(Sd.)..
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) The Deputy Superintendent, Establishment.

U.O. No. 1607-EI-62 dated Chandigarh, the 3rd February, 1962.

A COPY is forwarded to the Chief Secretary (in Accounts Branch) to Government, Punjab, for necessary action.

(Sd.)..
SUPERINTENDENT ESTABLISHMENT I,
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

The Chief Secretary to Government, Punjab (in Accounts Branch).

U.O. No. 1607E(I)-62, dated Chandigarh, the 3rd February, 1962.

ORDER

In continuation of Punjab Government order dated the 26th February, 1962, sanction is accorded under rule 10.16 of the Punjab Financial Rule Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Kundan Lal Gupta Assistant, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 2,928 (Rupees two thousand nine hundred and twenty eight only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 144 instalments (143 instalments of Rs 20 each and 144 of Rs 68) each excluding the additional instalments on account of interest. The recovery of this advance will also start from the date the recovery of the first advance will start.

Dated Chandigarh, the
18th July, 1962

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretarv to Government, Punjab.

No. 6323-EI-62/23981 dated Chandigarh, the 19th July, 1962.

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, Simla, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 16062-EI-61/651 dated the 6th January, 1962, and with reference to his letter No. TDH-III/Adv.III/59/HM/142 dated the 16th/17th May, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North .. Plot No. 21
(2) South .. Plot No. 25
(3) East .. Street B, Plot No. 22
(4) West .. Open space
(5) Area .. 1 Kanal
(6) Sector .. 21-C
(2) Plot No. .. 23

3. The additional information required *vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1963, a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 11th December, 1953, is given below :—

(i) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) Lump sum. (ii) 145 instalments.
(ii) Whether the Government servant is a displaced person..	Yes.
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	(i) Yes. (ii) Bond will be executed after the purchase of the plot.
(iv) Date of allotment of the plot ..	Plot yet to be purchased
(v) Cost of the plot ..	Rs 8,000.
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	..
(vii) Whether the Government Servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes.
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	Yet to be purchased. Negotiations are in progress.
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	As early as possible.

4. Shri Kundan Lal Gupta, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

By order,
(Sd.)...
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 6323-EI-62/23982 dated Chandigarh, the 19th July, 1962.

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 16062-EI-61/652, dated the 6th January, 1962.

2. The Accountant General, Punjab, has earmarked funds to the extent of Rs 2,928 in favour of Shri Kundan Lal Gupta *vide* his letter No. T.D.H.-III/ADV-III/60/HM/142, dated the 16th/12th May, 1962.

By order,
(Sd.)...
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 6323-EI-62/23983, dated Chandigarh, the 19th July, 1962.

A COPY is forwarded to Shri Kundan Lal Gupta, Assistant, Punjab Civil Secretariat, for information in continuation of Punjab Government endorsement No. 16008-EI-61/653, dated the 6th January, 1962.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

[Chief Minister]

By order,
(Sd.)...
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information in continuation of U.O. No. 16062-EI-61, dated the 6th January, 1962, to the :—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent Accounts.
(3) Deputy Superintendent Establishment.

(Sd.)...
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts
(3) Deputy Superintendent Establishment.

U.O. No. 6323-EI-2, dated Chandigarh, the 19th July, 1962.
(To be Substituted for the order bearing Same No. and dated)

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246 dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Kundan Lal Gupta Assistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, of a house building advance amounting to Rs 4,032 (Rupees four thousand and thirty two only) for the purchase of a plot for the construction of residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 144 instalments of Rs 28 per month each excluding the addtitional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 73,620 provided *vide* Punjab Government order dated the 17th November, 1961. Necessary funds will be provided through re-appropriation before the close of the current financial year.

4. This issues with the concurrence of the Finance Department *vide* their U.O. No. F.D. Loans-81(108)-61, dated the 4th January, 1962.

Dated Chandigarh, the
6th January, 1962.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 16062-EI-61/651, dated Chandigarh, the 6th January, 1962.

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, (TDH-III), Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D. Loans-81(108)-62, dated the 17th November, 1961 and Memorandum No. 16062-EI-61/589, dated the 6th January, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	.. Plot No. 9.
(2) South	.. Plot No. 13.
(3) East	.. Street No.
(4) West	.. Plot No. 12.
(5) Area	.. 1 Kanal.
(6) Sector	.. 21-D
(7) Plot No.	.. Plot No. 11

3. The additional information required *vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1963, is given below :—

(i) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) Lump sum. (ii) 144 instalments.

(ii) Whether the Government Servant is a displaced person ..	Yes.
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government Servant	(i) Yes. (ii) Bond will be executed after the purchase of the plot.
(iv) Date of allotment of the plot ..	Plot yet to be purchased.
(v) Cost of the Plot ..	Rs 4,200.
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	—
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes.
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	Yet to be purchased. Negotiations are in progress.
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	As early as possible say within 4 months or so.

4. Shri Kundan Lal Gupta is directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw the amount at Chandigarh Tr easury.

By order,
(Sd.) . . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 16062-EI-61/652, dated Chandigarh, the 6th January, 1962.

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh for information, in continuation of Punjab Government letter No. 13586-EI-61/91617, dated the 17th November, 1961.

By order,
Sd. . . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 16062-EI-61/653, dated Chandigarh, the 6th January, 1962.

A COPY is forwarded to Shri Kundan Lal, Gupta, Assistant, O & M Branch, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd.) . . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded, for information to :—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department ;
(2) Superintendent, Accounts ; and
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd.) . . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Pujnab.

[Chief Minister]

To

1. The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
2. Superintendnt, Accounts.
3. Deputy Superintendent, Establishment.

U.O. No. 16062-EI-61, dated Chandigarh, the 6th January, 1962.

ORDER

Sanction is accorded, under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Daulat Ram, Assistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, of a house building advance amounting to Rs 2,722 (Rupees two thousand seven hundred and twenty two only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 85 instalments (84 instalments of Rs 32 per month each and 85th instalment of Rs 34) excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 1,77,960, provided *vide* Punjab Government Order, dated the 29th July, 1961, in anticipation of provision of funds.

Dated Chandigarh the 19th December, 1961.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 10954-EI-61/45890, dated, Chandigarh, the 22nd December, 1961.

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, ith reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D.-Loans-81(108)-61, dated 14th August, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North (2) South (3) East (4) West	.. Under negotiation
(5) Area	.. 10 Marlas.
(6) Sector	.. 15-A
(7) Plot No.	.. 12, Street-C.

3. The additional information required,—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated he 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him,—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) No. of instalment in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One. (ii) 85
(ii) Whether the Government servant is a displaced person ..	No.
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	(i) Yes (ii) The bond will be executed after the purchase of plot.
(iv) Date of allotment of the plot ..	To be purchased.
(v) Cost of the Plot ..	Rs 2,722.
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Not purchased yet.

(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him.	Yes.
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	The plot is still to be purchased.
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	As early as possible.

4. Shri Daulat Ram is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

By order,
(Sd.)........
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 10954-EI-61/45891, dated, Chandigarh, the 22nd December, 1961.

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information in continuation of Punjab Government letter No. 9611-EI-61/29899, dated 14th August, 1961.

By order,
(Sd.)........
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab

No. 10954-EI-61/45892, dated Chandigarh, the 22nd December, 1961.

A COPY is forwarded to Shri Daulat Ram, Assistant F.A. Office, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd.)........
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded, for information to :—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd.)........
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

1. Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
2. Superintendent, Accounts
3. Deputy Superintendent, Establishment.

U.O. No. 10954-E(I)-61, dated, Chandigarh, the 22nd December, 1961.

To be substituted for the order and Endorsements bearing the same number and dates.

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued

[Chief Minister]
from time to time to the grant to Shri Ram Chand Ahuja, Assistant, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 4,300 (Rupees four thousand and three hundred only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 96 instalments (95 instalments of Rs 45 per month each and 96th instalment of Rs 25) exculding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 1,77,960 provided,—*vide* Punjab Government order, dated the 29th July, 1961. The funds will be provided by Finance Department through re-appropriation before the close of the current financial year.

Dated Chandigarh, the
2nd November, 1961.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 5918-EI-61/39667, dated Chandigarh, the 14th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D.-Loans-81(108)-61, dated the 14th August, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	.. Plot No. 2 Street D.
(2) South	.. Road.
(3) East	.. Plot No. 41.
(4) West	.. Road
(5) Area	.. one Ranal
(6) Sector	.. 21-C
(7) Plot No.	.. No. 42.

3. The additional information required,—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him,—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) No. of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One. (ii) 96
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes.
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Yes.
(iv) Date of allotment of the plot ..	To be purchased on resale.
(v) Cost of the plot ..	Rs 4,300.
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Rs 4,100.
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes.
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	It will be done immediately after the loan is sanctioned.
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	About one year.

4. Shri Ram Chand Ahuja is being driected to execute the mortgage bond and got the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 4,300 minus the amount of Rs 2,300 at Chandigarh Treasury.

(Sd.)........
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 5918-EI-61/39668, dated Chandigarh, the 14th March, 1962.

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 9611-EI-61/29899, dated the 14th August, 1961.

By order,
(Sd.)........
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 5918-EI-61/39669, dated Chandigarh, the 14th March, 1962.

A COPY is forwarded to Shri Ram Chand Ahuja, Assistant, Finance Irrigation and Agriculture Branch, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd.)........
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to :—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent Establishment.

(Sd.)........
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

1. Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
2. Superintendent, Accounts.
3. Deputy Superingendent, Establishment.

U.O. No. 5918-EI-61, dated Chandigarh, the 14th March, 1962.

ORDER

Sanction is accorded, under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri P.N. Bhanot, Assistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh of a house building advance amounting to Rs 5,000 (Five thousand only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 143 instalments (142 instalments of Rs 35 per month each and 143rd instalment of Re 30, excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 1,77960 provided,—*vide* Punjab Government order dated the 29th July 1961. Necessary funds will be provided through re-appropriation before the close of the current financial year.

Dated Chandigarh the
8th March, 1962.

E.N. MANAGT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

[Chief Minister]

No. 7419-EI-62/8476 dated, Chandigarh, the 19th March, 1962.

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D. Loans-81(108)-61/29898, dated 14th August, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	.. Plot No. 4, Street 9.
(2) South	.. Plot No. 2 Street G.
(3) East	.. Government Higher Secondary School, Sector 19-D.
(4) West	.. Street G, Sector 19-D.
(5) Area	.. 10 Marlas.
(6) Sector	.. 19-D.
(7) Plot No.	.. 3.

3. The additional information required—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) No. of instalements in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(a) One (b) 144
(ii) Whether the Government servant is a displaced person ..	Yes.
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Yes.
(iv) Date of allotmen of the plot ..	The sale is yet to mature
(v) Cost of the plot ..	Final decision yet to be taken (App.Rs 5,000.)
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Does not arise
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes.
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	Not yet.
(ix) The time by which the Government servant proposes to to undertake the construction of the house and its completion	Shortly

4. Shri P.N. Bhanot is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw the amount at Chandigarh Treasury.

By order,
(Sd.)....,
ASSISTANT SECRETARTY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 7419-EI-62/8477, dated Chandigarh, the March, 1962.

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information in continuation of Punjab Government letter No. 9611-EI-61/29899, dated the 14th August, 1961.

By order,
(Sd.)....,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 7419-EI-62/8478, dated ,Chandigarh, the March, 1962.

A COPY is forwarded to Shri P.N. Bhanot, Assistant, Supplies Branch, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,

(Sd.)....,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information, to :—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd.)....,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

1. The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
2. The Superintendent, Accounts.
3. The Deputy Superintendent, Establishment.

U.O. No. 7419-EI-62, dated, Chandigarh, the 19th March, 1962.

ORDER

Sanction is accorded, under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I,read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Jaspal Singh, Assistant, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh of a house building advance amounting to Rs 4,000 (rupees four thousand only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 96 instalments (95 instalments of Rs 42 per mensem each and 96th instalment of Rs 10 excluding the addititonal instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 39,724 provided,—*vide* Punjab Government order, dated the 5th December, 1961. Necessary funds will be provided through reappropriation before the close of the current financial year.

Dated, Chandigarh the 8th March, 1963. E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 8078-EI-61/8525, dated Chandigarh the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. 123-EI-61/43942, dated the 5th December, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below:—

(1) North .. D.A.V. School
(2) South .. Street L
(3) East .. Vacant plot No. 112

[Chief Minister]

(4) West	.. Vacant plot No. 110
(5) Area	.. One Kanal
(6) Sector	.. 8-C Street L
(7) Plot No.	.. III

3. The addititonal information required,—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him,—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One instalment (ii) Ninety-six
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	No.
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Agreement enclosed duly filled in and signed
(iv) Date of allotment of the plot	Loan is required for the purchase of plot
(v) Cost of the plot ..	Between Rs 4,000 to Rs 5,000
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Rs 4,000
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	This loan is required for the purchase of plot
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	(i) Not yet. Possession will be taken after payment of the price of the plot (ii) As at (i)
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Construction of the house will be undertaken immediately after the plot is purchased

4. Shri Jaspal Singh, Assistant, is being directed to execute the mortageg bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw the amount at Chandigarh Treasury.

By order,

(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary toGovernment, Punjab.

No. 8078-EI-61/8526, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigrh, for information, in continuation of Punjab Government letter No. 12382-EI-61/43943, dated the 5th December, 1961.

By order,

(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 8078-EI-61/8527, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Jaspal Singh, Administrator, Samrala Municipality, Samrala, district Ludhiana, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,

(Sd.) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwaded, for information to:—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent, Accounts.

(3) Deputy Superintendent Establishment.

(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) The Superintendent Accounts.

(3) The Deputy Superintendent Establishment.

U.O. No. 8078-EI-61, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all the subsequent instructions the subject on issued from time to time to the grant to Shri Joginder Sen Chopra, Deputy Superintendent, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 8,496 (Rupees eight thousandfour hundred andninetysixonly)for the purchase of aplot for the construc tion of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 144 instalments of Rs 59 each per mensem excluding the addititonal instalments on account of interest

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 37,098 provided vide Punjab Government order dated 28th February, 1962 to be recouped through re-appropriation during the current financial year.

Dated, Chandigarh the 13th March, 1962.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Puniab

No. 1163-EI-62/9195, dated Chandigarh, the 23rd March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, Simla, for information with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D.Loans-81(108)61/5822, dated the 28th February, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below:

(1) North .. Road
(2(South .. Road dividing Sectr 20 & 21
(3) East ... Two kanal plot

[Chief Minister]

(4) West	.. Two kanal plot
(5) Area	.. Two kanal
(6) Sector	.. 21
(7) Plot No.	.. 52

3. The additional information required—vide Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him vide Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 195 is given below:

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One (ii) 144
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Yes
(iv) Date of allotment of the plot	
(v) Cost of the plot	
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	The plot is still to be purchased by private negotiation.
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	As soon as possible

4. Shri Joginder Sen Chopra, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 8,496 at Chandigarh Treasury.

By order,

(Sd.) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretry to Government, Punjab.

No. 1163-EI-62/9196, dated Chandigarh, the 23rd March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 2064-EI-62/5823, dated the 28th February, 1962.

By order,

(Sd.) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1163-EI-62/9197, dated Chandigarh, the 23rd March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Joginder Sen Chopra, Deputy Superintendent, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within three months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,

(Sd.) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to:—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent Accounts.

(3) Deputy Superintendents Establishment.

(Sd.) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent Accounts.

(3) Deputy Superintendent Establishment.

U.O.No. 1163-EI-62, dated Chandigarh, the 23rd March, 1962.

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R. Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Nand Lal Mukhi, P.A., Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 7,500 (rupees seven thousand and five hundred only) for the purchase of a plot and for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 87 instalments (86 instalments of Rs 86 each per mensem and 87th instalment of Rs 104 each excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 39,724 provided—*vide* Punjab Government order dated the 5th December, 1961 to be recouped through re-appropriation during the current financial year.

4. The advance will be drawn in two instalments as under:

(1) Ist instalment Rs 4,000 immediately.

(2) 2nd instalment Rs 3,500 for construction after the purchase of plot.

Dated, Chandigarh, the 13th March, 1962.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 15582-EI-62/8710, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, Simla, for information with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. 12382-EI-61/43942, dated the 5th December, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below:

(1) North .. V-2 Road, Sector 19
(2) South .. Street Y
(3) East .. Plot No. 15, Street Y

[Chief Minister]

(4) West	.. Plot No. 13, Street Y
(5) Area	.. 344.09 square yards
(6) Sector	.. 20-A
(7) Plot No.	.. 14-Street Y

3. The additional information required vide Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953 is given below:

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) Two (ii) 79
(ii) whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Yes Will be executed after the purchase of the plot
(iv) Date of allotment of the plot ..	To be purchased
(v) Cost of the plot ..	Rs 4,000
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	
(vii) whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	(i) No. (ii) No
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Within one year

4. Shri Nand Lal Mukhi, P.A. is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 7,500 at Chandigarh Treasury.

By order,

(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 15582-EI-62/8751, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information in continuation of Punjab Government endorsement No. 12382-EI-61/43943, dated the 5th December, 1961.

By order,

(Sd) . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 15582-EI-62/8752, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Nand Lal Mukhi, P.A., Punjab Civil Secretariat for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,

(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to:

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent, Accounts.

(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd/-) . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) The Superintendent Accounts.

(3) The Deputy Superintendent Establishment.

U.O.No.15582-EI-61, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued frcm time to the grant to Shri Hardarshan Singh Sandhu, Assistant, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 5,000 (Rupees five thousand only) for the purchase of a plot and for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 143 instalments (142 instalments of Rs 35 each per mensem and 143rd of Rs 30 excluding the addititonal instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 37,184 provided vide Punjab Government order dated the 28th February, 1962 to be recouped through re-appropriation during the current financial year.

Dated, Chandigarh, the 15th March, 1962.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1096-EI-62/8744, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant General Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. FD-Loans 81(108)-62/6991-A, dated the 28th February, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below:

(1) North	.. Shopping Centre
(2) South	.. The kanal bungalow
(3) East	.. Dispensary
(4) West	.. Main Road of Sector (Gurdwara Road)
(5) Area	.. 10 Marlas

[Chief Minister]

(6) Sector .. 8-B
(7) Plot No. .. 76

3. The addititonal information required vide Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below:

(i) Number of instalments in whcih the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One (ii) 143
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii) Whether the requisite agreement bonds have been duly executed by Government servant	Yes
(iv) Date of allotment of the plot (v) Cost of the plot (vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Negotiations are going on and the plot yet to be purchased
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	No
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	..
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Immediately after the purchase

4. Shri Hardarshan Singh is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 5,000 at Chandigarh Treasury.

(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1096-EI-62/8745, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 2064-EI-62/6991, dated the 28th February, 1962.

By order,

(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1096-EI-62/8746, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Hardarshan Singh Sandhu, Assistant, Irrigation Establishment II Branch, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to:

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent, Accounts.

(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent Accounts.

(3) Deputy Superintendent Establishment.

U. O. No. 10962-EI-62, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R. Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Inder Singh Puri, Assistant, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 6,000 (rupees six thousand only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 100 instalments of Rs 60 per mensem each excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 37,184 provided—*vide* Punjab Government order dated the 28th February, 1962 to be recouped through re-appropriation during the current financial year.

Dated Chandigarh, the 20th March, 1962.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 3676-EI-62/9878, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D.Loans-81(108)-62/6991-A, dated the 28th February, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below:—

(1) North	.. Street D
(2) South	.. Street B
(3) East	.. Shop-cum-Flat
(4) West	.. Plot No. 4
(5) Area	.. 1050 yards
(6) Sector	.. 7-B
(7) Plot No.	.. 40-B

3. The additional information required *vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below:

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subse- quently recovered — (i) Lump sum (ii) 100

[Chief Minister]

(ii) Whether the Government servent is a displaced person	Yes.
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Yes
(iv) Date of allotment of the plot	Will be intimated after the receipt of loan
(v) Cost of the plot	
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Does not arise
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	(i) Does not arise (ii) Does not arise
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Immediately after the receipt of the advance

4. Shri Inder Singh Puri is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 6,000 at Chandigarh Treasury.

By order,

(Sd,/-) . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 3676-EI-62/9879, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 2064-EI-62/6591, dated the 28th February, 1962.

By order,

(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 3676-EI-62/9880, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Inder Singh Puri, Home Military Branch, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically

By order,

(Sd,/-) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to:

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent, Accounts.

(3) Deputy Superintendent Establishment.

(Sd/-) . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent Accounts.

(3) Deputy Superintendent, Establishment.

U.O.No. 3676-EI-62 / dated Chandigarh, the 26th March, 1962

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions Containeb in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Om Parkash Dubey, Assistant, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 5,000 rupees five thousand only for the purchage of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 96 instalments (95 instalments of Rs 52 each per mensem and 96th of Rs 60 each excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 37,184 provided vide Punjab Government order dated the 28th February, 1962 to be recouped through re-appropriation during the current financial year.

Dated Chandigarh, the 13th March, 1962.
E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1095-EI-62/8753, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. FD-Loans-81(108)/6991-A, dated the 28th February, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below:

(1) North	.. Main Road V-3
(2) South	Vacant
(3) East	.. Do
(4) West	.. Do
(5) Area	.. 16 marlas
(6) Sector	.. 20-A
(7) Plot No.	.. 152

3. The additional information required vide Punjab Government letter No. 840f-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th-December, 1953, is given below:

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One (ii) 96
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	No
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Yes

[Chief Minister]

(iv) Date of allotment of the plot (v) Cost of the plot (vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Negotiations are going on and the plot is yet to be purchased
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	No
(viii) whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	..
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Immediately after purchase

4. Shri Om Parkash Dubey is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 5,000 at Chandigarh Treasury.

(Sd./) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1095-EI-62/8754, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 2064-EI-62/6991, dated the 28th February, 1962.

By order,

(Sd./) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1095-EI-62/8755, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Om Parkash Dubey, Assistant, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn with in 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,

(Sd./) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded, for information, to :—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent, Accounts.

(3) Deputy Superintendent Establishment.

(Sd,/) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent, Accounts.

(3) Deputy Superintendent, Establishment.

U.O. NO. 1095-EI-62, dated Chandigarh, the 19th March, 1962.

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R., Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Daljit Singh Cheema, Senior Translator, Punjab Civil Secretariat, of a house building advance amounting to Rs 7,200 (rupees seven thousand and two hundred only) for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in103 instalments (102 instalments of Rs 70 each per mensem and 103rd of Rs 60) excluding the addititonal instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 39,724 provided,—*vide* Punjab Government order dated the 5th December, 1961, to be recouped through re-appropriation during the current financial year.

Dated Chandigarh, the 22nd March, 1962.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 14204-EI-62/9939, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. 12382-EI-61/43942, dated the 5th December, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below:—

(1) North	.. Plot No. 33 and 46
(2) South	.. Plot No. 41
(3) East	.. Plots Nos. 12 and 13
(4) West	.. Plot Nos. 47 and 48
(5) Area	.. Two Kanals
(6) Sector	.. 18-D
(7) Plot No.	.. 32

3. The addititonal information required—*viae* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, is given below.—

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) Lum sum (ii) 103
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes

4. Shri Daljit Singh Cheema, has executed the mortgage bond and should get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 7,200 at Chandigarh Treasury.

By order,

(Sd.) . . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

[Chief Minister]

No. 14204-EI-61/9940, dated Chandigarh, the 19th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 12382-EI-61/43943, dated the 5th December, 1961.

By order,

(Sd.) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 14204-EI-61/9941, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Daljit Singh Cheema, Senior Translator, Press Branch, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,

(Sd.) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to:—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent Accounts.

(3) Deputy Superintendent Establishment.

(Sd.) . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent Accounts.

(3) Deputy Superintendent Establishment.

U.O. No. 14204-EI-61, dated Chandigarh the 26th March, 1962

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R. Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 195 2, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Kundan Singh Behl, Deputy Superintendent Punjab, Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 7,500 (rupees seven thousand and five hundred only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 100 instalments of Rs 75 per mensem each excluding the addititonal instalments on account of interest.

3. The expenditure will be meet out of the amount of Rs 37,184 provided,—*vide* Punjab Government order, dated the 28th February, 1962 to be recouped through re-appropriation during the current Financial Year.

Dated, Chandigarh, the 26th March, 1962.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 2176-EI-62/10025, dated Chandigarh, the 27th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence rsting with Punjab Government Endorsement No. F.D. Loans 81(102)-62/699 F.A., dated the 28th February, 1962.

2. The particulars of the exact situation andthe address of the house to be built are given below:—

(1) North	.. Open space
(2) Sotuh	.. Plot No. 77
(3) East	.. E-Street
(4) West	.. Service Lane
(5) Area	.. 2 kanals
(6) Sector	.. 21-B
(7) Plot No.	.. 79-E Street

3. The addititonal information required *vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953,a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below:—

(i) Number of instalments inwhich the advance is to be drawn and also the number of instalments in whcih it is to be subsequently recovered	(1) Lump sum (2) 100 instalments
(ii) whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii) whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Bond will be executed after the purchase of the plot
(iv) Date of allotment of the plot ..	Yet to be purchased
(v) Cost of the plot	Rs 10,000
(vi) Outstanding balance towards payment of thetotal cost of the land	..
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	(i) No. (ii) The plot is yet to be purchased
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Shortly

4. Shri Kundan Singh is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Government of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 7,500 at Chandigarh Treasury.

By order,

(Sd.) . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 2176-EI-62/10026, dated Chandigarh, the 27th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 2064-EI-62/6991, dated the 28th February, 1962.

[Chief Minister]

By order,

(Sd.) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 2176-EI-62/10027, dated Chandigarh, the 27th March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Kundan Singh, Deputy Superintendent, Home Transport, Punjab, Civil Secretariat for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,

(Sd.) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to:—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent Accounts.

(3) Deputy Superintendent Establishment.

(Sd.) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) The Superintendent Account.

(3) The Deputy Superintendent Establishment.

U.O.No. 2176-EI-62, dated Chandigarh, the 27th March, 1962

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R. Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Madan Mohan Sud, P.A., Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 7,920 (rupees seven thousand, nine hundred and twenty only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 96 instalments (95 instalments of Rs 83 each per month and 96th of Rs 35) excluding the addititonal instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 73,620 provided vide Punjab Government Order dated the 17th November, 1961 to be recouped through re-appropir ation during the current financial year.

Dated Chandigarh, the 29th March, 1962.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 12381-EI-62/10492, dated Chandigarh, the 29th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D.Loans-81(108)61/41611, dated the 17th November, 1961.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below:

(1) North	..	Lane
(2) South	..	Open space
(3) East	..	Ditto
(4) West	..	Open plot
(5) Area	..	One kanal
(6) Sector	..	21-C
(7) Plot No.	..	39

3. The addititonal information required vide Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953 a copy of which was forwarded to him vide Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below:

(1) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One (ii) 96
(2) Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(3) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	(1) Yes. (2) Plot is yet to be purchased
(4) Date of allotment of the plot ..	Yet to be purchased
(5) Cost of plot ..	Approximately Rs 8,000
(6) Outstanding balance towards the payment of the total cost of the land	..
(7) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	..
(8) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	(i) The deal is being negotiated (ii) No
(9) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	As early as possible

4. Shri Madan Mohan Sud, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as earluy as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 7,920 at Chandigarh Treasury.

By order,
(Sd/-)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 12381-EI-62/10493, dated Chandigarh, the 29th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 18586-EI-61/41612, dated the 17th November, 1961.

By order,
(Sd/-)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretry to Government, Punjab.

[Chief Minister]

No. 12381-EI-62/10494, dated Chandigarh, the 29th March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Madan Mohan, P.A., to the Education Minister, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded for information to:

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent Accounts.

(3) Deputy Superintendent Establishment.

(Sd/-) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) The Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) The Superintendent Accounts.

(3) Deputy Superintendent Establishment.

U.O.NO. 12381-EI-62, dated Chandigarh, the 29th March, 1962

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R., Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Vishwa Mittar Sarna, Assistant, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 2,000 (Rs two thousands only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 134 instalments (133 instalments of Rs 15 each per mensem and 134th of Rs 5 (excluding the addititonal instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 37,098, provided, *vide* Punjab Government order dated the 28th February, 1962, to be recouped through re-appropriation during the current financial year.

Dated Chandigarh, the 22nd March, 1962.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 15637-EI-61/9881, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D.Loans-81(108)-62/5822, dated the 28th February, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below:—

(1) North .. Road
(2) South .. Constructed house

(3) East	.. Vacant Plot
(4) West	.. Road
(5) Area	.. 5 marlas
(6) Sector	.. 23-B
(7) Plot No.	.. 209

3. The addititonal information required—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him,—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below:—

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One (ii) 134
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii) Whether the requisite agreement bonds have been duly executed by Government servant	Yes
(iv) Date of allotment of the plot	.. To be purchased
(v) Cost of Plot	.. Rs 2,000
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of th e land	..
(viii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	(i) No (ii) No
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Shortly

4. Shri Vishwa Mittar Sarna, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 2,000 at Chandigarh Treasury.

By order,

(Sd.) . . . ,
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 15633-EI-61/9882, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 2064-EI-62/5823, dated the 28th February, 1962.

By order,

(Sd/-) . . . ,
ASSI;TANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 15633-EI-61/9883, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY fo Shri Wishwa Mittar, Assistant, Punjab Civil Secretariat, for information.

[Chief Minister]

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,

(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

COPY is forwarded, for information, to:—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent, Accounts.

(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent, Accounts.

(3) Deputy Superintendent, Establishment.

U. O. No. 15633-EI-61, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Abnashi Lal, Assistant, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 3,000 (rupees three thousand only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 43 instalments (42 instalments of Rs 70 each per mensem and 43rd instalment of Rs 60) excluding the addititonal instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 37,098 provided *vide* Punjab Government Order dated the 28th February, 1962, to be recouped through re-appropriation during the current financial year.

Dated Chandigarh, the 13th March, 1962.

E.N.MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 14178-EI-61/9201, dated Chandigarh, the 23rd March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with the Punjab Government endorsement No. FD-Loans-81(108)-61/5822, dated the 28th February, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North .. Ayurvedic Hospital
(2) South .. Thoroughfare
(3) East .. Do
(4) West .. Plot No. 13

(5) Area .. 10 Marlas
(6) Sector .. 27
(7) Plot No. .. 12

3. The addititonal information required *vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him *vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR- 53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) Number of instalments in which the advance isto be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One (ii) 43
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant (iv) Date of allotment of the plot (v) Cost of the plot (vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Plot to be purchased at a cost of Rs 4,000
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land	Yes
(viii) Whether the possesssion of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	No
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	After one year

4. Shri Abnashi Lal, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 3,000 at Chandigarh Treasury.

By order,

(Sd./) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 14178-EI-61/9202, dated Chandigarh, the 23rd March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information , in continuation of Punjab Government endorsement No. 2054-EI-62/5823, dated the 28th February, 1962.

By order,

(Sd./) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 14178-EI-61/9203, dated Chandigarh, the 23rd March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Abnashi Lal, Assistant, B.& R. III, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab, and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd./) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

[Chief Minister]

A COPY is forwarded, for information, to :—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent, Accounts.

(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd./) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(2) Superintendent, Accounts.

(3) Deputy Superintendent, Establishment.

U.O.No. 14178-EI-61, dated Chandigarh, the 23rd March, 1961

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R., Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Gurnam Singh, Daftri, Punjab Civil Secretariat, of a house building advance amounting to Rs 1,000 (Rupees one thousand only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at village Pehowa (District Karnal).

2. The advance will be recovered in 100) instalmentsof Rs 10 each per mensem excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 37,098, provided *vide* Punjab Government Order dated the 28th February, 1962, to be recouped through re-appropriation duringthe current financial year.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

Dated Chandigarh, the
20 thMarch,1962.

No. 3669-EI-62/9803, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D. Loans-81(108-62/5822, dated the 28th February, 1962.

2. Particulars of the exaxt situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North
(2) South
(3) East
(4) West
(5) Area
(6) Sector
(7) Plot No.

} Still to be purchased.

3. The additional information required—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him—

vide Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(1) One (2) 100
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	(i) Yes
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	(i) Yes (ii) Bond will be executed after the purchase of plot
(iv) Date of allotment of the plot ..	Yet to be purchased
(v) Cost of the plot ..	Rs 1,000
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	..
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	Not yet
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Immediately after the purchase of plot

4. Shri Gurnam Singh, Daftri, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw, Rs 1,000 at Chandigarh Treasury.

By order,
(Sd./)..
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 3669-EI-62/9804, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 2064-EI-62/5823, dated the 28th February, 1962.

By order,
(Sd/.)
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 3669-EI-62/9805, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Gurnam Singh, Daftri, Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd/.) ..
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab,

[Chief Minister]

A COPY is forwarded, for information, to—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd/.) . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department .
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent Establishment.

U.O. No. 3669-EI-62, dated Chandigarh, the 26th March, 1962.

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R., Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Dharam Chand Sharda, Assistant, Punjab Civil Secretariat, of a house building advance amounting to Rs 4,860 (Rupees, four thousand eight hundred and sixty only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

(2) The advance will be recovered in 139 instalments (138 instlaments of Rs 35 each per mensem and 139th of Rs 30) each excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 37,098 provided—*vide* Punjab Government Order, dated the 28th February, 1962, in anticipation of provision of funds.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

Dated Chandigarh the 26th March, 1962.

No. 13211-EI-61/10219, dated Chandigarh the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla—for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D. Loans-81(108-62/5822, dated the 28th February, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	..	UnderNegotiation
(2) South	..	
(3) East	..	
(4) West	..	
(5) Area	..	1 Kanal
(6) Sector	..	21-C
(7) Plot No.	..	41-Street C

3. The additional information required—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below:—

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) Lump sum (ii) 139
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Negotiations are bein g held

(iv) Date of allotment of the plot .. ..

(v) Cost of the Plot .. ..

(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land — Rs 5,500

(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him. — Yes

(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance — (i) Not yet (ii) Not yet

(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion. — Immediately

4. Shri Dharam Chand is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 4,860 at Chandigarh Treasury.

(Sd/.)..
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 13211-EI-62/10220, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 2064-EI-62/5823, dated the 28th February, 1962.

By order,
(Sd/.)..
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 13211-EI-62/10221, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Dharam Chand Sharda, Assistant, Irrigation and Power Branch, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd./) ..
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab,

A COPY is forwarded, for information, to—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd./)..
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent Accounts.
(3) Deputy Superintendent Establishment.

U.O. No. 13211-EI-62, dated Chandigarh the 26th March, 1962.

[Chief Minister]

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R., Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Darshan Singh Bedi, Steno, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 4000/- (Rupees four thousand only) for the purchase of a plot for the construction of a residentaial house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 133 instalments (132 instalments of Rs 30 and 133rd of Rs 40 excluding the additional instalments on account of interest.

3. The expenditure will be met out of the amount of Rs 37,098 provided, —*vide* Punjab Government order dated the 28th February, 1962, to be recouped through re-appropriattion during the current financial year.

E.N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

Dated Chandigarh, the
22nd March, 1962.

No. 1729-EI-62/9875, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. F.D. Loans-81(108)-62/5822, dated the 28th February, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	.. Street E
(2) South	.. Service Lane
(3) East	.. Street E
(4) West	.. Plot No. 4
(5) Area	.. 500 Yards
(6) Sector	.. 10-A
(7) Plot No.	.. 2-P

3. The additional information required,—*vide* Punjab Government letter No.8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him vide Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) one (ii) 133 instalments
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Yes
(iv) Date of allotment of the plot ..	To be purchased
(v) Cost of the Plot ..	Rs 4,000
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	..
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	..
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	(i) The deal is being negotiated (ii) No
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Within one year

4. Shri Darshan Singh, Bedi, is being directed to execute the mortgage bond and get the same registred in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 4,000 at Chandigarh Treasury.

By order,
(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1729-EI-62/9877, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh for information, in continuation of Punjab Government endorsement No. 2064-EI-62/5823, dated the 28th February, 1962.

By order,
(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 1729-EI-62/9877, dated Chandigarh, the 26th March, 1962

A COPY is forwarded to Shri Darshan Singh Bedi, Stenographer/Officer-on-Special Duty (Planning), Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded, for information, to—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

Sd/-
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

U.O. No. 1729-EI-62, dated Chandigarh, the 26th March, 1962.

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the Punjab Financial Rules, Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Bhagwati Parshad, Jamadar, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 936 (Rupees nine hundred and thirty-six only) for the construction of a residential house at village Nihalpur, district Gonda (U.P.).

2. The advance will be recovered in 94 instalments, i.e. (93 instalments of Rs 10 each per mensum and 94th of Rs 6).

E.N.MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

Dated, Chandigarh, the
9th June, 1962.

[Chief Minister]

No. 6970-EI-62/19099, dated Chandigarh the 4th June, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with his letter No. T.D.H. III/Adv. III/ 157/H.M./238, dated the 4th June, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	..	House of Mata Parshad
(2) South	..	Own land
(3) East	..	Own land
(4) West	..	Street
(5) Area	..	½ Bigha
(6) Halqa	..	Lawwa
(7) Village	..	Nihalpur
(8) Tehsil and District	..	Gonda (U.P.)

3. The additional information required—*vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him —*vide* Punjab Government endorsement No.8408-FR-53/8873,dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) lump sum (ii) 94 instalments
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	No
(iii) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Immediately

4. Shri Bhagwati Parshad is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 6970-EI-62/19100, dated Chandigarh, the 11th June, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information. The Accountant General, Punjab, has earmarked funds to the extent of Rs 936 in favour of Shri Bhagwati Parshad, Jamadar, —*vide* his letter No. T.D.H. III/Adv-III/H.M./238, dated the 4th June, 1962.

By order,
(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 6970-EI-62/19101, dated Chandigarh, the 11th June, 1962

A COPY is forwarded to Shri Bhagwati Parshad Jamadar, Establishment Branch I, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
Sd/-
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded, for information, to:—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent Accounts.
(3) Superintendent, Establishment III.

Sd/-
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Superintendent, Establishment III.

U.O. No. 6970-EI-62, dated Chandigarh, the 11th June, 1962.

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R., Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Jagjit Rai Vohra, Assistant, Punjab Civil Secretariat, of a house building advance amounting to Rs 5,100 (Rupees five thousand and one hundred only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 96 instalments (95 instalments of Rs 53 each and 96th of Rs 65 (excluding the additional instalments on account of interest.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

Dated Chandigarh, the
2nd August, 1962.

No. 7350-EI-62/26121, dated Chandigarh, the 2nd August, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with his No. TDH.III/ADV.III/115/HM/279, dated 5th June, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	..	Road
(2) South		Service Lane
(3) East	..	Plot
(4) West	..	Plot
(5) Area	..	1 Kanal
(6) Sector	..	21-A
(7) Plot No.	..	12F

3. The additional information required,—*vide* Punjab Government letter No.8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	(i) One instalment (ii) 96 instalments
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant ?	No
(iv) Date of allotment of the plot ..	..
(v) Cost of Plot ..	Rs 8,000
(vi) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	Full amount

[Chief Minister]

(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	Yes
(viii) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	(i) No (ii) No
(ix) The time by which the Government servant propo-roses to undertake the construction of the house and its completion	After the purchase of plot as early as possible

4. Shri Jagjit Rai Vohra is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 5,100 the amount of advance at Chandigarh Treasury.

(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 7350-EI-62/26122, dated Chandigarh, the 2nd August, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information.

2. The Accountant-General, Punjab has earmarked a sum of Rs 5,100, —*vide* his letter No. TDH.III/Adv. III/115/HM/279, dated 5th June, 1962.

By order,
(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 7350-EI-62/26123, dated Chandigarh, the 2nd August, 1962

A COPY forwarded to Shri Jagjit Rai, Vohra, Assistant, Jails Branch, Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

By order,
(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab,

A COPY is forwarded, for information, to :—
(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

Sd/-
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

U. O. No. 7350-EI-62, dated Chandigarh, the 2nd August, 1962.

ORDER.

In continuation of Punjab Government order dated the 29th January, 1962, sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R., Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No. 1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Kundan Lal Mago, Assistant, Punjab Civil Secretariat, of a house building advance amounting to Rs 1,000 (Rupees one thousand only) for the purchase of a plot for the construction of a residential house at Chandigarh.

2. The advance will be recovered in 143 instalments (142 instalments of Rs 7 each and 143rd of Rs 6) excluding the additional instalments on account of interest. The recovery of the advance will also start from the date the recovery of the first advance will start.

E. N. MANGAT RAI,
Chief Secretary to Government, Punjab.

Dated, Chandigarh, the
20th July, 1962.

No. 7197-EI-62/24187 ,dated Chandigarh, the 24th July,1962/Asadha, 1884

A COPY is forwarded to the Accountant-General, Punjab, Simla, for information, with reference to the correspondence resting with Punjab Government endorsement No. 5746-EI-61/2429, dated the 3rd February, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North	.. Plot No. 43, Street K
(2) South	.. Plot No. 45
(3) East	.. Government School Building
(4) West	.. Area of 20-A Sector
(5) Area	.. 150 sq. yards (APP)
(6) Sector	.. 20-A
(7) Plot No.	.. 44

3. The additional information required,—*vide* Punjab Government letter No-8408 FR-53-8872, dated the 10th December, 1953, a copy of whic was forwarded to him ,—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53-8873, dated the 10th December 1953 is given below :—

(i) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequenlty recovered	(i) Full (ii) 143 equal instalments
(ii) Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(iii) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant	Yes
(iv) Date of allotment of the plot	2nd June, 1962
(v) Cost of the plot	.. Rs 4,000
(vi) Outsanding balance towards payment of the total cost of land	Rs 1,000
(vii) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	No other house building advance has been taken
(viii) Wether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	Yes
(ix) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	Yes. Within two years

[Chief Minister]

4. Shri Kundan Lal is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 1,000 the amount of loan at Chandigarh Treasury.

(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 7197-EI-62/24188, dated Chandigarh, the 24th July, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information in continuation of Punjab Government endorsement No. 5745-EI-61/2430, dated the 3rd February, 1962. The Accountant-General, Punjab has earmarked Rs 1,000,—*vide* his letter No. T.D.H.III/Adv./III/1333/HM/265, dated the 5th June, 1962.

By order,
(Sd.) .

ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

No. 7197-EI-62/24189, dated Chandigarh, the 24th July, 1962

A COPY is forwarded to Shri Kundan Lal Mago, Assistant, Punjab Civil Secretariat for information, in continuation of this office endorsement No.5745-EI-61/2431, dated 3rd February, 1962.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the Financial year, whichever is earlier, failing which the sanction will lapse automatically.

(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded, for information, to: —
(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.

(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL),
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To
(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent Establishment.

U.O. No. 7197-EI-62, dated Chandigarh, the 24th July, 1962.

ORDER

Sanction is accorded under rule 10.16 of the P.F.R. Volume I, read with the instructions contained in Punjab Government letter No.1660-FR-52/2246, dated the 26th March, 1952, and all subsequent instructions on the subject issued from time to time to the grant to Shri Pirthi Pal Singh, Steno, Punjab Civil Secretariat of a house building advance amounting to Rs 2,568 (Rupees two thousand five hundred and sixty eight only) for the purchase of plot at Chandigarh.

2· The advance will be recovered in 143 instalments i.e., 142 instalments of Rs 18 per mentum and 143rd instalment of Rs 12 only excluding the additional instalments on account of interest·

G.S.KAHLON,
Chief Secretary to Government, Punjab.

Dated Chandigarh, the
6th November, 1962.

No. 12641-EI-62/40051, dated Chandigarh, the 6th November, 1962

A COPY is forwarded to the Accountant General, Punjab, Simla, for informaion, with reference to his letter Mo. TDH.III/Ady-III/184/HB/HM/563, dated 10th October, 1962.

2. The particulars of the exact situation and the address of the house to be built are given below :—

(1) North (2) South (3) East (4) West (5) Area (6) Sector (7) Plot No.	To be intimated when the plot has been purchased.

3· The additional information required *vide* Punjab Government letter No. 8408-FR-53/8872, dated the 10th December, 1953, a copy of which was forwarded to him,—*vide* Punjab Government endorsement No. 8408-FR-53/8873, dated the 10th December, 1953, is given below :—

(1) Number of instalments in which the advance is to be drawn and also the number of instalments in which it is to be subsequently recovered	The amount is to be drawn in one instalment ; and reooverable in total 143 instalments
(2) Whether the Government servant is a displaced person	Yes
(3) Whether the requisite agreement and bonds have been duly executed by Government servant (4) Date of allotment of the plot (5) Cost of the plot (6) Outstanding balance towards payment of the total cost of the land	The agreement as been executed. As regards bond the same will be executed when the plot is purchased and has been constructed
(7) Whether the Government servant proposes to meet the cost of the land out of the house building advance taken by him	This is exclusively for the purchase of plot and construction thereon
(8) Whether the possession of land has actually been delivered to him and also if he has executed the deed of conveyance	The plot is yet to be puchased. Question does not arise.
(9) The time by which the Government servant proposes to undertake the construction of the house and its completion	The construction of the house will be started after the purchased of the plot

4. Shri Prithi Pal Singh, Steno is being directed to execute the mortgage bond and get the same registered in favour of the Governor of Punjab as early as possible.

5. He may be authorised to draw Rs 2,568 the amount of advance at Chandigarh Treasury.

(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

[Chief Minister]

No. 12641-EI-62/40052, dated Chandigarh, the 6th November, 1962

A COPY is forwarded to the Treasury Officer, Chandigarh, for information, Accountant General has earmarked Rs 2,568 his letter,—*vide* No. TDH-III/Adv/III/184/HB/HM/563, dated 10th October, 1962.

By order,
(Sd.) . . .
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL), . .
for Chief Secretary to Government, Punjab

No. 12641-EI-62/40053, dated Chandigarh, the 6th November, 1962

A COPY is forwarded to Shri Pirthi Pal Singh, Steno to O.S.D. (E), Punjab Civil Secretariat, for information.

2. The mortgage bond executed in favour of the Governor of Punjab and duly registered may be submitted to Government, immediately.

3. The advance should be drawn within 3 months of the date of sanction or before the end of the financial year, whichever is earlier, failing which the sancion will lapse automatically.

By order,
Sd/-
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

A COPY is forwarded, for information, to—

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Department.
(2) Superintendent Accounts.
(3) Deputy Superintendent Establishment.
(4) The Estate Officer, Capital Project, Chandigarh .

Sd/-
ASSISTANT SECRETARY (GENERAL)
for Chief Secretary to Government, Punjab.

To

(1) Secretary to Government, Punjab, Finance Departent.
(2) Superintendent, Accounts.
(3) Deputy Superintendent, Establishment.
(4) The Estate Officer, Capital Project, Chandigarh.

U.O. No. 12641-EI-62, dated Chandigarh, the 6th November, 1962.

LOANS GRANTED TO HARIJANS IN DISTRICT AMRITSAR

689. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state the total amount of grants and loans given by the Harijan Welfare Department to the Harijans in district Amritsar, during the years 1960-61, 1961-62 and 1962-63 ?

Sardar Gurbanta Singh : The requisite information is given below :—

Year		*Amount*
		Rs
1960-61	..	1,61,270
1961-62	..	1,81,005
1962-63	..	1,06,860

TRUNK CALLS BILL IN RESPECT OF TELEPHONE CALLS MADE BY THE MINISTERS, ETC.

690. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total amount of Telephone Trunk Call Bills paid by the State in respect of the telephone calls made during the months of January and February, 1962, from all the Rest-houses and Circut Houses in the State, district-wise ; Rest Housewise and Circut House wise ;

(b) the total amount paid by the State in respect of the telephone calls made from all the Cabinet Ministers' Bungalows during the months of January and February, 1962 ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

(b) Rs 1,798.25.

STAINLESS STEEL, RAW IRON AND COPPER QUOTA HOLDER FIRMS IN DISTRICT HISSAR

790. Shri Amar Singh : Will the Chief Minister be pleased to state the names of the firms in district Hissar, tehsilwise, which are at present quota holders of stainless steel, raw iron and copper and the place where each such firm is located together with the criteria kept in view while allotting quota of the said commodities to them ?

Sardar Partap Singh Kairon : A list of the firms which are quota holders of stainless steel, raw iron and copper is enclosed.

Allotments are made on *pro rata* basis of assessment keeping in view the assessed capacity, past consumption, and arrangements existing for production in the factories.

Criteria for Allotment of Copper

The State quota has been distributed industry-wise keeping in view the importance of industry. The main criterian for fixing quota of each unit is past consumption for the period April, 1961 to March, 1962 or past allotment for the same period, in the case of new units subject ordinarily to a ceiling of 100 per cent of past allocation.

Criteria for allotment of Stainless Steel Sheets for Utensil Industry (Barter Imports)

The Iron and Steel Controller has intimated that no allocation of stainless steel sheets for manufacturing of Utensils will be made to the State for the period April—Speptember, 1962 and October, 1962—March, 1963, on account of shortage of foreign exchange. New policy will be formulated after the Government decide to give quota for utensil manufacturing for which the chances apparently are remote at present.

Criteria for Stainless Steel (Other than Utensil Industries)

Installed capacity and consumption of imported material.

Criteria for Allotment of Raw Iron (Pig Iron)

Assessed capacity based on casting.

List showing the names of the Firms in district Hissar, tehsilwise, which are at present quota holders of Stainless Steel, Raw Iron and Copper

(A) Stainless Steel

Tehsil Bhiwani—
(1) United Iion Industries, Bhiwani.
(2) Sohat Bijli House, Bhiwani.

Tehsil Hansi—
Nil.

Tehsil Hissar—
Nil.

(B) Raw Iron (Pig Iron)

Tehsil Bhiwani—
(1) Bharat Metal Industries, Bhiwani.
(2) Maya Udyog, Bhiwani.

[Chief Minister]

(3) Bhiwani Iron Foundry, Bhiwani.
(4) Technical Institute of Textiles Bhiwani.
(5) Punjab Cloth Mills, Bhiwani.

Tehsil Hansi—
Nil.

Tehsil Hissar—
(6) East Punjab Manufacturing Co., Hissar.

(*C*) *Copper*

Tehsil Bhiwani—
(1) M/s. Prehlad Rai, son of Ram Chander, Thathera Subhas Gali, Bhiwani.
(2) M/s. Hardyal Ram-Kulu Ram, Bichla Bazar, Bhiwani.
(3) M/s. Makhan Lal-Chandu Lal, Bichla Bazar, Bhiwani.
(4) M/s. Mohan Lal-Parma Nand, Bichla Bazar, Bhiwani.
(5) M/s. Sita Ram-Bal Kishan, Bichla Bazar, Bhiwani.
(6) M/s. Chuni Lal-Jagan Nath, Bichla Bazar, Bhiwani.
(7) M/s. Dwarka Dass-Sham Sunder, Bichla 5 Bazar, Bhiwani.
(8) M/s. Ram Chander/Chaman Lal, Bichla Bazar, Bhiwani.
(9) M/s. Kirpa Ram-Jugal Kishore, Bichla Bazar, Bhiwani.
(10) M/s. Mangtu Ram-Charani Lal, Bichla Bazar, Bhiwani.
(11) M/s. Bachu Ram-Ram Saroop, Bichla Bazar, Bhiwani.
(12) M/s. Mohan Lal-Dwarka Dass, Bichla Bazar, Bhiwani.
(13) M/s. Kundan Lal-Ramji Lal, Thathera, Bichla Bazar, Bhiwani.
(14) M/s. Gulab Rai Thathera, Bichla Bazar, Bhiwani.
(15) M/s. Prabhu Dayal, Thathera, Bichla Bazar, Bhiwani.
(16) M/s. Kulu Ram-Giana Ram Thathera, Jain Road, Bhiwani.
(17) M/s. Makhan Lal-Ram Chander Thathera, Bichla Bazar, Bhiwani.
(18) M/s. Hardwari Lal, son of Giga Ram, Bichla Bazar, Bhiwani.
(19) M/s. Gabbi Ram, son of Ram Chander, Harizan Gate, Bhiwani.
(20) M/s. Giani Ram, son of Datta Ram, Bichla Bazar, Bhiwani.
(21) M/s. Bhalu Ram, son of Jetha Ram, Bhiwani.
(22) M/s. Banwari Lal, son of Sunder Lal, Bichla Bazar, Bhiwani.
(23) M/s. Kaly Ram-Jagan Nath, Bhiwani.
(24) M/s. Mehade Ram-Naurang Rai, Bhiwani.
(25) M/s. Daulat Ram-Bhagwan Dass, Bichla Bazar, Bhiwani.
(26) M/s. Ghaisi Ram-Chhota Lal, Thathera, Gate Master, Bhiwani.
(27) M/s. Ram Chander, son of Chhote Ram, Bhiwani.
(28) M/s. Madan Lal-Nanak Chand, Bichla Bazar, Bhiwani.
(29) M/s. Prabhu Dayal, son of Lakhshmi Ram, Bhiwani.

Tehsil Hansi—
(1) M/s. Anand Industrial Works, Lal Sarak, Near Bharat Talkies, Hansi.

Tehsil Hissar—
(1) M/s. Shiv Metal Works, Hissar.

COMPLAINT AGAINST THE EXECUTIVE ENGINEER P.W.D. B&R PATIALA

808. Comrade Babu Singh Master: Will the Minister for Planning and Development be pleased to state whether the Superintending Engineer, P.W.D. (B&R) Patiala has recently received any complaint against the Executive Engineer (B&R) Patiala, if so, the action taken thereon ?

Sardar Darbara Singh : No. The question of taking action does not arise.

COMMUNICATION FROM WORKERS UNION, PATIALA

809. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state whether the Deputy Commissioner, Patiala, recenlty received any communication from the Engineering Workers' Union, Patiala, regarding Navyug Trading Corporation, Patiala ; if so, the action if any, taken thereof ?

Shri Mohan Lal : Yes. This communication related to an industrial dispute between workmen and the mangement of M/s. Navyug Trading Corporation, Patiala. The Conciliation Officer, Chandigarh, took up the dispute for conciliation and was successful in effecting a settlement of the dispute on 6th March, 1963.

FEEDER CIRCLE CONNECTING NARWANA BRANCH WITH WESTERN JUMNA CANAL

814. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) with reference to the reply to Starred Question No. 1201 included in the list of questions for 8th November, 1962 whether the Chief Engineer submitted the report within the specified period of two weeks,—*vide* reference No. 18120 (2)IWI(2)-34518, dated 19th October, 1962 ; if so, a copy of the said report be laid on the Table ;

(b) whether it is a fact that the work on the feeder Canal which was entrusted to the Western Jumna Canal Remodelling Circle, Delhi as stated in reply to part (c) has been suspended ; if so, when together with reasons for the suspension of the work ;

(c) the total amount so far spent on Nirwana Branch Karnal link against the estimated cost of Rs 86,43,800 as indicated in reply to part (a) of the question under reference ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) (1) Yes, but not within two weeks.

(2) A copy of the report is attached herewith at 'Annexure A'.

(b) Yes, The Work was stopped during November, 1962 due to Emergency.

(c) Approximately Rs 25 lacs.

ANNEXURE 'A'

Copy of U.O. No. 15403/South, dated 11th December, 1962 from the Chief Engineer, South, Irrigation Works, Punjab to the Secretary to Government, Punjab, Irrigation and Power Departments, Chandigarh

Subject.—Representation from Shri Ram Piara Comrade M.L.A. to Irrigation and Power Minister.

Will the Secretary to Government, Punjab, Irrigation and Power Departments, Chandigarh, kindly refer to his endorsement No. 18120-IWI(2)-62/34518, dated 15th October, 1962 on the subject cited above ?

2. The parawise report on the points raised in the representation is given below :—

3. The question of lining of Narwana Branch Karnal link has not been ignored. The ultimate capacity of Narwana Branch. Karnal link is contemplated to be fixed as 2700 cs. but till such time that final decision about the availability of this quantum and the mode of its transfer from Bhakra water is taken, a kacha channel with about 1800 cs. discharge is proposed to be constructed for the present. The channel would be finally lined and remodelled to take 2700 cs. discharge after the scheme takes final shape. The masonry works are however proposed to be constructed for llined section.

4, The Delhi parallel Branch from Munak to Sardhana (from head to RD 145250) is being constructed as an unlined channel to supplement the supplies of existing Delhi Branch to meet the requirements for Rewari lift scheme and irrigation and Water-supply to Delhi. This channel after lining will take the ultimate discharge of 4151 cs. of Delhi Branch and the existing Delhi Branch will be abondoned. The execution of lining depends upon the sanction of revised W.J.C. project 1959 and availability of funds.

5. In case the water of Narwana Branch Karnal link is coursed through Indri drain and drain No. 2 leading to River Jumna, construction of 6 miles length of this link and 11 miles length of the Karnal Jumna Link will not be necessary. Instead of Indri drain and Drain No. 2 in a length of about 60 miles will have to be remodelled before this water is put into river Jumna. These drains also cross Karnal Asandh Road, W.J.C. Main Branch, Karnal to Rerkalan Road, Begumpur minor, Wazidpur distributary, Ambala Delhi railway line and G.T. Road and in addition there are number of of V.R. Bridges. All these works will have to be remodelled. For widening of the drains land will also have to be acquired. As such it may not be economical to adopt this course as suggested by the applicant.

[Minister for Irrigation and Power]

However the overall revision of Project estimate for the construction of W.J.C. Feeder Project 1957 is under way and will take its final shape after thorough conideration of all aspects of the case. Due to the national Emergency the works on W.J.C. Feeder Project have been stopped for the present.

T.A. DRAWN BY MINISTERS FOR VISITING VILLAGE PANCHKOSI, TEHSIL FAZILKA ON 20TH AUGUST, 1962

827. Shri Satya Dev : Will the Chief Minister be pleased to state the names of the Ministers who attended the said camp of the Congress party held on 20th August, 1962 at village Panchkosi, Tessil Fazilka together with the details of T.A. if any, drawn by each of the said Ministers ?

Sardar Partap Singh Kairon : A statement containing the requisite information is enclosed.

Statement showing the names of Ministers who attended the camp of Congress Party held on 20th August, 1962, at village Panchkosi, distirict Ferozepur

Serial No.	Name	Date	T. A. drawn
1	Shri Mohan Lal, Home Minister	26-8-62	As the journey to Panchkosi was continued from other places visited by the Minister, the amount of T.A. drawn for the visit to that place cannot be worked out
2	Shri Harbans Lal, Ex-Minister of State	28-8-62	Ditto
3	Shrimati Om Prabha Jain Ex-Deputy Minister	29-8-62	Ditto

LOAN ADVANCED TO THE RESIDENTS OF CERTAIN BLOCKS IN AMRITSAR DISTRICT

831. Sardar Tara Singh Layalpuri : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the total amount of loan advanced to the residents of Khadur Block, Tarn Taran Block, Naushera Panwan Block, and Bhikhiwind Block during the period from 1st January, 1962 to 31st January, 1963 on the recommendation of the Block Samities of Amritsar District under the Small Scale Industries Scheme ;

(b) the names of the loanees with their permanent addresses along with the details of loan given in each case ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Nil. However the following amounts were disbursed as loans under the State Aid to Industries Act, 1935 :—

		Rs
Khadur Block	..	21,300
Tarn Taran Block	..	28,250

		Rs
Naushera Panwan Block	..	14,500
Bhikhiwind Block	..	7,000

(b) It is not in public interest to disclose the names of the loanees.

CASES OF THEFTS ETC. IN PALWAL SUB-DIVISION

832. Chaudhri Har Kishan : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of cases of theft, robbery and dacoity registered, in Palwal Sub-Division, Police Station-wise, during each year since 1st January, 1961 ;

(b) the number of aforesaid cases in which recovery of stolen property has been made completely ;

(c) the number of afore said cases in which partial recovery has been made ;

(d) the reasons for non-recovery of stolen property in the remaining cases ?

Shri Mohan Lal : (a), (b), (c) and (d) A statement giving the requisite information is laid on the Table of the House.

STATEMENT I

Name of Police Station	Offence	*Period from 1st January, 1961 to 31st December, 1961* No. of cases registered	No. of cases in which recovery of stolen property made completely	No. of cases in which partial recovery has been made	*Period from 1st January, 1962 to 31st December, 1962* No. of cases registered	No. of cases in which recovery of stolen property made completely	No. of cases in which partial recovery has been made	*Period from 1st January, 1963 to 28th February, 1963* No. of cases registered	No. of cases in which recovery of stolen property made completely	No. of cases in which partial recovery has been made
PALWAL SUB-DIVISION										
1. Faridabad	Theft	30	9	..	45	15	3	5	..	..
	Robbery	..	..	..	1	..	..	..	..	..
	Dacoity	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2. Ballabgarh	Theft	26	9	1	24	10	2	4	1	1
	Robbery	1	..	..	..	..	..	..	..	..
	Dacoity	..	..	..	1	..	..	..	..	..
3. Chhansa	Theft	10	5	..	13	7	1	2	1	..
	Robbery	..	..	..	..	..	..	..	..	..
	Dacoity	..	..	..	..	..	..	..	..	..
4. Palwal	Theft	25	6	1	29	9	..	5	1	..
	Robbery	..	..	..	..	..	..	..	..	..
	Dacoity	..	..	..	..	..	..	..	..	..

5. Hassanpur ..	Theft	..	13	1	..	25	5	7	5	1	...
	Robbery	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
	Dacoity	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
6. Punhana ..	Theft	..	10	4	..	16	7	1	..	..	..
	Robbery	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
	Dacoity	..	..	..	..	..	..	..	..	..	...
7, Hathin ..	Theft	..	12	5	..	20	7	..	2	..	...
	Robbery	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
	Dacoity	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..

(d) For inability, despite best efforts, to trace all the culprits and receivers, as also that stolen property was of an unidentifiable nature and/or had been converted. Besides, a large number of persons, concerned in cases of theft, belonged to neighbouring areas of surrounding States.

COMPENSATION FOR LAND ACQUIRED FOR INDUSTRIAL AREA, JAGADHRI

834. Chaudhri Ram Parkash : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the amount of compensation of land acquired for industrial area, Jagadhri, during the year, 1950, has not been paid so far to some land owners; if so, the name of the authority who is responsible for this delay;

(b) whether any amount of compensation in respect of the said industrial area in lying with the Custodian, Jullundur; if so, the reasons for which the same is not being refunded by him;

(c) what steps, if any, are being taken to make payment of the above referred compensations to persons concerned and when the final payments are likely to be made ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. Out of a total compensation of Rs 4,35,725 payable to the land-owners, a sum of Rs 1,33,368/12/9 is lying undisbursed with the Collector, Ambala as under :—

		Rs	As	Ps
(i) Minors	..	3,103	15	0
(ii) Absentees	..	1,28,909	15	3
(iii) Shamlat Deh	..	1,075	0	3
(iv) Mortgage land	..	279	14	3

The initiative for claiming the un-disbursed amount is to be taken by the landowners. The onus for delay rests with the claimants who are not coming forward to receive the payment of compensation. No Authority, is, therefore, responsible for delay.

(b) Yes. A sum of Rs 60,530/5/- representing the compensation on account of evacuee land was placed at the disposal of the Custodian, Evacuee Property by the Collector Ambala by getting the amount deposited under head "P—Deposits of the Custodian—Try XLVI—Miscellaneous" in the Ambala Treasury on 28th August, 1953. The question of refund of this amount does not arise. However, a Muslim named Shri Qutbu, son of Shri Rasala who did not migrate to Pakistan has, applied for the payment of compensation amounting to Rs 11,387/9/6 in respect of the land belonging to him which was also acquired. His claim has already been referred by the Collector, Ambala to the Additional Custodian, Jullundur. It has, however, not been possible by the Additional Custodian, Jullundur to refund the amount as he has not yet been able to verify the fact regarding the deposit of the amount from the T.O. Ambala and the matter is under correspondence between them.

(c) The information has been supplied against (a) and (b) above.

It is not possible to indicate as to when the final payment will be made.

BRICK KILNS AT JAGADHRI AND YAMUNA NAGAR

835. Chaudhri Ram Parkash : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of brick kilns situated at Jagadhri and Yamunanagar at present.

(b) the number of wagons of slack coal supplied to each such kiln during the periods from April, 1961 to March, 1962, and from April, 1962, to 14th February, 1963 ;

(c) whether it is a fact that the Civil Supplies Department had decided to make equal distribution of slack coal to every brick kiln ; if so, whether there is any difference in the slack coal supplied amongst the said kiln owners ;

(d) if the reply to part (c) above be in the affirmative the reasons therefor and the name of the officer/official responsible for this discrimination ;

(e) whether it is a fact that excess supplies of slack coal is being deducted in a few cases only and not in every case; if so, the reasons therefor ;

(f) whether it is a fact that certain kilns at Jagadhri and Yamunanagar continue to receive supplies of slack coal in spite of the fact that they had received excessive supplies in the past as well; if so, the reasons therefor and the reasons for which excess supply is not being adjusted in their cases ;

(g) whether some licences of brick kilns at Jagadhri and Yamunanagar were suspended during the last season; if so, whether it is a fact that supplies of slack coal to them continued during and for the suspension period ;

(h) if the reply to part (g) above be in the affirmative, the reasons therefor ;

(i) what steps Government propose to take to equalise the supplies to kiln owners of the area in future ?

Shri Mohan Lal : The reply is given below seriatim :—

(a) 28 (Twenty-eight).

(b) As in annexure I.

(c) Yes, so far as allocation of slack coal from regular allotments is concerned. The variation in the total supplies received by various kiln owners is, however, due to reasons explained in para (d) below.

(d) The railways issued slack coal from their own allotment to some of the brick kiln licencees of their own choice from where they obtained bricks. Some other brick kiln contractors managed to get slack coal under spare capacity in the form of groups also through their own efforts. The question of discrimination in the matter of alllotment, therefore, does not arise. At a later stage, Government decided to adjust the special allotments made by railways and also 50 per cent of spare capacity coal against the normal quotas.

(e) No. Necessary adjustments in so far as normal quota is concerned are being made gradually in the interest of the functioning of the kilns.

(f) As at (e) above.

(g) Yes.

(h) Some of the brick kiln licencees formed themselves into groups and the group leaders in turn were recommended for import of slack coal under spare capacity. The recommendations were implemented by the Coal Controller after some months and in the meantime, brick kiln licencees of some of the members were suspended by the Inspecting Officers for some irregularities. The spare capacity coal, however, on receipt at destination was taken delivery of by the group leaders and distributed amongst the various members of the groups under the mis-understanding that the suspension of certain brick kiln licences of some members did not affect their eligibility to have their due shares from the spare capacity, coal and that they were debarred to get coal for normal Quotas only.

(i) As stated at (d) and (e) above, necessary adjustments are being effected by the District Officers.

ANNEXURE I

Statement showing the distribution of slack coal amongst the brick Kiln owners of Yamuna Nagar and Jagadhri

Serial No.	Name and address	Slack coal issued during the period from April, 61 to March, 1962		Slack coal issued during period from April, 62, to February 1963							
		L. No.	Civil	Civil	Total of Civil quota	Rail-way	P.W.D.	Other sources	Spare capacity	Barauni	Remarks
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Shri Narain Dass, BKO, Jagadhri ..	1/J	6	5	11	..	..	..	..	..	..
2.	Shri Anil Kumar Sharma, BKO, Jagadhri ..	2/J	6	4	10	..	6	(3) Industry	..	..	..
3.	M/s Lakhmi Dass, Madan Lal, BKO, Jagadhri	3/J	6	6	12	7	..	..	7	..	..
4.	M/s Madan Lal-Gulshan Rai BKO, Jagadhri	6/J	6	6	12	5	8	3	..	..	..
5.	Shri Attar Chand Vohra, BKO, Yamuna Nagar	7/J	6	4	10	2	3	..	6	..	..
6.	Shri Jhandu Lal Sharma, BKO, Yamuna Nagar	17/J	9	2	11	9	..	2	6	..	..
7.	Shri Subhash Kumar, BKO, Refugee Camp, Yamuna Nagar ..	20/J	10	3	13	..	1	3	..	..	..
8.	Shri Ashok Kumar BKO, Yamuna Nagar ..	21/J	7	4	11	..	1	1	..	..	..
9.	Shri Dharamvir Singh Sharma, BKO, Jagadhri	22/J	6	6	12	..	6	..	..	..	..
10.	M/s Raghu Nath Dass-Joti Ram, BKO, Lalheri	23/J	7	3	10	..	..	..	..	..	..
11.	M/s Balwant Rai-Mohan Lal, BKO, Yamuna Nagar ..	26/J	6	5	11	..	..	..	..	..	..
12.	Diwan Raj Paul Nanda, BKO, Yamuna Nagar	27/J	6	5	11	..	..	..	..	..	..

13	Shri Naresh Kumar Sharma, BKO, Yamuna Nagar ..	28/J	6	3	9	2	1	1	...	..	..
14	M/s. Bhagat Singh and sons BKO, Yamuna Nagar ..	31/J	6	3	9	19	..	...	6	3	..
15	M/s. Khidmat Rai-Nand Kishore BKO, Chhachhrauli ..	34J	6	5	11	..	..	..	..	..	..
16	M/s. Lakhmi Dass, Madan Lal, BKO, Yamuna Nagar	35/J	6	1	7	18	..	...	7	2	..
17	Shri Balwant Rai Sapra, BKO, Yamuna Nagar	41/J	7	3	10	..	..	..	6	...	...
18	M/s. Mohan Lal-Gulshan Rai, BKO, Yamuna Nagar ...	42/J	7	5	12	..	1	..	7	..	
19	M/s. Bhagat Singh-Harbans Singh BKO, Yamuna Nagar ..	44/J	6	5	11	..	..	...	6	2	
20	Shri Pran Nath Lamba, BKO, Jagadhri ..	45/J	6	4	10	—	2	...	8	1	
21	Shri Gurdit Singh Sehgal, BKO, Yamuna Nagar ..	46/J	6	5	11	..	...	..	7	...	
22	M/s. Banarsi Dass-Kewal Kishore BKO, Yamuna Nagar ..	49/J	7	3	10	..	...	..	—	...	
23	M/s. Mange Ram-Sita Ram, BKO, Jagadhri ..	51/J	6	4	10	..	..	...	—	..	
24	M/s. Daulat Ram-Ram Sarup, BKO, Yamuna Nagar —	53/J	6	5	11	..	—	—	—	...	
25	Shri Mohd. Yusaf BKO. Jagadhri ...	55/J	8	3	11	..	..	2	..	..	
							Mission Hospital				
26	Malik Kundan Lal BKO, Yamuna Nagar ..	57/J	5	5	10	12	1½	8½	6	3	
27	Shri Sukh Ram, BKO, Jagadhri —	58/J	6	3	9	..	..	2	...	..	
								Industry			
28	Shri Gurcharan Singh BKO, Yamuna Nagar	59/J	...	4	4	..	—	..	—	...	

STIPEND TO HARJAN STUDENTS

836. Shri Gurmail : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total amount of stipend given to the Harijan students during the year 1961-62 in the State ;

(b) the total amount of stipend given to the Harijan students in Hoshiarpur District ;

(c) whether the said stipend is being given to all Harijan students in the State or some exceptions are made ; if so, the reasons thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Rs 25,82,602.

(b) Rs. 4,73,730.

(c) All Harijan students are eligible provided they fulfil the following conditions :—

(i) their parents/guardians are neither gazetted officers nor income tax payees;

(ii) the income of their parents/guardians excluding hill allowance is not above Rs 150 per mensem.

Both of these conditions are applicable to school students but in the case of college students, condition number (ii) does not apply.

INSTRUCTIONS FOR COLLECTION OF NATIONAL DEFENCE FUND

839. Sardar Kulbir Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any instructions were recently issued to all Heads of the Departments in the State for the collection of the National Defence Funds through their subordinates ; if so, contents thereof ;

(b) the amount so far collected for the said fund by each department uptil 28th February, 1963, separately ;

(c) whether the Magistrates of Amritsar and Ferozepur Districts have collected any amount for the National Defence Fund uptil 28th February, 1963 ; if so, the total amount so collected in each district, separately?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No. The Deputy Commissioners and Sub-Divisional Magistrates and not the Heads of Departments have been authorised to received contributions to the National Defence Fund from the public and maintain proper accounts.

(b) Question does not arise.

(c) The Magistrates have not made any separate collection of funds. The Deputy Commissioners could call upon the Magistrate as gazetted officers to issue receipts for contributions made by the public.

SMALL SAVINGS FUNDS

840. Sardar Kulbir Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total amount of Small Savings Funds on the 1st January, 1953 according to opening balance ;

(b) the amount so collected by Government during the years 1954 and 1955 respectively ;

(c) the amount withdrawn by the depositors during each of the years referred to in part (b) above ;

(d) the total amount of commission paid to the Commission Agents during each of the year mentioned above ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) There is no Fund under the Small Savings Scheme but the collections under Small Savings Securities as stood on 1st January, 1953 were Rs 12,96,45,481.

(b), (c) and (d) The requesite information is given below :—

Year		Amount collected	Amount withdrawn	Commission paid to the Authorised Agents
		Rs	Rs	Rs
1953-54	..	16,33,23,850	11,80,03,340	Nil
1954-55	..	16,61,12,020	12,50,38,020	6,375
1955-56	..	18,23,63,744	13,97,44,744	19,507

The above mentioned figures relate to the financial years 1953-54, 1954-55 and 1955-56 and not to the calender years 1953, 1954 and 1955.

RAPE CASE REGISTERED IN VILLAGE MARDAN HEHRI NEAR SAMANA, DISTRICT PATIALA

852. Shri Balramji Das Tandon : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether any case of rape has recently been registered in village Mardan Hehri near Samana, district Patiala ; if so, when together with the names of the accused and those of the complainant ;

(b) the details of the first information report registered wtth the Police Station concerned and the action, if anytaken thereon ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) Does not arise.

HALF AN HOUR DISCUSSION

3.00 p.m.

Mr. Speaker : There are notices of two motions for raising half an hour discussion, one by Dr. Baldev Parkash and Shri Balramji Das Tandon and another by Shri Tandon and others. The motion given notice of by Dr. Baldev Parkash and Shri Tandon relates to Starred Question No. 1214 of Comrade Ram Piara. I think we had enough of supplementaries on this question. As I said earlier, I would like the hon. Members concerned to see the Home Minister or the Chief Minister and try to get the clarifications. As this is a very serious matter I would like the Government to satisfy the hon' Members concerned, but I would not like this matter to be discussed here on the Floor of the House.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहब, आप ने कहा था कि गृह मन्त्री तथा चीफ मिनिस्टर इस विषय में बात चीत करने के लिये बुलायेंगे किन्तु उन्होंने अभी तक Opposition के मैम्बरान को बुलाया तक नहीं है, इस कारण से यह Call Attention Motion लाने की जरूरत पड़ी है ?

श्री अध्यक्ष : क्या आप ने उन को मिलने की खाहिश जाहिर की थी, अगर आप ने मिलने की खाहिश जाहिर नहीं की तो वह आप को कैसे बुला सकते थे ? [Did the hon. Members express any desire to see him ? In case they have not done so, how could the latter call them] ?

What I said was that the Members who are interested may see or contact the Chief Minister and try to satisfy themselves. So, the hon. Member should try to see and discuss this matter with the Home Minister or the Chief Minister.

दूसरी मोशन Dairy Farm, Hissar के बारे में है। इस पर भी काफी supplementaries हो चुके हैं। I do not think this matter needs any further discussion. (The other motion is regarding the Dairy Farm, Hissar. Already sufficient number of supplementary questions have been asked in this connection. I do not think this matter needs any further discussion.)

LEAVE OF ABSENCE

Mr. Speaker : I have received communications from two hon. Members, Comrade Hardit Singh Bhathal and Comrade Harnam Singh Chamak requesting for leave of absence from the House. Both the communications read—

> "....I beg leave of absence from the Budget Session 1963 of Punjab Vidhan Sabha, as I am detained under orders of the Governor, under Rule 30 (1) (b) of the Defence of India Rules."

I presume, the hon. Members have the permission of the House for th s leave.

Voices : Yes, Sir.

The leave of absence was granted to both the hon. Members

WITHDRAWAL OF RECOGNITION OF THE OPPOSITION PARTY

Mr. Speaker : I have another painful duty to perform.

I would like to inform the House that according to the established Parliamentary practices it is essential that before a Group of Members is recognised as an Opposition Party its members should have a common programme inside and outside the House as well as possess a certain strength. It has been customary at the Centre and in our House to recognize only such Group as the Opposition Party as has sufficient strength to constitute a quorum in the House. Accordingly, the number fixed for our purpose has so far been sixteen. Since the Progressive Independent Party had a strength of more than sixteen from the date when the present Assembly came into being it was recognised as the Opposition Party in the House and its leader was given recognition as the Leader of the Opposition. But now the strength of this Party has fallen below the requisite number and therefore, the recognition that was given to it has to be withdrawn.

I very much regret that I have to take the step which I am taking. For the proper functioning of our type of democracy it is essential that there should be an Opposition Party. But I deplore even more the constant shifting of Members from one Group to another. Such shifting does not redound to our credit. However it is not for me to say any more on the subejct.

Two hon. Members, Shri Fakiria and Tikka Jagjit Singh have sent to me in writing that they have withdrawn their support from the P.I.P. One has joined the Congress Party and the other has gone to the Swatantra Party. So the strength of this Party has gone down to fifteen with the result that there is no option with me than to withdraw the recognition given to this party.

POINTS OF ORDER

Sardar Gurdial Singh Dhillon : On a point of Order, Sir. I did not get up immediately after leave of absence was granted to the two M.L.As., who are under detention, because you were on your legs.

What is the position if the detention is beyond the control of the hon. Members concerned and if it is a forced detention ? Is there any need for leave being granted for such a detention ? I want your ruling on this point.

श्री अध्यक्ष : इस सिलसिले में मैं ने Lok Sabha के और दूसरे records देखे हैं । यह आम convention चली आ रही है कि जब किसी Government के action की वजह से कोई Member House में हाजिर होने से कासर हो, और इस House में उस का बैठना मुश्किल हो तो उस के लिये convention चली आ रही है कि उसकी छुट्टी यह House मंज़ूर करता है । 1947 से पहले जब Congress के Members काफी देर तक जेल में रहते थे तो उस समय reactionary Government इस बात का ख्याल रखती थी । Congress members जो जेल में जाते थे उन को छुट्टी की इजाजत यहां पर ही दी जाती थी, और उस में किसी किस्म की रुकावट नहीं डाली जाती थी, यह सरकार किसी लिहाज से vindictive नहीं है, यह आप की सरकार है और final responsibility ordinaraly इस House की है कि छुट्टी हो मंज़ूर करे, and the leave is ordinarily granted

In this connection. I have looked up the Lok Sabha and other records. There is a convention that if on account of the action of the Government an hon. Member is unable to attend the meeting of the House or his participation in the proceedings becomes difficult, then this House grants him leave of absence. Before 1947, whenever Congress Members remained in Jails for considerable periods the reactionary Government of that time had made a practice of sanctioning their leave in this House, and no hinderance whatsoever was put in doing so. This Government is not vindictive in any way. This is your own Government. The final responsibility for granting the leave rests with this House. The leave is ordinarily granted).

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Another point of Order, Sir. When the House has granted leave of absence, does it follow that these gentlemen will be entitled to receive their Compensatory Allowance ?

Mr. Speaker : No please. Even when the Congress M.L.As., were in jail, they were not given their Compensatory Allowance. The position is that the Compensatory Allowance and leave of absence are two different things. Leave of absence is never denied and as I have stated the final responsibility for granting this leave is that of the House. Since no objection for granting this leave of absence to the two hon. Members had been taken, I presumed that leave was granted.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਕ ਉਘੇ ਸਿਆਸੀ ਵਰਕਰ ਅਤੇ ਪੱਤਰਪਰੇਰਕ ਕਾਮਰੇਡ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਗੜਗਜ ਐਡੀਟਰ ਇਨਚਾਰਜ, ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਹਾਊਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਕਤ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਸਮਾ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਹ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਥੀ ਸਨ । ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਪਰ ਇਥੇ ਇਸ ਗਲ ਬਾਰੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ run down ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀਆਂ । ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫਿਰ choice ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਾ reference ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ।

(He was an old colleague. Therefore, we all are full of grief at his passing away but no reference in this regard can be permitted here. Generally the convention is that when an M.L.A., or any high personality of the State or the Country passes away a reference to his death is made. From this it should not be construed that I mean to run him down or to minimize his greatness or service. In this way thousands of persons sacrified their lives for the freedom of the Country. Therefore, if this thing is permitted it will be very difficult to make a choice. We all share your sorrow but a regular reference in this regard cannot be allowed to be made.)

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਮੈ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀ ਅਸੀਂ ਮਹਾਸ਼ਾ ਕਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਓਹ ਵੀ ਇਸ ਸਦਨ ਦੇ ਮੇਂਬਰ ਨਹੀ ਸਨ ।

Mr. Speaker : No discussion please.

ANNOUNCEMENT BY THE SECRETARY

Mr. Speaker : Now, the Secretary has to make some announcement.

Secretary : Sir, Under Rule 2 of the Punjab State Legislature (Communications) Rules, 1959, I have to inform the House that the Punjab Taxation Laws (Amendment) Bill and the Punjab General Sales Tax (Amendment) Bill, 1963, passed by the Punjab Vidhan Sabha on the 28th February, 1963, and transmitted to the Punjab Legislative Council on the 4th March, 1963, have been agreed to by the said Council without any recommendation on the 8th March, 1963.

THE PUNJAB GRAM PANCHAYAT (AMENDMENT) BILL, 1963 (LEAVE TO INTRODUCE)

Planning and Development Minister (Sardar Darbara Singh) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Gram Panchayat (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Motion Moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Gram Panchayat (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Gram Panchayat (Amendment) Bill.

The leave was granted

Planning and Development Minister (Sardar Darbara Singh) : Sir, I beg to introduce the Punjab Gram Panchayat (Amendment) Bill.

REFERENCE OF THE PUNJAB GRAM PANCHAYAT (AMENDMENT) BILL 1963 TO THE REGIONAL COMMITTEES

Planning and Development Minister (Sardar Darbara Singh) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Gram Panchayat (Amendment) Bill be referred to the Regional Committees with a discretion to make a report by the 31st March, 1963.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Gram Panchayat (Amendment) Bill be referred to the Regional Committees with a direction to makea report by the 31st March, 1963.

श्री बलराम जी दास टंडन : स्पीकर साहिब, यह बड़ा important बिल है और इस में कुछ important changes होने वाली हैं। इन हालात में मैं नहीं समझता कि 31 मार्च तक का समय इस पर विचार करने के लिये काफी समय है जब कि विधान सभा भी meet कर रही है। इस के लिये ज्यादा time रखना चाहिये क्योंकि इस के लिये शायद Regional Committees की Joint Committee बनाने की आवश्यकता हो या अलग अलग कमेटियां बनानी पड़ें। इस पर आराम से concentration करने के लिये यह ज़रूरी है कि इस टाईम को extend किया जाए। इस लिये मैं आप की मार्फत मिनिस्टर साहिब से दरखास्त करना चाहता हूं कि इस को hasty legislation के तौर पर पास करने की कोशिश न करें और इस टाईम को extend कर दें।

Mr. Speaker : After some time, if the hon. Members find that the Bill has not sufficiently been discussed and the Regional Committees want more time then they can request for extension of time.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, वह तो बाद की बात है। पहले तो यह सोचना है कि 31 मार्च तक यह मुमकिन भी है कि नहीं।

Mr. Speaker : If the Government extends the date, well and good, otherwise I have no option except to put the question to the House. Is the Government prepared to extend the time ?

ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ Session ਵਿੱਚ 31 ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਬਿਲ ਆ ਹੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

आवाजें : यह बहुत important बिल है। इस के लिये ज्यादा समय चाहिये।

योजना तथा विकास मन्त्री : इसी सैशन में पास करना है इस लिये मुश्किल हो जाएगा।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Gram Panchayat (Amendment) Bill be referred to the Regional Committees with a direction to make a report by the 31st March, 1963.

The motion was carried.

GENERAL DISCUSSION ON THE BUDGET FOR THE YEAR 1963-64 (RESUMPTION)

Mr. Speaker : The House will now resume discussion of the Budget for the year 1963-64. Sardar Prem Singh Prem was on his legs.

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ : (ਰਾਜ ਪੁਰਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਬਜਟ ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਾਉਸ ਦਾ ਟਾਇਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਰ ਸਾਲ ਜਦੋਂ ਵੀ ਬਜਟ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਉਂ tax ਲਾਉਣ ਤੇ ਕੁਝ ਇੱਟਾਂ ਰੋੜੇ ਤੇ ਕੁਝ bouquets ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ Finance Minister tax ਇੱਕਠੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟੈਕਸ ਇੱਕਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ tax payers ਵਿਚ popular ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ। Opposition ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਨ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਹਾਉਸ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫੈਸਲੇ ਇਹੋ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿ ਪੈਸਾ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ development ਦੀਆਂ plans ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਫਲਾਣੇ ਫਲਾਣੇ projects ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਹੋਰ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ development ਦੀਆਂ schemes ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾਏ ਜਾਣੇ, ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਮਸਲਿਆਂ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਡਿਉਟੀ Finance Minister ਦੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਇਸ ਹਾਉਸ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਫੁਲ ਚੜ੍ਹਾਣ ਵਾਸਤੇ Finance Minister ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ sources ਲੱਭੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਇਹ ਖਰਚ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ sources ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ development schemes ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ budgeting ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ balanced budgeting ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ discussion ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ ਜੋ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ ? ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਉਠ ਕੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਹੱਕ ਬਜਾਨਬ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ agricultural production ਵਧੀ ਹੈ, industry ਦੀ production ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, development ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾਣ ਕਿ ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ ਚਾਲੂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, Administrative Services ਵੇਖੀਆਂ ਜਾਣ ਕੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ developmental ਤੇ Social Services ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਆਇਆ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜੋ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ wasteful expenditure ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਵੀ welfare ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ, Education Department,

Medical, ਜਾਂ Health ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਬਜਟ figures ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਰਚ ਹਰ ਸਾਲ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ emergency ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਤੇ ਚੀਨ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਚੀਜ਼ ਇਥੇ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ emergency ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ development ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਪਵਿੱਤਰ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ, ਪੈਸਾ ਦੇਣੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੇ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ families ਵਾਸਤੇ facilities ਦੇਣ ਲਈ ਬੜੇ ਬੜੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਭਰ ਵਿਚ popular ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੇ ਫਖਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਚੀਨ ਨੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਬਯੱਕ ਜ਼ਬਾਨ ਹੋ ਕੇ ਉਠਿਆ, ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸੂਬਾ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਗੇ ਰਿਹਾ, ਰੁਪਿਆ ਤੇ ਸੋਨਾ ਇੱਕਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ credit ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਪਛਾੜਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ, ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਨਾਂ ਦੋਸਤ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਿ ਜੋ drive ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਵਿਖਾਈ ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਆਪ ਰਾਜਿਸਥਾਨ ਵਿਚ ਜਾਉ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ ਜਾਉ, ਸਭ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ prestige ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਹਿੰਦ ਦਾ ਸਹੀ ਰਖਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਤੇ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨੋਂ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਫਾਜ਼ਿਲ ਦੋਸਤਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਕਿ ਜੇ ਚੀਨ ਹਮਲਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਨਹਿਰੂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸੈਂਟਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ (ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ) private Army ਇਸ ਲਈ ਬਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਵੇ, ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੰਜਾਣਾ ਗੱਲ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸਿਆਣਾ ਕਿਆਸ ਕਰੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਏ। ਇਹ ਉਹ ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੈ ਜਦੋਂ Democracy ਹਰ ਤਰਫ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ, ਸਿਵਾਏ ਅਫਸੋਸ ਕਰਾਂ ਕਿ private Army ਨਾਲ ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਇੱਕਠਾ ਹੋ ਕੇ ਉਠਿਆ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਹਦ ਤਕ ਉਠਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਚੀਨ ਨੂੰ ਵੀ world opinion ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਝੁਕ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਉਦੋਂ ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸੋਚੋ ਕਿ ਕੋਈ ਇਕ ਆਦਮੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਜਾਂ India ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਏਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਫਜ਼ੂਲ ਗਲ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੋਚ ਸਮਝਕੇ ਗਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਇਹ ਵੀ duty ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ constructive criticism ਵੀ

[ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ]

ਕਰਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹੇ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ taxes ਬਹੁਤ evade ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਵੀ 50 ਫੀ ਸਦੀ sales tax evade ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਹੋਰ tax ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਉਗਰਾਹੇ ਜਾਂਦੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ।

> Taxation is an instrument of economic policy to bring about social justice and achieve the goal''

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ tax ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ staff ਹੈ ਉਹ tax payers ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ tax ਦੀ evasion ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕ tax ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਬਦਨਾਮ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਸ tax ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਉਗਰਾਹਿਆ ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ Agricultural ਅਤੇ Industrial production ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ production ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ Government ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਦੀ ਮੁਸਤਹਿਕ ਹੈ। ਸਵਾਏ ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ item ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਐਸੀ item ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਵਾਧਾ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਆਏ ਸਾਲ ਏਥੇ floods ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। Floods ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹਿਰਾਂ ਦੀ planning ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਿਥੇ syphon ਬਣਨੇ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਗਏ, ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ natural flow ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ syphon ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਥੇ syphon ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੇ drain ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਥੇ drain ਖੋਦੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਥੇ ਪੁਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਥੇ ਪੁਲ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ ਅਜੇ ਜਿੱਥੇ ਬੰਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਲਈ 7 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਸ Budget ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਢਿਆ ਹੈ ਔਰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਵੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ੍ਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅਗਰ floods ਰੋਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਸਾਲ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦੀ ਹੈ ਔਰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੀ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ Revenue Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੀ ਖਾਸੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਮਗਰ ਵਸੂਲੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਖਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ justification ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ 10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਕਾਵੀਆਂ outstanding ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ recovery ਲਈ Government ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਲ notice ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਹਰ ਸਾਲ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਜਿਹੜਾ ਲੈਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚੇਤਾ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਗਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ 10 ਸਾਲ ਤਾਂ

ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹੀ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਯਕ ਦਮ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਕੀਆਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਸੂਲੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਕਦਮ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਨੇ Cabinet ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਤਕ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਘਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੀ recovery ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ Government ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮਗਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕਿਸਤਾਂ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਕੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ due ਹੋਵੇ ਉਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ notice ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ 10 ਸਾਲ ਤੁਸੀਂ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੋ ਔਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਕੋ ਵਾਰੀ recovery ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਉ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ floods ਦਾ ਵਡਾ ਕਾਰਣ ਘਗਰ ਦਰਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਏਥੋਂ ਲੈਕੇ ਹਿਸਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਿਸਥਾਨ ਤਕ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਘਗਰ ਦਾ dam ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਜੇ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਏਸ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਘਗਰ ਦਰਿਆ ਦਾ dam ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ survey ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਡੈਮ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਜਿਹੜੀ proposal ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ। ਕੁਝ ਇਲਾਕੇ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਝਾਕ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਸੀ ਕਿ ਘਗਰ ਦਾ dam ਬਣੇਗਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇਗਾ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਗਰ ਬੰਧ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਹਿਰ ਦਾ ਜਾਂ ਸੂਏ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਚੇ level ਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਡੇਰਾ ਬਸੀ, ਲਾਲੜੂ ਅਤੇ ਬਨੂੜ ਦੇ ਥਾਣੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾ level ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ। ਹੁਣ ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦੀ proposal ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਡੇਰ੍ਹਾ ਬਸੀ ਤੇ ਲਾਲੜੂ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਅਗਾਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੀ Government ਲਈ ਕੋਈ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਡੇਰਾ ਬਸੀ ਤੇ ਲਾਲੜੂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਗਲੇ point ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾ supply ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ agrarian reforms ਅਤੇ reclamation of land ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ erstwhile Pepsu ਅਤੇ ertwhile ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਕਾਬਲੇ ਤਾਰੀਫ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾ landlords ਦੀ ਰਸਾਈ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਗਿਰਦਾਵਰੀਆਂ ਇਧਰ ਉਧਰ ਕਰਵਾ ਲਈਆਂ ਔਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਰਦਰਦੀ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ

[ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ]
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ problem ਦਾ ਹਲ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਏਗਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਖਾਸ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਲਾਗੇ ਡਕੌਲੀ, ਸਿੰਘਪੁਰਾ ਅਤੇ ਬਿਸ਼ਨਪੁਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ reclaim ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਹ Military ਲਈ acquire ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ reclaim ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਖਰਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਡੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਤਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਉਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਵੀ ਦੇਣ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ concerned ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤਵੱਜੋਹ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਨਾਂ ਹੋਵੇ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੋ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਅਪਣੇ ਹਲਕੇ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਜਪੁਰਾ ਤੇ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਦੋ ਐਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ refugees ਵਸਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ industrial areas ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਗਾ। ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਤਾਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਰਾਜਪੁਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲੈ ਜਾਉ ਤਾਂ ਵੇਖੋਗੇ ਕਿ ਜੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਟਾਊਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀਏ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਤਕ ਨੱਕ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਕੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਤਨੀ ਬਦਬੂ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ drainage ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋ tube-wells ਰਾਜਪੁਰੇ ਵਿਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ work ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿ repair ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਲਈ ਵੀ ਇਕੋ tube-well ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। Drainage ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਦਬੂ ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਮਖੀ ਵਰਗਾ ਮੋਟਾ ਮੱਛਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਬਦਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੰਘਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਤਵੱਜੋਹ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਉਥੇ ਤਦੋਂ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਰਾਜਪੁਰੇ ਨੂੰ industrial area ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਥੇ ਕਾਫੀ industries ਲਗ ਵੀ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋਈ ਬਨੂੜ ਵਿਚ ਮੰਡੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਈ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਅਜ ਤਕ ਬਣਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ। ਉਸ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੈਲਥ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਤਲੱਕ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਫਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਜੋ Medical Institute ਖੋਲੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਕਾਬਲੇ ਤਾਰੀਫ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਬਿਲ ਡਾਕਟਰ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੀ ਮਰਜ਼ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 16 ਸੈਕਟਰ ਵਾਲਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਥੇ ਦੰਦ ਕੱਢਣ ਦਾ ਤਾਂ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ, ਦੰਦ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ : ਸਰਹਾਲੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ। ਉਥੇ ਤਾਂ 32 ਦੀ ਬਜਾਏ 34 ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਸੀ। (*interruptions*)

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ: ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਕੋਈ ਦੰਦ ਨਿਕਲਵਾਏ ਨਹੀਂ । ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਿਆਸੀ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਲਗਦੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ taxation ਜੋ ਲਗਾਈ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਮੁਤਫਿਕ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਮਿਰਚਾਂ ਤੇ ਗੰਨੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਜੋ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹਟਾਣਾ ਤਾਂ ਇਹ ਘਟ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ agriculture ਸਾਡੀ ਬੇਸਿਕ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ industry ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ economy ਦਾ base ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ unemployment ਤੇ income ਵਿਚ ਜੋ disparity ਹੈ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। Unemployment ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ polytechnic ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਲੜਕੇ ਜੋ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਕੇ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਥੋਂ ਪਾਸ ਹੋਕੇ ਬਾਰੋਜ਼ਗਾਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਬੜੀ ਕਾਬਲੇ ਤਾਰੀਫ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਕੂਲ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਥੋਂ ਤਕ disparity income ਦਾ ਤੱਲੁਕ ਹੈ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਮੀਰ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਗਰੀਬ ਹੋਰ ਗ਼ਰੀਬ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜੋ mixed economy ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਅਰਥਾਤ ਅਮੀਰ ਦਾ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਮੀਰ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਸ disparity ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਥੇ land ਤੇ ceiling ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਥੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਦੂਸਰੀ income ਹੈ ਉਸਤੇ ਵੀ ceiling ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਠੀਆਂ ਤੇ ਵੀ ceiling ਲਾ ਦਿਉ। ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਅਮੀਰ ਹੋਰ ਵਧ ਅਮੀਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਗਰੀਬ ਦੇ ਹੋਰ ਗਰੀਬ ਹੋਣ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ planned economy ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਨੇ ਕਾਫੀ ਹਦ ਤਕ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੋ sugar mills ਲਗੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰ enterprises ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ non-official ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜੋ check ਕਰੇ ਕਿ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧ ਰਹੇ ਹਾਂ। (ਘੰਟੀ) ਆਖਰ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਥੇ World Bank ਦੀ ਇਕ team ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ recommend ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ services ਦੀ retirement age 58 ਸਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ experienced ਆਦਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ re-employ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮਰਕਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਰਜ਼ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਚੌਧਰੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਉਸੇ tone ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂ ਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਕੋਈ propriety ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਾ

[ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ]

ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਕੀ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੌਜ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡ ਫੌਜ਼ ਭੱਜ ਆਈ ਹੈ। (*interruptions*)

Mr. Speaker : Who said so ?

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ : ਚੌਧਰੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵੱਕਤ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ NEFA ਵਿਚ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਭਾਵੇਂ 100 ਸਾਲ ਤਕ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਐਟਮ ਬੰਬ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਵੀ ਉਸ ਇਕਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਵਜਾਹ ਹੈ ਸਾਡੇ ਪਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਮਨ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤਾਕਿ ਇਹ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਚੱਲਦੀ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਵੇਖ ਆਏ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੱਸ ਗਈਆਂ ਸਨ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। (*interruptions*)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪੀਚ ਦੀ ਕਾਪੀ ਹੈ ? ਸਾਡਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ : ਮੈਂ ਸਪੀਚ ਆਪ ਸੁਣੀ ਹੈ

Mr. Speaker : If you are not quite sure about what he said you need not mention that here.

Sardar Gurnam Singh : You should not distort his speech.

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਧੜੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੋ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਉਹੋ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਵਾਲੀ ਸੀ ਉਸਦੀ ਮੈਂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਸੀ ਉਸਦੀ ਤਾਰੀਫ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

Mr. Speaker : Please wind up now.

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਜਟ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 8 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ cabinet ਦੀ meeting ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ staff ਵਿਚ reduction ਕਰਕੇ saving ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੋ projects scheduled time ਤੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਵੱਧ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੇਕਰ scheduled time ਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ saving ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ target ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ projects ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਖਰਚ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨਾਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋਣ। ਜਿਥੇ ਇਸ emergency ਦੇ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਤੋਂ ਹੋਰ saving ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਟੈਕਸ ਲਾਏ ਹਨ ਉਹ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ, ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੀ reduction ਵੀ ਇਕ saving ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੇ ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਬਾਦ ਦੇਣ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਕੁਲਹਾੜਾ ਮੇਰੀ ਗਰਦਨ ਤੇ ਵੀ ਵਜਿਆ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ right ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ : ਇਹ ਇਕ saving ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਬਜਟ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਫਿਨਾਨਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ support ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा (गनौर) : स्पीकर साहिब, गवर्नर साहिब के Address की बहस का जवाब देते हुए मुख्य मन्त्री जी ने फरमाया था कि जो यहां पर तकरीरें हुई उन के standard को देख कर अफसोस होता है। मैं इस वक्त बोलने के लिये इस लिये खड़ा हुआ था कि मुख्य मन्त्री साहिब यहां बैठे हैं मगर शूमिये किसमत कि वह तशरीफ ले जा रहे हैं ।

श्री अध्यक्ष: आप अभी बैठ जाएं जब वह आएं तो बोल लें । Let some other hon. Member speak. (The hon. Member may resume his seat for the present. He may speak when the Chief Minister returns. In the meantime, let some other hon. Member speak.)

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : खैर, होम मिनिस्टर साहिब यहां पर हैं तो वही इन बातों पर गौर फरमा लेंगे। जनाब, दो तीन रोज़ से बजट पर बहस हो रही है। नए टैक्सिज़ लगाए जाने हैं, तजवीजें आ गई हैं। और हमें पता है कि यह टैक्स तो लगेंगे ही और बिल ऐक्ट बन जायेंगे। इन को रोका नहीं जा सकता। लेकिन अगर इस तरह से वसूल किये गये पैसे को जायज़ तौर पर खर्च किया जाए तो दुख न होता । मगर इस तरह से नहीं हो रहा। मैं मिनिस्टर साहिब की तवज्जुह इस बात की तरफ दिलाना चाहता हूं कि किस तरह से हमारी हाई कोर्ट में पैसे को लुटाया जा रहा है। Joint Hindu family की सरपलस जमीन के बारे में about one thousand writs were admitted. This led to the amendment of the Punjab Security of Land Tenures Act with the result that those writs became infructuous. इसी तरह से कोई 900 या हज़ार writs Consolidation of Land Holdings Act एक्ट के तहत Record of Rights के सैक्शन 23 के तहत हुई। The land-owners in the Punjab questioned the right of the authorities to dispossess them at any date prior to the preparation of the Record of Rights. इस बारे में तकरीबन एक हजार रिट्स admit हुई थीं। ऐसी 30-40 writs, 40-50 मिनट में dispose of हो जाती है। जनाब, हमारी हाई कोर्ट में एक ऐडवोकेट जनरल, एक ऐडीशनल ऐडवोकेट जनरल, एक Senior Deputy Advocate-General, एक डिप्टी ऐडवोकेट जनरल और दो असिस्टैंट ऐडवोकेट जनरल हैं। किसी भी कोर्ट में अगर ऐडवोकेट जनरल या ऐडीशनल ऐडवोकेट जनरल हाजिर होता है तो उस को एक रिट के पीछे सौ रुपया बंधा हुआ मिलता है। This is, if I mistake not, over and above the monthly remuneration that they draw from the Government. अगर सीनियर डिप्टी ऐडवोकेट जनरल, डिप्टी ऐडवोकेट जनरल या असिसटैंट ऐडवोकेट जनरल पेश हों तो उन को कुछ नहीं देना पड़ता। जनाब, अभी एक महीने का किस्सा है कि ऐसी कुछ रिट्स एक hon. Judge of the High Court के सामने पेश हुई तो एक वकील साहिब पेश हुए और कहा कि 'My lord in view of amendments in the Act such writs have become infructuous.'

[पंडित चिरंजी लाल शर्मा]

(*At this stage Sardar Gurnam Singh, a Member of the Panel of Chairmen, occupied the Chair.*)

चूंकि एक्ट amend हो चुका था इस लिये इस किस्म की सारी रिट्स जो उस रोज़ करीब 25--30 थीं जज साहिब ने अलग कर लीं क्योंकि यह infructuous हो चुकी थीं। तभी उस Advocate ने कहा कि 'My lord, it is just a minor point because Law has already been amended by the legislature, चेयरमैन साहिब, इस तरह से आधे घंटे के अन्दर वह 25-30 के करीब रिट्स decide हो गईं। इन पर महज़ एक लाइन का आर्डर लिखना था। Advocate-General appeared before the hon. Judge and said, "My lord, my presence may be recorded in all these writs as I am appearing on behalf of the State." The hon. Judge very surprisingly, rather ironically remarked, "Oh ! the Advocate-General himself is appearing in all these writs to-day."

इस तरह से आधे घंटे में Advocate-General साहिब ने 2,500, 3,000 रुपया उस रोज बना लिया। मेरी समझ में नहीं आता कि वह रुपया जो कि अफ़सरान, तहसीलदारान, B.D.Os. और डिप्टी कमिश्नर साहिबान लोगों से emergency के नाम पर वसूल करते हैं इस तरह से हमारी हाई कोर्ट में इतनी बेरहमी से क्यों लुटाने दिया जाता है। जहां होना हवाना कुछ नहीं वहां पर अगर डिप्टी एडवोकेट जनरल चला जाए तो सरकार को एक रिट के पीछे सौ रुपया की saving होती है। चेयरमैन साहिब, मैं एक वकील होने के नाते जब हाईकोर्ट में एक दिन गया तो जब 4-5 वुकला साहिबान ने मुझे यह किस्सा सुनाया तो मेरे रौंगटे खड़े हो गये कि आखिर यह बातें under the nose of the Chief Minister and the Home Minister कैसे होने दी जाती हैं। फिर स्टेट लिस्ट पर जो ऐडवोकेट्स होते हैं उन का किस्सा भी सुनिये। जिन लोगों की एक एक साल की standing नहीं है वह इस लिस्ट में रखे हुए हैं। It is just the beginning of their professional career and they do not know even the elementary principles of the Law. मैं किसी का नाम लेना ठीक नहीं समझता क्योंकि मेरे लिये यह कहना शोभा नहीं देता कि फलाँ किस अफसर का लड़का है और फलां किसका रिश्तादार है। It does not look nice on my part to say so on the floor of the House. यह लोग जो इस तरह से स्टेट लिस्ट पर रखे जाने की बदौलत हजार हजार और दो दो हजार माहवार कमाते हैं उन की अपनी अढ़ाई आने की वकालत नहीं है। यह सारे के सारे ऐडवोकेट जैनरल ने अपनी मर्ज़ी से लगाए हुए हैं। और जब मैं ने पूछा कि क्या इस लिस्ट में हरयाणे का भी कोई रहने वाला है तो उन्होंने कहा कि नाम मत लो उस इलाके का, पकड़े जाओगे। हमारे इलाके का कोई नाम मात्र को भी नहीं है। चेयरमैन साहिब, हमारे होम मिनिस्टर एक standing के वकील रहे हैं तो वह समझते हैं कि जब इतनी ज्यादा रिट्स सिर्फ फाइल होनी हैं तो फिर हर रिट के पीछे यह जो इस तरीके से सौ रुपया लिया जाता है यह रुपया बचाया जाना चाहिए। ऐसा खर्च पब्लिक के साथ ज्यादती है। He should peep into it.

चेयरमैन साहिब, अभी सरदार प्रेम सिंह जी 'प्रेम' ने अपने ख्यलात का इज़हार किया और टैक्सेशन का ज़िक्र करते वक्त राजपुरा और फरीदाबाद का जिक्र आया। जनाब, मैं अभी तीन तारीख को स्टेट सिटीज़न्ज़ कौनसल का मैम्बर होने के नाते अमृतसर जा रहा था जहां कि उस दिन हमारे प्रधान मन्त्री पधारे थे। मैं ने जनाब, अम्बाला से अमृतसर तक गाड़ी में सफर किया। रास्ते में मैं ने देखा कि रेलवे लाइन के दोनों तरफ बड़ी अच्छी खेती खड़ी है। खेत लहलहा रहे थे, हर ओर हरियाली ही हरियाली थी। मैं ने पूछा एक साहब से कि यहां बड़ी रौनक है, क्या बात है? तो उन्होंने जवाब दिया कि यहां लोग मेहनत करते हैं, यहां पर पानी की बड़ी facilities हैं, ट्यूब-वैल वगैरह की facilities मौजूद हैं। आगे चल कर जब रेलवे लाइन के किनारे एक कस्बा आया तो देखता हूं कि वहां पर फैक्ट्रीज़ लगी हुई हैं, और उनकी चिमनियों से धुंआं निकल रहा है और सचमुच ऐसा लगा कि हमारा पंजाब तरक्की कर रहा है। लेकिन, जनाब, वापसी पर जब मैंने अम्बाले की तरफ मुंह किया तो अम्बाले से सोनीपत तक रेलवे लाइन के दोनों ओर आंसू ही आंसू निकल रहे थे। कोई फैक्टरी नहीं, कोई कारखाना नहीं, कोई ऐसी बात नहीं जिससे मालूम हो कि पंजाब तरक्की कर रहा है। मैं कुछ facts and figures हाउस में रखना चाहता हूं कि हमारे पंजाब के पंजाबी रीजन का रकबा 19,979 मुरब्बा मील है और हिन्दी रीजन का 27,323 मुरब्बा मील है। और आबादी के लिहाज़ से पंजाबी रीजन के आबादी 1,15,21,439 व हिंदी रीजन की आबादी 87,85,373 है। पंजाबी रीजन में scheduled castes की फिगर्ज़ साढ़े पच्चीस लाख है और हिन्दी रीजन में 16 लाख है। यहां पर दावे यह किये जाते हैं कि मैं ने हिन्दी रीजन को यह कर दिया वह कर दिया व हरिजनों को इतनी रिप्रेजेंटेशन दे दी यह रिजर्वेशन दे दी, वह रिजर्वेशन दे दी। चेयरमैन साहिब, मैं आप के ज़रिए हाउस के नोटिस में यह बात लाना चाहता हूं कि यहां 8 मिनिस्टर्स हैं, 1 पालियामैंट्री सैक्रेटरी है, एक स्पीकर, एक डिप्टी स्पीकर, एक चेयरमैन, एक डिप्टी चेयरमैन, दोनों कमेटियों के अलग अलग। लेकिन अगर हरिजनों की रिप्रेजेंटेशन देखी जाए तो सिर्फ एक गुरबंतासिंह साहब, अकेले मिनिस्टर। कहने के लिये 19 या 20 फीसदी तक representation रिज़र्व है लेकिन सिर्फ एक मिनिस्टर है। मेरे एक भाई, जिन का मैं बड़ा एहतराम करता हूं, श्री चांदराम जो M.A., LL.B. हैं, और जो 800 रुपए का Executive job छोड़ कर यहां आए थे उन को भी नहीं लिया गया। सिर्फ इस लिये कि वह हरयाणा प्रान्त से ताल्लुक रखते हैं। आप को पता होगा, चेयरमैन साहिब, यही चांद राम पहले डिप्टी चेयरमैन थे, और एक और साहब चौधरी स्वरूप सिंह जी जो हरयाणे के रहने वाले हैं, इस हाउस में डिप्टी स्पीकर थे। लेकिन इस बार इतनी भी representation नहीं रही हरयाणे की। तो मेरे कहने का मतलब यह है कि, दिन ब दिन हरयाणे को ignore किया जा रहा है। इस सूबे के साथ अपने आप को मिला कर हरयाणे ने अपनी हस्ती मिटा ली है और उस का नाम हिन्दुस्तान के नक़शे से खत्म हो गया। मैं कोई separation claim नहीं करता लेकिन जो सलूक हरयाणे के साथ हो रहा है वह मैं आप के सामने बयान करना चाहता हूं। यह तो हुआ हरजनों का हाल। अब मैं हरियाणे की representation

[पंडित चिरंजी लाल शर्मा]

मिनिस्ट्री में जब देखता हूं तो सिर्फ एक चौधरी रणबीर सिंह जी नजर आते हैं और दूसरे मित्तल साहब । रक़बा हमारे यहां का करीब करीब डयोढ़ा है—

गृह मन्त्री : इस में कांगड़े का एरिया भी है, वह बहुत ज्यादा है।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : यह तो हरिजनों की तरक्की का हाल है। और हरयाणे की नुमाइन्दगी का हाल है । अब मैं कुछ इरीगेशन की बाबत कहना चाहूंगा । पंजाबी रीजन के अन्दर नेट एरिया इरीगेशन का है 50 लाख एकड़ के करीब और हिन्दी रीजन के अन्दर एरिया इस से डयोढ़ा है लेकिन इरीगेशन का जहां तक सवाल है तो यह आधा रह जाता है। अभी 1 तारीख को पंडित जवाहर लाल जी रोहतक तशरीफ ले गये । एक ज़मींदार ने जलसे में उठ कर कहा कि पंडित जी ऐग्रीकल्चरल प्रोडक्शन के लिये आप कह रहे हैं लेकिन वह कैसे हो सकती है जब तक पानी न मिले। लेकिन उन्होंने जवाब दिया कि मैं जेब में तो पानी लिये नहीं फिरता । हमारे इरीगेशन मिनिस्टर साहब भी मौजूद थे पर उन की आवाज़ नक्कार खाने में तूती जैसी है, कौन सुनता है हमारे यहां नहरे हैं लेकिन पानी नहीं । टयूबवैल्ज के लिये दरखास्त देते हैं, लेकिन कोई सुनता नहीं। फिर गवर्नमैंट कहती है कि हम यह कर रहे हैं, वह कर रहे हैं। Production बढ़ाइए। Production कैसे बढ़ सकती है, चेयरमैन साहब, जब पानी नहीं मिलता।

इस के बाद मैं, चेयरमैन साहब, electricity के बारे में figures हाउस के सामने रखना चाहता हूं। मेरे पास सन् 1961-62 की फिगर्ज़ हैं। ज़िला हिसार में सिर्फ 118 गांव, रोहतक में 143, गुड़गांव में 167, महेंद्रगढ़ में 31 लेकिन दूसरी तरफ अमृतसर में 846 गांव, गुरदासपुर में 480, यानी कुल दो ज़िलों के अन्दर 1,326 गांव के अन्दर बिजली पहुंच चुकी है। हिन्दी रीजन में कुल मिला कर सिर्फ 1,143 गांव हैं जिस में महेंद्रगढ़, और कांगड़ा भी शामिल है।

गृह मन्त्री : उस तरफ के इलाके prepartition में जोगेन्दर नगर की range में आते थे ।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : मैं तो यह कहता हूं, होम मिनिस्टर साहब, कि यह इस हकूमत की range में तो आता है। मान लिया कि यह इलाके प्रिपार्टीशन जोगेन्दर नगर range में आते थे लेकिन मेरे ज़िले के लिये बिजली क्यों नहीं मिलती इस का क्या कारण है हम जब tax देते हैं, रैवेन्यू देते हैं किसी से टैक्सेशन में पीछे नहीं, देश के लिये कुर्बानी में पीछे नहीं। मैं चेयरमैन साहब, आप को यह बतलाना चाहता हूं कि देश की आजादी की पहली लड़ाई जींद से शुरू हुई, मेरठ से शुरू हुई, झज्जर से शुरू हुई।

चेयरमैन साहिब, आजादी की लड़ाई में भी हमारे इलाके ने सब से ज्यादा हिस्सा लिया था। देश की आजादी की पहली लड़ाई, Mutiny of 1857 सब से पहले मेरठ से शुरू हुई। देहली से तथा झझर से शुरू हुई । और तहसील झझर के इलाके के निवासियों ने भी देश को आजाद कराने की मुहिम में अधिक हिस्सा लिया था लेकिन अब हमें ठुकरा दिया जाता है, इस आज़ादी की लड़ाई की सजा हमें यह दी गई कि हमारे बदन के टुकड़े काट कर किसी राजा को हमारा सर दे दिया किसी महाराजा को धड़ दे दिया। और हमारे बदन का बाकी हिस्सा पंजाब वालों को खाने के लिये

4-00 p.m.

दे दिया अब जब कि आजाद हो चुके हैं हमारे बदन के टुकड़ों को सी कर इकट्ठा नहीं किया गया और उस का बदला हमें यह मिल रहा है। इस इलाके की बेहतरी के लिये कोई पूछता नहीं है। आजादी को प्राप्त हुए 16 साल हो चुके हैं। जब भी हम अपने इलाके की बेहतरी के लिये आवाज उठाते हैं और अपना हक मांगते हैं तो हमें कहा जाता है कि यह तो Regionalism की बात करते हैं, Provincialism की बात करते हैं। मैं Hindi Region का पंजाबी रिजिन से मुकाबला नहीं करना चाहता, Punjabi Region में इतनी तरक्की क्यों हुई है? मैं तो समझता हूं कि सारा पंजाब भी मेरा इलाका है, लेकिन इतना जरूर कहना चाहता हूं कि Hindi Region को हर लिहाज से ignore किया जा रहा है। मैं समझता हूं कि सरकार हमारे साथ सौतीली मां का सा सलूक कर रही है, हमारे इलाके को तो Jullundur Division की दूसरी Colony ही समझा जा रहा है, इस इलाके की भलाई के लिये तो कुछ सोचते ही नहीं है।

चेयरमैन साहिब, मैं आप की इजाजत से industry के बारे में कहना चाहता हूं जिस पर सारे पंजाब की उन्नति का दारोमदार है, जितनी registered factories हैं उन में पंजाबी रिजन में 3217 हैं और हिंदी रिजिन में 862 हैं। डेढ़ गुणा रकबा है और industries पंजाबी रिजिन के मुकाबला में 1/4 हिस्सा है। यह कितना बड़ा फर्क है। हमें तो इंसाफ मिलता नहीं है। हम ने कई बार इस तरफ ध्यान दिलाया किन्तु सरकार ने कोई ध्यान नहीं दिया है। पहले यह महकमा हमारे Home Minister के पास था लेकिन अब यह महकमा हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब के पास आ गया है।

हमारे इलाके में industries की यह हालत है कि वहां पर तो कव्वे बोलते हैं। सरकार ने वहां पर buildings तो खड़ी कर दी हैं किंतु वहां पर काम चलाने के लिये कोयला नहीं मिलता, pig iron और लोहा भी नहीं मिलता, हमारी तो कोई भी सुनवाई नहीं करते। हम किस के आगे अपनी तकलीफें रखें? चेयरमैन साहिब, G.T. Road पर समालखा कसबे में मित्तल Foundry Works है। किन्तु उन्हें pig iron नहीं मिल रहा है, उस factory में 150-200 के करीब मजदूर काम करते हैं। यह पंजाब में मानी हुई factory है लेकिन वहां पर सामान की कमी के कारण मजदूर बेकार हैं, उन को न तो pig iron मिलता है और न ही कोयला supply किया जाता है। उन का काम बंद हो गया है, इस तरह industries का बहुत नुकसान हो रहा है।

चेयरमैन साहिब, मैं अर्ज करना चाहता हूं कि सरकार ने एक Industies Board कायम किया था। यह Board 9-11-62 को बनाया गया। यह मुझे पता नहीं है कि किस तरह से मेरा नाम उस Board की membership के लिये रखा गया था किन्तु श्री बाबू दयाल शर्मा तथा मुझे उस Board के member बनाया गया। इस के बारे में अर्ज करना चाहता हूं कि इस Board को बनाए हुए 4 महीने हो चुके हैं किन्तु अभी तक उस की कोई meeting नहीं हुई है, इस बारे में पता नहीं कि इस board के क्या functions हैं और इस की क्या policy है। चेयरमैन साहिब, हमारे इलाके की industries की हालत बहुत खराब है, इस के बारे में अर्ज करना चाहता

[पंडित चिरंजी लाल शर्मा]

हूं कि एक company है जिस का नाम M/s. Sooraj Mal Baijnath of Sonepat है, उस कम्पनी ने 5, 7 लाख रुपए अपनी ओर से काम को चलाने के लिये लगाए हैं, उन्होंने इस का Head Office Calcutta में बनाया है, सरकार ने उस की कोई मदद नहीं की। उस कम्पनी ने Re-rolling की Mill लगाई है, सरकार को उसने licence के लिये request की थी किन्तु सरकार ने उस को न तो licence ही दिया है, न हीं quota और permit issue किये हैं, इस firm के मालिक रोहतक जिले के रहने वाले हैं इस लिये उस को काम चलाने के लिये कोई सहूलत नहीं दी है।

चेयरमैन साहिब, अब सुना जा रहा है कि गनौर में industry की एक factory लगाई जा रही है, मैं समझता हूं कि इस बारे में भी अभी तक कोई भरोसा नहीं किया जा सकता ।

जाट मरया तब जानिये जब तेरहवीं हो ले । चेयरमैन साहिब, industries के बारे में मेरे इलाके की हालत बहुत खराब है। उन को न तो pig iron मिलता है, कोयला भी supply नहीं किया जाता और लोहे की भी बहुत कमी है --There are reasons for it, but it does not look nice on my part to disclose the same.

जब भी हम industries के बारे में बात करते हैं तो सरकार कहती है कि हम ने Bahadurgarh, Faridabad तथा Sonepat में factories स्थापित की है। मैं समझता हूं कि इन instances को quote कर देने से इलाके की बेहतरी नहीं हो सकती है।

चेयरमैन साहिब, मैं Medical and Health Department के विषय में भी अर्ज करना चाहता हूं? i.e. expenditure on Hospitals and Dispensaries in Punjab. Medical Establishment पर जो खर्च हुआ है उस की figures आप को सुना देता हूं :

हिसार में 5,28,000 ; रोहतक में 5,38,000 ; Gurgaon में 6,83,000 और पंजाबी region के इलाके में Ludhiana District में 15,53,187 ; Amritsar में 19,27,994 ; Patiala में 14,82,003 ; रुपया खर्च किया गया है। इसी तरह दवाइयों की position है, अगर Hospitals हैं तो वहां पर Doctors को appoint नहीं किया गया है ; जहां पर Doctors लगे हुए हैं तो वहां पर दवाइयां नहीं मिलती हैं, इस region को बिल्कुल नजर अंदाज किया जा रहा है। (**एक माननीय सदस्य** : वहां पर Medical College बनाया गया है ।) मैं इस के बारे में कहना चाहता हूं कि Medical College भी चण्डीगढ़ में बनाया जा रहा है और अच्छे अच्छे Doctors भी यहां पर post किये जाते हैं। चैयरमैन साहिब ने अपनी Estimates Committee की रिपोर्ट पेश की है उन्होंने इस के बारे में काफी विस्तार से वर्णन किया है। I must pay compliments to the Chairman of the Estimates Committee.

चेयरमैन साहिब, हमारे होम मिनिस्टर साहिब ने Supplementary Estimates पर discussion करते हुए दफ़ा 80 C.P.C. के Notices के मुतािल्लक फरमाया था। मैं कहता हूं कि इस तरह से labour का काफी नुकसान होता है। Government ने अपना इसके मुतालिक verdict नहीं दिया है। मैं Home Minister से अर्ज करना चाहता हूं कि इस तरह से section 80 C.P.C. के नोटिस को नजरअन्दाज किया जाता है। Section 80 of the C.P.C. becomes null and void. Its very object is marred. चेयरमैन साहिब, मैं ने धारा 80 के अधीन नोटिस दिया हुआ था। मैं ने ही झखोहरी के स्कूल building के किराए के बारे में नोटिस दिया था। इस बारे में मैं Home Minister साहिब की तवज्जोह दिलाना चाहता हूं कि यह notice मार्च, 1961 को दिया था। उस का कोई जवाब नहीं आया। उस के बाद P.W.D. authorities को नोटिस दिया, वहां से भी कोई जवाब नहीं आया है। हमारे Revenue Minister साहिब यहां पर मौजूद हैं मैं उन के notice में लाना चाहता हूं कि यह मेरा personal notice है, Shri Kanshi Ram, s/o Mam Raj of Village Bulandpur, Tehsil Sonepat, ने काश्त करने के लिये 250 रु० की evacuee property 21-5-56 को नीलामी में ली थी। उस ने 250 रु० खजाना में जमा करा दिये हैं लेकिन उस को जमीन भी नहीं मिली। बाद में पता चला कि इस बारे में हुक्म आया कि Higher Authorities ने यह claim cancel कर दिया। इस पर श्री कांशी राम ने अपने पैसे वापिस मांगे। अगर पैसे वापिस नहीं करने हैं तो जमीन दी जाए। उस ने मेरी मार्फत 5-6-57 को दफ़ा 80 के अधीन Department concerned को registered notice भेजा, लेकिन इस के बारे में कोई जवाब नहीं मिला, अभी नोटिस की कार्यवाही चल ही रही थी कि श्री कांशी राम की मृत्यु हो गई। इस के पश्चात उस के पुत्रों ने 4-1-60 को दोबारा दफा 80, C.P.C. के अधीन Secretary, Rehabilitation Department Punjab, Chief Secretary to Government Punjab तथा collector Rohtak के नाम नोटिस जारी किये। जो नोटिस 1960, में issue किया उस का जवाब 20-4-60 को आ गया किन्तु 1957 के नोटिस का जवाब सरकार ने नहीं दिया, 1960 के नोटिस का जवाब Deputy Secretary, Rehabilitation ने दिया है कि इस मामले में छानबीन हो रही है और रुपये वापिस हो जाएंगे।

चेयरमैन साहिब, मैं बतौर वकील के कह सकता हूं कि अगर वह शख्स हकूमत के खिलाफ दावा दायर कर दे तो with interest के खर्च की डिग्री हो जाएगी। मुझे समझ नहीं आती कि officers क्यों इतने notices को ignore करते हैं। पार्टीज़ के claims हैं, वे लोग हकूमत के दर पर दस्तक देते हैं। Estimates और Public Accounts Committees की जो reports आई हैं उन में It is stated that such notices are ignored by Government. होम मिनिस्टर साहिब ने फरमाया था कि यहां हाई कोर्ट में view of the L. R. was given.

[पंडित चिरंजी लाल शर्मा]

Legal Remembrancer का Status हाई कोर्ट के जज के बराबर होता है। He is considered to be the Legal Head of the State. जस्टिस शमशेर बहादुर Legal Remembrancer, Punjab थे अब वह हाई कोर्ट के जज हैं। इस लिये यह बात कहना उन को ज़ेब नहीं देता। मैं Law Department के बारे में कहना चाहता हूं कि legally it has become bankrupt यहां पर दूसरा view लिया जाता है। It is stated that the matter is being looked into, but a period of three years has since elapsed and nothing has come out so far. एक और नोटिस श्री चांद बिहारी लाल Advocate General Delhi ने 11 सितम्बर, 1962 को दिया कि उस के clients M/s Mohan Lal Harish Chand and Ishwar Chandar, residents of village Kundly, tehsil Sonepat की ज़मीन ड्रेन नम्बर 8 में acquire की गई थी diversion की वजह से वह खराब हो गई है उस का मुआविज़ा मिलना चाहिए। I can lay that notice on the Table of the House. I wrote to the Irrigation Minister, and he was kind enough to acknowledge receipt of my letters. इत्तफाक से Committee on Subordinate Legislation की मीटिंग थी। I had to preside over that meeting. उस meeting में सैक्रेटरी Irrigation को बुलाया था। I personally requested Mr. Ishwar Chandra, I.A.S., Secretary, Irrigation and Mr. Mahajan, Dy. Secy., Irrigation कि नोटिस आते हैं इससे litigation बढ़ती है, आप क्यों नहीं देखते। I requested him to look into it, but to no purpose. I gave him a copy of the notice, the D. O. of Irrigation Minister and the acknowledgement receipt and requested him to acknowledge receipt of the notices referred to above to avoid unnecessary litigation and save the Government from botheration but to no purpose. मैं ने अर्ज़ किया कि आप देखें और वकील को जवाब दें।

चेयरमैन साहिब, इन अल्फाज़ के साथ मैं उम्मीद करता हूं कि हमारे होम मिनिस्टर साहिब जो कि हमारी गवर्नमैंट को represent करते हैं, जो grievences मैं ने अपने इलाके के रखे हैं, जो शिकायतें की हैं, उन को दूर करने में best consideration देंगे। वरना में आप की इजाज़त से कह देना चाहता हूं कि जब सब्र और तहम्मल का पैमाना लब्रेज हो जाता है तो वह उछलता है। हरयाणा की एक हक की लड़ाई नाहक के खिलाफ है, सच की लड़ाई झूठ के खिलाफ है। अगर हकूमत ने हरयाणा की जुल्मोतशद्दुद से रक्षा न की तो हकूमत तो क्या समुद्र के तूफान और आसमान की बिजली भी हमारे रास्ते में हायल नहीं हो सकेगी।

श्री मुलतान सिंह (बुटाना) : चेयरमैन साहिब, पंजाब का बजट Emergency के कारण घाटे का बजट है। पंजाब की आमदनी काफी बढ़ती जा रही है परन्तु साथ ही साथ beneficent departments पर खर्चा भी बढ़ता जा रहा है। Revenue Receipts देखने से मालूम होगा कि 1957-58 में revenue receipts Rs 40,49,20,000 थीं, 1960-61 में 59,41,90,000 रुपए की receipts हुईं तो

1963-64 में Rs 95,10,76,000 की आमदनी होने वाली है। Emergency हालात के बावजूद Beneficent Departments पर खर्च हर साल ज्यादा से ज्यादा होता जा रहा है। 1957-58 में Education Department पर 8,10,40,000 रुपये खर्च हुआ था। 1960-61 में इस महकमे पर 12,02,45,CC0 रुपये खर्च आया। अब 1963-64 में 15,03,29,000 रुपये खर्च किया जाएगा। Medical Department पर 1957-58 में 2,05,46,000 रुपये खर्च आया था। 1960-61 में 2,87,35,000 रुपये खर्च आया तो 1963-64 में 3,80,46,000 रुपये खर्च किये जाएंगे। Agriculture Department की figures देखने से मालूम होगा कि 1957-58 में इस महकमे पर 1,35,42,000 रुपये खर्च आया, 1960-61 में 1,90 09,000 रुपये खर्च किये गये। लेकिन 1963-64 में इस महकमे की तरक्की के लिये 2,81,70,000 रुपये खर्च किये जाएंगे। Industries Department पर 1957-58 में 1,31,16,000 रुपये खर्च आया था। 1960-61 में 1,38,57,000 रुपये खर्च किये गए। परन्तु सन् 1963-64 में 2,20,03,000 रुपये खर्च करने की तजवीज़ है। इन महकमों पर खर्च करने के लिये ज़रूरी है कि सरकार अपनी आमदनी भी बढ़ाए। 1960-61 में Sales Tax से गवर्नमेंट को 6,25,31,000 रुपये की आमदनी हुई, 1963-64 में 10,88,97,000 रुपये की आमदनी होगी। इसी तरह से stamps से 1957-58 में 1,10,01,000 रुपये की आमदनी State को हुई, 1960-61 में 2,10,95,000 रुपये की और 1963-64 में 5,06,50,000 रुपये की income का अंदाज़ा लगाया गया है। कहने का मतलब यह है कि स्टेट की आमदनी भी मुख्तलिफ ज़राए से बढ़ती जा रही है तो Beneficent Departments पर खर्च भी बढ़ता जा रहा है। इस वर्ष Defence पर भी बहुत खर्च होगा और भाखड़ा का जो loan वापस करना है उस के लिये भी गवर्नमेंट को पैसा चाहिये। हमारी गवर्नमेंट waterlogging के सम्बन्ध में भी बहुत खर्च कर रही है। 1960-61 में drainage और flood control पर 2,56,63,000 रुपये खर्च किये गए थे, 1962-63 में 2,69,50,000 रुपये इस काम पर खर्च किये गये तो 1963-64 में 7,98,18,000 रुपये खर्च करने की तजवीज़ है। इस साल 65 करोड़ cft. of earth work किया जाएगा मैं ने अर्ज़ की कि हमारी स्टेट में waterlogging menace दिन ब दिन बढ़ती जा रही है। उस की तफसील इस तरह से है। 1953 के अन्दर जून में sub-soil level जो था और उस से जो area affected था वह इस तरह है :—

जून

sub-soil level	Area in acres
–5 to 0′	...
0 to 5′	38,094
5 to 10′	1,454,079

[श्री मुलतान सिंह]

अक्तूबर के महीने की तफसील इस तरह से है :—

October	Area in acres
-5-0'	4,913
0-5'	747,110
5-10'	2,396,560

इस प्रकार 1959 की तफसील मुलाहिज़ा फरमाएं

जून

Sub-soil level	Area in acres
-5 to 0'	1,844
0 to 5'	521,933
5 to 10'	3,57,5805

October :

Sub-soil level	Area in acres
-5 to 0	78,519
0--5'	3,046,071
5-10'	3,040,911

मैं ने अर्ज़ किया कि कितना भारी area waterlogging के नीचे आ गया । इस menace को fight करने के लिये सरकार को कितना भारी खर्चा करना पड़ा । इसी सम्बन्ध में मैं यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि हमारे जिला में जमुना-बांध ठीक न होने की वजह से बहुत नुकसान हो रहा है । जमुना कमेटी Centre की तरफ से बनी हुई है । जमुना बांध 1955 में बनाया गया था लेकिन अब उस को दोबारा बनाने की ज़रूरत है । Centre वाले इस बात की इजाज़त नहीं देते । वे कहते हैं कि लोग खुद बांध बनाएं । लोग private तौर पर बनाना afford नहीं कर सकते । इस से तहसील करनाल और कैथल को बहुत नुकसान हो रहा है । हमें डर है कि अगले साल और भी ज्यादा नुकसान होगा । सरस्वती की वजह से भी संगरूर और हिस्सार के इज़ला को काफी नुकसान हो रहा है । अगले साल अगर इस का मुनासिब प्रबन्ध न किया गया तो इस से उस इलाके को और ज्यादा नुक्सान होने का डर है ।

जहां तक इस इलाके को बिजली देने का ताल्लुक है पंडित चिरंजी लाल जी ने कुछ figures दीं । उन्होंने 60-61 की जोगिन्द्रनगर की figures बताईं । अगर आप सन् 1951-52 की figures को लें तो पता चलता है कि हिसार और रोहतक में किसी गांव में electricity नहीं गई थी, गुड़गांव में 4 villages, करनाल में 20, जालन्धर में 45, लुध्याना में 5, फिरोजपुर में 9, अमृतसर में 45, गुरदास पुर में 40, शिमला में 23 villages electrify हुए । सन् 1956-57 में हिसार के अन्दर 23, रोहतक में 51, गुड़गांव में 35, करनाल में 81, जालन्धर में 160, लुध्याना में 54, फिरोज़पुर में 43, अमृतसर में 282, गुरदासपुर में 216 villages को electrify

किया गया। इस तरह से अगर आज तक आप देखें तो कहीं पर दस गुना, कहीं पर आठ गुना बिजली ज्यादा दी गई। जालन्धर में इस वक्त 25 फीसदी, लुध्याना में 30 फीसदी, फिरोजपुर में 150 फीसदी, अमृतसर में 73 फीसदी बिजली की सप्लाई बढ़ी है लेकिन इस के मुकाबिले में अगर करनाल को लें तो वहां पर सिर्फ 11 फीसदी का इजाफा हुआ है।

इसी तरह से सड़कों की बाबत कहा जा सकता है। जहां तक सड़कों का ताल्लुक है दूसरी पांच साला पलान में करनाल के लिये 510 मील सड़कों का target मुकर्रर हुआ था। दूसरी प्लैन खत्म हो गई, अब तीसरी प्लैन का दूसरा साल भी गुजर चुका है लेकिन गुड़गांव, रोहतक और दूसरे इजला में जहां सड़कों का बनाना target को भी exceed कर चुका है वहां करनाल जिला के अन्दर सिर्फ 343 मील सड़कें ही बन पाई हैं। करनाल का जिला area के लिहाज से पंजाब में तीसरे नम्बर पर है और आबादी के लिहाज से चौथे नम्बर पर लेकिन अगर सड़कों की development को देखा जाए तो यह bottom पर आता है। Electricity के मामले में भी यह bottom पर ही है।

इतना ही नहीं, आप हस्पतालों की हालत को ही देख लें। हिसार के अन्दर 1076 beds हैं, फिरोज़पुर में 716, अमृतसर में 2,504, रोहतक में 536, गुड़गांव में 629, जालन्धर में 803, लुध्याना में 1,004, कांगड़ा में 907, शिमला में 606 लेकिन करनाल यहां भी सब से नीचे के दर्जे पर है यानी यहां पर सिर्फ 437 beds हैं।

ठीक है कि हमारी सरकार तालीम पर भी ज्यादा जोर दे रही है। लेकिन हमारे जिला में इस वक्त सब से ज्यादा जरूरत roads की है! चेयरमैन साहिब, एक काश्तकार का लड़का होने के नाते मैं बड़ी ज़िम्मेदारी के साथ कह सकता हूं कि education और medical के मुकाबिले में हम देहातियों को सब से ज्यादा जरूरत सड़कों की है। क्योंकि अगर means of communication दस्तयाब न हों तो हम अनाज की पैदावार को मंडियों में ले जाकर आसानी से नहीं बेच सकते। सड़कें न होने पर हमें लागत ज्यादा देनी पड़ती है इस से हमें बहुत हद तक नुक्सान होता है। इस वक्त हमें इतना रुपया टैक्सों का अदा नहीं करना पड़ता जितना कि अनाज को मंडियों तक ले जाने के लिए हमें transport पर खर्च करना पड़ता है। बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि बावजूद इस बात के कि सभी एम. एल. एज़. ने इकट्ठे होकर कहा कि हमारे ज़िला में एक दो ज़रूरी सड़कें बना दी जाएं, अभी तक इस ओर ध्यान नहीं दिया गया।

बाबू बचन सिंह : नई सड़कें बनाना तो सरकार ने बन्द कर दिया है।

चौधरी मुलतान सिंह : इसलिये मैं यह निवेदन करूँगा कि हमारे हिस्से में education पर जो रुपया आता है अगर और कहीं से लेकर सड़कें नहीं बन सकतीं तो उसी रुपए को उस तरफ लगा दिया जाए ताकि जहां electricity ज्यादा होने पर पैदावार को बढ़ाया जा सके वहां सड़कों के ज़रिए उस माल को मंडियों तक आसानी से पहुँचाया जाए। मैं तालीम के खिलाफ नहीं हूँ लेकिन आप भी इस बात को मानेंगे कि जिस ज़िला में means of communications दस्तयाब न हों वह ज़िला हमेशा backward ही रहेगा और तरक्की के मैदान में दूसरों के मुकाबिले में बहुत पीछे रह जाएगा। यही वजह है कि जहां लाहौल और स्पिति में literacy 17.4 फीसदी है वहां साथ ही साथ करनाल में 18.3 है। जिन इज़ला में means of

[चौधरी मुलतान सिंह]

communication काफी ज़्यादा हैं वहां काफी तरक्की हुई है। मेरे ज़िला में जी. टी. रोड ही है जो कि सब से पुरानी है। बाकी देहात में जाकर आप देखें पंद्रह पंद्रह मील तक कहीं कोई सड़क दिखाई नहीं देती। मुझे पूरा विश्वास है कि सरकार हमारी इस ज़रूरत की तरफ फौरी तौर पर ध्यान देगी।

जहां तक agriculture का ताल्लुक है, पंजाब में 25.86 फी सदी बढ़ी है। लेकिन मेरे ज़िला में बावजूद ऊपर बताई गई मुश्किलात के 38.34 फी सदी की बढ़ौतरी हुई है। इस लिए मैं कहूंगा कि penny wise pound foolish वाली बात नहीं होनी चाहिए। खर्च तो agriculture पर ज़रूर करना चाहिए लेकिन अगर हम इस तरफ और ज्यादा ध्यान दें तो production बहुत बढ़ सकती है। वह कैसे ? Stray cattle, insects and pests, monkeys वग़ैरा फसलों को बहुत तबाह कर देते हैं। इस के अलावा पोहली से भी नुक्सान होता है। अगर आप यहां से देहली की तरफ जाएं तो आप को खेतों के खेत पोहली के नज़र आएंगे। अगर पोहली को कटवा दिया जाए तो दस और बीस फी सदी के करीब फसल बढ़ सकती है। इसी तरह से जैसा कि House of Lords में एक मैम्बर ने बताया अगर फसलों को नुक्सान करने वाले जानवरों को पकड़ा जाए, और उन्हें उन से तबाह होने से बचाया जाए तो भी चार पांच करोड़ सालाना की फसल ज्यादा हो सकती है। इन चीज़ों की तरफ हमारा महकमा ज़रायत पूरी तरह से ध्यान नहीं देता गो खर्च काफी लम्बा चौड़ा किया जाता है। एग्रीकल्चर के इन्स्पैक्टर सिवाए research के और कोई काम नहीं करते। न तो वह on the spot जाते हैं, न लोगों को बताते हैं और न ही अपने फरायज़ को सही ढंग से सर अन्जाम देते हैं। उन को भी अपनी duty का पूरा ख़्याल रखना चाहिए और गांव गांव में जाकर लोगों को ज़रायत के नए ढंग बताने चाहिएं।

अब मैं एक और बात की तरफ सरकार का ध्यान दिलाता हूं। वह है reduction in staff के सिलसिले में। हमने revolution के ज़रिए आज़ादी ली। लेकिन administrative field को अभी तक हमने अपने revolutionary ढांचे में नहीं अपनाया। Secretariat में एक कागज़ कितने हाथों में से गुज़रता है, कितनी bottlenecks हैं ? सब से पहले वह कागज़ क्लर्क के पास जाता है, फिर रिकार्ड कीपर के पास, फिर असिस्टैंट, हैड असिस्टेंट के पास, फिर Assistant Superintendent के पास, फिर Superintendent के पास। उसके बाद Assistant Secretary Under-Secretary और Deputy Secretary के पास से होता हुआ Secretary के पास पहुँचता है। उस के बाद मनिस्टर के पास जाता है। अब आप अन्दाज़ा लगाएं कि इतने हाथों से निकलने की क्या ज़रूरत है। असिस्टैंट के बाद हैड असिस्टैंट की क्या ज़रूरत है ? अंडर सैक्रेटरी और डिप्टी सैक्रेटरी में से एक की क्या ज़रूरत है ? ठीक है कि emergency के वक्त पर ज्यादा से ज़्यादा टैक्स लगाने चाहिएं क्योंकि पैसे के बिना हम defence efforts को तेज़ कैसे कर सकते हैं लेकिन ज़रूरी है कि administrative field में strict austerity भी लागू की जाए। इसी तरह से आप Electricity Department को लें, P.W.D. को लें। Superintending Engineers की ज़रूरत ही वहां पर क्या है ? जब ओवरसियर रिपोर्ट करता है, ऐस. डी. ओ. वहां पर उस के ऊपर है और फिर X.E.N. हैं

तो उस के बाद सीधा चीफ इंजिनियर के पास केस क्यों न चले जाएं। इसलिए मेरा ख्याल है कि सरकार इस बात की तरफ भी जरूर ध्यान देगी। इसी तरह अगर revenue leakage को रोका जाए तो भी आमदन बढ़ सकती है। Revenue leakage को रोकने के अलावा हमारी जो transport है, इस को nationalise कर के आमदनी बढ़ाई जा सकती है। इसी तरह से हमारी जो हाउस की कमेटियां हैं उन की meeting में कमी कर के काफी रुपया बचाया जा सकता है। यह बात मुझे अफसोस से कहनी पड़ती है कि पहले तो सिर्फ दो तीन कमेटियां हाउस की होती थीं, यानी Public Accounts Committee हुई या Estimates Committee हुई या एक आध और कमेटी होती थी लेकिन आज पता नहीं कितनी कमेटियां बन गई हैं। इन को भी कम किया जाए। इस से भी आमदनी बढ़ सकती है। (बाबू बचन सिंह : इस तरह खर्च में कमी होगी या आमदनी बढ़ेगी ?) मेरे कहने का मतलब है कि खर्च में कमी होगी तो आमदनी बढ़ेगी। इसी तरह से और जो wasteful expenditure है जिस के बारे में Public Accounts Committee ने अपनी report में लिखा है इस पर आप ग़ौर कीजिए। यह जितनी फजूल खर्चियां होती हैं इन को दूर करने की कोशिश करनी चाहिए।

श्री चेयरमैन : अब आप खत्म करें। (The hon. Member should please wind up now.)

चौधरी मुलतान सिंह : जहां पर मैं ने यह अर्ज़ किया है कि हमारे प्रान्त की आमदनी बढ़े और पैदावार बढ़े वहां मैं यह भी अर्ज़ करना चाहता हूँ कि जो यहां backward इलाके हैं और दूसरे इलाके हैं उन में development के लिहाज़ से disparity है वह कम होनी चाहिए ताकि backward इलाके, जिन में मेरा ज़िला करनाल भी आता है, दूसरे इज़ला के बराबर आ सकें।

ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੱਖਣ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਬਜਟ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਬਜਟ ਖਾਸ ਹੋਏਗਾ। ਇਹ ਹੈ ਵੀ ਖਾਸ। ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ, ਜੀ ? ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਆਪਣੇ ਅਵਾਮ ਵਿਚ ਕੋਈ national character ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ national character ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਖਾਸ, ਸੰਕਟ ਦੇ ਵੇਲੇ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਗੇ। ਅਜ ਦੀ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਜਰੂਰਤ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਗਲਤੀਆਂ ਦੀ ਤਲਾਫੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਮਲਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਹਟਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂ ਉਹ ਆਪ ਹਟ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਉਹੀ ਫੇਰ ਹੋ ਗਈ ਜਿਹੜੀ 15 ਸਾਲ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। Opposition ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀਂ ਤੌਰ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਾਈਨਾਂ ਤੇ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ, ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਦੀ ਤਾਂ Opposition ਮਜਬੂਰ ਹੁੰਦੀ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਲਾਕੇ ਇਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ। 15 ਸਾਲ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਤਾਕਤ ਦੇ ਅਗੇ ੨ ਦੌੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੌਲਤ ਦੇ ਪਿਛੇ ੨। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੀ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਰਖਣੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤਕੜੇ ਰਹਿਣਗੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫਰੇਬ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੌਮ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਕਮਜ਼ੋਰ

[ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ]

ਸਾਬਤ ਹੋਵੇ ਗੀ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੌਮ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਜੋਸ਼ ਉਠਿਆ ਸੀ, ਉਬਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। Moral ਉਤਾਂਹ ਲਿਆਉਣ ਲਈ, ਉਚਾ ਚੁਕਣ ਲਈ ਕੋਈ crane ਨਹੀਂ। ਜੇ moral ਉਚਾ ਚੁਕਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ crane ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੰਗਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾ ਨਾਲ ਪਾਲੀਸੀ ਨਾਲ ਉਚਾ ਰਖਣਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ power politics ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਸੀ ਉਹੀ ਲਿਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ demoralize ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਹਫਾਜ਼ਤ ਵਾਸਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਬਣਾਉਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਮੁਆਫਕ ਹੈ ਇਹ ਏਹੀ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕੌਮ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਫਕ ਨਹੀਂ। ਮੁਲਕ ਲਈ ਬੜਾ ਹਾਨੀ ਕਾਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਮਰਹਲੇ ਵਿਚ ਜੇ moral ਉਚਾ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪਾਲੀਸੀ ਤੇ ਅਮਲਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਨਾਂ ਪਏਗਾ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਤਬਾਦਲਾ ਅਬਾਦੀ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਤਲਿਕ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਇਖਲਾਕੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਸਟ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਗੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਿਚਲੀ ਸਤਹ ਤੇ ਅਸੀਂ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕਮੀਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਏਧਰ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਪਾਲਿਟਿਕਸ ਨਾਲ ਜੱਟ ਨੂੰ ਹਰੀਜਨ ਨਾਲ ਲੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਉਹ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ। ਠੁਕ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨਪੜ੍ਹ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਾਲੀਸੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਲੈ ਲਿਆ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਕੌਮ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ? ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖਕੇ ਹਮਾਲੀਆ ਨੇ ਵੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਲੈ ਲਓ ਉਹ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਝੁਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਖਾਤਰ ਝੁਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ ਜੇ ਉਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ power politics ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਝੁਕਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਬੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ instance ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਆਦਮੀ ਖਾਤਰ ਜਿਸ ਨੇ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਧਮਕਾਇਆ ਉਹ ਮਾਮੂਲੀ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਝੁਕਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕਾਨੂੰਨ ਸਭ ਵਾਸਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ : ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ allowance ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲ ਲਈ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ੨ ਝੁਕਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਏ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਨਕਦੀ ਤੇ ਤਾਂ ਫੌਰਨ ਹੀ ਜਾਨ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, corruption ਐਨੀ ਵਧ ਚੁਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ socialistic pattern ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪੱਖ ਕੋਲ ਐਨੀ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜੇ ਅਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੋ ਵੇਲੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਮਿਲਣੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਰੋਟੀ ਜਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਣੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਜਿਥੇ ਐਨਾ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਵਾਮ ਦੀ ਹਾਲਤ ਏਨੀ ਬੁਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕੌਮਿਊਨਿਸਟ ਬਨਣਗੇ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਬਨਣਗੇ ਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਖਾਮਤਾ ਹੋਏਗਾ। ਇਕ ਸਵਾਲ ਤੇਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚ ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ National

Defence ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿਚ Opposition ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ status ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਦਿਤਾ ਜਾਏ । ਪਰ C.M. ਸਾਹਿਬ ਉਹ ਗੋਲ ਗੱਲ ਕਰ ਗਏ । ਲੋਕਾਂ ਦਾ moral ਕਿਥੋਂ ਉਚਾ ਰਹੇਗਾ ?

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਗਲ ਹੀ ਗੋਲ ਸੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ : C. M. ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਐਨਾਂ credit ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਫੌਜੀ ਲੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਭਜ ਨਠ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈਆਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਅਤੇ technique ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ । ਇਹ credit ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ, ਜਾਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਬਾਹ ਹੋਏ । ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਅਜ਼ਾਦੀ ਮਹਿੰਗੀ ਨਹੀਂ ਐਨੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀਂ ਲਈ ਕੀ ਫਰਕ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ ? ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਾਕਮ ਸੀ ਹੁਣ ਇਹ ਹਾਕਮ ਹਨ । ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅਫਸਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਮਜਬੂਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਅਫਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਮਜਬੂਰ ਹਨ । ਆਮ ਆਦਮੀ ਲਈ ਤਾਂ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਇਕ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਤਾਕਤ ਆ ਜਾਣ ਨਾਲ corruption ਵੀ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ, ਤਾਕਤ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹਰ ਪਾਸੇ corruptionਹੀ corruption ਆਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਆਮ ਆਦਮੀ ਤੰਗ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਚੰਦ ਅਖ਼ਤਰ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਹੈ:—

ਜੋ ਖਿਲਵਤ ਮੇਂ ਪੂਛੋ ਹਰ ਬਸ਼ਰ ਨਾ ਮੁਤਮਇਨ ਇਸ ਸੇ
ਸ਼ਰੇ ਮਹਿਫਲ ਕਹੋ ਤੋ ਜਾਨ ਸੇ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਆਜ਼ਾਦੀ ।

ਬਜਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਇਹ ਆਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਜਟ socialistic pattern ਵਲ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਮਾਹਿਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ , ਫਿਨਾਂਸ ਦਾ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ socialist pattern ਵਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਸੀਲਿੰਗ ਲਾਣ ਲਈ ਸੀ । ਇਹ ਮਹਿਜ ਇਕ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਸੀ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਫਿਰ ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਬਾਹਰ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਰੇ ਹਾਜ਼ਤਮੰਦ ਹਨ । ਜ਼ਾਹਰਦਾਰੀ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂ ਕਿ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਕਿਸਾਨਾ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਕਿਹਾ ਇਹ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗੱਲਤ ਗਲ ਹੈ । ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਉਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕੀਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਟੈਕਸ ਲੁਕਾਏ, ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਏ । ਹੁਣ ਬੇ ਹਿਸਾਬ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ । ਹਾਲਾਂਕਿ emergency ਸੀ ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ corruption, ਮੁਨਾਫਾ ਖੋਰੀ ਵਗੈਰਾ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕੀ । ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਨਾਲ ਇੰਨਾਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦੀ । ਜਿੰਨੀ ਵੀ mechanised farming ਹੈ ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ।

[ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ]

ਹੁਣੇ ਹੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, stray cattle ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਆਮ ਹਨ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਚੀਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ, ਅਸੀਂ ਛੱਡੀਆਂ ਹਨ। ਪਿੰਡਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, landless ਵੀ ਤੇ land owner ਵੀ ਵੱਗ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਆਦਮੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਦਾਣੇ ਦੇ ਛਡਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕੋਈ ਆਟਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਖ਼ਤ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵਧ ਪਸ਼ੂ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ land less ਘਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਪਠੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਡੰਗਰ ਰਖੇਗਾ ਤੇ ਹੁਣ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦੁਧ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ cattle ਛਡ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ stray ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। Stray cattle ਨੂੰ ਬਚਾਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸੋਚਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਗਾਫਿਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਜ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਦੁਧ ਦੀ production ਬਹੁਤ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਰੂਸ ਦੇ ਖਰੁਸ਼ਚੋਵ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਦੁਧ ਤੇ ਮੱਖਣ ਅਮਰੀਕਾ ਜਿੰਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਤਾਕਤ ਬਣ ਜਾਵਾਂ ਗੇ। ਪਰ ਇਥੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਉਕਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ improve ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ cattle wealth ਨੂੰ ਵਧਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਦਰਖਤ ਜਿਆਦਾ ਲਗਾਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਧਣੀ। ਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਸੀ· cattle wealth ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਥੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਉ। (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ : ਇਥੇ ਤਾਂ stray ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੇ ਤੁਸੀਂ stray cattle ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਇਥੇ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਸਦਨ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿਉ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ। (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ nationalise ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ cattle wealth ਨੂੰ ਵਧਾ ਤੇ improve ਕਰ ਸਕੀਏ। ਫਿਰ ਕਈ ਖੁਚੜਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ cattle ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਫੌਰੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਕੋਈ ਹਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਹੋਰ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਸਗੋਂ ਇਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਬੜੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇੰਨਾਂ ਕਹਿ ਕੇ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਮੀਰਾਂ ਵਲ ਨਹੀਂ, ਗਰੀਬਾਂ ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਬਾਲਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁਰ) : ਮੈਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦਾ ਧੰਦਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਨੇ ਮੈਂਨੂੰ time ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਰਖ ਸਕਾਂ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਵੱਕਤ ਵੀ 1963-64 ਦੇ ਬਜਟ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਬਜਟ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮਾਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਇਕ balanced ਬਜਟ ਹੈ, ਇਕ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ ਉਨਤੀ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਵੀ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਕ ਨੁਮਾਇਆ ਤਰੱਕੀ ਇਸ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਵਿਖਾਈ ਦਿਤੀ ਹੈ। (ਇਕ ਮੈਂਬਰ : ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਤਮਹੀਦ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋ, ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਹੈ।) (ਹਾਸਾ) ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਸਾਥੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਰਾਜ ਦੇ ਦੋ ਸਬਬ ਮੈਂ ਜਾਣ ਸਕਿਆ ਹਾਂ। ਆਮ ਰਵਾਇਤ

ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਬੜ੍ਹੌਤਰੀ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹ ਹਰ ਵਕਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਘਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਆਦਮੀ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਆਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਕੱਦ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਬਾਹਰੋਂ ਇਥੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਪਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਇਸ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਹ ਦਸਾਂ ਕਿ ਕਈ ਅੱਖਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ hysterical blindness ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਅਖਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ function ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੱਖਾਂ ਵੇਖਦਿਆ ਨਹੀਂ। (ਹਾਸਾ) ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਖਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ।

ਚੇਅਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹੇ ਵੀ beneficent ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ, ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਵੱਜੋ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਧਾਰਨ ਆਮਦੀ ਲਈ ਇਹ welfare state ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ welfare state ਬਨਾਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਸਦਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਇਹ remark ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ Post Graduate Medical Education and Research Institute ਜੋ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਤਰਾਂ ਦਾ white elephant ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਜ ਕਰਾਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੇਹਤਰੀਨ ਡਾਕਟਰ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਇੱਕਠੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਗਾਹੜੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਸ institute ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਡਾਕਟਰ ਵਧ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਮਰੀਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਤਲਿਕ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ The very concept of this institution of Post Graduate Medical Education and Research has not been understood by him. Its object, as I may tell you, is to make or to produce teachers for various medical colleges, to produce specalists for specialist jobs and to make research of national and international repute. With this object in view the staff was made whole-time and non-practising so that the medical officers attached to this institution or to this Hospital could whole-heartedly give their time with devotion and dedication to this research work.

ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਹਤਰੀਨ ਡਾਕਟਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹੀ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ research institute ਵਿੱਚ ਬਿਹਤਰੀਨ ਦਿਮਾਗ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਵੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹੋਣ ਉਥੋਂ ਵੀ ਲਿਆਉਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ after effects ਨਿਹਾਇਤ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਏਥੇ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ staff the appointment ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ —

(i) academic career ਬੜਾ brilliant ਹੋਵੇ,

[ਡਾ: ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ]

(ii) highest post graduate qualification ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

(iii) should have aptitude for reserch work, ਉਸ ਦੀ ਪੂਰਨ ਰੁਚੀ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਕੰਮ ਵਲ ਹੋਵੇ ।

(iv) should work will zeal and missionary spirit, ਉਸ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਲਗਨ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਹੋਵੇ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ information ਵਾਸਤੇ ਦਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਏਥੇ ਕੀ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ institution ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ ਵੱਖ subjects ਦੇ 24 departments ਹੋਣਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:—

(i) *Medicines* : Cardiology, Neurology, gasttroentrology, Padiatrics and Psychiatry, etc.

(ii) *Surgery* : Cardiovoscular Surgery, Neuroe surgery, Orthopaedics, Paediatrics and Chest surgery.

(iii) *Pathology department* : Histo pathology, Bacteriology, Virology, Biochemistry, Bio-physics and Experimental Medicines.

ਇਨ੍ਹਾਂ 24 departments ਵਾਸਤੇ ਕਿਸ ਕਦਰ Doctors ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਉ ਪਰ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਏਥੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਬਹੁਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰ ਥੋੜੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ information ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਏਥੋਂ ਵਾਸਤੇ ਹਾਲਾਂ ਤੀਕ ਮਹਿਜ਼ 64 ਡਾਕਟਰ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਜਨਰਲ ward ਵਿੱਚ 400 beds ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 63 private beds ਵੀ ਹਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ institution ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ complete ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਏਥੇ 200 ਡਾਕਟਰ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ 1,000 beds ਹੋਣਗੇ। Third Five-Year Plan ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤੇ 5 ਕਰੋੜ 85 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ institution ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ function ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹਰ ਸਾਲ 100 students course ਕਰਨ ਵਾਲੇ admit ਕੀਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਇਹ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਇਹ institution ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਇਕ ਦੂਸਰਾ ਭਾਖੜਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਭਾਖੜੇ ਨੇ ਤਾਂ ਰੇਗਸਤਾਨੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਾਨ ਪਾਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਭਾਖੜਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰ ਇਨਸਾਨਾ ਵਿਚ ਜਾਨ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ institution ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ side ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਇਕ Technical Institution ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵੀ Technical education ਵਾਲਾ ਦਿਮਾਗ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ institution ਦੀ ਬਾਗ ਡੋਰ ਵੀ ਇਕ ਕਾਬਲ-ਤਰੀਂ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਬਿਲ-ਤਰੀਂ ਡਾਕਟਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਇਕ ਉਚਕੋਟੀ ਦੇ ਇਨਸਾਨ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇਕ missionary spirit ਨਾਲ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

With the achievement of independence India had to give a good account of herself in this field and research should be of a quality which should be acceptable to the international forum. ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨ। ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ research ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਬਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ Government ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਆਮ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਇਥੇ ਦੱਸੇ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। (ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ thumping) ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤਸੱਲੀ ਬਖ਼ਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬੀਮਾਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁਛਦਾ ਤਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ Estimates Committee ਦੀ report ਦੇ ਸਫਾ 6 ਤੇ ਰਾਏ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

> There is a lot of hue and cry in the hospitals about the short supply of medicines.

ਅੱਵਲ ਤਾਂ medicine ਅੱਛੀ supply ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜੇ ਹੁੰਦੀ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਬਲਕਿ

> The vocal, the rich and the high officials get undue advantage and benefit through their local influence at the cost of poor patients. This is an evil and its eradication should be tackled on a national basis.

ਮੈਂ Committee ਦੀ ਇਸ opinion ਨੂੰ ਠੀਕ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਇਸ ਕਮੀਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫਤ Health Minister ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਮੀਆਂ ਉਤੇ ਉਹ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ assure ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅੱਗੇ ਲਈ ਬਾਹਰਲੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ share ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਈਆ ਕਰਨ, ਗੀਆਂ।

ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸਮੇ ਵਿਚ ਇਕ front ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨਾਲ ਹੈ। ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਤੱਕ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਫਰੰਟ ਹੈ field ਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ agriculture ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਤੀਸਰਾ front, factories ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਿਦਮਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ Government ਨੇ ਕਾਫੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਔਰ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਲਈ Government ਨੂੰ ਮੁਬਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ factories ਦੀ development ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਪੈਸਾ ਖਰਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ minors and irrigation ਵਾਸਤੇ 81 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ, consolidation ਵਾਸਤੇ 9 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ, famine ਵਗੈਰਾ ਵਾਸਤੇ $7\frac{1}{2}$ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ, anti-water logging measures ਵਾਸਤੇ 39 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਅਤੇ flood control ਵਾਸਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈਸਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਬੜੇ ਹੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਲੋੜ ਹੈ।

[ਡਾਕਟਰ ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ]

5 00 p.m.

Partition ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਦੇ ਨਾਲ deficit province ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਇਹ ਇਕ surplus province ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਬਹੁਤ ਮੇਹਨਤੀ ਅਤੇ ਜਫਾਕਸ਼ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਜਰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੀ ਤੋੜਕੇ ਚਾਲੂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ Government ਨੇ ਭਾਖੜਾ ਬਣਾਕੇ ਅਤੇ tubewells ਲਗਾਕੇ Irrigation ਦੀਆਂ facilities ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਮਗਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਅਸੀਂ waterlogging ਅਤੇ floods ਨੂੰ control ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਜਿਹੜੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਕੇ ਤੇ peak ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਫਿਰ ਘਟ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਾਡਾ province ਫਿਰ ਇਕ deficit province ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਉਥੇ ਦੋ problems ਸਨ, ਇਕ ਚੋਆਂ ਦੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਚੋਧਰੀਆਂ ਦੀ problem ਤਾਂ ਤਕਰੀਬਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਚੋਆਂ ਦੀ problem ਅਜੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ problem ਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ। ਮੇਰੀ constituency ਦੇ ਵਿਚ ਸੇਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ Irrigation and Power Minister ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਉਥੇ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ deputation ਵੀ ਮਿਲੇ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚੋਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਢੱਡਾ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਰਸਾਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤਕ ਉਥੇ proper drain ਨਹੀਂ ਕਢੀ ਜਾਂਦੀ ਉਤਨੇ ਚਿਰ ਤਕ ਇਹ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ Irrigation and Power Minister ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਾਮਚੁਰਾਸੀ-ਹਰਿਆਨਾ ਰੋਡ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਿੰਡ ਵੀ ਹੋਣਗੇ। ਉਹ ਸੜਕ ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ traffic ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਆਖਰੀ ਗਲ ਮੈਂ taxes ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ taxes ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਕਮਰ ਅਗੇ ਹੀ ਦੋਹਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਪਾਹ, ਗੰਨਾ ਤੇ ਮਿਰਚਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਤੇ ਜਿਹੜਾ tax ਲਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਹਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਕਮਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਇਹ tax ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਮਲਾ, ਫੇਰ surcharge special surcharge ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ additional special surcharge ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ tax ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਸਾਰੇ tax ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਖਰਚਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਸਲ ਨੂੰ ਸੋਕਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ Gurdaspur ਦੇ ਵਿਚ ਓਲੇ ਪਏ ਹਨ ਔਰ

ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ problem ਵਲ ਖਾਸ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚ 85 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਫਿਰ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਦਾ ਅਨਾਜ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ America ਦੇ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 15 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਇਤਨਾ ਅਨਾਜ surplus ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਰਖ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਫਾਲਤੂ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਲੱਭਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ mechanized farming ਹੈ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ mechanized farming ਤਾਂ ਏਥੇ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀਆਂ holding ਬਹੁਤ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਛੋਟੀਆਂ holdings ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ uneconomic ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ capacity ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਧ tax ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਬਸ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ time ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, budget ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਆਪਣੀ ਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਇਆਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ budget ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਦੋ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸਰਲਾ ਦੇਵੀ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ request ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ladies ਨੂੰ ਵੀ ਬੋਲਣ ਦਾ time ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

(At this stage Mr. Speaker occupied the Chair.)

Mr. Speaker : We make no such distinction in the House

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ Budget ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਇਸ ਰਾਏ ਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੇਵਾ ਮਾਲਦਾਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਾਲਾਕ ਬੰਦਾ ਉਸ ਦਾ ਮੁਖਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਰ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਉਹ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਹੂਬਹੂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਲਦਾਰ ਬੇਵਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਔਰ ਬਜਟ ਦੇ ਹਰ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਵਿਚ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸੀ ਸਤਹ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਕਠਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਦੀ ਇਹ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਆਮ ਲੋਕ ਦਿਹਾਤ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹਨ ਉਹ ਵਧਣ ਫੁਲਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਇਕ ਸਵਰਗ ਦਾ ਨਮੂੰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਔਰ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੀ 87 ਫੀ ਸਦੀ ਜਨਤਾ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਵੇਗੀ । ਲੇਕਿਨ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੋਇਆ ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਬਰਅਕਸ ਹੈ । ਅਜ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਮਾਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬਾਹਿਰਲੇ ਜਿਹੜੇ ਆਜ਼ਾਦ ਮੁਲਕ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਦੋਭਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਰਾਏ ਦੇ ਹੋਵਾਂਗੇ ਕਿ ਦਿਨ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਝਗੜਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ (ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਗਾਂਧੀ ਮਾਰਕਾ) ਮੈਂ ਗਾਂਧੀ ਮਾਰਕਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਪਰ ਰੂੜੀ ਮਾਰਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਚਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਕਤਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਭਲਾਈ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਅਜ ਤੋਂ 20/25 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੈਦ ਡਾਕਟਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਉਥੇ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਵੀ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਭੱਜ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ anti social elements ਬਹੁਤ ਤਗੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਹ ਜੋ element ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਇਸ ਰਾਜ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਜੋ ਇਮਾਨਦਾਰਾਨਾ ਪੇਸ਼ੇ ਸਨ ਉਹ ਖੋਹ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪੇਸ਼ੇ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੜੀ simple ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੀ, ਉਹ ਬੜੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਆਦਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਰਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਢੰਗ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨ । ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਇਕ average ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕੋਲ ਇਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ 8 ਜਾਂ 9 ਸੌ ਰੁਪਏ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧ ਆਮਦਨੀ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਫੈਮੀਲੀ ਵਿਚ ਘਟੋ ਘਟ 5 ਆਦਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ 5 ਆਦਮੀ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਚੰਮ ਕੁਟਾ ਕੇ 900 ਰੁਪਏ ਕਮਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪੌਣੇ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਫੀ ਆਦਮੀ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਲ ਵੇਖੋ । ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਕ ਗਊ ਜਾਂ ਮੱਝ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਉਪਰ ਉਸਦੇ 3 ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ ਖਰਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਸ ਤੇ ਸਾਲ ਵਿਚ 1,008 ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਡੰਗਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬੁਰੀ ਹੈ । ਜਿਤਨਾ ਖਰਚ ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਟੱਬਰ ਦਿਆਂ 3 ਜੀਆਂ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਡੰਗਰ ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਤੇ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਸ਼ਹਿਰੀ ਡੰਗਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭੈੜੀ ਹੈ ? ਉਹ ਇਸ ਆਮਦਨੀ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਖਰਚ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਦੇ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਸਾਧਨ ਲਭਣੇ ਪੈਣਗੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਭਣੇ ਵੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਦਾ ਮਕਾਮ ਹੈ ਕਿ engineering, medical, ਦਸਤਕਾਰੀ ਵਗ਼ੈਰਾ ਵਗ਼ੈਰਾ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ institution ਨਹੀਂ । ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਐਸੀ institution ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹੀ ਹੈ ? ਇਹ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ institutions ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਆਦਮੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਭੁਲਦਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੂਜਾ ਅਨਸਰ ਇਕ ਐਸਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ patronise ਕਰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ

ਕਿ ਜੋ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਤਾ smuggler ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ income ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਛਡਦੇ ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜ ਤੋਂ 20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇਕਰ ਦੋ ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੱਕਾ ਮਕਾਨ ਬਣਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਥੋਂ ਪੈਸੇ ਕਮਾ ਕੇ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਮਕਾਨ ਪੱਕਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਦੋ ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਵਿਚ 10/15 ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਫੀਮ ਵੇਚਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਦਾ ਹੈ। ਉਹ smuggling ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਆਸ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜੋ element ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਦੋਭਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਆਦਮੀ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਭੱਜਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ dignitanies ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾ ਦਸਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਖੜੇ ਤੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਦਸਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਮੀਟਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤਨਾ ਅਰਸਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਹੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ 87 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਕਿਤਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਦਫਾ ਤਾਲੀਮ ਲਈ 13 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ 14 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਪਬਲਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 14 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਤਰੀਕਾ ਤੁਸੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਖਲੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੋਗੇ ਜਿਤਨੇ ਕਾਲਜ, institutions ਤੇ ਹੋਰ ਤਾਲੀਮੀ ਅਦਾਰੇ ਹਨ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ ਹਨ ਜਿਥੇ 13 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ 87 ਫੀ ਸਦੀ ਲੋਕ ਹਨ, ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੁਗ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਿਆਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਰਗ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਡੇ ਤਾਲੀਮੀ ਅਦਾਰੇ ਤਾਂ ਕੁਜਾ ਜੋ ਸਕੂਲ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਰਖੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ 87 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਐਸੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ repair ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਛੱਤਾਂ ਚੋਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚਵਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਤਬਲ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਜਾਏ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਕਮੇਟੀ ਜਾਂ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਦਾ ਚਾਲਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ਲੇਕਿਨ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਸਤਬਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਲਈ ਜੋ ਟੀਚਰਜ਼ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਪਰਾਈਮਰੀ ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਹੋਏ ਬਾਘਾ ਪੁਰਾਣਾ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਲੰਗਿਆਣਾ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਟੀਚਰ ਆਇਆ ਜੋ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਘਟ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਮਦਦ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਕਰੋ । ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਿਤਨੀ ਤਾਲੀਮ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਪਰਾਇਮਰੀ ਪਾਸ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉ ਕਿ ਉਥੇ ਕਿਸ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਬੱਚੇ ਕਿਤਨੀ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਣਗੇ । ਸਾਡੇ ਪਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਵਜ਼ੀਰ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਵੀ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਹੋਣਹਾਰ ਬੱਚੇ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲਣੀ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਤੁਸੀਂ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਤੇ ਲਿਬਾਸਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਵੇਖੋ । ਕੀ ਇਹ ਅਨਿਆਏ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਉਸ 13 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖੋ ਜੋ ਦੇਹਰਾਦੂਨ, ਮੰਸੂਰੀ ਤੇ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਦੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਢਾਈ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਮਾਹਵਾਰ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ 13 ਫੀ ਸਦੀ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 87 ਫੀ ਸਦੀ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੋਡੇ ਹੇਠ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਵਧਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਰਾਏ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ Education Minister ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ । ਦਵਾਈਆਂ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਹਾਫਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਮੁਕਰਰ ਕਰੇ । ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ । ਫਾਲਤੂ ਖਰਚਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਦੂਸਰੇ ਹਿਸੇ ਵਿੱਚ ਦਸਾਂਗਾ । ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲੀਏ। ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਜਟ ਵਿਚ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦਿਉ । ਮੈਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਸ House ਦੇ representative ਦਾ ਇਕ Education Board ਬਣਾਇਆ ਜਿਸ ਦੀ life 2 ਸਾਲ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਬਣੇ ਨੂੰ 6 ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਹੁਣ ਤਕ ਉਸ ਦੀ meeting call ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਹ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਕੀ ਮੈਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੁਠੀ ਭਰ ਲੋਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ rule ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਠਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਸਿਆਣੇ ਹੋ ਗਏ, ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਗਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ ? ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ faith ਇਸ ਹਦ ਤਕ ਪੂਰੀ ਹੈ । ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹਨ । ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਮੈਂ ਜੋ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕੋ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਤਾਮੀਰੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕੋ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਹੈਲਥ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । Health ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਇਹ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਜਿੰਨੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗ਼ਫਲਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਇੰਤਹਾ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਇੰਤਹਾ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ Opposition ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਗੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ, ਲੋਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ । ਜਗਰਾਉਂ ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਸਤੂਨ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਉਥੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ । ਜੇ ਸਪੂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਕੁਛ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਪੂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਮਕ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਹਾਨ ਆਦਮੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਯਾਦ ਰਹੇ । ਕੋਈ ਐਸਾ ਇਲਾਕਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ

1½ ਲੱਖ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਹਸਪਤਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਹਿੰਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਨਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਮਾਲ ਨਾਮੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਰਫਤਾਰ ਐਸੀ ਰਹੀ, 1½ ਲੱਖ ਆਦਮੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਹਸਪਤਾਲ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਾਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਇਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਹ health ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਧੱਕਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ Health Minister ਦੀ ਤਵੱਜੁਹ ਦਿਲਾਉਣੀ ਹੈ । ਇਸ ਹਲਕੇ ਵਿਚ Primary Health Centre ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ educate ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਿਹਤ ਵਾਲੇ ਬਨਣ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਬਨਣ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਜੋ ਅਜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਇਕ ਕਾਉਂਕੇ ਪਿੰਡ ਹੈ । ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲਾ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਜਰਨੈਲ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲਿਆ । ਉਸ ਪਿੰਡ ਨੇ 7 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਰਖੀ । ਹੈਲਥ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਨੇਕ ਕਦਮ ਉਠਾਉਂਦੇ । 50,000 ਰੁਪਿਆ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਜਰਨੈਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਏਥੇ ਪਰਾਈਮਰੀ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ; ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਲਈ ਲੜਦੇ ਹਨ ਸਿਹਤ ਚੰਗੀ ਬਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣੀ ਚੀਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਐਸਾ ਪਰਬੰਧ ਕਰੇ ਕਿ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵੇ । ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਰੋਸ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ fortune turns like a wheel ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਗੇ ਰੋਣਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੀਦੇ ਖੋਹਣਾ ।

Mr. Speaker : Please try to avoid that.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਕ ਮਨਸ਼ਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹਣ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਤਵੱਜੁਹ ਦਿਲਾਉਣੀ ਹੈ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰੋ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਜ਼ਰਾਇਤ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਜ਼ਰਾਇਤ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ 24, 24 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 15 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੰਨਾ ਪੀੜਿਆ ਤੇ ਗੰਨੇ ਦਾ ਰਸ ਕੌੜਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਿੱਠਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 24 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ । ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਵੇਖਦੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ । ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋ । ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਬੜੇ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਤੇ ਬਹੁਤ ਖੂਹ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ । ਪਰ ਖੂਹ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 75 ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਇਕ ਪੈਸੇ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਬੋਰੀ ਚੁਕ ਲੈ ਜਾ ਤੇ ਜੋ ਬੋਰੀ ਦਾ ਹਕਦਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਟਕਾ ਚੁਕ ਲੈ । ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੈ । ਚੀਨ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ । ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਰਾਕ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ defence ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਹ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

defence ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਹੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅੱਜ front ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਵਧਾਉ ਤਾਕਿ ਉਹ front ਤੇ ਬੈਠੇ ਇਹ ਸਮਝਣ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਖਰਚ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਵੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਰਖਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕੇ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਤਕਾਵੀਆਂ ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬੜੇ floods ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਬਾਰਸ਼ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਹੀ ਕਾਰਨ ਬਾਰਸ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ zigzag ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਖੋਦ ਦਿੱਤੀਆਂ । ਕੁਛ ਨਾਲੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਧੂਰੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਪਿਛਲੇ ਐਮਾਲ-ਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਂਦਾਰ ਨਹੀਂ । ਜੋ effort ਹੁਣ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ effort ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਨਾਕਾਮ-ਯਾਬੀ ਰਹੇਗੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੀਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲੈਣ। ਨਾਲੀਆਂ ਪੁੱਟਣ ਉਤੇ ਕਾਫੀ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇੰਨਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੱਛਾ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂ ਕਿ 15 ਜਾਂ 16 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਨਾਲੀਆਂ ਬਨਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੁਲ ਨਾਲੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਪੁੱਟੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 200 ਮੀਲ ਹੈ ਜਾਂ 100 ਮੀਲ ਹੈ ਜਾਂ 80 ਮੀਲ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮੀਲ ਨਾਲੀ ਪੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਨਾਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ irresponsible ਗਲ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਜੇਕਰ ਨਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਬਚ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਜੋ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਬਲਿਕ ਤੇ penalty ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਹਰ ਕੋਈ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : Plea;e wind up.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਨਾਬ ਅਜੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਧਾ ਵਕਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਇਹ ਇਲਤਜਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਨਾਲੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਉਹ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਕਿ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਤਾਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਨਵਾਦੀ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਹੜ੍ਹ ਕਢ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਰੁਪਿਆ ਵੀ properly utilize ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਵਜ਼ੀਰ ਮਾਲ ਨੇ ਬਹੁਤ ਰੁਪਿਆ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਦਾਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ? ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ

ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਤਕਾਵੀਆਂ ਵਸੂਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪੂਰੀ ਲਿਸਟ ਹੈ ਅਤੇ ਥਬਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਅੰਕੜੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮੇਰੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । 20 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 30 ਜਾਂ ਚਾਲੀ ਜਾਂ ਪੰਜਾਹ ਰੁਪਏ ਤਕ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਇਮਦਾਦ ਸੀ ਉਹ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਾਲ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਥਲੇ ਰੋਂਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਮੂਨਿਸਟ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਫਿਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਲ ਖਿਲਾਏ ਹਨ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ review ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਥੇ ਮੈਂਬਰ ਤੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਦਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਜਾਰਾਦਾਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਪਬਲਿਕ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਮੁਫਾਦ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਇਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਅਜਾਰਾਦਾਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਚੁਕਣ ਲਗਾ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਗੈਰਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਆਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਆਵੇ । (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : I have already requested the Honourable Member to avoid saying such things. But, I am sorry to see that he is still persising. Will he please wind up ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਿਲਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਕਤ ਘਟ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 50—50 ਜਾਂ 30—30 ਦੀਆਂ ਤਕਵੀਆਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੋਂਦ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਦੀ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਪਰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਕਲਮ ਸੁੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਮਹਿਕਮਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਡਰ ਕਿਸ ਗਲ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਪਣੇ ਕੁਨਬੇ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਆਪ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 6,000 ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਦਾ voucher ਨੰਬਰ ਹੈ 153314 ਤੇ ਬੁਕ ਨੰਬਰ 5322, ਤਾਰੀਖ ਹੈ 21 ਅਪਰੈਲ, 1960 ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ affidavit ਦਿਤਾ ਗਿਆ 27 ਅਪਰੈਲ, 1960 ਨੂੰ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਗਿਆ ? ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਤਾ ਕਿ ਇਹ 151 ਕਨਾਲ 17 ਮਰਲੇ ਵਿਚ ਬਾਗ਼ ਲਗਾਵੇ । ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਬਾਗ ਲਗਿਆ ਹੈ ਨਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤੇ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ । ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਈ ਨਾ ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ! (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker: I would request the Honourable Member not to say things which create bitterness. He was not the Minister when the loan was advanced.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ equal treatment ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਚ ਨੀਚ ਦਾ ਫਰਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲਠ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ]
ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਇਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ face ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸਬੂਤ ਨੇ ।

ਫਿਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਇਕ brick kiln ਅਲਾਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਤੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਹੈ। ਉਹ ਚਲਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੁਪਿਆ ਇਹ ਆਪ ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂ । (ਵਿਘਨ)।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਟਰੱਕ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਿਟ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜੋ needy ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਟਰੱਕ ਦਾ ਇਕ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੁਲੂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਮਲਾ ਤੇ ਨਾਮ ਕਿਸ ਦੇ ? ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਰਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ, ਸਰਦਾਰ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗਾਂਹ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਟਰੱਕ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਦਿੱਤਾ ਉਹ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ maternal uncle ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ (ਹਾਸਾ) । ਉਹ ਕਿਰਾਇਆ ਵਸੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਐਨੀ ਲੁੱਟ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਟੈਕਸ ਨਾ ਵਧਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਰੁਪਿਆ ਲਿਆ ਗਿਆ ਇਕ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ, ਉਹ ਵੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਸਰਦਾਰ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ । ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ । ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ ਬਰਕਤਾਂ ਇਸ ਵਜ਼ੀਰੀ ਦੀਆਂ ? ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੀ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਾਂ !

ਇਕ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਏ ਚਾਚੇ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ, (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ । ਮੈਨੂੰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਣਾ ਲਏ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਨਾਣ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਅਕਲ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਕ ਭਰਾ ਮੈਂਬਰ, ਇਕ ਭਰਾ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਇਕ family ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਇਹ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਣ ਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਫਾਇਦੇ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਸਭ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ ।

Mr. Speaker : The Honourable Member should not try to become too clever. I have already requested him a number of times to avoid such things. Will be please wind up now ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਗਿਲਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਕਿਉਂ ਲੈ ਗਏ ਹਨ । ਇਹ ਆਪ ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ, ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ । Emergency ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਗਰੀਬ ਤੋਂ ਖੋਹ ਕੇ ਲੈਣਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ । ਹਰ ਪਖ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਇਥੇ landless ਨਾਲ ਖੇਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦਾ ਵੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । (ਵਿਘਨ) (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਬਾਕੀ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਛਡਦਾ ਹਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਗਲ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਜਗਰਾਉਂ ਵਿਚ ਕੋਈ

ਸੜਕ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਟੱਟੀਆਂ ਲਈ ਥਾਂ ਹੈ । ਇਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਇਕ Improvement Trust ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਗਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਕਰ ਕੇ ਇਸ Trust ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ Trust ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਇਕ ਲਾਈਨ ਵੀ ਇਸ ਜਗਰਾਉਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ । ਨਾਂ ਹੀ ਇਕ ਪੈਸਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ Improvement Trust ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਹਰ ਥਾਂ ਗੰਦਗੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਯੂਨਿਸਪੈਲਟੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਖਰਚ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਉਸ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਸਹੀ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਘੰਟੀ)

ਆਪ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਜੇਕਰ ਫਿਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ।

श्री अध्यक्ष : Order, please मैं ने office से record मंगवा कर देखा है और इस से पता चलता है कि आप 125 मिनट पहले बोल चुके हैं.... I have examined the office records which show that the hon. member now speaking has so far spoken for 125 minutes during this session at different occasions.)

सरदार लछमन सिंह गिल : स्पीकर साहिब, मैं ने यह तो नहीं कहा कि मुझे पहले बोलने का मौका नहीं मिला ।

श्री अध्यक्ष : मैं यह इस लिए बता रहा हूँ क्योंकि मैं चाहता हूँ कि हरेक मैम्बर को बोलने का मौका मिले । आज तक आप को जितना वक्त बोलने के लिए मिल चुका है इतना हाउस के किसी दूसरे मैम्बर, including the Ministers concerned को नहीं मिला। इस के अलावा अब भी आप 20 मिनट बोल चुके हैं। इस तरह आप को सब से ज्यादा time मिला है। फिर भी अगर आप गिला करें कि आप को कम time मिला है then I cannot help. (I am telling all this to the hon. Member because I want that every Member. should get an opportunity to speak. No other member including the Minister concerned has been given as much time as he has been given till today. Even now he has taken twenty minutes In this way, he has been given far more time than any other Memberof this House. If, in spite of all this, his complaint is that he has been given less time, then I cannot help it).

श्रीमती सरला देवी (बरसर) : मानयोग स्पीकर साहिब, इस हाउस के अन्दर तीन चार दिन से बजट पर बहस चल रही है। यह बजट हंगामी हालात के अन्दर बनाया गया है। यह जो बजट पेश किया गया है इस में 95.11 करोड़ रु० की आमदनी दिखाई गई है जो कि पिछले साल के मुकाबले में 4.33 करोड़ रु० ज्यादा है। खर्च जो इस बार इस में दिखाया गया है वह 105.35 करोड़ रुपया है और यह पिछले साल से 11.41 करोड़ ज्यादा है। आप जानते हैं कि हमारे देश पर चीन ने हमला किया, उस का मुकाबला करने के लिये हमें ज्यादा खर्च करना पड़ा है। बजट देश के हालात को सामने रख कर ही बनाया जाता है। और

[श्रीमती सरला देवी]
इस बारे में यह बजट भी उन हालात को ज़ाहर करता है जो कि आज कल हमारे देश के अन्दर हो रहे हैं।

स्पीकर साहिब, थोड़ा सा ज़िक्र मैं अपने ज़िले के बारे भी करना चाहती हूं। सारे ही सूबे की तरह ज़िला कांगड़ा भी खेती-बाड़ी पर ही गुज़ारा करता है। इस साल पंजाब सरकार ने खेती-बाड़ी के लिए 2,81,75,050 रुपए रखे हैं। इस में पम्पिंग सैट्स, ट्यूब-वैल्ज़, अच्छे बीज और खाद वग़ैरह का प्रबन्ध किया गया है। यह तो ठीक है मगर जहां तक हमारे ज़िला का ताल्लुक है उस के लिये सिर्फ 17,75,000 रुपया ही रखा गया है। मैं अपने खेती बाड़ी के मन्त्री जी से कहना चाहती हूं कि जहां बाकी के सूबों में बड़े २ सरमायादार हैं जैसे कि प्यारे लाल वग़ैरह और जहां दूसरे ज़िलों में बड़ी २ industry private sector में कायम हो चुकी है जैसे कि लुध्याना में, जालन्धर में, सोनीपत और फरीदाबाद में वहां हमारे ज़िले में ऐसा कुछ भी नहीं है। वहां कोई धनाढ्य व्यक्ति नहीं है जो ऐसी industry कायम कर सके और सरकार ने public sector में कायम करने की तरफ ध्यान नहीं दिया। नतीजा यह है कि वह सारे का सारा ज़िला पूरे तौर पर खेती-बाड़ी पर ही निर्भर करता है। इस लिये मैं पंजाब सरकार से कहना चाहती हूँ कि वहां पर पहाड़ हैं, बर्फ है, नदी नाले और पानी काफी मिकदार में ईश्वर ने दिया है, अगर वहां पर भी कुछ पम्पिंग सैट्स लगा दिये जाएं तो वहां भी खेती बाड़ी अच्छी हो सकती है, लोगों की हालत सुधर सकती है। मगर अफसोस की बात है कि वहां पर तो लोगों को बिजली ही नहीं दी गई। हमीरपुर तहसील ने सारे सूबे को बिजली दी है, भाखड़ा दिया है, वहां से लोगों को हटा कर हिसार में आबाद किया गया है, मगर उस इलाके को, हमीरपुर तहसील को अन्धेरे में ही रखा हुआ है। मैं ने इस को इस तरह से लिखा है :

मैदानां दे दीवे जिहड़े ने बलदे
लहू तेल दी थां असाडे ने जलदे,
साडी जगाई एह जगदी दीवाली
पर मेरी कुल्ली 'च है रात काली।

(तालियां)

मैं यह कहा करती हूं कि बिजली तो हम ने दी है...... (विघ्न)

(*At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair*) सरदार हरचरन सिंह जी कहते हैं कि नहीं पानी ही है, बिजली नहीं है। यह डिप्टी मिनिस्टर रहे हैं और इन्होंने गोबिन्द सागर देखा होगा और यह भी इन को पता होगा कि वहां से बिजली निकलती है। यह हमीरपुर तहसील और बिलासपुर के अन्दर ही है......

उपाध्यक्षा : सरला जी, आप इधर उधर की बातों में न जाइये। (The hon. Lady Member should avoid irrelevance.)

श्रीमती सरला देवी : बहुत अच्छा जी। यह खामखाह interrupt करते हैं हालांकि मैं ने कभी किसी को interrupt नहीं किया। (विघ्न) -तो मैं कह रही थी कि कांगड़ा ज़िला को बिजली की बड़ी ज़रूरत है। वहां ऐसी २ आबशारें हैं कि जिन का अगर सर्वे किया जाए तो उन में से बहुत सारी ऐसी मिलेंगी कि जिन से बिजली निकाली जा सकती है

जो कि उस इलाके की ज़रूरतें पूरा कर सकेंगी। आप को मालूम है कि हिमाचल प्रदेश का इलाका बिल्कुल हमारे साथ लगा हुआ है और हालात ऐसे हैं कि हमारे से एक फर्लांग के फासले पर ही उस इलाके में बिजली लगी हुई है। इन कारणों के ही कारण वह लोग महसूस कर रहे हैं कि अगर वह भी हिमाचल के साथ होते तो अच्छे रहते, फिर उन के घर में भी रोशनी हो जाती। मगर वह लोग तो दीवे भी जला लेंगे, मिट्टी का तेल भी जला लेंगे मगर बिजली तो रोटी कमाने के लिये वह मांग रहे हैं ताकि वह भी स्माल-स्केल इन्डस्ट्री लगा सकें। इस तरफ हमारी सरकार को जल्दी से जल्दी ध्यान देना चाहिये।

अब मैं थोड़ा सा जिक्र सड़कों का करना चाहती हूँ। इस बजट में इस काम के लिये 3,74,83,320 रुपया खर्च किया जा रहा है। तीसरी प्लैन में इस के लिये 59 करोड़ रुपया रखा गया है। इस सब के बावजूद यह दुख की बात है कि हमीरपुर के साथ P.W.D. मज़ाक कर रही है। मैं आप के नोटिस में यह बात लाना चाहती हूँ कि ऊना से लेकर सुजानपुर तक 96 मील का रास्ता है। इस में से 20 मील का फासला तो गोबिन्द सागर के साथ साथ ही है। इस 96 मील में से 72 मील सड़क जो पहले ही कुछ २ पक्की थी उस सारी में earth-work कर दिया गया है। कहते हैं कि हम सारी सड़क ही पक्की बना रहे हैं। इस तरह से earth-work कर के उस को बिल्कुल ही कच्चा कर दिया गया है। बारिश होते ही बसें बन्द हो जाती हैं और कोई सफर नहीं कर सकता। अभी पिछले दिनों देश में हंगामी सूरते हाल पैदा हुई। मुझे फख्र है कि मेरी तहसील ने नौजवान डोगरे फौज को दिये हैं। देश के लिए वह लड़ना भी जानते हैं और देश को बनाना भी जानते हैं। जब चीनी. हमला हुआ तो उन सिपाहियों को तारें पहुँचीं कि कल पोस्ट पर हाजिर हो जाओ। इस का नतीजा यह हुआ कि वहां तो उन का जैसे कोई जलूस निकल रहा हो। वे बेचारे सिर पर बिस्तर उठाए, हाथ में अटैची पकड़े पैदल ही चल पड़े क्योंकि न सड़कें हैं और न ही बसें चलती हैं। तार तो पहुँचा था कि कल डियूटी पर हाज़िर हो जाओ मगर वह चार चार दिन की पैदल यात्रा के बाद पहुँच पाए। वहां transport नहीं है क्योंकि सड़कें नहीं हैं। मैं P.W.D. मिनिस्टर साहब को कहना चाहती हूँ कि जिस सड़क पर आपने लाखों रुपया खर्च किया है, वह सड़क खराब हो रही है। उसकी तरफ आप ध्यान दें। डिप्टी स्पीकर साहबा, 16 तारीख को जब वर्षा हुई तो वह सड़क चारों तरफ से पानी से बन्द हो गई और जो मुसीबत हमारे उन फौजी भाइयों को झेलनी पड़ीं जो duty पर बुलाए गए थे वह बयान करने वाली है। वह मेरे पास आए और कहने लगे कि मुझे सर्टिफिकेट आप दे दीजिए ताकि हमारे अफसर हमें यह न कह सकें कि हम जान बूझ कर रह गए या delay हो गए। और वह लोग कई दिन तक सिर्फ पानी भरे रहने के कारण जा नहीं सके। इतना ज़रूरी जिसको सफर तै करना हो वह भी इन सड़कों की खराब हालत होने के कारण बैठे रह जाते हैं। यह हाल है इन सड़कों का। होशियारपुर से सुजानपुर 96 मील है। अगर इस रास्ते पर सड़क को दूसरी तरफ से ले जाया जाता तो 20 मील का अन्तर बच जाता और इन्हें सिर्फ 4 मील का वह हिस्सा जो उधर से सड़क गुज़ारने में पड़ता, बनाना पड़ता लेकिन नहीं ऐसी जगह से हमीरपुर तहसील के अन्दर से वह सड़क ले गए कि 76 मील की बजाए उसकी दूरी 96 मील हो गई। वह 4 मील का टुकड़ा था जो पीरपंगार और ज्योतिमंदिर के बीच पड़ता था वह तो

[श्रीमती सरला देवी.]

इनसे नहीं बना लेकिन 20 मील और इन्होंने बनाया। तो यह है इनकी होशियारी। फिर, डिप्टी स्पीकर साहबा, हमारे यहां मीलों के ऊपर Passengers Tax लगता है इससे किराए की दर बढ़ जाती है जैसे होशियारपुर से सुजानपुर का किराया 8 रुपया 10 नए पैसे है। और इसकी दूरी है 96 मील जब कि गुड़गांव की दूरी यहां से लग भग 196 मील है और किराया है साढ़े छ: रुपया :। हम बहुत दफा इस बात के लिए कह चुके हैं। मैं पिछली दफा मितल साहब को मिली थी उन्होंने कहा था कि हमने फाइनेन्स डिपार्टमैंट को लिखा है लेकिन एक साल हो गया कहीं कुछ नहीं हुआ। हमारे यहां के लोग हमें पूछते हैं कि आप कोशिश करो तो मैं कहती हूँ कि फिक्र न करो अब यह टैक्स नहीं लगेगा लेकिन अब हम जब जाएंगे तो उन्हें क्या जवाब देंगे ? जब हम जनता के लिए कुछ नहीं कर सकते तो हमारा क्या हक है कि हम यहां पर कुर्सियों पर बैठें (आपोज़ीशन की तरफ से प्रशंसा) यहीं नहीं जो अनाज हमारे यहां जाता है, उस पर 2 रुपए 4 आने मन के हिसाब से किराया लग जाता है। आप कहते तो यह हैं कि हम पहाड़ के लिए यह कर रहे हैं वह कर रहे हैं तो मैं कहती हूँ कि इन चीज़ों की तरफ ज़रूर ध्यान दें ताकि जो डोगरे भाई हमारी रक्षा के लिए हमारे लिए लड़ते हैं उन लोगों को मैं यह कह सकूं कि हमारी सरकार तुम्हारे लिए भी कुछ काम करती है। मैं खास तौर पर P.W.D. मिनिस्टर से request करूँगी कि वह इन चीज़ों की तरफ ध्यान दें वरना हमारा ज़िला कांगड़ा बहुत ग़रीब हो जाएगा।

डिप्टी स्पीकर साहबा, अब मैं forest को लेना चाहती हूँ। हमारा ज़िला कांगड़ा जंगलों से भरा पड़ा है। इस साल जो इसे आमदन हुई है वह है 1,10,60,710 रुपए और तीन चौथाई हिस्सा इस में hilly एरिया का आ जाता है और major portion जिसमें कांगड़ा ज़िले का है लेकिन उस एरिया के लिए development के लिए खासतौर पर जंगलात के लिए रखा गया सिर्फ 29 लाख 51 हज़ार रुपया। मैं पूछना चाहती हूँ कि जब हम जंगलात भी स्टेट को देते हैं, बिजली भी देते हैं और लेबर तक देते हैं तो क्या वजह है कि हमें जो facilities हैं उनसे महरूम रखा जाता है। मैं आपके ज़रिए अपने फारेस्ट मिनिस्टर साहब को यह अर्ज़ करना चाहती हूँ कि जंगलात की जितनी आमदनी सरकार को होती है वह आमदन पंचायतों को मिलनी चाहिए।

एक बात और मैं इस सिलसिले में अर्ज़ करना चाहती हूँ कि जो खुदरौ दरख्त चीड़ के किसानों के खेतों में पैदा होते हैं हमारे ज़िले में उनका मामला तो किसान देते हैं लेकिन गंदा-बिरोज़ा की आमदन जो होती है वह सरकार ले जाती है। यह मैं समझती हूँ कि ज्यादती है। और इसका एक और बुरा नतीजा होता है कि किसान जब यह जानता है कि उसकी आमदनी उसको नहीं मिलनी तो वह उन को पैदा ही नहीं होने देता और वह उगते ही उन्हें उखाड़ कर फैंक देता है। अगर आप उनकी आमदनी उन्हें ही लेने दें तो जंगल बहुत बढ़ सकते हैं।

अब मैं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, वाटर-सप्लाई स्कीम की तरफ थोड़ा सा ध्यान दिलाना चाहती हूँ कि irrigation के लिये कांगड़ा के लिए सिर्फ कुछ लाख रुपया रखा गया है। Horticulture के लिए वहां के लिए सिर्फ 20 लाख रुपया दिया है। वैसे वहां कूहलें बनी हुई हैं लेकिन बहुत कम हालांकि वहां पर पानी बहुत बरसता है और अगर सरकार

रुपया खर्च करें तो कूहलें और बनाई जा सकती हैं। सरकार ने, मैं देखती हूँ कि कुछ रुपया फलड के कंट्रोल के लिए रखा है। मैं बताना चाहती हूँ कि हमारे इलाके में कोहला नाम का गांव है वहां पर 600 घुमाओं ज़मीन है। यह ज़मीन इतनी अच्छी है और बिल्कुल plain है लेकिन इस ज़मीन को खड्डें बिलकुल तबाह कर रही हैं। मैं ने इन की रोकथाम के लिए श्री ऊप्पल साहिब से प्रार्थना की थी कि खड्डों से ज़मीन बचाने

6.00 p. m.

के लिए बांध बना दिए जाएं ताकि ज़मीनें floods से बच सकें। उन्होंने मेरी प्रार्थना को मान लिया। वह स्वयं वहां पर तशरीफ ले गए और वहां के हालात का जायज़ा लिया। उन्हों ने बांध के लिए रुपए मंज़ूर कराए। इस बारे में मैं कहना चाहती हूँ कि जितने पंचायत वालों ने अपनी मेहनत से रुपए इकट्ठे कर के बांध बनाया वह तो बदस्तूर ठीक है किन्तु जो बांध सरकार के रुपए से बनाए गए वह एक ही बारिश होने से सारे के सारे खत्म हो गए हैं। मैं समझती हूँ कि कोई भी administration को देखने की परवाह नहीं करता और व्यर्थ में रुपए ज़ाया किए जा रहे हैं। मैं कहना चाहती हूँ कि वहां पर जो रुपए खर्च किए गए वह सब जनता पर टैक्स लगा कर इकट्ठे किए हुए हैं। जनता के खून पसीने से इकट्ठे किये हुए रुपए को व्यर्थ में ही ज़ाया नहीं करना चाहिये। उस का सदुपयोग करना चाहिए। मैं यह भी अर्ज़ करना चाहती हूँ कि वहां के अधिकारियों ने किस तरह से बांध बनाए। उन्होंने ट्रक्कों में पत्थर इकट्ठे किए और उन पत्थरों की एक ढेरी लगा दी। इस तरह से बांध बनाए गए हैं। 8, 9 दिन हुए मैं वहां पर गई और देखा कि सारे के सारे बांध बारिश से तबाह हो गए हैं। इस तरह खड्डों से ज़मीनें तबाह हो रही हैं, मैं इस बारे में सरकार से प्रार्थना करना चाहती हूँ कि इस की रोकथाम के लिये शीघ्र ही उचित पग उठाए ताकि सरसब्ज़ व ज़रखेज़ ज़मीन उन floods से बचाई जा सके। मैं आप के ज़रिये यह आवाज़ सरकार तक पहुँचाना चाहती हूँ और आशा है कि सरकार मेरी बातों पर ध्यान पूर्वक तथा गम्भीरता से विचार करेगी, और यथा सम्भव तकलीफों को दूर करने के लिये शीघ्र पग उठाएगी। मैं चाहती हूँ कि उस इलाके की तरक्की के लिये बिजली दी जाए, industries को बढ़ावा दिया जाए ताकि वहां के लोगों की हालत सुधर सके। कुछ दिन हुए यह कहा गया कि ज़िला कांगड़ा के अन्दर कागज़ और cement की factories स्थापित की जा रही हैं। मैं चीफ मिनिस्टर साहिब को मुबारिकबाद देना अपना कर्त्तव्य समझती हूँ कि उन्हों ने 3, 4 बार Central Government को railway line बनाने के लिये लिखा किन्तु Central Government ने यह तजवीज़ नहीं मानी। अब सुना गया है कि पठानकोट में कागज़ की factory लगा रहे हैं। मैं कहना चाहता हूँ कि raw material तो कांगड़े से लिया जाएगा इस लिये इस factory को रानीताल में स्थापित किया जाए। वहां पर railway line भी है,। मैं तो चाहती हूँ कि हमें ज़िन्दगी की ज़रूरियात मुहैय्या की जाएं और ज्यादा से ज्यादा मेहनत का काम लें। हम इस बारे में सरकार को यकीन दिलाते हैं कि हम सब कुछ करने को तैयार हैं। डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप का भी धन्यवाद करती हूँ कि आप ने मुझे बोलने का समय दिया है।

PERSONAL EXPLANATION BY THE REVENUE MINISTER

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ) : On a point of personal explanation, Madam.

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : On a point of order, Madam ਮੇਰੀ ਇਹ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਗਰੁਪ ਦੇ ਦੋ ਦੋ, ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲ ਚੁਕੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਕੋਈ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਸਾਡਾ ਵੀ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਕਰੋ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ । (The hon. Member need not worry. I have to think for all.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਬੜੀਆਂ serious allegations ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਲਾਈਆਂ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਜ਼ਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਾਕਈ ਉਹ serious ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਉਹ ਗ਼ਲਤ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਊਸ ਹੀ judge ਕਰੇ ਉਸ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਹਦ ਤਕ ਗ਼ਲਤ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ...........

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : On a point of Order, Madam. ਕੀ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰ ਲਈ 'ਝੂਠ' ਦਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? (*Noise and Interruptions*)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕੋਈ dignity ਰਹਿਣੀ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਮੈਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਥੋਂ ਉਠਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ । (It does not look nice that I should say this thing but I wonder whether the dignity of the House is going to be maintained or not. The atmosphere prevailing in the House forces me to think whether I should continue to occupy the Chair or not. It appears I shall have to leave the Chair.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ 'ਝੂਠ' ਦਾ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ ਇਥੇ ਕੋਈ dignified ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ ? ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਚਾਰ ਮੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਉ । (Has any other dignified thing been said here? The hon. Minister should resume his seat after stating the main facts.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਚੰਗਾ ਜੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਸਰਦਾਰ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਇਕ truck ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ truck ਦਾ permit ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਕੁਲੂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਵਲ ਰੂਟ ਹੈ, ਵਗ਼ੈਰਾ ਵਗ਼ੈਰਾ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੋ permit ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਵਿਚ ਅੰਦਰਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਖਾਸਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ permit ਦਿਉ । ਜੋ truck ਚਲਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕਿਸ ਦਾ truck ਹੈ ਤੇ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਮ permit ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਦਾਰ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਕੋਈ truck ਹੋਏ, permit ਹੋਏ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਰਿਹਾ, ਜੇਕਰ plains ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਰੂਟ ਹੋਵੇ then I am certainly responsible. Otherwise, the gentleman who has made this statement is wrong.

ਮੇਰਾ ਇਕ ਹੀ ਮਾਮਾ ਹੈ ਸਰਦਾਰ ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਇਸ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਰੂਟ permit ਹੋਵੇ then I am responsible for it ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੇਕਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਕੋਈ permit ਹੈ, ਟਰੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਰੂਟ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ then he can again raise this point on the floor the House. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਰੈਕਟਰ ਦੇ ਮੁਤੱਅਲਕ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਜ ਤੋਂ 10 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਟਰੈਕਟਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ loan ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜੇ ਤਕ ਉਹ ਟਰੈਕਟਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਸਾਡੀ ਟਰੈਕਟਰ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤ ਨਹੀਂ; ਨਾ loan ਲਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਰੀਦ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਰਾਲੇ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ । ਉਹ ਕਾਫੀ ਵਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੇਕਰ ਟਰੈਕਟਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੈ । ਉਹ ਸਾਡੀ family ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ...............(*Interruptions*)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੁਣ ਕਾਫੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। (Enough has been said by the hon, Minister.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ garden ਲਈ loan ਲਿਆ ਹੈ । ਠੀਕ ਹੈ 1960 ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ 5 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ fall ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ approach ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ test ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੋ report ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਕਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਉਸ garden ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸਰਦਾਰ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਜੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ due ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ 5 ਸਾਲ ਬਾਅਦ due ਹੋਣੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ loan ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ realise ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ....

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸੇ ਹੀ ਲਏ ਹਨ, ਬੂਟਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਮਹਿਕਮੇ ਵਲੋਂ 5 ਸਾਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਕਿ 5 ਸਾਲ ਵਿਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ positive steps ਵੀ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਤ ਵੀ due ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਇਸ ਇਤਰਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਤਨਾ ਵਜ਼ਨ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ co-operative society ਬਣਾਈ ਹੈ । ਠੀਕ ਹੈ ਸਰਦਾਸ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ thrift society ਬਣਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਗਰੀਬ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ.........

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ: On a point of order, Madam. ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਲੈਣ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਸਾਡਾ ਵਕਤ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀ ਐਸੀ ਬਣੀ ਹੈ। This is rather a thrift society Deposit ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ।

Sardar Lachhman Singh Gill : Question

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਜੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਹੋਵੇ। I am responsible.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ aid ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਜੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ aid ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰਾਂਟ then again I am responsible. ਉਹ ਸੁਸਾਇਟੀ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਰਦੀ ਹੈ । ਇਕ ਪੈਸੇ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, payment ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ। ਕਦੇ ਕੋਈ application ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋਈਏ then again I am responsible ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾਈ ਹੈ । ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਖੰਨੇ ਅਤੇ ਸਮਰਾਲੇ ਵਿਚ ਹੈ । ਜੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਲੈ ਕੇ ਭੱਠਾ ਚਲਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਗੁਨਾਹ ਹੈ ? What can I say ਜੇ ਉਸ ਦਾ share ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਆਮਦਨ ਹੋਵੇ then I cannot help it. ਜਿੰਨੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਕੋਈ ਫਿਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਾਂਗਾ । The House can judge whether there is any substance in the accusations made.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ charges ਲਾਏ ਹਨ ਉਹ ਕਾਫੀ ਸੰਗੀਨ ਹਨ । ਉਸ ਦਾ ਇਕ procedure ਸੀ ਕਿ ਉਹ substantive motion ਲਿਆਉਂਦੇ । ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਕਰਨੀ ਪਈ । ਇਹ ਐਵੇਂ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਗਰ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਚਾਹੀਦਾ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਸੀ । ਚਿਊਂਟੀਆਂ ਫੜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹੋ, ਹਾਥੀ ਵਲ ਤਕਦੇ ਨਹੀਂ।

उपाध्यक्षा : मुझे यहां बैठे हुए ऐसी बातें सुनते हुए शर्म आती है । इस सदन में हम लोग अपने अपने हलके की बातें कहने के लिए मिलते हैं । हमारे पास समय बहुत कम होता है । सही criticism करना होता है लेकिन मुझे यह बात मुनासिब नहीं मालूम होती कि इधर से इलजामात लगाए जाएं और उधर से जवाब दिये जाएं । मैं दस्तबस्ता आप से अर्ज करना चाहती हूँ कि यह बात बंद होनी चाहिये और हाउस की dignity को बरकरार रखना चाहिये । इस तरह से तो मुहल्लों और घरों में भी लड़ाइयां नहीं होतीं जिस तरह से यहां पर होती हैं । (विघ्न) (I am ashamed of hearing such things here. We assemble in this House to ventilate the grievances of our respective constituencies. There is very little time at our disposal. We are supposed to make constructive criticism and it does not look proper that charges may be levelled from one side of the House and replied from the other. I would, therefore, request the hon. Members that this practice be stopped and the dignity of the House be maintained. Such quarrels do not take place even in the streets as are being witnessed here.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ (ਧੂਰੀ S.C.) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਅਰਬ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ; ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਇਬਾ, ਏਧਰ ਲੇਡੀ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ ਤੇ ਓਧਰ ਭੌਰਾ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਲਭਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਜ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਬਾਹਰ stage ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟਪਲਾ ਦੇਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਲਭਦੀ। ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਬਜਟ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦ ਸਾਲ ਦਾ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਬਜਟ surplus ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 1960-61 ਵਿਚ 4 ਕਰੋੜ 80 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ surplus ਸੀ। 1961-62 ਵਿਚ 10 ਕਰੋੜ 63 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ surplus ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ, 1962-63 ਵਿਚ ਜਦ ਕਿ ਕਈ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ, 14 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਾਟਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰੰਤੂ 4 ਕਰੋੜ 33 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ surplus ਹੋਇਆ। ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਵੀ ਘਾਟਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਏ ਜਾ ਸਕਣ। ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਤੰਗ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਬਜਟ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਘਾਟਾ ਦਿਖਾਇਆ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਣੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮਾਮਲਾ ਛਡਿਆ ਹੋਏਗਾ ਪਰੰਤੂ ਹੁਣ ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਇੱਕਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਉਗਰਾਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਚਾਰ ਚਾਰ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਐਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਬਜਟ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਰਹੇਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਹੈ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਸਾਬਕਾ ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ, ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਾਲੋਂ ਮਾਮਲਾ ਵੱਧ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਚੋਣਾਂ ਵੇਲੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਥੇ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਨ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਮਾਮਲਾ ਘਟ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ, ਦੂਜੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਮਾਮਲਾ ਘਟ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦਾ ਭੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਉਸੇ ਰੇਟ ਤੇ ਉਗਰਾਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਬਜਟ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਪੈਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ ? ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਰੇਡ ਵਧਾਏ ਹਨ, ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਾਰਡਰ ਸਟੇਟ ਹੈ। ਬਾਰਡਰ ਇਕੱਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ, ਆਪਣੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਂ ਦਬਾਈ ਜਾਏ, ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਇਹ ਬਾਰਡਰ ਸਟੇਟ ਹੈ। ਬਾਰਡਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ, ਇਕੱਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰੇਜ਼ੂਲੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕਰੇ ਜਾਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਸ ਕਰੇ ਕਿ ਆਪਣਾ ਹਿਸਾ ਬਾਰਡਰ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਦੇਵੇ।

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ socialist ਬਜਟ ਹੈ। ਇਹ ਐਸਾ ਬਜਟ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਵਧ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਐਸਾ ਬਜਟ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਬਜਟ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਘਟ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਮੀਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੱਧ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਬਜਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਅਸੀਂ development ਵਿਚ ਰਖੇ ਬਜਟ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

socialism (ਸਮਾਜਵਾਦ) ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। 1960-61 ਵਿਚ 20.8% development ਸਕੀਮਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ। 1961-62 ਵਿਚ 22.59 ਖਰਚ ਕੀਤਾ। 1962-63 ਵਿਚ socialism ਵਲ ਨੂੰ 21.8 development ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਾਲ ਫੇਰ socialism ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਖਰਚ 21.8, ਤੋਂ 2% ਘਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ 19.8%। ਇਹ development ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ?

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਚੀਨ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਅਗੇ ਮੈਂ ਸਮਾਜਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਖਰਚ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ:— Social services ਤੇ ਬਹੁਤ ਘਟ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਟਾਈਮ ਥੋੜਾ ਹੈ, ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਐਡਰੈਸ ਕਰੋ। (The time at our disposal is short the hon. Member may please address the Chair.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : Social services ਵਿਚ pub'ic health ਤੇ planning ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦ ? ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ treasury ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਬੜੇ figures ਦਿਤੇ ਹਨ ਕਿ ਐਨੇ ਲਖ ਤੇ ਐਨੇ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਲਈ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਬਜਟ ਦੀ ਰਕਮ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਉ ਜਿਹੜੀ ਹਰ ਸਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ percentage ਕਿੰਨੀ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਇਸ ਦੀ percentage 1960-61 ਵਿਚ 29.09 ਸੀ ਇਹ 1961-62 ਵਿਚ 32.03 ਹੋ ਗਈ ਪਰ 1962-63 ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ 24 per cent ਰਹਿ ਗਈ। ਹੁਣ 1963-64 ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਘਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰ socialism ਵਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ percentag 20 ਤਕ ਆ ਗਈ ਹੈ ? ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਤਾਂ socialistic pattern ਦਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਜਾਂਦੇ ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਇਹ ਖਰਚ ਘਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਚੋਣਾਂ ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਗਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਸਕੀਮ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਪਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰੀਜਨਾਂ ਅਤੇ Scheduled Castes ਲਈ ਤੀਜੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਵਿਚ 2 ਕਰੋੜ 22 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੇ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਲਈ ਇਹ ਚੁਤਾਲੀ ਲਖ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਰਕਮ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ 44 ਲੱਖ ਸੀ ਫਿਰ ਦੋ ਲੱਖ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਹੁਣ ਸੱਤ ਲੱਖ ਘਟਾਕੇ 35 ਲੱਖ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। Plan estimate ਜਿਥੇ 44 ਲੱਖ ਬਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘਟਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੇ ਖਰਚ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਘਟ ਕਰਕੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਵੇਲੇ ਇਸ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਹਰੀਜਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਕ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਗਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਰੀਜਨ ਭਲਾਈ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜਿੰਨਾ ਰੁਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹਰੀਜਨ ਭਲਾਈ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਪਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੋਸਲਿਜ਼ਮ ਵਲ ਅਗਾਂਹ ਵਧ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀਂ ਹੈ।

ਹਰੀਜਨਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਕੀਮ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਹਰੀ-ਜਨਾਂ ਲਈ ਖਰੀਦ ਕਰਕੇ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਮੈਂਬਰ ਰਖੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੈ, ਜ਼ਰਾ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹਰਾਇਆ ਹੈ ਪਿਛਲੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ। ਇਹ ਆਪ ਜੇਰਨਲਿਸਟ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪ ਕਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਹਾਂ ਵੇਖੋ। ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਬੇਗਮ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੋ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ? ਇਹ ਆਪ ਕਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹੀ ਦਾ ਪਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਹਾਲਤ ਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਚੁਣਨੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੇਕਰ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਜ਼ਮੀਨ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ select ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਢੰਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤਸੀਲ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਂ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਉ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਖ ਆਉ। ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਖਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਤਾਂ 200 ਰੁਪਏ ਤਕ ਕਿਰਾਇਆ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਖਣ ਲਈ। ਫਿਰ ਕਿਤੇ 25 ਵਿਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਵੇਲੇ 50 ਮੀਲ ਦੂਰ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲੱਰ ਵਾਲੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤਾਂ ਕੀ ਵਸਾਏਗੀ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਹਲ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਨੇੜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਨਜ਼ੂਲ ਜ਼ਮੀਨ ਪਈ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਨਜ਼ੂਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮੂਹਰੇ ਕਰਕੇ ਬੋਲੀ ਦੇ ਕੇ ਹੋਰ ਲੋਕੀਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁੰਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ ਪਰ ਫਾਇਦਾ ਉਹ ਆਪ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਹੁਣ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਖਾਨਪੁਰ, ਤਹਿਸੀਲ ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ, ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਪਾਸ 900 ਵਿਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਮੱਲ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸੋਸਾਇਟੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਹਰੀਜਨ ਕੋਲ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਸੇ ਕੋਲ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

उपाध्यक्षा : आप wind up करें (The hon. Member should please wind up.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛਡੀ ਜਾਂਦੀ। ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਮੁਰੱਬੇ ਬੰਦੀ ਹੋਈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਛਡੀ ਗਈ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਛਡੀ ਭੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਿਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਗਈ, ਜੇਕਰ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਿਹੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਜੋ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਰੂੜੀ ਦੇ ਟੋਏ ਨੇ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਰੂੜੀ ਚੁਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸਾਡੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਸਨ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਦਰਅਸਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਇਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਚਾਹ ਪਾਰਟੀ ਤੇ। ਅਜ ਤੋਂ 15 ਵੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਫਿਰ ਹਰੀਜਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੇਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੁੰਡਾ ਖੜ੍ਹਨੋ ਹੀ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਦੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ incentive ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। (ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : Please wind up.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਮੈਂ ਅਜੇ ਤਾਂ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਛੇਤੀ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ corruption ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਰੂਟ ਪਰਮਿਟ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਇਜ਼ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋ ਸਰਵਿਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੰਡਕਟਰ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਉਹ ਲੋਕੀਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀਂ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) Pepsu Road and Transport Corporation, Patiala, ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੰਡੱਕਟਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਲਾਇਸੰਸ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫਿਰ ਤਰੱਕੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਕੰਡਕਟਰ ਤੇ ਫਿਰ ਬੁਕਿੰਗ ਕਲਰਕ ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਕੁਝ ਨੂੰ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਡਕਟਰਾਂ ਦੇ ਹਕਾਂ ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ points ਦਸਣੇ ਸਨ। (ਵਿਘਨ)

उपाध्यक्षा : जिद न करें। आप बैठ जाइए। (The hon. Member should not be adament. He should resume his seat.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਰੂਟ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਇਜ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜੇਕਰ ਮੇਰੀ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ। (ਵਿਘਨ) (ਘੰਟੀ ਸ਼ੋਰ)

उपाध्यक्षा : नहीं, अब बैठ जाइए। (No. please, the hon. Member should resume his seat now.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਗਲਾਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਈ ਕਹਿਣੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਬੋਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕਹਿ ਲਵਾਂਗਾ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

श्रीमती चन्द्रावती (दादरी) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो बजट विधान सभा के सामने पेश है इसपर मैं अपने विचार प्रकट करना चाहती हूँ। सब से पहले मैं सरकार को बधाई देती हूँ कि........

The hon. Lady Member was still on her legs when the House adjourned.

6-30 p. m. *(The Sabha then adjourned till 9.0 a.m., on Wednesday, the 13th March, 1963.*

20938 PVS— —20-5-63—C.P. & S., Pb., Chandigarh.

ANNEXURE

REVOLUTIONARY WORKERS ON THE BLACK LIST OF POLICE.

*2005. **Comrade Ram Chandra** : Will the Home Minister be pleased to state whether it is a fact that the names of some of the pre-Independence political and revolutionary workers still continue in the black-list of the police as Badmashes; if so, the steps, if any, being taken in the matter ?

Shri Mohan Lal : It will not be in public interest to disclose the information asked for.

CULTIVATED AREA OF LAND IN DEVELOPMENT BLOCKS OF GAGRET AND AMB.

*2015 **Pandit Mohan Lal Datta** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) the area of cultivated land in the Development Blocks of Gagret and Amb constituency at present ;

(b) the percentage of irrigated area in each of the said Blocks;

(c) the steps taken or proposed to be taken by Government to Irrigate the barani or unirrigated area in each of the block referred to above;

(d) the extent to which the cultivated area brought under irrigation in each of the said blocks during the last five years ?

Chaudhri Rabir Singh : (a) 25469 acres.

(b) 6.29%

(c) the following schemes are under investigation :-

Gagret Block:

(i) Mawa Sindian Khad Scheme.

(ii) Ganu Marwari Khad Scheme.

Amb Block:

(i) Kalruhi khad scheme.

(ii) Behr Leharan khad scheme.

Note : Please see pages 23 to 27 *ante* of the debate.

(iii) Behr Leharan Tank Scheme.

(iv) Kohar Chhan Khad Scheme.

(v) Garni Khad Scheme.

(vi) Satleta khad scheme.

(vii) Jhamber khad scheme.

(viii) Ghuru lift irrigation scheme.

(ix) Sanghot khad scheme.

(x) Behr Jaswan khad scheme.

In addition to this facilities for advancing loans out of the block budget for sinking of percolation wells are given.

(d) None as yet.

Note : Please refer to pages 2 and 3 *ante* of the debate.

20938 PVS— —C., P. & S., Pb., Chandigarh.

Punjab Vidhan Sabha Debates

13th March, 1963

Vol. I—No. 14

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Wednesday, the 13th March, 1963

Price Rs: 4.05nP.

ERRATA

TO THE

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES, VOL. I NO. 14, DATED THE 13TH MARCH, 1963.

Read	*for*	*on page*	*Line*
reasonable	reasonbe	(14)3	21
bringing	brigng	(14)3	26
house-holders	house-hoders	(14)3	27
conspicuous	conspisuous	(14)4	5
पंडित चिरन्जी लाल शर्मा	पंडित जिरंजी लाल शर्मा	(14)6	4
electrified	clectrified	(14)17	4
ਐਸਾ	ਅਸਾ	(14)22	10
Labour	La our	(14)28	27
him in the matter	him in matter	(14)28	29
approached	proached	(14)28	5th from below
में	ने	(14)31	18
exemption	examption	(14)33	11
extremely	extermely	(14)33	29
ਲਾਗਿੰਗ	ਲਾਗਿਗ	(14)39	14
ਪ੍ਰਾਵਿਨਸ਼ਾਂ	ਪ੍ਰਵਿਨਸ਼ਾਂ	(14)41	First
ਬੜੀ	ਵੜੀ	(14)41	24
हड़प	हड्ड़प	(14)42	9
ਕਿਨ੍ਹਾਂ	ਕਿੰਨਾਂ	(14)52	23
ਬਹਾਨਾ	ਬਹਾਨ	(14)53	2
ਕੋਈ ਖੁਰਾਕ	ਕੋਈ	(14)55	17
1963	19	(14)56	Heading
ਪਿੰਡਾਂ	ਪਿਡਾਂ	(14)56	15
ਹਾਈ ਕੋਰਟ	ਹਾਟੀ ਕੋਰਟ	(14)59	9
ਦਿੱਤਾ	ਦਿਤ	(14)60	5
Renaissance	renaisance	(14)60	last but one
ਸਕੂਲਾਂ ਨੇ	ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ	(14)61	5
1963	196	(14)64	Heading
ਏਕੜ ਦਿਤੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ	ਹਨ	(14)65	7
ਬਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਲਕਾਂ ਲਈ ਛਡੀ	ਲਈ ਰਖੀ	(14)65	8
ਛੀ	ਫੀ	(14)65	18
ਮੁਜ਼ਾਰਾ	ਗੁਜ਼ਾਰਾ	(14)65	18
ਕਿਸ਼ਤਾਂ	ਕਿਸ ਤਰਾਂ	(1 4)5	19

Read	*for*	*on page*	*Line*
utilised	utilise	(14)65	17
ਦੂਨੇ	ਦੂਜੇ	(14)65	27
ਫਤਿਹ	ਫਤਿ	(14)67	17
ਦੀਆਂ ਬਾਗਾਂ	ਬਾਵਾਂ	(14)67	24
ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਕਿਰਾਏ	ਕਿਰਾਏ	(14)67	25
ਅਜਿਹੀਆਂ	ਇਹਨਾਂ	(14)67	25
ਵੇਚਦੇ	ਵੈਚਦੇ	(14)67	29
ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ।	ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ	(14)67	last but on
ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ	ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਗਈਆਂ	(14)67	last but one
ਚਾਹੀਦਾ	ਚਾਹੀਦੀ	(14)68	19
ਇਤਨੇ ਰੁਪਏ	ਇਤਨੇ	(14)68	21
ਹੈ	ਹਨ	(14)68	7th from bel
ਜੋ ਰੁਪਿਆ	ਜੋ	(14)68	7th from below
शीघ्र	शीध्र	(14)70	14, 32
हौसला	होसला	(14)70	32
में	मैं	(14)72	12
जालन्धर	जालधंर	(14)72	17
Delete the word "Mr."	before "Deputy Speaker"	(14)72	3rd from belo
Delete the word 'कि'	before the word 'हम'	(14)73	9
मवाफ़िक	मवाफिकत	(14)73	15
remarks	remark	(14)74	16
सूरज	सरज	(14)75	13
रोज़	रोज़े	(14)76	6
ऐसी	ऐस	(14)76	3rd from belo
करने की	करने	(14)76	last but one
टुकड़ा	टुकाड़ा	(14)79	last
विघ्न	विघ्रन	(14)80	5
delete ४ से ४ after the word	'तरफ'	(14)80	11
ਹੋਰ	ਹਰ	(14)80	24
ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ	ਬਾਬ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ	(14)80	28
ਕੱਦੂਕਸ	ਕਦੂਕਛ	(14)81	10
क्या	कथा	(14)82	last
1960	1260	Ann. (i)	23
1962	1262	Ann.(i)	23

page
5
5
7
,
7
,

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, the 13th March, 1963

[Vid]han Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, 9.00 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

[S]UPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION NO 2199

[ਸ]ਰਦਾ[ਰ] [ਸ਼ਮਸ਼]ਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿਘ : ਕਲ੍ਹ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ 'constables ਵਿਚ 50 ਫੀ ਸਦੀ scheduled castes ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ [ਇ]ਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ district-wise ਭਰਤੀ ਦੀਆਂ details ਦਿਤੀਆਂ [ਗਈਆਂ ਹ]ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ—

ਕਰਨਾਲ ਵਿਚ 425 ਵਿਚੋਂ 49 ਹਰੀਜਨ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ।
ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ 496 ਵਿਚੋਂ 60 ਹਰੀਜਨ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ।
ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਵਿਚ 239 ਵਿਚੋਂ 33 ਹਰੀਜਨ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ।
ਅਤੇ Government Railway Police ਵਿਚ 137 ਵਿਚੋਂ 18 ਹਰੀਜਨ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ 10 ਜਾਂ 12 percent ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਜਿਹੜੀ percentage ਹੈ ਉਹ ਅਸੀਂ district-[wise] ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ overall ਮੁਕਰਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਹਦਾਇਤ ਤਾਂ ਇਹ [ਹੈ ਕਿ] 50 per cent ਹਰੀਜਨ ਪੁਲਸ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲੇਕਿਨ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਭਰਤੀ ਦੇ [stan]dard ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹਰੀਜਨ **ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ । ਭਰਤੀ ਦਾ** standard **ਛਾਤੀ ਤੇ ਕਦ [ਦੀ ਉਚ]ਾਈ ਤੇ ਲੰਬਾਈ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਘਟ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰਾਂ [stan]dard ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ** recruit **ਨਾ ਆ ਸਕਣ ਕਰ ਕੇ** percentage **ਵਿਚ ਕਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।**

श्री नववारी लाल: मिनिस्टर साहिब ने अभी फर्माया है कि हरिजनों को police [में भ]रती करने के लिए 50 फी सदी reservation मुकर्रर कर रखी है [हरिज]न candidates नहीं आते इस लिए per centage पूरी नहीं हो [रही] । मैं उन्हें बताना चाहता हूं कि हरिजन तो सैंकड़ों की तादाद में भरती होने के लिए आते [हैं ले]किन उन को (recruit) भरती किया नहीं जाता । उन्हें तो जबरदस्ती धक्के मार [कर ब]ाहर निकाल दिया जाता है । इस की क्या वजह है ?

[N]ot Note—The Starred Question No. 2199 along with its reply appears in the PVS Debate Vol I No,13 dated 12th March 1963

श्री अध्यक्ष : अगर कोई वाक्या हुआ है तो मिनिस्टर साहिब के notice में लाएं। (If there is any such case in the knowledge of the hon. member, he should bring it to the notice of the hon. minister.)

श्री बल राम जी दास टंडन : सवाल के पहले भाग के जवाब में बताया गया है कि कुछ S. P., कुछ D.S.P., और Inspectors Police के direct भरती किए गए हैं। तो क्या Home Minister साहिब बताएंगे कि वे कितने कितने किए गए हैं।

गृह मन्त्री : मैं ने list मेज़ पर रख दी हुई है।

चौधरी देवी लाल : क्या Home minister साहिब बताएंगे कि इस की क्या वजह है कि M.L.A.s को तो direct recruitment मिल जाती है लेकिन बाकी की services में नहीं मिलती?

HOME GAURDS

***2211. Sardar Gian Singh Rarewala :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether any Home Guards have been established in the State, if so, the total number of the Units of such Home Guards and their distribution, districtwise ;

(b) the total strength of the Home Guards at present ;

(c) the estimated expenditure to be incurred on the said institution of Home Guards?

Shri Mohan Lal : (a), (b) and (c). Statement containing the requisite information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a) The Home Guards Organisation was established in this State in 1960. A District Wing was sanctioned for the rural areas of some districts and an urban wing was sanctioned for all the important towns of the State. The District Wing was sanctioned for a strength of 5,154 Home Guards and urban wing for 7,791 Home Guards personnel. After the emergency, it has been proposed to further strengthen the District Wing by 4,644. It will not be in public interest to disclose distribution of Home Guards district-wise.

(b) 14,864.

(c) Rs 17,62,000.

सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला : क्या Home minister साहिब बताएंगे कि emergency शुरू हो जाने के बाद Home Guards की कितनी strength बढ़ी है ?

गृह मन्त्री : जितनी बढ़ी है वह figures जवाब में दर्ज है । 4644 बढ़ानी थी और इस में से substantial बढ़ौती की जा चुकी है। थोड़ी बाकी रह गई है।

PRICE LINE OF ESSENTIAL COMMODITIES

***1991. Shri Rup Singh Phul :** Will the Home Minister be pleased to state the measures adopted or proposed to be adopted by Government to keep the price line of essential commodities in the State within control during the present emergency period ?

Shri Mohan Lal : The answer is laid on the Table of the House.

STATEMENT

The measures taken by the Punjab Government for the holding of price line of essential commodities in the State are as follows :

(1) Immediately after the emergency was declared, all District Magistrates and Circle Officers in the State were alerted to watch the anti-social activities of unscrupulous businessmen and take action against such persons under the Defence of India Rules. Arrangements have also been made to collect weekly reports showing prices of all the essential commodities from all the Districts to enable the Government to take timely action, should the situation so warrant.

(2) An order entitled "The Punjab Commodities Price Markting and Display Order1962", was promulgated and enforced from the 1st December, 1962, requiring all the dealers engaged in retail and wholesale business to mark/display the prices of all the essential commodities in a conspicuous manner. Violation of the Order has been made punishable with fine or imprisonment or both.

(3) Price Vigilance Committees have been constituted by Punjab Government at all the District Headquarters to keep watch on the prices of essential commodities and suggesting remedies, where necessary.

(4) 533 Fair Price Shops have been opened for sale of imported wheat to consumers at reasonabe rates both in urban and rural areas of the State. Twelve thousand tonnes of imported wheat has been obtained from the Government of India for sale through these shops.

(5) The Government Fair Price Shops (for Government employees) are functioning at Chandigarh. These shops have proved effective in brigng down the general level of prices of consumer goods

(6) Enumeration of house-hoders in all the important towns of the State with a population of 50,000 and above has been completed. Enumeration in the ramaining towns having population from 25 to 50 thousands has now been taken up. This has been done to keep in a state of readiness for switching on to measures like controlled distribution at short notice' should the situation so demand.

श्री रूप सिंह फूल : मैं वज़ीर साहिब से यह बात जाननी चाहता हूं कि क्या हकूमत ने यह पता कर लिया है, यह checking कर ली है कि चीज़ों की price line पर उन का control है ।

गृह मन्त्री : चन्द एक items ऐसे हैं, जिन में हो सकता है कि price की किसी तरह से fluctuation हो जाये क्योंकि जब से emergency आई है सरकार को कुछ चीज़ों की कीमतें बढ़ानी पड़ी हैं । Prices को बढ़ने से रोकने के लिए जो सरकार को मुनासिब कदम उठाने चाहिये थे वह उठाये गये हैं ।

CONSUMERS STORES AND FAIR PRICE SHOPS

***2129. Sardar Gurdial Singh Dhillon :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the steps so far taken by Government for checking the rise in prices of consumers' goods and other essential commodities in the State ;

(b) whether any Price Board has recently been constituted by Government in the State ; if so, its strength and the names of its members ;

(c) whether any steps have also been taken to start consumers stores and fair price shops in the urban and rural areas in the State ; if so, the details thereof ?

Shri Mohan Lal : The answer is laid on the Table of the House.

(a) (1) Immediately after the Emergency was declared, all District Magistrates and the District Food Officers in the State were addressed to keep a watch on prices and to take strict action in proved cases of unscrupulous activities of businesssmen under the Defence of India Rules. Arrangements were also made to collect weekly reports of prices from all Districts for essential commodities to enable Government for timely action to be taken in cases where necessary.

[Home Minister]

(2) An order entitled "The Punjab Commodities Price Marking and Display Order, 1962", was promulgated and enforced from the 1st of December, 1962, requiring all the dealers engaged in retail and wholesale business to mark/display prices of all essential commodities in conspisuous manner. Violation of the Order has been made punishable with fine or imprisonment upto 3 years or both.

(3) Enumeration of house-holders in all important towns of the State was taken up in all towns with population of 50,000 and over for distribution cards to be issued to all house-holders in these towns. This has been done to keep the Government in a state of readiness for switching on to measures like controlled distribution, at short notice, if and when necessary.

(b) No Price Board has been formed but Price Vigilance Committees have been set up at all the District Headquarters and at Chandigarh to keep a watch on prices of essential commodities and to suggest remedial measures, where necessary.

(c) (1) 533 Fair Price Shops have been opened for sale of imported wheat to consumers at reasonable rates both in urban and rural areas of the State. An allocation of twelve thousand tonnes of imported wheat has been taken from the Government of India for sale through fair price shops.

(2) Nine Government Fair Price Shops for Government Employees have been set up at Chandigarh to bring down the cost of living of Government servants. The shops have helped to bring down prices in the town generally of all commodities stocked for sale at the shops.

(3) The Co-operation Department already have 278 Co-operative Consumers Stores in the State. More such stores are in the course of being set up in towns with population of 50,000 and over under a scheme of the Central Government.

In rural areas this work will be taken up by the Service Co-operatives.

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या वज़ीर साहिब यह बात बतायेंगे कि दिहातों में जो Fair Price Shops खोली गई हैं वह मुकम्मल हो चुकी हैं या अभी कोई और कसर बाकी है । Rural areas मे इस के मुतल्लिक कहां तक progress है ?

गृह मंत्री : Rural areas में Co-operative Stores खोलने की तैयारी की जा रही है, जो financial year के end तक मुकम्मल हो जायेगी, यानी इस महीना के आखीर तक यह चालू कर दिये जायेंगे । यह 50,000 की आबादी से ज्यादा वाले इलाके में खोले जायेंगे ।

बाबू अजीत कुमार : मैं इह गॅल वज़ीर साहिब तों जानणी चाहुंदा हां कि जिहड़े 50,000 तों उपर दी आबादी वाले पिंडां विॅच Co-operative Consumer Store खोले जाणे हन उन्हां दा Constitution की होवेगा ।

गृहि मंतरी: इह बाकाइदा Co-operative Societies दे तौर ते, Co-operative law दे मातहित Register कीते जाणगे अते Co-operative by-laws दे मुताबिक इह function करनगे ।

श्रीमती चंद्रावती : क्या Home minister साहिब बतायेंगे कि आया District महेन्द्रगढ़ में कोई Co-operative Consumers Store खोलने का विचार है या वहां पर कोई खोला जा चुका है ?

गृह मन्त्री : जहां तक यह Co-operative Stores खोलने का विचार है यह तो बड़े बड़े शहरों में ही खोले जा रहे हैं, जिन में महेन्द्रगढ़ नहीं हैं लेकिन हर ज़िले में जहां Fair Price Shops नहीं है government खोल रही है ।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या होम मिनिस्टर साहिब यह बात बतायेंगे कि जो Co-operative Stores खोले गये हैं जो इन को चलाने वाले हैं आया इन को training देने का भी कोई बंदोबस्त किया गया है।

गृह मन्त्री : जो भी काम किया जायेगा उस की training का बंदोबस्त भी किया ही जायेगा।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिलों : Co-operative Consumers Stores जो बनाये गये हैं इन की details क्या हैं ?

गृह मन्त्री : मैं इस वक्त उस के मुताल्लिक off-hand कुछ नहीं कह सकता क्योंकि Co-operative Consumer Stores जो हैं वह अभी preparatory Stage पर हैं। जो Rules Co-operative Department के मातहत बने हैं उस के मुताबिक वह जारी होंगे।

श्री बल राम जी दास टंडन : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि जिन बड़े बड़े शहरों में इस को चालू करने का सरकार का विचार है उन शहरों का नाम क्या है ?

गृह मन्त्री : अमृतसर, जालन्धर और लुध्याना। मैं इस के साथ ही यह भी अर्ज़ करदूं कि यह स्कीम हिन्द सरकार की सारे मुल्क के बेसिज़ पर है। उन्होंने अभी तक जो हर स्टेट को अलाटमैंट की है यह काम उसी के मुताबिक ही चलता है और गवर्नमैंट आफ इंडिया इस स्कीम को सबसेडाइज़ भी करती है।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Home Minister kindly state whether these three cities have been selected by the Government of India or the State Government ?

Home Minister : I think the State Government have selected.

कैसे इस स्कीम के साथ हिन्द सरकार का सम्बन्ध है मगर यह सीलैक्शन स्टेट गवर्नमैंट की ही है।

श्री बल रामजी दास टंडन : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि जिन शहरों के नाम उन्होंने लिये हैं उन के अन्दर इस काम की क्या प्रौग्रैस है ?

श्री अध्यक्ष : वह कहते हैं कि डिटेल्ज़ अभी नहीं दे सकते।

श्री बल राम जी दास टंडन : जनाब यह सारा काम अभी तक सिर्फ आफिस तक ही महदूद है। तीन चार महीने से और कोई बात नहीं हुई।

गृह मन्त्री : मैं ने अर्ज़ कर दी है कि इस महीने के आखीर तक इन तीन शहरों में यह कोआपरेटिव कन्ज़यूमर्ज़ स्टोर्ज़ कायम कर के चालू करने हैं।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या मन्त्री महोदय यह बताएंगे कि क्या इस काम के लिये हिन्दी रिजन का भी कोई शहर चुना गया है ?

श्री अध्यक्ष : उन्होंने कहा है कि यह बड़े बड़े शहरों में खोले गए हैं। बदकिस्मती से उस तरफ कोई उतना बड़ा शहर ही नहीं है। (He has stated that these stores have been opened in big cities only. Unfortunately there is no such big city in the Hindi Region.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ stores ਦੇ Directors, local M.L.A.s ਨੂੰ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि इन तीन बड़े शहरों के अलावा ज़िला हैडक्वाटर्ज और तहसील हैडक्वाटर्ज़ पर भी यह स्टोर खोले जाने की उम्मीद है ?

गृह मन्त्री : अगले फाइनैंशल इयर में और जगह खोलने का भी प्रोग्राम है । इस साल के खात्मे तक इन तीन ही शहरों के लिये स्कीम थी अगले साल दूसरे शहरों में भी ऐसी स्कीम्ज़ चालू करने का इरादा है ।

INTRODUCTION OF GRATUITY SCHEME IN KAPUR SILK WEAVING MILLS, PUTLIGHAR, AMRITSAR

***1062. Comrade Gurbakhsh Singh :** Will the Home Minister be pleased to state whether Government received any demand notice, dated 26th May, 1961 from the Textile Mazdoor Ekta Union for the purpose of introduction of Gratuity Schemes in the Kapur Silk Weaving Mills Putlighar, Amritsar: if so, the action if any, taken thereon ?

Shri Mohan Lal : Yes. The demand has since been referred to the Industrial Tribunal, Punjab, Patiala, for adjudication.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ reference ਕਿਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਪੁਛ ਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ ।

INTRODUCTION OF GRATUITY SCHEME IN THE UNIVERAL SCREW FACTORY, CHHEHARTA

***1098. Comrade Gurbakhsh Singh :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether any demand for the introduction of gratuity scheme in the Universal Screw Factory, Chheharta was made by the Iron and Steel Workers' Union Regd., in December, 1961 ; if so, whether the said demand has been referred for adjudication, if not, the reasons therefor ;

(b) the stage at which the said case stands at present ;

(c) the number of workmen at present employed in the Universal Screw Factory, Chheharta ;

(d) whether it is a fact that this factory has been allowing bonus out of its profits every year?

Shri Mohan Lal : (a) No. The question does not arise.

(b) The question does not arise.

(c) 314.

(d) Yes.

UNEMPLOYED LABOUR PERSONNEL IN THE STATE

***2020. Pandit Mohan Lal Datta :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether Government have recently made any survey of unemployed and partially employed labour personnel in the State, if so, the number of educated and uneducated unemployed respectively at present ;

(b) the number of unemployed in the cities and rural areas respectively ;

(c) the number of those who remained partially employed and of those who remained unemployed through out the current financial year ;

(d) the number of those persons who are registered with Employment Exchanges at present ;

(e) the steps taken by the Government to solve the problem of unemployment and under employment in the State ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) and (c) As no survey has been made, information is not available.

(d) 88,525 persons stood registered with the Employment Exchanges on 31st December, 1962.

(e) The Development Schemes in the State will ultimately lead to provide more gainful employment.

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि जो ऐम्पलायमैंट ऐक्सचेंजिज़ के रजिस्टर्ड लोगों के अलावा जो बेकार लोग हैं क्या सरकार उन के बारे में कोई सर्वे करने के लिये तैयार है ?

गृह मन्त्री : दरअसल लेबर डिपार्टमैंट की ऐम्पलायमैंट ऐक्सचेंजिज़ ऐसी सर्वे नहीं करतीं। हां जो स्टेटिस्टीकल डिपार्टमैंट है और गवर्नमैंट आफ इंडिया भी ऐसी सर्वे करती हैं मगर अभी उन के पास भी पूरा डेटा सारे पीरियड के लिये नहीं है। और काम हो रहा है।

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या यह हकीकत नहीं है कि जो बेरोजगार इन ऐक्सचेंजिज़ के रजिस्ट्रों में दर्ज हैं उन के अलावा उन से कई गुना और बेरोज़गार हैं ?

श्री अध्यक्ष : यह आप की राय है।

UN-EMPLOYMENT AND UNDER EMPLOYMENT IN THE STATE

***2247. Comrade Ram Kishan :** Will the Home Minister be plea sed to state whether any statistics regarding the volume of un-employment and under employment, separately as on (i) 1st April, 1961 and (ii) 1st April, 1962 in the State; are available with the Government. If so, the details thereof ?

Shri Mohan Lal : No.

कामरेड राम किशन : क्या Home Minister साहिब बताएंगे कि Un-employment के सिलसिले में State का data इकट्ठा करने की हमारी Government ज़रूरत नहीं समझती ?

गृह मन्त्री : Data तो बहुत ज़रूरी है। Government of India ने और हमारे Statistical Department ने workout किया है लेकिन उस ने अभी कुछ और काम करना बकाया है। मेरी इत्तलाह के मुताबिक U.S.A. से कुछ machinery मंगाने का हम ने order दिया हुआ है जो कि उस data को Consolidate करने के लिए ज़रूरी है। जब वह machinery आ जाएगी तो तब यह data इकट्ठा हो जाएगा।

कामरेड राम किशन : क्या मैं जान सकता हूं कि Planning Commission की तरफ से Government को कोई ऐसी Instructions हुई हैं कि वह Unemployment का data इकट्ठा करें।

मन्त्री : मैंने पहले भी अर्ज़ किया था। यह सारा काम Government of India और हमारे statistical Department के ज़रिए होता है और वह हो रहा है। Government of India के National Survey Department और हमारे Statistical Department ने Collaboration के साथ September, 1961 से जुलाई, 1962 तक का data collect किया है। लेकिन उस की tabulation करने के लिए हम ने U. S. A. से machinery मंगानी है। जब machinery आ जाएगी तो यह काम हो जाएगा। बाकी Planning Commission ने तो सब को कहा है कि Un-employment का data collect करो।

कामरेड राम किशन : क्या Home Minister साहिब फरमाएंगे कि Department ने अगर सारा data नहीं collect किया तो क्या technical man power के बारे में statistics collect किए गए हैं या नहीं ?

मन्त्री : इस के लिए आप Separate notice दें मैं पता कर के बता दूंगा।

कामरेड राम किशन : Planning Commission हर साल सब States से Un-employment के बारे में Information collect करके Report शाया करता है। क्या उन्होंने पंजाब Government से भी यह data मांगा था। अगर मांगा था तो Government ने उस का क्या जवाब दिया था।

मन्त्री : इस के लिए separate notice चाहिए। मैं पता करके बता सकता हूं।

कामरेड राम किशन : क्या Home Minister साहिब बताएंगे कि दूसरे Plan के end तक हमारी State में कितने लोग un-employed थे।

मन्त्री : इस के लिए separate notice की ज़रूरत है।

कामरेड राम किशन : State में जितने employment exchanges हैं क्या वह वक्तन फ वक्तन Government को information नहीं भेजते कि कितने लोगों ने नाम दर्ज करवाए हैं। क्या 1962 Government को कोई ऐसी statement मौसूल हुई थी ?

मन्त्री : Employment Exchanges की तरफ से periodical statements मिलती रहती हैं लेकिन वह पूरी unemployment की तस्वीर नहीं कही जा सकती। बहुत से लोग अपने नाम नहीं register करवाते लेकिन unemployed होते हैं। इस लिए वह total un-employment का सही index नहीं माना जा सकता।

कामरेड राम किशन : क्या होम मिनिस्टर साहिब फरमाएंगे कि एम्पलायमैंट की इम्प्रूवमैंट को मद्देनज़र रखते हुए सरकार कोई सर्वे कमेटी नियुक्त करेगी ताकि वह सारे प्राविंस का जायज़ा लें सके ?

मन्त्री : इसके लिए इकनौमीकल और स्टेटिस्टीकल डिपार्टमैंट का एक एडवाइज़र मुकर्रर है जो यह डेटा इकट्ठा करता है इस लिए और एक सर्वे कमेटी या एडवाइज़री कमेटी बनाने की ज़रूरत है, यह इस वक्त नहीं कहा जा सकता ।

APPOINTMENT OF EXECUTIVE OFFICER OF RUPAR MUNICIPAL COMMITTEE

***1659. Comrade Babu Singh Master,** (on behalf of **Comrade Shamsher Singh Josh**) **:** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the procedure for making appointments to the posts of an Executive Officers of the Municipal Committees in the State ;

(b) whether the appointment of the present incumbent of Rupar Municipal Committee was made in accordance with the said procedure ?

Shri Mohan Lal : (a) Normally, in accordance with the procedure envolved by the Government for appointment to the posts of Executive Officers, the jobs are advertised in the Press and applications invited. After scrutiny of the applications, the candidates called for are interviewed by a Committee consisting of the Minister-in-charge for Local Government and Secretary Local Government and the selection is made by this Committee.

(b) Appointment of the Executive Officer, Rupar, was made after he was interviewed by this Committee and found fit for appointment.

APPOINTMENT OF EXECUTIVE OFFICER MUNICIPAL COMMITTEE, ROHTAK

***2289. Shri Mangal Sain :** Will the Home Minister be pleased to state whether he received any letter in regard to the appointment of Executive Officer, Municipal Committee, Rohtak in the month of December, 1962 or January, 1963 ; if so, the action, if any, taken thereof ?

Shri Mohan Lal : Yes. The views of the Municipal Committee, Rohtak are awaited.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि स्टेट के अन्दर ऐसी भी कमेटियां हैं जहां ऐक्जैक्टिव ऐक्ट लागू नहीं हैं ?

गृह मन्त्री : हो सकती हैं । लेकिन इसके लिए मुझे नोटिस चाहिए ।

श्री बल रामजी दास टंडन : रोहतक की कमेटी एक ऐसी कमेटी है जहां पर ऐक्जैक्टिव ऐक्ट लागू नहीं है जब कि वह ए क्लास कमेटी है ?

मन्त्री : इसी लिए तो गवर्नमैंट ने यह मुनासिब समझा कि कमेटी की राय ले और राय आने पर फैसला करे ।

श्री मंगल सेन : उनकी राय के बारे में तो यह ठीक है कि उन्होंने उनकी राय को टर्न डाउन कर दिया तो मैं पूछना चाहता हूं कि अब सरकार और कोई रास्ता अख्तियार करेगी ?

मन्त्री : यह बात अभी मेरे नालिज में नहीं है । लेकिन मैं इतना ज़रूर मैम्बर साहिब को कहना चाहता हूं कि गवर्नमैंट राय लेना ज़रूरी समझती है लेकिन जो फैसला करना है वह मैरिट पर करेगी । यह म्युनिस्पैलिटी बहुत अर्से तक सुपरसीड रही ।

[गृह मन्त्री]
जहां पर एडमिनिस्ट्रेटिव अफसर मौजूद होता था वहां ऐक्जैक्टिव ऐक्ट लागू नहीं होता था। यह मैं आनरेबल मैम्बर साहिबान की इत्तलाह के वास्ते बतलाना चाहता हूं।

AGRICULTURE INSPECTORS OF ERSTWHILE PEPSU STATE

*2203. **Sardar Gurcharan Singh :** Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state the total number of Agriculture Inspectors of erstwhile Pepsu State declared quasi-permanent up-to-date and the reasons, for their not being made permanent so far?

Sardar Gurbanta Singh : (i) Eighteen.

(ii) None of the above-mentioned Agricultural Inspectors has become due for being made permanent as per their positions on the Joint Seniority List.

ORGANISATION/MANAGEMENT OF FAIRS BY THE SAMITIS

*2336. **Sardar Lakhi Singh Chaudhari :** Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state whether the Director of Agriculture has recently issued any instructions to the effect that the Samitis should not arrange and manage fairs; if so, the reasons therefor ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) Yes.

(b) This was done for the erstwhile area of Pepsu in which the Agriculture Department was entrusted with this work. Orders have now been rescinded as according to the new legislation this work has been transferred to the Panchayat Samitis for the entire Punjab.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Agriculture and Welfare Minister be pleased to state as to how long this discrimination between the erstwhile Pepsu and erstwhile Punjab will continue ?

Mr. Speaker : There is no discrimination.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : वजीर साहिब ने फरमाया है कि instructions issue कर दी हैं कि समितियां इस fair को hold किया करें। क्या यह सही है कि उन instructions पर अमल नहीं हो रहा है और यह fairs महकमा जरायत ही hold कर रहा है ?

ਮੰਤਰੀ . ਜਨਾਬੇਆਲੀ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਮਹਿਕਮਾ ਜ਼ਰਾਇਤ ਮੰਡੀਆਂ ਲਗਾਣਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੰਮ ਪੰਚਾਇਤ ਸੰਮਤੀਆਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਜੋ agency ਮੰਡੀਆਂ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸੀ ਉਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ staff ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਮਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : मेरा सवाल तो यह था कि क्या यह ठीक है कि अब भी यह fairs महकमा hold कर रहा है ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ, ਮੈਂ ਵੇਖਾਂਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਪਿਛਲੇ orders ਕਦੋਂ ਕੈਂਸਲ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤੇ ਨਵੇਂ ਕਦੋਂ issue ਕੀਤੇ ਸਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਤਾਰੀਖ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਕੈਂਸਲ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਉ, ਪਤਾ ਕਰਾਂਗੇ।

ESTABLISHMENT OF SANSI COLONY AT SORKHI, DISTRICT HISSAR

*2276. **Shri Amar Singh :** Will the Minister for Planning and Development be pleased to state whether Government are aware of the fact that the establishment of Sansi Colony at Sorkhi in tehsil Hansi, district Hissar has been sanctioned for the last three years, if so, the steps, if any, proposed to be taken by Government to expedite the establishment of the said Colony?

Sardar Gurbanta Singh : Yes. A colony of 18 houses was sanctioned during 1960-61. The work has not yet been started as the beneficiaries could not secure suitable piece of land, for the construction of their houses, from the Panchayat. Steps are now being taken to help the beneficiaries to procure the sites expeditiously.

श्री अमर सिंह : वजीर साहिब ने फरमाया है कि 1959-60 में 18 घरों की सांसी colony सोरखी में मंजूर थी लेकिन पंचायत ज़मीन नहीं दे रही है, जिस करके नहीं बन सकी है। मैं अर्ज़ करता हूं कि वहां की पंचायत ने District Welfare Officer को लिख कर दे दिया है कि हम ज़मीन देने के लिए तैयार हैं लेकिन फिर भी colony नहीं बनाई जा रही है, इस की क्या वजह है ?

ਮੰਤਰੀ : ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਚਾਇਤ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀ। ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਅਜੇ ਉਹ information ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜੀ ਹੈ।

श्री अमर सिंह : स्पीकर साहिब, पंचायत ने दो साल से लिख कर दिया हुआ है कि हम ज़मीन देने के लिए तैयार हैं लेकिन यह कहते हैं कि इत्तलाह ही नहीं पहुंची। मैं समझ नहीं सका कि यह कैसे यह बात कह रहे हैं।

श्री अध्यक्ष : आप enquiry कर के देख लें। It is a sorry state of affairs कि Funds 3 साल से Government Sanction कर चुकी है और अभी तक वहां colony नहीं बनाई गई है। (The Hon. Minister may conduct an enquiry into this matter. It is a sorry state of affairs that the funds were sanctioned three years ago, but so far no colony has been set up there.)

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : वजीर साहिब ने फरमाया है कि पंचायत ने ज़मीन नहीं दी है तो Government इस के बारे में क्या measure adopt करेगी ?

ਮੰਤਰੀ : colony ਉਥੇ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ beneficiaries ਦਸਣ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ Colony 1960 ਵਿਚ sanction ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, Rule ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਾਅਦ ਵਿਚ Colony ਦੀ sanction ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ case ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ colony sanction ਕੀਤੀ ਗਈ ?

ਮੰਤਰੀ : Beneficiaries ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, colony sanction ਕਰ ਦਿਉ, ਪਰ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ।

RESETTLEMENT OF OUSTEES OF BEAS DAM

1838. **Comrade Babu Singh Master** (on behalf of **Comrade Harnam Singh Chamak** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether any plan for the resettlement of the prospective oustees from the area acquired or the Beas Dam was prepared by the Government before the publication of land acquistion notices under sections 4 and 6 of the Land Acquisition Act, if not, the reasons therefor ;

(b) whether Government have made adequate arrangements for the rehabilitation and resettlement of the said oustees ?

Chaudhari Ranbir Singh : (a) No. Since the people are not actually ejected from their hearths and homes, the issuing of notices under sections 4 and 6 of the Land Acquisition Act in respect of certain areas and villages does not make any difference in the present situation.

(b) The Punjab Government are negotiating with the Rajasthan Government under aegis of the Central Government for securing land in Rajasthan Canal area for resettlement of the oustees.

SYPHON OF KAIRON DRAIN IN VILLAGE MARGINDPURA, TEHSIL PATTI, DISTRICT AMRITSAR

*2042. **Shri Balramji Dass Tondon,** (on behalf of **Sardar Kulbir Singh**) Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether any complaint regarding the defective construction and functioning of a syphon of Kairon drain in the area of village Margindpura, tehsil Patti, district Amritsar was received by the Superintendent Engineer, Drainage Department, Patiala on or about 2nd November, 1962, if so, the contents thereof ;

(b) whether any enquiry has been made in regard to the said complaint, if so, by whom and the result thereof ?

Chaudhari Ranbir Singh : (a) Yes, one complaint was received during November, 1962 the following contents :—

(i) Defective construction of temporary syphone of Kairon Drain near village Margindpura due to which 75 per cent of water of Algon escape finds its way into the drain.

(ii) To get rid of havoc, hume pipes may be provided in the gap right and left side of Escape Channel.

(b) The site was inspected by the Sub-Divisional Officer, Drainage, Sub-Division No. 12, Tarn Taran to enquire into the complaint. No main defect was found in the Standing structure. However, a permanent syphon with adequate capacity is proposed to be constructed during the next year, which will remove the trouble.

श्री बल राम जी दास टंडन : क्या वजीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि Complaints के मुताबिक S.D.O. ने जो अपनी report दी थी वह क्या थी ?

मंत्री : वह report मेरे पास नहीं आई है ।

श्री बल राम जी दास टंडन : क्या वजीर साहिब इस के बारे में मोटे तौर पर contents बताने की कृपा करेंगे ।

मंत्री : मैं इस बारे में सवाल के जवाब में बता दिया है ।

श्री बलरामजी दास टंडन : मेरा सवाल तो यह है कि Complaint Government को मिली और सरकार ने enquiry कराने के लिए S.D.O. को वहां पर भेजा उस ने report submit कर दी है। मैं इस के बारे में प्रार्थना करना चाहता हूं कि मोटे तौर पर contents बता दिए जाएं।

श्री अध्यक्ष : उन्होंने सवाल के जवाब में information दे दी है। आप ने नहीं सुना है। (The Hon. Minister has given the information in the reply. The Hon. Member has not listened to it.)

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : क्या वजीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि यह drain हमारे मुख्य मन्त्री के नाम पर बनाई गई है या कि गांव के नाम पर बनाई गई है।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੱਘ ਭੌਰਾ : ਇਕ drain ਇਸੀ ਨਾਮ ਪਰ Malerkotla ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ Margindpur ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ drains ਨੂੰ ਕਈ number ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

मंत्री : यह तो अलहदा २ drains हैं।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ complaint ਵਿਚ ਜੋ defect ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ defect ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੈਰੋਂ ਤੋਂ ਯਾ ਮਰਗਿੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਹੈ ?

FLOOD WATER AROUND THE VILLAGES SAHOKE, RATOKE AND DHADHRIAN, ETC. IN DISTRICT SANGRUR

*2421. **Sardar Pritam Singh Sahoke** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether it is a fact that Sahoke Drain is not in working order with the result that the flood water is still standing around Sahoke, Ratoke, and Dhadhrian villages etc. ; if so, the action being taken by Government to drain out the water from the said villages ?

Chaudhri Ranbir Singh : (1) Sahoke Drain is in construction stage yet and is not complete. It is partly in working order. Some seepage water is standing in the depression of the area of villages Sahoke, Ratoke and Dhadhrian.

2. Work on the drain is expected to be in full swing, and expected to be completed before the onset of the next monsoons and will be then in a position to drain off the standing seepage water too.

OBSERVATION BY THE SPEAKER REGARDING THE POSTPONEMENT ASKED BY THE IRRIGATION AND POWER MINISTER IN RESPECT OF CERTAIN QUESTIONS

Mr. Speaker : The replies of most of the questions have not been received and the postponement in respect of them has been requested by Government. I would request the Minister to see that the replies of such questions are made available. These questions are not such as could be postponed.

सिंचाई तथा बिजली मंत्री : अध्यक्ष महोदय, इन में कोई न कोई information ऐसी मांगते हैं जो नीचे से मंगवानी पड़ती है जिस में देर लग जाती है।

श्री अध्यक्ष : आप ने सवाल पढ़ा नहीं, वैसे ही जबाव दे दिया। आपने तो general observation कर दी। There are a number of questions which the Irrigation and Power Minister can reply. (The hon. Minister has made a general observation without reading the the question. There are a number of questions which the Irrigation and Power Minister can reply).

सिचाई तथा विद्युत मन्त्री : अगर आप चाहें तो मैं एक सवाल के बारे में जवाब दे सकता हूं कि क्या मुश्किलात हैं।

Mr. Speaker : Starred Question No. 2560 is :—

"Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether Sub-electric Project for the villages Kadma and Bawani a, district Mohindergarh has been sanctioned by the Electricity Board ; if so, the time by which it is likely to be implemented ?".

आपने Question No 2560 की postponement मांगी है। दो महीने के करीब हो गया कि इसका notice दिया गया था।

The notice was with the Government for the last about two months.

आप बताएं कि इसमें कौन सी information है जो नहीं आ सकती थी। आपने बगैर सवाल पढ़े ही कह दिया कि जवाब नहीं दिया जा सकता। Specific सवाल है। यह पूछा है कि यह project pass हुई है Electricity Board में या नहीं। Justify the postponement कि कुछ ऐसी बातें मंगाई गई हों कि इतलाह नहीं मिलती। (The hon. Minister has asked for the postponement of Starred Question No. 2560. The notice was with the government for the last about two months. He may please tell us as to what information was not available. He has said without reading the question that the reply could not be given. It is a specific question. It is asked as to whether this project has been approved by the State Electricity Board or not. He may please justify the postponement. Was there any such information asked which could not be obtained ?)

मन्त्री : इस सवाल के बारे में आपका एतराज़ जायज़ है। उसका जवाब State Electricity Board से नहीं आया, मैं ने पूछा है।

श्री अध्यक्ष : State Electricity Board से जवाब आपने मंगवाना है। (The hon. Minister has to get the reply from the State Electricity Board.) Is there so much inefficiency? Again, the Starred Question No. 2402 reads :

"Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(i) whether any villages in Hamirpur Tahsil have been included in the new Scheme for electrification of villages ; if so, their number;"

* * * *

May I know the cause for the postponement of this Question.

मन्त्री : आप जानते हैं कि छोटी २ information के लिए कितनी देर लग सकती है। जहां तक इस सवाल का ताल्लुक है मैं ने पहले ही जवाब तलब किया है कि मुझे इस सवाल का जवाब क्यों नहीं दिया।

श्री मंगल सेन : On a point of order, Sir जब हम question भेजते हैं तो दो हफ्ते पहले notice देते हैं। Minister साहिब ने लाचारी ज़ाहर की है कि उनका महकमा co-operate नहीं करता। स्पीकर साहिब, मैं जानना चाहता हूं कि जब यह House और इस House के hon. Members सवाल पूछने के लिए competent हैं तो वह Department से काम क्यों नहीं ले सकते। अगर नहीं ले सकते तो कोई और तरीका निकालें कि वह इस काबल नहीं।

श्री अध्यक्ष : मैं ने जितने ज़ोर से कहना था कह दिया। (I have asked the hon. Minister forcefully.)

श्री मंगल सेन : यह रोज़ ऐसे ही कहते हैं।

श्री अध्यक्ष : चौधरी साहिब बहुत अर्सा Parliament में रहे हैं, जहां सारे हिन्दुस्तान में से जवाब मंगाने होते हैं और एक हफ्ते में आ जाते हैं। (The hon. Minister has for a long time been in the Parliament, where replies are called from all over India within a week.)

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : अध्यक्ष महोदय, आप मेरी शहादत देंगे कि अगर कई दफा सवाल का जवाब नहीं पहुंच पाता तो मेरी कितनी उत्सुकता होती है कि मैं फिर भी जवाब दूं। यह ठीक है कि जैसे डाक्टर मंगल सेन ने कहा, कुछ एक आध जगह पर सुस्ती होती है उस के लिये हम जवाब तलबी करते हैं।

चौधरी देवी लाल : मैं आप की मार्फत मन्त्री महोदय से पूछना चाहता हूं कि पन्द्रह साल तक वह पार्लिमेंट में क्या करते रहे?

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS (Contd.)

EXTENSION OF NAGURAN MINOR, DISTRICT KARNAL

***2554. Shrimati Parsanni Devi** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether there is any scheme under the consideration of Government to extend Naguran Minor in Mundhri Sub-Division, district Karnal ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative the names of the villages likely to be benefited by the said scheme ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) No. There is no channel named Naguran Minor in Karnal District. However, village Naguran is situated near Shamdoo minor proposals for extension of this channel are under consideration.

(b) The villages likely to be benefited by proposed extension of Shamdoo Minor are Kandela, Shababpur, Jitgarh, Rupgarh, Jhang Kalan, Baroli, Kar Kheri and Jhang Khurd, etc., or tehsil Jind, district Sangrur.

IRRIGATION SCHEME FOR CERTAIN VILLAGES IN TEHSIL KAITHAL

***2555. Shrimati Prasanni Devi :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether any irrigation scheme was sanctioned in the Budget for the last year, for villages Khedishervan, Lodhar and Mandi Kalan, tehsil Kaithal, district Karnal. ;

(b) if the reply to the part (a) above be in the affirmative, whether the said scheme has been implemented so far if not, the reasons therefor ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Yes, a provision was made in the budget for 1962-63 for a scheme or improvement of irrigation in the area of above villages.

(b) No. The detailed scheme could not be finalised so far and has remained under technical examination of the Chief Engineer.

VILLAGES AND TOWNS ELECTRIFIED IN KANGRA DISTRICT

***2494. Bakshi Partap Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the names of villages and towns electrified in Kangra District, during the year 1962-63 and the total amount spent thereof ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) The names of villages are given in annexure 'A'.

(b) Rs 3.36 lakhs ending December, 1962, excluding *pro rata* share of establishment which is to be added at the close of the year.

ANNEXURE 'A'

Names of villages electrified in Kangra District during 1962-63 (from April, 1962 to January, 1963).

1. Dhoran.
2. Balakwali.
3. Ladret.
4. Kohala.
5. Arla.
6. Dehan.
7. Mathiara.
8. Bashist.
9. Kharot.
10. Pharer.
11. Ballah.
12. Kachhal Jogian.
13. Panapar.
14. Nirmand.
15. Koel.
16. Bael.
17. Bro.
18. Ujera.
19. Jagat Khana.
20. Shishu.

बख्शी प्रताप सिंह : क्या मन्त्री महोदय कृपा कर के बताएंगे कि जो गांव उन्होंने बताए कि electrify कर दिये गए हैं, वहां पर मुकम्मल तौर पर बिजली पहुंच गई है ?

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : मैं तो समझता हूं कि ठीक तरह से हो गये होंगे, लेकिन अगर कोई और खबर उन के पास है तो वह मुझे बता दें जरूर कार्यवाही की जाएगी ।

VILLAGES TO BE ELECTRIFIED IN 1962-63 IN DISTRICT MOHINDERGARH

*2561. **Shri Banwari Lal :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the number and names of villages in district Mohindergarh which are proposed to be electrified during the year 1962-63 ?

Chaudhri Ranbir Singh : 24. The names are given in Annexure 'A'.

ANNEXURE 'A'

Mohindergarh District

Names of villages proposed to be electrified during 1962-63—

Mandi Harya, Mandi Purana, Pachopa Kalan, Pachopa Khurd, Berla, Bindra Ban, Mandi Kahar, Todi, Doda, Dhansuda, Chhelawas, Nahar, Karohar, Malota, Shamaspur, Loherwala, Morewala, Khatiwas, Hidara, Bagoa Kanethi, Santor, Nimli, Ruriawas.

श्री बनवारी लाल : स्पीकर साहिब, मिनिस्टर साहिब हमारे ज़िले में गए थे तो कह आए थे कि नज़दीक नज़दीक के सभी गांव electrified हो जाएंगे लेकिन वहां पर तो आध-आध मील के फासले पर भी जो गांव हैं वह भी electrify नहीं हुए, इस का क्या कारण है ?

मन्त्री : मैं ने निवेदन किया था कि जो गांव 11 हज़ार K.B. line आध मील के अन्दर हैं उन को priority दी जाएगी।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : क्या Irrigation and Power Minister साहिब बताएंगे कि Mohindergarh ज़िले में कम villages को electrify किया गया है हालांकि वह पछड़ा हुआ इलाका है ? Why such less number ?

मन्त्री : किसी इलाके को electrify करने के लिए line बिछानी पड़ती है और फिर प्रोग्राम बनाया जाता है और उसके मुताबिक हर एक इलाके में गांव को electrify किया जाता है।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਮਹੋਦੇ (ਹਾਸਾ) ਜੇਕਰ ਹਿੰਦੀ ਰੀਜਨ ਵਿਚ ਮੋਹਦੇ ਕਹਿਣ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਰੀਜਨ ਵਿਚ ਮਹੋਦਾ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ (ਹਾਸਾ) ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਅਨਾਊਂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਫਲਾਂ ਫਲਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਫਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਦੀ ਪਰੋਪੋਜ਼ਲ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

मन्त्री : अध्यक्ष महोदय, मैं ने पहले ही अर्ज़ किया है कि Government तो नीति निर्धारित करती है और गांव की Selection Board सोच कर करता है।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਿਸ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਵਜੂਹਾਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਿੰਡ ਚੁਣਨ ਦੀਆਂ।

मन्त्री : कई बातों को ध्यान में रखा जाता है वह इलाका जो 33 sub-station से 24 मील के अन्दर-अन्दर हो, यह सब से बड़ी techncial feasibility है। यह ज़रूरी हो जाता है कि अगर वहां पर यह न हो तो electricity नहीं जा सकती। पहले 33 का sub-station बनाया जाना ज़रूरी है फिर 33,000 KV की line को बिछाना ज़रूरी है। इस के इलावा यह भी ज़रूरी है कि इस बात को देखा जाए कि वहां

[Minister for Irrigation and Power]

पर कितनी ग्रामदनी होगी, कितना खर्चा होगा। कितने connections लोग लेंगे।

श्री बनवारी लाल : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि केवल खर्च और ग्रामदन का ही अंदाजा लगाया जाता है या जो District पछड़ा हो उसे priority दी जाती है? क्या इसकी Development दारोमदार केवल इस बिजली पर ही है?

मन्त्री : मैंने कहा है कि जब तक तार वहां पर नहीं बिछाई जाती गांव की electrification को priority नहीं दी जा सकती।

RELIEF PROVIDED TO FLOOD SUFFERERS IN DISTIRCT BHATINDA

***1488. Comrade Babu Singh Master** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total number of houses collapsed due to heavy rains and floods during the month of September, 1962 in the district of Bhatinda giving the detail thereof in urban and rural areas separately ;

(b) the number of houses partially damaged in each tehsil of the said district ;

(c) the total amount of relief, if any, provided so far to the affected persons tehsilwise stating the criteria kept in view for its distribution, if not, provided so far how much and in what form the Government proposes to provide any relief ?

Sardar Ajmer Singh : (a) Urban .. 150

(b) Rural .. 6,020

Total .. 6,170

(b) and (c). A statement is laid on the table of the House.

Statement showing the number of houses partially damaged due to heavy rains and floods in each tehsil of Bhatinda District and the total amount of relief provided so far to the affected persons tehsil-wise

Serial No.	Name of tehsil	Number of houses partially damaged	RELIEF PROVIDED OUT OF GOVERNMENT FUNDS						RELIEF PROVIDED BY THE PUBLIC AND NON-GOVERNMENT BODIES				
			House repair grant (in Rs)	Sirkis (No.)	Wheat Atta (in Mds.)	Parched grams (in Mds.)	Tea Leaves (in Seers)	Gur (in Mds.)	Cloth (No.)	Kheses (No.)	Quilts (No.)	Medi-cines (Value in Rs)	Free ration (Value in Rs)
1	Mansa ..	2,727	90,000	479	1,024	50	24	Nil	Nil	Nil	185	Nil	Nil
2	Faridkot ..	3,929	1,10,000	418	1,319	27	Nil	7	2,000	200	175	1,000	5,000
3	Bhatinda ..	5,904	1,10,000	732	1,057	137	24	28	Nil	Nil	350	Nil	Nil
	Total ..	12,560	3,10,000	1,629	3,400	214	48	35	2,000	200	710	1,000	5,000

Criteria kept in view for the distribution of relief

1. *House Repair grant*.—It was given according to the following scale:—

		Kacha	*Pacca*
For each house destroyed or substantially destroyed	..	Up to Rs 100	Up to Rs 200

2. *Sirkis and quilts*.—One sirki and one quilt per family.
3. *Wheat Atta*.—1/4 seer per minor and 1/2 seers per adult member of a family.

No criteria was fixed for other relief.

TRANSFER OF VILLAGE KOSRIN FROM KANGRA DISTRICT TO HOSHIARPUR DISTRICT

*1839. **Comrade Babu Singh Master** (on behalf of **Comrade Harnam Singh Chamak**) : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether it is a fact that village Kosrin of tehsil Hamirpur, district Kangra has now been transferred into tehsil Una of district Hoshiarpur if so, the reasons therefor ;

(b) whether Government had ascertained the wishes of the people of the said village before its transfer from Kangra District to Hoshiarpur District ?

Sardar Ajmer Singh: (a) The correct name of the village is Kosar and not Kosrin. This village was transferred from tahsil Hamirpur , district Kangra to tehsil Una, district Hoshiarpur on grounds of administrative efficiency and public convenience.

(b) No. The change was effected at the instance of the General Manager, Bhakra Dam, on the unanimous recommendation of the Deputy Commissioners and the Superintendents of Police of Kangra and Hoshiarpur Districts and the Commissioner, Jullundur Divisison.

SUB-REGISTRAR, JHAJJAR, DISTRICT ROHTAK

*2267. **Shri Mangal Sein** (on behalf of **Chaudhri Hardwari Lal**) : Will the Minister for Revenue be pleased to state the qualifications prescribed for the appointment of the Honorary Sub-Registrars and also the qualifications of the present Honorary Sub-Registrar, posted at Jhajjar, district Rohtak.

Sardar Ajmer Singh : The qualifications prescribed for appointment to the post of Honorary Sub-Registrar are that he should be:

(i) a matriculate. But in cases of old political sufferers and ex-servicemen a pass in the Middle Standard with good knowledge of the regional language is considered sufficient. Further academic qualifications are relaxable in cases of persons possessing over-whelming merit or long experience of public life ;

(ii) under 60 years of age ;

(iii) a resident of the place or of a place in the neighbourhood of the station ;

(iv) possessing good character and sound integrity besides the good status of the family ;

(v) a political sufferer who has undergone at least one year imprisonment in any National Movement or an ex-serviceman who has done some valuable work in the army is given preference to other candidates ;

The present Honorary Sub-Registrar, Jhajjar, has read upto B.A. standard.

श्री मंगल सेन : क्या माल मन्त्री महोदय बताएंगे कि "बहुत देर तक public life का experience" से उनका क्या अभिप्राय है ?. क्या उनका यह भाव है कि वह बहुत देर तक कांग्रेस का मेम्बर या worker रहा हो ?

Revenue Minister : No, nothing of the kind.

श्री बल रामजी दास टंडन : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि बावजूद इस बात के कि Honorary Registrar पुराने Sub-Registrar से ज्यादा payment लेते हैं, इनका दर्जा honorary क्यों रखा गया है ?

Minister : They are not given any pay. They are paid only an honorarium.

श्री बल राम जी दास टंडन : Sub-Registrar को 250 रुपए मिलते थे लेकिन इनको 450--500 रुपए माहवार मिलते हैं। बावजूद इसके कि इन्हें honorary तौर पर रखने का क्या मतलब है ?

Revenue Minister : Well, I should say that some of these gentlemen are getting more, while some of them less. The maximum amount that is paid to them is Rs 5,000 per year. I may submit that our experience about the appointment of the Honorary Registrars has proved to be of an immense use. The income on this account has increased very much. The leakage of the revenue has been checked to a large extent. The previous officers , i.e., Tehsildars and Naib Tehsildars, used to get only Rs 15 per month as a sort of commission. Mostly, the work was done by the clerks and they were just signing the papers. These Honorary Registrars have done well.

कामरेड राम प्यारा : क्या Revenue Minister साहिब बताएंगे कि political sufferers को छोड़कर बाकी लोगों को जो remuneration pay की जा रही है क्या गवर्नमैंट ने कभी इस बात को जानने के लिए survey किया है कि इससे आधे remuneration पर भी लोग काम करने को तैयार हैं ?

Mr. Speaker : It is a question of opinion.

Revenue Minister : The question of survey does not arise, Sir.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या यह बात सही है कि जिन को Congress ticket नहीं मिला और जिन्हों ने election में Congress Party की इमदाद की, उन को Sub-Registrars बनाया गया है ?

Mr. Speaker : No please, this is no supplementary.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : मैं जनाब वज़ीर साहिब की तवज्जुह अमृतसर के Sub-Registrar की तर्फ दिलाना चाहता हूं।

Mr. Speaker : No please, this is not fair on the part of hon. Member.

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : यह जो Sub-Registrars लिये गये हैं, क्या इन में political sufferers भी हैं ?.

श्री अध्यक्ष : आप इस के मुतालिक अगर notice देंगे तो बताया जा सकता है।

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਜਿਸ ਸਬ-ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੁਛੋਗੇ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗਾ ਵੈਸੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਿਰਫ ਡੱਜਰ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਹੈ।

पण्डित मोहन लाल दत्त : क्या मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि एक पुराने ex-serviceman के लड़के को जो कि अंग्रेजों के वक्त में हवालदार लग

(पंडित मोहन लाल दत्त)
हुआ था इस लिए Sub-Registrar बना दिया क्योंकि वह अब Congress में शामिल हुआ है ।

श्री अध्यक्ष : यह Supplementary नहीं है। (This is no supplementary please.)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ political sufferer ਜਿਹੜਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਰਕਰ ਹੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ? ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ sub-registrars ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਏ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਲਏ ਗਏ ।

ਮੰਤਰੀ : Congress party ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਅਸਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ retirement ਦੀ age limit ਕੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਦੇ ਲਈ 60 ਸਾਲ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਲਮ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ ਜਿਹੜੇ ਵੀ appoint ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ rules ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਜਿਹੜਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸਬ-ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਇਕ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ M.L.A. ਲਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

Mr. Speaker : No please. This is no supplementary

GRANTS FOR RECLAMATION OF BANJAR LANDS IN DISTRICT HISSAR

*2277. **Shri Amar Singh** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(p) whether any amount was disbursed by Government as 'Grants' for reclamation of banjar lands in district Hissar during the years 1960-61 and 1961-62 ; if so, how much ;

(b) whether it is a fact that certain amount lapsed due to non-disbursement in time; if so, how much ?

Sardar Gurbanta Singh (a):—

First part	.. No
Second part	.. Does not arise

(b) Does not arise

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ reclaim ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ grant ਦਿੱਤੀ ਹੈ । 1961-62

ਵਿਚ ਵੀ reclaim ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ provision ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ budget ਵਿਚ subsidies ਯਾ grants ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਰਕਮ ਰੱਖੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ: ਜਨਾਬਿਆਲੀ ਇਹ grant ਯਾ subsidy ਦਾ ਏਥੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ loans ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਹੈ।

श्री जगन्नाथ: क्या वज़ीर साहिब यह बात बताएंगे कि हिसार के ज़िला में इतनी ज़मीन बंजर है मगर उस को ठीक करने के लिए कोई पैसा नहीं दिया जाता। इस की क्या वजह है ?

Mr. Speaker: It has no concern with this question please.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਏਥੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ grant ਨਹੀਂ loan ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਜਿਹੜੀ provision ਰੱਖੀ ਗਈ ਉਹ loan ਸੀ ?

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ: Hon. Member ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕੋਈ provision ਨਹੀਂ ਸੀ grant ਦੇਣ ਦੀ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: On a Point of Order, Sir, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ House ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਹੀ categorical ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ grant ਦੀ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਕੋਈ provision ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ Punjab on the March, 1963-64 ਕਢ ਕੇ ਵੇਖ ਲਓ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ loans ਦੇ ਕੇ ਵਸਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ Labourers ਨੂੰ grant ਦੇ ਕੇ ਵਸਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਹੀ ਹੈ।

Mr. Speaker: You can bring this to the notice of the Minister if there is any contradiction in it.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

UNAUTHORISED STAY IN QUARTERS AT LABOUR COLONY, PATIALA

540. Comrade Bhan Singh Bhaura: Will the Home Minister be pleased to state whether it is a fact that some unauthorised persons are putting up in the quarters of the Labour Colony, Patiala; if so, the action taken or proposed to be taken against them ?

Shri Mohan Lal: Yes. Ninteen persons have forcibly occupied the quarters without proper allotment orders from the Managing Committee. The matter has been taken up by the department with the Deputy Commissioner, Patiala.

COMPLAINTS AGAINST DOCTOR INCHARGE, CIVIL HOSPITAL, GOBINDGARH

541. Comrade Bhan Singh Bhaura: Will the Finance Minister be pleased to state whether he has recently received any complaint against the Doctor, Incharge, Civil Hospital, Gobindgarh; if so, the details thereof ?

The remaining Unstarred Questions having been received late from the Government have been printed at the end of this Debates as 'Annexure',

Dr. Gopi Chand Bhargava : Yes, Sir. A copy of the complaint of Shri Zulfi Ram, Peon, received recently is placed on the Table of the House.

To

1. Under-Secretary, Vigilance.
2. Chief Minister, Punjab.
3. Health Minister, Punjab.

Subject.—Complaint against Dr. Gurumukh Singh, Incharge, Civil Hospital, Gobindgarh, district Patiala.

Sir,

With due respect I beg before your honour to allow me to narrate my painful story to your goodself.

2. On 29th November, 1962, I went to Civil Hospital, Gobindgarh, district Patiala, in order to get my brother-in-law admitted in the said Hospital, who was suffering from some sort of mental disease. It is an open secret in the Hospital and in the whole town that every patient who comes to the Hospital is compelled to pay "NAZARANA" of Rs 10 to Dr. Gurmukh Singh, Rs 5 to his compounder and Rs 3 to the concerned Nurse, over and above the fee prescribed by the Government for the admission of the new patient in the Hospital. Each patient is also made to pay Rs 5 in addition to the admission fee of Rs 2.25 nP. and this money is shared by staff, and no receipt is given for it. I being a poor peon, with meager pay, could not afford to pay the above-mentioned extra payments beyond the admission fee to the Dr. and his staff. Out of this grudge the said doctor and his staff planned to harass me in a novel way. He made an old lady, and attendant of one of the patients of that Hospital to falsely complain that the undersigned had stolen Rs 10 of hers. Accordingly on 4th December, 1962, the doctor and his staff came to me and started insulting and abusing me for nothing. So much so he actually slapped me and hit me with his boots in the presence of all men in the Hospital. At the same time, he ordered me to leave the Hospital at once. Thus, I was compelled to leave the Hospital and had to come back to Chandigarh leaving my brother-in-law, i. e., the Mental patient (Shri Sobha Ram) alone in the Hospital. So, Sir, this is the high handedness of a big officer of the State who harasses and insults poor like me. This only confirms that not only that a poor man can not get any treatment in Government Hospitals but even his honour is not safe. All my assurances and entreaties to the Doctor that I had come all the way from Chandigarh to get a relative treated and not to indulge in stealing a paltry sum of Rs 10.00 fell on the deaf ears. Sir, I am an honourable ex-military man and would prefer to starve, rather than steal and degrade myself. Further, I was even ready to face any police investigations to satisfy the Doctor of my bona fides. I have now been serving in the Secretariat and all the officers with whom I have worked can bear testimony of my integrity.

3. Eversince the afore-mentioned happening I am finding it difficult to compose myself. At the same time being a poor peon, I cannot do any thing against this act of high handedness except to knock at your doors for seeking justice and redress.

4. In the end, I request that an enquiry be made in the matter and the said Doctor (Shri Gurmukh Singh) be dealt with suitably. The practice of taking bribe by him from every patient who comes for admission in that Hospital can very easily be proved by conducting a Secret raid/enquiry against the said doctor.

Hoping for early justice.

Yours faithfully,
(Sd.) (Zulfi Ram),

Peon,
Vigilance II Branch,
Punjab Civil Secretariat,
Chandigarh.

Dated the 7th December, 1962.

COMPLAINTS AGAINST THE STAFF POSTED AT HEADQUARTERS OF THE TRANSPORT DEPARTMENT

625. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Chief Minister be pleased to state whether the Provincial Transport Controller, Punjab, Chandigarh, has received any complaints from the public against any of the officers/officials of the Headquarters' office at Chandigarh from 1st January, 1962, to 31st December, 1962; if so, against whom and by whom with the dates in each case, nature of complaint together with the action, if any, taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. There were two complaints in the form of Press Reports against the following officers/officials making allegations of corruption :

(1) Shri Gian Chand , E.A.T.C (S&C).
(2) Shri Kasturi Lal, Investigation Officer.
(3) Shri Manohar Lal Gupta, Stenographer to A.I.G.(T).

The complaint, dated the 4th May, 1962, against Sarvshri Gian Chand and Kasturi Lal was from the Chief Editor, Transporter's Gazette Weekly, Delhi. This complaint was enquired into by the Transport Department and was found to be baseless.

The complaint against Shri Manohar Lal Gupta, appeared as Press Report in "Naya Bharat, Pathankot", dated 12th July, 1962, and an enquiry is being conducted by the Vigilance Department.

PASSENGERS TAX.

698. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state—

(a) the total amount of Passengers Tax received from all the Private and State-owned bus services working in Amritsar District for the years 1960-61, 1961-62 and 1962-63, Bus-Company-wise and year-wise ;
(b) the number of challans made for non-compliance of Passengers Tax Cess Rules against Sandhu Bus Service (both A and B groups), Amritsar, in the years 1960-61, 1961-62, and 1962-63 and the result thereof ?

Shri Ram Saran Chand Mittal : (a) —

Serial No.	Name of the Transport Company	Amount of Passenger Tax Received Year-wise		
		1960-61	1961-62	1962-63 (up to 31st January, 1963)
		Rs nP.	Rs nP.	Rs nP.
1	Punjab Roadways, Amritsar ..	12,24,272.95	15,29,909.89	16,46,843.60
2	Rohtak District Transport Co-operative Society	1,11,075.92	97,526.85	89,320.01

(Minister for Excise, Taxation and Capital)

Serial No.	Name of the Transport Company	Amount of Passenger Tax Received Year-wise		
		1960-61	1961-62	1962-63 (upto 31st January, 1963)
				Rs nP.
3	New Suraj Transport Company	75,754.50	93,326.05	91,285.79
4	New United Transport Company, Private Ltd., Amritsar	61,588.76	59,398.32	61,022.50
5	Amritsar-Pathankot Operators Union	4,979.54	5,142.88	5,381.92
6	Shahkot Transport Company ..	2,192.96	11,310.70	11,191.32
7	Nishat Malwa Bus ..	27,121.18	27,909.92	30,778.22
8	Azad Transport Company ..	57,659.62	55,270.65	52,253.16
9	District Transport Co-operative Society	59,618 70	64,445.99	62,846.94
10	Punjab Transport Co-operative Society	68,118.08	66,882.48	61,516.46
11	New Pier Transport Company ..	59,795.31	60,985.97	53,110.12
12	Randhawa Transport Company	55,821.20	58,719.09	58,053.51
13	Amritsar-Majha Frontier Co-operative and New Majha Transport Company	1,24,083.27	1,29,945.60	1,18,128.57
14	Kishan Workers Co-operative So-Society	53,280.68	49,782.74	40,335.27
15	Sandhu Bus Service	27,053.62	5,488.10	(Route permits were cancelled with effect from 14th June, 1961)
16	Sandhu Roadways ..	(Came into existence with effect from 15th June, 1961)	19,775.26	17,107.00
17	Sandhu Transport Company (Private) Ltd.,	Ditto	25,596.12	27,224.14

(b) Number of challans made for non-Compliance of passenger tax rules against Sandhu Bus Service (Both A& B Groups) Amritsar in the year 1960-61, 1961-62 and 1962-63 and the result thereof is as under:

Serial No.	Name of the Company	Year			Results
		1960-61	1961-62	1962-63	
1	Sandhu Bus Service	533	98	(Route permits were cancelled with effect from 14th June, 1961)	All the complaints were lodged in the courts. Out of these 30 challans have been disposed of imposing a fine of Rs 440/- by the court. Rest are still pending
2	Sandhu Roadways	(Came into existence with effect from 15th June, 1961	78	58	Complaints have been lodged in the court and are still pending
3	Sandhu Transport Company (P) Ltd., Amritsar	Ditto	24	26	Ditto

LOANS GRANTED TO CULTIVATORS IN HISSAR DISTRICT

793. Shri Amar Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total amount of outstanding loans given to the cultivators from time to time in Hissar District as they stood on 31st January, 1963 together with the total amount of said loans recovered from them from Ist April, 1962 to 31st January, 1963

(b) the total amount of arrears still to be recovered ;

(c) the names of the loanees in Hissar district, tehsilwise, against whom loans amounting to Rs 5,000 or more are still outstanding?

Sardar Ajmer Singh :(a) (i) Rs 15,30,706.

(ii) Amount realised from Ist April, 1962 to 31st January, 1963.—Rs 16,42,825.

(b) Rs 12,29,914.

(c)

Tehsil	Name of the loanee	Amount
Hansi ..	Shri Dalip Singh, Pleader ..	21,280
Hissar ..	Shri Moola Ram of Kali Rawan ..	6,000

(Minister for Reve ue)

Fatehabad	.. Shri S.N. Kapur of Hajrav Kila	..	6,000
	Shri P.N. Kapur of Hajrav Kila	..	6,000
Sirsa	.. Shri Ishawar Chand of Ghinoor	..	5,175
	Shri Ram of Seharwala	..	9,000
	Shri Harnam Singh of Khajan Khera	..	6,000
	Shri Kapur Singh of Khajan Khera	..	5,000
	Shri Gurdev Singh of Ram Nigran	..	6,000
	Shri Balbir Singh of Chak Aradana	..	6,000
	Shri Karnail Singh of Nangla	..	6,000
	Shri Pokhar Ram of Senpal	..	9,000

MINIMUM RATES OF WAGES FIXED FOR EMPLOYEES OF PRINTING PRESSES

810. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to revise the minimum rates of wages fixed in the year 1958 in respect of workers employed in the Printing Presses in the State, if so, when ?

Shri Moha n Lal : Yes. The Government has decided to revise the minimum rates of wages in respect of employment in private presses An Advisory Committee is being constituted by the Government under section of the Minimum Wages Act for advising the Government to revise and refix minimum rates of wages in this employment.

LETTER FROM TRADE UNION COUNCIL, PATIALA

811. Comarde Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state whether the Laour Officer, Patiala has recently received a copy of the letter written by the Trade Union Council, Patiala to the Employer's Association, Patiala, if so, the action, if any, taken by him in matter ?

Shri Mohan Lal : Yes.The workers, through the Trade Union Council, Patiala had expressed their willingness to work overtime for additional production. The management of various factories were proached by the Labour Officer to accept the offer of the workmen, but due to non-availability of electric power after normal working hours viz. 5.00 p.m. the managements could not avail of the opportunity. The proposal of running factories after a normal break of the day's work was not considered economical by the employers.

PANJAVA-JANDWALA-AZANWALA DISTRIBUTARY OF SIRHIND CANAL

829. Shri Satya Dev : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether it is a fact that Panjava-Jandwala-Azanwala Distributary of Sirhind Canal remained closed from 1st October, 1962 to 17th October, 1962, if so, the reasons therefor together with the extent of damage, if any, caused to the crops due to the said closure and also the steps, if any, proposed to be taken in this connection ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Panjava Distributary, Jandwala and Azanwala Minors remained closed from 7th October, 1962 to 16th October, 1962 only because their feeding channel Sirhind Feeder was cut and closed down in order to provide a passage for unprecedented flood water.

(b) No damage to the crops was caused by this short and forced closure, hence, the question of taking any action in this behalf does not arise.

FAZILKA TO HINDUMALKOT ROAD

830. Shri Satya Dev : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state—

(a) the total mileage together with the estimated cost of the road proposed to be constructed from Fazilka to Hindumalkot ;

(b) the time by which the work on the said road is proposed to be started together with the target date of its completion and also the names of the villages proposed to be served by the said road?

Sardar Darbara Singh : (a) —

Total Mileage .. 16

Estimated cost .. Rs 13.00 lacs

(b) *Part (i)*.—During the current plan period subject to availability of funds. It is very difficult to fix the target date of its completion in view of the uncertain position on account of National Emergency.

Part (ii).—

1. Skain
2. Hijke
3. Rupnagar
4. Dulakedare
5. Shatriwala
6. Tilamwali
7. Bandiwala
8. Chaanwala
9. Audian
10. Shareshwala.

COLLECTIONS TOWARDS SMALL SAVINGS FUND

841. Sardar Kulbir Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total amount of Small Savings Fund as on 1st January, 1956 according to opening balance ;

(b) the amount so collected by the Government during the years 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961 and 1962 respectively ;

(c) the amount withdrawn by the depositors during each of the years referred to in part (b) above ;

(d) the total amount paid as commission to the commission agents during each of the years referred to above ;

[**Sardar Kulbir Singh**]

(e) the list of the commission agents with full address in district Amritsar ;

(f) the total amount collected during each of these years by each agent ;

(g) the total amount paid to each of them as commission from 1st January, 1956 to 31st December, 1962 per annum ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) There is no Fund under the Small Savings Scheme but the collections under Small Savings Securities as stood on 1st January, 1956 were Rs 15,86,52,378.

(b), (c) & (d) : The requisite information is given below: —

Year	Amount collected	Amount withdrawn	Commission paid
	Rs	Rs	Rs
1956 ..	21,54,99,181	14,61,79,181	1,28,853.00
1957 ..	25,77,57,000	17,74,98,000	1,90,575.00
1958 ..	29,98,91,041	24,44,68,773	3,47,005.73
1959 ..	30,66,01,875	26,94,59,324	4,84,315.55
1960 ..	34,22,21,205	29,31,13,538	5,10,027.52
1961 ..	34,61,90,660	29,38,97,090	4,04,377.70
1962 ..	34,41,72,878	30,45,02,757	4,32,839.35

(e), (f) and (g) : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained from it.

ARREARS OF TACCAVI LOANS IN VILLAGE MARGINDPURA, TEHSIL PATTI

842. Sardar Kulbir Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total amount of arrears of Taccavi loans against the loanees of village Margindpura, tehsil Patti, district Amritsar uptil now ;

(b) what steps have so far been taken for the recovery of the arrears referred to in part (a) above and with what result ?

Sardar Ajmer Singh : (a) Rs 1,1307.85 nP.

(b) Whole of the amount mentioned in part (a) is under suspension on account of floods and hence the question of taking steps for recovery does not arise.

SHORT NOTICE QUESTION AND ANSWER

EXEMPTION GRANTED TO GOLDSMITHS FROM REALISATION LEVIED UNDER THE PUNJAB PROFESSIONS, TRADES, CALLINGS AND EMPLOYMENTS TAXATION ACT, 1956

***2958. Shri Balramji Dass Tandon :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

10.00 a.m.

(a) whether Government have taken any decision to exempt goldsmiths as a class from the realisation to be made under the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation Act, 1956 ; if so, when ; ,

(b) whether any instructions to this effect have also been issued to the Treasury Officers in the State ; if so, when ?

Shri Mohan Lal (Home Minister): (a) 1*st part.*—No, Sir.

2*nd part.*—Does not arise.

(b) Does not arise.

श्री बलराम जी दास टंडन : क्या Home Minister साहिब बताएंगे कि उस दिन जो चीफ मनिस्टिर साहिब ने एक सवाल के जवाब नें बताया था कि सरकार goldsmiths को इस tax से exemption देने के बारे में गौर कर रही है क्या यह हाउस उन के जवाब पर विश्वास करे या आप के जवाब को ठीक समझा जाना चाहिए ?

श्री अध्यक्ष : इन्हों ने जवाब में यह कहा है कि गर्वनमैंट ने इस बारे में कोई step नहीं लिया। (In his reply he has stated that the Government have not taken any steps so far in this respect.)

श्री बलरामजी दास टंडन : उस दिन चीफ मनिस्टिर साहिब ने कहा था कि सरकार इस बारे में सोच रही है कि goldsmiths को क्या २ relief दिए जाएं। लेकिन Home Minister ने कह दिया है कि वह इस बारे में कोई कदम नहीं उठा रही है। अभी अगर इन्हों ने फैसला नहीं किया था कि उन को क्या २ relief दिया जाए तो इस बारे में कह देते कि अभी under consideration है।

गृह मन्त्री : जहां तक Professions, Trades, Callings and Employments Taxation Act का सम्बन्ध है उस के तहत किसी profession को profession के तौर पर exemption नहीं दी जा सकती। इस के तहत सिर्फ Armed Services को इस tax से exemption हासिल है जिस के लिए Act में provisions की हुई है। बाकी को individual cases के तौर पर examine कर के treat किया जा सकता है।

श्री बलरामजी दास टंडन : जैसा कि मिनिस्टर साहिब जानते हैं कि सभी के सभी Goldsmiths are out of job तो इस में individual basis पर treat करना क्या जायज मालूम देता है ?

मन्त्री : पहले हिस्से को मैं तसलीम करने को तैयार नहीं हूं कि सारे Goldsmiths out of job हो गए हैं लेकिन इतना कह सकता हूं कि जो भी Goldsmiths individual के तौर पर इस के मुताबिक apply करेगा उस का case इस act के तहत जरूर consider किया जाएगा।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि क्या इस बारे में तमाम Treasury Officers को instructions जारी कर दी गई हैं कि जो goldsmith बेकार हो गए हैं उन को इस tax से exemption दे दी जाए ?

मन्त्री : इस तरह उन्हें कोई separate instructions issue करने की ज़रूरत नहीं है क्योंकि वैसे भी उन का यह फर्ज़ है कि यह tax सिर्फ उन पर लगाया जाए जिन पर यह लागू हो सकता है। हरेक Treasury Officer उस case को अच्छी तरह से consider कर के उस के बारे में कोई फैसला करेगा।

श्री बलरामजी दास टंडन : नहीं यह बात नहीं। मैं ने ठीक कहा है कि तकरीबन सारे के सारे goldsmiths out of work हो गए हैं। Home Minister साहिब ने जो यह कहा है कि सभी के सभी goldsmiths बेकार नहीं हुए इस के बारे में मैं इतना तो कह सकता हूं कि एक या दो per cent को छोड़ कर बाकी सभी के सभी unemployed हो गए हैं। इस लिए मिनिस्टर साहिब ने जो कहा है कि उन के cases individual तौर पर examine किए जाएंगे। मैं कहता हूं कि जब एक या दो per cent आदमी बेकार न हुए हों बाकी सब हो गए हों तो वह सारी class ही बेकार समझी जानी चाहिए। इसलिए मैं पूछना चाहता हूं कि क्या as a class, goldsmith को इस tax से exemption देने के लिए क्या कोई instructions जारी की गई हैं ?

मुख्य मन्त्री : जब वह Treasury Officer को यह कहेंगे कि अब हमारा काम नहीं रहा, हम बेकार हो गए हैं तो यह Treasury Officer के लिए काफी होगा कि अपनी तसल्ली कर के उन को tax से exempt कर दे।

श्री बलरामजी दास टंडन : सवाल यह है कि इस साल जो tax उन पर लगाया गया है वह 1962-63 के लिए लगाया जा रहा है जिस की अब उन से realisation हो रही है। इस लिए मैं पूछना चाहता हूं कि वह बेकार तो अब हुए हैं और पिछले period का tax देने की हालत में नहीं हैं तो क्या उन को इस के लिए tax से exempt किया जाएगा ?

Chief Minister: Let them apply.

कामरेड राम किशन : क्या Home Minister साहिब या Chief Minister साहिब फरमांएगे कि यहां पंजाब के अन्दर जिस तरह के सारे देश के अन्दर Goldsmiths या उन के साथ connected जो आदमी बेकार हुए हैं उन की बेकारी को मौजूदा हंगामी हालात के पेशे नज़र गवर्नमैंट की यह policy है कि बेकारी को खत्म किया जाए, तो इस की अपनी इस policy के तहत क्या यह ज़रूरी समझती है कि उन लोगों को कोई रोज़गार दिया जाए ?

गृह मन्त्री : इस के मुताबिक मैं ने पहले भी वाज़ेह कर दिया है कि गवर्नमैंट चाहती है कि वे लोग किसी न किसी रोज़गार में लग जाएं। इस लिए, मैं यह assure कराता हूं कि उन्हें rehabilitate होने में गवर्नमैंट जितनी भी उन की मदद कर सकती है वह करेगी। उन को loans की शक्ल में जितनी भी मदद हमारी policy के तहत दी जा सकती होगी दी जाएगी।

कामरेड राम किशन : Home Minister साहिब ने फरमाया है कि वह goldsmiths की और कोई काम करने में मदद करने को तैयार हैं। तो क्या वह फरमाएंगे कि अगर goldsmiths कोई ऐसी industry शुरू करते हैं तो उन्हें क्या उस के लिए raw material और loans वगैरह उन्हें सरकार की तरफ से दिए जाएंगे जैसा कि industrialists को देने की इस की policy है ?

गृह मंत्री : इस बारे में अर्ज है कि जहां तक गवर्नमेंट के sources हैं, जो इसकी limitations हैं और मजबूरियां हैं उन्हीं के मुताबिक ही यह उन की मदद कर सकती है। अगर कोई raw material नहीं मिल सकता तो वह गवर्नमेंट कहां से इन्हें दे सकेगी ।

मुख्य मंत्री : उन के बारे में यह नहीं सोचा जाएगा कि वे पहले यह काम नहीं करते थे We can make a special examption in their case. Let them apply

कामरेड राम किशन : क्या Home Minister साहिब फरमाएंगे कि goldsmiths अगर कोई industry लगाएं तो Government उन की मदद करने के लिए तैयार होगी । मौजूदा सूरते हाल यह है कि raw material वगैरा नहीं मिल रहा । इस बात के पेशेनज़र अगर वह industry लगाएं तो क्या Government उन को loan और raw material देने का वायदा करती है ।

गृह मंत्री : हमारे जो resources हैं ; जो limitations हैं उन के मुताबिक ही Government उन की मदद कर सकती है। अगर Raw material नहीं मिलेगा तो Government उन को कहां से देगी ।

मुख्य मंत्री : उन को help करते वक्त हम यह नहीं सोचेंगे कि वह पहले उस industry का काम करथे थे या नहीं ।

OBSERVATIONS BY THE SPEAKER

Mr. Speaker : Unfortunately, once again I have to perform a painful duty.

An hon. Member of this House yesterday (12th March, 1963) in the course of his speech during the general discussion of the Budget made a number of remarks which were extermely in bad taste. He made a frontal attack on a Member of the Council of Ministers and even though he was called to order a number of times, he persisted. The hon. Member is a Leader of a Group and I expected, as I am confident, the House did, too, a speech full of restraint and statements made with a sense of responsibility but both, the House and I, were utterly disappointed, because far from being restrained or responsible, it was a specimen of unbridled licence. What he said should have been said on a substantive motion, and not in the oblique manner in which it was done, in a speech on the Budget. Hon. Members, we have framed certain Rules for the guidance of our conduct in the House to follow the path of democracy that we have chosen and if we ignore them what lead can we give to the people whom we represent and what democracy

[Mr. Speaker]

can we further ? I must inform the House that conduct such as the one we had the misfortune to experience yesterday cuts at the roots of our way of life. I have said all this out of deep distress. But I hope that hon. Members who take part in this discussion now will do so keeping constantly in mind the high dignity that attaches to this House and the High responsibility that they have to discharge.

PRESENTATION OF THE REPORT OF THE PUNJABI REGIONAL COMMITTEE ON THE PUNJAB DEVELOPMENT OF DAMAGED AREAS (VALIDATION) BILL 1963

Chairman, Punjabi Regional Committee (Principal Rala Ram) Sir, I beg to present the Report of the Punjabi Regional Committee on the Punjab Development of Damaged Areas (Validation) Bill, 1963 .

GENERAL DISCUSSION ON THE BUDGET (RESUMPTION)

Mr. Speaker : The House will now resume discussion of the Budget. Shrimati Chandrawati was on her legs when the House adjourned yesterday (12th March, 1963) .

श्रीमती चंद्रावती (दादरी) : स्पीकर साहिब, मैं कल अर्ज़ कर रही थी कि जो पुलिस के छोटे कर्मचारियों की तन्खाह बढ़ाई अगई है यह बड़ा अच्छा किया गया है और इस के लिए मैं सरकार को बधाई देती हूं । और इन से सिफारिश भी करती हूं कि दूसरे छोटे कर्मचारियों की तनखाहें भी इसी तरह से बढ़ाई जाएं । इस से एडमिनिस्ट्रेशन की जो मशीनरी है उस की कोरप्शन दूर हो सकती है । इस के साथ ही हम सभी जानते हैं कि उन की ज़िम्मेदारी ज्यादा है मगर तन्खाह कम है । यदि हम उन की तन्खाह बढ़ाते हैं तो उन का उत्साह भी बढ़ता है और वह अपने काम में मन लगाते हैं ।

इसके साथ ही सरकार फौजी भाइयों के कुटुम्बों की जिस विशाल हृदयता से सहायता दे रही है उस के लिए भी मैं इन को, बधाई देती हूं । पंजाब सरकार ने डिफैंस के काम में सारे ही देश को लीड दी है, इस के लिए भी यह बधाई की पात्र है । इसी सम्बन्ध में मैं एक बात और कहना चाहती हूं और वह यह कि जितना चन्दा आया है उस का बहुत बड़ा भाग गरीब भाइयों ने अपनी मर्ज़ी से दिया है और उन बेचारों ने देश के संकट को सामने रखते हुए अपनी ताकत से भी बढ़कर दिया है । मगर यह अफसोस की बात है कि इस सूबे के रहने वाले अमीर लोगों ने जैसी कि उन की खसलत है वह इस संकट के समय में आगे नहीं आए और जितने वह इस संकट के समय में देश के काम आ सकते थे, नहीं आए । बल्कि चीजों की कीमतें बढ़ाने की फिक्र में रहे । देश उनके कारनामे को याद रखेगा ।

Mr. Speaker : The hon. Lady Member should please avoid casting aspersions as it is not proper to cast general aspersions.

Shrimati Chandrawati : I am sorry for that.

लेकिन इस सिलसिले में इतना कहना चाहती हूं कि जिन लोगों ने वालेन्टैरीली चन्दे दिये हैं और इस दिशा में जो सरकार ने काम किया है उसके लिए मैं इन को वधाई देती हूं।

इस के बाद मैं फ्लड कन्ट्रोल की बात करना चाहती हूं विशेषकर उस प्रोवियन का जो कि इस साल के बजट में सिंचाई मन्त्री जी ने फ्लडज़ को रोकने के लिए किया है। यह संकट ऐसा है जो कि आये साल हमारे देश में आता है और लाखों रुपये की किसानों की फसलों को बरबाद करता है, हरी भरी खेती को वीरान कर जाता है। इस तबाही से सूबे को बचाने के लिए सिंचाई मन्त्री जी ने जो काम किए हैं उन के लिए मैं इन को बधाई देती हूं। मगर इसी सम्बन्ध में मैं इन का ध्यान अकाल पीड़ित इलाकों की तरफ भी दिलाना चाहती हूं। महेंद्रगढ़ ज़िले में, रोहतक के कुछ भाग में और हिसार ज़िले में आए साल अकाल पड़ता है परन्तु यह देख कर खेद होता है कि ऐसे अकाल पीड़ित लोगों की सहायता के लिए उन को किसी प्रकार का काम दिलाने के लिए कोई प्रोवीयन नहीं किया गया। मैं आप के द्वारा इन का ध्यान इस बात की तरफ दिलाना चाहती हूं कि उन लोगों को रोज़गार की बड़ी कठिनाई रहती है, उन का गुज़ारा नहीं होता। जिन लोगों के लड़के फौज में भर्ती होते हैं उन को तो किस तरह से रोटी मिल जाती है मगर दूसरों को तो और भी मुश्किलें पेश होती हैं। वहां पर तो पीने का पानी भी नहीं मिलता। वहां पर अकाल को रोकने और उन लोगों को धंधा दिलाने का इन्तज़ाम किया जाना चाहिए ताकि उन लोगों की रोटी और कपड़े का प्रबन्ध हो। हमारे यहां जो डैज़र्ट कन्ट्रोल की स्कीम चलती है वह तो केवल नाम मात्र ही है। हालत यह है कि राजस्थान से रेत बढ़ता चला आ रहा है। कुछ को तो पहाड़ ने रोक रखा है और बाकी में जंगल लगाने की स्कीम है। वहां पर जंगल तो कहीं नज़र नहीं आता। हां, अब तक किसानों की मुश्किलात ज़रूर बढ़ गई हैं। उन का कोई पशु अगर उस इलाके में चला जाता है तो उन पर जुरमाना लग जाता है। नतीजा यह है कि वहां पर जो घास होता है वह भी किसी काम नहीं आता और पेड़ वहां कोई नज़र नहीं आता। इस बारे में मैं यह कहना चाहती हूं कि यह जो पेड़ पौदे लगाने का धंधा है यह अगर पंचायतों को दे दिया जाए तो वह इस काम को ज़्यादा अच्छी तरह से कर सकते हैं क्योंकि उनका इस मे उनका अपना इन्ट्रैस्ट होता है। एक दो गांव में तो लोगों के मकान रेत के नीचे दब गए हैं और उस ज़रखेज़ ज़मीन में टिब्बे बढ़े चले आ रहे हैं।

अध्यक्ष महोदय, मैं एक दो और बातें आप के द्वारा हाउस में रखना चाहती हूं। एक तो यह कि इस बजट में जहां प्राइवेट सैक्टर की इन्डस्ट्री का काफी ध्यान रखा गया है, वहां पब्लिक सैक्टर और कोआपरेटिव सैक्टर की तरफ कम ध्यान दिया गया है। यह ठीक नहीं, इन सैक्टों की तरफ भी पूरा पूरा ध्यान देना चाहिए।

पंचायतों के विषय में मैं इतना अर्ज करना चाहती हूं कि इन के लिए कोई अलग से फंड नहीं रखे गए। इस से यह होगा कि यह भली प्रकार अपना काम नहीं कर पाएंगी और इस तजरुबे को सफलता नहीं मिलेगी। पंचायतों की सफलता इतनी

[श्रीमती चंद्रावती]

पंचायतों पर स्वयं निर्भर नहीं करती सरकार पर निर्भर नहीं करती जितनी कि इन की मशीनरी और इस के माली हालत पर डिपैंड करती है। इन के पास पर्याप्त धन न होने से यह असफल रहेंगी तो जो रीऐक्शनरी ऐलीमैंट हैं वह फतवा देगा कि यह प्रयोग असफल रहा। इस लिए यह बात अत्यन्त आवश्यक है कि इन को अलग से पैसा दिया जाए।

हमारे जो पटवारी हैं इन का किसानों से सीधा सम्बन्ध है। बल्कि यह कहा जाता है कि किसान की जान पटवारी की मुट्ठी में रहती है। उस के लिखे के आधार पर ही फाइनैंशल कमिश्नर भी फैसला देता है। हर चीज उसी के पास पहुंचती है। इस तरह से उस के पास बड़ी ज़िम्मेदारी का काम है। और यह बात बड़ी जरूरी है कि कुरप्शन को दूर करने के लिए उस की तन्खाह बढ़ाई जानी चाहिए। इस के साथ ही साथ यह भी किया जाना चाहिए कि पटवारियों के ऊपर वहां की पंचायत का कन्ट्रोल होना चाहिए। इस से ज़्यादा अच्छा काम होने लगेगा।

टैक्सिज़ बारे मैं यह कहना चाहती हूं कि हम यह जरूर चाहते हैं कि पब्लिक टैक्स माइंडिड बने। इस बार जो लग्ज़री गुड्ज़ और ऐंटरटेनमैंट टैक्स जो बढ़ाए गए हैं और जिन से 25 लाख रुपया और 7 लाख रुपया सरकार को और आमदनी होने की आशा है हम उस का स्वागत करते हैं। मगर साथ ही यह भी कहना चाहती हूं कि 90 लाख रुपए का जो टैक्स किसानों पर लगाया गया है इस से किसान दब जायंगे। हमारा सूबा एक कृषि प्रधान सूबा है और यह जो टैक्स लगाया गया है इस का इस की इकौनोमी पर बड़ा असर पड़ेगा। इस के कारण किसान कम बोएगा। नतीजा यह होगा कि यहां की पैदावार कम हो जायगी। मैं आप के द्वारा यह बात अर्ज़ करना चाहती हूं जो शख्स कपड़ा बनाता है उस को हक है कि उस का दाम भी आप ही लगाए, जो जूता बना कर बेचता है उस को भी हक है कि वह अपने माल का दाम आप लगाए मगर एक किसान है कि जो अपने माल की कीमत अपनी मर्ज़ी से नहीं लगा सकता। (तालियां) वह अनाज पैदा करता है और देश का भरण पोषण करता है। ऐमरजैंसी हो तो फौज में भरती देता है मगर जो अनाज वह पैदा करता है उस की कीमत आप नहीं लगा सकता। होता यह है कि जब वह अनाज बेचता है तो सस्ते भाव उस का माल जाता है मगर जब उसे जरूरत पड़ती है तो महंगे भाव उसे मिलता है। इस का इलाज होना चाहिए। मण्डी में अनाज की कीमत कम नहीं होनी चाहिए। वरना वह तो अनाज पैदा ही क्यों करेगा। इस तरह अरबों रुपया हमें विदेशों को अनाज मंगाने के लिये देना पड़ेगा। फ़ौरेन ऐक्सचेंज पर इस का बड़ा भारी असर पड़ता है। आज हमारा सूबा सारे भारत की ग्रेनरी समझा जाता है वह बात भी खत्म हो जायगी। इस लिये अगर हम अपने किसानों को बढ़ावा न देंगे तो हमारे सूबा का नुक्सान होगा और उस के साथ साथ देश का भी नुक्सान होगा। मैं स्पीकर साहिब, एक बात सिर्फ अर्ज़ करना चाहती हूं और वह है बिजली की दरों के बारे में। यह ठीक है कि संकट काल है और उसकी दरें बढ़ा दी जाएं लेकिन खेती की पैदावार बढ़ाने वाले साधनों के लिए जैसे ट्यूबवैल्ज़ के लिए, पम्पिंग सैट के लिए जो

दरें हैं वह कम होनी चाहिए। क्योंकि बढ़ी हुई दरों के कारण किसान की हालत पर बड़ा असर पड़ता है।

यहां पर जो कुएं हैं उनमें 15 फुट पर भी पानी आता है लेकिन हमारे इलाके में 50 फुट से नीचे भी जा कर पानी निकलता है। जब पानी की गहराई में इतना फर्क हो तो फिर दोनों जगहों के लिए एकसे रेट्स कैसे उचित ठहराए जा सकते हैं। इससे किसानों को हार्डशिप होती है। इसलिए मैं बिजली के वज़ीर साहिब को यह सिफारिश करती हूं कि हमारे यहां के किसानों की हालत का जायज़ा ले कर और उनकी ज़रूरतों को मद्देनज़र रख कर बिजली की दरों को कम करना चाहिए।

अब मैं आपका ध्यान ऐग्रीकल्चर की तरफ दिलाना चाहती हूं। जो लोग चना और बाजरा की पैदावार करते हैं उनको इम्प्रूव्ड टाइप का सीड नहीं मिलता। इस लिए चने की और बाजरे की पैदावार अधिक नहीं हो पाती। इस लिए इनके इम्प्रूव्ड सीड्ज़ की तरफ ध्यान दिया जाना चाहिए। और उस इलाके की पैदावार का सर्वे होना चाहिए और किसानों को वक्त पर इम्प्रूव्ड किया हुआ सीड मिलना चाहिए।

एक बात और मैं कहना चाहती हूं वह यह कि डिस्ट्रिक्ट महेन्द्रगढ़ में जहां लोगों का और कोई धंधा नहीं है सिर्फ खेती ही पर निर्भर करते हैं वहां पर कोई इंडस्ट्री शुरू करनी चाहिए। वहां पर लोग हज़ारों मन गोबर जला डालते हैं। इस तरह वह बेहतरीन खाद बेकार हो जाती है। अगर उसके लिये गैस प्लांट लगाया जाए तो उसकी यूटीलिटी बढ़ सकती है।

तहसील दादरी जहां पर कि सबसे ज़्यादा सैनिक भरती किए जाते हैं तो वहां पर सैनिक स्कूल होना ज़रूरी है। तहसील दादरी फोजी भर्ती के हिसाब से हिन्दुस्तान में इस दृष्टि से दूसरे नम्बर पर आती है। तो इस तरफ ज़रूर ध्यान दिया जाना चाहिए और सैनिक स्कूल खोला जाना चाहिए।

अब मैं एनीमल हस्बैंड्री के सिलसिले में कुछ अर्ज़ करना चाहती हूं। हमारे देश में पशुओं की नस्लें अच्छी करने के लिए बढ़ावा दिया जा रहा है तो यहां पर भी हमारे इलाके में भी बढ़ावा देने की ज़रूरत है। जब सारे हिन्दुस्तान में हमारे पशुओं की नस्ल अच्छी है तो और नुमायशों में हमारे यहां के पशु अव्वल नम्बर लेते रहे हैं। और दूध देने वाले पशुओं पर खास ध्यान देने की ज़रूरत है। इस तरफ सरकार को खास ध्यान देते हुए हमारे इलाके की तरफ ध्यान देने की ज़रूरत है और जो गाए हैं, भैंसें हैं उनकी उन्नति करना लाज़िमी है। (घंटी)। बस स्पीकर साहिब, मैं आप का धन्यवाद करती हुई अपना स्थान ग्रहण करती हूं।

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੜਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਬਜਟ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਣੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਬੜੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ, ਜਦੋਂ ਸੰਕਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। Second World War ਵਿਚ U.K. ਵਿਚ emergency ਆਈ ਸੀ। ਸਭ patriotic nationals ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਜਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਸੀ, ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹਿਸਾ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਬਜਟ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ। Economic statistics ਅਨੁਸਾਰ

[ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਟ ਸਿੰਘ]

ਜੇ direct ਟੈਕਸ ਲਾਉਣੇ ਪੈਣ ਤਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਲਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਉਠਦਾ ਹੈ ਉਹ taxes ਨੂੰ criticise ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ unpatriotic act ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਹਰ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਾਸਤੇ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ war effort ਨੂੰ ਚਲਾਇਆ ਸੀ। ਅਜ ਓਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਜਟ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਛ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਹਰਿਆਣੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਦਾ ਵਿਤ-ਕਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ develop ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀ-ਦੀਆਂ। Independence ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ development ਵਲ ਜਿੰਨਾ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਵਲ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ B.D.O ਰਹਿ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਓਥੇ ਸੋਹਨਾ Lift ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਬਣੀ ਹੈ, ਰੀਵਾੜੀ Lift-ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਬਣੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ 5 ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ lift ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਿਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ Agri-cultural mechanised ਫਾਰਮ ਹੈ, ਕਰਨਾਲ ਵਿਚ ਕਾਲਜ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੋਹਤਕ ਵਿਚ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਹੈ। ਐਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਸਟੇਟਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾਂ ਕੁਛ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ development ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਟੇਟਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਬਹੁਤ step-motherly ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ figures ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਈ 3rd Five-Year Plan ਵਿਚ 446 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਸਟੇਟ enterprise ਲਈ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਲਈ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ। 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜੌਰ ਮਸ਼ੀਨ ਟੂਲ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਰੁਪਿਆ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 440 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਬਾਕੀ ਸਟੇਟਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਟੇਟ enterprise ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਕਿਉਂ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵਧ ਰੁਪਿਆ ਮੰਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ American Economic Assistance ਸਕੀਮ ਥਲੇ 10,11 ਸਾਲ ਵਿਚ 23 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਗਰਾਂਟ ਅਤੇ ਲੋਨ ਹੈ। Wheat ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਸਿਲ-ਸਿਲੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗਰਾਂਟ ਹੈ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਤੇ agriculture ਦੀ development ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਰੁਪਿਆ ਹੈ। 23 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ insignificant portion ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਆਨਰੇਬਲ Members ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਕਿ Central Assistance of American Aid ਵਧ ਦਿਓ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ develop ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਧ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਧ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੀ। 3rd Five-Year ਪਲੈਨ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਟੇਟ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਟੇਟ enterprise ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿਚ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਬੜੇ ਅਛੇ Engineer-ing ਕਾਲਜ ਹਨ, Chemistry ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਹੈ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ research scholars ਹੋਣ ਤੇ Chemical ਇੰਡਸਟਰੀ ਪਾਲਿਸ਼ ਨਾ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਡੇ ਪਾਲਿਸ਼ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਐਨੇ Chemicals ਹਨ, ਹਿਮਾਲੀਆ ਪਹਾੜ Chemicals ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤਵਜੁਹ ਦੇਵੇ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ deve-

lop ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਸਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਫਖਰ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ small scale ਇੰਡਸਟਰੀ develop ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ large scale ਅਤੇ Cottage ਇੰਡਸਟਰੀ develop ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਖਜੂਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਮ ਗੁੜ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਖਜੂਰਾਂ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਜੋ ਗੁੜ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਡੇਢ ਰੁਪਏ ਸੇਰ ਤਕ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੰਨੇ ਦਾ ਗੁੜ ਸਤ ਅਠ ਆਨੇ ਸੇਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਇਹ ਸੁਝਾਵ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸਕੀਮ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਐਕਾਨਾਮੀਕਲੀ ਫਾਇਦੇ ਮੰਦ ਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋਈਏ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨ-ਐਕਨਾਮੀਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜ ਕਲ ਦੀ ਐਮਰਜੰਸੀ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਐਕਾਨੋਮੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਨ-ਐਕਨਾਮੀਕਲ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਲੱਡ ਕੰਟ੍ਰੋਲ ਦਾ ਤੇ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਸਟਰ ਪਲਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ 39 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਜਾਂ ਪੌਣੇ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿਗ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤੇ ਇਹ ਜੋ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਖਤਮ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਲਭਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਿਛਲੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਕੰਪਲਸਰੀ ਲੇਬਰ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਡਰੇਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਕਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਐਂਬੈਂਕਮੈਂਟ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਲੇਬਰ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ। ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਵਾਲੰਟਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ ਦੀ ਕੈਰੋਂ ਡਰੇਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਇਥੇ ਕਈ ਵੇਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ 40 ਮੀਲ ਲੰਬੀ ਡਰੇਨ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਸ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਗੋਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੁਫਤ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਾਲੀਟੀਸ਼ਨ ਇਨਜੀਨੀਅਰ ਤੇ ਐਡਮਿਨਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਿਨਸੀਅਰਲੀ ਕੰਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਜਾਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵਾਲੰਟੇਰਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਖ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿੰਨਾ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਾਂ। 25, 25 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਵਿਲੇਜ ਰੋਡਜ਼ ਤੇ ਪੁਲੀਆਂ ਬਨਾਣ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਦਮੀ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਖਰਚ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਾਂ। ਰੂਸ ਵਿਚ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਇਕ ਇਨਜੀਨੀਅਰ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ

[ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ]

ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੁਲ ਬਨਾਣ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋ ਇਸ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਰੂਸ ਵਿਚ ਵੂਡਨ ਬਰਿਜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਜਾਂ ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਬਰਿਜਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵਾਲੰਟਰੀ ਲੇਬਰ ਲੈ ਕੇ ਬਗੈਰ ਪੈਸੇ ਦੇ ਹੀ ਇਸ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਬਾਕਾਇਦਾ ਪਲਾਨਿੰਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨਡਸਟਰੀ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਇਕ ਮਸੰਦ ਇਨਡਸਟਰੀਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਟੋਰ ਪਰਚੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਅਨੋਖਾ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ । ਇਕ ਕੰਟ੍ਰੋਲਰ ਆਫ਼ ਸਟੋਰਜ਼ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖਰੀਦ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਨਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਮਾਲ ਖਰੀਦ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਖਰੀਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਹ ਐਡਵਰਟਾਈਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਫਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਸਟਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਰਡਰ ਪਲੇਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਫਰਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਐਪਰੂਵ ਕੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕੁਆਲੇਟੀ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਕਿਸੇ ਫਰਮ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਟੈਕਨੀਕਲ ਨੋ ਹਾਉ ਕਿੰਨੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ standing ਕਿਤਨੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਜੋ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਂ ਚੰਗਾ ਮਾਲ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਫਰਮਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ proper encouragement ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ।

Mr Speaker : Please wind up.

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ wind up ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਮਾਲ ਤੇ ਕੋਈ ਚੈਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੁਆਲੇਟੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੇਟਸ ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ traders ਆਪ ਹੀ ਦੂਜੀਆਂ ਫਰਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰੇਟ quote ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਰਡਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮਾਲ ਸਹੀ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕੀਮਤ ਤੇ ਮਿਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਫਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ encouragement ਮਿਲੇ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੈ ਮੈਂ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੋਰ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਆਰਮਡ ਪੋਲੀਸ ਬਾਰੇ । ਇਸ ਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਇਨੀ ਹੀ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਆਰਮਡ ਪੁਲੀਸ ਬਾਰਡਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਬਾਰਡਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਬਾਰਡਰ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਬਾਰਡਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਅਸੀਂ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਰਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਾਡੀ ਇਕ ਬਫਰ ਸਟੇਟ ਵਰਗੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਨ ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਰਾਖੀ ਕਰੀਏ ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਬਾਰਡਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਖਰਚ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਖਰਚ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਦੇ ਖਰਚ ਨੂੰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਡੀਫੈਂਸ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਿਨਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਖਰਚ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿੰਨਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਰਕਮ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹਰ ਸਾਲ ਬਚਾ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ (ਵਿਘਨ)।

Mr. Speaker: Wind up please.

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਬਸ ਇਕ ਦੋ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਮੈਂ ਐਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਪਕੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਫਿਰ ਪੰਚਾਇਤ ਸੰਮਤੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਬਣਾ ਕੇ ਇਕ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਭਰਿਆ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਰ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਦਿਹਾਤੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨੇ ਭਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਸੰਮਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਐਮਰਜੰਸੀ ਵਿਚ ਵਰਕ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਈਸ ਲਿਸਟਾਂ ਲਗਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਯਕਦਮ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਸਕੀਆਂ।

ਇਕ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਇਨਡਸਟਰੀ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਰਿਹਾ, ਇਨਡਸਟਰੀ ਦੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਥੇ ਦੀ ਛੰਭ ਨਾਲ ਕਾਹੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਦਰਿਆਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਗੱਤੇ ਤੇ ਪੇਪਰ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੋਪ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਕਸਪਰਟ ਭੇਜਣ ਜੋ ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਜਾਚ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੁ ਇਕ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਇਥੇ ਇਸ ਫੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਨਡਸਟਰੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬਜਟ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

पंडित मोहन लाल दत्त (अम्ब) : स्पीकर साहिब, आज बड़ी खुश किस्मती की बात है कि यहां पर हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब तथा अन्य मन्त्री गण भी मौजूद हैं। मैं चाहता हूं कि मन्त्री यहां पर discussion के वक्त बैठे रहें और discussion में हिस्सा लें। चीन के हमले के परिणाम स्वरूप देश पर बहुत Strain पड़ा है और काफी खर्च आया है। इस लिए आज देश के बदले हुए हालात के मुताबिक हमारे state पर पहले से ज़्यादा खर्च करने की ज़रूरत हुई है। इस लिए सरकार को खर्च करने के लिए ज़्यादा टैक्स लगाने पड़े हैं, मैं स्वयं चाहता हूं कि इन हालात के मुताबिक ज़्यादा टैक्स लगाने चाहिएं। मैं इस सिलसिले में इतना विरोध नहीं करना चाहता। इस में एक देखने की बात यह है कि यह जो बजट बनाते हैं biased होता है, pro-Capitalist होता है यह बजट progressive नहीं होता। जो हमारे उच्च उद्देश्य है उन की यह बजट पूर्ति नहीं करता। जनाब आली, हमारी समाज में बदकिस्मती से यहां पर दो तबके हैं। एक तबका तो वह है जो दौलत कमाता है, लक्ष्मी कमाता है, जो ज़मीन से अनाज पैदा करता, है जो

[पंडित मोहन लाल दत्त]

factories में काम करता है और हाथ से मेहनत करता है। वह तबका अपना पसीना बहा कर रोटी कमाता है और इस तबके की देश में बहुत भारी तादाद है। दूसरा तबका ऐसा है जो कि सिर्फ पैसा बनाता है। दौलत कमाता नहीं है बल्कि सिर्फ दौलत बनाता है, पैसा बनाता है। उस तबके में बड़े बड़े जागीरदार, सरमायादार और factories के मालिक आते हैं। उन लोगों ने बिना पसीना बहाये पैसा कमाने के साधन अख्तियार कर रखे हैं। वह कम से कम मेहनत करके ज्यादा से ज्यादा दौलत कमाते हैं। हमारे देश में ऐसा पूंजीवादी व्यवस्था और सामाजिक ढांचा बना हुआ है। ऐसे parasites हमारे देश में मौजूद हैं जो कि गरीब आदमियों की गाढ़े पसीने की कमाई को हड़प करते रहते हैं। बावजूद हमारे बबांगे दुहल दावों के कि हम ने यहां पर Socialistic Pattern स्थापित करना है, हम देखते हैं कि यहां पर अंग्रेज़ों के वक्त के ढांचे में रत्ती भर भी फर्क नहीं आया। मैं यह मानता हूं कि इस सरकार के द्वारा सूबे की दौलत बढ़ी है। अनाज की पैदावार में भी वृद्धि हुई है, कल कारखाने खोले गए हैं और ज़रूरी अशिया की पैदावार में भी वृद्धि हुई है। लेकिन इतना ही काफी नहीं है कि यहां पर सिर्फ पैदावार ही बढ़ाई जाए। यह भी देखना ज़रूरी है कि उस पैदावार की proper distribution हो, उस का समान वितरण हो। अगर लोगों की खरीद शक्ति इतनी नहीं है कि वे उस पैदावार को खरीद सकें तो उस दौलत से और उस पैदावार से लोगों को क्या फायदा। यदि लोग उन चीज़ों को खरीद सकने के योग्य नहीं हैं, ना अहल हैं तो ऐसी बढ़ी हुई पैदावार का क्या फायदा? ऐसे गरीब लोग भारी तादाद में देश में मौजूद हैं जो कि हाथ से मेहनत करते हैं लेकिन उन की खरीद शक्ति कुछ भी नहीं है, उन में purchasing power नहीं है। बढ़ी हुई दौलत और पैदावार का उन लोगों को कुछ फायदा नहीं पहुंचा। इस सम्बन्ध में मैं अपनी राये प्रकट नहीं कर रहा बल्कि बड़े बड़े महापुरुषों ने इस तरफ सरकार की तवज्जोह दिलाई है और अपनी राये दी है कि केवल पैदावार बढ़ाने से ही देश मजबूत नहीं होगा, शक्ति शाली नहीं होगा। इस के लिये आम जनता की खरीद शक्ति का बढ़ाया जाना भी बहुत ज़रूरी है। श्री श्रीमन्नारायण जो एक बड़े महान पुरुष हैं, Economist हैं, कांग्रेस के महान नेता हैं और प्लानिंग कमिशन के मैम्बर भी हैं उन के उल्लेख के शब्द मैं आप के सामने प्रस्तुत करता हूं। वे कहते हैं :

> "The increase in the total wealth without increasing the purchasing power of the people by providing them adequate means of livelihood will not solve our basic problem."

इस के इलावा मैं एक और महापुरुष मरहूम श्री मठरूवाला जो कि महान लेखक थे उन के एक लेख का हवाला देता हूं :

> "No amount of increased production and opening of avenues for employment in new industries will solve the problem of unemployment and poverty if our economic order is based on rents, interests and profits."

यह बात साफ लफ़्ज़ों में महान पुरुष कह रहे हैं लेकिन यहां पर जो चीज़ चलती है वह बिलकुल इस के उलट है। मैंने एक सवाल पूछा था कि इस स्टेट में कितनी unemployment

हैं कितने लोग बेकार हैं । इस का जवाब मुझे यह मिला कि इस सम्बन्ध में अभी तक सरकार ने कोई सरवे नहीं किया । सरकार को इस बात का कोई इल्म नहीं है कि rural area में और urban area में कितनी unemployment है । इस स्टेट में कितने ही जिसमानी शक्ति रखने वाले हैं जो कि मेहनत कर सकते हैं लेकिन वे बेकार फिरते हैं, vagarant फिरते हैं, उन के बारे में सरकार ने आज तक नहीं सोचा कि इतनी जस्मानी शक्ति बरबाद जा रही हैं, इस को किसी काम में लगाया जाए । इस के बारे में भी मैंने सवाल पूछा था कि आया सरकार ने इन vagrants और आवारागरदों का कुछ survey करवाया है कि इन की तादाद कितनी है । इस सम्बन्ध में भी सरकार ने कुछ नहीं किया । मैं तो यह कहूंगा कि दूसरी स्टेट्स इस बात में ज्यादा Progressive हैं । उन्होंने anti-beggary legislations बनाए हैं । लेकिन हमारी सरकार ने कोई ऐसी व्यवस्था नहीं की जिस से कि able-bodied जिसमानी शक्ति रखने वाले लोगों से काम लिया जा सके और वे आवारा न फिरें ।

इस के इलावा में कहना चाहता हूं कि agriculture labour की तादाद सरकार ने यहां पर छः लाख के करीब बताई । सरकार ने agriculture labour के बारे में बिल्कुल कोई उचित कदम नहीं उठाया जिस से इन की दशा भी सुधारी जा सके । जब इस सम्बन्ध में एक सवाल पूछा गया तो जवाब दिया गया कि इन को surplus land पर बैठाया जाएगा । लेकिन surplus land के जो आंकड़े सरकार ने यहां पर बताये हैं उन को अगर मद्देनज़र रखा जाए तो उस पर न तो मुज़ारों को बैठाया जा सकता है और न ही agriculture labour बैठाई जा सकती है । इस के इलावा कितने ही किसान ऐसे हैं जिन के पास पांच एकड़ से भी कम ज़मीन है । जो छोटे किसान अपने हाथ से मेहनत करते हैं उन की तादाद बहुत ज्यादा है । ऐसे लोग 65 फी सदी से भी ज्यादा हैं । उन छोटे मालिकों के लिए सरकार ने क्या किया है ? उन पर revenue और local rates दुगने और तिगुने हो गए हैं । उन पर surcharge और additional surcharge और भी कई तरह के टैक्स लगाए जा रहे हैं । यह छोटा तबका तो देश की रीढ़ की हड्डी है लेकिन इस तबके के साथ न्याय नहीं हो रहा । यह बड़ी खतरनाक बात है । आप दोहाई दे रहे हैं कि देश की रक्षा करो, रक्षा करो । मैं पूछता हूं कि देश की रक्षा के क्या मानी हैं। असली मानी तो यही है कि यहां पर जो बसने वाले हैं जिन की overwhelming majority है, जो मेहनतकश तबका है, मज़दूर हैं जो किसान हैं उन की रक्षा की जाए । मैं अर्ज कर दूं कि चीन के साथ जो लड़ाई हो रही है इस में भारत तभी सफल होगा यदि इस को जनता की लड़ाई बनाया जाए । इस को people's war बनाया जाना चाहिये । जब आप जनता के दिल को प्रेरित करेंगे कि यह लड़ाई धर्म युद्ध है, यहां पर ऐसा युद्ध होगा जो कि आम जनता के साथ इनसाफ का कारण बनेगा तो आप इस युद्ध में सफल होंगे । परन्तु जब उनके साथ यहां पर ऐसा बरताव किया जा रहा है तो वे किस तरह से चीन के साथ लड़ सकते हैं ? Social justice जो है,

[पंडित मोहन लाल दत्त]

जिसे आप सामाजिक न्याय कहते हैं वह प्राथमिक चीज़ है, बेसिक चीज़ है । सरकार ने इस चीज़ की उपेक्षा कर रखी है, यह बहुत ही खतरनाक बात है ।

इस से आगे मैं यह कहना चाहता हूं कि यहां पर जो डिवैल्पमेंट हो रही है वह समान डिवैल्पमेंट नहीं है । जैसे हिन्दू समाज में कुछ लोगों को अछूत करार दिया गया था इसी तरह से इस स्टेट में ऐसे हलके हैं जिन को मैं politically untouchable कहूंगा ।

मैंने सवाल में पूछा कि वह कौन कौन से हलके हैं और उन की District-wise per capita income पूछी । जो आंकड़े मुझे मिले उनके मुताबिक अव्वल नम्बर पर ज़िला महेन्द्रगढ़ आता है जहां की per capita income सिर्फ़ 212 रुपए है । दूसरे दरजे पर कांगड़ा है जहां की income 257 रुपए बताई गई । इस के बाद ज़िला होशियारपुर और उसमें भी बदकिस्मती उस तहसील ऊना की जहां के लोगों की per capita income 262 है । आप अन्दाज़ा लगाएं कि यह कौमी income से कितनी कम है । इस के अलावा अगर मैं आप के सामने तहसील ऊना का और नकशा पेश करूं तो साबत होगा कि वह politically untouchable है या नहीं । सारी state के अन्दर धड़ाधड़ tube-well canals और आबपाशी के दूसरे साधन जुटाए जा रहे हैं । लेकिन तहसील ऊना की क्या हालत है ? भाखड़ा नंगल उस इलाके में है, वहां से नहर चलती है लेकिन फिर भी इस एरिया के एक गांव को भी canal से पानी नहीं दिया गया, कोई tube well नहीं लगाया गया । कितने अर्सा से हम पुकार कर रहे हैं कि उस इलाके को पानी दो लेकिन कोई आवाज़ नहीं सुनता । अगर इस बार रबी harvest के लिए भगवान इन्द्र कृपा न करते तो सारी फसल का सत्यानाश हो जाता । उनकी कृपा से वर्षा हो गई और फसल का तिहाई चौथा हिस्सा बच गया । मैं पूछता हूं कि इस सम्बन्ध में सरकार की तरफ से क्या यह अन्याय नहीं हो रहा ? मैं समझता हूं कि हर साल जो floods आते हैं यह गवर्नमेंट के अन्याय का ही नतीजा है, उसकी सज़ा है कि के कुछ इलाकों को तो पानी नहीं देते और कुछ को ज्यादा दिया ।

Industries के सम्बन्ध में भी अर्ज़ कर दूं । वहां कितना raw material है, बगड़ घास है, resin है लेकिन वहां पर कोई कारखाना नहीं । हमारे मुख्य मन्त्री साहिब आठ साल पहले वहां पर एक Resin factory का उद्घाटन करके आए थे लेकिन वह वहीं की वहीं पड़ी है । अब भी मैं यही निवेदन करता हूं कि पीछे की बातों को जाने दीजिए, अभी ही हम पर कृपा करें हमारे साथ न्याय करें । वहां पर कुछ दस्तकारियां चलाएं (घंटी) स्पीकर साहिब, वहां हर साल झोंपड़ियां, कच्चे मकान हजारों की तादाद में जल जाते हैं, राख हो जाते हैं । लेकिन सरकार उनको क्या सहायता देती है ? पिछले साल वहां 81 घर जल गए । सरकार ने वहां तहकीकात करवाई तो पता लगा कि 1,68,574 रुपए का उन लोगों का

नुक्सान हुआ। कितना ही वावेला करने के बाद इन में से 11 को तो मिला ही कुछ नहीं और 70 आदमियों को सिर्फ 1,900 रुपया दिया (घण्टी)।

इसके अलावा, स्पीकर साहिब, एक दो मिनट में मैं अपनी बात को खत्म करता हूं। सवां नदी के किनारों की हज़ारों एकड़ ज़मीन बह जाती है। वहां के लोगों का अभी तक पुरसाने हाल कोई नहीं मिला।

Mr. Speaker : Please wind up.

पंडित मोहन लाल दत्त : जनावे आली, वहां के क्या क्या रोग मैं बताऊँ? एक शेअर—याद आ गया—

"दिल में, जिगर में, पहलू में सीने में दर्द है
ऐ चारागर ! बता कि बताऊं कहां कहां"

वहां पर इतनी ज्यादा तकलीफ है कि बयान नहीं की जा सकती। उस इलाके की मुसीबतों की तरफ अभी तक सरकार ने कोई ध्यान नहीं दिया। एक Hill Areas Committee उस region में बनाई। लेकिन वहां भी इस इलाके की तरफ कोई ध्यान नहीं दिया जाता।

Mr. Speaker: Please wind up.

पंडित मोहन लाल दत्त : हमने निराश होकर Central Government को कहा कि यहां तो बात सुनता कोई नहीं। जो ज़मीन नदी नालों से तबाह हो जाती है उस सम्बन्ध में centrally sponsored scheme है। वहां पर intensive development of small iudustries की schemes हैं। हमने Planning Commission को कहा। वहां से पंजाब गवर्नमेंट को लिखा गया कि आप इस hilly area की बाबत report करो। उस सम्बन्ध में काफी वावेला होता रहा। पहले कोटला को एक unit दिया गया। फिर कांगड़ा—पालमपुर को एक unit दिया गया। बड़ी अच्छी बात थी, वह भी पिछड़ा हुआ इलाका है। लेकिन अब जिन चार पांच units की recommendation की गई है उसमें और इलाकों के नाम तो हैं लेकिन हमारे इलाके को फिर ignore कर दिया गया है (घण्टी) स्पीकर साहिब, मैं आप का बहुत २ धन्यवाद करता हूं कि आप ने मुझे बोलने का समय दिया।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ (ਤਰਨਤਾਰਨ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਤੇ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਤਕਰੀਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗੇ budget ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੜੇ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਈ ਗਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਤੌਰ ਤੇ ਦਰੁਸਤ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ emergency ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਵੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੀ ਹਾਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ ਵੈਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਗਾਮੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਨੇ ਜਿਸ co-operation, ਇਕੱਠ ਅਤੇ ਇਕਮੁਸ਼ਤ ਹੋ ਕੇ ਹਮਲਾਆਵਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਹ ਹਿਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜਾ ਕਾਬਲੇ ਫਖਰ ਲਮ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਾ ਇਹ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਜਾਣਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਕਿ tax ਬਹੁਤ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, budget ਘਾਟੇ ਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਤਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੁਖਾਲਫਾਨਾ ਵਿਚਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰਖ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਕਸ਼ਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ! ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਵੀ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ Police ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ standard ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਜੋ ਖਰਚ ਅਖਰਾਜਾਤ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਜੈਸੇ Military persons ਦੀਆਂ families ਨੂੰ help ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ Civil Defence ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਰਚਾਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦੋ ਰਾਇਆਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀ ਹੋਈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਜਾਂ Criticism ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਫਰਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਤਨੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਤਨੀ ਜਦੋਜਹਿਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਜ਼ਾਦੀ ਆਈ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ Programme ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਬਾਕਾਇਦਾ planning ਹੋਈ ਲੇਕਿਨ ਅਫਸੋਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ China ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ normal ਢੰਗ ਨਾਲ budget ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋੜ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਜੋ ਉਸਾਰੂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਮਜਬੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਹ ਕਾਫੀ ਤਕਲੀਫ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇ planning ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਰਕ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਔਰ ਜਿਸ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਉਹ ਰਫਤਾਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੀ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਪੁਸ਼ਤ ਜੋ ਹੈ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਾਜ਼ਕ

11.00 AM

ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫ਼ਖਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜੱਦੋ ਜਹਿਦ ਵੇਖੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਆਉਂਦੀ ਵੇਖੀ, ਉਸਦੀ ਰਾਜ ਬਣਤਰ ਵੇਖੀ, ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ planning ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਐਸੀ ਪੁਸ਼ਤ ਜੋ ਇਤਹਾਸ ਦੇ ਐਸੇ ਨਾਜ਼ਕ ਮਰਹਲੇ ਤੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਬਾਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤਾਮੀਰੀ ਪਰੋਗਰਾਮ ਵੇਖੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਇਆ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਪੇਟ ਕਟ ਕਟ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੁਸ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਾਂਗੇ। ਸਾਡੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਤੇ ਫਰਾਇਜ਼ ਅਲਹਿਦਾ ਹਨ। ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਮੇਂ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰੀਏ ਤਾਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਿਆ ਵੀ ਕਰੀਏ ਤੇ ਤਾਮੀਰੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਅਗੇ ਵੀ ਲੈ ਜਾਈਏ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੀ ਕੁਝ ਫਰਾਇਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਉਸ ਨੂੰ ਤਵੱਜੁਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਤਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਲੋਕ ਵੀ ਤਵਕੁਹ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ।

ਉਸ ਨੂੰ ਤਵੱਜੁਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਤਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਲੋਕ ਵੀ ਤਵੱਕੁਹ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਫਰਜ਼ ਸ਼ਨਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਿਥੇ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ under developed ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਮਦਦ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਉਸਾਰੀ ਤੇ ਬਜਟ ਬਣਾ ਕੇ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਕਢਾਂਗੇ । ਉਥੇ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਬਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । Taxation ਜੋ ਲਗਦੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਮੁਖਾਲਫਿਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦਫਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਉਹ ਅਸੂਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਰਾਏ ਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰੋਟੀ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਜੋ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ ਉਹ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੇਕਰ ਟੈਕਸ ਲੋਕਾਂ ਦੇ bare existence ਤੇ ਅਸਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ deficit ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ deficit ਨੂੰ meet ਕਰਨ ਲਈ taxation proposals ਵੀ ਰਖੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੋਰ ਬੋਝ ਪਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਆਖਰ ਇਸ ਬੋਝ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਕੀ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਕਸਰ Board of Economic Enquiry ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਖਤਲਫ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਦਮ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਨਾਪਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਖਰ taxable capacity ਕਿਤਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕਿਤਨੇ ਟੈਕਸ ਲਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਸਿਰਫ *Ad hoc* basis ਬਣਾ ਕੇ taxes ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜਾਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲਗਾਏ ਹਨ । ਮੈਂ land revenue ਬਾਰੇ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ proposals ਵਿਚ 3/4 ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ Commercial ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਨਾ ਰਖੋ । 90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ *Ad hoc* basis ਤੇ ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਕਿ ਮਿਰਚਾਂ ਤੇ ਇਤਨੇ ਲਗਾ ਦਿਉ ਤੇ ਬਾਕੀ cash crops ਤੇ ਇਤਨਾ ਲਗਾ ਦਿਉ ਤੇ ਵਧਾ ਦਿਉ (*At this stage Deputy Speaker occupied the chair*).

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੜਾ ਜਾਇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਨਰਮੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 38-39 ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਗੁੜ ਦੀ ਕੀਮਤ ਇਤਨੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਵਕਤ ਇਤਨੀ ਸੀ ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜੋ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਗਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਿਛਲੀ ਪੁਰਾਣੀ settlement ਤੋਂ ਲਗਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਤੇ ਹੁਣ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਉਸ ਵਕਤ net cost of production ਦੇ criteria ਹੋਰ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਹੋਰ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ scientific age ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ Community development programmes ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਿਆਰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਅਜ ਤੋਂ 10 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ luxury ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਹੁਣ necessity ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਅਜ ਪਿੰਡ ਵਿਚ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਇਕ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਛੋਟਾ radio set ਵੀ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਕਰਾਕਰੀ ਵੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਅੱਧ ਮੇਜ਼ ਕੁਰਸੀ ਵੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਵੀ ਹੁਣ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੁਸ਼ਤ ਦੀ ਚੰਗੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਮਿਆਰ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਅਜ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ਅਖਰਾਜਾਤ ਵੀ ਵਧ ਗਏ ਹਨ । ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਘੋੜੇ ਟਾਂਗੇ ਰਾਹੀਂ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਬੱਸ ਦਾ ਸਫਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਹੋਰ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ passengers tax ਦਾ ਅਸਰ ਵੀ ਉਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪਵੇਗਾ । ਉਸ ਨੇ ਖਰੀਦੋ ਫਰੋਖਤ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ Sales Tax ਦਾ ਭਾਰ ਵੀ ਉਸ ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ direct taxes ਵੀ ਉਸ ਤੇ ਹੋਰ *Ad hoc* basis ਤੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ land revenue ਉਪਰ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ surcharge, Special Surcharge, Additional Surcharge ਵਗੈਰਾ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਬੁਨਿਆਦ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ settlement ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰੀ calculation ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਧਾਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ । ਉਸ ਪੁਰਾਣੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਹਲ ਕਢੋ । ਇਕ Revenue Advisory Committee ਬਣੀ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਬੇਸ਼ਕ ਕਹਿ ਲੈਣ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨਿਹਾਇਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀ settlement ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨਵੀਂ settlement ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ scientific basis ਲਭੋ । Price level ਲੈ ਲਉ ਜਾਂ price index ਮੁਖ ਰਖ ਲਉ ਲੇਕਿਨ ਪੁਰਾਣੀ settlement ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ surcharge, special surcharge ਤੇ Additional surcharge ਨਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਜਾਉ । ਇਹ ਗੱਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛੇ ਜੋ Additional Surcharge ਲਗਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਲਗਾ ਸੀ:—

> "3(1).—Notwithstanding any thing to the contrary in the Punjab Land Revenue Act, 1887, for such two successive harvests as may be notified by the State Government in this behalf, there shall be levied and collected in respect of the land of every landowner who pays land revenue, an additional surcharge thereon at the rate of fifty per centum of the land revenue payable by him under the said Act."

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦੋ harvests ਦਾ ਹੈ—ਖਰੀਫ ਅਤੇ ਰਬੀ ਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਰੋਵਾਈਡ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । It shall be levied once only'. ਇਸ ਸਾਲ ਖਰੀਫ ਉਪਰ ਦੁਬਾਰਾ collection ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ, ਕੋਈ instruction ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿੰਨੀ collection ਕਰਨੀ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੈ । ਇਸ

ਦੀ ਬਾਬਤ ਅਫਸਰ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਰੈਵਿਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ personal interest ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਹੀ ਜਾਓ, ਇਕ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਈ, ਤੁਸਾਂ ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਦਸੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਤੇ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜਾ ਦੂਸਰਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਇਕ ਦਫਾ crop ਦੀ maturity ਵੇਲੇ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਵਤਰ ਤੇ ਦੂਜਰੀ ਚੀਜ਼ ਚਲਾ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਆਸਾਨੀ ਨਹੀਂ। ਵੱਢ ਵਤਰ ਦਾ ਮਸਲਾ ਐਨੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆਈ, ਰਿਕਾਰਡ ਕਢ ਕੇ ਵੇਖ ਲਓ। ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਕੈਨਾਲ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਮੈਂਡ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਕਈ ਸ਼ਖਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮਾਸਟਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਇਕ ਵੇਰ marketing produce ਦੇ ਬਾਰੇ ਓਥੇ ਆ ਗਏ। ਆੜ੍ਹਤੀਏ ਤੇ ਤੋਲੇ ਇਕ ਤਰਫ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਪਰ producers ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਬਕਰਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕੰਮ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਡੰਗਰਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ intelligence ਘਟ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਦਿਖਾ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਥੋੜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਗਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਇਸ 5 ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਈ urgency ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ small land owner ਤੋਂ contribute ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦੀ capacity ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ 5 ਰੁਪਏ ਲੈਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਤਹਾ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਚਲੋ। ਮੈਂ sowing (ਬਿਜਾਈ) ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ maturity (ਫਸਲ ਪਕਾਈ) ਤੇ ਟੈਕਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, sowing (ਬਿਜਾਈ) ਤੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੋ ਐਨੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਹਨ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੇ ਇਹ ਵਾਧੂ ਖਰਚ ਕਦਣ ਵਾਸਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਅਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਲਾਕਸ ਦੀਆਂ, ਜ਼ਿਲਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਤੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸੀ reform ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇ taxation ਘਟਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀਆਂ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਮੈਂ defence efforts ਬਾਰੇ ਕੁਛ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਏਥੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਸ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੇਸ਼ ਆਈ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ services ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਨਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ T.A. ਲੈਣਾ ਹੈ, ਐਨੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਕੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ। ਮੈਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਹਾਊਸ ਅਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਹਾਂ, ਕੋਈ malafide intentions ਨਹੀਂ। Constitution ਵਿਚ rights ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਪਰੈਸ ਵਿਚ ਨਿਕਲਿਆਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ from the chairman ਇਸ ਵਿਚ subjects ਦਰਜ ਕੀਤੇ। ਫਿਰ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਵਾਸਤੇ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਇਲਾਕੇ ਵੰਡੇ ਜਾਣ । ਫਿਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪਰੈਸ ਵਿਚ ਨਿਕਲਿਆ to advise on administrative and political matters ਇਸ ਦੀ ਵੀ ਖੈਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ achievement ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ । ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਐਨੀ ਗਲ ਹੋਈ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਜੇ ਮੈਂ ਮਜਬੂਰ ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਆਖਾਂ, ਚੁਪ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਾਂਦਾ । ਐਨਾ ਕੁ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ political ਤੇ administrative ਮਸਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਲਏ । ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਰਹਿ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ advisory capacity on defence ਰਹਿ ਗਈ। Kitchen cabinet ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ । Kitchen Cabinet ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਚਨ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ । American Cabinet ਵਿਚ ਸਲਾਹ-ਕਾਰ ਬੰਦੇ ਹਨ। America ਦੇ President ਬਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। President ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ Kitchen ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਖੁਆ ਦੇਣ, Kitchen ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ room ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਬੜੀ close association ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਆਪਣੇ Secretaries ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ advice ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ American Slang ਵਿਚ Kitchen Cabinet ਜਾਂ Kitchen advisers ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਜਦ ਮੈਂ ਸਪੀਕਰ ਸੀ ਤਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਦੀ lavotary ਸਾਂਝੀ ਸੀ। ਕਈ ਵੇਰ ਉਥੇ ਹੀ lavotary ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਲ ਕਰ ਲੈਣੀ ਕੀ ਮੈਂ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਉਹ lavotary Cabinet ਸੀ (ਹਾਸਾ) ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਇਦ kitchen cabinet ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਮਝੇ ਨਾ ਹੋਣ । Kitchen Cabinet is something else. ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੋ ਚਾਰ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਢਿੱਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕੰਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਐਡਵਾਇਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤੀਜੀ ਲਤ ਲਗ ਗਈ ਹੈ। (ਹਾਸਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗਲਤ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਸਹੀ ਸਪਿਰਟ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਹਨ, Citizen Committees, Defence Committee, Consultation Committee ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ Consultation Committee ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਇਕੋ ਕਮੇਟੀ ਸਾਰੇ ਕਮਾਂ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ bonafides ਨੂੰ question ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਤ ਹਨ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ excise and sales tax ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ evasions ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਏ ਸਾਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ evasion ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਟਵਾਰੀ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਫਸਲ ਛਡ ਦਿੱਤੀ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਲੈ ਲਈ ਝੋਨਾ ਲੈ ਲਿਆ, ਟੈਕਸ ਵਿਚ ਵੀ evasion ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਖੁਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ evasion ਨੂੰ ਘਟਾਣ ਲਈ ਖੁਦ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼. ਨਾਲ ਜਾਉ ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨਾਲ ਇਸ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਠੇ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ। Sales Tax ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੈ। ਜ਼ਬਰਦਸਤ supervision ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ personal example set ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾ ਹੋਣ । ਇਹ

ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਨਾ ਮਹਿਕਮਾਂ ਕਾਬੂ ਹੈ ਨਾ ਅਫਸਰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਹਨ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਆਪ ਵੀ ਛਕਣ ਛਕਾਉਣ ਲਗ ਪਏ ਹਨ ਇਹ ਗੱਲ ਮਾੜੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਰੀਜਨਲ ਫਾਰਮੂਲਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਨਾ ਉਹ ਬੰਦੇ ਰਹੇ ਨਾ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਰਹੇ ਨਾ ਉਹ problem ਨਾ ਉਹ ਮਸਲਾ। ਡਿਪਟੀ ਲੀਡਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪਾਸੇ, ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਿਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਤ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਕਿਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਆਵਾਜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਚਾਰ ਆਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਠ ਆਨੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ 12 ਆਨੇ ਹੈ ਬੜੇ ਘਟ ਹਨ ਕਿ ਜੋ 16 ਆਨੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹਨ। ਜਦ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਖਰਚ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਸੰਕਟ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈ ਬਹੁਤ ਘਟ ਮੌਕੇ ਹਨ ਜਦ ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਦਸ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਵਧ ਬੈਠੇ ਹੋਈਏ। ਪੰਜਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਗਲ ਮੁਕਦੀ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਹਥ ਲਾ ਕੇ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਿਛਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੋ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਨੇ ਗਲ ਲੰਮਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਕੰਮ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਖਿਰ ਪੰਜਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਹੀ ਪਿਆ (ਹਾਸਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਣ ਨਾਲ ਇਸ ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਡੇਢ ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਚਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਲਾਕੇ ਵਾਰ ਸੰਸਥਾਵਾਰ ਤੇ ਫਿਰਕੇ ਵਾਰ ਸੋਚਣ ਦਾ ਆਦੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਵਖ ਵਖ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਜ ਲੋੜ ਇਕਤਸਾਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਇਕਤਸਾਦੀ ਯੂਨਟ ਮੰਨਕੇ ਹੀ ਸੂਬਾ ਸਮੁਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਤਰਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸੂਬਾ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਦੋ ਰੀਜਨ ਬਣਾਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਖਰੀ ਸ਼ਕਲ ਦੋ ਵਖ ਵਖ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਵਖ ਵਖ economic units ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ : On a point of order, Sir. ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕੋਈ ਜ਼ਾਤੀ ਰਾਇ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Deputy Speaker : This is no point of order.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਲੀਡਰ ਵਲੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ। (ਹਾਸਾ)

ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ administration ਨੂੰ tone up ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਰੱਪਸ਼ਨ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਇਨੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ disqualification ਨਹੀਂ ਰਹੀ। Misuse

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

of authority ਜਾਂ excessive use of authority ਇਸ ਕਦਰ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਚੁਪ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ routine ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਬਹੁਤਾ sensitive ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ tone up ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਮਾਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜੋ ਅਫਸਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ shunt out ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ Anti-corruption Vigilance Committee ਜੋ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਿਆ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰੀ administration ਨੂੰ tone up ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : Kindly wind up.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ procedure ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਹੈ ਇਕ short circuit method ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਰਜ਼ੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਚੁਕਕੇ ਉਤਾਂਹ ਬਿਠਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੀ ਚਾਹੇ ਹੇਠਾਂ ਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਲਾਸ ੩ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜੋ ਕਲਾਸ ੨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਜ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ ਨੂੰ hush up ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਜੋ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ suicide ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਤਰਕੀਆਂ ਤੇ submit ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕੀ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜ ਸਾਰੀ administration demoralise ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਫਿਰ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਇਕ ਟੈਸਟ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਤਫਸੀਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਤੇ ਕਿਉਂ ਇਸ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਟੈਸਟ ਰਖ ਦਿਉ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਤੇ ਟੈਸਟ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ personal prejudices ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਕਲ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਮੁੰਡੇ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਰ ਤੋਂ direction ਲੈਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਤੀਜਾ ਕਢਣਾ ਹੋਵੇ। ਉਪਰੋਂ ਹਦਾਇਤ ਆਈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਅਗੇ ਕਰ ਦਿਉ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਪਿਛੇ ਕਰ ਦਿਉ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਜੇ ਕਰ ਛਡ ਵੀ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮੈਰਿਟ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਫਸਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਗਾਹਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣ ਕਿ ਜੋ ਮਹਿਕਮਾਂ ਕੁਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਟੈਸਟ ਰੱਖ ਕੇ ਸਰਵਿਸਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ demoralization ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। (ਘੰਟੀ) Water-logging ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਰਾਏਕੋਟ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰ-ਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਇਤਨਾਂ ਲੰਮਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਦਿਨਾ ਵਿਚ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਤੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਦਵਾਈ ਨਿਕਲੀ ਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਭੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ

ਹੀ ਚੰਗੀ ਦਵਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਐਮਰਜੰਸੀ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਵਾਈ ਹੱਥ ਆ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲੈਕੇ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਜਾਇਜ਼ ਤੇ ਨਾਜ਼ਾਇਜ਼ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। 20 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਚੀਨ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਐਮਰਜੰਸੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਹਲ ਲਭਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਦਨ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਇਸ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ **treasury benches** ਵਲੋਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਵੀ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਉਠਿਆ ਕਿ ਵਧਾਈ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਦੇ ਲਉ, ਭਾਈ ਵਧਾਈ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੌਣ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਵਧਾਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਦ ਚਾਹੋ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਨਿਕਲੇਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫੌਜੀਆਂ ਲਈ ਦੋ ਵਡੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਾਹਰਕੇ ਦੇ ਕੰਮ ਹਨ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜੋ ਫੌਜੀ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ *ex-gratia* **grant** 500 ਰੁਪਏ ਤਕ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਇਹ ਜਾਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਰਕਮ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ **cash reward** ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਚਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ ਨਾ ਹੀ ਆਮ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਲੜਾਈ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧੀ ਮਰ ਗਏ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ 500 ਰੁਪਏ ਦੇ ਆਏ ਤੇ ਫਿਰ ਜਿਨਿਆਂ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ 10 ਵੀਹ ਹੋਣ ਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਗਰਾਂਟ ਦਾ **scope** ਬੜਾ **limited** ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਜਾ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਪਰਮ ਵੀਰ ਚੱਕਰ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ **cash reward** ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਇਕ ਦੋ ਜਾਂ ਚਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪਿਛਲੀ ਮਹਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਕਰਾਸ ਮਿਲੇ ਸਨ ਦੋ ਚਾਰ ਨੂੰ ਹੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ **cash reward** ਦੀ ਸਕੋਪ ਤਾਂ ਉਕਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਨਾ ਸਾਜ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਫੌਜੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਉਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ 500 ਰੁਪਏ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਫੌਜੀ ਦਾ ਮੁਲ ਕੇਵਲ 500 ਰੁਪਏ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਪਰਮ ਵੀਰ ਚਕਰ ਦਾ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸ ਚੁਕਿਆਂ ਹਾਂ ਕਿ ਬੜਾ **limited scope** ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਫੌਜੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੰਵਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚਾਰ ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਸਰਪਲਸ ਕਢੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸਿਪਾਹੀ ਭਰਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਜਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਜਾਂ ਗਰੀਬ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ। ਫੇਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੀ **ceiling** ਲਗਾਈ ਹੈ ਉਹ **socialistic pattern of society** ਬਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਇਹ **surplus** ਜ਼ਮੀਨ ਲਓਗੇ ਵੀ ਤਾਂ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਸਵਾਰੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਮਾਸਟਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਤ ਤਕਸੀਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। 4 ਲੱਖ ਏਕੜ **surplus** ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ, ਗਰੀਬ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ 1½ ਲੱਖ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੰਡਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਆਪ ਹੀ ਦਸੋ ਇਹ 2, 2½ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕਰਨਗੇ ਕੀ ? ਇਸ ਤਰਾਂ ਦਾ ਸਬਜ਼ ਬਾਗ ਵਿਖਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ **land hunger** ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਲੜਦੇ ਭਿੜਦੇ ਰਹਿਣ।

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ America ਦੇ ਇਕ President ਕੂਲੇਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਬਹੁਤਾ ਲੰਮਾ ਅਰਸਾ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਰਹੇ ਉਹ deteriorate ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਯਾ ਤਾਂ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਚੰਗੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਵੇ ਯਾ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਦ ਛਡ ਕੇ ਹੀ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਫੇਰ ਰਾਜ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਈਏ। ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਰਾਜ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਈਏ, ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਫਾ ਜਨਤਾ ਨੇ 64 Member Opposition ਵਿੱਚ return ਕੀਤੇ ਹਨ, ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 42 ਫੀ ਸਦੀ ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸੀ। ਯਾਨੀ 58 ਫੀ ਸਦੀ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਰਦ ਕੀਤਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਲਾਲਚ ਦੇਕੇ Opposition ਵਿਚੋਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਉਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਹ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਪਰਾਇਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਇਕ ਪੈਪਸੂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ Members ਦੇ ਏਧਰੋਂ ਉਧਰ ਜਾਣ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵਾਕਿਆਤ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ "ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ precedent ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਤੋਂ ਰਾਤ [illegible] ਇਕ Member ਨੂੰ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ government ਚਲਦੀ ਰਹੇ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜ ਵੀ ਏਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ policy work ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਾਮਿਆਬ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ 16 ਆਦਮੀ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ defeat ਦਿੱਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ programme ਨੂੰ reject ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਰਖਿਆ। ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ power ਹੈ, ਤਾਕਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਅਜ ਪੰਡਤ ਜੀ ਮੈਥੋਂ ਫੇਰ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਈਏ ....(*Interruptions*) ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 4 ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਅਗਰ ਉਹ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਤੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਜੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਚਾਰ ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਫੌਜ ਦੇ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕਰ ਦੇਣ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਾਸ਼ਤ ਵੀ ਵਧੇਗੀ ਅਤੇ ਫੌਜੀ families ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਫੌਜੀ families ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜਾ National fund ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ Army personnel ਨੂੰ Transfer ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ education ਵਗੈਰਾ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ 2 ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਜਿਸਥਾਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਅਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਓ। ਪਰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਮਹਿਜ਼ ਥੁਕ ਨਾਲ ਵੜੇ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਦੇਣਾ ਦਵਾਉਣਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਹੁਣ ਜ਼ਮਾਨਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਦੁਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਬਾਨੀ ਰਸਾਨੀ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ। Budget

ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਦੇ ਮੈਂ figures ਪੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ ਵੇਖੇ ਹਨ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਲਾਰਡ Okins ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੂਠ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਕਿ :—

There are three types of lies, i.e., a lie, a damned lie and statistics.

Statistics ਇਕ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਛਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਤਕ ਅਪੜਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਜਮ੍ਹਾ, ਜ਼ਰਬ ਵਿਚ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜੇਕਰ ਦੱਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਾਇਲਾਂ ਤੋਂ clear ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ, ਪਰ ਅੱਜ ਜੇ ਕੋਈ ਅਸਲੀਅਤ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਫਾਇਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ not in public interest to disclose ਜਦੋਂ ਫਾਇਲ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿਸੇ case ਦੀ position ਦੇ ਮੁਤਅਲਿਕ। ਹੁਣ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤਰੱਕੀ ਹੈ ਆਇਆ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਜਿਹੜੇ ਤੇ ਜਾਨਾ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀਅਤ ਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਮਹੂਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਫਰਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬੇਫਿਕਰੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਕਪੜਾ ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੈਕਚਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਕੁਲੀ, ਗੁੱਲੀ ਅਤੇ ਜੁੱਲੀ ਮਿਲੇ। ਆਇਆ ਇਹ ਵਾਕਈ ਮਿਲਦੀ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰਜਾ ਕੇ ਖਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਨ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਤਨ ਢਕਣ ਜਿਤਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਕਪੜਾ ਹੈ। ਰਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਸੌਣ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ। ਲੋਕ ਪੇਵਮੈਂਟਾਂ ਤੇ ਰਾਤਾਂ ਕਟਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਏਧਰ ਓਧਰ ਧਕੇ ਖਾਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਹਾਲ ਜਨਤਾ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀਆਂ ਇਥੇ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ Taxes ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜੇ already ਇਸ position ਵਿੱਚ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ Tax ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੰਗ ਹੈ ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਦਾ ਇਨਸਾਫ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਤੇ Tax ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਮੁਤਫਿਕ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਇਸ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਟੈਕਸ ਤੁਸੀਂ ਲਗਾਏ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ 15-20 ਕਿਸਮ ਦੇ Taxes ਹਨ ਜਿਹੜੇ government ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਪਾਸ 30 standard ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ income ਬੜੀ limited ਜੇਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ taxes ਵੀ ਦੇ ਸਕੇ। ਇਸ emergency ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਪਛਾੜ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਲੜਾਈ ਲਗੇ ਚਾਹੇ ਨਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਕਾਬਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ taxes ਦੇ ਸਕੇ, ਤੁਸੀਂ ਟੈਕਸ ਉਸ ਤੇ ਹੋਰ ਲਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਟੈਕਸ ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਹਦੇ ਖੂਨ ਵਿਚੋਂ ਕਢੋਗੇ? ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਉਹਦੀ ਚਮੜੀ ਉਤਾਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਉਸ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 10-15 taxes ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਫੇਰ ਜ਼ੁਲਮ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਜਿਨਸ ਦੇ ਪੂਰੇ ਪੈਸੇ ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। Board of Economic enquiry ਨੇ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ per maund 15-57 N.P. wheat ਦੀ cost of production fix ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਕਣਕ ਖਰੀਦਣ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਦਾ rate fix ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ 14 ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਫਸਲ ਤੇ ਮਣ ਪਿਛੇ 1-57 N.P. ਦਾ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਨੂੰ facility ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ 80% ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ landless labour ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਮਦਨੀ ਵਧਾਉ ਤੇ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਦੇਓ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਰਖਦੇ ਹੋ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਕੋਈ facility ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। Education ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਿਆਇਤ ਨਹੀਂ ਸੜਕਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, Medical aid ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਜੈਸੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਏਥੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ facilities ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੈ ਵੀ ਸਨ ਉਹ ਖੋਹ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਫੀਸਾਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਓਧਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰ taxes ਠੋਸ ਦਿਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ detail ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪੈਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ Time ਬੜਾ ਥੋੜਾ ਹੈ, ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ taxes ਲਗਾ ਕੇ facilities withdraw ਕਰ ਲਈਆਂ ਹਨ।

ਇਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ 3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ defence fund ਲਈ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਜੋ ਬਲਾਕ ਸੰਮਤੀਆਂ, ਮਾਰਕਿਟ ਕਮੇਟੀਆਂ, Co-operative ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਤੇ ਜੋ ਲਾਉਣਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ defence fund ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ already ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਅਗੇ ਲਈ provision ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਔਰ ਉਸ ਦੀ ਬਜਾਏ tax ਤੇ tax ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਨਾ ਪੀਓ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅਛਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਨਾ। ਇਹ ਮੁਲਕ ਆਪਣਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ national government ਹੋਵੇ, democratic ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਠੀਕ ਹੈ ਅਜ emergency ਹੈ, emergency ਅਗਰ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੇ wasteful expenditure ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉ। Deputy Speaker ਸਾਹਿਬਾ ਹੁਣੇ ਹੀ ਗੁੜਗਾਵਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਿਹੜੇ Treasury Benches ਤੋਂ ਬੋਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ Co-operative farming society ਬਣਾਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ tractor ਲਏ ਔਰ ਦੋ tubewell ਲਗਾਏ। Government ਦੀਆਂ ਇਹ instructions ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਿਹੜੀ ਅੱਛੀ cultivable land ਹੈ ਉਹ acquire ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਲੇਕਿਨ ਫੇਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਆਦਮੀਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 100 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ acquire ਕੀਤੀ ਔਰ ਮੁਲ ਕੀ ਪਾਇਆ 925 ਰੁਪਏ per acre ਜਦ ਕਿ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਏਕੜ ਦੀ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹਣੀ ਸੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਬੜੇ ਆਦਮੀ ਦਾ interest ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਮੁਲ ਪਾਇਆ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੀਆਂ details ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਿਰਫ ਮੁਖਤਸਿਰ ਗਲ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੁਲ 11 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆਂ ਪਿਆ ਫੇਰ ਉਹ company ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ government share ਖਰੀਦੇਗੀ ਇਹ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਲੈਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ wasteful expenditure ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ? ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 6 Financial Commissioner ਔਰ 12 Commissioner, ਕਈ additional

tional Deputy Commissiners ਵਗੈਰਾ ਰੱਖਕੇ multiplication of jobs ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ favour ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ B.D.O. ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਚੁਕ ਕੇ additional Director ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਮੁਲਕ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਸੋਚੋ, ਕੁਝ ਵਿਚਾਰੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ। ਇਕ weekly paper ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ advertisements ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਔਰ ਇਹ 15 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਲਖ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਦਸ ਦਿਉ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿਘ : ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ Indian observer ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, weekly paper ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ views ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ news ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹੜੇ tender notice ਯਾ advertisements ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਲੋਗ daily news papers ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, weekly ਅਖਬਾਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮਗਰ ਚੂੰਕਿ ਉਹ ਅਖਬਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਖਟਾ-ਇਆ ਹੈ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ cultivator ਜਿਸ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾਕੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਬੇ ਜ਼ਬਾਨ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ organised ਨਹੀਂ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਕੋਲੋਂ police, ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਕੇ ਧਕੋਜ਼ੋਰੀ tax ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ tax ਦੇਣ ਦੀ capacity ਨਹੀਂ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਆਪਣੀ report ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਰੋੜ ਕੁਝ ਲਖ ਰੁਪਿਆ revenue ਦਾ arrear ਵਿਚ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਇਜ਼ਤ ਆਦਮੀ ਕੈਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ pay ਕਰਨ ਦੀ capacity ਹੋਵੇ। ਜੋ ਇਤਨੇ revenue arrear ਦੇ ਵਿਚ ਹਨ ਉਹ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰੋ ਜਿਥੇ ਵੀ sources ਹਨ, ਜਿਥੋਂ tax tap ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਮਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ welfare state ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ, socialistic patten of society ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ। ਲੇਕਿਨ tax ਉਥੋਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ pay ਕਰਨ ਦੀ capacity ਹੋਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਬੀ ਜਾਂਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਹੁਣ ਛਡਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਸੇ point ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀ multiplication of top heavy administration ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉ ਔਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਚਤ ਕਰੋ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੌਕਾ ਆਵੇ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਚਤ ਦਸਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਤਨੇ ਸੌ ਕਰਲਕ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਾਂ class IV ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋਰ ਚਲ ਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਜ਼ਲਾ ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ 35-35 ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਘਟਾਉਂਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਅਗਲਾ point ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

Governor ਸਾਹਿਬ ਦੇ address ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ administration ਬੜੀ clean ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੀਆਂ details ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ House ਦੇ ਵਿਚ hon. Member ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬੜੇ ਬੜੇ ਆਦਮੀਆਂ ਤੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ open allegations ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ allegations ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਏਥੇ officers ਆਏ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੋਕ ਵੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ allegation ਰੋਜ਼ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਔਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ prestige ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ । ਮੈਂ ਖੁਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਬਰਖਲਾਫ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ allegations ਰੋਜ਼ ਲਗਾਏ ਜਾਣ। ਮਗਰ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ allegations ਆਉਣ, Chief Minister ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੋਗ ਲਗਾਈ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬੜਾ ਬੁਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ Leader of the House ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ । ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਇਕ ਦਫਾ ਇਕ High Powered Tribunal ਮੁਸਤਕਿਲ ਤੌਰ ਤੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਰਖਲਾਫ ਜੇ ਕੋਈ allegation ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਬੜੇ Officer ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ Public man ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ Tribunal ਨੂੰ refer ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਔਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ independent ਤੌਰ ਤੇ enquiry ਕਰੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਉਹ High Powered Tribunal appoint ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਢਿੱਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਜੇ ਮੇਰਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਤਾ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਅਜੇ ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ High Power Commission ਮੁਕੱਰਰ ਕਰੋ ਜਿਹੜਾ ਬੜੇ independent ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੈਂਬਰ irremovable ਹੋਣ ਜਿਹੜੇ ਕਿ except with 3/4 majority of this House ਹਟਾਏ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ । ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹਟਾਏ ਜਾਣ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਜਾਂ inefficiency ਦੀਆਂ grave allegations ਹੋਣ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਮੀਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਜੋ ਆਏ ਦਿਨ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ allegations ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣ ਗੀਆਂ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਦਾ prestige ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕੇਗਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ Leader of the House ਤੇ allegation ਲਗ ਸਕੇਗੀ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ, ਨਾ ਮੇਰੇ ਤੇ, ਨਾ ਇੱਧਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਉਪਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਲਗ ਸਕਣਗੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਸ ਕਮੀਸ਼ਨ ਕੋਲ ਹੀ ਜਾਣ ਗੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ । ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ administration neat-clean ਤੇ pure ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ prestige ਵੀ ਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦਾ ਉੱਚਾ prestige ਵੀ ਉਚੇਰਾ ਚਲੇ ਜਾਵੇ ਗਾ । ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਕੇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ M.L.A. ਜੋ ਜੇਲਖਾਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ majority ਨਾਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ return ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਝੂਠੇ ਮੁਕਦਮੇਂ ਬਣਾਕੇ ਅਤੇ ਬਨਾਵਟੀ recoveries ਬਣਾਕੇ

ਕੇਸ ਬਣਾਏ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਇਸ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ cases ਕਿਸਨੇ ਬਣਵਾਏ ਹਨ ਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਕੀ ਵਜੂਹਾਤ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੇ ਝੂਠੇ ਮੁਕਦਮੇ ਬਣਾਕੇ ਤੇ ਫਰਜ਼ੀ recoveries ਕਰਾਕੇ ਉਸਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ (voices of shame shame from the opposition) ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਉਸਦੀ conviction ਕਾਇਮ ਰਖੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਤਾਂ ਮਿਸਲ ਤੇ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ question ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਇਹ ਹਾਲ ਹੋਵੇ ਕਿ ਫਰਜ਼ੀ recoveries ਬਣਾ ਕੇ ਝੂਠੇ ਗਵਾਹ ਬਣਾਕੇ cases ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਉਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਥੇ paper justice ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ substantial justice ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ character ਨੀਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ low ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਮੀਸ਼ਨ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮੈਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਕੌਣ ਬੇਗੁਨਾਹ ਹੈ ਤੇ ਕੌਣ ਗੁਨਾਹ ਗਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸਤੇ ਫਰਜ਼ੀ recoveries ਬਣਾਕੇ ਝੂਠੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ 2 ਸਾਲ ਤੋਂ ਜੇਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਕੀ ਉਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਐਸੇ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹਨ ਜੋ ਜੇਲ੍ਹਖਾਨੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਪਾਵਰਡ ਕਮੀਸ਼ਨ ਮੁਕਰਰ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵੀ ਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦਾ ਵੀ prestige ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਆਏ ਦਿਨ allegations ਲਗਾਉਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਵੀ morale ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਇਹੋ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਫੇਰ judiciary ਜੋ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ Executive ਤੋਂ ਅਲਹਿਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੀ ਤਵਜੁਹ constitution ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 50 ਵਲ ਦਿਲਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਜਾਣ ਦਿਉ ਕੀ ਲੈਣਾ ਇਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਥੇ ਕਿਹੜੀ ਸੁਣਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ :

> "50. The State shall take steps to separate the judiciary from the executive in the Public services of the State".

ਇਹ directive principle ਹੈ ਜੋ ਸਾਡਾ constitution states ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਸਾਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ 16 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ directive ਨੂੰ implement ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਾਡੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ Judiciary Executive ਨਾਲੋਂ ਜੁਦਾ ਹੈ ਇਧਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਥੇ ਜੁਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਚਲੋ ਘਟੋ ਘਟ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਹ statement ਤਾਂ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ separated judiciary ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ persue ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਹਰ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜੁਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਰਾ ਗੌਰ ਨਾਲ ਸੋਚੋ ਕਿ ਕੀ reasoning ਹੈ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਕਈ ਸੱਚੀ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ judiciary separated ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜੋ judicial ਅਫਸਰ ਹੋਣਗੇ ਉਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹੋਣਗੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਝਟ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕਰ ਦਿਉ ਫਲਾਣੇ ਫਲਾਣੇ ਅੰਦਰ। ਇਹ ਇਕ inescapable inference ਹੈ ਜੋ ਕਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ judiciary ਨੂੰ Executive ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਦੋਂ judicial ਅਫਸਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੇ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ ਚਿੱਤ ਚਾਹਿਆ ਸਜਾ ਕਰਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ (ਘੰਟੀ)

Deputy Speaker: Please wind up.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਅਹਿਮ ਗਲ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ agitate ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਵਾਏ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ democratic ਮੁਲਕ ਦਾ ਨਾਮ ਦਸ ਦੇਣ ਜਿਥੇ judiciary separated ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਮੂਹਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ Judiciary Executive ਦੇ ਥੱਲੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਥਲੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਦੋ ਗਵਰਨਰ addresses ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨਅਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ law and order ਬਹੁਤ ਸਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਹੈ ਵੀ ਠੀਕ ਕਿ ਇਥੇ ਕੋਈ ਗੜ ਬੜ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕੋਈ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜਮਹੂਰੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਕ ਹੈ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੁਖ ਦਸ ਸਕਣ ਇਹ ਪੋਜੀਸਨ ਲੈਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ Judiciary ਇਸ ਲਈ separate ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਲਫਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਅਪਣੇ ਦੁਖ ਦਸਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਨ ਲਈ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟਾਂ ਨੂੰ executive ਥੱਲੇ ਰਖਕੇ ਜੋ ਚਿਤ ਵਿਚ ਆਵੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮੁਲਕ ਫੇਰ ਕਿਥੇ ਜਾਵੇਗਾ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹਕੂਮਤ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕੰਮ ਚਲਾਣਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਚਲਾ ਲਉ ਲੇਕਿਨ ਆਖਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਤੀਜਾ ਭੁਗਤਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤੇ ਇਹ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਗੀ ਜਾਂ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ (ਘੰਟੀ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ constitution ਦਾ ਜੋ directive principle ਹੈ ਉਸਤੇ ਅਮਲ ਕਰੋ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੀ ਇਹੋ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜੁਦਾ ਕਰੋ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਕਰਨਗੇ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ 1947 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਅਜ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ Judicial Courts ਵਿਚ interfere ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੁਣ ਹਟਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। Separated Judiciary ਤਾਂ ਇਹ ruling party ਲਈ ਵੀ source of strength ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ ਨਾਲ rule ਕਰੇ (ਘੰਟੀ)।

[12.00 Noon] ਬਸ ਜੀ ਇਕ ਗੱਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕਹਿਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਬਲਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ system ਪੁਰਾਣੇ ਵਕਤਾਂ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। 19 ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਜੋ ਅਖੀਰਲੇ 10-12 ਸਾਲ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ cultural renaisance ਦਾ ਦੌਰ ਦੌਰਾ ਚਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ ਇਹ ਸਕੂਲ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਬਣੇ ਜਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਪੁਰਾਣੇ ਹਿੰਦੂ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦਾ

ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਹਿਰੀਕ ਨੇ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੋਰ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਕਾਇਮ ਹੋਏ। ਇਹ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਪੰਜਾਹ ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੇ ਨੇਕਨੀਤੀ ਨਾਲ ਅਛਾ ਤਰੀਕਾ ਤਾਲੀਮ ਇਖਤੀਆਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਵਿਦਿਆ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਲਿੱਪੀ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪਨਾਇਆ। ਐਨ ਇਹੀ ਸਾਡਾ ਕਲਚਰਲ ਹੱਕ ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 29 ਅਤੇ 30 ਨੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਾਇਮ ਔਰ ਮਹਿਫ਼ੂਜ਼ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 29 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

> "Any section of the citizens residing in the territory of India or any part thereof having a distinguished language, script or culture of its own shall have the right to conserve the same."

ਧਾਰਾ ੩੦ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :

> **"All minorities, whether based on religion or language, shall have the right to establish and administer educational institutions of their choice".**

ਇਹ ਦੋ ਹੱਕ ਵਿਧਾਨ ਨੇ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਬਨਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ **sanction** ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੁਫ਼ਤ ਤਾਲਿਮ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਮੁਫ਼ਤ **education** ਦੀ ਆੜ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸਿਰਫ਼ ਗੌਰਮੈਂਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ **details** ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ **education** ਦੀ ਹਾਲਤ ਭੈੜੀ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲੀਆ ਕਿ **constitution** ਨੇ ਜਿਹੜੇ **rights** ਸਾਨੂੰ ਦਿਤੇ ਸਨ ਉਹ **indirectly** ਖੋਹ ਲਏ ਹਨ। ਗੌਰਮੈਂਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁਫ਼ਤ ਐਜੁਕੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਈ ਗਈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ **education** ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ **General Revenue** ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, **cess** ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹਾਸਲ ਕਰੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਗਿਆਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਸੀ। ਇਹ ਹੱਕ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖੋਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ **brain washing** ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਹਿਆ ਹੈ। ਸੈਂਕੜੇ ਸਕੂਲ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਫੀਸ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਫੰਡ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਫੇਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਫੀਸ ਲਵਾਂਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੈ। ਅਹਿਮ ਗੱਲਾਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਫੇਰ ਦਸ ਲਵਾਂਗਾ।

ਇਕ ਗਲ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਹੀ। ਉਹ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਜ਼ਲਾ ਡਾਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਪੀਕਰ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਆਡਰ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਤੋਂ ਲਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਹਨ ਇਹ **House** ਦੀਆਂ ਸਬ-ਕਮੇਟੀਆਂ ਹਨ। ਯਾਨੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ **status** ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ **agreement Central Government** ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਇਆ ਉਸਨੂੰ **implement** ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਤਾ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤੀ, ਗੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਰਾਖੋਦਿਲੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰੀ ਲਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਇਸ ਦੀ **non-implementation** ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਂਦਾਰੀ ਮੈਂ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ **dis-service**

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ House ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ declare ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਦੋਂ ਵੀ ਏਹੀ ਮਨਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਟੁਟਣ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਹੁਣ ਵੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ implement ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਇਕੋ ਗਲ ਨਹੀਂ। ਓਧਰੋਂ ਹਰਿਆਨੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲੇ, ਕਈ ਸਪੀਚਾਂ ਇਧਰ ਤੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ, ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਮੇਟੀਆਂ ਰਿਜਨ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਭੁਲ ਜਾਓ ਕਿ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਇਸ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪਓ। ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬੜਾ ਫਾਇਦਾ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜੇ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰੋ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ contribution ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਛਡ ਦਿਓ। (ਘੰਟੀ) ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ। ਅੱਛਾ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : On a point of personal explanation. ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੁਤਲਿਕ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ tackle ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ 10,15 ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਚ ਸਿਖ ਲਈ। ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਬੜੀ clear ਰਾਏ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ demand ਸੀ ਕਿ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ sub-legislatures ਹੋਣ, ਯਾਨੀ ਇਕ legislature ਇਹ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋ legislatures ਹੋਰ ਹੋਣ। ਮੇਰਾ ਰੂਲਿੰਗ ਸੀ ਕਿ they are Committees of the House ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਾ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕੀ ਕਸੂਰ।

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗਰੁਪ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਤੇ ਕੋਈ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਅਜ ਵੀ ਦੋ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

उपाध्यक्षा : ज़रूर मिलेगा। मैं फिर हाउस से दरखास्त करती हूं कि मेरी personal राए यह है कि सारे मैम्बर साहिबान को बोलने का समय मिले लेकिन क्योंकि time limited है और बोलने वाले अभी काफी रहते हैं। इस लिए मैं यह request करती हूं कि बोलने वाले मैम्बर साहिबान अपने पर काबू रखें और जो ज़रूरी बातें हों वही कहें और दूसरे मैम्बरों के बोलने के लिए वक्त बचाएं। (Time will definitely be given. I want to make a submission to the House that personally speaking I wish that every hon. Member should have a chance to speak but the difficulty is that time at our disposal is very limited. Therefore, I would request the hon. members, who wish to speak, to exercise restraint and say only those things which are very important and thus save the time for other hon. members.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ (ਮਲੋਟ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਬਜਟ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਦਾ ਲੈਵਲ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹ ਜ਼ਾਤੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਓ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਤੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਛੇ ਸੁਝਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਾਤੀ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਤਜ਼ਵੀਜ਼ਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੋਧ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਮੁਖਤਲਿਫ ਬਜਟ ਦੇਖੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਜਟ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਫੰਡ ਮੰਗੇ, ਬਜਟ ਪਾਸ ਹੋਏ। ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲ ਵਿਚ ਉਦਮ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਲਵਰਤਨ ਲੈ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ। 10 ਸਾਲ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੋ ਗੁਣਾ ਹੋਈ, ਚਾਵਲ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ, ਕਪਾਹ ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ, ਖੰਡ ਪੰਜ ਗੁਣਾਂ, ਸੀਮਿੰਟ ਤੇ ਕਪੜਾ ਦੋ ਗੁਣਾ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿਘ : ਇਹ figures ਕਿਥੋਂ ਦਸ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ : Statistical Abstract ਦੀਆਂ figures ਹਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਣਾ। ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ emergency ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪਬਲਿਕ ਨੇ ਬਹੁਤ co-operation ਦਿਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੇ national emergency ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਹੁਬਲਵਤਨੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਸੰਸਕਰੀਤੀ rich heritage ਤੇ old culture ਤੋਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਜੋ ਚੰਦਾ ਫੌਜੀਆਂ ਲਈ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਿਰ ਅਤੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ। ਸਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੜ੍ਹਾਂ, Floods ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਕ ਸਾਲ 27 ਲੱਖ ਏਕੜ cropped area ਸੀ ਇਕ ਸਾਲ 18 ਲਖ ਏਕੜ cropped area ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਖ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਠੇ ਮਕਾਨ ਢਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਰਜ਼ ਮਾਫ ਹੋਣ ਤੇ land revenue ਛਡਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਪਖ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਗਾਹਾਂ ਵਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਢਿਲ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। Flood control ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਰਕਮ ਰੱਖੀ ਹੈ।

ਇਥੇ ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ purpose ਫੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ policy ਹੈ ਕਿ ਵਧ ਰਹੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਣ। ਇਹ ਅਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ revise ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਗਲਤੀ ਦਸੋ ਉਥੇ ਦਰੁਸਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਝਾਵ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਜੋ floods ਲਈ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸੇਮ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਥੇ ਤੀਜੇ ਪਲਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਤੇ 38 ਕਰੋੜ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਥੇ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਕਟ ਲਗਣ ਨਾਲ 15 ਕਰੋੜ ਰਹਿ ਗਈ ਇਸ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ]

ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੇ ਕਰ ਮੇਰੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧੀ ਹੈ emergency ਨੂੰ meet ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜਾਂ ਜੋ ਫਰੰਟ ਤੇ ਲੜਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਵੇਂ ਖੇਤ ਦਾ ਵਰਕਰ ਵੀ ਉਨਾ ਹੀ ਬੇਹਤਰੀਨ ਸਿਪਾਹੀ ਹੈ ਜੋ ਫਰੰਟ ਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੜਦਾ ਪਰ ਖੇਤੀ ਦੀ ਉਪਜ ਨੂੰ ਵਧਾਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਬੇਹਤਰੀਨ ਸਿਪਾਹੀ ਹੈ। ਗੋਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਅੰਨਸੰਕਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਜਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਵੀ ਉਤਨੀ ਲੋੜ ਹੈ ਇਸ ਪਖ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਰੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ।

ਸੇਮ (water-logging) ਦੀ problem ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਤੀਜੇ ਪਲਾਨ ਵਿਚ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਵਧਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਕਰੀਏ ਕਿ priority fix ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੋਕ ਸਕੀਏ । ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜੋ ਚੰਦ ਭਾਨ (ਨਾਲਾ) ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਲਖਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੜ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹਲਵਾੜੇ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਤਬਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਮਲੋਟ ਮੰਡੀ ਤਕ 30 ਮੀਲ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੜ੍ਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਗੇ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੇ agricultural production ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ top-priority ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। Minor irrigation ਲਈ 30 ਲਖ ਜਾਂ 11 ਲਖ ਦੀ pumping sets ਤੇ 30 ਲਖ tube wells ਲਈ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ level ਨੂੰ stabilise ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।ਸਿੱਮਨ seepage ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੀ quality ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ provision ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ Irrigation Minister ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ electricity supply ਕਰਨ ਵਲ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੋ statistics ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚੋਂ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਭੇਜਦੀ ਹੈ ਉਹ ਗ਼ਲਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰਹੰਦ ਫੀਡਰ ਤੇ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਰ ਮੁਕਤਸਰ ਤੇ ਆਲਮਵਾਲਾ ਤੇ ਅਰਨੀਵਾਲ ਸੂਏ ਤੇ ਕੱਸੀਆਂ ਮਹੀਨਾ ਮਹੀਨਾ ਸੁਕੀਆਂ ਪਈਆਂ ਰਹੀਆਂ ਜਦ ਕਿ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ priority ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਫਿਰ ਸਰਹੰਦ ਫੀਡਰ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਪਾਣੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। Surplus ਪਾਣੀ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਮੁਦਕੀ ਮਾਈਨਰ ਤੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਕੀ statistics ਗਲਤ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਕਾਨਿਆਂ ਵਾਲੀ ਆਦਿ ਲਈ ਇਥੇ ਉਤੇ ਪੰਜ ਮੋਘੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਕਬੇ ਬਾਰੇ figure ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਮੋਘਿਆਂ ਤੋਂ 855 ਏਕੜ, 841 ਏਕੜ, 759 ਏਕੜ, 900 ਏਕੜ ਤੇ 1094 ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਹੈ ਪਰ ਥਲੇ ਦੇ ਅਫਸਰ ਨੇ ਗ਼ਲਤ statistics ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਲ ਇਤਨੇ ਰਕਬੇ 4452 ਏਕੜ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਬਾਰਾਂ ਮਣ ਫੀ ਏਕੜ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰਬ ਲਾਕੇ foodgrain ਦੀ ਉਪਜ ਕਢ ਕੇ ਦਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਐਨੀ ਉਪਜ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਔਸਤ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਦੀਆਂ ਫਰਜ਼ੀ figures ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਢੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਫਸਲ ਖਰੀਫ 1957-58, 1959-60 ਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ

ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੋਘੇ ਤੇ 8 ਏਕੜ ਕਿਸੇ ਤੇ ਚਾਰ ਏਕੜ ਕਿਸੇ ਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਏਕੜ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਤੇ 10 ਏਕੜ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਫਿਰ ਮੋਘਿਆਂ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਡੇ ਜੋ targets ਹਨ ਉਹ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਫਿਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਕਢੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਤਿੰਨ ਲਖ 54 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਹੈ ਤੇ landless ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰੀਬ 42 ਹਜ਼ਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ 1926 ਏਕੜ ਬਾਗਾਂ ਲਈ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ 42 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਬੇਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖਰੀਦੀ 1938 ਤੱਕ ਉਹ ਭੀ ਛੋਟ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਦੋ ਲਖ 57 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ surplus ਮਾਲਕਾਂ ਲਈ ਛੱਡੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਬੇ ਦਖਲ ਹੋਏ ਮਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਹ landless ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 1962 ਤੱਕ ਵੀ 10 ਏਕੜ ਤਕ ਖਰੀਦ ਲਈ ਸਰਪਲਸ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਭੀ ਨਾ ਛੇੜੀ ਜਾਵੇ। Middleman ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਲਕ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ eliminate ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ Act ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਮਾਲਕ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਝਗੜੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਉਕਾ ਹੀ ਉਡਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਜੋ surplus ਹੋਵੇ ਫਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਬਾਗਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਰਪਲਸ ਵਿਚ ਜੋ 1964 ਤਕ ਬਾਗ਼ ਲੱਗ ਜਾਣ ਉਹ ਛੱਡੀ ਜਾਵੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ utilise ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਬੇਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੂਲ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰਨਾ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਫੀ ਸਾਲ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਪੌਣੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਕਾਵੀਆਂ, ਕਰਜ਼ੇ, ਗਰਾਂਟਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ ਜੋ ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੈ ਸੋ ਫੇਰ ਪੈਦਾਵਾਰ [illegible] ਲਈ ਐਸਾ ਤਰੀਕਾ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਤੇ landless farmers ਕਿਸੇ ਮਾਲਕ ਦੀ 30 Standard acres ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ਮੀਨ ਅਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਖਰੀਦ ਕਰ ਸਕਣ।

ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਤਾਂ ਇਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਫਰਮ ਪੜਤਾ ਲੈਕੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੇਚਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਲਈ targets fix ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਵੱਲ ਘਟ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਪਲਾਨ ਵਿਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤਨ ਵਾਲੇ 22 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ 42 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰਨੇ ਹਨ ਦੂਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਰ ਖੇਤੀ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤਨ ਵਾਲੇ 12 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰਨੇ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਲਈ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤੇ priority ਪਹਿਲ ਨਾਲ ਦਿਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮੈਂਨੂੰ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ connection ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ connection ਵਾਸਤੇ apply ਕੀਤਿਆਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ connection ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ। ਇਹ ਮਹਿਕਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ business ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੋਈ firm ਚਲਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ। ਅਜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਬਦਲਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਬਜਟ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਕਮ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ emergency ਹੈ। ਏਸ ਗੱਲ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਧਾਈ ਦੀ ਪਾਤਰ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ]

ਹੈ ਕਿ ਸੰਕਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਵਧ ਖਰਚ ਕਰਨੋਂ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਬੜੀਆਂ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਬੜੀਆਂ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲਣੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ status ਬੜਾ low ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪਟਵਾਰੀ ਚੌਕੀਦਾਰ ਚਪੜਾਸੀ ਕੰਡਕਟਰ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ allowances ਬੜੇ ਘਟ ਮਿਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਬੜੀਆਂ ਘਟ ਸਨ। ਬਸ conductors ਦੀਆਂ ਵਰਦੀਆਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਦਰਜਾ ਚੰਗੀਆਂ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮ ਵਰਦੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕੁਝ ਰਕਮ provide ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਲਿਆਵਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਵਲ ਅਜ ਇਤਨਾ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜੋ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਫਰਜ਼ੀ cases ਦੇ figures ਦਫਤਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਰਾਬ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੋ cases 5 ਬਣਾਉਣੇ ਹਨ ਉਤਨੇ ਦਾ ਹੀ ਨਕਸ਼ਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 107/51 ਦੇ cases ਦੀ detail ਜੇ I. G. ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਤਨੀ ਹੀ ਦੱਸੀ ਤੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ programme ਵਿੱਚ ਉਲੀਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੜੀਆਂ bogus figures ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ bogus statements ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ data collect ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਤਨੇ ਰਾਜ਼ੀਨਾਮੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਰਵਾਏ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਹੋਏ ਹੋਣ ਉਥੇ ਜੇ appreciate ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਜਿਥੇ ਜਾਇਜ਼ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਫਰਜ਼ੀ ਕੇਸਿਜ਼ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਉਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ ਨੂੰ ਬਦਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਹੈ ਮੈਂ ਆਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਵੱਡੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਘੋੜਾ ਅਲਾਉਂਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਟੱਟੂ ਅਲਾਉਂਸ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਲੋੜਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕੋ ਹੀ ਹਨ।

Home Guards ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ government ਪਾਸ ਹੋਰ ਕੋਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ training ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਢੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਹਤਰੀਨ service ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ Home Guards ਦੀ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੇਲੇ ਦੀ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ talented qualities ਦੇ ਬੰਦੇ ਹੋਣ, ਅਜ ਉਹ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੁਰਮ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਪਤਾਵਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁਟ ਕੁਟ ਕੇ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ criminals ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ scientific ਢੰਗ ਨਾਲ crimes ਲਭੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਆਦਮੀ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਉਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋਣਗੇ ਜੇ status ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ।

Health ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕੁੱਲ 288 **centres Five year plan** ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਹਾਤਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਸ ਲਈ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ **grade** ਦੇ ਮੁਤਲਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। **Expenditure** ਕੁਝ ਵਧ ਕਰਦਿਆਂ ਦਿਹਾਤਾਂ ਵਿੱਚ **medical service** ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਛਾ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ।

Deputy Speaker: Now please wind up.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਪੰਜ ਚਾਰ ਮਿੰਟ ਹੀ ਬੋਲਿਆ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਮੈਂ 2-4 ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਇਕ ਲੇਡੀ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਜ਼ਗ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਹੈ ਉਥੇ ਛੇਤੀ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਸਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦਾ **standard** ਉਚਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਕੂਲਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਫੀ ਥਾਈਂ **extension** ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ **primary schools** ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਡਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਮਿਡਲ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ **Matric** ਦੇ **standard** ਤੱਕ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਬੜੇ ਯੋਗ ਥਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਔਰੰਗਜੇਬ ਨੂੰ ਫਤ੍ਹਿ ਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਏਥੇ ਪਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਸੀ ਬਾਵਜੂਦ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਇਹ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਅਤੇ ਇਤਹਾਸਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਏਥੇ ਮਿਡਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਥਾਵਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ **up-grade** ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਖੇਤੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ **technical education** ਦਾ **standard** ਵੀ ਉਚਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਫਾਜਲਕਾ, ਮੁਕਤਸਰ, ਮਲੋਟ ਆਦਿ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਟਰੈਕਟਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਥੋਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲੈ ਜਾ ਸਕਣ ਹਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਸਤੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ।

Excise ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਕ ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਪਿਰਟ **export** ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ $1\frac{1}{2}$ ਰੁਪਿਆ ਬੋਤਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਲੋਕੀਂ ਲਿਆਕੇ 5 ਰੁਪਏ ਬੋਤਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਮੁਲ ਲਾਕੇ **excise** ਵਾਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਲ ਲਾਕੇ ਘਟੀਆ ਤੋਂ ਘਟੀਆ ਮਾਲ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅਫੀਮ ਆਮ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੰਦੀ ਵੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਫੀਮ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਲੋਕ ਐਥੇ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਹਵਾਰੀ ਪੈਸੇ **excise** ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬਧੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਰੋਕੇ, ਹੋਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਕਿ State level ਤੇ periodical review and evaluation of progress

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ]

ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਹਨ ਪਰ farmer ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਜਿਣਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਪੰਜਾਬ Board of Economic enquiry ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ cost price of wheat ਜਿਹੜੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਉਹ 1954-1957 ਵਿਚ 15 ਰੁਪਏ 57 ਨਏ ਪੈਸੇ ਫੀ ਮਣ ਦਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ sales tax ਵਗੈਰਾ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਉਹ ਜੁਦਾ ਹਨ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਲਈ selling price fix ਕੀਤੀ ਉਹ 14 ਰੁਪਏ ਸੀ। ਯਾਨੀ ਉਸ ਤੇ ਇਹ price line fix ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ 1-57 n.P. per maund ਦੇ ਘਾਟੇ ਤੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਖੁਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ Agriculture Minister ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ Agricultural products ਦੀ selling price ਅਤੇ purchase price ਦਾ ਜੋ ਅੰਤਰ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹਥ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ incentive ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿਸਾਨ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਆਈ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਇਹ taxes ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਸ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਝ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਮੇਰੀ ਇਹੋ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਨੇ 500 States ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕੀਤੀ ਉਥੇ ਇਹ Transporters ਨੂੰ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ nationalise ਕਰ ਦੇਣਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਥਾਂ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ States ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ Railway ਨਾਲੋਂ ਦੁਗਨਾ ਕਰਾਇਆ ਚਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ income ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ emergency ਵਾਸਤੇ ਬੱਚਤ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਬੱਚਤ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ privy purses ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਨੇ Government pay ਕਰਦੀ ਹੈ ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਮੌਜੂਦਾ ਨੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਵੀ taxes ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 50% ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਰੀਬ ਦੀ ਗਾਹੜੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ public ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖਰਚ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਪੈਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ land revenue ਅਤੇ ਹੋਰ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਸਿਧਾ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਾਬੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪੈਸਾ ਪਰੋਫਿਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਸਭ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 70-80% ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਪੈਸਾ 20 per cent ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਮੁਲਕ ਦੇ ਡੀਫੈਂਸ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹਨ (ਘੰਟੀ) ਬਸ ਜੀ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਮੈਂ ਸੜਕਾਂ ਬਾਰੇ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਜੇ emergency ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸੜਕਾਂ ਬੜੀਆਂ ਜਰੂਰੀ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਬਣਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਹਨ ਮੁਕਤਸਰ-ਗਿਦੜਬਾਹਾ, ਕੋੜਾਵਾਲੀ ਅਰਨੀਵਾਸ, ਮੁਕਤਸਰ ਅਬੋਹਰ ਅਤੇ ਮੁਕਤਸਰ-ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ। ਇਕ ਸੜਕ ਤਲਵੰਡੀ ਫਰੀਦ ਕੋਟ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਆਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ emergency ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਫੰਡ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਵਿਖ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ,

ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਹੀ ਕਾਬਲੇ ਕਦਰ ਕੰਮ ਹੈ. ਇਸ ਸਲਾਘਾ ਯੋਗ ਕਦਮ ਤੇ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਵਧਾਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

लाला बँसी राम (सराज S.C.) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे वित्त मन्त्री ने 1963-64 का बजट पेश किया। इस में सरकार नें 10 करोड़ 24 लाख रुपए का deficit बजट पेश किया है । इस बजट पर 3, 4 दिन से बहस हो रही है इस House में मैं अपनी constituency के बारे में अर्ज करना चाहता हूं मेरा इलाका neglected backward area है जिस की हालत बिल्कुल नागुफता बे है, यानी जिस की हालत बयान के बाहिर है, सराज constituency कुल्लू का एक हिस्सा है यह पहाड़ी इलाका बर्फानी और पसमांदा इलाका है । इस constituency के चारों तरफ हिमाचल प्रदेश का पहाड़ी इलाका है, इस constituency का रकबा 1,200 या 1,300 मरब्बा मील के लगभग है, मेरी constituency का इलाका लद्दाख के बिल्कुल नज़दीक है, 20 अक्तूबर, 1962 को चीन ने हमारी पवित्र भूमि पर आक्रमण किया, उसने हमारे इलाके के नज़दीक लद्दाख पर भी हमला किया इस हमले की जानकारी सब को है, हमारे इलाके की तरक्की और development का काम सिर्फ सरहदी इलाका होने के नाते से ही नहीं होना चाहिए बल्कि मेरा इलाका बहुत गरीब और undeveloped है सरकार को इस तरफ ध्यान देना चाहिए । मेरी constituency के चारों तरफ हिमाचल प्रदेश का इलाका लगता है । यह वह इलाका है जहां के लोगों को हम अंग्रेजी राज में मज़ाक करते थे और कहा करते थे कि तुम्हारा इलाका पिछड़ा हुआ है और इस को आगे बढ़ाने की ज़रूरत है लेकिन मुझे बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि मेरे इलाके को बिल्कुल नज़रअंदाज किया जा रहा है कि अब हिमाचल प्रदेश के पहाड़ी इलाके के लोग हमें मज़ाक करते हैं मैं समझता हूं कि उन का मज़ाक दुरुस्त है और ठीक है, डिप्टी स्पीकर साहिबा मैं अपने इलाके की पहली तकलीफ सरकार के सामने रखना चाहता हूं। सतलुज का दरिया मेरी constituency और हिमाचल प्रदेश की boundary का काम करता है, सतलुज दरिया के बाईं तरफ हिमाचल प्रदेश का इलाका है हिमाचल प्रदेश की सरकार ने उस इलाके की तरक्की के लिए यथासम्भव पग उठाए हैं, उन्होंने वहां के इलाके के लिए बिजली मुहैय्या की है वहां पर अच्छे अच्छे काम हो रहे हैं, वहां की जनता की बहबूदी के लिए सरकार काम कर रही है उस इलाके के लोग फायदा उठा रहे हैं लेकिन मुझे बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि दरिया सतलुज के दाईं तरफ हमारे इलाके में जहां पर बड़े बड़े गांव स्थित हैं उन को बिजली मुहैय्या नहीं की गई है, उस इलाके की तरक्की नहीं हो रही है, दस्तकारी का नामोनिशान तक नहीं है, हिमाचल प्रदेश के इलाक़ों में बिजली जगमगाती है और तरक्की हो रही है, लेकिन इस के विपरीत सराज constituency में बिजली बिल्कुल नहीं है और industries भी नहीं लगाई जा रही है, हिमाचल प्रदेश सरकार ने स्थान स्थान पर मोटरें और lorries चला रही है हिमाचल प्रदेश सरकार ने जंगलात, बगीचे और transport के प्रबंध किए हैं और उस इलाके की जनता तरक्की कर रही है । उस तरह वहां की जनता लाभ उठा रही है किन्तु सराज हलके में वही पुरानी सड़क है जो आज से 16 साल पहले अर्थात अंग्रेजों के वक्त बनाई गई थी, इस सड़क की हालत भी नागुफताबे है, इस इलाके की

[लाला बंसी राम]

पैदावार को बढ़ाने के कोई साधन नहीं जुटाए जाते हैं मैं कहना चाहता हूं कि transport के साधन भी तसल्ली बख्श नहीं हैं। मेरे इलाके में आलू की पैदावार होती है लेकिन transport के साधन न होने के कारण लोगों को वहीं पर सस्ते मूल्य पर बेच देने पड़ते हैं और कुछ आलू वहां पर transport के साधन न होने के कारण खराब हो जाते हैं। इस तरह जनता को नुक्सान उठाना पड़ता है।

डिप्टी स्पीकर साहिबा मैं transport के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं कि मेरे इलाके में एक छोटी सी सड़क है, यह 15 मील की सड़क है यहां पर छोटी lorry चलती है और 3,4 बार trans-shipment करनी पड़ती है, पुलों की हालत बहुत खराब है, यह पुल भी बहुत तंग है। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि transport के बारे में उचित प्रबंध करे ताकि वहां की जनता सुख का सांस ले सके।

डिप्टी स्पीकर साहिबा मैं अपने इलाके की education के बारे में भी जिक्र करना चाहता हूं, मेरे इलाके में illiteracy बहुत ज्यादा है, सरकार को illiteracy को दूर करने के लिए शीघ्र प्रबंध करने चाहिए इस के विपरीत हिमाचल प्रदेश की सरकार ने अपने इलाके में Higher Secondary School, Girls School और College खोले हैं किन्तु हमारी सरकार ने तालीम देने के लिए कोई इंतजाम नहीं किया, मैं समझता हूं कि मेरे इलाके में illiteracy बढ़ रही है, सरकार को इस शिकायत पर ध्यान देना चाहिए।

डिप्टी स्पीकर साहिबा मैं अपने इलाके की hospitals and dispensaries के बारे में भी कहना चाहता हूं मेरी constituency का रकबा 1200 या 1300 मरब्बा मील है वहां पर अंग्रेजों की हकूमत होने पर 3, 4 हस्पताल खुले हुए हैं और उसके बाद हमारी सरकार ने और हस्पताल खोलने का प्रबंध नहीं किया है, हस्पतालों का यह हाल है कि जहां पर Doctors हैं वहां पर दवाइयां नहीं मिलती हैं और जहां पर दवाइयां हैं वहां पर डाक्टरों तथा अन्य staff की कमी है, वहां के लोग अपना अच्छी तरह से इलाज नहीं करा सकते। उनके दिलों में medical की facilities न मिलने से मायूसी छाई हुई है मैं चाहता हूं कि सरकार उस गरीब इलाके की बहबूदी के लिए doctors और दवाइयां भेजे।

हमारे माननीय मुख्य मन्त्री ने हमारे इलाके का दौरा किया, उन्होंने वहां पर आश्वासन दिया कि उस इलाके की तरक्की के लिए प्रबंध किए जाएंगे इस के साथ इसी बजट Session में उन्होंने फरमाया कि Hilly area के लोगों का स्तर मैदानी इलाके के लोगों के स्तर के बराबर लाया जाएगा मैं समझता हूं कि महज़ लोगों के दिलों को खुश करने के लिए सब बातें कहीं जाती हैं और उस इलाके की backwardness को दूर करने का कोई यत्न नहीं किया जाता है। मैं आप की मार्फत सरकार को नम्र प्रार्थना करना चाहता हूं कि पहाड़ी इलाके की development के लिए उन की उन्नति के लिए शीघ्र पग उठा कर हमारी होसला-अफ़ज़ाई की जाए।

किसी इलाके की तरक्की करने के लिए transport और communication का होना सब से जरूरी होता है, इस के बारे में मैं फिर अर्ज करना चाहता हूं कि मेरे इलाके में सिर्फ एक सड़क जो कि 15 मील लम्बी है, वहां पर छोटी lorry चलती है क्योंकि सड़क कम

चौड़ी है । सवारियों को रास्ते में 3, 4 बार trans-shipment करनी पड़ती है वहां पर पुल भी कमज़ोर हैं वहां पर छोटी lorries मुश्किल से गुज़र सकती है इसी बीच में Himachal Pradesh का इलाका आता है और इस के आगे 20, 25 मील वह सड़क है जिस को jeepable सड़क कहा जाता है, मैं समझता हूं कि वहां पर जाने से पहले सवारियों को बीमा करा लेना चाहिए तब jeeps तथा wagons में बैठना चाहिए, इस सड़क पर साल में 3 महीने ही मोटर चलती है और बरसात के महीनों में यह सड़क बन्द हो जाती है और मोटरें नहीं चल सकतीं । सर्दियों में तो खैर मैं मानता हूं कि वहां पर बर्फ पड़ जाती है, इस लिए मोटर वगैरह नहीं चल सकती । उस से आगे 12 मील सड़क अच्छी हो जाती है और यह सड़क सब हिमाचल की सड़क हिन्दोस्तान-तिब्बत रोड से मिल जाती है । सब लोग जानते हैं कि कुल्लू सिराज के इलाके में फल बहुत होते हैं, आलू बहुत होते हैं और जड़ी बूटियां भी बहुत होती हैं । लेकिन किसान बेचारे क्या करें, इन चीज़ों के निकास का कोई प्रबन्ध नहीं है । लोग फल, आलू और जड़ी बूटियां अपनी पीठ पर उठा कर ले जाते हैं । आप अन्दाजा लगा सकते हैं कि वहां के लोग कैसे तरक्की कर सकते हैं जहां पर ज़राये आमदोरफ़्त भी नहीं हैं । मैं तो सोचता हूं कि अब भी वही सड़कें मौजूद हैं जो अंग्रेज़ी हकूमत ने जारी की थीं । जो सड़कें मौजूद भी हैं उन की हालत भी आप देखें तो बहुत बुरी है । नई सड़कें खोलने के बारे में सरकार से बराबर कई बार कहा जाता है कि अगर उस इलाके को ऊपर उठाने के खाहां हो तो वहां पर सड़कें खोलो और वहां के लोगों को उनके जायज़ हकूक दो । लेकिन अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि इस बात पर कोई ध्यान नहीं दिया जाता । इस से आगे सब से ज़रूरी बात मैं जंगलात के बारे में कहना चाहता हूं । आप जानते हैं कि पंजाब में सरकारी जंगलात सब से ज़्यादा कुल्लू और सिराज में हैं और कुछ बिखरे हुए जंगलात शिमला और कांगड़े में भी हैं । बड़े अअसोस से कहना पड़ता है कि जंगलात की पैदावार बढ़ाने और उस की देखभाल करने में बहुत कम रुपया खर्च किया जाता है । हालांकि इन्हीं जंगलात की बदौलत सरकार को लाखों रुपयों की सालाना आमदनी होती है । जंगलात की सूरत में सरकार के पास करोड़ों रुपयों का खज़ाना है । हर साल लाखों रुपयों की मालियत की लकड़ी, जड़ी बूटियां, बेरोज़ा और रेज़न बाहर जाता है लेकिन उस इलाके को कुछ फायदा नहीं पहुंचता । वहां पर ऐसी कोई दस्तकारी कायम नहीं की गई जिस का इनहसार जंगलात पर हो । मैं आप से अर्ज़ करना चाहता हूं कि लातादाद दस्तकारियां जंगलात के सिर पर चल सकती हैं जिन में से चंद एक मैं कोट करना चाहता हूं । वहां पर Paper industry, News Print Industry, Toys Industry, Sports Goods Industry, manufacture of furniture, pharmaceutical industry, Match Box Factory और भी कई किस्म की दस्तकारियां वहां पर कायम हो सकती हैं । अफ़सोस है कि वहां पर न तो Timber seasoning plant लगाया गया है और एक और new industry Battery Separators के नाम से खोली जानी थी उसके मुताल्लिक भी अब मालूम हुआ है कि वह कुल्लू से बाहर खोली जाएगी । इस से हमारे बैकवर्ड और पिछड़े

[लाला बंसी राम]
हुए इलाके को कुछ फायदा नहीं पहुंचेगा । क्या अच्छा होता अगर यह फैक्टरी कुल्लू में ही खोली जाती ।

इस से आगे ज़मीन को बुर्दगी से बचाने का सवाल आता है । सब जानते हैं कि Foreign Countries में top priority soil conservation को दी जाती है । पंजाब सरकार ने यह काम अपने हाथों में लिया है लेकिन जिस रफ़तार से यह काम किया जा रहा है वह satisfactory नहीं है । गो वह काम अच्छा हो रहा है लेकिन उसकी रफतार बहुत कम है । (घण्टी की आवाज़) मैं मुख्तसर तौर पर छोटी छोटी बातें अर्ज़ करना चाहता हूं । तालीम के बारे में मैं यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि हमारे इलाके में बहुत अरसे से यह मांग की जा रही है कि लाहौल, स्पिति, सिराज और कुल्लू के इलाका में कम से कम एक कालेज तो ज़रूर होना चाहिए । बहुत बार चीफ मिनिस्टर साहिब की ख़िदमत में गुज़ारिश की गई है लेकिन कुछ शुनवाई नहीं हुई । हमारे साथ ही हिमाचल प्रदेश का पहाड़ी इलाका है वहां पर चार पांच कालेज खोल दिए गए हैं। कई Technical Schools और कई Training Schools खोल दिए गए हैं । लेकिन सिराज और कुल्लू के इलाके में न तो कोई कालेज है और न ही कोई Technical School खोला गया है । इस कारण से विशेष कर लड़कियों को बहुत ज्यादा कष्ट उठाना पड़ता है । सिवाये चंडीगढ़ और जालधंर के उन को तालीम हासल करने के लिए कोई जगह नहीं रही । लोग बहुत गरीब हैं वे अपनी लड़कियों को इतनी दूर भेज कर तालीम नहीं दिलवा सकते । कुल्लू और सिराज में लड़कियों के लिए हाई स्कूल खोले जाने चाहियें। साथ ही बड़ी पुरज़ोर दरखास्त है कि वहां पर कालेज का बहुत जल्दी बन्दोबस्त होना चाहिए। (घण्टी की आवाज़) (विघ्न) Tourism के बारे में मैं यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि हमारे इलाके में मनीकरण स्टेशन के पास hottest water springs हैं । वहां पर ज़मीन से उबलता हुआ पानी निकलता है । लोग उबलते हुए पानी से खाना भी पकाते हैं । यात्री वहां पर जाते हैं लेकिन अफ़सोस से कहना पड़ता है कि वहां पर यात्रियों के लिए न तो रहने के लिए उचित प्रबन्ध है और न ही कोई सड़क है । अगर वहां पर यात्रियों के लिए रहने का प्रबन्ध कर दिया जाए और अच्छी सी सड़क भी बना दी जाए तो इस से लोगों को काफी लाभ हो सकता है । (घण्टी की आवाज़) (विघ्न) लाहौल और स्पिति का छोटा सा जिला बनाया गया है । ठीक है, बार्डर का इलाका होने के कारण वहां पर ज़िला Headquarters होने की ज़रूरत थी । लेकिन हमारे लोग जब देखते हैं कि साथ ही वाले इलाके हिमाचल प्रदेश में लोगों को इतनी सहूलियात मुहैया हैं और हमारे कुल्लू में कोई सहूलत लोगों को नहीं है तो लोगों का रजूह हिमाचल प्रदेश की तरफ हो जाता है । इस लिए मैं दरखास्त करूंगा कि कुल्लू को ज़िला बनाने के लिए कदम उठाये जाने चाहियें । (घंटी की आवाज़)

Mr. Deputy Speaker : please wind up

लाला बंसी राम : बजट में ज़िक्र किया गया है कि कई जगह पर Compensatory Allowance बंद कर के गवर्नमेंट Fair Price Shops खोल रही है और चीप

स्टोर्ज़ खोल रही है । इस सम्बन्ध में मैं प्रार्थना करना चाहता हूं कि हमारे इलाके में बहुत मंहगाई है । वहां पर Compensatory Allowance बंद नहीं होना चाहिए । आप figures इकट्ठी करें तो मालूम होगा कि गंदम और चावल वगैरह बहुत महंगे होते जा रहे हैं । वहां पर कोई मुलाज़म जाना पसंद नहीं करता । जिस को भेजा जाता है सज़ा के तौर पर भेजा जाता है । Compensatory Allowance बंद होने से मुलाजमों में बड़ी भारी discontentment फैल रही है । लोग दिल लगा कर काम नहीं कर सकते वे सोचते हैं कि इस से आगे कहां पर भेज सकते हैं । इस लिए मैं अर्ज़ करूंगा कि यह allowance अंग्रेजों के वक्त से चला आ रहा है । इस को जारी रखना चाहिए । इन अल्फाज़ के साथ मैं आप का धन्यवाद करता हूं कि हम पहाड़ी और दरउफतादा इलाके के पसमांदा लोग हैं हमारी डिवेल्पमेंट के बारे में ज़रूर सोचा जाना चाहिए ।

Deputy Speaker : The hon. member should not use the word "अंग्रेज़" every now and then.

खान अब्दुल गफ़्फ़ार खां (अम्बाला शहर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इतने दिनों से हाउस में बजट पर बहस हो रही है । आज भी बहुत सी तकरीरें बजट की मुखालिफ़त में भी और मवाफकित में भी मैंने सुनीं । जब मैं आपोज़ीशन बैंचेज़ की तरफ से तकरीरें सुन रहा था तो मेरे दिल में यह असर होता था कि यह सरकार इतनी बुरी, इतनी निकम्मी और इतनी वाहयात है कि..........

(इस समय हाउस में बहुत शोर हुआ) (विघ्न)

आवाजें : ठीक है, ठीक है ।

खान अब्दुल गफ़्फ़ार खां : लेकिन जनाब नायब सदरे मोहतरिमा, जब मैं Treasury Benches की तकरीर को सुनता था तो समझता था कि इस सरकार में न कोई नुक्स है, न कोई बुराई है । यह तो राम राज है । (*Interruptions*)

सरदार गुरचरण सिंह : देवताओं की सरकार है । (*Interruptions*)

खान अब्दुल गफार खां : आप को इस कदर तकलीफ क्यों हो रही है । मैं आपोजीशन के साथियों की खिदमत में निहायत अदब से अर्ज़ करता हूं कि—

ऐबश हुमां गुफ्ती हुनरश नीज़ बगो

श्री मंगल सेन : यह किस भाषा में बोल रहे हैं । यह हमारी समझ में नहीं आ रहा ।

खान अब्दुल गफार खां : जनाब, इन अनपढ़ों का मेरे पास कोई इलाज नहीं ।

श्री मंगल सेन : फारसी हमारे मुल्क की ज़बान नहीं है । यह वह भाषा बोल रहे हैं जो सन् 1905 में बोली जाती थी ।

उपाध्यक्षा : खान साहिब, आप इन बातों को छोड़ें । बजट के मुताल्लिक जो बातें कहनी हों वही कहिए । (I would request the hon. Member to leave these points. He should confine himself to the discussion of the Budget only).

खान अब्दुल गफ्फ़ार खां : जो आप का हुक्म । मैं सरे तस्लीमेखम हूं । मैं उन की खिदमत में अर्ज़ करना चाहता हूं कि--

ऐबश हुमां गुफ़्ती हुनरश नीज़ बगो

आप ने तमाम के तमाम ऐबों को कहा किसी अच्छाई का भी ज़िक्र कर दो । जनाब नायब सदरे मोहतरिमा, दुनिया में ऐसा कोई इन्सान नहीं, ऐसी कोई जमायत नहीं जो चाहे बुरी से बुरी हो और उसमें कोई अच्छाई न हो । सरकार ने जो अच्छे काम किये जो नेक काम किए आपोज़ीशन बैंचिज़ की तरफ से उन की बाबत एक लफ़्ज़ भी नहीं कहा गया ।

बाबू बचन सिंह : आप ने सुना नहीं । हमने गवर्नमेंट की तारीफ़ भी की थी ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬੋਲੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ।

Khan Abdul Ghaffar Khan : Madam, I would appeal to you to stop these hon. Members from making interruptions.

उपाध्यक्षा : खान साहिब, आप बहुत मुदब्बर हैं । मैं आप से दरखास्त करूंगी कि जवाब देने वाली बातें मिनिस्टर साहिबान के लिए ही रहने दीजिए । आप बजट पर ही अपने ख्यालात को महदूद करिए । (The hon. member is a seasoned parliamentarian. I would request him to leave those points for the Ministers to reply. He should confine his remark to the discussion of Budget).

खान अब्दुल गफ्फ़ार खां : बहुत अच्छा जनाब, मैं इन की तरफ नहीं देखता लेकिन सिर्फ इतना ही अर्ज़ करूंगा कि किसी अच्छी बात को भी बयान करो ।

बाबू बचन सिंह : जिस वक्त अच्छी बातों का जिक्र किया गया उस वक्त आप शायद हाऊस में मौजूद नहीं थे ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : On a point of Order, Madam. The hon. Member Khan Abdul Ghaffar Khan has been saying time and again that nothing has been said by us in favour of the Government. My point of Order is that the hon. Member was not present in the House for all the time and how can he say that nothing has been said by the Opposition Members in favour of the Government ?

खान अब्दुल गफ्फ़ार खां : जनाब नायब सदरे मोहतरिमा, इन की बाबत मैं यही कह सकता हूं कि अगर दूध दिया और वह भी मींगने डाल कर दिया तो उस दूध को दूध नहीं समझा जा सकता ।

सरदार गुरचरन सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह मुशाइरा है या बजट पर तकरीर हो रही है ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : On a point of order. ਮੇਰਾ point of order ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਟਰੇਯਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਤੋਂ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ I would not tolerate ਅਗਰ ਉਹ tolerate ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੀ ਕਰਨ ਗੇ ? ਇਹ ਦਸਣਾ ।

Deputy Speaker: This is no point of order.

खान अब्दुल गफ़्फ़ार खां : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां पर इन की तरफ से आप की leniency का नाजायज़ फ़ायदा उठाया जा रहा है । बहरहाल जहां मैंने आपोजीशन के साथियों से अर्ज़ किया वहां इस तरफ के दोस्तों यानी Treasury Benches के मैम्बर साहिबान से भी अर्ज़ करूंगा कि:

हुनरश हुमां गुफ्ती ऐबश नीज़ बगो

यानी तमाम की तमाम अच्छाइयों को बयान करते हुए जो जो नुक्स हों वह भी बता दो । हमारी तरफ से नुक्स बताने में और दूसरी तरफ से नुक्स बताने में फर्क सिर्फ यह है कि हम तो हमदर्दी के साथ कहते हैं ताकि वह उन नकायस को दूर कर सकें । लेकिन उन की तरफ से महज़ बदनाम करने और बुरा नाम लाने के और कोई बात नहीं होती । डिप्टी स्पीकर साहिबा, जब सूरज की रोशनी आंखों को चुंधिया रही हो तो उस वक्त चिराग दिखाने की ज़रूरत नहीं होती । जो लोग सूरज की रोशनी में भी न देख सकते हों उन का फिर क्या इलाज है । अगर चमगादड़ की आंखें सूरज की रौशनी को न देख सकती हों तो इसमें सूरज का कोई कसूर नहीं । (*Interruptions*)

गर ना बीनद बरोज़ शप्परा चश्म
चश्मा ए आफताब रा चिह् गुनाह

(*Interruptions*)

उपाध्यक्षा : No interruptions please. खान साहिब आप एक पुराने Parliamentarian हैं । आप को बहुत अच्छी language इस्तेमाल करनी चाहिए । (No interruptions please. An old parliamentarian like Khan Sahib should use better language).

खान अब्दुल गफ़्फ़ार खां : जनाब, मैंने किसी का नाम नहीं लिया । उन की तरफ से कई किस्म की बातें कहीं गई, किसी ने शोर नहीं मचाया । उन को interrupt नहीं किया । इसलिए मैं आप से in the interest of the decorum of the House अपील करूंगा कि मेहरबानी करके ऐसा इन्तज़ाम कीजिए कि उस तरफ के दोस्त मुझे अब और ज़्यादा interrupt न करें ।

(*at this stage some more Hon. Members rose in their seats*)

Khan Abdul Ghaffar Khan : Madam, I would request you to ask these hon. Members not to interrupt me.

Pandit Charanji Lal Sharma : But please do not distort our speeches

खान अब्दुल गफ़्फ़ार खां : जनाब डिप्टी स्पीकर साहिबा, ज़रा मेरे ये दोस्त देखें कि कौन सा ऐसा महकमा है, कौन सा ऐसा गोशा है जिस में पंजाब ने तरक्की नहीं की ।

सरदार गुरचरण सिंह : कौन सा ऐसा महकमा है जिसमें corruption नहीं बढ़ी ।

Deputy Speaker: No interruptions please.

खान अब्दुल गफ़्फ़ार खां : अगर ये दोस्त नहीं देखते तो न देखें, दूसरे सूबों के लोग देखते हैं, हमारे प्राइम मिनिस्टर देखते हैं । उन्होंने खुद बिहार में जाकर वहां के लोगों को तम्बीह करते हुए कहा कि तुम्हें पंजाब वालों से, पंजाब की मिसाल से सबक सीखना

[खान अब्दुल गफ्फ़ार खां]
चाहिए । लेकिन यहां पर यह हालत है कि हम खुद अपने आप को बदनाम कर रहे हैं ।

अभी अभी आपोजीशन बैंचिज से बोलते हुए एक आनरेबल मैम्बर साहिब ने इर्शाद फरमाया था कि "हम ऐसी बातें सुन सुन कर तंग आ गए हैं it is becoming sickening हर रोज़ एतराज़ात सुनते हैं, दुनिया में बदनामी होती है । लोग सभी बातों को सुनते हैं, अखबारों में तरह तरह की बातें निकलती हैं और इस तरह से the prestige of the House is lowered " जनाब नायब सदरे मोहतरिमा, मैं उन से इस बात में बिल्कुल मुत्तफिक हूं I quite agree with that hon. Member वह इस वक्त हाऊस में बैठे हुए नहीं हैं । मैं उन से पूछना चाहता हूं कि क्या वह इस बात में मेरे साथ मुत्तफिक नहीं हैं कि कल जो कुछ आपोजीशन के एक आनरेबल मैम्बर ने यहां पर कहा, वह निहायत गलत और नामुनासिब था ? That was most irresponsible because he made accusations against the hon. Revenue Minister . क्या वह मुझे बताएंगे कि वह बयान इस हाऊस की dignity को कैसे ऊंचा करने में मददगार साबित होता है?

Sardar Gurcharan Singh : What about the allegations made by Chaudhri Khurshid Ahmad ? (*interruptions*).

उपाध्यक्षा : आर्डर प्लीज़ । कल एक साहिब ने यहां पर कुछ बातें कहीं । उन का जवाब रैविन्यू मिनिस्टर ने दे दिया । खान साहिब, आप मेहरबानी करके इन बातों में न उलझिए । आप हाऊस के बुजुर्ग मैम्बर हैं, दूसरों को लीड दीजिए । (Order please. Yesterday an hon. member made certain observations on the floor of the House. The hon. Revenue Minister gave reply to that. I would request Khan Sahib not to get involved in those matters. He is a revered Member of the House. He should give a lead to others).

खान अब्दुल गफ्फार खां : मैं जनाब की निस्बत कुछ नहीं कह रहा । मैं ने उस के मुताल्लिक एक लफज़ भी नहीं कहा और न ही कहना चाहता था । लेकिन चूंकि आज Opposition के मैम्बरज़ की तरफ से यह कहा गया कि हमारी तरफ से हाउस की prestige का ख्याल नहीं रखा जाता । मैं इस बारे में यही कहना चाहता हूं कि उन की तरफ से ऐसी ऐसी बातें कही जाती हैं और गवर्नमैंट को impeach किया जाता है जिन को दोहराना भी मैं ठीक नहीं समझता । हां मैं मानता हूं कि जैसा के उस दिन भी मैं ने कहा था कि इनसान से गलतियां हो जाती हैं, होंगी और कांग्रेस benches से गलतियां होंगी क्योंकि आखिर इनसान हैं to err is human । इस में कोई ऐस बात नहीं है लेकिन opposition की तरफ से यह बातें कह कर दीदा दानिस्ता इस हाउस का वकार कम करने कोशिश की जाती है, इस की prestige को lower करने

1—00 p.m.

की कोशिश की जाती है जैसा के कल यहां एक point पर कहा गया था। तो आप मुझे बताइए कि इस से ज्यादा और क्या हो सकता है ......

उपाध्यक्षा : खान साहिब, बजट पर भी कुछ कहें। (The hon. Member should now say something on the budget also.)

खान अब्दुल गफ्फ़ार खां : मैं अब बजट पर ही बोलने लगा हूं। अगर कोई मैम्बर सरकार पर या और किसी मिनिस्टर पर गलत नुकताचीनी करता है तो हमारा यह फ़र्ज़ हो जाता है कि हम उन्हें defend करें। मैं अर्ज़ कर रहा था कि यहां एक बात और कही गई ....(Interruption by Babu Bachan Singh.)

Deputy Speaker: No interruptions please.

खान अब्दुल गफ्फ़ार खां: डिप्टी स्पीकर साहिबा, अब मैं एक बात और कह कर बजट पर आया चाहता हूं। यहां पर एक बात और कही गई थी जिस का मुझे बहुत अफसोस है और मैं समझता हूं कि यह हमारे सूबे की बदकिस्मती है। जहां हमारे सूबे ने हिन्दुस्तान भर का अगुआ हो कर दिखा दिया है लेकिन हमारे opposition के साथी इस के बारे में बुरा भला कह रहे हैं—यह ऐन वही बात है जो Persian के शेर में कही गई है जिस का मतलब है कि मैं दूसरों के कहने पर बुरा नहीं मानता और मैं ने जो कुछ किया वह अपनों के लिए किया। एक तरफ तो यह कहा गया है कि Defence Fund के लिए पंजाब ने पांच करोड़ रुपए दिए हैं और यह बड़े उत्साह के साथ दिए हैं लेकिन साथ ही इस की बाबत यह कहा गया है कि इस में से बहुत रुपए Marketing-Committees ने दिया, Municipal Committees ने दिया और पंचायतों ने दिया पता नहीं और किस किस ने दिया। यह वे लोग कहते हैं जो अपने आप को पंजाबी नहीं समझते लेकिन जो पंजाबी हैं वे महसूस करते हैं कि जो हमारे नुमांयदे थे यह रुपया उन्हों ने दिया है। यह रुपया पंजाबियों ने दिया है और U.P. के लोगों ने नहीं दिया .... (घंटी की आवाज़)।

अब मैं खत्म किए देता हूं। एक बात मैं ने industries के बारे में कहनी है। आप ही बताइए कि क्या industry में तरक्की नहीं हुई। यहां हमारे Agriculture के Minister साहिब बैठे हैं। मैं उन्हें कहना चाहता हूं कि यह ठीक है कि आप industry बढ़ाओ, बा खुशी बढ़ाओ, Heavy Industries बढ़ाओ और जितनी भी किस्म की industries हैं उन्हें भी बढ़ाना चाहिए और मुल्क की तरक्की भी इसी से होगी लेकिन हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब और Agriculture के मिनिस्टर साहिब को यह बात मालूम होनी चाहिए कि agriculture is also an industry. यह भी एक industry है और अगर इस industry पर उतना बोझ डाल दिया जाए तो मैं समझता हूं कि इस से इस industry को पनपने का मौका नहीं मिलेगा। ज़मींदार पर और किसान पर हमेशा से बोझ डाला जाता रहा है, जितने टैक्सों की ज़रूरत हो वे सब इसी से वसूल किए जाते हैं, अगर कहीं मरने का काम हो तो ज़मींदार को आगे लाया जाता है और अगर कोई काम करना हो तो भी ज़मींदार करे। गरज़ेके हरेक काम ज़मींदार को करना पड़ता है। इसी सिलसिले में एक बात मैं अपनी cabinet के मैम्बर साहिबान की खिदमत में अर्ज़ करना चाहता हूं कि वह ज़मीदार के सबर को न अज़माए—

[खान अब्दुल गफ़्फ़ार खान]
(Opposition की तरफ से thumping) अभी रौला करते थे और अब thumping कर रहे हो।

बाबू बचन सिंह : हम अच्छी बात की हमेशा दाद देते हैं।

Deputy Speaker : No interruptions please.

खान अब्दुल गफ़्फार खां : मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि इन taxes का ज़मींदार पर बड़ा बोझ पड़ा हुआ है। इस मस्ला को खुश असलूबी से हल किया जाए। जो मुल्क में हंगामी हालात की वजह से ज़रूरियात बढ़ गई हैं उन को भी पूरा किया जाए और ज़मींदारों पर भी और ज्यादा बोझ न डाला जाए क्योंकि वे पहले ही इन taxes के बोझ से बड़े दबे हुए हैं।

श्री मंगल सेन : On a point of order, Sir, मेरा point of order बड़ा जरूरी है। मैं यह पूछना चाहता हूं कि क्या मैम्बर floor of the House को cross करके जा सकता है क्योंकि अभी सदस्य यहां से cross कर के उधर गए हैं।

Deputy Speaker : This is no point of order.

श्री मंगल सेन : यदि हाउस में यह manners ठीक हैं तो—

उपाध्यक्ष : Manners तो आप सीखते नहीं हैं और छोटी छोटी बातों की तरफ ज्यादा ध्यान देते हैं। Khan Sahib now, please wind up.

खान अब्दुल गफ़्फ़ार खां : बस जी मैं wind up कर रहा हूं। जैसा कि मैं ने industries के बारे पहले अर्ज़ किया है कि agriculture भी एक industry है वहां मैं यह भी अर्ज़ करता हूं कि सुनयारों का काम भी एक industry थी और अब बेचारे सुनयारे out of job हो गए हैं, बेकार हो गए हैं। यह ठीक है कि सरकार ने कोशिश की है कि उन का जरिया मुआश जारी रहे और यह उन के लिए तदबीरें कर रही है कि उन को काम पर लगाया जाए। मेरी अर्ज़ यह है कि उनके लिए चीफ मिनिस्टर साहिब ने फर्माया है कि जो भाई उन को फिर काम पर लगाने के लिए कहते हैं वे बताएं कि सरकार उन की किस तरह से मदद कर सकती है और कहा है कि सरकार तो उन की मदद करने की मद्दाह है और तैयार है लेकिन मैं इस से एक कदम आगे जाता हूं और चीफ मिनिस्टर साहिब से कहना चाहता हूं कि वह उन सुनियारों को रोज़गार देने का खुद कोई रास्ता निकालें क्योंकि वे बेचारे तो काम से अलग हो गए हैं और उन्हें अपने पेट भरने के लाले पड़े हुए हैं। जब पेट खाली हो तब अड़ने के सिवा और कुछ नहीं होता इस लिए यह उन की भलाई के साधन खुद सोचें। (विघ्न) अब मैं जिस तरह से सब ने अपना अपना रोना पीटना किया है . . . (विघ्न) थोड़ा सा अपने ज़िला का ज़िक्र करना चाहता हूं।

Pandit Chiranji Lal Sharma : The Honourable Member has used the words " Rona Peetna". May I know whether these are Parliamentary ?

(Interruptions)

Deputy Speaker : Let me perform my duty. मुझे अफसोस से कहना पड़ता है कि आप सब यहां पर बड़े पढ़े लिखे लोग बैठे हैं फिर भी parliamentary practice के खिलाफ interrupt करने के लिए ऐसे points उठाए जाते हैं। आप मेहरबानी करके खामोशी से सुनें। (Let me perform my duty. I am sorry to say that although the members here are highly educated, yet such points are raised merely to cause interruption against the parliamentary practice. They should listen quietly.) (*Interruption*)

खान अब्दुल गफ्फार खां : यहां कुछ सुनाई नहीं देता .... ।

उपाध्यक्षा : मैं ने यह बात कई दफा point out की है आप को पहले अपने ज़िले की बात करनी चाहिए। होता यह है कि कोई तो गालियां देता रहता है और कोई defend ही करता रहता है।. फिर जब घंटी बजती है तो और वक्त मांगा जाता है। (I have pointed out this thing a number of times that the hon. members should start their speeches by referring to the condition of their respective Districts. Usually most of the time is spent either in abusing or defending. This results in requests for more time).

खान अब्दुल गफ्फार खां : मैं तो आप के हुकम की पूरी तामील करूंगा। तो मैं अम्बाला का ज़िक्र करने लगा था। यह ज़िला सारे सूबा में सब से ज्यादा परोपकारी ज़िला है। यहां से तीन चार नहरें निकलती हैं। (विघ्न) एक सिरहंद नहर है जो रोपड़ से निकलती है। एक जमना कैनाल है। यह ज़िला एक ऐसा ज़िला है जो दूसरों को तो पानी बहम पहुंचाता है मगर इसे नहर का पानी नहीं मिलता। (विघ्न) आप इन वजीर साहिब से पूछ लें। और अब अगर घग्गर पर बंध बाध कर इस के लिये भी कुछ पानी का इन्तजाम किया जाना है तो शोर मचाया जाता है कि यह क्यों किया जा रहा है। मेरी इन से दरखास्त है कि इस प्राजैक्ट को जल्द से जल्द मुकम्मल किया जाए।

बिजली बारे अपनी constituency का ज़िक्र करता हूं कि वहां पर सारी constituency में एक भी बिजली का खम्बा नहीं है (विघ्न) (Voices of shame, shame from the Opposition Benches) सड़कों बारे यह हालत है कि वहां पर अंगरेज़ों के वक्त से लेकर अब तक कोई सड़क नहीं बनी। (विघ्न) एक कच्ची सड़क थी। उसको पक्की करने के लिए कई बार दरखास्त की। 1957 में चीफ मिनिस्टर साहिब ने वादा किया कि यह सड़क ज़रूर बनेगी। विघन : मगर अफसोस से कहना पड़ता है कि यह आज तक नहीं बनी। डिस्ट्रिक्ट बोर्ड की तरफ से एक चार पांच मील का टुकड़ा बना दिया गया है और समझते हैं कि बड़ी हातम ताई की कबर पर लात मार

[खान अब्दुल गफ़्फ़ार खाँ]

दी है। (विघ्न) जनाब, मैं तो बहुत ही submissive nature का आदमी हूं। आप का हुकम होगा तो बैठ जाउंगा। इस तरफ वजीर साहिब और चीफ मिनिस्टर साहिब तवज्जुह फरमाएं। यह हमारी शराफत है कि हम चूं नहीं करते। उफ़ नहीं करते (विघ्न) मेरी इस से दरखास्त है कि हमारी तरफ से जोर के साथ आवाज़ न उठाने या ज्यादा vocal न होने का और हमारी शराफ़त का नाजायज़ फायदा न उठाएं। (विघ्न) और मेहरबानी फरमाकर, अनायत और शफक्त फ़रमा कर मेरी constituency की पुकार को सुनें। (विघ्न) आप ने तो जगाधरी, सढौरा और नारायनगढ़ का इलाका देखा है। यह यहां पर जो backward इलाकों का शोर मचाते हैं यह जरा देखें (विघ्न) कि वहां क्या हालत है। सरकार को चाहिए कि उस तरफ से जल्दी से जल्दी ध्यान दे।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ (ਸਿਧਵਾਂ ਬੇਟ S.C.): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਏਥੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਕਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਕਾਰ ਤਾਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਕਰੇ। ਪਿਛਲੇ ਪੋਥੇ ਕਢ ਕੇ ਦੇਖ ਲਉ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਾਅਦੇ ਤਾਂ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕੰਮ ਇਸ ਨੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਕਾਰ ਹੀ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵਧਨ ਦਾ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ tax ਬਹੁਤ heavy ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ। Centre ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ tax ਲਗਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਕਸਰ ਸਾਡੀ State ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, 1958-59 ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਲ 50 ਕਰੋੜ 22 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦਾ budget ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸਾਲ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ budget ਹੈ। ਏਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਤਨੀ heavy taxation ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ paying capacity ਤੋਂ ਵੀ ਅਗੇ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਖੂਨ ਦਾ ਆਖਰੀ ਕਤਰਾ ਵੀ ਨਚੋੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹਰ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਖੂਨ ਦਾ ਕਤਰਾ ਬਨਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਨਚੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤਾ ਧਰਮ ਦਾ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ (noise)

Mr. Deputy Speaker : Order please.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਕ ਲੋਕ ਗੀਤ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਮੁੰਡੇ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹੈ "ਹੱਟੀ ਜਾਕੇ ਵੇਚ ਲੈ ਯਾਰਾ ਜੇ ਤੇਰਾ ਲਹਿ ਜਾਏ ਕਰਜ਼ਾ"।

Deputy Speaker: Very bad taste.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਨ।

उपाध्यक्षा : यहां पर lady member भी बैठी हुई हैं आप कैसी speech कर रहे हैं। (There are some lady members also in this

House. What type of speech is the hon. member delivering in the House.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਤੇ Governor's Address ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ police ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਅਜ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੇ class IV ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਘਟੋ ਘਟ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੀ ਮੁਸਤਹਿਕ ਸੀ। ਏਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ emergency ਦੀ ਆੜ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਇਨਾਂ ਨੇ 25 ਫੀਸਦੀ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ retrench ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਦੂਕਛ ਕੀਤਾ ਹੈ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ Additional Deputy Commissioner ਅਤੇ Directors ਵਗੈਰਾ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਵਧਾ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ pattern ਤੇ ਹੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ democratic ਸਰਕਾਰ ਕਹਿਣਾ ਨਾਮੁਨਾਸਬ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ power 5/10 ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਖੇਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਜੋ proposal ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ Government store ਖੋਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ C.A. ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਥੇ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ store ਖੋਲੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਵਡੇ ਵਡੇ officers ਨੂੰ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੇ ਅਗੇ ਉਧਾਰ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰੀ ਸਟੋਰਾਂ ਤੇ ਨਕਦ ਪੈਸੇ ਦੇਕੇ ਸਗੋਂ market ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ, ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਜ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਏਥੇ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਸ ਦਿਨ ਆਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਹ regime ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਏਥੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ administration ਬੜੀ clean ਹੈ। ਜਿਥੇ ਉਪਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਹੇਠਾਂ ਤਕ interference ਹੋਵੇ ਉਥੇ administration ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ clean ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਏਥੇ House ਦੇ ਵਿਚ allegation ਲਗਾਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ Chief Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਗੋਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਤਾਂ telephone ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ telephone ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਏਥੇ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ Chief Minister ਸਾਹਿਬ Ferozepore ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਗਏ ਉਥੇ Deputy Commissioner ਨੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਾਇਬ ਤਹੀਸੀਲਦਾਰਾਂ ਦੀ meeting ਬੁਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। Chief Minister ਸਾਹਿਬ ਉਥੇ ਇਕ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਦਸ ਭਾਈ ਕਿਹੜਾ ਆਦਮੀ corrupt ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ Chief Minister ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ order ਕਰ ਦਿਤੇ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ suspend ਕਰ ਦਿਉ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜ਼ਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਗਏ ਤੇ ਪੱਟੀ ਤਰਨਤਾਰਨ

[ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ]

ਵਿਚ ਘੁੰਮੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬੰਦੇ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਹਿ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਆਰਡਰ ਕਰ ਦਿਤੇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ reinstate ਕਰ ਦਿਉ। ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੋ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ crush ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਜੋ co-operative ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ (ਘੰਟੀ) ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮਹਕਮਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋਲ ਸੀ ....

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਉ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਉਥੇ ਇਕ Joint-Director ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਘੰਟੀ) ਉਸਦਾ ਅਧਾ ਕੰਮ ਵਜੀਰ ਸਨਅਤ ਨਾਲ ਸੀ ਤੇ ਅੱਧਾ ਕੰਮ ਦੂਜੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲ co-operative ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ industrial co-operatives industry ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਉਹ Joint-Director ਇਸ ਵਜ਼ੀਰ ਨਾਲ ਲਗ ਜਾਏ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵਜ਼ੀਰ **ਇਸ ਨੂੰ ਤਗ ਨਾ** ਕਰ ਸਕੇ ਇਸ **ਗਲ** ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਸੈਂਟਰ ਦੇ **ਵਜ਼ੀਰ** Shri B. S. Murty ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਲੈ ਲਈ (ਘੰਟੀ) ਕਿ industrial wing industry ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਭਜੇ ਭਜੇ ਗਏ ਤੇ Shri S.K. Dey ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈ ਆਏ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਹ wing co-operative ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਘੰਟੀ) ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਸ ਹੁਣ ਬੈਠ ਜਾਉ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕਰ ਲੈਣ ਦਿਉ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਨਹੀਂ । ਤੁਸੀ ਬੈਠ ਜਾਉ ।

(At this stage Deputy Speaker called upon Comrade Ram Kishan to speak.)

श्री जगन्नाथ : आन ए प्वायंट आफ आर्डर। यहां पर हर एक मैम्बर यह चाहता है कि वह थोड़ा या ज्यादा समय के लिए जरूर बोले। पालियामैंट में यह प्रैक्टिस है कि प्रैजीडैंट का एड्रेस हो या बजट पर बहस के दौरान हर एक को थोड़ा बहुत टाइम दिया जाता है। यहां भी ऐसा ही होना चाहिए। तो मेरी प्रार्थना है कि चाहे आप समय बढ़ा दें या कुछ और प्रबन्ध करें परन्तु सब को वक्त जरूर दें।

उपाध्यक्षा : यह कोई प्वाइंट आफ आर्डर नहीं है। इस बहाने से व्याख्यान देते हैं (विघन) (इस समय श्री रूलिया राम प्वायंट आफ आर्डर पर खड़े हो गए और उन्होंने उपाध्यक्षा को कहा कि आप बैठ जाएं) (विघ्न) यह क्या हो रहा है। पचास दफा

समझाया है कि हाउस में क्या प्रोसीजर है। अभी कई मैम्बरों को पता नहीं कि प्वायंट आफ आर्डर कैसे उठाया जाता है।

[This is no point of order. He merely wanted to speak by raising it. (*interruption*) (At this point Shri Rulia Ram interrupted by raising a point of order and requested the Deputy Speaker to resume her seat so that he may raise the point of order.) (*interruption*) What is all this ? I have explained the procedure a number of times and yet some Members do not know how a point of order is raised.]

चौधरी नेत राम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर। क्या कोई मैम्बर इस बात का अधिकार रखता है कि वह चेयर को बैठ जाने को कहे।

श्री रुलिया राम : मैं यह सुबह से देख रहा हूं कि जो आदमी ज्यादा बोलते हैं उन्हीं को टाइम दिया जाता है। मैं पांच दफा उठ चुका हुं मुझे पांच मिनट का समय भी नहीं दिया गया। खां साहिब जो कि पहले कई बार बोल चुके हैं उन को फिर वक्त मिल गया। बोलने का हर एक को हक है।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : On a point of order, Madam. time तो खत्म हो गया है बल्कि 4.5 मिनिट ज्यादा हो चुके हैं। क्या House का time extend कर दिया गया है?

उपाध्यक्षा : मैं ने कामरेड राम किशन को बोलने के लिए call upon कर दिया है। अगले दिन वह तकरीर करेंगे। (I have called upon Comrade Ram Kishan. He will deliver his speech on the next day of resumption of discussion on the Budget.)

1.30 p.m.

(*The Sabha then adjourned till 9 A. M. on Thursday the 14th March, 1963*)

21020 PVS—387—25-6-63—C., P. and S., Pb., Chandigarh

ANNEXURE

[Please *see* foot note at page (14)23 of this Debate]

NEW SUB DIVISIONS

773. **Sardar Lachhman Singh Gill :** Will the Chief Minister be pleased to state.—

(a) the number and names of new Sub-Divisions created district-wise in the State during the period from 1st March, 1960, to 31st December, 1962 ;

(b) whether it is a fact that there are no Resident Magistrates posted in some of the newly-created Sub Divisions, if so the names of such Sub Divisions and the reasons therefor;

(c) whether there is any proposal to post the Resident Magistrates in the said Sub Divisions, if so, when and where ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) A statement containing the required information is enclosed.

(b) & (c) There is no Resident Magistrate in these Sub Divisions. A proposal for the posting of two Resident Magistrates one each at Samrala and Jagraon is under consideration of Government. In the remaining Sub Divisions no need has been felt for the Resident Magistrates.

Statement

New Sub Divisions opened during the period from 1st March 1260 to 31st December 1262

S. No.	Name of District	Name of Sub-Division
1	Lahaul and Spiti	i) Spiti at Kaza ii) Lahaul at Keylong
2	Kangra	i) Dehra Gopipur ii) Kangra
3	Karnal	Thanesar
4	Hissar	Fatehabad
5	Ludhiana	i) Samrala ii) Jagraon
6	Patiala	Patiala
7	Ferozepore	Zira
8	Amritsar	Ajnala
9	Hoshiarpur	Garhshankar

DRAIN NO. 8 IN ROHTAK DISTRICT

815. Comrade Ram Piara: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) with reference to the reply to Unstarred Question No. 230 included in the list of questions for 6.11.1962, the reasons for which the Government had to surrender on the insistence of Delhi Administration as indicated in reply to part (a) of the question under reference particularly when before the start of the digging operation on drain No. 8 the consent of all concerned had been obtained as indicated in reply to part (b);

(b) whether the amount of Rs. 1.70 lakhs which had been spent as indicated in reply to part (c) has been debited to the Delhi Administration, if not; the reasons therefor ;

(c) whether Government have made any representation to the Union Government for making good the loss suffered; if so, when and if not the reasons therefor ?

Chaudhri Ranbir Singh; (a) Deputations waited upon the Prime Minister and Union Minister for Irrigation and Power to persuade the Punjab Government to change the alignment. Delhi Administration also came up for this change and pressed upon the Union I.P.M. to call a conference of the Representatives of Punjab State, Delhi Administration and Representative of People of Delhi.

Several conferences were held in succession and at last it was decided to refer the matter to Dr. Khosla for advice. On the advice of Dr. Khosla it was decided that the work on the cunnette passing through the Kundli Depressions may be carried out, which apart from passing the flood discharge for the Interim period i.e. during which the main drain was under construction would be used as a drain for draining off the Kundli Depressions. Secondly it was decided to keep the alignment of the main drain towards the north of the Kundli Depressions.

(b) No. the cunnette excavated through Kundli Depressions was proposed to be utilised for draining off the Kundli Depressions.

(c) The question does not arise in view of (a) and (b) above.

Punjab Vidhan Sabha Debates

14th March, 1963

Vol. I—No. 15

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Thursday, the **14th March,** 1963

Pr_ce: Rs. 3.25nP.

ERRATA

Punjab Vidhan Sabha Debates Vol. I, No. 15,
Dated the 14th March, 1963

Read	*For*	*On Page*	*Line*
alongwith	alon gwith	(15)4	8
श्री बलरामजी दास टंडन	श्री बलरामजी दास टंठडन	(15)6	2
लागू	लाग	(15)1	last
Government'	Governent'	(15)10	17
ने		(15)10	21
ਲਉਗੇ	ਲਊਗੇ	(15)17	1
peoples'	people'	(15)32	6
करता	करत	(15)37	4th from below
ਵੇਰ	ਰਵੇ	(15)45	16
Delete the second	"ਐਰ	(15)51	10th from below
Delete the word	"ਕਟਕ"	(15)54	2
speaking	speakin	(15)55	6
ਜਿਹੜੀ *between*	ਵਿਚ *and* ਅੜਚਨ	(15)62	10th from below
उद्योगी करण	उद्योगीकरण	(15)66	4
ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ	ਬਰਜ਼ਗਾਰੀ	(15)69	7

PUNJAB VIDHAN SABHA

Thursday, the 14th March, 1963

(The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 9.00 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SCHEDULED CASTES PATWARIS AND THEIR RETRENCHMENT

***2473. Shri Hunna Mal :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether Government have fixed any percentage for Scheduled Caste candidates for appointment as Patwaris in the State ;

(b) the total number of Patwaris belonging to Scheduled Castes in the State and whether this number covers the full quota of Scheduled Castes ; if not, the steps Government intend to take to complete the quota of Scheduled Caste Patwaris according to the percentage fixed for them ;

(c) whether Government are aware of the fact that some Patwaris are being brought under reduction on account of Emergency; if so, whether the Scheduled Caste Patwaris are also being removed from service in Hissar District ; if so, the action Government propose taking in the matter ?

Sardar Ajmer Singh : (a) Yes.

(b) and (c) The information is not readily available. It is being collected and will be supplied to the member as soon as it becomes available.

PATTADARS ALLOTTEES OF LAND IN VILLAGE ROPALON, DISTRICT LUDHIANA

***1817. Babu Ajit Kumar :** Will the Minister for Revenue be pleased to state whether it has come to the notice of the Government that during the consolidation operations in village Ropalon, tehsil Samrala, district Ludhiana, the pattadar allottees of land have been deprived of their holdings ; if so, the steps Government proposes to take to redress the grievances of such Scheduled Caste pattadars ?

Sardar Ajmer Singh : *First part.*—No.

Second part—Does not arise.

बाबू अजीत कुमार : मिनिस्टर साहिब ने मेरे सवाल का जवाब "न" में दिया है । क्या यह बात उन के पर्सनल नालेज में भी नहीं है कि वहां पर जो पट्टेदार हैं उन को जमीन अलाट की गई थी लेकिन चार साल से उन को कब्जा नहीं मिला ?

माल मन्त्री : वहां पर एक आदमी मुस्तयारा था उस को कुछ लैंड अलाट हुई थी । बाद में यह पता लगा कि उस ज़मीन के पीछे कुछ हिस्से में तो छप्पड़ है, कुछ पर गुरद्वारा का कब्ज़ा है और कुछ में मैन्योर पिट्स हैं । इसलिए वह ज़मीन

[माल मंत्री]

अलाट नहीं हो सकती थी । चूंकि उस के नाम में इन्तकाल नहीं हुआ था इसलिए Consolidation Department could not take notice of it as the property was mutated in favour of a particular person. बाकी इस के लिए लीज़ एमैंड नहीं हुआ और एरिया एक्सक्लूड नहीं किया गया ।

बाबू अजीत कुमार : क्या मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि वह चार साल से गवर्नमैंट को लैंड का रेंट दे रहा है लेकिन उसको कब्ज़ा बिल्कुल नहीं मिला और न ही उस ने वाही की है तो क्या गवर्नमैंट उस को रेंट वापस कर देगी ?

मन्त्री : मैं इस मामले को जरूर देखूंगा ।

श्री अध्यक्ष : आप ने कहा है कि उस को कब्ज़ा नहीं मिला जब उस को कब्ज़ा नहीं मिला तो यह दो मुतज़ाद चीजें बन जाती हैं । (The hon. Minister has stated that he was not given possession of the land allotted to him. Then non-possession of land and payment of lease money become two contradictory things)

मन्त्री : स्पीकर साहिब कुछ खसरा नम्बर ऐसे थे जिन का कब्ज़ा नहीं मिल सका । अगर सारी ज़मीन का कब्ज़ा उस को नहीं मिल सका तो I shall see that the rent is not charged from him.

बाबू अजीत कुमार : उन्होंने फरमाया है कि कुछ ज़मीन पर गुरद्वारा का हक था और कुछ पर लोगों का हक था । क्या वह बताएंगे कि बाकी ज़मीन का कब्ज़ा उस को मिल गया है ?

Minister : I shall certainly look into this matter.

ENQUIRY AGAINST SUB-DIVISIONAL OFFICER POSTED AT PATTI IN 1956

*1228. **Comrade Makhan Singh Tarsikka** (Put by Comrade Babu Singh Master) : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any enquiry was held into the charges of corruption levelled against the Sub-Divisional Officer posted at Patti, district Amritsar, in 1956 and proved by the Anti-Corruption Department in its report ; if so, a copy thereof be placed on the table of the house.

(b) whether it is a fact that the said Sub-Divisional Officer was promoted as I.A.S. from the P.C.S. Cadre after the said enquiry ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes, but the charges excepting two minor allegations were not proved. Even in respect of these two allegations the *bona fides* of the officer were not doubted. The matter was accordingly dropped.

(b) Yes.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब, जैसा कि उन्होंने बताया कि उसके बारे में इनक्वायरी की, इनकवायरी रिपोर्ट की कापी देंगे ?

मुख्य मन्त्री : नहीं ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि कापी न देने की क्या वजह है ?

Mr. Speaker : The whole thing has been examined. It is the discretion of the Government to place the report on the Table of the House or not.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਤੋਂ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਗਰਾਊਂਡ ਤੇ ਹੋਇਆ ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ।

Chaudhari Inder Singh Malik : What were those minor charges ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਨਿਕੀਆਂ ਨਿਕੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਐਵੇਂ ਐਂਬੈਰਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ।

REDUCTION IN THE STATE MINISTRY

***1992. Shri Rup Singh Phul :** Will the Chief Minister be pleased to state the approximate monthly saving made as a result of the recent reduction in the State Ministry ?

Sardar Partap Singh Kairon : Rs 89,500 besides 40 office rooms and office equipment.

Shri Rup Singh Phul : May I know whether the recent cut in the Ministry is a permanent feature or a temporary phase ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਏਹੋ ਸਵਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਅਗੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ; ਉਥੇ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਢੁਕਣਗੇ ।

श्री मंगल सेन : मुख्य मंत्री जी ने बताया है कि मंत्रिमंडल कम करने से बचत हुई है, क्या मुख्य मंत्री साहिब बताएंगे कि फिर से मंत्रिमंडल ज्यादा तो नहीं करना ?

श्री अध्यक्ष : ऐसा ही एक और सवाल आ रहा है ; वह उस वक्त जवाब देंगे । (A similar question is to be asked shortly. The hon· Chief Minister will reply such supplementaries at that time.)

श्री बलरामजी दास टंडन : जो इन्होंने 90,000 रु० के करीब खर्च में बचत बताई है, क्या इस में वहां यूज होने वाली बिजली भी शामिल है ?

मुख्य मन्त्री : बिल्कुल, सब कुछ है ; 18 आइटम्ज़ हैं ।

OFFICIALS ATTACHED WITH EX-MINISTERS

***2007. Comrade Ram Chandra :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of persons who were attached to the Ex-Cabinet Ministers, State Ministers and Deputy Ministers and Parliamentary Secretary who have recently resigned as their Private Secretaries, Personal Assistants, Stenos, Orderlies and Gunmen etc ;

(b) the manner in which the said officials have been absorbed after the acceptance of the resignations of the said Ministers ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) 128.

(b) The officials rendered surplus were adjusted against other vacancies in similar or lower grades according to the rules and instructions.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब यह बताएंगे कि जो मिनिस्टर साहिबान के साथ लगे हुए गवर्नमैंट एम्पलाइज़ की वेकैंसीज़ होंगी क्या उनको एडजस्ट करके कुछ पोस्टों की रीडकशन की जाएगी या नहीं ?

मुख्य मन्त्री : जो कम ही गये जहां जहां उनकी पोजीशन है चले गए।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जो ग्रादमी उनकी डिसक्रीशन के साथ लगाए जाते हैं वह भी उनके साथ ही चले गए ?

मुख्य मन्त्री : वह गए।

श्री अध्यक्ष : वे उनके साथ ही चले गए। They have gone alon gwith the ex-Ministers (विघ्न) ग्रापको यह पूछना चाहिए था कि जो मैम्बर्ज़ साहिबान सरप्लस हो गए उनका क्या बना ? (The hon. Member should have asked about the Members who have become surplus.) (*Laughter*)

SWITCHING OVER TO REGIONAL LANGUAGES

*2067. **Comrade Ram Piara** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the language adopted as Secretariat Language at Chandigarh after the switch-over to the regional languages in the State ;

(b) whether Government have made any assessment about the working in the regional languages in the Capital and also; in the districts after the switching over to regional languages if so, the result thereof ;

(c) whether Government have received any complaints regarding difficulties felt as a result of switching over to regional languages if so, the action if any taken thereon or remedies sought to redress the same ;

(d) the total number of Hindi/Punjabi typewriting machines and the total number of English typewriting machines which have been rendered surplus as a result of switch-over to the regional languages in the various Government offices of the State ?

Shri Mohan Lal : (a) English continues as the Secretariat Language at Chandigarh.

(b) The question of working in the regional language in the Capital does not arise because English and Urdu continue to be the official languages at the Capital according to the Punjab Official Languages Act, 1960. As regards the other offices at and below the district level the working of regional languages in administration is reported to be by and large satisfactory. Some difficulties were experienced in the initial stages due to paucity of typewriters and trained personnel in shorthand and typewriting but with the proper steps taken by the Languages Department these difficulties have been solved to a considerable extent.

(c) None except about the shortage of typewriters and the trained personnel knowing shorthand and typewriting in the regional languages. The difficulty is being overcome by expediting the supply of the typewriters and starting the typewriting and shorthand training classes in each district where instructors have been appointed by the Languages Department for the purpose.

(d) No Hindi/Punjabi typewriter was rendered surplus as a result of switch-over to regional languages. The Government having allowed the retention of the English typewriters for the present no English typewriter has yet been rendered surplus.

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब फरमाएंगे कि कैपिटल के अन्दर जो दफतर हैं वहां पर अंग्रेज़ी और उर्दू जबानें कब तक जारी रहेंगी ?

मन्त्री : अभी तक इस बारे में और कोई फैसला नहीं हुआ । इस वक्त तो यही फैसला है कि दोनों जारी रहेंगीं । फैसला रिवांईज़ होने की बाबत मैं नहीं कह सकता ।

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतांएगे कि इस पर कैबिनेट ने गौरोखोज़ किया है कि यह ज़बानें कब तक जारी रहेंगी और हिन्दी पंजाबी को कब लागू करना है ?

मन्त्री : इस बारे में रीसैंटली ऐसा कोई विचार नहीं हुआ । जब मुनासिब मौका होगा तो इस पर कुदरती तौर पर विचार किया जाएगा ।

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि चंडीगढ़ सैक्रेटेरिएट में जो गवर्नमैंट एम्पलाइज़ काम करते हैं उन्हें हिन्दी और पंजाबी में मुकम्मल तौर पर ट्रेनिंग दी जा चुकी है या अभी तक कुछ रहते हैं जिनको ट्रेनिंग दी जानी है ?

मन्त्री : ट्रेनिंग तो दी गई है लेकिन मैं नहीं कह सकता कि शत प्रति शत हो चुका है या कुछ लोग बाकी रहते हैं । इस के लिए अगर आप अलग नोटिस दें तो पता करके बताया जा सकता है ।

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि गवर्नमैंट ने कोई टारगेट मुकर्रर किया हुआ है कि कब तक चंडीगढ़ के सभी मुलाज़मों को हिन्दी और पंजाबी में पूरे तौर पर ट्रेनिंग दी जाएगी ?

मन्त्री : टारगेट डेट तो हर ज़िले के लिए फिक्स की हुई थी और यहां के लिए भी ।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि गवर्नमैंट आफ इंडिया से कोई ऐसी चिट्ठी मौसूल हुई है जिस में अंग्रेज़ी को जारी रखने की बाबत पूछा गया हो कि कब तक जारी रखने की तजवीज़ है ?

Minister : I am sorry I do not know that. If, however, the hon. Member gives a separate notice about that letter I will ascertain and let him know about it.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएगे कि अंग्रेज़ी को डिस्ट्रिक्ट लैवल पर जारी रखने के लिए कब तक की हिदायात हैं ?

मन्त्री : डिस्ट्रिक्ट लैवल पर तो इंगलिश नहीं है । वहां रिजनल लैंगवेजिज़ लागू हैं ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या गवर्नमैंट के नोटिस में है कि डिस्ट्रिक्ट लैवल पर अब भी अंग्रेज़ी प्रयोग हो रही है ?

मन्त्री : इस के लिए अलग नोटस दें तो पता करके बताया जाएगा ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि पंजाबी रिजन में हिन्दी के प्रयोग पर और हिन्दी रिजन में पंजाबी के प्रयोग पर कोई पाबन्दी है ?

मुख्य मन्त्री : प्रयोग से आप का क्या मतलब है, ज़रा बढ़ाकर समझाओ और फिर यह प्रयोग किस किस चीज़ पर होता है उसकी कोई मिसाल बताओ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं चीफ मिनिस्टर साहिब की जानकारी में यह बात लाना चाहता हूं कि अगर पंजाबी रिजन में किसी सरकारी दफ्तर में कोई आदमी अपनी एपलीकेशन हिन्दी में देना चाहे और इसके अलावा हिन्दी रिजन में पंजाबी भाषा में देना चाहे या सब-जज के सामने कोर्ट में दूसरी भाषा में अपील करना चाहे तो क्या सरकार ने इस सम्बन्ध में कोई पाबन्दी आयद की हुई है ? क्या पंजाबी रिजन के अन्दर अफसरान को यह हदायत है कि अगर कोई दरखास्त हिन्दी या पंजाबी में आए तो उसका जवाब उसी ज़बान में दिया जाए ? और दोनों रिजनज़ में इसी तरह की कोई पाबंदी है ?

मुख्य मंत्री : आँफ हैंड नहीं बता सकता । पूछ कर बता सकता हूं । लेकिन इतना कह दूं कि दोनों रिज़नज़ के लिए एक जैसे रूलज़ हैं पंजाबी रिजन में अलग और हिन्दी रिजन में अलग नहीं ?

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि गवर्नमैंट की तरफ से कोई ऐसा सरकूलर इशू किया गया है कि जिस ज़बान में अर्ज़ी लिखी जाए उसी ज़बान में जवाब दिया जाए ?

गृह मन्त्री : काफी देर हुई गवर्नमैंट ने इसके मुताल्लिक फैसला किया था और एनाऊंसमैंट भी की थी । अब इस मे डायरैक्ट क्वैशचन तो एराइज़ नहीं होता अगर माननीय सदस्य डैफीनैट जानना चाहें कि क्या फैसला था, क्या हदायत जारी की गई और किस हद तक अमल हुआ तो मैं पूछ कर बता सकता हूं ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे जैसा कि उन्होंने कहा है कि उनके पास सारी बातों का इस वक्त इलम नहीं है, क्योंकि यह बहुत अहमियत का सवाल है इस लिए सब को विश्वास में लिया जाएगा और हाउस में बताया जाएगा ?

Mr. Speaker. The hon. Member may put in a short notice question in a comprehensive form and he would be able to get the reply of the Government within three days.

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जो टारगेट डेट तमाम सरकारी मुलाज़मों के लिए मुकर्रर की गई थी कि वह हिन्दी और पंजाबी सीख लें तो क्या इस हिसाब से सब ने हिन्दी और पंजाबी सीख ली है या नहीं ; अगर नहीं तो क्यों ?

मंत्री : जो ट्रेनिंग हमने इन्हें देनी थी वह दी जा चुकी है और उस में 100 प्रतिशत तक कामयाबी हुई है या नहीं यह पूछ कर आपको फिगर्ज़ पेश कर दूंगा अगर आप अलग नोटिस दें ।

श्रीमती सरला देवी : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि सैक्रेटेरियट लैवल पर हिन्दी और पंजाबी का जो स्टैंडर्ड रखा गया है वह 10वीं जमात का है या एफ.ए. की कलास के बराबर है ?

मन्त्री . जो तो पहले के गवर्नमैंट एम्पलाईज़ हैं उन के लिए सिरफ यह था कि वह हिन्दी और पंजाबी में काम कर सकें । इसी गर्ज़ से ट्रेनिंग दी गई है । और उनके लिए ऐसा नहीं हो सकता कि हम उनको कहें कि कोई इम्तेहान पास करें ।

मुख्य मंत्री : मैं शायद इस बात का इज़ाफा करूं कि इम्तेहान को पास करने का सवाल नए एम्पलाईज़ के लिए है, लेकिन शायद it may be likely to be misunderstood इस लिए कम्परीहैन्सिव बात आएगी तो सब स्पष्ट हो जाएगा ।

Shri Balramji Dass Tandon : Supplementary please.

Mr. Speaker: It involves the language policy of the Government. चीफ मिनिस्टर साहिब ने इसके बारे में कम्परीहैन्सिव स्टेटमैंट देने के लिए कह दिया है । (The Chief Minister has agreed to give a comprehensive statement in this behalf since it involves language policy of the State).

RETIREMENT AGE OF GOVERNMENT EMPLOYEES

*2222. **Shri Balramji Dass Tandon** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether Government have received a proposal from the Union Government to enhance the age of retirement of its employees, if so, the action taken thereon ;

(b) the details of Government employees who are likely to be benefited as a result of acceptance of the proposal referred to above ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. The matter is under the consideration of the State Government.

(b) In view of (a) above the question does not arise.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि गवर्नमैंट आफ इन्डिया ने सरकारी एम्पलाईज़ की उम्र बढ़ाने के लिए जो सरकूलर हमारी सरकार को भेजा है उस में किन किन कलासिज आफ सर्विसिज़ की एज आफ रिटायरमैंट बढ़ाने के लिए लिखा गया है ?

मुख्य मंत्री : मुझे ठीक तरह से तो याद नहीं लेकिन मेरा ख्याल है कि वह सरकुलर आई.ए.एस. और आई.पी.एस. के काडर के एम्पलाईज़ के लिए था ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मुख्य मंत्री जी बताएंगे कि नीचे के काडर के लोगों के लिए भी सैंट्रल गवर्नमैंट का वह सरकुलर लागू होने वाला है ?

मुख्य मंत्री : मेरा ख्याल है कि सैंट्रल गवर्नमैंट ने सिर्फ ऊपर वालों के लिए ही लिखा है यानी सिर्फ आई.ए.एस. और आई.पी.एस. के काडर के लोगों के लिए ही लिखा है ।

श्री बरलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जो नीचे के काडर के एम्पलाईज़ गवर्नमैंट आफ इंडिया के सरकुलर लैटर्ज़ से कवर नहीं होते क्या उन के बारे में भी स्टेट गवर्नमैंट की सैंटर की सरकार से कोई कारसपाडैंस हो रही है ?

मुख्य मंत्री : नहीं ।

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जो सरकूलर गवर्नमैंट आफ इन्डिया की तरफ से आया है जिस के लिए सवाल के जवाब में कहा गया है कि गौर हो रहा है, अगर अब उस पर गौर हो चुका हो तो सरकार ने क्या फैसला किया है ?

मुख्य मंत्री : हां, गौर हुआ है । सैंट्रल गवर्नमैंट ने लिखा था कि उन की एज आफ रिटायरमैंट 55 साल से 58 साल कर दो । हम ने यह तो मान लिया है लेकिन एक शर्त लगा दी है कि अगर हम किसी को एकसटैनशन नहीं देना चाहते तो हम उस की 55 साल उम्र होने से पहले पहले उसे तीन महीने का नोटिस दे देंगे कि हम उसे आगे इन वजूहात की बिना पर नहीं रखना चाहते । इस बारे में कोई लिखा-पढ़ी नहीं हुई । सिर्फ ज़बानी बात से उन्हें कहा गया है ।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : सवाल के जवाब में चीफ मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि जो नीचे की सर्विसिज़ हैं उन के साथ वह वही बर्ताव नहीं करेंगे यानी उन की एज आफ रिटायरमैंट आई.ए.एस. और आई.पी.एस. वालों की तरह नहीं बढ़ाएंगे । इस डिसक्रिमीनेशन की क्या बजह है ?

मुख्य मंत्री : वे सैंटर के एम्पलाइज़ हैं और हम ने लिए हुए हैं और जो नीचे के एम्पलाइज़ हैं वे हमारे अपने एम्पलाइज़ हैं । इसलिए डिसक्रिमीनेशन का सवाल ही पैदा नहीं होता । जो सैंटर के एम्पलाईज़ हैं, जिन को हम ने लिया हुआ है उन के लिए भी हम ने एक शर्त लगा दी है कि जिन को हम नहीं रखना चाहेंगे उन को उन के 55 साल का होने से पहले हम तीन महीने का नोटिस दे देंगे कि उन्हें हम नहीं रखना चाहते ।

GOVERNMENT ADVERTISEMENTS

***2224. Shri Balramji Dass Tandon :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the amount of which Government advertisements have been given to all the daily newspapers in the State and to those published from Delhi during the period from December, 1961 to December, 1962 ;

(b) the criteria kept in view while giving the said advertisements ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) A statement showing the amount of Government advertisements given to the daily newspapers in the State and to those published from Delhi during

the period from December, 1961 to December, 1962, is placed on the Table of the House.

(b) Advertisements were released within the framework of the language percentage fixed by the Government and keeping in view the tone' circulation, status and regularity in publication of the newspapers.

Statement showing the amount of Government advertisements given to the daily newspapers in the State and to those published from Delhi during the period from December, 1961 *to December,* 1962.

Serial No.	Name of newspaper	Place of publication	Amount of advertisement
		ENGLISH DAILIES	Rs
1	The Daily Tribune	Ambala Cantt.	1,12,152.00
2	The Daily Hindustan Times	New Delhi	93,514.75
3	The Daily Statesman	Ditto	61,664.00
4	The Daily Indian Express	Ditto	1,01,366.25
5	The Daily Times of India	Delhi	1,25,584.10
		HINDI DAILIES	
1	The Daily Hindi Milap	Jullundur City	29,438.50
2	The Daily Vir Partap	Ditto	17,541.70
3	The Daily Sunehri Bharat	Gurgaon	8,034.00
4	The Daily Hindi Mewat	Do	7,945.63
5	The Daily Nav Bharat Times	Delhi	27,002.00
6	The Daily Hindustan	New Delhi	23,356.40
		URDU DAILIES	
1	The Daily Vir Bharat	Jullundur City	18,751.04
2	The Daily Milap	Ditto	22,956.60
3	The Daily Partap	Ditto	12,302.20
4	The Daily Pradeep	Ditto	1,389.50
5	The Daily Sadaquat	Ludhiana	1,599.52
6	The Daily Tarjman	Do	4,368.05
7	The Daily Samaj	Do	428.00
8	The Daily Rohjan	Do	3,547.60
9	The Daily Mewat	Gurgaon	3,429.80
10	The Daily Savera	Delhi	10,295.80
11	The Daily Tej	Do	9,858.68
12	The Daily Aljamiat	Do	306.00

[Chief Parliamentary Secretary]

Serial No.	Name of newspaper	Place of publication	Amount of advertisements
	concld		Rs
	PUNJABI DAILIES		
1	The Daily Ajit	Jullundur City	17,794.80
2	The Daily Akali Patrika	Ditto	18,067.20
3	The Daily Ranjit	Patiala	19,285.50
4	The Daily Parkash	Chandigarh	14,238.95
5	The Daily Sikh	Amritsar	5,567.34
6	The Daily Doctor	Do	144.00
7	The Daily Ranjit	Bhatinda	10,315.10
8	The Daily Nawan Hindustan	Delhi	2,056.62
9	The Daily Khalsa Sewak	Do	3,274.16

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जैसा कि इन्हों ने जवाब में दिया है 'within the framework of the language percentage fixed by the Governent' इस से इन का क्या मतलब है और यह परसैंटेज किस बेसिज़ पर फिक्स की हुई है ?

मुख्य संसदीय सचिव : अंग्रेज़ी 49 परसैंट, हिन्दी 17 परसैंट, पंजाबी 17 परसैंट और उर्दू 17 पर सैंट ।

श्री बलरामजी दास टंडन : चीफ पार्लीमैंटरी सैक्रेटरी साहिब ने बताया है 'keeping in view the tone, circulation and regularity of the newspaper' आया यह बताया जाएगा कि इन में कितने परसैंट टोन का कितने परसैंट सरकूलेशन का और कितने परसैंट रैगूलैरिटी का ख्याल रखा जाता है ?

मुख्य संसदीय सचिव : हम अलहदा अलहदा नहीं देखते बल्कि सब चीज़ों को ओवर आल देखते हैं ।

श्री बलरामजी दास टंडन : इन में आप ज्यादा किस चीज का ख्याल रखते हैं ?

मुख्य संसदीय सचिव : ओवर-आल सब को देखा जाता है ।

श्री बलरामजी दास टंडन : यह जवाब जो दिया गया है इस में लिखा है कि हर चीज को परसैंटेज के मुताबिक तै करते हैं क्या परसैंटेज की रेशो बताई जा सकती है कि टोन की कितनी है, सरकुलेशन की कितनी है, और रैगूलैरिटी की कितनी है ?

Chief Minister : No, the whole thing has cumulative effect. My dear friend, the basis are tone, circulation, status and regularity of the newspapers.

Shri Balramji Dass Tandon : What is the split-up of all these things ?

मुख्य संसदीय सचिव : जो अख्बार रैगुलरली न छपता हो उसे नहीं देते ।

श्री अध्यक्ष : यहीं तो उन का सवाल है कि जो अख्बार रैगूलर नहीं छपता उसे क्यों इश्तेहार भेजते हैं । (The question of the Member is as to why advertisements are given to the newspaper which is not published regularly).

मुख्य संसदीय सचिव : अगर यह बता दें कि कौनसा रैगूलर है और कौनसा ईरैगूलर छपता है, तो हम जवाब दे देंगे ।

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मैं इस बात पर निहायत अफसोस से कहता हूं कि सारी इनफारमेशन तो सरकार को होती है, यानी अगर एक छोटा सा कागज़ का पुर्जा भी छपता है तो इस की कापी सरकार को जानी होती है मगर यह इत्तलाह हम से मांगते हैं ।

Chief Minister : Sir, if the hon. Member asks any question whether a particular newspaper is published regularly or not I will be able to give the information. How is it possible for me to tell off-hand whether any particular newspaper/weekly has been published or not.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਸਰਕੂਲੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰੈਗੂਲੈਰੇਟੀ ਦੀ ਗਲ ਤਾਂ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ । ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਹ ਟੋਨ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ ? ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਯਾ ਕਿ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਟੋਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਖਾਹਮਖਾਹ ਗ਼ਲਤ ਫਹਿਮੀ ਪਾਵੇ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਡੇਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਪਾਲਿਸੀ ਅਡਾਪਟ ਕਰੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਖਾਹ ਮਖਾਹ ਗ਼ਲਤ ਫਹਿਮੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੱਜ ਕਰਨ ਦੀ ਏਜੰਸੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਗੌਰਮੈਂਟ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਜਦੋਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ? ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਇਤਨਾਂ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ?

मुख्य संसदीय सचिव : यह ऐसी बात नहीं है कि पंजाब को ही फायदा हो कई दफा इशितहार पंजाब के अखबारों को दिया जाता है और सामान बाहर से ले लिया जाता है ।

कामरेड राम प्यारा : क्या वजीर साहिब फरमाएंगे कि जिस दिल्ली के अखबार ने यह मजमून छापा था, 'What After Nehru' उस को जो इतने ज्यादा इश्तिहारात दिए गए क्या उस का टोन अच्छा समझा जाता है या उस में कोई और खसूसियत है ?

Mr. Speaker : you need not give a reply to this.

कामरेड राम प्यारा : यह बड़ा ज़रूरी है । पंजाब के अखबारों को इश्तिहारों का दिया जाना समझ में आता है मगर दिल्ली वालों को किस बेसिज पर दिये जाते हैं ? क्या इसी लिये कि उस ने 'What After Nehru के नीचे लिख दिया Mr. Kairon' क्या यही बेसिज़ है या कुछ और भी है ?

श्री मंगल सैन : क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि 'हिन्दी मेवात' जो समाचार-पत्र है जो कि ठीक प्रकार से निकलता भी नहीं और जिस की सरकुलेशन भी बहुत थोड़ी है, उस को इतने ज्यादा रुपए के इश्तिहार देने के क्या कारण हैं ?

एक माननीय सदस्य : उस का टोन अच्छा है ।

मुख्य संसदीय सचिव : पता करके बता सकता हूं ।

श्री मंगल सैन : बड़े ताज्जुब की बात है कि जिस समाचार पत्र की सर्कुलेशन इतनी कम हो और जो रैगूलर निकलता भी न हो उस को इतने ज्यादा इश्तिहार दिए जाएं ।

Mr. Speaker : You know such questions will not lead us anywhere. He has stated that tone is the main factor.

श्री मंगल सैन : यह जो बताया गया है कि टोन देखकर एडवर्टिज़मैंट्स दिये जाते हैं तो क्या इस का मतलब है कि जो इन की चापलूसी करें ......

श्री अध्यक्ष : नहीं, जो गवर्नमैंट की पालिसी को सपोर्ट करे और वाइल्ड नुक्ताचीनी न करे । (No, it means the on which supports the policy of the Government and does not enter into wild criticism).

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि 'वीर भारत' जो कि रैगुलर भी नहीं निकलता उस को तो 19,000 रु० के करीब इश्तिहारात दिए गए और 'प्रदीप' जो कि रैगूलर निकलता है और जिस की सरकुलेशन भी बहुत ज्यादा है उस को केवल 1,300 रु० के दिए गए । इस इतने बड़े फर्क के क्या कारण हैं ?

मुख्य संसदीय सचिव : जब 'वीर भारत' अखबार निकलता था तो उस को यह इश्तिहार दिए गए । अब नहीं निकलता तो इश्तिहार भी बंद हो गए होंगे । जो 'प्रदीप' अखबार है उस की पालिसी कन्स्ट्रक्टिव नहीं है ।

मुख्य मंत्री : 'वीर भारत' को पहले देते थे । 'प्रदीप' को एंटी-सोशल खबरें देने की हैबिट है ।

चौधरी देवी लाल : क्या चीफ़ पार्लियामैंट्री सैक्रेटरी साहिब यह बताएंगे कि जब किसी अखबार को एकदम इश्तिहार मिलने बन्द हो जाते हैं तो क्या ऐसा उस की टोन की वजह से किया जाता है या कि उस की सरकुलेशन की वजह से ऐसा किया जाता है ?

मुख्य मंत्री : ऐसा कोई केस बताएं तब बताया जा सकता है ।

चौधरी देवी लाल. यह केस तो 'प्रदीप' का आप के सामने ही है । उस को सिर्फ 1,300 रु० के इश्तिहार दिये गए जबकि 'वीर भारत' को 19,000 रु० के दिए गए । 'वीर भारत' की सरकुलेशन कुछ भी नहीं जबकि 'प्रदीप' की सरकुलेशन से किसी को इनकार नहीं हो सकता । तो जो यह इतना बड़ा फर्क है यह टोन की वजह से है ?

मुख्य मंत्री : 'वीर भारत' जब निकलता था तो उस को इश्तिहार भी मिलते थे अब वह नहीं निकलता । बाकी जो 'प्रदीप' है वह एक एंटी -सोशल पेपर है ।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या चीफ पार्लियामैंट्री सैक्रेटरी साहिब बताएंगे कि यह जो इश्तिहार अखबारों में दिए जाते हैं क्या यह किसी बात को मुश्तिहर करने के लिए होते हैं या इस में पैट्रनेज को भी दखल है ? अगर कोई अखबार किसी शख्स की या वजीर की सही नुक्ताचीनी करे मगर वैसे सरकार की पालिसी को सपोर्ट करे तो क्या उस का टोन ठीक समझा जाएगा या कि नहीं ?

मुख्य मन्त्री . जो अखबार हकीकी तौर पर सरकार की पालिसी की नुक्ताचीनी करे फिर चाहे वह कुछ भी लिखे हम उसको इश्तेहार देते हैं । बाकी जो इश्तिहार दिये जाते हैं वह लोगों की सूचना के लिये ही दिए जाते हैं । जिस अखबार की सरकुलेशन ज्यादा हो, ऐंटी-सोशल न हो, जितनी मर्जी हकीकी नुक्ताचीनी करे उस में इश्तिहार लोगों की इतलाह के लिये देते हैं ।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि इस को पैट्रनेज का ज़रिया तो नहीं समझा जाता ?

मुख्य मंत्री : बिल्कुल नहीं ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੋ list ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ 'ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ' ਅਖਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਉਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਦਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਜੇ ਉਹ ਅਖਬਾਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹਕੀਕੀ ਪਾਲੀਸੀ ਬਣਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

DISTRICT CO-ORDINATION COMMITTEES

***2266. Chaudhri Hardwari Lal :** Will the Chief Minister be pleased to state whether Government have recently issued any instructions to the Deputy Commissioners that they are to preside over the meetings of the District Co-ordination Committees and are also to associate with certain representatives of the general public, if so, details thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes, the Deputy Commissioners have been asked to hold meetings of the District Co-ordination Committees and have been further authorised to associate with the Committees not only the office-bearers of the Congress Party but also a few other prominent members of the Congress Party in their discretion.

Chaudhari Hardwari Lal : Will the Chief Minister kindly state if he sees any harm in associating the legislators with these Committees ?

Chief Minister : Yes. I do not want to get people over there who may take advantage of their position in one way or the other. In what I am interested is that the people who attend those meetings should see and

[Chief Minister]

tell us that certain things have not been done properly. If I allow the legislators they can go out and say things which may create difficulties.

Chaudhari Hardwari Lal : I do not know if you, Mr. Speaker, have noticed that the Chief Minister has made a very serious insinuation against the legislators. What does he mean by saying . . . .

Mr. Speaker : It is a very unfortunate observation that the M.L.As. will misuse their position. It is a very far fetched idea.

Chief Minister : It may be so. I do not wish to give that impression. I have no check on the M.L.As. I can check the other people.

Mr. Speaker : The M.L.As. are likely to misuse their position is a very wide insinuation. I think the Chief Minister has greater control over the M.L.As. than on the others.

Chief Minister : If you object to it, I withdraw. But the thing remains that we allow people there who may be of help to us in meeting out the difficulties of the people.

Mr. Speaker : The Chief Minister has greater control over the M.L.As. than on the others. If the M.L.As. misbehave they can be taken to task.

Chief Minister : Mr. Speaker, if I allow one Member then other Members will have to be invited. If the Deputy Commissioner wishes to call any Member I have no objection.

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि किसी एम.एल.ए. के खिलाफ इन के पास शिकायत आई है कि वह अपनी पोज़ीशन का मिसयूज़ कर रहा है ?

Chief Minister : Because I have already withdrawn that thing, I do not want to talk on this matter.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, चीफ मनिस्टर साहिब ने कहा है "I dont want to talk on this matter" इस जवाब का क्या मतलब है ?

Mr. Speaker : The Chief Minister has withdrawn his assertion that the M.L.As are likely to misuse their position. It will be of no use if you go on putting more supplementary questions in this behalf.

Comrade Ram Piara : The Chief Minister has said that he does not want to comment over here. It means that there is something which he does not want to disclose. I want to know what is that particular thing ?

Mr. Speaker : He does not mean that.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Will the Chief Minister be pleased to state the factors and items on which he accepts the Member to qualify himself for being nominated to this Committee ?

Chief Minister : I say 'No'. Nothing doing about that. We only associate the office-bearers of the Congress Party and along with them any influential man which the Deputy Commissioner might want to take.

Mr. Speaker : May I know for my information whether the persons associated with these Committees belong to all the political parties or to the Congress Party only ?

Chief Minister : Only to the Congress Party.

चौधरी देवी लाल : क्या आनरेबल चीफ मिनिस्टर साहिब पालिसी वाज़ें करेंगे कि रूलिंग पार्टी के मैम्बर्ज़ को कोआरडीनेशन कमेटी में बुलाना डाइरैक्ट एडमिनिस्ट्रेशन में इंटरफियरैंस नहीं है ?

Chief Minister : No. It is not.

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतलाएंगे कि बाकी पोलिटीकल पार्टियों के मैम्बरों को एक्सक्लूड करके सिर्फ कांग्रेस पार्टी के मैम्बर्ज़ को शामिल करने से यह कोआरडीनेशन कमेटी कांग्रेस कमेटी नहीं बन जाती ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰਖਣ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मुख्य मंत्री महोदय बतलाएंगे कि क्या इस तरह से सरकारी मशीनरी को कांग्रेस पार्टी के फायदे के लिए प्रयोग नहीं किया जाता ?

Chief Minister : Absolutely not.

श्री बलरामजी दास टंडन : 'No' कहने से जवाब पूरा नहीं हो जाता ।......

Chief Minister : I make them a witness. They are not to speak there. If they say that a question has not been dealt with properly, we assure them that this would be done in time. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ । They are there only to see whether the things are properly done within the time-limit.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि जो शिकायतें आती हैं, वे कांग्रेस पार्टी के office में या कांग्रेस प्रैज़ीडेंट के पास भेजी जाती है ?

मुख्य मंत्री : नहीं ।

Mr. Speaker : May I point out that it will be striking at the roots of democracy if only persons belonging to the Congress Party were to be associated with these Co-ordination Committees. Others too are as much representatives of the public as the Congressmen are.

Chief Minister : Undoubtedly they are, Sir. But here we are responsible for removing the grievances of the people. It is this (Congress) Party that is made the target of criticism. Hence we have got to see that the grievances of the people are met expeditiously and in a just manner.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, बड़े अफसोस की बात है कि इस सेक्रड हाउस में इतनी बड़ी गलत ब्यानी की जाए और वह भी मुख्य मंत्री जी की तरफ से । मुझे हैरानी होती है ....

Chief Minister : Sir, I protest against this. When they come to attend the meetings they are given the agenda. They are supposed to leave the agenda there as soon as they leave the meeting. The hon. Member has alleged that they have taken away copies of such papers. If anybody has taken away such things I will take a serious view of that.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਟੰਡਨ ਜੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਜ਼ੀਡੈਂਟ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖ਼ੁਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ then bring it to my notice. (Addressing Shri Balramji Das Tandon) (The hon. Chief Minister says that so far as he knows no such information is sent to the Presidents of the Congress Committees. If the hon. Member has got something which as he says, he has read it he may bring it to my notice.)

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਮੇਰੀ ਦਰਖਾਸਤ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਟ੍ਰਿਬਊਨਲ ਬਣਾ ਕੇ ਇਨਕੁਆ-ਇਰੀ ਕਰਾ ਲਉ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਕਾਪੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਕਾਪੀਜ਼ ਟੂ ਸਚ ਐਂਡ ਸਚ' ਉਥੇ ਇਹ ਦਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ 'ਕਾਪੀ ਟੂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਜ਼ੀਡੈਂਟ, ਕਾਪੀ ਟੂ ਦੀ ਸੈਕਰਟਰੀ, ਕਾਪੀ ਟੂ ਆਫਿਸ ਐਟਸੈਟਰਾ, ਐਟਸੈਟਰਾ' ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੇਜਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀ ਇਹ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

Chief Minister : I will find out, Sir, and if it is true I will stop it at once. That was not the idea.

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਲਉ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਿਗਲ ਆਊਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ....

Mr. Speaker : The Chief Minister has observed that if he finds that this practice has been observed he will immediately put a stop to it.

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਖਿਲਾਫ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ then why action is not taken ?

Chief Minister : If the hon. Member brings any specific intance to my notice I will take action.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : The hon. Member should not insinuate. ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ he will immediately put a stop to it. He has accepted the view point of the hon. Member. (The hon. Member should not insinuate. The Chief Minister has stated that if he finds that a copy of the decision is being supplied, then he would immediately put a stop to it. He has accepted the view point of the hon. Member.)

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਅਪਣੇ ਬੋਨਾਫਾਈਡਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਲੀਅਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਰਾਹੀਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਉ ਅਤੇ ਇਕ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਸੋ ਕਿ ਉਸਦਾ ਕੀ ਰੀਜ਼ਲਟ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਤਾਂ ਹਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : You point out to me ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। I am competent enough to deal with it.

ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈ ਲਊਗੇ ; ਇਹ ਤਾਂ ਦਸੋ ?

Chief Minister : No, not here. I will take action. The hon. Member can ask me a question and I will tell him in reply the action taken.

ਸਰਦਾਰ ਹਰ ਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਯਤੀਮ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਈਏ । ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਕਿ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ; ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਬੈਠੇ ਹੀ ਹੋਏ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯਤੀਮ ਖਾਨੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਯਤੀਮ ਖਾਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਸੁਣਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਾ ਕੇ ਹੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ ।

Chaudhri Hardwari Lal : After so many supplementaries, the position remains even more vague than before. My question was: What are the instructions which the Government has issued with regard to the association of non-officials with these Committees ?

Chief Minister : Sir, these are the instructions :—

(i) The meetings of the District Co-ordination Committees should in future be held by the Deputy Commissioners who should be authorised to associate with the Committees not only the office-bearers of the Congress party (as provided at present) but also a few other prominent members of the Congress party in their discretion.

(ii) After each meeting of the District Co-ordination Committee the Deputy Commissioner should forward to the Ministers extracts of the complaints pertaining to the Departments under their charge and also report the action taken on them.

DRAMATIC PERFORMANCES, ETC., HELD IN DISTRICT HISSAR

*2278. **Shri Amar Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names of places where public meetings, dramatic performances and film shows were held by the Public Relations Department, Punjab, during the months of November and December, 1962 and January, 1963, in district Hissar ;

(b) whether any of the meetings, etc., mentioned in part (a) above were attended by the Deputy Commissioner, Hissar ; if so, their number and the names of places where these were held ;

(c) the amount of expenditure incurred by Government in connection with the meetings, dramatic performances and film shows mentioned in part (a) above ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) A statement showing the names of places where public meetings, dramatic performances and film shows were held by the Public Relations Department, Punjab, during the months of November, December, 1962 and January, 1963, is placed on the Table of the House.

(b) Yes.

November, 1962	..	22	Hissar (4) Bhiwani, Tohana, Umra, Mudhal, Mayyar, Hansi, Barwala, Uklana, Juglan, Bhodiakhera, Fatehabad, Bapora, Pabra, Bhiwani Khera and Daulatpur

[Chief Parliamenttary Secretary]

December, 1962	..	4	Devawas, Hissar, Tosham and Bhiwani
January, 1963	..	4	Hissar (4)
(c) November, 1962	..		Rs 948.50
December, 1962	..		Rs 629.00
January, 1963	..		Rs 521.00

Statement showing the names of places where Public Meetings, Dramatic performances and Film Shows were held by the Public Relations Department during the months of November, December, 1962 *and January,* 1963.

Places where Public Meetings were held	Cinema Shows	Dramatic performances
	NOVEMBER, 1962	
Hissar (6), Bhiwani (2), Tohana (2), Hansi (3), Uklana (2), Ladwa (2)	Hansi, Hissar, Sirsa Darbakalan, Ding	Tohana, Umra, Hansi (2) Mudhal Mayyar
Umra, Mudhal, Mayyar, Barwala, Juglan, Dingsra,, Bhodiakhera, Bhattu, Fatehabad, Bapora, Loharu, Durjanpur, Dhinawas, Narnaund, Khandakheri, Bass, Talu, Barpoal, Kharkheri, Pabra, Bhiwani Khera, Bhatla and Daulatpur	Bahanduin, Ludesar, Bakrianwali, Dabwali, Tohana, Baropal and Uklana	Barwala, Uklana, Ladwa, Bhattu Dhonkiakhera Bapra, Bhiwani (2) Fatehabad, Loharu, Daulatpur, Bhagana, Bhiwani, Khera, Pabra (2) Burak, Talu, Bass, Khandakheri Narnaund, Dhinwa Durjanpur and Loharu
	DECEMBER, 1962	
Gabipur, Bheria, Sisai Pahari, Devawas, Hansi (2) Chharkala, Mukhal, Kharar, Alipur, Tosham, Bhiwani (2), Sirsa and Hissar (2)	Dhanakalan, Hansi, Bhiwani, Khera, Hissar, Gunjar Khairpur, Golagarh, Bhiwani	Narnaund, Khrakproona, Dabra, Barwala, Uklana, Reharwala, Dabwali, Moth, Jamnikhera, Kungar, Kungar Kheri, Gabipur, Bherian, Sisai, Hansi (2), Mudhal Alipur Kharar, Sirsa and Bhiwani
	JANUARY, 1963	
Hissar (5), Satrod, Dhani Sanchala, Pilimandhori, Chulibagrian	Hissar (6), Dhanisanchla Pilimdonri Chulibagrian Garhi	Dhema, Kanwari, Mangali, Hissar

श्री अमर सिंह : क्या चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी साहिब बताने की कृपा करेंगे कि कई गांवों को 3 महीने तक इगनोर किया गया है जब कि नैशनल एमरजैंसी में तहसील हांसी के कई गांवों ने नैशनल डीफैंस फण्ड के लिए 50-50 लाख रुपए दिए हैं फिर इन गांवों को फिल्म शो दिखाने के लिए इगनोर किया गया है इस के बारे में सरकार ने क्या क्राइटीरियन बनाया है और किस ढंग से शो दिखाए जाते हैं ?

मुख्य संसदीय सचिव : जिन गांवों में अभी तक फिलम शो तथा ड्रामेटिक परफार-मैंस नहीं दिखाई गईं उन गांवों को शो दिखाने के प्रबन्ध कर दिए जाएंगे।

MEMORIAL IN MEMORY OF MARTYRS RAJ GURU AND SUKHDEV

***2404. Shrimati Sarla Devi :** Will the Chief Minister be pleased to state whether there is any scheme under the consideration of the Government to construct a Memorial in the memory of Raj Guru and Sukhdev who sacrificed their lives for the attainment of freedom of India ?

Sardar Partap Singh Kairon : There is no such proposal under the consideration of the Government.

श्रीमती सरला देवी : क्या चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी साहिब बताने की कृपा करेंगे कि सरकार ने कुछ देश भक्तों की यादगार के लिए स्टैचू बनाए हैं तो सर्व श्री राज गुरु तथा सुखदेव की यादगार में स्टैचू क्यों नहीं बनाए जा रहे ?

मुख्य संसदीय सचिव : इस विषय में कमेटी बनाई हुई है वह छान बीन करती है आप लिख कर भेज दें और उस पर गौर हो जायगा।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਅਜ ਬੀਮਾਰ ਹਾਂ ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰਮਿਸ਼ਨ ਹੈ ?

Mr. Speaker : Yes, Please.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਸੰਸਦੀਯ ਸਚਿਵ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਲਈ 15 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਕੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿਉ, ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗੇ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ 15 ਲਖ ਰੁਪਏ ਨਾਲ memorial ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ਿਗਰਜ਼ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਗਲਤ ਦਿਤੇ ਹਨ ਯਾ ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਦਿਤੇ ਹੋਣਗੇ। ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਟੈਚੂ ਨਹੀਂ। ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਕੂਲ, ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਂ ਸੜਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਜਿਹੜਾ 15 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕੀ ਸਕੀਮ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਬਨਾਉਣੀ ਹੈ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। (It has been decided to erect a memorial. But the scheme as to the nature of the memorial has not yet been finalised.)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਐਨਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ—ਕੁਝ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਗਲ ਦਾ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ। ਜਿਹੜਾ ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਬਣਾਵੇ । ਜੇ ਪਬਲਿਕ ਤੋਂ ਨਾ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਕੌਣ ਕੌਣ ਹਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਓ, ਪੁਛ ਦਿਆਂਗਾ। ਐਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਬੜਾ ਸਾਫ ਸਵਾਲ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਪਰਾਈਵੇਟ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਟੈਚੂ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ । (The Government has not got the names of all the private members on the Committees. The question was whether a statue is being installed to which the Chief Minister has replied.)

STARRED QUESTION No. 2417

Mr. Speaker : Question No. 2417 is postponed.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : सवाल नं० 2417 में कोई ऐसी बात नहीं है कि यहां इस का जवाब नहीं दिया जा सकता । यहीं से information देनी थी । सवाल यह है :–

> "Will the Chief Minister be pleased to state the total amount of salary and allowances drawn by each of the Cabinet Ministers, Ministers of State, Deputy Ministers, Chief Parliamentary Secretary and the Parliamentary Secretary in the State since their appointment up to December 31, 1962.

सरदार गुरनाम सिंह : इस में पोस्टपोनमैंट की क्या बात है ?

TOURS BY MINISTERS

***2418. Chaudhri Inder Singh Malik** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total mileage covered on tours by each of the Cabinet Ministers, Ministers of State, Deputy Ministers, Chief Parliamentary Secretary and the Parliamentary Secretary from March, 1962 to date ;

(b) the amount of T.A./D.A. drawn by each during the said tours ;

(c) the purposes for which the said tours were undertaken ;

(d) the total amount received by the Ministers from the public in the form of garlands and the currency notes and the manner in which the money has been utilised ?

Sardar Partap Singh Kairon : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with the benefit to be obtained.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : सवाल नं० 2418 तो बहुत सिम्पल था । इस में टाईम ऐंड लेबर की क्या बात थी । यह evade करना चाहते हैं । क्या, जनाब, इस सवाल को अनस्टार्ड ट्रीट करके जवाब दिया जाएगा ?

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ 15, 15, 20, 20 ਸਫੇ ਦੇ ਜਵਾਬ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹਨ । ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ

ਕਿੰਨੇ ਟੂਰ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਏ ? ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਵਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਏ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਮੰਗੀ ਹੈ ।

चौधरी देवी लाल : क्या जब मिनिस्टर्ज़ साहिबान कहीं टूर पर जाते हैं उन का कोई परपज़ होता ही नहीं ?

मुख्य मंत्री : आप वज़ीरों के साथ जाते रहे हैं, आप को पता है ?

चौधरी देवी लाल : तभी तो मैं पूछता हूं ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : जनाब, उन से कहें कि वह मेरा सवाल अनस्टार्ड ट्रीट करके इस का जवाब भेज दें ।

Chief Minister : The hon. Member may give notice of an unstarred question, I shall see to it.

RURAL PUBLICITY SUPERVISORS

*2474. **Shri Hunna Mal :** Will the Chief Minister, be pleased to state—

(a) whether it is a fact that some senior Rural Publicity Supervisors are officiating against permanent posts since 1960 ; if so, the time by which Government proposes to confirm them against these posts ;

(b) the total number of Rural Publicity Supervisors and Organisers working in the Punjab Public Relations Department in the State at present ;

(c) whether Government have any proposal under its consideration to confirm such officers in that Department as have been working for more than five years ; if so, when ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. The quesion of confirmation to the three permanent posts of Rural Publicity Supervisors will be taken up shortly.

(b) One hundred and eleven.

(c) (i) No.

(ii) Question does not arise.

AMOUNT DISBURSED TO THE FAMILIES OF MISSING SOLDIERS ON N.E.F.A. AND LADAKH BORDERS

*2493. **Bakhshi Partap Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state the details of the amounts so far disbursed in the State to the families of the soldiers reported missing on the N.E.F.A. and Ladakh Borders ?

Sardar Partap Singh Kairon, : A sum of Rs 5,24,460 has so far been disbursed to the families of the soldiers missing on N.E.F.A. and Ladakh Borders. A statement showing the disbursement made districtwise is laid on the Table of the House.

Details of the amounts so far disbursed to the families of the missing soldiers on N.E.F.A. and Ladakh Borders

			Rs
1.	Ludhiana	..	52,500
2.	Hoshiarpur	..	80,720
3.	Rohtak	..	29,500

[Chief Minister]

		Rs
4.	Amritsar	58,000
5.	Kangra	18,500
6.	Jullundur	27,000
7.	Mohindergarh	22,500
8.	Gurdaspur	22,000
9.	Kapurthala	14,040
10.	Karnal	25,660
11.	Ferozepore	44,040
12.	Patiala	27,500
13.	Gurgaon	22,000
14.	Hissar	15,500
15.	Ambala	11,000
16.	Bhatinda	31,000
17.	Sangrur	21,000
18.	Simla	2,000
19.	Lahaul and Spiti	..
	Total	5,24,460

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

WORK DONE BY THE PUNJAB STATE ELECTRICITY BOARD

700. **Comrade Makhan Singh Tarsikka** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the work so far done by the Punjab State Electricity Board in the State with the following details —

(1) the total quantum of electric energy under its sphere of operation ;
(2) the total mileage so far electrified in the State, district wise ;
(3) the electrification plans formulated for implementation in the near future ;
(4) the number of Government tube-wells for irrigation under its control, district wise ;
(5) the number of private tube-wells for irrigaton purposes districtwise to which electric energy is being supplied ;
(6) the ratio of electric energy being supplied to rural and urban areas, separately, districtwise, in the State ;
(7) the present rate charged for electric consumption from the different categories of consumers in the State ;
(8) the quantity of electric energy being supplied to other states and the income derived from each State, Statewise ;
(9) the names of various Divisions of the Punjab Electricity Board alongwith their headquarters and the detail of areas within their control ?

Chaudhri Ranbir Singh : (1) The total firm generating capacity of Punjab is 4,40,000 kW.

(2) Districtwise and other allied details given below (Annexure 'A').

(3) The electrification plans formulated for implementation during the Third Plan are as under :—

(a) Additional installed capacity to the extent of—
Hydro—854/543 MW.
Diesel and Steam—31.8
Total—885.8/574.8 M.W.

(b) Transmission lines 66 kV and above aggregating to 885 circuit miles.

(c) *Rural electrification.*—4,400 villages have been proposed to be electrified under the Plan and non-Plan resources depending

The unstarred Question No. 818 with its reply has been printed as annexure at the end of the debate as it has been received late from the Government.

upon the availability of funds. The allied transmission and distribution system for these will also be taken up.

The following achievements have already been made during the 1st two years of the Third Plan—

(i) Installed capacity Hydro—329/218 M.W.

(ii) Towns/villages electrified—1,254 ending 12/62.

(4) Government tube-wells are under the charge of Irrigation Branch and not under the Punjab State Electricity Board.

(5) Districtwise details of private tube-wells is not maintained by the Board. The total number of agricultural connections, viz., tube-wells in the State by end of 31st March, 1962 is 14,278.

(6) No data about this information is maintained.

(7) The present rates charged for electric consumption from various categories of consumers in the State is given below herewith (Annexure 'B')

(8) The quantum of electric energy being supplied, at present, to other States is as under :—

Delhi	..	65,000 kW.
Rajasthan	..	7,500 kW.
Jammu and Kashmir	..	5,000 kW.
Himachal Pradesh	..	3,000 kW.

Statewise income derived during the year 1961-62 is given below (Annexure 'C'.)

(9) The names of various divisions of the Punjab State Electricity Board, with their headquartes is given below (Annexure 'D'). The information regarding detail of areas within their control will be supplied as soon as it is received from the Electricity Board.

ANNEXURE 'A'

Serial No.	District		DISTRICT-WISE	
			11 kV. Lines at the end of 31st March, 1962 (Miles)	L.T. Distribution Lines at the end of 31st March, 1962 (Miles)
1	Amritsar	..	907.966	383.058
2	Gurdaspur	..	553.639	301.156
3	Kangra	..	300.267	159.275
4	Jullundur	..	545.148	486.505
5	Hoshiarpur	..	259.224	297.669
6	Ludhiana	..	344.572	490.506
7	Ferozepur	..	447.118	345.707
8	Bhatinda	..	170.900	94.100

[Irrigation and Power Minister]

Serial No.	District		DISTRICT-WISE	
			11 kv. Lines at the end of 31st March, 1962 (Miles)	L.T. Distribution Lines at the end of 31st March, 1962 (Miles)
9	Sangrur	..	531.853	122.608
10	Patiala	..	528.674	314.446
11	Simla	..	65.700	40.000
12	Ambala	..	555.424	324.600
13	Rohtak	..	460.410	238.710
14	Hissar	..	375.630	134.690
15	Gurgaon	..	514.950	404.075
16	Karnal	..	718.170	416.080
17	Kapurthala	..	143.050	92.950
18	Mohindergarh	..	145.100	60.910
19	Mandi (H.P.)	..	4.800	4.250
	Total	..	7,572.595	4,711.295

Apart from the above the following transmission mileage which cannot be broken up districtwise has also been laid down in the State :—

1. 220/132 kV. .. 408.38 Circuit miles. ending 31st March, 1962
2. 132 kV .. 762.58 Circuit miles. ending 31st March, 1962
3. 66 kV .. 284.28 Circuit miles ending 31st March, 1962
4. 33 kV .. 1,500.34 Circuit miles ending 31st March, 1962

ANNEXURE 'B'

1962 Edition

PUNJAB STATE ELECTRICITY BOARD

Schedule of Tariff Rates for various Categories of Consumers for Supply of Power from the Uhl River and Bhakra-Nangal Hydro-Electric Project

1. *Schedule LS—Large Industrial Power Supply*

(Available for loads exceeding 100kW.)

Demand Charge .. Rs 5.00 per kWh. per month

plus

Energy Charge .. Rs 4·06 per kWh· for 1st 1,00,000 kWh· month
Rs 3·75 per kWh· for next 2,00,00 kWh· month
Rs 3·44 per kWh· for all above 300,000 kWh· month

Subject to .. (i) a rebate of 0·94nP per kWh. for all units in excess of 360 kWh. per kVA/month ;
(ii) a maximum over-all rate of Rs 5·63 per kWh.

Note·—The above tariff is for supply at 11 kV. 6·6 kV. and 3·3kV. ; supply at 400 volts will be charged under schedule Medium Industrial Power Supply

2· *Schedule MS—Medium Industrial Power Supply*

(Available for loads from 21 kW· to 100 kW·)

Demand Charge .. Rs 6·00 per kW. per month

plus

Energy Charge .. Rs 5·31 per kWh. for 1st 5,000 kWh. month
Rs 4·69 per kWh. for next 10,000 kWh. month
Rs 4.38 per kWh. for all above 15,000 kWh./month

Subject to a maximum over-all rate of Rs 9.38 per kWh·

Note.—Above tariff is for supply of 400 volts; a rebate of 7½ per cent will be allowed for supply at 11,000 volts.

3. *Schedule SP—Small Industrial Power Supply*

(Available for loads not exceeding 20kW.)

Rs 10.94 per kWh. for 1st 500 kWh. month
Rs 9.38 per kWh. for next 1,000kWh./month
Rs 7.81 per kWh. for all above 1,500 kWh./month

4. *Schedule AP—Agriculture and Cottage Industrial Supply*

(Available for Irrigation pumping for loads not exceeding 20 kW.) (26BHP) and Cottage industry in rural areas up to a load of 10 BHP)

Rs 9.38 per kWh. for 1st 1,500 kWh./month
Rs 7.81 per kWh. for all above 1,500 kWh./month

Schedule CS—Commercial Supply

(Available for lights, fans appliances and small motors up to a demand of 10 kW for all non-residential premises such as business houses, clubs, cinemas, hospitals etc.)

Rs 31.25 per kWh. for the 1st 30 kWh./month.
Rs 12.50 per kWh. for the next 50 kWh. month
Rs 9.38 per kWh. for all in excess of 80 kWh/month

6. *Schedule DS—Domestic Supply)*

(Available to all residential premises for lights, fans, domestic pumps, household, appliances, etc.)

Rs 31.25 per kWh.for the 1st 15 kWh. month
Rs 12.50per kWh. for the 25 kWh/month
Rs 6.25 per kWh. for all above 40 kWh./month

7. *Schedule SL—Street Lighting Supply*

(Available for street lighting supply system in Municipalities, Panchayats, etc.)

Energy Charge .. Rs14.06 per kWh./month

plus

Line Maintenance and lamp renewal charges :—

(a) For lamps of up to 40 watts — Rs1.50 per lamp/month
(b) For lamps of 60 and 75 watts — Rs1.75 per lamp/month
(c) For lamps of 100 watts — Rs 2.00 per lamp/month
(d) For lamps of 150 watts — Rs 2.25 per lamp/month
(e) For lamps of above 150/- watts and special lamps — Special quotations

8. *Schedule GS—Grid Supply to Distributing Licensees*

(Available to distributing licensees for resale to ultimate consumers)

Demand Charge .. Rs 5.50 per kVA per month

plus

Energy Charge .. Rs 4.38 per kWh. for 1st 10,000 kWh./month
Rs 4.06 per kWh. for next 20,000 kWh./month
Rs 3.75 per kWh. for all above 30,000 kWh/month

Subject to an over-all maximum of Rs 7.81 per kWh. without prejudice to the minimum monthly payment which is to be calculated at the rate of Rs 5.50 per kVA per month

Note.—Above tariff is for supply at 11,000 volts ; a surcharge of 7½ per cent will be levied for supply at 400 volts

9. *Schedule CP—Common Pool Supply*

(Available to participating states and other states for resale to distributing licensees and consumers)

Demand Charge .. Rs 5.00 per kVA per month

plus

Energy Charge .. Rs 2.81 per kWh. for 1st 500,000 kWh/month
Rs 2.66 per kWh. for next 1,500,000 kWh./month
Rs 2.50 per kWh. for all above 2,000 000 kWh./month

Subject to an over-all maximum of Rs 5.00 per kWh. without prejudice to the minimum payment which is to be calculated at the rate of Rs 5.00 per kVA per month.

ANNEXURE 'C'

Revenue realised for the year 1961-62 from other States

	Name of the State	*Revenue realised* Rs
1.	Jammu and Kashmir	7,78,325
2.	Himachal Pradesh	1,82,031
3.	Delhi	68,62,079
4.	Rajasthan	3,73,604

ANNEXURE 'D'

Statement showing the various Divisions under the Punjab State Electricity Board with their Headquarters

Serial No.	Name of Division	Headquarters
	NORTHERN ADMINISTRATION	
1	Joginder Nagar Division	.. Joginder Nagar
2	Dharamsala Division	.. Dharamsala
3	Gurdaspur Division	.. Gurdaspur
4	Amritsar East Division	.. Amritsar
5	Amritsar West Division	.. Amritsar
6	Jullundur East Division	.. Jullundur
7	Jullundur West Division	.. Jullundur
8	Phagwara Division	.. Phagwara
9	Hoshiarpur Division	.. Hoshiarpur
10	Ludhiana Division	.. Ludhiana
11	Moga Division	.. Moga
12	Ferozepur Division	.. Ferozepur
13	Muktsar Division	.. Muktsar
14	Nangal Power-house Division	.. Ganguwal
	UNDER CHIEF ENGINEER (CONSTRUCTION)	
15	Civil Works Division	.. Ludhiana
16	Grid Sub-Station Division	.. Patiala
17	Transmission Line Survey Division	.. Patiala
18	Transmission Line Survey Division	.. Hissar
19	Civil Works Division	.. Hissar
20	Transmission Line Survey Division	.. Faridabad
21	Grid Sub-station Division	.. Hissar
22	Bhakra Left Bank Division	.. Nangal
23	Bhakra Right Bank Division	.. Nangal
	SOUTHERN ADMINISTRATION	
24	Karnal Division	.. Karnal
25	Panipat Division	.. Panipat
26	Hissar Division	.. Hissar

Serial No.	Name of Division	Headquarters
27	Rohtak Division	.. Rohtak
28	Bhiwani Division	.. Bhiwani
29	Delhi Division	.. Delhi
30	Gurgaon Division	.. Gurgaon
31	Faridabad Division	.. Faridabad
32	Thermal Division (Diesel)	.. Delhi
33	Thermal Division (Steam)	.. Delhi
34	Thermal Civil Division	.. Delhi
35	Chandigarh Division	.. Chandigarh
36	Solan Division	.. Solan
37	Ambala Division No. I	.. Dhulkot
38	Ambala Division No. II	.. Ambala City
39	Rajpura Division	.. Rajpura Division
40	Patiala Division	.. Patiala
41	Nabha Division	.. Nabha
42	Sangrur Division	.. Sangrur
43	Khanna Division	.. Khanna
44	Civil Works Division	.. Patiala
45	Maintenance and Test Division	.. Amritsar
46	Maintenance and Test Division	.. Dhulkote
47	Carrier and Communication Division	.. Dhulkote

REPRESENTATION FROM LABOUR UNION, GOBINDGARH

741. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Home Minister be pleased to state whether he and the Deputy Commissioner, Patiala, have recently received any representation from the Labour Union, Govindgarh, regarding extension of Municipal limits up to the Industrial Housing Colony, Gobindgarh; if so, the action, if any, taken in the matter ?

Shri Mohan Lal : No representation has been received. The question of including the Industrial Housing Colony in the Municipal limits, is, however, receiving attention of the Government.

SINGLE SHIFTS RUN BY RE-ROLLING MILLS, GOBINDGARH

742. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that quota for double shifts has been allotted to the Re-rolling Mills, Gobindgarh, but they are running single shifts ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the reason therefor and the action, if any, taken by Government in the matter ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) & (b) As quotas of raw material to the re-rolling mills are allotted by the Government of India this information is not available with the State Government.

HONORARY SUB-REGISTRAR AT CHANDIGARH

817. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the name of the Honorary Sub-Registrar appointed in Chandigarh together with his qualification and the date of his appointment :

(b) the amount drawn by him as remuneration from the date of appointment up-to-date ;

(c) the designation of the authority which was performing the duties of registration work prior to the appointment of the Honorary Sub-Registrar at Chandigarh ;

(d) the amount of remuneration paid to the authority engaged in the work of registration as mentioned in part (c) above ;

(e) the number of registration deeds executed by the newly appointed Honorary Sub-Registrar in Chandigarh from the date of his appointment to date and the number of the registration deeds executed by the authority engaged in registration work prior to the appointment of the Honorary Sub-Registrar during one year prior to the relinquishment of his duties as Registration Officer ?

Sardar Ajmer Singh (a) Shri Rawel Singh, M.A., LL.B. and Giani. Appointed on 20th August, 1960.

(b) Rs 11,574.02 only.

(c) Naib-Tahsildar , Chandigarh, and Treasury Officer, Chandigarh.

(d) Rs 852.50 only.

(e) (i) The number of deeds registered by the newly-appointed Honorary Sub-Registrar up-to-date .. 4,215

(ii) The number of deeds registered prior to the appointment of Honorary Sub-Registrar during the preceding one year .. 1,215

AYURVEDIC AND UNANI PRACTITIONERS' ACT, 2008

843. Comrade Babu Singh Master : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Ayurvedic and Unani Practitioners' Act, 2008, and rules framed thereunder have been repealed and the Punjab Act has been made applicable to the erstwhile Pepsu State ;

(b) if the reply to part (a) above be in the negative, the reasons therefor ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) No, Sir.

(b) A new Bill to consolidate and amend the East Punjab Ayurvedic and Unani Practitioners' Act, 1949, and the Pepsu Ayurvedic and Unani Practitioners' Act, 2008' BK, had been under the consideration of

[Finance Minister]
Government. Accordingly the Punjab Ayurvedic and Unani Practitioner's Bill, 1963 , has been introduced in the current Session of the Legislature.

ATTENDANCE OF SHRI JAGDISH CHAND MEHTA, CLERK OF THE BOARD OF AYURVEDIC AND UNANI SYSTEMS OF MEDICINE, PATIALA

844. Comrade Babu Singh Master : Will the Minister for Finance be pleased to state whether it is a fact that the attendance of Shri Jagdish Chand Mehta, Clerk of the Board of Ayurvedic and Unani Systems of Medicine, Patiala, for the period from 6th March, 1961 to 9th March, 1961, has been scored off by the Registrar of the aforesaid Board ; if so, the reasons therefor ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes, Sir. Shri Jagdish Chand Mehta committed embezzlement of Board's money and wilfully absented himself from office on the 27th February, 1961, when the Audit of the office of the Board was in progress. He wrote a letter admitting his guilt and expressing his intention to commit suicide. The case was reported to the police. His case for suspension on account of his wilful absence from duty and embezzlement of Board's money was referred to in the Executive Committee of the Board, which on 10th March, 1961, decided to suspend Shri Jagdish Chand Mehta from the date he absented himself from the office. The columns for attendance of Shri J.C. Mehta were kept unmarked for want of the orders of the competent authority, i.e., Executive Committee.

At the time of interval (lunch time) Shri Jagdish Chand Mehta crept into the office of the Registrar, and illegally marked himself present from 6th March, 1961, to 9th March, 1961 when this fact came to the notice of the Registrar, the enquiry was conducted and the attendance illegally marked was ordered to be scored off.

PRESENTATION OF REPORT OF THE COMMITTEE ON SUBORDINATE LEGISLATION

10 a.m.

Shri Rup Singh 'Phul' (Member, Committee on Subordinate Legislation) : Sir, I beg to present the Fifth Report of the Committee on Subordinate Legislation for the year 1962-63.

PRESENTATION OF THE REPORT OF THE COMMITTEE ON GOVERNMENT ASSURANCES

Baboo Bachan Singh (Chairman, Committee on Government Assurances) : Sir, I beg to present the Eighth Report of the Committee on Government Assurances for the year 1962-63.

RESOLUTION REGARDING CHINESE AGGRESSION (RESUMPTION OF DISCUSSION)

Mr. Speaker : I have to inform the House that I have examined the point regarding deleting any item from the List of Business of the day. The Government is competent to bring in a motion to this effect. The hon. Member Shri Balramji Dass Tandon can have his say on his *resolution and then he will be requested by the Government to withdraw his resolution. The hon. Member should accept the Government's request.

**Note*.—Please refer to P. V. S. Debate Vol. No. I 11, dated 7th March, 1963. When Shri Balramji Das Tandon moved the resolution that :—

"This Assembly recommends to the Government to approach the Union Government to take firm steps to oust Chinese aggressors from every inch of the sacred soil of our country and further recommends not to sit around the table with the aggressor until the objective is fully achieved.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहिब, इस के बारे में मैं ने इतना कहना है कि एक रैज़ोल्यूशन जब आप की तरफ से एडमिट कर लिया जाता है तो उस को डिसकस न करने के लिए गवर्नमैंट की तरफ से कोई भी मोशन हाउस में नहीं आ सकती। रूल्ज़ इसकी इजाज़त नहीं देते।

बाबू बचन सिंह : उस पर तो बहस भी शुरू हो गई है।

Mr. Speaker : As I have already said, I have examined this point. It is within the competence of the Government to move a motion for the deletion of any item entered in the List of Business of the day. In view of the embarrassing circumstances in which the Government of India is likely to be put, I think, we should not press this point. I am equally jealous. The Government has a right to intervene. The motion given notice of by the Government is with me but I am not circulating it. It will be an embarrassment to the Government of India. As we have decided among ourselves, the hon. Member, Shri Balramji Dass Tandon, will speak on his Resolution and then the Home Minister will reply to that.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : अगर गवर्नमैंट रूल्ज़ के मुताबिक कोई मोशन ला सकती है तो टंडन साहिब पांच दस मिनट बोल कर रेज़ोल्यूशन को वापिस ले लेंगे। लेकिन मैं ने रूल्ज़ देखे हैं, रूल्ज़ के मुताबिक गवर्नमैंट कोई मोशन नहीं ला सकती।

आवाज़ें : हैं, हैं।

गृह मंत्री (पंडित मोहन लाल) : मेरी अर्ज़ है कि ऐसी टैकनीकल बातों में हमें नहीं पड़ना चाहिए। मैं ने कहा था कि कुछ थोड़ी बातें कहनी हों तो कह लें। Then I will request him on behalf of the Government to withdraw this resolution....rather than हम टैकनीकल बातों में पड़ें। यहां पर ऐसी बातें कही जा सकती हैं जो कि किसी जगह पर कोट की जाएं और उन से हो सकता है that the Government of India may feel embarrassment in connection with defence matters इस लिए हमें ऐसी बातें नहीं करनी चाहियें। मैं गवर्नमैंट की तरफ से उन्हें रीक्वैस्ट करूंगा कि रेज़ोल्यूशन को वापिस ले लें, मैं किसी मोशन की बात में नहीं जाता।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : फिर ठीक है, जी।

श्री बलरामजी दास टंडन (अमृतसर शहर, पश्चिम) : स्पीकर साहिब, जो रेज़ोल्यूशन पिछले हफ्ते मैं ने हाउस में पेश किया था वह रेज़ोल्यूशन इस स्टेट के लोगों की तरफ से गवर्नमैंट आफ इंडिया को इस बात की एश्योरैंस देने के लिए था कि पंजाब के लोग भी उसी स्पिरिट को फालो करना चाहते हैं जिस को मद्देनज़र रख कर सैंट्रल पार्लियामेंट में प्राइम मिनिस्टर पंडित नेहरू के रेज़ोल्यूशन के ऊपर यूनानीमस डिसीज़न

[श्री बलरामजी दास टंडन]

लिया था । उसी स्प्रिट को ले कर यह प्रस्ताव हम ने यहां पर पेश किया। उन्होंने भी अपने रैज़ोल्यूशन के अंदर जो बातें कहीं उस का कुछ हिस्सा मैं आप के द्वारा सदन की सेवा में रखना चाहता हूं । उस प्रस्ताव में उन्होंने कहा था :

"The House notes with deep regret that, in spite of the uniform gestures of good will and friendship by India towards the People' Government of China on the basis of the recognition of each other's independence, non-aggression and non-interference, and peaceful co-existence, China has betrayed this goodwill and friendship and the principles of Panch Sheel which had been agreed to between the two countries and has committed aggression and initiated a massive invasion of India by her armed forces.

This House places on record its high appreciation of the valiant struggle of men and officers of our Armed Forces while defending our frontiers and pays its respectful homage to the martyrs who have laid down their lives in defending the honour and integrity of our motherland.

This House also records its profound appreciation of the wonderful and spontaneous response of the people of India to the emergency and the crisis that has resulted from China's invasion of India.

It notes with deep gratitude this mighty upsurge amongst all sections of our people for harnessing all our resources towards the organisation of an all-out effort to meet this grave national emergency. The flame of liberty and sacrifice has been kindled a new and a fresh dedication has taken place to the cuase of India's freedom and integrity.

This House gratefully acknowledges the sympathy and the moral and material support received from a large number of friendly countries in this grim hour of struggle against aggression and invasion."

उस का आखिरी पोरशन यह है :

"With hope and faith, this House affirms the firm resolve of the Indian people to drive out the aggressor from the sacred soil of India, however long and hard the struggle may be."

स्पीकर साहिब, नवम्बर के महीने में जब कि इस देश के हिस्से पर चीन की तरफ से हमला हुआ था उस समय सैंट्रल पार्लीमैंट में यह रैज़ोल्यूशन पेश किया गया था। मैं समझता हूं कि पार्लीमैंट में जिस भावना के साथ सब मैम्बरों ने खड़े हो कर और हाथ खड़े कर के जिस उत्साह और श्रद्धा का प्रदर्शन दुनियां के लोगों को दिया था आज उसी भावना को हम पंजाब की तरफ से प्रदर्शित करना चाहते हैं । हम भारत सरकार को इस बात का विश्वास दिलाना चाहते हैं कि चीन या कोई और देश भी हमारे देश के किसी भी हिस्से पर कब्जा करेगा तो हम उस समय तक चैन नहीं लेंगे जब तक कि उस को खाली न करवा लें, चाहे हमें उस के लिए कितनी भारी स्ट्रगल क्यों न करनी पड़े, चाहे कितनी भी कुरबानियां क्यों न करनी पड़ें, चाहे हमारा मार्ग कितना ही कठिन क्यों न हो , हम देश की इन्टेगरिटी को कायम रखने के लिए और देश की आज़ादी को बरकरार रखने के लिये सब कुछ न्योछावर कर देंगे । इस दृष्टिकोण को मद्देनज़र रखते हुए मैं इस सदन की तरफ से भारत सरकार को कहना चाहता हूं कि हम चीन से बल्कि हर एक देश से भारत की पवित्र भूमि की रक्षा करेंगे और उस के लिए पंजाब का बच्चा बच्चा , एक एक व्यक्ति बूढा और जवान

सब भारत सरकार के पीछे हैं । पंजाब ही नहीं बल्कि देश के किसी भी हिस्से से चीन को या किसी भी और देश को निकालने के लिये हमारा बच्चा बच्चा भारत सरकार के पीछे है । देश की धरती के इंच मात्र भाग के ऊपर कोई विदेशी ताकत अपनी सत्ताविस्तार की नीति से, किसी भी ढंग से आकर यदि बैठती है तो उसको वहां से निकालने के लिए पंजाब का एक एक बच्चा भारत सरकार के पीछे है और देश की हिफाज़त करने के लिए किसी से भी पीछे नहीं रहेगा, सब से आगे होकर शत्रु का मुकाबिला करने के लिए अपना सर्वस्व न्योछावर कर देगा (तालियां) ।

मैं मानता हूं कि इस सम्बन्ध में बहुत सी कठिनाइयों का सामना करना पड़ता है । जब कौमी संकट आता है तो उस वक्त फैसले करते वक्त केवल एक ही बात सामने नहीं होती । सवाल मिट्टी का, धरती का या जगह का नहीं होता । वह धरती ऐसी भी हो सकती है जहां पर कुछ पैदा ही न होता हो, जहां पर आने वाले सैंकड़ों वर्षों तक उपज होने की सम्भावना भी न हो लेकिन जब कोई शत्रु उस धरती पर अपनी बुरी आंख रखता है तो सवाल देश के स्वाभिमान का होता है । यदि वह धरती दुश्मन के कब्ज़ा में आ जाती है तो देश का स्वाभिमान मिटता है । देश का स्वाभिमान, देश की इज्ज़त, देश का मान, देश की मर्यादा, हमेशा हमेशा के लिए झुक जाती है । इतिहास इस बात का साक्षी है कि इस प्रकार से कौमें खत्म हुइ । करोड़ों लोग सिर्फ इसी खातिर मर मिटे कि जो कपड़े का झंडा उन्होंने "कौमी झंडा" बना लिया उसको नीचे हुआ नहीं देखना चाहते थे । वह दो हाथ का कपड़ा देश की इज्ज़त का, देश के स्वाभिमान का, देश की शान का प्रतीक होता है । वैसे अगर देखा जाए तो दो हाथ कपड़े का कोई मूल्य नहीं । ऊंचा रहे या नीचा हो जाए इस से कोई फर्क नहीं पड़ता लेकिन उस दो हाथ कपड़े की इज्ज़त और आबरू ऐसे मौकों पर सारी कौम की, सारे राष्ट्र की इज्ज़त और आबरू होती है । उसे छोटा सा कपड़ा नहीं समझा जाता, बल्कि राष्ट्र का प्रतीक समझा जाता है । समूचे तौर पर कौम की कौम समझा जाता है । इसलिए उसे सदा सदा के लिए ऊंचा रखने के लिए देश के वीर युद्धभूमि में शत्रु से जूझने के लिए कमरबस्त रहते हैं, उसके सम्मान को कायम रखने के लिए अपना सर्वस्व बलिदान कर देने के लिए तत्पर रहते हैं । चीन ने जिस धोके के साथ हमारे सीमान्त पर आक्रमण किया उस से हमारे राष्ट्रीय अभिमान को ठेस पहुंची है, हमारी इज्ज़त और आबरू को चैलैंज किया गया है । आज हमें इस विचार को सामने नहीं रखना कि हमारी मैटीरियल ताकत कितनी है, हमें इस बात का ख्याल नहीं करना कि हमारी आबादी चालीस करोड़ और उनकी इस से ज्यादा है, हमें इस बात को ध्यान में नहीं रखना कि उन की ताकत कितनी है कम है या ज़्यादा, सवाल यह है कि उन्होंने हमारी गैरत को चैतावनी दी, उसको ललकारा है और इसलिए आज हमें केवल इसी दृष्टिकोण को सामने रख कर फैसला करना है कि जिस आज़ादी को हासिल करने के लिए देश पर मर मिटने वाले सैंकड़ों परवानों ने अपना सर्वस्व लुटा दिया था, उस आज़ादी को कायम रखने के लिए, उसकी रक्षा करने के लिए हमारे दिल में कितना वलवला है, कितना जोश है, कितना उत्साह और कितनी उमंग है ।

[श्री बलरामजी दास टंडन]

स्पीकर साहिब, खतरा पांच मील के इलाके में भी हो सकता है, 10 मील के इलाके में भी हो सकता है और सारे हिन्दुस्तान को भी हो सकता है । लेकिन हमें इसे इस विचार से नहीं देखना कि यह नेफा का इलाका है, हमें इस विचार से नहीं देखना कि यह काश्मीर का डिस्प्यूटिड इलाका है लेकिन आज हमें इस प्रश्न को इस रोशनी में लेना है कि वह एक एक इंच इलाका भारतवर्ष का इलाका है और उस पर चीन ने जो अतिक्रमण किया है वह मामूली सा हमला नहीं बल्कि भारत के लोगों के स्वाभिमान को एक जबरदस्त चैलेंज है । इसलिए हम भारत सरकार को आज इस बात का विश्वास दिलाना चाहते हैं कि उस सम्बन्ध में जिस नीति को अपनाया जाएगा, उस सम्बन्ध में जो भी कार्यवाही की जाएगी, पंजाब का एक एक व्यक्ति उस धरती से दुश्मन को बाहर निकालने और अपने देश की शान, मान और आन को ऊंचा रखने के लिए कोई भी कुर्बानी कम नहीं समझेगा । (तालियां)

स्पीकर साहिब, इस सम्बन्ध में एक दो बातों का समन्वय निहायत जरुरी है । वह यह कि अगर किसी भी मुल्क ने अपने देश की रक्षा के लिए दुश्मन का मुकाबला करना है और इतनी कड़ी प्रतिज्ञा लेकर करना है तो उसके लिए बाकायदा तौर पर हर पहलू में बलिदान की आवश्यकता होती है । यह केवल शब्दों से, कहने मात्र से नहीं होता बल्कि कही हुई बातों को कार्य रूप में परिणत करने से होता है । केवल शब्दों से दुनियां में कभी कोई चीज, कोई उद्देश्य प्राप्त नहीं होता और न ही हो सकता है । हर काम को करने के लिए बलिदान की आवश्यकता होती है, कुरबानियों की आवश्यकता होती है । कौमों की जिन्दगी में ऐसे मौके आते हैं जब कि किसी भी बलिदान को ज्यादा नहीं समझा जाता । देश रक्षा की यह कठिन प्रतिज्ञा एक महान भावना की प्रतीक है और उस में देश के हर व्यक्ति पर, चाहे वह किसी भी जगह पर हो, एक बहुत बड़ी जिम्मेदारी आती है, ड्यूटी आती है । और वह ड्यूटी दो प्रकार की होती है । एक तो ड्यूटी वह है जो कि हमारे दलेर, बहादुर कौम पर मर मिटने वाले जवान सीमा की रक्षा करने के लिए फ्रंट पर अदा कर रहे हैं और दूसरी ड्यूटी फील्ड ड्यूटी है। फ्रंट पर जिस बहादुरी, जिस हिम्मत और जिस जज़बे के साथ हमारे जवान लड़े हैं और कमरबस्ता हैं उसकी दाद दिए बगैर कोई आदमी नहीं रह सकता । हिन्दुस्तान का एक एक व्यक्ति उन की बहादुरी की दाद दे रहा है । इतना ही नहीं भारत का वीर सिपाही जिस भी फ्रंट पर गया है उसने वहां पर अपनी परम्परागत बहादुरी का परिचय दिया है । चाहे अंग्रेजों के वक्त की मिसालें ले लें या आज़ादी के बाद की, जहां कहीं भी भारतीय सैनिक को भेजा गया उसने अपने हाथ दिखाए, मौत को सीने से लगाया मगर पीठ नहीं दिखाई । आज भारत के स्वाभिमान की रक्षा के लिए हमारे फौजी बहादुरों ने जिस वीरता का परिचय दिया, गर्म जलवायु में पालनपोषण होने के बावजूद, 18,000 फुट की बुलन्दी पर जिस उत्साह से देश के मान की रक्षा की उस के लिए उन की जितनी तारीफ की जाए थोड़ी है

क्योंकि भारतीय नौजवान की परम्परागत खूबी है कि चाहे मौत सामने नज़र आ रही हो फिर भी उसका हृदय डगमगाता नहीं, पांवों में किसी तरह की कमज़ोरी नहीं आती ।

स्पीकर साहिब, गीता के इस मूल ज्ञान से प्रेरित होकर कि जिस व्यक्ति का जन्म हुआ है, उसकी मृत्यु अवश्य होनी है और उसी की मृत्यु महान है जो देश के लिए अपने आप को बलिदान कर दे, सैंकड़ों, हज़ारों नौजवानों ने भर्ती के दफतरों में अपनी मातृभूमि पर मर मिटने के लिए अपने आप को पेश किया । उन्होंने भारत सरकार को विश्वास दिला दिया कि अगर देश की रक्षा के लिए ज़रुरत पड़े तो पंजाब का एक एक बच्चा देश के लिए बलिदान होने में किसी से पीछे नहीं रहेगा और सब से पहली सफ में होगा ।

स्पीकर साहिब, ठीक है कि जब तक फ्रंट पर लड़ने के लिए नौजवान तैयार न हों, देश की हिफाज़ित नहीं हो सकती । लेकिन इस के साथ ही साथ उस वार फ्रंट को मज़बूत करने के लिए घर में दूसरे मोर्चों को भी मज़बूत बनाना होता है । आवश्यक है कि उन मोर्चों में किसी प्रकार का शगाफ न हो, सब लोग इकट्ठे होकर उन मोर्चों को मज़बूत बनाएं । उन में किसी प्रकार की आपसी गलतफहमी न पैदा हो ताकि मोर्चों पर रैगूलर सप्लाई जारी रहे । स्पीकर साहिब, पहले ज़माने में जब दुश्मन किसी दूसरे इलाके पर हमला करता था तो उसे खाने पीने और जंग के सामान की उस इलाके से भी प्राप्ति हो जाती थी जिस को वह विजय करता था । लेकिन आज युग बदल गया है । आज युद्ध का मोर्चा तभी सुरक्षित तौर पर काम कर सकता है, जब कि होम फ्रंट पर काम सुचारु रूप से होता हो । स्पलाई की चीज़ों में किसी तरह से कमी न आने पावे । स्ट्रैटेजी के मुताबिक, ज़रूरत के मुताबिक स्पलाई लाईन को आखिर तक मुकम्मल रखना है । जहां स्पलाई लाईन टूटी कि सारे के सारे फौजी मोर्चों का धैर्य टूटा । इसलिये वर्तमान जंग के तरीकों में स्पलाई लाईन का सुरक्षित और निरन्तर जारी रहना परमावश्यक है ।

एग्रीकल्चर और इंडस्ट्री इस स्पलाई लाईन के प्रमुख अंग हैं । हमारे सैनिकों को आरमज़ एण्ड एम्यूनीशन के अलावा छोटी मोटी हर वस्तु की ज़रूरत होती है । मिसाल के तौर पर कपड़ा ही ले लीजिए । अगर एग्रीकल्चर की फील्ड में कपास की पैदावार ठीक नहीं होती, उसे पैदा करने के लिए सैंकड़ों की तादाद में लोग खेतों में काम नहीं करते तो फौजियों के पास कपड़ा कैसे पहुंच सकता है ? इसी तरह अगर कारखानों में वर्कर उसी डैडीकेशन के साथ काम नहीं करते जिस प्रकार देश के प्रहरी बन कर सीमा पर खड़े सैनिक करते हैं, तो हमें अपने उद्देश्य में सफलता कैसे प्राप्त हो सकती है ? इसलिए आवश्यक है कि खेतों में किसान और कारखानों में मज़दूर सिपाही की सी लगन के साथ काम करें और फौजियों को बाकायदा तौर पर स्पलाई पहुंचाने में सहायक बनें ।

लेकिन इस के साथ जो मैं दूसरी बात कहना चाहता हूँ वह यह है कि इस एमरजैंसी की हालत में हम से कुछ घर में गलतियां हुई हैं, कुछ हमारे होम फ्रंट में कमज़ोरियां रह गई हैं जिन के लिए हमारी आने वाली सन्तान हमें मुआफ नहीं करेगी । यह ठीक है कि ऐसे मौके पर देश के सामने कठनाइयां आती हैं और उन कठनाइयों का हम ने मुकाबला करना

श्री बलरामजी दास टंडन]

होता है। यदि हम इन कठनाइयों का ठीक ढंग से मुकाबिला करते हैं तो ठीक है और अगर नहीं करते तो यह मामला हमारी आने वाली सन्तान के सामने आएगा वह हमें मुआफ नहीं करेगी। इस लिए मेरा सरकार से कहना है कि जो हमारा घर का मोर्चा है इस में किसी किस्म की कमज़ोरी नहीं आनी चाहिए। इस के लिए जहां आपोज़ीशन की पार्टियों का फर्ज़ है वहां सरकार का भी उतना ही फर्ज़ बनता है। इस लिए मैं नम्रतापूर्वक सरकार से प्रार्थना करता हूँ कि जब ऐसा मौका आए तो इसे भी ऐसा रवैया अपनाना चाहिए जिस से किसी दूसरी पार्टी के आदमियों के हृदय के अन्दर कोई ग़लत फहमी पैदा हो जैसा कि इस एमरजैंसी की हालत में दूसरी सभी पार्टियों ने किया है, किसी ने कोई बात प्रैस नहीं की और अपनी एजीटेशनज़ जो वे कर रही थीं बिला किसी शर्त के विदडरा कर के सरकार का साथ देने के लिए खड़े हो गए थे। ऐसी हालत में मैं नहीं समझता कि कोई ज़िद कर के बैठ जाए या प्रैस्टीज का सवाल बना कर बैठ जाए और कहे कि हम ने कुछ करना नहीं है क्योंकि यह सरकार का काम है। मैं तो कहता हूँ कि अब जैसा मौका यहां आया था अगर ऐसा मौका फिर आए, जैसी एकता और देश के प्रति त्याग की भावना पहले सब पार्टियों ने दिखाई है अब वे सब मिल कर आगे से दस गुना ज्यादा देश के लिए सेवा और कुर्बानी करने की भावना पैदा हो। पहले हमारे सामने एक मौका आया है तो हम सब ने सरकार को सहयोग दिया है और अगर अब फिर कोई ऐसा मौका आए तो हम आगे से भी बढ़ कर सहयोग देंगे। ऐसे मौकों पर मैं नहीं समझता कि पैसों की ज़रूरत नहीं पड़ती, ज़रूरत पड़ती है और टैक्सज़ के रीसोरसिज़ पैदा किए जा सकते हैं लेकिन यह मैं सरकार से नम्रतापूर्वक प्रार्थना करता हूँ कि अगर कोई ऐसा मौका आए तो ऐसे मौके पर दूसरी पार्टियों के लोगों में और सरकार में खलीज पैदा नहीं होनी चाहिए। ऐसे मौके पर सरकार को चाहिये कि वह उस पार्टी को बुला कर कहे कि हमें बताओ इस में आप की क्या राए है। जैसा कि अब रक्षा दल का सवाल था। इस पर सरकार और दूसरी पार्टियों के विचारों में फर्क था। यहां मैं यह बता देना चाहता हूँ कि इस से यह नहीं समझ लेना चाहिये कि हम यह चाहते हैं कि पंजाब के लोगों को राइफल ट्रेनिंग न मिले। हम तो चाहते हैं कि rifle training तो हरेक आदमी को मिलनी चाहिये। पंजाब तो पहले से ही फ्रंट पर वाक्या है और अब तो देश में लड़ाई की हालत है। जब हर एक जवान ने देश की सरहद पर लड़ने जाना है तो उसे इस काबल होना चाहिए कि वह राइफल चला सके। रक्षा दल पर किसी ने इस लिए एतराज़ नहीं किया। एतराज़ तो इस बात पर किया गया है कि रक्षा दल तो सिर्फ एक खास पार्टी का बनाया गया है। मैं नहीं चाहता कि इस को तोड़ दें। इस की ज़रूरत नहीं। यह बातें ऐसी हैं जो एमीकेबली सैटल हो सकती हैं। इसी तरह से डीफैंस कमेटियां बनाने का सवाल है। मैं यह समझता हूँ कि जहां आपोज़ीशन की पार्टीज़ ने सूबा में एक ऐसा कोआप्रेशन का माहौल पैदा करने की कोशिश की है वहां मैं यह कह सकता हूँ कि सरकार को चाहिए था कि आपोज़ीशन की पार्टीज़ को इन कमेटियों में ज्यादा रैपरीज़ैंटेशन देती। कम अज़ कम इन को विधान सभा में जितनी, इन की स्ट्रैंगथ है उस के हिसाब से ही दे देती। मसलन यहां 154 मैम्बरों के हाउस में अगर 64 मैम्बर आपोज़ीशन के थे तो इसी ratio से कम अज़ कम इन कमेटियों के चेयरमैन आपोज़ीशन की पार्टियों के बनाए जाने चाहिए थे। इस में सरकार का कोई नुकसान होने वाला नहीं था क्योंकि इन कमेटियों को कौनसी ताकत दे रखी है। अव्वल

तो इन्हें चाहिए था कि एक आध कमेटी का चेयरमैन आपोजीशन वालों का ज्यादा बना देते ताकि यहां और ज्यादा कोआप्रेशन का माहौल पैदा होता। इस लिए मैं अर्ज़ करूँगा कि इन बातों को गौर से सोचें और इन पर विचार करें कि अगर किसी बात से कुछ लोग agitate होते हों उस को करने के लिए ज़िद नहीं करनी चाहिए। लोगों ने इस भावना से काम नहीं किया, उन्हों ने यह नहीं समझा कि आज की जंग सिर्फ सरकार की जंग है बल्कि उन्हों ने तो यह समझा है कि यह सारे देश की जंग है। चीफ मिनिस्टर साहब को भली भान्ति मालूम है कि डीफैंस के लिए जब रुपए अकट्ठे करने का मौका आया था तो हम सब कांग्रेस के भाइयों के साथ लोगों से रुपए अकट्ठे करने गये थे और जहां यह किसी से एक हज़ार रुपए मांगते थे तो हम दो हज़ार ले देते थे क्योंकि यह देश का सवाल था और किसी एक पार्टी का सवाल नहीं था। इस लिए हमारी यह कोशिश थी कि ऐसा ही महौल पैदा किया जाए। ऐसे मौकों पर छोटी छोटी बातों को ज्यादा महत्व देने की कोशिश नहीं करनी चाहिए। अगर यह आपोजीशन का कोई आदमी किसी डीफैंस कमेटी का चेयरमैन ज्यादा बना देते तो यह अच्छी ही बात होती। इन को ऐसी बातें नहीं करनी चाहिए जिस से लोगों के दिलों में यह भावना पैदा हो कि यह इस एमरजैंसी की हालत में भी फायदा उठाना चाहते हैं। इन्हें इस बात को ध्यान में रखना चाहिये कि अभी हमारे देश पर से लड़ाई टली नहीं जैसा कि हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब और प्राइम मिनिस्टर साहिब ने भी कहा है कि अभी हमारे देश से जंग के बादल छटे नहीं हैं और कल को इस से भी ज्यादा जंग हो सकती है। अगर यह छोटी २ बातें दूर हों तो घर के होम फ्रंट में हम जिस मज़बूती से पहले खड़े हुए हैं उस से कई गुना ज्यादा मज़बूती के साथ हम सब एक हो कर खड़े हो सकेंगे। इस प्रदेश ने जिस हिम्मत और साहस का पहले प्रदर्शन किया है उस से भी हम और ज्यादा हिम्मत और साहस दिखा कर सारे देश के लिए एक आदर्श कायम कर देंगे। यह हम तभी कर सकेंगे अगर हम छोटी २ बातों को ज्यादा नहीं उठाएंगे। आपोज़ीशन वालों ने जैसी उदारता दिखाई है, यदि इस तरह से सरकार की तरफ से भी किया जाता और यही भावना पैदा की होती तो शायद पंजाब में हरेक के दिल में यह भावना पैदा हुई होती कि इस मौके पर कोई पार्टीबाज़ी का सवाल नहीं है और हम सब ने देश की रक्षा के लिए मिल कर लड़ना है और इस की एक एक इंच धरती को हम दुशमन से पाक कराएंगे। लेकिन इस के अन्दर कुछ कमज़ोरियां रही हैं, कुछ ग़लतियां हुई हैं और कुछ ग़लतफहमियां भी रही हैं। मैं चाहता हूँ कि इन बातों को हीटड डिसकशन के अन्दर ले जाने की कोशिश न करें और इन बातों की जो details हैं उन में हम जाने की कोशिश न करें बल्कि इन भावनाओं को समझने की कोशिश करें कि हम ने हृदय से और पूरे ज़ोर के साथ इस स्टेट आफ एमरजैंसी में काम करने की कोशिश करनी है। जो कुछ आपोज़ीशन पार्टीज़ ने किया है, उन्हों ने हृदय के अन्दर से ऐसी भावना का प्रदर्शन किया है जिस को प्रगट करने के लिए शब्द भी नहीं मिलते। इसलिये मैं यह अर्ज़ करता हूँ कि हमें छोटी छोटी बातों को ज्यादा नहीं खींचना चाहिये क्योंकि इस से ग़लतफहमी पैदा हो जाती है जिस से कठनाइयां पैदा हो सकती हैं। सरकार को इन बातों पर विचार करना चाहिये और छोटी छोटी बातों को बड़ा बना कर खड़ा नहीं करना चाहिए ताकि हमारा होम फ्रंट मज़बूत हो। यह जो मेरा प्रस्ताव है इस में कोई कंट्रोवर्शियल

[श्री बलरामजी दास टंडन]

बात नहीं है और न ही इस में कोई ऐसी बात है जिस से पंजाब सरकार और हिन्द सरकार के हाथ कमज़ोर हों।

एक बात मैं और कहना चाहता हूँ कि अभी तक जो कुछ हुआ है वह इतना नहीं था क्योंकि उस वक्त हमें सिर्फ चीन से खतरा था और थोड़ा बहुत पाकिस्तान की तरफ से था लेकिन अब पाकिस्तान और चीन के दरमियान जो समझौता हुआ है इस से हमारे देश को बहुत बड़ा खतरा पैदा हो गया है और हो सकता है कि हमें पहले से भी शदीद हालात का सामना करना पड़े। इस लिए अब क्योंकि लड़ाई बन्द है और चीन की फौजें पीछे हट गई हैं, इस से यह समझ लेना कि अब खतरा नहीं है यह उस कबूतर की तरह होगा जो बिल्ली को आते देख अपनी आंखें मूंद लेता है। इस तरह से हमारा वही हशर हो सकता है जो उस कबूतर का होता है। अगर हम अकट्ठे हो कर एक हो जाएं तो हमें अपने इस रीज़ालव को और जो हम ने चीनियों से अपनी धरतीं वापस लेने की कर रखी है उसे पूरा करने में मदद मिलेगी। इस के लिये हमें ग़लतफहमियों को दूर करना होगा। हमारे देश पर जो खतरा है, इस को दूर करने के लिए हमें बहुत कुरबानियां करनी पड़ेंगी। इस प्रस्ताव में यही कहा गया है कि पंजाब जो है वह सारे का सारा एक आदमी की तरह देश की ताकत के पीछे खड़ा है और हम देश के नेताओं को विश्वास दिलाना चाहते हैं कि पंजाब हमेशा देश की रक्षा के लिए कुर्बानियां करता आया है और आगे भी करेगा। कोई भी मुसीबत, किसी भी कोने से क्यों न आए हम इस का मुकाबला करने के लिए अपना सब कुछ कुर्बान करेंगे, अपनी ज़िन्दगियां दे देंगे लेकिन देश की मिट्टी और इज्ज़त जो है उस को किसी के हाथ में नहीं जाने देंगे। इन शब्दों के साथ मैं अपना प्रस्ताव सदन के सामने पेश करता हूँ।

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों : आन ए प्वायंट आफ आर्डर। मैं यह बात अर्ज़ करना चाहता हूँ कि इस वक्त हाउस के सामने दो रैज़ोल्यूशन हैं जो एक ही मामले से ताल्लुक रखते हैं, एक तो जनसंघ की तरफ से पेश किया गया है और दूसरा कम्यूनिस्ट पार्टी वाले मैम्बरों की तरफ से रखा गया है। पहला रैज़ोल्यूशन इस तरह है :

> "This Assembly recommends to the Government to approach the Union Government to take firm steps to oust Chinese aggressors from every inch of the sacred soil of our country............"

The other resolution at serial No. 3 is by Comrade Shamsher Singh Josh, which states :

> "This Assembly endorses the action of the Union Government in accepting the Colombo proposals in *toto* on the Indo-Chinese Border dispute, re-iterates its faith in the policy of non-alignment and recommends to the Government to convey the same to the Government of India".

इन में से एक में तो यह बात कही गई है कि हमें तैयारी करनी चाहिये और कोई बातचीत नहीं करनी चाहिये मगर दूसरे में कहा गया है कि कोलम्बो पावर्ज़ की पलैन ऐक्सैप्ट कर लेना चाहिये। इन में से एक पर एक भाई बोल चुके हैं और दूसरे पर भी विचार ज़ाहर किए जायेंगे तो उस हाउस में कुछ एसी बातें हो सकती हैं जिन से अन्दरूनी झगड़ा बढ़े, इस वक्त दो रायें चल रही हैं —एक तो लड़ाई को जारी रखने के हक में है और दूसरी सुलह कर लेने के हक में

है। अगर इस हाउस में ऐसी कन्ट्रोवर्सी चले तो यह एक अनफार्चुनेट बात होगी। इन दो पक्षों में से एक पक्ष तो बोल चुका है और दूसरा भी बोलना चाहेगा मगर मैं समझता हूँ कि हमें इस कन्ट्रोवर्सी में नहीं पड़ना चाहिये। दरअसल यह मामला तो पार्लियामैंट में ही हल हो सकता है क्योंकि अगर हर एक स्टेट और हर एक पार्टी अपनी आपनी राए देने लगे तो यह ठीक न होगा। इस से जो मुल्क में डिफैंस ऐफर्ट हो रही है उस को नुकसान रहेगा।

गृह मन्त्री (श्री मोहन लाल) : स्पीकर साहिब, मैं मूवर साहिब से रैज़ोल्यूशन को वापस लेने की दरखास्त करने के लिए खड़ा हुआ हूँ। जहां तक इस की भावना का सम्बन्ध है वह सराहनीय है और मुझे उस बारे रत्ती भर भी शक नहीं है। मगर इस रैज़ोल्यूशन के दो हिस्से हैं और जैसा कि अभी अभी ढिल्लों साहिब ने कहा है इस पर बहस से कन्ट्रोवर्सी बढ़ेगी। इस का पहला हिस्सा पंजाब की फीलिंग्ज़ कनवे करता है। जो पंजाब की इस बारे में फीलिंग्ज़ हैं वह सारा देश जानता है और गवर्नमैंट आफ इंडिया पर भी यह अच्छी तरह से ज़ाहर हैं, मगर जो इस का दूसरा हिस्सा है जिस में यह कहा गया है कि हम यह सिफारिश करें कि हिन्द सरकार चीन के साथ टेबल पर न बैठे। यह कन्ट्रोवर्शियल है। इस बारे यह बात भी हमें अपने सामने रखनी है कि हिन्द सरकार इस बारे में पहले ही फैसला ले चुकी है और उस ने कोलम्बो प्रपोज़ल्ज़ को मन्ज़ूर कर लिया हुआ है। इस लिए इस किस्म की किसी सिफारिश पर हमें बहस करना भी मुनासिब नहीं है जबकि वह पहले ही इस सिलसिले में एक बाज़या पोज़ीशन ले चुकी है। मैं इस बात की कन्स्टीट्यूशनैलिटी में इस वक्त नहीं जाता और फिर यह बात भी है जैसा कि अभी २ ढिल्लों साहिब ने कहा है कि इस बारे में दो रायें हैं। एक तो वह राय है जो कि इस रैज़ोल्यूशन में है और दूसरी राय है कामरेड जोश के रैज़ोल्यूशन वाली और जो तीसरी राय है वह भी आप के सामने अमैंडमैंट्स की शक्ल में आ चुकी है। इस हिस्से पर बहस के वक्त यहां पर ऐसी बातें हो सकती हैं जिन से कि हिन्द सरकार को ऐम्बैरसमैंट हो और यह भी हो सकता है कि यहां पर कही बातें कोट हो जाएँ। तो यह मुनासिब न होगा। इस लिए मैं मूवर साहिब से प्रार्थना करता हूँ कि वह इस रैज़ोल्यूशन को वापस ले लें और हाउस से भी कहूँगा कि उन को ऐसा करने की इजाज़त दे दें।

आवाजें : वापस ले लें।

श्री बल राम जी दास टंडन (अमृतसर शहर, पश्चिम) : स्पीकर साहिब, जैसा कि यहां ज़िक्र आया यह मेरी कतअन इच्छा नहीं है कि किसी को—सैंट्रल गवर्नमैंट को या किसी और को—ऐम्बैरेस किया जाए। मैं यह भी नहीं चाहता कि हमारी एकता में किसी किस्म की बाधा पड़े। मेरी या मेरी पार्टी की चाहे कुछ भी राय हो मैं नहीं चाहता कि इस रैज़ोल्यूशन से किसी किस्म की ग़लतफहमी पैदा हो। आप के और वज़ीर साहिब के कहने के मुताबिक मैं अपने रैज़ोल्यूशन को वापस ले लेता हूँ। (तालियां)

Mr. Speaker : Has the hon. Member leave of the House to withdraw his resolution ?

Voices : Yes, yes.

The resolution was by leave withdrawn

Mr. Speaker : The House will stand adjourned today at 1.00 p.m. instead of 1.30 p.m.

[Mr. Speaker]
We will now proceed with the next resolution.

RESOLUTION REGARDING FREE TECHNICAL EDUCATION IN THE STATE

Shrimati Sarla Devi (Barsar) : Chaudhri Hari Ram is ill and has left. With your permission, I will move my resolution.

Sir, I beg to move—

> That in order to increase the number of Engineers, Craftsmen for the development of industries, this Assembly recommends to the Government to take steps for imparting free technical education in the State.

स्पीकर साहिब, यह जो प्रस्ताव आज हाउस के सामने पेश है इस का हमारे देश के साथ बहुत बड़ा सम्बन्ध है। मुझे इस बात से खुशी हुई है कि पंजाब में टैक्नीकल ऐजुकेशन का दायरा बढ़ा दिया गया है और आज हमारे बच्चे काफी तादाद में टैक्नीकल ऐजुकेशन हासिल कर रहे हैं। उन को हर प्रकार की सहूलतें दी जा रही हैं।

स्पीकर साहिब, आज साईंस का युग है। सारी दुनिया इस की मदद से बड़ी तेज़ी से आगे बढ़ रही है। हम ने भी यह कोशिश करनी है कि हम भी अपने देश में साईंस की मदद से तरक्की करें। इस के लिए यह बड़ा ज़रूरी है कि यहां पर ज़्यादा से ज़्यादा ऐंजनीयर्ज़ पैदा हों। वह यहां पर ज़्यादा से ज़्यादा असला बनाएं, इन्डस्ट्री लगाएं और दूसरा सामान पैदा करें। इस के लिए सारे देश में और हमारे सूबे में ज़ोर से टैक्नीकल शिक्षा की पढ़ाई की सहूलतें हों। इन से फायदा उठा कर हमारे नौजवान चाहे वह कितने ही ग़रीब हों एंजनीयर बन कर देश के लिए फायदामंद साबत हों। आज पंजाब में तीन ऐंजनीयरिंग कालिज हैं : एक चण्डीगढ़ में, एक पटियाला में और एक लुधियाना में गुरू नानक ऐंजनीयरिंग कालिज। इन के अलावा हमारे सूबे में कई जूनियर और सीनियर पोलीटैक्निक्स खोले गए हैं। यह जो सीनियर पालिटैक्निक स्कूल खोले गए हैं यह स्कूल चीफ मिनिस्टर साहिब की मदद से खोले गए हैं। एक स्कूल झज्जर के अन्दर खोला गया है जिस के अंदर पढ़ कर लड़के ओवरसियर, ड्राफ्टसमैन वग़ैरह बन सकते हैं। एक स्कूल बटाले के अन्दर भी खोला गया है और जब चीफ मिनिस्टर साहिब हमीरपुर गए थे तो लोगों के रिप्रेज़ेंट करने पर चीफ मिनिस्टर साहिब ने एक ऐसा ही स्कूल हमीरपुर में खोलने का वायदा कर लिया था। सिर्फ वायदा ही नहीं कर लिया बल्कि वहां पर ज़मीन भी ले ली गई। उस स्कूल के लिए बिल्डिंग बनाने के लिए उन्होंने कुछ पैसा भी अलाट किया लेकिन अफसोस की बात यह है कि तीन साल हो गए हैं लेकिन वहां पर कोई क्लास अभी तक चालू नहीं हो सकी।

(*At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair*)

मैं ने चीफ मिनिस्टर साहिब से यह दरखास्त की थी कि जब तक बिल्डिंग नहीं बन जाती तब तक बेसिक क्लासिज़ के लिए जो बिल्डिंग बनाई गई है, उसमें क्लासें लगाई जा सकती हैं, आप शुरू करवाइए। लेकिन मुझे अभी तक यह आशा नहीं है कि बच्चों को वहां पर एडमीशन मिल सकेगी। इसलिए मैं गवर्नमैंट से कहूंगी कि इसकी तरफ ध्यान दिया जाना चाहिये और हमीरपुर में क्लासें शुरू होनी चाहियें वरना लोगों को गवर्नमैंट के वायदों से विश्वास हट जाएगा। मैं तो यही कहती हूँ कि जब वहां की जनता देश की रक्षा के लिए हर कदम आगे बढ़ाती है तो उसके साथ ऐसा सलूक नहीं होना चाहिए।

यह रैज़ोल्यूशन लाने की ज़रूरत इसलिए पड़ी कि हमारे देश के अन्दर इंडस्ट्री तभी तरक्की कर सकती है जब कि हमारे देश के अन्दर अच्छे से अच्छे इंजीनियर पैदा हों। जब तक हर किस्म के इन्जीनियर्स पैदा नहीं किए जाते तब तक इस देश का कलयाण नहीं हो सकता।

मैं एक बात और कहना चाहती हूँ कि जो भाई यहां पर सर्विसिज़ से रिड्यूस किए जा रहे हैं उनके सामने रोटी कमाने की समस्या मुंह खोले खड़ी है। अगर वे कोई भी टैक्नीकल काम जानते होते तो यह दिक्कत उनके सामने न आती। मैं जब मद्रास और बम्बई ऐस्टीमेट्स कमेटी के साथ गई तो वहां मैंने देखा कि वहां के नौजवान भाई बड़े उत्साह से गाड़ियां वगैरह तैयार कर रहे थे। और जब मैंने इंजन बनते देखे तो बड़ी खुशी हुई लेकिन क्या भूपाल में, क्या बम्बई में, क्या मद्रास में, सब जगह यही पाया कि पंजाबी बच्चे बहुत कम हैं। जब मैंने वहां काम करते हुए किसी एक बच्चे से पूछा तो उसने जवाब दिया कि वे अपने अपने सूबे के बच्चों को तरजीह देते हैं। इसलिए मैं अपने चीफ मिनिस्टर साहिब से यह दरखास्त करती हूँ कि जो बच्चे इंजीनियर्स बनना चाहते हैं, या टैक्नीकल एजुकेशन लेना चाहते हैं उनका यहां पर भी इंतज़ाम होना चाहिए और जहां जहां इस तरह के कारखाने हैं जहां इंजन व गाड़ियां बनती हैं वहां पर भी इन्हें ट्रेनिंग देने के लिए भेजना चाहिये।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे कांगड़े के बच्चों के अन्दर इस तरह की शिक्षा प्राप्त करने का बड़ा शौक है लेकिन वे फीस देकर नहीं पढ़ सकते हैं। मैं इस बात को मानती हूँ कि वहां पर गवर्नमैंट ने फीस माफ की लेकिन अब जब चाइना ने हमारे देश के ऊपर हमला किया और एमरजैंसी की समस्या पैदा हुई तो गवर्नमैंट ने फीस फिर से लागू कर दी है। मैं आपके ज़रिए गवर्नमैंट के नोटिस में यह बात लाना चाहती हूँ कि वह इलाका चूंकि बहुत गरीब है और लोग अपने बच्चों की फीस नहीं अफोर्ड कर सकते इसलिए वहां पर फीस माफ ही रहनी चाहिए। और एक बात जो इस सिलसिले में अर्ज़ करना चाहती हूँ वह यह है कि लड़कियों को भी इंजीनियर्स बनाने के लिए इन कालेजों में दाखिला मिलना चाहिये ताकि हमारी बच्चियां भी दूसरे देशों की भांति इंजीनियर्स बन सकें। मैं चाहती हूँ कि इन्डस्ट्री को बहुत आगे ले जाना चाहिये। अगर हमारे सूबे में अच्छे इन्जीनियर्स होंगे तो अपनी काबलियत से लद्दाख तथा नीफा में जाकर अच्छी सड़कें तैयार कर सकेंगे, ताकि हमारी डीफैंस लाइन मज़बूत हो। इस तरह से हमारे टैकनीकल आदमी देश की रक्षा कर सकते हैं। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहती हूँ कि सरकार इस बात को गम्भीरता से सोचे और टैकनीकल ऐजूकेशन को बढ़ावा दे और प्राईवेट कालेजों के अन्दर भी इस स्कीम को लागू किया जाए। इस के बारे में पंजाब सरकार ने फैसला किया था कि आधी फीस सरकार देगी किन्तु अब वह रियायतें भी बन्द की जा रही हैं। मैं चाहती हूँ कि मुफ़त शिक्षा देनी चाहिये ताकि स्टेट में इन्डस्ट्रीज़ की डिवैलपमैंट हो सके, अच्छे इन्जीनियर्ज़ बन सकें, टैकनीशियन्ज़ बन सकें ताकि अपने देश की रक्षा में ज़्यादा से ज़्यादा हिस्सा ले सकें। मैं इस रैज़ोल्यूशन को इस हाउस के सामने पेश करती हूँ।

Deputy Speaker : Motion moved—

In order to increase the number of Engineers, Craftsmen for the development of industries, this Assembly recommends to the Government to take steps for imparting free technical education in the State.

श्रीमती श्रोम प्रभा जैन (कैथल) : माननीय उपाध्यक्षा, जो रैज़ोल्यूशन श्रीमती सरला देवी शर्मा ने इस सदन के समक्ष रखा है मैं उस की ताईद करने के लिए खड़ी हुई हूँ। देखने की बात है कि आज के एटौमिक युग में इन्सान तरक्की की ओर बढ़ रहा है। इस के साथ कोल्ड वार भी चल रही है। ऐसे समय में बहुत जरूरी है कि हम अपनी ज़िन्दगी को बनाने के लिये साईंस को बढ़ावा दें। आज हम देखते हैं कि नदियों के रुख को बदल रहे हैं, पहाड़ों को काट कर सड़कें बनायी जा रही हैं, आज के युग में हमारा कर्त्तव्य है कि हम खेती की पैदावार को बढ़ाएं और साथ ही इन्डस्ट्री की तरक्की करें। हम ने ऐसे साधन ढूंढने हैं। आज हम इस बात को देख रहे हैं कि हमारी इन्डस्ट्रीयल ट्रेनिंग इन्स्टीचूट्स में साईंस की शिक्षा सीमित है। पंजाब सरकार ने इस बारे में जो कदम उठाए हैं वह सराहनीय हैं। कालेजों में साईंस को कम्पलसरी करार दिया गया है। जहां विमैन्ज़ कौलेज हैं वहां पर भी साईंस को रखा गया है। इस के अलावा सरकार ने स्कूलों में भी साईंस एक विषय रखा हुआ है। मुझे इस बात को जान कर बहुत खुशी होती है कि इस साल जो बजट पेश किया है, उस में जहां पर सिवल डीफैंस, बाढ़ों को कंट्रोल करने के लिए तथा अन्य मद्दों में रुपए रखे गए हैं वहां पर इन्डस्ट्रियल ट्रेनिंग का ज़िक्र भी इस बजट में किया गया है। उन्हों ने कहा है कि जहां एग्रीकलचरल परोडकशन को बढ़ाया गया है, वहां इन्डस्ट्रियल परोडकशन को भी बढ़ाना चाहिये। जब हम बजट को देखते हैं तो पता चलता है कि इस के लिए भी काफी रुपए रखे गए हैं। सरकार इन्डस्ट्रियल ट्रेनिंग पर बल दे रही है। इस विषय में गवर्नर साहिब के भाषण में भी विस्तार से वर्णन किया गया है। हमारी सरकार इन्डस्ट्रीज को बढ़ावा दे रही है। इस के साथ ही साथ टैकनीकल इन्स्टीट्यूट्स की संख्या को बढ़ाया जा रहा है। इन्जीनियरिंग कालेज में जितनी भी ब्रांचिज़ हैं उन में डबल शिफट और दुगनी सीट्स और दी गई हैं। यह कहने में मुझे बहुत खुशी होती है कि हमारी सरकार ने इन्जीनियरिंग कालेजो तथा इन्डस्ट्रियल इन्स्टीट्यूट्स में कोर्स कम कर दिए हैं ताकि जनता के ऊपर शिक्षा ग्रहण करने में कम बोझ पड़े। पंजाब सरकार ने इन्जीनियरिंग कालेज में इलैकट्रीकल पावर इन्जीनियरिंग एण्ड ऐरोनौटीकल इन्जीनियरिंग आदि के सबजैक्ट्स की कलासिज़ स्टार्ट कर दी हैं। सरकार ने स्कालरशिप्स और ग्रांटस भी दी हैं ताकि गरीब जनता आगे स्टडी कर सके। इस तरह से सरकार ने लोगों को विभिन्न ट्रेनिंग्ज़ देने का प्रबंध किया है।

यह जान कर खुशी होती है कि सरकार ने डिपलोमा कोर्स इन आटोमोबाइल इन्जीनियरिंग के लिए अम्बाला में इंतज़ाम किया है। हमारी सरकार स्टूडैंट्स को दूसरे प्रांतों में ट्रेनिंग हासिल करने के लिए भेजती है और अब उस की संख्या को भी बढ़ाया जा रहा है ताकि ज़्यादा से ज़्यादा ट्रेनिंग दी जा सके। हमारी सरकार ने फैसला किया है कि 10 इन्डस्ट्रियल इन्स्टीचूटस बढ़ाए जाएंगे ताकि लोगों को ट्रेनिंग दी जा सके। हमारी सरकार पालिटैकनीक स्कूलों की संख्या को भी बढ़ा रही है। इस के साथ सरकार ने 25 प्रतिशयि स्टाईपैंडस देने की पालीसी बनाई है, जिस से लोग टैकनीकल शिक्षा प्राप्त करने में उत्साहित हो सकें। हमारी सरकार इस टैकनीकल शिक्षा देने के लिए बड़ी गम्भीरता से सोच रही है ताकि इन्डस्ट्रियल परोडकशन बढ़े और लोगों की हालत सुधरे।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, जहां पर सरकार इतना कुछ कर रही है, मैं खास तौर से प्रार्थना करना चाहती हूँ कि जहां पंजाबी रिजन में इन्डस्ट्रीज़ को बढ़ाया जा रहा है वहां हिन्दी रिजन में भी इन्डस्ट्रीज़ स्थापित करने की सुविधाएं प्रदान की जाएं। गवर्नमैंट ने हिन्दी रिजन में इस विषय के लिए कितना रुपया रखा है उस का पता बजट देखने से लग जाता है। पंजाबी रिजन में हिन्दी रिजन की अपेक्षा ज्यादा डिवैल्मैंट का प्रबन्ध किया गया है। मैं पंजाबी और हिन्दी रिजन का मुकाबला नहीं करना चाहती लेकिन हकीकत यह है कि हिन्दी रिजन बहुत पिछड़ा हुआ है। सरकार हिन्दी रिजन को इगनोर कर रही है, इस लिए मैं समझती हूं कि उस इलाके की बेहतरी के लिए इन्डस्ट्रियल इन्स्टीट्यूट्स की संख्या अधिक की जाए। वहां पर इन्डस्ट्रीज़ अधिक संख्या में लगाई जाएं ताकि वहां की जनता लाभ उठा सके। मैं शहरों तथा देहातों का मुकाबला नहीं करना चाहती, लेकिन यह बहुत आवश्यक है कि गांवों में इन्डस्ट्रीज़ स्थापित की जाएं, गांवों में इन्डस्ट्रियल स्कूल्ज़ खोले जाएं, वहां पर मुफत शिक्षा दी जाए क्योंकि देहातों में गरीब जनता रहती है। वह उच्च शिक्षा नहीं ले सकते।

डिप्टी स्पीकर महोदया, आप ने देखा होगा कि रोहतक, करनाल तथा हरयाणा के दूसरे ज़िलों में फौज के लिए काफी संख्या में लोग देश की सेवा के लिए आगे आए और सेना में भर्ती हुए, हमारे इलाके में देश की सेवा करने के लिए बहुत जज़बात हैं। इस के साथ सरकार का भी कर्त्तव्य है कि उन के जज़बात को ध्यान में रखते हुए उन की तकलीफें दूर की जाएं।

मैं अर्ज़ करना चाहती हूँ कि पंजाबी रिजन के बटाला, अमृतसर तथा लुधियाना आदि शहरों में काफी इन्डस्ट्रीज़ लगाई गई हैं। मैं कहती हूँ कि वहां पर अनस्किल्ड लेबरर्ज़ भी इन्डस्ट्रीज़ में एबज़ोरब हो गए हैं। लेकिन कैथल तहसील जो कि बिलकुल बैकवर्ड है वहां पर बेरोज़गारी बढ़ती जा रही है। वहां पर रोज़गारी के साधन कम हैं। मैं चाहती हूं कि सरकार इस इलाके की तरक्की के लिए गम्भीरता से विचार करे ; वहां पर इन्डस्ट्रियल इन्स्टीट्यूट्स और इन्डस्ट्रीज़ लगाई जाएं ; विद्यार्थियों को वज़ीफे दिए जाएं, ताकि वह इन्डस्ट्रियल ट्रेनिंग ले सकें।

हमारी सरकार ने एच. एम. टी. ऐट बंगलौर में घड़ियों का काम सीखने के लिए लड़कियां भेजी थीं और लड़के भी एपरैंटिसशिप की ट्रेनिंग लेने के लिए दूसरे प्रांतों में भेजे हैं। मेरी प्रार्थना है कि बैकवर्ड एरीया के लोगों को ऊपर उठाने के लिए तथा बेरोज़गारी की समस्या को हल करने के लिए इन्डस्ट्रियल स्कूल खोले जाएं।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप जानते हैं कि हिन्दुस्तान मशीन टूल्ज़ फैक्टरी, पंजौर में स्थापित की जा रही है। उन्होंने चीफ मिनिस्टर साहिब को अन्डरटेकिंग दी है कि वहां पर पंजाब के लोगों को एम्पलायमैंट दी जाएगी। मैं समझती हूँ कि वहां के लोगों को इस factory में प्रैफरैंस दी जानी चाहिए ताकि इस पिछड़े हुए इलाके में बेरोज़गारी दूर हो सके।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज हम यह जानते हैं कि चीन ने हमारी पवित्र भूमि पर हमला किया है और यह लड़ाई काफी अर्सा तक चलेगी। इस लड़ाई में जहां फौज देश की रक्षा करेगी, वहां पर सिवल पापूलेशन का भी कर्त्तव्य हो जाता है कि देश की रक्षा के लिए यथा सम्भव सहयोग दे। मैं चाहती हूँ कि 50% सिवल पापूलेशन जो बेकार है वह डीफैंस के काम में लगाई

[श्रीमती ओम प्रभा जैन]

जाए। इस बारे में आप से प्रार्थना करना चाहती हूँ कि कालेजों की लड़कियों को इन्डस्ट्रियल ट्रेनिंग की तरफ झुकाया जाए। उन को राइफल्ज़ की ट्रेनिंग दी जाए, फर्स्ट एड की ट्रेनिंग दी जाए, उन को रेडियो मकैनिक का काम सिखाया जाए। वे ड्राइवर्ज़ का काम कर सकती

11-00 a.m.

हैं उन्हें उस की ट्रेनिंग दी जाए। कौन नहीं जानता कि यदि नौजवानों को लड़ाई में जाना पड़ा तो बहनों को ही हवाई जहाज़ चलाने पड़ेंगे, रेल गाड़ियां चलानी पड़ेंगी, टैलीफोन्ज़ पर काम करना पड़ेगा और टैली ग्राफ आफिसिज़ में काम करना पड़ेगा। स्त्री जाति की तरफ से मैं पंजाब गवर्नमैंट से कहना चाहती हूँ कि आज कल की पढ़ी लिखी बहनें अपने फर्ज़ को भली प्रकार समझती हैं और सरकार से दरखास्त करती हैं कि तरह तरह के ट्रेनिंग सैंटर्ज़ खोल कर उन को देश सेवा के लिये तैयार किया जाए। कुछ दिन हुए पंजाब सरकार ने कहा था कि तीसरे पांच साला प्लेन में पालीटैकनीक फार विमैन भी खोला जाएगा लेकिन इस तरफ गवर्नमैंट की कुछ कम तवज्जोह है और अभी तक पालीटैकनीक का नामोनिशान भी देखने में नहीं आया। यह चीज़ बहुत ज़रूरी है। इस के द्वारा हम बहनों में उत्साह पैदा कर सकते हैं।

इस में कोई शक नहीं है कि जब तक हम गरीब बच्चों के लिये मुफत शिक्षा का प्रबन्ध नहीं करेंगे उस वक्त तक हम उन को ट्रेनिंग दे कर सेवा के लिए तैयार नहीं कर सकते और न ही हम इस उद्देश्य में सफल हो सकते हैं। अन्त में मैं आप का बहुत शुक्रिया अदा करती हूं कि आप ने मुझे बोलने का मौका दिया है।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ ਉੱਤਰ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅੱਛਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੱਚਿਆਂ ਔਰ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਬਲਕਿ ਹਰ ਬੱਚੇ ਔਰ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਾਲੀਮ ਦਿਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਐਸਾ ਉਲਟਾ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਦਮ ਦੇ ਉਠਾਉਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਾਯੂਸੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਗਈ ਹੈ, ਖਾਸਕਰ ਦਿਹਾਤੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਦਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਸਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਅਤੇ ਫਰਾਇਜ਼ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਤਾਲੀਮ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਸ਼ਖਸ ਲਈ ਮੁਫਤ ਮੈਡੀਕਲ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੇ। ਬੁੜ੍ਹਾਪੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬੋਨਸ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬੇਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਕਾਰੀ ਦਾ ਅਲਾਊਂਸ ਦੇਵੇ। ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਕੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਤੱਕ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਹਾ ਸਕਦੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਸਾਦੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਫਿਕਰਾ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮਨ ਚੇਹਮੇ ਸਰਾਇਮ, ਵਾ ਤੰਬੂ ਰਾਏ ਮਨ ਚੇਹ ਮੇ ਸਰਾਇਦ"। ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਰਾਗ ਅਲਾਪਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਤੰਬੂਰਾ ਕੀ ਰਾਗ ਅਲਾਪਦਾ ਹੈ। ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ

ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮੁਫਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਰੈਵਿਨੀਉ ਦਾ ਬਜਟ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹ ਮਹਿਜ਼ 73 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਮੁਫਤ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਲਾਵੇ ਕੀ ਉਸ ਤੋਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਕਦੇ ਕੋਈ ਤਵੱਕੋ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : अजी गरीब तो मुफत में ही आ जायेंगे।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮੀਰੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਇਹ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੀ ਕਸ ਆਮਦਨ 31 ਰੁਪਏ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਅਮੀਰ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਉਣ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਰਾ ਹੀ ਹਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਣ ਕੋਠੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਠੀਆਂ ਹੀ ਕੋਠੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੱਚਾ ਮਕਾਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਸਭ ਅਮੀਰ ਹੀ ਅਮੀਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਮਲਕਾ ਲੂਈਸ 16ਵੀਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਦਾ ਜਲੂਸ ਉਸਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਥੱਲੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਂਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ; ਇਕ ਬਾਂਦੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਲਕਾ ਜੀ ਇਹ ਰੋਟੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਰੋਟੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਲਕਾ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਚੰਗਾ ਜੇ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਕੇਕ ਖਾ ਲਿਆ ਕਰਨ। ਸਾਡੇ ਚੌਧਰੀ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹੋ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਮੀਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਰੋਜ਼ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹੀ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਦਾਵਤਾਂ ਉੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮੁਫਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਦੋ ਰਾਇਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਮੁਸੱਲਮਾ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀ ਮੁਫਤ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇੰਜੀ-ਨੀਅਰਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਉਚੇ ਉਠਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੁਫਤ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਅਜ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਦੋ ਸਾਲ ਤੱਕ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਲਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਬੰਦੋਬਸਤ ਨਹੀਂ। ਆਖਿਰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਵਿੱਚ ਮਹਿਜ਼ ਫੀਸ ਮੁਆਫ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਖਰਚ ਪੂਰਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਓਵਰਸੀਅਰਜ਼ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲੇਗਾ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਤੋਂ ਫੌਰਨ ਬਾਅਦ ਹੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਾਮਿਆਬ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡਜ਼ ਦੀ ਸੈਨਸਸ ਕਰਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਕੀ ਇਹ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡਜ਼ ਦੀ ਸੈਨਸਸ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਇਕ ਮਹਿਦੂਦ ਤਬਕੇ ਦੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਐਮਪਲਾਇਮੈਂਟ ਐਕਸਚੇਂਜ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡਜ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਚਲਦੀ ਹੈ ਔਰ ਬਾਅਜ਼ ਦਫਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੋਚ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕੇ ਹੀ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਫਿਊਚਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹਰ ਸਾਲ ਪੰਜ ਲਖ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਟੈਟਿਸਟੀਕਲ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 35 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਲਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜਵਾਨ ਚੂੰਕਿ ਐਂਟਰ ਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿੰਗ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਫੌਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਿੰਡ ਫਾਲ ਸਮਝ ਲਉ ਜਾਂ ਕੁਝ ਕਹਿ ਲਉ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਇਹ ਮੌਕਾ ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਉਹ ਹਾਲਤ ਹੋਣੀ ਸੀ ਕਿ ਏਥੇ ਕਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਤਮਹਤਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਕਈ ਕੇਸਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਤਮ ਹਤਿਆ ਕੀਤਾ ਵੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਕਿਲਡ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅੈਨਰਜੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਲੈਂਡ ਯੂਟੀਲਾਈਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਉਹ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ 2 ਕਰੋੜ 3 ਲੱਖ ਏਕੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ 1961-62 ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਕ ਕਰੋੜ 86 ਲਖ ਏਕੜ ਕਲਟੀਵੇਟਿਡ ਏਰੀਆ ਹੈ। ਅਗਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੋਨ ਏਰੀਆ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਤਾਰੀਫ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੰਗਲਾਤ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਭੋਗ ਹੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਵਿਚ 20 ਫੀ ਸਦੀ ਫਾਰੈਸਟ ਏਰੀਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਦੇ ਵਿਚ 60 ਫੀ ਸਦੀ ਏਰੀਆ ਜੰਗਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ 33 ਫੀ ਸਦੀ ਜੰਗਲ ਏਰੀਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਫਾਰੈਸਟ ਏਰੀਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੋ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ 12 ਫੀ ਸਦੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ 3 ਫੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧ ਜੰਗਲ ਏਰੀਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੋਰ ਬਹੁਤੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਇਹ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਚਰਾ ਗਾਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੀੜ ਸਨ, ਜਿਥੋਂ ਫਊਲ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵੱਚ ਜੰਗਲਾਤ, ਚਰਾਗਾਹਾਂ ਅਤੇ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਲੈਂਡ ਇਤਨੀ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ ਜੇ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਵਧ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਰਾਹ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਸੋਚ ਸਮਝ ਜਾਂ ਬਗੈਰ ਪਲੈਨ ਤੋਂ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਹਿੰਗੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡਜ਼ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣੀ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਮੋਟਾ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 8 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੈ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਛੇ ਜਾਂ ਸਤ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਚੂੰਮਰ ਕਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਏਥੇ ਅਨਸੀਕਿਓਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਜਿਨਾਂ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਓਵਰ ਬਰਡੰਡ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਐਸੀ ਮਿਸਾਲ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਐਤਕੀ ਤਾਂ

"ਮਾਰੇ ਕੋ ਮਾਰੇ ਸ਼ਾਹ ਮਦਾਰ" ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਮੁਫਤ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮੁਫਤ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਕਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰੋ। ਅਗਰ ਬਨਿਆਦ ਹੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਮਹਿਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਸਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਪੰਜਾਂ ਸੱਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਲਲਕਾਰ ਲਲਕਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਐਮ. ਏ. ਤਕ ਤਾਲੀਮ ਮੁਫਤ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਐਮ. ਏ. ਤਕ ਵਿਦਿਆ ਮੁਫਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੇ ਸਨ ਮਗਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਤੇ ਵੀ ਫੇਰ ਫੀਸਾਂ ਲਾਉਣ ਲਗੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਫੀਸਾਂ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਬੋਝ ਹੈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮੁਫਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਫੀਸਾਂ ਲਗਾਵੇ। ਅਗਰ ਇਹ ਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਗੇ, ਏਥੇ ਦਾ ਕੈਪੀਟਲ ਨਿਜ਼ਾਮ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤਾਲੀਮ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੁਲ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬਗੈਰ ਖਿੜੇ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੂਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ, ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਮ-ਜ਼ੋਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਸਪਿਰਿਟ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾ-ਲੀਮ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਤਸਕ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਰੀ-ਕੁਐਸਟ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਕਲ ਦੇਣ ਕਿ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁਫਤ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਮੁਫਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਫਲਾਣੀ ਕੌਮ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਲੜ ਸਕਦੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜ਼ਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਅਤੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੁਝ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਵਡੇ ਆਦਮੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੈਬੋਟੇਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਔਰ ਸੋਸ਼ਲਿਸ-ਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ਼ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨਾ ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਕਹਾਗਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਟੈਕ-ਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਮੁਫਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭਾਖੜੇ ਦਾ ਰਾਈਟ ਹੈਂਡ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਇਸ ਵਕਤ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸਟੇਜ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰੂਸ ਦੇ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨਜ਼ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ 1965 ਤੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 6 ਲੱਖ ਕਿਲੋਵਾਟ ਬਿਜਲੀ ਨਵੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪਲੈਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਪਲੈਨ ਲਈ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਐਸਾ ਸੂਬਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਅਜੇ ਫਿਊਲ ਆਇਲ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸਦੇ ਵਾਟਰ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਗਾਹ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਰਾਈਟਸ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਬਿਜਲੀ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ ਹੈ ? ਦਿੱਲੀ ਇਕ ਐਸਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਕੈਪੀਟਲ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਬਹੁਤ ਹਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਉਥੇ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟਸ ਲਗ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਸਾਡੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ (ਘੰਟੀ) ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਚੰਦ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਕਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਜੋ ਖੇਤੀ ਪਰਧਾਨ ਸੂਬਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਨਅਤ ਪਰਧਾਨ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤਾਰੀਖ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਨੇਸ਼ਨ ਖੇਤੀ ਪਰਧਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗਰੀਬ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਨਅਤ ਪਰਧਾਨ ਦੇਸ਼ ਹੀ ਅਮੀਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਚੀਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਤਅੱਲੁਕਾਤ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਮੁਲਕਾਂ ਵਲੋਂ ਖਤਰਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣ ਨਾਲ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੈ ਉਹ ਖਤਰਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਐਸੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਾਕਾਬਲੇ ਮੁਆਫੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

Deputy Speaker : Please wind up now.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਮਜਬੂਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਸਨਅਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨਜ਼ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਖਸੂਸਨ ਦਿਹਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੋ ਬੱਚੇ ਗਰੀਬ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਟੈਕਨੀਕਲ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇਥੇ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸੋਰਡ ਆਰਮ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਜਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਉਠਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਉਠਾਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਬਲਕਿ ਪਰਾਈਮਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਪਰ ਹਾਇਰ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਤੱਕ ਮੁਫਤ ਤਾਲੀਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਮੁਫਤ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜੋ ਪੁਰਾਣਾ ਤਰੀਕਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁੜ ਖਾਣਾ ਤੇ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਫੀਸਾਂ ਫੇਰ ਲਗਾ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਫੀਸਾਂ ਲਗਾ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ, ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਨੀਸ਼ਿਅਨਜ਼ ਬਣਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ । ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਫੀਸਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਣਗੇ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਣਗੇ, ਅਤੇ ਪਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਣਗੇ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਤੇ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਮੁਫਤ ਟੈਕਨੀਕਲ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰਨਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ

ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਰਾਈਟ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਐਸੀ ਸੂਰਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਤੇ ਗਰੀਬ ਵਿੱਚ ਝਗੜੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਫੀਸਾਂ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬੇਵਕੂਫੀ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਫੀਸਾਂ ਲਗਾਕੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। (ਘੰਟੀ)

ਆਬਕਾਰੀ, ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੰਤਰੀ : ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਗਰੀਬ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਫੀਸਾਂ ਲਗਾਣਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਬੇਵਕੂਫੀ ਨਾ ਕਹੋ ਇਹ ਚੰਗਾ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ। (The hon. Member should not use the word foolishness, it is not in good taste.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਚੰਗਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਕਮਅਕਲੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਇਹ ਯਾਦ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਅਵਾਮ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਵਾਸ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਜ਼ਮਾਨਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹਨ, ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅੱਸੀ ਫੀ ਸਦੀ ਹਨ ਪਰ ਗ਼ਰੀਬ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਲ ਦੇਖੋ ਤੇਲ ਦੀ ਧਾਰ ਦੇਖੋ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਾ ਅਜ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਲਾਬ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਲਗ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਫੀਸਾਂ ਲਗਾ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜੇਕਰ ਇਹ ਫੀਸਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਣਗੇ ਤੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮੁਫਤ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਵਾਂਗਾ ਲੇਕਿਨ ਜੇਕਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪਰ ਘਟਾ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਗੀ ਕਿ ਇਕ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹ ਕੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। ਇਹ ਗਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ (ਤਰਨ ਤਾਰਨ) : ਡੀਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਜੀ ਵੀ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਉਤਾਵਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਉਠਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਾਂ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ 3 ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਸੀ। ਇਕ ਚੌਧਰੀ ਹਰੀ ਰਾਮ ਦੂਜੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸਰਲਾ ਦੇਵੀ ਤੇ ਤੀਜੇ ਮੈਂ ਖੁਦ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਚੌਧਰੀ ਹਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਤਾਂ ਬੀਮਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸਰਲਾ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਇਸਦਾ ਜੋ ਮੁਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਾਰੇ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼, ਕਰਾਫਟਸਮੈਨ, ਕਰਾਫਟਸਮੈਂਟਰਜ਼ ਵਗੈਰਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਐਸੇ ਸਟੈਪਸ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਫਤ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਫਿਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਾਲੀਮੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਕਿ ਹਿਸਟਰੀ ਜਗਰਾਫੀ ਤੇ ਆਰਟਸ ਸਬਜੈਕਟਸ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਉਹੋ ਤਰੀਕਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਰਟ ਅਤੇ ਕਲਚਰ ਤਾਂ ਉਪਰ ਉਠ ਸਕਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਜੋ ਟੈਕਨੀਕਲ ਤਰੱਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਤਨਾ ਅਰਸਾ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰਫ ਤਰੱਕੀ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਦਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਾਂਗੇ ਅਤੇ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ ਕਾਫੀ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਨਾਲ ਇਤਫਾਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸ਼ਕੂਕ ਵੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿੱਚ ਛੇੜਾ ਛੇੜੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਮਹੌਲ ਬੇਸੁਆਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੇਕ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਤਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਮੁਆਫ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਉਸ ਤਬਕੇ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਖਰਚ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਕਾਫੀ ਲਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬ੍ਰਿਲੀਐਂਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤਬਕੇ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਗਰੀਬ ਤਬਕੇ, ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ, ਲੋਅਰ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਯਾ ਇਸ ਤੋਂ ਥਲੇ ਜੋ ਗਰੀਬ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਕਦਮ ਉਠਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੀਸਾਂ ਨਾ ਲਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਅਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਇੰਜਿਨੀਅਰ ਅਤੇ ਕਰਾਫਟਸਮੈਨ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਲੈਨ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਫਸੋਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਸਾ ਰਜ਼ੋਲਿਉਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਐਨੇ ਅਛੇ ਮੰਤਵ ਹੋਣ, ਐਨਾ ਅੱਛਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹਾਊਸ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਖਾਲੀ ਹੀ ਖਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ ਦੋ ਪੂਰੇ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਇਕ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੀਫ ਪਰਿਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਅੱਧਾ ਨਾ ਕਹੋ। (Please do not refer to the Chief Parliamentary Secretary as half Minister.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਇਸ ਅਹਿਮ ਪਰਸਤਾਵ ਦੇ ਵੇਲੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਰਤ ਬਾਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਸਰਦਾਰ ਗਿਲ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਅਫਸੋਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਕਾਫੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਅਜਿਹੇ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਹਾਊਸ ਪੈਕਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਬੇਤਾਬੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ।

कामरेड बाबू सिंह मास्टर : आन ए प्वायंट आफ आर्डर। क्या हाउस में शरारत बाजी करने की आज्ञा दी जा सकती है ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਪਿਨ ਪਰਿਕਿੰਗ। ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਭਲੇ ਮਾਣਸ ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ। (The hon. Member has not said these words sarcastically.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਰਸਤਾਵ ਆਇਆ ਹੋਵੇ ਸਾਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਐਸੇ ਜ਼ਾਰਏ

ਲਭਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾ ਦੇਸ਼ ਇੰਡਸਟੀਅਲਾਈਜ਼ ਹੋਵੇ, ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਪਿਰਟ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਟੈਕਨੀਕਲ ਬਾਇਸ ਹੋ ਸਕੇ। ਤਾਲੀਮ ਵਿੱਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਕਰਾਫਟਸਮੈਨ ਹੋਣ। ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਐਸੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਲੜਕਾ ਆਊਟ ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਹੈ, ਲਾਇਕ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਫਤ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਤਾਲਬੇ ਹਨ, ਪਰ ਘੱਟੋ ਘੱਟੋ ਮੁਤਾਲਬਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਨੇ ਮੁਤਾਲਬੇ ਨੂੰ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਕੇ ਇਸ ਪਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਹੈ। ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਇਕ ਨਵੀਂ ਤਰਮੀਮ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ, ਇਕ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਦਸ ਸਕੀਏ ਕਿ ਕਈ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਹਨ ਤਾਂ ਪਬਲਿਕ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਲ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਐਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ (ਕਰਨਾਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋ ਹਿਸੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਹਿਸੇ ਵਿੱਚ ਇੰਜਨੀਅਰਾਂ ਅਤੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਸੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਹਿਸੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਲੀਮ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਹਿਸੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਐਫਰਟਸ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਨਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਖੋਲ੍ਹੇ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਲਜ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੰਜਨੀਅਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੇ ਸਟੇਟ ਦੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਰਨ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮੁਫਤ ਦੇਣ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਉਥੇ ਮੈਂ ਡਿਫਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਵਿਦਿਆ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਸਰਵੇ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਸਰਵੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ 64 ਫੀ ਸਦੀ ਬੱਚੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਨ ਜੋ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰੂਰਲ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ 57 ਫੀ ਸਦੀ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ 6 ਤੋਂ 11 ਸਾਲ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਥੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਸਵਾਲ ਅਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਸਰਵਿਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 19 ਜਾਂ 21% ਜਗਾਹ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਨੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਾਲੀਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਹਾਇਰ ਪੋਸਟ ਲੈ ਸਕਣ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਤਾਲੀਮ ਬਿਲਕੁਲ ਫਰੀ ਕਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ 25% ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਟਰਿਕ, ਐਫ, ਏ. ਬੀ. ਏ. ਐਫ. ਬੀ. ਐਸ. ਸੀ. ਵਿਚ ਆਉਣੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ agree ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਕਰਾਈਟੀਰੀਆ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਕਰ ਦਿਉ ਕਿ ਢਾਈ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਆਮਦਨ ਤਕ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਵਿਦਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਇਹ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ 30,000 ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਫਤ ਤਾਲੀਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਜਿਹੜਾ ਐਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ 2,000,4,000 ਜਾਂ 5,000 ਰੁਪਿਆ ਇਨਕਮਟੈਕਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਤਾਲੀਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਹੁਣੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਢਿੱਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਇਨਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਭਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। The poorest

[ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ]

have been touched, the poorest have been taxed ਅਗਰ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ 25% ਲੋਕ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਣਗੇ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਦੇ ਟੈਕਸ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਅੱਛਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਫਤ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ 35% ਅਤੇ 30% ਤਕ ਫੀਸਾਂ ਲੈਣਗੇ। ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੋ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਗਰੀਬਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਟੈਕਸ ਅਮੀਰਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਘਟੇਗਾ ਤੇ 70 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਚਤ ਹੋਏਗੀ। ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਟੈਕਸ ਅਮੀਰਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਨਿਹਾਇਤ ਅਛਾ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦੀ ਇਨਕਮ 1,000 ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ 100 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਆਮਦਨੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਆਮਦਨੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਪਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਜ਼ੀਫਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ 100 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਐਕਸਟੈਂਡ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਕ ਲਿਮਿਟ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ 250 ਜਾਂ 300 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਜ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਤਾਲੀਮ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 1959 ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਕ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇੰਨਾ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਇਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਫਤਿਹ ਹੋਈ ਹੈ; ਮੇਰੀ ਜਿਤ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੰਡ ਖੋਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਲਈ ਗਰਾਂਟ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੋ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਲਾਇਕ ਬੱਚੇ ਹੋਣਗੇ ਉਹ rot ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਮੇਰੀ ਤਜ਼ਵੀਜ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ ਸੀ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਗਈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਜ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਵੀ ਲਏ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਗਲ ਦਾ ਸ਼ੁਭਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੁਭਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਨੇ ਨਾਲ ਸਟੈਪ ਮਦਰਲੀ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਰੈਜ਼ੂਲਿਊਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸ਼ਕ ਵੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਇਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ 220 ਮੁਰੱਬਾ ਮੀਲ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ 291 ਮੀਲ ਰਕਬਾ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਤਬਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਰਲੀਫ ਜੋ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 266 ਲਖ ਮਣ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤੇ ਹਰਿਆਨੇ ਵਿੱਚ 6.15 ਲੱਖ ਮਣ। ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਰਨਾਲ ਵਿਚ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਰਕਬਾ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਤਬਾਹ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਰੀਲੀਫ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਾਮਰੇਡ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਮਦ ਤੇ ਬੋਲਿਆ ਕਰੋ (The hon. Member may please speak on the resolution under discussion.)

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਮੈਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਦਸ ਰਿਹਾ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦਿਤੀ ਗਈ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਬੰਧੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਫਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਰੀਲੀਫ ਘੱਟ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਰੋਣਾ ਰੋ ਸਕੀਏ, ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜੋ ਗਰੀਵੈਂਸਿਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਦਸ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਥੋਂ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਵੋਟਰ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹੋ। (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਮੈਂ ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਨੂੰ ਵਕਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਣ। (ਹਾਸਾ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਮਦ ਤੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹੋ? ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਰੈਜ਼ੂਲੇਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲੋ (May I know on which item the hon. Member is speaking? He may please speak on the resolution.)

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੰਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਜੋ ਟੈਕਨੀਕਲ ਇੰਨਸਟੀਚੂਟਸ ਇਹ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖੋਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਤਨਾ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ। (That is enough.)

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਇਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਆਇੰਟ ਨੂੰ ਸਬਸਟੈਨਸ਼ੀਏਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ 5,000 ਵੋਟਾਂ ਵਧ ਲੈ ਕੇ ਜਿਤਿਆ ਹੈਂ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਜਿਸ ਨੂੰ 34 ਵੋਟਾਂ ਵਧ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : No please you are going off the point. आप इस discussion में क्यों पड़ते हैं। आप की जवाब तलबी हो सकती है (No please you are going off the point. The hon. Member should not enter into such discussion. He can be asked to explain his position.)

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਜਨਾਬ ਮੇਰੀ ਜਵਾਬਤਲਬੀ ਟ੍ਰੈਯਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ 43 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਇਕਠੇ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੇ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ 20 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਤੇ ਘੱਟ ਖਰਚ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ (ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : I will not allow such things. Please wind up.

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪਲੀਡ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਨਾਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚੂਟ ਖੁਲ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ

[ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ]

ਕਣਕ ਇਸ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਕਿਉਂ ਰਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਇਸ ਲਈ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਐਸਰਟ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਗਲ ਲਈ ਸਬੂਤ ਮੰਗਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਰੀਜਨ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਭੈੜਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਸਬੂਤ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਉ ਜੀ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੇਣੇ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਛਡਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਇੰਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸਕੂਲ ਹਨ, ਤਿੰਨ ਯੂਨਟਾਂ 'ਤੇ 150 ਮੁੰਡੇ ਹਨ ਪਰ 9 ਟੀਚਰ ਹਨ ਤੇ ਸਰਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਯੂਨਿਟਾਂ ਹਨ ਤੇ 13 ਮਾਸਟਰ ਹਨ। (ਵਿਗਨ)

Deputy Speaker : This is not proper.

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਜਾਂ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਹ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡਟੀਰੀਉਰੇਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਕਦਰ ਟਾਇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਜਰਬਾ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਕੈਡਮਿਕ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਅਸੀਂ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਤੁਸੀਂ ਏਥੇ ਚੰਡੀ ਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਥੋੜੀ ਜਿਨੀ ਹਨੇਰੀ ਆਈ ਤੇ ਕਈ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਗਿਰ ਗਈਆਂ ਜਿਥੇ ਕਿ ਆਰ. ਸੀ. ਸੀ. ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਨਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਸਨ।

Deputy Speaker : Please wind up.

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਹਿਸਾ ਇਹ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ practical ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਵਾਇੰਡ ਅਪ ਹੀ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਰਖੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਇੰਜਨੀਅਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੈਕਟੀਕਲ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੀਟਾਇਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪਰੈਕਟੀਕਲ ਤਜਰਬਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਡਵਰਸ ਐਂਟਰੀਜ਼ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤਰਕੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪਰੈਕਟੀਕਲ ਤਜਰਬਾ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਸਰਵਿਸ ਵਿੱਚ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਸਮੈਂਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਦੀ worth ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕਾਬਲੀਲੀਅਤ ਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੀ. ਏ. ਸੀ. ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਪੋਟ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

Deputy Speaker : Please wind up.

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਹਰਿਆਨੇ ਨਾਲ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

पंडित रामधारी गौड़ (गोहाना) : मुहतरिमा डिप्टी स्पीकर साहबा, आज जो यह रैज़ौल्यूशन हाउस के सामने पेश है उसमें टैकनीकल ऐजुकेशन पर बोलते हुए कुछ भाइयों ने बातें कीं । मैं कहना चाहता हूं कि पंजाब एक ऐसा प्रदेश है जिसके रहने वालों का पेशा ज्यादातर ज़रायत का है.................

उपाध्यक्षा : यह क्या आप रैज़ौल्यूशन पर बोल रहे हैं ? (Is the hon. Member speaking on the Resolution ?)

पंडित रामधारी गौड़ : मगर ज़रायत पर निर्भर कर के मैं समझता हूं कि पंजाब आगे नहीं बढ़ सकता । इस का एक हल यह है कि जगह जगह पर टैकनिकल इन्स्टीट्यूशन्ज़ खोली जाएं । वहां पर मुफ्त तालीम दी जाए । पहले गांवों में आबादी बहुत कम होती थी और वह लोग शुरु से ही खेती बाड़ी के काम में लग जाते थे । इस तरह से बेकारी कम थी, किन्तु अब गांवों के हालात पहले से भिन्न हैं । आज कल गांवों में आबादी बहुत बढ़ चुकी है । जनता को काम नहीं मिलते हैं । वह बेकार हैं । मैं ने गांवों में जा कर देखा है कि पहले देहातों में जो छोटी दस्तकारी का काम करते थे अब मशीनों के आ जाने से बेकार हो चुके हैं । वह बहुत गरीब हैं । वह अपने काम चलाने में कोई कसर नहीं छोड़ते , फिर भी उनकी आमदनी बढ़ती नहीं है इस का नतीजा यह हुआ है कि वह बेकार हो चुके हैं । कहीं पर टैकनीकल ऐजूकेशन देने के लिए इस्टीट्यूट्स खोले गए हैं । मैं वहां की हालत ब्यान करना चाहता हूं कि उन इस्टीट्यूशन्ज़ में भी बड़े बड़े अमीरों के लड़के दाखिल होते हैं जो कि अच्छे नम्बर ले कर पास होते हैं और गरीबों के बच्चे दाखिल नहीं किए जाते । और न ही गरीब जनता उन की फीस दे सकती है क्यों कि उन के पास पैसे नहीं हैं । वह इन हालात में बच्चों को कैसे दाखिल करवा सकते हैं । मैं चाहता हूं कि उन को मुफ्त तालीम देने के प्रबन्ध किये जाएं । उन के पास खाने पीने के लिए प्रबंध नहीं है तो वह कैसे तालीम लेने की सोच सकते हैं । बड़े-बड़े शहरों में बड़े बड़े आदमियों के लिए चन्द इन्स्टीट्यिुशन्ज़ खोल दिए हैं ताकि वह लाभ उठा सकें । पंजाब की ज्यादा संख्या गांवों में बसती है । उन की भलाई के लिए कुछ भी नहीं सोचा जा रहा है । आजकल भी गांवों में बैकवर्डनैस मौजूद है । उस को दूर करना चाहिए और उन को इस्टीट्यूशन्ज़ में प्रैफरैंस देनी चाहिए । यह ठीक है कि ऐमरजैंसी में बड़ी एकानौमी करने की जरूरत महसूस की जा रही है । लेकिन मैं निवेदन करूंगा कि गरीबों को मुफ्त शिक्षा देनी चाहिए तो मैं चाहता हूं कि जो आदमी फीस दे सकते हैं वह बेशक फीस दें । गरीब आदमियों पर पहले ही इतने ज्यादा टैक्स लगाए गए हैं जो कि वे नहीं दे सकते । उन्होंने पहले ही अपने खर्च कम किए हैं और वह अपने बच्चों को टैकनीकल शिक्षा नहीं दे सकते । मैं चाहता हूं गरीब आदमियों के बच्चों को मुफ्त शिक्षा दी जाए ताकि उन लोगों का उत्साह बढ़े ।

मैं हरयाणा इलाके की बाबत कहना चाहता हूं । वह इलाका बहुत बैकवर्ड है । हरयाणा में कोई ऐसे बड़े टैकनीकल इन्स्टीट्यूशन्ज़ नहीं हैं जहां पर उच्च शिक्षा दी

[पंडित रामधारी गौड़]

जा सके । लुध्याना में इन्डस्ट्री काफी मात्रा में लगाई गई है । वहां पर लोगों को रोज़गार मिलता है । इस के साथ सोनीपत और रोहतक की हालत ऐसी है कि वहां पर लोकल आदमियों को भी रोज़गार नहीं मिलता है । गरीबों को वहां पर भी कोई नही पूछता है । इसी तरह वहां के स्कूलों की हालत है । वहां पर हरियाना के लोगों को दाखिल नहीं किया जाता ।

उपाध्यक्षा : आप कहते हैं कि हरयाणा के स्कूलों में भी इन को निगलैक्ट किया जाता है तो वहां पर कौन दाखिल होते हैं ? (The hon. Member says that the students of Hariana are neglected in the matter of admission in the schools of Hariana area. Then who are the children, who are admitted in these schools ?)

पंडित रामधारी गौड़ : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं इस के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं कि जो लोग दूसरे शहरों से आ कर वहां बसने के फर्ज़ी सरटिफीकेट ले लेते हैं उन के लड़कों को ले लिया जाता है । हरयाणा वालों को वहां पर इगनोर किया जाता है । मैं चाहता हूं कि जनता को इस किस्म की तालीम दी जाए जो कि उन के काम आ सके । अब क्या हालत है कई मुल्क ऐसे हैं जहां पर 10% आबादी कृषि पर निर्भर है किन्तु हमारे देश में 80% आबादी खेती बाड़ी पर डीपैंड करती है । इस बारे में भी हालत यह है कि अनाज महंगा मिलता है । अगर हो सके तो उन को खेती बाड़ी में ही टैक्निकल शिक्षा दी जाए ताकि अच्छे ढंग से काम कर सकें उन को खेती बाड़ी के अच्छे औज़ार दिए जाएं ताकि कृषि में तरक्की हो सके । इस रैज़ोल्यूशन को इस ढंग से कार्यान्वित किया जाए ताकि पंजाब में बढ़ती हुई बेरोज़गारी को दूर किया जा सके । मैं इन शब्दों के साथ इस रैज़ोल्यूशन की ताईद करता हूं । डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप का शुक्रिया अदा करता हूं कि आप ने मुझे बोलने के लिए समय दिया है ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪਰੀ (ਨਾਗੋਕੇ ਐਸ ਸੀ.): ਇਹ ਜੋ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਫਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਹੀ ਅਹਿਮ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਹੈ। ਅਜ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਲਕ ਉਦੋਂ ਤਕ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਉਚਕੋਟੀ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਸਸਤੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਅੱਜ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਹੈ । ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਚਾਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਜ਼ੇਰ ਅਸਰ ਰਿਹਾ, ਚਾਹੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਹੇਠ ਰਿਹਾ ਪਰ ਇਹ ਖੰਡਰਾਤ ਦੀ ਹਸਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਪਰ ਭਾਖੜਾ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ ਡੈਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਟੈਕਨੀਕਲ ਮਾਹਿਰ ਮੰਗਵਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿਛੇ

ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਅਕਸਪਰਟ ਮੰਗਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਤਾਲੀਮ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨਜ਼ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰੀਏ ਜਿਹੜੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਰਾਇਮਰੀ ਯਾ ਮਿਡਲ ਜਾਂ ਮੈਟਰਿਕ ਤੱਕ ਜਿਹੜੀ ਤਾਲੀਮ ਦੇਈਏ ਉਹ ਮੁਫਤ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਤਾਲੀਮ ਵੀ ਮੁਫਤ ਦੇਈਏ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਰਗੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਜਿਥੇ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੂਬਾ ਚਰਚਾ ਦਾ ਬਾਇਸ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਤਾਲੀਮ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਰੇਜ਼ਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਅੰਦਰ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਦੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਦਿਉ ਤਾਕਿ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੀ ਹਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ: ਇਸ ਰੇਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਟੈਕਨੀਕਲ ਤਾਲੀਮ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਪਰੋੜਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਟਾਇਮ ਦਿੱਤਾ।

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक (सोनीपत) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, जो रैज़ोल्यूशन बहन सरला देवी ने हाउस में पेश किया है और जिस की ताईद सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों ने की है मैं भी उस की ताईद करने के लिए खड़ा हुआ हूं। इस में कोई दो राए नहीं हो सकतीं कि हमें देश के अंदर टैकनीकल एजुकेशन की बहुत भारी ज़रूरत है। हमारे सूबे के अन्दर सरकार को जल्दी ही यह कदम उठाना चाहिए। सरदार साहिब ने सरकार से यह दरखास्त की है कि टैक्नीकल शिक्षा दी जाए और वह भी फ्री। मुझे इस में शक है। एक मिसाल याद आ गई। किसी औरत ने अपने मर्द से कहा कि मुझे नत्थ गढ़वा दो। उस ने कहा मैं तो तेरा नाक कटवाने को फिरता हूं। यह तो मुफत टैकनीकल शिक्षा की बात करते हैं लेकिन सरकार ने पहले दूसरी शिक्षा को मुफत करने का एलान किया, शुरू भी की लेकिन वह कनसैशन भी वापस ले लिया। मैं कहना चाहता हूं कि हमारे सूबे में टैकनीकल शिक्षा की बड़ी ज़रूरत है। मैं तजरुबे की बिना पर कहना चाहता हूं कि जब तक टैकनीकल शिक्षा सही मानों में नहीं दी जाएगी उस वक्त तक हमें घाटा ही घाटा है। मैं पर्सनल नहीं होना चाहता, एक वज़ीर के भाई की दाढ़ में दर्द था। वह किसी डाक्टर के पास गया और उसे बताया कि मेरी दाढ़ में दर्द है। उस ने कहा अच्छी बात है मैं अभी इलाज करता हूं। डाक्टर ने उनको बांध कर बिठा दिया और अपनी जमूरी उस के मुंह में डाल दी। दर्द तो किसी और दाढ़ में था लेकिन डाक्टर ने दूसरी दाढ़ निकाल दी। भाई साहिब ने कहा डाक्टर साहिब दर्द तो मुझे दूसरी दाढ़ में था

[चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक]

तो डाक्टर साहिब ने कहा कि असल में कीडा इसी दाढ़ पर बैठ कर दूसरी दाढ़ में लगता रहा है । (हंसी) इसी तरह से हमारे सूबे में टैकनीकल एज्यूकेशनल एकसपर्ट का हाल है । सही मानों में यहां पर टैकनीकल शिक्षा नहीं दी जाती । यहां पंडित राम धारी गौढ़ बोले । एक दफा तो इधर आपोज़ीशन से बोले थे और दूसरी दफा वे कांग्रेस से बोले हैं । पता नहीं कि उन के दिल में हरयाणे का दर्द कहां से जाग पड़ा है । (विघ्न)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, अन्त में मैं यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि मुफत टैकनीकल शिक्षा के लिए सरदार साहिब ने फरमाया है । इस में कोई दो राए नहीं हो सकतीं । इधर से भी सब मेम्बरान मुतफिक हैं और उधर से भी सब मुतफिक हैं । इसलिए इस रैज़ोल्यूशन को पास ही कर देना चाहिए ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ (ਫੂਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਰੈਜ਼ਲਿਊਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਬੜਾ ਨੇਕ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੈਜ਼ੌਲਿਊਸ਼ਨ ਸ਼ਾਇਦ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਘਟ ਹਾਜ਼ਰੀ ਤੋਂ ਇਹ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਥੇ ਬੈਠਕੇ ਇਸ ਰੈਜ਼ੂਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀਮਸਲੀ ਪਾਸ ਕਰਦੇ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਫਰੀ ਐਜਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਲੈਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਸਕਲ ਦੀ ਐਜੂ-ਕੇਸ਼ਨ ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਮੁਫਤ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੁਫਤ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਦੋਂ ਚੀਨ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੂੰ ਮੀਟ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨਜ਼, ਇੰਜਨੀਅਰਜ਼ ਅਤੇ ਡਰਾਫਟਸ ਮੈਨ ਦੀ ਕਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਉਹ ਕਮੀ ਤਦੇ ਹੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮੁਖਤਲਿਫ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਜ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਯੁਗ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਚੰਨ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿਛੇ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਹੈ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਨਡਸਟਰੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਛੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇਕ ਨੇਕ ਕਦਮ ਹੈ ਜੇਕਰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਮੁਫਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਬਲਕਿ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਰਾਏ ਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਇਲਾਕੇ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਥੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸੈਂਟਰਜ਼ ਖੋਲਣ ਵੇਲੇ ਤਰਜੀਹ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਜ਼ੀਫੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਸਾਲ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 9 10 ਮਹੀਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖਣਾ ਲਈ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਉਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਹੋਵੇ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਅਦਾ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਣ। ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਬੜਾ ਕਲੀਨ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁੱਝ ਬਿਲਕੁਲ ਇਨੋਸੈਂਟ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੁਕਮ ਪਾਸ

ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ "these teachers should not be transferred to their home villages" ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁੱਝ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਚਾਰਜ ਸ਼ੀਟ ਦੇ ਕੇ ਵਿਕਟੀਮਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਔਰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਹਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਦਾ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਚਾਹੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੇ। ਮੈਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਸੋ ਕਾਲਡ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੋਸਾਈਟੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਈਕੁਅਲ ਅਪਰਚੂਨਿਟੀ ਮਿਲਣੀ, ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪੇਂਡੂ ਮੁੰਡੇ ਹਨ ਉਹ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਟੀਚਰਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜੇ ਕਿਤੇ ਟੀਚਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਦਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜਿਹੜੇ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ ਉਹ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲਜ਼ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਰੀਵੀਯੂ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਈਕੁਅਲ ਅਪਰਚੂਨਿਟੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦਿਹਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਈਕੁਅਲ ਅਪਰਚੂਨਿਟੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਉਥੇ ਦੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘਾਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਐਪਟੀਚੂਡ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਲਾਈਨ ਵਲ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਸ ਪੈਟਰਨ ਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਬੱਚਾ ਜਿਸ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਲਾਈਨ ਉਹ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰੇ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਬਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਵੈਸਾ ਹੀ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਹ ਉਸ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਮਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮਰੇਡ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਹਿਸਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਭ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਅਗੇ ਲੰਘ ਜਾਣ ਪਰ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ, ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੈਸਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਾਲੀਮ ਵਿੱਚ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਜਾਣ। ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਚੰਡੀ ਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਮਿਆਰ ਹੀ ਹੋਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ 14 ਸੈਕਟਰ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਲਾਈਬਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸਟੇਟ ਲਾਈਬਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹ ਕਾਫੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਬਾਹਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ 10—15 ਮੀਲ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਸਕੂਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ (ਘੰਟੀ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਲਜ ਬਹੁਤ ਲਿਮਟਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਦੂਜੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

चौधरी नेत राम (हिसार सदर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज इस रैज़ोल्यूशन के द्वारा इस हाऊस में बहुत अच्छा भाव प्रकट किया गया है कि पंजाब के अन्दर इंजीनिरिंग की तालीम को मुफत दिया जाए। इस भावना को हमें बड़ी खुशी के साथ कबूल करना चाहिए और ऐसा प्रस्ताव लाने वाले मैम्बर साहिब को मुबारिकबाद देना चाहिए।

[चौधरी नेत राम]

डिप्टी स्पीकर साहिबा, पुराने युग की और वर्तमान युग की दस्तकारियों में बहुत फर्क है। पुराने ज़माने में लोग हाथ से काम करते थे। चाहे कोई कारखाना चला कर कपड़ा बुनता था, चाहे कोई बसौला चला कर लकड़ी का काम करता था, चाहे कोई लोहार या तरखान का काम करता था उसे हाथ से सारा काम करना पड़ता था। उसको बहुत मेहनत करनी पड़ती थी। लेकिन आज विज्ञान का, साइंस का युग है, मशीनरी का युग है। ऐसे ज़माने में देहात के लोगों को गरीबी और जहालत से निजात दिलाने के लिए अगर इस तरह की तालीम मुफत दी जाए तो इस से बढ़ कर और अच्छी बात क्या हो सकती है। इस सम्बंध में मैं चाहूंगा कि भिवानी, ज़िला हिसार, के इलाके का भी पूरा ध्यान रखा जाए जहां पर भूमि प्रति बीघा एक मन से ज्यादा उपज नहीं देती। वहां पर इस से लोगों का अपनी रोटी का भी गुज़ारा नहीं होता। ऐसे इलाके में, जैसे पुराने युग में गुरुकुल हुआ करते थे, स्कूल खोलकर वहां पर बच्चों के लिए पढ़ने का, रोटी का और रहने का प्रबन्ध हो जाए तो मैं समझता हूं कि इस रैज़ोल्यूशन को लाने का एक निहायत ही मुबारिक मनशा होगा।

इस के अलावा मैं आप के द्वारा गवर्नमैंट का ध्यान उन बच्चों की तालीम की तरफ दिलाना चाहता हूं जो बस के अड्डों पर यह कहते फिरते हैं कि "बाबा बिस्तर उठवा लो, बाबा बूट पालिश करा लो।' इसी तरह से हम होटलों पर देखते हैं कि नन्हे-नन्हे बच्चे बर्तन साफ करते फिरते हैं। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप को एक घटना का वर्णन करता हूं। मैं यहां पर एक होटल पर बैठा चाय पी रहा था। वहां पर चार पांच साल का एक बच्चा बर्तन उठाने आया। चाय का कप उस से गिर पड़ा और दुकानदार कहने लगा, " देखिए साहिब, नौकरी करने के लिए आ जाते हैं, काम वगैरा इन से होता नहीं, हम क्या करें" मैंने कहा कि भाई इन की गलती नहीं। यह तो समाज और देश की गलती है, समाज का दोष है, देश का दोष है जो इन नन्हे, फूल जैसे छोटे छोटे बच्चों को होटलों में जा कर जूठे बर्तन उठाने पड़ते हैं। पूरी तरह से बर्तनों को सम्भाल नहीं पाते। मैं समझता हूं कि देश के नेताओं पर लानत है कि ऐसे छोटे छोटे बच्चों को, मासूम बच्चों को जूठे बर्तन उठाने पर मजबूर होना पड़ता है। क्यों ? उन का पेट रोटी मांगता है। उन के मां बाप भूखे होते हैं, उन को रोटी नहीं खिला सकते वरना कौन ऐसा मां बाप होगा जो अपने बच्चों को तालीम न दिलाना चाहता हो, अच्छे कपड़े न पहनाना चाहता हो, कारों पर न घुमाना चाहता हो।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, अभी मैं एक दोस्त के यहां से आया। उसका छोटा सा बच्चा अपनी मम्मी को "बाय, बाय" कह कर बाहर निकल गया। बाहर दरवाज़े पर पहुंचा तो फर्स्ट क्लास की फियट कार उस के लिए खड़ी थी। वह उस पर बैठा और कार फुर करके निकल गई। मैं पूछना चाहता हूं कि क्या सरकार ने ग़रीबों के बच्चों को भी ऊंचा उठाने का प्रबंध किया, क्या कभी यह भी सोचा कि उन बेचारों के जीवन स्तर को भी ऊंचा उठाया जाए ?

डिप्टी स्पीकर साहिबा, बड़े दुःख के साथ कहना पड़ता है कि गरीब लोगों के बच्चों के लिए जहां तक तालीम का सम्बन्ध है सिर्फ एक रियायत सरकार ने दी हुई थी । उन को मुफत तालीम देने के लिए वाकई एक अच्छा कदम उठाया था । लेकिन आज ऐमरजैंसी का नाम लेकर उस मुफत तालीम को बन्द करके सरकार ने कोई सराहनीय कार्य नहीं किया । यहां इस रैज़ोल्यूशन के अन्दर यह मांग की गई है कि देहातों में बच्चों को इंजीनिरिंग की, दस्तकारियों की मुफत तालीम दी जाए वहां साथ ही साथ मैं यह प्रार्थना करता हूं कि देहात में रहने वाले बच्चे इस सुविधा का फायदा कैसे उठा सकेंगे जब कि उन को आम तालीम के साधन पूरी तौर पर मुफत न मिल सकते हों ? जरूरी है कि, जैसे मैं ने पहिले निवेदन किया, गुरुकुलों की तरह वहां उन बच्चों की पढ़ाई का सरकार की तरफ से प्रबन्ध होना चाहिए, तालीम मुफत मिले, रोटी वहां होस्टलों में मिले । तभी गांव की, गांव में रहने वाले बच्चों की हालत सुधर सकती है और वे जिन्दगी में ऊंचा उठकर अपने दूसरे साथियों के मुकाबले में आ सकते हैं ।

आज विज्ञान का युग है, मशीनरी का युग है । जहां एक आदमी कारखाने में बैठ कर मशीन के ज़रिए आठ घंटे काम करके 50 गज़ कपड़ा तैयार करता है वहां पर गांव के अन्दर दिन में सारा दिन काम करने के बाद एक आदमी मुश्किल से 10 गज़ कपड़ा बुन सकता है । कहने का तात्पर्य यह है कि मशीन के ज़रिए ज्यादा नहीं तो पांच-छः गुना ज्यादा काम होता है । डिप्टी स्पीकर साहिबा, कौन नहीं चाहता कि देश तरक्की करे । सब चाहते हैं । लेकिन देश वास्तव में तभी तरक्की कर सकता है जब कि गांव में रहने वाले लोगों का, आम और गरीब आदमी का जीवन स्तर ऊंचा हो और उस के लिए आवश्यक है कि उन के लिए ज़रूरी साधन जुटाए जाएं । जो गरीब लोगों के बच्चे होटलों में बर्तन मांजते हैं, सड़कों पर बैठ कर बूट पालिश करते हैं, मजदूरी के लिए लोगों के बिस्तर सिर पर उठाते हैं उन को ऐसी तालीम दी जाए जिस से कि वह भी अमीर लोगों की तरह समाज के अन्दर अपनी जगह बना सकें, इन्सानों की तरह सोच सकें, अच्छा खाना प्राप्त कर सकें और अपने परिवार वालों की हालत को ऊंचा उठाने में कामयाब हो सकें ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह रैज़ोल्यूशन बहुत सुन्दर है । अच्छी चीज़ों को मानने में और उन की प्रशंसा करने में हमें कोई हिचकिचाहट नहीं होती लेकिन दुःख उस वक्त होता है जब ऐसी बातों में भी भेदभाव की नीति से काम किया जाता है । आज भी तालीम के विषय में क्या हो रहा है ? गांव के अन्दर जहां गरीब लोगों के बच्चे पढ़ते हैं उन स्कूलों में तो एक-एक स्कूल में 60 रुपए का मास्टर लगा रखा है जिसको कि अपने रोटी-कपड़े का भी दुःख रहता है और उन के लिए तरसता रहता है । इस के मुकाबिले में जहां बड़े-बड़े अफसरों के बच्चे-बच्चियां पढ़ते हैं वहां पर खूब पढ़ी लिखी टीचरों को और मास्टरों को लगाया जाता है । मैं ने पंजौर गार्डन में देखा कि वहां पर छोटे छोटे बच्चों को बहुत पढ़े-लिखे टीचर और टीचरैसिज़

[चौधरी नेत राम]
घुमा रही थीं। तो आप अंदाज़ा लगाएं कि वह बच्चे जिन्दगी में तरक्की क्यों न करेंगे। साफ ज़ाहिर है कि जिन गरीब बच्चों को मामूली से भी साधन नहीं मिल पाते वह ज़िन्दगी की दौड़ में उन लोगों से बहुत पीछे रहे हैं और रह जाएंगे। इन हालात में मैं आप के द्वारा पंजाब सरकार से निवेदन करूंगा कि इस भेदभाव की नीति को तिलांजलि देकर गरीब लोगों की मुश्किलात की तरफ ध्यान दिया जाए जिस से सही मायनों में देश की तरक्की हो सके। इस के लिए मैं निवेदन करूंगा कि देहातों में छोटी छोटी मशीनरी की फैक्टरियां कायम की जाएं जिस से वहां के बेरोज़गार लोगों को काम करने की सुविधाएं मिलें।

इन शब्दों के साथ मैं आप को धन्यवाद देता हूं कि आप ने मुझे बोलने के लिए समय दिया।

ਚੌਧਰੀ ਰਾਮ ਰਤਨ (ਜਹਾਨ ਖੇਲਾਂ, ਅਸ. ਸੀ.): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੋ ਮਤਾ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਾਲੀਮ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਉਚਾ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਂਦੇ। ਮੁਢਲੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਲਈ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਭਾਵੇਂ ਧਰਤੀ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕਾਰਖਾਨੇ ਹਨ ਉਥੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰੇ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਮੁਫਤ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਦਕਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ, ਸਾਡੀ ਹਕੂਮਤ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਜ ਟੈਕਨੀਕਲ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਇਹ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਜੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਔਕੜ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਕਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਤਾਲੀਮ ਮੁਫਤ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਈਏ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾ ਪਾਈਏ। ਜੇ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਤਾਕਿ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਉਹ ਟੈਕਨੀਕਲ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਿਸਾ ਪਾਉਣ। ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਅਸੂਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਤੇ ਮੌਕਾ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਅਜ ਇਸ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਅੜਚਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੂਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਐਨਾ ਕਹਿਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

श्री मंगल सेन (रोहतक): डिप्टी स्पीकर महोदया, इस प्रस्ताव पर इस हाउस के कई आनरेबल मैम्बरों ने अपने विचार प्रगट कर दिए हैं। कुछ मोटी मोटी बातें कहने के लिए मैं ने आप से समय मांगा था जो अब मिल गया। इस के लिए आप का धन्यवाद करता हूं। प्रस्तावक महोदया ने बड़ी सरलता से यह बात कहनी चाही कि इस प्रदेश के, इस राज्य के अन्दर टैक्नीकल हैंडज़ की बढ़ौत्री के लिए सरकार को और प्रयत्न करने चाहिएं। (*At this stage Shrimati Dr. Parkash Kaur, a member of the Panel of chairmen, occupied the chair.*)

चेयरमैन साहिबा, इस प्रस्ताव में यह बात दर्ज की गई है कि इस प्रदेश में टैक्नीकल हैंडज़ की गिनती को बढ़ाना चाहिए और इस के साथ ही साथ यह बात भी कही गई है कि टैक्नीकल शिक्षा मुफत दी जानी चाहिए । इस प्रस्ताव में यह दोनों बातें कही गई हैं । इस सम्बन्ध में मैं निवेदन करना चाहता हूं कि जैसा कि एक माननीय सदस्य ने अभी इस हाउस में कहा था कि यह प्रदेश कृषि प्रदेश है, ऐग्रीकलचरल स्टेट है ; यहां के लोगों का गुज़र ज्यादातर खेती-बाड़ी पर होता है और इस प्रदेश की आबादी बढ़ गई है और बड़ी तेज़ी के साथ बढ़ रही है, इस तेज़ी के साथ बढ़ रही है कि उन के कारोबार का, उन के रोज़गार का भी प्रबन्ध नहीं हो पा रहा और बड़ी बेमेल सी बात हो रही है । बैलंस न होने के कारण आज हम देख रहे हैं कि मुल्क में ऐकनामिक कराइसिज़ सा हो गया है और गांवों में और शहरों में बेकारी बहुत ज्यादा हो गई है । इस का कारण यह है कि हमारे देश के लोग अभी तक एग्रीकलचर पर निर्भर करते हैं । आज कल के ज़माने में, आज के नए युग में जो साईंस का युग है, इस युग के अन्दर लोगों ने मशीनरी से बड़ी भारी तरक्की की है । इस लिए इस तरक्की को हासल करने के लिए हमारे महकमा तालीम ने काफी टैक्नीकल स्कूलज़ सारे सूबा के अन्दर खोल दिए हैं और जो पहले वोकेशनल सैंटर्ज़ थे उन्हें भी टैक्नीकल स्कूलों में मर्ज कर दिया है । इस लिए प्रस्तावक महोदया ने जो राए दी है कि टैक्नीकल तालीम लोगों को मिलनी चाहिए इस में कोई इख्तलाफ राए की बात नहीं । लेकिन मैं कहना चाहता हूं कि कुछ इलाकों पर तो पंजाब सरकार ने बड़ी भारी मेहरबानी की है और कई को इस ने बिल्कुल नज़र अन्दाज़ किया है क्योंकि इस ने जितने इन्जीनियरिंग कालेज खोले हैं वे लुधियाना, पटियाला और चंडीगढ़ में खोले हैं जो सब एक खास इलाका में हैं । इस से ज़ाहर होता है कि जो पंजाब की सरकार को चलाने वाले हैं और सारी योजना को प्रैक्टिस में लाने वाले हैं उन की इस इलाके पर खास मेहरबानी है और उन्हें हिन्दी रिजन यानी हरियाने का इलाका जो है वह दिखाई नहीं देता, जिस का नतीजा यह है कि एक भी इन्जीनियरंग कालेज रोहतक, करनाल, गुड़गावां और हिसार में नहीं । हां, बड़ा शोर मचाने पर एक आध पाली-टैक्नीक इन्स्टीट्यूट ज़रूर वहां दे दिया गया है । चेयरमैन साहिबा, आप तो जानती हैं, क्योंकि आप भी एक ज़िम्मेदार ओहदे पर रह चुकी हैं, कि बारमबार इस बारे में मांग की जाती रही कि हमारे इलाके के लोगों को ऊपर उठाने के लिए इतना प्रबन्ध नहीं किया जा रहा जो प्रबन्ध दूसरे रिजन के टैक्नीकल और दूसरी ट्रेनिंग के देने के लिए मौजूद है । लेकिन इस के बावजूद आज तक सरकार ने एक भी इन्जीनियरिंग कालेज इस रिजन के लिए नहीं दिया । हां, एक पोलीटैक्नीक स्कूल झज्जर में खोला गया है और एक रोहतक में है । लेकिन जिस रफतार से यह पंजाबी रिजन में खुले हैं या जिस मात्रा में वहां खुले हैं उस मात्रा में हिन्दी रिजन में नहीं खोले गए । चेयरमैन साहिबा, मुझे यह बात कहते हुए दुख होता है कि राज्य शासन के कार्यकर्ता प्रान्त के एक तरफ यह चीज़ें देने में उदारता से काम लेते हैं और दूसरी तरफ संकोच से काम लेते हैं । इस तरह से एक्सप्लायटेशन की जा रही है । हम तो ऐसी बातें नहीं कहना

[श्री मंगल सैन]

चाहते लेकिन जब ऐसी बातें अवाम को देखने में मिलती हैं तो इस से दुःख महसूस करते हैं। क्योंकि हम उन के नुमायंदे हैं, उन के खिदमतगार हैं, इस लिए हमें उन के भावों की तर्जमानी करने के लिए यहां यह बातें कहनी पड़ती हैं। इस लिए, चेयरमैन साहिबा मैं आप के द्वारा मंत्रीमंडल से निवेदन करना चाहता हूं कि वह टैक्नीकल शिक्षा के विस्तार के लिए उस इलाके की तरफ ध्यान दें और रोहतक के अन्दर इन्हें एक इन्जीनियरिंग कालेज खोलना चाहिए। अब वहां एक मैडिकल कालेज खोला जा रहा है। कई वर्षों से उस की तामीर हो रही है और वहां जो तालीम दी जा रही है वह अधूरा काम है। क्योंकि यह बात इस प्रस्ताव से ताल्लुक नहीं रखती इस लिए मैं इस बारे में और नहीं कहता। सिर्फ इतना कहना चाहता हूं कि उस इलाके को टैक्नीकल शिक्षा देने के लिए प्रायरटी देनी चाहिए, प्रैफ़ैंस दी जानी चाहिए। इस समय उस इलाके के साथ बड़ा बिचित्र सा रवैया अख्तियार किया जा रहा है। यहां हम हाउस में प्रश्न समय में और आगे पीछे भी इस बारे में कह जाते हैं। यहां यह जमहूरी गवर्नमैंट है, पीपलज़ गवर्नमैंट है, यह बात तो ठीक है, इस बात को मानने से मैं इनकार नहीं कर सकता, और कहूंगा भी ज़रूर कि यह गवर्नमैंट बाई दी पीपल है लेकिन अब हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब ने बड़ी दलेरी के साथ, बड़े हौसले के साथ यह बात मानी है कि वह जो कोआर्डीनेशन कमेटियां हैं उन में सिवाए कांग्रसियों के और किसी को नहीं लेंगे, उन्हीं को लेंगे जो हमें मुआफिक आएंगे, जो हमारी तबीयत के अनुसार होंगे। इस बात पर हाउस में गर्मा गर्मी हो गई। मगर चूंकि वह तो क्वैस्चन आवर था हम कुछ ज्यादा न पूछ सके। यह विचार करने वाली बात है कि अपने आप को डैमोक्रैट कहने वाले और जो कि अमरीका में जाने क्या पालिश करते रहे हैं, काम करते रहे हैं वह फरमाते हैं कि हम तो अपनी ही पार्टी के आदमी लेंगे और किसी को नहीं लेंगे। वह इस से भी ज़्यादा एतराज़ वाली यह बात कह गए कि वह इस हाउस के मैम्बरों को भी नहीं लेंगे क्योंकि वह उस बात का नाजायज़ फायदा उठाएंगे। चेयरमैन साहिबा, इस से बढ़कर बदकिस्मती क्या हो सकती है। ठीक है, वज़ीर साहिब, आप इस पाप में शामिल नहीं हैं मगर गवर्नमैंट का रवैया तो गलत ही है।

फिर टैक्नीकल इन्स्टीट्यूशन्ज़ के दाखिले की बात है। उस के लिए एक बोर्ड बनाया जाता है जो इस बारे फैसला करता है कि किस को दाखिल करना है। मैं 1957 से इस हाउस का मैम्बर हूं। मैं हर बार देख रहा हूं कि इन बोर्डों में हर बार कांग्रेस के ही मैम्बर बैठे होते हैं जिन्होंने ऐलफाबैट भी नहीं पढ़ी होती। अगर यही होता कि रूलिंग पार्टी के ही आदमी इन में बैठते तो कोई बात नहीं थी मगर इन में तो उन लोगों को लोगों की छाती पर लाकर बिठा दिया जाता है जिन को उन्होंने रिजैक्ट किया हुआ होता है, कहीं पर पांच हज़ार वोटों से और कहीं पर दस हज़ार वोटों से।

मैं तो रोहतक की ही बात जानता हूं, बाकी जगहों की बात दूसरे मैम्बर साहिबान ही बता सकेंगे । वहां पर ऐसी बातें होती हैं । इस बारे में मैं यह कहना चाहता हूं कि यह मामला नौजवानों को टैक्नीकल शिक्षा देने से सम्बन्ध रखता है । इस में फराखदिली से काम लिया जाना चाहिए ; हर एक को मौका मिलना चाहिए । वहां पर कास्ट्ज़ चलती हैं । मैं इस की डीटेल में नहीं जाता मगर सरकार से कहूंगा कि अगर आप जमहूरियत को, प्रजातन्त्र को कामयाब बनाना चाहते हैं तो ऐसे हथियारों पर न उतरें जिन को ओछे कहते हैं, निकृष्ट कहते हैं । जो इलैक्ट हो गया है उस का फैसला जनता ने किया है । कोई 34 वोटों से बन जाए—मैं इस झगड़े में जाने से परहेज़ करता हूं कि वह कैसे बने—मगर वह यहां पर मुख्य मंत्री बने दनदना रहे हैं । (विघ्न) वह फैसला तो इलैक्शन ट्रिब्यूनल करेगा । मेरा यह नम्र निवेदन है कि इस तरफ सरकार ध्यान दे ।

चेयरमैन साहिबा, जहां सरकार ने कुछ टैक्नीकल इन्स्टीट्यूशन्ज़ खोले हैं वहां कुछ प्राइवेट लोगों ने भी खोले हैं क्योंकि सरकारी अदारों में भेदभाव रखा जाता है, न्याय नहीं होता, लोगों को मैट्रिक्स पर दाखला नहीं मिलता । पहले तो सरकार ने इन अदारों को रैकगनाइज़ किया मगर बाद में रैकगनीशन रद्द कर दी । मैं इस बारे में यह कहना चाहता हूं कि जहां मुकाबला होता है वहां पढ़ाई का मियार ऊंचा हो जाता है । इस लिए इन अदारों को भी रैकगनीशन दी जानी चाहिए ताकि देश को अधिक से अधिक फायदा हो ।

चेयरमैन साहिबा, देश में जमीन कम है । इस के कारण लोगों का रूझान खेती से हट कर दूसरे कामों की तरफ हो रहा है । ज़मीन कोई रबड़ तो नहीं जिस को खींच कर ज्यादा किया जा सके । इन का बस चलता तो शायद यह भी करते मगर ऐसा नहीं हो सकता । तो सरकार का यह प्रयत्न होना चाहिए कि जो बाज़ू बेकार बैठे हैं उन को इन्डस्ट्री में लगाए । कुछ उद्योग चालू भी किए गए हैं जैसे कि लुधियाना, जालन्धर या अमृतसर में । कुछ छोटे मोटे काम हिन्दी रिजन में भी हैं जैसे कि पानीपत में । सोनीपत में कुछ इन्डस्ट्री लगाई गई है । मन्त्री महोदय को इसका अनुभव है ; यह वहां पर आया जाया करते हैं । मगर लोग माल के कोटे लेते हैं और उस को ब्लैक में बेच लेते हैं, न वहां काम होता है और न ही मशीनरी वगैरा है । लोगों को टैक्नीकल ट्रेनिंग दें, कारखाने लगाएं ताकि बेकारी दूर हो । मगर आज यह हालत है कि इन्डस्ट्री को चलाना मुश्किल हो रहा है क्योंकि कोई खुददार आदमी तो चला ही नहीं सकता । जब चुनाव का मौसम आता है तो इन को नोटों के बंडल दिए बिना जमहूरियत कामयाब नहीं हो सकती । चुनाव के लिए 70 हज़ार रुपया खर्चा मुकर्रर है मगर सभी जानते हैं कि मंत्रियों और मुख्य मंत्री किस तरह काम चलाते हैं.......

चेयरमैन : आप रैलेवैंट रहिये । (The hon. Member should please be relevant.)

श्री मंगल सेन : मेरे कहने का मतलब यह है कि वह खर्च उनकी जेब मे ही होता है । यह इन्डस्ट्री को स्टेबिलाइज करने की बजाए अपनी गद्दियों को स्टेबिलाइज कर रहे हैं । मैं आप को आपत्ति उठाने का मौका नहीं देना चाहता मगर देश का उद्ययोगीकरण किए बिना बेकारी दूर नहीं हो सकती । पहले दो प्लान खत्म हो चुके हैं और तीसरा चल रहा है मगर यह देखा जाता है कि प्लैन तो चल रहे हैं मगर बेकारी बढ़ रही है ।

चेयरमैन : आंकड़े भी बताएं । (The hon. Member may cite facts and figures in this behalf.)

श्री मंगल सेन : वह भी प्रस्तुत कर दूंगा (विघ्न) आप इस बात की तसदीक करेंगे कि बेकारी बढ़ी है । मैं अर्ज करूंगा कि मुख्य मंत्री जी चुनाव के वक्त बाजू हिला हिला कर कहा करते थे कि सारी एजुकेशन फ्री होगी, टैक्नीकल एजुकेशन बढ़ाएंगे । अगर ऐसा किया जाता तो बड़ा अच्छा होता मगर हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब की करनी और कथनी में बड़ा फर्क होता है, जमीन आसमान का फर्क होता है । इन्होंने कहा था कि दसवीं जमात तक मैं फीस माफ कर दूंगा और होम मिनिस्टर साहिब ने फाइनैन्स मिनिस्टर साहिब की जगह टैक्सों और आमदनी के जराए के बारे में रोशनी डाली थी और यह बात करते हुए बड़ी मजबूरी मे यह बात कही कि जो छूट हम ने दी हुई थी वह हम विदड्रा कर लेंगे । 20 परसैन्ट पर पूरी माफ होगी और 35 परसैन्ट तक आधी माफ होगी और इसी तरह यह भी कहा था कि 40 परसैन्ट पर पूरी लगेगी । यह तो ठीक है कि उन्होंने जो कुछ करना था वह किया लेकिन अब जो इस के बाद कुरप्शन होगी वह नीचे से ऊपर तक पहुंचेगी क्योंकि अब मास्टर लोग लिखेंगे कि फलां आदमी के लड़के की फीस माफ कर दी जाएगी और लिखेंगे भी किस को ? मिनिस्टर साहिब को ..... (विघ्न) .... मैं निवेदन करना चाहता हूं, चेयरमैन साहिबा, कि इन्होंने टाल टाक्स की थीं और वोट कैचिंग नारे लगाए थे । और भोली भाली जनता को यह विश्वास दिलाया था कि अब उनके बच्चे पढ़ जाएंगे लेकिन अब क्या होगा ? अब उन भोले भाले लोगों पर अचानक बाम्ब शैल पड़ेगा । मुझे समझ नहीं आती कि क्यों गवर्नमैंट ऐमरजैंसी का डंडा ले कर भोली भाली जनता को हांकना चाहती है ? मैं जानता हूं कि जब यह प्रस्ताव पास होगा तो यह प्रस्तावक महोदय बड़े प्रसन्न होंगे कि हमारी सहमति से पास हुआ । मैं भी कहता हूं कि टैक्नीकल एजुकेशन फ्री होनी चाहिए लेकिन होगा कुछ नहीं । मैं तो यही कहता हूं कि इसे पोलीटिकल कैपीटल नहीं बनाना चाहिए और गरीब जनता को एक्सप्लाइट नहीं करना चाहिए । यह ठीक है कि हमें देश का निर्माण करना है । लेकिन इस के लिए क्या तरीका होना चाहिए ? यह भी तो देखना है । क्या यही कि बाहर की भाषा सीखें, बाहर का पहरावा धारन करें और हमारे मुख्य मंत्री ने तो इस दिशा में उतना भी कर लिया कि बाहर की हकूमत भी लागू कर दी । बहनों के ऊपर लाठियां पड़ती हैं तो कहते हैं कि बिजनेसलाइक लाठियां हैं ......

चेयरमैन : मंगल सैन जी, आप ज़िम्मेदार मैम्बर हैं। आप कांक्रीट सजैशन दें।
(Shri Mangal Sein is a responsible Member. He may please give concrete suggestions.)

श्री मंगल सेन : अच्छा जी, मैं यह बात नहीं कहता। मैं यह कहना चाहता हूं कि एजुकेशन में रैवोल्यूशनरी चेंज लानी चाहिए ताकि आगे आने वाली सन्तान को स्वावलम्बी बना सकें। मैं आखिर में यही निवेदन करना चाहता हूं कि यह जो प्रस्ताव हाउस में लाया गया है मैं इस की ताईद करना चाहता हूं। लेकिन हमारे जो फियर्ज़ हैं वह मंत्री महोदय ज़रूर दूर करेंगे और सिंसियरली, ईमानदारी और दयानतदारी के साथ इस प्रस्ताव को पास करके इम्पलीमैंट करेंगे। इन शब्दों के साथ मैं आप का धन्यवाद करके बैठ जाता हूं।

प्रिंसिपल रला राम (मुकेरियां) : सभापति महोदया, इस प्रस्ताव के बारे में कोई दो राए नहीं हो सकतीं। जहां तक फ्री टैकनीकल एजुकेशन का ताल्लुक है, उसे जितनी जल्दी इस प्रान्त में लागू किया जाए उतनी ही जल्दी इस का कल्याण होगा। एक दो बातें जो मैं अर्ज़ करना चाहता हूं वह इस के साथ सम्बन्ध रखती हैं। हमारा जो तालीमी ढांचा है, उसका सब से बड़ा नुक्स यह रहा है कि यह सिंगल ट्रैक एजुकेशन रहा है। पहिले मैट्रिक किया, फिर कालेज में चले गए और फिर नौकरियों में आ गए। यह बहुत देर से चलता आया है। लेकिन जब से हम स्वतंत्र हुए हैं तब से हम कुछ इलाज कर पाए हैं। आज सब से ज़्यादा ज़रूरत इस बात की है कि हम अपने नवयुवकों के अन्दर हाथ के काम की रुचि पैदा करें। उस के लिए बेसिक एजुकेशन का सिस्टम तजवीज़ किया था लेकिन बहुत हद तक यह कहना होगा कि यह कामयाब नहीं रहा। लेकिन इस के अन्दर एक बात बहुत ही उपयोगी है और वह यह कि हाथ से काम करवाया जाता है और बच्चा बाबूइज़म की बीमारी से बच जाता है। यह हाथ के काम वाली बात बनी रहनी चाहिए चाहे यह बेसिक सिस्टम और किस्म में तबदील भले ही कर दिया जाए। यानी प्राइमरी स्कूल से लेकर कोई न कोई हाथ का काम जो है वह हमारे बच्चों को ज़रूर सिखाना चाहिए ताकि उन को हाथ के काम से अरुचि न हो और उनका ख्याल यह न बनने पाए कि हाथ का काम करने से उन की मान हानि होती है। वह डिगनिटी आफ लेबर को समझने वाले बनें तभी हमारी टैक्नीकल एजुकेशन की कामयाबी होगी और अगर हमारे देश में टैक्नीकल तालीम मुफ्त दी जाए तो इस से ज़्यादा खुशकिस्मती और क्या हो सकती है ? मैं जो खास तौर से अपनी सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूं वह इसलिए कि हमारी बेसिक एजुकेशन का अंग यह है कि बच्चों से शुरू से ही हाथ का काम करवाया जाए। उस से सही मायनों में इलाज हो सकता है। आजकल देश में बेरोज़गारी बहुत है जो सरकार को दूर करनी चाहिए। हमारे देश की जो 80 परसैन्ट आबादी है उस का गुज़ारा केवल कृषि पर है। जब तक हमारी सरकार दस्तकारी और उद्योग धंधों की ओर विशेष कर ध्यान नहीं देगी उस समय तक हमारे देश में खुशहाली नहीं आ सकती। चेयरमैन, महोदया, अमरीका के अन्दर 75 परसैन्ट लोग उद्योग धन्धों और दस्तकारी में लगे हुए हैं। सिर्फ 25 परसैन्ट या 30 परसैन्ट लोग हैं जोकि कृषि

[प्रिंसिपल रला राम]
के काम को चलाते हैं । हमारे देश में यह बात बिलकुल उल्ट है । हमें इस को सुधारना होगा, उसके लिए हमें अपनी टैक्नीकल शिक्षा को बढ़ाना चाहिए । जो हमारे टैक्नीकल ट्रेंड नौजवान हैं अगर वह भी बेकार रहें तो यह पोज़ीशन आगे से बदतर हो जाएगी । इस से असंतोष बढ़ेगा । इस के लिए यह बहुत आवश्यक है कि टैक्नीकल शिक्षा के साथ काटेज इन्डस्ट्री और उद्योग धंधे को भी डिवैल्प करें । जब तक इन्डस्ट्री को डिवैल्प नहीं करेंगे तब तक बेरोज़गारी दूर नहीं होगी । अगर हम मुफत टैक्नीकल शिक्षा दें, अगर बड़े बड़े टैक्नीशियन्ज़ तैयार करते जाएंगे वह भी बेकार रहेंगे । आज हमारे देश में राष्ट्रीय संकट मौजूद है । इस के पेशेनज़र टैक्नीशियनज़ की बहुत जरूरत है, लेकिन लांग रेंज मसले को नज़र अन्दाज़ नहीं करना चाहिए । हमारे पंजाब के टैक्नीशियनज़ ट्रेंड हो कर दूसरे सूबों के अन्दर जाते हैं । वहां पर उन के साथ प्राविन्शयलिज़म की स्पिरट ही शो की जाती है । उस को हम नज़रअन्दाज़ नहीं कर सकते । इस लिए हम जितने टैक्नीशियनज़ ट्रेंड करेंगे उन्हें भी देश के अन्दर दस्तकारी और उद्योग धंधों के अन्दर खपाना होगा । इस लिए जहां टैक्नीकल शिक्षा मुफ्त हो और बढ़े वहां इस बात का भी ध्यान रखना चाहिए कि उद्योग धन्धों, दस्तकारी, काटेज इन्डस्ट्रीज़ और लार्ज-स्केल इन्डस्ट्री को हमारे सूबा में बढ़ाया जाए ताकि ट्रेंड टैक्नीशियनज़ को खप्त किया जाए । अगर दोनों चीज़ों को एक साथ नहीं चलाएंगे तो हमारा यह प्रोग्राम वैल प्लैंड प्रोग्राम नहीं रहेगा । इस लिए मैं आप के द्वारा यह कहना चाहता हूं कि टैक्नीकल शिक्षा बहुत आवश्यक है । राष्ट्रीय संकट के पेशेनज़र बेरोज़गारी को दूर करने के लिए टैक्नीकल शिक्षा मुफ्त होनी चाहिए । मैं समझता हूं कि सरकार यह स्कीम लागू करके जनता की सब से बड़ी सेवा करेगी । दोनों चीज़ों का उचित कोआरडीनेशन करके इस प्रोग्राम को आगे बढ़ाना चाहिए ताकि प्रांत में बेरोज़गारी को दूर किया जा सके । चेयरमैन साहिबा, मैं आप का धन्यवाद करता हूं कि आप ने मुझे बोलने के लिए समय दिया है ।

ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਸਦਨ ਦੇ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਮੁਫਤ ਕਰਨ ਦੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਤੇ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮੌਕਾ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਬੇਸ਼ਕ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ। ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਟੈਕਨੀਕਲ ਇਨਸਟੀਟਿਊਟਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਮੁਫਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੈ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬਜਾਏ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਉਠ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਉਣ ਤਾਂ ਬਜਾਏ ਡੈਸਟ੍ਰੈਕਟਿਵ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਕੰਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਲੈਂਡ ਤੇ ਬੋਝ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਇਹ ਮਤਾ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨਾਲ

ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਜਾਏ ਇਧਰਲੀਆਂ ਉਧਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਰ ਸਾਲ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਦ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਵੱਜੋ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ ਉਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਸਾਈਡ ਤੋਂ ਲੋਡ ਘਟਾ ਕੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵੱਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਸਾਧਨ ਹੈ; ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਈਏ ਤਾਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਸਕਣ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਨਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਥੇ ਸਪੀਚਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ¾ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤੱਅਲੁਕ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਜੇ ਸਿਰਫ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਹੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਜਟ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਏਸ ਮਤੇ ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੈਕਨੀਕਲ ਗੱਲ ਜਾਂ ਮਤਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਨਰਲ ਰੀਮਾਰਕਸ ਕਰਕੇ ਸਪੀਚਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਤਰੀਕੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਪਏਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਧੇ। ਇਸ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸੋਚਾਂਗੇ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤੋਂ ਬੋਝ ਘਟੇਗਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਤਰਫ ਜਾਵਾਂਗੇ।

The hon. Minister was still in possession of the House when it adjourned.

(The Sabha then adjourned till 9 a.m. on Friday, the 15th March, 1963.)

21291PVS—387—1-8-63 C.,P. & S., Pb., Chandigarh.

ANNEXURE

(Please see page 22 of this debate.)

SUB-REGISTRARS AND COMMISSION EARNED BY THEM

818. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the names of the Honorary Sub-Registrars in the State at present together with the names of the tehsils where they are posted ;

(b) the amount of commission or remuneration paid to each one of them during the period from 1st April, 1961 to date ?

Sardar Ajmer Singh : (a) & (b) A statement is given below.

Statement showing names of Honorary Sub-Registrars in the State at present (on 15th February, 1963) and the Commission earned by them

Serial No.	Name of the Honorary Sub-Registrar	Tehsil	Commission or remuneration paid to them from 1st April, 1961 to date
1	2	3	4
			Rs
1	Shri Jaswant Rai Jain	.. Hansi	2,280.12
2	Shri Harbans Singh	.. Sirsa	2,843.99
3	Shri Hari Singh	.. Fatehabad	459.33
4	Shri Sikandar Singh	.. Tohana	1,482.57
5	Shri Prem Parkash Bhargava	.. Bhiwani	836.31
6	Shri Lal Singh	.. Rewari	2,646.15
7	Shri Sanwant Singh	.. Ballabgarh	2,203.35
8	Shrimati Kamla Bhargava	.. Gurgaon	2,397.10
9	Shri Mansa Ram	.. Panipat	6,006.63
10	Shri Nishan Singh	.. Karnal	4,261.82
11	Shri Bal Krishan	.. Kaithal	4,642.22
12	Shri Mehar Singh	.. Thanesar	2,696.75
13	Shri Shamsher Singh	.. Ambala	8,883.46
14	Shri Surjan Singh	.. Kharar	997.82
15	Shri Amar Singh	.. Rupar	7,836.01
16	Shri Des Raj Gupta	.. Naraingarh	5,017.04

Serial No.	Name of the Honorary Sub-Registrar	Tehsil	Commission or remuneration paid to them from 1st April, 1961 to date
1	2	3	4
			Rs
17	Shri Joginder Singh ..	Jagadhri	2,051.54
18	Shri Rawel Singh ..	Chandigarh	8,657.33
19	Shri Kashmir Singh ..	Hamirpur	3,344.18
20	Shri Nand Singh ..	Hoshiarpur	5,917.31
21	Shri Amar Singh ..	Garhshankar	8,846.64
22	Shri Shiv Chand (recently appointed) ..	Una	..
23	Shri Hari Singh (recently appointed) ..	Dasuya	..
24	Shri Balbir Singh ..	Mukerian	6,340.14
25	Shri Ishar Dass ..	Phillaur	9,588.12
26	Shri Hazara Singh ..	Nakodar	9,604.13
27	Shri Hardev Singh (recently appointed) ..	Nawanshahr	...
28	Shri Charanji Singh ..	Ludhiana	9,861.00
29	Shri Kirpal Singh ..	Jagraon	3,797.00
30	Shri Pritam Singh ..	Samrala	5,080.00
31	Shri Bhardwaj Sehgal (appointed recently) ..	Zira	—
32	Shri Partap Singh ..	Moga	8,811.83
33	Shri Kundan Lal Bhandari (appointed recently)	Ferozepore	—
34	Shri Matu Ram ..	Muktsar	4,947.53
35	Shri Kulwant Rai ..	Abohar	3,579.30
36	Shri Surjan Singh ..	Fazilka	3,861.67
37	Shri Faqir Chand ..	Amritsar City	10,244.37
38	Shri Gurdip Singh ..	Amritsar Tahsil	8,811.13
39	Shri Sakattar Singh ..	Tarn Taran	1,763.19
40	Shri Datar Singh ...	Ajnala	328.01
41	Shri Surat Singh ..	Patti	3,399.25
42	Shri Surjan Singh ..	Kapurthala	1,208.10
43	Shri Darshan Singh ..	Rajpura	4,890.02
44	Shri Asa Singh ..	Nabha	1,881.80

Serial No.	Name of the Honorary Sub-Registrar	Tehsil	Commission or remuneration paid to them from 1st April, 1961 to date
1	2	3	4
			Rs
45	Shri Partap Singh Baghi ..	Sunam	3,129.30
46	Shri Dal Singh ..	Jind	1,875.69
47	Shri Neki Ram ..	Narwana	1,761.09
48	Shri Sukhdev Singh ..	Bhatinda	3,215.34
49	Shri Jaswant Singh ..	Faridkot	3,790.81
50	Shri Kirpal Singh Shant ..	Mansa	2,331.69
51	Shri Siri Ram ..	Sonepat	3,957.52
52	Shri Badri Parshad ..	Gohana	2,161.76
53	Shri Karan Singh ..	Jhajjar	3,462.85
54	Shri Mela Ram Tayyar (recently appointed) ..	Gurdaspur	..
55	Shri Joginder Singh (recently appointed) ..	Batala	..
56	Shri Chaman Lal ..	Pathankot	2,407.88
57	Shri Rattan Lal ..	Narnaul	905.85

Published under the authority of the Punjab Vidhan Sabha, and printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, Chandigarh.